ΒΙΒΛ
ΕΛΛ
ΠΑΤ

ΔΙΔ

ΔΔΕΒΑ

(ΜΕΓ

ΟΘΗΚΗ
ΕΩΝ
ΕΡΩΝ

ΥΝΟΣ
Ο
ΚΑΡΕΥΣ

ΟΣ Ϛ')

8

Printed in Greece
Athens 1974

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ
ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

© Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος
Ἰασίου 1, 115 21 Ἀθήνα, τηλ. 210-7272.381, fax 210-7272.380
e-mail: apostoliki-diakonia@ath.forthnet.gr
http://www. apostoliki-diakonia.gr
Ἔκδοσις Α΄ 1974
Ἔκδοσις Β΄ 2003
K.A. 99.02.048
ISBN 960–315–502–0 set 960-315-290-0
ISSN 1106-5303

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ
ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΟΓΔΟΟΣ

ΔΙΔΥΜΟΣ Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΥΣ

(ΜΕΡΟΣ Ϛ')

Ἐπιμελείᾳ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Γ. ΜΠΟΝΗ Δ. Θ. καὶ Φ.
Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΑΘΗΝΑΙ 1974

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΔΙΔΥΜΟΣ Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΥΣ

Σελ.

ΚΕΙΜΕΝΑ.—Ὑπόμνημα εἰς τὸν προφήτην Ζαχαρίαν. (Κατὰ τὴν ἐκ τῶν παπύρων τῆς Toura ἔκδοσιν τοῦ Louis Doutreleau, Sources Chrétiennes No 83, 84 καὶ 85, Paris 1962, σσ. 190-413, 426-789, 802-1086). 11

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ 279

ΠΙΝΑΞ ΕΞΩΒΙΒΛΙΚΩΝ ΧΩΡΙΩΝ 296

ΠΙΝΑΞ ΘΕΜΑΤΩΝ, ΟΝΟΜΑΤΩΝ, ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ 297

ΔΙΔΥΜΟΣ Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΥΣ

Σημείωσις:

Εἰς τὸν πάπυρον ἕκαστος στίχος περιλαμβάνει 45 γράμματα. Ὅπου ἐλλείπουν μικρὰ τμήματα τοῦ κειμένου διατηρεῖται ἐντὸς τῆς σελίδος ὁ ἀριθμὸς τῶν γραμμάτων σημειούμενος διὰ στιγμῶν, αἵτινες καλύπτουν καὶ τὰ μεταξὺ τῶν λέξεων κενά. Ὅπου ἐλλείπουν σελίδες ὁλόκληροι διατηροῦμεν τὰς σελίδας τοῦ παπύρου εἰς τὰς διαστάσεις τοῦ κειμένου τῆς ἡμετέρας ἐκδόσεως καὶ κατὰ συνέπειαν αἱ ἐκεῖ στιγμαὶ δὲν ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰ ἐλλείποντα γράμματα.

Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τῶν χασμάτων ἡ ἀποκατάστασις τῶν Ἁγιογραφικῶν χωρίων ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ἐκδότου ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐκδόσεως τοῦ A. Ralfs.

Κατὰ τὴν παράθεσιν τοῦ κειμένου οἱ ἄνευ ἀγκυλῶν σημειούμενοι ἀριθμοὶ παραπέμπουσιν εἰς τὰς σελίδας τῆς ἐξ ἧς ἐλήφθησαν κριτικῆς ἐκδόσεως.

ΕΙΣ ΤΟΝ ⟨Ζ⟩ΑΧΑΡΙΑΝ (Toura)*

190 Ὁ προκείμενος εἰς σαφή⟨ν⟩ειαν Ζαχαρίας, τῶν Δώδεκα Προφητῶν ἐνδέκατος ⟨ὑ⟩πά⟨ρ⟩χων, ὄμμα διανοίας πεφωτισμένον ἔχων, θεοποιηθεὶς ⟨.⟩α⟨.⟩ ὑπὸ λόγου τοῦ πρὸς αὐτὸν γεγενημένου, ὀπτασίας μεγάλας εἶδεν καὶ προφητικὸν λόγον πολυτρόπως καὶ πολυειδῶς ἀπήγγειλεν, ἅπερ νοῆσαι προθυμούμενοι ἀπαρξώμεθα τῆς εἰς αὐτὸν σαφηνείας, παρακαλέσαντες «δοθῆναι λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος»[1], συντρεχόντων καὶ ὑμῶν τῇ προσευχῇ, θαρροῦντες οὕ⟨τω⟩ τεύξεσθαι τοῦ σπουδαζομένου.

Ζαχ. 1,1. Ἐν τῷ ὀγδ⟨ό⟩ῳ μηνὶ ἔτους δευτέρου ἐπὶ Δαρείου ἐγένετο λόγος Κυρίου πρὸς Ζ⟨αχ⟩αρίαν τὸν τοῦ Βαραχίου υἱὸν Ἀδδὼ τὸν προφήτην λέγων[2].

Δευτέρου ἐνιαυτοῦ ὄντος τῆς βασιλείας Δαρείου τοῦ Περσῶν βασιλέως, ἐν τῷ ὀγδόῳ μηνὶ τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς ἀρχῆς τοῦ κρ⟨α⟩τοῦντος, πρὸς τὸν προφήτην Ζαχαρίαν ὁ τοῦ **192** Κυρίου λόγος γέγονεν, διαγορεύων ὡς ὀργὴ μεγάλη ἐπ⟨ὶ⟩ τοὺς πατέρας τῶν ἐλεγχομέ⟨ν⟩ων γέγονεν, ἀγανακτοῦντ⟨ος⟩ Θεοῦ κατὰ τῶν ἐγκαλουμ⟨ένω⟩ν.

Καλεῖτα⟨ι⟩ δὲ ⟨πρ⟩ὸς ὃν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ γέγονεν Ζαχαρ⟨ίας⟩ Ἑ⟨βρ⟩α⟨ί⟩ων φωνῇ, ⟨Ἑ⟩λλήνων δὲ μνήμῃ Θεοῦ ἑρμην⟨ευό⟩μεν⟨ο⟩ς. Πῶς γὰρ οὐ μνήμῃ Θεοῦ τυγχάνει ὁ μὴ αλ⟨.....⟩α τοῦ Θ⟨εοῦ⟩ ε⟨...⟩ε..οις ἔχων; Τ⟨ῆ⟩ς δ' αὐτῆς κατ.....οτητ⟨ο⟩ς κ⟨αὶ ὁ Β⟩αραχίας ἐστ⟨ὶ⟩ν καὶ αὐτ..τη.....ς ⟨μ⟩νήμης ἐπώνυ⟨μος⟩ ὢν πατὴρ τοῦ Ζαχαρίου ..τον ⟨..⟩.. Ἀδδώ.

Ἦλθεν εἰς ἡμᾶς παράδοσις τότε μνημονεύεσθαι τοὺς τοκέας τῶν προφητῶν ὅταν καὶ αὐτοὶ θεραπευταὶ τοῦ Θεοῦ τυγχάνωσιν. Δείκνυται δὲ μάλιστα ὡς ὁ προκείμενος προφήτης καὶ οἱ τούτου πατέρες ἐκ τοῦ ἱερατικοῦ γένους ὄντες καὶ ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου·

Κατὰ τὴν παροῦσαν ἔκδοσιν τοῦ Ὑπομνήματος εἰς τὸν Ζαχαρίαν ἐπηνέχθησαν ὡρισμέναι βελτιώσεις. Διετηρήθησαν ἰδιομορφίαι τινὲς τῆς παραδόσεως τοῦ κειμένου ἀναγόμεναι ἰδίᾳ εἰς φωνητικὰ φαινόμενα ἐπιχωριάζοντα εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἀνακαλύψεως τῶν παπύρων.

Συμπληρωματικαὶ ἐνδείξεις: ⟨ ⟩ = Προσθετέον εἰς τὸν πάπυρον, [ ] = Ἀφαιρετέον ἐκ τοῦ παπύρου.

* Ἐκ τοῦ ἐν Toura τῆς Αἰγύπτου ἀνακαλυφθέντος ἐν ἔτει 1941, παπύρου τοῦ περιέχοντος τὸ πεντάτομον Ὑπόμνημα εἰς τὸν Ζαχαρίαν τοῦ Διδύμου κατὰ τὴν ἔκδοσιν Louis Doutreleau, Sources Chrétiennes No 83, 84 καὶ 85, Paris 1962, σσ. 190-413, 426-789, 802-1086.

1. Πρβλ. Ἐφ. 6,19. 2. Ζαχ. 1,1.

ὁ γὰρ πατὴρ τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου Ζαχαρίας[1] καὶ Βαραχίας[2] ὁ τούτου γονεὺς προσηγορεύοντο. Ὡς ἐπίπαν γὰρ οἱ ὕστεροι ὁμόφυλοι τῶν προλαβόντων, μάλιστα ὅταν ἅγιοι ὦσιν, τὰς κλήσεις ἔχουσιν.

Μνῆμαι δὲ γίνονται ἐν ταῖς προγραφαῖς τῶν προφητειῶν τῶν προγόνων τῶν εἰς τὸ προφητεύειν κληθέντων ὑπὸ Θεοῦ καὶ χρόνου τῆς προφητείας αὐτῶν. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ πατρίδος ὑπὲρ ἀσφαλείας, ὅπως μὴ ἀπάτη γένηται ἐξ ὁμωνυμίας ἢ ψευδωνυμίας.

Γίνεται λόγος Θεοῦ πρός τινα ὅταν μετάσχῃ αὐτοῦ, ὡς γίνεται ἀρετὴ καὶ ἐπιστήμη ἐν σπουδαίῳ ἀνδρὶ καὶ ἐπιστήμονι. Τί δὲ ὑπηχεῖ καὶ διαγορεύει ὁ Θεοῦ λόγος τῷ κατὰ προφητικὸν λόγον πεποιωμένῳ, ἐκ τῶν ἑξῆς ἔσται σαφές.

194 Ζαχ. 1, 2-3. Τάδε, φησίν, λέγει Κύριος παντοκράτωρ· ὠργίσθη Κύριος ἐπὶ τοὺς πατέρας ὑμῶν ὀργὴν μεγάλην[3].

Ὀργὴ μεγάλη γίνεται ἐπὶ τοὺς μεγάλα ἁμαρτάνοντας καὶ ἀσεβοῦντας· δι⟨δό⟩ντος γὰρ τοῦ Θεοῦ κριτοῦ «ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ»[4] καὶ κατὰ τὴν πρᾶξιν τῷ παραβαίνοντι τοὺς θείους νόμους, οὐχ ἡ αὐτὴ πᾶσιν ἀπειλεῖται κόλασις, ἀλλὰ σύμμετρος καὶ ⟨ἀ⟩ναλογοῦσα τοῖς ἡμαρτημένοις. Πνεῖ δὲ πολλῆς ἀγαθότητος ἡ ἀπειλή· εἰ γὰρ ἀμυντικῶς ὁ Θεὸς ἐκόλαζεν τοὺς ὑποβεβλημένους τῷ τοῦτο παθεῖν, οὐ προαπήγ⟨γ⟩ελλεν, ἀλλ' ἀμελητὶ τὴν τιμωρίαν ἐπῆγεν.

Προστάττεται ὁ κάτοχος τοῦ θείου λόγου εἰς μετάνοιαν προτρέψασθαι τοὺς ἁλωκότας, φάσκων· «Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· ἐπιστράφητε πρός με»[5], τὰς ἐντολάς μου φυλάσσοντες καὶ τὴν ἀλήθειάν μου ἐπιγιγνώσκοντες· οὕτω γὰρ εὑρήσετέ με ἐπιστραφέντα πρὸς ὑμᾶς. Ἐγὼ μὲν γὰρ ἄτρεπτος καὶ ἀναλλοίωτος ὤν, ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ὑπάρχων, δοκῶ ἀποστρέφεσθαι ὑμᾶς καὶ μακρύνεσθαι ὑμῶν ὅταν ὑμεῖς τοῦθ' ὑπομένητε. Λέγει γοῦν πρὸς τοὺς ἐλεγχομένους ὡς πρὸς ἕνα πάντας· «Ὅτι σὺ ἐπίγνωσιν ἀπώσω καὶ ἐγὼ ἀπώσομαί σε τοῦ ἱερατεύειν μοι· ἐπελάθου νόμου Θεοῦ σου, καὶ ἐγὼ ἐπιλήσομαι **196** τέκνων σου»[6]. Καὶ ἐπὶ αἰσθητῶν δέ τινων φαίνεται τὸ τοιοῦτον· τῆς γὰρ γῆς ἐπὶ τῆς ἑαυτῆς ἕδρας ἀκινήτου μὲν οὔσης, οἱ ἐξαναχωροῦντες αὐτῆς διὰ πλοίων, αὐτοὶ μακρυνόμενοι αὐτῆς αἴσθησιν λαμβάνουσιν ὡς μακρυνομένης.

Τὸ μέγεθος τῆς ἀγαθότητος παριστὰς ὁ ταῦτα λέγων λέγει οἷα παντοκράτωρ αὐτὰ ποιήσειν· οἰκτίρμονος γὰρ καὶ σφόδρα ἀγαθότητα ἔχοντος τὸ εἰς ἐπιστροφὴν καὶ συνεγγισμὸν καλεῖν τοὺς μακρύνοντας ἑαυτοὺς ἀπὸ Θεοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς, ἵνα σχῶσιν αἰώνιον σωτηρίαν ἐγγίσαντες αὐτῷ καὶ σχόντες ἐγγὺς αὐτόν, κατὰ τὸ γεγραμμένον· «Ἐγγίσατε τῷ Κυρίῳ καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν»[7].

---

1. Πρβλ. Λουκ. 1,5. 2. Πρβλ. Ματθ. 23,35. 3. Ζαχ. 1,3,2. 4. Ρωμ. 2,6. 5. Ζαχ. 1,3. 6. Ὡσ. 4,6. 7. Ἰακ. 4,7.

Σχέσει δὲ καὶ διαθέσει, ἀλλ' οὐ τόπῳ γίνονται αἱ λεγόμεναι ἐξαναχωρήσεις καὶ ἐγγύτητες.

Ἐπιστρέφοντες πρὸς ἐμέ, κἀγὼ πρὸς ὑμᾶς. Οὐ γίνεσθε καθὼς οἱ γεννήσαντες ὑμᾶς κατὰ κακίαν, οἷς προφῆται ἐνεκάλεσαν ἔμπροσθεν τοῦ ἐνεστῶτος χρόνου, ἵνα μὴ τὰ αὐτὰ ἐκείνοις πάθητε. Τί δὲ ἐνεκάλεσαν αὐτοῖς, ἢ ἐπιστραφῆναι ἀπὸ φαύλων ἐπιτηδευμάτων καὶ πονηρῶν ὁδῶν; Μὴ ἀκούσαντες δὲ μηδὲ προσχόντες, ἀπώλοντο ἅμα τοῖς ἀπατήσασιν ψευδοπροφήταις, ὡς μηκέτ' εἶναι μηδὲ τοὺς φέναχας μηδὲ τοὺς συναρπαγέντας τῇ γοητείᾳ αὐτῶν[1]. Ἐπεὶ οὖν οὔτε οἱ προφῆται οὔθ' οἱ ἀπατηθέντες εἰσίν, ὑμεῖς οἷς τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον προφέρω τὰς θείας ὁδοὺς βαδίζετε καὶ μὴ τὰς πονηρὰς μεταδιώκοντες. Θεῖα γὰρ καὶ ἐπωφελῆ ἐπιτηδεύματα ἀπαγγέλλεται ⟨ὑ⟩μῖ⟨ν⟩ ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πνεύματι — τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ Ἅγιον — ὑπὸ τῶν ἐχόντων αὐτὸ δούλων μου τῶν προφητῶν· οὗτοι γὰρ τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας ἔχοντες καὶ **198** ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ λέγειν παρεσκευασμένοι, ὠφελοῦσιν τοὺς προσέχοντας αὐτοῖς, ὧν πεῖραν ἔσχον οἱ ἐγκαλούμενοι πατέρες ὑμῶν· ἐπειδὴ οὐκ ἤκουσαν οὐδὲ προσέσχον αὐτοῖς, δι' αὐτῶν τῶν ἔργων ἀπεκρίθησαν· καθὼς παρατέταχται Κύριος τοῦ ποιῆσαι, οὕτως γενήσεται αὐτοῖς, καίτοι τοῦ Θεοῦ διεγείραντος εἰς μετάνοιαν, ἵνα μὴ πάθωσιν τὰ ἀπειληθέντα.

Ζαχ. 1, 7. Τετράδι καὶ εἰκάδι ἐν τῷ δωδεκάτῳ μηνί, —οὗτός ἐστιν ὁ μὴν Σαβάτ— ἐν τῷ δευτέρῳ ἔτει ἐπὶ Δαρείου, ἐγένετο λόγος Κυρίου πρὸς Ζαχαρίαν τὸν τοῦ Βαραχίου υἱὸν Ἀδδὼ τὸν προφήτην λέγων[2].

Πάντα τὰ ὑπὸ Θεοῦ γιγνόμενα καὶ δωρούμενα τάξιν καὶ ἁρμονίαν τὴν κατὰ ἀναλογίαν ἔχει «ποιοῦντος μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα»[3], «κανόνι καὶ ἀριθμῷ πάντα διατάττοντος»[4]. Ἀμέλει γοῦν καὶ ὁ προκείμενος τοῦ προφήτου λόγος κατ' ἐπιστημονικὴν θεωρίαν γινόμενος ὁρατὸς μᾶλλον ἢ ἀκουστ⟨ὸ⟩ς ὑπάρχει, ὅθεν κατὰ ἀριθμὸν πολὺ τὸ βέβαιον ἔχοντα τέταχται ἐν τετράδι καὶ εἰκάδι τοῦ δωδεκάτου μηνὸς καθ' Ἑβρ⟨αί⟩ους.

Ἔστιν ὁ κδ' ἀριθμὸς δυνάμει λς'· τοῦτον γὰρ ἀπαρτίζει τὰ μέρη τοῦ κδ' οὕτως· ἥμισυ ιβ', τρίτον η', τέταρτ⟨ο⟩ν ς', ἕκτον δ', ὄγδοον γ', δωδέκατον β', εἰκοστοτέρτατον ⟨α'⟩. Ὁ γεννηθεὶς ἀπὸ τοῦ κδ' κατὰ σύνθεσιν τῶν μερῶν αὐτοῦ τετράγωνός ἐστιν· ἑξάκι⟨ς⟩ γὰρ ἕξ. Οὐδὲν δὲ οὕτω βέβαιον τῶν σχημάτων **200** ἐστὶν ὡς τὸ τ⟨ε⟩τράγωνον. Ἔχει δ' ἐξαίρετον ὁ προκείμενος ὅτι ἑκάστη πλευρὰ αὐτοῦ κατὰ τέλειον ἀριθμόν, τὸν ἕξ, συνέστηκεν. Ὡσαύτως τῷ κδ', καὶ ὁ ιβ' συντεθεὶς ἐκ τῶν μερῶν ἑαυτοῦ τετράγωνον ἀπογεννᾷ· ἥμισυ ἕξ,

1. Πρβλ. Ζαχ. 13,2. 2. Ζαχ. 1,7. 3. Ἰὼβ 5,9. 4. Πρβλ. Σ. Σολ. 11,20.

γ′ δ′, δ′ γ′, ς′ β′, ιβ′ α′, ὁμοῦ τὰ μέρη ταῦτα συντεθέντα τὸν δεκαὲξ ἀποπληροῖ, ὄντα καὶ αὐτὸν τετράγωνον· τετράκι⟨ς⟩ τέσσερα. Ἔχει δὲ οὗτος κατὰ τὰς ἰδίας πλευρὰς ἑξαίρετον· ἡ γὰρ τετρὰς δυνάμει δεκάς ἐστιν οὕτως· α′ β′ γ′ δ′.

Ζαχ. 1,8. Ἐώρακα τὴν νύκτα καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἐπιβεβηκὼς ἐφ' ἵππον πυρρόν, καὶ οὗτος εἱστήκει ἀνὰ μέσον τῶν δύο ὀρέων τῶν κατασκίων, καὶ ὀπίσω αὐτοῦ ἵπποι πυρροὶ καὶ ψαροὶ καὶ ποικίλοι καὶ λευκοί[1].

Τοῦ λόγου Κυρίου γενομένου πρὸς Ζαχαρίαν νυκτός, ὤφθη αὐτῷ ἀνὴρ ἐπιβεβηκὼς ἵππον πυρρόν, ἑστὼς ἀνὰ μέσον τῶν δύο ὀρέων τῶν κατασκίων.

Ἔστιν δὲ ὁ ἀνὴρ ὁ ἐπιβεβηκὼς τὸν πυρρὸν ἵππον ὁ ἐνανθρωπήσας Σωτήρ. Ἵππος δὲ πυρρὸς ὃ περίκειταί ἐστιν σῶμα· πυρρὰ γάρ ἐστιν κατὰ φύσιν ἡ ἀνθρωπίνη σάρξ, διὰ τὸ ἐπιπολάζειν αὐτῇ αἷμα.

202 Ποῦ δὲ εἶδεν ἑστῶτα τὸν ἄνδρα καὶ ἀνὰ μέσον τίνων καὶ πότε ὁ θεοληπτούμενος ἐπιστατέον.

Εἶδεν τοιγαροῦν αὐτὸν «ἀνὰ μέσον τῶν ὀρέων τῶν κατασκίων». Τυγχάνουσι δὲ ταῦτα αἱ δύο Διαθῆκαι, καρποφόρα κ⟨αὶ⟩ κατάσκια ὄντα διὰ πυκνότητα νοημάτων καὶ τὸ ἀμφιλαφὲς τῶν περὶ τῆς θεολογίας καὶ ἐνανθρωπήσεως λέξεων. Καὶ ἐπεὶ ἀσάφειαν ἔχει πολλὴν ἕκαστον τῶν ἐν ταῖς δύο Διαθήκαις μετ' αἰνιγμοῦ καὶ βαθύτητος ἀπηγγελμένων, ἐν νυκτὶ εἶδεν τὴν ἐπίβασιν τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὸν ἵππον, παραπλησίως τῷ λεχθέντι περὶ αὐτοῦ· «Ἔθετο σκ⟨ότ⟩ος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ»[2]· καὶ ἐν τούτῳ γὰρ τῷ ῥητῷ τὸ ἐξ ἀσαφείας ἀπόκρυφον σημαίνεται, ὥ⟨σ⟩περ καὶ ἐν τῷ· «Ἄβυσσος ὡς ἱμάτιον ⟨τὸ⟩ περιβόλαιον αὐτοῦ»[3].

Πρὸς τῷ ἰδεῖν τὸν ἡρμηνευμένον ἄνδρα ἐπιβεβηκότα τῷ πυρρῷ ἵππῳ, καὶ τοὺς ὀπίσω αὐτοῦ ἐρχομένους ἵππους πάνυ θεολογικῶς τεθέαται. Ὀπίσω δ' αὐτοῦ ἔρχονται οἱ ἑπόμενοι αὐτῷ· Καὶ Μωϋσῆς γοῦν, ὁ μέγας ἱεροφάντης, οὔπω τέως τὸ πρόσωπον αὐτοῦ γνωστῶς ἰδεῖν δυνάμενος, τέθειται ἰδεῖν τὰ ὀπίσω αὐτοῦ[4], τοῦτ' ἔστιν τὰ μετ' αὐτόν, οὐχ ἕτερα ὄντα τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ. Ἀμέλει γοῦν δειχθέντων αὐτῷ τῶν μετὰ τὸν Θεόν, ἃ ὀπίσω αὐτοῦ καλεῖται, Κοσμοποιΐαν ἀνέγραψεν, ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ· «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν»[5].

Διάφορος δὲ χροιὰ τῶν ὀπίσω τοῦ φανέντος ἵππων ἀναγέγραπται, ἐπείπερ οἱ μὲν αὐτῶν ἄνθρωποι, οἱ δὲ θεῖα «πνεύματα τυγχάνουσιν, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν

---

1. Ζαχ. 1,8. 2. Ψαλ. 17,12. 3. Ψαλ. 103,6. 4. Πρβλ. Ἐξ. 33,23. 5. Γεν. 1,1.

σωτηρίαν»[1]. Ὅσοι γὰρ ἀνθρώπινα τοῦ ἐπιδημή204σαντος καὶ γενα-
μένου σαρκὸς Λόγου παραδεδώκασιν, πυρροί εἰσιν, μάλιστα ὅτι καὶ
αὐτός, οὗ ὀπίσω ὑπάρχουσιν, «ἐρύθημα ἱματίων ἐκ Βοσὸρ»[2] φέρει,
ὡς λεχθῆναι πρὸς αὐτὸν πρὸς τῶν θεασαμένων· «Διὰ τί τὰ ἱμάτιά σου
ἐρυθρά;»[3] ἱμάτια αὐτοῦ λέγοντες ἣν περίκειται σάρκα καὶ τὸ παρε-
σπαρμένον αὐτῇ αἷμα. Ἐντελέστερον σεσαφήνισται ταῦτα ἐν τοῖς
ὑπομνήμασιν Ἡσαΐου τοῦ προφήτου.

Μετὰ τοὺς πυρροὺς ἵππους ὀπίσω τοῦ ὑμνουμένου, ποικί-
λοι καὶ ψαροὶ καὶ λευκοὶ ὤφθησαν ἵπποι. Καὶ τάχα μὲν ποικίλοι
καὶ ψαροὶ τυγχάνουσιν οἱ πολυτρόπως ἄγοντες τὴν διδασκαλίαν περὶ
τῶν αἰσθητῶν καὶ νοητῶν, ἅπερ «ὁρατὰ καὶ ἀόρατα»[4] εἶναί φασιν οἱ
θεῖοι λόγοι, λευκῶν ὑπαρχόντων ἵππων τῶν τὰ θεολογικὰ χωρὶς πά-
σης ὕλης ἀπαγγελλόντων.

Ῥητέον κατὰ διάνοιαν ἄλλην ποικίλους καὶ ψαροὺς εἶναι τοὺς
ἁρμοζομένους ἐν τῷ διδάσκειν πρὸς τὴν ποικίλην ἕξιν τῶν παι-
δευομένων. Ἦ οὐ ποικίλος ἵππος ἦν Παῦλος, ὁπαδὸς ὢν τοῦ ἐν αὐτῷ
λαλοῦντος Χριστοῦ, ὅτε τοῖς Ἰουδαίοις Ἰουδαῖος ἐγίνετο ἵνα κερδή-
ση τούτους, καὶ τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος, ἵνα ἀποστήση αὐτοὺς τῆς
τῶν ἀνόμων προαιρέσεως, καὶ τοῖς ὑπὸ νόμον ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα καὶ
αὐτοὺς κερδάνῃ, πείθων ὑπερβαίνειν «τὸν τῆς σκιᾶς νόμον»[5]; Μετὰ
τὸ ταῦτα γοῦν εἰπεῖν λέγει· «Τοῖς πᾶσιν γέγονα πάντα, ἵνα πάντας
σώσω»[6].

206 Οὐ μόνοι δὲ οἱ μετὰ τὴν ἐπιδημίαν ἀλλὰ καὶ οἱ πρὸ αὐ-
τῆς εἶχον τὸ ποικίλον τοῦτο, μετέχοντες «τῆς πολυποικίλου σοφίας
τοῦ Θεοῦ»[7], ἀφ' ὧν ἀρκεῖ δύο μνημονεῦσαι, ἵνα μὴ μακρὸς ὁ λόγος
γένηται, δυνατοῦ ὄντος καὶ ἐπὶ τοὺς ἄλλους τῇ νοήσει μεταβῆναι.

Ἡσαΐας ὁ θείας ὁράσεις θεόθεν λαβὼν πάνθ' ὁμοῦ τὰ εἴδη
τῶν ὠφελούντων λόγων εἶχεν. Ἦμὲν γὰρ προφήτης καὶ ὁρῶν τὰ ἐσό-
μενα ὀφθαλμῷ προφητικῷ, ἔφασκεν· «Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ
ἕξει, καὶ τέξεται υἱόν»[8]. Ἦδὲ νομοθέτης προσέταττεν καὶ ἀπηγόρευεν
φάσκων· «Παύσασθε ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν, μάθετε καλὸν ποιεῖν»[9].
Ἀλλὰ καὶ ἱστορίας ἀνέγραφεν περὶ τοῦ Σενναχηρείμ βασιλέως τῶν
Ἀσσυρίων καὶ Ἐζεχίου τοῦ κρατοῦντος τῶν Ἑβραίων. Πρὸς τούτοις
καὶ ᾠδός, ὅπου μὲν λέγων· «Ἄσω δὴ τῷ ἠγαπημένῳ ᾆσμα τοῦ ἀγα-
πητοῦ τῷ ἀμπελῶνί μου»[10], ὅπου δέ· «Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ᾄσονται τὸ
ᾆσμα τοῦτο καινόν· Ἰδοὺ πόλις ὀχυρά, καὶ σωτήριον ἡμῶν»[11].

Ὡσαύτως ὁ Δαυὶδ ὡς μελῳδὸς ἔφασκεν· «Ὁ Θεός, ᾠδὴν
καινὴν ᾄσωμέν σοι»[12]· ὡς νομοθέτης· «Ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ καὶ
ποίησον ἀγαθόν»[13]· ὡς προθεσπίζων τὰ μέλλοντα ἐβόα· «Ὀφθήσεται

---

1. Ἑβρ. 1,14. 2. Ἡσ. 63,1. 3. Πρβλ. Ἡσ. 63,2. 4. Κολ. 1,16. 5. Πρβλ. Α' Κορ. 9,20. 6. Α' Κορ. 9,22. 7. Πρβλ. Ἐφ. 3,10. 8. Ἡσ. 7,14. 9. Ἡσ. 1,16-17. 10. Ἡσ. 5,1. 11. Ἡσ. 26,1. 12. Ψαλ. 143,9. 13. Ψαλ. 33,15.

ὁ Θεὸς τῶν θεῶν ἐν Σιών»[1]. Οὐ παρῆκεν δὲ οὐδὲ τὸ ἱστορικὸν διήγημα, πολλὰ τῶν αἰσθητῶς γεναμένων ὑπὲρ τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ κατὰ τῶν Αἰγυπτίων καὶ τοῦ Φαραὼ διεξεληλυθὼς ἐν πλείοσιν ψαλμοῖς.

Τί δὲ οἱ ὀπίσω τοῦ ἀνδρὸς τοῦ ἐπιβεβηκότος ἐπὶ ἵππον πυρρὸν οἱ πνευματικοὶ ἵπποι εἰργάσαντο, ἐν ταῖς ἑξῆς λέξεσιν τοῦ ἐκκειμένου προφήτο⟨υ⟩ ἴδωμεν.

208 Ζαχ. 1,9. Καὶ εἶπα· Τί οὗτοι, Κύριε; καὶ εἶπεν πρός με ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν ἐμοί· Ἐγὼ δείξω σοι τί ἐστιν ταῦτα[2].

Φησὶν αὐτὸς ὁ προφήτης τῷ ἀγγέλῳ τῷ ἐν αὐτῷ λαλοῦντι· «Τί οὗτοι, Κύριε;». Ἄγγελος δὲ ὁ ἐν αὐτῷ λαλῶν ἤτοι ὁ ἐφεστὼς τῇ προφητείᾳ ἄγγελός ἐστιν, ἢ κατὰ ἄλλην ἐπίνοιαν αὐτὸς ὁ Σωτήρ, περὶ οὗ ὁ προφήτης φησίν· «Καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος»[3]. Λαλεῖ δὲ ἐν τῷ ἀκροατῇ ὁ διδάσκαλος ὅτε μετέχεται ὑπ' αὐτοῦ ἢ κατὰ διάθεσίν ἐστιν ἐν αὐτῷ. Μαρτύριον τοῦ προτέρου τό· «Ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός»[4], καὶ ἔτι· «Τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ»[5]. Ταύτῃ τῇ νοήσει καὶ ὁ ὑμνῳδὸς ἔφη· «Ἀκούσομαι τί λαλήσει ἐν ἐμοὶ Κύριος ὁ Θεός»[6], καὶ ὁ Ἀμβακούμ· «Ἀποσκοπεύσω τοῦ ἰδεῖν τί λαλήσει Κύριος ἐν ἐμοί»[7]. Τοῦ δ' ὑστέρου· «Ἱερεῖς, λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Ἰερουσαλήμ»[8], οὐ παντὸς διδασκάλου εἰς τὴν καρδίαν λαλοῦντος τῶν ἀκροωμένων, ἀλλὰ τοῦ διατιθέντος τὴν διάνοιαν τῶν μανθανόντων κατὰ νόησιν καὶ ποιότητα τῶν μαθημάτων. Εἰσὶ γὰρ αὐτὸ τοῦτο μόνον ποιοῦντες, βομβοῦντες τὴν ἀκοήν, οὐκ ὠφελοῦντες τὴν διάνοιαν τῶν παιδευομένων· καὶ ὁ μὲν ἔν τινι λαλῶν καὶ λαλεῖ αὐτῷ, οὐ παντὸς τοῦ κρούοντος τὴν ἀκοὴν ἐν τῇ καρδίᾳ λαλοῦντος.

210 Ζαχ. 1,10. Καὶ ἀπεκρίθη ὁ ἀνὴρ ὁ ἑφεστηκὼς ἀνὰ μέσον τῶν ὀρέων καὶ εἶπεν πρός με· Οὗτοί εἰσιν οὓς ἐξαπέσταλκεν Κύριος τοῦ περιοδεῦσαι τὴν γῆν[9].

Ζητήσειεν ἄν τις τί δήποτε, ἑωρακότος τοῦ προφήτου τοὺς ἐρχομένους ἵππους πυρρούς, ποικίλους, ψαρούς, λευκούς, ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν αὐτῷ ὑπισχνεῖται δείξειν αὐτῷ τὰ ὀφθέντα. Μήποτ' οὖν, ἐπεί ἐστιν περὶ τῶν αὐτῶν διττὴ θέα, εἰσαγωγικωτέρα καὶ ὑπεραναβεβηκυῖα, τῷ ἐγνωκότι τὴν εἰσαγωγικὴν δεῖξιν, τὴν τελειοτέραν ὑπισχνεῖται ὁ θεῖος παιδευτής, τοῦ τὴν ἀποκάλυψιν ἐσχηκότος τέλειον ἔρωτα δεξαμένου.

Ὁ ἀνὴρ ὁ ἑστὼς ἀνὰ μέσον τῶν εἰρημένων ὀρέων δύο ἀπεκρίνατο· «Οὗτοί εἰσιν οὓς ἐξαπέστειλεν Κύριος περιοδεῦσαι τὴν γῆν»[10].

---

1. Ψαλ. 83,8. 2. Ζαχ. 1,9. 3. Ἡσ. 9,5. 4. Γαλ. 2,20. 5. Β' Κορ. 13,3. 6. Ψαλ. 84,9. 7. Ἀββ. 2,1. 8. Ἡσ. 40,2. 9. Ζαχ. 1,10. 10. Ἔνθ' ἀν.

Κατὰ δευτέραν θεωρίαν κατάσκια ὄρη δύο ὁ ἀπὸ Ἑβραίων καὶ ἐθνῶν λαὸς τυγχάνουσιν, ὧν ἐν μέσῳ ὁ ἤδη ἡρμηνευμένος ἀνὴρ μυσταγωγεῖ τὸν προφήτην τίνες εἰσὶν οἱ ἀπεσταλμένοι περιοδεῦσαι τὴν γῆν. Διδάσκαλοι δέ εἰσιν ἄριστοι ἐξ ἀνθρώπων καὶ ἀγγέλων ὡς ἔναγχος εἴρηται. Οὐ μάτην δὲ πρόσκειται τὸ ἀπεστάλθαι αὐτοὺς τοῦ περιοδεῦσαι τὴν γῆν ὑπὸ τοῦ Κυρίου, οὐ πάντων τῶν διδάσκειν ἐπαγγελλομένων ἢ περιοδευόντων ὑπὸ Κυρίου ἀποσταλέντων. «Περιοδεύων γοῦν τὴν γῆν»[1] ὁ διάβολος, **212** ὡς αὐτὸς ἔφη, ἐπὶ τῷ ἐξετάσασθαι τὸν Ἰὼβ καὶ τοὺς ἄλλους Θεοῦ ἀθλητάς, ἰδίᾳ κακίστῃ προαιρέσει τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ' οὐκ ἐγχειρισθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

Τί δέ φασιν οἱ ἀποσταλέντες τεθεάσθαι ἐν τῷ περιοδεῦσαι, ἢ ὅτι πᾶσα ἡ γῆ κατοικεῖται καὶ ἡσυχάζει, ὡς ἡ ἐξῆς παρίστησιν λέξις οὕτως ἔχουσα.

Ζαχ. 1, 11. Καὶ ἀπεκρίθησαν τῷ ἀγγέλῳ Κυρίου τῷ ἑφεστῶτι ἀνὰ μέσον τῶν ὀρέων, καὶ εἶπαν· Περιωδεύκαμεν πᾶσαν τὴν γῆν καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ γῆ κατοικεῖται καὶ ἡσυχάζει[2].

Ἐπεὶ μὴ πᾶς ἄγγελος τοῦ Κυρίου ἐστίν, οὐκέτ' αὐτοῦ τυγχανόντων τῶν ἀπολιπόντων τὸ οὐράνιον οἰκητήριον[3], εἰκότως τῷ ἀγγέλῳ Κυρίου ἀποκρίνονται οἱ περιοδεύοντες ὡς πᾶσα ἡ γῆ κατοικεῖται καὶ ἡσυχάζει. Ὅτι δὲ οἱ ἀποστάται, κἂν ἁπλῶς ἄγγελοι καλῶνται, ἀλλ' οὐ τοῦ Κυρίου χρηματίζουσι, ἔτι σαφῶς ἐκ τῶν Γραφῶν δηλοῦται, ὅπου μέν· «Ὁ Θεὸς ἀγγέλων ἁμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο»[4], οὐ γὰρ εἶπεν αὐτοῦ· ὅπου δὲ ὑπὸ τοῦ ἐν Χριστῷ λαλοῦντος Ἀποστόλου εἴρηται· «Ἀγγέλους κρινοῦμεν»[5].

Τί βούλεται τὸ κατοικεῖσθαι πᾶσαν τὴν γῆν καὶ ἡσυχάζειν θεωρητέον. Τῆς λογικῆς ψυχῆς αὐτοκινήτου καὶ ἀεικινήτου **214** ὑπαρχούσης, ὅταν εὖ καὶ μακαρίως κινῆται, ἠρεμεῖ καὶ ἡσυχάζει ἀπὸ τῆς ἀτάκτου κλονήσεως, ταύτην δὲ τὴν εὐστάθειαν καρποῦται ἀπὸ θείας εὐλαβείας. Γέγραπται γάρ· «Γῆ ἐφοβήθη καὶ ἡσύχασεν ἐν τῷ ἀναστῆναι ε⟨ἰ⟩ς κρίσιν τὸν Θεόν»[6], καί· «Ἡσυχάζει ἀπὸ παντὸς κακοῦ ὁ κατασκηνῶν ἐπὶ ἐλπίδι»[7], κατὰ τὴν θεόπνευστον τῶν Παροιμιῶν γραφήν. Ταύτῃ τῇ νοήσει, πρὸς τὸν ἀλάστορα Κάϊν κινηθέντα ὡς οὐ δεῖ ὁ Θεός φησιν· «Ἥμαρτες, ἡσύχασον»[8], μόνον οὐχὶ λέγων· Ἁμαρτάνων ἀτάκτως κλόνῃ, ἀλλὰ τέλος ἐπίθες τῇ ἀτάκτῳ ὁρμῇ· τότε γὰρ ἐπαινετῶς, ἡσυχάσεις «ἐκκλίνας ἀπὸ τοῦ κακοῦ καὶ τὸ ἀγαθὸν ποιήσας»[9].

---

1. Πρβλ. Ἰὼβ 1,7. 2. Ζαχ. 1,11. 3. Ἰούδα 6. 4. Β' Πέτρ. 2,4. 5. Α' Κορ. 6,3. 6. Ψαλ. 75,9. 7. Πρβλ. Παρμ. 1,33. 8. Γεν. 4,7. 9. Ψαλ. 33,15.

Τῷ οὕτως ἡσυχάζοντι ἕπεται τὸ κατ⟨ο⟩ικεῖν. Ὅτι δὲ τοῦθ' οὕτως ἔχει, ἡ εἰσαγομένη ἐν Παροιμίαις πόρνη γυνή, ἥτις ποτέ ἐστιν αὕτη, «ἐν οἴκῳ οὐκ ἔχει ἡσυχάζοντας τοὺς πόδας»[1], ἔξω αὐτοὺς ῥεμβομένους ἔχουσα, τριοδῖτις καὶ σοβὰς οὖσα, τῆς ἀστῆς καὶ εὐγενίδος ἐν οἴκῳ κατοικούσης, φυλαττούσης τὰ πρὸς τὸν νυμφίον γαμικὰ δίκαια, ἧ εὐθὺς ἕπεται τὸ τεκνογονεῖν. Εἴρηται γὰρ ἐν Ψαλμοῖς περὶ τοῦ νυμφίου τοῦ Θεοῦ Λόγου· «Ὃς κατοικίζει ἐν οἴκῳ στεῖράν ποτε οὖσαν, ἵνα γένηται μήτηρ γνησίων τέκνων εὐφραινομένη»[2].

Ζαχ. 1,12. Καὶ ἀπεκρίθη ὁ ἄγγελος Κυρίου καὶ εἶπεν· Κύριε παντοκράτωρ, ἕως τίνος οὐ μὴ ἐλεήσῃς τὴν Ἰερουσαλὴμ καὶ τὰς πόλεις Ἰούδα, ἃς ὑπερεῖδες τοῦτο ἑβδομηκοστὸν ἔτος;[3]

216 Θεασάμενος προγνωστικῶς ὁ ἄγγελος Κυρίου παντοκράτορος πᾶσαν τὴν γῆν κατοικοῦσαν καὶ ἡσυχάζουσαν, πάντων τῶν ἐθνῶν πιστευσάντων τῷ ἐπιδημήσαντι Κυρίῳ, ἄξιοῖ τὸν παμβασιλέα γνῶσιν παρασχεῖν ἕως τίνος καὶ πότε ἡ Ἰερουσαλὴμ καὶ αἱ ὑπὸ ταύτην πόλεις τῆς Ἰουδαίας ἐλεηθήσονται, ἑβδομηκοστοῦ ἔτους ἤδη ἐνεστῶτος τῆς αἰχμαλωσίας δι' ἣν παρεωρᾶσθαι ἐδόκουν.

Καὶ ἐπεὶ πολλάκις ἡ Ἰερουσαλὴμ πολυτρόπως ἡρμήνευται, καθ' ἑκάστην ἑρμηνείαν λημφθεῖεν ἂν καὶ αἱ τῆς Ἰουδαίας πόλεις. Ἐὰν οὖν ἡ Ἰερουσαλὴμ ἡ τελεία καὶ πεφωτισμένη ψυχὴ λαμβάνοιτο εἰρηνικῶς καὶ εὐσταθῶς πάντα θεωροῦσα — μεταλαμβάνεται γὰρ εἰς τὸ «ὅρασις εἰρήνης» — πόλεις τῆς Ἰουδαίας εἰσὶν αἱ ὑποδεέστεραι ψυχαὶ τῷ ἔτι προκόπτειν. Ἐὰν δὲ τὴν Ἐκκλησίαν σημαίνῃ τὸ ὄνομα τῆς Ἰερουσαλήμ, τὴν «παρισταμένην τῷ Χριστῷ ἁγίαν οὖσαν»[4], πόλεις τῆς ⟨Ἰο⟩υδαίας ἑρμηνευθεῖεν αἱ μὴ τηλικαῦται γινόμεναι ψ⟨υχ⟩αί. Τὴν τοιαύτην διαφορὰν φανεροῖ ὁ Ἀπόστολος ἐπισ⟨τέ⟩λλων Κορινθίοις, εὐλογῶν «τὴν Ἐκκλησίαν σὺν πᾶσιν τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα Κυρίου»[5], ὡς τὴν μὲν Ἐκκλησίαν εἶναι Ἰερουσαλὴμ ἀλληγορικῶς, πόλεις δὲ τῆς Ἰουδαίας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα Κυρίου.

Κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἑρμηνείας παροῥᾶταί ποτε ἡ Ἰερουσαλὴμ καὶ αἱ ὑποτελεῖς αὐτῇ πόλεις τὸ αὐτὸ τῇ μητροπόλει πάσχουσιν, ἵνα ἐκ τῆς ὑπεροράσεως αἴσθησιν λαβοῦσαι, διαναστήσωσιν ἑαυτάς, ὡ⟨ς μ⟩ηκέτι πάσχειν τὰ τῆς αἰχμαλωσίας, «ἑβδομηκοστοῦ ἔτ⟨ου⟩ς ἐνεστηκότος». Οὐ γὰρ ἔτι ἐπίπονος ἐργασία ἔσται, σα⟨β⟩βατικοῦ ἐνιαυτοῦ πληρωθέντος· ὁ γὰρ **218** ἑβδομήκοντα ἀ⟨ριθ⟩μός, ἐκ δεκάδων ἑπτὰ συνεστηκώς, τελείαν ἀνάπαυσιν ἐπιφέρει, παρέχοντος αὐτὴν τοῦ ἐληλυθότος «κηρῦξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν»[6], ἀνατείλαντος ἐκ τοῦ Ἰούδα.

---

1. Πρβλ. Παρμ. 7,10-12. 2. Ψαλ. 112,9. 3. Ζαχ. 1,12. 4. Ἐφ. 5,27. 5. Α' Κορ. 1,2. 6. Λουκ. 4,18. Ἡσ. 61,1-2.

Περὶ γὰρ τοῦ Σωτῆρος ἀπαγγέλλεται τό· «Βασιλεύς ⟨μο⟩υ Ἰούδα»[1], καὶ πρὸς αὐτὸν ἐπ' εὐλογίαις λέγεται· «Ἰούδα, σ⟨ὲ α⟩ἰνέσαισαν οἱ ἀδελφοί σου, αἱ χεῖρές σου ἐπὶ νώτου τῶν ἐχθρῶν σου, καὶ προσκυνήσουσίν σοι πάντες οἱ υἱοὶ τοῦ πατρός σου»[2]. Τούτων τῶν θείων λόγων ἀπαγγελλομένων ἥτις ἐστὶν διορατικὴ ψυχή, Ἱερουσαλὴμ προσαγορευομένη, ἀλλὰ καὶ ἐξομολογούμεναι, πόλεις τῆς Ἰουδαίας οὖσαι —Ἰούδας γὰρ «ἐξομολογούμενος» ἡρμήνευται — μαθέτωσαν ὑπὸ Ἰησοῦ «ὅτι πραΰς ἐστιν καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, ἵν' εὕρωσιν ἀνάπαυσιν»[3] ψυχαῖς καθαραῖς προσήκουσαν, τοῦ ἑβδομηκοστοῦ ἔτους πληρωθέντος ἐκ τῆς τοῦ ἡλίου τῆς δικαιο⟨σ⟩ύνης[4] κυκλικῆς κινήσεως, περιπολοῦντος τὰς καθαρὰς κ⟨αὶ⟩ διαυγεῖς διανοίας.

Ζαχ. 1, 13. Καὶ ἀπεκρίθη Κύριος παντοκρ⟨ά⟩τωρ τῷ ἀγγέλῳ τῷ λαλοῦντι ἐν ἐμοὶ ῥήματα καλὰ καὶ λόγ⟨ο⟩υς παρακλητικούς[5].

Πρὸς τὸν εἰρηκότα ἄγγελον· «Ἕως τίνος οὐ μὴ ἐλεήσῃς τὴν Ἱεσουσαλὴμ καὶ τὰς πόλεις Ἰούδα;»[6] ἀπεκρίθη ὁ παντο220κράτωρ Κύριος ῥήματα καλὰ περὶ τοῦ ἐλεηθήσεσθαι τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὰς ὑπ' αὐτὴν πόλεις καὶ λόγους παρακλητικοὺς πολλὴν παραμυθίαν ἐμφαίνοντας καὶ ἐπιφέροντας. Πῶς γὰρ οὐ παρακαλοῦσιν καὶ ἀνακτῶνται τοὺς ἐπιστρέφοντας ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας, ὥστ' εἰπεῖν εὐχαριστικῶς· «Ἐ⟨ν⟩ τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν Σιών, ἐγενήθημεν ὡ⟨ς⟩ παρακεκλημένοι, ἐγενήθημεν εὐφραινόμενοι»[7]; Ἀποκριθείη κ⟨αὶ⟩ ἡμῖν Κύριος ὁ παντοκράτωρ διὰ τοῦ ἀγγέλου τῆς μεγάλης ⟨βο⟩υλῆς[8] αὐτοῦ καλὰ ῥήματα, ἵνα παντὸς ἐπαινετοῦ τυχόντ⟨ες⟩ τελείως παρακληθῶμεν ὑπὸ τῶν τελείων αὐτοῦ λόγων εἰσ⟨αγό⟩μενοι εἰς ἐλευθέραν καὶ μακαρίαν διαγωγήν.

Ζαχ. 1, 14-15. Καὶ εἶπεν πρός με ὁ ἄγγελος λαλῶν ἐν ἐμοί· Ἀνάκραγε λέγων· Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ἐζήλωκα τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν Σιὼν ζῆλον μέγαν, κ⟨αὶ ὀ⟩ργὴν μεγάλην ἐγὼ ὀργίζομαι ἐπὶ τὰ ἔθνη τὰ συνεπιτι⟨θέ⟩μενα, ἀνθ' ὧν ἐγὼ μὲν ὠργίσθην ὀλίγα, αὐτοὶ δὲ συνεπέθ⟨ε⟩ντο εἰς κακά[9].

Ἐξ ἰδίου προσώπου προφήτης φησὶν πρόσταξιν αὐτῷ δεδόσθαι ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου Κυρίου παντοκράτορος, ὅπως ἐπιτεταμένως βοήσῃ· «Τάδε λέγει Κύριος· Ἐζήλωσα τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν Σιὼν ζῆλον μέγαν, μεγάλην ὀργὴν ἐπιφέρων τοῖς ἔθνεσι»[10] τοῖς καταπο-

1. Ψαλ. 59,9. 107,9. 2. Γεν. 49,8. 3. Ματθ. 11,29. 4. Μαλ. 3,18. 5. Ζαχ. 1,13. 6. Ζαχ. 1,12. 7. Ψαλ. 125,1,3. 8. Πρβλ. Ἡσ. 9,5. 9. Ζαχ. 1,14-15. 10. Ἔνθ' ἀν.

νοῦσιν, ἐπείπερ τοῦ κηδεμόνος ὀλίγα καὶ βραχέα παιδεύσεως καὶ ἐπιστροφῆς ἕνεκα ἐπαγαγόντος, ἀγρίως καὶ ὠμοτάτως αὐτοὶ συνεπέθεντο. Δέον φοβηθῆναι ὁρῶντας 222 τοὺς Θεῷ ἀνήκοντας ἐγκαταλειπομένους ἐπὶ τῷ μαστιχθῆναι ἐφ' οἷς ἔδρασαν κακῶς καὶ εὐλαβηθῆναι μὴ τὰ αὐτὰ πάθωσιν, ἀλλὰ συνεπέθεντο εἰς κακά, βρενθυόμενοι καὶ ἐπικερτομοῦντες ἐπιχαιρεκάκῳ προαιρέσει, κονδυλίζοντες, πατοῦντες τοὺς παραδοθέντας.

Πρὸς τοὺς οὕτω ἀπανθρώπως καὶ θηριωδῶς προσενεχθέντας τοῖς παραδοθεῖσιν αὐτοῖς μέμφεται Θεὸς λέγων ἐν Ἡσαΐᾳ τῷ προφήτῃ· «Ἐγὼ ἔδωκα αὐτοὺς εἰς τὰς χεῖράς σου, σὺ δὲ οὐκ ἐποίησας αὐτοῖς ἔλεος· τοῦ πρεσβυτέρου ἐβάρυνας τὸν ζυγὸν καὶ εἶπας· Ἔσομαι εἰς τὸν αἰῶνα ἄρχουσα»[1]. Ὅθεν ὀργισθέντος σοι ἐμοῦ ἐξαίφνης ἥξει ἐπὶ σὲ ἃ ἠπείλησας διαθεῖναι οὓς ἐγὼ παρέδωκα οὐκ εἰς ἀπώλειαν, ἀλλ' ἵνα αἰσθηθέντες τῆς κατ' αὐτῶν ἐσομένης ἀπειλῆς, ἐπιστρέψωσιν πρὸς ἐμὲ τὸν κηδεμόνα.

Τίνα δὲ ἦν ἃ ἐκόμπασεν ἀπὸ ὑπερηφανίας καὶ θρασύτητος; «Ἐγώ εἰμι, φησίν, καὶ οὐκ ἔστι μετ' ἐμὲ ἔτι. Οὐ καθιῶ χήρα οὐδὲ γνώσομαι ὀρφαν[ε]ίαν»[2]. Ταῦθ' ὑπερηφάνως καὶ ὠμῶς λελακυῖα, ἐξαίφνης Θεοῦ κρίσει ἀπροστασίαστος ὤφθη, οὐκ ἐπικουρουμένη ἔτι ὑπὸ πατρὸς καὶ ἀνδρός.

Ταῦτα κατὰ νοῦν λαβόντες οἱ ἀρχὴν ἐγκεχειρισμένοι μὴ κατεξανιστάσθωσαν ὠμῶς ἐπιτιθέμενοι καθ' ὧν ἔσχον ὑποχειρίων ψήφῳ τῆς προνοίας δι' ἃς οἶδεν αὐτὴ αἰτίας.

Τί δ' ἐστὶν ὃ βούλεται Κύριος παντοκράτωρ διὰ τοῦ εἰπεῖν· «Ἐζήλωσα τὴν Σιὼν καὶ τὴν Ἰερουσαλὴμ ζῆλον μέγαν»[3]; Ἦν μὲν γὰρ νύμφη καὶ σύνοικος τῷ Θεῷ Λόγῳ ἡ πνευματικῶς Σιὼν καὶ Ἰερουσαλὴμ προσαγορευομένη, ἥντινα πρὸς ὀλίγον καταλέλοιπεν λύσασαν τὰ πρὸς τὸν ἄνδρα γαμικὰ 224 δίκαια, ὡς εἰπεῖν αὐτὸν τὸν συνοικοῦντα αὐτῇ· «Ὡς ἀθετεῖ γυνὴ εἰς τὸν συνόντα αὐτῇ, οὕτως ἠθέτησεν εἰς ἐμὲ ὁ οἶκος Ἰσραήλ, λέγει Κύριος»[4].

Οὕτως παροραθείσης τῆς ποτε εὐγενῶς καὶ σεμνῶς θαλαμευομένης πολλοὶ τῶν βλάπτειν ἐπιχειρούντων κακώσει αὐτὴν ὑπέβαλον, ἀτιμάζοντες, εἰς ἀσχημοσύνην ἄγοντες οἷά τινα ἀπροστασίαστον ἄνδρα οὐκ ἔχουσαν. Ἐφ' οἷς οἰκτον λαβὼν ὁ τῇ φύσει ἵλεως, ἤρξατο πάλιν ζηλοῦν αὐτήν. Τούτου γὰρ γενομένου, οὐκέτι χώραν ἔχουσιν οἱ περιυβρίζειν βουλόμενοι, τοῦ ζηλοῦντος ἀνδρὸς φυγαδεύοντος ἀπὸ τῆς γαμετῆς τοὺς ἐπὶ βλάβῃ αὐτῆς ἐπιβαίνοντας· ⟨π⟩άλιν φροντίζων γνησίως καὶ μετ' ἔρωτος συνοικῶν, ὡς καὶ πρότερον ὅπου οὔπω ἐγκαταλέλειπτο.

Ὅτι δ' ἔρρωται ἡ νόησις αὕτη καὶ ἐκ τοῦ προφήτου Ἰεζεκιὴλ ἔστιν μαθεῖν· ὀργισθεὶς γοῦν ὁ Θεὸς τῇ ἑβραϊκῇ πληθύϊ· «Οὐ

---

1. Ἡσ. 47,6-7. 2. Ἡσ. 47,8. 3. Ζαχ. 1,14. 4. Ἰερ. 3,20.

φείσομαι ἐπὶ σοὶ ἔτι, εἶπεν, οὐδὲ ζηλώσω ἐπὶ σοί»[1]. Προανεφώνει δὲ ταῦτα διεγείρων, ἵνα μὴ ὑποπέσῃ ταῖς ἀπειλαῖς, φυλάττουσα ἄχραντα τὰ τῆς συνοικήσεως δίκαια.

Σιὼν καὶ Ἱερουσαλὴμ καλεῖ τὴν ζηλουμένην ὅπως μηκέτι καταπονῆται ὑπὸ τῶν συνεπιτιθεμένων αὐτῇ εἰς κακά, διὰ προσούσας ἀρετάς. Σιὼν μὲν γὰρ ἑρμηνεύεται σκοπευτήριον ἐντολὴ πεποιημένη, Ἱερουσαλὴμ δὲ ὅρασις εἰρήνης· Σιὼν κατ' ἀναγωγὴν καλεῖται ἡ μὴ τὰ πρόσκαιρα ἀλλὰ τὰ αἰώνια σκοποῦσα τῷ ποιεῖν τὰς δοθείσας ἐντολάς. Ἕπεται δὲ τῇ τοιαύτῃ καταστάσει τὸ ἀσύγχυτον καὶ ἀτάραχον τῶν κατορθουμένων. Ὁρᾶται δὲ ἡ εἰρήνη ἡ περὶ ἧς ὁ Ἰησοῦς· «Εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν»[2]. Δέδοται δὲ αὕτη μετὰ θείας «χάριτος ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς καὶ **226** Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ»[3], ὡς παιδεύει Παῦλος. Ἀμφότερα δὲ ταῦτα, ἡ εἰρήνη καὶ ἡ χάρις φημί, ὁ Σωτήρ ἐστιν. Εἴρηται γὰρ περὶ αὐτοῦ· «Αὐτός ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν»[4]. Καὶ πάλιν ὁ ἐξ αὐτῆς καὶ δι' αὐτῆς κατορθῶν λέγει· «Οὐκ ἐγὼ» τάδε τινὰ τὰ ἀνδραγαθήματα κατώρθωσα, «ἀλλ' ἡ χάρις σὺν ἐμοί»[5]. Ταύτην τὴν χάριν καὶ εἰρήνην Θεοῦ Πατρὸς παρέχοντος, καὶ Ἰησοῦς ὑφίστησιν αὐτάς, ἐπιδοὺς ἑαυτὸν μετέχεσθαι τοῖς ἐγνωκόσιν αὐτὸν ὄντα χάριν καὶ εἰρήνην.

Γενοίμεθα καὶ ἡμεῖς προαιρέσει ἀγαθῇ τοιοῦτοι, ἵνα μὴ ἐγκαταλείπωμεν, οἷα ἀθετήσασα γυνὴ τὸν συνόντα, ζηλωτοὶ ποθητοὶ αὐτῷ τυγχάνοντες.

Ζαχ. 1,16. Διὰ τοῦτο τάδε λέγει Κύριος· Ἐπιστρέψω ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ ἐν οἰκτιρμῷ καὶ ὁ οἶκός μου ἀνοικοδομηθήσεται ἐν αὐτῇ, λέγει Κύριος παντοκράτωρ, καὶ μέτρον ἐκταθήσεται ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ ἔτι[6].

Ἐπεὶ οὐδὲν ὡς ἔτυχεν γίνεται ὑπὸ τοῦ προνοουμένου τῶν ὅλων, διὰ τοῦτο προτάττονται πολλάκις τῶν γινομένων αἰτιολογικοὶ σύνδεσμοι, τοῦ Θεοῦ λέγοντος πρὸς τοὺς ὑποκειμένους τῇ διοικήσει· ἀνθ' ὧν τάδε εἴπατε ἢ πεποιήκατε, τάδε ἐπαχθήσεται ὑμῖν. Αὐτίκα γοῦν καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ ῥητῷ φέρεται ἡ οὕτως ἔχουσα λέξις· «Διὰ τοῦτο τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ»[7]. Τί δ' ἐστὶ τοῦτο ἢ τὸ «ζηλῶσαί με τὴν Σιὼν καὶ τὴν Ἱεσουσαλὴμ ζῆλον μέγαν»; Ἐπείπερ «ὀργισθέντος ἐμο⟨ῦ⟩ μικρά, συνεπέθεντο εἰς κακὰ»[8] οἱ ἐχθροὶ τῶν ζηλωθέντων, **228** «ἐ⟨π⟩ιστρέψω ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐν οἰκτιρμῷ»[9], οἰκτείρων αὐτὴν οἷα προ⟨σ⟩τάτης καὶ γνήσιος ἐπίκουρος, «Πατὴρ» γὰρ αὐτὸ τοῦτο «τῶν οἰκτιρμῶν»[10] ὑπάρχων.

Τίς δ' ὁ τρόπος τοῦ οἰκτείρεσθαι τὴν Ἱερουσαλὴμ παραχρῆ-

---

1. Πρβλ. Ἰεζ. 16,42. 2. Ἰω. 14,27. 3. Ρωμ. 1,7. 4. Ἐφ. 2,14. 5. Α' Κορ. 15,10. 6. Ζαχ. 1,16. 7. Ἔνθ' ἀν. 8. Ζαχ. 1,14-15. 9. Ζαχ. 1,16. 10. Β' Κορ. 1,3.

μα ἀπαγγέλλεται· «Ἀνοικοδομηθήσεται γὰρ ὁ οἶκός μου ἐν αὐτῇ»[1] καὶ ἐν μέσῳ αὐτῆς, ἵν' ἐνοικῶν καὶ ἐμπεριπατῶν ἐν τοῖς πολίταις αὐτῆς, τελείως οἰκτείρω αὐτήν, οὐκέτι ἐρημοῦσθαι ἢ διαρπάζεσθαι αὐτὴν ἐπιτρέπων, ζηλωτὴν καὶ ἀξιομνημόνευτον αὐτὴν ἀποδεικνύς, μέτρου πάλιν ἐκτεινομένου ἐπ' αὐτὴν ὡς καὶ πρότερον ὅτε εὐθηνίαν καὶ καρποφορίαν εἶχεν. Τῆς γὰρ ἐρήμου καὶ ἠμελημένης χώρας οὐ γεωμετρουμένης, ἡ οἰκτειρομένη λοιπὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γῆ μετρεῖται οἷα χώρα καρποφόρος. Μετρεῖται δὲ ἡ πόλις διαστελλομένη εἰς λαύρας καὶ πλατείας, τεμένη τε καὶ γυμνάσια.

Τί δὲ τὸ ἐπιβαλλόμενον ἐπ' αὐτῆς μέτρον ἐν τοῖς ἑξῆς δηλωθήσεται, ἀγγέλου ἐπιφαινομένου κατέχοντος σχοινίον γεωμετρικόν.

Ὁ οἶκος δ' ὁ οἰκοδομούμενος ἐν μέσῳ τῆς οἰκτειρομένης Ἱερουσαλὴμ ἡ τοῦ ζῶντος Θεοῦ Ἐκκλησία ἐστίν, ἐν ᾗ ἀναστρέφειν προσήκει τὸν Θεοῦ θεραπευτὴν κατὰ νόμον ἱερώμενον. Τοῦτο προσφωνεῖ Τιμοθέῳ ὁ ἐν Χριστῷ λαλῶν Ἀπόστολος, γράφων οὕτως· «Ἐὰν βραδύνω ἵν' εἰδῇς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος, στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας»[2].

Κατὰ νόησιν ἄλλην, ἀν⟨ο⟩ικοδομούμενος οἶκος ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ ὁ τεχθεὶς ἐκ τῆς Μαρίας Ἰησοῦς ἐστιν, οἰκοδομηθεὶς ὑπὸ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ παροιμιῶδες θέσπισμα οὕτως ἔχον· «Ἡ σοφία ᾠκοδόμησεν ἑαυτῇ οἶκον»[3], περὶ οὗ 230 εἶπεν ἡ οἰκοδομήσασα σοφία τοῖς ἀντιπαρατεταγμένοις· «Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν»· τοῦτο δέ, φησίν, «ἔλεγεν περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ»[4], ὡς ὁ Εὐαγγελιστὴς ἔγραψεν.

Πρὸς τοῖς εἰρημένοις, ⟨κ⟩αὶ ἕκαστος τῶν πιστῶν οἶκός ἐστιν ἐγειρόμενος ἵν' ᾖ ναὸς Θεοῦ. «Οὐκ οἴδατε γάρ, φησίν, ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ο⟨ἰ⟩κεῖ ἐν ὑμῖν;»[5]. Καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ τοῦτο φανερῶς λέγει· «Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσει, κἀγὼ ἀγαπήσω αὐτόν, καὶ ἐλευσόμεθα καὶ ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ μου καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα»[6]. Ναὸς δὲ καὶ οἶκος καὶ μονὴ

(Ἐνταῦθα ἔχομεν χάσμα δέκα περίπου γραμμῶν)

Ζαχ. 1,17. ⟨Καὶ εἶπεν πρός με ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν ἐμοί· Ἀνάκραγε λέγων· Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ἔτι διαχυθήσονται πόλεις ἐν ἀγαθοῖς, καὶ ἐλεήσει Κύριος ἔτι τὴν Σιὼν καὶ αἱρετιεῖ τὴν Ἱερουσαλήμ[7].⟩

⟨.....⟩νης, το⟨..⟩ γὰρ διαχεον ⟨.....

1. Ζαχ. 1,16. 2. Α' Τιμ. 3,15. 3. Παρμ. 9,1. 4. Ἰω. 2,19,21. 5. Α' Κορ. 3,16. 6. Ἰω. 14,23. 7. Ζαχ. 1,17.

.... δα⟩ψίλεια ἐπω..ωλων καὶ βελτιούντων ⟨.....
....⟩ο, ὅταν ἔτι ὡς καὶ πρότερον ἐλεήσῃ Κ⟨ύριος τὴν Σιὼν .....
εὐεργ⟩ετῶν αὐτήν. Καὶ προσέτι αἱρετιεῖ τὴν Ἱερουσαλὴ⟨μ .....
.....⟩ ἐχομενος διὰ τὸ πεπληρῶσθαι ἀξιαγα⟨.....
.....⟩ ἅπερ ὄψεσθαι εὐλογίας τρόπῳ εἴρητα⟨ι..... «Καὶ ἴδοις
τὰ 232 ἀγαθὰ⟩ Ἰερουσαλήμ»[1]. Περὶ τούτων κἀκεῖνο ἐκλημπτέον·
⟨«Ἐὰν θέλητε καὶ εἰσακούσητέ⟩ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε»[2]·
καὶ ⟨τό· «Ἔσῃ πεποιθὼς ἐπὶ Κύριον, καὶ ἀναβιβ⟩άσει σε ἐπὶ τὰ ἀγα-
θὰ τῆς γῆς»[3], περὶ ὧν ὁ σ⟨οφός, ᾧ «τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφι⟩α τῆς σο-
φίας» ἐδηλώθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ[4], φησ⟨ίν· «Πιστεύω τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγ⟩αθὰ
Κυρίου ἐν [τῇ] γῇ ζώντων»[5]. Κυρίως καὶ ⟨..... ὁ⟩
ἅγιος ἰδεῖν ἐν γῇ ζώντων καὶ ψωμίζει ⟨..... ἀναβι-
β⟩ασθεὶς ἐπὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς, ὑπαρχ⟨.....⟩εκ-
τος ἢ τὰ σωματικὰ λεγόμενα ἀγαθά, ἀλλ⟨.....κα⟩τὰ
τὸν ἔσω ἄνθρωπον, ταῦτα δ' εἰσὶν αἱ ἀρετα⟨ὶ .....
.⟩α ταῦτα τελούμενα ἔργα, εἰσάγοντα ε⟨.....⟩α.
Οὐ γὰρ προσεκτέον τοῖς φάσκουσιν ⟨.....⟩ν σω-
ματικῶς, τὸ ἀκροδρύων ἐμφορη⟨.....⟩ματι-
κῶς, οὐδ' αὖ τὸ πλουτεῖν καὶ παρα⟨.....⟩

(Ἐνταῦθα ἔχομεν χάσμα δέκα περίπου γραμμῶν)

⟨.....⟩αυτα.

234 Ζαχ. 2, 1-2. ⟨Καὶ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ εἶδ⟩ον καὶ ἰδοὺ τέσσερα κέρατ⟨α⟩. Κ⟨αὶ εἶπα πρὸς τὸν ἄγγελον τὸν λ⟩αλοῦντα ἐν ἐμοί· Τί ἐστιν ταῦτα, Κύριε;[6]

⟨.....⟩ου ὀφθαλμῶν ταῦτα λέγει ἀλλὰ τῶν ⟨.....⟩ων πεφωτισμένων, τούτους γὰρ εἰς ὕψ⟨ος ..... θε⟩ωρίᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γινομένων .....⟩ Θεὸν σοφῶν καθαρῶν ἀσκόπων ὀφθαλ⟨..... .....⟩ οὗτος πρὸς τὸν Θεόν φησιν ὡς περιο⟨..... .....⟩σειν τοῦ Θεοῦ καθ' ὃ δημιουργεῖ καὶ προν⟨οεῖ, ...⟩ν καὶ αἰσθητῶν θεωρίαν· «Πρὸς σὲ ἦρ⟨α τοὺς ὀφθαλμούς μου τὸν⟩ κατοικοῦντα ἐν τῷ οὐρανῷ»[7]. Καὶ ὁ Σωτήρ· ⟨«Ἰδοὺ λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τ⟩οὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν καὶ θεάσασθε ⟨τὰς χώρας, ὅτι λευκαί εἰ⟩σιν πρὸς θερισμὸν ἤδη»[8]. ⟨..⟩ παρα- πλη⟨σίως .....⟩ς «εἶπεν ὁ ἅγιος», φησίν, τὸν ⟨.... ..... «ἀναβλέψατ⟩ε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν καὶ ἴδετε· ⟨Τίς κατέ-

---

1. Ψαλ. 127,5. 2. Ἡσ. 1,19. 3. Ἡσ. 58,14. 4. Πρβλ. Ψαλ. 50,8. 5. Ψαλ. 26,13. 6. Ζαχ. 2,1-2. 7. Ψαλ. 122,1. 8. Ἰω. 4,35.

δειξεν πάντα ταῦτ)α; Ὁ ἐξάγων κατ' ἀριθμὸν τὸν κόσμον ⟨αὐτοῦ»[1] .....)πω καὶ ὁ εἰς ἐξέτασιν προκείμενος προφ⟨ήτης .....)τος, ἄρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ⟨..... .....) τοῦ ἀληθινοῦ φωτός, τεθέαται ⟨..... ..)πεῦσιν προσηγίοχεν γνῶναι θέλων τίνα ποτ' εἰσίν. Κέρατα δ' εἰσὶν αἱ ἐπικείμεναι βασιλεῖαι τέτταρες τοῖς πολίταις τῆς Σιὼν καὶ Ἱερουσαλήμ. Οὐκ ἄλλαι ὑπάρχουσιν τῶν πολεμίων ἐκείνων περὶ ὧν ὁ Ἀπόστολος καὶ οἱ λοιποὶ π... φασίν· «Οὐκ ἔστιν **236** ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας καὶ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου καὶ τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας»[2]. Συμφώνως τῷ πλήθει τῶν πρὸς ἃς ἡ πάλη τοῖς ἁγίοις πονηρῶν δυνάμεων, καὶ ὁ ὑμνῳδός πού φησιν πρὸς τὸν κατεξανιστάμενον τῶν πολεμίων· «Ἐπ' ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβήσῃ, καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ δράκοντα»[3]. Καὶ ἐπεὶ ἕκαστον τῶν εἰρημένων πονηρῶν τυραννικῶς ἐπαίρεται, παρανόμως βασιλεύειν αὐτό φησιν[4].

Ταῦτα τὰ μετ' αἰνιγμοῦ ἐπαγγελθέντα κέρατα εἶδεν ὁ προφήτης ἄρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ τῆς διανοίας, ἵν' ἐκ τοῦ τεθεωρηκέναι τὴν παρασκευὴν καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν ἐνδύσηται τὴν Θεοῦ ἀκαταμάχητον πανοπλίαν[5]. Τίνες δ' εἰσὶν οἱ ὀξύνοντες τὰ προκείμενα κέρατα τέκτονες, ἐκ τῶν ἑξῆς ἔστι μαθεῖν οὕτως ἐχόντων.

Ζαχ. 2, 2. Καὶ εἶπεν πρός με· Ταῦτα τὰ κέρατα τὰ διασκορπίσαντα τὸν Ἰούδαν καὶ τὸν Ἰσραὴλ κατέαξαν[6].

Ὁ ἀποκρινόμενος ἄγγελος δεικνὺς τῷ προφήτῃ τὰ σαφηνισθέντα τέσσαρα κέρατα, τὸ ἔργον καὶ τὴν χρείαν δι' ἣν ἐπήχθησαν δεικνὺς τῷ φωτιζομένῳ φησὶν δι' οὐδὲν ἕτερον ἐπῆχθαι τὰ κέρατα ἢ ἕνεκα τοῦ σκορπίσαι ἀπὸ τῆς πόλεως τῆς ἁγίας τὸν Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδα, ἵνα σκεδασθέντες ⟨εἰς⟩ αἰχμαλωσίαν, ὁμοῦ ἑνότητος καὶ συμφωνίας ἐκτὸς γένωνται.

238 Εἴρηται πρότερον ὡς ἐξομολογούμενος Ἰούδας· ὁ δὲ νῷ Θεὸν ὁρῶν Ἰσραὴλ καλεῖται.

Ζαχ. 2, 3-4. Καὶ ἔδειξέν μοι Κύριος τέσσαρας τέκτονας. Καὶ εἶπα· Τί οὗτοι ἔρχονται ποιῆσαι; Καὶ εἶπεν πρός με· Ταῦτα τὰ κέρατα τὰ διασκορπίσαντα τὸν Ἰούδαν καὶ τὸν Ἰσραὴλ κατέαξαν, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἦρεν κεφαλήν· καὶ εἰσῆλθον οὗτοι τοῦ ὀξῦναι αὐτὰ εἰς χεῖρας αὐτῶν τὰ τέσσαρα κέ-

---

1. Ἡσ. 40,26. 2. Ἐφ. 6,12. 3. Ψαλ. 90,13. 4. Πρβλ. Ψαλ. 85,14. 5. Πρβλ. Ἐφ. 6,11. 6. Ζαχ. 2,2.

ρατα, τὰ ἔθνη τὰ ἐπαιρόμενα κέρας ἐπὶ τὴν γῆν Κυρίου τοῦ διασκορπίσαι αὐτήν[1].

Εὐθυμοποιῶν τὸν θεασάμενον τὸ πλῆθος τῶν πολεμίων τὸ ἐρχόμενον, ἰσαρίθμους τοῖς ἀντιπάλοις τοὺς ἐπὶ βοήθειαν καλουμένους δείκνυσιν αὐτῷ, τέκτονας ἐπαινετῶς τυγχάνοντας· οὐ πάντες γὰρ τεκταίνοντες τὰ κατάλληλα αὐτοῖς ἔργα ἐπαινετοί, ἀλλὰ καὶ ψεκτοί εἰσίν τινες, οὓς δ⟨ι⟩αστέλλον ἀπ' ἀλλήλων τὸ παροιμιῶδες θέσπισμά φησιν· «Ἐλεημοσύνην καὶ πίστιν τεκταίνουσιν ἀγαθοί· οὐκ ἐπίστανται ἔλεον καὶ πίστιν τέκτονες κακῶν»[2]. Τὸ κάκιστον τοῦτο τῶν τεκτόνων ἐργαστήριον οὐχ ἕτερον τῶν τεσσάρων κεράτων ἐστίν, δραστήριον ὂν πάσης ἀπιστίας καὶ ὠμότητος. Οὓς δείκνυσιν Θεὸς ἐρχομένους τέκτονας ἐλεημοσύνης καὶ πίστεώς εἰσι τεχνῖται, δι' ἐλεημοσύνης τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν πρὸς τοὺς πέλας ἐκτελοῦντες, ἀγαπῶντες ὡς ἑαυτοὺς τοὺς πλησίον, πίστιν τεκταίνοντες δι' εὐσεβοῦς καὶ ἐπιστημονικῆς θεωρίας.

240 Τούτους οὐκ ἄλλος ἄγει καὶ δείκνυσιν τῷ ἄραντι τοὺς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοὺς ἢ ὁ ἐπ' εὐεργεσίᾳ καλῶν Θεὸς τοὺς δυναμένους βοηθεῖν τοῖς καταπονουμένοις.

Ἑωρακὼς τοὺς δειχθέντας αὐτῷ καὶ ἐρχομένους ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἐρωτᾷ τὸν δείξαντα τί ποιήσουσιν ἐληλυθότες, καὶ ἀποκρίνεται αὐτῷ Θεὸς ὡς ἔρχονται ὀξῦναι τὰ ἐπαιρόμενα ἐπὶ τὴν γῆν τοῦ Θεοῦ ἔθνη τέσσαρα[3] ἐπὶ τῷ παραλαβεῖν τοὺς παραδιδομένους εἰς αἰχμαλωσίαν, ἵνα διασκορπίσωσιν τὸν Ἰούδα καὶ κατεάξωσιν τὸν Ἰσραήλ, ὡς μηδένα τῶν κακουμένων ἆραι κεφαλὴν ἀντιβλέψαι καὶ ἀντιδοξῆσαι δυνάμενον τοῖς ἐπικειμένοις ἐχθροῖς. Ἀσθένειαν δὲ πλείονα παρίστησιν ὁ λόγος τῶν κεράτων, ὅτι καὶ μετὰ τὸ ὀξυνθῆναι οὐχ οἷά τε γέγονεν κατασπάσαι τοὺς παραδοθέντας αὐτοῖς παρόντων τῶν τεκτόνων τῶν ὀξυνόντων αὐτά.

Φανεροῖ ὁ λόγος ὡς κατάγνυται ὁ σκορπιζόμενος, συντριβὴν ὑφιστάμενος παραπλησίαν ᾗ ὑπέμεινεν ὁ ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ καταβὰς περιτυχὼν λῃσταῖς πνευματικοῖς[4] ὥσθ' ἡμιθανῆ[ν] αὐτὸν ὑπ' αὐτῶν γενέσθαι, μάλιστα ὅτε ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν ἐσθῆτα ἣν εἶχεν θείαν ἐν τῇ ἱερᾷ πόλει διάγων ὅπλοις ἰσοδυναμοῦσαν· περὶ αὐτῆς γράφει ὁ Ἀπόστολος τοῖς εἰς τὸ πολεμεῖν διεγειρομένοις· «Ἐνδύσασθε ὅπλα φωτός»[5].

Φέρεται ἐν ἀντιγράφοις ἀντὶ τοῦ «τὸν Ἰσραὴλ κατέαξαν»[6], τὸν Ἰσραὴλ κατῆξαν, δεικνυμένου καὶ διὰ ταύτης τῆς λέξεως ὡς ὁ ἁμαρτάνων ὑψόθεν κάτω φέρεται. Πολλαὶ δ' εἰσὶν γραφαὶ τοῦτο παριστᾶσαι, οἷαί εἰσιν καί· «Πῶς ἐξέπεσεν ὁ ἑωσφόρος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ὁ πρωὶ ἀνατέλλων;»[7] καί· «Εἰσελεύσονται εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς»[8]. Καὶ ἕτεραι μυρίαι λέ⟨ξ⟩εις εἰσὶν φανεροῦσαι ὅτι ὁ σπουδαῖος ἀναβαίνει

---

1. Ζαχ. 2,3-4. 2. Παρμ. 14,22. 3. Ζαχ. 2,4. 4. Πρβλ. Λουκ. 10,30. 5. Ρωμ. 13,12. 6. Ζαχ. 2,4. 7. Ἡσ. 14,12. 8. Ψαλ. 62,10.

καὶ μετεωρίζεται, κάτω δὲ **242** χωρεῖ ὁ φιλήδονος καὶ ὑλικὴν προαίρεσιν ἔχων, ὡς γενέσθαι «σάρκινον, πεπραμένον ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν»[1].

Ἀνέγνων ἐξήγησίν τινος ἐκλαβόντος τέσσαρας τέκτονας εἶναι τοὺς τέσσαρας εὐαγγελιστάς. Πότερον δ' οὕτως ἔχει οἱ ἐντυχόντες τῷ οὕτω γράψαντι κρινέτωσαν.

Δυνατὸν εἰπεῖν τέκτονας τέσσαρας «τοὺς ἀποστελέντας ἀγγέλους συναγαγεῖν τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Θεοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων»[2], τοῦτ' ἔστιν τῶν τεσσάρων κλιμάτων τῆς οἰκουμένης.

Ὅπως δ' ἂν ἐκλαμβάνοιντο οἱ τέσσαρες τέκτονες, ὑπὸ τοῦ προνοητοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ δείκνυνταί τε καὶ ἄγονται κατὰ τῶν ἐπαιρομένων θρασύτητι καὶ ἀλαζονείᾳ κατὰ τῶν ὑποπεσόντων αὐτοῖς Θεοῦ κρίσει, οὐκ αἴροντος κεφαλὴν οὐδὲ τοῦ αἰχμαλωτίζοντος οὐδὲ τῶν αἰχμαλωτιζομένων, τῶν ἱερῶν τεκτόνων ἀντιπαρατεταγμένων. Τέτριπται καὶ ἐν τῇ συνηθείᾳ ὡς οὐκ αἴρουσι κεφαλὴν οἱ δυσπραγοῦντες. Εἰ δὲ σημαίνεταί ποτε ὀνόματι τῆς κεφαλῆς ὁ νοῦς, οὐδ' οὗτος ἐπαίρεται ὅταν τις «παραδοθῇ εἰς ἀδόκιμον νοῦν, μὴ δοκιμάσας τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει»[3]. Πῶς γὰρ ἔτι ὁ κρατηθεὶς ἀδοκίμῳ νῷ τὰ ἄνω φρονήσοι[4] ἢ ἐν οὐρανῷ σχοίη τὴν καρδίαν, μὴ θησαυρίσας ἐν οὐρανῷ;[5]

Συνάδει τῷ διασκορπίζεσθαι τὸν Ἰσραὴλ καταγνύμενον ἢ καταγόμενον τὸ μετ' ὀλοφυρμοῦ ἀπαγγελλόμενον ὑπὸ τῶν σκεδασθέντων πρὸς τῶν βίᾳ κρατησάντων· «Διεσκορπίσθη τὰ ὀστᾶ ἡμῶν παρὰ τὸν ᾅδην»[6].

244 Ἐπεὶ δοκεῖ ἡ λέξις ἡ προφητικὴ συγκεχύσθαι ἐξ ἀκαταλληλίας τῆς συνθέσεως, μεταποιητέον αὐτὴν οὕτως· ἐν τῇ γῇ τοῦ Κυρίου τὴν οἴκησιν ὁ Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδας εὖ διάγων εἶχεν· ἀνέντες δὲ τῆς τοῦ νόμου προσοχῆς καὶ τοῦ μελετᾶν αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτός[7], εἰς κακίαν ἔρρεψαν, ὡς ὑποπεσεῖν ψήφῳ τοῦ προνοουμένου ἔθνεσι τέσσαρσιν, διὰ τὸ τυραννικὸν κέρασιν καλουμένοις. Ταῦτα τὰ εἰρημένα κέρατα δι' ὠμότητα καὶ ἀλαζονείαν ἐπήροντο κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ τοῦ Ἰούδα, ὥστε καταγαγεῖν καὶ κατεάξαι τὸν τοῦ Θεοῦ λαόν, μικρὰ μὲν Θεοῦ ὀργισθέντος, εἰς κακὰ συνεπιθεμένων τῶν δίκην σκευῶν ὀργῆς ὀξυνθέντων ὑπὸ τεκτόνων ἀγαθῶν τῶν ἤδη σαφηνισθέντων, ἵν' ἀσθενεῖς ἀποδειχθέντες καὶ μετὰ τὴν θηγάνην αὐτὴν ἡττηθέντες μηκέτ' ἰσχυρῶς κατέχωσιν τοὺς παραδοθέντας αὐτοῖς.

Τὰ ἡρμηνευμένα τέσσαρα κέρατα, ὁμοφρονήσαντα κατὰ τῶν ἐαλωκότων, ἓν κέρας ἐπαιρόμενον ἐπὶ τὴν γῆν Κυρίου εἴρηνται.

Πολλαὶ δ' εἰσὶν γραφαὶ τοὺς διὰ τῶν κεράτων βασιλεῖς καὶ βασιλείας σημαίνουσαι, καὶ μάλιστα ἐν τῷ προφήτῃ Δανιήλ, ὡς ἀναγνόντι σοι ἔσται σαφές.

---

1. Πρβλ. Ρωμ. 7,14. 2. Ματθ. 24,31. 3. Ρωμ. 1,28. 4. Πρβλ. Κολ. 3,2. 5. Πρβλ. Ματθ. 6,19-20. 6. Ψαλ. 140,7. 7. Πρβλ. Ψαλ. 1,2.

246 Ζαχ. 2,5-6. Καὶ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ σχοινίον γεωμετρικόν. Καὶ εἶπα πρὸς αὐτόν· Ποῦ σὺ πορεύῃ; Καὶ εἶπεν πρός με· Διαμετρῆσαι τὴν Ἱερουσαλὴμ τοῦ ἰδεῖν πηλίκον τὸ πλάτος αὐτῆς ἐστιν, καὶ πηλίκον τὸ μῆκος[1].

Πολλάκις ἤδη ἀποδέδοται ὡς αἴρει τις τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἔσω ἀνθρώπου πρὸς κατανόησιν τῶν καταλλήλων θεαμάτων. Τῷ αὐτῷ τρόπῳ τοῖς εἰρημένοις καὶ νῦν ὁ προφήτης ἄρας τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶδεν ἄνδρα ἐν τῇ χειρὶ σχοινίον κατέχοντα γεωμετρικόν, ἐπὶ τῷ, οἷα ἀρχιτέκτων ἄριστος, μετρῆσαι ἡλίκον τὸ πλάτος καὶ μῆκός ἐστιν τῆς Ἱερουσαλήμ, ὅπως τεθέντων τῶν θεμελίων ἀνοικοδομὴ αὐτῆς γένηται παθούσης ὑπὸ πολεμίων καθαίρεσιν.

Τίς δ' ἐστὶν ὁ ὀφθεὶς τῷ προφήτῃ ἀνὴρ καιρὸς ἰδεῖν. Καὶ ὅρα γε μὴ ὁ αὐτός ἐστιν «τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ ἵππον πυρρόν, ἑστηκότι ἀνὰ μέσον δύο ὀρέων κατασκίων»[2]. Ἔστιν δ' οὗτος κατὰ μίαν τῶν ἀποδοθεισῶν ἑρμηνειῶν ὁ Σωτήρ, ὃν δεικνὺς ὁ προφήτης Ἱερεμίας εἶπεν· «Ἰδοὺ ἀνήρ, ἀνατολὴ ὄνομα αὐτῷ»[3]. Ἀνατολὴ δὲ κέκληται ὡν «φῶς ἀληθινόν»[4]. Καὶ Ἰωάννης δὲ ὁ βαπτιστὴς περὶ αὐτοῦ εἶπεν· «Ὀπίσω μου ἔρχεται ἀνὴρ ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν»[5].

Ὁ ἀνὴρ οὗτος οἰκοδόμος ὢν τῆς Ἱερουσαλήμ, ἀρχιτεκτονικῶς τοὺς θεμελίους αὐτῆς καὶ πρότερον ἱδρύσας καὶ καταβαλόμενος, καὶ μετὰ τὴν καθαίρεσιν ἣν ὑπέμεινεν ἐπελθόντων πολεμίων τῶν καὶ αἰχμαλωτισάντων αὐτήν, διαμετρεῖ τὸ πλάτος καὶ μῆκος αὐτῆς, ἵν' εὐρύθμως καὶ τεταγμένως ἐν οἷς δεῖ τόποις τὰς κρηπῖδας καταβάληται ἐφ' ὧν προσῆκον ἦν ἐγερθῆναι αὐτῆς τὰ τείχη.

Ἐδείχθη δὲ τῷ προφήτῃ γεωμετρικὸν ἔχων σχοινίον, ἐκ ποικίλων λόγων ἀρχιτεκτονικῶν πεπλεγμένον, ἵνα πληρωθῇ **248** τὸ προεπηγγελμένον ἐν τῷ· «Καὶ μέτρον ἐκταθήσεται ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ ἔτι»[6]. Οὐκ ἀπεικὸς δὲ τοῦ Σωτῆρος ἀρχιτέκτονος ὄντος, κατὰ τὸ λεχθὲν περὶ «τῆς πόλεως Κυρίου τῶν δυνάμεων», τό· «Ὁ Θεὸς ἐθεμελίωσεν αὐτὴν εἰς τὸν αἰῶνα»[7], συνῳδὰ γράφοντος τοῦ ἀποστόλου Παύλου περὶ τῆς θείας ταύτης πόλεως, προσδοκωμένης ὑπὸ πάντων τῶν διὰ πίστεως εὐαρεστησάντων[8], οὕτως· «Ἐξεδέχοντο γὰρ τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός»[9]. Τοὺς συνοικοδομοῦντας αὐτῷ ἀγγέλους καὶ ἄνδρας ἁγίους, οἷα τεχνίτας ἀρίστους, ἐν τῇ πρακτικῇ δυνάμει αὐτοῦ χειρὶ καλουμένῃ, τὸ προειρημένον σχοινίον γεωμετρικὸν κατέχει. Παῦλος γοῦν

---

1. Ζαχ. 2,5-6. 2. Ζαχ. 1,8. 3. Ζαχ. 6,12. 4. Ἰω. 1,9. 5. Ἰω. 1,15. 6. Ζαχ. 1,16. 7. Ψαλ. 47,9. 8. Πρβλ. Ἑβρ. 11,6. 9. Ἑβρ. 11,10.

περὶ ἑαυτοῦ γράφει· «Ὡς σοφὸς ἀρχιτέκτων θεμέλιον ἔθηκα»[1].

Ἔτι μὴν ἐν τῷ Ἰεζεκιὴλ ἀνὴρ ὁρᾶται κατέχων σπαρτίον οἰκοδόμων καὶ κάλαμον ἐπὶ τῷ μετρῆσαι καὶ θεμελιῶσαι τὸν ἅγιον τοῦ Θεοῦ ναόν[2]. Οἵως δὲ διεμέτρησεν καὶ ἐτεχνίτευσεν τὴν οἰκοδομήν, γνῶναι ἔξεστιν ἀναγνόντα τὸν προφήτην.

Ἐπεὶ τοίνυν καὶ ὁ Σωτὴρ οἰκοδόμος τῆς ἄνω καὶ πνευματικῆς Ἱερουσαλὴμ ἀποδέδεικται, καὶ ἔτι μᾶλλον δειχθήσεται τοῦ Πατρὸς δεικνύντος αὐτὸν καὶ λέγοντος· «Οὗτος οἰκοδομήσει τὴν πόλιν μου»[3], καὶ οἱ συμβαλλόμενοι ἄγγελοί τε καὶ ἄνθρωποι εἰς τὴν ἀνοικοδομὴν τῆς πόλεως, κατὰ πάσας τὰς ἀποδοθείσας σαφηνείας ἐκλημπτέον τὸν δεικνύμενον ἄνδρα ὑπὸ Ζαχαρίου τοῦ προφήτου λέγοντος· «Ἰδοὺ ἀνὴρ καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ σχοινίον γεωμετρικόν»[4], καί· «Ποῦ πορεύῃ;»[5] ἵνα ἀποκρίσεως τύχῃ πρὸς τοῦ ἔχοντος τὸ γεωμετρικὸν σχοινίον τοῦ διαμετρῆσαι πηλίκον τὸ πλάτος καὶ μῆκος τῆς Ἱερουσαλήμ ἐστιν· φροντίζοντος γὰρ τοῦ καλῶς οἰκοδομῆσαι τὸ τὴν τοποθεσίαν καὶ τὴν εὐκαιρίαν **250** τῶν χωρίων γνῶναι, ἵν' ἕκαστα τῶν μερῶν τῆς πόλεως, καταλλήλου εὔρους καὶ μήκους καταλημφθέντος, ἁρμονίως τὰ τεμένη καὶ οἱ ναοί, λαῦραί τε καὶ ἀγυιαὶ καὶ πλατεῖαι τιθῶσιν, ὥστε ἐν ταύταις ταῖς πλατείαις παρρησίαν ἄγῃ ἡ Θεοῦ σοφία, κηρυττομένη ἐπὶ ἄκρων τῶν τειχέων τῆς πόλεως κατὰ τὰ ἐν Παροιμίαις φιλοσοφούμενα[6], ὡς αὐτὸν τὸν Θεὸν εἰπεῖν τοῖς φρουροῦσιν τὴν ἱερὰν ταύτην πόλιν κηρύττειν ἐν αὐτῇ καὶ ⟨ἐπὶ⟩ τῶν τειχέων αὐτῆς ἡμέρας καὶ νυκτός, οὐδαμῶς σιωπῶντας[7] ἀλλὰ ἀεὶ λέγοντας τὰ πρὸς σωτηρίαν τῶν πολιτῶν αὐτῆς.

Τριχῶς τῆς Ἱερουσαλὴμ πολλάκις ἀποδοθείσης κατὰ ἀναγωγήν, τῆς τε ἐναρέτου ψυχῆς καὶ «τῆς ἐνδόξου Ἐκκλησίας σπίλον ἢ ῥυτίδα οὐκ ἐχούσης»[8] διὰ ἁγιότητος πληρότητα καὶ τῆς ἐπουρανίου τοῦ ζῶντος Θεοῦ πόλεως[9], κατὰ πάντας τοὺς τρόπους πλάτος καὶ μῆκος μεμετρῆσθαι τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ τὸ γεωμετρικὸν σχοινίον ἔχοντος ἐν τῇ χειρὶ ἀνδρὸς ἀποδοτέον ὑπὸ τοῦ ἔχοντος λόγον σοφίας καὶ γνώσεως[10].

Ζαχ. 2,7-8. Καὶ ἰδοὺ ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν ἐμοὶ εἱστήκει. Καὶ ἄγγελος ἕτερος ἐξεπορεύετο εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν λέγων· Δράμε καὶ λάλησον πρὸς τὸν νεανίαν ἐκεῖνον λέγων[11].

Τὸν ἄγγελον τὸν λαλοῦντα ἐν ἑαυτῷ ἑστῶτα ἑωρακέναι φησίν, καὶ ἕτερον ἄγγελον ἐκπορευόμενον λέγοντα αὐτῷ· Δραμὼν εἰπὲ πρὸς τὸν νεανίαν τοῦτον ἃ καιρός ἐστιν εἰπεῖν.

---

1. Α' Κορ. 3,10. 2. Πρβλ. Ἰεζ. 40,3. 3. Ἡσ. 45,13. 4. Ζαχ. 2,5. 5. Ζαχ. 2,6. 6. Πρβλ. Παρμ. 1,20-21. 7. Πρβλ. Ἡσ. 62,6. 8. Πρβλ. Ἐφ. 5,27. 9. Πρβλ. Ἑβρ. 12,22. 10. Πρβλ. Α' Κορ. 12,8. 11. Ζαχ. 2,7-8.

252 Πολυτρόπως ἡρμήνευται πρότερον τί ἐστιν τὸ ἐν τῷ προφήτῃ λαλούμενον ὑπὸ θείου ἀγγέλου καὶ πῶς τοῦτο φανεροῦται, μάλιστα ὅταν ὑπὸ ἑτέρου ἀγγέλου ἐκπορευομένου ἡ ἐπαγγελία γίνηται. Οὐ γὰρ οἷόν τ⟨ε⟩ ἔσω καὶ καθ' ἑαυτὸν μένοντος τὰ ἀπαγγελλόμενα ἀκούεσθαι, ἀλλ' ἐκπορευομένου διὰ συγκαταβάσεως.

Ἀμέλει γοῦν οὐ πρὸς ἄνδρα ἀλλὰ νεανίαν δεικνύμενον τὰ τῆς μυσταγωγίας γίνεται. Ὡς γὰρ πρὸς τοὺς θείους ἀγγέλους ὁ ἅγιος ἀνὴρ νεανίας ἐστίν, μάλιστα ὅταν τὸν νέον ἄνθρωπον ἐνδεδυ[σ]μένος ὑπάρχῃ, ὡς λεχθῆναι περὶ αὐτοῦ τὸ ἐν ταῖς θείαις Παροιμίαις οὕτως ἔχον· «Νεανίσκος μετὰ ὁσίου καὶ εὐθεῖα ἡ ὁδὸς αὐτοῦ»[1]. Πῶς γὰρ οὐχ εὐθεῖα ἡ ὁδὸς τοῦ μετὰ ὁσιότητος πορευομένου;

Περὶ τῶν οὕτως ἐχόντων τῆς ἀρετῆς μετουσίαν ὁ Ἰωάννης ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἐπιστολῇ προσφωνῶν αὐτοῖς ἔφη· «Ἔγραψα ὑμῖν, νεανίσκοι, ὅτι ἰσχυροί ἐστε καὶ νενικήκατε τὸν πονηρόν»[2]. Πᾶς καὶ μόνος ὁ οὕτω κατὰ τὸν νοῦν νεάζων παιδεύεται ὑπὸ τοῦ ἐκπορευομένου ἀγγέλου λαλῆσαι τὰ ἐξῆς δηλούμενα.

Καὶ ὅρα εἰ τὸ ἐκπορεύεσθαι τὸν ἄγγελον τῆς αὐτῆς δυνάμεώς ἐστιν τῷ λεχθέντι ὑπὸ τοῦ χοροῦ τῶν ἁγίων· «Ἐξῆλθας εἰς σωτηρίαν τοῦ λαοῦ σου, τοῦ σῶσαι τοὺς χριστούς σου»[3], καὶ τῷ· «Ἐγὼ ἐκ Θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἥκω»[4]. Γίνεται γὰρ σωτηρία καὶ θεῖος χρηματισμὸς τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων ἐκβληθέντι ἐκ τοῦ παραδείσου παραβεβηκότι τοὺς θείους νόμους ὅταν ὁ τῆς «μεγάλης» Θεοῦ «βουλῆς ἄγγελος»[5] ἐξέλθῃ ἵν' εἰσαγάγῃ δι' ὑπακοῆς καὶ θείας παιδεύσεως τὸν ἐκβληθέντα, λέγων· «Σήμερον μετὰ μοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ»[6].

Ἐπαγγέλλεται ὁ ἐκπορευόμενος δείξειν μεγάλα περὶ τῆς **254** πνευματικῆς Ἰερουσαλήμ, ἃ σημαίνει ἡ ἑπομένη λέξις οὕτως ἔχουσα.

Ζαχ. 2, 8-9. Κατακάρπως κατοικηθήσεται Ἰερουσαλὴμ ἀπὸ πλήθους ἀνθρώπων καὶ κτηνῶν τῶν ἐν μέσῳ αὐτῆς, καὶ ἐγὼ ἔσομαι αὐτῇ, φησὶν Κύριος, τεῖχος πυρὸς κυκλόθεν, καὶ εἰς δόξαν ἔσομαι ἐν μέσῳ αὐτῆς[7].

Ὅνπερ τρόπον πάντα τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ ξύλα πολλοὺς φέρει καρπούς, οὕτω καὶ ἡ ἁγία πόλις Ἰερουσαλὴμ κατακάρπως κατοικεῖται, πλῆθος ἀνθρώπων καὶ κτηνῶν ἔχουσα ἐν μέσῳ αὐτῆς· οὐ γὰρ προσῆκον καὶ δυνατὸν ὑπάρχει ἐν τῷ θείῳ καὶ ἁγίῳ ἄστει ἄκαρπόν τινα τυγχάνειν, τοῦ ἀκάρπου ξύλου ἐκκοπτομένου, καὶ παραδιδομένου ἔξω πυρί[8]. Τοιοῦτος ἦν πρὸς ὃν ὁ ἅγιος βοῶν ἔφη· «Διὰ τοῦτο καθελεῖ σε ὁ Θεὸς εἰς τέλος, ἐκτίλαι σε καὶ μεταναστεύσαι σε ἀπὸ σκηνώματος, καὶ τὸ ῥίζωμά σου ἐκ γῆς ζώντων»[9], παντὸς τοῦ μέ-

1. Παρμ. 20,11. 2. Α' Ἰω. 2,14. 3. Ἀββ. 3,13. 4. Ἰω. 8,42. 5. Ἡσ. 9,5. 6. Λουκ. 23,43. 7. Ζαχ. 2,8-9. 8. Πρβλ. Ματθ. 7,19. 9. Ψαλ. 51,7.

νοντος ἐν τῷ Θεοῦ οἴκῳ εὐχαριστητικῶς λέγοντος· «Ἐγὼ ὡσεὶ ἐλαία κατάκαρπος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ»[1]. Πῶς γὰρ οὐ καρποφορεῖ τὸ τοῦ θείου φωτὸς θρεπτικὸν ὁ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ κατοικῶν, ἐν τῷ πράττειν τὰ δέοντα καὶ φρονεῖν τὰ εὐσεβῆ δόγματα; Οὕτως ἦν καρποφόρον ξύλον ὁ ἐν πρώτῳ Ψαλμῷ ἀνὴρ μακαριζόμενος· εἴρηται γὰρ περὶ αὐτοῦ· «Ἔσται ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένον **256** παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων, ὃ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ, καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀπορρυήσεται»[2]. Ὃ παραπλησίως ἐν Ἱερεμίᾳ ὁ λόγος φησίν· «Εὐλογημένος ὁ ἄνθρωπος ὃς πέποιθεν ἐπὶ τῷ Κυρίῳ· καὶ ἔσται Κύριος ἐλπὶς αὐτοῦ· ἐπὶ ἰκμάδα βαλεῖ ῥίζας αὐτοῦ καὶ οὐ μὴ διαλίπῃ ποιοῦν καρπόν»[3].

Εἶτ' ἐπεὶ διὰ πολλὴν ἀγαθότητα τοῦ συνοικίζοντος τὴν Ἱερουσαλήμ, οὐ μόνον ὑπὸ ἀνθρώπων κατοικεῖται, οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ κατὰ λόγον κινούμενοι πρακτικῶς καὶ φρονήσει, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἁπλουστέρων καὶ καταδεῆ νόησιν ἐχόντων, εἰκότως κατακάρπως κατοικίζεται «ἀπὸ πλήθους ἀνθρώπων καὶ κτηνῶν ἐν μέσῳ αὐτῆς». Πῶς γὰρ οὐκ ἐν μέσῳ αὐτῆς ἄνθρωποι καὶ κτήνη τυγχάνουσιν περὶ ὧν ὁ ὑμνῳδὸς πρὸς τὸν Θεόν φησιν· «Ἀνθρώπους καὶ κτήνη σώσεις, Κύριε»[4]. Ἄνθρωποι δέ εἰσιν οἱ σωτηρίαν αἰώνιον θεόθεν δεχόμενοι, ὧν ἕκαστος δύναται εἰπεῖν· «Ἐγένετο λόγος Κυρίου πρός με λέγων». Κτήνη δὲ σῳζόμενα τὰ τὴν φωνὴν Ἰησοῦ ἀκούοντα πρόβατα[5].

Πρὸς τοὺς οὕτως ἀνθρώπους ὑπάρχοντας, σὺν λόγῳ καὶ ἐπιστήμῃ πράττοντας καὶ φρονοῦντας, ὁ Κύριος Ἰησοῦς λέγει· «Φωνεῖτέ με ὁ Κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ καλῶς λέγετε· εἰμὶ γάρ»[6], ἐπείπερ γνησίως δουλεύετέ μοι, πράττοντες ἃ δεῖ καὶ παιδευόμενοι ἃ καλὸν εἰδέναι.

Σὺν τοῖς οὕτως ἡρμηνευμένοις ἀνθρώποις, κατακάρπως κατοικοῦσιν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ οἱ δυνάμενοι φάναι περὶ τοῦ βασιλεύοντος τῆς ἐπουρανίου πόλεως Ἱεσουσαλήμ· «Αὐτὸς ποιμανεῖ ἡμᾶς εἰς τοὺς αἰῶνας»[7]. Περὶ τοῦ οὕτω ποιμνίου ὑπάρχοντος τοῦ Θεοῦ φησιν ὁ κατὰ Θεὸν σοφός· «Στήσεται καὶ **258** ὄψεται καὶ ποιμανεῖ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ ἐν ἰσχύϊ Κύριος»[8], ὡς ἕκαστον τῶν τημελουμένων ἱλαρῶς ὑμνῳδίας τρόπῳ φάναι· «Κύριος ποιμανεῖ με, οὐδέν με οὐ μὴ ὑστερήσει· εἰς τόπον χλόης ἐκεῖ με κατεσκήνωσεν, ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἐξέθρεψέν με»[9].

Τῆς καρποφορησάσης Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ πλήθους ἀνθρώπων καὶ κτηνῶν τῶν ἐν μέσῳ αὐτῆς οὐχ ἕτερος φύλαξ καὶ φρουρὸς ἔσται ἢ ὁ Κύριος, αὐτὸς κύκλῳ αὐτῆς γινόμενος οἷα πύρινον τεῖχος, ἅμα θερμαίνων καὶ φλέγων· τοὺς μὲν γὰρ εἴσω τῆς φρουρουμένης πό-

---

1. Ψαλ. 51,10. 2. Ψαλ. 1,3. 3. Ἱερ. 17,7,8. 4. Ψαλ. 35,7. 5. Πρβλ. Ἰω. 10,27. 6. Ἰω. 13,13. 7. Ψαλ. 47,15. 8. Πρβλ. Μιχ. 5,3. 9. Ψαλ. 22,1.

λεως φωτίζει καὶ θερμαίνει, ἵνα παρασκευασθῶσιν ζεῖν τῷ πνεύματι, περὶ ὧν γέγραπται· «Ὡσεὶ ἐν τῷ πνεύματι ζέοντες»[1]. Τοὺς δ' ἔξωθεν ἐπερχομένους ἐπὶ τῷ βλάψαι καταφλέγει, «καταναλίσκον πῦρ ὑπάρχων»[2] ἐκείνων μάλιστα τῶν τριβόλους καὶ ἀκάνθας καρποφορούντων[3], ἔτι μὴν καὶ ἐκκοπτομένων καὶ ἔξω βαλλομένων διὰ τὸ μὴ καλὸν καρπὸν ποιεῖν ἀλλ' ὀλέθριον καὶ δηλητήριον. Παραπλησίως τῆς ἁγίας πόλεως, καὶ τοῦ λαοῦ ὁ Κύριος κύκλῳ εἶναι λέγεται, ἐν μιᾷ ᾠδῇ τῶν ἀναβαθμῶν· «Κύριος κύκλῳ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ»[4].

Ὥσπερ δὲ τεῖχος πυρὸς κυκλόθεν γέγονεν τῆς κατακάρπου Ἱερουσαλήμ, καὶ εἰς δόξασμα ἐν μέσῳ αὐτῆς ὑπῆρκται, δοξασμένων θειότητι καὶ μακαριότητι τῶν οἰκούντων τὴν ὑπὸ Θεοῦ κυκλουμένην ἁγίαν πόλιν περὶ ἧς μελῳδῶν ὁ ὑμνῳδὸς ἔφη, μᾶλλον δὲ πρὸς αὐτήν· «Δεδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ»[5], καὶ ἔτι· «Μέγας Κύριος καὶ ἐπαινετὸς σφόδρα, ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ὄρει ἁγίῳ αὐτοῦ»[6].

260 Ὑπάρξει δὲ καὶ ἡμῖν χάριτι τοῦ εὐεργέτου Θεοῦ τὸ καρποφορῆσαι τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος, ἵνα κύκλῳ ἡμῶν οἷα τεῖχος πύρινον ὁ Κύριος γένηται, φωτίζων καὶ φρουρῶν μὲν ἡμᾶς, καταναλίσκων δὲ τοὺς ἐπὶ τῷ καθελεῖν ἐπερχομένους πολεμίους, ἵν' ἐπινικίως ἀναφθεγξώμεθα δεικνύντες τὴν ἀκαθαίρετον πόλιν· «Ἰδοὺ πόλις ὀχυρὰ καὶ σωτήριον ἡμῶν»[7].

Ζαχ. 2, 10-11. Ὦ, ὦ, φεύγετε ἐκ γῆς βορρᾶ, λέγει Κύριος· διότι ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων τοῦ οὐρανοῦ συνάξω ὑμᾶς, λέγει Κύριος· εἰς Σιὼν ἀνασῴζεσθε οἱ κατοικοῦντες θυγατέρα Βαβυλῶνος[8].

Διεγείρων ὁ λόγος τοὺς ἐσκεδασμένους «ἐν τῷ βορρᾷ, οὗ ἀπὸ προσώπου ἐκκαίεται τὰ κακὰ ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν»[9], συντόνως τὴν φυγὴν βουλόμενος γενέσθαι ἀπὸ τῶν χειρόνων, ἃ σημαίνεται ὀνόματι τοῦ βορρᾶ, ἐπιδιπλασιάζει τὸ σύνθημα τῆς προτροπῆς λέγων· «Ὦ, ὦ, φεύγετε ἐκ γῆς βορρᾶ»[10]. Φεύγει δὲ ἀπὸ τῶν χειρόνων καὶ κολάσεως ποιητικῶν ὁ προθύμῳ μετανοίᾳ ἔξω γινόμενος τῆς κακίας. Ταὐτὸν τῷ φυγεῖν ἀπὸ γῆς βορρᾶ τό· «Ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ»[11], καὶ τό· «Παύσασθε ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν»[12]. Τελεῖται δὲ τοῦτο ὅταν ἀποχὴ παντὸς εἴδους πονηροῦ γένηται, κατεχομένου μόνου τοῦ αἱρετοῦ καὶ ἐπαινετοῦ κατὰ τὴν προτροπὴν τῆς ἀποστολικῆς παραινέσεως. **262** «Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε, ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε»[13]. Μόνος δὲ καὶ πᾶς φεύγει τὰ ἐπιβλαβῆ ὁ αἱρετὸν ἡγούμενος τὸ ἀγαθὸν καὶ ποιῶν αὐτό.

---

1. Ρωμ. 12,11. 2. Ηρβλ. Ἑβρ. 12,29. 3. Ηρβλ. Ἑβρ. 6,8. 4. Ψαλ. 124,2. 5. Ψαλ. 86,3. 6. Ψαλ. 47,2. 7. Ἡσ. 26,1. 8. Ζαχ. 2,10-11. 9. Ηρβλ. Ἱερ. 1,14. 10. Ζαχ. 2,10. 11. Ψαλ. 33,15. 12. Ἡσ. 1,16. 13. Α' Θεσ. 5,21.

Ἀκώλυτος δὲ ἡ φυγὴ γίνεται ἀπὸ τοῦ βορρᾶ ὅταν ὁ εὐεργέτης καὶ προνοητὴς τῶν ὅλων συναγάγῃ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων τοὺς ἐν αὐτοῖς ἐσκεδασμένους πολίτας τῆς καλλιπόλεως Ἱερουσαλήμ. Εὔκολον παρασχὼν τὴν φυγήν, φανεροῖ ποῦ καὶ ἐν ποίᾳ πόλει ἡ σωτηρία γίνεται τοῖς φεύγουσιν ἀπὸ τοῦ βορρᾶ τοῦ σκληροῦ καὶ ψυχροῦ ἀνέμου· γέγραπται γὰρ περὶ αὐτοῦ· «Βορέας σκληρὸς ἄνεμος»[1], καὶ πάλιν· «Βορέας ψυχρὸς ἄνεμος πνεύσει»[2]. Ἔστιν δὲ ἡ ἱερὰ Σιὼν ἔνθα ἀνασωθῆναι ἀσφαλῶς δυνατὸν τοὺς πρότερον κατοικοῦντας τὴν θυγατέρα Βαβυλῶνος. Θυγάτηρ δὲ αὐτῆς ἐστιν ἡ πληθὺς τῶν κατοικούντων αὐτήν.

Καὶ ἐπεὶ μεταλαμβάνεται τὸ «Βαβυλὼν» ὄνομα εἰς τὸ «σύγχυσις», πᾶς ὁ τεταραγμένος καὶ συγκεχυμένος τὸν νοῦν Βαβυλώνιός ἐστιν, οὗ ἀπαλλοθριοῦσθαι σχέσει καὶ διαθέσει προσήκει τὸν ἔρωτα ἔχοντα ἐν τῇ Σιὼν ἀνασωθῆναι, ἵνα ὑμνῇ καὶ ψάλλῃ τῷ Θεῷ, ἐπείπερ ἐκεῖ πρέπει ὕμνος τῷ Θεῷ, καὶ ψάλλειν αὐτῷ ἁρμόνιόν ἐστιν. Εἴρηται γάρ· «Σοὶ πρέπει ὕμνος, ὁ Θεός, ἐν Σιών»[3], καί· «Ψάλατε τῷ Κυρίῳ τῷ κατοικοῦντι ἐν Σιών»[4].

Καὶ ἐπεὶ οὐ δυνατόν ἐστιν τὸν κατοικοῦντα ἐν τῇ θυγατρὶ τῆς Βαβυλῶνος καὶ ἐν τῷ βορρᾷ ὑμνεῖν καὶ ψάλλειν τῷ Θεῷ, κηρυκάδην ἐπιβοᾷ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα λέγον· «Ὤ, ὦ, φεύγετε ἀπὸ γῆς βορρᾶ, λέγει Κύριος· εἰς Σιὼν ἀνασῴζεσθε, οἱ κατοικοῦντες θυγατέρα Βαβυλῶνος, διότι ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων συνάξω ὑμᾶς»[5], τοῦτ' ἔστιν ἐκ πάντων κλιμάτων τοῦ ὑπὲρ γῆς τόπου.

264 Ἰσοδυναμεῖ τῷ· «Ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων συνάξω ὑμᾶς», ὃ εἶπεν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ὁ Σωτὴρ «ἀποστέλλεσθαι τοὺς ἀγγέλους συναγαγεῖν τοὺς ἐκλεκτοὺς ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων»[6].

Ἀλληγορηθείσης τῆς Σιὼν καὶ τῆς θυγατρὸς Βαβυλῶνος, ἀναχτέον καὶ τοὺς ἀνέμους, ἤτοι εἰς δυνάμεις ἀσάρκους ἢ τοὺς διαφόρους τῆς ψευδωνύμου διδασκαλίας ἀνέμους, κλυδωνίζοντας καὶ περιφέροντας εἰς ἄθεα φρονήματα καὶ ἀβεβαίους πράξεις τοὺς νηπιάζοντας τῇ διανοίᾳ οὐκ ἐπαινετῶς· γράφει γοῦν περὶ τῆς τοιαύτης καταστάσεως ὁ Ἀπόστολος· «Ἵνα μὴ ὦμεν νήπιοι κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ διδασκαλίας ἐν πανουργίᾳ»[7].

Λαμβάνονταί ποτε οἱ ἄνεμοι ἀντὶ πειρασμῶν καὶ περιστάσεων, ὡς ἐν Εὐαγγελίῳ μετὰ βροχῆς καὶ ῥαγδαίων ποταμῶν μνημονεύονται ἐπερχόμενοι ἐπὶ τῷ προσκροῦσαι καὶ σφοδρῶς πνεῦσαι τὰς οἰκίας τῶν ἀκουσάντων τοὺς Ἰησοῦ λόγους, βλάψαι καὶ ἀνατρέψαι οὐ δυνάμενοι τοὺς εἰς ἔργα μεταβαλόντας τοὺς λόγους τοῦ Διδασκάλου, ἐπεὶ τὸν θεμέλιον ἐπὶ τὴν σωτήριον πέτραν τέθεικεν, κατασπῶντες τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ἀκούσαντος τοὺς θείους λόγους καὶ μὴ ποιήσαντος, ἐπείπερ ἐπὶ τὴν ἄμμον τὴν χρηπῖδα αὐτῆς κατεβάλετο[8].

---

1. Παρμ. 27,16. 2. Σ. Σειρ. 43,20. 3. Ψαλ. 64,2. 4. Ψαλ. 9,12. 5. Ζαχ. 2,10. 6. Πρβλ. Ματθ. 24,31. 7. Ἐφ. 4,14. 8. Πρβλ. Ματθ. 7,24-27.

Τοσαυταχῶς τῶν ἀνέμων ἡρμηνευμένων, ἀπὸ πάντων αὐτῶν συνάγει Θεὸς τοὺς φεύγοντας ἀπὸ βορρᾶ καὶ κατοικοῦντας τὴν θυγατέρα Βαβυλῶνος, ἵνα ἀνασωθῶσιν ἐν τῇ Σιὼν περὶ ἧς ὁ Ἀπόστολος γράφει· «Προσεληλύθατε Σιών, ὄρει καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ»[1]. Οὕτω γὰρ μόνως ὑψηλῶς νοηθήσεται καὶ ἡ ἐκκειμένη προφητεία.

266 Ζαχ. 2, 12-13. Διότι τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ὀπίσω δόξης ἀπέσταλκέν με ἐπὶ τὰ ἔθνη τὰ σκυλεύσαντα ὑμᾶς, διότι ἁπτόμενος ὑμῶν ὡς ὁ ἁπτόμενος τῆς κόρης τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτοῦ· διότι ἰδοὺ ἐγὼ ἐπιφέρω τὴν χεῖρά μου ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔσονται σκῦλα τοῖς δουλεύσασιν αὐτοῖς, καὶ γνώσεσθε διότι Κύριος παντοκράτωρ ἀπέστειλέν με[2].

Αἰτίαν ἀποδίδωσιν Κύριος ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ τοῦ ὀπίσω δόξης ἀπεστάλθαι ἐπὶ τὰ ἔθνη τὰ σκυλεύσαντα τοὺς ἀληθῶς Ἰσραηλίτας· καὶ ἐπεὶ Θεὸς παντοκράτωρ ἐστὶν ὁ ταῦτα λέγων, τὸ ὀπίσω καὶ ἔμπροσθεν οὐ σωματικῶς ἐκληπτέον. Τὰ γὰρ ὀπίσω τοῦ Θεοῦ τὰ μετὰ τὴν προηγουμένην ὕπαρξιν αὐτοῦ ἐκληπτέον. Ἀγένητος μὲν γὰρ ὢν καὶ ἀ[ε]ίδιος, πρόσω πάντων ὑπάρχει, μετ' αὐτὸν καὶ ὀπίσω αὐτοῦ τυγχανόντων τῶν πρὸς τὰ γενητὰ καὶ τὴν διοίκησιν αὐτοῦ νοουμένων, ὧν τυγχάνει ἡ ἐνανθρώπησις καὶ ἐπιδημία αὐτοῦ, ἃ καὶ φαντάζεσθαι δύνανται καὶ ἔννοιαν αὐτῶν ἔχειν οἱ θεόσοφοι ἄνδρες, ὧν εἷς ὑπάρχει ὁ ἱεροφάντης Μωυσῆς. Παρακαλέσας γοῦν τὸν Θεὸν γνωστῶς ἰδεῖν αὐτόν, αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ἐμφανίζοντος ἑαυτόν, αὐτὸς ὁ παρακαλούμενός φησιν· «Ὄψει τὰ ὀπίσω μου, τὸ δὲ πρόσωπόν μου οὐκ ὀφθήσεταί σοι»[3], «παρελθόντος μου πρότερον ἐν τῇ **268** δόξῃ μου»[4]. Καὶ τὴν ἐπιδημίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὀπίσω δόξης αὐτοῦ τυγχάνει τὸ «σάρκα αὐτὸν γενέσθαι»[5] καὶ ὀφθῆναι ἐν σαρκί[6], πρὸ τῆς τοιαύτης ἐμφανίου δόξης οὔσης «μονογενοῦς παρὰ Πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας»[7].

Ταύτην τὴν θεωρίαν ὑποβάλλει καὶ τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου καὶ τῶν συμφρονούντων αὐτῷ· «Εἰ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστόν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτ⟨ι⟩ γινώσκομεν»[8], πρώτης δόξης ὑπαρχούσης τοῦ Υἱοῦ καθ' ἣν Μονογενὴς Θεὸς Λόγος ἐστίν, τῆς κατὰ τὴν ἐνανθρώπησιν δευτέρας καὶ μετὰ τὴν πρώτην οὔσης, καθ' ἣν «ἀπεστάλη ἐπὶ τὰ ἔθνη τὰ σκυλεύσαντα»[9] τὸν Θεοῦ λαόν· σκυλεύοντα δὲ ἔθνη τοὺς οἰκειωθέντας τῷ Θεῷ οἱ αἰχμάλωτον αὐτὸν λαβόντες.

---

1. Ἑβρ. 12,22. 2. Ζαχ. 2,12-13. 3. Ἐξ. 33,23. 4. Ἐξ. 33,19. 5. Πρβλ. Ἰω. 1,14. 6. Πρβλ. Α' Τιμ. 3,16. 7. Ἰω. 1,14. 8. Β' Κορ. 5,16. 9. Πρβλ. Ζαχ. 2,12.

Ἀγαθότητι δὲ πολλῇ τοῦτο γίνεται· εἰ γὰρ καθὸ Θεὸς ἀ[ε]ί-διός τε καὶ ἀγένητος ἔκρινεν τοὺς ἀσεβοῦντας, καὶ τὸ πᾶν ἐκποδὼν ἐγίνετο· συγκαταβαίνων δὲ καὶ μὴ παρατηρούμενος πάσας τὰς ἀνομίας[1] τῶν δικαζομένων, εὐεργετεῖ μᾶλλον ἢ κολάζει. Καὶ αὐτὸ γοῦν τ⟨ὸ προα⟩πειλεῖν καὶ προαπαγγέλλειν τὰ ἐπίπονα τοῖς τιμωρουμέ-⟨νοις δ⟩ιὰ χρηστότητος καὶ μακροθυμίας τόπος μετανοίας δίδοτ⟨αι τοῖ⟩ς ἐθέλουσιν ἔξω ἧς ἐποίησαν ἀσεβείας γενέσθαι. Τῇ αὐτῇ ⟨ἀγα-θ⟩ότητι καὶ φιλανθρωπίᾳ καὶ ἡ κάθοδος τοῦ Σωτῆρος ⟨γ⟩έ⟨γονε⟩ν ὀφθέντος κατὰ σάρκα, ἵνα μετὰ ταῦτα ὀφθῇ «ἡ δόξα ⟨τοῦ Υἱοῦ⟩ παρὰ Πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας»[2], ἵν' ὁδῷ καὶ τα⟨φῇ «φαν⟩ερωθῇ ἐν σαρκί, δικαιωθῇ ἐν πνεύματι, ὀφθῇ ἀγγέλοις»[3]· οὗ-⟨τω γὰρ⟩ «ὀφθεὶς ἐν κόσμῳ, κηρυχθεὶς ἐν ἔθνεσιν, ἀναλημφθήσεται ἐν δόξῃ»[4].

Ἐπίστησον εἰ ταύτην τὴν νόησιν ὑποβάλλει τὸ τοῦ Ἱερε-μίου ῥητὸν οὕτως ἔχον· «Οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθήσεται **270** ἕτερος πρὸς αὐτόν. Μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ ἀνθρώποις συνα-νεστράφη»[5]. Ἡ γὰρ τοιαύτη ἀναστροφὴ σὺν ἀνθρώποις γινομένη ἀπο-στολή ἐστιν ὀπίσω τῆς τοῦ θεολογουμένου δόξης παντοκράτορος ὄντος. οὐ γὰρ ἦ παντοκράτωρ ἀπεστάλη, ἀλλ' ἦ «κενώσας ἑαυτὸν» τρόπῳ συγκαταβάσεως «μορφὴν ἔλαβε δούλου»[6].

Τί δὲ προαναφωνεῖ τοῖς ἀκμὴν ἔτι τυγχάνουσιν ὑπὸ τὰ σκυ-λεύοντα αὐτοὺς ἔθνη; «Ὁ ἁπτόμενος, φησίν, ὑμῶν, ἅπτεται τῆς κόρης τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτοῦ»[7], βλάπτοντος ἑαυτὸν μᾶλλον τοῦ πλήττοντος τοὺς δικαίους ἢ οὓς κακῶσαι βούλεται, παραπλησίως τῷ πλήττοντι τὴν τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτοῦ κόρην. Ἔστι συναγορεύειν τῇ θεωρίᾳ ταύτῃ ἐκ πολλῶν τόπων τῆς Γραφῆς· βλάψαι θέλων τὸν Ἄβελ ὁ Κάϊν, προαπέ-κτεινεν ἑαυτὸν οὗ προτίθεται δολοφονῆσαι. Τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ τῷ Σαοὺλ διώκοντι τὸν Δαυὶδ ἕνεκα τοῦ ἀποκτεῖναι, καὶ τῷ Ἀβεσσαλὼμ ἐπιθεμένῳ κατὰ τοῦ πατρὸς τυραννικῶς.

Σημαίνει ἐν τῷ προκειμένῳ π⟨ρ⟩οφητικῷ τὸ βλάψαι διὰ τοῦ ἅψασθαι, καὶ μάλιστα δι' ὧν ὁ Θεὸς αὐτὸς λέγει τοῖς φονικῶς ἐπιτι-θεμένοις κατὰ τῶν αὐτοῦ ἀνθρώπων· «Μὴ ἅπτεσθε τῶν χρι⟨στῶν⟩ μου, καὶ ἐν τοῖς προφήταις μου μὴ πονηρεύεσθε»[8].

Ψεκτῶ⟨ς θιγ⟩εῖν τὸ ἅψασθαι κεῖται ἐν τῷ· «Καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικ⟨ὸς μὴ⟩ ἅπτεσθαι»[9], σημαῖνον τὸ πλησιάσαι αἰσχρῶς καὶ ἀκο-λ⟨άστως⟩.

Δηλοῦται ἐκ τούτου τοῦ ῥήματος καὶ τὸ θιγεῖν ⟨καλῶς⟩ προσψαῦσαι δι' ἁφῆς, ὡς ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ λεγ⟨ομένῳ⟩· «Ἥψατό μού τις»[10], ὅτε ἡ αἱμορροοῦσα γυνὴ πόθῳ ἰαθ⟨ήσεσθαι⟩ ἥψατο δραξα-μένη τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου Ἰησοῦ.

---

1. Ψαλ. 129,3. 2. Ἰω. 1,14. 3. Πρβλ. Α' Τιμ. 3,16. 4. Πρβλ. ἐνθ' ἀν. 5. Βαρ. 3,36,38. 6. Φιλιπ. 2,7. 7. Ζαχ. 2,12. 8. Ψαλ. 104,15. 9. Α' Κορ. 7,1. 10. Μάρκ. 5,30.

272 Τοσούτων ὑποπεσόντων ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐκ τῆς ἅπτεσθαι φωνῆς, ἡ νῦν προκειμένη προφητικὴ λέξις τὸ βλάψαι διὰ κακώσεως δηλοῖ. Ἅπτεται δὲ τῆς κόρης τοῦ ὄμματος τοῦ ἔσω ἀνθρώπου ὁ προτιθέμενος κακοῦν τοὺς ὑπὸ Θεοῦ φρουρουμένους. Φανεροῖ δὲ πῶς ἅπτεται τῆς κόρης τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτοῦ ὁ ἁπτόμενος τῶν Θεοῦ δούλων διὰ τὸ εἰπεῖν· «Ἐπιφέρω τὴν χεῖρά μου ἐπ' αὐτούς»[1], τὴν παιδευτικὴν δύναμιν δηλονότι, ὥστε σκῦλα γενέσθαι οἷς πρότερον αὐτοὶ ἐσκύλευον, εἰς αἰχμαλωσίαν αὐτοὺς ἄγοντες, ὥστε δουλεύειν τοῖς καθ' ὧν αὐτοὶ τυραννικῶς ἐκράτουν.

Οὗπερ συμβάντος «γνώσεσθε ὅτι ἐγὼ Κύριος παντοκράτωρ εἰμί, ἀπεσταλεὶς ὑπὸ Κυρίου παντοκράτορος» ἐπὶ τελειώσει τῶν προαναφωνηθέντων. Παντοκράτωρ παρὰ παντοκράτορος ἀποστελλόμενος ὁ Θεὸς Λόγος ἐστίν, ἐρχόμενος εἰς ἀνθρώπους «εὐδοκίᾳ Πατρός»[2]· ᾧ γὰρ λόγῳ πάντων κρατεῖ βασιλικῶς ὁ Πατὴρ ὢν ἐποίησεν διὰ τοῦ Λόγου αὐτοῦ[3], τούτῳ καὶ ὁ Υἱὸς πάντων κρατεῖ καὶ βασιλεύει τῶν ἐν αὐτῷ συστάντων προϋπάρχων αὐτῶν. Ἣ φησιν ὁ Ἀπόστολος «ἐν Χριστῷ ἐκτίσθαι τὰ ὁρατὰ καὶ ἀόρατα»[4], πρὸ αὐτῶν ὄντι καὶ συνεστηκότων πάντων ἐν αὐτῷ· «Αὐτὸς γάρ ἐστι πρὸ πάντων καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκεν»[5]. Καὶ παράδοξον οὐδὲν εἰ παντοκράτωρ ἐκ παντοκράτορός ἐστιν· καὶ γὰρ Θεὸς ἐκ Θεοῦ καὶ φῶς ἐκ φωτός ἐστιν. Ὁμοούσιος γὰρ ὢν τῷ γεννήσαντι καὶ ἓν ὢν πρὸς τὸν γεννήσαντα κατὰ τό· «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν»[6], πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ τοῦ Υἱοῦ ἐστιν[7]. Ἔχει δ' ὁ Πατὴρ τὸ Θεός, τὸ φῶς, τὸ ἅγιος, ⟨τ⟩ὸ παντοκράτωρ εἶναι. Τοῦ **274** Υἱοῦ δ' ἐστὶν ταῦτα. Παντοκράτωρ ἄρα ἐκ παντοκράτορος ὁ Υἱός, παμβασιλεὺς ἐκ τοῦ πάντων βασιλεύοντος ὑπάρχων. Ἀναντιρρήτως ἐν Ἰωάννου Ἀποκαλύψει παντοκράτωρ ὁ Σωτὴρ ὁμολογεῖται, αὐτοῦ περὶ ἑαυτοῦ οὕτω λέγοντος· «Τάδε λέγει ὁ μάρτυς ὁ πιστός, ἡ ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ Θεοῦ, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, Κύριος ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ»[8]. Παντοκράτωρ ὢν ὁ ταῦτα λέγων οὐ κτίσμα τυγχάνει, ἵνα μὴ καὶ ἑαυτοῦ κρατῇ. Παράλογον γὰρ τοῦτο, τὸν αὐτὸν εἶναι κτίζοντα καὶ κτιζόμενον ὑφ' ἑαυτοῦ, καὶ βασιλεύοντα καὶ κρατούμενον· εἰ καὶ λέγεται δὲ ἐν τῇ παραληφθείσῃ φωνῇ «ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ Θεοῦ»[9] ὁ θεολογούμενος, ὡς βασιλικῶς ἄρχων καὶ αὐτὸ τοῦτο παντοκράτωρ ὤν, ἀρχὴ τῆς κτίσεώς ἐστιν, βασιλεία δηλονότι ⟨ἡ⟩γεμονοῦσα καὶ ἡγουμένη πάντων κτισμάτων.

Ζαχ. 2, 14-16. Τέρ⟨π⟩ου καὶ εὐφραίνου, θύγατερ Σιών, διότι ἰδοὺ ἐγὼ ἔρχομαι καὶ κατασκηνώσω ἐν μέσῳ σου, λέγει Κύριος.

---

1. Ζαχ. 2,13. 2. Πρβλ. Λουκ. 2,14. 3. Πρβλ. Ἰω. 1,3. 4. Κολ. 1,16. 5. Κολ.. 1,17. 6. Ἰω. 10,30. 7. Ἰω. 17,10. 8. Πρβλ. Ἀποκ. 1,5. 3,14. 1,8. 9. Ἀποκ. 3,14.

Καὶ καταφεύξονται ἔθνη πολλὰ ἐπὶ τὸν Κύριον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔσονται αὐτῷ εἰς λαόν, καὶ κατασκηνώσουσιν ἐν μέσῳ σου, καὶ ἐπιγνώσῃ ὅτι Κύριος παντοκράτωρ ἐξαπέσταλκέν με πρὸς σέ. Καὶ κατακληρονομήσει Κύριος τὸν Ἰούδαν τὴν μερίδα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν ἁγίαν καὶ αἱρετιεῖ ἔτι τὴν Ἱερουσαλήμ[1].

Ὥσπερ αἰχμαλώτου γεγενημένου τοῦ Ἑβραίων λαοῦ, θρῆνος καὶ ὀλοφυρμὸς ἐγίνετο διὰ τὸ τὸν Κύριον μεμακρύνθαι **276** τῶν ἐαλωκότων, οὕτως, ἀναχαμψάντων αὐτῶν εἰς τὴν πνευματικὴν μητέρα Σιὼν προσαγορευομένην, πρόσταξις δίδοται τέρπεσθαι καὶ εὐφραίνεσθαι, διὰ τὸ τὸν Κύριον ἐληλυθέναι καὶ ἐν μέσῳ αὐτῆς κατεσκηνωκέναι, τοῦ ναοῦ πάλιν ἐγερθέντος καὶ Θεοῦ κατασκηνοῦντος ἐν αὐτῷ. «Χαῖρε γὰρ καὶ εὐφραίνου», φησὶν ὁ προφήτης, «θύγατερ Σιών»[2]. Καλεῖ δὲ ἐν πολλοῖς τόποις τῆς Γραφῆς θυγατέρα ἑκάστης πόλεως τοὺς συμπληροῦντας αὐτὴν πολίτας.

Ἡ τέρψις δὲ καὶ ἡ εὐφροσύνη ἣν προστάσσει ἔχειν ὁ θεῖος λόγος, ἡ αὐτή ἐστιν τῇ χαρᾷ τῇ τυγχανούσῃ καρπὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, σὺν ἀγάπῃ θείᾳ καὶ εἰρήνῃ μακαρίᾳ συντεταγμένη, ἣν φανεροῖ ὁ ἱερὸς Ἀπόστολος οὕτω γράφων· «Καρπὸς τοῦ Πνεύματός ἐστιν ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη»[3]. Ταύτην τὴν εὐ⟨σ⟩τάθειαν σχόντες οἱ λυτρωθέντες ἀπὸ ⟨τῆ⟩ς αἰχμαλωσίας φασίν· «Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν Σιὼν ἐγενήθημεν ὡς παρακεκλημένοι· τότε ἐπλήσθη χαρᾶς τὸ στόμα ἡμῶν, καὶ ἡ γλῶσσα ἡμῶν ἀγαλλιάσεως»[4]. Καὶ ἐν ἑτέρῳ Ψαλμῷ συνῳδὰ φέρεται· «Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἀγαλλιάσεται Ἰακὼβ καὶ εὐφρανθήσεται Ἰσραήλ»[5]. Τοὺς γὰρ θρηνήσαντας ἀποσπωμένους τῆς οἰκείας πατρίδος νόμῳ αἰχμαλωσίας ἀκόλουθον ὑπάρχει, ἀνακάμψαντας εἰς αὐτήν, τέρπεσθαι καὶ εὐφραίνεσθαι διὰ τὸ τὸν Κύριον κατεσκηνωκέναι ἐν μέσῳ αὐτῆς, τὸν αἴτιον τοῦ τέρπεσθαι καὶ εὐφραίνεσθαι.

Τί δὲ τῆς εὐφροσύνης καὶ τέρψεως αἴτιον τυγχάνει, ἢ τὸ ἀπολαύειν τῶν ὁρμημάτων τοῦ ποταμοῦ τοῦ πεπληρωμένου ὑδάτων περὶ οὗ γέγραπται· «Ὁ ποταμὸς τοῦ Θεοῦ ἐπληρώθη ὑδάτων»[6], καὶ ἔτι· «Τοῦ ποταμοῦ τὰ ὁρμήματα εὐφραίνει τὴν **278** πόλιν τοῦ Θεοῦ· ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ αὐτῆς, οὐ σαλευθήσεται»[7], οὐκέτι μακρυνόμενος οὐδ' ἐγκαταλείπων διὰ τὸ ἀγαθότητι τῇ ἑαυτοῦ παραμένειν αὐτῇ.

Τί δὲ ἀγαθὸν καὶ σωτηριῶδες ἕψεται κατασκηνοῦντος τοῦ Κυρίου ἐν μέσῳ τῆς καλλιπόλεως, ἢ τὸ «καταφυγεῖν ἔθνη πολλὰ» μετανοοῦντα «ἐπὶ τὸν Κύριον ἐν τῇ ἡμέρᾳ» τῇ ὑπὸ ἡλ⟨ί⟩ου τῆς δικαιοσύ-

---

1. Ζαχ. 2,14-16. 2. Ζαχ. 2,14. 3. Γαλ. 5,22. 4. Ψαλ. 125,1-2. 5. Ψαλ. 52,7. Πρβλ. Ψαλ. 13,7. 6. Ψαλ. 64,10. 7. Ψαλ. 45,5,6.

νης[1] καταλαμπομένη, ἧς ὁ πατριάρχης Ἀβραὰμ ἔρωτα λαβών, ἰδὼν αὐτὴν ἐχάρη[2] καὶ σὺν αὐτῷ οἱ κατὰ πίστιν καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ υἱοὶ καὶ τέκνα αὐτοῦ γεγενημένοι[3], ὡς εὐχαριστοῦντας φάναι· «Λύτη ἡ ἡμέρα ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος, ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ»[4].

Διαδέξεται δὲ τὸ «καταφυγόντα ἔθνη πολλὰ ἐπὶ τὸν Κύριον» τὸ λαὸν χρηματίσαι τοῦ πρὸς ὃν καταπεφεύγασιν, οὐκέτι ἄθεα καὶ ἐλπίδα μὴ ἔχοντα[5] μένοντα· περὶ τούτων ἐν τῷ προφήτῃ ὁ Θεός φησιν· «Καλέσω τὸν οὐ λαόν μου λαόν μου, καὶ αὐτὸς ἐρεῖ· Κύριος ὁ Θεός μου εἶ σύ»[6], ὥστ' αὐτοὺς «ἔθνος ἅγιον, ἱεράτευμα ἅγιον, γένος Θεοῦ»[7] προσαγορεύεσθαι. Φησὶν γὰρ πρὸς τοὺς καταφυγόντας πρὸς Θεὸν τῷ ε⟨ἰ⟩ρημένῳ τρόπῳ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πρὸς ὃν καταπεφεύγασιν· «Ὑμεῖς δὲ ἔσεσθέ μοι γένος ἐκλεκτόν, ἔθνος ἅγιον, βασίλειον ἱεράτευμα, λαός μου ὃν περιεποιησάμην τὰς ἀρετάς μου διηγεῖσθαι»[8].

Τί δὲ ἀκολουθεῖ τοῖς γενομένοις λαὸς Θεοῦ, ἢ τὸ κατασκηνῶσαι ἐν μέσῳ τῆς ἐπουρανίου καὶ μακαρίας Σιών; Τότε γὰρ τότε γνώσεται, θείᾳ καὶ ἠκριβωμένῃ θεωρίᾳ, «ὅτι Κύριος παντοκράτωρ ἀπέστειλεν» τὸν λυτρωσάμενον[9] αὐτήν, λέγοντα περὶ τοῦ Πατρὸς ἑαυτοῦ· «Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν **280** ἔχρισέν με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν»[10]. Ἕνεκα γὰρ τοῦ εὐαγγελίσασθαι τοὺς πτωχοὺς τῷ πνεύματι ἐχρίσθη Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ δυνάμει Θεοῦ Ἰησοῦς ὁ κατασκηνῶν ἐν μέσῳ τῆς Σιών, κηρύσσων ἄφεσιν τοῖς αἰχμαλωτισθεῖσιν ὑπὸ ἐχθρῶν ἀοράτων τέκνοις αὐτῆς. Οὕτω γὰρ κατακληρονομήσει ὁ παμβασιλεὺς εὐεργέτης αὐτῆς τὸν Ἰούδα, τοὺς ἐξομολογουμένους. Ἰούδας γὰρ ἐξομολόγησις ἑρμηνεύεται. Κληρονομήσει δὲ οὖν πρότερον τοὺς ἐπὶ τὴν σωτηρίαν καλουμένους· ἔκ παλαι γὰρ ἦσαν μερὶς αὐτοῦ καὶ προτοῦ τὸν σκορπισμὸν καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν πάθωσιν.

Ποῦ δὲ καὶ κατακληρονομήσει τὸν Ἰούδαν ὄντα μερίδα αὐτοῦ, ἢ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν ἁγίαν ἐν ᾗ μακροχρόνιος ἔσται εὐπαθὼν ὁ τιμήσας τὸν Πατέρα αὐτοῦ Θεὸν καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ[11] τὴν Ἐκκλησίαν οὖσαν Ἱερουσαλήμ, ἣν ἔτι αἱρετιεῖ πάλιν προσλαμβανόμενος καὶ βασιλεύων ἐν μέσῳ αὐτῆς, γινωσκούσης ὅτι ἐλήλυθεν κατασκηνῶσαι ἐν μέσῳ αὐτῆς, παρὰ Κυρίου παντοκράτορος ἀποσταλείς, ὅτε κλίνας οὐρανὸν[12] κατέβη πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους φάσκων· «Καταβέβηκα ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με»[13], «ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός»[14]. Οὕτω γὰρ οὐκέτι ἐν ἀπωλείᾳ μενοῦσιν οἱ ὑπὲρ ὧν ἐλήλυθεν ἵν' αἴτιος αὐτοῖς σωτηρίας αἰωνίου[15] γένηται. Ὑπάρξεται δὲ καὶ τῇ συμπληρουμένῃ ὑφ' ἡμῶν Ἱερουσαλὴμ οὔσῃ

---

1. Μαλ. 3,20. 2. Πρβλ. Ἰω. 8,56. 3. Πρβλ. Γαλ. 3,7. 4. Ψαλ. 117,24. 5. Πρβλ. Ἐφ. 2,12. 6. Ρωμ. 9,25. Ὡσ. 2,35. 7. Α' Πέτρ. 2,9. 8. Ἐνθ' ἀν. 9. Ζαχ. 2,15. 10. Ἡσ. 61,1,2. Λουκ. 4,18. 11. Πρβλ. Ἐξ. 20,12. 12. Πρβλ. Ψαλμ. 17,10. 143,5. 13. Ἰω. 6,38. 14. Λουκ. 19,10. 15. Ἑβρ. 5,9.

Ἐκκλησίᾳ Θεοῦ ζῶντος τοιαύτην πίστιν ἔχειν καὶ μακαριότητος ποιητικὰ ἔργα, ἵν' αἱρετίσῃ αὐτὴν ἔτι ὁ τῷ ἰδίῳ αἵματι ἀποπλύνας καὶ λαμπρύνας αὐτήν.

282 Ζαχ. 2,17. Εὐλαβείσθω πᾶσα σὰρξ ἀπὸ προσώπου Κυρίου, διότι ἐξεγήγερται ἐκ νεφῶν ἁγίων αὐτοῦ[1].

Ἡ σὰρξ προσηγορία ὁμώνυμος οὖσα πολλὰ σημαίνει, ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς θεοπνεύστου παρίσταται Γραφῆς. Ὅταν γὰρ ἐν Ψαλμοῖς λέγηται «Τροφὴν διδόναι τὸν Θεὸν πάσῃ σαρκί»[2], πάντα τὰ θνητὰ ζῷα τὰ ἐκ τροφῆς διακρατούμενα ἐν τῷ ζῆν παρίσταται, ὡς καὶ ἐν τῷ· «Πᾶσα σὰρξ κατὰ γένος συνάγεται»[3].

Ὅταν δὲ γράφῃ ὁ Ἀπόστολος· «Τίς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν; ἀλλ' ἐκτρέφει καὶ θάλπει αὐτήν»[4], τὸ σῶμα τὸ συνεζευγμένον τῇ λογικῇ ψυχῇ δηλοῦται, ὡς ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀποστολικῆς λέξεως ἔστι μαθεῖν οὕτως ἐχούσης· «Οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα. Τίς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν»[5], καὶ τὰ ἑξῆς.

Ἔστιν δὲ ὅτε καὶ μόνοι οἱ ἄνθρωποι φανεροῦνται τῇ τῆς σαρκὸς προσηγορίᾳ, ὥσπερ ἐν τῷ· «Εἰσάκουσον προσευχῆς, πρὸς σὲ πᾶσα σὰρξ ἥξει»[6]. Ἔρχεται δὲ πρὸς Θεὸν σχέσει καὶ διαθέσει οὐχ ἡ ἄλογος, ἀλλ' ἡ ἀνθρωπότης, καταξιουμένη τῆς δαψιλοῦς δωρεᾶς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὑπὸ τοῦ λέγοντος· «Ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν»[7].

Ἡ οὕτω λεγομένη σὰρξ λογικὴ οὖσα εὐλαβείας θείας ἐστὶ δεκτική· προστάττεται γοῦν αὐτῇ «εὐλαβεῖσθαι ἀπὸ προσώπου»[8] τοῦ ἐπιφαινομένου αὐτῇ, περὶ οὗ εὐχὴν ἀναπέμπουσιν οἱ **284** καθαροὶ τῇ καρδίᾳ φάσκοντες· «Ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου καὶ σωθησόμεθα»[9]. Ἀποδίδωσιν δ' ἑξῆς τὴν αἰτίαν τοῦ δεῖν πᾶσαν σάρκα εὐλαβεῖσθαι ἀπὸ προσώπου Κυρίου τοῦ Θεοῦ, ἐπιφέρων· «Διότι ἐξεγήγερται ἐκ τῶν ἁγίων αὐτοῦ νεφῶν»[10].

Ἅγια δὲ νέφη οὐ τὰ ὕοντα τὸν αἰσθητὸν ὄμβρον εἰσίν, ἀλλὰ τὰ φέροντα τὸν πνευματικὸν ὑετόν, κατὰ τὸ ἐν Ἡσαΐᾳ λεχθὲν περὶ τοῦ Ἰσραήλ, ἀλληγορίας τρόπῳ ἀμπελῶνος καλουμένου, ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου· «Ταῖς νεφέλαις ἐντελοῦμαι τοῦ μὴ βρέξαι εἰς αὐτὸν ὑετόν»[11], διὰ τὸ ἀκάνθας καὶ μὴ σταφυλὴν καρπὸν ἠγιοχέναι. Τοῦ γὰρ ἀμπελῶνος ἀλληγορουμένου, ἁρμονίως καὶ αἱ νεφέλαι ἐκλημφθεῖεν, ὁτὲ μὲν ὕουσαι, ἐπὶ τῷ ποτίσαι, ὁτὲ δὲ κωλυόμεναι τοῦτ' ἐνεργεῖν·

---

1. Ζαχ. 2,17. 2. Ψαλ. 135,25. 3. Σ. Σειρ. 13,16. 4. Ἐφ. 5,29. 5. Πρβλ. Ἐφ. 5,28,29. 6. Ψαλ. 64,3. 7. Πράξ. 2,17. 8. Ζαχ. 2,17. 9. Ψαλ. 79,4,8,20. 10. Ζαχ. 2,17. 11. Ἡσ. 5,6.

Περὶ τοιούτων ὀμβροτόκων πάλιν ἐν αὐτῷ τῷ προφήτῃ προστάττεται ὑπὸ Θεοῦ· «Αἱ νεφέλαι ῥαινέτωσαν δικαιοσύνην»[1]. Τὴν γὰρ δικαιοσύνην ἀρετὴν οὖσαν ψυχῆς λογικῆς, οὐ τὰ αἰσθητὰ νέφη ὗει, ἀλλ' οἱ θεῖοι προφῆται, νέφη κατὰ ἀναγωγὴν προσαγορευόμενοι.

Ἐπεὶ τοίνυν ἐκ τούτων τῶν νεφῶν ἐξεγήγερται ὁ ἐληλυθὼς Σωτὴρ πληρῶσαι τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας[2], τούτου χάριν «εὐλαβείσθω πᾶσα σὰρξ ἀπὸ προσώπου Κυρίου» τοῦ Θεοῦ, ὃ ἐπέφηνεν καὶ ἔδειξεν ὅτε ἐπληρώθη ἡ προφητεία ἡ οὕτως ἔχουσα· «Ὀφθήσεται ὁ Θεὸς τῶν θεῶν ἐν Σιών»[3], καὶ ἐπέλαμψεν ὡς «θεάσασθαι ἡμᾶς τὴν δόξαν αὐτοῦ, ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρός»[4]. Ἐξεγηγερμένος ἐκ τῶν ἁγίων νεφῶν ἃ ἡρμηνεύθησαν εἶναι Μωϋσῆς ὁ μέγας ἱεροφάντης καὶ οἱ κάτοχοι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος προφῆται, ἐπεδήμησεν ἐπὶ κούφης νεφέλης ἐπιβὰς τῷ καθ' ἡμᾶς κόσμῳ, Αἰγύπτῳ κατ' ἀναγωγὴν καλου**286**μένῳ. Ἔχει δὲ οὕτω ἡ περὶ τούτων προφητεία ἔνθεν ἀρχομένη· «Ἰδοὺ Κύριος κάθηται ἐπὶ κούφης νεφέλης καὶ ἥξει εἰς Αἴγυπτον καὶ συσσεισθήσεται τὰ χειροποιητὰ αὐτῆς»[5].

Μεταλημφθείσης δὲ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὸν περὶ γῆν τόπον, ἁρμονίως καὶ ἡ κούφη νεφέλη ἀναχθήσεται εἰς τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Σωτῆρος, καθίσαντος τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐπὶ τὸν ἐκ τῆς Μαρίας προεληλυθότα.

Τίς γὰρ οὕτω κούφη νεφέλη μὴ ἔχουσα βάρος ἁμαρτίας ἢ ἡ σὰρξ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μὴ συνιστᾶσα ἐκ τῆς ἀνδρὸς πρὸς γυναῖκα συνόδου βαρυτάτης οὔσης, ἀλλ' ἐκ Πνεύματος Ἁγίου ἐπελθόντος τῇ παρθένῳ τῇ πεῖραν ἀνδρὸς οὐκ ἐχούσῃ καὶ ᾗ ἡ τοῦ ὑψίστου δύναμις ἐπεσκίασεν, ὡς ἅγιον χρηματίσαι[6] τὸ γεννηθὲν ἄνευ γάμου. Ἔτι δὲ μᾶλλον φανεροῦται τῆς κυριακῆς νεφέλης τὸ κοῦφον καὶ ἐλαφρὸν ἐκ τοῦ ἁμαρτίαν μὴ πεποιηκέναι μηδὲ ἐγνωκέναι αὐτὴν τὴν Ἰησοῦ ψυχήν[7]. Οὐδὲν γὰρ ἕτερον καθέλκει καὶ βαρεῖ τὴν τῶν ἀνθρώπων ψυχὴν ὡς ἡ ἀνομία, ταλάντῳ μολίβου παραβαλλομένη[8], διὰ τὸ κάτω βρίθειν καὶ καθέλκειν τοὺς ἐνεργοῦντας αὐτήν· ἀλλ' ἡ τοῦ Ἰησοῦ οὐκ ἐπειράθη τοῦ βάρους τούτου, «δικαιοσύνην ἀγαπήσασα καὶ μισήσασα ἀνομίαν»[9]· οὐκ ἔσχεν δὲ «οὐδὲ δόλον ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ»[10] τὸν πάντων ἁμαρτημάτων καταισπῶντα τὴν ψυχὴν τοῦ αὐτὸν ἔχοντος.

Ἔδει οὖν τὸν ἐξεγηγερμένον Σωτῆρα ἐκ τῶν ἁγίων αὐτοῦ νεφῶν, πληρώσαντα τὰς περὶ αὐτοῦ προαναφωνήσεις, ἱδρυθῆναι βασιλικῶς ἐπὶ τῆς ἀποδοθείσης κούφης νεφέλης, ὑούσης τὸν εὐαγγελικὸν ὑετὸν ἐπὶ τῷ καρποὺς σωτηρίους ἀγαγεῖν τὴν οἰκουμένην καὶ σκεπάζειν ἀπὸ τοῦ καύματος ἐκείνου ἀφ' οὗ διασῴζεται ὁ νοήμων, κατὰ τὸ παροιμιῶδες θέσπισμα ὧδε ἔχον· «Διεσώθη ἀπὸ καύματος υἱὸς νοή-

---

1. Ἡσ. 45,8. 2. Πρβλ. Ματθ. 5,17. 3. Ψαλ. 83,8. 4. Ἰω. 1,14. 5. Ἡσ. 19,1. 6. Πρβλ. Λουκ. 1,34,35. 7. Πρβλ. Α' Πέτρ. 2,22. Β' Κορ. 5,21. 8. Πρβλ. Ζαχ. 5,7. 9. Ψαλ. 44,8. 10. Α' Πέτρ. 2,22.

μων»[1]. Σκεπάζει δὲ καὶ ἀπὸ **288** τοῦ κρύους τῆς ἁμαρτίας περὶ οὗ γέγραπται· «Ὡς ψύχει λάκκος ὕδωρ, οὕτω ψύχει κακία αὐτῆς»[2].

Εἰς τοῦτο ἀλληγορικῶς λήμψει· «Βορέας ψυχρὸς ἄνεμος πνεύσει»[3].

Τὰ οὕτω λεχθέντα κατὰ θεωρίαν ἐν νῷ λαβόντες καρδίαν σαρκίνην ἐσχηκότες εἴκουσαν τοῖς Θεοῦ δικαιώμασιν καὶ προστάγμασιν, εὐλάβειαν τὴν πρὸς Θεὸν κατορθώσωμεν, ἵν' ἔτι μᾶλλον εὐεργετῶν ὁ Θεὸς τὰς σαρκίνας καὶ οὐ λιθίνας χαράξῃ ἐν αὐταῖς τῷ ζῶντι αὐτοῦ Πνεύματι Γραφὴν θείαν[4], δι' ἧς ὠφελούμενοι τελειωθείημεν ὥστε τῇ ἀληθείᾳ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον προσβαλεῖν, ὑπερβάντας τὸ εἰκονικῶς καὶ ἐκ μέρους αὐτὴν θεωρεῖν[5].

Ζαχ. 3,1. Καὶ ἔδειξέν μοι Κύριος Ἰησοῦν τὸν ἱερέα τὸν μέγαν ἑστῶτα πρὸ προσώπου ἀγγέλου Κυρίου. Καὶ ὁ διάβολος εἱστήκει ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ ἀντικεῖσθαι αὐτῷ[6].

Ἃ δείκνυσιν Θεὸς μεγάλα καὶ ὑπερφυῆ τυγχάνοντα, οὐκ αἰσθητὰ οὐδ' ἀνθρώπινά ἐστιν. Τούτου οὕτως ἔχοντος, δείκνυσιν ὁ Θεὸς τῷ προφήτῃ τὸν ἱερέα τὸν μέγαν Ἰησοῦν οὐκ ἀνθρωπίνως, ἀλλὰ θείως ἑστηκότα πρὸ προσώπου ἀγγέλου Κυρίου, οὐ τοσοῦτον τὸν τοῦ Ἰωσεδὲκ υἱὸν ὅσον τὸν δι' αὐτοῦ δηλούμενον, τὸν ἀληθῶς μέγαν ἱερέα, τὸν τοὺς οὐρανοὺς διεληλυθότα, τὸν «κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ» ἱερωμένον, οὐ κατὰ δύναμιν ἐντολῆς σαρκίνης μέχρι καιροῦ τινος κειμένην, ἀλλὰ κατὰ ἀπαράβατον[7] **290** ἱερωσύνην· εἴρηται γὰρ πρὸς αὐτόν· «Σὺ εἶ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα»[8].

Οὐχ ὡς ἔτυχεν δὲ ἐδείχθη ὑπὸ Κυρίου Ἰησοῦς ὁ μέγας ἱερεύς, ἀλλ' ἑστὼς ἀκλόνητος καὶ βεβαίως ἱδρυμένος, παραπλησίως τῷ λεχθέντι ἐν Εὐαγγελίῳ· «Ἑστὼς ὁ Ἰησοῦς ἐκέκραγεν λέγων· Εἴ τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με καὶ πινέτω»[9]. Διὰ τοῦτο γὰρ πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρὸς αὐτὸν πίνει, ὅτι ἕστηκεν παραμόνως.

Πρὸς τῷ δὲ ἑστῶτα αὐτὸν ἰδεῖν, δεικνύντος τοῦ Θεοῦ πρὸ προσώπου ἀγγέλου Κυρίου, καὶ ὁ διάβολος ὤφθη ἑστὼς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ ἀντικεῖσθαι αὐτῷ. Τίσιν δὲ ἔδει ἐναντιοῦσθαι καὶ ἀντικεῖσθαι τὸν διάβολον, ἢ τοῖς δεξιοῖς τοῦ δειχθέντος ὑπὸ Κυρίου, ἑστηκότος ἐπίπροσθεν τοῦ ἀγγέλου τοῦ τῆς μεγάλης βουλῆς;

Ἔστη δὲ καὶ ἐκ δεξιῶν τοῦ Ἰούδα, ὡς ἐν ἑκατοστῷ ὀγδόῳ Ψαλμῷ λέγεται· «Κατάστησον ἐπ' αὐτὸν ἁμαρτωλόν, καὶ ὁ διάβολος στήτω ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ»[10].

Ἀλλ' ὅρα γε διαφορὰν πολλὴν ἐν ταῖς λέξεσιν· τοῦ μὲν γὰρ

---

1. Παρμ. 10,5. 2. Ἱερ. 6,7. 3. Σ. Σειρ. 43,20. 4. Πρβλ. Β' Κορ. 3,2,3. Ἰεζ. 11,19. 5. Πρβλ. Α' Κορ. 13,12. 6. Ζαχ. 3,1. 7. Πρβλ. Ἑβρ. 7,24. 8. Ψαλ. 109,4. 9. Ἰω. 7,37. 10. Ψαλ. 108,6.

προδόντος τὸν Σωτῆρα ἐν τοῖς δεξιοῖς ἵσταται προκατειληφότος αὐτά, «τόπον δεδωκότος τῷ διαβόλῳ»[1]. Εἴρηται γὰρ ὅτι «ἔβαλεν εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ προδοῦναι»[2] τὸν ἐκλεξάμενον αὐτὸν ἄριστον διδάσκαλον ἅμα καὶ Σωτῆρα. Καὶ μετὰ τὸ βαλεῖν εἰς τὴν καρδίαν, εἰσελήλυθεν εἰς αὐτὸν ἵν' ἐνεργῇ τὰ τῆς προδοσίας ἐν αὐτῷ ὡς ἐνεργεῖ ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας. Γέγραπται γὰρ ὅτι «μετὰ τὸ ψωμίον εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸν ὁ Σατανᾶς»[3].

Τοῦ δὲ μεγάλου ἱερέως οὐκ ἄλλως ἔστηκεν ἐκ δεξιῶν ἢ τῷ ἀντικεῖσθαι αὐτῷ, μάλιστα ὅτε πορθεῖν ἐπιχειρεῖ τοὺς ὠφελουμένους καὶ παιδευομένους ὑπ' αὐτοῦ· ἢ οὐκ ἀντικειμένως ἐκ **292** δεξιῶν ἵσταται, ὅτε ἐξαιτεῖται τοὺς εἰς τὴν πίστιν καὶ λοιπὴν ἀρετὴν κεκλημένους, κατὰ τὸ λεχθέν· «Ἰδοὺ ἐξῃτήσατο ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς τοῦ σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον, κἀγὼ ἐδεήθην ὑπὲρ ὑμῶν», ὦ Πέτρε μαθητὰ ἡμέτερε, «ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου»[4];

Πρὸς τῷ μὴ βλαβῆναι δὲ οἷς ἀντίκειται, καὶ ἐξουσίαν κατ' αὐτοῦ λαμβάνουσιν, ⟨ἵ⟩να πατῶσιν ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθρικῶς ἀντικειμένου[5], βλάβην οὐδ' ὅλως ὑφιστάμενοι διὰ τὸ ἐλπίζειν ἐπὶ τὸν συντρίβοντα ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ἁγίων τὸν στασιώδη καὶ λυμεῶνα διάβολον· γέγραπται γάρ· «Πᾶς ὁ ἔχων τὴν ἐλπίδα ἐπὶ τὸν Θεὸν»[6] ἄβλητος καὶ ἀκλόνητος μενεῖ, οὐ ψαύοντος, οὐχ ἁπτομένου τοῦ πονηροῦ τοῦ βοηθουμένου ὑπὸ τῆς δεξιᾶς τοῦ Θεοῦ σκεπομένου[7].

Ὅρα γοῦν τί κελαδῶν ὁ ὑμνῳδὸς πρὸς τὸν οὕτω ὑπὸ τὴν χεῖρα τοῦ Θεοῦ τυγχάνοντα· «Τὸν ὕψιστον ἔθου καταφυγήν σου, οὐ προσελεύσεται πρὸς σὲ κακά, καὶ μάστιξ οὐκ ἐγγιεῖ τῷ σκηνώματί σου, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ»[8]· καὶ μετ' ὀλίγα· «Ἐπ' ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβήσει, καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ δράκοντα»[9]. Περὶ τοῦ οὕτω λεγομένου λέοντος καὶ δράκοντος, ἐν τῇ Ἰωάννου Ἀποκαλύψει λέγεται ὡς εἴη «ὁ ἀρχαῖος Σατανᾶς»[10]. Ἐκ παραλλήλου δόξει εἰρῆσθαι ἐν τῇ τοιαύτῃ θεωρίᾳ διάβολος καὶ Σατανᾶς ὁ αὐτός, ἑβραϊκὴ δ' οὖσα ἡ Σατανᾶς φωνὴ «ἀντικείμενος» σημαίνει τῇ Ἑλλήνων φωνῇ.

Τούτων οὕτω θεωρουμένων, μακάριόν ἐστιν ἔχειν ἐχθρὸν καὶ ἀντικείμενον τὸν διάβολον καὶ μὴ φίλον· ἐπιβλαβὴς γὰρ ἡ τούτου ἑταιρία καὶ εἰς ὄλεθρον καταστπῶσα. Αὐτίκα γοῦν **294** πλησιάσας τῷ Ἰούδᾳ, «υἱὸν ἀπωλείας»[11] αὐτὸν ἐποίησεν καὶ ἴδιον τέκνον ὡς μεταστχεῖν καὶ τῆς προσηγορίας αὐτοῦ. Φησὶν γὰρ ὁ Σωτὴρ περὶ αὐτοῦ πρὸς τοὺς δώδεκα μαθητάς· «Οὐχὶ τοὺς δώδεκα ὑμᾶς ἐξελεξάμην; Καὶ εἷς ἐξ ὑμῶν διάβολός ἐστιν»[12]. Καὶ αὐτῷ δὲ τῷ Ἰησοῦ, καθὸ ἄνθρωπος γέγονεν ἀναλαβὼν ψυχὴν καὶ σῶμα ἀνθρώπου, ἐν τῷ ἐρήμῳ ἔστη

---

1. Πρβλ. Ἐφ. 4,27. 2. Ἰω. 13,2. 3. Ἰω. 13,27. 4. Λουκ. 22,31. 5. Πρβλ. Λουκ. 10,19. 6. Πρβλ. Α' Ἰω. 3,3. 7. Πρβλ. Σ. Σολ. 5,16. 8. Ψαλ. 90,9-11. 9. Ψαλ. 90,13. 10. Ἀποκ. 12,9. 20,2. 11. Πρβλ. Ἰω. 17,12. 12. Ἰω. 6,70.

ἀντικείμενος ἐκ δεξιῶν νηστεύοντι τεσσεράκοντα ἡμέρας καὶ νύκτας ἴσας.

Ἢ οὐκ ἀντικείμενος ἀναγαγὼν αὐτὸν εἰς τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ δολερῶς ἔφασκεν· «Βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν κάτω»[1], καὶ δείξας πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης καὶ τὰς δόξας αὐτῶν· «Ταῦτα πάντα δώσω σοι», εἶπεν, «ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι»[2]. Πλὴν εἰ καὶ σὺν δόλῳ ταῦτ' ἔλεγεν, ἀνετράπη καὶ κατεβλήθη ἔξαθλος γενάμενος ὑπὸ τοῦ «πειραθέντος κατὰ πάντα»[3] τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις.

Δῴη δὲ καὶ ἡμῖν ὁ Θεὸς ὁ τῶν ἀβοηθήτων βοηθός, τὴν πάλην ἔχουσιν ἡμῖν «πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου καὶ τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας»[4], ἀπλήκτους καὶ ἀπτώτους διαμεῖναι, μηδ' ὅλως ἀψαμένου ἡμῶν τοῦ πονηροῦ.

Ζαχ. 3, 2. Καὶ εἶπεν Κύριος πρὸς τὸν διάβολον· Ἐπιτιμήσαι Κύριος ἐν σοί, διάβολε, καὶ ἐπιτιμήσαι Κύριος ἐν σοὶ ὁ ἐκλεξάμενος Ἰερουσαλήμ. Οὐκ ἰδοὺ τοῦτο ὡς δαλὸς ἐξεσπασμένος ἐκ πυρός;[5]

Ὁ Κύριος, φησίν, εἶπεν τῷ διαβόλῳ· Ἐπιτιμήσαι ἐν σοί, διάβολε. Καὶ ἐν τῇ παρούσῃ λέξει, ὁ Κύριος περὶ Κυρίου **296** λέγει, ὁ Πατὴρ περὶ τοῦ Υἱοῦ, ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται. Πῶς δὲ λέγει καὶ τί τῷ διαβόλῳ ὁ Κύριος ἐπιστατέον.

Οὐ προφορικῷ λόγῳ χρώμενος κατά τινα μίαν τῶν ἀνθρωπίνων διαλέκτων ὁμιλεῖ τῷ διαβόλῳ ὁ πάντων δεσπότης· οὐδὲ γὰρ αὐτὸς φωνητικοῖς ὀργάνοις χρᾶται ἀσώματος καὶ νοερὰ οὐσία ὑπάρχων, οὐδὲ πρὸς ὃν ὁ λόγος διάβολος πληττομένην ἔχει ἀκοὴν ὑπὸ φωνῶν συγκειμένων ἐκ συλλαβῶν, μάλιστα ὅταν Θεὸς ᾖ ὁ λέγων. Ἐντυγχάνοντες γοῦν τῇ βίβλῳ τοῦ Ἰώβ, εὑρίσκοντες ἐκεῖ Θεὸν λέγοντα τῷ διαβόλῳ καὶ τῷ Θεῷ τὸν διάβολον, οὐχ οὕτω μικροφυεῖς ἐσμεν ὡς νομίσαι κατὰ προφορὰν ἀνθρωπίνης διαλέκτου γίνεσθαι τὰς ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις· ἄλλως ἁρμόζει καὶ πρέπει τοῖς ἐκκειμένοις προσώποις. Λέγει μὲν γὰρ Θεὸς ὅταν ὃ βούλεται φανερώσῃ οἷς ἔκρινεν ἀκούειν αὐτοῦ, ὡς αὖ ἀκούει τῶν διαλεγομένων αὐτῷ γινώσκων ὃ ἔχουσιν ἐν ἡγεμονικῷ τῷ σφῶν.

Καὶ ἐν τοῖς προκειμένοις γοῦν εἶπεν ὁ Κύριος τῷ διαβόλῳ, φανερώσας αὐτῷ τὸ ἀπαγγελλόμενον ἔχον οὕτως· «Ἐπιτιμήσαι Κύριος ἐν σοί, διάβολε»[6], μόνον οὐχὶ λέγων· Σκεῦος ὀργῆς ἔσῃ ἐν ᾧ καὶ δι' οὗ ἐπιτιμῶνται οἱ κολασταὶ ἐπαξίως οἷς ἠργάσαντο φαύλως. Εἰ δὲ πρὸς αὐτὸν λέγοιτο τὸ «ἐν σοί»[7], διάνοιαν ἔχει τὸ ῥητὸν τοιαύτην· ἐπεὶ ἐν σεαυτῷ κεκρυμμένως ἁμαρτάνεις, οὐ λανθάνεις δὲ τοῦτ' ἐνεργῶν, τὸ

---

1. Λουκ. 4,9. 2. Ματθ. 4,6. 3. Πρβλ. Ἑβρ. 4,15. 4. Ἐφ. 6,12. 5. Ζαχ. 3,2. 6. Ἔνθ' ἀν. 7. Ἔνθ' ἀν.

χρυπτόν σου καὶ πάντων προκαταλαμβάνων ὁ Θεὸς ἐπιτιμᾷ ἐν σοί, ἐπιστάμενος τὴν ἐν σοὶ κρυπτομένην κακουργίαν. Ὅτι δὲ οὕτως κακουργεῖ ὁ διάβολος καὶ πολλοὶ τῶν κατὰ πονηρίαν γεννηθέντων **298** ὑπ' αὐτοῦ, πρὸς αὐτὸν ἐν Ἡσαΐᾳ ὁ Θεός φησιν· «Σὺ δὲ εἶπας ἐν τῇ διανοίᾳ σου· Εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβήσομαι», καὶ τὰ ἑξῆς μέχρι τοῦ· «ἔσομαι ὅμοιος τῷ ὑψίστῳ»[1]. Τούτῳ συνᾴδει καὶ τὸ ἐν Ψαλμοῖς εἰρημένον· «Φησὶν ὁ παράνομος τοῦ ἁμαρτάνειν ἐν ἑαυτῷ»[2]. Ἁμαρτάνων γὰρ ἐν ἑαυτῷ καὶ λέγων ἐν τῇ διανοίᾳ· «Εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβήσομαι», οὐ λαθὼν ἐν ἑαυτῷ δέχεται τὴν ἐπιτιμίαν. Ἰσοδυναμεῖ τοῖς εἰρημένοις τό· «Εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Οὐκ ἔστιν Θεός»[3].

Δείξας ὡς καὶ ὁ ἐν κρυπτῷ ἁμαρτάνων οὐ διαδιδράσκει τιμωρίαν, δεικνυσιν ἑξῆς τίς ἐστιν ὁ ἐπιτιμῶν, ὅτι ὁ ἐκλεξάμενος τὴν Ἰερουσαλὴμ ὑπάρχει.

Πολυτρόπως δὲ ἀποδέδοται τίς ἐστιν ἡ ἐκλεκτὴ τοῦ Θεοῦ πόλις· καὶ γὰρ ἡ καθαρὰ ψυχὴ ἡ ὁρῶσα «τὴν πάντα νοῦν ὑπερέχουσαν εἰρήνην»[4] Ἰερουσαλὴμ προσηγορεύετο, καὶ ἡ ἔνδοξος τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, «ἡ ἁγία καὶ ἄμωμος, ἡ σπίλον ἢ ῥυτίδα οὐκ ἔχουσα»[5], καὶ κατὰ τὴν ὑπεραναβεβηκυῖαν ἀλληγορίαν ἡ ἐπουράνιος τοῦ ζῶντος Θεοῦ πόλις, κατὰ τὸ οὕτω γεγραμμένον· «Προσεληλύθατε Σιὼν ὄρει καὶ πόλει τοῦ Θεοῦ ζῶντος, Ἰερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ καὶ μυριάσιν ἀγγέλων, πανηγύρει»[6].

Τί δ' ἔσται ἐκ τοῦ «ἐπιτιμῆσαι τὸν Κύριον ἐν τῷ διαβόλῳ» φανεροῖ· φησὶν γάρ· «Οὐχ ἰδοὺ τοῦτο ὡς δαλὸς ἐξεσπασμένος ἐκ πυρός;»[7].

Ἡμίκαυτον δὲ ξύλον ὁ δαλός, ἐγγὺς τοῦ εἰς ἄνθρακα μεταβαλεῖν φθάσας, μηκέτι ἔχων τὴν ἰσχὺν καὶ στερρότητα τοῦ ξύλου. Τοιοῦτοι δ' ἦσαν καὶ οἱ ἐχθροὶ τοῦ βασιλέως τῶν Ἑβραίων περὶ ὧν ὁ Θεὸς εἶπεν πρὸς αὐτόν· «Μὴ φοβοῦ, μηδὲ ἡ ψυχή σου ἀσθενείτω ἀπὸ τῶν δύο δαλῶν τῶν καπνιζομένων τούτων»[8].

Ὥσπερ οὖν οὗτοι ἀσθενεῖς ὤφθησαν ὑποπεσόντες τῇ διὰ **300** πυρὸς κολάσει, οὕτω καὶ ὁ τῆς ἐπιτιμίας τυχὼν ὑπὸ Κυρίου τοῦ ἐκλεξαμένου τὴν Ἰερουσαλὴμ ἀσθενὴς γέγονεν ὡς μηκέτι καρπὸν φέρειν, ἀφῃρημένος τὴν ζωτικὴν δύναμιν, κατὰ τὸν ἐκσπασθέντα ἀπὸ πυρὸς δαλόν· οὐ γὰρ ἔτι τὸ οὕτω καταφλεχθὲν φυτὸν καρπὸν φέρειν δύναται, εἰ καὶ ἐξεσπάσθη τοῦ πυρὸς ἵνα μὴ τέλε⟨ι⟩ον ἀναλωθῇ καὶ εἰς τέφραν μεταβάλῃ, χρησιμεῦον εἰς ἑτέρας χρείας εἰς ἃς ὁ Θεὸς αὐτὸ παραλαμβάνει, πρὸς καλοῦ τοῖς κτιζομένοις, χωνευομένοις τε καὶ ἐλαυνομένοις ἀργυρέοις καὶ χρυσέοις σκεύεσι[9]. Πῶς γὰρ οὐκ ἐκσπᾶται ἀπὸ τοῦ πυρὸς τῆς αἰχμαλωσίας ὁ λυτρωθεὶς ἀπ' αὐτῆς ὑπὸ τοῦ κηρύξαντος αἰχμαλώτοις ἄφεσιν[10] καὶ κάθοδον δόντος εἰς τὴν πατρίδα ἣν

---

1. Ἡσ. 14,13,14. 2. Ψαλ. 35,2. 3. Ψαλ. 13,1. 52,1. 4. Πρβλ. Φιλιπ. 4,7. 5. Ἐφ. 5,27. 6. Ἑβρ. 12,22. 7. Ζαχ. 3,2. 8. Ἡσ. 7,4. 9. Πρβλ. Β' Τιμ. 2,20. 10. Πρβλ. Ἡσ. 61,1.

πρότερον ᾤκουν πρὶν ἐπελθεῖν τοὺς πολεμίους τοὺς συλλαβομένους καὶ κατασπάσαντας αὐτούς.

Ζαχ. 3, 3-5. Καὶ Ἰησοῦς ἦν ἐνδεδυμένος ἱμάτια ῥυπαρά, καὶ εἱστήκει πρὸ προσώπου τοῦ ἀγγέλου. Καὶ ἀπεκρίθη καὶ εἶπεν πρὸς τοὺς ἑστηκότας πρὸ προσώπου αὐτοῦ λέγων· Ἀφέλετε τὰ ἱμάτια τὰ ῥυπαρὰ ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν· Ἰδοὺ ἀφῄρηκα τὰς ἀνομίας σου, καὶ ἐνδύσατε αὐτὸν ποδήρη, καὶ ἐπίθετε κίδαριν καθαρὰν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Καὶ περιέβαλον αὐτὸν ἱμάτια[1].

Δυνατὸν ἐκλαβεῖν πρὸς ῥητὸν τὰς προκειμένας φωνὰς περὶ Ἰησοῦ τοῦ ἱερέως τοῦ μεγάλου, τοῦ δεικνύντος εἰκονικῶς τὸν ἀληθῶς πιστὸν ἀρχιερέα[2], ἀπαράβατον ἱερωσύνην ἔχοντα[3]. **302** Ἐπεὶ γὰρ ἀγαπητικοὶ τυγχάνουσιν οἱ ἅγιοι, συμπαθοῦσιν τοῖς ἐν κακοπραγίᾳ[4], ἀπὸ συμπαθείας «κλαίοντες μετὰ κλαιόντων»[5].

Τούτου ἕνεκα ἀκμὴν ἔτι ἐν αἰχμαλωσίᾳ τυγχάνοντος τοῦ πέσαντος Ἰσραήλ, ὁ τὴν κηδεμονίαν ἐγχειρισμένος ἱερεύς, πενθῶν καὶ συγκακούμενος[6], ῥυπαρὰ ἱμάτια ἐνδέδυται, ἅπερ ἀφαιρεθῆναι ἀπ' αὐτοῦ προστάττει ὁ παρὼν αὐτῷ ἄγγελος. Ἔστιν δὲ τὰ ἱμάτια τὰ ῥυπαρὰ αἱ ἄνευ νόμου ἐπιτελούμεναι πράξεις· μετὰ γὰρ τὸ εἰπεῖν· «Ἀφέλετε αὐτοῦ τὰ ῥυπαρὰ ἱμάτια»[7], ἁρμονίως ἐπιφέρεται· «Ἰδοὺ ἀφῄρηκα τὰς ἀνομίας σου»[8].

Ἀφαιρεθεισῶν τῶν ἀνομιῶν, αἵτινές εἰσιν ῥυπαρὰ ἱμάτια, ἐνδιδύσκεται τὸν ποδήρη, ἱερατικὸν ὄντα χιτῶνα, κοσμοῦντα μέχρι τῶν ποδῶν τὸν ἀμφιεννύμενον, καὶ ἐπιτίθεται κίδαρις καθαρὰ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἱερατικῶς θεραπεύοντος «τὸν ἐληλυθότα Κύριον καὶ κατασκηνώσαντα ἐν μέσῳ»[9] τῆς Σιὼν καὶ Ἱερουσαλήμ. Ἐπὶ τῇ ἀποκαταστάσει καὶ ἀνοικοδομῇ τῆς πόλεως καὶ τοῦ ναοῦ, ἐνδιδύσκεται ὁ προϊστάμενος τῶν ἐλευθερωθέντων ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας «ἱμάτιον σωτηρίου καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης»[10], ἀποβαλὼν τὰ ῥυπαρὰ ἱμάτια διὰ τὸ μηκέτι πενθεῖν, ἀλλὰ ἀγαλλιᾶν καὶ εὐφραίνεσθαι, σωθέντων ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τῶν πειραθέντων αὐτῆς.

Τίσιν δὲ προστάττεται ἀφελεῖν ἀπ' αὐτοῦ τὰ ἱμάτια τὰ πενθικά, ῥυπαρὰ ὠνομασμένα, ἢ τοῖς αἰτίοις γεγενημένοις ἐν τῷ ἁμαρτάνειν τοῦ τοιαῦτα ἄμφια ἐνδεδῦσθαι; Δυνατὸν ἐκλαβεῖν ἀγγέλους θείους εἶναι τοὺς τὴν πρόσταξιν λαμβάνοντας, παρεμβάλλοντας κύκλῳ τῶν φοβουμένων τὸν Θεὸν ἐπὶ τῷ ῥύσασθαι αὐτούς[11], ὥστε μηκέτι κατηφεῖν καὶ σκυθρωπάζειν ἐπὶ παρούσῃ δυσπραγίᾳ.

---

1. Ζαχ. 3,3-5. 2. Πρβλ. Ἑβρ. 2,17. 3. Πρβλ. Ἑβρ. 7,24. 4. Πρβλ. Ἑβρ. 4,15. 5. Ρωμ. 12,15. 6. Ἑβρ. 11,25. 7. Ζαχ. 3,4. 8. Ἔνθ' ἀν. 9. Ζαχ. 2,14. 10. Ἡσ. 61,10. 11. Πρβλ. Ψαλ. 33,8.

304 Πρὸς τοῖς εἰρημένοις πρὸς τὴν ῥητὴν διήγησιν, καὶ τὰ πρὸς διάνοιαν θεωρητέον.

Ἰησοῦς ὁ μέγας ἀρχιερεύς, οὗ τύπον φέρει ὁ εἰκονικὸς Ἰησοῦς ὁ ἐν τῇ Βαβυλῶνι μετὰ τῶν αἰχμαλώτων διάγων, ἐνεδέδυτο ῥυπαρὰ ἱμάτια τὰς πάντων ἀνθρώπων ἁμαρτίας, οὐχ ἁμαρτὼν αὐτὸς μηδὲ πειραθεὶς ἁμαρτίας[1]. Ἵν' ἐκδύσηται καὶ ἀποβάλῃ τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἐνεδύσατο ὕφασμα τῆς ἁμαρτίας, ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἀναβαίνει, ὡς τὸν θεολόγον Πέτρον, τὸν ἀπόστολον Χριστοῦ, γράφειν· «Ὃς τὰς ἁμαρτίας ἡ⟨μ⟩ῶν ἀνήνεγκεν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον, ἵν' ἀπογενόμ⟨εν⟩οι ταῖς ἁμαρτίαις τῇ δικαιοσύνῃ αὐτοῦ ζήσωμεν»[2]. Συνῳδὰ καὶ «τὸ ⟨τῆ⟩ς ἐκλογῆς σκεῦος»[3] Παῦλος ἐπιστέλλει οὕτω γράφων· «Ἀπεκ⟨δ⟩υσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ἐθριάμβευσεν παρρησία⟨ν⟩ ἐν τῷ ξύλῳ, ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον, ῥήξας αὐτὸ κα⟨ὶ ἄ⟩ρας ἐκ τοῦ μέσου»[4], ἵν' ἐν παρρησίᾳ θριαμβεύσας ἀποδύσηται τ⟨ὰ⟩ς περιέκειτο πρότερον ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας. Πῶς γὰρ οὐκ ἐνδιδύ⟨σκ⟩εται ταύτας ὁ ἐνεργῶν ἃ ὑποβάλλουσι χείρονα καὶ κακὰ φρονήματα;

Κατασκευαστέον δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου τὴν θεωρίαν.

Ὁ πράττων καὶ φρονῶν ἃ διδάσκει ὁ Σωτὴρ αὐτὸν ὄντα Χριστὸν ἐνδύεται κατὰ τό· «Ἐνδύσασθε τὸν Κύριον Ἰησοῦν»[5], καὶ τό· «Ὅσοι Χριστὸν ἐνεδύσασθε»[6]. Ὁ πράττων καὶ διανοούμενος τὰ τῶν πονηρῶν ἀρχῶν καὶ ἐξουσιῶν, πρὸς ἃς ἔχουσι τὴν πάλην οἱ σωτηρίως ἀθλοῦντες[7], ἐνδιδύσκεται αὐτάς, τὰς κατ' α⟨ὐτ⟩ὰς ποιότητας δεχόμενος. Ταύτας ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ ἡμῶν ἀπεξεδύσατο, ἀναλαβὼν τὰς ἡμετέρας ἁμαρτίας· εἴρηται γὰρ περὶ αὐτοῦ· «Οὗτος τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν φέρει καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται»[8], καὶ μεθ' ἕτερα ἐν τῇ Ἡσαΐου προφητείᾳ λέγεται· «Καὶ ἁμαρτίας πολλῶν ἀνοίσει»[9].

306 Κἂν τοίνυν Ἰησοῦς ἐνδεδυκὼς θεωρῆται ἱμάτια ῥυπαρά, οὐκ αὐτοῦ ταῦτα τυγχάνει, οὐχ ὑφάνας, οὐ κατασκευάσας αὐτά. Ὑπὲρ γὰρ τῶν ποιησάντων καὶ προηγουμένως φορούντων αὐτά, χάριτι τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἐνεδύσατο αὐτά, «ἵν' ὑπὲρ παντὸς γευσάμενος θανάτου»[10] ἔξω ποιήσῃ θανάτου τοὺς ὑπὲρ ὧν ἐγεύσατο αὐτοῦ, μόνον θιγὼν καὶ πλησιάσας αὐτῷ. Αὐτίκα γοῦν καὶ ἐνδυσάμενος τὰ ῥυπῶντα αἰσθήματα πρὸ προσώπου τοῦ ἀγγέλου ἕστηκεν, οὐδαμῶς χωριζόμενος αὐτοῦ.

Τί δὲ λέγει ὁ ἄγγελος τοῖς πρὸ προσώπου τοῦ Ἰησοῦ ἑστηκόσιν; «Ἀφέλετε τὰ ἱμάτια τὰ ῥυπαρὰ ἀπ' αὐτο⟨ῦ»· ο⟩ὐ γὰρ αὐτοῦ, ἀλλ' ὑμέτερά ἐστιν· ἐπεὶ γὰρ ὑμῶν πραττό⟨ν⟩των τὰ ἀπαγορευόμενα ῥυπῶσαν αὐτ⟨ὸ⟩ς ἐσθῆτα περ⟨ίκ⟩ειται, μεταγνόντες ἐφ' οἷς ἁμαρτητικῶς ἐποιεῖτε, ἔξω ποιήσατε αὐτὸν τῶν ῥύπων τῶν ἁμαρτιῶν.

---

1. Πρβλ. Α' Πέτρ. 2,22. 2. Α' Πέτρ. 2,24. 3. Πράξ. 9,15. 4. Κολ. 2,15,14. 5. Ρωμ. 13,14. 6. Γαλ. 3,27. 7. Πρβλ. Ἐφ. 6,12. 8. Ἡσ. 53,4. 9. Ἡσ. 53,12. 10. Ἑβρ. 2,9.

Ῥητέον δὲ καὶ ἑτέρως· «μὴ γ⟨ν⟩οὺς Ἰησοῦς ἁμα⟨ρ⟩τίαν, ἁμαρ-⟨τί⟩α ὑπὲρ ἡμῶν γέγονεν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ», σταυρὸν ἀναδεξά⟨με⟩νος, «ἵνα ἡμεῖς δικαιοσύνη Θεοῦ ἐν αὐτῷ γενώμεθα»[1]. Οὗ συμβάντος, αἴρεται ἀπ' αὐτοῦ τὸ ἁμαρτία γεγονέν⟨αι⟩, ἵνα μηκέτι ἔχει τὰ ἄλλων ῥυπαρὰ ἱμάτια.

Ὡσαύτως ῥυπῶσαν ἐσθ⟨ῆ⟩τα περίκειται, ὅταν ὑπὲρ ἡμῶν πάντων γένηται κατάρα ἵν' εὐλογίας τύχωμεν[2], ἥνπερ ἐκδιδύσκεται ὅτ⟨α⟩ν ἀπολάβωμεν τὴν εὐλογίαν, ἣν ἵνα ὑπαρχθῇ κατάραν ἀνεδέξατο, αἰσχύνης καταφρονήσας[3] ἵνα ζῶντες κατὰ Θεὸν γενώμεθα.

10 Ἀφαιρέσεως γεγενημέν⟨ης⟩ τῶν ῥυπαρῶν ἐνδυμάτων, ἐνδύεται ἀρχιερεὺς ὢν μέγας καὶ ἀληθινὸς τὸν ἱερατικὸν χιτῶνα **308** ποδήρη καλούμενον, καὶ κίδαριν περιτίθεται καθαράν, καὶ περιβάλλεται ὑφ' ἡμῶν ἱμάτιον τὸ ἀνθρώπου σῶμα. Αἴτιοι γὰρ γενάμενοι τοῦ χρήσασθαι αὐτὸν τοιούτῳ ἐνδύματι, ἡμεῖς αὐτὸν περιβάλλομεν. Πλὴν εἰ καὶ περιβέβληται τὸ λεχθὲν ἱμάτιον τῷ Θεῷ λέγων· «Σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι»[4], ἀλλ' οὖν μένει πάλιν ἱερεὺς μέγας περικείμενος τὸν ἱερατικὸν χιτῶνα, τὸν ποδήρη ἐκεῖνον πρὸς ὃν τὸν αἰσθητὸν κατεσκεύασαν πνεύματος σοφίας πεπληρωμένοι[5] ὑφάνται. Πᾶσα γὰρ ἡ σκηνὴ καὶ τὰ σκεύη αὐτῆς καὶ ὁ κόσμος ὃν περίκειται ὁ ἀρχιερεὺς κατεσκευάσθησαν κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα ἐν τῷ ὄρει τῷ ἱεροφάντῃ[6].

Σκέπει δὲ τὴν κεφαλήν, τοῦτ' ἔστιν τὸν νοῦν, τοῦ ἱερέως τοῦ μεγάλου ἡ καθαρὰ κίδαρις· καὶ τάχα τὸ κεφάλαιον τῆς περὶ Χριστοῦ θεολογίας ἡ κίδαρίς ἐστιν, οὐδὲν ὑλικὸν ἢ ῥυποῦν ἔχουσα, ὁ δὲ ποδήρης ἡ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ θεωρία.

Ζαχ. 3,5-7. Καὶ ὁ ἄγ⟨γ⟩ελος Κυρίου εἱστήκει. Καὶ διεμαρτύρατο ὁ ἄγγελος Κυρίου πρὸς Ἰησοῦν λέγων· Τάδε λέγει ⟨Κ⟩ύριος παντοκράτωρ. Ἐὰν ταῖς ὁδοῖς μου πορεύῃ καὶ ἐν τοῖς προστάγμασίν μου φυλάσσῃ, καὶ σὺ διακρινεῖς τὸν οἶκόν μου. Καὶ ἐὰν διαφυλάξ⟨ῃς⟩ τὴν αὐλήν μου, καὶ δώσω σοι ἀναστρεφομένους ἐν μ⟨έ⟩σῳ τῶν ἑστηκότων τούτων[7].

310 Ἑστὼς ⟨ἄγ⟩γελος Κυρίου βεβαίως καὶ ἀμετακινήτως διεμαρτύρατο τῷ ⟨Ἰησοῦ λ⟩έγων· «Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ἐὰν ταῖς ὁδοῖς μου πορεύῃ, καὶ τὰ προστάγματά μου φυλάσσῃς». Ὁδοὶ δὲ Κυρίου αἱ ἀρεταὶ τυγχάνουσιν κατὰ τὴν φυλακὴν τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ τελούμεναι, περὶ ὧν ὁ ἅγιός φησιν τῷ Θεῷ· «Τὰς ὁδούς σου, Κύριε, ⟨γ⟩νώρισόν μοι, καὶ τὰς τρίβους σου δίδαξόν με»[8].

---

1. Β' Κορ. 5,21. 2. Πρβλ. Γαλ. 3,13,14. 3. Πρβλ. Ἑβρ. 12,2. 4. Ἑβρ. 10,5. Ψαλ. 39,7. 5. Πρβλ. Ἡσ. 11,2. 6. Ἀριθ. 8,1-4. 7. Ζαχ. 3,5-7. 8. Ψαλ. 24,4.

Αὐτὰς ὁ βαδίζων καὶ τρίβων τῷ συνεχῶς ἐπιβαίνειν, θείων ἀμοιβῶν τεύξεται, λαμβάνων ὑπὸ Κυρίου τὸ «διακρίνειν τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ διαφυλάσσειν τὴν θείαν αὐλὴν αὐτοῦ». Οἶκον ἐν τούτοις ἐκλημπτέον οὐ τόπον καὶ οἰκοδόμημα, ἀλλὰ τὸ ἄθροισμα τῶν συμπληρούντων αὐτόν, καθὸ σημαίνων ὁ Ἀπόστολός φησιν· «Χριστὸς δὲ ὡς υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς»[1]. Καὶ πρὸς Τιμόθεον ἐπιστέλλει· «Ἂν βραδύνω, ἵν' εἰδῇς πῶς δεῖ σε ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος, στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας»[2]. Διακρίνεται δὲ οὗτος ὁ οἶκος ὑπὸ Ἰησοῦ, τιθέντος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ «ἀποστόλους, προφήτας, ποιμένας, διδασκάλους, πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων»[3]. Οὐ γὰρ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς διακρίσεως καὶ διαστολῆς, ὃ μέν τις ⟨τί⟩θεται εἰς ἀποστόλου βαθμόν, ὃ δὲ εἰς προφήτου τόπον, ἕτεροι ⟨δὲ⟩ εἰς τὸ νέμειν τὴν Χριστοῦ ποίμνην καὶ ἄλλων τὴν θείαν παίδευσιν ἐκπονεῖν τοῖς πρὸς τὸ μανθάνειν ηὐτρεπισμένοις ἁγ⟨ί⟩οις τυγχάνουσιν. Τούτοις ὅμοιόν ἐστιν τὸ ἐν Ψαλμοῖς ᾧδε ἔχον· «Ὁ Θεὸς ἔστη ἐν συναγωγῇ θεῶν, ἐν μέσῳ δὲ θεοὺς διακρίνει»[4].

Ὁ οὕτω χρηματίζων Θεοῦ οἶκος κατ' ἄλλην νόησιν σῶμα Χριστοῦ τυγχάνει ἐκ πολλῶν μελῶν συγκείμενον καὶ καταρτιζόμενον· ὀφθαλμοὶ γοῦν αὐτοῦ τυγχάνουσιν οἱ θεωρητικὸν **312** βίον ἑλόμενοι, ὡς αὖ χεῖρες αὐτοῦ εἰσιν οἱ πρακτικοί, ἐργαζόμενοι τὰ τῆς ἀρετῆς ἔργα, ὧτων καλουμένων τούτου τοῦ σώματος τῶν συνετῶν ἀκροατῶν ὧν ἕκαστος ἐρεῖ· «Ἡ παιδεία Κυρίου ἀνοίγει μου τὰ ὦτα»[5]. Καταλλήλως πόδες τοῦ Χριστοῦ σώματος λεχθεῖεν οἱ «τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί»[6].

Ἑπομένως τῷ διακρίνειν τὸν οἶκον Κυρίου, καὶ τὸ θεῖον σῶμα διακρίνειν, ἵν' ὃ μέν τις ὡς προείρηται ὀφθαλμὸς ᾖ, ὃ δὲ χεὶρ δραστήριος ὢν καλὸν ἐνεργεῖν καὶ ἀποτελεῖν ἐργαζόμενον. Ἁρμονίως καὶ περὶ τῶν λοιπῶν μελῶν λεχθήσεται.

Παραπλησίως τῷ διακρίνειν τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν θείαν αὐλὴν αὐτοῦ διαφυλάσσει, περὶ ἧς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα βοᾷ τοῖς σπεύδουσιν ἐν αὐτῇ διατρίβειν· «Προσκυνήσατε τῷ Κυρίῳ ἐν αὐλῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ»[7].

Τί δὲ τὸ ἆθλον τοῦ διακρίνοντος τὸν Θεοῦ οἶκον καὶ διαφυλάσσοντος τὴν αὐλὴν αὐτοῦ παρίσταται ἐν τῷ· «Καὶ δώσω σοι ἀναστρεφομένους ἐν μέσῳ τῶν ἑστηκότων τούτων»[8]. Ἑστηκότες δὲ δείκνυνται οἱ βεβαίως κατὰ ἁγιότητα ἱδρύμενοι, στάσιν μόνιμον κατὰ πίστιν ἀπειληφότες, οἷς προφωνῶν ὁ Ἀπόστολος γράφει· «Καὶ γὰρ τῇ πίστει ἑστήκατε»[9]. Τοὺς οὕτω «τεθεμελιωμένους καὶ ῥιζομένους» τελείως «ἐν ἀγάπῃ»[10] σημαίνων ὁ Σωτὴρ ἐν Εὐαγγελίῳ φησίν·

1. Ἑβρ. 3,6. 2. Α' Τιμ. 3,15. 3. Ἐφ. 4,11. 4. Ψαλ. 81,1.
5. Ἡσ. 50,5. 6. Ρωμ. 12,11. 7. Ψαλ. 28,2. 95,9. 8. Ζαχ. 3,7.
9. Β' Κορ. 1,24. 10. Ἐφ. 3,17.

«Εἰσίν τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων»[1]. Ἀνὰ μέσον τῶν οὕτως ἑστηκότων τῷ Ἰησοῦ ὑπὸ Θεοῦ δίδονται ἀναστρεφόμενοι κατὰ πολιτείαν θείαν καὶ θεωρίαν τῆς ἀληθείας. Ἐν οἷς ἀνθρώποις, ἀληθῶς τυγχάνουσι κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ»[2], συνανεστράφη ὁ λαβὼν αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ **314** Πατρὸς Ἰησοῦς, «ἐπὶ τῆς γῆς ὀφθεὶς ἵνα συναναστραφῇ τοῖς ἀνθρώποις»[3], τύπον καὶ ὑπογραμμὸν παρέχων τοῖς προῃρημένοις μιμεῖσθαι αὐτόν.

Κατὰ δεύτερον λόγον ἐρεῖς ἑστηκότας δεικνυμένους τοὺς χορεύοντας ἀγγέλους συναγομένους κατὰ «χιλιάδας χιλιάδων καὶ μυριάδας μυριάδων»[4] αἰνούντων τὸν παμβασιλέα Σωτῆρα καὶ λειτουργούντων αὐτῷ. Τούτων τῶν παραστατῶν τῷ αὐτῶν δημιουργῷ ἀνὰ μέσον ἀναστρεφόμενοι δίδονται οἱ μετὰ ἀνάστασιν ἰσάγγελοι γινόμενοι, οὐκέτι γαμοῦντες ἢ γαμιζόμενοι[5], οὐκέτι ἀποθανεῖν δυνάμενοι, παυσαμένης τῆς ἐγγάμων καὶ παιδοποιίας διαδοχῆς, ἐπείπερ «τὸ φθαρτὸν αὐτῶν ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν ἀθανασίαν ἐνεδύσατο»[6]. Πῶς γὰρ οὐκ ἐν μέσῳ τῶν ἑστηκότων ἀθανάτων ἀγγέλων καὶ τῶν ἑτέρων θείων δυνάμεων ἀναστρέφεται ὁ ἀγαμίαν κατορθῶν, «μεριμνῶν τὰ τοῦ Κυρίου, ἀπερισπάστως» ἀεὶ ὢν «εὐπάρεδρος»[7] τὸν θεραπεύειν ἱερατικῶς εἵλατο, εὐγενῶς δουλεύειν αὐτῷ, ἵν' οὕτω φράσω, προθέμενος.

Ὁμοίως καὶ « ἡ παρθένος, πνεύματι καὶ σώματι ἁγία»[8] τυγχάνουσα, ἀπερισπάστως εὐαρεστεῖ τῷ θείῳ νυμφίῳ, οὐδὲ κατὰ ποσὸν αὐτοῦ ἀπολείπεσθαι ἀνεχομένη.

Καὶ συλλήβδην εἰπεῖν πάντες οἱ τῷ Σωτῆρι πλησιάζοντες τῷ μετέχειν αὐτοῦ ἀναστρέφονται ἀνὰ μέσον τῶν ἀεὶ καὶ διηνεκῶς ἑστηκότων ἐν ἁγιότητι. Εἷς τῶν οὕτως ἀναστρεφομένων ὑμνῶν τὸν παμβασιλέα ἀνεφθέγξατο· «Ἐναντίον ἀγγέλων ψαλῶ σοι»[9].

316 Ζαχ. 3, 8-9. ⟨Ἄ⟩κουε δή, Ἰησοῦ ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας, σὺ καὶ οἱ πλησίον σου καὶ οἱ καθήμενοι πρὸ προσώπου σου, διότι ἄνδρες τερατοσκόποι εἰσίν. Διότι ἰδοὺ ἄγω τὸν δοῦλόν μου ἀνατολήν, διότι ὁ λίθος ὃν ἔδωκα πρὸ προσώπου Ἰησοῦ, ἐπὶ τὸν λίθον τὸν ἕνα ἑπτὰ ὀφθαλμοί εἰσιν[10].

Ὁ διαμαρτυρόμενος ἄγγελος Κυρίου τῷ Ἰησοῦ τῷ μεγάλῳ ἱερεῖ τάδε φησίν· Ἄκουε σύ, Ἰησοῦ, ὁ μέγας ἱερεὺς ὢν· ἀκουέτωσαν δὲ καὶ οἱ πλησίον σου καὶ οἱ καθήμενοι πρὸ προσώπου σου, τερατοσκόποι ἄνδρες ὄντες, ὅτι ἐγὼ καλῶ τὸν δοῦλόν μου ἀνατολήν,

---

1. Ματθ. 16,28. 2. Πρβλ. Γεν. 1,26. 3. Πρβλ. Βαρ. 3,38. 4. Ἀποκ. 5,11. 5. Πρβλ.. Ματθ. 22,30. 6. Πρβλ. Α' Κορ. 15,53. 7. Πρβλ. Α Κορ. 7,34,35. 8. Α' Κορ. 7,34. 9. Ψαλ. 137,1. 10. Ζαχ. 3,8-9.

ὅτι ἐπὶ τὸν λίθον ὃν ἔδωκα πρὸ προσώπου Ἰησοῦ ἑπτὰ ὀφθαλμοί εἰσιν αὐτοῦ.

Ἱερεὺς μέγας Ἰησοῦς ἐν τοῖς πρότερον ἀποδέδοται ὁ κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἱερατεύων, περὶ οὗ Ἑβραίοις ἐπιστέλλων ὁ Ἀπόστολος γράφει· «Ὅθεν, ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν»[1]. Καὶ ὅρα ὅτι οἱ δυνάμενοι κατανοεῖν ὡς πιστός ἐστιν τῷ ποιήσαντι αὐτὸν ὁ ἀπόστολος καὶ ἀρχιερεὺς τῆς ὁμολογίας ἡμῶν ἅγιοι τυγχάνουσιν, κλήσεως ἐπουρανίου μετέχοντες. Οὐ γὰρ παντός ἐστι θεωρεῖν πῶς πιστός ἐστιν τῷ ποιήσαντι αὐτὸν ἀπόστολος καὶ ἱερεὺς Ἰησοῦς, ἀλλὰ μόνου καὶ παντὸς τοῦ σοφίαν δυναμένου λαλεῖν ἐν τοῖς τελείοις[2], τοῦ δυναμένου φάναι· «Ἰησοῦν **318** ἑώρακα»[3] τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς καρδίας μου πεφωτισμένοις πρὸς τοῦ ἀληθινοῦ φωτός.

Ἀμέλει γοῦν οἱ κλήσεως ἐπουρανίου μὴ μετέχοντες, καὶ ἐκ τῆς λέξεως ταύτης ἀπατῶσιν καὶ αὐτοὶ προηπατημένοι, κτίσμα καὶ ποίημα λέγοντες εἶναι τὸν τοῦ Θεοῦ Υἱόν. Σφάλλονται δὲ ἀνοήτως οἱ ἠλίθιοι, τὸ «ποιήσαντα αὐτὸν» ἐπὶ δημιουργίας καὶ τῆς εἰς τὸ εἶναι παραγωγῆς λαμβάνοντες, τοῦ γράψαντος τὴν ἐπιστολὴν οὐ βουλομένου τοῦτο. Τὸ γὰρ πιστὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα γίνεσθαι φανεροῖ βέβαιον καὶ ἀμεταχίνητον ἀπόστολον καὶ ἱερέα ἀποδείκνυσθαι· οὐ γὰρ ἀεὶ ἀπόστολος καὶ ἱερεὺς Ἰησοῦς ἐστιν, ἀλλ' ἀφ' οὗ ὑπάρχουσιν οἱ πρὸς οὓς ἀποστέλλεται καὶ ὑπὲρ ὧν ἱεράται, οἷς καὶ δι' οὓς ἡ δεῦρο κάθοδος γέγονεν τοῦ ἀποσταλέντος ὑπὸ τοῦ Πατρός, ὅτε «κλίνας οὐρανὸν κατέβη»[4] πρὸς οὓς ἀπεστάλη καὶ ὧν ἱερεύς ἐστιν.

Πολλαὶ δέ εἰσιν γραφαὶ διὰ τοῦ πιστοῦ σημαίνουσαι τὸ βέβαιον καὶ ἀκράδαντον· τὸ γὰρ περὶ Θεοῦ λεγόμενον ὅτι· «Πισταὶ πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ, ἐστερεγμέναι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος»[5], καὶ τό· «Δώσω ὑμῖν τὰ ὅσια Δαυὶδ τὰ πισ⟨τ⟩ά»[6], ἔτι μὴν καὶ τό· «Ἀναστήσω ἐμαυτῷ ἱερέα πιστόν»[7], τὸ βέβαιον καὶ ἀμετάθετον δηλοῦσιν, τῶν κατὰ τὸν πνευματικὸν νόμον ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ πιστῶν ὑπαρχουσῶν διὰ τὸ ἀμετάθετον, τῶν κατὰ τὴν σκιὰν τοῦ νόμου ἐντολῶν μετατιθεμένων ἐκ τοῦ γράμματος ἐπὶ τὸ πνεῦμα καὶ ἐκ τῆς σκιᾶς ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν.

Ταύτῃ τῇ θεωρίᾳ καὶ τὰ τοῦ ἀληθινοῦ Δαυίδ, τοῦ τῇ χειρὶ ἱκανοῦ, ὁ Σωτὴρ κατὰ τὸν ἄνθρωπόν ἐστιν, οὗ τὰ ὅσια πιστά **320** ἐστιν τῷ ἀεὶ μένειν, μενόντων τῶν λόγων αὐτοῦ κἂν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρέλθωσιν[8]· διὸ καὶ ἱερεὺς πιστὸς ὑπάρχει, ἀπαράβατον ἱερωσύνην ἔχων εἰς τὸν αἰῶνα, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ τυγχάνων καὶ ἀποδειχθείς[9].

---

1. Ἑβρ. 3,1. 2. Πρβλ. Α' Κορ. 2,6. 3. Πρβλ. Α' Κορ. 9,1. 4. Πρβλ. Ψαλ. 17,10. 143,5. 5. Ψαλ. 110,7-8. 6. Πράξ. 13,34. Πρβλ. Ἡσ. 55,3. 7. Α' Βασ. 2,35. 8. Πρβλ. Ματθ. 24,35. 9. Πρβλ. Ἑβρ. 2,17. 7,24. 7,17.

Τούτῳ τῷ μεγάλῳ ἱερεῖ ὁ ἄγγελος Κυρίου λέγει· «Ἄκουε δή, Ἰησοῦ ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας, σὺ καὶ οἱ πλησίον σου»[1] οἱ πνευματικῶς ἱερεῖς, οἱ τεταγμένοι ὑπὸ σὲ ἀρχιερέα ὄντα, πρὸς οὓς καὶ ἐν Ἡσαΐᾳ λέγεται δικαίους ὄντας· «Ὑμεῖς δὲ κληθήσεσθε ἱερεῖς λειτουργοὶ Θεοῦ»[2]. Ἔχουσιν δὲ ταύτην τὴν ἐπαγγελίαν μάλιστα οἱ διὰ παντελοῦς ἁγνείας τῆς ἐν ἀγαμίᾳ θεραπεύοντες Θεόν.

Οὐ μόνον δὲ οὗτοι ἀκούουσιν τοῦ ἀγγέλου σὺν τῷ Ἰησοῦ τῷ ἱερεῖ τῷ μεγάλῳ, ἀλλὰ καὶ οἱ καθήμενοι πρὸ προσώπου αὐτοῦ. Οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ τῇ κατὰ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν καθήμενοι πρὸ προσώπου τοῦ Σωτῆρος, κριτοῦ καὶ βασιλέως ὄντος, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ[3]. Οὐχ ἕτεροι δὲ τῶν ἀποστόλων οὗτοι οἱ ἀκούοντες σὺν τῷ Ἰησοῦ τῶν θείων λόγων τοῦ ἀγγέλου· πλησίον ὄντες αὐτοῦ καὶ οἱ καθήμενοι πρὸ προσώπου αὐτοῦ, οὐ νήπιοι οὐ παῖδες τυγχάνουσιν, ἀλλ' ἄνδρες τέλειοι καταντήσαντες εἰς ἄνδρα τέλειον τοῦ πληρώματος τῆς γνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ[4]. Διὸ καὶ τερατοσκόποι εἰσίν, σοφῶς ἐφιστάνοντες ταῖς τεραστίαις δυνάμεσι τοῦ Κυρίου, ὡς καταλαμβάνειν τὰ δι' αὐτῶν δηλούμενα.

Ταύτης τῆς ἐπιστήμης ὁ μέγας ἱεροφάντης Μωϋσῆς καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀρχιερεὺς Ἀαρών· γέγραπται γὰρ ὡς «Ἔθετο ὁ Θεὸς ἐν αὐτοῖς τοὺς λόγους τῶν σημείων καὶ τῶν τεράτων αὐτοῦ»[5]. Πῶς δὲ οὐ τερατοσκόπος ὁ θεόθεν σχὼν οὐχ **322** ἁπλῶς τὴν θέαν τῶν τεράτων καὶ σημείων, ἀλλὰ τῶν λόγων αὐτῶν καθ' οὓς ταῦτ' ἐπιτελεῖται.

Ἔστι δὲ μαρτύρασθαι τῇ θεωρίᾳ ἐξ ἑνὸς καὶ δευτέρου ἀναγραφέντων ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις· σημεῖων καὶ τέρας ἦν τὸ εἰς ὄψιν ἀγαγεῖν τὸν ἀπὸ γενετῆς τυφλόν, πηλοῦ ἐπιχρισθέντων τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, συνδευθέντος ἐκ γῆς καὶ τοῦ πτύσματος τοῦ εὐεργέ⟨τ⟩ου[6]. Τούτου τοῦ παραδόξως γεγενημένου, τερατοσκόπος ἐστὶν ὁ θεωρῶν τὸ δι' αὐτοῦ δηλούμενον πρωτότυπον. Τὸν γὰρ ἀπὸ ἐθνῶν λαὸν μηδαμῶς ὁρῶντα πρότερον τῷ κατὰ ἀθεότητα καὶ ἄγνοιαν Θεοῦ ἀνατετράφθαι ἀπὸ γενετῆς τυφλὸν εἶναι ἠγητέον ἀναβλέψαντα τότε ὅτε κατὰ σάρκα γνοὺς Χριστὸν ἐπεχρίσθη τοὺς ὀφθαλοὺς τὸν ἐκ το⟨ῦ⟩ πτύσματος Ἰησοῦ γενάμενον πηλόν, πεῖραν λαβὼν τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ εἰς τὸ ὁρᾶν αὐτὸν ἀγαγόντος.

Πρὸς τούτοις καὶ ἡ αἱμορροοῦσα γυνὴ ὅλοις ἔτεσι δώδεκα, ἔξω γέγονεν τῆς φορᾶς τοῦ ἀκαθάρτου αἵματος δι' ἣν ἐκωλύετο τίκτειν, ἐκ τοῦ ἅψασθαι τοῦ κρασπέδου Ἰησοῦ[7]. Παραδόξως καὶ τεραστίως ἐπετελεῖτο· ὁ γνῶσιν αὐτοῦ λαβὼν τερατοσκόπος ἐστίν, μετάγων τὸ εἰς τὴν γυναῖκα τεραστίως γεγονός, εἰς τὴν καθαρισθεῖσαν ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐκκλησίαν.

---

1. Ζαχ. 3,8. 2. Ἡσ. 61,6. 3. Πρβλ. Ματθ. 19,28. 4. Πρβλ. Ἐφ. 4,13-16. 5. Ψαλ. 104,27. 6. Πρβλ. Ἰω. 9,1-7. 7. Πρβλ. Ματθ. 9,20.

Δείξας πάντα τὰ τεθεωρημένα ἐν τοῖς ἐκκειμένοις ῥητοῖς, «Ἐγώ, φησίν, ὁ παντοκράτωρ Κύριος, τὸν δοῦλόν μου ἄγω ἀνατολήν»[1], δοῦλον ἑαυτοῦ λέγων τὸν ἐκ σπέρματος Δαυὶδ **324** κατὰ σάρκα τυγχάνοντα, «τὸν ἀναλαβόντα μορφὴν δούλου, κενώσας ἑαυτὸν ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων»[2]. Οὗτος ὁ ἀχθεὶς Θεοῦ δοῦλος ἡ ἀνατολή ἐστιν ἐκείνη περὶ ἧς ἐν Εὐαγγελίῳ εἴρηται· «Ἀνατολὴ ἐξ ὕψους, ἐπιλάμψαι τοῖς ἐκ σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις»[3], οὐχ ἑτέρα ὑπάρχουσα «τοῦ φωτὸς τοῦ ἀληθινοῦ»[4].

Δεικνὺς τὸν δοῦλον ἑαυτοῦ ὁ Πατήρ φησιν· «Ἰδοὺ ἀνὴρ ἀνατολὴ ὄνομα αὐτῷ»[5], ἄνδρα καλῶν αὐτὸν διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν, ἀνατολὴν δὲ διὰ τὸ ἀνατεταλκέναι, δικαιοσύνης ἥλιον ὄντα· γέγραπται γοῦν περὶ αὐτοῦ ἐν τῷ τελευταίῳ τῶν Δώδεκα Προφητῶν, ἐκ προσώπου τοῦ ἀποστείλαντος αὐτὸν Πατρός· «Ἀνατελεῖ ὑμῖν τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά μου ἥλιος δικαιοσύνης, καὶ ἴασις ἐν ταῖς πτέρυξιν αὐτοῦ»[6].

Ἀποδιδοὺς δὲ τὴν αἰτίαν τοῦ ἄγεσθαι τὸν δοῦλον αὐτοῦ ἀνατολήν φησιν· «Διότι ὁ λίθος ἀπὸ προσώπου» τοῦ ἐπιλάμψαντος «ἑπτὰ ὀφθαλμοὺς ἔχει»[7]. Τίς δ' οὗτός ἐστιν, ἢ ὁ ἐπιδημήσας Σωτήρ, ἔχων τὴν ἑπταδύναμον διορατικὴν φύσιν; Εἴρηται γοῦν ἐν Ἡσαΐᾳ περὶ αὐτοῦ· «Ἐξελεύσεται ῥάβδος ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαί, καὶ ἄνθος ἐκ τῆς ῥίζης ἀναβήσεται, καὶ ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως, πνεῦμα βουλῆς καὶ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας, κα⟨ὶ⟩ ἐμπλήσει αὐτὸν πνεύματος φόβου Θεοῦ»[8].

Καὶ ὅρα γε τοὺς ἐπὶ ἕνα λίθον ἑπτὰ ὀφθαλμοὺς Κυρίου, ὧν ὁ μὲν πνεῦμα σοφίας, ὁ δὲ συνέσεώς ἐστιν. Τίς γὰρ οὕτω ὀφθαλμὸς φωτεινός ἐστιν, πάντα τὰ καλὰ καὶ μεγάλα κατοπ**326**τεύων, ἢ τὸ τῆς σοφίας πνεῦμα, παραπλησίως καὶ τὸ τῆς συνέσεως πνεῦμα;

Ὁ οὕτως ὀμματώμενος πνευματικὸς λίθος, αὐτὸ βουλὴ καὶ ἰσχὺς ὑπάρχων, πάντα βεβουλευμένως καὶ ἰσχυρῶς θεωρεῖ, γνωστικῶς τε καὶ εὐσεβῶς ἐμπλησθεὶς Πνεύματος Θεοῦ τότε μάλιστα ὅτε ἀνέλαβεν τὴν τοῦ δούλου μορφήν. Αὐτίκα γοῦν οὐκ ἔξωθεν λαμβάνει τὸ ἐπαναπαυ⟨ό⟩μενον ἐπ' αὐτὸν σοφίας καὶ συνέσεως, βουλῆς τε καὶ ἰσχύος, γνώσεώς τε καὶ εὐσεβείας πνεῦμα· ἐπαναπαύεσθαι γὰρ ἐπ' αὐτὸν εἴρηται. Οἰκεῖον γὰρ καὶ κατάλληλον αὐτῷ ὑπάρχει ἕκαστον τῶν εἰρημένων, μόνου τοῦ πνεύματος τοῦ φόβου ἐπιγινομένου ὥστε ἐμπλῆσαι αὐτόν.

Τοῦτο τὸ τοῦ φόβου πνεῦμα εὐλάβεια ἑτέρῳ ὀνόματι καλεῖται, προσὸν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ἐκ Μαρίας· γράφει περὶ τούτου ὁ Ἀπόστολος κατὰ λέξιν ὧδε· «Ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ

---

1. Ζαχ. 3,9. 2. Πρβλ. Φιλιπ. 2,6. 3. Λουκ. 1,78. 4. Ἰω. 1,9. 5. Ζαχ. 6,12. 6. Μαλ. 3,20. 7. Ζαχ. 3,9. 8. Ἡσ. 11,1-2.

δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας προσενέγκας, μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων πρὸς τὸν δυνάμενον αὐτὸν σῴζειν ἐκ θανάτου, καὶ εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας»[1]. Εὐλάβειαν δὲ ἔχει οὐ καθὸ Θεός, ἀλλὰ καθὸ ἄνθρωπός ἐστιν.

Ὅτι δὲ λίθος προσαγορεύεται ὁ τὴν ἐπταδύναμον δρασιν ἔχων, ἐκ τῶν θείων Γραφῶν ἀποδείκνυται· χρησάμενος ὁ πρόκριτος τῶν ἀποστόλων Πέτρος τῷ ἀπὸ τοῦ Ψαλμοῦ ῥητῷ οὕτως ἔχοντι· «Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας»[2], ἐλεγκτικώτατα πρὸς τοὺς τοῦ Ἰσραὴλ διδασκάλους φησίν· «Οὗτός ἐστιν ὁ λίθος ὁ ἐξουθενηθεὶς ὑφ' ὑμῶν τῶν οἰκοδόμων, γενάμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας»[3]. Πῶς γὰρ οὐ συνῆψεν καὶ μίαν ἀπετέλεσεν γωνίαν τοὺς δύο τοίχους, τόν τε οἰκοδομούμενον ἐκ τῶν προσελθόντων τῷ εὐαγγελίῳ Ἰουδαίων καὶ τῶν πιστευσάντων ἀπὸ ἐθνῶν· συγκειμένης γὰρ τῆς Ἐκκλησίας ἔκ τε Ἰουδαίων καὶ Ἑλλήνων, κεφαλὴ αὐτῆς
328 γενάμενος ὁ Χριστός, μίαν ἀπετέλεσε γωνίαν, συμφωνούντων λοιπὸν κατὰ μίαν πίστιν τῶν συνηρμοσμένων εἰς μίαν οἰκοδομήν, πάντων ἀνθρώπων τῶν προσηκαμένων τὸ θεῖον εὐαγγέλιον ἀπὸ τῶν δύο λαῶν κτιζομένων εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον[4].

Τὸν οὕτω ἀπαγγελλόμενον λίθον, ὄντα «ἀκρογωνιαῖον, ἐκλεκτόν, ἔντιμον, ἐνέβαλεν ὁ Θεὸς εἰς τὰ θεμέλια τῆς Σιών, μηκέτι αἰσχυνομένου»[5] δι' ἁμαρτίαν τινός, καθαρσίου γεγενημένου παντὸς τοῦ πιστεύοντος ἐπ' αὐτῷ. Οἱ προσερχόμενοι τῷ ἀθανάτως ζῶντι Λόγῳ, ζῶντες καὶ αὐτοί, λανθάνοντες λίθοι ἐποικοδομοῦνται, ἵν' οἶκος πνευματικὸς συστῇ καὶ θυσιαστήριον νοητόν, ἐφ' ὃ ἀναφέρεται ἡ τῆς αἰνέσεως θυσία καὶ αἱ ὁμογενεῖς αὐτῇ πᾶσαι οὖσαι πνευματικαί[6].

Γενοίμεθα καὶ ἡμεῖς ζῶντες λίθοι ἅγιοι, κυλιόμενοι ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ Θεοῦ[7], ἵν' «ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν Χριστοῦ Ἰησοῦ»[8] ναὸς καὶ οἶκος πνευματικὸς ἀποτελεσθῶμεν, ἵν' ἐνοικήσῃ ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν.

330 Ζαχ. 3,9-10. Ἰδοὺ ἐγὼ ὀρύσσω βόθρον, λέγει Κύριος παντοκράτωρ, καὶ ψηλαφήσω πᾶσαν τὴν ἀδικίαν τῆς γῆς ἐκείνης ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, λέγει Κύριος παντοκράτωρ, συγκαλέσατε ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ ὑποκάτω ἀμπέλου καὶ ὑποκάτω συκῆς[9].

Ὀρύσσω, φησίν, ἐγὼ Κύριος παντοκράτωρ, βόθρον, ἐπὶ τῷ τὰ κεκρυμμένα πάντα φανερῶσαι, ἐπὶ τῷ ἅψασθαι καὶ ψηλαφῆ-

---

1. Ἑβρ. 5,7. 2. Ψαλ. 117,22. 3. Πράξ. 4,11. 4. Πρβλ. Ἐφ. 2,14 ἑξ. 5. Πρβλ. Ἡσ. 28,16. Α' Πέτρ. 2,5. 6. Πρβλ. Α' Πέτρ. 2,4,5. 7. Πρβλ. Ζαχ. 9,16. 8. Ἐφ. 2,20. 9. Ζαχ. 3,9-10.

σαι πᾶσαν τὴν ἀδικίαν τῆς γῆς ἐκείνης, δῆλον δ' ὅτι τῆς ὀρυττομένης, ἐν μιᾷ τῇ ἐπιλαμπομένῃ ἡμέρᾳ, τότε μάλιστα ὅτε «φωτίζει Κύριος ὁ Θεὸς» ὁ παντοκράτωρ «τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους, καὶ τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν φανεροῖ»[1], ἐπὶ τῷ καταδικάσαι τοὺς πράξαντας τὴν ἀδικίαν πᾶσαν.

Δύναται ἡμέρα μία καλεῖσθαι ὁ καιρὸς τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας, ἐν ᾗ ψηλαφᾷ ὁ ἐπιλάμψας εὐεργέτης ἅμα καὶ κριτὴς πᾶσαν τὴν ἀδικίαν τῆς δεικνυμένης γῆς, «αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»[2]· οὗ κατορθωθέντος, ἐκποδὼν γενομένης τῆς μητρὸς πάσης στάσεως καὶ παντὸς πολέμου ἀδικίας, εἰρήνη ἔσται βαθεῖα, ὡς μηκέτι δεδιέναι τινά, καταλυθέντων τῶν στάσεις καὶ πολέμους ἐγειρόντων δαιμόνων καὶ τῶν ἄλλων ἀντικειμένων δυνάμεων, αἳ εἴρηνται «κοσμοκράτορες τοῦ σκότους τούτου»[3], ὡς ἀφόβως λοιπὸν διάγειν ἕκαστον καὶ προσκαλεῖσθαι τὸν πλησίον ὑποκάτω συκῆς καὶ ἀμπέλου. Ταύτην ὑπογράφων τὴν εἰρηναίαν καὶ εὐσταθῆ κατάστασιν, καὶ Μιχαίας ὁ προφήτης προαναφωνεῖ προγνωστικῶς τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ λέγων· «Προσκαλέσεται ἕκαστος τὸν πλησίον καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ὑποκάτω συκῆς καὶ ἀμπέλου αὐτοῦ, οὐκ ὄντος τοῦ ἐκφοβοῦντος»[4]. Πῶς **332** γὰρ ἔτι ἐκφοβῶν τις ἔσται, πάντων τῶν στάσεις καὶ πολέμους ἐγειρόντων καταλυθέντων;

Τί δ' αἰνίττονται τὰ μνημονευθέντα φυτά, ἄμπελον καὶ συκῆν λέγω, ἢ τὸν θεωρητικὸν καὶ πρακτικὸν βίον; Ἡ μὲν ἄμπελος τὸν γνωστικὸν καὶ ἐπιστημονικὸν εὐφροσύνης ποιητικὸν[5] ποιοῦσα καρπόν, ἡ δὲ συκῆ τὸν πρακτικόν, αὐστηρά τις καὶ τραχεῖα τυγχάνουσα διὰ τοὺς ὑπὲρ κτήσεως ἀρετῆς πόνους καὶ ἱδρῶτας.

Περὶ τῆς οὕτω ἀποδιδομένης συκῆς τὸ σαλαμώντιον θέσπισμα ἐν Παροιμίαις λέγει· «Ὁ φυτεύων συκῆν φάγεται τοὺς καρποὺς αὐτῆς, ὁ δὲ φυλάσσων τὸν Κύριον τιμηθήσεται»[6], οὐκ οὔσης ἀναντιρρήτου τῆς ἱστορίας· πολλοὶ γὰρ φυτεύσαντες αἰσθητὴν συκῆν οὐδ' ἐδρέψαντο οὐδ' ἔφαγον τοὺς καρποὺς αὐτῆς, ἢ θανάτῳ κωλυθέντες, ἢ πόρρω οὖ ἐφύτευσαν φυτοῦ ἀπῳκισμένοι, μόνου καὶ παντὸς ἐσθίοντος τοὺς καρποὺς οὗ ἐφύτευσαν πνευματικοῦ δένδρου.

Εἴρηται δ' ἡ συκῆ ὁ πρακτικὸς καὶ ἐνεργητικὸς τῶν καλῶν βίος· καταλλήλως ἐκδεκτέον καὶ τὴν ἄμπελον, τὴν γινομένην οἷα κλῆμα ἀμπέλου τῆς ἀληθινῆς. Ἄμπελος γάρ ἐστιν ἕκαστος τῶν Ἰησοῦ μαθητῶν, κλῆμα τυγχάνων τοῦ λέγοντος Σωτῆρος· «Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς δὲ τὰ κλήματα. Πᾶν κλῆμα μένον ἐν ἐμοὶ πλείονα καρπὸν φέρει»[7].

Φιλέταιροι καὶ φιλάδελφοι τυγχάνοντες οἱ τὰ λεχθέντα δένδρα γεωργήσαντες, προσκαλοῦνται ἀλλήλους ὑποκάτω ἀμπέλου

---

1. Α' Κορ. 4,5. 2. Ἰω. 1,29. 3. Ἐφ. 6,12. 4. Πρβλ. Μιχ. 4,4. 5. Πρβλ. Ψαλ. 103,15. 6. Πρβλ. Παρμ. 27,18. 7. Ἰω. 15,5,2.

καὶ συκῆς εἰρηναίως, ἐπὶ τῷ τρυφῶντας διάγειν. Ὅτε γοῦν ὁρᾷς τὸν γνωστικὸν ἄνδρα σπεύδοντα ἄγειν τοὺς πλησίους ὑπὸ τὴν σοφὴν θεωρίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ δογμάτων τε καὶ φρονημάτων, σκοπεῖς πῶς προσεκαλέσατο οὓς ἀγαπᾷ πλησίον ὡς **334** ἑαυτὸν ὑπὸ τὴν ἰδίαν ἄμπελον, ἵν' εὐωχῶνται καὶ εὐφραίνωνται ἅμα. Ὡσαύτως ὁ τῶν καλῶν ἔργων ποιητὴς ἄγει τοὺς φίλους ὑπὸ τὴν ἐφύτευσε συκῆν τὴν πρακτικὴν ἀρετήν, ἵνα ἅμα ῥᾳστωνεύσωσιν, εἰσελθόντες εἰς τὴν χαρὰν τοῦ ἑαυτῶν δεσπότου[1].

Ζαχ. 4, 1-3. Καὶ ἐπέστρεψεν ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν ἐμοί, καὶ ἐξήγειρέν με ὃν τρόπον ὅταν ἐξεγερθῇ ἄνθρωπος ἐξ ὕπνου αὐτοῦ. Καὶ εἶπεν πρός με. Τί σὺ βλέπεις; καὶ εἶπα· Ἑώρακα, καὶ ἰδοὺ λυχνία χρυσῆ ὅλη, καὶ τὸ λαμπάδιον ἐπάνω αὐτῆς, καὶ ἑπτὰ λύχνοι ἐπάνω αὐτῆς, καὶ ἑπτὰ ἐπαρυστρίδες τοῖς λύχνοις τοῖς ἐπάνω αὐτῆς. Καὶ δύο ἐλαῖαι ἐπάνω αὐτῆς μία ἐκ δεξιῶν τοῦ λαμπαδίου αὐτῆς, καὶ μία ἐξ εὐωνύμων αὐτῆς, καὶ μία ἐξ εὐωνύμων[2].

⟨Ὁ λαλ⟩ῶν ἐν ἐμοὶ ἄγγελος ἐπέστρεψεν ἐξ ἑτέρας ἀποκαλύψεως εἰς ἄλλην θεωρίαν, ἥνπερ ἵνα θεάσωμαι ἐξήγειρέν με διαναστήσας με ὡς ἀπὸ ὕπνου καθεύδοντα ἄνθρωπον, καί φησιν πρὸς ἐμέ· Σὺ τί βλέπεις; Κἀγὼ πρὸς αὐτὸν εἶπον· Ἑώρακα καὶ ἰδοὺ λυχνία χρυσῆ ὅλη, καὶ λαμπάδιον ἐπάνω αὐτῆς, καὶ ἑπτὰ λύχνοι ⟨καὶ⟩ ἰσάριθμοι ἐπαρυστρίδες ἐποχετεύουσαι τοῖς λύχνοις ⟨ἔλαι⟩ον. Εἶδον δὲ καὶ ἐλαίας δύο ἐπάνω τῆς λυχνίας, ὧν ἡ μὲν ⟨ἐκ δ⟩εξιῶν, ἡ δὲ ἐξ εὐωνύμων τοῦ λαμπαδίου ὑπῆρχον.

Τί δὲ ἕκα⟨σ⟩τον τῶν φανέντων τῷ προφήτῃ αἰνίττεται καιρὸς ἰδεῖν.

Ἐξήγειρέν με, ὁ ἅγιος λέγει, ὁ ἐπιστρέψας πρός με ἄγγελος συνεχῶς καὶ ἐπαλλήλως λαλῶν ἐν ἐμοί, τάχα οὐχ ἕτερος τυγχάνων «τοῦ τῆς μεγάλης βουλῆς ἀγγέλου»[3]. Ἐξ**336**ήγειρεν δέ με παραπλησίως ἀνθρώπῳ ἐξ ὕπνου διαγρηγοροῦντι εἰς νῆψιν ἐληλυθότι. Ἐπαινετὴ δὲ αὕτη ἡ διέγερσις, ὥστ' ἀνειπεῖν τὸν προσδοκήσαντα αὐτὴν μετὰ θάρσους· «Ἐξεγερθήσομαι ὄρθρου»[4]. Τούτου πληρωθέντος δι' ἐκβάσεως τοῦ προαναφωνηθέντος, χαριστηρίως βοᾷ· «Ἐξηγέρθην ὅτι Κύριος ἀντιλήμψεταί μου»[5].

Ἀναφέρεται δὲ αὕτη ἡ φωνὴ ἐπὶ τὸν ἐκ νεκρῶν ἐξεγερθέντα Σωτῆ⟨ρ⟩α, ὑπνώσαντα καθὸ ἄνθρωπος γέγονεν. Πῶς γὰρ οὐκ ἐξηγέρθη ἐξ ὕπνου ὅτε ἀνέστη ἐκ νεκρῶν μετὰ τὸ διατελέσαι ἐν τῇ καρδίᾳ

---

1. Πρβλ. Ματθ. 25,21. 2. Ζαχ. 4,1-3. 3. Πρβλ. Ἡσ. 9,5. 4. Ψαλ. 56,9. 107,3. 5. Ψαλ. 3,6.

τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, ὠφελήσας καὶ τὰς ἐν ᾅδῃ ψυχάς, εὐφράνας αὐτὰς καὶ ἐμπλήσας τῆς ἐνδεχομένης ἐκεῖ τρυφῆς. Λέγει γοῦν· «Ἐμύθησα πᾶσαν ψυχὴν διψῶσαν, καὶ πᾶσαν ψυχὴν πεινῶσαν ἐνέπλησα»[1], παρασχὼν «οἶνον τὸν εὐφραίνοντα καρδίαν ἀνθρώπου καὶ ἄρτον τὸν στηρίζοντα τὸ ἡγεμονικὸν τοῦ τραφέντος»[2]. Καὶ ἐξηγέρθην καὶ εἶδον τὴν ὑπάρξασαν νηφάλιον μέθην ταῖς πιούσαις ψυχαῖς καὶ ὡς ἐνεπλήσθησαν τῆς σωτηριώδους τροφῆς. Διὸ «ἡδὺς γέγονέν μοι ὁ ὕπνος»[3], τοῦτ' ἔστιν «ὁ θάνατος οὗ ὑπὲρ πάντων ἐγευσάμην χάριτι»[4] τοῦ εὐδοκήσαντος Θεοῦ.

Παραπλησίως τούτῳ τῷ «ἀνθρώπῳ τῷ ἐν πληγῇ ὄντι καὶ εἰδότι φέρειν μαλακίαν»[5] ἐξεγερθεὶς ὁ θεῖος προφήτης ἀκούει πρὸς τοῦ ἐξυπνίσαντος αὐτὸν ἀγγέλου· «Σὺ τί βλέπεις;» πρὸς ὃν ὁ θεασάμενος τὸ εἰς ἀντίλημψιν ἑλ⟨η⟩λυθὸς ὅραμα τοῖς πεφωτισμένοις ὀφθαλμοῖς τῆς καρδίας ἀ⟨πε⟩κρίθη· «Ὁρῶ λυχνίαν χρυσῆν ὅλην»[6]. Διὰ τοῦ εἰπεῖν τὴν λυχνί⟨αν χρυ⟩σῆν **338** ὅλην εἶναι, δηλοῖ ὅτι ὅλη δι' ὅλων ἡ φώτων πεπληρωμέν⟨η λυ⟩χνί⟨α⟩ νοερὰ καὶ ἀσώματός ἐστιν. Εὑρίσκομεν οὐ πολλαχοῦ τῆς Γρ⟨αφ⟩ῆς ὡς τὰ νοητὰ ὀνόματι τοῦ χρυσοῦ σημαίνεται· τάχα οὖν ἡ νοητὴ λυχνία ὁ πνευματικὸς οἶκος καὶ ναὸς τοῦ Θεοῦ τυγχάνει, ὡς ἐν Ἀποκαλύψει Ἰωάννου λέγεται, ὅτε φησὶν ὁ δεικνὺς τὴν ἀποκάλυψιν τῷ μυσταγωγουμένῳ· «Αἱ ἑπτὰ ἐκκλησίαι ἃς ὀφθαλμῷ ψυχῆς εἶδες ἑπτὰ λυχνίαι εἰσίν»[7].

Ἐπὶ τῆς ὅλης χρυσῆς λυχνίας λαμπάδιον ἐπάνω ἐστὶν ὁ φωτεινὸς περὶ τῆς Τριάδος λόγος. Ἀφ' οὗ λαμπαδίου ἦψαν τὰς ἑαυτῶν λαμπάδας αἱ δαδουχοῦσαι παρθένοι φρόνιμοι ἀπαντήσασαι τῷ θείῳ ἑαυτῶν νυμφίῳ[8]· φωτίσασαι δὲ φῶς γνώσεως αὗται, μεταοχοῦσαι τοῦ Θεοῦ φωτὸς ὑπάρχοντος ἐν ᾧ οὐδεμία κακίας καὶ ἀγνοίας ὑπάρχει σκοτία[9], μετασχοῦσαι δὲ καὶ τοῦ ἀληθινοῦ φωτός, μέτοχοί τε γενάμεναι Ἁγίου Πνεύματος, χορεύουσιν λαμπαδηφοροῦσαι.

Ὥσπερ δὲ τὸ λαμπάδιον ὤφθη ἐπάνω τῆς ἑρμηνευθείσης λυχνίας, οὕτω καὶ ἑπτὰ λύχνοι ἐπάνω αὐτῆς τῆς λυχνίας ἐφάνησαν, ἑπτάφωτος ἐπίλαμψις οὖσα. Ὅνπερ γὰρ τρόπον ἡ τελεία φωτεινὴ νόησις ἑπτὰ ὀφθαλμοὶ εἴρηνται καὶ ἑπτὰ στῦλοι τὸν οἶκον τῆς σοφίας[10] ἀντιστηρίζουσιν, οὕτω καὶ οἱ ἑπτὰ λύχνοι **340** ἐπίκεινται τῇ λυχνίᾳ, καθ' ἕτερον τρόπον οὔσης ἣν ἀνείληφεν ὁ Σωτὴρ κατὰ τὴν ἐπιδημίαν ψυχὴν καὶ σάρκα. Πῶς γὰρ οὐ χρυσῆ ὅλη λυχνία αὕτη, ἁμαρτίαν μὴ ποιήσασα μηδὲ γνοῦσα αὐτήν[11], ᾗ ἐπίκεινται ἑπτὰ λύχνοι, τὸ πνεῦμα τῆς σοφίας καὶ συνέσεως, τὸ πνεῦμα τῆς θείας βουλῆς, καὶ ἰσχύος, καὶ γνώσεως, καὶ εὐσεβείας, καὶ φόβου Θεοῦ[12].

Πῶς δ' ἔχει τούτων ἕκαστον πρὸς τοῦτον ᾧ ἐπανεπαύσαντο

---

1. Ἱερ. 38,25. 2. Πρβλ. Ψαλ. 103,15. 3. Πρβλ. Ἱερ. 38,26. 4. Πρβλ. Ἑβρ. 2,9. 5. Πρβλ. Ἡσ. 53,3. 6. Ζαχ. 4,2. 7. Πρβλ. Ἀποκ. 1,20. 8. Πρβλ. Ματθ. 25,1-13. 9. Πρβλ. Α' Ἰω. 1,5. 10. Πρβλ. Παρμ. 9,1. 11. Πρβλ. Α' Πέτρ. 2,22. Β' Κορ. 5,21. 12. Πρβλ. Ἡσ. 11,2.

ἀνατείλαντα ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαί, σεσαφήνισται πρότερον ὅτε προέκειτο τό· «Ἐξελεύσεται ῥάβδος ἐκ τῆς ⟨ῥί⟩ζης Ἰεσσαί»[1], καὶ πᾶσα ἡ περιοχὴ τῆς προφητείας ἡ ἀπαγγέ⟨λλο⟩υσα περὶ τούτων.

Λύτη δὲ ἡ ἐπταφεγγὴς ⟨δύ⟩ναμις τῶν ἐπάνω τῆς λυχνίας ἑπτὰ λύχνων τρέφε⟨τ⟩αι καὶ αὔξεται, ἐποχετευομένου ἐλαίου διὰ τῶν ἑπτὰ ἐπα⟨ρ⟩υστρίδων ἐπιρρεουσῶν τὸ τρέφον καὶ φυλάττον τὸ φῶς ⟨ἔ⟩λαιον. Οὐχ ἕτερον δὲ τοῦτο τυγχάνει τῆς μελέτης τῆς γνώσεως τῆς ἀληθείας. Μνήμην γὰρ καὶ κραταιοτέραν θεωρίαν ἐκ τοῦ μελετᾶν καρπούμεθα.

Ἐπὶ πᾶσι τοῖς τεθεωρημένοις τῆς λυχνίας καὶ τοῦ λαμπαδίου καὶ τῶν ἑπτὰ ἐπαρυστρίδων καὶ ἰσαρίθμων λύχνων, ὤφθησαν καὶ ἐλαῖαι δύο ἐπάνω τῆς λυχνίας, ὧν ἡ μὲν ἐκ δεξιῶν ἡ δὲ ἐξ ἀριστερῶν ἔκειντο τοῦ λαμπαδίου. Καὶ ὅρα εἰ ἡ περὶ τῶν νοητῶν καὶ τῶν χαρισμάτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μελέτη ἔλαιόν ἐστι τρυγώμενον ἐκ τῆς ἐκ δεξιῶν ἐλαίας, ἡ δὲ περὶ τοῦ κόσμου καὶ συστάσεως αὐτοῦ καὶ προνοίας τῆς ἐκ Θεοῦ ἐκ τῆς εὐωνύμου ἐλαίας πιέζεται.

342 Οἴονται κατὰ θεωρίαν ἄλλην, ἐλαίαν ἐκ δεξιῶν τοῦ λαμπαδίου οὖσαν εἰπεῖν τὴν περὶ τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ θεωρίαν, τῆς ἐξ εὐωνύμων κειμένης τρεφούσης τὸν περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως λόγον. Φωτίζων γὰρ καὶ οὗτος, ἀλλ' οὐχ ὡσαύτως τῆς ἐκ δεξιῶν καὶ προηγουμένης θεωρίας.

Ἤκουσα ἐγώ ποτε προϊσταμένου τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας διδασκάλου σαφηνίζοντος τὴν προκειμένην λέξιν ὅτι τὸ λαμπάδιον τὸ ἐπάνω τῆς λυχνίας ὁ περὶ τοῦ Πατρὸς φωτισμός ἐστιν, αἱ δὲ ⟨ἐκ δεξιῶν⟩ καὶ ἐξ εὐωνύμων αὐτοῦ ἐλαῖαι οἱ περὶ Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματός εἰσιν λόγοι. Οὐκ ἀποδέδωκε δὲ ὁ ταύτην τὴν ἑρμηνείαν φέρων πῶς ὁ μὲν ἐκ δεξιῶν, ὁ δὲ ἐξ εὐωνύμων ἐστίν.

Ἐπεὶ ἡ προκειμένη θεωρία περὶ λυχνίας οὐκ αἰσθητῆς ἀλλὰ νοητῆς ὑπάρχει, ὅρα μὴ αὕτη ἐστὶν ἣν εἶδεν Μωϋσῆς ἐν τῷ ὄρει[2] κατὰ τὸν τύπον τ⟨ὸ⟩ν δειχθέντα αὐτῷ, οὐχ ἕτερον ὄντα τῆς καλουμένης ἰδέας· πρ⟨ὸ⟩ς ⟨τὴν⟩ ἀόρατον καὶ νοητὴν λυχνίαν ἡ αἰσθητὴ κατεσκευάσθη κ⟨ατὰ τὴν⟩ ὑφήγησιν τοῦ ἱεροφάντου Μωϋσέως.

344 Οὐκ ἄκαιρον προσ⟨πα⟩ρα⟨γρά⟩φειν τοῖς τεθεωρημένοις καὶ τὸ ἐν Εὐαγγελίῳ λεχθὲν ⟨ὑπὸ Ἰησοῦ⟩· «Οὐδείς, φησίν, ἅψας λύχνον εἰς κρύπτην τίθησιν ἢ ὑπὸ σ⟨κεῦος ἢ⟩ κλίνην, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ἵνα πάντες οἱ ἐν τῇ οἰκίᾳ ὁρ⟨ῶ⟩σι τὸ φῶς»[3].

Δυνατὸν ἐν τούτοις ἐκλαβεῖν οἰκίαν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ ζῶντος Θεοῦ, οἶκον αὐτοῦ τυγχάνουσαν, ἐν ᾗ οἱ παραμένοντες ⟨καὶ⟩ διατρίβοντες, κατὰ δόγματα αὐτῆς διακείμενοι, κατα⟨λά⟩μπονται πρὸς τοῦ ἐπικειμένου τῇ λυχνίᾳ λύχνου, ἐξαπτομέ⟨νου⟩ ὑπὸ τοῦ παιδεύοντος τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ διάγοντας κα⟨τὰ⟩ τοὺς θεσμοὺς καὶ κανόνας καὶ δόγματα τῆς ἐκκλησιαστι⟨κῆς⟩ γνώμης. Φωτίζει δ'

---

1. Ἰσ. 11,1. 2. Ἀριθ. 8,1-4. 3. Πρβλ. Λουκ. 8,16. 11,33.

οὗτος ὁ διδάσκαλος ὅταν οἷα λύχνον ἄ⟨ρῃ⟩ τὸν ἑαυτοῦ νοῦν, ὄνπερ οὐ κρύπτει ὑπὸ κλίνην ἢ σκεῦος, ἀλλ' ἐπι⟨τίθ⟩ησ⟨ι⟩ν τῷ προφορικῷ αὐτοῦ λόγῳ λυχνίᾳ ἀλληγορικῶς προσ⟨αγορευο⟩μένῳ, ἔχων «γλῶτταν παιδείας ἡνίκα δεῖ εἰπεῖν»[1].

Οἱόν ⟨τε καὶ⟩ πρακτικὸν βίον λυχνίαν εἰπεῖν ἢ ἐπίκειται ὁ πεφωτισ⟨μένος ν⟩οῦς τοῦ φωτίσαντος ἑαυτῷ φῶς γνώσεως. Ὁ ἐφιστάνων ⟨τῇ παρού⟩σῃ σαφηνείᾳ τοῦ ἐκκειμένου προφητικοῦ ῥητοῦ δοκιμα⟨ζέτω πό⟩τερον δεῖ αὐτὴν παραδέξασθαι ἢ ἑτέραν ζητεῖν παρὰ τῶν ⟨..... δ⟩ιαβεβηκότων ἐν συνέσει. Οὕτω γὰρ ἠκριβωμένην νό⟨ησιν ἀπο⟩καρποῦσθαι συμβαίνει.

346 Ζαχ. 4, 4-6. Καὶ ἐπηρώτησα καὶ εἶπα πρὸς τὸν ἄγγελον τὸν λαλοῦντα ἐν ἐμοὶ λέγων· Τί ἐστιν ταῦτα, Κύριε; Καὶ ἀπεκρίθη ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν ἐμοὶ καὶ εἶπεν πρός με λέγων· Οὗτος ὁ λόγος Κυρίου πρὸς Ζοροβάβελ λέγων· Οὐκ ἐν δυνάμει μεγάλῃ οὐδὲ ἐν ἰσχύϊ, ἀλλ' ἢ ἐν πνεύματί μου, λέγει Κύριος παντοκρ⟨ά⟩τωρ[2].

Ἐπηρωτηκέναι λέγει ὁ προφήτης τὸν λαλοῦντα ἐν αὐτῷ ἄγγελον, μαθεῖν θέλων τίνα ἐστὶν τὰ δειχθέντα αὐτῷ θεῖα θεάματα, ἤτοι πάντα τὰ ἀποκαλυφθέντα, ἢ τὰ πρ⟨οσ⟩εχῶς πρὸ τῆς προκειμένης νυνὶ λέξεως, ἅ ἐστιν πε⟨ρὶ⟩ τῆς χρυσῆς ὅλης λυχνίας καὶ τῶν ἐπάνω αὐ⟨τῆς⟩ ὄντων, λαμπαδίου τε καὶ ἑπτὰ ἐπαρυστρίδων ⟨καὶ⟩ λύχνων ἴσων, καὶ ἐλαιῶν δύο, ὧν ἡ μὲν ἐκ δεξιῶν ⟨ἡ δὲ⟩ ἐξ εὐωνύμων τοῦ λαμπαδίου ὑπῆρχον. Πρὸς τὴν ⟨πε⟩ρὶ τῆς θέας τούτων ἐρώτησιν, οὐκ αἰσθητῶν ὄν⟨των⟩, εὐθὺς ὁ ἐρωτηθεὶς ἀπεκρίνατο ὅτι λόγος Θεοῦ ἀπὸ ⟨προ⟩σώπου Ζοροβάβελ εἰσίν, ἐξ οὗ παρίσταται ὡς νοητὰ θ⟨εά⟩ματα τὰ δειχθέντα ὑπῆρχεν καὶ ὅτι ἀληθὲς τοῦτ⟨ο⟩. Ἡ δεῖξις τῶν ἀποκαλυφθέντων γέγονε τῷ προφή⟨τῃ⟩ ἔτι ἐν τῇ Βαβυλῶνι τυγχάνοντι, ἐν ᾗ οὔτε ὁ οἶκο⟨ς τοῦ⟩ Θεοῦ ᾠκοδόμητο, οὐδὲ τὰ σκεύη τὰ ἐν αὐτῷ, ὧν ἐ⟨σ⟩τιν ⟨καὶ⟩ ἡ λυχνία καὶ τὰ ἐπάνω αὐτῆς.

Τούτων οὕ⟨τω θεω⟩ρουμένων, ἐμμενετέον τῇ περὶ αὐτῶν λεχ⟨θείσῃ⟩ ἑρμηνείᾳ ἢ μείζονα αὐτῆς ζητητέον.

Ὁ λόγο⟨ς ὢν.....⟩ τῷ προφήτῃ ὁ ἄγγελος οὐκ ἐν δυνάμει μεγάλῃ ⟨οὐδ' ἐν ἰσχύϊ⟩ ἀνθρώπου ἢ ἄλλου τινὸς γενητοῦ, ἀλλ' ἐν Πνεύματι Κ⟨υρίου εἴρηται⟩ καὶ πεφανέρωται.

348 Πνεῦμα δὲ Κυρίου τὸ ἅγιον συνεχῶς ἐν ταῖς Γραφαῖς λέγεται, ὡς καὶ ἐν ἑτέραις γραφαῖς παρὰ τὴν προκειμένην. Περὶ αὐτοῦ γοῦν καὶ τὸ ἐν Ἡσαΐᾳ ἀπαγγέλλεται ὧδε. «Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέν με»[3]. Τούτοις ὁμοψήφοις καὶ ὁ ἀπόστολος

---

1. Ἡσ. 50,4. 2. Ζαχ. 4,4-6. 3. Ἡσ. 61,1.

Παῦλος Κορινθίοις ἐπιστέλλων γράφει· «Τίς γὰρ ἀνθρώπων οἶδεν τὰ τοῦ ἀνθρώπου εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ; οὕτω καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ὅπερ ἐρευνᾷ καὶ τὰ μυστικὰ βάθη τοῦ Θεοῦ»[1]. Καὶ ἔτι ἐν Ἡσαΐᾳ αὐτὸς ὁ τῶν πάντων γενεσιάρχης καὶ προνοητής φησιν· «Πνεῦμα παρ' ἐμοῦ ἐξελεύσεται»[2].

Ἐν τούτῳ τῷ Πνεύματι τὰ δειχθέντα πρὸ προσώπου Ζοροβάβελ πεφανέρωται, ἀλλ' οὐκ ἐν μεγάλῃ δυνάμει ἢ ἰσχύϊ γενητοῦ τινος. Ἑτέρα γάρ ἐστιν δύναμις ἡ σὺν τῷ Πνεύματι χορηγουμένη τοῖς ἀξίοις περὶ ἧς ὁ Σωτήρ, ἐν ταῖς Πράξεσιν τῶν Ἀποστόλων, λέγει τοῖς μαθηταῖς ἑαυτοῦ, ἀναλαμβανόμενος λοιπὸν εἰς τὸν οὐρανὸν[3] καὶ τὸν Πατέρα αὐτοῦ· «Λήμψεσθε δύναμιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπελθόντος ἐφ' ὑμᾶς»[4]. Συμφώνως, ἐπὶ τέλει τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου, ἀνιὼν ὁ Σωτὴρ ὅθεν ἐλήλυθεν, δοὺς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τοῖς ἀποστόλοις, φησίν· «Ὑμεῖς δὲ καθήσεσθε ἐν τῇ πόλει, ἕως ἐνδύσησθε ἐξ ὕψους δύναμιν»[5]. Οὐχ ἑτέρα δὲ δύναμις αὕτη τοῦ Χριστοῦ τυγχάνει, ὄντος «σοφίας καὶ δυνάμεως Θεοῦ»[6], ἐξ ἧς τὸ κήρυγμα τὸ εὐαγγελικὸν ὑπῆρκται τοῖς ἀποστόλοις, ὧν εἷς ὁ Παῦλος τυγχάνων γράφει· «Ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμά μου οὐκ ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει Πνεύματος καὶ δυνάμεως»[7], ἅπερ χρηματίζει ποτὲ ἀπὸ τοῦ ἔχοντος **350** αὐτὰ ὀρέξαντος Θεοῦ, ὡς περὶ τοῦ Ἰωάννου εἴρηται ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ «προελήλυθότος ἐνώπιον Κυρίου ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἠλιού»[8].

Ἐπίστησον ἀκριβῶς εἰ τὴν αὐτὴν ἔχει νόησιν τὸ ἀπαγγελθὲν τῇ Μαρίᾳ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Γαβριήλ· «Πνεῦμα Ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι»[9].

Ἐν τῷ μνημονευθέντι Πνεύματι Θεοῦ ἐν τοῖς ἐκτεθεῖσιν ῥητοῖς καὶ ἑτέροις πλείοσιν ἡ ἀπαγγελία γέγονεν πρὸ προσώπου Ζοροβάβελ καὶ τῆς συνεζευγμένης αὐτῷ δυνάμεως, «καὶ οὐκ ἐν ἄλλῃ μεγάλῃ δυνάμει καὶ ἰσχύϊ»[10]. Ὑποδεεστέρα γὰρ αὕτη τυγχάνει, κἂν θεία καὶ περισπούδαστος ᾖ.

Ζαχ. 4,7. ⟨Τίς⟩ εἶ σύ, τὸ ὄρος τὸ μέγα τὸ πρὸ προσώπου Ζοροβάβελ τοῦ κατορθῶσαι; καὶ ἐξοίσω τὸν λίθον τῆς κληρονομίας ἰσότητα χάριτος χάριτα αὐτῆς[11].

Ὡς πρὸς λογικὸν καὶ ἀντιλαμβανόμενον φωνῆς θείας διὰ πεῦσιν προσάγει ἤτοι ὁ διορατικὸς προφήτης ἢ ὁ λαλῶν ἐν αὐτῷ ἄγγελος. Τί δ' ἐστὶν ἃ φησιν αὐτῷ; Τίς εἶ σύ, ὦ ὄρος πρὸ προσώπου τυγχάνον τοῦ Ζοροβάβελ τοῦ κατορθῶσαι, καὶ τίς ὁ **352** λίθος ὃν ἐξοίσω

---

1. Α' Κορ. 2,11,10. 2. Ἡσ. 57,16. 3. Πρβλ. Μάρκ. 16,19. 4. Πράξ. 1,8. 5. Λουκ. 24,49. 6. Πρβλ.. Α' Κορ. 1,24. 7. Α' Κορ. 2,4. 8. Πρβλ. Λουκ. 1,17. 9. Λουκ. 1,35. 10. Ζαχ. 4,6. 11. Ζαχ. 4,7.

τῆς κληρονομίας ἰσότητα χάριτος χάριτα αὐτῆς; Πρὸς ταῦτα δ μέν τις ἐρεῖ τὰς δύο προσηγορίας ἐκ παραλλήλου κεῖσθαι κατὰ τοῦ ἐπιδημήσαντος Σωτῆρος. Πολλαὶ γὰρ γραφαὶ καὶ ὄρος καὶ λίθον αὐτὸν ὀνομάζουσιν.

Ἐν γὰρ τῷ· «Ἔσται ἐμφανὲς τὸ ὄρος Κυρίου ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν»[1], ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐστιν, ἐν ᾧ ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ἐλάλησεν μετὰ τὸ λαλῆσαι ἐν Μωϋσεῖ καὶ τοῖς προφήταις[2]. Τοῦ αὐτοῦ δηλωτικὸν ὑπάρχει καὶ τό· «Ἐπ' ὄρος Σιὼν ἀνάβηθι ὁ εὐαγγελιζόμενος Σιών»[3]. Καὶ ἕτεραι μυρίαι μαρτυρίαι εἰσὶν περὶ τούτου, ἃς ἑατέον παραφέρειν τὸ νῦν, ὅπως μὴ πέρᾳ τοῦ δέοντος πολὺς ὁ λόγος γένηται, μάλιστα ὅτι πολλάκις ἡρμήνευται τὰ περὶ τοῦ ὄρος εἶναι τὸν Σωτῆρα ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν τῶν θείων Ψαλμῶν καὶ τῆς τελευταίας ὁράσεως τοῦ Ἡσαΐου.

Ἀλλὰ καὶ λίθος εἴρηται ὁ ὀνομαζόμενος ὄρος Σωτὴρ ἐν τῷ· «Λίθον δν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας»[4]. Ταύτης τῆς λέξεως μνημονεύσας ἐν ταῖς Πράξεσιν τῶν Ἀποστόλων, ὁ κορυφαιότατος μαθητὴς τοῦ Σωτῆρος Πέτρος ἐλεγκτικώτατα πρὸς τοὺς αὐχοῦντας τὴν Ἰου**354**δαϊκὴν διδασκαλίαν φαρισαίους τε γραμματέας τε καὶ σαδδουκαίους εἶπεν· «Οὗτός ἐστιν ὁ λίθος ὁ ἐξουθενηθεὶς ὑφ' ὑμῶν τῶν οἰκοδόμων, ὃς ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας»[5]. Καὶ ἐπεὶ μὴ μόνον κεφαλὴ τῆς θείας οἰκοδομῆς, ἀλλὰ καὶ θεμέλιός ἐστιν, ὁ Θεὸς περὶ αὐτοῦ ἐπαγγέλλεται φάσκων· «Ἰδοὺ τίθημι λίθον ἀκρογωνιαῖον εἰς τὰ θεμέλια τῆς Σιών, ἐκλεκτόν, ἔντιμον, ἐφ' ὃν ὁ πιστεύων ἀκαταίσχυντον ἔχει τὴν ἐλπίδα»[6]. Ταύτας τὰς λέξεις ἐκθέμενος, Πέτρος ὁ Χριστοῦ μαθητής, ἐφ' ᾧ ἡ Ἐκκλησία ᾠκοδόμηται, παραινεῖ καὶ συμβουλεύει οἷς τὴν ἐπιστολὴν ἑαυτοῦ ἐχάραξεν· «Πρὸς ὃν προσερχόμενοι λίθον ζῶντα, ἐποικοδομεῖσθε εἰς οἶκον πνευματικὸν ἐν ᾧ πνευματικαὶ θυσίαι προσάγονται»[7].

Ποίας δὲ κληρονομίας ὑπάρχει ὁ λίθος; Ἐκείνης περὶ ἧς ἐν Ἡσαΐᾳ φέρεται· «Ἔστιν κληρονομία τοῖς θεραπεύουσιν Κύριον»[8], κἀκείνης περὶ ἧς ψάλλων ὁ ὑμνῳδὸς ἔφη· «Ἡ κληρονομία μου κρατίστη μοί ἐστιν· σὺ εἶ ὁ ἀποκαθιστῶν τὴν κληρονομίαν μου ἐμοί»[9].

Ὅρα δὲ εἰ ὁ λίθος κληρονομίας ἐστὶν ἐκείνης τῆς συμπληρουμένης ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα θεοσεβῶν, ἥτις ἐκλεκτὴ καὶ ποθουμένη ὑπάρχει ἀπὸ τοῦ αἰτίου τῶν ὅλων, κατὰ τὸ ἀπαγγελθὲν ὑπὸ τῶν πνευματοφόρων ἀνδρῶν, ἀποστόλων καὶ εὐαγγελιστῶν προφητῶν τε καὶ τοῦ τὰ πάντα μεγάλου ἱεροφάντου Μωϋσέως· «Ἐξελέξατο ἡμῖν τὴν κληρονομίαν ἑαυτοῦ», ὁ Θεὸς δηλονότι, «τὴν καλλονὴν Ἰακὼβ ἣν ἠγάπησεν»[10]. Ἰσοδυναμεῖ τῇ ἀπὸ τοῦ Ψαλμοῦ φωνῇ καὶ τὸ ἐν ᾠδῇ

---

1. Μιχ. 4,1. Ἡσ. 2,2. 2. Ἑβρ. 1,1,2. 3. Ἡσ. 40,9. 4. Ψαλ. 117,22. 5. Πράξ. 4,11. 6. Ἡσ. 28,16. Α' Πέτρ. 2,6. 7. Πρβλ. Α' Πέτρ. 2,4. 8. Ἡσ. 54,17. 9. Ψαλ. 15,6,5. 10. Ψαλ. 46,5.

μεγάλη τοῦ Δευτερονομίου ἔχον ὧδε· «Ἐγενήθη μερὶς Κυρίου Ἰακώβ, σχοινισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ»[1]. Μάλιστα δὲ ὁ ὑμνούμενος λίθος κληρονομίας ἐστὶν τῆς σημαινομένης ἐν δευτέρῳ Ψαλμῷ πρὸς αὐτοῦ τοῦ λίθου· «Κύριος εἶπεν πρός με· Υἱός μου εἶ σύ, **356** ἐγὼ σήμερον γεγένηκά σε. Αἴτησαι παρ' ἐμοῦ καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου»[2].

Πρὸς τῇ ἀποδοθείσῃ θεωρίᾳ, τὸ ὄρος καὶ τὸν λίθον ἐκ παραλλήλου κατὰ τοῦ αὐτοῦ φέρεσθαι, λεκτέον καὶ ἑτέρως ὡς ἄλλο μὲν τὸ ὄρος, ἄλλο δὲ ὁ λίθος ἐστίν. Καὶ τὸ μὲν ὄρος τῆς κατορθώσεως ἡ ἀπειρόγαμος Μαρία ἐστίν· ὁ δὲ προελθὼν ἐξ αὐτῆς λίθος ὃν ἔτεκεν υἱὸν ἄνευ ἀνδρὸς ὑπάρχει. Μυσταγωγεῖ περὶ τούτων ἡ τοῦ σοφωτάτου Δανιὴλ βίβλος[3]. Εἴρηται γὰρ ἐν αὐτῇ ὡς ὁ πατάττων λίθος τὰς διαφόρους βασιλείας καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν συμπληρουμένην εἰκόνα ἄνευ χειρῶν τέτμηται καὶ ἀπέσπασται ἀπ' αὐτοῦ ἄνευ τῆς εἰωθυίας καὶ μεμελετημένης πρὸς γένεσιν τῆς ἐκ γονέων ἐνεργείας. Ὅσοι μὲν γὰρ ἐξ ἀμφοτέρων γονέων τὴν γένεσιν ἔχουσιν ἄνθρωποι, ἐκ χειρῶν τῶν γαμηλίων πράξεων ἀποσπῶνται καὶ τέμ⟨ν⟩ονται τῶν κυουσῶν, μόνου τοῦ τεχθέντος ἐκ τῆς ἄνδρα μὴ γνούσης παρθένου ἄνευ χειρῶν ἀπεσπασμένου καὶ τμηθέντος ἀπ' αὐτῆς.

Πρὸ προσώπου δὲ Ζοροβάβελ ὑπῆρκται τὸ ἐκ τοῦ ὄρους ἄνευ χειρῶν τμηθῆναι τὸν λίθον, διὰ τὸ καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸν Ἰησοῦν γενεαλογεῖσθαι[4]. Ἑρμηνεύεται γοῦν «ῥύσεως μετακίνησις» διὰ τὸ τὴν εἰωθυῖαν ῥύσιν τῶν γονέων μεταχεκινῆσθαι, ὑπὸ μόνης ἄνευ ἀνδρὸς παρθένου ἀποτετελέσθαι.

Χάριτος δὲ χάριτα ἔχει ὁ ἐξωσθεὶς τῆς κληρονομίας λίθος, κατὰ τὴν νόησιν οὗ εἶπεν ὁ βαπτιστὴς Ἰωάννης «ὅτι ἐκ **358** τοῦ πληρώματος ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν»[5]. Ὅλη γὰρ ἡ ἐπιδημία τοῦ Σωτῆρος καὶ ἡ ἐπ' αὐτῇ σωτηρία χάριτι ὑπῆρκται, ὡς ὁ θεολόγος οἷς προσφωνεῖ τὴν ἐπιστολὴν ἑαυτοῦ λέγει· «Χάριτί ἐστε σεσωσμένοι, καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ἡμῶν, Θεοῦ τὸ δῶρον»[6].

Ζαχ. 4,8-9. Καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου πρός με λέγων· Αἱ χεῖρες Ζοροβάβελ ἐθεμελίωσαν τὸν οἶκον τοῦτον, καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐπιτελέσουσιν αὐτόν, καὶ ἐπιγνώσῃ διότι Κύριος παντοκράτωρ ἐξαπέσταλκέν με πρὸς σέ[7].

Οὐ περὶ αἰσθητῆς οἰκοδομῆς ὁρατοῦ οἴκου λέγεται ἡ προφητεία. Εἴρηται γὰρ ἤδη ὅτι ὁ προφήτης οὗτος ἔτι ἐν τῇ Βαβυλῶνι τυγχάνων, ἐνεστηκότος ἤδη τοῦ ἑβδομηκοστοῦ ἔτους τῆς αἰχμαλωσίας,

---

1. Δευτ. 32,9. 2. Ψαλ. 2,7,8. 3. Πρβλ. Δαν. 2,34. 4. Πρβλ. Ματθ. 1,13. 5. Ἰω. 1,16. 6. Ἐφ. 2,8. 7. Ζαχ. 4,8-9.

ἐμυσταγωγήθη τὰς ἐκκειμένας ἀποκαλύψεις. Ἀλλ' οὐκ ἐν τῇ Βαβυλῶνι, ἀλλ' ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ καὶ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν ᾠκοδόμητο ὁ αἰσθητὸς οἶκος. Διὸ οὐ περὶ αὐτοῦ ἡ προκειμένη φωνὴ τυγχάνει· ὡς γὰρ περὶ παρόντος καὶ ἑνεστηκότος ἤδη τοῦ ναοῦ, δεικτικῶς λέγεται περὶ αὐτοῦ· «Ὁ οἶκος οὗτος»[1]. Οὐχ ὑπόκειται δὲ ὄψει τοῦ ὄντος ἐν Βαβυλῶνι ὁ ἐγερθεὶς οἶκος ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ μετὰ τὴν κάθοδον τῆς αἰχμαλωσίας.

Ἀλλ' εἰ καὶ μὴ περὶ τοῦ αἰσθητοῦ οἰκοδομήματος λέγεται ταῦτα, ἀλλά γε δηλοῦται ὑπ' αὐτῶν ὁ πρωτότυπος τοῦ ὁρατο⟨ῦ⟩, νοητός τις ὑπάρχων καὶ ὡσανεὶ ἰδέα τοῦ πρὸς τὴν ὁμ⟨οι⟩ότητα αὐτοῦ κατεσκευασμένου. Εἴρηται καὶ πρότερον ὅτ⟨ι **360** ὥσ⟩περ ἡ σκηνὴ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ σκεύη κατὰ τύπον ἀορά⟨του σκη⟩νῆς φανείσης ἐν τῷ ὄρει, τοῦτ' ἔστιν τοῦ ὕψους τῆς ἀρχετύπο⟨υ⟩, κατεσκευάσθη, οὕτω ὁ σωματικὸς οἶκος ὁ ἐξ αἰσθητῶ⟨ν⟩ λίθων ἐγερθεὶς μίμημα καὶ εἰκὼν τυγχάνει τοῦ ⟨δειχθέν⟩τος Ζαχαρίᾳ τῷ προφήτῃ ὀπτασίας τρόπῳ, ἀλλ' οὐ προσβολῇ αἰσθήσεως. Τούτου τοῦ ἀρχετύπου τὸ σύμβολον αἱ χεῖρες Ζοροβάβελ ἐθεμελίωσαν καὶ αἱ δραστήριοι δυνάμεις αὐτοῦ ἐπιτελέσουσιν. Οὗ γενομένου, γνώσει, ὡς πρὸς ὃν ἡ ἐπαγγελία, ὅτι «Κύριος παντοκράτωρ ἀπέστειλέν με πρὸς σέ»[2], ὅπως φωτισθῇς καὶ ἐπιστημονικῶς θεωρήσῃς τὰ θεσπισθέντα διὰ θεοπτίας.

Εἴποι δ' ἂν καὶ ὁ προκείμενος προφήτης τὰ αὐτὰ οἷς ἔγραψεν ὁ ἐν Χριστῷ λαλῶν Παῦλος οὕτως ἔχοντα· «Ἐλεύσομαι εἰς ἀποκαλύψεις καὶ ὀπτασίας Κυρίου»[3]. Συμφώνως τῷ ἐν ἀποκαλύψεσιν ὁμιλεῖν τὸν Θεὸν τοῖς διορατικοῖς οὖσιν κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον, ὁ ὑμνῳδὸς ἐν Ψαλμοῖς· «Τότε ἐλάλησας ἐν ὁράσει τοῖς υἱοῖς σου»[4], οὐκ ἐν ὠσὶ οὐδὲ φωνῇ τοῖς τὸ πνεῦμα τῆς υἱοθεσίας[5] ἔχουσιν λαλοῦντος τοῦ Θεοῦ Λόγου. Ὃν γὰρ φῶς ἀληθινόν, φωτίζει τὴν διάνοιαν ὧν θέλει δέξασθαι αὐτοῦ τὰς θείας ὁμιλίας· ἐν ὁράσει μᾶλλον ἢ ἐν ὠσὶ λαλεῖ. Αὐτίκα γοῦν καὶ τῷ Ἡσαΐᾳ οὕτω λαλοῦντος Θεοῦ, τῷ· «Ὅρασις ἣν εἶδεν Ἡσαΐας»[6], οὐχ ὁρατά, ἀλλὰ λόγοι ἐπιφέρονται. Πῶς γὰρ ὁρατὸν τό· «Ἄκουε, οὐρανέ, καὶ ἐνωτίζου, γῆ, ὅτι Κύριος ἐλάλησεν· Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα, αὐτοὶ δέ με ἠθέτησαν»[7]. Ἰσοδυναμούντως καὶ περὶ τοῦ πέμπτου τῶν Δώδεκα Προφητῶν. Μετὰ γὰρ τὸ φάναι· «Ὅρασις Ἀβδίου», οὐδὲν θέαμα **362** αἰσθητόν, ἀλλὰ λόγοι ἐπιφέρονται, ⟨ο⟩ὕτως ἔχοντες· «Τάδε λέγει Κύριος τῇ Ἰδουμαίᾳ· Ἀκοὴν ἠκου⟨σα⟩ παρὰ Κυρίου, καὶ περιοχὴν εἰς τὰ ἔθνη ἀπέστειλα· ἠτιμωμένος σὺ εἶ ⟨σφ⟩όδρα»[8], καὶ τὰ ἑξῆς.

Ζαχ. 4, 10. ⟨Διότι τίς⟩ ἐξουδένωσεν εἰς ἡμέρας μικράς; Καὶ χαρήσονται, καὶ ⟨ὄψο⟩νται τὸν λίθον τὸν κασσιτέρινον ἐν χειρὶ

1. Πρβλ. Ζαχ. 4,8-9. 2. Ζαχ. 4,9. 3. Β' Κορ. 12,1. 4. Ψαλ. 88,20. 5. Πρβλ. Ρωμ. 8,15. 6. Ἡσ. 1,1. 7. Ἡσ. 1,2. 8. Ὀβδ. 1,1,2.

Ζοροβάβελ· ἑπτὰ οὗτοι ὀφθαλμοί εἰσιν οἱ ἐπιβλέποντες ἐπὶ πᾶσαν γῆν[1].

Δ⟨ιότι τίς⟩ ἐστιν ὁ ἐξουθενῶν τὰς ἡμέρας τὰς μικράς; Αὗταί δέ εἰσιν μεθ' ἃς ἡ ἀποκατάστασις γίνεται, τῶν εἰς τὴν Βαβυλῶνα γεναμένων αἰχμαλωσίας νόμῳ κάθοδον λαμβανόντων εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα.

Ἡμέραι δὲ μικραὶ τυγχάνουσιν αἱ ὀλίγαι τῷ ἀριθμῷ, μάλιστα καὶ αἱ συντετμημέναι, οὐκ ἐπὶ πολὺ τοῦ ἡλίου μένοντος ἐν τῷ ὑπὲρ γῆν ἡμισφαιρίῳ· τὸ πρότερον μᾶλλον ἐκλημπτέον, διὰ τὸ τὰς ἀποκαλύψεις δεδεῖχθαι τῷ προφήτῃ ἐν τῷ ἑβδομηκοστῷ ἔτει τῆς αἰχμαλωσίας, ὡς αὐτὸν τὸν προφήτην πρὸς Θεὸν εἰπεῖν· «Ἕως τίνος οὐ μὴ ἐλεήσεις τὴν Ἰερουσαλὴμ καὶ τὰς πόλεις Ἰούδα, ἃς ὑπερεῖδες τοῦτο ἑβδομηκοστὸν ἔτος;»[2].

Συνᾴδει τῇ θεωρίᾳ ταύτῃ καὶ τὸ ἐν Εὐαγγελίῳ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος· «Εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ»[3]. Τὸ κολοβωθῆναι τὰς ἡμέρας τῆς **364** θλίψεως δηλοῖ ὡς οὐ παραμενεῖ τὰ θλιβερὰ ἐπὶ χρόνον πλείονα, ταχέως καταπαύοντα, ἵνα διαρκέσῃ ἡ ἰσχὺς τῶν κακουμένων πρὸς τὸ γενναίως ἀγωνίσασθαι ἐπὶ τῷ βραβείων καὶ στεφάνων τυχεῖν[4].

Οὐ γὰρ πειστέον Ταταινῷ τῷ αἱρετικῷ ἐσφαλμένως λέγοντι ἐλάττους γεγονέναι τὰς προτέρας ἡμέρας παρὰ τὰς νῦν, βραχὺ συσταλεισῶν τῶν ὡρῶν τοῦ νυχθημέρου, διὰ τὸ ἀπαγγέλλεσθαι ὑπὸ τοῦ ὑμνῳδοῦ πρὸ τὸν Θεόν· «Τῇ διατάξει σου διαμένει ἡ ἡμέρ⟨α⟩»[5].

Ἀλλ' ἐπεὶ ἀδύνατον καθ' ἱστορίαν οὕτω τὰς ἡμέρας κολοβοῦσθαι, ἀνακτέον τὸ εὐαγγελικὸν περὶ τῆς κολοβ⟨ώ⟩σεως τῶν ἡμερῶν καὶ ⟨τὸ περὶ⟩ τῶν μικρῶν ἡμερῶν κείμε⟨ν⟩ο⟨ν⟩ ἐν τῇ προφητικῇ λέξει.

Τῶν νοητῶν ἡμερῶν πρὸς τοῦ ⟨ἡλίου⟩ τῆς δικαιοσύνης ἐχουσῶν μέγεθος καὶ πλῆθος, καὶ τὸ⟨..⟩τ.ον ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν φωτιζομένων καὶ οὐ τοῦ τ..⟨...⟩τος αὐτὰς θείου φωτός. Ὅταν γὰρ περὶ τοῦ δικαίου τ⟨οῦ⟩ «κατοικοῦντος ἐν βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου»[6] ὁ Κύριος λέγῃ· «Μακρότητι ἡμερῶν ἐμπλήσω αὐτόν»[7], οὐ πολυχρονιότητα ἐπαγγέλλεσθαι τῷ δικαίῳ φαμὲν ποθοῦντι «ἀναλῦσαι ἵνα σὺν Χριστῷ γένηται»[8], ὡς λέγειν αὐτόν· «Οἴμοι ὅτι ἡ παροικία μου ἐμακρύνθη»[9].

Ἀμέλει γοῦν καὶ ἡ ἱστορία μάχεται τῇ τοιαύτῃ νοήσει, οὐ πολυημέρων γινομένων ἐκ παντὸς τρόπου τῶν τιμώντων γονέας, εἰρημένου πρὸς ἕκαστον· «Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ **366** τὴν μητέρα, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἔσῃ πολυχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς ἧς Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσίν σοι»[10]. Ἔστιν γὰρ εὑρεῖν τηροῦντας τὴν ἐντολὴν ταύτην ὠκυμόρους ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἔξω τῆς ἐπικήρου ζωῆς γινομένους.

---

1. Ζαχ. 4,10. 2. Ζαχ. 1,12. 3. Ματθ. 24,22. 4. Πρβλ. Α' Κορ. 9,24. 5. Ψαλ. 118,91. 6. Ψαλ. 90,1. 7. Ψαλ. 90,16. 8. Πρβλ. Φιλιπ. 1,23. 9. Ψαλ. 119,5. 10. Ἐξ. 20,12.

Ἐπεὶ οὖν ἐλέγχεται τὸ ῥητὸν οὐκ ἔχον ὡς οἱ πολλοὶ νομίζουσιν, τὸ ἐν Ψαλμοῖς λεγόμενον περὶ μακρότητος ἡμερῶν καὶ εἴ που ἀλλαχοῦ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς οἷόν ἐστιν τό· «Ζωὴν ἠτήσατο καὶ ἔδωκας αὐτῷ μακρότητα ἡμερῶν εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος»[1], καὶ τὸ ἐν Παροιμίαις· «Δίκαιοι ποιήσουσιν ἐν πλούτῳ ἔτη πολλά»[2]. Ὅτι δὲ ὁ παρεκτείνων φωτισμὸς καὶ μακρότης ἡμερῶν ἐστιν ὁ ἱεροφάντης τῶν θείων νόμων Μωϋσῆς πρὸς τὸν φιλόθεόν φησιν· «Αὕτη ἡ ζωή σου καὶ ἡ μακρότης τῶν ἡμε⟨ρ⟩ῶν σου· ἀγαπᾶν Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅ⟨λ⟩ης καρδίας σου»[3]. Ἐπεὶ γὰρ φωτεινή ἐστιν ἡ σύντονος πρὸς Θεὸν ἀγάπη, μακρὰς καὶ μεγάλας ἡμέρας παρασκευάζει, ὥσ⟨τε⟩ μετέχοντα αὐτῆς πολυήμερον καὶ μακροήμερον ⟨τυγ⟩χάνειν. Ταύταις ταῖς ἡμέραις συγκρινόμεναι αἱ εἰσα⟨γ⟩ωγικαὶ ἐκλάμψεις τυγχάνουσιν ἡμέραι μακραί· ἃς ὁ ⟨οὐ⟩κ ἐξουθενῶν ῥᾷστα πειραθήσεται τῶν μετὰ τὰς εἰσαγωγὰς λαμπρῶν προκοπῶν. Ἐν αἷς ὁ γενάμενος χαρήσεται «χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ καὶ δεδοξασμένῃ»[4], ὑπαρχούσῃ «καρπῷ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»[5].

Τί δὲ ἀκολουθεῖ τῷ οὕτω χαρέντι ἢ τὸ ὄψεσθαι τὸν κασσιτέρινον λίθον ἐν χειρί, τοῦτ' ἔστιν ἐν πράξει, τοῦ Ζοροβάβελ, τῷ ἐξ αὐτοῦ γενεαλογεῖσθαι τὸν ἐξ Ἀβραὰμ καὶ Δαυὶδ καὶ τέλος ἐκ τῆς Μαρίας Ἰησοῦν, τὸν διὰ τὸ δι' ὅλων φωτεινὸν εἶναι καὶ διορατικοὺς ἀπεργαζόμενον τοὺς πλησιάζοντας αὐτῷ.

368 Εἶναι ἑπτὰ ὀφθαλμοὺς εἶπεν, ἐφορῶντας καὶ ἐπιβλέποντας πᾶσαν τὴν γῆν, τότε μάλιστα ὅτε ἔμαθον ποιεῖν δικαιοσύνην οἱ οἰκοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς[6], πορευόμενοι ἄμωμοι καὶ ἐργαζόμενοι δικαιοσύνην. Ὅτι δ' οὗτοι ἐπιβλέπονται ὑπὸ Κυρίου, ἀπὸ τοῦ ψαλμῳδοῦ μαθεῖν ἔστιν λέγοντος· «Ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν»[7]. Ἑπτὰ θείους ὀφθαλμοὺς ἔχει ὁ ὅλος ἐξ ὅλων διορατικὸς ὑπάρχων· ταύτῃ γοῦν καὶ τὰ πανάγια Χερουβεὶν οἷς ἐποχεῖται Θεός, κατὰ τὴν ὅρασιν τοῦ Ἰεζεκιήλ, δι' ὅλων εἰσὶν ὁμματώμενα, πλήρη[ς] εἶναι εἰρημένα ὀφθαλμῶν[8], ὡς καὶ τὰ νῶτα καὶ τὰ πρόσω αὐτῶν ἔχειν ὀφθαλμοὺς ἐποπτικοὺς τῶν ὑπερφυῶν καὶ μεγάλων θεαμάτων. Πληθυσμὸς δὲ γνώσεως ἑρμηνεύεται τὰ Χερουβείν· ἐξ οὗ παρίσταται ὅτι ὁρῶσιν ἃ ἐπίστανται καὶ οἷς ἐπιβάλλουσι βλέπουσι.

Ὅρα εἰ τό· «Τίς ἐξουδένωσεν εἰς ἡμέρας μικράς;» οὐ τὸν σπάνιον θεατὴν δηλοῖ, ἀλλά τινα τὸν πα⟨ρά⟩τισιν καλούμενον ἰδίως ποιόν, παρ' ἄλλοις δ' ἄτομον, πα⟨ρα⟩πλησίως τῷ ἀποστολικῷ ῥητῷ ἔχοντι οὕτως· «Πᾶς οἶκο⟨ς⟩ κατασκευάζεται ὑπό τινος»[9].

370 Ζαχ. 4, 11-14. Καὶ ἀπεκρίθην καὶ εἶπα πρὸς αὐτόν· Τί αἱ δύο ἐλαῖαι αὗτ⟨αι⟩

---

1. Ψαλ. 20,5. 2. Παρμ. 13,23. 3. Δευτ. 30,20. 6. 4. Α' Πέτρ. 1,8. 5. Γαλ. 5,22. 6. Ρβλ.. 26,9. 7. Ψαλ. 33,16. 8. Ρβλ.. Ἰεζ. 10,12. 9. Ἑβρ. 3,4.

αἱ ἐκ δεξιῶν τῆς λυχνίας καὶ ἐξ εὐωνύμων; Καὶ ἐπηρώτ⟨η⟩σα ἐκ δευτέρου καὶ εἶπα πρὸς αὐτόν· Τί οἱ δύο κλάδοι τῶ⟨ν⟩ ἐλαιῶν οἱ ἐν ταῖς χερσὶν τῶν δύο μυξωτήρων τῶν χρυσῶν τῶν ἐπιχεόντων καὶ ἐπαναγόντων τὰς ἐπαρυστρίδας τὰς χρυσᾶς; Καὶ εἶπεν πρός με· Οὐκ οἶδας τί ἐστιν ταῦτα; Καὶ εἶπα· Οὐχί, Κύριε. Καὶ εἶπεν· Οὗτοι οἱ δύο υἱοὶ τῆς πιότητος παρεστήκασιν τῷ Κυρίῳ πάσης τῆς γῆς[1].

Ἐπερωτήσαντος τοῦ ἀγγέλου τοῦ λαλοῦντος ἐν τῷ προφήτῃ· «Τί βλέπεις σύ;» ἀπεκρίθη καὶ εἶπεν πευστικῶς· «Τίνες αἱ δύο ἐλαῖαι αἱ ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων τῆς λυχνίας;» Ἀποκρίσεως αὐτῷ μὴ δοθείσης, ἐκ δευτέρου ἐπερωτᾷ περὶ δύο κλάδων τῶν ἐλαιῶν οἱ ἐν ταῖς χερσὶν τῶν δύο μυξωτήρων τῶν ἐπιχεόντων καὶ ἐπαναγόντων τὰς ἐπαρυστρίδας τὰς χρυσᾶς. Πρὸς ὃν ὁ ἄγγελος· «Οὐ γινώσκεις τί ἐστιν ταῦτα;» Οὐχί, Κύριε, εἰπόντος τοῦ προφήτου, ὁ ἄγγελος ἔφη· «Οὗτοι οἱ δύο υἱοὶ τῆς πιότητος παρεστήκασιν τῷ Κυρίῳ πάσης τῆς γῆς».

Τῷ ἀρχὴν ἔχοντι μυσταγωγίας οὐ δυνατόν πω γνῶναι τίνες ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων τῆς λυχνίας ἐλαῖαι· διὸ ἐκ δευ**372**τέρου ἐπερωτᾷ περὶ κλάδων δύο τῶν ἐλαιῶν. Σεσαφήνισται ἐν τοῖς πρότερον λόγους εἶναι μελέτης θείας, ἐλαίας ὀνομαζομένους διὰ τὸ τὸν καρπὸν αὐτῶν αὔξειν καὶ τρέφειν τὸ φῶς. Ἐπεὶ οὖν ⟨οὐ⟩ δυνατὸν τὸν «ἐκ μέρους γινώσκοντα καὶ προφητεύοντα»[3] θεωρῆσαι ἐξ ὅλων τὰ στελέχη καὶ τὰ ἔρνη τῶν ⟨ἐ⟩κκειμένων φυτῶν, ἐκ δευτέρου ἐπερώτησιν προσάγει ⟨περ⟩ὶ δύο κλάδων ἐλαιῶν, τούτων γὰρ μόγις γνῶσιν ⟨ἔχε⟩ιν δυνατὸν τὸν «δι' ἐσόπτρου καὶ αἰνίγματος»[3] ἐπιβάλλον⟨τα⟩ τῇ ἀληθείᾳ, ἵν' ἐκ τῶν μερικῶν ὠφεληθεὶς δυνηθῇ ποτε γνῶναι τίνες αἱ ἐλαῖαι τυγχάνουσιν.

Καὶ ἐπεὶ μία ἀποδόσεων κατά τινα τῶν ἐξηγησαμένων τὸ ῥητὸν ὃς τὰς δύο ἐλαίας εἰς τὸν περὶ Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος λόγον ἐξέλαβεν, ὅρα εἰ οἱ κλάδοι τῶν ἐλαιῶν τούτων ἐκλαμβάνοιντο τὰ ἐφικτὰ τῷ ἐκ μέρους γινώσκοντι. Καὶ Χριστοῦ μὲν ἐλαίας ὄντος, κλάδος εἴη τὸ σάρκα γεγονέναι τὸν Λόγον· τοῦ δ' Ἁγίου Πνεύματος, ἡ εἰσαγωγικὴ θεωρία αὐτοῦ, ὀνομαζομένη «ἀρραβὼν»[4] αὐτοῦ.

Περὶ τούτων ἐκ δευτέρου ἐπερωτήσας, ὁ θεοληπτούμενος ἤκουσεν πρὸς τοῦ μυσταγωγοῦντος ἀγγέλου· «Οὐ γινώσκεις τί ἐστιν ταῦτα;» Τοῦ δὲ φήσαντος· «Οὐχί, Κύριε», «Οὗτοι ,φησίν, εἰσὶν οἱ δύο υἱοὶ τῆς πιότητος· παρεστήκασιν τῷ Κυρίῳ πάσης τῆς γῆς». Ὃν-

---

1. Ζαχ. 4,11-14. 2. Α' Κορ. 13,9. 3. Πρβλ.. Α' Κορ. 13,12. 4. Β' Κορ. 5,5.

περ γὰρ τρόπον ἐκ δεξιῶν τοῦ **374** περὶ Πατρὸς λόγου, οὗτος δ' ἐστὶν τὸ λαμπάδιον τὸ ἐπάνω τῆς λυχνίας, ὡς ἡρμήνευται μικρῷ πρότερον, οὕτω τῆς περὶ Πατρὸς θεωρίας πιότητος προσαγορευομένης, υἱοὶ αὐτῆς τυγχάνουσιν ὁ περὶ Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος λόγος, ὡς ἐνδέχεται γνῶναι τὸν ἔτι ἐν σώματι ὄντα.

Κατὰ ἀπόδοσιν ἄλλην, ἡ τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν μυστικὴ νόησις πιότης ἐστὶ τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸ λεχθὲν ἐν πέμπτῳ καὶ τριακοστῷ Ψαλμῷ πρὸς τὸν Κύριον Θεόν· «Μεθυσθήσονται ἀπὸ πιότητος οἴκου σου»[1], δῆλον δ' ὅτι «οἱ ἐλπίζοντες ἐν ταῖς πτέρυξιν τοῦ Θεοῦ»[2] ἀνθρώπων υἱοί, δύο υἱοὶ ὄντες τῷ τὸν μὲν ἐκ περιτομῆς γεγενῆσθαι, τὸν δὲ κατὰ τὸ Χριστοῦ εὐαγγέλιο⟨ν⟩.

Ἐπίστησον εἰ δύνασαι πιότητος υἱοὺς δύο ἐκλαβεῖν παρεστηκότας τῷ Κυρίῳ πάσης τῆς γῆς, τοὺς ὀφθέντας ἐν δόξῃ μετὰ Ἰησοῦ ἐν τῷ ὄρει Μωϋσέα καὶ Ἠλίαν[3], τὸν νομικὸν καὶ προφητικὸν δηλονότι λόγον. Ὥσπερ γὰρ ὁ πνευματικὸς νόμος υἱὸς τυγχάν⟨ει⟩ τῆς ἀποδοθείσης πιότητος, οὕτω καὶ ὁ ἀνηγμένος προφή⟨του⟩ λόγος. Ἀνέγνων ἐν ἀποκρύφῳ βιβλίῳ τὸν Ἐνὼχ καὶ τὸν Ἠ⟨λίαν⟩ τοὺς δύο υἱοὺς τῆς πιότητος εἶναι, ὡς εἰκὸς διὰ τὸ προσόνα⟨σθαι⟩ παρὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. «Ὁ μὲν γὰρ Ἐνὼχ **376** μετετέ⟨θη⟩ τοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον»[4], «ὁ δὲ Ἠλίας ἀνελήμφθη» πυρίνου ἅρματος καὶ ἵππου ἀναγαγόντων αὐτὸν «ὡς εἰς τὸν οὐρανόν»[5].

Ταῦτα κατὰ δύναμιν τὴν ἡμετέραν, βραχεῖαν οὖσαν, θεωρήσαντες, ἐκθώμεθα τὰ ἑξῆς τοῦ προφήτου, νοῆσαι καὶ αὐτὰ ποθοῦντες, ἐὰν ἄρα «δώῃ λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος ἡμῶν»[6] ὁ φωτίζων δι' ἀποκαλύψεων τὸν προφήτην.

Ζαχ. 5, 1-4. Καὶ ἐπέστρεψα καὶ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου· καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ δρέπανον πετόμενον. Καὶ εἶπεν πρός με· Τί σὺ βλέπεις; Καὶ εἶπα· Ἐγὼ ὁρῶ δρέπανον πετόμενον, μῆκος πήχεων εἴκοσι, καὶ πλάτος πήχεων δέκα. Καὶ εἶπεν πρός με· Αὕτη ἡ ἀρὰ ἡ ἐκπορευομένη ἐπὶ προσώπου πάσης τῆς γῆς· διότι πᾶς κλέπτης ἐκ τούτου ἕως θανάτου ἐκδικηθήσεται καὶ πᾶς ὁ ἐπίορκος ἐκ τούτου ἕως θανάτου ἐκδικηθήσεται. Καὶ ἐξοίσω αὐτό, λέγει Κύριος παντοκράτωρ, καὶ εἰσελεύσεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ κλέπτου καὶ εἰς οἶκον τοῦ ὀμνύοντος τῷ ὀνόματί μου ἐπὶ ψεύδει, καὶ καταλύσει ἐν μέσῳ τοῦ οἴ-

---

1. Ψαλ. 35,9. 2. Πρβλ. Ψαλ. 35,8. 3. Πρβλ. Λουκ. 9,30. 4. Ἑβρ. 11,5. 5. Πρβλ. Δ' Βασ. 2,11. 6. Ἐφ. 6,19.

κου αὐτοῦ, καὶ συντελέσει αὐτὸν καὶ τὰ ξύλα αὐτοῦ καὶ τοὺς λίθους αὐτοῦ[1].

Ἐπιστρέψας ἀπὸ τῆς φθασάσης ὀπτασίας, ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου τοὺς τῆς διανοίας. Καὶ ὁρῶ δρέπανον πετάμενον, μῆκος ἔχον πήχεων εἴκοσι, καὶ πλάτος πήχεων δέκα. Ὅπερ δρέπανον, ὁ δεικνὺς τὴν περὶ αὐτοῦ θέαν φησίν· Λῦτη ἐστὶν ἡ ἀρά, τοῦτ' ἔστιν ἡ κόλασις, ἡ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἐπαγομένη, ἐπὶ τῷ κόψαι καὶ συντελέσαι τὸν κλέπτην καὶ ἐπίορκον. Καὶ ὅρα γε τὸ μέγεθος τῆς δι' ἀποκαλύψεως γινομένης παιδεύσεως, **378** φανερού⟨σ⟩ης ἐκ τῶν φανερῶν τὰ μὴ φαινόμενα, ἐκ τῶν αἰσθητῶν ⟨τὰ⟩ νοούμενα.

Ἐπὶ γὰρ ψήφου τοῦ δικαίου κριτοῦ ἐξετάζοντος ⟨τὸ⟩ν δίκαιον καὶ τὸν ἀσεβῆ, ἀποδιδόντος τε ἑκάστῳ κατὰ ⟨τὴν⟩ πρᾶξιν καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ[2], τὰς ἐπιφερομένας κατὰ τῶν ⟨ἀδί⟩κων καὶ ἀσεβῶν ἀνθρώπων τιμωρίας, ὅπου μὲν μάχαιραν καὶ βέλη, ὅπου δὲ ἀξίνην καὶ δρέπανον ὀνομάζει. Ὅταν γὰρ «οἱ πονηροὶ καὶ γόητες ἄνθρωποι»[3] καὶ σὺν τούτοις οἱ ἁλιτήριοι δαίμονες πολέμιοι καὶ στασιώδεις δι' ἣν ἔχουσιν ὠμότητα τυγχάνωσιν, τὰ ἐπαγόμενα κατ' ἀξίαν τοῖς τοιούτοις ξίφη καὶ ἀκόντια προσαγορεύονται, ἐπιφερόμενα πρὸς τοῦ λέγοντος Κυρίου ἐν ᾠδῇ μεγάλῃ τοῦ Δευτερονομίου· «Μεθύσω, τὰ βέλη μου ἀφ' αἵματος, καὶ ἡ μάχαιρά μου καταφάγεται ἀφ' αἵματος τραυματιῶν»[4], καὶ ἔτι· «Ἐπάξω τὴν μάχαιράν μου ἐπ' αὐτούς, καὶ τὰ βέλη μου συντελέσει αὐτούς»[5].

Καὶ ἐπεὶ μὴ μόνων τῶν ἐπὶ γῆς ἁμαρτανόντων, ἀλλὰ καὶ τῶν εἰς πονηρίαν πεσόντων ἀγγέλων ἅπτεται ἡ κόλασις — γέγραπται γάρ· «Ὁ Θεὸς ἀγγέλων ἁμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο»[6], ἀπολιπόντων τὸ οὐράνιον οἰκητήριον[7]— ἐν Ἡσαΐᾳ λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ· «Ἐμεθύσθη ἡ μάχαιρά μου ἐν τῷ οὐρανῷ»[8]. Μάλιστα δὲ γνωρίζεται ἡ ἐπαγομένη κατὰ τῶν ἀσεβῶν ἐπίπονος κρίσις, ἐν τῷ φερομένῳ ἐν Ἀμώς, τῷ δευτέρῳ τῶν Δώδεκα Προφητῶν, οὕτως ἔχοντι· «Ἐν ῥομφαίᾳ τελευτήσουσιν πάντες ἁμαρτωλοὶ λαοῦ»[9]. Οὐ γὰρ περὶ αἰσθητοῦ ὀργάνου πολεμίων ἡ προφητικὴ λέξις, τῷ μηδεπώποτε πάντας τοὺς ἁμαρτάνοντας τοῦ λαοῦ ξίφει ὁρατῷ ἀνῃρῆσθαι. Ἰσοδυναμούντως καὶ ἐν ἑβδόμῳ Ψαλμῷ ἀπειλεῖ ὁ μελῳδὸς φάσκων πρὸς τοὺς καλουμένους εἰς μετάνοιαν· «Ἐὰν μὴ ἀποστραφῆτε, τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ στιλβώσει, τὸν τόξον αὐτοῦ ἐνέτεινεν, αὐτὸ **380** καὶ ἐν αὐτῷ ἡτοίμ⟨α⟩σεν σκεύη θανάτου· τὰ βέλη αὐτοῦ τοῖς καιομένοις ἐξειργά⟨σατο⟩»[10]. Πρός γε νοῦν τῶν σκευῶν τοῦ θανάτου ἐν Ἱερεμίᾳ λέ⟨γεται⟩· «Ἕως πότε κόψεις ἡ μάχαιρα τοῦ Κυρίου, ἕως πότε οὐχ ἡσυχ⟨άσεις⟩; ἐπιστράφητι εἰς τὸν κολεόν σου»[11].

---

1. Ζαχ. 5,1-4. 2. Πρβλ. Ματθ. 16,27. 3. Πρβλ. Β' Τιμ. 3,13. 4. Δευτ. 32,42. 5. Πρβλ. Δευτ. 32,23. 6. Β' Πέτρ. 2,4. 7. Πρβλ. Ἰούδ. 6. 8. Ἡσ. 34,5. 9. Ἀμὼς 9,10. 10. Ψαλ. 7,13-14. 11. Ἱερ. 29,5,6.

Ἀρκούντως ἐκτεθ⟨έντων⟩ τῶν πολεμικῶν ὀργάνων πληττόντων καὶ βλαπτόντων τοὺς ὠμοθύμους καὶ στασιώδεις ἀνθρώπους τε καὶ δαίμονας, ἴδωμεν καὶ τὰ μετ' αἰνιγμοῦ ἀπαγγελλόμενα περὶ τῶν καρπὸν καλὸν μὴ φερόντων δένδρων, σκευῶν ὀργῆς ἢ τῶν κολάσεων αὐτῶν. «Ποιήσατε γὰρ καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας»[1]· καὶ μεθ' ἕτερα· «Ἤδη ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται»[2]. Κατὰ τῶν οὕτως ἑρμηνευομένων φυτῶν, ἢ ἀρὰ δρεπάνου δίκην ἐπάγεται ἐπὶ τῷ ἐκκοπῆναι ἐκείνους περὶ ὧν εἴρηται καρπὸν ὀλέθριον καὶ ἐπιβλαβῆ φερόντων· «Οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν ἀνόητοι. Ἐκ γὰρ ἀμπέλου Σοδόμων ἡ ἄμπελος αὐτῶν, καὶ ἡ κλῆματις αὐτῶν ἐκ Γομόρων· ἡ σταφυλὴ αὐτῶν σταφυλὴ χολῆς, βότρυς πικρίας αὐτοῖς, θυμὸς δρακόντων ὁ οἶνος αὐτῶν, καὶ θυμὸς ἀσπίδων ἀνίατος»[3]. Φαύλης δὲ προαιρέσεως, δίκην βλαβερᾶς ἀμπέλου, δηλητηρίους καρποὺς ἀγαγούσης, ἔδει ὀξεῖ δρεπάνῳ ἐκκοπῆναι, καὶ τὴν σταφυλὴν καὶ τὸν βότρυν περιαιρεθῆναι. Τούτων ὁλοσχερέστερον φανέντων, ὅρα καὶ τὰ καθ' ἕκαστον ὡς οἷόν τε σαφηνίσαι.

Ἐπιστρέψας ὁ προφήτης ἐξ ὧν εἶδεν ἤδη καὶ ἐδίδαξεν, ἐπάρας τοὺς φωτεινοὺς τῆς καρδίας ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὁρᾷ πετάμενον ⟨δ⟩ρέπανον, οὐκ αἰσθητόν, ἀλλὰ νοούμενον δηλονότι, ἔχον μῆκος πήχεων εἴκοσι καὶ πήχεων δέκα τὸ πλάτος, ἐκκό⟨πτον⟩ «πᾶσαν φυτείαν ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ οὐράνιος Πατήρ»[4]. Καὶ ⟨πάν⟩τα ἐκτεμνόμενα ἀκάθαρτα τυγχάνει. Εἰκοσαπήχει ⟨τὸ **382** μ⟩ῆκος δρεπάνῳ ἡ ἐκτομὴ γίνεται· οὐ καθαρὸς γὰρ ὁ εἴκοσι ⟨ἀ⟩ρ⟨ιθ⟩μός, δυὰς ὢν ἐν δεκάσιν. Ἀλλ' ἐπεὶ μὴ μένει ἀεὶ μόνον τὸ μῆκος, πλάτος προσλαμβάνει πήχεων δέκα. Ἔοικεν δὲ ὁ ἀριθμὸς οὗτος μονάδι. Δείκνυται δὲ διὰ τῶν ἐκκειμένων μέτρων ὅτι τέλος αἴσιον καὶ ἐπωφελὲς ἐπιγίνεται τοῖς διὰ τοῦ δρεπάνου κεκαθαρμένοις. Ἀρὰ δὲ καλεῖται τὸ δρέπανον διὰ τὸ πόνους καὶ κακώσεις ἐμποιεῖν τοῖς καθαιρομένοις, ἐκδίκησιν ἐπάγον κατὰ παντὸς κλέπτου καὶ ὀμνύντος τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπὶ ψεύδει. Ἵν' οὖν μή τις ταῦτα πάθῃ, τηρείτω τὰς οὕτω ἐχούσας ἐντολάς, ἐν μὲν τῇ μωσαϊκῇ διδασκαλίᾳ· «Οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις»[5], ἐν δὲ τῇ ἀποστολικῇ· «Ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κοπιάτω ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθόν»[6].

Ὅνπερ δὲ τρόπον παραιτητέα ἡ κλοπὴ διὰ τὴν ἀρὰν καλουμένην δρέπανον, οὕτω φευκτέα ἔστω ἡ ἐπιορκία, «οὐ λαμβανομένου τοῦ ὀνόματος Κυρίου ἐπὶ ματαίῳ»[7]. Μετ' ὀλίγα γοῦν τῆς προφητείας ἀπαγορεύεται ἡ ἐπιορκία οὕτως· Καὶ τοὺς λαμβάνοντας τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπὶ ψεύδει «καὶ ὅρκον ψευδῆ μὴ ἀγαπᾶτε»[8].

Περὶ τῆς τοιαύτης ἀρᾶς ὁ Κύριος λέγει οὔσης δρεπάνου· «Ἐξοίσω αὐτὸ» ψήφῳ κρίσεως, «καὶ εἰσελεύσεται εἰς τὸν οἶκον

---

1. Ματθ. 3,8. 2. Ματθ. 3,10. 3. Δευτ. 32,31-33. 4. Ματθ. 15,13.
5. Δευτ. 5,18,19. 6. Ἐφ. 4,28. 7. Ιρβλ. Ἐξ. 20,7. 8. Ζαχ. 8,17.

τοῦ κλέπτου καὶ ἐπιόρκου καὶ συντελέσει αὐτὸν καὶ τὰ ξύλα καὶ τοὺς λίθους αὐτοῦ»[1]. Ὥσπερ δὲ ὁ συντελούμενος οἶκος οὐκ αἰσθητόν ἐστιν οἰκοδόμημα, οὕτως οὐχ ὁρατὰ τὰ συμπληροῦντα καὶ ἀπαρτίζοντα αὐτὸν ξύλα καὶ λίθοι.

Παρὰ τοῖς λοιποῖς τῶν ἑρμηνευσάντων τὴν ἑβραϊκὴν γραφήν, διφθέρα ἡ ἀρὰ εἴρηται, καλύπτουσα δηλονότι τ⟨οὺς⟩ ἁλόντας αὐτῇ κλέπτην καὶ ἐπίορκον.

Πέταται δὲ τὸ δρέπανον τοῦτο τάχιστα ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν **384** ἐρχόμενον. Καὶ κ⟨α⟩τὰ δεύτερον λόγον πέταται ὅτι οὐ μόνον τῶν ἐπὶ γῆ⟨ς ἁ⟩μαρτανόντων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν ἀέρι ἅπτεται ⟨καὶ⟩ τῶν ἀπανταχοῦ ἀσεβούντων κολαζομένων.

Τάχ⟨....⟩ ἐν μέσῳ τοῦ οἴκου, τοῦτ' ἔστι τῷ ἡγεμονικῷ, καταλύει τὸ δρ⟨έ⟩πανον, παραπλησίως τῇ μαχαίρᾳ τῇ σχιζούσῃ μέσον τὸν κατὰ Σωσάννης μοιχικῶς ἐπιμανέντα κριτὴν τοῦ Ἰσραήλ[2]. Καὶ ἐν τούτῳ γὰρ τῷ ῥητῷ τὸ σχισθῆναι μέσον τὸν ἐπὶ μοιχείᾳ κατακριθέντα, τὸ διῃρῆσθαι τὸ ἡγεμονικὸν αὐτοῦ σημαίνει.

Ζαχ. 5,5-8. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν ἐμοὶ καὶ εἶπεν πρός με· Ἀνάβλεψον τοῖς ὀφθαλμοῖς σου καὶ ἰδὲ τὸ ἐκπορευόμενον τοῦτο. Καὶ εἶπα· Τί ἐστιν; Καὶ εἶπεν· Τοῦτο τὸ μέτρον τὸ ἐκπορευόμενον. Καὶ εἶπεν· Αὕτη ἡ ἀδικία αὐτῶν ἐν πάσῃ τῇ γῇ. Καὶ ἰδοὺ τάλαντον μολίβου ἐξαιρόμενον, καὶ ἰδοὺ γυνὴ μία ἐκάθητο ἐν μέσῳ τοῦ μέτρου. Καὶ εἶπεν· Αὕτη ἐστὶν ἡ ἀνομία· καὶ ἔρριψεν αὐτὴν ἐν μέσῳ τοῦ μέτρου καὶ ἔρριψεν τὸν λίθον τοῦ μολίβου εἰς τὸ στόμα αὐτῆς[3].

Ὁ λαλῶν συνήθως ἄγγελος ἐν τῷ προφήτῃ ἐξῆλθεν, ἔνδον οὐ μένων, ἵνα δείξῃ τὴν ἀνομίαν καὶ τὸ μέτρον καὶ τὸ τάλαντον τοῦ ἐξαιρομένου μολίβου.

Τί δὲ τούτων ἕκαστον σημαίνει, καλὸν ἐπιστήσαντα θεωρῆσαι.

386 Ἔστι τοίνυν τὸ δεικνύμενον ἐκπορευόμενον μέτρον, τὸ πλήρωμα πάσης κακίας καὶ ἀσεβείας· ὅπερ οὔπω ὑπάρχον «τοῖς Ἀμορραίοις καὶ τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν»[4], οὐκ ἐκόλαζεν τὰ ὠνομασμένα ἔθνη, τότε τιμωρίαν ὑφιστάμενα ὅταν ἀναπληρωθῶσιν αὐτῶν αἱ ἁμαρτίαι, οὐδενὸς εἴδους ἀδικήματος ἀπόντος, κατὰ τὸ λεχθὲν περί τινων· «Οὐαὶ ἔθνος ἁμαρτωλόν, λαὸς πλήρης ἁμαρτιῶν»[5]. Τῷ αὐτῷ τρόπῳ καὶ περὶ τῶν πλη⟨σθ⟩έντων κατὰ Σωσάννης τῆς σωφρο-

---

1. Ζαχ. 5,4. 2. Πρβλ.. Δαν. Σουσ. 55. 3. Ζαχ. 5,5-8. 4. Πρβλ. Γεν. 15,16. 5. Ἡσ. 1,4.

νεστάτης ἔρωτι ⟨μ⟩οιχικῷ εἴρηται· «Ἦλθον δὲ καὶ οἱ δύο πρεσβύτεροι πλήρεις ἀνόμου ⟨ἐνν⟩οίας»[1]. Καὶ περὶ τοῦ Ἐλύμα δὲ τοῦ μάγου εὐθυβόλως ⟨ὁ Ἀπ⟩όστολος εἶπεν, πληκτικώτατα προφέρων τοὺς ἐλεγ⟨μούς⟩ αὐτῷ· «Ὦ πλήρης δόλου καὶ πάσης ῥᾳδιουργίας, υἱὲ ⟨διαβό⟩λου, ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης, οὐ παύῃ δι⟨α⟩στρέφων τὰς ὁδοὺς Κυρίου τὰς εὐθείας;»[2].

Κατασκευάζεται δὲ ἡ θεωρία αὕτη μάλιστα ἐξ ὧν εἶπεν ὁ Σωτὴρ τοῖς εἰποῦσιν Ἰουδαίοις· «Εἰ ἦμεν ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἤμεθα κοινωνοὶ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν. Ὥστε μαρτυρεῖτε ὅτι υἱοί ἐστε τῶν ἀποκτεινάντων τοὺς προφήτας· πληρώσατε οὖν καὶ ὑμεῖς τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν»[3]. Εἰ γὰρ καὶ μυρία κατὰ τῶν προφητῶν φονικῶς ἐπλημμέλησαν, ἀλλ' οὖν ἔλιπεν πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ μέτρου τῶν ἀσεβημάτων ἡ κατὰ τοῦ ταῦτα λέγοντος Ἰησοῦ τόλμα καθ' ἣν σταυρῷ αὐτὸν περιβεβλήκασιν· τότε γὰρ τότε τὸ μέτρον τῆς δυσσεβείας αὐτῶν πεπλήρωται, ὅτε σὺν τοῖς προφητεύσασιν τὸν προφητευθέντα κατέκριναν θανάτῳ.

388 Ὥσπερ οὖν ἐστιν μέτρον ἁμαρτημάτων τοῖς κολαστέοις, οὕτω καὶ μέτρον ἀγαθῶν ἔργων καὶ φρονημάτων τοῖς τὸν σπουδαῖον καὶ κατ' εὐσέβειαν πεποιωμένον βίον ἑλομένοις. Πληροῦται δὲ καὶ τὸ μέτρον τοῦτο ὅταν μηδεμία δικαία γνώμη καὶ ὁσιότης ἀπῇ.

Πρὸς τὰ δύο τάγματα ταῦτα, τό τε ἀγαθὸν καὶ πονηρόν, ὁ Σωτὴρ εἶπεν· «Ὦ μέτρῳ μετρεῖτε ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν»[4]. Τοῖς γὰρ τὸ ἐπαινετὸν πληρώσασιν μέτρον ἐπιμετροῦνται ἐπαγγελίαι ἃς ἄνθρωπος «οὐκ εἶδεν οὐδὲ ἤκουσεν ⟨οὐ⟩δ' ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβησαν, ἑτοιμασθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τ⟨οῖς⟩ ἀγαπῶσιν αὐτόν»[5]. Τοῖς δὲ τὸ ψεκτὸν καὶ ἐπάρατον χειρίσ⟨των⟩ ἔργων λόγων τε καὶ νοημάτων ἀντιμετρεῖται ἡ κόλασις κατ' ἀξίαν ἐπιφερομένη, ὡς τὸν μὲν ἐξελθεῖν «εἰς τὸ σκότο⟨ς τὸ⟩ ἐξώτερον»[6], τὸν δ' ἀπιέναι «εἰς τὸ πῦρ τὸ ἡτοιμασμένο⟨ν τῷ⟩ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ»[7].

Ἐπίστησον εἰ κατ' ἀ⟨μφο⟩τέρων τῶν μέτρων ἢ μόνου τοῦ τῶν δικαίων ἔ⟨ργων ε⟩ἶπεν ὁ Σωτήρ· «Μέτρον καλόν, σεσαλευμένον, πεπιεσμ⟨ένον, ὑ⟩περεκχυν[ν]όμενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ὑμῶν»[8], τ⟨. . . . .⟩ην τὸ ἡγεμονικὸν ὑμῶν. Τάχα δὲ περὶ τοῦ τῶν σπουδαίων μόνου εἴρηται, ἑκατονταπλασίονα καὶ μείζονα «ὧν αἰτοῦμεν καὶ νοοῦμεν»[9] διδόντος τοῦ κριτοῦ τὴν μισθαποδοσίαν, οὐκ ὄντος ἀκολούθου δίδοσθαι μέτρον τοῖς ὧν μὴ πάσας τὰς ἀνομίας παρατηρεῖται[10] ὁ καρδιογνώστης[11] καὶ πάντων τὸν νοῦν ἐπιστάμενος[12], μέτρον διδοὺς τοῖς τοιούτοις οὐ σαλευόμενον, οὐ πιεζόμενον, οὐχ ὑπερεκχυν[ν]όμενον[13], ἀλλ'

---

1. Δαν. Σουσ. (Θδτ.) 28. 2. Πράξ. 13,10. 3. Ματθ. 23,30-32. 4. Λουκ. 6,38. 5. Πρβλ. Α΄ Κορ. 2,9. 6. Ματθ. 8,12. 7. Ματθ. 25,41. 8. Λουκ. 6,38. 9. Ἐφ. 3,20. 10. Πρβλ. Ψαλ. 123,3. 11. Πρβλ. Πράξ. 1,24. 12. Πρβλ. Ἰὼβ 7,20. 13. Λουκ. 6,38.

ἐλλεῖπον καὶ ἀπλήρωτον, ἵν' οὕτω φράσω, ἀπὸ ἐλεημοσύνης καὶ 390
ἀγαθότητος «τοῦ βλεφάροις ἐξετάζοντος τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων»[1].

Εἰς τὸ μέσον τοῦ ἐπιψόγου μέτρου μία γυνὴ ὤφθη καθημένη, οὐκ ἄλλη τῆς ἀνομίας οὖσα καὶ τῆς ὑποβαλλούσης αὐτὴν ἀντικειμένης δυνάμεως. Αὐτὸς γὰρ ὁ προφήτης εἶπεν, δακτυλοδεικτῶν ταύτην τὴν γυναῖκα· «Αὕτη ἐστὶν ἡ ἀνομία πάσης τῆς γῆς»[2], φημὶ δὲ τῆς ἀνθρωπότητος, ἣν καὶ ἀδικίαν ὠνόμασεν· «Πᾶς γάρ, φησίν, ὁ ποιῶν τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ, καὶ ἡ ἀνομία ἐστὶν ἡ ἁμαρτία»[3].

Ἑπομένως ὁρᾷ ὁ μυσταγωγούμενος ἐξαιρόμενον μολίβου τά-
10 ⟨λ⟩αντον καὶ τὴν γυναῖκα ἐξηρμένην ῥερῖφθαι ἐν μέσῳ τοῦ ⟨μ⟩έτρου, οὖσαν ἀνομίαν. Διὰ τί δὲ οὐχ ἁπλῶς ἐν τῷ μέτρῳ, ⟨ἀλλ'⟩ ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ ἡ ὀφθεῖσα γυνή, ἢ ὅτι τὸ μέσον πά⟨σης⟩ κακίας προκατείληφεν, ἄρχουσα τυραννικῶς. Εἰς τὸ ⟨στόμ⟩α δὲ αὐτῆς ῥίπτεται τὸ ἐξαιρόμενον τάλαντον τοῦ ⟨μολί⟩βου. Λόγος δ' ἐστὶν οὗτος ἐπαχθὴς καὶ κατω-
15 φερὴς κ⟨αὶ λα⟩μπρότητος ἐστερημένος, ἀντικειμένως ἔχων τῷ λ⟨όγῳ τ⟩οῦ ἀρετὴν κεκτημένου· «ἄργυρος γάρ, φησίν, πεπυρωμ⟨ένος γ⟩λῶσσα δικαίου»[4]. Ὁ γὰρ περὶ τῆς ὀρθοδόξου γνώμης κ⟨αὶ πρ⟩ακτικῆς ἀρετῆς πολὺ τὸ τίμιον καὶ λαμπρὸν ἔχει, ἀλλ' οὐχ ὁ ἐν τῷ στόματι τῆς ἀνομίας, ἅτε δὴ βαρὺς καὶ κατωφερὴς τυγχάνων, μάλιστα ὅτι
20 δολερὸς καὶ πεπανουργευμένος ἐστίν. Τοιοῦτος ἦν καὶ ὁ τοῦ 392
μάγου Ἐλύμα «σὺν πάσῃ ῥᾳδιουργίᾳ καὶ παντὶ δόλῳ»[5] προφερόμενος.

Οὐ δεῖ δὲ παράδοξον ἡγεῖσθαι εἰ τάττεται ἡ γυναικὸς προσηγορία κατὰ χειρίστης ἕξεως καὶ φαύλης γνώμης καὶ τῆς ἐμποιούσης τὰ τοιαῦτα πονηρᾶς δυνάμεως. Ὥσπερ γὰρ ὧδε ἡ ἀνομία γυνὴ εἴρη-
25 ται, οὕτως ἐν ταῖς θείαις Παροιμίαις ἡ ἀφροσύνη γυνὴ ὠνομάσθη. Ἔχει δὲ τὸ περὶ τούτου ῥητὸν οὕτως, ἐκ προσώπου τοῦ σοφοῦ ἀπαγγελλόμενον πρὸς τὸν ἀκροατήν· «Υἱέ, ἐμῇ σοφίᾳ πρόσεχε, ἐμοῖς δὲ λόγοις παράβαλλε σὸν οὖς, ἵνα φυλάξῃς ἔννοιαν ἀγαθήν· αἴσθησιν δὲ ἐμῶν χει-
λέων ἐντέλλομαί σοι. Μέλι γὰρ ἀποστάζει ἀπὸ χειλέων γυναικὸς πόρ-
30 νης, ἡ πρὸς ὀλίγον γλυκαίνει σὸν φάρυγγα· ὕστερον δὲ πικρότερον χολῆς εὑρήσεις»[6]. Καὶ μετ' ὀλίγα· «Τῆς γὰρ ἀφροσύνης οἱ πόδες κατάγουσιν μετὰ θανάτου εἰς τὸν ᾅδην»[7]. Καὶ περὶ τῆς ἀκολασίας ἐν αὐτῇ τῇ τῶν Παροιμιῶν βίβλῳ ὡς περὶ γυναικὸς εἴρηται ὡς ἐνεδρεύει ὅταν σκότος καὶ ζόφος ᾖ παρὰ γωνίαν ἵν' ἀπατήσῃ καὶ βλάψῃ τὸν ἐνδεῆ φρε-
35 νῶν νεανίαν. Εἶδει γὰρ πορνικῷ ἐπιφανεῖσα, στωμύλους λόγους προφέρουσα, φησίν, ᾧ φενακίσαι θέ⟨λει⟩ ἀναιδεῖ προσώπῳ προσφθεγγομένη αὐτόν, ἅτε ἀνεπτε⟨ρωμέ⟩νη οὖσα καὶ ἄσωτος, ἵν' ἐξάψῃ τὴν καρδίαν τοῦ νέου· «Θυσία εἰρηνική μοί ἐστιν σήμερον, ἀποδίδωμι τὰς εὐ-
χάς μου, ἕνεκεν το⟨ύτου⟩ ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησίν σου, ποθοῦσα τὸ σὸν
40 πρόσωπον ηὗ⟨ρηκά σ⟩ε»[8]. Καὶ μεθ' ἕτερα· «Δεῦρο καὶ ἐγκυλισθῶμεν

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 10,4. 2. Ζαχ. 4,6. 3. Α' Ἰω. 3,4. 4. Παρμ. 10,20. 5. Πράξ. 13,10. 6. Παρμ. 5,1-4. 7. Παρμ. 5,5. 8. Παρμ. 7,7-15.

ἔρωτι, δεῦρο κ⟨αὶ ἀπολ⟩αύσωμεν φιλίας ἕως ὄρθρου»[1]. Μετὰ τοὺς τοιούτους στωμ⟨ύλους⟩ λόγους καὶ τοὺς ἑξῆς συνημμένους, ὁ σοφός φησιν· «Ἀπε⟨πλάν⟩ησεν αὐτὸν πολλῇ ὁμιλίᾳ», ἢ «ὠμυλίᾳ», ὡς ἔχει ἕνια τῶν ἀντιγρά394φων, «βρόχοις δὲ τοῖς ἀπὸ χειλέων ἐξώκειλεν αὐτόν»[2]. Ὅμως εἰ καὶ ἐπλανήθη ὁ νεανίας, ἀλλὰ πάλιν ὁ διδάσκαλος διεγείρει αὐτόν· «Μὴ πορευθῇς ἐν ὁδῷ μετ' αὐτῆς. Ὁδοὶ ᾅδου ὁ οἶκος αὐτῆς κατάγουσαι εἰς ταμίεια θανάτου· πολλοὺς γὰρ τρώσασα καταβέβληκεν, καὶ ἀναρίθμητοί εἰσιν οὓς πεφόνευκεν»[3].

Ὅνπερ δὲ τρόπον γυναῖκες ὀνομάζονται αἱ κακίαι, οὕτω καὶ αἱ ἀρεταί. Ὁ σοφὸς γοῦν περὶ τῆς σοφίας λέγει· «Ἐραστὴς ἐγενόμην τοῦ κάλλους αὐτῆς, καὶ ἤγαγον αὐτὴν πρὸς συμβίωσιν ἐμαυτῷ»[4]. Περὶ τοῦ οὕτως ἠγμένου αὐτὴν γαμετῆς δίκην διαγορεύει τὸ παροιμιῶδες θέσπισμα τόδε· «Ἡ σοφία τίκτει ἀνδρὶ φρόνησιν»[5]. Τούτῳ τῷ ἀνδρὶ προστάττεται· «Περιχαράκωσον αὐτὴν καὶ ὑψώσει σε· τίμησον αὐτὴν ἵνα σε περιλάβῃ»[6]. Πρὸς τὸν ἐκ τῆς ἀρετῆς τεκνώσαντα σπουδαῖον ἄνδρα ἀποτείνεται τὸ Ἅγιον Πνεῦμα φάσκον· «Ἡ γυνή σου ὡς ἄμπελος εὐθηνοῦσα ἐν τοῖς κλίτεσιν τῆς οἰκίας σου· υἱοί σου ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν κύκλῳ τῆς τραπέζης σου»[7]. Ὅτι δὲ οὐ περὶ ⟨θ⟩νητῆς γυναικὸς καὶ τῶν υἱῶν αὐτῆς ταῦτα θεσπίζεται, ὁ ἐπι⟨φ⟩ερόμενος στίχος δηλοῖ· «Ἰδοὺ οὕτως εὐλογηθήσεται ἄνθρωπος ὁ φο⟨βο⟩ύμενος τὸν Κύριον»[8]. Εἰ γὰρ ἀνθρωπίνως τις ἐκλαμβάνοι τὰ τοιαῦτα, ⟨πολ⟩λοὶ τῶν μεγάλων ἁγίων εὐλαβέστατοι ὄντες οὐκ ἔσχον τὴν ⟨εὐλο⟩γίαν, οὐ συνοικήσαντες γυναιξίν, τεκνώσαντες οὐδαμ⟨ῶ⟩ς. Ἀρκεῖ δὲ πρὸς πληροφορίαν παραγαγεῖν Ἠλίαν τὸν μέγαν προ⟨φήτην⟩ καὶ Ἐλισαῖον, τὸν κατὰ θεοσέβειαν ὄντα αὐτοῦ υἱὸν πνευματικόν, τ⟨.....⟩ περὶ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ φάναι· καὶ ἕτεροι δέ εἰσιν πλ⟨είονες⟩ ἀγαμίᾳ σχολάσαντες, ἵνα «μεριμνῶσιν τὰ τοῦ Κυρίου»[9].

396 Ὅλ⟨ας γὰ⟩ρ πολλὰς χιλιάδας παρθένων ἀνδρῶν μὴ μολυνθέντων μετὰ γυναικός[10] ὁ Ἰωάννης εἶδεν ἐν τῇ Ἀποκαλύψει. Εἰ γὰρ καὶ ἀνάγεται τὰ περὶ τῶν παρθένων τῶν συμπληρούντων τὸν ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρα ἀριθμόν, ἀλλ' οὖν ἁγνῆς καὶ σώφρονος διαγωγῆς ἕνεκα, οὐ λυπεῖ ἐκδέξασθαι τὸ ῥητὸν κατὰ πρόχειρον. Φέρεται ἐν τῇ βίβλῳ τῆς κατηχήσεως τῇ Ποιμένι[11] ἐπιγεγραμμένη πολλὰ διὰ γυναικῶν καὶ παρθένων δηλούμενα, ὧν τὰ μὲν ἀρετὰς καὶ εὐλογίας δηλοῖ, τὰ δὲ κακίας καὶ κολάσεις, ἃς ὁ ἐντυχὼν ἐκλήμψεται ἀπὸ τοῦ βιβλίου.

Ζαχ. 5, 9-11. Καὶ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ εἶδον· καὶ ἰδοὺ δύο γυναῖκες ἐκπορευό-

---

1. Παρμ. 7,18. 2. Παρμ. 7,21. 3. Παρμ. 7,25,27,26. 4. Πρβλ. Σ. Σολ. 8,2. 5. Παρμ. 10,23. 6. Παρμ. 4,8. 7. Ψαλ. 127,3. 8. Ψαλ. 127,4. 9. Α' Κορ. 7,32. 10. Πρβλ. Ἀποκ. 14,4. 11. Ἑρμᾶ, Ποιμήν, Ὅρασις γ', 8 καὶ Παραβολὴ θ', 5.

μεναι, καὶ πνεῦμα ἐν ταῖς πτέρυξιν αὐτῶν· καὶ αὗται εἶχον πτέρυγας ὡς πτέρυγας ἔποπος· καὶ ἀνέλαβον τὸ μέτρον ἀνὰ μέσον τῆς γῆς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ εἶπα πρὸς τὸν ἄγγελον τὸν λαλοῦντα ἐν ἐμοί· Ποῦ αὗται ἀποφέρουσιν τὸ μέτρον; Καὶ εἶπεν πρός με· Οἰκοδομῆσαι αὐτῷ οἰκίαν ἐν γῇ Βαβυλῶνος καὶ ἑτοιμάσαι, καὶ θήσουσιν αὐτὸ ἐκεῖ ἐπὶ τὴν ἑτοιμασίαν αὐτοῦ[1].

398 Καὶ νῦν ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμούς τοῦ ἔσω ἀνθρώπου ὡς ἐν ταῖς προλαβούσαις ὀπτασίαις, εἶδεν δύο γυναῖκας ἐκπορευομένας ἐπτερωμένας, καὶ πνεῦμα ἦν ἐν ταῖς πτέρυξιν αὐτῶν. Ἦσαν δὲ αἱ πτέρυγες αὐτῶν ὡς πτέρυγες ζῴου τοῦ καλουμένου ἔποπος. Αἱ οὕτως ἐκπορευόμεναι γυναῖκες ἀνέλαβον τὸ προηρμηνευμένον μέτρον, οὗ ἐν μέσῳ ἡ καλουμέν⟨η⟩ ἀνομία γυνὴ ἐτύγχανεν, καὶ ἀνέλαβον αὐτὸ ἐν μέσῳ τ⟨ῆ⟩ς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ. Τούτων οὕτω τεθεωρημένων, ⟨...⟩ επυθόμην τοῦ λαλοῦντος ἐν ἐμοὶ ἀγγέλου· «Ποῦ ἀποφ⟨έρου⟩σιν τὸ μέτρον; Καὶ εἶπέν μοι· Οἰκοδομῆσαι αὐτῷ οἰκί⟨αν⟩ ἐν γῇ Βαβυλῶνος, καὶ θήσουσιν αὐτὸ ἐκεῖ ἐπὶ τὴν ἑτ⟨οιμ⟩ασίαν αὐτοῦ».

Ἐπιστατέον τίνες αἱ δύο γυναικέ⟨ς εἰσι⟩ν. Ὅρα εἰ δύνανται αἱ δύο κακίαι εἶναι ἤτε ἠθικὴ ἡ κατὰ ⟨παρά⟩βασιν τῶν θείων ἐντολῶν συνισταμένη ἢ ἡ ψευδὴ⟨ς περὶ τῶ⟩ν φρονητέων δόξα καὶ αἱ ἐνεργοῦσαι αὐτὰς πονηρα⟨ὶ⟩ δυνάμεις.

Ὤφθησαν δὲ πτέρυγας ἔχουσαι πνεύματος πεπληρωμένας, ἐκείνου περὶ οὗ γράφει ὁ Ἀπόστολος· «Ἐν οἷς ποτε καὶ ὑμεῖς περιεπατήσατε κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ κόσμου τούτου, κατὰ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀέρος, τοῦ πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας»[2]. Τάχα δὲ συγγενές ἐστιν, φαῦλον ὂν τὸ ἐν ταῖς ἐκκειμέναις πτέρυξιν, τῷ ἀκαθάρτῳ πνεύματι τῷ ἐκβαλλομένῳ ὑπὸ Ἰησοῦ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, ὅπερ ἐκβληθὲν ὑπὸ Ἰησοῦ, ἐὰν ὑποστρέψαν εὕρῃ σχολάζοντα καὶ σεσαρωμένον τὸν τόπον ἀφ' οὗ ἐξεβλήθη, σχολὴν χειρίστην ἔχοντα καὶ σεσαρωμένον, ἀποβληθέντων πάντων ὧν εἶχεν καλῶν, ⟨παραλαμβάνει⟩ πνεύματα ἕτερα ἑπτὰ πονηρότερα αὐτοῦ, εἰσέρχεται καὶ ⟨κατοικεῖ, καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων⟩[3].

400 Πρὸς παράστασιν τοῦ ψεκτὰς εἶναι τὰς πτέρυγας τῶν γυναικῶν, παρεβλήθησαν καὶ ὡμοίωνται ταῖς τοῦ ἔποπος πτέρυξιν. Ἀκάθαρτον δ' ἐστὶν τοῦτο τὸ ζῷον, νεκρῶν φίλον ὂν καὶ σκυβάλων ⟨ἀ⟩νθρωπίνων· νέμεται γοῦν ἐν τοῖς μνήμασιν καὶ νεοσ⟨σ⟩ιὰν ἑαυτῷ ποιεῖ ἐκ κόπρου ἀνθρωπίνης, ἵνα ᾠὰ θεὶς ἐν τῇ ⟨ν⟩οσερᾷ καλιᾷ ἐπωάσῃ καὶ νεοσσοποιήσῃ νεοττοὺς ὁμοίους ⟨αὐ⟩τῷ. Ἔσχεν δὲ τὴν προσηγορίαν ταύτην ἀπὸ τοῦ ἐποπτεύειν κ⟨αὶ⟩ ἐφορᾶν τὰ ἀνθρώπι-

---

1. Ζαχ. 5,9-11. 2. Ἐφ. 2,2. 3. Ματθ. 12,45. Λουκ. 11,26.

να. Χρῶνται δὲ αὐτῷ αἱ γυναῖκες ⟨πεφθ⟩έντι εἰς κακοσχολίας, ἤτοι τὰς παραλαμβανομένας εἰς ⟨....⟩λια καὶ φθόρια, ἢ τὰ ἀγώγιμα εἰς φίλτρον ἀκόλαστον κα⟨ὶ ἐρασ⟩τικόν.

Σκοπητέον τί τὸ ζῷον κατ' ἀναγωγὴ⟨ν ἐκλ⟩αβεῖν δεῖ, καὶ ὅρα εἰ δυνατόν.

Ἢ τὸν διάβολον σημαίνει, ἢ τ⟨ὸν ἀν⟩τίχριστον. Οὐκ ἀπογνωστέον δὲ καὶ τῶν ἑτεροδόξων ἕκαστον. Χαίρει δὲ καὶ ὁ διάβολος καὶ ὁ ἀντίθεος ἀντίχριστος καὶ τῶν αἱρετικῶν ὁ λόγος νέμεσθαι περὶ μνήματα, τὰ αὐτὰ ὄντα τοῖς τάφοις κατὰ ἀλληγορίαν «τοῖς ἔξωθεν κεκονιαμένοις, ἔσωθεν γέμουσιν πάσης ἀκρασίας»[1] καὶ τῶν παραπλησίων λογισμῶν χωριζόντων ἀπὸ Θεοῦ διὰ τὸ εἶναι σκολιοί. Εἴρηται γὰρ ἐν τῇ παναρέτῳ Σοφίᾳ **402** τοῦ Σαλωμῶνος· «Σκολιοὶ λογισμοὶ χωρίζουσιν ἀπὸ Θεοῦ»[2].

Πρὸς τῷ πωτᾶσθαι περὶ τὰ μνήματα τὸ μνημονευθὲν ζῷον διὰ τὸ ἀκάθαρτον ὑπάρχειν καὶ χαῖρον ταῖς δυσωδίαις, ἐκ κόπρου ἀνθρωπίνης τὴν καλιὰν ἑαυτοῦ κατασκευάζει. Τί δὲ τούτῳ ἀκολουθεῖ ἢ τὸ καὶ αὐτόν, τὸν ἔποπά φημι, καὶ τοὺς νεοττοὺς αὐτοῦ ἐν ἀκαθαρσίᾳ διάγειν;

Πρὸς τούτῳ καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἐποπτεύων ἔσχεν τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην· ἀνθρώπινα δέ φημι τὰς ἔριδας καὶ φιλονεικίας καὶ τοὺς ψεγομένους ζήλους, περὶ ὧν γράφει ὁ Ἀπόστολος, ἐλέγχων τοὺς ἐνεχομένους αὐτοῖς· «Ὅπου γὰρ ζῆλος καὶ ἔρις ἐν ὑμῖν, οὐχὶ ἄνθρωποί ἐστε, καὶ κατὰ σάρκα περιπατεῖτε;»[3]. Τοὺς οὕτω σάρκας καλουμένους χαριέντως ἐρεῖς γυναῖκας εἶναι εἰς κακοσχολίας παραλαμβανούσας πεφθέντα τάχα καὶ βρωθέντα τὸν εἰρημένον κατ' ἀναγωγὴν ἔποπα, ὥστ' ἐξ⟨αμ⟩βλῶσαι τὰ ἀπὸ τοῦ φόβου συλλαμβανόμενα[4] ἵνα μὴ ἀποτελ⟨ῆται⟩, καὶ φίλτρα ἐγεῖραι εἰς ἀκολασίαν ἄγοντα.

Τούτων τῶν ⟨γυ⟩ναικῶν καὶ τῶν πτερύγων αὐτῶν ἀποσχέσθαι προσή⟨κει τὸν ἀν⟩αλαβόντα πτέρυγας ὡς περιστερᾶς, ἐν αἷς ὁ πετασθεὶς κ⟨ατα⟩παύει, εὑρίσκων «τὸν σαββατισμὸν τὸν ἀπολειπόμενον τῷ ⟨λαῷ⟩ τοῦ Θεοῦ»[5], νοήσεις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τοῦ καταβάντος ἐν εἴδει περ⟨ιστερᾶ⟩ς ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, ἃς ἔχει μόνος καὶ πᾶς ὁ ἀναπαυόμενος ⟨ἀνὰ⟩ μέσον τῶν δύο διαθηκῶν, κλήρων ὀνομασθεισῶν κατ⟨ὰ τό· «Ἐὰ⟩ν κοιμηθῆτε **404** ἀνὰ μέσον τῶν κλήρων, πτέρυγες περιστερ⟨ᾶς περι⟩ηργυρωμέναι»[6]. Κατὰ ταύτας ἐπτερῶσθαι μακάριόν ἐστιν· ἀναλαμβάνουσιν γὰρ τὸν ἔχοντα εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ὑπερκόσμια.

Τῶν πτερωσθεισῶν κατὰ τὸν ἔποπα δύο γυναικῶν μετεωριζουσῶν τὸ μέτρον ἐφ' ὃ ἡ ἀνομία κάθηται ἀνὰ μέσον τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς,— πεπείρανται γὰρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἁμαρτήσαντες ἄγγελοι, καὶ οἱ

---

1. Πρβλ. Ματθ. 23,25,27. 2. Σ. Σολ. 1,3. 3. Α' Κορ. 3,3. 4. Πρβλ. Ἡσ. 26,17. 5. Ἑβρ. 4,9. 6. Ψαλ. 67,14.

ἐπίγειοι δαίμονες, καὶ ἄνθρωποι ὅσοι «φοροῦσιν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ»[1],— ἰδὼν ὁ τὴν ἀποκάλυψιν ὁρῶν μετεωριζόμενον καὶ ἀποφερόμενον τὸ μέτρον ᾧ ἐπικάθηται ἡ ἀνομία, φησὶν τῷ ἐν αὐτῷ λαλοῦντι ἀγγέλῳ· «Ποῦ αὗται ἀποφέρουσιν τὸ μέτρον;». 'Αποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος λέγει· «Οἰκοδομῆσαι αὐτῷ οἰκίαν ἐν γῇ Βαβυλῶνος, καὶ θήσουσιν αὐτὸ ἐκεῖ ἐπὶ τὴν ἑτοιμασίαν αὐτοῦ»[2].

Ποῖος γὰρ ἄλλος ἥρμοζεν τόπος τῷ ἔχοντι τὴν ἀνομίαν μέτρῳ, ἢ ἡ σύγχυσις, ἵν' ἕτοιμον εὑρίσκηται τοῖς ἐφιεμένοις αὐτοῦ; Διὸ ἐκκλιτέον καὶ ἐκφευκτέον τὴν Βαβυλῶνα διὰ τὸ ἐκεῖ τεθεῖσθαι τὸ μέτρον πρὸς τὸ ἕτοιμον εὑρίσκεσθαι τοῖς ἐθέλουσιν. Κηρυκάδην οὖν ὁ θεῖος λόγος βοᾷ πρὸς τὸν εἶναι σπουδαῖον θέλοντα· «Ἔξελθε ἐκ Βαβυλῶνος φεύγων ⟨ἐ⟩κ γῆς Χαλδαίων»[3].

Ἐπιστήσαντες τῇ ὀπτασίᾳ τοῦ προφήτου ⟨τ⟩οῖόν τε, μισήσωμεν πτέρυγας ἔχειν ἔποπος, πτερωθ⟨έν⟩τες κατὰ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα· οὕτω γὰρ ῥᾷστα εἰς τὰ ὑπερουρ⟨ά⟩νια διαβῆναι δυνατόν.

Ζαχ. 6, 1-8. Καὶ ἐπέ⟨στ⟩ρεψα καὶ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ εἶδον· καὶ ἰδοὺ τέσσαρα ἅρμ⟨α⟩τα ἐκπορευόμενα ἐκ μέσου δύο ὀρέων, καὶ τὰ ὄρη ἦν ὄρη χα⟨λκ⟩ᾶ. Ἐν τῷ ἅρματι τῷ πρώτῳ ἵπποι πυρροί, καὶ ἐν τῷ ἅρματι τῷ δευ⟨τέρῳ⟩ ἵπποι μέλανες, καὶ ἐν τῷ ἅρματι τῷ τρίτῳ ἵπποι λευκοί, καὶ ἐ⟨ν τῷ⟩ ἅρματι τῷ τετάρτῳ ἵπποι ποικίλοι ψαροί. Καὶ ἀπεκρίθην καὶ ε⟨ἶπα π⟩ρὸς τὸν ἄγγελον τὸν λαλοῦντα ἐν ἐμοί· Τί ἐστιν ταῦτα, Κύριε; Κα⟨ὶ ἀ⟩πεκρίθη ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν ἐμοὶ καὶ εἶπεν· Ταῦτά εἰσιν οἱ τέσσαρες ἄνεμοι τοῦ οὐρανοῦ, ἐκπορεύονται παραστῆναι τῷ Κυρίῳ πάσης τῆς γῆς· ἐν ᾧ ἦσαν οἱ ἵπποι οἱ μέλανες, ἐξεπορεύοντο ἐπὶ γῆν βορρᾶ καὶ οἱ λευκοὶ ἐξεπορεύοντο κατόπισθεν αὐτῶν καὶ οἱ ποικίλοι ἐξεπορεύοντο ἐπὶ γῆν νότου, καὶ οἱ ψαροὶ ἐξεπορεύοντο καὶ ἐπέβλεπον τοῦ πορεύεσθαι καὶ περιοδεῦσαι τὴν γῆν. Καὶ περιώδευσαν τὴν γῆν. Καὶ ἀνεβόησεν καὶ ἐλάλησεν πρός με λέγων· Ἰδοὺ οἱ ἐκπορευόμενοι ἐπὶ γῆς βορρᾶ ἔπαυσαν τὸν θυμόν μου ἐν γῇ βορρᾶ[4].

Ἐπιστρέψας ὁ προφήτης εἰς τὸ καὶ ἑτέραν ἀποκάλυψιν δέξα-

---

1. Πρβλ. Α' Κορ. 15,49. 2. Ζαχ. 4,11. 3. Ἡσ. 48,20. 4. Ζαχ. 6,1-8.

σθαι, εἶδεν τέσσαρα ἅρματα ἐκ μέσου δύο ὀρέων χαλκῶν. Τὸ πρῶτον ἅρμα ὑπεζευγμένους εἶχεν πυρροὺς ἵππους, τὸ δεύτερον μέλανας, τὸ τρίτον λευκούς, τὸ τέταρτον ποικίλους ψαρούς. Θεασάμενος τὰ τέσσαρα ἅρματα, μαθεῖν τὰ περὶ αὐτῶν βουλόμενος, πυνθάνεται τοῦ ἐν αὐτῷ λαλοῦντος ἀγγέλου τίνα ἐστὶ τὰ ὀφθέντα. Ὁ δὲ ἀποκρίνεται λέγων εἶναι αὐτὰ τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τοῦ οὐρανοῦ, τὰ κλίματα δηλονότι τῆς οἰκουμένης τὰ τέσσαρα. Ὤφθησαν δὲ οἱ μέλανες ἐκπορευ⟨όμ⟩ενοι ἀπὸ γῆς βορρᾶ, τῶν λευκῶν ἐκπορευομένων ὄπισθεν αὐτῶν· ἦρχοντο δὲ ἐκ τοῦ νότου οἱ ψαροὶ καὶ ποικίλοι.

Ἐλέχθη περὶ πάντων τῶν ἵππων ὡς δυνατὸν ἐμοὶ ὅτε ὤφθησαν ἐν τῇ πρώτῃ ὀπτασίᾳ ἑπόμενοι τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ ἵππον **408** πυρρὸν ἀνδρί· διό, ἐκείνοις ἀρκούμενοι, τὰ περὶ τῶν εἰρημένων νῦν οὐ φερόμενα ἐν τῇ πρώτῃ θεωρίᾳ θεωρητέον.

Δύο χαλκᾶ ὄρη εἴρηται ἀφ' ὧν ἐκ τοῦ μέσου τὰ ἅρματα ἐξεπορεύ⟨θη⟩. Καὶ ὅρα εἰ διὰ τοῦ χαλκοῦ δηλοῦται ἡ περίτρανος φράσις πολὺ τὸ ἐξηχεῖν ἔχουσα. Ταύτῃ δὲ χρῶνται οἱ σοφιστικοὶ καὶ αἱρετικοὶ διδάσκαλοι, γινόμενοι «χαλκὸς ἠχῶν καὶ κύμβαλον ἀλαλάζον»[1], διὰ τὸ στέρεσθαι τῆς θείας ἀγάπης τῆς πρὸς τὸν Θεόν. Ὅπερ ὑπειδόμενος ὁ θεσπέσιος Ἀπόστολος γράφει· «Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀγγέλων λαλῶ, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον»[2]. Δηλοῖ δὲ ἡ ὕλη αὕτη καὶ τὴν ἀναίδειαν, ὡς καὶ τὸ ἀνυπότακτον καὶ ἀκαμπὲς ὁ σίδηρος, ὡς τὸν Θεὸν ἐλεγκτικώτατα πρὸς τὸν ἀπηρυθριακότα καὶ ὄψιν πόρνης ἐσχηκότα καὶ πρὸς πάντας ἀπηναισχυντηκότα[3] καὶ μὴ ὑποβάλλοντα ἑαυτὸν τῷ χρηστῷ τοῦ Ἰησοῦ ζυγῷ· «Γινώσκω ἐγὼ ὅτι σκληρὸς εἶ σύ· καὶ τὸ μέτωπόν σου χαλκοῦν, καὶ τὸ νεῦρον τοῦ τραχήλου σου σιδηροῦν»[4].

Δύο δὲ εἴρηται τὰ ὄρη τὰ χαλκᾶ διὰ τὸ διττὸν τῶν ἐπαιρομένων κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ ὑψωμάτων. Ἔστιν γὰρ ψευδοδοξεῖν καὶ περὶ τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν καὶ τὴν διανοητικήν, οὐκ ἄλλην οὖσαν τῆς γνώσεως τῆς ἀληθείας· ἀσεβοῦσι γὰρ οἱ ἀπὸ τῶν αἱρέσεων περὶ ἀμφότερα τὰ εἴδη τῆς ἀρετῆς.

Τῶν μελάνων ἵππων διὰ τὸ σκεύη ὀργῆς εἶναι ἐκπορευομένων ἀπὸ τοῦ βορρᾶ, «ἀφ' οὗ ἐκκαίεται τὰ κακὰ ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν»[5], οἱ λευκοὶ ἵπποι ὀπίσω αὐτῶν ἐρχόμενοι ἐδείχθησαν. Οὗτοί δ' εἰσὶν ⟨ο⟩ἱ τῶν ἱλαρῶν καὶ εὐφροσύνης **410** ποιητικῶν καὶ ἐπωφελῶν πρα⟨γ⟩μάτων διάκονοι. Ἐπεὶ γὰρ αἱ χολάσεις ὑπὲρ βελτιώσεως τῶν παραδιδομένων αὐταῖς ἐπάγονται, ἁρμονίως ὀπίσω ἔρχονται, μετ' αὐτὰς δηλονότι, ὑφαίνοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι τὰ λαμπρὰ καὶ φωτοειδῆ. Τούτων πεῖραν λαβοῦσα ψυχὴ τῷ ἐν συναισθήσει γεγονέναι, ἀριδηλότατα βοᾷ πρὸς τὴν ἐφηδομένην τῇ ἀπωλείᾳ τῶν βλα-

---

1. Α' Κορ. 13,1. 2. Αὐτόθι. 3. Πρβλ. Ἱερ. 3,3. 4. Ἡσ. 48,4. 5. Πρβλ. Ἱερ. 1,14.

πτομένων· «Μὴ ἐπίχαιρέ μοι, ἡ ἐχθρά μου, ὅτι πέπτωκα· πάλιν ἀναστήσομαι»[1], δηλαδὴ μετανοήσασα. Εἰ γὰρ καὶ πεσοῦσα τιμωρίᾳ ὑπεβλήθην ὀργῇ Θεοῦ, ἀλλ' οὖν ὑπομείνασα καὶ τὴν ὀργὴν τὴν ἐπαχθεῖσαν γενναίως ἐνεγκοῦσα, εἰς ἱλαρὰν κατάστασιν καὶ εὐφραίνουσαν διαγωγὴν ἐλθοῦσα, φημί· «Ὀργὴν Κυρίου ὑποίσω, ὅτι ἥμαρτον αὐτῷ, ἕως οὗ δικαιώσῃ τὴν κρίσιν μου· καὶ ἀποίσει τὸ κρίμα μου, καὶ ἐξάξει με εἰς τὸ φῶς, ὄψομαι τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ»[2]. Κἂν γὰρ βελτιώσεως καὶ ὠφελίας ἕνεκα ὀργισθῇ Θεός, οὐκ ἀεὶ τοῦτο ποιεῖ· λέγει γοῦν· «Ὅταν ὀργὴ τοῦ θυμοῦ γένηται, πάλιν ἰάσομαι»[3].

Ὁ ἐκ τῆς τοιαύτης προνοίας ὠφεληθεὶς χαριστηρίως λέγει τῷ ὑπὲρ σωτηρίας κακώσει πρὸς ὀλίγον ὑποβαλόντι· «Εὐλογήσω σε, Κύριε, ὅτι ὠργίσθης μοι εἰς σωτηρίαν· ἀπέστρεψας τὸ πρόσωπόν σου καὶ ἠλέησάς με»[4].

Τῶν μελάνων ἵππων ἀπὸ τῆς γῆς τοῦ βορρᾶ ἐληλυθότων ἵν' ἀναπαύσωσιν τὸν θυμὸν Κυρίου, ἀπὸ τοῦ νότου ὥρμησαν ἐρχόμενοι οἱ ποικίλοι καὶ ψαροί· ἀπ' ἐκείνου δηλαδὴ περὶ οὗ ἐν τῷ Ἄσματι τῶν Ἀσμάτων ἡ νύμφη πρὸς τὸν ἑαυτῆς νυμφίον· «Ἔρχου, νότε», ἀποπεμφθέντος ὑπ' αὐτῆς τοῦ ψυχροῦ βορέα **412** καὶ ἀνέμου σκληροῦ. Ἔχει δ' οὕτως ἡ λέξις τῆς νύμφης· «Ἐξεγείρου, βορρᾶ, καὶ ἔρχου, νότε· διάπνευσον κῆπόν μου, καὶ ῥευσάτω ἀρώματά μου»[5]. Λόγοι δ' ἀγαθοὶ καὶ νοήματα εὐσεβῆ εἰσι τὰ ἀρώματα.

Ἡρμηνεύθη ἐν τοῖς πρότερον τίνες οἱ ποικίλοι ἵπποι, καὶ διὰ τί οὕτως εἴρηνται. Πάντες δὲ οἱ ἵπποι παρεστήκασιν τῷ Κυρίῳ π(ά)σης τῆς γῆς, ἕτοιμοι τυγχάνοντες πρὸς τὸ περιοδεῦσαι πᾶσαν τὴν γῆν καὶ ἐκτελεῖν ἃ προστάττει ὁ Κύριος πάσης τῆς γῆς, μᾶλλον δὲ πάσης τῆς κτίσεως.

Τοῦ πρώτου τόμου περιγραφέντος εἰς τὰς φανείσας ὀπτασίας τοῦ προφήτου Ζαχαρίου τοῦ φωτεινῶς καθορῶντος, ἀρκτέον τοῦ δευτέρου ἀπὸ τῆς ἑξῆς λέξεως οὕτως ἐχούσης.

---

1. Μιχ. 7,8. 2. Μιχ. 7,9. 3. Πρβλ. Ἡσ. 7,4. 4. Ἡσ. 12,1. 5. Ἆσμ. 4,16.

ΤΟΜΟΣ Β'

426 Ζαχ. 6, 9-11. Καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου πρός με λέγων· Λαβὲ τὰ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας παρὰ τῶν ἀρχόντων καὶ παρὰ τῶν χρησίμων αὐτῆς καὶ παρὰ τῶν ἐπεγνωκότων αὐτήν. Καὶ εἰσελεύσῃ σὺ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ εἰς τὸν οἶκον Ἰωσίου τοῦ Σοφονίου τοῦ ἥκοντος ἐκ Βαβυλῶνος. Καὶ λήμψῃ ἀργύριον καὶ χρυσίον καὶ ποιήσεις στεφάνους καὶ ἐπιθήσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Ἰησοῦ τοῦ Ἰωσεδὲκ τοῦ ἱερέως τοῦ μεγάλου[1].

Ὡς οὐκ ἔστιν ἐπιστημονικὰ μαθήματα εἰπεῖν ἢ παραδοῦναι μὴ σχόντα ἐπιστήμην, οὕτω οὐκ ἔστι προγνῶναι ἀληθῶς καὶ κατὰ Θεὸν ἢ προφητεῦσαι πνευματικὴν προφητείαν ἄνευ τοῦ γενέσθαι τὸν Θεοῦ λόγον πρὸς τὸν προγινώσκοντα καὶ προφητεύοντα. Γινόμενος γὰρ πρὸς τὸν τοιοῦτον ὁ τοῦ Κυρίου λόγος ὀμματοῖ καὶ φωτίζει πρὸς τὸ θεάσασθαι τὰ κάλλη (κ)αὶ μυστήρια τῆς ἀληθείας καὶ τῆς Θεοῦ σοφίας.

Οὐχ ἕτερος δὲ ὁ γινόμενος πρὸς τὸν προφήτην λόγος τοῦ Θεοῦ Λόγου ὑπάρχει, ὅστις γίνεται μὲν πρὸς τοὺς ἁγίους ἄνδρας, ἀγγέλους τε καὶ ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας καὶ θρόνους καὶ κυριότητας, πρὸς τὸν γεννήσαντα αὐτὸν Πατέρα ὢν ἀεί. Περὶ **428** μὲν γὰρ τοῦ Πατρὸς λέγεται ὡς ἦν ὁ Λόγος πρὸς αὐτόν· «Οὗτος γάρ, φησίν, ἦν πρὸς τὸν Θεόν»[2], Θεὸς Λόγος ὤν.

Γίνεται δέ, καὶ οὐκ ἔστιν πρὸς τοὺς πνευματοφόρους ἄνδρας, ὢν καὶ τότε πρὸς αὐτοὺς ὅταν γένηται. Τότε γὰρ τότε καὶ θεοὶ ἔσονται πρὸς οὓς ἐπεφοίτητεν καὶ γέγονεν, ὡς αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ἐν Εὐαγγελίῳ φησὶν πρὸς τοὺς δυσχεραίνοντας ὅτι Θεοῦ Υἱὸν ἑαυτὸν εἶπεν. Ἔχει δ' οὕτως τὸ ῥητόν· «Εἰ ἐκείνους θεοὺς εἶπεν πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο», ὃν ὁ Πατὴρ ἡγίασεν καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον» —ἐμὲ τὸν ταῦτα λέγοντα δηλονότι,— «ὑμεῖς λέγετε ὅτι βλασφημεῖ, ὅτι εἶπον· Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἰμι»[3]. Καὶ ἐπεὶ θεοὶ ἀποδείκνυνται πρὸς οὓς γέγονεν ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, Θεοῦ ῥήματα προσήκει νοεῖν καὶ ἐκλαμβάνειν ἃ ἀπαγγέλλουσιν θεοφορούμενοι οἱ μακαριώτατοι προφῆται.

Τί προστάττεται εἰπεῖν πρὸς ὃν γέγονεν ὁ τοῦ Κυρίου λόγος Ζαχαρίας θεωρητέον.

«Λαβέ, φησίν, τὰ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας παρὰ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν χρησίμων αὐτῆς καὶ ἐπεγνωκότων» διὰ πεῖραν «αὐτήν»[4].

---

1. Ζαχ. 6,9-11. 2. Ἰω. 1,1. 3. Ἰω. 10,35,36. 4. Ζαχ. 6,10.

Τίνα δ' ἐστὶν ἃ δεῖ λαβεῖν παρὰ τῆς αἰχμαλωσίας, διδόντων αὐτὰ παρὰ τῶν ἀρχόντων καὶ χρησίμων καὶ ἐπεγνωκότων αὐτήν, ἢ τὰ ἱερατικὰ σκεύη ἃ οἱ αἰχμαλωτίζοντες εἰλήφασιν ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν αὐτῇ. Καὶ ταῦτα γὰρ ἠχμαλ⟨ώ⟩τισται μετὰ τοῦ λαοῦ τῶν Ἑβραίων εἰς τὴν Βαβυλῶνα παρὰ τῶν κρατούντων αὐτῆς τυραννικῶν ἀνδρῶν. Οὐ παρὰ τῶν τυχόντων δὲ προστάττεται λαβεῖν, ἀλλ' ἢ παρὰ τῶν ἀρχόντων **430** νομίμως ἐπιστατούντων καὶ τῶν χρησίμων τῇ αἰχμαλωσίᾳ. Οὗτοι δέ εἰσιν οἱ χρησίμως καὶ ἐπ' ὠφελείᾳ μετοικισθέντες ἀπὸ τῆς ἰδίας πατρίδος εἰς τὴν ἀλλοτρίαν γῆν, οὐ δι' ἁμαρτίας ἃς ὅλως οὐ πεποιήκασιν αὐτοί, ἀλλὰ τὰς τοῦ ἀσεβήσαντος λαοῦ. Ὥσπερ γὰρ ἐν ἀνθρωπίνῳ πολέμῳ, μετὰ τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως καὶ ἰατροὶ παραλαμβάνονται πρὸς τὸ θεραπεύειν τοὺς τιτρωσκομένους στρατιώτας, οὕτως οἱ χρησίμως αἰχμαλωτισθέντες σοφοὶ πρὸς τὸ βοηθεῖν τῷ λαῷ, προτροπῆς καὶ νουθεσίας τρόπῳ, χρήσιμοι τῆς αἰχμαλωσίας εἴρηνται, ὧν Δανιὴλ καὶ Ἰεζεκιήλ, Ἀγγαῖός τε καὶ ἕτεροι πλείονες θεοπρόποι ἄνδρες.

Πρὸς τούτοις, καὶ ἐπεγνωκότες τί τὸ τῆς αἰχμαλωσίας τέλος ἐστίν, τὸ κατελθεῖν εἰς τὴν γῆν ἀφ' ἧς αἰχμάλωτοι ἐλήμφθησαν, ὡς ψάλλαι εὐχαριστίας ὕμνον· «Ἐν τῷ γὰρ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν Σιὼν ἐγενήθημεν ὡς παρακεκλημένοι· τότε ἐπλήσθη χαρᾶς τὸ στόμα ἡμῶν καὶ ἡ γλῶσσα ἡμῶν ἀγαλλιάσεως»[1].

Φέρουσι τὰ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ συνωνομασμένοι αὐτοῖς χρήσιμοι καὶ ἐπεγνωκότες αὐτὴν οὐ μόνον τὰ αἰσθητὰ σκεύη τοῦ ἱεροῦ, ἀλλὰ καὶ ἃς ἐκτήσαντο ἐκεῖ ἀρετὰς καὶ τὰ σοφὰ νοήματα. Ὠφεληθέντες γὰρ ἐκ τῆς ἀηδοῦς καὶ ἐπιπόνου καταστάσεως, ἐκτήσαντο τὰ ἀγαθὰ περὶ ὧν εἴρηται ἐν ᾠδῇ μιᾷ τῶν ἀναβαθμῶν πρὸς τὸν εὐλογούμενον παρὰ Κυρίου· «Ἴδοις τὰ ἀγαθὰ Ἱερουσαλήμ»[2], καὶ ἔτι· «Πεποιθὼς ἔσει ἐπὶ Κύριον καὶ ἀναβιβάσῃ σε ἐπὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς»[3], ἥτις κληρονομία δίδοται τοῖς μαθοῦσι παρὰ Ἰησοῦ «ὅτι πραΰς καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ ἐστίν»[4]. Περὶ ἧς ὁ ὑμνῳδὸς κέκραγεν· «Πιστεύω τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου ἐν γῇ ζώντων»[5]. Συμφώνως καὶ ὁ **432** μακάριος προφήτης Ἡσαΐας προτρέπει πόθον λαβεῖν τῶν ἡρμηνευμένων ἀγαθῶν· «Ἐὰν γάρ, φησίν, θέλητε καὶ εἰσακούσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε»[6].

Λαβόντος τὰ ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ πρόσταξιν περὶ τούτου εἰληφότος πρὸς τοῦ γενομένου Κυρίου λόγου πρὸς αὐτόν, κελεύεται εἰσιέναι εἰς τὸν οἶκον Ἰωσίου, τοῦ μεταλαμβανομένου εἰς «σῳζόμενον». Προσήκει γὰρ τὸν σῳζόμενον ὑπὸ Κυρίου, περὶ οὗ γέγραπται· «Ὁ Θεὸς ἡμῶν Θεὸς τοῦ σῴζειν»[7], ἐλληλυθότος «ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός»[8], υἱὸν εἶναι ⟨Σοφονίου⟩ τοῦ ἑρμηνευομένου «χρονισμὸς

---

1. Ψαλ. 125,1-2. 2. Ψαλ. 127,5. 3. Ἡσ. 58,14. 4. Πρβλ. Ματθ. 11,29. 5. Ψαλ. 26,13. 6. Ἡσ. 1,19. 7. Ψαλ. 67,21. 8. Λουκ. 19,10.

Ἰαώ». Χρονισμὸς γὰρ ἐγγίνεται ὑπὸ Θεοῦ τῷ σωθέντι σωτηρίαν αἰώνιον[1], ἧς αἴτιος ὁ Σωτὴρ ὑπάρχει, περὶ ἧς γράφει ὁ Ἀπόστολος λέγων περὶ τοῦ Σωτῆρος· «Τελειωθείς, ἐγένετο ⟨πᾶσιν⟩ τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου»[2].

Τῷ προσταχθέντι εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἥκοντος ἐκ Βαβυλῶνος εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ τὴν ἁγίαν πόλιν πρόσταξις δίδοται λαβεῖν ἀργύριον καὶ χρυσίον καὶ ποιῆσαι στεφάνους ἵν' 434 ἐπιτεθῶσιν τῇ κεφαλῇ τοῦ μεγάλου ἱερέως, Ἰησοῦς δ' ἐστὶν οὗτος, τοῦ ἀληθινοῦ Ἰησοῦ ὄντος σωτηρίας Θεοῦ, μεταλαμβανομένου εἰς τὸ «σωτηρία Ἰαώ», δῆλον δ' ὅτι τοῦ Θεοῦ· ἓν δὲ τῶν ὀνομάτων τοῦ Θεοῦ τὸ Ἰαὼ Ἑβραίων φωνῇ.

Τί τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον ἀφ' ὧν κατασκευάζονται στέφανοι πλείονες ὑπὸ τοῦ τὴν ἐντολὴν εἰληφότος θεασώμεθα. Ἄργυρος ὁ λόγος καὶ χρυσὸς ὁ νοῦς ἀλληγορίας νόμῳ ἐκλαμβ⟨ά⟩νονται. Λέγεται γοῦν ἐν τῷ Ἄσματι τῶν Ἀσμάτων περὶ τούτων ⟨ὄ⟩ντων νοητῶν χειμηλίων πρὸς τὴν ⟨ν⟩ύμφην ὑπὸ τῶν φίλων τοῦ νυμφίου αὐτῆς βασιλέως ὄντος· «Ὁμοιώματα χρυσοῦ ποιήσομέν σοι μετὰ στιγμάτων τοῦ ἀργυρίου. Ἕως οὗ ὁ βασιλεὺς ἐν ἀνακλίσει αὐτοῦ»[3]. Εἰκὸς δὲ ὁμοιώματα τοῦ πνευματικοῦ χρυσοῦ τυγχάνειν τὰ σκιώδη καὶ εἰκονικὰ παιδεύματα τῆς πρὸ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Σωτῆρος Γραφῆς· ἃς «σκιὰς» λέγει εἶναι «τῶν μελλόντων ἀγαθῶν» ὁ Ἀπόστολος καὶ «εἰκόνα τῶν» ὑπεραναβεβηκότων «πραγμάτων»[4]· ταῦτα δ' ἐστὶν τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ κατὰ τὸ ζωοποιοῦν Πνεῦμα[5] συνιστάμενα. Καὶ ἐπεὶ τὰ ὁμοιώματα τοῦ εἰρημένου νοητοῦ χρυσίου ἐκ τῶν θεοπνεύστων λογίων ποικίλλεται καὶ κατασκευάζεται, ἀπὸ στιγμάτων τοῦ ἀργυρίου τὴν ποικιλίαν δέχεται τὰ ὁμοιώματα τοῦ νοητοῦ χρυσοῦ. Τί δὲ τὸ ἀργύριον ἀφ' οὗ τῶν στιγμάτων τὰ ὁμοιώματα τοῦ χρυσίου κατακοσμεῖται, ἢ «τὰ ἁγνὰ λόγια τοῦ Κυρίου ὄντα ἀργύριον πεπυρωμένον δοκίμιον τῇ γῇ»[6].

Περὶ τοῦ ἀποδοθέντος νοητοῦ χρυσίου καὶ τοῦ καταλλήλου ἀργύρου ἐν αὐτῷ τῷ ἐπιθαλαμίῳ ὑμεναίῳ λέγεται περὶ τοῦ εἰρηνικοῦ νυμφίου· «Φορεῖον ἐποίησεν ἑαυτῷ ὁ βασιλεὺς Σαλωμὼν 436 ἀπὸ ξύλου τοῦ Λιβάνου· στύλους ἐποίησεν ἑαυτῷ ἀργύρους, καὶ τὸ ἀνάκλιτον αὐτοῦ χρυσίον»[7]. Τούτου τοῦ πνευματικοῦ φορείου ἐξ ἀργύρου τοῦ προειρημένου οἱ στύλοι πεποίηνται καὶ τὸ ἀνάκλιτον αὐτοῦ χρύσεον νοερὸν ὑπάρχον. Καὶ ἐπεὶ συμβαίνει νικητὰς ἀποδείκνυσθαι ἐκ τῶν εἰρημένων χειμηλίων τοὺς ἀθλοῦντας ὑπὲρ εὐσεβείας, «ἀγωνιζομένου⟨ς⟩ ἕως θανάτου ὑπὲρ ἀληθείας»[8], ἐξ αὐτῶν οἱ στέφανοι κα⟨τ⟩ασκευάζονται τῶν πνευματικῶν χειμηλίων, ἵνα ἀναδήσωντ⟨α⟩ι αὐτούς

---

1. Πρβλ. Ἡσ. 45,17. 2. Ἑβρ. 5,9. 3. Ἄσμ. 1,11-12. 4. Πρβλ. Ἑβρ. 10,1. 5. Πρβλ. Ἰω. 6,63. Β' Κορ. 3,6. 6. Πρβλ. Ψαλ. 11,7. 7. Ἄσμ. 3,9,10. 8. Πρβλ. Σ. Σειρ. 4,28.

ταῖς σφῶν κεφαλαῖς οἱ μάρτυρες τῆς ἀληθείας καὶ πάντες οἱ καταπαλαίσαντες τοὺς ἀσάρκους ἀντιπάλους, ὑπ⟨ὸ⟩ πόδα λαβόντες τοὺς πρὸς οὓς τὴν πάλην εἶχον καλουμέν⟨ο⟩υς «ἀρχάς, ἐξουσίας, κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου, πνευματικὰς πονηρίας»[1].

Πολλῶν καὶ διαφόρων ὄντων τῶν παλαισμάτων, ἀνάγκη καὶ τὰ ἔπαθλα πολλὰ καὶ διάφορα τυγχάνειν. Διὸ οὐχ εἷς ἀλλὰ πολλοὶ στέφανοι τεχνιτεύονται ὑπ⟨ὸ⟩ τοῦ τὴν πρόσταξιν δεξαμένου. Ἑκάστη γὰρ ἀρετὴ καὶ ἔργα τὰ κατ' αὐτ⟨ὴ⟩ν τελούμενα οἰκεῖον ἔχει στέφανον. Ὁ γὰρ τοὺς νόμους τοῦ Πατρὸς ἑαυτοῦ Θεοῦ ἀκούσας καὶ «τοὺς θεσμοὺς τῆς μητρὸς αὐτοῦ μὴ ἀπωσάμενος»[2] «τῆς ἐλευθέρας ἄνω Ἰερουσαλὴμ»[3] καὶ «τῆς ἐνδόξου Ἐκκλησίας»[4], «στέφανον χαρίτων» δέχεται εἰς τὴν ἑαυτοῦ κεφαλήν, «κλοιῷ χρυσέῳ» κοσμούμενος τὴν ὑποτακτικὴν τῆς ψυχῆς δύναμιν, «τράχηλον» ἀλληγορικῶς καλουμένην[5]. Καὶ ἐν τῇ λέξει ταύτῃ ὁ χρύσεος κλοιὸς οὐκ ἐξ αἰσθητῆς ὕλης, ἀλλὰ νοῦ θείου τὴν κατασκευὴν ἔχει. Χάριτες ἐν τούτοις ἐξ ὧν πλέκεται ὁ στέφανος ὃν ἀναδεῖται ἡ κεφαλὴ τοῦ ἀκούσαντος τοὺς λόγους τοῦ γεννήσαντος αὐτὸν Θεοῦ ἐκ τοῦ δικαιοσύνην ποιεῖν. «Πᾶς γ⟨ὰρ ποι⟩ῶν δικαιοσύνην ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται»[6], καὶ φυλάττων τοὺ⟨ς θεσ⟩μοὺς τῆς προαποδοθείσης μητρὸς ἥκιστα ἀπωθούμενος αὐτ⟨ο⟩ύς· αἱ κατ' εἶδος ἀρεταὶ **438** τυγχάνουσιν χαριτοῦσαι τὸ στεφόμενον καὶ «σῴζουσαι χάριτι»[7] τὸν μετέχοντα αὐτῶν.

Ἔστιν ἕτερον ἀγώνισμα οὗ ὁ ἐχόμενος «κατατρυφᾷ τοῦ Κυρίου»[8], μεταλαμβάνων αὐτοῦ ὡς ἄρτου ζῶντος, καὶ πίνων «τὸ ποτήριον», ὃ προτείνει τοῖς ὀρεγομένοις πότου «μεθύσκον ὡς κράτιστον»[9] ὑπά⟨ρ⟩χον, ὡς τὸν πεπωκότα χαριστηρίως τῷ ὀρέξαντι φάναι· «Ἔδ⟨ωκ⟩ας εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν μου»[10]. Ὁ ταύτην τὴν εὐωχίαν ἀβλαβῶς καὶ εὐαρέστως δεξάμενος πεισθεὶς τῷ εἰρη⟨κότ⟩ι ἀθλοθέτῃ· «Εὐαρέστει ἐναντίον ἐμοῦ καὶ γίνου ἄμεμπτος»[11], δέ⟨χεται σ⟩τέφανον τρυφῆς, ἅμα κόσμον καὶ ὅπλον σωτήριον ὑ⟨πάρ⟩χοντα, πρὸς τῆς λεγούσης σοφίας· «Στεφάνῳ τρυφῆς ὑπε⟨ράσπι⟩σαί σου»[12].

Παῦλος ὁ ἀπόστολος πόθῳ βραβείων καὶ στεφάνου «τ⟨ὸν⟩ καλὸν ἀγῶνα ἠγωνίσατο, ἐτέλεσε τὸν δρόμον»[13] ἐκεῖνον περὶ οὗ ὁ ὑμνῳδὸς λέγει· «Ἄνευ ἀνομίας ἔδραμον καὶ κα⟨τεύ⟩θυνα»[14]· καὶ ἐν ἑτέρῳ Ψαλμῷ· «Ὁδὸν ἐντολῶν σου ἔδραμον ὅταν ἐπλάτυνας τὴν καρδίαν μου»[15]. Ἁρμονίως ὁ τελέσας τὸν δρόμον τοῦτον καὶ τὴν εἰς Τριάδα «τηρεῖ πίστιν»[16], οὐδὲ κατὰ ποσὸν ὀλισθάνων, βεβαιωθεὶς ἐν αὐτῇ, κατὰ τὸ πρός τινας λεχθὲν ἐν ἐπαίνῳ· «Τῇ πίστει ἑστήκατε»[17].

Τί δ' ἀποδοθήσεται τῷ ἀγωνισαμένῳ τὸν καλὸν ἀγῶνα καὶ τε-

---

1. Πρβλ. Ἐφ. 6,12. 2. Πρβλ. Παρμ. 1,8. 3. Πρβλ. Γαλ. 4,26. 4. Πρβλ. Ἐφ. 5,27. 5. Πρβλ. Παρμ. 1,9. 6,21. 6. Α' Ἰω. 2,29. 7. Πρβλ. Ἐφ. 2,5. 8. Πρβλ. Ψαλ. 36,4. 9. Πρβλ. Ψαλ. 22,5. 10. Ψαλ. 4,8. 11. Γεν. 17,1. 12. Παρμ. 4,9. 13. Πρβλ. Β' Τιμ. 4,7. 14. Ψαλ. 58,5. 15. Ψαλ. 118,32. 16. Πρβλ. Β' Τιμ. 4,7. 17. Β' Κορ. 1,24.

λέσαντι τὸν ἡρμηνευμένον δρόμον καὶ τηρήσαντι τὴν «εἰς δικαιοσύνην λελογισμένην πίστιν»[1], ἢ ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος; Ὁ οὕτως ἀνδραγαθισάμενος «τὸν καλὸν ἀγῶνα ἠγώνισμαι» καὶ τὰ συνωνομασμένα ἐπιφέρει. «Λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ δίκαιος κριτής, 440 οὐκ ἐμοὶ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν τοῖς ἠγαπηκόσιν τὴν ἐπιφάνειαν»[2] τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οὗτος ὁ στέ⟨φανος⟩ καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς ὑπάρχει, ὡς Ἰάκωβος ἐν τῇ κ⟨ατ' αὐ⟩τὸν ἐπιστολῇ χαράττει φάσκων· «[Ὁ] μακάριος ἀνὴρ ὃς ὑπ⟨ομ⟩ένει πειρασμόν, ὅτι δόκιμος γενόμενος λήμψεται τὸν στέ⟨φ⟩ανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν»[3]. Καὶ ἐπεὶ ταὐτόν ἐστιν τλητικῶς πειρασμὸν ὑπομεῖναι τῷ τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνίσασθαι, τελέσαι τε τὸν δρόμον καὶ τηρῆσαι τὴν πίστιν, εἰκὸς ὡς ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος τῷ τῆς ζωῆς ὁ αὐτὸς ὑπάρχει.

Οἱ γενάμενοι πολλοὶ στέφανοι ἐκ τῶν νοητῶν χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἐπιτίθενται τῇ Ἰησοῦ κεφαλῇ, τοῦ τῆς δικαιοσύνης,—τὸ γὰρ Ἰωσεδὲκ εἰς τὸ «δικαιοσύνη» μεταλαμβάνεται ἐκ τῆς ἑβραϊκῆς εἰς τὴν ἑλλάδα φωνήν. Καὶ ὅρα γε πῶς μία κεφαλὴ ἡ τοῦ Ἰησοῦ πολλοὺς στεφάνους δέχεται. Ἐπειράσθη γὰρ «κατὰ πάντα χ⟨ωρὶς ἁ⟩μαρτίας»[4], διαθλήσας τοὺς ἀγῶνας.

Ἐπίστησον κατὰ θεω⟨ρία⟩ν ἄλλην πῶς ἡ κεφαλὴ Ἰησοῦ τοῦ μεγάλου ἱερέως δέχεται τ⟨οὺς π⟩άντων στεφάνους. Πάντες οἱ πιστεύοντες σῶμα τοῦ Χριστοῦ κ⟨α⟩ὶ μέλη ⟨τ⟩υγχάνουσιν· εἴρηται γὰρ πρὸς τοὺς συμπληροῦντας τὸ ἄθροισμα τῆς Ἐκκλησίας· «Ὑμεῖς ἐστε σῶμα Χριστοῦ καὶ μέλη ἐκ μέλους»[5]. Τούτων τῶν μελῶν τοῦ σώματος οἱ μὲν πρακτικοὶ χεῖρες τυγχάνουσιν, πόδες «οἱ τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί»[6], ὀφθαλμοὶ οἱ κατὰ τὸν νοῦν διορατικοί, κεφαλὴ οἱ νομίμως ἐπιστατοῦντες ἄρχοντες ὡς δεῖ. Οἱ ὄντες οὕτω κεφαλὴ καὶ ὀξυωποῦσιν καὶ ἀκούουσι τῶν παραβολῶν Ἰησοῦ, καὶ ἐπεὶ πολλοί εἰσιν οἱ οὕτως ἀλληγορικῶς κεφαλὴ καλούμενοι, δι' ὃν ἔχουσιν πρα⟨κ⟩τικὸν καὶ θεωρητικὸν βίον, ἀκολούθως τοὺς πάντας στεφάνους δέχεται ἡ τοῦ 442 μεγάλου ἱερέως κεφαλή. Μέγας δὲ ἱερεὺς καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ γράφεται οὕτως· «Ἔχοντες οὖν ἱερέα μέγαν Ἰησοῦν τὸν διεληλυθότα τοὺς οὐρανούς, κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας»[7].

Καὶ παράδοξον οὐδὲν ἑνὸς ἀνδρὸς κεφαλὴν δέχεσθαι τοὺς ὅλους στεφάνους. Εἰ γὰρ ἑκάστης ἀρετῆς, μᾶλλον δὲ ἑκάστη ἀρετὴ στέφανός ἐστιν, ὁ τέλειος δὲ πάσας ἔχει τὰς βελτίστας ἕξεις, ἀνταχολουθουσῶν τῶν ἀρετῶν ἑαυταῖς, ὁ πάσας ἔχων πολλοὺς ἀναδεῖται στεφάνους, προηγουμένως μὲν ὁ ἀναλημφθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου ἄνθρωπος, ἔπειτα οἱ μιμηταὶ αὐτοῦ καὶ αὐτοὶ προσαγορευόμενοι χριστοὶ διὰ τὸ μέτοχοι εἶναι περὶ οὗ εἴρηται· «Χριστὸς Θεοῦ σοφία καὶ δύναμις»[8].

1. Πρβλ. Ρωμ. 4,3. 2. Β' Τιμ. 4,7-8. 3. Ἰακ. 1,12. 4. Πρβλ. Ἑβρ. 4,15. 5. Α' Κορ. 12,27. 6. Πρβλ. Ρωμ. 12,11. 7. Ἑβρ. 4,14. 8. Πρβλ. Α' Κορ. 1,24.

Ζαχ. 6,12-15. Καὶ ἐρεῖς πρὸς α⟨ὐτ⟩όν· Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ἰδοὺ ἀνήρ, ἀνατολὴ ὄνομα ⟨αὐ⟩τῷ, καὶ ὑποκάτωθεν αὐτοῦ ἀνατελεῖ, καὶ οἰκοδομήσει τὸν ⟨οἶ⟩κον Κυρίου· καὶ αὐτὸς λήμψεται ἀρετήν, καὶ καθιεῖται καὶ κατάρξει ⟨ἐπὶ τοῦ⟩ θρόνου αὐτοῦ, καὶ ἔσται ὁ ἱερεὺς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, καὶ βουλὴ ⟨εἰρ⟩ηνικὴ ἔσται ἀνὰ μέσον ἀμφοτέρων. Ὁ δὲ στέφανος ἔσται τοῖς ⟨ὑπο⟩μένουσιν καὶ τοῖς χρησίμοις αὐτῆς καὶ τοῖς ἐπεγνωκόσιν αὐτ⟨ὴν⟩ καὶ εἰς χάριτα υἱοῦ **444** Σοφονίου καὶ εἰς ψαλμὸν ἐν οἴκῳ Κυρίου. Καὶ οἱ μ⟨ακρὰ⟩ν ἀπ' αὐτῶν ἥξουσιν καὶ οἰκοδομήσουσιν ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου. Καὶ ἐπι⟨γνώσ⟩εσθε διότι Κύριος παντοκράτωρ ἀπέσταλκέν με πρὸς ὑμᾶς· ⟨καὶ ἔσ⟩ται, ἐὰν εἰσακούοντες εἰσακούσητε τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θ⟨εοῦ ὑμ⟩ῶν[1].

«Ἐρεῖς», φησίν, «πρὸς αὐτόν», δηλονότι τὸν υἱὸν Σοφονίου· «Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ἰδοὺ ἀνήρ, ἀνατολὴ ὄνομα αὐτῷ»[2]. Λέγεται δὲ ταῦτα περὶ τοῦ ἐπιδημήσαντος Σωτῆρος ἡμῶν, ἀνδρὸς μὲν ὄντος κατὰ τὸν τεχθέντα ἐκ Μαρίας, ναὸν τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὄντος δὲ φωτὸς ἀληθινοῦ καὶ δικαιοσύνης ἡλίου. Συνάδει τῷ προκειμένῳ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ προφήτῃ Ἱερεμίᾳ ἔχον οὕτως· «Ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει Κύριος, καὶ ἀναστήσω τῷ Δαυὶδ ἀνατολὴν δικαίαν, καὶ βασιλεύων βασιλεύσει καὶ συνήσει καὶ ποιήσει κρίμα καὶ δικαιοσύνην ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ σωθήσεται Ἰούδας, καὶ Ἰσραὴλ κατασκηνώσει πεποιθώς, καὶ τοῦτο τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὃ καλέσει αὐτὸν Κύριος, Ἰωσεδὲκ ἐν τοῖς προφήταις»[3]. Ὁ γὰρ ἀνιστάμενος ἐκ τοῦ Δαυὶδ ἀνατολὴ δικαία ὁ δεικνύμενός ἐστιν πρὸς τοῦ ἱεροφάντου ἐν τῷ· «Ἰδοὺ ἀνήρ, ἀνατολὴ ὄνομα αὐτῷ»[4]. Τοῦτον αὐτὸν τὸν ἄνδρα ἀνατολὴν προσαγορευόμενον διὰ τὸ δικαιοσύνης ἥλιον ὑπάρχειν, ἐκ τοῦ Δαυὶδ ἀνατολὴ δικαία ἀναστᾶσα, οὐχ ἕτερον ὑπάρχειν φαμὲν τοῦ γεναμένου ἐκ σπέρματος Δαυὶδ κατὰ σάρκα[5], περὶ οὗ ὁ ἱεροκῆρυξ Ἡσαΐας **446** προφητικῶς βοᾷ· «Ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαί, ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν· ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσιν καὶ ἔσται ἡ ἀνάπαυσις αὐτοῦ τιμή»[6]. Τὰ αὐτὰ τῷ προ⟨φ⟩ήτῃ ἐπιστέλλει ὁ Ἀπόστολος τάδε γράφων τῷ «γνησίῳ»[7] μαθητ⟨ῇ⟩ ἑαυτοῦ Τιμοθέῳ· «Μνημόνευε Ἰησοῦν Χριστὸν ἐγηγερμένον ἐκ σπέ⟨ρμ⟩ατος Δαυίδ»[8].

---

1. Ζαχ. 6,12-15. 2. Ἔνθ' ἀν. 3. Ἱερ. 23,5-6. 4. Ζαχ. 6,12. 5. Πρβλ. Ρωμ. 1,3. 6. Ἡσ. 11,10. Πρβλ. Ρωμ. 15,12. 7. Πρβλ. Α' Τιμ. 1,2. 8. Β' Τιμ. 2,8.

Ταῦτα γὰρ τὰ ἐκτεθέντα ῥητὰ δηλοῖ τὸν ἐκ τῆς ⟨ἀ⟩χράντου παρθένου τεχθέντα δεῦρό τε φοιτήσαντα ἵνα κ⟨λη⟩θῇ ὄνομα αὐτῷ· «μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός». Τοῦτο γὰρ ἀποσημαίνει μ⟨εθ⟩ερμηνευόμενον τὸ Ἐμμανουήλ[1]. Σύμφωνα τούτοις ὑπά⟨ρχ⟩ει καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ μεγάλου πατριάρχου προαναφωνη⟨θέν⟩τα ἐν ταῖς περὶ τοῦ Ἰούδα εὐλογίαις ἔνθεν ἀρχόμενα· «Ἰούδα, ⟨σὲ αἰ⟩νέσαισαν οἱ ἀδελφοί σου. Αἱ χεῖρές σου ἐπὶ νώτου τῶν ἐ⟨χθρ⟩ῶν σου, καὶ προσκυνήσουσίν σε πάντες οἱ υἱοὶ τοῦ π⟨ατρός σ⟩ου. Σκύμνος λέοντος, ἐκ βλαστοῦ, υἱέ μου, ἀνέβης»[2]. Π⟨ῶς γὰρ⟩ οὐκ ἐκ βλαστοῦ ἀνέτειλεν ὁ ἄνευ ἀνδρὸς ἐξ ἀχράντου παρθένου τεχθείς; Παρίσταται ἡ μεγαλειότης καὶ ὑπεροχὴ αὐτοῦ τῷ ὑμνεῖσθαι καὶ προσκυνεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ καὶ υἱῶν τῆς μητρὸς τῆς ἰδίας. Δείκνυται δὲ καὶ τροπαιοῦχος βασιλεὺς ὑπάρχων ἐκ τοῦ ἐπὶ νώτου τῶν ἐχθρῶν ἑαυτοῦ τὰς χεῖρας ἔχειν εἰς φυγὴν τραπέντων.

Συνᾴδει τοῖς γραφεῖσι περὶ ἀναστάσεως τοῦ ὑμνουμένου καὶ τὸ ἐν Ἰεζεκιὴλ τῷ προφήτῃ ὑπὸ Θεοῦ ἐπαγγελλόμενον, λέγοντος πρὸς οὓς εὐεργετῆσαι καὶ σῶσαι βούλεται· «Ἀναστήσω ὑμῖν ποιμένα ἕνα, τὸν δοῦλόν μου Δαυίδ»[3], τὸν εἰρηκότα ἐν Εὐαγγελίῳ· «Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός. Ὁ καλὸς ποιμὴν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων»[4], ὧν ἐστιν ἀγελάρχης καὶ νομεὺς ἄριστος, προκινδυνεύων αὐτῶν· ἀποθνῄσκει γάρ, «χάριτι Θεοῦ ὑπὲρ παντὸς γευσάμενος θανάτου»[5], ἵνα, ζῶντας αὐτοὺς ἀποδείξας, δόξαν Κυρίου παντοκράτορος παράσχῃ. Περὶ αὐτοῦ γὰρ θεσπίζων Μιχαίας ὁ ἅγιος προφήτης, 448 τρόπῳ ὑμνῳδίας προανεφώνησεν φήσας· «Καὶ στήσεται καὶ ὄψεται καὶ ποιμανεῖ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ ἐν ἰσχύϊ Κύριος, καὶ ἐν ὀνόματι Θεοῦ παντοκράτορος αὐτῶν ὑπάρξουσιν»[6], μετέχοντες δηλαδὴ τοῦ εἰπόντος τῷ ἱεροφάντῃ Μωϋσεῖ· «Ἐγώ εἰμι ὁ ὤν»[7].

Ὥσπερ δὲ ποιμὴν ἄριστος, ὁ ἱκανὸς τῇ χειρὶ ἀληθινὸς ὢν Δαυίδ, ἀνέστη ἐπὶ τῷ νέμειν τὰ πρόβατα τὰ τῆς φωνῆς Ἰησοῦ ἀκούοντα[8], «πρόβατα τῆς χειρὸς» το⟨ῦ Ἰησοῦ⟩ καὶ «λαὸς τῆς νομῆς αὐτοῦ»[9] ὑπάρχοντα, οὕτω ἄριστος στρατηγὸ⟨ς⟩ ἀποσταλεὶς εὐδοκίᾳ Πατρὸς ὁ ἐκ βλαστοῦ ἀνατεί⟨λ⟩ας ὡς ὑπόγυον ἐλέχθη, εἰς φυγὴν τοὺς πολεμίους φοβηθέντας τρέψας, τὰς χεῖρας ἐπαγαγὼν τῷ νώτῳ αὐτῶν. Ὑμνεῖται καὶ δοξολογεῖται ὑπὸ τῶν ἰδίων ἀδελφῶν πρωτότοκος αὐτῶν ἀποδειχθείς, κατὰ τὴν τοῦ Ἀποστόλου φωνήν· «Οὓς προέγνω καὶ προώρισεν», ὁ Θεὸς δηλαδή, «συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς»[10]· περὶ ὧν τῷ Θεῷ ὁ πρωτότοκός φησιν· «Ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου· ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμν⟨ήσ⟩ω σε»[11].

Λέγεται δὲ ταῦτα περὶ τοῦ δοξολογουμένου ὄντος ἐκ το⟨ῦ⟩ Ἀ-

---

1. Πρβλ. Ματθ. 1,23. 2. Γεν. 49,8,9. 3. Ἰεζ. 34,23. 4. Ἰω. 10,11. 5. Πρβλ. Ἑβρ. 2,9. 6. Πρβλ. Μιχ. 5,3. 7. Ἐξ. 3,14. 8. Πρβλ. Ἰω. 10,3. 9. Πρβλ. Ψαλ. 94,7. 10. Ρωμ. 8,29. 11. Πρβλ. Ψαλ. 21,23.

βραὰμ καὶ Δαυίδ, ὡς ὁ Ματθαῖος γράφει· «Βίβλος γενέσεως ⟨Ἰησο⟩ῦ Χριστοῦ υἱοῦ Δαυὶδ υἱοῦ Ἀβραάμ»[1].

Καταλλήλως τοῖς αἰνοῦσιν αὐτὸν ἀδελφοῖς, καὶ οἱ τῆς μητρὸς αὐτοῦ υἱοί, δῆλον δ' ὅτι τῆς ἄνω Ἰερουσαλήμ, προσκυνοῦσιν αὐτὸν «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ»[2], τῷ αὐτῷ τρόπῳ τοῖς ἀγγέλοις περὶ ὧν εἴρηται· «Προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ»[3].

Κατώρθωνται δὲ πᾶσαι αἱ ἀριστεῖαι, τέλος λαβούσης τῆς ὧδε ἐχούσης προφητείας· «Ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαὶ καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν· ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσιν»[4].

450 Ἰσοδυναμοῦντος τῷ ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαὶ ἀνίστασθαι τὸν ἄρχοντα τῶν ἐθνῶν πάντων, καὶ τὸ ἀρτίως εἰρημένον ἔχει τοῦ Ἱερεμίου ῥητόν. Ταὐτὸν γὰρ τῷ «ἀνίστασθαι ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαὶ τὸν βασιλέα τ⟨ῶν⟩ ἐθνῶν», τό· «Ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει Κύριος, καὶ ἀναστήσω τῷ Δαυὶδ ἀνατολὴν δικαίαν, βασιλεύοντα βασιλέα, οὗ ἐν ταῖς ἡμέραις σωθήσεται» ὁ ἐξομολογούμενος, «Ἰούδας» Ἑβραίων φωνῇ κα⟨λο⟩ύμενος, καὶ ὁ νοῦς ὁρῶν Θεόν, «Ἰσραὴλ» προσαγορευόμενος, «κατασ⟨κ⟩ηνώσει πεποιθώς»[5], κατὰ τὸ λεγόμενον ὑπὸ τῶν ἀνθομ⟨ολογ⟩ουμένων τῷ πάντων δεσπότῃ· «Ἐλέησον ἡμᾶς, Κ⟨ύριε, ὅτ⟩ι ἐπὶ σοὶ πεποίθαμεν»[6]. Περὶ παντὸς τοῦ οὕτω θαρραλέω⟨ς καὶ⟩ ἀνδρείως ἑστηκότος γέγραπται· «Εὐλογημένος ὁ ἄνθρωπος ὃς πέ⟨ποι⟩θεν τῷ Κυρίῳ, καὶ ἔσται Κύριος ἐλπὶς αὐτοῦ»[7].

Τί δὲ κληθήσεται ὄνομα τῷ ἀναστάντι ἐκ τοῦ Δαυὶδ βασιλεύοντι βασιλεῖ, συνήσαντι ἀναπαέντος ἐπ' αὐτὸν Πνεύματος τοῦ Θεοῦ — σοφίας καὶ συνέσεως πνεῦμα τυγχάνον[8],— ποιήσαντι κρίμα καὶ δικαιοσύνην ἐπὶ τὴν γῆν, ἢ τὸ «Ἰωσεδὲκ ἐν τοῖς προφήταις»[9]; Ἑρμηνεύεται τὸ «Ἰωσεδὲκ» δικαιοσύνη ἐν τοῖς προφήταις οὖσα, προθεσπίζουσιν αὐτῆς τὴν πρὸς ἡμᾶς ἐπιδημίαν, κατὰ τὸ ἐν ὕμνοις ἀπαγγελλόμενον ὅπου μέν· «Δικαιοσύνη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψεν»[10], ὅπου δέ· «Ἀνατελεῖ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ δικαιο⟨σύ⟩νην»[11].

Σαφηνισθέντων τῶν παραληφθέντων προφητικῶν πρὸς ἀπόδειξιν τῆς τοῦ Ζαχαρίου προφητικῆς λέξεως, καιρὸς καὶ αὐτὴν θεωρῆσαι.

452 «Ἰδού, φησίν, ἀνατολὴ ὄνομα αὐτῷ». Πρὸς τοῖς εἰρημένοις τὴν ἐνανθρώπησιν δηλοῦσθαι ἐκ τοῦ· «Ἰδοὺ ἀνατολὴ ὄνομα αὐτῷ», ἐπίστησον εἰ ἀνὴρ ἐνταῦθα καλεῖται ὁ νυμφίος ὁ τὴν νύμφην ἔχων. Τοῦτο γὰρ ὁ Ἀπόστολος φανεροῖ, γράφων Κορινθίοις· «Βούλομαι τοὺς πάντας ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ ἁρμόσαι, παρθένον ἁγνήν»[12]. Εἰς τοῦτον τὸν ἄνδρα καταντῆσαι προσδοκία ἐστὶν τοὺς πεπληρωμένους τῆς γνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὡς πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν Χριστῷ

---

1. Ματθ. 1,1. 2. Πρβλ. Ἰω. 4,23. 3. Πρβλ. Ψαλ. 96,7. 4. Ἡσ. 11,10. 5. Πρβλ. Ἱερ. 23,5,6. 6. Ἡσ. 33,2. 7. Ἱερ. 17,7. 8. Πρβλ. Ἡσ. 11,2. 9. Ἱερ. 23,8,9. 10. Ψαλ. 84,12. 11. Ψαλ. 71,7. 12. Πρβλ. Β' Κορ. 11,2.

λαλῶν Παῦλος χαράττει· «Μέχρι οὗ καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος»[1] τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἰς τοῦτο⟨ν⟩ γὰρ τὸν τέλειον ἄνδρα, τὸν περὶ οὗ ὁ βαπτιστὴς Ἰωάννης, οὗ «ἐν γεννητοῖς γυναικῶν οὐδεὶς μείζων ἐγήγερται»[2], φησί⟨ν⟩· «Ἔρχεται ὀπίσω μου ἀνὴρ ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν»[3]· τοῦτον τὸν ἄνδρα σημαίνει φάσκων· «Ὁ ἔχων τὴν νύμφην νυμφίος ἐστίν· ὁ δὲ φίλος τοῦ νυμφίου χαρᾷ χαίρει διὰ τὴν λαλιὰν τοῦ νυμφίου»[4].

Οὗτος ὁ δεικνύμενος ὑπὸ τοῦ προφήτου ἄνθρωπος ἀνατολὴ προσαγορεύεται, ἐκείνη περὶ ἧς ἐν Εὐαγγελίῳ ὁ τοῦ βαπτιστοῦ πατὴρ Ζαχαρίας, πλησθεὶς Πνεύματος Ἁγίου, ἀνεφθέγξατο· «Ἀνατολὴ ἐξ ὕψους», φωτὸς ἀληθινοῦ καὶ τοῦ τῆς δικαιοσύνης ἡλίου[5], «ἐπέφανεν τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις»[6], ἵνα, λυθέντος τοῦ σκότους καὶ μηκέθ' ὑπαρχούσης τῆς τοῦ θανάτου σκιᾶς, μεταβῶμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν[7], καὶ καταυγασθέντες φῶς ἐν Κυρίῳ γενώμεθα, ἀποβαλόντες τὸ ἐξ ἀγνωσίας Θεοῦ καὶ τῆς λοιπῆς κακίας σκότος, φῶς ἐν Κυρίῳ γενώμεθα κατὰ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ γράφοντός τισιν· «Ἦτε γὰρ σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν Κυρίῳ»[8].

Περὶ τῆς ἀνατολῆς ταύτης ἀναστάσης ἐκ τοῦ Δαυίδ, ὁ πατὴρ τοῦ βαπτιστοῦ πρὸς ἑτέροις περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τόδε **454** φησίν· «Ἤγειρεν κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐξ οἴκου Δαυίδ»[9], τοῦτ' ἔστιν βασιλέα σωτηρίας. Ἐν πολλοῖς γὰρ τόποις τῆς Γραφῆς, οὐχ ἥκιστα δὲ ἐν τῷ σοφῷ Δανιήλ, βασιλεῖς καὶ βασιλεῖαι ⟨κέρατα⟩ καλοῦνται[10].

Τούτῳ τῷ ἀναστάντι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Δαυίδ χρώμενοι, οἱ σοφοί φασιν τῷ Θεῷ· «Ἐν σοὶ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν κερατιοῦμεν»[11].

«Ὑποκάτωθεν» τοῦ δεικνυμένου ἀνδρὸς ἀνατολῆς καλουμένου, «ἀνατελεῖ»[12] ἤτοι φῶ⟨ς⟩, ἢ φυτὸν σωτηρίους φέρον καρποὺς — κοινῶς γὰρ κατὰ φωτὸς καὶ φυτοῦ τὸ ἀνατέλλειν ῥῆμα τέτακται, — ἅπερ ὑποκάτωθεν ἀνατελεῖ τοῦ μεγάλου διδασκάλου, νομοθέτου τε καὶ βασιλέως.

Τίνα δὲ τὰ ὑποκάτω αὐτοῦ, ἢ τὰ ὑποτεταγμένα νόμοις θείοις καὶ συμ⟨φ⟩υεῖ παιδεύσει λογικά; Πῶς γὰρ οὐχ ὑποκάτω πᾶς ὁ ἐπαινετῶς καλούμενος ἀνήρ, τοῦ Χριστοῦ ὄντος αὐτοῦ κεφαλῆς;[13] Καὶ πάντα δὲ τὰ μέλη Χριστοῦ συμπληρωματικὰ ὄντα τῆς Ἐκκλησίας οὔσης σῶμα Χριστοῦ, ὑποκάτω τοῦ Χριστοῦ τυγχάνει ὑπάρχοντος κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας[14].

Οὕτω καὶ βασιλέως καὶ διδασκάλου ὑποκάτω ἐρεῖς τοὺς ὑπηκόους καὶ μαθητάς, ἐξ ὧν ἀνατολὴ γίνεται φωτὸς τῆς γνώσεως τῆς ἀληθείας καὶ δένδρου τοῦ καλὸν καρπὸν φέροντος, πρὸς ὃ διαλεγόμενος οἷα φυτουργὸς ὁ Θεός φησιν· «Ἐγώ ἐφύτευσά σε ἄμπελον

---

1. Ἐφ. 4,13. 2. Πρβλ. Ματθ. 11,11. 3. Ἰω. 1,30. 4. Πρβλ. Ἰω. 3,29. 5. Πρβλ. Μαλ. 3,20. 6. Λουκ. 1,79. 7. Πρβλ. Ἰω. 5,24. 8. Ἐφ. 5,8. 9. Πρβλ. Λουκ. 1,69. 10. Πρβλ. Δαν. 7,1 ἑξ. 11. Ψαλ. 43,6. 12. Ζαχ. 6,12. 13. Πρβλ. Α' Κορ. 11,3. 14. Πρβλ. Ἐφ. 5,23.

καρποφόρον πᾶσαν ἀληθινήν»· ἀπέστω δὲ ἑκάστου θεοσεβοῦς τό· «Πῶς ἐστράφης εἰς πικρίαν, ἡ ἄμπελος ἡ ἀλλοτρία;»[6].

'Υποκάτω δὲ τοῦ πνευματικοῦ γεωργοῦ ἀνατελεῖν ἐρεῖς καὶ τὰς κατ' εἶδος ἀρετὰς καὶ τὰ τούτων ἔργα, γενήματα δι**456**καιοσύνης ὄντας, περὶ ὧν ὁ μὲν 'Απόστολος γράφει· «'Ο Θεὸς ἁγιάσαι τὰ γενήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν»[2], ὁ δὲ προφήτης 'Ωσηέ· «'Εκζητήσατε τὸν Κύριον ἕως οὗ ἔλθῃ γενήματα δικαιοσύνης ὑμῖν»[3]. Ταῦτα «ἐν ἀγαλλιάσει θερίζουσιν οἱ σπείροντες αὐτὰ ἐν δάκρυσιν»[4], δηλαδὴ σὺν πόνῳ καὶ ἱδρῶτι τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας.

Δυνατὸν νοῆσαι τό· «'Υποκάτωθεν αὐτοῦ ἀνατελεῖ» καὶ οὕτω· ὁ γενάμενος σὰρξ Λόγος, ὁ «ἐκ γυναικὸς γενάμενος»[5] 'Ιησοῦς, ὑποκάτωθεν ἀνέτειλεν «τῆς ἐξ ὕψους ἀνατολῆς»[6] τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὑπάρχοντος ἀληθινοῦ φωτός.

'Εκ περιουσίας, καὶ τόδε ῥητέον· ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς τοῦ Υἱοῦ καθίσαντος, ὑποκάτω αὐτοῦ «οἱ ἐχθροὶ ἐτέθησαν δίκην ὑποποδίου»[7], οἵτινες, ὠφεληθέντες ἐκ τοῦ ὑπὸ τοὺς πόδας γεγονέναι, ἀνέτειλαν ὡς φῶς καὶ γενήματα.

'Ο ὑποκάτω ἀνατείλας τοῦ ⟨θ⟩εολογουμένου «οἰκοδομήσει τὸν τοῦ Κυρίου οἶκον»[8], τὴν 'Εκκλησίαν τοῦ ζῶντος Θεοῦ, μάλιστα ὁ ὑποκάτω τοῦ Θεοῦ Λόγου κατὰ τὴν ἐπιδημίαν ἀνατείλας ἄνθρωπος. 'Αλλὰ καὶ οἱ κα⟨τ⟩ὰ τὰς ἑτέρας ἀποδόσεις ὑποκάτωθεν ἀνατείλαντες, ὑπήκοο⟨ι τ⟩οῦ παμβασιλέως καὶ ἀγαθοῦ διδασκάλου, εἰς πράξεις μεταβαλ⟨ό⟩ντες τὰς ἐντολὰς τοῦ κρατοῦντος αὐτῶν καὶ παιδεύσαν⟨το⟩ς, ᾠκοδόμησαν τὸν βίον αὐτῶν οἷα οἶκον ἐπὶ τὴν πέτραν[9] ⟨τ⟩ὸν Χριστόν[10], ἐγκαταβαλόμενοι τὰς κρηπῖδας καὶ θεμελίους τοῦ οἴκο⟨υ⟩ ἐπὶ τὴν στερεὰν καὶ ἀκατάλυτον εἰς τὴν Τριάδα πίστιν, πέτραν ὠνομασμένην πρὸς τὸν ὁμολογήσαντα αὐτὴν πρὸς τοῦ ὁμολογηθέντος, κατὰ τὸ οὕτω λεχθέν· «Σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν 'Εκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ μὴ κατισχύσουσιν αὐτῆς»[11]. 'Αλλὰ καὶ οἱ κατὰ τὴν τρίτην ἀπόδοσιν ὑπὸ τοὺς πόδας **458** τεθέντες τοῦ παμβασιλέως ἐχθροί, ἀντὶ δ⟨ια⟩φόρων φίλοι γενόμενοι, οἰκοδομήσουσιν τὸν οἶκον Κυρίου, «ἵν' ἐνοικήσῃ καὶ ἐμπεριπατήσῃ ἐν αὐτοῖς»[12], καλέσας καὶ βελτιώσας αὐτούς.

'Ο κατὰ τὴν ἐπιδημίαν ὑποκάτωθεν ἀνατείλας, παραπλησίως τῷ· «'Αλήθεια ἐκ τῆς γῆς ἀνέτειλεν»[13], «λήμψεται ἀρετήν»[14], καρποφορούντων αὐτὴν τῶν πρὸς αὐτοῦ σῳζομένων καὶ εἰς μέγα δόξης ἀγομένων. Πῶς γὰρ οὐ λαμβάνει ταύτην ἀπὸ τῶν γινομένων Θεοῦ δικαιοσύνη ἐν αὐτῷ, γεναμένῳ ὑπὲρ αὐτῶν ἁμαρτία, κατὰ τὴν φιλοσοφίαν

---

1. 'Ιερ. 2,21. 2. Πρβλ. Β' Κορ. 9,10. 3. Πρβλ. 'Ωσ. 10,12. 4. Πρβλ. Ψαλ. 125,5. 5. Πρβλ. Γαλ. 4,4. 6. Πρβλ. Λουκ. 1,78. 7. Πρβλ. Ψαλ. 109,1. 8. Ζαχ. 6,12. 9. Πρβλ. Ματθ. 7,24. 10. Πρβλ. Α' Κορ. 10,4. 11. Ματθ. 16,18. 12. Πρβλ. Β' Κορ. 6,16. 13. Ψαλ. 84,12. 14. Ζαχ. 6,13.

τὴν ἀποστολικήν· «Τὸν μὴ γνόντα γάρ, φησίν, ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν, ἵν' ἐν αὐτῷ γενώμεθα Θεοῦ δικαιοσύνη;»[1]. Πῶς γὰρ οὐ λαμβάνει ἀρετὴν οὖσαν τὴν ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ ⟨δικαιοσύνην⟩ καὶ πλῆθος εἰρήνης;[2]

Ἐπινεύοντος δ' αὐτοῦ λαμβάνειν τὴν ἐν ἀνθρώποις γινομένην ἀρετήν, ἕκαστος τῶν πιστῶν καρποφορείτω καὶ προσφερέτω αὐτήν· ὁ σωφρονεῖν προτιθέμενος, κοσμιότητα καὶ σωφροσύνην, ἁγνείαν τε καὶ παρθενίαν· ὁ ἐγκρατής, τὴν ἐγκράτειαν, τὴν «νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ πάντοτε περιφέρων ἐν σώματι»[3] τῷ ἑαυτοῦ. Προσφέρουσι δὲ ἀρετὴν καὶ οἱ «τὸν τίμιον γάμον καὶ κοίτην τὴν ἀμίαντον»[4] μεταχειριζόμενοι. ⟨Ο⟩ἵος ἦν ὁ Ἰωσήφ, καὶ Σωσάννα, Ἄννα τε ἡ προφῆτις καὶ ἡ ⟨το⟩ῦ βαπτιστοῦ μήτηρ Ἐλισάβετ, καὶ ὅσοι ἄλλοι καὶ ἄλλα⟨ι⟩ διέπρεψαν ἐν ἁγνείᾳ. Προσηγίοχαν δὲ πίστιν μεγάλην κ⟨αὶ⟩ ἀκαθαίρετον, ὑπερφυῆ ἀρετὴν οὖσαν, «οἱ μέχρι θανάτου ⟨ὑ⟩πὲρ τῆς ἀληθείας ἀγωνισάμενοι»[5], ὁμολογήσαντες ἐν αὐ⟨τ⟩οῖς τὸν τοῦ Θεοῦ Υἱὸν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἵνα καὶ αὐτ⟨ὸς⟩ ἐν αὐτοῖς ὁμολογήσῃ αὐτοὺς ἔμπροσθεν τοῦ οὐρανίου Πατρὸς καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων[6].

460 Ὁ κληθεὶς ἀνατολὴ ἀνὴρ «καθιεῖτ⟨α⟩ι καὶ κατάρξει ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ»[7]. Διττὸς δ' ἐστὶν ὁ θρόνος αὐτοῦ, ὃ μὲν ὡς βασιλέως ὃ δὲ ὡς ἱερέως, ὡς ἀπὸ λέξεων γραφικῶν ἔστιν ἀποδεῖξαι.

Δηλοῦται ὁ παντοκρατορικὸς ἐκ τοῦ παροιμιώδους θεσπίσματος οὕτως ἔχοντος· «Ὅταν βασιλε⟨ὺς⟩ δίκαιος καθίσῃ ἐπὶ θρόνου, οὐκ ἀντιτάσσεταί αὐτῷ οὐδὲν πονηρόν»[8]· ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ· «Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς αἰῶνα αἰῶνος· ῥάβδος εὐθύτητος ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου»[9]· καὶ ἀπὸ ⟨τοῦ⟩ ἐν Ψαλμοῖς εἰρημένου· «Καθιεῖται Κύριος βασιλεὺς εἰς τὸν αἰῶνα»[10].

Περὶ δὲ τοῦ ἱερατικοῦ, ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους· γράψας γὰρ ὁ τὴν ἐπιστολὴν χαράξας· «Τοιοῦτος ἡμῖν ἔπρεπεν ἀρχιερεύς, ὅσιος, ἄκακος, ἀμίαντος»[11], καὶ τοῦτό φησιν· «Προσερχώμεθα οὖν μετὰ παρρησίας τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεος, καὶ χάριν εὕρωμεν εἰς βοήθειαν»[12], θρόνον λέγων χάριτος τὸν τοῦ ὁσίου καὶ ἀκάκου καὶ ἀμιάντου ἀρχιερέως.

Ἐπεὶ τοίνυν ὁ περὶ οὗ λέγεται καθιεῖται καὶ κατάρξει ⟨ἐπὶ⟩ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, ἔλαβεν «τὸν θρόνον Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· ἵν' εἰς τοὺς αἰῶνας βασιλεύῃ, τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἐχούσης τέλος»[13], ἀλλὰ καὶ «ἱερωσύνην ἀπαράβατον»[14]. Εἴρηται γὰρ πρὸς αὐτόν· «Σὺ εἶ ὁ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα»[15].

Ἐπὶ τοῦ διττοῦ θρόνου καθιεῖται καὶ κατάρξει, μόνου αὐτοῦ

---

1. Β' Κορ. 5,21. 2. Πρβλ.. Ψαλ. 71,7. 3. Β' Κορ. 4,10. 4. Πρβλ. Ἑβρ. 13,4. 5. Πρβλ. Σ. Σειρ. 4,28. 6. Πρβλ. Ματθ. 10,32. 7. Ζαχ. 6,13. 8. Πρβλ. Παρμ. 20,8. 9. Ψαλ.. 44,7. Πρβλ.. Ἑβρ. 1,8. 10. Ψαλ. 28,10. 11. Ἑβρ. 7,26. 12. Ἑβρ. 4,16. 13. Πρβλ. Λουκ. 1,33. 14. Πρβλ. Ἑβρ. 7,24. 15. Ψαλ. 109,4.

τὸν βασιλείας καὶ ἱερωσύνης θρόν⟨ο⟩ν ἔχοντος. Ὅταν καθίσας ἐπὶ τοῦ θρόνου κατάρξῃ βε⟨β⟩αίως βασιλεύων, τὸ τηνικάδε «ἔσται ὁ ἱερεὺς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, βο⟨υ⟩λῆς εἰρηνικῆς ἀνὰ μέσον ἀμφοτέρων οὔσης»[1]. Τίς δ' οὗτός ἐστιν ⟨ἢ ὁ⟩ Μελχισεδέκ, ⟨ὃν⟩ γράφει ὁ Ἀπόστολος μένειν ἱερέα εἰς τὸ διην⟨ε⟩κὲς τῷ ἀφωμοιῶσθαι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Ἔχει δ' οὕτως ἡ ἀποστο**462**λικὴ φωνὴ πρὸς ⟨Ἑβραίους⟩· «Ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητ⟨ος⟩, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν μηδὲ τέλος ζωῆς ἔχων, ἀφωμοιωμ⟨ένο⟩ς δὲ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές»[2]. Ἐπειδὴ δὲ οὐ σκιω⟨δῶ⟩ς ἐστιν Θεοῦ θεραπευτής, ἀλλὰ ἀληθῶς καὶ κατὰ πνεῦμα, ἐκ δεξι⟨ῶν⟩ ἔσται τοῦ καθημένου καὶ κατάρχοντος ⟨ἐπὶ⟩ τοῦ θρόνου αὐτοῦ.

Δ⟨εξ⟩ιὸς δὲ τυγχάνων ὁ ἀφωμοιωμένος τῷ Θεοῦ Υἱῷ, μένων ⟨ἱε⟩ρεὺς εἰς τὸ διηνεκές, βουλὴν εἰρηνικὴν ἔχει πρὸς τὸν ᾧ ἀφωμοιώθη, καὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ὡσαύτως εἰρηνεύοντος πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Σαλήμ, τοῦτ' ἔστιν τῆς εἰρήνης, καὶ τὸν βασιλέα τῆς δικαιοσύνης, ὁ Μελχισεδέκ ἐστιν οὗτος. Πῶς γὰρ οὐκ ἔχει βουλὴν εἰρηνικὴν πρὸς τὸν οὗ κατὰ τὴν τάξιν ἱερεύς ἐστιν, μένων εἰς τὸν αἰῶνα;

Ὁ δὲ ἀληθὴς καὶ θεῖος στέφανος τοῖς ὑπομενητικῶς καὶ μεγαλοψύχως ἐνέγκασι τὴν αἰχμαλωσίαν δίδοται, κατὰ τὸ λεχθὲν οὗ καὶ μικρῷ πρόσθεν ἐμνημονεύσαμεν· «Μακάριος ἀνὴρ ὃς ὑπομένει πειρασμόν, ὅτι δόκιμος γενόμενος λήμψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς ὃν ἐπηγγείλατο ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν»[3].

Ὦ πόθος εἰσέρχεται τούτου τυχεῖν, ἀναδουμένης τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, κατωρθώσατο τὴν ὑπομονήν, περὶ ἧς Ἰάκωβος γράφει· «Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσατε, ἀδελφοί, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις, ἐπιστάμενοι ὅτι τὸ δοκίμιον κατεργάζεται ὑπομονήν»[4], ὡς τοὺς κατορθώσαντας αὐτὴν χαριστηρίως ἀνυμνεῖν, ὅπου μὲν ὡς εἷς πάντες, διὰ συμφωνίας ψυχὴν μίαν καὶ καρδίαν μίαν[5] ἔχοντες· «Ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον καὶ **464** προσέσχεν μοι καὶ εἰσήκουσεν τῆς δεήσεώς μου»[6], ὅπου δέ· «Καὶ νῦν τίς ἡ ὑπομονή μου; οὐχὶ ὁ Κύριος; καὶ ἡ ὑπόστασίς μου παρὰ σοῦ ⟨ἐσ⟩τιν»[7].

Ὑπάρχει δὲ τὸ ἱερὸν τοῦτο καὶ περικαλλὲς στέφος οὐ μ⟨όν⟩οις τοῖς ὑπομένουσιν, ἀλλὰ καὶ «τοῖς χρησίμοις καὶ τοῖς ἐπεγν⟨ω⟩κόσιν αὐτήν».

Τῆς ἐκκειμένης θεωρίας τοῦ προφήτου ἢ τῆς π⟨ρο⟩μνημονευθείσης ἀρετῆς τίς δ' οὗτος ὁ στέφανος κατ' ἐξ⟨οχ⟩ὴν ὠνομασμένος παρὰ τοὺς πρότερον εἰρημένους ἐξ ἀργύρου ⟨καὶ⟩ χρυσοῦ γεναμένους; Αὐτὸς ὁ Κύριος σαβαώθ, ὡς ἐν Ἡσαΐᾳ τῷ π⟨ροφ⟩ήτῃ φέρεται· «Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται Κύριος σαβαὼθ ὁ στέφανος τ⟨ῆς⟩ δόξης»[8]. Δόξης γὰρ ἆθλον οὗτος ὑπάρχει, δοθησόμενος τοῖ⟨ς δ⟩οξάσασι τὸν Θεὸν ἐν

1. Πρβλ. Ζαχ. 6,13. 2. Ἑβρ. 7,3. 3. Ἰακ. 1,12. 4. Πρβλ. Ἰακ. 1,2,3. 5. Πρβλ. Πράξ. 4,32. 6. Ψαλ. 39,1. 7. Ψαλ. 38,8. 8. Πρβλ. Ἡσ. 28,5.

τῷ σώματι[1] ἑαυτῶν καὶ τοῖς εὐσεβῇ ὑπόλημ⟨ψ⟩ιν ἔχουσιν καὶ τῶν φρονητέων, μᾶλλον δὲ τῶν εὐσεβῶν δογμ⟨ά⟩των. Κατὰ ταύτην γὰρ ὀρθόδοξοι λεγόμεθα οἱ ἐκκλησιαστικὴν ⟨γ⟩νῶσιν ἔχοντες.

Πλέκεται δὲ ὁ στέφανος οὗτος οὐκ ἐκ χρυσοῦ καὶ λίθων πολυτελῶν, ἀλλ' ἐκ τῆς ὀρθῆς περὶ τῆς ἀληθείας δόξης. Ὁ αὐτὸς δ' οὗτός ἐστιν τῷ ἀφθάρτῳ περὶ οὗ ὁ Ἀπόστολος γράφει κατὰ λέξιν ὧδε· «Ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται», ἀλλ' ὁ μὲν τοὺς κάτω ἀγῶνας καὶ ἀνθρωπίνους διαθλῶν, «ἵνα φθαρτὸν στέφανον λάβῃ» ἀθλεῖ, «ἡμεῖς δὲ ἄφθαρτον»[2], ὅστις καὶ ἀμαράντινος εἴρηται πρὸς τοῦ κορυφαιοτάτου ἀποστόλου Πέτρου.

Γράφων γὰρ τοῖς ὑπὸ τὸν ποιμένα τὸν ἀληθινὸν νομεῦσιν, περὶ ὧν ἐπαγγέλλεται δώσειν Θεὸς τοῖς πνευματικοῖς αὐτοῦ προβάτοις φάσκων· «Δώσω ὑμῖν ποιμένας κατὰ τὴν καρδίαν **466** μου, καὶ ποιμανοῦσιν ὑμᾶς μετ' ἐπιστήμης»[3], ἔχει δὲ ὧδε ἡ τοῦ Πέτρου λέξις. «Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ ποιμαίνειν τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον, μὴ ἀναγκαστῶς ἀλλ' ἑκουσίως, ἵνα, φανερωθέντος τοῦ ἀρχιποίμενος, κομίσησθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον»[4], ἀποδοθησόμενον τοῖς ὀρθοδόξως τὴν πίστιν φυλάξασ⟨ι⟩ν καὶ τοῖς εἰς πέρας ἀγαγοῦσιν πρόσταξιν τὴν λέγουσαν· «Δ⟨ό⟩τε δόξαν τῷ Θεῷ ἡμῶν»[5], καὶ πάλιν· «Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν κα⟨ὶ τ⟩ιμήν»[6].

Οὗτος ὁ στέφανος δίδοται «εἰς χάριτα Σοφονίου καὶ ⟨ψ⟩αλμὸν ἐν ⟨ο⟩ἴκῳ Κυρίου», περὶ οὗ ὁ μελογράφος φησίν· «Λάβετε ψα⟨λ⟩μὸν καὶ δότε τύμπανον, ψαλτήριον τερπνὸν μετὰ κιθάρ⟨α⟩ς»[7]. Ἔστι δὲ ψαλμὸς ὃν δεῖ λαβεῖν ὁ περὶ τῶν πραττομένων ⟨καὶ⟩ φρονουμένων καλῶς λόγος, πρὸς ὃν δοῦναι τύμπανον, ⟨ψαλ⟩τήριόν τε τερπνὸν καὶ κιθάραν προσήκει. Δίδωσι δὲ τύ⟨μπα⟩νον ὁ δεξάμενος περὶ σωφροσύνης λόγον, «νεκρῶν τὰ ἐπὶ τ⟨ῆς γῆ⟩ς μέλη, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακήν»[8], «⟨τὴν⟩ νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ περιφέρων ἐν σώματι»[9], ᾧ ἐδουλ⟨αγώγ⟩ησεν καὶ ὑπωπίασεν[10]· τὸ γὰρ τύμπανον ἐκ δορᾶς νεκ⟨ροῦ ζ⟩ώου τὴν κατασκευὴν ἔχει.

Τοῦτο ψοφοῦσι καὶ κρο⟨αίνουσι⟩ν αἱ δαδουχοῦσαι πέντε φρόνιμοι παρθένοι, κατ⟨ὰ τὸ ᾄ⟩δόμενον ἐν ἑξηκοστῷ καὶ ἑβδόμῳ Ψαλμῷ· «Προέφ⟨θασαν⟩ ἄρχοντες ἐχόμενα ψαλλόντων ἐν μέσῳ νεανίδ⟨ων τυ⟩μπανιστριῶν»[11]. Τοῖς ἡρμηνευμένοις τυμπάνοις ⟨ἐχρῶν⟩το μετὰ τὸ ἐξιέναι τῆς Αἰγύπτου καὶ περᾶσαι τὴν Ἐρ⟨υθρὰν θ⟩άλασσαν αἱ ἑβραῖαι γυναῖκες, ὧν ἐξῆρχεν ἡ π⟨ροφῆτι⟩ς Μαριάμ, ἀδελφὴ Μωϋσέως καὶ Ἀαρών, λαβοῦ⟨σαι χε⟩ρσὶν τὰ τύμπανα ἑαυτῶν· συμφώνως τῇ χορο-διδασκάλῳ ἐπινικίως **468** μέλπουσαι, ἔφασκον· «Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται· ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς θάλασσαν»[12],

---

1. Πρβλ. Α' Κορ. 6,20. 2. Α' Κορ. 9,25. 3. Ἱερ. 3,15. 4. Πρβλ. Α' Πέτρ. 5,1,2,4. 5. Ἱερ. 13,16. 6. Ψαλ. 28,1. 7. Ψαλ. 80,3. 8. Πρβλ. Κολ. 3,5. 9. Πρβλ. Β' Κορ. 4,10. 10. Πρβλ. Α' Κορ. 9,27. 11. Ψαλ. 67,26. 12. Ἐξ. 15,1,21.

καὶ τὰ ἐξῆς μέχρι τοῦ τέλους τῆς ᾠδῆς. Οὐ γὰρ κἂν πιθανόν ἐστιν νομίζειν τοσοῦτο πλῆθος τυμπάνων ηὐπορῆσθαι ἐν τόπῳ πανερήμῳ ταῖς τοσαύταις μυριάσιν τῶν γυναικῶν, δυνατοῦ τυγχάνοντος πάνυ εὑρεθῆναι τὰ κατ' ἀλληγορίαν λεχθέντα τύμπ⟨α⟩να ταῖς ἔτεσιν πλείοσιν ἤδη ἀνηγμέναις θεοσεβῶς, π⟨α⟩ρορμωμέναις μάλιστα πρὸς τὴν πνευματικὴν χορείαν ⟨ἐ⟩ξ ὧν τεθέανται παραδόξως γεγενημένων ὑπὲρ τοῦ ἔξω ⟨τῆς⟩ Αἰγύπτου γενέσθαι.

Δίδοται δὲ ὑπὸ τῶν ψαλμὸν δεξ⟨αμ⟩ένων πρὸς τῷ τυμπάνῳ καὶ ψαλτήριον τερπνὸν μετ⟨ὰ κι⟩θάρας, συνηρμοσμένα πρὸς τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς καὶ αἰσ⟨θήσ⟩εων πρὸς τὴν θείαν μελῳδίαν, νήψεως δὲ χρεία ἵνα ⟨μὴ ψ⟩εκτὰ ὄργανα καὶ ᾠδὰς λάβῃ τις ἃ παραιτεῖται Θεὸς λέγω⟨ν· «Με⟩τάστησον ἀπ' ἐμοῦ ἦχον ᾠδῶν σου, καὶ ψαλμὸν ὀργά⟨νων σ⟩ου οὐκ ἀκούσομαι»[1]. Ὁ τὰ παραιτητὰ τῷ Θεῷ ἀποστραφεὶς ⟨ψάλλ⟩ει καὶ ᾄδει ἐπαινετῶς κατὰ προτροπὴν τοῦ γράφοντ⟨ος Ἀ⟩ποστόλου· «Λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλμοῖς, ᾠδαῖς πνε⟨υματι⟩καῖς, ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες τῇ καρδίᾳ»[2].

Μετὰ τ⟨ὸ στέφος⟩ εἰς χάριτα Σοφονίου καὶ εἰς ψαλμὸν ἐν οἴκῳ Κυρίου, το⟨ύτων ὑ⟩παρξάντων, οἱ ἔτι μακρὰν ὄντες τῶν αἰχμαλώτων ἥ⟨ξουσιν⟩ ἐπὶ τῷ συνεγγίσαι τῷ κηρύξαντι αὐτοῖς ἄφεσιν[3]· ἐ⟨παινοῦν⟩τες δὲ «οἰκοδομήσουσιν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Κυρίου», ἵνα δ⟨ιακον⟩ῶσιν διηνεκῶς ἱερέων δίκην, κατὰ τὸν μακάριον π⟨ροφήτη⟩ν Σαμουήλ.

470 Τελεσθήσεται δ' ἕκαστα πληρούμενα δ⟨ιὰ δράσ⟩εως ὅταν «εἰσακούσαντες εἰσακούσωσιν τῆ⟨ς φωνῆς⟩ Κυρίου»[4] οἱ χρήσιμοι καὶ ἐπεγνωκότες τὴν αἰτίαν κα⟨.....⟩λμον ἧς ὑπέμειναν πρὸς καιρὸ⟨ν .....⟩λην. Οἱ πλησιάσαντες τῷ ⟨..... .....⟩ καὶ μακρὰν ὄντες οἱ ⟨..... .....⟩ οἴκῳ πρακτικὰς καὶ δ ⟨..... ..⟩ας, μυστήρια τῆς βασ⟨ιλείας ..... ἀδι⟩κήματα ἱερέων εἶνα⟨ι .....⟩μιν εἰσακούουσιν ⟨.....⟩ τῶν εἰρημέν⟨ω⟩ν τελεστ⟨.....⟩ται οἱ εὐεργε⟨τη⟩θέντε⟨ς .....⟩ προκείμενα ⟨π⟩αρὰ Κυρίου π⟨αντοκράτορος⟩.

Ζαχ. 6, 1-3. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ⟨τε⟩τάρτῳ ἔτε⟨ι ἐπὶ Δαρείου τοῦ βασιλέως ἐγένετο⟩ λόγος Κυρίου π⟨ρὸς⟩ Ζαχαρ⟨ίαν τετράδι τοῦ μηνὸς τοῦ ἐνάτου,⟩ ὅς ἐστιν Χασ⟨ελεύ⟩· καὶ ἐξαπ⟨έστειλεν εἰς Βαιθὴλ Σαράσαρ καὶ Ἀρ⟩βεσσὲρ ὁ βα⟨σιλεὺς καὶ οἱ ἄνδρες αὐ-

---

1. Ἀμ. 5,23. 2. Πρβλ. Κολ. 3,16. 3. Πρβλ. Ἡσ. 61,1. 4. Πρβλ. Ζαχ. 6,15.

τοῦ τοῦ ἐξιλάσασθαι⟩ τὸν Κύριον λέ⟨γων πρὸς τοὺς ἱερεῖς τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου παντοκράτορος⟩ καὶ πρὸς το⟨ὺς προφήτας λέγων· Εἰσελήλυθεν ὧδε ἐν τῷ μηνὶ⟩ τῷ πέμπτῳ ⟨τὸ ἁγίασμα, καθότι ἐποίησα ἤδη ἱκανὰ ἔτη[1].⟩

471 Ἐν τῷ τετάρτῳ ⟨..... αἰχμα-⟩
λωσι ⟨.....⟩
μηνὸς τ⟨.....⟩
στειλεν σ⟨.....⟩
Ἀρβεσσὲ⟨ρ .....⟩
καὶ οἱ ἄν⟨δρες .....⟩
τοῦ ἐξιλ⟨άσασθαι .....⟩
λατρι ⟨.....⟩
λέγων ⟨.....ἁγία-⟩
σμα Κυρίου εἰ⟨.....λει-⟩
τουργία ⟨.....⟩
κατὰ τ ⟨.....⟩
⟨.....⟩ τετάρτῳ τῆς Δαρείου ἀρ-
⟨χῆς .....⟩ ἀναγράφεσθαι τοὺς
⟨..... ψ⟩ευδογράφωσί τινες
⟨.....⟩ ἐλεγχομένων τῶν τυ-
⟨.....⟩σθαι ἐν τοῖς δημοσίοις
⟨.....⟩ενας δῆθεν προφητείας·
⟨.....⟩ αι ηποστη⟨.⟩ουμενος
⟨.....⟩ ἐγράφη Ἑ⟨βρ⟩αίων φωνῇ
⟨.....⟩ ἐννέα ἀ⟨ριθ⟩μὸς ἐπὶ
⟨.....⟩τη παραλ⟨αμ⟩βανομε-
⟨.....⟩εται ἐν τῷ ⟨ἐν⟩άτῳ μηνὶ
472⟨.....⟩ μηνὸς
⟨.....⟩ περὶ τοῦ
⟨.....⟩ριας δυνα-
⟨.....⟩ως ἐν τυ-
⟨.....⟩ χρόνῳ
⟨.....⟩ τιαν·
⟨.....⟩ θεολημ-
⟨.....⟩ πρὸς τὸν
⟨.....⟩ιοι οντες
⟨.....⟩ ουντες
⟨.....⟩ ἐν τοῖς πο-
⟨.....⟩ αλλου

1. Ζαχ. 7,1-3.

⟨..... ἐξι⟩λάσασθαι
⟨.....⟩αν δὲ ου
⟨..... θ⟩εραπευ-
⟨..... ἁ⟩γίασμα
εἰσελήλυθεν ἐν τῇ ⟨.....⟩
ως γεγενημένη ω⟨.....⟩
στρέφοντος τοῦ Κ⟨υρίου .....⟩
σκευων ἐπὶ τῷ ε⟨.....⟩
νατον εἰσεληλυθ⟨..... παρ-⟩
θένου τεχθέντα ι⟨..... ἀγγέ-⟩
λου Γαβριήλ· «Πνεῦμα ⟨Ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ὑ-⟩
ψίστου ἐπισκιάσ⟨ει σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον κληθήσεται⟩
Υἱὸς Θεοῦ»[1]. Τ⟨.....⟩
ἀναβαθ⟨μῶν ..... «ἡτοίμασα⟩
λύχνον ⟨τῷ χριστῷ μου»[2]. .....⟩
λύχνος ⟨.....⟩
Ἰωάννης ⟨..... «λύ-⟩
χνος καιό⟨μενος»[3] .....⟩
σει ἀκμὴν ⟨.....⟩
τῆς δικαιο⟨σύνης ..... ἁγιά-⟩
473 σματος τουτ⟨..... πε-⟩
ρὶ τοῦ ἁγιάσ⟨ματος ..... Ἡ-⟩
σαΐου ὧδε ἀπ⟨..... «Κύριον αὐτὸν ἁγιάσατε καὶ αὐτὸς⟩
ἔσται σου φόβ⟨ος, καὶ ἐὰν ἐπ' αὐτῷ πεποιθὼς ἦς, ἔσται σοι εἰς⟩
ἁγίασμα»[4]. ⟨Οἱ ..... φα-⟩
σιν· «Ὁ θρόνος σ⟨ου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος»[5]. .....⟩
νη Ἰσραὴλ Κύριος, τουτ ⟨.....⟩
χθέντος πρὸς τ⟨..... Ἀ-⟩
ποστόλου λεχθ⟨..... ἐπι-⟩
στολη αὐταῖς ⟨..... «Διὸ εἰσερχόμενος εἰς τὸν⟩
κόσμον λέγει· ⟨Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἐθέλησας, σῶ⟩μα δὲ
κατηρ⟨τ⟩ί⟨σω μοι· ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ εὐδόκησας,
τότε εἶπο⟩ν· Ἰδοὺ ἥκω»[6]. Ἦκεν ⟨.....
.....⟩ς οἷς ἐπέφανεν
⟨.....⟩ν πάρειμι, ἵν' ὁρᾶ-
⟨τε .....⟩σεως αὐτοῦ εἰκὼν
⟨.....⟩υ· ὅπερ ἐξιλάσκε-
σ⟨θαι .....⟩ ἐραστάς, ὧν εἷς ἦν
⟨.....⟩ι ἄνδρες αὐτοῦ·
⟨.....⟩ν ὅλων πρόσωπον

---

1. Λουκ. 1,35. 2. Πρβλ. Ψαλ. 131,17. 3. Πρβλ. Ἰω. 5,35. 4. Ἡσ. 8,13-14. 5. Ψαλ. 44,7. 6. Ἑβρ. 10,5-6.

⟨.....⟩ν αὐτῷ κα-
⟨..... ἱ⟩εροφάντου
⟨.....⟩ δηλονότι
⟨.....⟩ ἐπὶ σέ[1], καὶ
⟨.....⟩ αρθέντος
⟨.....⟩ς θεοπτίας
⟨.....⟩ φημας καὶ
⟨.....⟩ πρεσβείας
⟨.....⟩ Σωτῆρος τοῖς
⟨..... οἰ⟩κονομία
⟨..... ἀ⟩λλ' οὐ τοῖς
474⟨.....⟩ενας ἀφέσει
⟨.....⟩ αἰτούμενοι
⟨.....⟩ ἐκθώμεθα
⟨.....⟩

Ζαχ. 7,4-7. ⟨Καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου τῶν δυνάμεων πρός με λέ⟩γων· Εἶπον πρὸς ⟨ἅπαντα τὸν λαὸν τῆς γῆς καὶ πρὸς τοὺς ἱερ⟩εῖς λέγων· ⟨Ἐὰν νηστεύσητε ἢ κόψησθε ἐν ταῖς πέμπ⟩ταις ἢ ἐν ταῖς ⟨ἑβδόμαις, καὶ ἰδοὺ ἑβδομήκοντα ἔτη μὴ⟩ νηστείαν νενηστ⟨εύκατέ μοι καὶ ἐὰν φάγητε ἢ πίητε οὐ⟩χ ὑμεῖς ἐσθίετε ⟨καὶ ὑμεῖς πίνετε· οὐχ οὗτοι οἱ λόγοι εἰσὶ⟩ν οὓς ἐλάλησεν ⟨Κύριος ἐν χερσὶν τῶν προφητῶν τῶν ἔμπροσθεν⟩ ὅ⟨τ⟩ε ἦν Ἱερουσαλὴμ κα⟨τοικουμένη καὶ εὐθηνοῦσα καὶ αἱ πόλεις α⟩ὐτῆς κυκλόθεν ⟨καὶ ἡ ὀρεινὴ καὶ ἡ πεδινὴ κατῳκεῖτο;⟩[2].

Εἰσεληλυθότος τοῦ ἁγιά⟨σματος ..... ἱκα-⟩
νὰ ἔτη λόγος Κυρίου τ⟨.....⟩
προθεσπίζων τὰ ⟨.....⟩
εἶπον, φησίν, πρὸ⟨ς ..... λέ-⟩
γων· Ἐὰν νηστεύ⟨σητε .....⟩
ἑβδόμαις, οὐχ ὑ⟨μεῖς .....⟩
πίνητε, οὐχ ὑμ⟨εῖς ..... ἑβδομή-⟩
κοντα ἔτη μὴ ν⟨ηστείαν.....⟩
οὓς ἐλάλησεν Κ⟨ύριος .....⟩
οὗτοι δ' εἰσὶν η⟨.....⟩
ας προφητευσα ⟨.....⟩
475 τῶν αὐτούς, ε⟨.....⟩

1. Ἐξ. 33,22(;). 2. Ζαχ. 7,4-7.

οὕτω γὰ⟨ρ⟩ καὶ ⟨.....⟩
γέγονεν. Παρὰ ⟨.....⟩
ὄνπερ γὰρ τρ⟨όπον .....⟩
βάλλων, χορη⟨.....⟩
καὶ ἃ πραττω ⟨.....⟩
χειρὶ προσαπ⟨.....⟩
ὁ Σωτὴρ εἶπεν· ⟨.....ἐν αὐ-⟩
τῷ πηγὴν ὕδ⟨ατος[1] .....⟩
τόπῳ φησὶν ⟨.....⟩
αὐτὸν καθ⟨.....⟩
μου ζῶντος ⟨.....⟩
ἐστιν τῇ πράξ⟨ει .....⟩
ὑπὸ τοῦ ἁγίο⟨υ .....⟩
μεθύσου, θα⟨.....⟩
ται ἐν τῇ τοῦ ⟨.....⟩
θων πεπληρ⟨..... ἐπι-⟩
θυμιῶν κρε⟨.....⟩
⟨.....⟩ηρ συμπνιγούσας
⟨.....⟩ τὴν ῥηθεῖσαν ὑπ' αὐ-
⟨τοῦ .....⟩ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ
⟨σπεῖραι[2] .....⟩ ἐκ τοῦ νηστεύειν καὶ
⟨..... ἑ⟩βδόμαις, ἤτοι τοῦ
⟨.....⟩ται, θεωρητέον.
⟨..... νησ⟩τεύω δὶς τοῦ σαβ-
⟨βάτου[3] .....⟩ιτης καταπαυ-
⟨.....⟩ Ἰουδαῖοι νηστευ-
⟨.....⟩α μὴ περὶ τῶν
⟨..... μά⟩λιστα ὅτ' ἐν τοῖς
⟨..... δε⟩κάτη τοῦ σαβ-
⟨βάτου .....⟩υν καὶ ἡ καλου-
476 ⟨μένη .....⟩ας ψυχὰς ἑαυ-
⟨..... δε⟩κάτη τοῦ ε-
⟨.....⟩ δυνατὸν πεμ-
⟨..... κ⟩όπτεσθαι
⟨..... πρ⟩οκείμενος λό-
⟨γος .....⟩ τροφῆς ὄντος
477 ⟨..... ἀ⟩ρίστης τρο-
⟨φῆς .....⟩ βρῶσιν τὴν[4]
⟨.....⟩μενος, τῶν
⟨..... ἀ⟩νὴρ τρεφε-

---

1. Πρβλ. Ἰω. 4,14. 2. Ματθ. 13,3. 3. Λουκ. 18,12. 4. Πρβλ. Ἰω. 6,27.

⟨.....⟩που λέγει πρὸς
⟨.....⟩ντος, ἐδω-
⟨..... Τυγχ⟩άνουσι δὲ οὗ-
τοι οἱ παραδοθέντες ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πάθεσιν ἀτιμίας καὶ ἀδοκίμῳ νῷ διὰ τὸ σεσεβάσθαι τὴν κτίσιν παρὰ τὸν κτίσαντα, μεταλλάξαντες τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν Θεὸν ἐν ἐπιγνώσει μὴ δοκιμάσαντες ἔχειν, ὥστε μὴ ποιεῖν τὰ καθήκοντα[1].

Ὥσπερ οὖν σωτηριῶδες τὸ ἀπέχεσθαι τῶν σαρκῶν τοῦ δράκοντος — δόγματα δὲ ἄθεα καὶ ψευδοδοξίαι τυγχάνουσ⟨ιν⟩ αἱ σάρκες τοῦ δράκοντος — οὕτως ἐπωφελὲς καὶ αἱρετὸν ⟨τὸ⟩ παραιτεῖσθαι καὶ φεύγειν τὴν «τρυγωμένην σταφυλὴν ἐξ ἀμ⟨πέ⟩λου Σοδόμων»[2] καὶ τὸν ἐξ αὐτῆς τρυγώμενον οἶνον ὄντα «θυ⟨μὸν⟩ δρακόντων καὶ θυμὸν ἀσπίδων ἀνίατον»[3]. Τὴν οὕτω τελουμένην νηστείαν μεταδιώκειν προσήκει καὶ κόπτεσθαι συγγενῶς αὐτῇ θρηνοῦντα καὶ κοπτόμενον. Παραιτητέα δὲ καὶ βλαβερὰ πάνυ ἐστὶν νηστεία ἣν ἐπιτελοῦσιν οἱ ἀποστρεφόμενοι τὴν χρῆσιν τοῦ ἄρτου τῆς ζωῆς[4] καὶ τῶν σαρκῶν Ἰησοῦ, αἵ εἰσιν ἄρτος ζωῆς, ἄρτος ἀληθείας ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς[5], ἧς ἀπέχεσθαι, τυγχανούσης βρώσεως ζωῆς, οὐδαμῶς προσήκει.

Περὶ τῆς διττῆς ταύτης νηστείας ἐπεσπάρη ἐν τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ· περὶ μὲν γὰρ τῆς ἐπαινετῆς ἐν Ἰωὴλ τῷ προφήτῃ προστάττεται· «Ἁγιάσατε νηστείαν, κηρύξατε θεραπείαν»[6]· καὶ ἑτέρωθι ἀπαγγέλλεται· «Νηστεία μετὰ προσευχῆς 478 καὶ ἐλεημοσύνης ἐκ θανάτου ῥύεται»[7]. Περὶ δὲ τῆς ψεκτῆς φαῦλοι καὶ ἀσεβεῖς ἄνδρες αἰτιώμενοι τὸν Θεόν φασιν· «Τί ὅτι ἐνηστεύσαμεν καὶ οὐκ οἶδες; ἐταπεινώσαμεν τὰς ψυχὰς ἡμῶν καὶ οὐκ ἔγνως;»[8]. Πρὸς οὓς ὃν ἀσεβῶς αἰτιῶνται φησιν· «Οὐ ταύτην τὴν νηστείαν ἐξελεξάμην»[9], ἀλλ' ἣ τὴν ἀποχὴν οὖσαν δηλητηρίων τροφῶν σὺν ἔργοις ἀγαθοῖς γινομένην· «Διά⟨θρ⟩υπτε γάρ, φησίν, πεινῶντι τὸν ἄρτον σου· ἐὰν ἴδῃς γυμνόν, πε⟨ρίβ⟩αλε, καὶ ἄστεγον πτωχὸν εἰσάγαγε εἰς τὸ οἶκόν σου. Τότε γάρ, ⟨φη⟩σίν, ῥαγήσεται πρώϊμον τὸ φῶς σου, καὶ τὰ ἰάματά σου ταχὺ ἀ⟨νατ⟩ελεῖ»[10].

Τοῖς νηστεύσασι καὶ κοψαμένοις ἐν ταῖς πέμπταις καὶ ⟨ἑβδό⟩μαις οὐχ ὡς προσῆκεν, ὁ Κύριος λέγει· Ἰδοὺ ὅλα ἑβδομήκοντα ⟨ἔτ⟩η διετρίψατε ἐν τῇ Βαβυλῶνι, ἁπαχθέντες ἐν αὐτῇ νόμῳ ⟨α⟩ἰχμαλωσίας· μὴ νηστείαν ἣν ἀποδέχομαι ἐνηστεύσατέ μοι, ἐσθίοντες καὶ πίνοντες τὰ ὑμῖν ἡδέα, πράττοντες οὐδὲν κατὰ τοὺς λόγους τοὺς ἐν ταῖς χερσὶν τῶν ἔμπροσθεν προφητῶν, ὅτε ἦν ἡ Ἱερουσαλὴμ πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας κατο⟨ικ⟩ουμένη καὶ εὐθηνοῦσα, καὶ αἱ κύκλῳ αὐτῆς πόλεις τῆς Ἰουδαίας ὧν μητρόπολίς ἐστιν, καὶ ἡ ὀρεινὴ καὶ πεδιὰς κατῳκεῖτο[11];

---

1. Πρβλ. Ρωμ. 1,24-29. 2. Πρβλ. Δευτ. 32,32. 3. Πρβλ. Δευτ. 32,33. 4. Πρβλ. Ἰω. 6,35. 5. Πρβλ. Ἰω. 6,41. 6. Ἰωὴλ 1,14. 2,15. 7. Πρβλ. Τωβ. 12,8-9. 8. Ἡσ. 58,3. 9. Ἡσ. 58,5. 10. Ἡσ. 58,7-8. 11. Πρβλ. Ζαχ. 7,7.

Πῶς γὰρ οὐκ εὐθηνεῖτο ἡ μητρόπολις μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὴν πόλεων, καὶ ἡ περὶ αὐτὴν ὀρεινὴ καὶ πεδιὰς κατοικουμένη, εἰρήνην βαθεῖαν ἄγουσα καὶ σὺν νόμῳ τῷ ὀρθῷ βασιλευομένη, παντὸς πολεμίου καὶ ἐχθροῦ μακρὰν ἀπεληλασμένου; Οὕτω τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τῶν πόλεων τῶν κύκλῳ αὐτῆς εἰρηνευουσῶν καὶ πολλὴν ἐχουσῶν εὐστάθειαν, δαψιλὴς εὐετηρία ὑπῆρχεν, κατοικουμένης τῆς πεδιάδος καὶ ὀρεινῆς γῆς.

Συμβαίνει δὲ κατοικεῖσθαι τοὺς τοιούτους τόπους ὅταν εὐκαρπία καὶ εὐθηνία πολλὴ τυγχάνῃ, ἀνθρώπων διατρίβειν **480** ἀλύπως δυναμένων ἐν τῇ ὀρεινῇ, τῆς δένδρων φυτείας ἀκροδρύων πλήρης οὔσης, καὶ τῆς πεδιάδος σῖτον καὶ κριθὴν καὶ τὰ ἄλλα γενήματα φερούσης. Φιλεῖ γὰρ ἐν τοῖς πληθύνουσι τόποις εὐκαρπίαν πλῆθος ἀνθρώπων διατρίβειν, τοῦτο μὲν γεωργούντων, τοῦτο δὲ ἀπολαυόντων τῆς εὐφορίας.

Κατοικουμένη καὶ εὐθηνοῦσα Ἱερουσαλὴμ καὶ κύκλῳ αὐτῆς πόλεις ἡ Ἐκκλησία κατ' ἀναγωγὴν καὶ αἱ ὀρθόδοξοι γνῶμαι τυγχάνουσιν· ὧν ἡ ὀρεινὴ καρπῶν πληθύουσα τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεώς ἐστιν, γενημάτων ὄντων πολὺ πλῆθος ἐχόντων ἐν τῇ ἠθικῇ παιδεύσει ἐν τῇ χθαμαλῇ πεδιάδι.

Περὶ τῆς τοιαύτης πνευματικῆς εὐθηνίας ἐν τετάρτῳ καὶ ἑξηκοστῷ Ψαλμῷ φέρεται· «Ἐπεσκέψω τὴν γῆν καὶ ἐμέθυσας αὐτήν, ἐπλήθυνας τοῦ πλουτίσαι αὐτήν». «Τοὺς αὔλακας αὐτῆς μέθυσον, πλήθυνον τὰ γενήματα αὐτῆς, ἐν ταῖς σταγόσιν αὐτῆς εὐφρανθήσεται ἀνατέλλουσα. Εὐλογήσης τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου, καὶ χαρήσεται τὰ πεδία καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς. Πιανθήσεται τὰ ὄρη τῆς ἐρήμου, καὶ ἀγαλλίασιν οἱ βουνοὶ περιζώσονται. Ἐνεδύσαντο οἱ κριοὶ τῶν προβάτων, καὶ αἱ κοιλάδες πληθυνοῦσιν σῖτον· κεκράξονται καὶ γὰρ ὑμνήσουσιν»[1].

Ταύτης τῆς δαψιλείας καὶ παγκαρπίας οὔσης νοητῆς ὑπαρξάσης, πῶς ἡ ὀρεινὴ καὶ πεδινὴ οὐ κατοικηθήσεται ὑπὸ ἀνθρώπων πάντα σὺν τῷ λόγῳ τῷ ὀρθῷ ποιούντων, ὥστ' αὐτοὺς χαριστηρίως κεκρᾶξαι καὶ ὑμνῆσαι πρὸς τὸν τοσαῦτα δωρησάμενον Θεόν;

482 Σημεῖον δὲ τοῦ ἄλυπον κατοικίαν εἶναι ἐν τῇ ὀρεινῇ καὶ πεδινῇ, τὸ καὶ τοὺς κριοὺς τῶν προβάτων βαθυμάλλους πόκους ἐνδεδῦσθαι, διὰ τὸ βοτάνην πολλὴν ἀνατεταλκέναι ἐν τοῖς τόποις τῆς ὀρεινῆς καὶ πεδιάδος.

Ὅτῳ πόθος εἰσέρχεται ταύτης τῆς πνευματικῆς ἀπολαῦσαι εὐετηρίας, ἀκουσάτω τῶν λόγων τῶν δοθέντων ὑπὸ Θεοῦ ἐν χερσὶν τῶν προφητῶν, εἰς ἔργα αὐτοὺς μεταβάλλων, ἵνα καὶ ἐκ τῶν αὐτοῦ πρακτικῶν δυνάμεων πηγὴ ζωῆς ἀναβῇ «ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον»[2] χάριτι τοῦ πάντα ταῦτα παρέχοντος Σωτῆρος.

---

1. Ψαλ. 64,10-14. 2. Ἰω. 4,14.

Ζαχ. 7,8-10. Καὶ ἐγέ⟨νε⟩το λόγος Κυρίου πρὸς Ζαχαρίαν λέγων· Τάδε λέγει Κύριος παντο⟨κ⟩ράτωρ λέγων· Κρίμα δίκαιον κρίνατε, καὶ ἔλεος καὶ οἰκτιρμὸν ποιεῖτε ἕκαστος πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ χήραν καὶ ὀρφανὸν καὶ προσήλυτον καὶ πένητα μὴ καταδυναστεύετε, καὶ κακίαν ἕκαστος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ μὴ μνησικακείτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν[1].

Ὁ τοῦ Κυρίου λόγος γενάμενος πρὸς τὸν προφήτην ὡς εἴρηται πρότερον ἀπαγγέλλει ἃ προσέταξεν ὁ παντοκράτωρ Κύριος, ἀρχόμενα ἀπὸ τοῦ· «Κρίμα δίκαιον κρίνατε, καὶ ἔλεον καὶ οἰκτιρμὸν ἕκαστον»[2] τῶν ἀκουόντων «ποιεῖν πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἑαυτοῦ»[3]· καὶ προσέτι «μὴ καταδυναστεύειν χήραν καὶ ὀρφανόν», καὶ προσέτι «προσήλυτον καὶ πένητα»[4]. Οὕτω γὰρ ῥᾷστα ὑπάρξεται τὸ «κακίαν τοῦ ἀδελφοῦ μὴ μνησικακεῖν ἕκαστον ἐν ταῖς καρδίαις ἑαυτῶν».

Τί δὲ ταῦτα βούλεται, τὰ προσταχθέντα φημί, καιρὸς ἰδεῖν.

484 Ὁ τοῦ Κυρίου λόγος, ὡς πολλάκις ἤδη γενάμενος ἐν τῷ Ζαχαρίᾳ, καὶ νῦν ὑπάρξας ἐν αὐτῷ, τάδε διαγορεύει. «Τάδε, φησίν, λέγει Κύριος παντοκράτωρ» πρὸς ἕκαστον τῶν ἀρχόντων τοῦ λαοῦ· «Κρίμα δίκαιον κρίνατε», ὡς ἐνόντος καὶ ἀδίκως κρῖναι τοῖς παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον δικάζουσιν διὰ δωροδοκίαν καὶ τὸ φιλίᾳ χαρίζεσθαι, ἔστιν δ' ὅτε καὶ κατὰ ἀπέχθειαν τὴν πρός τινας τῶν δικαζομένων. Τοιούτοις ἐγκλήμασιν ὑπέκειντο πρὸς οὓς κέκραγεν καὶ βοᾷ ὁ θεῖος λόγος· «Ἕως πότε κρίνετε ἀδικίαν καὶ πρόσωπα ἁμαρτωλῶν λαμβάνετε; Κρίνατε ὀρφανῷ καὶ πτωχῷ, ταπεινὸν καὶ πένητα δικαιώσατε»[5]. Τοιοῦτοι δ' εἰσὶν καὶ περὶ ὧν ὁ προφήτης Ἡσαΐας· «Οἱ δικαιοῦντες τὸν ἀσεβῆ ἕνεκεν δώρων καὶ τὸ δίκαιον τοῦ δικαίου αἴροντες»[6]. Περὶ τῶν οὕτω παρανομούντων Ἀμβακοὺμ ὁ προφήτης πρὸς τὸν Θεὸν βοᾷ· «Ἐξ ἐναντίας μου γέγονεν κρίμα, καὶ ὁ κριτὴς λαμβάνει· διὰ τοῦτο διεσκέδασται νόμος καὶ οὐ διεξάγεται εἰς τέλος κρίμα, ὅτι ὁ ἀσεβὴς καταδυναστεύει τὸν δίκαιον»[7]. Λεκτέον δὲ τοὺς οὕτω ἐξετάζοντας τὰ πράγματα τῶν διαμφισβητούντων πρὸς ἑαυτοὺς μηδὲ κριτὰς νομίμους εἶναι, ἀλλ' ὅλον τοῦτο ἀδίκους καὶ παρανόμους δικαστάς. Προσῆκον γάρ ἐστιν μηδ' ἑταῖρον σκοπεῖν τὸν δικάζοντα, μὴ πλοῦτον, μὴ ἀξίωμα, μὴ γένους ἀγχιστείαν, μὴ φιλίαν προκρίνοντα, μὴ εἰς ἀπέχθειαν βλέποντα, ἀλλ' εἰς τὰ πράγματα τῶν κρινομένων. Ταῦτα ὁ θεοληπτούμενος ἱεροφάντης διαγορεύει τοῖς εἰς τὸ κρίνειν χειροτονουμένοις οὕτως· «Κατὰ τὸν μέγαν καὶ τὸν μικρὸν κρινεῖς, οὐ λήμψει

---

1. Ζαχ. 7,8-10. 2. Ζαχ. 7,9. 3. Πρβλ. Ζαχ. 7,10. 4. Ζαχ. 7,10. 5. Ψαλ. 81,2-3. 6. Ἡσ. 5,23. 7. Ἀββ. 1,3-4.

πρόσωπον»[1], «καὶ πένητα οὐκ ἐλεήσεις ἐν κρίσει»[2], «ὅτι ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ ἐστιν». Οὐ δεῖ **486** δὲ τὰ τοῦ Θεοῦ νέμειν καὶ ἐπιμετρεῖν τοῖς τυχοῦσιν. Τῶν μὲν γὰρ ἰδίων ἕκαστος ἐξουσίαν ἐχέτω χαρίζεσθαι οἷς ἂν αὐτῷ δοκῇ· οὐκ αὐτοῦ δέ, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ ἐστιν ἡ κατὰ τὸν θεῖον νόμον κρίσις.

Ἐπῆλθέν τινι τῶν παλαιῶν[3] εἰπεῖν τὸν δικαστὴν ἔμψυχον δίκαιον εἶναι, τοῦτ' ἔστιν ἐνούσιον καὶ ἐνυπόστατον, τελείως κατὰ δικαιοσύνην πεποιωμένον, ἵν' ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις τῆς ἀρετῆς ἔργοις δικαίως τὸ δίκαιον διώκει[4], οὕτω καὶ ἐν τῷ δικάζειν.

Γνωσθήσεται δὲ ἡ δύναμις τοῦ θεωρουμένου ἐκ τοῦ ἐναντίου· ὡς γὰρ δικαίως τὸ δίκαιον διώκει[5] ὁ καὶ τὴν διάθεσιν καὶ τὴν πρᾶξιν κατὰ δικαιοσύνην πεποιωμένην ἔχων, οὕτως ἀδίκως τὸ ἄδικον διώκει ὁ καὶ τὴν γνώμην καὶ τὸ ἔργον κατὰ ἀνισότητα καὶ κακίαν ῥερυθμισμένος. Τοιοῦτοι πάντες ὑπῆρχον πρὸς οὓς ὁ λόγος φησίν· «Ἕως πότε κρίνετε ἀδικίαν καὶ πρόσωπα ἁμαρτωλῶν λαμβάνετε;»[6] τοῦ θείου νομοθέτου λέγοντος· «Κατὰ τὸν μέγαν καὶ τὸν μικρὸν κρινεῖς, οὐ λαμβάνων πρόσωπον»[7], κἂν πλούσιος ᾖ, κἂν δοξάριον καὶ ἀξίωμα ἔχων ἢ ὁ κρινόμενος. Οὐ γὰρ εὐπορίας χρημάτων καὶ πενίας, ἀξιώματά τε καὶ ἀδοξίας ὁ νόμος τῶν δικαζομένων ἐξαριθμεῖται, ἀλλ' ἔργα καὶ πράξεις κατὰ ἀρετὴν ἢ κακίαν ἐπιτελεσθέντα.

Ὥσπερ οὖν οὐ δεῖ ὑπεροχὰς λαμβάνειν τὰς ἐκ πλούτου καὶ ἀξιώματος τῶν δικαζομένων, οὕτως οὐδὲ ἐλλείψεις χρημάτων καὶ ταπεινότητα τὴν ἐξ ἀδοξίας· «Καὶ πένητα γὰρ οὐκ ἐλεήσεις ἐν κρίσει»[8]. Κατὰ γὰρ τὸ κρίμα τὸ δίκαιον καὶ τὰ τοῦ πένητος ἐξεταστέον. Οὕτω γὰρ δικαιώσει τις ὀρφανὸν καὶ χήραν, πτωχόν τε καὶ πένητα, οὐ νέμων αὐτῷ τὸ δίκαιον ἐὰν ἀδικῇ, ἵνα μὴ διαστραφῇ τὸ νόμιμον κρίμα.

488 Προστάξας ὁ ὀρθὸς λόγος δίκαιον κρίμα διεξάγεσθαι, ἑξῆς διαγορεύει· «Χήραν καὶ ὀρφανὸν καὶ προσήλυτον καὶ πένητα μὴ καταδυναστεύειν»[9]. Οὐ γὰρ προσήκει τυραννικῶς ἐπιτίθεσθαι κατὰ τῶν ἀνθρωπίνης βοηθείας ἐστερημένων, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου δεξιὰν αὐτοῖς ὀρέγειν, κατὰ τὸ προσταττόμενον· «Γίνου γάρ, φησίν, ὀρφανοῖς ὡς πατήρ, καὶ ἀντὶ ἀνδρὸς τῇ μητρὶ αὐτῶν»[10], «κρίνων ὀρφανοῖς καὶ δικαιῶν χήραν»[11]. Αὕτη γὰρ ἀνεπίλημπτος καὶ κατὰ βούλησιν τοῦ π⟨ά⟩ντα συστησαμένου πολιτεία, ὡς Ἰάκωβος γράφει ἐν ᾗ προσεφώνησεν τοῖς πιστοῖς ἐπιστολῇ οὕτως· «Θρησκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος παρὰ Θεῷ Πατρὶ αὕτη ἐστίν· ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανοὺς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου»[12].

Ὁ οὕτω Θεὸν θεραπεύων, πῶς ἂν ἀδίκως κρίνοι τούτους οὓς ἐπισκέπτεται ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἀναπληρῶν αὐτῶν τὰ ὑστερήματα

---

1. Πρβλ. Δευτ. 1,17. 2. Ἐξ. 23,3. 3. Πρβλ. Ἀριστοτέλους, Ἠθικὰ Νικομήδεια V, 4,7. 4. Πρβλ. Δευτ. 16,20. 5. Πρβλ. ἐν0' ἀν. 6. Ψαλ. 81,2. 7. Δευτ. 1,17. 8. Ἐξ. 23,3. 9. Ζαχ. 7,10. 10. Σ. Σειρ. 4,10. 11. Ἡσ. 1,17. 12. Ἰακ. 1,27.

διὰ ἐλεημοσύνης καὶ ἄλλης ἐπικουρίας καὶ προστασίας ἧς ἐὰν χρήζωσιν οἱ εὐεργετούμενοι;

Ὅνπερ δὲ τρόπον οὐ δεῖ χήραν καὶ ὀρφανὸν καταδυναστεύειν δι' ἀνδρὸς καὶ γονέων ἐρημίαν, οὕτως οὐδὲ προσήλυτον ἐπιξενούμενον παρὰ τοὺς οἷς προσέφυγεν, ἡγουμένους αὐτὸν αὐτόχθονα καὶ συμπολίτην. Κἄν τις δὲ τῶν ὠνομασμένων, χήρας φημὶ καὶ ὀρφανοῦ καὶ προσηλύτου, ἐστέρηται χρημάτων,καὶ τούτῳ ἰσότητος μεταδοτέον, οὐ καταδυναστεύοντα ἢ ἄλλως πως καταπονοῦντα.

Καλὸν μὲν οὖν καὶ Θεῷ ἀρέσκον προΐστασθαι τῶν οὕτως ἐχόντων καθ' ἱστορίαν, μάλιστα δὲ κατ' ἀναγωγήν.

490 Ἐπαινεῖται χήρα κατὰ θεωρίαν ἀνηγμένην ἡ ἀποβαλοῦσα ὃν εἶχεν κακὸν ἄνδρα, οὐχ ἕτερον ὄντα τοῦ διαβόλου ἢ ἄλλου τινὸς πονηροῦ πνεύματος. Ὡσαύτως ὀρφανὸς ἀγαθός ἐστιν ᾧ τέθνηκεν ὁ κατὰ ἁμαρτίαν γεννήσας αὐτὸν πατήρ. Τούτου σύμβολον ὑπάρχει ὁ ἐξελθὼν ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς ἑαυτοῦ ὑπὸ Θεοῦ κληθείς[1], κἀκείνη πρὸς ἣν εἴρηται ἐν Ψαλμοῖς· «Ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου»[2], ἤδη τεθνηκότος σοι.

Τὰς οὕτω χηρευσάσας καὶ ὀρφανωθείσας ψυχὰς εἰς ὕψος μετεωρίζει ὁ θεῖος νυμφίος ὢν καὶ πατήρ, κατὰ τὸ ἐν Ψαλμοῖς εἰρημένον περὶ αὐτοῦ· «Ὀρφανὸν καὶ χήραν ἀναλήμψεται»[3]. «Πατὴρ γὰρ τῶν ὀρφανῶν καὶ τῶν χηρῶν κριτής ἐστιν»[4], κατὰ τὰ ἐν ἄλλῳ Ψαλμῷ εἰρημένα, κηδόμενος καὶ τῶν προσηλύτων, τῶν καταλιπόντων τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ προστεθέντων τῇ εὐσεβείᾳ πλουτίζων ἢ ἀνεδέξατο ἡμῶν ἕνεκα πτωχείᾳ πάντα πτωχὸν καὶ πένητα, κατὰ τὴν λέξιν τὴν ἀποστολικὴν εἰς εὐχαριστίαν διεγείρουσαν τοὺς εὖ παθόντας, οὕτως ἔχουσαν· «Γινώσκετε τὴν χάριν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι πλούσιος ὢν δι' ἡμᾶς ἐπτώχευσεν, ἵνα τῇ αὐτοῦ πτωχείᾳ ἡμεῖς πλουτήσωμεν»[5].

Διδάξας ὡς δεῖ μὴ καταδυναστεύειν τοὺς δεομένους προστασίας καὶ βοηθείας, ἁρμονίως ἐπήγαγεν καὶ ἀμνησικάκους εἶναι οὐ λόγῳ μόνον ἀλλὰ καὶ ἀπὸ βάθους τῆς διανοίας, εἰπών· «Καὶ κακίαν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἕκαστος μὴ μνησικακείτω ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν»[6]. Ἰσοδυναμεῖ τῷ προφητικῷ τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἐν Εὐαγγελίῳ· «Ἐὰν ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παρα**492**πτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ Πατὴρ ὁ οὐράνιος τὰ παραπτώματα ὑμῶν»[7]. Συνῳδὰ τῷ ἐκκειμένῳ προφητικῷ, καὶ Ἱερεμίας ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ φησιν· «Καὶ κακίαν τοῦ πλησίον αὐτοῦ ἕκαστος ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν μὴ μνησικακεῖτε». Ταύτην τὴν τελείαν ἀμνηστίαν ὧν τις ἔπραξεν ἁμαρτητικῶς φανεροῖ ὁ Σωτὴρ ἐν τῇ παραβολῇ τοῦ μύρια τάλαντα χρεωστοῦντος δούλου[8]· ἐπιλέγεται γὰρ αὕτη ὑπὸ τοῦ δεσπότου τοῦ συγχωρή-

---

1. Πρβλ. Γεν. 12,1. 2. Ψαλ. 44,11. 3. Ψαλ. 145,9. 4. Πρβλ. Ψαλ. 67,6. 5. Β' Κορ. 8,9. 6. Ζαχ. 7,10. 7. Ματθ. 6,14. 8. Πρβλ. Ματθ. 18,23-35.

σαντος τὰ χρέα «τῷ ἀχρείῳ δούλῳ»[1] πρὸς πάντας ἡμᾶς· «Οὕτω καὶ ὑμῖν ὁ Πατὴρ ποιήσει ἂν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος ἀπὸ τῆς καρδίας ὑμῶν τοῖς ὀφείλουσιν ὑμῖν»[2].

Λαβὼν ἐν χερσὶν ὅλην τὴν παραβολήν, ἐπίστησον ἀκριβῶς ταῖς λέξεσιν καὶ νοήσει αὐτῆς, ἵνα εἰς ἀγαθότητα ὠφεληθείς, ἀφῇς ἐξ ὅλης καρδίας τὰ ὀφειλήματα πᾶσι τοῖς ὀφείλουσιν, μηδενὸς ἔτι μνημονεύων ὧν εἰς σὲ ἥμαρτεν ὁ ἀδικήσας σε.

Τοῦ ἀδελφοῦ διχῶς νοουμένου, τοῦ μὲν κατὰ σάρκα ὁμογνησίου ὄντος, τοῦ δὲ ἐκ Θεοῦ γεγεννημένου τοῦ καί σε γεννήσαντος, πρὸς ἑκάτερον ἀμνησικακεῖν ἀπὸ καρδίας προσήκει.

Ζαχ. 7,11-12. Καὶ ἠπείθησαν τοῦ προσέχειν, καὶ ἔδωκαν νῶτον παραφρονοῦντα, καὶ τὰ ὦτα αὐτῶν ἐβάρυναν τοῦ μὴ εἰσακούειν, καὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν ἔταξαν ἀπειθῆ τοῦ μὴ εἰσακούειν τοῦ νόμου μου καὶ τοὺς λόγους οὓς ἐξ**494**απέστειλεν Κύριος παντοκράτωρ ἐν Πνεύματι αὐτοῦ ἐν χερσὶν τῶν προφητῶν τῶν ἔμπροσθεν[3].

Τοῦ Θεοῦ θεῖον νόμον δεδωκότος τῷ λαῷ τῶν Ἑβραίων, προτροπὴ ὑπὸ τοῦ δεδωκότος αὐτὸν προσηνέχθη ἐν ἑβδομηκοστῷ καὶ ἑβδόμῳ Ψαλμῷ οὕτως· «Πρόσεχε, λαός μου, τὸν νόμον μου»[4]. Ὁ ταύτῃ ἀκολουθῶν τῇ παραινέσει «ἡμέρας καὶ νυκτὸς μελετᾷ τὸν τοῦ Κυρίου νόμον»[5], κατὰ τὰ ἐν πρώτῳ Ψαλμῷ φιλοσοφούμενα, ἃ πρότερον ὁ ἱεροφάντης Μωϋσῆς ἐθέσπισεν εἰπὼν ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ· «Ἔσται πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον ἐν τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν τῇ ψυχῇ σου, καὶ λαλήσεις ἐν αὐτοῖς καθήμενος ἐν οἴκῳ καὶ πορευόμενος ἐν ὁδῷ, κοιταζόμενος καὶ διανιστάμενος, καὶ ἀφάψεις αὐτὰ σημεῖον ἐπὶ τῆς χειρός σου, καὶ ἔσται σαλευτά», ἢ «ἀσάλευτα» — ἑκατέρως γὰρ ἡ γραφὴ φέρεται, — «πρὸ ὀφθαλμῶν σου»[6].

Τῷ οὕτω τηροῦντι τὴν δοθεῖσαν ἐντολήν, ἕπεται τὸ προσέχειν καὶ πείθεσθαι τῇ νομοθεσίᾳ. Πῶς γὰρ ἀπειθήσει ἐν τῷ προσέχειν ὁ ἐν καρδίᾳ καὶ ψυχῇ ἔχων τὰ ἅγια ῥήματα, ὡς λαλεῖν ἐν αὐτοῖς οἴκοι μὲν ὄντα καὶ βαδίζοντα ἐν ὁδῷ, κοιταζόμενον καὶ διανιστάμενον; Ἢ οὐ προφέρει αὐτὰ κοιταζόμενος ὁ φάσκων τῷ δεσπότῃ τῶν ἁπάντων· «Εἰ ἐμνημόνευόν σου ἐπὶ τῆς στρωμνῆς μου ἐν τοῖς ὄρθροις ἐμελέτων εἰς σέ»[7]; Ἀλλὰ καὶ ὁ διανιστάμενος τὸ αὐτὸ ποιεῖ, διὰ μνήμης ἔχων τὰ Θεοῦ λόγια, ὡς παρρησιάζεσθαι πρὸς τὸν Θεόν· «Ὁ Θεός, ὁ Θεός μου πρὸς σὲ ὀρθρίζω»[8]. Ταύτην τὴν σπουδὴν καὶ ὁ προ-

---

1. Ματθ. 25,30. 2. Ματθ. 18,35. 3. Ζαχ. 7,11-12. 4. Ψαλ. 77,1. 5. Ψαλ. 1,2. 6. Δευτ. 6,6-8. 7. Ψαλ. 62,7. 8. Ψαλ. 62,2.

φήτης Ἡσαΐας ἔχων εἶπεν· «Ἐκ νυκτὸς ὀρθρίζει τὸ πνεῦμά μου πρὸς σέ, ὁ Θεός»[1]. Ἐπίστησον εἰ τὴν αὐτὴν ἔχει νόησιν καὶ τὸ οὕτω ἀπαγγελλόμενον· «Μεσονύκτιον ἐξηγειρόμην τοῦ ἐξομολογεῖσθαί σοι»[2].

496 Ὁ οὕτω σπουδαίως διατεθεὶς πρὸς τοὺς Θεοῦ λόγους, εἰς ἔργα μεταβαλὼν αὐτούς, ἁφάπτει αὐτοὺς ἐπὶ τῆς πρακτικῆς δυνάμεως αὐτοῦ, χειρὸς ἀλληγορικῶς καλουμένης, ἵν' οὕτω πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἔχων, θεωρῇ τὸ κάλλος τῆς νοήσεως αὐτῶν, σαλευτοὺς ἢ ἀσαλεύτους ἔχων, — εἶπον γὰρ δύο γραφὰς εἶναι τῆς λέξεως. Σαλεύονται δὲ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς καρδίας τὰ ῥήματα καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν συμπληρούμενοι λόγοι ὅταν ἐνεργῶμεν κατὰ τὰ νομοθετηθέντα. Ἡ οὐ σαλευτὰ τὰ ἐπὶ τῆς χειρὸς ἁπαφθέντα ῥήματα νοούμενα καὶ πραττόμενα, δηλούσης τῆς ἑτέρας γραφῆς τῆς ἀσάλευτα λεγούσης πρὸ προσώπου τῶν ὀφθαλμῶν τὰ νομοθετηθέντα τὸ μόνιμόν τε καὶ βέβαιον τῶν θεσπισθέντων, συμφώνως τῷ προφητικῷ τῷ ὧδε ἔχοντι· «Τὸ ῥῆμα τοῦ Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα»[3], καὶ τῇ τοῦ ψαλμῳδοῦ λέξει· «Πισταὶ πᾶσαι αἱ ἐντολαί αὐτοῦ, ἐστεριγμέναι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος»[4]. Κατὰ ταύτην τὴν νόησιν «οὐ παρέρχονται οἱ τοῦ Ἰησοῦ λόγοι, κἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ»[5].

Ὁ διὰ πάντων τῶν τεθεωρημένων ἠσφαλισμένος, ἔχων τὰ ῥήματα τοῦ Κυρίου ἐν καρδίᾳ καὶ ψυχῇ, λαλῶν τε ἐν αὐτοῖς οἶκοι μὲν ὢν καὶ ἐν ὁδῷ πορευόμενος, κοιταζόμενός τε καὶ διανιστάμενος, οὐδαμῶς ἀπροσεκτήσει ἢ ἀπειθήσει, οὐδ' αὖ «δώσει νῶτον παραφρονοῦντα»[6].

Πῶς δὲ ὁ ἀπειθῶν τοῦ προσέχειν δώσει νῶτον παραφρονοῦντα ἐπιστατέον.

Γίνεται τοῦτο, ὅταν τις τοσοῦτον φαῦλος γένηται, ὡς ἐλεγκτικώτατα λεχθῆναι πρὸς αὐτὸν τὰ ἐν τεσσαρακοστῷ ἑνάτῳ Ψαλμῷ ἔνθεν ἀρχόμενα· «Τῷ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός· Ἵνα τί διηγῇ τὰ δικαιώματά μου καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου **498** διὰ στόματός σου; Σὺ δὲ ἐμίσησας παιδείαν καὶ ἐξέβαλες τοὺς λόγους μου εἰς τὰ ὀπίσω»[7]. Πῶς γὰρ οὐκ ἀπεστράφη τὰς θείας ἐντολάς, νῶτον αὐταῖς δεδωκώς, «ὁ συντρέχων κλέπτῃ καὶ μετὰ μοιχῶν τιθεὶς τὴν μερίδα ἑαυτοῦ»[8], τὰ αὐτὰ ἐνεργῶν τοῖς παρανομοῦσιν, ἀποστρεφομένοις τό· «Οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις»[9], καὶ τοὺς σὺν τούτοις δοθέντας νόμους.

Συμβαίνει δὲ παραπαίειν καὶ παραφρονεῖν τοῖς νῶτον δεδωκόσιν τοῖς Θεοῦ λόγοις, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν οὗ οἱ λόγοι ἀποστραφῆναι. Ἕκαστος γὰρ τῶν οὕτω μανέντων καὶ παρακοπτόντων, ἀτιμάζει τὸν νομοθέτην Θεόν, παραβαίνων τὰ νομοθετηθέντα ἢ φησιν ὁ Ἀπόστολος πρὸς τὸν ψευδῶς καὶ σὺν δόλῳ ἐπιμορφαζόμενον ἔχειν τὴν ἀλήθειαν

---

1. Ἡσ. 26,9. 2. Ψαλ. 118,62. 3. Ἡσ. 40,8. 4. Ψαλ. 110,8. 5. Ματθ. 24,35. 6. Πρβλ. Ζαχ. 7,11. 7. Ψαλ. 49,16-17. 8. Ψαλ. 49,18. 9. Ἐξ. 20,13-14.

καὶ φυλάττειν ἃ ἐνομοθέτησε Θεός· «Ὃς ἐν νόμῳ καυχᾶσαι, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν Θεὸν ἀτιμάζεις»[1], ὡς λεχθῆναι ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀτιμαζομένου Θεοῦ πρὸς τοὺς τὴν γνώμην διαστραφέντας ὡς μὴ μόνον εἰς τὰ ὀπίσω ἐκβαλεῖν τοὺς θείους λόγους, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ οὗ εἰσιν οἱ λόγοι τὰ νῶτα δοῦναι, χειρίστως ἀποστραφέντας· «Ἐπέστρεψαν ἐπ' ἐμὲ νῶτα καὶ οὐχὶ πρόσωπα αὐτῶν»[2], δέον πρὸς τὸν πάντων ἀγαθῶν αἴτιον ἔχειν τὸ πεφωτισμένον τοῦ ἔσω ἀνθρώπου πρόσωπον, ὡσαύτως τῷ λεγομένῳ ὑπὸ τοῦ σοφοῦ ᾧ πάντα τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφίας πεφανέρωται[3]· «Πρὸς σὲ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς, τὸν κατοικοῦντα ἐν τῷ οὐρανῷ»[4]· καὶ πάλιν· «Οἱ ὀφθαλμοί μου διὰ παντὸς πρὸς τὸν Κύριον ὅτι αὐτὸς ἐκσπάσει ἐκ παγίδος τοὺς πόδας μου»[5]. Οὐ μόνον τοῦτο οὐκ ἔπραξαν οἱ ἀλάστορες, ἀλλὰ καὶ νῶτα ἔδειξαν τῷ ἐπισκοποῦντι ἀκοιμήτῳ ὀφθαλμῷ, τὰ ὅλα ὀπίσω τῆς Βαὰλ[6] πορευθέντες καὶ πάσης εἰδωλολατρείας ὡς σέβειν καὶ προσκυνεῖν δαίμονας πονηρούς, τοὺς τοῖς ἀψύχοις ἀγάλμασιν παριδρυμένους, ἡδομένους κνίσῃ καὶ καπνῷ, ποπά**500**νοις τε καὶ λοιβαῖς, καιομένοις ἐπὶ τοῖς παρανόμως καὶ σφόδρα ἀσεβῶς οἰκοδομηθεῖσι βωμοῖς.

Πόθεν δὲ ὑπῆρκται τοῖς κακοδαίμοσιν τὸ δοῦναι νῶτον παραφρονοῦντα, τὰ ἐπιφερόμενα δηλοῖ· «Ἐβάρυναν γάρ, φησίν, τὰ ὦτα αὐτῶν τοῦ μὴ εἰσακούειν, καὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν ἔταξαν ἀπειθῆ τῷ μὴ εἰσακούειν τοῦ θείου νόμου καὶ λόγων ὧν ἐλάλησεν ἐν Πνεύματι αὐτοῦ Κύριος ὁ παντοκράτωρ»[7]. Βαρύνει δέ τις τὰ ὦτα ἑαυτοῦ οὐ τὰ τοῦ σώματος, οὐ γὰρ ἐφ' ἡμῖν τοῦτο, ἀλλὰ τὰ τῆς ψυχῆς· προαιρέσει γὰρ βαρύνεται ταῦτα καὶ ὀξυηκοΐαν ἔχει. Ἀποτείνεται γὰρ περί τινων ὁ ὑμνῳδὸς οὕτω λέγων· «Ἀπηλλοτριώθησαν οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ μήτρας, ἐπλανήθησαν ἀπὸ γαστρός, ἐλάλησαν ψεύδη. Ὡσεὶ ἀσπίδος κωφῆς καὶ βυούσης τὰ ὦτα, ἥτις οὐκ ἀκούεται φωνὴν ἐπᾴδοντος, φαρμάκου τε φαρμακευομένου παρὰ σοφοῦ»[8]. Πῶς γὰρ οὐκ ἀνήκοοι καὶ κωφοὶ οἱ βαρύνοντες τὰ ὦτα καὶ βύοντες, οἱ ἀπὸ μήτρας ἠλλοτριωμένοι Θεοῦ, πλανηθέντες τε καὶ ψεύδη λαλήσαντες ἀπὸ γαστρός; Ῥηθείη δὲ ταῦτα κατὰ παίδευσιν ἠθικὴν περὶ τῶν ἀλλοτριωθέντων ἀπὸ μήτρας τῆς τεκούσης αὐτοὺς Ἐκκλησίας καὶ πλανηθέντων ψεύδη τε λαλησάντων ἅμα τῷ προελθεῖν ἀπὸ τῆς γαστρὸς αὐτῆς, βυσάντων κατὰ τὴν ἀσπίδα τὰ ὦτα· πονηρὰ δὲ καὶ ἰώδης δύναμίς ἐστιν.

Περὶ τῶν τοιούτων ὁ σοφώτατος Ἰωάννης, ὁ ἀγαπώμενος ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ μαθητής, ἐν ᾗ ἐχάραξεν ἁγίᾳ ἐπιστολῇ φησιν· **502** «Ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθον, ἀλλ' οὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν· εἰ γὰρ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, μεμενήκεισαν ἂν μεθ' ἡμῶν»[9]. Ἐκ τῶν γὰρ ἀποστόλων καὶ Χριστοῦ μαθητῶν δοκοῦντες εἶναι, καὶ τὸ αὐτὸ εὐαγγέλιον προσηκάμενοι,

---

1. Ρωμ. 2,23. 2. Ἱερ. 2,27. 3. Πρβλ. Ψαλ. 50,8. 4. Ψαλ. 122,1. 5. Ψαλ. 24,15. 6. Πρβλ. Α' Βασ. 18,18. 7. Πρβλ. Ζαχ. 7,11-12. 8. Ψαλ. 57,4-6. 9. Α' Ἰω. 2,19.

καὶ «διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας»[1] γεννηθέντες, ἔξω γέγοναν τῆς τεκούσης ἁγίας μητρὸς καὶ τῶν γεννηθέντων ἐξ αὐτῆς παραμεινάντων ἐν τῷ ἔχειν «τὸ τῆς υἱοθεσίας πνεῦμα»[2]. Τί δ' ἠκολούθησεν τῇ ἀποστασίᾳ αὐτῶν, ἢ τὸ βύσαι τὰ ὦτα καὶ βαρῦναι αὐτὰ κατὰ τὴν παλαιναίαν ἀσπίδα, μηδαμῶς ἀκούουσαν τῶν ἐπᾳδόντων τοὺς ἱεροὺς τοῦ Θεοῦ λόγους καὶ φάρμακον σκευαζόντων λογικόν[3], δυνάμενον κατακοιμίσαι καὶ καρῶσαι, ἵνα τιθασσευθεῖσα ἀποβάλῃ τὸν δηλητήριον ἰόν, ὡς νέμεσθαι ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ, ἐξελήλυθυίας τῆς μακαρίας καὶ ἁγίας ῥάβδου ἐκ τῆς τοῦ Ἰεσσαὶ ῥίζης[4].

Ἐπὶ πλεῖον δὲ περὶ τούτων εἴρηται ἡμῖν σαφῶς ἑρμηνεύουσιν τὴν τοῦ προφήτου Ἡσαΐου περιοχήν, φθάσασιν εἰς τό· «Καὶ παιδίον νήπιον ἐπιβαλεῖ τὴν χεῖρα ἐπὶ κοίτης ἀσπίδων καὶ οὐ μὴ κακοποιήσουσιν ἢ λυμανοῦνταί τινα ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ ἅγιόν μου, ὅτι ἐνεπλήσθη ἡ σύμπ⟨α⟩σα τοῦ γνῶναι τὸν Κύριον»[5].

Ὅτι δὲ προαιρετικόν, ὡς ἔναγχος εἴρηται, τὸ βαρύνειν τοῦ ἔσω ἀνθρώπου τὰ ὦτα, μαρτυρεῖ ἡ τοῦ Ἡσαΐου προφητεία, οὕτως ἀπαγγελλομένη, πρὸς τοὺς τοῦτο ἐπιτηδεύοντας κακεντρεχῶς· «Ἐπαχύνθη γάρ, φησίν, ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶν αὐτῶν βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήποτε ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσιν, καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσιν καὶ ἐπιστρέψωσιν, κἀγὼ ἰάσομαι αὐτούς»[6]. Ἡδόμενοι γὰρ ἐμμένειν ᾗ εἵλαντο ἔχειν κακίᾳ καὶ ἀσεβείᾳ, ἐβάρυναν τὰ ὦτα καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκάμμυσαν, παχυνθείσης τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα μὴ ἀκούσαντες τοὺς περὶ **504** τῆς ἀρετῆς λόγους καὶ γνώσεως τῆς ἀληθείας, βελτιωθέντες ἐπιστραφῶσιν πρὸς τὸν οὗ ἀπέστησαν ἰώμενον τὴν δυσηκοΐαν καὶ ἀβλεψίαν αὐτῶν.

Σύμβολα πολλὰ τῶν τοιούτων θεραπειῶν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις φέρεται, καὶ αἰσθητῶς τοῦ Ἰησοῦ ταῦτ' ἰασαμένου· κωφοὺς γὰρ καὶ τυφλοὺς εἰς τὸ ἀκούειν ὀξέως καὶ ὀξυωπεῖν ἤγαγεν, «πᾶσαν νόσον καὶ μαλακίαν»[7] ἰώμενος τοῦ σώματος καὶ πολλῷ πλέον τῆς ψυχῆς.

Ὥσπερ ἐν τῇ τοῦ Ἡσαΐου λέξει, οἱ παχυνθέντες τῇ καρδίᾳ ἐβάρυναν τὰ ὦτα τοῦ μὴ εἰσακούειν, καὶ τὰ συγκαθειλιγμένα ἐνήργησαν πρὸς βλάβῃ τῇ ἑαυτῶν, οὕτω καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ τοῦ Ζαχαρίου φωνῇ, οἱ τάξαντες τὴν καρδίαν αὐτῶν ἀπειθῇ τοῦ μὴ ἀκούειν τοῦ νόμου καὶ τῶν ἀποσταλέντων λόγων ἐν Πνεύματι Κυρίου παντοκράτορος, ἐβάρυνον τὰ ὦτα τῆς διανοίας, ἵνα μὴ καταδέχωνται τὰ σωτηριώδη καὶ μακαριοποιὰ μαθήματα καὶ τοὺς ἀποσταλέντας λόγους ἐν Πνεύματι Κυρίου παντοκράτορος, ὅπερ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ὑπάρχει.

Ἐλεγχέσθωσαν οἱ αἱρετικοί, ἀμαθῶς καὶ ἄγαν ἀπαιδεύτως φύ-

---

1. Τιτ. 3,5. 2. Ρωμ. 8,15. 3. Πρβλ. Ψαλ. 57,5-6. 4. Πρβλ. Ἡσ. 11,1. 5. Ἡσ. 11,8-9. 6. Ἡσ. 6,10. 7. Ματθ. 4,23.

σεις εἰσηγούμενοι διαφόρους τῶν ἀνθρώπων· δογματίζουσιν γὰρ τοὺς μὲν ἀνεπιδέκτους ἀρετῆς, τοὺς δὲ πρὸς ἀνάλημψιν κακίας μὴ πεφυκότας· ᾧ ἔπεται μηδὲ νόμον ἀνύειν τι, μὴ νουθεσίαν, μὴ ἔλεγχον, μὴ προτροπήν, μηδὲ προσευχὴν πρὸς Θεὸν ἀναπεμπομένην. Προσήκαντο δὲ τὸ δόγμα τοῦτο οἱ δυσσεβέστατοι, ἥκιστα ἐπιστήσαντες τῇ Καινῇ καὶ Παλαιᾷ Διαθήκῃ. Ἐν μὲν γὰρ τοῖς Εὐαγγελίοις, ὡς πρὸς ἐλευθέραν καὶ αὐτόνομον **506** ἔχοντας προαίρεσιν τοὺς ἀνθρώπους φησίν· «Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι»[1]. Καὶ πάλιν· «Δεῦτε πρός με, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ ἐγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς· καὶ ἄρατε τὸν ζυγὸν καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πραΰς εἰμι»[2]. Πρὸς αὐτεξουσίους γὰρ τὸ «δεῦτε» καὶ τὸ «ἄρατε» καὶ «μάθετε». Αὐτίκα γοῦν τὴν ἀρχὴν τῆς διδασκαλίας ἑαυτοῦ οὕτω ποιεῖται, φάσκων τοῖς γνωρίμοις· «Μετανοεῖτε, ἤγγισεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»[3]. Μετάγνωσις γὰρ γίνεται τῶν προπεπραγμένων οὐ προσηκόντως περὶ προαίρεσιν ἐλευθέραν ἔχοντας, ἀλλ' οὐ φύσιν ἀμέτοχον ἀρετῆς ἢ κακίας. Οὐδὲ γὰρ ὁ φαῦλος σπουδαῖος ἔσται, οὐδὲ ὁ ἀγαθὸς κακός, κατὰ τὸν ἀσεβῆ λόγον τῶν τὰς φύσεις εἰσηγουμένων.

Ἐκθεμένους ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης τὰς περὶ τοῦ αὐτεξούσιον εἶναι τὸν ἄνθρωπον μαρτυρίας, ὥρα καὶ τὰς ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς παραγαγεῖν.

Καὶ πρῶτόν γε τὰς μωϋσαϊκὰς ῥητέον, εἶτα τὰς τῶν προφητῶν.

Πρῶτον τῶν δέκα λογίων ὑπὸ Θεοῦ λεχθέντων διὰ Μωϋσέως ἐστίν· «Οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ»· καὶ ἑξῆς· «Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἴδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποκάτω τῆς γῆς»[4]. Καὶ μετ' ὀλίγα· «Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα, ἵνα εὖ σοι γένηται»[5]. Καὶ ἑξῆς· «Οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις»[6]. Ἀφ' ὧν ὠφεληθεὶς Παῦλος ὁ ἀπόστολος, νομο**508**μαθὴς ὢν εἴ καί τις ἄλλος, γράφει· «Ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κοπιάτω, ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθόν»[7]. Ὡς πρὸς αὐτεξουσίους δὲ καὶ τόδε γράφει· «Ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος, λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ»[8].

Ἀκόλουθον εἰπεῖν καὶ ἐκ τῶν προφητῶν κηρυττόμενα πρὸς αὐτεξουσίους.

Ἡσαΐας φησὶν πρὸς τοὺς ἐνεχομένους ἁμαρτίαις καὶ διὰ τοῦτο ἀγνοοῦντας τὴν τῶν ἐπαινετῶν ἐνέργειαν· «Παύσασθε ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν, μάθετε καλὸν ποιεῖν»[9]. Ἐλευθέραν γὰρ καὶ ἀδέσποτον προαίρεσιν ἐχόντων τὸ παύσασθαι ἀφ' ὧν ἔδρασαν κακῶς καὶ μαθεῖν ποιεῖν τὸ καλόν. Πρὸς τοὺς τοιούτους διὰ τοῦ Ἡσαΐου ὁ Κύριος

---

1. Ματθ. 16,24. 2. Ματθ. 11,28-29. 3. Ματθ. 4,17. 4. Ἐξ. 20,3-4. 5. Ἐξ. 20,12. 6. Ἐξ. 20,13,15,14. 7. Ἐφ. 4,28. 8. Ἐφ. 4,25. 9. Ἡσ. 1,16-17.

λέγει· «Ἀφέλετε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου»[1], — ὁρῶ γὰρ τὸ κρυπτὸν ὑμῶν. Διὸ μὴ λόγῳ ἢ τῷ δοκεῖν ἀλλὰ κατὰ ἀλήθειαν ἡ τῶν πονηριῶν ἀφαίρεσις ἀπὸ τοῦ κρυπτοῦ τῶν ψυχῶν σπουδαζέσθω.

Σύμφωνα καὶ ὁ Ἱερεμίας πρὸς τὴν σπεύδουσαν ψυχὴν ἐπὶ πονηρίαν τρέχειν, καὶ ὀρεγομένην τῶν χειρίστων πομάτων, προστάττει λέγων· «Ἀπόστρεψον τὸν πόδα σου ἀπὸ ὁδοῦ τραχείας, καὶ τὸν φάρυγγά σου ἀπὸ δίψους. Ἡ δὲ εἶπεν· Ἀνδριοῦμαι, ὅτι ἠγάπησεν ἀλλοτρίους καὶ ὀπίσω αὐτῶν ἐπορεύετο»[2]. Τραχεῖα δὲ ὁδός ἐστιν ἡ ἀπαγορευομένη ἢ ἀκανθῶν πεπληρωμένη· αἰσχραὶ δ' ἐπιθυμίαι καὶ ἀκόλαστοι ἡδοναὶ καὶ «αἱ βιωτικαὶ μέριμναι»[3] εἰσιν αἱ ἄκανθαι, αἵτινες φύονται μάλιστα ἐν ταῖς ἀτραποῖς τῶν μὴ ἐργαζομένων τὴν ἀρετήν, κατὰ τὸ παροιμιῶδες λόγιον ἔχον οὕτως· «Ὁδοὶ ἀέργων ἐστρωμέναι ἀκάνθαις, αἱ δὲ ὁδοὶ τῶν ἀνδρείων τετριμμέναι»[4]. Συνεχῶς γὰρ καὶ ἀδιαστάτως βαδίζοντες, οἱ καρτερίαν καὶ ἀνδρείαν ἔχοντες τρίβουσιν οὓς διοδεύουσι τόπους, ὡς διὰ τὴν συνεχῆ τριβὴν μὴ ἀκάνθας, μὴ τριβόλους φύεσθαι.

510 Μυρίων ὄντων ἐν πᾶσι τοῖς προφήταις τῶν ἀναιρούντων τὴν μυθικὴν ἀσέβειαν τῶν τὰς φύσεις ἀναπλασαμένων, καὶ βεβαιούντων τὸ αὐτεξούσιον τῶν λογικῶν οὐσιῶν, ἀρκεστέον τοῖς ἐκτεθεῖσιν, ἵνα μὴ πέρα τοῦ δέοντος μηκυνθῇ ὁ λόγος ὢν ὑπομνηματικός.

Τούτων προανυσθέντων, ἐπιστατέον τῷ προκειμένῳ λέγοντι περὶ «τῶν νῶτον δεδωκότων παραφρονοῦντα καὶ βαρυνάντων τὰ ὦτα τοῦ μὴ εἰσακούειν»[5]. Τάξαντες γάρ, φησίν, τὴν καρδίαν αὐτῶν ἀπειθῇ τῷ μὴ ἐπακούειν τοῦ νόμου, ὑπέπεσαν τοῖς καθειλιγμένοις ἁμαρτήμασιν. Οὐ γὰρ ἄφνω καὶ ὡς ἔτυχεν μὴ βουλομένοις συνίσταται τὰ ἀπηγορευμένα, ἀλλὰ πρὸ αὐτῶν διαθέσεως χειρίστης ὑπαρξάσης, καθ' ἣν τάττουσιν τὴν καρδίαν ἑαυτῶν ἀπειθῆ· προαιρέσει γὰρ τῇ ἑαυτῶν τοῦτ' ἔπραξαν, οὐχ εἱμαρμένης οὐδ' ἄλλης τινὸς ἀνάγκης τοῦτ' ἐπαγαγούσης, ὡς αὐτό που δηλοῖ τὸ προφητικὸν φάσκον· «Ἔταξαν τὴν καρδίαν αὐτῶν ἀπειθῆ τοῦ μὴ ὑπακούειν τοῦ νόμου μου»[6].

Παραπλησίως καὶ ὁ τῆς νοητῆς Αἰγύπτου ἀόρατος τύραννος ἐβάρυνεν καὶ ἐσκλήρυνεν τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ὡς ἐν Ἐξόδῳ πολλάκις εἴρηται περὶ αὐτοῦ[7]. Τάχα δὲ σκληρύνεται ἡ καρδία τοῦ καταφρονητοῦ καὶ βαρύνεται, δεξαμένη τὴν ἀνομίαν, **512** ταλάντῳ μολίβου παραβαλλομένην[8]. Γράφει ὁ Ἀπόστολος πρὸς τὸν καταφρονοῦντα τοῦ Θεοῦ ὄντος πηγῆς ἀγαθότητος· «Ἢ τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρονεῖς, ἀγνοῶν ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει; Κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου

---

1. Ἡσ. 1,16. 2. Ἱερ. 2,25. 3. Λουκ. 21,34. 4. Παρμ. 15,19. 5. Πρβλ. Ζαχ. 7,11. 6. Ζαχ. 7,12. 7. Πρβλ. Ἐξ. 7,13,22. 8,11,15, 28 κ.ἀ. 8. Πρβλ. Ζαχ. 5,7-8.

καὶ ἀμετανόητον καρδίαν θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς»[1].

Τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐσκλήρυνται Φαραὼ καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ. 'Επαλλήλων γὰρ τεραστίων δυνάμεων τοῦ πλουτοῦντος ἐν χρηστότητι γινομένων, προτρεπομένων, μᾶλλον δὲ ἐκβιαζομένων ἥκειν εἰς μετάγνωσιν, ἐμμένων τῇ θρασύτητι καὶ ὠμότητι, ἐσκληρύνετο ὁ ἀλάστωρ, βαρουμένης τῆς καρδίας αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ταλάντου μολίβου, οὐχ ἑτέρου τῆς ἀνομίας ὄντος, ὅθεν ὁμωνύμως τῷ τῆς ἀνομίας μολίβδῳ χρηματίσας, «ἔδυσεν ὡς μόλιβος ἐν ὕδατι σφοδρῷ»[2], ὡς φέρεται ἐν τῇ κατ' αὐτοῦ ἐπινικίῳ ᾠδῇ.

'Επεὶ τοίνυν οὐδενὶ καρδία τοιαύτη ὑπὸ Θεοῦ ὑπῆρκται, τῶν αὐτὴν ἐχόντων παρ' ἑαυτοὺς ἐσχηκότων αὐτήν, διὰ τὸ σκληρὸν καὶ ἀντίτυπον, καὶ λιθίνην ὀνομαζομένην, ὡς παρ' ἑαυτοὺς τοιοῦτο ἡγεμονικὸν ἐσχήκαμεν, οὕτω προσέλθωμεν προαιρέσει τῷ ἐξαιρουμένῳ τὰς λιθίνας καρδίας, ἵν' ἀντ' αὐτῶν σαρκίνας ἐνθῇ[3], εὐείκτους καὶ εὐαγώγους, ἵνα δυνηθῶμεν τὰ προστάγματα αὐτοῦ καὶ δικαιώματα φυλάττειν[4], ὑπακούοντες τῷ **514** πνευματικῷ νόμῳ, μεταβαλλούσης τῆς καρδίας ἡμῶν ἐκ τοῦ ἀπειθεῖν καὶ μὴ ὑπακούειν τῷ θείῳ νόμῳ εἰς τὸ σὺν πειθοῖ πάντα ποιεῖν ἃ δεῖ ἐπιτελεῖν κατὰ νόμον καὶ τοὺς ἀποσταλέντας λόγους ἐν τῷ Πνεύματι Κυρίου τοῦ παντοκράτορος, τὸ ἅγιον δ' ὑπάρχει τοῦτο, ὡς ὑπόγυον ἐλέχθη.

Συνάδει τούτῳ καὶ τὸ ἀλλαχόθι λεχθὲν ὧδε ἔχον· «Ἃ ἐντέλλομαι ἐν Πνεύματί μου τοῖς δούλοις μου τοῖς προφήταις»[5]. 'Ερμηνεύων τίνες οἱ ἀποσταλέντες λόγοι καὶ πῶς δέδονται καὶ ποῦ, «ἐν ταῖς χερσίν» φησιν αὐτοὺς «τῶν προφητῶν»[6] δεδόσθαι. Ποία δ' ἡ νόησις τῆς λέξεως ταύτης τυγχάνει, ἐν τοῖς μικρῷ πρότερον σεσαφήνισται. Διό, ἵνα μὴ παλιλλογῶμεν περὶ τῶν αὐτῶν, πολλάκις τὰ αὐτὰ θεωροῦντες, ἀρκεσθέντες τοῖς εἰρημένοις, τὴν ἐξῆς τοῦ προφήτου λέξιν ἐκθώμεθα.

Ζαχ. 7,12-14. Καὶ ἐγένετο ὀργὴ μεγάλη παρὰ Κυρίου παντοκράτορος. Καὶ ἔσται ὃν τρόπον εἶπεν καὶ οὐκ εἰσήκουσαν αὐτοῦ, οὕτως κεκράξονται καὶ οὐ μὴ εἰσακούσω αὐτῶν, λέγει Κύριος παντοκράτωρ. Καὶ ἐκβαλῶ αὐτοὺς εἰς πάντα τὰ ἔθνη ἃ οὐκ ἔγνωσαν, καὶ ἡ γῆ ἀφανισθήσεται κατόπισθεν αὐτῶν ἐκ διοδεύοντος καὶ ἐξ ἀναστρέφοντος· καὶ ἔταξαν γῆν ἐκλεκτὴν εἰς ἀφανισμόν[7].

'Ο διδοὺς Κύριος ἑκάστῳ τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ, τοῖς πολλὰ καὶ μεγάλα ἁμαρτάνουσιν μεγάλως ὀργίζεται, ῥῆμα τοῦτο ποιῶν τοῖς βραχέα καὶ ὀλίγα πταίουσιν. **516** Εἴρηται γοῦν ὑπ' αὐτοῦ

1. Ρωμ. 2,4-5. 2. 'Εξ. 15,10. 3. Ιρβλ. 'Ιεζ. 11,19. 4. 'Ιεζ. 11,20. 5. Ζαχ. 1,6. 6. Ζαχ. 6,12. 7. Ζαχ. 7,12-14.

περὶ τῶν σκευῶν τῆς ὀργῆς κολαστῶν τυγχανόντων· «Ἐγὼ μὲν ὠργίσθην ὀλίγα, αὐτοὶ δὲ συνεπέθεντο εἰς κακά»[1]. Καὶ οἱ κατηγοροῦντες ἑαυτῶν ἐφ' οἷς παρανομοῦντες ἔπραξαν πρὸς τὸν ἵλεω καὶ ἐλεήμονα δεσπότην βοῶσιν· «Μὴ ὀργίζου ἡμῖν σφόδρα»[2]. Ὅντερ γὰρ τρόπον «δίκαιος ὢν κριτής, ἰσχυρὸς καὶ μακρόθυμος, οὐκ ἐπάγει ὀργὴν καθ' ἑκάστην ἡμέραν»[3], οὕτως ἠρέμα ὀργίζεται τοῖς κρινομένοις, οὐ παρατηρούμενος πάσας τὰς ἀνομίας αὐτῶν[4].

Τούτων οὕτω νοουμένων, εἰ λέγοιτο ὀργὴ μεγάλη παρὰ Κυρίου παντοκράτορος γεγονέναι, οὐ καθάπαξ μεγάλην αὐτὴν λέγομεν· «οὐ γὰρ ἐπιλήσεται τοῦ οἰκτειρῆσαι ἔτι, οὐδὲ συνέξει ἐν τῇ ὀργῇ τοὺς οἰκτιρμοὺς αὐτοῦ»[5]. Τούτων μὲν γὰρ πατὴρ καὶ πηγὴ[6] ὑπάρχει, τὴν δὲ ὀργὴν μέχρι τοῦ νουθετῆσαι ἀπειλῶν ἐπάγει· εἰ δ' οἱ ἁμαρτάνοντες καταφρονοῖεν τῆς ἀπειλῆς, καὶ αὐτῇ τῇ πείρᾳ κολάσεως ἀπολαύσοιεν.

Ταύτην τὴν εὐσεβῆ φρόνησιν οἱ ἔχοντες πρὸς τὸν εὐεργέτην βοῶσιν· «Μὴ εἰς τέλος ὀργισθῇς ἡμῖν, ἢ διατενεῖς τὴν ὀργήν σου ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν;»[7] καὶ πάλιν· «Ὁ Θεός, σὺ ἐπιστρέψας ζωώσεις ἡμᾶς, καὶ ἀπόστρεψον τὸν θυμόν σου ἀφ' ἡμῶν»[8].

Ταῦτα περὶ Θεοῦ τῶν Γραφῶν λεγουσῶν, μὴ εἰς τοσαύτην ἀσέβειαν καὶ ἠλιθιότητα πέσοιμεν ὡς ἀνθρώπινα πάθη προσάψαι τῷ λέγοντι· «Οὐκ ἠλλοίωμαι»[9], πρὸς ὃν οἱ θεολόγοι φασίν, ὁ μέν· «Σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ»[10], ὁ δὲ περὶ αὐτοῦ· «Παρ' ᾧ οὐκ ἔνι παραλλαγὴ ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα»[11]. Εἰ γὰρ ὁ αὐτός ἐστιν, οὐ μεταβαλλόμενος, οὐκ ἀλλοιούμενος, τροπῆς παραλλαγὴν ἢ ἀποσκίασμα μὴ ἔχων, πῶς ἂν ὀρέξοιτο τιμωρίας; Οὐδὲν γὰρ **518** ἕτερόν ἐστιν ἡ ὀργὴ ἢ τιμωρίας ὄρεξις. Οὐχ οὕτω δὲ Θεὸς ὀργίζεται, ἀπαθὴς ὑπάρχων, ἀλλ' ἐπάγων τὰ κακωτικὰ ὑπὲρ βελτιώσεως τοῖς τούτων δεομένοις βοηθήματος δίκην, ὑπὲρ τοῦ παύσασθαι τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἀπὸ ταύτης νοσήματά τε καὶ τραύματα. Αὐτοῦ γοῦν ἔστιν ἀκοῦσαι «τοῦ πάντας σῶσαι θέλοντος καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν»[12]. «Ὅταν ὀργὴ τοῦ θυμοῦ μου γένηται, πάλιν ἰάσομαι»[13], ὡς τὸν ἰάσεως πειραθέντα διὰ τῆς ἐπιπόνου ἀγωγῆς χαριστηρίως λέγειν· «Εὐλογήσω σε, Κύριε, ὅτι ὠργίσθης μοι· ἀπέστρεψας τὸν θυμόν σου καὶ ἐλέησάς με»[14]. Ἡ οὕτω ὠφεληθεῖσα ψυχὴ ὑμνεῖ τὸν κακώσει περιβαλόντα φάσκουσα· «Μὴ ἐπίχαιρέ μοι ἡ ἐχθρά μου, ὅτι πέπτωκα, καὶ ἀναστήσομαι· ὀργὴν Κυρίου ὑποίσω ὅτι ἥμαρτον αὐτῷ, ἕως οὗ δικαιῶσαι τὴν κρίσιν μου, καὶ ἀποίσει τὸ κρίμα μου, καὶ ἐξάξει με εἰς τὸ φῶς. Ὄψομαι τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ὄψεται ἡ ἐχθρά μου, καὶ περιβαλεῖται αἰσχύνην, ἡ λέγουσα πρός με· Ποῦ Κύριος ὁ Θεός σου; Οἱ ὀφθαλμοί μου ὄψονται αὐτήν· νῦν ἔσται εἰς καταπάτημα»[15].

---

1. Ζαχ. 1,15. 2. Ἡσ. 64,8. 3. Ψαλ. 7,12. 4. Ιρβλ. Ψαλ. 129,3. 5. Πρβλ. Ψαλ. 76,10. 6. Πρβλ. Β' Κορ. 1,3. 7. Ψαλ. 81,6. 8. Ψαλ. 84,7. 9. Μαλ. 3,6. 10. Ψαλ. 101,28. 11. Ἰακ. 1,17. 12. Α' Τιμ. 2,4. 13. Ἡσ. 7,4. 14. Ἡσ. 12,1. 15. Μιχ. 7,8-10.

Ἡ τοσαύτην φορὰν ἀγαθῶν ἀγαγοῦσα ὀργὴ Κυρίο⟨υ⟩, οὐ βλαπτική, ἀλλ' ὠφελητικὴ τυγχάνει, ὑπὸ ἰατροῦ τῶν ψυχῶν «πᾶσαν νόσον καὶ μαλακίαν θεραπεύοντος»[1] ἐπιστημονικῶς ἐπαγομένη. Πῶς γὰρ οὐ σωτηριῶδες τὸ ἐξαχθῆναι εἰς τὸ φῶς τὸν ᾧ ὠργίσθη ὁ ἵλεω Θεός, ὡς λοιπὸν θεάσασθαι τὴν ἐχθραίνουσαν πονηρὰν δύναμιν αἰσχύνῃ ὑποπεσοῦσαν, περιβεβλημένην αὐτὴν διὰ τὸ εἰς καταπάτημα γεγονέναι;

Ὅτι δὲ ἐπιστήμονος ἰατροῦ δίκην ἐπιφέρει ὁ πάντων ἀγαθῶν αἴτιος τὰ ἀηδῆ καὶ ἐπίπονα, ὁ προφήτης θεολογῶν φάσκει· «Καὶ αὐτὸς σοφὸς ἦγεν ἐπ' αὐτοὺς κακά, καὶ ὁ λόγος **520** αὐτοῦ οὐ μὴ ἀθετηθῇ»[2]. Εἰ ἕνεκα τοῦ μὴ ἀθετηθῆναι τὸν λόγον τοῦ μόνου σοφοῦ Θεοῦ ἐπάγεται τὰ κακωτικά, οὐ πάθος ἡ τροπὴ ἡ ἐπακτικὴ τούτων ὀργὴ Θεοῦ. Παρίσταται ὡς οὐκ ὄρεξις τιμωρίας ἐστὶν ἡ τοῦ μόνου ἵλεω ὀργὴ καὶ ἐκ τοῦ λεγομένου πρὸς τοῦ ἱεροφάντου Μωϋσέως πρὸς τὸν δοξολογούμενον ἐν ἐπινικίῳ ᾠδῇ κατὰ Φαραὼ καὶ τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ· «Ἐξαπέστειλας τὴν ὀργήν σου καὶ κατέφαγεν αὐτοὺς ὡς καλάμην»[3]. Ὀργὴ δ' ἐξαποστελλομένη ἵνα καταφάγῃ τοὺς δι' ἀκαρπίαν ἀποδειχθέντας καλάμην, οὐκ ἔστιν ὄρεξις παθητικὴ ἔχουσα τὸ εἶναι ἐν τῷ ἀγαναχτοῦντι, ἀφανιζομένη ὅταν ἔξω γένηται τοῦ ὀργιζομένου· διὸ ἡ ἐκπεμπομένη οὐ πάθος ἐστίν, ἀλλ' ἐπίπονος ἀγωγή.

Τῆς μεγάλης ὀργῆς παρὰ Κυρίου παντοκράτορος γεναμένης, ἑξῆς ἡ αἰτία ἀποδίδοται. «Ἔσται γάρ, φησίν, ὃν τρόπον οὐκ ἤκουσαν αὐτοῦ, παραβαίνοντες αὐτοῦ τὸν νόμον, ἐκβαλόντες τοὺς λόγους αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω, οὕτω κεκράξονται κακώσει ὑποπεσόντες καὶ οὐκ εἰσακούσομαι αὐτῶν, λέγει Κύριος παντοκράτωρ»[4]. Παραπλησίως τούτῳ λέγεται ἐν τῇ Μωϋσέως γραφῇ ὑπὸ τοῦ δικαίου κριτοῦ· «Αὐτοὶ ἐπορεύθησαν πρὸς ἐμὲ πλάγιοι, κἀγὼ πορεύσομαι πρὸς αὐτοὺς ἐν θυμῷ πλαγίῳ»[5].

Τί δὲ πείσονται οἱ ὀργῇ μεγάλῃ ὑποπεσόντες; «Ἐκβαλῶ, φησίν, αὐτοὺς εἰς τὰ ἔθνη ἃ οὐκ ἔγνωσαν»[6], πεῖραν τῆς ἀγριότητος καὶ ὠμότητος αὐτῶν οὐκ ἐσχηκότες· Ἀσσύριοι δὲ καὶ Βαβυλώνιοι καὶ ὅσοι ἄλλοι βάρβαροι οἷς ὁ Ἰσραὴλ ἁμαρτάνων καὶ ἀσεβῶν παραδέδοται, ὑποπεσὼν ταῖς χερσὶν αὐτῶν νόμῳ αἰχμαλωσίας.

Πρὸς τοῖς οὕτως ἔχουσιν ἀνθρώποις δι' ὠμότητα καὶ **522** θηριωδίαν, καὶ ἄσαρκοι ἀντικείμεναι δυνάμεις, ἀπανθρώπως ἐξηγριωμέναι κατὰ τῶν ἐαλωκότων αἰχμαλώτων, Ἀσσύριοι καὶ Βαβυλώνιοι, Αἰγύπτιοί τε κατ' ἀναγωγὴν τυγχάνουσιν. Οὐ γὰρ θνητοὶ Ἀσσύριοί εἰσιν ὧν ἄρχει ὁ καλούμενος νοῦς μέγας, περὶ οὗ γέγραπται ἐν Ἡσαΐᾳ· «Ἐπάξει Κύριος ἐπὶ τὸν νοῦν τὸν μέγαν τὸν ἄρχοντα τῶν Ἀσσυρίων»[7]. Περὶ τούτου καὶ ἐν τῷ Ναοὺμ τῷ προφήτῃ εἴρηται,

---

1. Ματθ. 4,23. 2. Ἡσ. 31,2. 3. Ἐξ. 15,7. 4. Πρβλ. Ζαχ. 7,13,12. Ψαλ. 49,17. 5. Λευϊτ. 26,27-28. 6. Ζαχ. 7,12. 7. Ἡσ. 10,12.

— ἕβδομος δὲ τῶν Δώδεκα οὗτος —· «Οὐαὶ αὐτοῖς· ὅτι ἐνύσταξαν οἱ ποιμένες σου, βασιλεὺς Ἀσσύριος ἐκοίμησεν τοὺς δυνάστας σου»[1]. Μέγας δὲ νοῦς προσηγόρευται ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς διὰ κακεντρέχειαν καὶ δεινότητα πανουργευμάτων, ὡς μὴ πολλοὺς φωρᾶν αὐτοῦ τὰς μεθοδείας, ἢ μόνους τοὺς δυναμένους εἰπεῖν· «Οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν»[2], ἀλλὰ καταλαμβάνειν καὶ διελέγχειν αὐτὰ δυνάμεθα. Οὕτ⟨ω⟩ γὰρ καὶ τοῦ ὑπηρέτου αὐτοῦ Ἐλύμα τοῦ μάγου φωράσας τ⟨ὸ⟩ν σοφιστικὸν τρόπον ὁ μὴ ἀγνοῶν τὰ νοήματα τοῦ διαβ⟨ό⟩λου, ἰσχυρῶς τὸν ἔλεγχον προσάγων εἶπεν· «Ὦ πλήρης παντὸς δόλου καὶ πάσης ῥᾳδιουργίας, υἱὲ διαβόλου, ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης, οὐ παύσει διαστρέφων τὰς ὁδοὺς Κυρίου τὰς εὐθείας;»[3]. Οὗτος ὁ κρατῶν καὶ βασιλεύων νοῦς μέγας τῶν κατὰ ἀλληγορίαν Ἀσσυρίων, κατ' ἄλλην ἐπίνοιαν πονηρίας κρατεῖ Βαβυλωνίων, καὶ καθ' ἑτέραν Αἰγυπτίων, τῶν κατὰ ἀναγωγὴν πνευματικῶς Αἰγυπτίων καὶ Βαβυλωνίων ὄντων.

Εἰς τὰ οὕτω ἔθνη γενάμενα ἐκβάλλει ὁ προνοητὴς τοὺς παραδιδομένους αὐτοῖς· ἔσω γὰρ μένοντες τῶν θείων νόμων, ἐσωτερικῶς νοοῦντες καὶ τηροῦντες αὐτούς, οὐκ ἐξεβάλλοντο, τοῦτο παθόντες ὅθ' εἵλαντο καὶ ἔπραξαν τὰ αἴτια τοῦ ἐκβληθῆναι καὶ παραδοθῆναι· ἃ ἡρμήνευσεν ὁ Ἀπόστολος πολυτρόπως, ὁτὲ μὲν γράφων· «Φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν, καὶ **524** ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἑρπετῶν· διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν εἰς ἀκαθαρσίαν»[4], ὁτὲ δέ· «Οἵτινες μετήλλαξαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα· διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς πάθεσιν ἀτιμίας, τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὸ σῶμα αὐτῶν ἐν αὐτοῖς, ὡς τοὺς ἄρρενας αὐτῶν κατ' ἀλλήλων αἰσχρῶς καὶ ἀκολάστως ἐμμαίνεσθαι, ἄρσενες ἐν ἄρσεσιν τὴν αἰσχύνην κατεργαζομένους· ὡσαύτως καὶ αἱ θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας εἰς τὴν παρὰ φύσιν»[5]. Τρίτην δὲ παράδοσιν ἔσχον «οἱ παραδοθέντες εἰς ἀδόκιμον νοῦν διὰ τὸ μὴ δεδοκιμακέναι ἔχειν τὸν Θεὸν ἐν ἐπιγνώσει»[6], ὡς ἀκολουθῆσαι τὸ «πεπληρῶσθαι αὐτοὺς πάσης κακίας»[7] καὶ τῶν εἰδῶν αὐτῆς, ὧν κατέλεξεν ἑξῆς ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν Ἀπόστολος.

Ταῖς αὐταῖς ταύταις παραδόσεσιν ὑπέπεσαν οἱ ἐκβεβλημένοι εἰς τὰ ἔθνη, διὰ τὴν γενομένην ἐπ' αὐτοὺς ὀργὴν μεγάλην παρὰ Κυρίου παντοκράτορος. Εἰς ἔθνη δὲ ἀλλότρια ἃ οὐκ ἔγνωσάν ποτε διὰ πείρας παρεδόθησαν.

Ἐκβληθέντες οἱ καθ' ὧν ἡ μεγάλη ὀργὴ γέγονεν εἰς πάντα ἃ οὐκ ἔγνωσαν ἔθνη, ἐξόπισθεν αὐτῶν ἡ γῆ ἠφανίσθη, μετοικισθέντων ἐξ αὐτῆς, ὡς μὴ εἶναι διοδεύοντα ἢ ἀναστρέφοντα ἄνθρωπον[8]. Ἀνθρώπου

1. Ναούμ 3,18. 2. Β' Κορ. 2,11. 3. Πράξ. 13,10. 4. Ρωμ. 1,22,24. 5. Πρβλ. Ρωμ. 1,24-27. 6. Ρωμ. 1,28. 7. Ρωμ. 1,29. 8. Πρβλ. Ζαχ. 7,14.

δὲ μηκέτ' ὄντος ἐπ' αὐτῆς, καὶ ἀπὸ πάσης φυτείας ἠφανίσθη, οὐ χλοηφορούσης ἔτι, οὐ δενδρικῆς φυτείας οὔσης, ᾧ ἠκολούθησεν καὶ τὸ ζῴων ἀγέλας μηκέτ' εἶναι **526** ἐπ' αὐτῆς· Ἐπιτείνει δὲ ἡ κακοπραγία, ὅτι εἰς χέρσον ἐτάχθη ἥ ποτε ἐκλεκτὴ γῆ τυγχάνουσα διὰ τὸ «ῥεῖν γάλα καὶ μέλι»[1].

Πρὸς τῇ ἱστορίᾳ, κατ' ἀλληγορίαν ἡ ἀγαθὴ καρδία καὶ καλὴ γῆ ἠφανίσθη μεταπεσοῦσα ἐκ τοῦ ἀγαθὰ φέρειν γενήματα εἰς τὸ ἀκανθοφορεῖν καὶ τριβόλους φέρειν καὶ ζιζάνια, ὥστε μηκέτι εἶναι ἐπ' αὐτῆς διοδεύοντα λογισμὸν ὀρθόν, μηδ' ἀναστρέφοντα ἐπ' αὐτήν, ἐπειπερ ἐτάχθη εἰς ἀφανισμόν, καίπερ ἐκλεκτὴ πρότερον οὖσα, οἰκήτορας ἔχουσα καὶ γεωργοὺς καὶ ποιμένας.

Ῥηθείη καὶ πρὸς τροπολογίαν τάδε· τὸ σῶμα ἡμῶν γῇ ἐκλεκτῇ τυγχάνει, ἔχον σωφροσύνην καὶ ἁγνείαν, ὡς διοδεύειν καὶ ἀναστρέφειν ἐπ' αὐτὴν σώφρονας καὶ κοσμίους τρόπους, διὰ τὸ καρποφορεῖν τὰ ἁγνείας γενήματα καὶ καρποὺς ἐδωδίμους οὓς φέρουσιν τὰ τῆς ἀρετῆς δένδρα.

Συμβαίνει ποτὲ ἐξ ἐπιτεταμένης κακίας, ταχθῆναι εἰς ἀφανισμὸν καὶ ἐρήμωσιν τὴν δι' ἁγνείαν ἐκλεκτὴν γῆν· ὃ ἀπέστω παντὸς τοῦ τελείαν ἀγαμίαν ἐπανελομένου ἵν' ἀρέσῃ τῷ Θεῷ, ἐκλεκτὴν φυλάξας τὴν ἑαυτοῦ γῆν, ἥπερ ἐστὶν ἡ νεκρωθεῖσα ἐπαινετῶς σάρξ, «τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ περιφέρουσα»[2].

Κατὰ τὴν διττὴν ἀναγωγήν, τὴν τροπικὴν καὶ ἀλληγορικήν, ἡ ἐκλογῆς ἀξία γῇ ῥεῖ γάλα καὶ μέλι, ἐξ ὧν τροφὴ καὶ εὐωχία νοητὴ συνίσταται, γινομένου τοῦ μέλιτος ἐκ τῆς προτιμησάσης τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ μελίττης, κατὰ τὸ παροιμιῶδες λόγιον προστάττον ὧδε τῷ φιλεργῷ· «Πορεύθητι πρὸς τὴν μέλιτταν καὶ μάθε ὡς ἐργάτις ἐστίν· τὴν σοφίαν τιμήσασα προήχθη, ἧς τοὺς πόνους βασιλεῖς τε καὶ ἰδιῶται πρὸς ὑγίειαν προσφέρονται· ποθεινὴ δέ ἐστιν καὶ ἐπίδοξος»[3]. Σὺν τούτῳ τῷ γλυκασμῷ **528** καὶ γάλα ῥεῖ ἡ ἁγία γῇ, ὅπερ τοὺς ἐν Χριστῷ νηπίους ποτίζει ὁ Ἀπόστολος[4].

Ἀμφότερα ταῦτα ἡ ἁγία τοῦ Θεοῦ Λόγου νύμφη ὑπὸ τὸν ἑαυτῆς φέρει λόγον, ὡς ἐν ἐπαίνῳ πρὸς αὐτὴν λέγεσθαι· «Γάλα καὶ μέλι ὑπὸ τὴν γλῶσσάν σου»[5].

Τυγχάνων γοῦν Παῦλος οἷα σύζυγος νύμφη κατὰ τὴν ψυχὴν τοῦ θείου νυμφίου, ἔχων ὑπὸ τὴν γλῶσσαν ἑαυτοῦ, τοῦτ' ἔστιν τὸν λόγον, ἐπότιζε γάλα τοὺς περὶ ὧν εἴρηται· «Γεγόνατε χρείαν ἔχοντες γάλακτος, οὐ στερεᾶς τροφῆς»[6]. Τοῖς δὲ τὸ μέλι παρεῖχεν οὖσιν τελείοις, σοφίαν παραδιδοὺς αὐτοῖς φάσκων· «Σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις»[7].

Ὁ ἐκπεσὼν τοῦ ἐκλεκτὴ γῇ ὑπάρχειν μέλι ἔχει ἐκεῖνο περὶ οὗ γέγραπται παροιμιωδῶς· «Μέλι ἀποστάζει ἀπὸ χειλέων γυναικὸς

---

1. Ἐξ. 3,8 κ.ἀ. 2. Β' Κορ. 4,10. 3. Παρμ. 6,8. 4. Πρβλ.. Α' Κορ. 3,2. 5. Ἆσμ. 4,11. 6. Ἑβρ. 5,12. 7. Α' Κορ. 2,6.

πόρνης, ἢ πρὸς ὀλίγον γλυκαίνει σὸν φάρυγγα, ὕστερον μέντοι πικρότερον χολῆς εὑρήσεις»[1].

Τούτῳ τῷ ἐκ τῶν χειλέων τῆς πόρνης μέλιτι, κατάλληλον ῥεῖ γάλα ἐκ τῶν μασθῶν τῶν δρακόντων· πονηραὶ δέ εἰσιν οὗτοι δυνάμεις, ὡς περὶ αὐτῶν ὁ προφήτης Ἱερεμίας οὕτω λέγει· «Καί γε δράκοντες ἐξέδυσαν μασθούς, ἐθήλασαν σκύμνους αὐτῶν. Θυγάτηρ λαοῦ μου ὡς στρουθίον ἐν ἐρήμῳ»[2]. Φασὶν οἷς ἐμέλησεν ἐπιστῆσαι τῇ φύσει τῶν ἑρπετῶν, περὶ τῶν καλουμένων κεραστῶν, ὅτι ἐν τῇ ψαμμώδει ἐρήμῳ κρύψαντες ἑαυτῶν ὅλον τὸ σῶμα, τὰ κέρατα ἄνω τῆς ἐπιφανείας ἐῶσιν, ἅπερ κινοῦντες δελεάζουσι τὰ στρουθία. Καταπτάντα γὰρ σκωλήκων φαντασίαν λαβόντα, πλήττονται ὑπὸ τοῦ ἰοῦ ἐνιεμένου εἰς τὸ στόμα αὐτῶν ὑπὸ τῶν κεραστῶν. Διό φησιν ὁ λόγος τοὺς **530** λαμβάνοντας τὸν ἰὸν ἀφ' ὧν θηλάζουσιν δρακόντων· κἂν ὦσιν τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ξηραίνονται «κατὰ τὸ στρουθίον ἐν τῇ ἐρήμῳ»[3], τὸ ὑπὸ τῶν εἰρημένων ἑρπετῶν δελεασθέν.

Ζαχ. 8,1-3. Καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου παντοκράτορος λέγων· Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ἐζήλωσα τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν Σιὼν ζῆλον μέγαν, καὶ θυμῷ μεγάλῳ ἐζήλωσα αὐτήν. Τάδε λέγει Κύριος· Καὶ ἐπιστρέψω ἐπὶ Σιὼν καὶ κατασκηνώσω ἐν μέσῳ Ἱερουσαλήμ, καὶ κληθήσεται Ἱερουσαλὴμ πόλις ἀληθινὴ καὶ τὸ ὄρος Κυρίου παντοκράτορος ὄρος ἅγιον[4].

Ὡς πρὸς ῥητὸν σαφηνισθείη τὸ προκείμενον οὕτως· Ἐγένετο λόγος Κυρίου παντοκράτορος λέγων τὰ ἐξῆς δηλούμενα· Τάδε, φησίν, λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ἐζήλωσα τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν Σιών, ἀνακαλεσάμενος αὐτὴν πρὸς ἐμαυτὸν μετὰ τὸ ἐκβληθῆναι καὶ ἀπωσθῆναι, ὡς περιυβρισθῆναι αὐτὴν ὑπὸ ἀλλοτρίων. Οὐχ ὡς ἔτυχεν δὲ ἐζήλωσα αὐτήν, ἀλλ' ἐν θυμῷ μεγάλῳ.

Ἀπὸ συμβιουσῶν δὲ γυναικῶν ἀνδράσιν ἐλήφθη τὸ παράδειγμα. Ἡ ἀθετήσασα γυνὴ τὰ γαμικὰ δίκαια, ἀποφοιτήσασά τε τοῦ θαλάμου ἔρωτι τῷ πρὸς ἀλλοτρίους, οὐκέτι ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τυγχάνουσα τοῦ πρότερον συμβιοῦντος, παρορᾶται λοιπόν, ὡς λέγεσθαι αὐτῇ ὑπὸ τοῦ ἀθετηθέντος ἀνδρός· Οὐ φείσομαι ἐπὶ σοὶ ἔτι, οὐδὲ ζηλώσω. Πῶς γὰρ ἂν ζηλώσειέν τις ἢ **532** φροντίσειεν διαλυθέντος τοῦ γάμου; Κἂν τοίνυν ἐξώβλητος γένηται ἡ καταφρονήσασα τοῦ γαμικοῦ θαλάμου, ἔχουσα μετανοίας τόπον, ἀνακάμψασα πρὸς ὃν καταλέλοιπεν, ζηλωτὴ γίνεται πάλιν, πολλῇ ἀγαθότητι προσηκαμένου αὐτὴν τοῦ πάλαι συνοικήσαντος.

---

1. Παρμ. 5,3-4. 2. Θρ. 4,3. 3. Πρβλ. Θρ. 4,3. 4. Ζαχ. 8,1-3.

Ἐκ δὲ τοῦ κατὰ τὰς γυναῖκας μεταβητέον ἐπὶ τὴν περὶ τῆς Σιὼν καὶ Ἱερουσαλὴμ θεωρίαν.

Τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν Σιὼν οὐ τοὺς τόπους λέγω, ἀλλὰ τοὺς οἰκοῦντας ἐν αὐτοῖς.

Ἠγάγετο ὁ Θεὸς πρὸς συμβίωσιν ἀν⟨αγ⟩αγὼν ἐκ τῆς Αἰγύπτου, νόμο⟨υ⟩ς καὶ δικαιώματα δίκην ἔδνων παρασχών, ὡς λοιπὸν κήδεσθαι καὶ φείδεσθαι τῆς ἠγμένης, καὶ θαλαμεύεσθαι ὡς πρέπει συνοικοῦσαν κουρίδιον.

Μετὰ τὴν οὕτω γεναμένην κατὰ νόμους ἁρμονίαν, ἀθετήσασα τοὺς γαμηλίους νόμους, ἠθέτησεν τὸν προστάτην καὶ ἐπίκουρον ἄνδρα, ὡς λέγειν· «Ὡς ἀθετεῖ γυνὴ εἰς τὸν συνόντα, ἠθέτησεν εἰς ἐμὲ ὁ οἶκος Ἰσραήλ»[1], ὡς ἀπελθεῖν λοιπὸν πρὸς δαίμονας ἁλιτηρίους καὶ πνεύματα ἀκάθαρτα, καὶ περιυβρίζεσθαι πορνικῶς.

Εἰσὶν δὲ οἱ συνερχόμενοι αὐτῇ Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι κατ' ἀλληγορίαν.

Τούτων ἐπὶ πολὺ γινομένων, ἀνανήψασα ἡ Ἱερουσαλὴμ καὶ ἡ Σιὼν ἀνεπόλησεν τοῦ πάλαι αὐτὴν πρὸς σύμβιον εἰληφότος, ὡς θελῆσαι ἐπιστρέψαι πρὸς τὸν ἀφ' οὗ ἀπεζεύχθη. Φωνὰς γοῦν ἀφῆκεν ταύτας· «Ἐπιστρέψω ἐπὶ τὸν ἄνδρα μου τὸν πρότερον, ὅτι καλῶς μοι ἦν τότε ἢ νῦν»[2]. Τὴν τοιαύτην μετάνοιαν αὐτῆς προσηκάμενος πρὸς ὃν ἐπιστρέψαι καὶ ἀνακάμψαι ⟨ἤρξατο⟩ λέγει· «Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ», ὅταν ἡ ἐπιστροφὴ δηλονότι βεβαιωθῇ, «καλέσει με· Ὁ ἀνήρ μου»[3], ὡς λοιπὸν οἷα προστάτην καὶ κηδεμόνα ἐν θυμῷ μεγάλῳ ζηλῶσαι αὐτήν, τιμωρούμενον τοὺς **534** περιυβρίσαντας αὐτήν. Ἐν θυμῷ μεγάλῳ ζηλώσας αὐτήν, ὥστε ποθῆσαι συνεῖναι αὐτῇ ὡς πρότερον, ὅτε οὔπω ἀποφοιτήσασα ἦν τοῦ θαλάμου, διὸ ἐπιστρέφων πρὸς αὐτήν· «Κατασκηνώσω ἐν μέσῳ αὐτῆς»[1].

Ὡς περὶ μιᾶς δὲ λέγει τῆς Σιὼν καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ· μέρος γὰρ ἡ Σιὼν τῆς μητροπόλεώς ἐστιν.

Τί δ' ὑπάρξεται «ὅταν ἐπιστρέψω καὶ κατασκηνώσω ἐν μέσῳ αὐτῆς»[5], ἢ τὸ πάλιν χρηματίσαι αὐτὴν πόλιν «ἀληθινήν»[6], ἔρημον οὐκέτ' οὖσαν, ἀλλὰ πλήρης πολιτῶν καὶ οἰκοδομημάτων, ἀνεγερθέντος τοῦ ναοῦ καὶ τῶν καθ' ἕνα οἴκων, ὡς λοιπὸν ἔχειν ὡς πρότερον λαύρας, ἀγυιάς, τεμένη τε πλατείας καὶ στενωπούς.

Οὕτω τῆς Ἱερουσαλὴμ πρὸς ῥητὸν χρηματισάσης, καὶ τὸ ὄρος Κυρίου παντοκράτορος ἅγιον ἔσται ὡς πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας ὑπῆρχεν, ἁγιστειῶν τῶν συνήθων τελουμένων ἐκεῖ, καὶ ᾠδῶν καὶ παιάνων ἀνακρουομένων κατὰ τοὺς τοῦ ψαλμῳδοῦ λόγους, ὅπου μὲν λέγοντος· «Σοὶ πρέπει ὕμνος ὁ Θεὸς ἐν Σιών»[7]· ὅπου δέ· «Ψάλατε τῷ Κυρίῳ τῷ κατοικοῦντι ἐν Σιών»[8].

---

1. Ἱερ. 3,20. 2. Ὡσ. 2,9. 3. Ὡσ. 2,18. 4. Πρβλ. Ζαχ. 8.3. 5. Ἔνθ' ἀν. 6. Ἔνθ' ἀν. 7. Ψαλ. 64,2. 8. Ψαλ. 9,12.

Τούτων κατὰ τὴν ἱστορίαν φανέντων, καιρὸς εἴη τὰ πρὸς τὴν ἀναγωγὴν θεωρῆσαι.

Τῆς λεγο[υ]μένης Ἱερουσαλὴμ διορατικῆς ψυχῆς, — μεταλαμβάνεται γὰρ τὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς «εἰρήνης ὅρασιν» —, ὀλισθησάσης καὶ διὰ τοῦτο ἔξω τοῦ θείου θαλάμου γεγενημένης, ἀπωσμὸς γέγονεν ἀπὸ τοῦ συνοικοῦντος αὐτῇ πρότερον, ὡς λοιπὸν πορνικῶς αὐτὴν διασύρεσθαι ὑπὸ ἀντικειμένων δυνάμεων, καλουμένων κατ' ἀναγωγὴν Ἀσσυρίων καὶ Βαβυλωνίων, ὡς μηκέτι κήδεσθαι αὐτῆς τὸν οἷα σύζυγον φειδόμενον.

536 Ἀλλ' ἐπεὶ μὴ ἐν ταὐτῷ μένει τὰ τῆς προαιρέσεως, ὡς γὰρ ἐξ ἀρετῆς εἰς κακίαν καὶ ἀπὸ εὐσεβείας εἰς ἀσέβειαν γίνεται τροπή, οὕτως ἔμπαλιν ἐκ χειρίστων καὶ ἐπιβλαβῶν εἰς βελτίω καὶ ὠφέλιμα γίνεται μεταβολή, ὡς ἐπιγνῶναι πάλιν τὸν θεῖον θάλαμον τὴν ἀποφοιτήσασαν, ἵν' ὡς πρότερον κηδόμενος αὐτὸς ζηλοῖ ἐπ' αὐτῇ ἀπελαύνων τοὺς μοιχικῶς μιάναντας αὐτήν. Καὶ θυμῷ γε μεγάλῳ τοῦτο ἐνεργεῖ, σφόδρα ἀγανακτῶν κατὰ τῶν διασυράντων αὐτήν, ὡς λοιπὸν λέγειν φανερῶς· «Ἐζήλωσα τὴν Σιὼν καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ»[1].

Κατ' ἀναγωγὴν Σιὼν καὶ Ἱερουσαλὴμ ψυχή ἐστιν σκοποῦσα τὰ μὴ βλεπόμενα καὶ αἰώνια, καὶ ψυχὴ ⟨ὁρῶσα⟩ τὴν εἰρήνην, τῆς ἀνταχολουθίας τῶν ἀρετῶν καὶ θείων φρονημάτων ἔχουσα τὸν εἰρμόν, ἥντινα ὁ θυμῷ μεγάλῳ ζηλώσας ὑπὲρ αὐτῆς ἐπιστρέφει πρὸς ἑαυτόν, ἅμα καὶ αὐτὸς πρὸς αὐτήν, ἐπινεύων ταῖς ἱκεσίαις αὐτῆς ἐν τῷ παρέχειν ἃ ὑπὲρ ὧν ἀδιαλείπτως προσεύχεται. Οὕτω δὲ βελτιωθεῖσα, ἀληθινὴ Ἱερουσαλὴμ ὀνομασθείη, οὐκέτι περιέπουσα τὰ σκιώδη καὶ εἰκονικὰ τοῦ νόμου, ἀλλὰ τὰ δι' αὐτῶν ἀγαθὰ δηλούμενα, περὶ ὧν ὁ θεσπέσιος Ἀπόστολος γράφει· «Σκιὰν ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων»[2]. Καὶ πάλιν τοῖς ἀπὸ ἐθνῶν πιστεύσασιν· «Μή τις ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει ἢ πόσει, ἐν μέρει ἑορτῆς καὶ νεομηνίας καὶ σαββάτου, ἅ ἐστιν σκιὰ τῶν μελλόντων»[3]. Ἀγαθὰ μέλλοντα ἐν ταῖς παραληφθείσαις λέξεσιν τυγχάνουσιν τὰ εὐαγγελικὰ μαθήματα, ἃ βασιλείας μυστήρια εἶπεν ὁ Σωτὴρ τοῖς γνωρίμοις φάμενος· «Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ **538** μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν»[4]. Ἅπερ ἡ σκοποῦσα καὶ ὁρῶσα τὴν εἰρήνην τῆς συμφωνίας αὐτῶν Σιὼν καὶ Ἱερουσαλὴμ ἀνηγμένως ἐστίν, ἀληθινὴ καλουμένη, κατὰ ἀλήθειαν τὴν φανερουμένην τῇ τοῦ νόμου σκιᾷ πολιτευομένη, καὶ «ἐραυνῶσα τὰς θεοπνεύστους Γραφάς»[5].

Ἁρμονίως τῷ ἀληθινὴν κεκλῆσθαι τὴν ἱερὰν πόλιν, καὶ τὸ ὄρος Κυρίου παντοκράτορος ἅγιον ἔσται καὶ χρηματίσει. Ὅρα εἰ τὸ ὄρος Κυρίου παντοκράτορος ὁ λόγος τῆς ἐπιδημίας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τυγχάνει, περὶ οὗ ἔν τινι ᾠδῇ τῶν ἀναβαθμῶν φέρεται

---

1. Ζαχ. 8,2. 2. Ἑβρ. 10,1. 3. Κολ. 2,16. 4. Ματθ. 13,11. 5. Πρβλ. Ἰω. 5,39. Β' Τιμ. 3,16.

οὕτως· «Οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον ὡς ὄρος Σιών»[1]. Μὴ γὰρ τοσοῦτον πτωχεύσῃ ἡμῶν, ὁ νοῦς ὡς νομίσαι αἰσθητῷ ὄρει παραβάλλεσθαι ἢ ὁμοιοῦσθαι τοὺς ἐπὶ Κύριον πεποιθότας, παμμεγέθη ἀρετὴν ἔχοντας, ὡς εὐλογημένους ἀποδείκνυσθαι κατὰ πνευματικὰς εὐλογίας τοὺς ἔχοντας. Γέγραπται γὰρ ἐν Ἱερεμίᾳ τῷ προφήτῃ· «Εὐλογημένος ἄνθρωπος ὃς πέποιθεν ἐπὶ τῷ Κυρίῳ· καὶ ἔσται Κύριος ἐλπὶς αὐτοῦ»[2]. Καὶ ἐν Ψαλμοῖς· «Ἀγαθὸν πεποιθέναι ἐπὶ Κύριον ἢ πεποιθέναι ἐπ' ἄνθρωπον»[3].

Ἐπεὶ οὖν μὴ αἰσθητὸν ὄρος, ἔκβρασμα γῆς τυγχάνον, μιμοῦνται οἱ ἐπὶ Κύριον πεποιθότες, τί φρονεῖν αὐτὸ δεῖ ἢ ἐκεῖνο περὶ οὗ εἶπεν Ἡσαΐας· «Ἔσται ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ἐμφανὲς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου»[4], ἐπιλάμψαν καὶ φανερωθὲν «ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, ἵνα ἀθετήσῃ τὴν ἁμαρτίαν»[5], λύσας καὶ ἀφανίσας αὐτήν, ἀμνοῦ δίκην τυθείς.

Τοῦτο τὸ μυστήριον φωτίζων Ἰωάννης ὁ μέγας, δεικνὺς τὸν Ἰησοῦν ἔφη· «Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»[6].

540 Περὶ τοῦ ἀποδειχθέντος ὄρους ἐκλαβεῖν δεῖ καὶ τὸ ἐν τεσσαρακοστῷ ἑβδόμῳ Ψαλμῷ ἀπαγγελλόμενον οὕτω· «Μέγας Κύριος καὶ αἰνετὸς σφόδρα, ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἐν ὄρει ἁγίῳ»[7].

Τούτων κατὰ τὴν πρώτην ἀναγωγὴν φανέντων, ἐκλημπτέον καὶ κατ' ἀλληγορίαν ὑψηλῇ νοήσει ἐπιστρέφουσαν Σιὼν καὶ κικλησκομένην ἀληθινὴν Ἱερουσαλὴμ τὰ ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους φιλοσοφούμενα ὑπὸ τοῦ ἐν Χριστῷ λαλοῦντος, γράφοντος· «Προσεληλύθατε Σιὼν ὄρει καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ, καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων, τῶν πανηγυριζόντων μετὰ μυριάδων τῶν ἀγγέλων», δι' ἣν αἰτίαν «ἀπογεγραμμένοι ἐν τοῖς οὐρανοῖς»[8] τυγχάνουσιν, τῇ ἁγίᾳ καὶ ἐπουρανίῳ ἐμπολιτογραφηθέντες. Οἷοι καὶ οἱ ἀπόστολοι τυγχάνοντες, ἤκουσαν ὑπὸ τοῦ παμβασιλέως· «Χαίρετε ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐνεγράφησαν ἐν τοῖς οὐρανοῖς»[9]. Αὕτη ἡ γραφὴ «ζώντων» τυγχάνει «βίβλος»[10]. Περί τινων γοῦν μακαρίων χαράττει τὸ τῆς ἐκλογῆς σκεῦος[11] ὧδε· «Μετὰ καὶ Κλήμεντος καὶ τῶν λοιπῶν ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς»[12].

Ζαχ. 8,4-5. Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ἔτι καθήσονται πρεσβύτεροι καὶ πρεσβύτεραι ἐν ταῖς πλατείαις Ἱερουσαλήμ, ἕκαστος τὴν ῥάβδον αὐτοῦ ἔχων ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, ἀπὸ πλήθους ἡμερῶν. Καὶ αἱ πλατεῖαι

---

1. Ψαλ. 124,1. 2. Ἱερ. 17,7. 3. Ψαλ. 117,8. 4. Ἡσ. 2,2. Μιχ. 4,1. 5. Ἑβρ. 9,26. 6. Ἰω. 1,29. 7. Ψαλ. 47,2. 8. Ἑβρ. 12,22,23. 9. Λουκ. 10,20. 10. Πρβλ. Ψαλ. 68,28. 11. Πρβλ. Πράξ. 9,15. 12. Φιλιπ. 4,3.

τῆς πόλεως πλησθήσονται παιδαρίων καὶ χορασίων παιζόντων ἐν ταῖς πλατείαις αὐτῆς[1].

542 Ὡς πρὸς ῥητόν, εἰς εἰρήνην βαθεῖαν καὶ γαληνιώδη πολιτείαν ἀποκαθίστασθαι τὴν Ἱερουσαλὴμ ἡ προαναφώνησις τοῦ προφήτου δηλοῖ. Οὕτω γὰρ ἀταραξίας οὔσης καὶ ἐκτετοξευμένων πάντων πολεμίων πόρρω τῆς καλλιπόλεως, οὐδαμῶς ἔτι φόβου ἐξ ἐχθρῶν προσδοκ[ου]⟨ω⟩μένου, οἱ ἀπὸ πολυχρονιότητος καὶ πλήθους ἡμερῶν πρεσβυτικὴν ἡλικίαν ἔχοντες, ἄρσενες ὁμοῦ καὶ θήλειαι, ἔτι καθήσονται ὡς πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας ἐν ταῖς πλατείαις, ῥάβδους μετὰ χεῖρα ἔχοντες, προηγουμένως μὲν οἱ πρεσβύτεροι, ἐπίστησον δὲ εἰ καὶ αἱ πρεσβύτεραι· τιμῆς δὲ σύμβολον ἡ ῥάβδος τυγχάνει.

Οὕτω προκαθημένων τῶν ἡλικίᾳ προηκόντων, πλησθήσονται αἱ πλατεῖαι παιζόντων παιδαρίων καὶ χορασίων, οὐκ ἀθυρόντων ἐν ταῖς πλατείαις τῶν κομιδῇ νηπίων, ἐχθρῶν ἐπικειμένων καὶ προσδοκωμένων πολεμίων.

Τῆς ἱστορίας εἰρημένης, καὶ τὰ πρὸς διάνοιαν λεκτέον.

Πόλις πνευματικὴ πλατείας ἔχουσα ἡ ἔνδοξός ἐστιν Ἐκκλησία, περὶ ἧς ἀπαγγέλλεται τῷ κρατοῦντι αὐτῆς παμβασιλεῖ· «Δεδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ, ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ»[2]. Πῶς γὰρ οὐκ ἀοίδιμος καὶ πολυύμνητος εἴη, θείων ποτισμῶν μεταλαμβάνουσα ἀπὸ «τοῦ πλήρ[η]⟨ου⟩ς ὑδάτων ποταμοῦ τοῦ Θεοῦ»[3]. Εἴρηται καὶ ἐν τεσσαρακοστῷ καὶ πέμπτῳ Ψαλμῷ περὶ τοῦ βασιλικοῦ ἄστεως καὶ τῶν δέχεται χαρισμάτων πρὸς τοῦ κρατοῦντος αὐτὴν βασιλικῶς· «Τοῦ ποταμοῦ ὁρμήματα εὐφραίνουσιν τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ· ἡγίασεν τὸ σκήνωμα αὐτοῦ ὁ ὕψιστος, ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ αὐτῆς, οὐ σαλευθήσεται»[4]. Ἐν μέσῳ γὰρ τῆς εἰρη544νευομένης πόλεως κατοικῶν ὁ ἁγιάσας τὸ σκήνωμα αὐτοῦ ὕψιστος οὐδέποτε ἔξω αὐτῆς γίνεται, ἀκλόνητος μένων ἐν αὐτῇ.

Πλατεῖαι δὲ τῆς καλλιπόλεως ταύτης ὑπάρχουσιν αἱ κατ' εἶδος ἀρεταὶ καὶ αἱ πράξεις αὐτῶν, περὶ ὧν παροιμιωδῶς ὁ σοφὸς ἀπαγγέλλει, περὶ τῆς σοφίας τάδε χαράττων· «Σοφία δὲ ἐν ἐξόδοις ὑμνεῖται, ἐν δὲ πλατείαις παρρησίαν ἄγει· ἐπὶ δὲ ἄκρων τειχέων κηρύσσεται»[5]. Πῶς γὰρ οὐκ ἄγει παρρησίαν ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία ἐν ταῖς πλατείαις τῆς πνευματικῆς πόλεως, πάλιν ἑτέρου λογίου λέγοντος· «Ἐπιθυμήσας σοφίαν διατήρησον ἐντολάς, καὶ Κύριος χορηγήσει σοι αὐτήν»[6], ἑκάστης ἐντολῆς διὰ τὸ προσὸν εὖρος πλατείας καλουμένης, ὡς τὸν ὑμνῳδὸν πρὸς τὸν Θεὸν εἰπεῖν· «Πλατεία ἡ ἐντολή σου σφόδρα»[7];

Σκοπητέον εἰ κατὰ ταύτην τὴν διάνοιαν εἴρηται ὑπὸ τῆς νύμφης τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ ἐπαθαλαμίῳ δράματι· «Ἐπὶ κοίτης μου ἐν νυκτὶ ἐζήτησα ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχή μου καὶ οὐχ εὗρον αὐτόν, ἐκάλεσα

---

1. Ζαχ. 8,4-5. 2. Ψαλ. 86,3. 3. Πρβλ. Ψαλ. 64,10. 4. Ψαλ. 45,5,6. 5. Παρμ. 1,20,21. 6. Σ. Σειρ. 1,26. 7. Ψαλ. 118,96.

αὐτόν, καὶ οὐχ ὑπήκουσέν μοι. Ἀναστήσομαι δὴ καὶ κυκλώσω τὴν πόλιν, ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ ἐν ταῖς πλατείαις, ἕως οὗ εὕρω αὐτόν»[1]. Ἐν τῷ καιρῷ γὰρ τοῦ συνευνάζεσθαι καὶ διαναπαύεσθαι, ὃν ἀλληγορικῶς ἐκάλεσε νύκτα, δόξασα παρεῖναι αὐτῇ τὸν θεῖον νυμφίον, ζητήσασα οὐχ εὗρεν, καὶ καλέσασα οὐκ ἔσχεν αὐτὸν ἐπακούοντα, διά τι χρήσιμον μακρυνθέντα αὐτῆς, ἵνα ἔτι μᾶλλον τρωθῇ ἀγάπῃ τῇ πρὸς αὐτόν· μακρύνσει γὰρ τοῦ στεργομένου ὁ πρὸς αὐτὸν ἔρως μᾶλλον ἐγείρεται.

Τοῦτ' οὖν παθοῦσα ἀνέστη διεγείρασα ἑαυτήν, καὶ ζητεῖ γε αὐτὸν οὐκ ἀλλαχόθι ἢ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, οὔσαις ἱεραῖς ἀγο546ραῖς. Ἔνθα ἀγορεύουσιν οἱ τεθέντες ἀπόστολοι καὶ προφῆται καὶ διδάσκαλοι[2] τὰ τῆς ἀληθείας ὄργια καὶ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Πρὸς τῷ ζητεῖν αὐτὸν ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ταῖς ἤδη ἡρμηνευμέναις σπουδάζει συντυχεῖν τῷ ζητουμένῳ, ἵν' εὑροῦσα αὐτὸν συναναπαύσηται αὐτῷ.

Ἡ ἐν ταῖς πλατείαις τῆς καλλιπόλεως παρρησίαν ἄγουσα σοφία, ἐν ᾗ τὰ πάντα ὁ δημιουργὸς εἰς οὐσίαν ἤγαγεν[3], οὐκ ἀλλαχοῦ που ἢ ἐπ' ἄκρων τῶν τειχέων κηρύσσεται πρὸς τῶν νυκτοφυλακούντων καὶ φρουρούντων τὴν θείαν πόλιν, κατὰ τὴν τοῦ Ἡσαΐου φωνὴν ἐκ προσώπου τοῦ παμβασιλέως οὕτως εἰρημένην· «Ἐπὶ τῶν τειχέων σου κατέστησα φύλακας ἡμέρας καὶ νυκτός, οἳ διὰ τέλους οὐ σιωπήσονται μιμνῃσκόμενοι Κυρίου»[4].

Ἐν ταῖς ἀποδοθείσαις θείαις πλατείαις τῆς μακαρίας πόλεως ἔτι καθίσονται ὡς καὶ πρότερον σπουδαῖοι πρεσβῦται καὶ πρεσβυτίδες, μετὰ χεῖρας ἔχοντες τὰς ἰδίας ῥάβδους, τοῦτο μὲν βασιλείας σύμβολα, τοῦτο δὲ ἱερατείας τυγχανούσας, ἔτι μὴν καὶ παιδευτικῶν λόγων.

Πρεσβυτέρους δὲ ἐκλαβεῖν προσήκει τοὺς φρονήσει πεπωλιωμένους, κατὰ τὸ φερόμενον ἐν τῇ παναρέτῳ Σοφίᾳ τοῦ Σαλωμῶνος οὕτως ἔχον· «Γῆρας γὰρ τίμιον οὐ τὸ πολυχρόνιον, οὐδὲ ἀριθμῷ ἐτῶν μεμέτρηται· πολιὰ δέ ἐστιν φρόνησις ἐν ἀνθρώποις, καὶ γῆρας βίος ἀκηλίδωτος»[5]. Αὕτη ἡ πνευματικὴ ἡλικία προσῆν τῷ φίλῳ Θεοῦ χρηματίσαντι, οὗ ἡ πίστις «εἰς δικαιοσύνην λελόγισται» Ἀβραάμ[6]. Εἴρηται γὰρ ὑπὸ τοῦ ἱεροφάντου Μωυσέως ἐν Κοσμοποιΐᾳ· «Ἐκλιπὼν Ἀβραὰμ ἀπέθανεν, τραφεὶς ἐν γήρει καλῷ, πρεσβύτερος καὶ πλήρης ἡμερῶν»[7]. 548 Οὐ γὰρ διὰ πλῆθος ἐνιαυτῶν τῶν ἐκ τοῦ αἰσθητοῦ ἡλίου κύκλων ταῦτ' εἴρηται. Πολυετεστέρων γὰρ ὄντων τῶν πρὸ αὐτοῦ γεναμένων, οὐδεὶς ἐκείνων πρεσβύτερος ἐλέχθη οὐδὲ πλήρης ἡμερῶν. Πρῶτος γὰρ ἀνθρώπων ὁ τοῦ Ἰσαὰκ πατὴρ ἀπὸ πρεσβείων τῶν ἐξ ἀρετῆς ὠνομάσθη πρεσβύτερος.

Περὶ τῶν οὕτως γνώμης καὶ πολιτείας καὶ νοητῆς ἡλικίας ἐ-

---

1. Ἆσμ. 3,1,2. 2. Πρβλ. Α' Κορ. 12,28. 3. Πρβλ. Ψαλ. 103,24. 4. Ἡσ. 62,6. 5. Σ. Σολ. 4,8-9. 6. Γεν. 15,6. Ρωμ. 4,3. 7. Γεν. 25,8.

χόντων, ὁ τῶν ὅλων αἴτιος καὶ πάντων ἀγαθῶν χορηγὸς πρὸς τὸν πιστὸν θεράποντα ἑαυτοῦ φησιν· «Κατάστησον μετὰ σεαυτοῦ ἑβδομήκοντα πρεσβυτέρους, οὓς αὐτὸς οἶδας ὅτι εἰσὶν πρεσβύτεροι»[1]. Ἐξ οὗ παρίσταται ὅτι οὐχ ἡ κατάστασις καὶ ἡ χειροτονία ποιεῖ πρεσβύτερον τὸν οὐκ ὄντα πρότερον, ἀλλ' ἀναδείκνυσιν καὶ φανερόῖ. Ἀκριβῶς γὰρ προσετάγη χειροτονεῖσθαι οὓς οἶδεν ὁ προάγων ἤδη ὄντας τοιούτους.

Ἴσον δύναται καὶ τὸ ἐν Ἰωήλ, ἐνὶ τῶν Δώδεκα Προφητῶν, προσταττόμενον «ἐκλέξασθαι πρεσβυτέρους»[2] τοὺς ἤδη ὄντας, οὐ προηγουμένης τῆς ἐκλογῆς, ἀλλ' ἐπιγιγνομένης ὑπὲρ ἀναδείξεως τῶν ἤδη τὴν ἀρετὴν καὶ τὰ πρεσβεῖα αὐτῆς κεκτημένων. Περὶ τῶν ταύτην τὴν τιμὴν ἐχόντων, ἐν Παροιμίαις γέγραπται· «Δόξα πρεσβυτέρων πολιαί»[3], αἱ ἐκ φρονήσεως δηλονότι.

Τοῖς οὕτω μνημονευθεῖσι πρεσβυτέροις ἰσότιμοι καὶ ἰσοσθενεῖς ὑπάρχουσι καὶ κατὰ τὴν Καινὴν Διαθήκην. Γράφων γοῦν ὁ Ἀπόστολος Τίτῳ τῷ ἑαυτοῦ μαθητῇ, πρὸς ἑτέροις καὶ τοῦτ' ἐχάραξεν· «Τούτου χάριν ἀπέλιπόν σε ἐν τῇ Κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃ, καθὼς διεταξάμην σοι, καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους»[4]. Λέγει δὲ τὰ χαρακτηρι⟨στι⟩κὰ τῶν προαγομένων, τῶν εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς βαθμοὺς ταττομένων· μονογαμίαν, ἐκτροφὴν τέκνων βελτίστην, καὶ κατὰ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς πεποιωμένους[5], οὓς καὶ ἐπισκόπους καλεῖ ἀρχαίᾳ **550** συνηθείᾳ, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις εἰρήκαμεν. Αὐτίκα γοῦν ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων φέρεται ὡς «μετεκαλέσατο Παῦλος τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας»[6], οἷς καί φησιν· «Ὑμᾶς ἔθετο τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν, ἣν περιεποιήσατο τῷ ἰδίῳ αἵματι», καὶ τὰ ἑξῆς[7]. Τοῖς τοῦτον τὸν βαθμὸν ἔχουσιν, ὁ κορυφαιότατος τῶν Χριστοῦ μαθητῶν Πέτρος προσφωνεῖ ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἐπιστολῇ· «Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ»[8]. Τί δ' ἐστὶν ὃ παρακαλεῖ ἴδωμεν, ἢ ποιμαίνειν τὴν Χριστοῦ ἀγέλην, μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἑκουσίως, ἵνα, τοῦ ἀρχιποίμενος φανερωθέντος, κομίσωνται τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον[9].

Οἱ ἀποδοθέντες κατὰ ἀμφοτέρας τὰς Διαθήκας πρεσβύτεροι, βασιλεῖς κατὰ τὸν Ἀβραὰμ ὄντες, κατὰ τὸ λεχθὲν ὑπὸ τῶν ἐγνωκότων τὴν ὑπεροχὴν αὐτοῦ· «Βασιλεὺς παρὰ Θεοῦ σὺ εἶ ἐν ἡμῖν»[10], ἀλλὰ καὶ γνησίως θεραπεύοντες ἱερατικῶς τὸν ἐκλεξάμενον, τὰ σκῆπτρα φέρουσιν τῆς προσούσης διττῆς ὑπεροχῆς, καθήμενοι ἐν ταῖς πλατείαις τῆς ἔναγχος διαγραφείσης πόλεως, κατέχων ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ ῥάβδον, οὖσαν πρὸς σκῆπτρον καὶ διορθωτικὸν λόγον. Περὶ γὰρ τῶν ἐλέγχων παιόντων πως τοὺς ὑπευθύνους, γράφεται ὑπὸ Παύλου·

---

1. Ἀρ. 11,16. 2. Ἰωὴλ 2,16. 3. Παρμ. 20,29. 4. Τιτ. 1,5. 5. Πρβλ. Τιτ. 1,6-9. 6. Πράξ. 20,17. 7. Πράξ. 20,28. 8. Α' Πέτρ. 5,1. 9. Πρβλ. Α' Πέτρ. 5,2-4. 10. Γεν. 23,6.

«Τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς ἢ ἐν ἀγάπῃ;»[1]. Σύμφωνα τούτοις καὶ θεία τῶν Παροιμιῶν γραφὴ διαγορεύει, ὅπου μέν· «Ὃς προ[σ]φέρει ἐκ χειλέων σοφίαν, ῥάβδῳ τύπτει ἄνδρα ἀκάρ552διον»[2]· ὅπου δέ· «Ὃς φείδεται τῆς βακτηρίας μισεῖ τὸν υἱὸν ἑαυτοῦ, ὁ δὲ ἀγαπῶν ἐπιμελῶς παιδεύει»[3].

Τῆς τῶν πρεσβυτέρων τιμῆς καὶ θήλειαι μετέχουσιν διὰ πίστιν καὶ πρακτικὴν ἀρετὴν πρεσβεῖα κεκτημέναι. Τὴν τοιαύτην διαγράφων ἀγωγήν, Τιμοθέῳ χαράττων ὁ ἐν Χριστῷ λαλῶν Παῦλός φησιν· «Τίμα χήρας τὰς ὄντως χήρας»[4], τοιαύτας εἶναι σημαίνων τὰς πάντων τῶν ἀνθρωπίνων στερομένας, ἐχούσας πράξεις ἐπαίνους φερούσας, ἀναθρεψαμένας τέκνα ὡς δεῖ, δαψιλῶς φιλοξενούσας, ὑπ[ε]⟨η⟩ρετησάσας Θεοῦ δούλοις, θρεψάσας πένητας, καὶ πᾶσι τοῖς παραπλησίοις ἔργοις ἀρετῆς ἐγκαλλωπιζομένας. Ἔχει δὲ περὶ τούτων αὐταῖς συλλαβαῖς ἡ ἀποστολικὴ διδασκαλία ἔνθεν ἀρχομένη· «Χήρα καταλεγέσθω μὴ ἔλατον ἐτῶν ἑξήκοντα γεγονυῖα, ἑνὸς ἀνδρὸς γυνή, ἐπὶ ἔργοις καλοῖς μαρτυρουμένη, εἰ ἐτεκνοτρόφησεν*, εἰ ἐξενοδόχησεν, εἰ ἁγίων πόδας ἔνιψεν, εἰ θλιβομένοις ἐπήρκεσεν, εἰ παντὶ ἔργῳ καλῷ ἐπηκολούθησεν»[5].

Ὑπὲρ βεβαιώσεως δὲ τῶν μνημονευθεισῶν ἀρετῶν χρεία καὶ τελείας ἡλικίας συνεπικοσμούσης τὰς κτητὰς ἀρετάς, τελείων ἐτῶν ἀριθμὸν ἐσχηκυῖαν οὐκ ἐλαττουμένην ἑξηκονταέτους χρόνου. Τοιαύτη κατὰ τὴν ἱστορίαν ὑπῆρχεν Ἄννα ἡ προφῆτις, ζήσασα μετὰ ἀνδρὸς ἔτη ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς, διαμείνασα ἐπὶ πολὺ χήρα ἕως ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων[6]. Οἰκεῖος δὲ καὶ οὗτος ὁ ἀριθμὸς τῆς ἐν χηρείᾳ ἁγνείας, περὶ οὗ ἐν ἄλλοις εἴρηται.

Ταύτης τῆς προαιρέσεως ἐπιμελομένας ἔστιν ἰδεῖν καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ. Οἵα ἦν ἡ ἀνδρειωτάτη Ἰουδίθ, φερωνύ554μως ἐσχηκυῖα τὴν προσηγορίαν· Ἰουδὶθ γὰρ «αἴνεσις» ἑρμηνεύεται. Οὐκ ἀπεικὸς δὲ καὶ ἄλλας πλείονας εὑρεῖν πρεσβείᾳ καὶ τιμῇ κεκοσμημένας, καὶ μάλιστα ἐκείνας περὶ ὧν ἐν προφήτῃ εἴρηται ἐκ προσώπου Θεοῦ· «Ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν», καὶ τὰ ἑξῆς μέχρι τοῦ· «Καί γε ἐπὶ τοὺς δούλους μου καὶ τὰς δούλας μου ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου καὶ προφητεύσουσιν»[7].

Ἐπιστήσας κατὰ σεαυτόν, σκόπησον εἰ περὶ μόνων τῶν πρεσβυτέρων εἴρηται ῥάβδους κατέχειν ἐν ταῖς χερσὶν ἢ καὶ περὶ τῶν πρεσβυτίδων. Ἐνδέχεται δὲ περὶ ἀμφοτέρων τῶν ταγμάτων γεγράφθαι, πιθανώτερον δὲ δοκεῖ περὶ μόνων τῶν ἀνδρῶν.

Ἐν ταῖς σαφηνισθείσαις πλατείαις ἐν αἷς προκάθηνται οἱ φρονήσει πεπολιωμένοι καὶ ἀκηλιδώτῳ βίῳ γηράσαντες[8], καὶ παιδάρια

---

* Ὁ πάπυρος ἔχει «ἐτεκνοφρόνησεν».

1. Α′ Κορ. 4,21. 2. Παρμ. 10,13. 3. Παρμ. 13,24. 4. Α′ Τιμ. 5,3. 5. Α′ Τιμ. 5,9,10. 6. Πρβλ. Λουκ. 2,36. 7. Ἰωὴλ 3,1,2. Πράξ. 2,17,18. 8. Πρβλ. Σ. Σολ. 4,9.

καὶ κοράσια εἶναι παίζοντα παιδιὰν ἐπαινετὴν ἢ ἐγκαλλωπιζόμενος ὁ κατὰ τὴν καρδίαν τοῦ Θεοῦ ἀνὴρ Δαυίδ[1], πάντα τὰ θελήματα ποιῶν τοῦ ἐκλεξαμένου, παρρησιαστικώτερον ἀνεφθέγξατο· «Ἐνώπιον Κυρίου ὀρχήσομαι» «καὶ παίξομαι»[2].

Παιδάρια ἀθύροντα ἐν ταῖς πλατείαις τῆς ἁγιδίμου Θεοῦ πόλεως ἐκλαβεῖν ἔστιν τοὺς ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων σωφροσύνῃ ἑαυτοὺς ἐπιδεδωκότας, ὥστ' ἀφθορίαν ἔχειν μετὰ σεμνότητος ἀκραιφνεστάτης καὶ λόγον ὑγιῆ ἀκατάγνωστον[3].

Τοιοῦτοι δὲ ὑπῆρχον οἱ τῶν ἀποστόλων υἱοί, «ἀναγεγεννημένοι οὐκ ἐκ σπορᾶς φθαρτῆς, ἀλλ' ἀφθάρτου, διὰ ζῶντος **556** λόγου Θεοῦ καὶ μένοντος»[4], «ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη τὸ λογικὸν ἄδολον γάλα ἐπιποθήσαντες»[5].

Συγχρήσει δὲ καιρίως καὶ τῷ ἐν Παροιμίαις εἰρημένῳ· «Ἵνα δῷ ἀκάκοις πανουργίαν, παιδὶ δὲ νέῳ αἴσθησίν τε καὶ ἔννοιαν»[6]. Καὶ ἔτι ἐν τῇ αὐτῇ βίβλῳ ὁ θεόσοφος εἶπεν· «Ἀκούσατε, παῖδες, παιδείαν πατρός, καὶ προσέχετε τοῦ γνῶναι ἔννοιαν»[7].

Οὐ πάντως δὲ περὶ τῶν κατὰ τὸ σῶμα ἀρσένων λέγεται ταῦτα· εἰσὶ γὰρ καὶ σῶμα θῆλυ ἔχουσαι ψυχαὶ ἄρσενες τῷ φρονήματι.

Ἑπομένως τοῖς ἀποδοθεῖσιν παιδαρίοις, καὶ κοράσια ἐκλημπτέον παίζοντα. Καὶ ὅρα εἰ περὶ τούτων ἐν τεσσερακοστῷ τετάρτῳ Ψαλμῷ ὑμνεῖται περὶ τῆς νύμφης καὶ τοῦ νυμφίου τὸ μελῳδούμενον ὧδε· «Ἀπενεχθήσονται τῷ βασιλεῖ παρθένοι ὀπίσω αὐτῆς», τῆς νύμφης καὶ βασιλίδος δηλονότι, τῆς παραστάσης ἐκ δεξιῶν τοῦ συνοικοῦντος, «αἱ πλησίον αὐτῆς ἀπενεχθήσονταί σοι· ἀπενεχθήσονται ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλιάσει»[8].

Παρθένοι ἀπενεχθησόμεναι ὀπίσω τῆς νυμφαγωγηθείσης ἑνὶ ἀνδρὶ τῷ Χριστῷ Ἐκκλησίας, πνεύματι καὶ σώματι[9] εἰσιν ἀδιάφθοροι γνώμῃ καὶ πράξει ἁγνεύουσαι.

Ὡς ἐλέχθη ὡς τὰ παιδάρια προηγουμένως κατὰ τὴν ψυχὴν ἄρρενα, ἀλλὰ οὐ μόνον κατὰ τὸ σῶμα τυγχάνουσιν, ὁμοίως αἱ ἐν γνώμῃ καὶ πράξει ἁγιότητα ἔχουσαι παρθένοι οὐκ ἐξ ἀνάγκης θηλυκὸν ἔχουσι σῶμα. Ἐν γοῦν τῇ Ἰωάννου Ἀποκαλύψει αἱ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες τῶν παρθένων οὐ τῷ σώματι ἦσαν τοιαῦται· ἐπηνέχθη γάρ· «Οὗτοί εἰσιν οἳ μετὰ γυναικὸς οὐκ ἐμολύνθησαν· παρθένοι γάρ εἰσιν, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν δόλος· ἄμωμοι γάρ εἰσιν»[10].

558 Περὶ πάντων τῶν διατριβόντων ἐν ταῖς πλατείαις τοῦ πολυυμνήτου ἄστεως, ὡς περὶ ἑνὸς χοροῦ ἐν ἑνὶ τῶν Ψαλμῶν φέρεται· «Νεανίσκοι καὶ παρθένοι, πρεσβύτεροι μετὰ νεωτέρων αἰνεσάτωσαν

---

1. Πρβλ. Πράξ. 13,22. Α' Βασ. 13,14. 2. Β' Βασ. 6,21. 3. Πρβλ. Τίτ. 2,7,8. 4. Α' Πέτρ. 1,23. 5. Α' Πέτρ. 2,2. 6. Παρμ. 1,4. 7. Παρμ. 4,1. 8. Ψαλ. 44,10,15,16. 9. Πρβλ. Α' Κορ. 7,34. 10. Ἀποκ. 14,4,5.

τὸ ὄνομα Κυρίου»[1]. Περὶ τῶν κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον διαφόρων ἡλικιῶν καὶ ὃν ἠγάπα Ἰησοῦς μαθητὴν ἐπιστέλλει· «Γράφω ὑμῖν, παιδία, ὅτι ἀφέωνται ὑμῶν αἱ ἁμαρτίαι διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ», — τοῦ Σωτῆρος δηλαδή, — «γράφω ὑμῖν, πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸ ἀπ' ἀρχῆς· γράφω ὑμῖν, νεανίσκοι, ὅτι ἰσχυροί ἐστε καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐν ὑμῖν μένει, καὶ νενικήκατε τὸν πονηρόν»[2]. Παιδία δὲ λέγει τοὺς ἄρτι ἀφέσεως ἁμαρτιῶν τετυχηκότας, οἵας ποτ' ἂν ὦσιν ἡλικίας κατὰ τὸν ἔξω ἄνθρωπον, πατέρας ὀνομάζων ⟨τοὺς⟩ τὸ ἀπ' ἀρχῆς τῆς θεολογίας ἐπισταμένους, καὶ νεανίσκους τοὺς ἰσχὺν ἔχοντας ἐμμένοντος ἐν αὐτοῖς τοῦ λόγου τοῦ προτρεπομένου μένειν ἀκαταμαχήτους, κἂν ὁ ἀγὼν ᾖ αὐτοῖς «πρὸς ἀρχάς, πρὸς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας»[3]. Πῶς γὰρ οὐκ ἰσχυροὶ οἱ ὑπὸ τοῦ παμβασιλέως Σωτῆρος εἰληφότες «ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ»[4], ἥκιστα βλαπτομένους; Ταὐτὸν γὰρ τό· «οὐδὲν ὑμᾶς ἀδικήσει»[5], τῷ· «οὐδὲν ὑμᾶς βλάψει». Αὐτίκα γοῦν περὶ τοῦ τὴν ἐξουσίαν λαβόντος πατεῖν τὰ ἰοβόλα καὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, ἐπινίκιος ὕμνος ἀναπέμπεται κατὰ λέξιν ὧδε ἔχων· «Ἐπ' ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβήσει, καταπατήσεις λέοντα καὶ δράκοντα»[6].

Ἀρκούντως εἰρημένων εἰς τὸ προκείμενον ῥητόν, ἐκθώμεθα τὰ ἑξῆς.

560 Ζαχ. 8,6. Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Εἰ ἀδυνατήσει ἐνώπιον τῶν καταλοίπων τοῦ λαοῦ τούτου ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, μὴ καὶ ἐνώπιόν μου ἀδυνατήσει; λέγει Κύριος παντοκράτωρ[7].

Κατασκαφὴν ὑπὸ πολεμίων ὑπομεινάσης τῆς αἰσθητῆς καὶ κάτω Ἱερουσαλήμ, ὡς ὑποστῆναι πολλὴν αἰχμαλωσίαν τοὺς πολίτας αὐτῆς, ταῖς ἐπαγγελίαις περὶ ἀποκαταστάσεως αὐτῆς ἀπιστοῦντας, ἐρείπιον αὐτὴν γενομένην ὁρῶντας, ἀδύνατον ἡγουμένους ἔτι λαμπρῶς πολι⟨σ⟩θῆναι αὐτήν, ὡς τὴν ὀρεινὴν καὶ πεδιάδα οἰκητῆρας ἔχειν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις αὐτῆς ἔτι τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τὰς πρεσβυτέρας καθεσθῆναι, πληθυνόντων ἐν αὐταῖς παιζόντων παιδαρίων καὶ κορασίων. Ἀλλ' ἐπεὶ «πάντα Θεῷ δυνατά»[8], καὶ ἀπὸ στενότητος πλατύτητα, καὶ ἐξ ἀπόρων εὐπορίαν ἄγειν, κἂν ἐπίπροσθεν τῶν καταλοίπων τοῦ λαοῦ τῶν περιόντων εἰσέτι δεῦρο πολλῶν τεθνηκότων, ἀλλ' οὐκ ἀδύνατον Θεῷ τὸ ἐκείνοις ἀδύνατον φαινόμενον.

Ὥσπερ οὖν ἐπὶ τῆς μητροπόλεως τῆς Ἰουδαίας ἁλούσης καὶ ἐσχάτην ἐρημίαν ὑπομενούσης, ἀδύνατον ἡγοῦντο οἱ ἀνάστημα ψυχῆς

---

1. Ψαλ. 148,12-13. 2. Α' Ἰω. 2,12-14. 3. Ἐφ. 6,12. 4. Λουκ. 10,19. 5. Ἔνθ' ἀν. 6. Ψαλ. 90,13. 7. Ζαχ. 8,6. 8. Ματθ. 19,26.

οὐκ ἔχοντες ἄνθρωποι τὸ ἀποκαταστῆναι αὐτὴν εἰς τὴν προτέραν δόξαν καὶ εὐετηρίαν, καίτοι Θεοῦ ἐπαγγειλαμένου καὶ εἰς πέρας ἀγαγεῖν δυναμένου τὰ προθεσπισθέντα, οὕτω οἱ ἄπιστοι καὶ πτωχοὶ τὴν διάνοιαν, ἐν τοῖς κατὰ χριστιανῶν διωγμοῖς ὁρῶντες τὴν Ἐκκλησίαν πορθηθεῖσαν ἐσχάτως, ὡς δοκεῖν πτῶμα ἀνέγερτον πεπτωκέναι, ἀδύνατον εἶναι ἀποκαταστῆναι **562** αὐτήν, εἰρήνην βαθεῖαν ἀπολαμβάνουσαν πρὸς τοῦ εἰρηκότος τοῖς γνωρίμοις· «Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφ⟨ί⟩ημι ὑμῖν»[1]. Θάρσος οὖν ἐμποιῶν οἷς δώσειν ὑπέσχετο τὴν εὐστάθειαν καὶ γαληνιῶσαν εἰρήνην· «Θαρσεῖτε, ἔφη, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον»[2]· διὸ κἂν θλῖψιν νῦν ἔχητε, ἄνεσιν προσδοκῆσαι θαρσήσατε. Φίλη γὰρ ἡ ἀλήθεια.

Οἱ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ ἐπιτεθειμένοι εἰς τοσοῦτον ἐξηγριώθησαν ὡς τοὺς συναχτηρίους τόπους εἰς ἔδαφος κατασπάσαι καὶ τὰς ἱερὰς βίβλους πυρὶ δαπανῆσαι. Τῆς τοσαύτης ὠμότητος πρὸς ὀλίγον κρατησάσης, οἱ μικροφυεῖς ἐτόπασαν ἀδύνατον εἶναι ἔτι αὐτὴν εἰς τὸ ἔνδοξον ἀνακάμψαι. Ἀλλ' εἰ κἀκείνους ἄπορον καὶ ἀκατόρθωτον τὸ συμβὰν ἔδοξεν, ἀλλὰ δυνατὸν καὶ εὔκολον τὸ ἀπελπισθὲν ἀποδέδεικται. Ἔστιν γοῦν ἰδεῖν τοὺς τότε κατασπασθέντας τόπους εἰς ὕψος ἐγηγερμένους ἐνδοξοτέρους ἢ πρότερον ἦσαν, χρυσορόφους καὶ πᾶσι τοῖς περισπουδάστοις προκοσμήμασιν διαπρέπειν, καὶ τὰς πυρὶ ἀναλωθείσας βίβλους, διαχρύσους καὶ χρυσοκόλλους κατασκευαζομένας, ἐν ταῖς βασιλικαῖς αὐλαῖς ἀνακειμένας.

Τὸ δυνατὸν δὲ καὶ παράδοξον τοῦ Θεοῦ φαίνεται, ὅτι δι' ὧν κατεπονήθη ὁ χριστιανισμὸς καὶ ἀνέλαμψεν· δι' αὐτῶν δὲ λέγω, οὐ τῶν ἀνθρώπων ἀλλὰ τῶν τὴν αὐτὴν περιεπόντων ἡγεμονίαν. Εἴρηται δὲ ἐντελέστερον περὶ τούτων ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν Ἡσαΐου τοῦ προφήτου.

564 Πίστιν παρέχων ὁ λόγος τοῦ προσδοκῆσαι τὰ δοκοῦντα ἀπελπίσθαι, Κύριον τὸν παντοκράτορα ἐπηγγέλθαι αὐτὰ ποιῆσαι εἶπεν.

Ζαχ. 8,7-8. Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ἰδοὺ ἐγὼ ἀνασώζω τὸν λαόν μου ἀπὸ γῆς ἀνατολῶν καὶ ἀπὸ γῆς δυσμῶν, καὶ εἰσάξω αὐτοὺς καὶ κατασκηνώσω ἐν μέσῳ Ἰερουσαλήμ, καὶ ἔσονταί μοι εἰς λαὸν καὶ ἐγὼ ἔσομαι αὐτοῖς ε⟨ἰ⟩ς Θεὸν ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἐν δικαιοσύνῃ[3].

Ὥσπερ Θεοῦ ἄνθρωπος προσαγορεύεται ὁ λατρεύων καὶ δουλεύων αὐτῷ, οὕτω λαὸς αὐτοῦ χρηματίζει ὁ ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα θεοσεβῶν συμπληρούμενος. Λαὸς αὐτοῦ τυγχάνει ὅνπερ ἀνασῴζει ἐκ πάσης

1. Ἰω. 14,27. 2. Ἰω. 16,33. 3. Ζαχ. 8,7-8.

τῆς οἰκουμένης καὶ τῶν περάτων αὐτῆς· ὑπισχνεῖται φάσκων· «Ἰδοὺ ἀνασῴζω τὸν λαόν μου ἀπὸ γῆς ἀνατολῶν καὶ ἀπὸ γῆς δυσμῶν»[1], λέγει Κύριος παντοκράτωρ. Οὐχ ὁ ἐκ περιτομῆς δὲ μόνος οὗτος, ἀλλ' ὁ πάντων τῶν πιστευόντων τῷ Σωτῆρι ἐθνῶν κατὰ τὸ εὐαγγέλιον ὑπάρχει. Πάλαι **566** μὲν γὰρ ἓν μόνον ἔθνος τὸ τῶν Ἑβραίων, λαὸς τοῦ τὰ πάντα δημιουργήσαντος, μερὶς καὶ κλῆρος ἦν, κατὰ τὴν τοῦ ἱεροφάντου μαρτυρίαν λέγοντος· «Ὅτε διεμέριζεν ὁ ὕψιστος ἔθνη, ὡς διέσπειρεν υἱοὺς Ἀδάμ κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ, ἐγενήθη μερὶς Κυρίου Ἰακώβ, σχοινισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ»[2], διὰ καλλονὴν ἤθους καὶ βίου, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τὴν ἐν τεσσερακοστῷ καὶ ἕκτῳ Ψαλμῷ προφερομένην ὑπὸ τῶν ἁγίων οὕτως· «Ἐξελέξατο ἡμῖν τὴν κληρονομίαν ἑαυτοῦ, τὴν καλλονὴν Ἰακὼβ ἠγάπησεν»[3]. Παραπλησίως ἔχει καὶ τὸ ἐν μωσαϊκῇ διδασκαλίᾳ δεικτικῶς ἀπαγγελλόμενον· «Ἰδοὺ λαὸς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων, τὸ ἔθνος τὸ μέγα τοῦτο»[4], θεοσεβῶν καὶ ἀπεχόμενος ἁμαρτιῶν, κατὰ τὸ λεχθὲν ἐν παναρέτῳ Σαλωμῶνος Σοφίᾳ· «Ὅτι ὁ μὴ ἔχων κακότεχνον ψυχήν, μηδὲ σῶμα κατάχρεω ἁμαρτίας»[5] δέχεται τὴν Θεοῦ σοφίαν καὶ τὴν κατάλληλον αὐτῇ ἱερὰν ἐπιστήμην. Συνᾴδει τῇ νοήσει ταύτῃ τὸ λεχθὲν ὑπὸ θεοσεβοῦς ἀνδρὸς περὶ τοῦ Θεοῦ φάσκοντος τῷ ἀληθινῷ ἀνθρώπῳ· «Ἰδοὺ ἡ θεοσέβειά ἐστιν σοφία, τὸ δὲ ἀπέχεσθαι ἀπὸ κακῶν ἐστιν ἐπιστήμη»[6].

Σὺν τούτῳ τῷ σοφῷ καὶ ἐπιστήμονι ἔθνει ὑπάρχοντι «βασιλείῳ ἱερατεύματι, λαῷ εἰς περιποίη⟨σ⟩ιν»[7] ὄντι, εὐφραίνεται τὰ ἔθνη πάντα, γεναμένου τοῦ Σωτῆ⟨ρος⟩ αὐτοῖς ἀγαθῆς προσδοκίας, κατὰ τὴν εὐλογίαν τοῦ ἐκ ⟨το⟩ῦ Ἰούδα ἀνατείλαντος Σωτῆρος[8], ἣ συνᾴδει καὶ τὸ ἐν Ἡσαΐᾳ οὕτ⟨ω⟩ς ἔχον· «Ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαί, καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐ⟨θ⟩νῶν· ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσιν»[9]. Περὶ τῆς ἅμα πάντων ἀνθρώπων τερπωλῆς καὶ θυμηδίας γέγραπται· «Εὐφράν⟨θ⟩ητε, ἔθνη, μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ»[10], οὐκέτι ἑνὸς μόνου ἔθ⟨νο⟩υς τοῦ ἑβραϊκοῦ, ἀλλὰ πάντων ἅμα προσκυνούντων κ⟨αὶ λ⟩ατρευόντων Θεῷ κατὰ τὰ ἐν Ψαλμοῖς ἀπαγγελλόμεν⟨α⟩, ὅπ⟨ο⟩υ μέν· «Πάντα τὰ ἔθνη δουλεύσουσιν αὐτῷ»[11]· ὅπου δέ· «Πάντα τὰ ἔθνη ὅσα ἐποίησας **568** ἥξουσιν, καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου, καὶ δοξάσουσιν τὸ ὄνομά σου»[12], Κύριε. Καὶ πάλιν· «Μνησθήσονται καὶ ἐπιστραφήσονται πρὸς Κύριον τὰ πέρατα τῆς γῆς, καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον αὐτοῦ αἱ πατριαὶ τῶν ἐθνῶν, ὅτι τοῦ Κυρίου ἡ βασιλεία, καὶ αὐτὸς δεσπόζει τῶν ἐθνῶν»[13].

Περὶ τῆς πάντων ἀνθρώπων Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων κλήσεως, ὡς περὶ ἑνὸς λαοῦ τὸ προκείμενον τοῦ προφήτου ῥητὸν ἀπαγγέλλεται, τοῦ δεσπότου τῶν ἁπάντων λέγοντος· «Ἰδοὺ ἐγὼ ἀνασῴζω τὸν λαόν μου ἀπὸ γῆς ἀνατολῶν καὶ ἀπὸ γῆς δυσμῶν, λέγει Κύριος

---

1. Ζαχ. 8,7. 2. Δευτ. 32,8-9. 3. Ψαλ. 46,5. 4. Δευτ. 4,6. 5. Σ. Σολ. 1,4. 6. Ἰὼβ 28,28. 7. Α' Πέτρ. 2,9. 8. Πρβλ. Γεν. 49,10. 9. Ἡσ. 11,10. Πρβλ. Ρωμ. 15,12. 10. Δευτ. 32,43. Πρβλ. Ρωμ. 15,10. 11. Ψαλ. 71,11. 12. Ψαλ. 85,9. 13. Ψαλ. 21,28,29.

παντοκράτωρ»[1]. Περὶ τοῦ ἐκ πάντων τῶν κλιμάτων τῆς οἰκουμένης συναγομένου χοροῦ καὶ τὸ Εὐαγγέλιον σημαίνει φάσκον τὸν Σωτῆρα εἰρηκέναι· «Πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἡλίου ἥξουσιν, καὶ ἀνακλιθήσοντα⟨ι⟩ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μετὰ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ»[2]. Συνῳδὰ τῇ πανταχόθεν κλήσει καὶ ἐν τεσσερακοστῷ καὶ ἑνάτῳ Ψαλμῷ ὁ ὑμνῳδὸς κελαδῶν φησιν· «Θεὸς θεῶν Κύριος ἐλάλησεν, καὶ ἐκάλεσε τὴν γῆν ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου καὶ μέχρι δυσμῶν»[3].

Πότε δὲ ἡ κλῆσις αὕτη γέγ⟨ο⟩νεν, ἢ ὅτε «ἐκ Σιὼν ἡ εὐπρέπεια τῆς ὡραιότητος»[4] αὐτ⟨ο⟩ῦ ⟨π⟩εφανέρωται, πληρουμένης ἑτέρας προφητείας, τῆς ὧδε ⟨ἐ⟩χούσης· «Ἥξει ἐκ Σιὼν ὁ ῥυόμενος»[5], ἢ «ἕνεκεν Σιών»[6], ὡς γρά⟨φει⟩ τὸ τῆς ἐκλογῆς σκεῦος, ὁ ἐν Χριστῷ λαλῶν Παῦλος.

Πότε δὲ ἀ⟨π⟩ὸ ἀνατολῶν ἡλίου καὶ μέχρι δυσμῶν ἐκάλεσεν λαλήσ⟨ας⟩ ὁ τῶν θεῶν Θεός, ἢ ὅτε ἀπεβλήθη ὁ ἐκ περιτομῆς λαός, ἀ⟨ρ⟩νησάμενος τὸν παμβασιλέα Σωτῆρα εἰπών· **570** «Οὐκ ἔχομεν βασ⟨ιλ⟩έα εἰ μὴ Καίσαρα»[7]· «ἐφ' ἡμᾶς τὸ αἷμα αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὰ τέκ⟨να ἡ⟩μῶν»[8]. Σταυρώσαντες γὰρ τὸν Σωτῆρα ἀπώσθησαν καὶ τέλ⟨ος ἔσ⟩χεν ἡ κατὰ σκιὰν καὶ γράμμα λατρεία, ὡς Θεὸν λέγειν πρ⟨ὸς α⟩ὐτούς· «Οὐκ ἔστιν θέλημά μου ἐν ὑμ⟨ῖ⟩ν, καὶ θυσίαν οὐ προσδέξομαι ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν, ὅτι ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν θυμίαμα προσάγεται τῷ ὀνόματί μου ἐν παντὶ τόπῳ, καὶ θυσία καθαρά»[9].

Τί δὲ τὸ ⟨θ⟩υμίαμα καὶ ἡ καθαρὰ θυσία ἐν παντὶ τόπῳ προσαγόμ⟨εν⟩α ὑπὲρ τοῦ δοξασθῆναι τὸν Θεόν, ὁ μελοποιὸς διαφα⟨ἰν⟩ει πρὸς τὸν μέγαν βασιλέα φάσκων· «Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου, ἔπαρσις τῶν χειρῶν μου θυσία ἑσπερινή»[10]. Πάλαι μὲν γὰρ ὅτε ἡ σκ⟨ι⟩ώδης λατρεία χώραν εἶχεν, ἐν Ἱεροσολύμοις ἦν «ὁ τόπος ὅπου προσκυνεῖν ἔδει»[11], καὶ προσευχὴν ἀναπέμπειν, καὶ θυσίαν ἱερουργεῖν. Ἐπιλάμψαντος δὲ νῦν τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς[12] καὶ φωτίσαντος τὸν σύμπαντα κό⟨σ⟩μον, ἐν πα⟨ντὶ⟩ τόπῳ τὸ ἑρμηνευθὲν θυμίαμα προσάγεται καὶ ἡ ἀρ⟨μόν⟩ιος αὐτῷ θυσία, προσευκτηρίων πανταχοῦ γῆς ⟨δι⟩ὰ σπουδῆς θείας ἐγηγερμένων, ἵνα δοξάζηται τὸ ὄνομα ⟨τοῦ⟩ Θεοῦ ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν τοῖς ἀνατολικοῖς καὶ δ⟨υσμικ⟩οῖς.

Κατὰ διάνοιαν ἄλλην, δοξάζουσιν τὸν Θεὸν οἷς ὁ ἥλ⟨ιος τῆ⟩ς δικαιοσύνης ἀνέτειλεν, καὶ οἷς ἔδυ τὸ φῶς τῶν ἀσε⟨βῶν⟩ περὶ οὗ ἐν Παροιμίαις φέρεται· «Φῶς ἀσεβῶν σβεσθή⟨σετα⟩ι»[13]. Ὅταν δὲ τοῦθ' ὑπαρχθῇ, ἀνασῴζει τὸν λαὸν αὐτοῦ Κύριο⟨ς παν⟩τοκράτωρ ἀπὸ τῆς τῶν ἀνατολῶν γῆς καὶ τῆς τῶ⟨ν δυ⟩σμῶν, ἵν' εἰσαγάγῃ τὰ ἔθνη, οὐκ ἐῶν αὐτὰ μένειν ἔξ⟨ω κατ⟩ὰ τοὺς ὄχλους τοὺς ἐν παραβολαῖς ἀκούον-

---

1. Ζαχ. 8,7. 2. Ματθ. 8,11. 3. Ψαλ. 49,1. 4. Ψαλ. 49,2. 5. Ρωμ. 11,26. 6. Ἡσ. 59,20. 7. Ἰω. 19,15. 8. Ματθ. 27,25. 9. Μαλ. 1,10-11. 10. Ψαλ. 140,2. 11. Ἰω. 4,20. 12. Πρβλ. Ἰω. 1,9. 13. Παρμ. 13,9.

τας τὸ⟨ν λόγον τ⟩έλειον, ἵν' εἰσελθόντα εἰς τὴν μυστικὴν καὶ πνευματικ⟨ὴν αὐλὴν⟩ τοῦ Ἰησοῦ, **572** ἀκροαταὶ γένωνται τῆς σαφηνείας καὶ ἐπι⟨γνώσε⟩ως τῶν παραβολῶν, λέγοντος τοῦ μυσταγωγοῦ· «Ὑμ⟨ῖν δέδο⟩ται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρα⟨νῶν⟩»[1].

Ὥσπερ δὲ ἔξω τις ὑπάρχων οὐ τόπῳ ἀλλὰ διαθέσει ἐξωτερικῶν ἀκούει λόγων, ὡσαύτως καὶ ὁ τῆς παλαιᾶς διαθήκης κατὰ γράμμα καὶ σκιὰν ἀκροατὴς ὑπαίτιός ἐστιν· λέγεται γὰρ περὶ τῶν τοιούτων κεκαλυμμένως τοῦ νόμου ἀκουόντων[2]· «Ἀνέγνωσαν ἔξω νόμον, καὶ ἐπεκαλέσαντο ὁμολογίας»[3], οὐκ ἔξω ἀναγινώσκοντες τὴν διδασκαλίαν τοῦ ζωοποιοῦντος Πνεύματος[4] προσηκαμένου. Ὑπῆρκται δὲ τοῦτο ἀναπεμφθείσης εὐχῆς ὧδε ἐχούσης· «Ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσιά σου ἐκ τοῦ νόμου σου»[5]. Τοῦτο δ ἄξιοῖ περιαιρεθῆναι κάλυ⟨μ⟩μα, ἀσάφεια τῶν ἀναγνωσμάτων ἐστὶν καὶ ἄγνοια τῇ νοήσει ἐπικειμένη τοῦ ἐντυγχάνοντος ὡς οὐ προσῆκεν. Ἔστιν γὰρ περὶ τούτων ἐπιστημονικῶς μαθεῖν πρὸς τοῦ γράφοντος Ἀποστόλου· «Ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον ἡμέρας, ἡνίκα ἂν ἀναγινώσκη⟨τα⟩ι Μωϋσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει κεῖται. Ἡνίκα δ' ἂν ἐπιστρέψει πρὸς Κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα· ὁ δὲ Κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν»[6].

Τί δὲ ὑπάρξεται, χαριζομένου Θεοῦ, ὅταν εἰσ⟨α⟩χθῇ τὰ ἔθνη τῷ εἰρημένῳ τρόπῳ, ἢ ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ ⟨κα⟩ταση̣νῶσαι τὸν Κύριον, πληρουμένου τοῦ ἐν αὐτῇ ναοῦ τ⟨ῆς⟩ δόξης Κυρίου Θεοῦ παντοκράτορος[7] ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἐν δικαιοσύνῃ· οὐ μόνον γὰρ ἐνταῦθα σὺν τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλὰ ⟨καὶ⟩ ἐν ἑτέραις γραφαῖς ἡ δικαιοσύνη μνημονεύεται· ⟨ἐν⟩ γοῦν τεσσερεσκαιδεκάτῳ Ψαλμῷ «ὁ πορευόμενος ⟨ἄμ⟩ωμος ἐργάζεσθαι δικαιοσύνην» εἴρηται «καὶ λαλεῖν ἀ⟨λήθεια⟩ν ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ»[8]. Καὶ ἐν ἄλλῳ Ψαλμῷ· «Ἔλεος κα⟨ὶ ἀλήθε⟩ια συνήντησαν, δικαιοσύνη καὶ **574** εἰρήνη κατεφίλησαν· ἀ⟨λή⟩θεια ἐκ τῆς γῆς ἀνέτειλεν, δικαιοσύνη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δ⟨ιέκ⟩υψεν»[9]. Καὶ σκόπει εἰ ἡ ἀλήθεια τὴν μυστικὴν καὶ ἀνηγμένην θεωρ⟨ί⟩αν τῶν τῆς εὐσεβείας δογμάτων δηλοῖ, τῆς ἠθικῆς καὶ πρακτικῆς ἀρετῆς δικαιοσύνης καλουμένης, κατὰ τὸ λεχθὲν περὶ αὐτῆς τοῖς σωτηρίας πόθον ἔχουσιν· «Δικαιοσύνην μάθετε ποιεῖν, οἱ ἐνοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς»[10].

Τί δὲ παρέπεται ταῖς μνημονευθείσαις ἀρεταῖς θεωρητέον.

Τῇ ἀληθείᾳ ἔλεος συναντᾷ, «ἡ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη κατεφίλησαν»[11]. Ἐπεὶ γὰρ μεγάλη τίς ἐστιν καὶ ἀνηγμένη ἡ Θεοῦ ἀλήθεια, χρεία ἐστὶν ἐλεηθῆναι πρὸς τοῦ Θεοῦ ὄντος πηγῆς ἀγαθότητος, ἵνα ἀνθρώποις ὑπαρχθῇ. Ἀλλὰ καὶ ἡ δικαιοσύνη, λύουσα πᾶσαν ἀδικίαν, μητέρα πάσης στάσεως καὶ παντὸς πολέμου, εἰρήνην καὶ συμφωνίαν

---

1. Ματθ. 13,11. 2. Πρβλ. Β' Κορ. 3,15. 3. Ἀμὼς 4,5. 4. Πρβλ. Β' Κορ. 3,6. 5. Ψαλ. 118,18. 6. Β' Κορ. 3,14-17. 7. Πρβλ. Ἡσ. 6,1. 8. Ψαλ. 14,2. 9. Ψαλ. 84,11. 10. Ἡσ. 26,9. 11. Ψαλ. 84,11.

ἐπικηρυκεύεται. Εἴρηκέ τις καὶ τῶν παρὰ ἀνθρώποις σοφῶν συμφωνίαν πρὸς ἑαυτὰς ἔχειν τὴν εἰρήνην καὶ δικαιοσύνην· πάντων γὰρ δικαίως τὸ δίκαιον διωκόντων[1], εἰ οὕτω τύχοι, πᾶσα στάσις καὶ ἔχθρα ἐκποδὼν οἰχήσεται, ὡς αὖ εἰρήνης ἐπικρατούσης, ἰσότης καὶ δικαιοσύνη βασιλεύει.

Τούτων ὧδε ἐχόντων ὁ παντοκράτωρ Κύριος τῆς ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης ἐστίν. Εἴρηται γοῦν ἐν τριακοστῷ Ψαλμῷ, ὑπὸ τοῦ ἐλπίδα τὸν Κύριον ἔχοντος κατὰ τὴν τῆς ᾠδῆς ἀρχήν· «Ἐλυτρώσω με, Κύριε ὁ Θεὸς τῆς ἀληθείας»[2]· καὶ ἐν τετάρτῳ Ψαλμῷ· «Ἐν τῷ ἐπικαλεῖσθαί με εἰσήκουσάς μου, ὁ Θεὸς τῆς δικαιοσύνης μου»[3]. Ἁρμονίως τῷ εἶναι τῆς ἀληθείας Θεόν, καὶ τῆς γνώσεώς ἐστιν, ὡς ἡ μακαρία μήτηρ τοῦ ἁγίου Σαμουὴλ εἶπεν· «⟨Μὴ ἐξ⟩ελθάτω μεγαλορ⟨ρ⟩ημοσύνη ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν, ὅτι ⟨Θεὸς γν⟩ώσεως Κύριος»[4].

576 Ὅταν σπουδάσωμεν διὰ ἀγαθῶν ἔργω⟨ν καὶ⟩ ἀληθοῦς καὶ εὐσεβοῦς γνώσεως Θεοῦ χρηματίσαι λαός, ⟨τ⟩ὸ τηνικάδε καὶ αὐτὸς ἡμῶν ἔσται Θεός, οἰκειούμενος ἡμῖν ⟨ἐν ἀ⟩ληθείᾳ καὶ ἐν δικαιοσύνῃ.

Ζαχ. 8,9. Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτω⟨ρ· Κ⟩ατισχυέτωσαν αἱ χεῖρες ὑμῶν τῶν ἀκουόντων ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις τοὺς λόγους τούτους ἐκ στόματος τῶν προφητῶν, ἀφ' ἧς ἡμέρας τεθεμελίωται ὁ οἶκος Κυρίου παντοκράτορος, καὶ ὁ ναὸς ἀφ' οὗ ᾠκοδόμηται[5].

Ὁ παντοκράτωρ Κύριος προστάττει κατισχύειν τὰς χεῖρας τοῦ ἀνακειμένου Κυρίῳ παντοκράτορι λαοῦ, κατὰ τοὺς λόγους Κυρίου Θεοῦ παντοκράτορος ἀφ' οὗ ὁ οἶκος αὐτοῦ τεθεμελίωται, κατὰ τὰς ἔμπροσθεν ἡμέρας, ἀφ' οὗ ὁ ναὸς ᾠκοδόμηται. Κατισχύουσι δὲ αἱ σὺν εὐσεβείᾳ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας, κατὰ τοὺς λόγους τῶν λεχθέντων ἀπὸ στόματος τῶν προφητῶν, ἀφ' οὗ ὁ οἶκος Κυρίου τεθεμελίωται, καὶ ὁ ναὸς ὁ ἅγιος ᾠκοδόμηται.

Κατισχύουσι δὲ χεῖρες ἐν λόγοις ὅταν εἰς ἔργα μεταβάλωσιν τὰ ἠθικὰ μαθήματα. Τότε γὰρ τότε αἱ δραστήριοι χεῖρες τῆς ψυχῆς εἰς ἐνέργειαν μεταβάλλουσιν, ὅταν συνυφῇ τυγχάνῃ τοῖς λόγοις τὰ σὺν ἀρετῇ ἔργα, τῶν ἀκουόντων οὐκ ἀκροατῶν μόνου νόμου ὄντων ἀλλὰ καὶ ποιητῶν ἔργου.

Πότε δὲ ταῦτα γνησίως καὶ θεοσεβῶς σπουδάζεται, ἢ ὅτε ὁ τοῦ Θεοῦ λαὸς σὺν λόγῳ τῆς εὐσεβείας πράττει καὶ δια**578**νοεῖται, τοῦ θείου ⟨οἴκου⟩ θεμελιουμένου καὶ οἰκοδομουμένου τοῦ ναοῦ κατὰ τὰς ἔμπροσθεν ἡμέρας. Θεμελιοῦται δὲ ὁ τοῦ Κυρίου οἶκος καὶ

---

1. Πρβλ. Δευτ. 16,20. 2. Ψαλ. 30,6. 3. Ψαλ. 4,2. 4. Α' Βασ. 2,3. 5. Ζαχ. 8,9.

ὁ ναὸς οἰκοδομεῖται, πληρουμένου τοῦ ἐν Παροιμίαις εἰρημένου οὕτως· «Ἡ σοφία ᾠκοδόμησεν ἑαυτῇ οἶκον, καὶ ὑπήρεισεν στύλους ἑπτά»[1]. Περὶ τούτου τοῦ οἴκου καὶ ναοῦ ὁ ἐνανθρωπήσας Κύριος λέγει τῷ Πατρί· «Σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι»[2]. Τοῦ οὕτω λεχθέντος οἴκου ⟨θ⟩εμελίους ἐσχηκότος οἷα ναοῦ ἁγίου οἰκοδομηθέν⟨τος⟩, αἱ χεῖρες, τοῦτ' ἔστιν αἱ πρακτικαὶ δυνάμεις, κατισχ⟨ύου⟩σιν κατὰ τὰς ἔμπροσθεν φωτεινὰς θεωρίας, ἡμέρας καλουμένας.

Ἐπίστησον εἰ οἶκος τεθεμελιωμένος καὶ ναὸς ᾠκοδομημένος τυγχάνει ἡ ἔνδοξος Ἐκκλησία, περὶ ἧς ἐπιστέλλει ὁ Ἀπόστολος Τιμοθέῳ τῷ ἑαυτοῦ μαθητῇ· «Ἐὰν δὲ βραδύνω, ἵν' εἰδῇς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος, στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας»[3]. Ταύτην ὑποβάλλει τὴν νόησιν καὶ ἡ προφητικὴ τοῦ Ἡσαΐου φωνὴ ὧδε ἔχουσα· «Ὁ λέγων Ἱερουσαλήμ· Οἰκοδομηθήσει καὶ τὸν οἶκον τὸν ἅγιόν μου θεμελιώσω»[4]. Πότε δὲ τοῦθ' ὑπάρξεται, ἢ ὅταν πάντες οἱ προσηκάμενοι τὸ εὐαγγέλιον διὰ τελείας πίστεως καὶ ἀρετῆς «ἐποικοδομηθῶσιν ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς ναὸν ἅγιον ἐν Κυρίῳ, εἰς κατοικητήριον»[5] τῆς Τριάδος;

580 Πρὸς τοῖς τεθεωρημένοις, καὶ ἕκαστος τῶν θεοσεβῶν οἶκος θεμελιοῦται καὶ ναὸς οἰκοδομεῖται, κατὰ τὴν Χριστοῦ μαρτυρίαν φάσκοντος· «Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσει, καὶ ὁ Πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ ἐλευσόμεθα», ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ μου, «καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα»[6].

Κατισχύουσιν αἱ χεῖρες τῶν Χριστοῦ μαθητῶν, πραττόντων ἃ διαγορεύει τὸ εὐαγγέλιον, πληρώσαντος τοῦ Σωτῆρος τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας, ἀφ' οὗ τεθεμελίωται ὁ οἶκος καὶ ὁ ναὸς ᾠκοδομήθη, ἐπελθόντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπὶ τὴν ἁγιωτάτην παρθένον Μαριάμ, τῆς τοῦ ὑψίστου δυνάμεως ἐπισκιασάσης αὐτήν[7]. Τότε γὰρ ἀληθῶς ἐπληρώθησαν τῶν ἔμπροσθεν προφητῶν οἱ λόγοι, ἐκβάσεως τετυχηκότων τῶν προθεσπισθέντων. Πῶς γὰρ ⟨οὐ⟩κ ἰσχύουσιν αἱ χεῖρες τῶν ἀκουόντων τῶν προφητ⟨ῶν τῶ⟩ν λόγων, ὅταν τεχθῇ ἐκ τῆς παρθένου οὗ τὸ ὄνομ⟨α⟩ κεκλήσεται «μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός»[8]· ὅταν γὰρ μεθ' ἡμῶν ὁ Κύριος γένηται, τὸ τηνικαῦτα αἱ χεῖρες ἡμῶν κατισχύουσι⟨ν⟩ ὡς ὑμνοῦντας ἀναβοῆσαι· «Κύριος τῶν δυνάμεων μεθ' ἡμῶν, ἀντιλήμπτωρ ἡμῶν ὁ Θεὸς Ἰακώβ»[9].

Ἀντιλαβομένου γὰρ τοῦ πτερνίζοντος τὴν κακίαν[10], τοῦτ' ἔστιν τοῦ Ἰακώβ, Θεοῦ παντοκράτορος ἰσχὺν ὑπερφυῆ κεκτημένοι, ἐπινικίως βοήσωμεν· «Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός. Γνῶτε, ἔθνη, καὶ ἡττᾶσθε, ἐπακούσατε ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. Ἐὰν γὰρ ἰσχύσητε, πάλιν ἡττηθήσε-

---

1. Παρμ. 9,1. 2. Ἑβρ. 10,5. 3. Α' Τιμ. 3,15. 4. Ἡσ. 44,28. 5. Πρβλ. Ἐφ. 2,20-22. 6. Ἰω. 14,23. 7. Πρβλ. Λουκ. 1,35. 8. Ἡσ. 7,14. 9. Ψαλ. 45,8,12. 10. Πρβλ. Γεν. 27,36.

σθε, καὶ λόγον ὃν ἐὰν λαλήσητε, οὐ μὴ ἐμμείνῃ ἐν ὑμ⟨ῖ⟩ν, ὅτι μεθ' ἡμῶν Κύριος ὁ Θεός»[1]. Πότε δὲ ταῦτ' ἔσται τὰ κατορθώματα, ἢ ὅτε κατισχύουσιν αἱ χεῖρες ἡμῶν, τοῦ οἴκου θεμελιωθέντος, καὶ τοῦ ναοῦ οἰκοδομηθέντος, κατὰ πάσας τὰς ἀποδοθείσας ἑρμηνείας τοῦ ἐκκειμένου προφητικοῦ ῥητοῦ.

582 Ζαχ. 8, 10. Διότι πρὸ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ὁ μισθὸς τῶν ἀνθρώπων οὐκ ἔσται εἰς ὄνησιν, καὶ ὁ μισθὸς τῶν κτηνῶν οὐχ ὑπάρχει, καὶ τῷ ἐκπορευομένῳ καὶ τῷ εἰσπορευομένῳ οὐκ ἔσται εἰρήνη ἀπὸ τῆς θλίψεως· καὶ ἐξαποστελῶ πάντας τοὺς ἀνθρώπους ἕκαστον πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ[2].

Πολλὰ προαναφωνήσας περὶ τῆς ἐσομένης ἐνδόξου ἀποκαταστάσεως τῷ εὐεργετουμένῳ λαῷ καὶ τῆς ἐγέρσεως τῆς ἁγίας Ἱερουσαλήμ, θεμελιουμένου ἐπ' αὐτῆς τοῦ ἁγίου οἴκου καὶ τοῦ ναοῦ οἰκοδομουμένου ἐπ' ὠφελείᾳ καὶ εὐθυμίᾳ τοῦ λαοῦ, οὗ αἱ χεῖρες κατισχύουσιν ἐν τοῖς προφητικοῖς λόγοις, πρὸ τῶν ἡμερῶν τῆς ὑποσχέσεως, ὅτε ἠρήμωτο ἡ πόλις, κρατούντων τῶν αἰχμαλωτισάντων αὐτήν, οὐδαμῶς ὄνησιν εἶχεν ὁ μισθὸς τῶν ἀνθρώπων, κενῶς σπουδαζόντων καὶ ἀνην⟨ύτω⟩ς πραττόντων.

Πρὸς τῇ τῶν ἀνθρώπων κενοσπουδίᾳ, κα⟨ὶ τῶ⟩ν κτηνῶν ὁ μισθὸς οὐχ ὑπάρχει, οὐκ ἐπὶ συμφέρον τι ⟨ἤ⟩τοι σπουδαζόντων ἢ ἀχθοφορούντων, τοῦ μισθοῦ τῶν ἀνθρώπων ὄνησιν ἔχοντος καὶ τοῦ τῶν κτηνῶν ὑπάρχοντος, ὅταν ὁ οἶκος θεμελιῶται καὶ ὁ ναὸς οἰκοδομῆται· τότε γὰρ τότε καὶ τῷ ἐκπορευομένῳ καὶ εἰσπορευομένῳ οὔσης εἰρήνης ἀπὸ τῆς θλίψεως, φημὶ τοῦ ἱδρῶτος καὶ πόνου ἀναντλουμένων ὑπὲρ βελτιώσεως καὶ τέλους τῶν σπουδαζομένων.

584 Οὐδαμῶς οὔσης εἰρήνης ἀπὸ τῆς θλίψεως τῷ εἰσπορευομένῳ καὶ ἐκπορευομένῳ, ἀνηνύτου καὶ ἀνωφελοῦς οὔσης τῆς τῶν ἀνθρώπων καὶ κτηνῶν ἐργασίας, ἔφη· μάταιος ὁ μισθὸς τῶν λογικῶν θνητῶν ζῴων ἔσται καὶ ὁ τῶν κτηνῶν οὐχ ὑπάρξει, ὡς ἐπανίστασθαι τοὺς ἀνθρώπους ἕκαστον ἐπὶ τὸν πλησίον αὐτοῦ, πάσης εὐσταθείας καὶ συμφωνίας πεφυγαδευμένης διὰ θηριωδίαν καὶ ἀγριότητα ὑπάρξασαν ἐκ θυμοῦ καὶ ἀσπόνδου ἔχθρας.

Ἔστι πρὸς ἀναγωγήν, ἀνθρώπων διὰ τὸ δοκεῖν λόγῳ χρᾶσθαι μάταια πονούντων καὶ σπουδαζόντων μὴ εἶναι τὸν μισθὸν εἰς ὄνησιν, ἀλλὰ καὶ μὴ ὑπάρχοντα τῶν δι' εὐήθειαν κτηνωδεστέρων, ὧν ἀπαγορεύων τὴν ἀλογίαν, εὐήθειάν τε καὶ ἀγριότητα, ὁ λόγος φησίν· «Μὴ γίνεσθε ὡς ἵππος καὶ ἡμίονος, οἷς οὐκ ἔστιν σύνεσις»[3]. Πῶς γὰρ ὑπάρξειν οἷός τ' ἐστὶν ὁ μισθὸς τῶν σύνεσιν οὐκ ἐχόντων,

1. Ἡσ. 8,8-11. 2. Ζαχ. 8,10. 3. Ψαλ. 31,9.

τῶν σὺν ἀλογίᾳ πάντα πραττόντων; Κἄν ποτ' οὖν τινες ἄνθρωποι εἶναι δοκῶσιν, πάντα σὺν κακοτεχνίᾳ δρῶντες, ἀμισθὶ καὶ ἀνηνύτως ἐνεργοῦντες, ὀνήσιμον μισθὸν οὐκ ἔχουσιν, διὰ τὸ «μὴ εἰσέρχεσθαι σοφίαν εἰς τὴν κακότεχνον αὐτῶν ψυχήν, μηδὲ κατοικεῖν ἐν τῷ καταχρέῳ ἁμαρτίας σώματι»[1], ⟨ὄνησ⟩ιν μισθοῦ ἔχοντος τοῦ ὑπὲρ ἀρετῆς καὶ εὐσεβείας. ⟨Τῇ ἐ⟩νεργαζομένῃ γοῦν ψυχῇ «τὴν μένουσαν εἰς αἰώνιον ⟨ζ⟩ωὴν βρῶσιν»[2] καὶ εἰς ἔργα μεταβαλλούσῃ τὰς ἁγίας ἐν⟨τ⟩ολάς, ὁ «μισθαποδότης»[3] Θεός φησιν· «Ἔστιν μισθὸς τοῖς σοῖς ἔργοις»[4]. Ἰσοδυναμούντως τῇ ἀμείψει ταύτῃ, περὶ τῶν ἀκα**586**ταισχύντων ἐργατῶν ὁ ἐν Χριστῷ Ἀπόστολος Παῦλος γράφει· «Ἕκαστος λήμψεται τὸν ἴδιον μισθὸν κατὰ τὸ αὐτοῦ ἔργον»[5].

Ἐπίστησον ἀκριβῶς εἰ μόνα τὰ διδόμενα ὑπὲρ ἐπαινετῶν ἔργων μισθὸς καλεῖται, τῶν ἐφ' ἁμαρτίαις προτινομένων κολάσεων, ἀλλ' οὐ μισθῶν, ὀνομαζομένων.

Τί δ' ἕψεται τοῦ μισθοῦ τῶν ἀνθρώπων εἰς ὄνησιν οὐκ ὄντος καὶ τοῦ μισθοῦ τῶν κτηνῶν οὐχ ὑπάρχοντος, ἢ ἀπὸ θλίψεως εἰρήνην μὴ εἶναι ἀπὸ τοῦ ἐκπορευομένου καὶ εἰσπορευομένου, τῶν ἀνθρώπων ἀποστελλομένων πρὸς τοῦ εἰρηνικῶς βασιλεύοντος «ἕκαστον ἐπὶ τὸν πλησίον αὐτοῦ» κατ' ἀλλήλων ἀεὶ φονώντων καὶ ταραττομένων.

Τὴν τοιαύτην ἀγρίαν κατάστασιν ὑπογράφων, ὁ ὑμνῳδὸς ἐν Ψαλμῷ ἑνδεκάτῳ φησίν· «Μάταια ἐλάλησεν ἕκαστος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, χείλη δόλια ἐν καρδίᾳ καὶ ἐν καρδίᾳ αὐτῶν ἐλάλησαν»[6]. Ἰσοδυναμούντως καὶ ὁ Ἱερεμίας περὶ τῶν οὕτως ἐπικειμένων κατ' ἀλλήλων λέγει· «Μὴ καταπιστεύετε ἐν φίλοις, καὶ ἐπ' ἀδελφοῖς μὴ πεποίθατε, ὅτι πᾶς ἀδελφὸς πτέρνῃ πτερνιεῖ καὶ πᾶς φίλος δολίως πορεύσεται· ἀλήθειαν οὐ μὴ λαλήσουσιν, μεμάθηκεν γλῶσσα αὐτῶν λαλεῖν ψεύδη»[7]. Περὶ τῶν τοιούτων καὶ ὁ ἱεροψάλτης Δαυὶδ βοᾷ· «Ἐμοὶ μὲν εἰρηνικὰ ἐλάλουν, καὶ ἐπ' ὀργῇ λόγους διαλογίζονται»[8]. Καὶ ὁ προφήτης πάλιν λέγει· «Τῷ πλησίον αὐτοῦ λαλεῖ εἰρηνικά, καὶ ἐν ἑαυτῷ ἔχει τ⟨ὴ⟩ν ἔχθραν»[9], ὁ δολερὸς καὶ ἀπατηλὸς δηλονότι.

Τῶν ο⟨ὕτω⟩ σπουδαζόντων καὶ «τὰ τῆς σαρκὸς ἔργα»[10] πραττόντων, κ⟨ἂ⟩ν ἄνθρωποι δοκῶσιν εἶναι, ὁ μισθὸς εἰς ὄνησιν οὐκ ἔσται οὐδ' ὁ τῶν κτηνωδεστέρων ὑπάρξει.

Κτήνη ἐν τούτοις ἐκλημπτέον τοὺς φιληδόνους καὶ φιλο-**588**παθεῖς, ἀνθρώπους δὲ τοὺς πρεσβεύοντας τὴν ψευδώνυμον γνῶσιν[11] καὶ «τὴν σοφίαν τούτου τοῦ αἰῶνος καὶ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ»[12], ὀνήσιμον μισθὸν οὐκ ἔχουσαν τῷ καταργεῖσθαι καὶ μὴ μένειν μετὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον καὶ τὴν κατ' αὐτὸν ζωήν. Φανέντος γὰρ κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα τοῦ φωτὸς τοῦ ἀληθινοῦ, λυθήσεται πᾶσα ἀπάτην ἔχουσα

---

1. Πρβλ. Σ. Σολ. 1,4. 2. Πρβλ. Ἰω. 6,27. 3. Πρβλ. Ἑβρ. 11,6. 4. Ἱερ. 38,16. 5. Πρβλ. Α' Κορ. 3,8. 6. Ψαλ. 11,3. 7. Πρβλ. Ἱερ. 9,3-4. 8. Ψαλ. 34,20. 9. Ἱερ. 9,8. 10. Γαλ. 5,19. 11. Πρβλ. Α' Τιμ. 6,20. 12. Πρβλ. Α' Κορ. 2,6.

σοφιστεία καὶ ἄλογος ἡδονή, ὥστε μηκέτι τὸν μέχρι τοῦ δοκεῖν ὄντα μισθὸν αὐτῶν ὄνησιν ἔχειν ἢ ὑπάρχειν, τοῦ ἐκπορευομένου καὶ εἰσπορευομένου οὐδαμῶς εἰρήνην ἔχοντος ἀπὸ τῆς καταπονησάσης θλίψεως, ἑκάστου ἀνθρώπου ἀποσταλέντος κατὰ τοῦ πλησίον, ὥστε πορθεῖν καὶ κακοῦν αὐτόν.

Ζαχ. 8,11-12. Καὶ νῦν οὐ κατὰ τὰς ἡμέρας τὰς ἔμπροσθεν ἐγὼ ποιῶ τοῖς καταλοίποις τοῦ λαοῦ τούτου, λέγει Κύριος παντοκράτωρ, ἀλλ' ἢ δείξω εἰρήνην· ἡ ἄμπελος δώσει τὸν καρπὸν αὐτῆς καὶ ἡ γῆ δώσει τὰ γενήματα αὐτῆς καὶ ὁ οὐρανὸς δώσει τὴν δρόσον αὐτοῦ, καὶ καταχληρονομήσω τοῖς καταλοίποις τοῦ λαοῦ μου πάντα ταῦτα[1].

Ῥέψας εἰς εὐεργεσίαν, ὁ πάντων ἀγαθῶν αἴτιος ἐπαγγέλλεται μηκέτι ποιήσειν τοῖς ὑπολειφθεῖσιν τοῦ λαοῦ κατὰ τὰς πρότερον ἡμέρας, ὅτε ἐκράτουν οἱ ἐχθροί, περιγενάμενοι ὧν ἐξημαλώτισαν· εἰρήνην χαριζόμενος, ἔφη, εὐετηρία καὶ εὐθηνία ἔσται, τῶν οἰνοφόρων φυτῶν καρπὸν πολύ⟨ν⟩ φερόντων, καὶ τῆς γῆς γενήματα εἰ⟨ς⟩ πλῆθος καρποφορούσης, δρόσον τοῦ οὐρανοῦ **590** διδόντος ἅπ⟨ερ π⟩άντα κληρονομήσει ὁ Θεὸς τοῖς καταλοίποις τοῦ λαοῦ ⟨τού⟩του.

Ὡς πρὸς ῥητόν, ἐπήγγελται τὰ προκείμενα τῷ καιρῷ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν αἰχμαλώτων, καθ' ὃν οἱ εὖ παθόντες, εὐχαριστοῦντες εἶπον· «Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν Σιών, ἐγενήθημεν ὡς παρακεκλημένοι»[2], ὅτε οὐκέτι ποιεῖ Θεὸς τοῖς καταλοίποις τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ κατὰ τὰς ἔμπροσθεν ἡμέρας, ὅτε ἠρήμωτο ἡ Ἰερουσαλήμ, λοιπὸν εἰρήνην Θεοῦ παρέχοντος, καθ' ἣν ἀνέπεμψαν προσευχὴν φάσκοντες· «Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, εἰρήνην δὸς ἡμῖν»[3].

Ὑπῆρκται δὲ τὰ τῆς λαμπρᾶς ἀποκαταστάσεως νοητῶς ὅτε ἐλήλυθεν ὁ λέγων· «Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέν με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέν με, κηρῦξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν»[4]. Τὰ αὐτὰ ἐπαγγέλλεται καὶ ἐν Ἀμὼς τῷ προφήτῃ φάσκων· «Ἐπιστρέψω αἰχμαλωσίαν λαοῦ μου Ἰσραὴλ καὶ οἰκοδομήσουσιν τὰς πόλεις τὰς ἠφανισμένας» «καὶ καταφυτεύσω αὐτούς»[5].

Τούτων τῶν χαρίτων καὶ δωρεῶν θείων δοθεισῶν ὑπὸ τοῦ μεγαλοδώρου, εἰρήνη ἔσται, ἀνατείλασα μετὰ δικαιοσύνης, ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἐπιδημίας τοῦ λαβόντος παρὰ Θεοῦ τὸ χρίμα βασιλέως[6], περὶ οὗ εἴρηται· «Ἀνατελεῖ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ δικαιοσύνην καὶ πλῆθος εἰρήνης»[7], ὡς μὴ εἶναι ὅριον τῆς εἰρήνης αὐτοῦ[8], τῷ μὴ ἑνὸς

1. Ζαχ. 8,11-12. 2. Ψαλ. 125,1. 3. Ἡσ. 26,12. 4. Λουκ. 4,18. Ἡσ. 61,1. 5. Ἀμ. 9,14-15. 6. Πρβλ. Ψαλ. 71,1. 7. Ψαλ. 71,7. 8. Πρβλ. Ἡσ. 9,6.

ἔθνους ἀλλὰ πάντων τῶν ἐθνῶν[1] καὶ τῆς οἰκουμένης πάσης βασιλευομένων ὑπ' αὐτοῦ, εἰρηκότος πρὸς τοὺς γνωρίμους καὶ ὑπ' αὐτῷ στρατεύεσθαι βουλομένους· «Εἰρήνην **592** τὴν ἐμὴν δί⟨δ⟩ωμι ὑμῖν»[2], ἔφη, πολλῆς ἀταραξίας ἐπικρατούσης, ⟨καὶ μ⟩ὴ κατὰ τὰς ἡμέρας τὰς ἔμπροσθεν ποιῶν τοῖς κατα⟨λοί⟩ποις τοῦ Ἰσραήλ, παρασκευάσει ὑπερβάλλουσαν εὐκαρπίαν, διδούσης τῆς ἀμπέλου τὸν καρπὸν αὐτῆς καὶ τῆς γῆς τὰ οἰκεῖα γενήματα, καὶ τοῦ οὐρανοῦ τὴν κατάλληλον δρόσον.

Ἄμπελος δὲ οἰστικὴ τοῦ ἰδίου καρποῦ ἡ πνευματικὴ θεωρία τῆς ἀληθείας ἐστίν, καὶ ἡ κατ' αὐτὴν πεποιωμένη λογικὴ οὐσία, ἐκπεφυκυῖα ἐκ τῆς ἀμπέλου τῆς ἀληθινῆς μετουσίας τρόπῳ. Περὶ ταύτης τῆς ἀγωγῆς, ἐν Εὐαγγελίῳ εἶπεν ὁ Σωτήρ· «Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα· πᾶν κλῆμα μένον ἐν ἐμοί, καθαίρει αὐτὸ ὁ Πατήρ, ἵνα πλείονα καρπὸν φέρῃ»[3].

Περὶ τούτων τῶν κλημάτων ἀρχὴν καρποφορίας ἐχόντων ἐν τῷ Ἄσματι τῶν Ἀσμάτων γέγραπται· «Αἱ ἄμπελοι ἡμῶν κυπρίζουσιν, ἔδωκαν ὀσμήν»[4]. Προκόψας δ' ὁ καρπὸς καὶ ἐλθὼν εἰς τελειότητα τρυγᾶται, καὶ εἰς ληνὸν βληθεὶς ἐκθλίβεται, καὶ γίνεται πόμα εὐφραῖνον τὴν καρδίαν τοῦ πιόντος, κατὰ τὸ ἐν Ψαλμοῖς εἰρημένον· «Οἶνος εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου»[5].

Περὶ τῆς πνευματικῆς τρυγῆς, ὑπερλήνιοι ᾠδαὶ ἀνεγράφησαν, οἵαι εἰσιν ἡ ὀγδόη, καὶ ὀγδοηκοστή, καὶ τρίτη καὶ ὀγδοηκοστή· οὗτοι γὰρ μόνοι οἱ τρεῖς Ψαλμοὶ ἀπὸ τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα «ὑπὲρ τῶν ληνῶν» ἐπεγράφησαν.

Ἁρμονίως κατ' ἀναγωγὴν τῇ δούσῃ ἀμπέλῳ τὸν καρπὸν αὐτῆς καὶ ἡ γῆ δώσει τὰ γενήματα αὐτῆς, τελεσφορήσασα δν ἔβαλεν Ἰησοῦς ἐπ' αὐτὴν σπόρον, ὡς δοῦναι ἑκατόν, ἑξήκοντα, τριάκοντα, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τῆς παραβολῆς[6]· τὴν γὰρ καλὴν **594** κ⟨α⟩ὶ εὐθύτητα καρδίαν ἔχουσαν, ἀγαθὴν γῆν ἡρμήνευσεν ὁ Σωτήρ.

Δ⟨ί⟩δοται δὲ ταῦτα τὰ γενήματα τῆς γῆς τῷ σπείραντι ἐν δά⟨κρ⟩υσιν, τοῦτ' ἔστιν σὺν ἱδρῶτι καὶ πόνῳ, τὰ θεῖα σπέρματα, ἵνα θερίσῃ αὐτὰ ἐν ἀγαλλιάσει[7]. Περὶ γὰρ τούτων τῶν σπειρόντων, οὐκ αἰσθητῶς τοῦτο ποιούντων ἀλλὰ νοητῶς, ἔν τινι ᾠδῇ τῶν ἀναβαθμῶν φέρεται· «Οἱ σπείροντες ἐν δάκρυσιν, ἐν ἀγαλλιάσει θεριοῦσιν· πορευόμενοι ἐπορεύοντο καὶ ἔκλαιον, αἴροντες τὰ σπέρματα αὐτῶν· ἐρχόμενοι ἥξουσιν ἐν ἀγαλλιάσει, αἴροντες τὰ δράγματα αὐτῶν»[8].

Περὶ τῆς τοιαύτης εὐθηνίας, πνευματικῆς οὔσης, καὶ ἐν Ὡσηὲ τῷ προφήτῃ ὁ θεῖος προστάττει λόγος· «Σπείρατε ἑαυτοῖς εἰς δικαιοσύνην, τρυγήσατε εἰς καρπὸν ζωῆς, φωτίσατε ἑαυτοῖς φῶς γνώσεως, ἐκζητήσατε τὸν Κύριον ἕως τοῦ ἐλθεῖν γενήματα δικαιοσύνης»[9].

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 71,14. 2. Ἰω. 14,27. 3. Ἰω. 15,5,2. 4. Ἄσμ. 2,13. 5. Ψαλ. 103,5. 6. Πρβλ. Ματθ. 13,8,23. 7. Πρβλ. Ψαλ. 125,5. 8. Ψαλ. 125,5-6. 9. Ὡσ. 10,12.

Δίδωσιν ἡ ἀποδοθεῖσα ἄμπελος τὸν ἐδώδιμον καὶ εὐφραίνοντα καρπὸν καὶ τὰ γενήματα ἑαυτῆς ἡ ἀγαθὴ γῆ, τοῦ οὐρανοῦ δεδωκότος τὴν δρόσον αὐτοῦ. Νοήσομεν δὲ τίς ἡ δρόσος αὕτη, γνόντες τίς ὁ διδοὺς αὐτὴν οὐρανός, οὐχ ἕτερος ὢν τάχα τοῦ φοροῦντος ἀνθρώπου «τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου»[1], ἔχοντος «ἐν οὐρανῷ τὸ πολίτευμα»[2]. Περὶ πάντων τῶν μεμορφωμένων κατὰ τὸν ἐπουράνιον Σωτῆρα, πληθυντικῶς λέγεται ἐν ὀκτωκαιδεκάτῳ Ψαλμῷ. «Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα»[3]. Περὶ τούτων καὶ ἐν ᾠδῇ μεγάλῃ ἐν Δευτερονομίῳ γέγραπται· «Εὐφράνθητε, οἱ οὐρανοί, ἅμα αὐτῷ»[4], τῷ Σωτῆρι δηλονότι. Πῶς γὰρ οὐχ ἅμα αὐτῷ γεγήθασιν καὶ ἀγαλλιῶνται, μορφωθέντες κατ' αὐτόν, κατὰ τὴν παίδευσιν τοῦ ἱεροῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὅπου μὲν γράφοντος περὶ τῶν πιστῶς καὶ γνησίως θεοσεβούντων· «Οὓς **596** προέγνω καὶ προώρισεν συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ»[5]· (ὅπ)ου δέ· «Φορέσωμεν τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου»[6].

Τοὺς οὕτω διαπρέψαντας ἐν ἠθικῇ ἀρετῇ καὶ διανοητικῇ, «κατηρτισμένους τῷ αὐτῷ νοὶ καὶ τῇ αὐτῇ γνώμῃ»[7], ἕνα οὐρανὸν κατὰ συμφωνίαν ῥητέον, διδόντα πνευματικὴν δρόσον. Ἀλλὰ καὶ ἕκαστος τῶν τοιούτων δίδωσιν τὴν ἰδίαν δρόσον, παραπλησίως τῷ λέγοντι ἱεροφάντῃ Μωϋσεῖ· «Προσδοκάσθω ὡς ὑετὸς ἀπόφθεγμά μου, καὶ καταβήτω ὡς δρόσος τὰ ῥήματά μου»[8].

Ὅμως εἰ καὶ ὑπὸ τῶν ἑρμηνευθέντων οὐρανῶν δίδοται, ἀλλ' οὖν ὑπὸ τοῦ δεσπότου τῶν οὐρανῶν προηγουμένως χορηγεῖται, κατὰ τὴν Ἡσαΐου θείαν φωνὴν ὧδε ἔχουσαν· «Ἀναστήσονται οἱ νεκροί, καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις, καὶ εὐφρανθήσονται οἱ ἐν τῇ γῇ· ἡ γὰρ δρόσος ἡ παρὰ σοῦ ἴαμα αὐτοῖς ἔσται»[9]. Καὶ ἐπεὶ περὶ τῆς νοητῆς δρόσου ἰατικῆς οὔσης εὐφραίνονται οἱ ἐν τῇ γῇ τυχόντες αὐτῆς, καὶ τοὺς ἀνισταμένους νεκροὺς καὶ ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχομένους μεθέξειν αὐτῆς ῥητέον, τότε μάλιστα ὅτε ἐλθόντος τοῦ τελείου καθ' ὃ προσβάλλει τις πρόσωπον πρὸς πρόσωπον τῇ ἀληθείᾳ, τὸ ἐκ μέρους καὶ δι' ἐσόπτρου θεωρεῖν πεπαύσεται[10], ἐπικρατήσαντος τοῦ πληρέστατα θεωρηθησομένου.

Περὶ τῆς οὕτως ἀποδοθείσης δρόσου ἐκλήμψει καὶ τὴν τοῦ Ἰσαὰκ πρὸς τὸν Ἰακὼβ εὐλογίαν, ἔνθεν ἀρχομένην· «Ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τῆς πιότητος τῆς γῆς»[11].

Τὰ ὑπάρξαντα πάντα τῷ λυτρωθέντι λαῷ ἀπὸ τῆς Βαβυλῶνος, Θεοῦ κατακληρονομήσαντος, ἐδόθη.

Καὶ ἐπεὶ παθητικῶς τὸ κατακλη(ρ)ονομήσειν τὸν Θεὸν **598** τοῖς καταλοίποις τοῦ λαοῦ πάντα εἴρηται, δηλαδὴ τὸν τῆς ἀμπέ-

---

1. Α' Κορ. 15,49. 2. Φιλιπ. 3,20. 3. Ψαλ. 18,2. 4. Δευτ. 32,43. 5. Ρωμ. 8,29. 6. Α' Κορ. 15,49. 7. Α' Κορ. 1,10. 8. Δευτ. 32,2. 9. Ἡσ. 26,19. 10. Πρβλ. Α' Κορ. 13,10,12. 11. Γεν. 27,28.

λου καρπόν, καὶ τῆς γῆς τὰ γεν⟨ήμα⟩τα, καὶ τοῦ οὐρανοῦ τὴν δρόσον, ἀμφοτέρως αὐτὸ ἐκλημπτέον, ἐνεργητικῶς τε καὶ παθητικῶς.

Ἐνεργητικῶς μὲν οὕτως· εἴρηται μερὶς καὶ κληρονομία Θεοῦ ὁ Ἰσραήλ, οὐ δι' ἄλλό τι ἢ διὰ προσούσας ἀρετάς, προαιρετικῶς καὶ ἑκουσίως πραχθείσας τε καὶ θεωρηθείσας. Τῆς αὐτῆς ἔχεται νοήσεως καὶ τό· «Αἴτησ⟨α⟩ι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου»[1], πάντων τῶν ἀνθρώπων κληρονομουμένων τῇ εὐσεβεῖ πίστει καὶ ἔργοις ἀρετῆς τοῦ Σωτῆρος.

Εἰ δὲ πάθος σημαίνοιτο ὑπὸ τοῦ ὑπτίου ῥήματος τοῦ κληρονομήσει, νόησις ἔσται τοιαύτη· ὁ Θεὸς κληρονομήσει τὰ προειρημένα πάντα, διδοὺς αὐτὰ κληρονομίας τρόπῳ τοῖς καταλοίποις τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ κατὰ τὸν προφήτην Ἡσαΐαν λέγοντες· «Εἰ μὴ Κύριος Σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν ἡμῖν σπέρμα, ὡς Σόδομα ἂν ἐγενήθημεν, καὶ ὡς Γόμορρα ὡμοιώθημεν»[2]. Καὶ μεθ' ἕτερα· «Ἐὰν ᾖ ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ὡς ἡ ἄμμος ἡ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα σωθήσεται»[3]. Ταύτας τὰς προφητικὰς φωνὰς παραλαβών, ὁ Ἀπόστολος ἐπιφέρει αὐταῖς λέγων οὕτω· «Καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ λεῖμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν, οὐκ ἐξ ἔργων, ἐπεὶ ἡ χάρις οὐκέτι γίνεται χάρις»[4].

Σαφηνισθέντος ὡς οἷόν τε ἡμῖν τοῦ προκειμένου ῥητοῦ, τὰ ἑξῆς ἐκθώμεθα.

Ζαχ. 8,13-15. Καὶ ἔσται δν τρόπον ἦτε ἐν κατάρᾳ ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὁ οἶκος Ἰούδα καὶ ὁ οἶκος Ἰσραήλ, 600 οὕτως διασώσω ὑμᾶς καὶ ἔσεσθε ἐν εὐλογίᾳ· θαρσεῖτε καὶ κατισχύετε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. Διότι τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ὃν τρόπον διενοήθην τοῦ κακῶσαι ὑμᾶς ἐν τῷ παροργίσαι με τοὺς πατέρας ὑμῶν, λέγει Κύριος παντοκρ⟨ά⟩τωρ, καὶ οὐ μετενόησα, οὕτως παρατέταγμαι καὶ ⟨δι⟩ανενόημαι ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις τοῦ καλῶ⟨ς π⟩οιῆσαι τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸν οἶκον Ἰούδα[5].

Τὸ ὑποπεσεῖν ἀνιαροῖς καὶ κατάρᾳ, οὐκ ἄλλοθεν ἢ ἐξ ἁμαρτίας καὶ ἀσεβείας, τῆς εὐλογίας τοῖς δικαίοις θεόθεν διδομένης, δι' ἃ πράττουσιν καὶ φρονοῦσιν ὀρθῶς. Αὐτεξούσιοι γὰρ ὄντες οἱ ἄνθρωποι, ἐλευθέραν τε καὶ αὐτόνομον προαίρεσιν ἔχοντες, παρ' ἑαυτοὺς πράττουσιν ἤτοι τὰ κόλασιν ἢ ἐπαγγελίας θείας ἐπάγοντα. Ἀμέλει γοῦν ὥπερ τρόπῳ γίνονται ἐν κατάρᾳ, τούτῳ καὶ εὐπαθείᾳ καὶ εὐλογίᾳ.

---

1. Ψαλ. 2,8. 2. Ἡσ. 1,9. 3. Ἡσ. 10,12. Πρβλ. Ρωμ. 9,27.
4. Ρωμ. 11,5-6. 5. Ζαχ. 8,13-15.

Αὐτίκα γοῦν αὐτὸς ὁ πάντων ἀγαθῶν αἴτιος τῷ Ἰούδᾳ καὶ Ἰσραήλ φησιν· Ἀσεβούντων καὶ παρανομούντων τῶν πατέρων ὑμῶν ὡς παρωργίσαι με κατ' αὐτῶν, οὐ μετενόησα, ἀλλ' ἐπήγαγον ἃ εἰκὸς παθεῖν τοὺς παροργίσαντας, οὕτω νῦν παρατέταγμαι καὶ διενοήθην σῶσαι τοὺς τοῦ Ἰούδα καὶ Ἰσραήλ, καὶ οὐ μετενόησα.

Ἔστι δὲ τούτων ἐκ τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν μαρτυρίας παραγαγεῖν.

Ἥμαρτόν ποτε καὶ ἠσέβησαν ὑπερβαλλόντως οἱ τὴν Νινευὴν οἰκοῦντες, ὡς τὴν κραυγὴν τῆς κακίας πρὸς τὸν Θεὸν **602** ἀναβῆναι[1] τιμωρίαν ἀπαιτοῦσαν, ὡς τὸν προνοητὴν καὶ κριτὴν τῶν ἁπάντων εἰπεῖν· «Ἔτι τρεῖς ἡμέρας, καὶ Νινευὴ κατασκαφήσεται»[2]. Τοῦτο μαθόντες οἱ ὑπαίτιοι, κηρύξαντος αὐτοῖς Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου, καθ' ὑφήγησιν τοῦ ἀπειλήσαντος εἰς μετάνοιαν ἐληλύθασιν, ὥσθ' ὁμολογῆσαι καὶ πρᾶξαι τὰ λύοντα τὴν προλαβοῦσαν κακίαν. Τούτοις μὲν οὖν μεταγνοῦσιν μετενόησεν ὁ προαναφωνήσας τὴν κατ' αὐτῶν κάκωσιν, τὴν αἰτίαν τῆς εὐεργεσίας λαβών, τούτου ἐπὶ Σοδομιτῶν οὐ συμβάντος, διὰ τὸ ἔ⟨μ⟩μονον τῆς ἀσεβείας καὶ ἁμαρτιῶν αὐτῶν, καίτοι τοῦ ἴλε⟨ω⟩ Θεοῦ εὑρεῖν βουλομένου ἐξ αὐτῶν ἀφορμὴν εὐποιΐας. Φησὶ⟨ν γ⟩άρ· «Κραυγὴ Σοδόμων καὶ Γομόρρων πεπλήθυνται, καὶ αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν μεγάλαι σφόδρα. Καταβὰς οὖν ὄψομαι εἰ κατὰ τὴν κακίαν αὐτῶν τὴν ἀναβᾶσαν πρὸς ἐμὲ συντελοῦνται· εἰ δὲ μή, ἵνα γνῶ»[3], μόνον οὐχὶ λέγων· Ἐκκαλεσαμένης με τῆς κραυγῆς τῶν μεγάλων ἁμαρτημάτων, συγκαταβαίνω ἵν' ἂν εὑρεθῶσιν τὰς μεγάλας ἁμαρτίας ἔτι πράττοντες, συντελεσθῶσιν ὑποπεσόντες τῇ προαναφωνηθείσῃ τιμωρίᾳ, εἰ δὲ εὑρεθεῖεν μετρίως ὑποκείμενοι οἷς ἀσεβῶς ἐφρόνουν καὶ τοῖς ἀπηγορευμένοις ἔργοις, γνῶ αὐτοὺς ὡς ἡμετέρους, κατὰ τὸ γεγραμμένον· «Ἔγνω Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ, καὶ ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα Κυρίου»[4].

Ταύτῃ τῇ διανοίᾳ τὸ τῆς ἐκλογῆς σκεῦος Παῦλος Γαλάταις ἐπιστέλλει· «Ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ εἰδότες Θεόν, ἐδουλεύετε τοῖς φύσει μὴ οὖσιν θεοῖς· νῦν δὲ γνόντες Θεόν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ Θεοῦ»[5]. Γινώσκει γὰρ τοὺς γνόντας αὐτόν, οὐ τότε ἀρχὴν λαμβάνων τοῦ ἐπίστασθαι αὐτούς, ἀλλὰ τοῦ **604** ἀνακρίνασθαι αὐτοῖς ὡς γινώσκων προγινωσκομένους, οὐδαμῶς πρὸς τοὺς φαύλους ἔτι ἐπιμένοντας τῇ κακίᾳ συμβαίνοντος τούτου. Λέγεται γοῦν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος τοῖς διαμείνασι κακοῖς μέχρι τοῦ καιροῦ τῆς συντελείας τοῦ κόσμου καὶ φανερώσεως τοῦ κριτοῦ τῶν ὅλων, αὐτοῦ δηλονότι ὄντος· «Ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ, ἐργάται ἀνομίας· οὐδέποτε ὑμᾶς ἔγνων»[6], τοῦτ' ἔστιν οὐδέποτε πεῖραν ἢ μετοχήν μου ἐσχήκατε οὐδὲ ἐγὼ ὑμῶν. Εἰ γὰρ τὸ προχείρως γινώσκειν λαμβάνοιτο, ταὐτὸν εἴη τῷ ἐπίστασθαι, πῶς ἥδει αὐτοὺς ἐργάτας ἀνομ⟨ία⟩ς ὄντας;

---

1. Πρβλ. Ἰων. 1,2. 2. Ἰων. 3,4. 3. Πρβλ. Γεν. 18,20-21. 4. Β' Τιμ. 2,19. 5. Γαλ. 4,8-9. 6. Ματθ. 7,23.

Διττοῦ τοίνυν τοῦ γινώσκειν καὶ τοῦ μὴ φερο⟨μ⟩ένου ἐν ταῖς θεοπνεύστοις Γραφαῖς, κατὰ τὸ ἕτερον πάντ⟨α⟩ς ἐπίσταται ὁ καρδιογνώστης[1] Θεὸς τούς τε δικαίους καὶ ἁμαρτωλούς· αὐτίκα γοῦν ὅταν «καθίσῃ ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ»[2] ὁ ἐρχόμενος «κρῖναι» Βασιλεὺς «ζῶντας καὶ νεκρούς[3], ἀφορίσει τοὺς δικαίους ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν, ἵνα τοὺς μετέχοντας δικαιοσύνης καὶ ὁσιότητος εἰς τὴν βασιλείαν εἰσαγάγῃ ἐπὶ τῷ κληρονομῆσαι αὐτήν, τοὺς δ' ἀδίκους καὶ πονηρούς, μὴ ἀγαπήσαντας τὸν πλησίον ὡς ἑαυτούς[4], ἀποπέμψῃ εἰς κόλασιν, λέγων· «Πορεύεσθε, οἱ κεκατηραμένοι, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ»[5]. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦ ἐπίστασθαι, λέγει πρός τινας «ὁ τῶν κρυπτῶν γνώστης»[6] καὶ «πάντων τὸν νοῦν ἐπιστάμενος»[7]· «Ἔγνων ὅτι πολλαὶ αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν»[8]. Ὁμοίως καὶ ἐν Εὐαγγελίῳ· «Ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ Θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλόν, βδέλυγμα παρὰ τῷ Θεῷ ἐστιν»[9].

606 Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, ἐκληπτέον καὶ τὸ συνεχῶς κείμενον ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· «Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν»[10], φαύλων δηλαδὴ τυγχανόντων· πανούργως γὰρ καὶ κακοήθως διακείμενοι, ᾤοντο λανθάνειν «τὸν πάντων τὸν νοῦν ἐπιστάμενον»[11].

Ὡς οὖν ἔστιν γινώσκεσθαι κατὰ τὸ ἐπίστασθαι ᾧ τὸ ἀγνοεῖν ἀντίκειται, οὕτω καὶ διὰ πείρας ἔστιν εἰδέναι καὶ μὴ εἰδέναι. Ἐὰν γὰρ γράφῃ Παῦλος περὶ τοῦ Σωτῆρος ὡς «οὐκ ἔγνω ἁμαρτίαν»[12], ἐκλαμβάνομεν τὸ γεγραμμένον ἴσον τῷ· τὸν μὴ πειραθέντα πρακτικῶς ἢ διανοητικῶς ἁμαρτ⟨ί⟩ας. Ἐπιστάμενος αὐτὴν οἵας δυνάμεώς ἐστιν καὶ ποίᾳ προαιρέσει τελουμένη, ἆραι γοῦν αὐτὴν ἐλήλυθεν τοῦ κόσμου[13].

Παρατείνει δὲ ἡ διαφορὰ αὕτη καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων· εἴρηται γοῦν ἐν Ἐκκλησιαστῇ· «Ὁ φυλάσσων ἐντολὴν οὐ γνώ⟨σε⟩ται ῥῆμα πονηρόν»[14], τοῦτ' ἔστιν οὐ διατεθήσεται κατὰ ⟨ῥῆ⟩μα πονηρόν, γινωσκο[υ]μένου τοῦ πονηροῦ ῥήματος ⟨κ⟩ατ' ἐπιστήμην τῷ φυλάττοντι τὴν θείαν ἐντολήν, οὖσ⟨αν⟩ Θεοῦ ῥῆμα· ἐπιστήμης γὰρ μιᾶς οὔσης τῶν ἐναντίων, ὁ ⟨τ⟩ὸ ἀγαθὸν ῥῆμα γινώσκων καὶ τὸ ἐναντίον αὐτῷ ἐπίσταται.

Τὸ διττὸν τοῦ γινώσκειν καὶ περὶ τοῦ Ἀδὰμ ἀπαγγέλλει ἡ Γραφή, ὅπου μὲν λέγουσα ἐπίστασθαι αὐτὸν τίς ἡ οὐσία τῆς γυναικός, — ἀποδόντος γὰρ αὐτὴν μετὰ τὴν πλάσιν τοῦ δημιουργήσαντος, ὁ Ἀδὰμ εἶπεν· «Τοῦτο νῦν ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστῶν μου καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου· αὕτη κληθήσεται γυνή»[15]· — ὕστερον γνοὺς αὐτὴν κατὰ τὸν τῆς πείρας τρόπον· γέγραπτ⟨α⟩ι γάρ· «Ἔγνω Ἀδὰμ Εὔαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ συλλαβοῦσα ἔτεκεν τὸν Κάϊν»[16]. Καὶ ἐφ' ἑκάστου δὲ συμ-

---

1. Πρβλ. Πράξ. 15,8. 2. Ματθ. 25,31. 3. Πρβλ. Β' Τιμ. 4,1. 4. Πρβλ. Ματθ. 22,39. 5. Ματθ. 35,41. 6. Δαν. Σουσ. (Θδτ.) 93,42. 7. Ἰὼβ 7,20. 8. Πρβλ. Ἀμ. 5,12. 9. Λουκ. 16,15. 10. Λουκ. 5,22. 11. Ἰὼβ 7.20. 12. Β' Κορ. 5,21. 13. Πρβλ. Ἰω. 1,29. 14. Ἐκκλ. 8,5. 15. Γεν. 2,23. 16. Γεν. 4,1.

βιοῦντος ἀνδρὸς τοῦτο φέρεται, καὶ ἐν τῇ συνήθει ὁμιλίᾳ καὶ τῇ θείᾳ παιδεύσει. Αὐτίκα γοῦν καὶ περὶ τοῦ πατρὸς τοῦ προφήτου Σαμουὴλ γέγραπται· «Ἔγνω δὲ Ἑλκανὰ Ἄνναν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ **608** συνέλαβεν, καὶ ἔτεκεν τὸν Σαμουήλ»[1]. Κατὰ τοῦτο τὸ σημαινόμενον εἴρηται περὶ τῆς Ῥεβέκκας· «Παρθένος ἦν, ἀνὴρ οὐκ ἔγνω αὐτήν»[2]. Καὶ ἡ ἀπειρόγαμος δὲ παρθένος Μαριάμ, περὶ συλλήμψεως τέκνου ἀκούσασα πρὸς τοῦ μεγάλου ἀγγέλου Γαβριήλ, ἔφη· «Καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω;»[3].

Οὐκ ἀχρήστως παρεκβεβηκέναι τοῦ προκειμένου προφητικοῦ ἡγούμεθα· ὑπῆρκται γὰρ τοῦτο σαφηνείας ἕνεκα τοῦ ἀσαφῶς εἰρημένου οὕτως· «Καταβὰς οὖν ὄψομαι εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν αὐτῶν τὴν ἐρχομένην συντελοῦνται· εἰ δὲ μή, ἵνα γνῶ»[4]. Ἔδει γ⟨ὰρ⟩ φανερῶσαι κατὰ ποῖον σημαινόμενον εἴρηται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τό· «Ἵνα γνῶ».

Δείξαντες ἐπὶ τίσιν τῶν παρο⟨ργισ⟩άντων διανοηθεὶς ὁ Θεὸς κακῶσαι καὶ ἐπαράτους ἀ⟨να⟩δεῖξαι οὐ μετενόησεν, ἐμμείνας τῇ κατ' αὐτῶν ψήφῳ, ἐ⟨κ⟩ τίνων δὲ μετενόησεν ἐμφύτῳ ἀγαθότητι καιρὸς ἰδ⟨εῖ⟩ν.

Ὡς προθέμενος εὐλογῆσαι τὸν Ἰούδα καὶ Ἰσραὴλ οὐ μετέγνω, ἐμμεινάντων αὐτῶν τῇ ἀρετῇ ᾗ ἀνέλαβον ἐκ προτροπῆς Θεοῦ καὶ τοῦ νόμου αὐτοῦ· εἴρηται γὰρ ἐν ἑνὶ τῶν Ψαλμῶν· «Δώσει εὐλογίας ὁ νομοθετῶν»[5] δηλαδὴ τοῖς φυλάττουσιν τὸν θεῖον αὐτοῦ νόμον. Ἰσοδυναμούντως καὶ ἐν ἄλλῳ Ψαλμῷ φέρεται, ἔνθεν ἀρχόμενον· «Τίς ἀναβήσεται εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου, καὶ τίς στήσεται ἐν τόπῳ ἁγίῳ αὐτοῦ; Ἀθῷος χερσὶν καὶ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ, ὃς οὐκ ἔλαβεν ἐπὶ ματαίῳ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, οὐδὲ ὤμοσεν ἐπὶ δόλῳ τῷ πλησίον. Οὗτος λήμψεται εὐλογίαν παρὰ Κυρίου, καὶ ἐλεημοσύνην παρὰ Θεοῦ σωτῆρος αὐτοῦ»[6].

Λεχθέντος γὰρ πυσματικῶς· «Τίς ἀναβήσεται εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου, καὶ τίς στήσεται ἐν τόπῳ ἁγίῳ;» ἀπόκρισις δίδοται διαγράφουσα τίς ἐστιν καὶ οἷος ὁ περὶ οὗ ἡ ἐρώτησις, ὅτι χερσίν, **610** τοῦτ' ἔστιν πράξεσιν, ἀθῷός ἐστιν διὰ καθαρότητα καρδίας, οὐδαμῶς ἐπὶ ματαίῳ λαβὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἢ δολερῶς ὀμόσας τῷ πλησίον, λημψόμενος ἐπὶ τούτοις τοῖς ἀνδραγαθήμασιν εὐλογίαν τε καὶ ἐλεημοσύνην παρὰ Θεοῦ σωτῆρος αὐτοῦ. Συμφώνως καὶ ἐν Παροιμίαις φέρεται· «Εὐλογία Κυρίου ἐπὶ κεφαλὴν δικαίου»[7].

Ὁ ταῦτα τὰ σωτηριώδη εἰληφὼς οὐ μεταπεσεῖται τῆς ὑποσχέσεως, εἰσαγόμενος εἰς τὰς θείας ἐπαγγελίας πρὸς τοῦ λέγοντος· «Παρατέταγμαι εὐλογῆσαι τὸν Ἰούδα καὶ Ἰσραήλ, καὶ οὐ μετενόησα»[8], ἐμμείνας χάριτι τῇ ἑαυτοῦ ὥστε καλῶς ποιῆσαι καὶ εἰς αἰώνιον σωτήριον ἀγαγεῖν τοὺς ἐφ' οἷς οὐ μετενόησα, βεβαιώσας ἃ ἐπηγγειλάμην·

1. Πρβλ. Α' Βασ. 1,19. 2. Γεν. 24,16. 3. Λουκ. 1,34. 4. Γεν. 18,21. 5. Ψαλ. 83,7. 6. Ψαλ. 23,3-5. 7. Παρμ. 10,6. 8. Ζαχ. 8,15.

εἰ καὶ παροργισάντων δι' ἁμαρτίας καὶ ἀσεβείας τῶν πατέρων ὑμῶν, κατάρα διέλαβεν, οὐ μετανοήσαντός μου ἐκ τῆς ἀπειλῆς, οὐ παρασχόντων ὑμῶν διὰ μεταγνώσεως ἀφ' ἧς ἔσχετε κακίας καταλλαγάς μου γενέσθαι πρὸς ὑμᾶς, ἀλλ' οὖν καὶ νῦν θαρσησάτω ἡ καρδία ὑμῶν προσδοκῆσαι τὰς παρ' ἐμοῦ δωρεάς. Ἔσονται γὰρ πάντως θελήσαντός μου καὶ παραταξαμένου εὐλογῆσαι ὑμᾶς· οὕτω γὰρ καλῶς ἔσται ὑμῖν, τυγχάνουσιν ἐκ τοῦ Ἰούδα, τοῦ ἐξομολογουμένου, καὶ τοῦ Ἰσραὴλ καὶ Ἰερουσαλήμ. «Σῶσαι γὰρ πάντας ἀνθρώπους θέλων καὶ ἐλθεῖν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας»[1], ἀπειλῶ, μαστίζω τοὺς ἀντιπράττοντας τῷ ἐπιγνῶναι τὴν ἀλήθειαν ὑπεραιωνίου σωτηρίας, πρὸς ὀλίγον πόνοις ὑποβάλλων οὓς βελτιοῦν καὶ εὖ ποιεῖν βούλομαι. Οὕτω γὰρ ῥᾷστα ὠφεληθέντες σωθήσονται, παρατεταγμένου μου ἀμεταμελήτως σῶσαι καὶ καλῶς ποιῆσαι τοὺς ἐκλεγέντας, ἵνα μερὶς καὶ κληρονομία μου ὦσιν.

Εἰ βουλόμεθα καὶ ἡμεῖς ἵλεω τὸν Θεὸν σχεῖν ἵν' εὖ ἡμᾶς διαθῇ, θαρσησάτω τὸ διανοητικὸν ἡμῶν, καρδία καλούμε**612**νον, ἔργων ἀρίστων ἐπιμέλειαν ποιησάμενοι, ἵνα βεβαίως καὶ ἀναντιρρήτως τὰ τῆς εὐπαθείας καὶ ἀπεράντου σωτηρίας ὑπαρχθῇ, περιγραφείσης καὶ ἐξ ὅλων ἠφανισμένης τῆς πρὸς ὀλίγον κρατησάσης κατάρας. Διὸ θαρσεῖτε ἀνενδοιάστως, προσδοκῶντες ὃ ἐπηγγείλατο ὁ ἀψευδὴς Θεός· αὐτοῦ γὰρ εἰρηκότος· «Θαρσεῖτε»[2], ἀναμφιβόλως ἐκδεκτέον τὰ ἐλπιζόμενα ἀγαθά.

Αὐτάρκως περιγεγραμμένου τοῦ δευτέρου τόμου εἰς τὸν προφήτην Ζαχαρίαν, αὐτοῦ που καταπαύσωμεν, ἀρξόμενοι τρίτου λόγου, «παρέχοντος λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος»[3] τοῦ Θεοῦ τοῦ καὶ τὸν προφήτην φωτίσαντος τῷ ἀ[ε]ιδίῳ φωτί.

---

1. Πρβλ. Α' Τιμ. 2,4. 2. Ζαχ. 8,13. 3. Πρβλ. Ἐφ. 6,19.

‹Τ Ο Μ Ο Σ› Γ'

614 Ὁ ἀψευδὴς Θεός, πηγὴ καὶ Πατὴρ τῆς ἀληθείας ὑπάρχων, οὐ διαλείπει ποτὲ παιδεύων καὶ διδάσκων τοὺς ἑτοίμως παραστήσαντας ἑαυτοὺς πρὸς τὸ χωρεῖν τὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος χαρίσματα· λόγον γοῦν σοφίας καὶ λόγον γνώσεως[1] ἀμελλητὶ παρέχει τοῖς ποθοῦσιν δέξασθαι· εἴρηται γοῦν ἐν ἐπιστολῇ τοῦ Ἰακώβου· «Λείπεταί τις οὖν ὑμῶν σοφίας, αἰτείτω παρὰ τοῦ διδόντος Θεοῦ καὶ μὴ ὀνειδίζοντος· αἰτείτω δὲ ἐν πίστει, μηδὲν διακρινόμενος»[2]. Συνᾴδει τὸ παροιμιῶδες λόγιον ἔχον οὕτως· «Ὁ Κύριος δίδωσιν σοφίαν καὶ ἀπὸ προσώπου γνῶσις καὶ σύνεσις»[3]. Ὁ κατὰ τὴν θεόπεμπτον σοφίαν ἀποδεικνύμενος σοφὸς τρισμακάριός ἐστιν, διδάσκαλον ἔχων τὸν τῶν ὅλων Θεόν· «Μακάριος γάρ, φησίν, ἄνθρωπος ὃν ἂν σὺ παιδεύσῃς, Κύριε, καὶ ἐκ τοῦ νόμου σου διδάξῃς αὐτόν»[4]. Τοῦτον παιδευτὴν ἐπόθησαν ἔχειν οἷς ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ εἶπεν· «Ὑμεῖς φωνεῖτέ με· ὁ Κύριος καὶ ὁ Διδάσκαλος, καὶ καλῶς λέγετε· εἰμὶ γάρ»[5].

Ὑπάρξεται ἡ δωρεὰ αὕτη καὶ ἡμῖν διὰ ἀδιάλειπτον εὐχὴν τῶν ἀναπεμπόντων ὑπὲρ ἡμῶν, σοφία καὶ «λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ **616** στόματος»[6], ὥστ' ἀμέμπτως καὶ ὡς δεῖ ἐκλαβεῖν τὰ ἐξῆς τοῦ ἐκκειμένου προφήτου, ἀρχόμενα ἐνθένδε.

Ζαχ. 8,16-17. Οὗτοι οἱ λόγοι οὓς ποιήσετε· λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ καὶ κρίμα εἰρηνικὸν κρίνατε ἐν ταῖς πύλαις ὑμῶν. Καὶ ἕκαστος τὴν κακίαν τοῦ πλησίον αὐτοῦ μὴ λογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, καὶ ὅρκον ψευδῆ μὴ ἀγαπᾶτε, διότι ταῦτα πάντα ἐμίσησα, λέγει Κύριος παντοκράτωρ[7].

Τῶν τοῦ Θεοῦ λόγων οἱ περὶ ἠθικῆς καὶ πρακτικῆς ἀρετῆς ὄντες ποιεῖσθαι δύνανται, τῶν γνωστικῶν καὶ ἐποπτικῶν ‹ἐ›χόντων τὸ θεωρεῖσθαι πρὸς τῶν ἐποπτικῶν καὶ διορατικῶν ἀνδρῶν.

Θεοῦ γοῦν διὰ τοῦ ἱεροφάντου Μωϋσέως πολλὰ ἐντειλαμένου ἵνα ἔργα κατὰ ἀρετὴν γίνωνται, οἱ συνέντες τοὺς δοθέντας λόγους μεγαλοφώνως ὡμολόγησαν μεταβαλεῖν εἰς ἔργα τὰ παρηγγελμένα, φήσαντες τῷ διακόνῳ τῶν θείων χρησμῶν· «Πάντα ὅσα εἶπεν, ὁ Θεὸς

---

1. Πρβλ. Α' Κορ. 12,8. 2. Πρβλ. Ἰακ. 1,5-6. 3. Παρμ. 2,6. 4. Ψαλ. 93,12. 5. Ἰω. 13,15. 6. Ἐφ. 6,19. 7. Ζαχ. 8,16-17.

ποιήσομεν καὶ ἀκουσόμεθα»[1]. Ἐπειδὴ δὲ προσήκει τοὺς ἠθικοὺς λόγους πρὸς τῷ ποιεῖν καὶ νόησιν αὐτῶν ἔχειν, ἵνα δικαίως τὸ δίκαιον διωχθῇ[2], καὶ σωφρόνως τὸ σωφρονεῖν, ἀνδρείως τε καὶ φρονίμως τὰ ἀνδρεῖα καὶ φρόνιμα, — οὕτω γὰρ κατορθωθείη σὺν νοήσει ἀνύεσθαι τὰς πρακτικὰς ἀρετάς — ἀμέλει γοῦν καὶ τοὺς Ἰησοῦ λόγους ἀκούειν καὶ **618** ποιεῖν δεῖ, αὐτοῦ τοῦτο διαγορεύοντος· «Ὁ πρὸς ἐμὲ ἐρχόμενος καὶ ἀκούων τοὺς λόγους μου καὶ ποιῶν αὐτοὺς ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ φρονίμῳ»[3], καὶ τὰ ἑξῆς.

Τότε δὲ μάλιστα τὸ γίνεσθαι ἔχουσιν οἱ λόγοι ὑπὸ τῶν ἀκροωμένων, ὅταν ὁ παιδευτὴς πράττῃ ἃ ἑτέροις λέγει· περὶ τοῦ τοιούτου ὁ Κύριος λέγει· «Ὃς ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ τοὺς ἀνθρώπους, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν»[4], τοῦ μὴ πράττοντος ἃ ἑτέροις παρακελεύεται ποιεῖν ἐλαχίστου τυγχάνοντος, ἐπείπερ λέγων μὴ μοιχεύειν τοῦτ' ἐνεργεῖ καὶ κλοπὴν ἀπαγορεύων ἐνέχεται αὐτῇ, ἀλλὰ καὶ ἱεροσυλεῖ τὰ εἴδωλα βδελυσσόμενος· ἢ οὐχ ἱεροσυλεῖ ὁ βλάπτων διὰ σκανδάλου τοὺς ἀναθέντας ἑαυτοὺς τῇ θεοσεβείᾳ δίκην ἐμψύχων θείων ἀγαλμάτων; Ὁ γὰρ βλάπτων τοὺς τοιούτους πράξει χειρίστη καὶ ἀσεβέσι φρονήμασιν ἀληθῶς ἱεροσυλεῖ διὰ τοῦ παραβαίνειν τὸν νόμον ἐν ᾧ καυχᾶσθαι δοκεῖ, τὸν Θεὸν ἀτιμάζων[5]. Ἵν' οὖν μὴ κακός τις ᾖ διδάσκαλος, ἃ παιδεύει ἠθικὰ μαθήματα ἔργοις ἐπιδεικνύσθω· οὕτω γὰρ ἔσται «ἐργάτης ἀνεπαίσχυντος»[6].

Ταύτῃ τῇ γνώμῃ γράφει τῷ ἑαυτοῦ μαθητῇ ὁ Ἀπόστολος «ἀφθορίαν ἔχειν, σεμνότητα, λόγον ὑγιῆ, ἀκατάγνωστον»[7]. Ἢ οὐχ ὑγιῆ, ἀκατάγνωστον λόγον ἔχει; Πράττων γὰρ ἃ ἄλλοις ὑπαγορεύει καὶ φρονῶν ἃ ἄλλους δοξάζειν παρασκευάζει, ὑγιῆ, ἀκατάγνωστον ἔχει τῆς διδασκαλίας τὸν λόγον.

Τούτου τοῦ βίου, τοῦ πρακτικοῦ καὶ γνωστικοῦ φημι, μεταποιεῖσθαι βούλεται τὸν ἀληθῆ θεραπευτὴν τοῦ Θεοῦ τὸ ἑξῆς **620** τῷ προκειμένῳ προφήτῃ, Μαλαχίας ὄνομα αὐτῷ· ἔχει δὲ ἡ λέξις αὐτοῦ οὕτως· «Χείλη ἱερέως φυλάξεται γνῶσιν, καὶ νόμον ἐκζητήσουσιν ἐκ στόματος αὐτοῦ»[8], μαθεῖν ποθοῦντες παρὰ θείου διδασκάλου ἃ δεῖ γινώσκειν ὀρθόδοξα δόγματα καὶ μυστήρια τῆς βασιλείας καὶ νόμον ἀπαγορεύοντα τὰς ἀδικίας καὶ προστάττοντα τὰ τῶν ἀρετῶν παιδεύματα.

Μαθόντες ποῖοι οἱ λόγοι γίνονται πρακτικῶς ὑπὸ τῶν προσηκαμένων, ἐπιστήσωμεν ποῖοι πρὸς γνῶσιν καὶ ἀλήθειαν ἔχουσιν.

Διδάσκων Μωϋσῆς ὅτι «ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴ γῆν»[9], εἶπεν τὸν λόγον τοῦτον ἵν' ἀληθῶς γινώσκωμεν τὴν κτίσιν καὶ τὸν δημιουργὸν αὐτῆς· καὶ ὅσοι ἄλλοι λόγοι τῆς Κοσμο-

---

1. Ἐξ. 19,8. 2. Πρβλ. Δευτ. 16,20. 3. Πρβλ. Ματθ. 7,24. 4. Ματθ. 5,19. 5. Πρβλ. Ρωμ. 2,21-23. 6. Πρβλ. Β' Τιμ. 2,15. 7. Τίτ. 2,7-8. 8. Μαλ. 2,7. 9. Γεν. 1,1.

ποιΐας ἀνεγράφησαν, οὐχ ἵνα ποιῶμεν ἀλλ' ἵνα θεωρῶμεν αὐτούς, εἴρηνται· καὶ ἐπὶ πάσης δὲ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ἔρρωται ἡ παίδευσις αὕτη. Καὶ αὐτὸς γοῦν ὁ Σωτήρ, ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις, ὅπου μὲν προστάττει οὓς δεῖ ποιεῖν λόγους, ὅπου δὲ παραδίδωσιν οὓς γινώσκειν καὶ θεωρεῖν προσήκει. Τὸ γὰρ λεγόμενον ὑπ' αὐτοῦ· «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πραΰς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν»[1]· καὶ πάλιν· «Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι καθ' ἡμέραν»[2], τοῦ πράττεσθαι χάριν εἴρηνται, ὡς αὖ καὶ τό· «Ἐλεᾶτε, καὶ ἐλεηθήσεσθε»[3], καὶ ὅσα ἄλλα παραγγέλματα τῆς αὐτῆς ὑπάρχει δυνάμεως.

Τὸ μέντοι· «Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρί, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν»[4], καὶ τό· «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν»[5], καὶ ἔτι· «Ὁ **622** ἐμὲ ἑωρακὼς ἑώρακεν τὸν Πατέρα»[6], καὶ ὅσα ἄλλα θεολογεῖται ἐν ἀμφοτέραις ταῖς Διαθήκαις, τοῦ θεωρεῖσθαι καὶ γνῶσιν αὐτῶν ἔχειν ἀληθῆ καὶ εὐσεβῆ ἐλαλήθησάν τε καὶ ἀνεγράφησαν.

Δεῖξαν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τίνες οἱ λόγοι οὓς δεῖ ποιεῖν, καὶ ἕκαστον ἰδίᾳ καὶ κατ' εἶδος διαγορεύει. Τὸ γάρ· «Ἕκαστος ἀλήθειαν λαλείτω πρὸς τὸν πλησίον»[7], ἵν' οὕτω πράττηται γέγραπται. Ὅπερ σαφηνίζων ὁ ἐν Χριστῷ Παῦλος προτρέπεται τοὺς πιστοὺς εἰς τὴν τήρησιν τῆς ἐντολῆς, φήσας ἀριδηλότατα· «Ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος, λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον ἑαυτοῦ»[8]. Καὶ πρὸ τοῦ Ἀποστόλου δὲ παραδέδωκεν ὁ Σωτὴρ τὸ ἀνωμότως ἀληθεύειν, εἰπών· «Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὀμόσαι ὅλως, ἀλλ' ἔστω ὑμῶν τὸ ναὶ ναί, καὶ τὸ οὒ οὔ»[9]. Μάλιστα δὲ τοῦτο φυλάττεται ἑκάστου λαλοῦντος ἀλήθειαν πρὸς τὸν πλησίον· οὕτω γὰρ πᾶς ψευδὴς λόγος καὶ ὅρκος οἰχήσεται, ᾧ ἕπεται ἀκριβεστάτη καὶ τελεία φιλαληθία.

Πρὸς τῷ ἀλήθειαν λαλεῖν πρὸς τὸν πλησίον ἑαυτοῦ ἕκαστον, καὶ κρίμα εἰρηνικὸν γενήσεται, οὐ διαστασιαζόντων ἔτι καὶ πλεονεκτεῖν καὶ ἀδικεῖν τῶν ἀνθρώπων σπουδαζόντων. Πῶς γὰρ οἴονται ἔτι μάχας καὶ ἀδικίας ἐγείρεσθαι, ἑκάστου ἀλήθειαν πρὸς τὸν πλησίον ἀπαγγέλλοντος;

Ταὐτὸν τὸ εἰρηνικὸν τῷ δικαίῳ κρίματι τυγχάνει, περὶ οὗ διὰ πλειόνων θεωρία ἐν τοῖς πρότερον γεγένηται.

Λέγει δὲ τὸ τοιοῦτο κρίμα οὐχ ἐνταῦθα μόνον, ἀλλὰ καὶ **624** ἐν ἑτέραις Γραφαῖς, ἐν ταῖς τῶν Ἑβραίων πύλαις τελεῖσθαι. Εἴρηται γὰρ ἐν ἑτέρῳ προφήτῃ· «Ἐμίσησαν ἐν πύλαις ἐλέγχοντα, καὶ λόγον ὅσιον ἐβδελύξαντο»[10], οἱ ἀσεβεῖς δηλονότι. Περὶ γὰρ αὐτῶν τὸ παροιμιῶδες θέσπισμα διαγορεύει· «Μὴ ἔλεγχε κακούς, ἵνα μὴ μι-

---

1. Ματθ. 11,29. 2. Λουκ. 9,23. Πρβλ. Ματθ. 16,24. 3. Πρβλ. Ματθ. 5,7. 4. Ἰω. 14,10. 5. Ἰω. 10,30. 6. Ἰω. 14,9. 7. Ζαχ. 8,16. 8. Ἐφ. 4,25. 9. Ματθ. 5,34,37. 10. Ἀμ. 5,10.

σῶσίν σε»[1]. Βδελύσσονται γὰρ τὸν ὅσιον λόγον, οὐ πράττοντος τοῦτο τοῦ ἀπαρχομένου ἔχειν σοφίαν· ἀγαπᾷ γοῦν τὸν ἐλέγχοντα καὶ τὸν γνωρίζοντα τὸ μὴ πρακτέον τῷ σπεύδοντι εἶναι δικαίῳ.

Καὶ ἐπεὶ ἀεὶ μισοῦσιν τοὺς πεπιστευμένους τὸ ἐλέγχειν ἐν πύλαις, ἐπαγγέλλεται ὁ λόγος ἀποκαταστήσειν ἐν πύλαις κρίμα ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ ὠφέλιμον, μεταβολῆς γινομένης.

Ζητήσειεν ἄν τις τίνος ἕνεκα οὐκ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ ἢ μέρει τῆς πόλεως, ἀλλ' ἐν ταῖς πύλαις αὐτῆς τὰ κρίματα καὶ οἱ ἔλεγχοι ἐτελοῦντο. Πρὸς ὃ λεκτέον ἐνδόξως καὶ πιθανῶς, ἐπεὶ διὰ τῆς πύλης ἔξοδος γίνεται ἀπὸ τῆς πόλεως καὶ εἴσοδος εἰς αὐτήν, εἰκότως ἐκεῖ καθέζεσθαι τοὺς κριτὰς ἐπὶ τῷ ἐξετάζειν τοὺς βίους τῶν πολιτῶν, ἵνα τοὺς ἐλεγχομένους ἐφ' οἷς ἐγκαλοῦνται ῥᾷστα ἐκβάλλωσιν, τῶν καθαρὰν πολιτείαν ἐχόντων ἐκ τῶν ἐλέγχων φανερωθεῖσαν ἔνδον μενόντων καὶ ἔτι μᾶλλον ἔνδον γινομένων τοῦ ἄστεως.

Πρὸς διάνοιαν ἀνηγμένην, ταύτης ἠξίωνται τῆς προεδρίας καὶ τῆς τοῦ κρίνειν καθέδρας οἱ ὑπὸ Ἰησοῦ λαβόντες «τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν»[2], ἵνα τοὺς ἄξια τοῦ δεθῆναι δεδρακότας ἔξω βάλλωσιν, τοὺς δὲ μὴ σφιχθέντας δεσμοῖς τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ στερομένους αὐτῶν, εἰσαγάγωσιν.

626 Τότε δὲ μάλιστα τὸ εἰρηνικὸν ἐπιτελεῖται κρίμα, ὅταν «ἕκαστος τὴν κακίαν τοῦ πλησίον μὴ λογίζηται»[3], ἀμνησικακίαν ἄκραν κατορθώσας.

Διττοῦ ὄντος τοῦ τῆς κακίας τρόπου, — σημαίνεται γὰρ ἐκ τοῦ ὀνόματος ὁτὲ μὲν ἡ ἐναντίως ἔχουσα πρὸς τὴν ἀρετήν, χειρίστη ἕξις οὖσα, ὁτὲ δὲ ἡ κακωτικὴ ἀγωγή, ὡς ἔχει ἐν τῷ· «Εἰ ἔστιν κακία ἐν πόλει ἣν Κύριος οὐκ ἐποίησεν»[4], τοῦτ' ἔστιν κάκωσις· ποιεῖ δ' αὐτὴν ὁ Θεὸς ἐπὶ ἐπιστροφῇ τῶν κακουμένων, τὰς νόσους τῆς ψυχῆς θεραπεύων ἰατρικῶς, οἷον εἰ διὰ καυτήρων καὶ τομῶν, — δηλοῖ ἡ κακία προσηγορία τὴν χειρίστην διάθεσιν, ἐξ οὗπερ ὁ Θεὸς περὶ Νινευιτῶν εἶπεν· «Ἀνέβη ἡ κραυγὴ τῆς κακίας αὐτῶν πρός με»[5]. Τοῦτο αὐτὸ παρίσταται καὶ ἐκ λέξεως ἀποστολικῆς περὶ ἀσεβῶν ἀνθρώπων ἐχούσης ὧδε· «Καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα, πεπληρωμένους πάσης ἀδικίας, κακίας»[6], καὶ τὰ ἑξῆς.

Ἑκατέρως τοίνυν ὁ ὑπακούων τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ κακίαν οὐ λογίζεται ἐν καρδίᾳ τῇ ἑαυτοῦ κατὰ τοῦ πλησίον, «οὐκ ἀποδιδοὺς κακὸν ἀντὶ κακοῦ»[7], οὐκ ἀντιδιατιθεὶς τὸν κακωτικῶς αὐτὸν διαθέντα, ἀλλ' οὐδὲ κατὰ τὸ εἶδος τῆς κακίας σημαινόμενον λογίζεταί τι κατὰ τοῦ πέλας, ἀντιπλεονεκτεῖν καὶ ἀνταδικεῖν ἐθέλων.

Τῷ μνησικακεῖν τὴν κακίαν τοῦ πλησίον ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ

---

1. Παρμ. 9,8. 2. Πρβλ. Ματθ. 16,19. 3. Ζαχ. 8,17. 4. Ἀμ. 3,6. 5. Ἰων. 1,2. 6. Πρβλ. Ρωμ. 1,28. 7. Πρβλ. Ρωμ. 12,17. Α' Θεσ. 5,15.

βουλομένῳ εὐθὺς ἕπεται ἐπιόρκῳ γνώμῃ «ἀγαπᾶν ὅρκον ψευδῆ».

628 Πάντα ἐξῆς ἀπαγορεύσας ὁ τοῦ θείου νόμου δοτήρ, τὴν αἰτίαν τοῦ ἀπειπεῖν αὐτὰ ἐφανέρωσεν, φήσας· «Ταῦτα πάντα ἐμίσησα»[1]. Πῶς γὰρ οὐ μισεῖ τὸν ψευδῶς τελούμενον ὅρκον ὁ ἐντελλόμενος· «Οὐ λήμψει τὸ ὄνομα Κυρίου Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ»[2];

Ὥσπερ δὲ ἐπιορκίαν καὶ τὰς ἄλλας ἁμαρτίας παραιτεῖται καὶ ἀποστρέφεται, μισῶν τὸ μὴ λαλεῖν ἕκαστον ἀλήθειαν τῷ πλησίον, καὶ τὸν ταράττοντα καὶ εἰρηνικὸν κρίμα μὴ ποιοῦντα καὶ τὸν ὀργίλον καὶ βαρύμηνιν λογιζόμενον κακίαν τοῦ πλησίον ἐν τῇ αὐτοῦ καρδίᾳ. Καὶ ἐν τῷ Μαλαχίᾳ συμφώνως λέγει τῷ ἐνταυθὶ γεγραμμένῳ· «Καὶ πάντα ἃ ἐμίσουν ἐποιεῖτε»[3]. Ὡσαύτως ἐν ταῖς Παροιμίαις περὶ τοῦ πολλὰ ἁμαρτάνοντος μετ' αἰνιγμοῦ εἴρηται πρὸς ἑτέρους· «Συντρίβεται δι' ἀκαθαρσίαν ψυχῆς, ἐπεὶ χαίρει πᾶσιν οἷς μισεῖ ὁ Θεός»[4]. Ὁ ἡδόμενος ἐφ' οἷς μισεῖ ὁ τοῦ ἀγαθοῦ Πατὴρ συντρίβεται διὰ τῆς ἑαυτοῦ ἁμαρτίας, οὔσης ἀκαθαρσίας ψυχῆς καὶ διανοίας τοῦ δρῶντος.

Ζαχ. 8,18-19. Καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου παντοκράτορος πρός με λέγων· Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Νηστεία ἡ τετρὰς καὶ νηστεία ἡ πέμπτη καὶ νηστεία ἡ ἑβδόμη καὶ νηστεία ἡ δεκάτη ἔσονται τῷ οἴκῳ Ἰούδα εἰς χαρὰν καὶ εἰς εὐφροσύνην καὶ εἰς ἑορτὰς ἀγαθὰς καὶ εὐφρανθήσεσθε, καὶ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν εἰρήνην ἀγαπήσατε[5].

Ὁ λόγος Κυρίου παντοκράτορος πρὸς ἐμὲ γενάμενος, φησὶν ὁ προφήτης, προσέταξεν νηστεῦσαι τὴν τετράδα καὶ πέμπτην **630** καὶ ἑβδόμην καὶ δεκάτην, τοῦ μηνὸς δηλονότι· οὐ γὰρ οἷόν τε σαββάτου δεκάτην εἶναι, ὡς καὶ πρότερον ἐπεσημειωσάμεθα. Καὶ εἰκός γε περὶ τοῦ καθ' Ἑβραίους ἑβδόμου μηνὸς ταῦτα προστάττειν Κύριον τὸν παντοκράτορα, ἐν ᾧ ἡ καλουμένη ἐξιλασμοῦ καὶ ταπεινώσεως ἡμέρα[1] ἐπιτελεῖται, ἣν ἄγουσιν Ἰουδαῖοι δημοτελῶς νηστείαν προσαγορεύοντες αὐτήν, προαγνιζομένων ἐν τῇ τετράδι καὶ πέμπτῃ καὶ ἑβδόμῃ τῶν ἐπὶ τὴν δημοτελῆ νηστείαν ἐρχομένων.

Ποσαχῶς δὲ καὶ πῶς νηστεία νόμῳ θείῳ ἄγεται, ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐσαφηνίσθη· πρὸς ἐκείνοις καὶ νῦν ῥητέον ὅτι ἀφεκτέον ὥσπερ τῆς φιληδόνου τρυφῆς, οὕτω καὶ τῶν κατ' ἀλληγορίαν βλαβερῶν καὶ δηλητηρίων τροφῶν· διαδέξεται γὰρ εὐπάθεια τοὺς ἐξομολογησαμένους, καλουμένους οἶκος τοῦ Ἰούδα, χαρά, εὐφροσύνη καὶ ἀγαθαὶ ἑορταί, ἑορτάζοντας αὐτοὺς ἐν τῷ φρονεῖν καὶ πράττειν τὰ δέοντα, κατὰ τὰ ἐν Ψαλμοῖς εἰρημένα· «Φωνὴ ἀγαλλιάσεως καὶ ἐξομολογήσεως

---

1. Ζαχ. 8,17. 2. Ἐξ. 20,7. 3. Μαλ. 2,13. 4. Παρμ. 6,16. 5. Ζαχ. 8,18-19. 6. Πρβλ. Λευϊτ. 23,27.

ἤχου ἑορταζόντων»[1]· καὶ πάλιν· «Συστήσασθε ἑορτὴν ἐν τοῖς πυκάζουσιν ἕως τῶν κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου»[2]. Τούτοις συνάδει τὸ ἐν ἑτέρᾳ ᾠδῇ ἀπαγγελλόμενον οὕτως· «Ἐνθύμιον ἀνθρώπου ἐξομολογήσεταί σοι καὶ ἐγκατάλειμμα ἐνθυμίου ἑορτάσει σοι»[3].

Ἀγαθαὶ δὲ ἑορταὶ ἐπιτελοῦνται ὅταν εἰρηνικῶς διάγῃ ἡ Ἱερουσαλὴμ ἡ πνευματική, οὖσα εἰρήνης ὅρασις, οὐχ ἱλαρῶς τῶν ἑορτῶν γινομένων ὅταν πολέμιοι κρατῶσιν. Ὅταν γὰρ οὕτως ἔχῃ τὰ πράγματα, ὁ Θεὸς ἐρεῖ· «Μεμίσηκα, ἀπῶσμαι τὰς ἑορτὰς ὑμῶν, καὶ οὐ μὴ ὀσφρανθῶ ἐν ταῖς πανηγύρεσιν ὑμῶν»[4]. **632** Καὶ ἔτι ἐπιτείνων τὴν ἀπειλήν· «Θήσω, φησίν, τὰς ἑορτὰς ὑμῶν εἰς πένθος καὶ τὰς ᾠδὰς ὑμῶν εἰς θρήνους»[5].

Ἀπέστω δὲ τὰ ἀνιαρὰ ταῦτα τῆς τῶν πιστῶν συνόδου, ἵνα εἰς χαρὰν καὶ εὐφροσύνην κληθέντες ἀγαθὰς ἑορτὰς καὶ θείας πανηγύρεις ἐπιτελῶμεν, εἰρήνην βαθεῖαν καὶ σὺν αὐτῇ τὴν ἀλήθειαν ἀγαπῶντες. Ἔνθα γὰρ ἀταραξία λογισμῶν καὶ τεταγμένη κατάστασις ψυχῆς, τὸ τερπνὸν τῆς ἀληθείας καὶ τὸ κάλλος αὐτῆς ἐπιφαίνεται. Ὀπτάνεται δὲ ἡ ἀλήθεια μάλιστα ὅταν ἐκ τῆς ἀνταχολουθήσεως τῶν ἀρετῶν γαλήνη ἀγάγῃ καὶ εἰρήνη πρυτανεύῃ, εὐφραινομένων καὶ ἱλαρίαν ἐχόντων τῶν τετυχηκότων τοσαύτης καὶ τοιαύτης εὐπαθείας.

Εἰκός τινα ἀπαιτήσειν πόθεν ἐστοχασάμεθα τὸν παρ' Ἑβραίους ἕβδομον εἶναι μῆνα, οὗ ἡ τετρὰς καὶ αἱ ἄλλαι ἕως τῆς δεκάτης ἡμέρας νηστεῖαι προσετάγησαν εἶναι, ἢ ἐκ τοῦ γεγραμμένου ἐπὶ τέλει τοῦ εἰς ἐξέτασιν προκειμένου προφήτου Ζαχαρία· «Καὶ ἑορτάσατε ἑορτὴν σκηνοπηγίαν»[6]· αὕτη γὰρ οὐκ ἐν ἄλλῳ ἢ τῷ εἰρημένῳ μηνὶ νομίμως ἐπιτελεῖται, ὥσπερ καὶ ἡ τῶν σαλπίγγων καὶ ἡ νηστεία[7]. Ὅτι γὰρ καὶ ἡ νουμηνία τοῦ ἑβδόμου μηνὸς πανηγύρεώς ἐστιν ἑορτὴ σαφῶς ἀπὸ τοῦ Ψαλμοῦ ἔστιν μαθεῖν, τοῦ οὕτω ἔχοντος. «Σαλπίσατε ἐν νεομηνίᾳ σάλπιγγι, ἐν εὐσήμῳ ἡμέρᾳ ἑορτῆς ἡμῶν»[8].

634 Ζαχ. 8, 20-22. Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ἔτι ἥξουσιν λαοὶ πολλοὶ καὶ κατοικοῦντες πόλεις πολλάς, καὶ συνελεύσονται κατοικοῦντες πόλεις εἰς μίαν πόλιν, λέγοντες· Πορευθῶμεν δεηθῆναι τοῦ προσώπου Κυρίου καὶ ἐκζητῆσαι τὸ πρόσωπον Κυρίου παντοκράτορος· πορεύσομαι κἀγώ. Καὶ ἥξουσιν λαοὶ πολλοὶ καὶ ἔθνη πολλὰ ἐκζητῆσαι τὸ πρόσωπον Κυρίου παντοκράτορος ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ τοῦ ἐξιλάσκεσθαι τὸ πρόσωπον Κυρίου[9].

Ὡς πρὸς ῥητὸν προαναφωνεῖ ὁ προφήτης, λόγου Κυρίου παν-

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 41,5. 2. Ψαλ. 117,27. 3. Ψαλ. 75,11. 4. Ἀμ. 5,21. 5. Πρβ. Ἀμ. 8,10. 6. Ζαχ. 14,16. 7. Πρβλ. Λευϊτ. 23,24. Πρβλ. Λευϊτ. 23,24. 8. Ψαλ. 80,4. 9. Ζαχ. 8,20-22.

τοκράτορος γεναμένου πρὸς αὐτόν, τὴν ὑπάρξουσαν ἀποκατάστασιν ἱλαρὰν καὶ πανηγυρικὴν τῇ τῶν Ἑβραίων πληθύι καὶ ταῖς πόλεσι τῆς Ἰουδαίας καὶ μητροπόλει τῇ Ἱερουσαλήμ. Προσέταττε Θεὸς διὰ Μωϋσέως παντὶ τῷ Ἰσραὴλ τρεῖς ἡμέρας τοῦ ἐνιαυτοῦ ἑορτάζειν αὐτῷ ἐν ᾧ ἐξελέξατο τόπῳ, οὐχ ἑτέρῳ τῆς Ἱερουσαλὴμ ὄντι, ἐξ οὗ συνέβαινεν ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων καὶ κωμῶν τῆς Ἰουδαίας συντόνως σπεύδειν ἐν τῇ μητροπόλει, ἐν ᾗ αἱ ἁγιστεῖαι πᾶσαι καὶ ἑορτάσιμοι μυστικαὶ σπουδαὶ ἐπετελοῦντο, ἅπερ πάντα τέλος ἔσχεν ἐν τῷ τῆς αἰχμαλωσίας καιρῷ, ἔξω τῆς θρεψαμένης ἐκριφέντων σχεδὸν τῶν Ἑβραίων πάντων. Ταύτην τὴν οἰκτίστην καὶ ἀνιαρὰν κατάστασιν ὀλοφυρόμενος, ὁ τοῦ Θεοῦ προφήτης Ἱερεμίας ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Θρήνων φησίν· «Ὁδοὶ Σιὼν πενθοῦσιν παρὰ τὸ μὴ εἶναι ἐρχομένους εἰς ἑορτήν· πᾶσαι αἱ πύλαι αὐτῆς ἠφανισμέναι, οἱ ἱερεῖς αὐτῆς ἀναστενάζουσιν»[1]. Πῶς γὰρ οὐκ ἐπένθουν αἱ ὁδοὶ τῆς Σιὼν στερηθεῖσαι τῶν βαδιζόντων, οὐδενὸς σπεύδοντος ἔτι τὴν σπουδὴν ἔχειν ἐπὶ τὰ **636** Ἱεροσόλυμα τοῦ ἑορτάσαι καὶ πανηγυρίσαι χάριν, καὶ τῶν πυλῶν ἠφανισμένων, καταπασθεισῶν ὑπὸ τῶν κρατησάντων τυραννικῶς.

Ταύτῃ τῇ ἐρημίᾳ τῶν καλῶν ἀναγκαίως ἠκολούθησεν τοὺς ἱερέας στενάζειν, ὁρῶντας τὸν καιρὸν ἐν ᾧ ἔδει θεραπεύειν τὸν ἐκλεξάμενον Θεὸν πάσης ἱλαρᾶς προθυμίας ἐκτὸς ὄντα. Ταῦτα τὰ ἀηδῆ πεπαύσεσθαι ὅσον οὔπω προαναφωνῶν ὁ Ζαχαρίας λέγει· «Ἔτι ἥξουσιν λαοὶ πολλοί», ἐπὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ δηλονότι· ἑβδομηκοστὸν γὰρ ἔτος ἤδη ἐνειστήκει τῆς αἰχμαλωσίας, ὡς παρ' αὐτοῦ ἔγνωμεν εὐκτικῶς πρὸς τὸν Θεὸν λέγοντος· «Ἕως τίνος οὐ μὴ ἐλεήσῃς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὰς πόλεις τῆς Ἰουδαίας τοῦτο ἑβδομηκοστὸν ἔτος;»[2]. Εὐθὺς ἐπινεύσαντος Κυρίου παντοκράτορος, πεφανέρωται τῷ εὐξαμένῳ ἡ εἰρηνικὴ ἀγωγὴ τῆς Ἱερουσαλήμ, ἔτι ὡς καὶ πρότερον ἐλεύσεσθαι λαοὺς πολλοὺς ἐκζητῆσαι τὸ πρόσωπον Κυρίου παντοκράτορος, ἀρχὴν λαμβάνοντος πάλιν τοῦ· «Τρεῖς καιροὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ὀφθήσεταί πᾶν ἀρσενικόν σου ἐνώπιόν μου»[3], καὶ τοῦ· «Οὐκ ὀφθήσει ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου κενός»[4], προσφέρων δηλαδὴ τὰ πρὸς τὴν ἱερουργίαν θύματα καὶ ἕτερα δῶρα καὶ τὰ πρὸς τὴν ἑορτάσιμον εὐωχίαν.

Τῆς οὕτω σπουδαζομένης ἱερᾶς συνελεύσεως τέλος κατάλληλον ὑπάρχει τὸ διὰ λιτῶν καὶ ἁγίων προσευχῶν ἐκζητεῖν ἐπιφάνειαν Κυρίου παντοκράτορος, ὀπτανομένου καὶ φανεροῦντος ἑαυτὸν νῷ διαυγεῖ καὶ ἁγιότητος μετέχοντι κατὰ τὸ ἐν μακαρισμοῖς ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος εἰρημένον· «Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται»[5]. Ταύτῃ τῇ νοήσει συμφώνως ὁ θεσπέσιος Παῦλος Ἑβραίοις ἐπιστέλλει «μεταδιώκειν **638** εἰρήνην καὶ τὸν ἁγιασμόν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται

---

1. Θρ. 1,4. 2. Ζαχ. 1,12. 3. Πρβλ. Ἐξ. 23,17. 4. Πρβλ. Ἐξ. 23,15. 34,20. 5. Ματθ. 5,8.

τὸν Κύριον»[1], ἐπείπερ ἐμφανίζεται τοῖς μὴ ἀπιστοῦσιν αὐτῷ καὶ ἐπιφαίνεται τοῖς τηροῦσι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. Ἐν μὲν γὰρ τῇ Σαλομῶντος Σοφίᾳ φέρεται λέξις τοιαύτη· «Φρονήσατε περὶ τοῦ Κυρίου ἐν ἀγαθότητι καὶ ἐν ἁπλότητι καρδίας ἐκζητήσατε αὐτόν, ὅτι ἐγγίζει τοῖς μὴ πειράζουσιν αὐτὸν καὶ ἐμφανίζεται τοῖς μὴ ἀπιστοῦσιν αὐτῷ»[2]. Ἐν δὲ τῷ Εὐαγγελίῳ ὁ Σωτὴρ οὕτω λέγει· «Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με. Ὁ δὲ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρός μου, κἀγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν»[3].

Ἐπὶ τὸ οὕτως ἐκζητῆσαι τὸ πρόσωπον Κυρίου παντοκράτορος ἤρχοντο οἱ πολλοὶ λαοὶ ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ, οὐχ ἵνα Θεὸν εὕρωσιν ἐν τόπῳ καὶ ναῷ διατρίβοντα, ἀλλ' ἵνα εὐχὰς εὐπροσδέκτους ἀναπέμψαντες, νόησιν εὐσεβῆ καὶ φρόνημα ὀρθὸν περὶ τοῦ ἐκζητουμένου καὶ ἐξευμενιζομένου Κυρίου παντοκράτορος σχῶσιν.

Ῥηθείη πρὸς ἀναγωγὴν ἕκαστον τῶν τοῦ προφήτου περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἐνδόξου καὶ ἡγιασμένης[4] ὑπὸ τοῦ παμβασιλέως Σωτῆρος, δοξάσης ἐν τοῖς καιροῖς τῶν διωγμῶν πάσης ἱλαρᾶς καὶ εἰρηνικῆς καταστάσεως, ὅσον ἐπὶ τοῖς πορθήσασιν, γεγενῆσθαι ἐκτός, τὸ πολλοὺς λαοὺς πάλιν ἐλεύσεσθαι πρὸς αὐτὴν καὶ κατοικοῦντας πόλεις πολλάς, τὰς κατὰ διαφόρους παροικίας ἐκκλησίας, ὡς τοὺς ἁπανταχοῦ ἐν ταῖς προειρημέναις πόλεσιν κατοικοῦντας εὐσεβεῖ φρονήματι καὶ ἀνεπιλήπτῳ βίῳ εἰς μίαν πόλιν ἐκ πλειόνων συνελεύσεσθαι, ἐπὶ τῷ ἐξευμενίσασθαι καὶ ἐξιλάσασθαι τὸ πρόσωπον Κυρίου καὶ ἐκζητῆσαι αὐτὸ δι' 640 εὐπροσδέκτων προσευχῶν καὶ ζητήσεων τῶν ὑπὲρ τοῦ ὀφθῆναι Θεόν.

Καὶ ἐπεὶ ἐράσμια καὶ πολυπόθητα τὰ προαναφωνηθέντα, καὶ αὐτὸς ὁ προφήτης λαβὼν ἔρωτα τῶν ἐλπιζομένων, συνελθεῖν ὠρέχθη τοῖς συνελθοῦσιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ λαοῖς πολλοῖς καὶ κατοικοῦσιν ἐν πλείοσιν πόλεσιν· «Πορεύσομαι κἀγώ», φησίν.

Πιστοποιεῖται δὲ τὰ πλήθη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὡς προθύμως προσδοκᾶν τὰ προθεσπισθέντα, ὅταν ὁ προειπὼν προκατάρξηται σπεύδειν ἐπὶ τὰ προαναφωνηθέντα.

Δυνατὸν ἐκ προσώπου τοῦ Σωτῆρος εἰρῆσθαι τό· «Πορεύσομαι κἀγώ»· αὐτοῦ γὰρ πορευομένου ἐφέπονται αὐτῷ οἱ πρὸς οὓς ἡ ἐπαγγελία, κατὰ τὸ λεχθέν· «Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ, ἀγαλλιάσεται Ἰακὼβ καὶ εὐφρανθήσεται Ἰσραήλ»[5], ὡς καὶ τὸν Πατέρα αὐτὸν φάσκειν· «Ἐγὼ ἤγειρα αὐτὸν βασιλέα· οὗτος οἰκοδομήσει τὴν πόλιν μου, καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ μου ἐπιστρέψει, οὐ μετὰ λύτρων οὐδὲ μετὰ δώρων»[6].

Τί δὲ ὑπάρξεται οἰκοδομηθείσης τῆς καλλιπόλεως καὶ ἐπιστραφέντος τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας, ἢ τὸ ἁπανταχόθεν ἥκειν

---

1. Ἑβρ. 12,14. 2. Πρβλ. Σ. Σολ. 1,1,2. 3. Ἰω. 14,21. 4. Πρβλ. Ἐφ. 5,26. 5. Ψαλ. 13,7. 6. Ἡσ. 45,13.

λαοὺς πολλοὺς καὶ ἔθνη πολλὰ ἐξιλάσασθαι τὸ πρόσωπον Κυρίου παντοκράτορος καὶ ἐκζητῆσαι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ὅπερ ἐστὶν «εἰκὼν» αὐτοῦ, τυγχάνοντος «ἀοράτου Θεοῦ»[1], καὶ «χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ»[2], ὡς τὸν προσβαλόντα αὐτῷ νῷ καθαρῷ ὁρᾶν τὸν Πατέρα, τὸν ἀόρατον Θεὸν δηλονότι. «Ὁ γὰρ ἐμὲ ἑωρακὼς ἑώρακε τὸν Πατέρα»[3], τοῦ ἰδεῖν τὸν Υἱὸν πόθον ἐχόντων καὶ τῶν ἀγγέλων[4].

Εἴρηται ἐν Εὐαγγελίῳ ὡς οἱ ἄγγελοι τῶν ἐν τῇ Ἐκκλη-642
σίᾳ «τὸ πρόσωπον διὰ παντὸς βλέπουσιν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατρός»[5], ὅπερ θεάσασθαι γλιχόμενοι καὶ οἱ ἐν ἀνθρώποις ἅγιοί φασιν· «Ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου καὶ σωθησόμεθα»[6]. Πρὸς ταύτην την αἴτησιν ἐπινεύσαντος τοῦ παρακληθέντος προαναφωνοῦν τὸ ἅγιον Πνεῦμά φησιν· «Ὀφθήσεται ὁ Θεὸς τῶν θεῶν ἐν Σιών»[7].

Τούτου τὸ πρόσωπον ἐκζητήσαντες καὶ εὑρόντες, ἐμφανίσαντος αὐτὸ τοῦ γεννήσαντος, ἀγαλλιώμεθα ἐξιλασκόμενοι, φανέντος αὐτοῦ ἡμῖν μετὰ αὐτάρκη ζήτησιν αὐτοῦ.

Πῶς ἐκ πόλεων εἰς μίαν πόλιν τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ συνέρχονται οἱ ἐξιλασκόμενοι τὸ πρόσωπον Κυρίου παντοκράτορος καὶ ἐκζητοῦντες αὐτὸ ἐπιστατέον.

Καὶ ὅρα εἰ οἱ ἐν πλείοσιν προκοπαῖς τῶν ἀρετῶν καὶ γνώσεως τῆς ἀληθείας φθάσαντες πλειόνων πόλεών εἰσιν πολῖται, μεθ' ἃς ἔτι διαβάντες εἰς τὴν ὡσανεὶ μητρόπολιν, τὴν τελειοτάτην Θεοῦ γνῶσιν, ἐν τῇ ἐπουρανίῳ ⟨πο⟩λιτε⟨ύ⟩ονται Ἱερουσαλήμ. Ἀποδράσης λύπης, ὀδύνης, στεν⟨αγ⟩μοῦ ⟨ὡς⟩ αἰώνιον διαδέξασθαι εὐφρ⟨ο⟩σύνην[8], ἔφη, μετὰ τ⟨ῶν⟩ μυριάδων τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν τῆς Ἐκκλησίας πρωτοτόκων ἑορταστέον, κατὰ τὴν ἀποστολικὴν γραφήν· «Προσεληλύθατε γάρ, φησίν, Σιὼν ὄρει καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ, καὶ μυριάσιν ἀγγέλων, πανηγύρει, καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανῷ»[9].

Ζαχ. 8, 23. Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐὰν ἐπιλάβωνται δέκα ἄνδρες ἐκ 644 πασῶν τῶν γλωσσῶν τῶν ἐθνῶν καὶ ἐπιλάβωνται τοῦ χρασπέδου ἀνδρὸς Ἰουδαίου λέγοντες· Πορευσόμεθα μετὰ σοῦ, διότι ἀκηκόαμεν ὅτι Θεὸς μεθ' ὑμῶν ἐστιν[10].

Ὑπογράφει τὸν καιρὸν ἡ προφητεία καθ' ὃν ἥξουσιν λαοὶ πολλοὶ καὶ ἔθνη πολλὰ ἐξιλάσασθαι τὸ πρόσωπον Κυρίου παντοκράτορος καὶ ἐκζητῆσαι αὐτό, οὐχ ἕτερον ὄντα τῆς τοῦ Σωτῆρος εἰς ἀνθρώ-

---

1. Κολ. 1,15. 2. Ἑβρ. 1,3. 3. Ἰω. 14,9. 4. Πρβλ. Α' Πέτρ. 1,12. 5. Πρβλ. Ματθ. 18,10. 6. Ψαλ. 79,4. 7. Ψαλ. 83,8. 8. Πρβλ. Ἡσ. 35,10. 51,11. 9. Ἑβρ. 12,22-23. 10. Ζαχ. 8.23.

πους ἐπιδημίας, καθ' ὃν ἐγεννήθη ἐκ τῆς παρθένου ὁ Ἐμμανουήλ, ἐν ἡμῖν τοῦ Θεοῦ λοιπὸν γεγενημένου· ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ ὀφθέντος ἐπὶ τῆς γῆς καὶ συναναστραφέντος τοῖς ἀνθρώποις[1], τῶν ἁπανταχοῦ ἀνθρώπων κλῆσις ἔσται ὡς ἐκκειμένη δηλοῖ προφητεία ὧδε ἔχουσα· «Ἐν ταῖς ἡμέραις ὅταν δέκα ἄνδρες ἐκ πασῶν τῶν γλωσσῶν τῶν ἐθνῶν ἐπιλάβωνται τοῦ κραςπέδου ἀνδρὸς Ἰουδαίου».

Ὑπὲρ δὲ τοῦ νοῆσαι τὸ βούλημα τοῦ ἐκτεθέντος προφητικοῦ ῥητοῦ, πρῶτον σκοπητέον τίς ὁ εἷς ἀνὴρ Ἰουδαῖος κατ' ἐξοχὴν ὀνομαζόμενος· οὐκ ἄλλος δ' οἶμαι τυγχάνει οὗ σημαίνει ὁ Ἀπόστολος Ἑβραίοις γράφων· «Πρόδηλον ὅτι ἐξ Ἰούδ⟨α⟩ ἀνατέταλκεν ὁ Κύριος ἡμῶν»[2], ἐπὶ τὸ ἡγεῖσθαι καὶ βασιλεύειν τῶν ἐν κρυπτῷ Ἰουδαίων, πνεύματι ἀλλ' οὐ γράμματι[3], περιτεμνομένων οὐ τὴν σάρκα ἀλλὰ τὴν καρδίαν· περὶ γὰρ αὐτοῦ ἐκλαμβάνομεν τὸ ἐν ὕμνοις εἰρημένον ὑφ' ἑκάστου διορατικοῦ· «Βασιλεύς μου Ἰούδα»[4]. Ἡ αὐτὴ νόησις ὑποβάλλεται καὶ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Ἰακὼβ εἰρημένῃ εὐλογίᾳ ὧδε ἐχούσῃ· «Ἰούδα, σὲ αἰνέσαισαν οἱ ἀδελφοί σου»[5]· καὶ μεθ' ἕτερα· «Οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα, καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται, καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν»[6]. Οὐ γὰρ ἑνὸς ἔθνους, ἀλλὰ πάντων ὁμοῦ μακαρία **646** προσδοκία τυγχάνει, πληρουμένης προφητείας περὶ κλήσεως πάντων ἀνθρώπων ὧδε ἐχούσης· «Ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαὶ καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσιν»[7]. Τούτου τοῦ ἀναστάντος ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαὶ καὶ ἀνατείλαντος ἐκ τοῦ Ἰούδα ἀληθινοῦ Ἰουδαίου ὄντος ἐπιλαβόμενοι τοῦ κραςπέδου τοῦ ἱματίου ἄνδρες δέκα ἐκ πασῶν τῶν γλωσσῶν τῶν ἐθνῶν φασιν αὐτῷ ὡς ἡγουμένῳ καὶ στρατηγῷ, μᾶλλον δὲ ἀρχιερεῖ καὶ παμβασιλεῖ· «Πορευθῶμεν δὲ μετὰ σοῦ, διότι ἀκηκόαμεν ὅτι ὁ Θεὸς ἐν ὑμῖν ἐστιν», φανερὸν δ' ὅτι τοῖς κατὰ τὸ νοητὸν Ἰουδαίοις, τοῖς ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνοῦσι τῷ Θεῷ, οὐκ ἐν Ἱεροσολύμοις ἢ τῷ Σαμαριτῶν ὄρει[8]. Ὡς γὰρ οὐκ ἐν τόπῳ οἱ ἄγγελοι προσκυνοῦσιν τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, περὶ οὗ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα λέγει· «Προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ»[9], οὕτως οὐδὲ οἱ ἐξ ἀνθρώπων προσκυνηταὶ τοῦ Θεοῦ ἐν τόπῳ τινὶ προσκυνοῦσιν, νοητῶς αὐτὸ ἐνεργοῦντες, «πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ»[10].

Τούτων προ⟨τ⟩εθεωρημένων, εἱρμὸς καλεῖ ἐκλαβεῖν πῶς ἀπὸ πασῶν τῶν ⟨γ⟩λωσσῶν τῶν ἐθνῶν δέκα ἄνδρες ἐπιλήμψονται τοῦ κραςπέδου, τοῦτ' ἔστιν τοῦ σώματος τοῦ πνευματικοῦ Ἰουδαίου.

Ὁ δέκα ἀριθμὸς μυστικῶς κατ' ἀλληγορίαν καὶ ἐνταῦθα κεῖται, ὡς καὶ ἐν ἑτέροις θεοπνεύστοις λογίοις περὶ ὧν ἐξῆς ἐροῦμεν, πρῶτον εἰπόντες ὡς ἀδύνατόν ἐστιν ἐκ πάντων τῶν ἐθνῶν καὶ πασῶν τῶν γλωσσῶν αὐτῶν, μυρίων καὶ πολὺ ἀνθρώπων ὄντων, μόνους δέκα

---

1. Πρβλ. Βαρ. 3,38. 2. Ἑβρ. 7,14. 3. Πρβλ. Ρωμ. 2,28,29. 4. Πρβλ. Ψαλ. 59,9. 107,9. 5. Γεν. 49,8. 6. Γεν. 49,10. 7. Ἡσ. 11,10. Ρωμ. 15,12. 8. Πρβλ. Ἰω. 4,20-21. 9. Πρβλ. Ψαλ. 96,7. 10. Πρβλ. Ἰω. 4,23.

ἄνδρας κατὰ πρόχειρον τοῦ ἀριθμοῦ λαμβανομένου ἠκολουθηκέναι τῷ Ἰησοῦ· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ ἀληθῶς Ἰουδαῖος ἀνατείλας ἐκ τοῦ Ἰούδα. Μή ποτ' οὖν πάντα τὰ πλήθη τὰ ἐκ διαφόρων ἐθνῶν καὶ γλωσσῶν προσελθόντα τῷ εὐαγγελίῳ ἐπὶ τῷ κατ' αὐτὸ πολιτεύεσθαι καὶ γνῶσιν ἔχειν **648** τῆς Ἁγίας Τριάδος μυστικῶς δέκα τυγχάνουσιν, παραπλησίως τῷ λεχθέντι παρὰ Ματθαίῳ ὑπὸ Ἰησοῦ παραβολῆς τρόπῳ· «Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις»[1], τῶν πιστευσάντων πάντων τυγχανόντων τῶν δέκα παρθένων νοήσει τοιᾷδε.

Πᾶς ἄνθρωπος ζῷον ὢν πέντε αἰσθήσεις ἔχει, ὄψιν, ἀκοήν, ὄσφρησιν, γεῦσιν, ἁφήν· πρὸς ταύταις καὶ κατὰ τὴν διάνοιαν τὰς ἴσας ἔχει· ὀφθαλμοὺς πεφωτισμένους, ἀκοήν, περὶ ἧς ὁ προφήτης εὐχαριστῶν τῷ μεγαλοδώρῳ φησίν· «Προσέθηκέν μοι ὠτίον τοῦ ἀκούειν»[2]. Ἔστι δὲ συγγενὴς τῇ ἐν κρυπτῷ ὄψει καὶ ἀκοῇ ὄσφρησις, καθ' ἣν ἀντιλαμβάνεσθαι προσήκει τῆς «Χριστοῦ εὐωδίας»[3], καὶ πνοῆς τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ μύρων. Ἔστι δὲ καὶ γεῦσις καὶ ἁφὴ παρὰ τὰς κοινάς, καθ' ἃς γεύσασθαι ἔστιν ὅτι Χριστὸς ὁ Κύριος[4], καὶ ἅψασθαι καὶ ψηλαφῆσαι τοῦ τῆς ζωῆς Λόγου[5]. Πάντες οὖν ὅσοι ποτ' ἂν ὦσιν οἱ τοῦ εὐαγγελίου μαθηταί, ὅταν ἀδιαφθόρους ἔχωσιν τὰς αἰσθήσεις, τάς τε ἔξω καὶ τὰς ἔνδον, δέκα παρθένοι τυγχάνουσιν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ βασιλευόμενοι· εἰ δέ ποτε ἐκ ῥᾳθυμίας ἀφέντες τινὲς τὰς τοῦ ἔσω ἀνθρώπου αἰσθήσεις κατὰ μόνας τὰς θνητὰς ἐνεργοῖεν, μωραὶ πέντε παρθένοι γενήσονται, μόνοις τοῖς αἰσθητοῖς ἐπανέχουσαι, ὡς καὶ τοῦ φωτὸς αὐτῶν οὐ τρεφομένου, ἐλαίου σβέσις καὶ ἐπίλειψις ἔσται.

650 Κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον ἐκ πασῶν γλωσσῶν καὶ ἐθνῶν ἄνδρες δέκα τυγχάνουσιν πορευόμενοι μετὰ τοῦ ἀληθινοῦ Ἰουδαίου οἱ ἀμφότερα τὰ γένη τῶν αἰσθήσεων ἄχραντα καὶ ἀδιάφθορα φυλάξαντες, κατὰ τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου· «Ἡ χάρις» καὶ εἰρήνη ἔσται «μετὰ τῶν ἀγαπώντων τὸν Κύριον ἡμῶν Χριστὸν ἐν ἀφθαρσίᾳ»[6].

Εἰκὸς τοὺς τοῦ γράμματος φίλους νομίσαι ἄνδρας δέκα εἶναι τοὺς εἰς ἔργα μεταβαλόντας τὴν δεκάλογον διακονηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἱεροφάντου· ἀλλὰ καὶ χριστιανοὺς τοὺς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ ἔχοντας ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ δεκάτου στοιχείου καὶ παρ' Ἕλλησιν καὶ Ἑβραίοις· οὐ μόνον γὰρ ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς ἀλλὰ καὶ τοῖς Ἑβραίων στοιχείοις τὸ ι δέκατόν ἐστιν.

Ὅπως δὲ ἀβίαστος φανῇ ἡ ἐπιστημονικὴ θεωρία τῶν ἀριθμῶν καὶ κατὰ τὴν θεόπνευστον Γραφήν, πολλὰ μὲν ἔστιν παραγαγεῖν· ἀρκεῖ δ' ἐπὶ τοῦ παρόντος συγχρήσασθαι λέξεσιν Παύλου τοῦ ἀποστόλου καὶ Ἰωάννου τοῦ ἠγαπημένου ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ μαθητοῦ. Ὁ μὲν γὰρ Ῥωμαίοις γράφει τὸν Θεὸν εἰρηκέναι· «Κατέλιπον ἐμαυτῷ ἑπτακισχιλίους ἄνδρας οἵτινες οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ βάαλ»[7], ὁ δὲ «ἔπε-

---

1. Ματθ. 25,1. 2. Ἡσ. 50,4. 3. Β' Κορ. 2,15. 4. Πρβλ. Α' Πέτρ. 2,3. 5. Πρβλ. Α' Ἰω. 1,1. 6. Ἐφ. 6,24. 7. Ρωμ. 11,4.

σθαι τῷ ἀρνίῳ», δηλαδὴ τῷ Σωτῆρι, «παρθένων ἑκατὸν τεσσεράκοντα τέσσαρας χιλιάδας, μετὰ γυναικῶν μὴ μεμολυσμένων»[1].

Οὐ γὰρ δυνατὸν ταῦτα ἐπὶ ἱστορίας λαβεῖν· πῶς γάρ, τοσούτου πλήθους καταλιπέντος θεοσεβῶν ἀνδρῶν, ὁ μέγας προφήτης Ἠλίας ἠγνόει, ὡς φάναι· «Ἐγὼ ὑπολέλειμμαι μόνος καὶ ζητοῦσι τὴν ψυχήν μου τοῦ λαβεῖν αὐτήν»[2]; Πῶς δὲ καὶ τοσαύτας χιλιάδας παρθένων μάλιστα ἀνδρῶν ἐπὶ ῥητοῦ ἔστι λαβεῖν, τότε μάλιστα ὅτε τὰ τῆς ἀναλήμψεως τοῦ Σωτῆρος οὐ **652** πρὸ πολλοῦ ἐγεγόνει, ὡς τὸν Ἰωάννην ἀκμὴν ἐν ἀνθρώποις εἶναι;

Ἀλλὰ μὴν ἕκαστον τούτων ἀληθῶς γέγονεν οὐ πάντως τῶν ἀριθμῶν ἐπὶ αἰσθήσεως λαμβανομένων. Ἑπτάκις μὲν γὰρ χίλιοι ἄνδρες μὴ κάμψαντες γόνυ τῇ βάαλ τυγχάνουσιν οἱ μυστικῶς ὑποκείμενοι τῷ σαββατισμῷ τῷ ἀποκειμένῳ τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ[3], ἔχοντες οἰκειότητα πρὸς τὴν χιλιάδα καὶ τὴν ἀπ' αὐτῆς συνισταμένην ἑβδομάδα. Πολλαχοῦ γὰρ ἔστιν ἰδεῖν τὸν χίλια ἀριθμὸν θεοπρεπῶς μνημονευόμενον, ὥσπερ καὶ ἐν τῷ περὶ Θεοῦ ἀπαγγελλομένῳ οὕτως· «Ἐμνήσθη εἰς τὸν αἰῶνα διαθήκην λόγου αὐτοῦ, οὗ ἐνετείλατο τῷ Ἀβραὰμ εἰς χιλίας γενεάς»[4]. Κατ' οὐδὲν γὰρ τῶν σημαινομένων χίλιαι ὑπάρξουσι γενεαὶ μέχρι τῆς τοῦ κόσμου συντελείας, ὡς ἐντελέστερον προηγουμένως ἐν ἄλλοις ἀποδέδεικται.

Ἐκ ταύτης οὖν τῆς μυστικῆς χιλιάδος ἑβδομὰς συνίσταται, καθ' ἣν οἱ γνησίως θεοσεβοῦντες μόνον τὸν τῶν πάντων αἴτιον γονυπετοῦσιν.

Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀκολουθήσαντες παρθένοι μετὰ γυναικὸς οὐ μεμολυμμένοι ὑπόκεινται τῷ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες ἀριθμῷ τῶν χιλιάδων.

Ἔτι δὲ μάλιστα τὸ ἀπίθανον τῆς ἱστορίας φανεροῦται ἐκ τοῦ τεταγμένως ἀφ' ἑκάστης φυλῆς τοῦ Ἰσραὴλ δώδεκα χιλιάδας παρθένων ἀνδρῶν συμπληροῦσθαι· τάχα οὐδὲ ἐκ πάσης τῆς ἀνθρωπότητος τοσοῦτον ἀριθμὸν οἷόν τε συμπληροῦσθαι διὰ Χριστὸν ἀγαμούντων ἔτι τοῦ Ἰωάννου ἐπὶ γῆς διατρίβοντος.

654 Ἐπεὶ οὖν τὰ τῆς λέξεως ἀδυνάτως ἔχει, φαμὲν τοσαύτας εἶναι χιλιάδας τῶν ἀμολύντως καὶ ἀμώμως βιούντων διὰ τὴν ἀρετὴν τὴν προσοῦσαν τῷ ἀριθμῷ· ἔστι γὰρ τετράγωνος, οὗ πᾶσα πλευρὰ δωδεκάς ἐστιν χιλιάδων, πολλῆς καὶ τούτου τοῦ ἀριθμοῦ προνομίας οὔσης, ὡς τῷ ἀναλέξαντι ἀπὸ τῆς Γραφῆς ἔσται δῆλον.

Σαφήνεια δὲ ἀναντίρρητος περὶ τούτων γέγονεν ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰωάννου καὶ τῆς πρὸς Ῥωμαίους Παύλου ἐπιστολῆς, ἅπερ ὁ ἀναγνοὺς ὄψεται τὰ περὶ τῶν ἀριθμῶν θεῖα θεωρήματα ἐπεσπαρμένα τῇ Γραφῇ, τῇ τε πρὸ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Σω-

---

1. Πρβλ. Ἀποκ. 14,3. 2. Γ' Βασ. 19,10. 3. Πρβλ. Ἑβρ. 4,9. 4. Ψαλ. 104,8.

τῆρος, αὕτη δ' ἐστὶν ἡ καλουμένη Παλαιὰ Διαθήκη, καὶ τῇ μετὰ τὴν δεῦρο τοῦ Χριστοῦ ἄφιξιν, προσαγορευομένη Καινῇ.

Ζαχ. 9,1-2. Λῆμμα λόγου Κυρίου ἐν γῇ Σεδρὰχ καὶ Δαμασκοῦ, διότι Κύριος ἐφορᾷ ἀνθρώπους καὶ πάσας τὰς φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ, καὶ Ἡμὰθ ἐν τοῖς ὁρίοις αὐτῆς[1].

⟨Οἱ⟩ ἅγιοι ὑπηρέται ὄντες τοῦ θείου λόγου[2] λαμβάνουσιν αὐτὸν[3] Θεοῦ διδόντος, ὡς θεοληπτουμένους κατὰ τὸν ἐν Χριστῷ λαλοῦντα κηρύττειν τὴν τῶν ἐσομένων γνῶσιν· τούτῳ τῷ τρόπῳ ὁ Ἀμβακοὺμ κατεχόμενος λῆμμα θεῖον τεθέαται· γέγραπται γὰρ περὶ αὐτοῦ· «Λῆμμα Κυρίου εἶδεν Ἀμβακοὺμ ὁ προ**656**φήτης»[4]. Καὶ ἐνταῦθα τοίνυν περὶ τῆς οὕτω θεοφορίας λῆμμα λόγου Κυρίου ἀπήγγελται.

Τί δὲ τὸ λῆμμα τοῦ λόγου καὶ περὶ τίνων βούλεται λέγειν;

Ἐν τῇ γῇ, φησίν, τοῦ Σεδρὰχ καὶ Δαμασκοῦ καὶ Ἡμὰθ ἐν τοῖς ὁρίοις Δαμασκοῦ γίνεται, ἐφορῶντος Θεοῦ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰς τοῦ Ἰσραὴλ φυλάς. Μακάριον δ' ἐστὶν τὸ ὑπὸ Θεοῦ ὁρᾶσθαι, κατὰ τό· «Ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους»[5], καὶ τὸν εὐχόμενον τούτου τυχεῖν φάσκοντα εὐκτικῶς· «Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ καὶ ἐλέησόν με»[6].

Ἐπίστησον εἰ δύναται ἡ γῆ τοῦ Σεδρὰχ τὴν τοῦ παλαιοῦ λαοῦ δεικνύναι πληθύν, πεπιστευκότων εἰς τὸν Σωτῆρα λέγοντα· «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πραΰς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν»[7]. Ὁ δὲ Δαμασκὸς αἰνίττεται τοὺς ἀπὸ εἰδώλων κεκλημένους· πολλὴ γὰρ δεισιδαιμονία σπουδάζεται τοῖς Δαμασκηνοῖς. Διὸ καὶ ἀπεναντίως ἔχοντες τοῖς εὑροῦσιν ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος πραΰ καὶ ταπεινοῦ ὄντος τῇ καρδίᾳ, ὠμόθυμοι καὶ ἐξηγριωμένοι, φονῶντες κατὰ τῶν πέλας εἰσίν. Διὸ «αἷμα πίνοντες» προσαγορεύονται Ἑλλήνων φωνῇ καὶ «αἷμα σάκκου», φόνου πλήρεις τυγχάνοντες, ὡς εἶναι ἀνθρώπους ἐφορωμένους ὑπὸ Κυρίου παντοκράτορος, τοὺς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν προσεληλυθότας τῇ πίστει, μεθ' οὓς δεύτεροι τυγχάνουσιν οἱ ἀπὸ τῶν φυλῶν τοῦ Ἰσραήλ.

Πάντες οἱ μνημονευθέντες, πρὸ τῆς θείας κλήσεως ἄγριοι τυγχάνοντες, ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Δαμασκηνῶν γῆς ἐτύγχανον, οὕστερ ἔτι παιδίον ὢν Ἰησοῦς ἐπρονόμευσεν, λαβὼν «τὰ σκῦλα **658** Σαμαρείας καὶ τὴν δ⟨ύ⟩ναμιν Δαμασκοῦ ἀπέναντι βασιλέως Ἀσσυρίων»[8].

Ὅρα εἰ ταύτην τὴν νίκην τοῦ νηπίου τοῦ μήπω ἔχοντος ἡλικίαν «καλεῖν πατέρα ἢ μητέρα»[9] αἰνίττεται ἡ κλῆσις τῶν ἀπὸ ἀνατολῆς μάγων ἐλθόντων ἀπὸ ἀνατολῶν ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα προσκυνῆ-

---

1. Ζαχ. 9,1-2. 2. Πρβλ. Λουκ. 1,2. 3. Πρβλ. Β' Κορ. 12,1-4. 4. Ἀββ. 1,1. 5. Ψαλ. 33,16. Α' Πέτρ. 3,12. 6. Ψαλ. 24,16. 7. Ματθ. 11,29. 8. Ζαχ. 9,2-4. 9. Ἡσ. 8,4.

σαι τῷ τεχθέντι ἐκεῖ βασιλεῖ, ποδηγούμενοι ὑπὸ ἀστέρος φανέντος αὐτοῖς, ὡς διαγορεύει τὸ κατὰ Μαθθαῖον Εὐαγγέλιον[1].

Ζαχ. 9,2-4. Τύρος καὶ Σιδών, διότι ἐφρόνησαν σφόδρα. Καὶ ᾠκοδόμησεν Τύρος ὀχυρώματα ἑαυτῇ καὶ ἐθησαύρισεν ἀργύριον ὡς χοῦν καὶ συνήγαγεν χρυσίον ὡς πηλὸν ὁδῶν. Διὰ τοῦτο Κύριος κληρονομήσει αὐτὴν καὶ πατάξει εἰς θάλασσαν τὴν δύναμιν αὐτῆς, καὶ αὕτη ἐν πυρὶ καταναλωθήσεται[2].

Διὰ τῶν ἐκκειμένων ὀνομάτων ἢ πάντων τῶν ἐθνῶν κλῆσις σημαίνεται. Πάνυ γὰρ εἰδωλολάτραι τυγχάνουσιν Τύριοι καὶ Σιδώνιοι. Τὸ γὰρ λεγόμενον ἐν ἑνὶ τῶν Ψαλμῶν· «Προσκυνήσουσιν αὐτῷ θυγατέρες Τύρου ἐν δώροις»[3], τὴν κλῆσιν αἰνίττεται τῶν «ἐλπίδα μὴ ἐχόντων, καὶ ἀθέων ἐν κόσμῳ»[4] ἐθνῶν τὴν ἐπιστροφήν. Κατὰ τὴν αὐτὴν νόησιν ἐκληπτέον καὶ τὸ ἐν ἑτέρᾳ ᾠδῇ ἔχον οὕτω· «Δεδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ, ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ, καὶ ἰδοὺ ἀλλόφυλοι, καὶ Τύρος καὶ λαὸς Αἰθιόπων, οὗτοι ἐγενήθησαν ἐκεῖ»[5]. Τότε γὰρ τότε γίνονται ἐν τῇ δεδοξασμένῃ Θεοῦ πόλει, ὅταν ἐπιστραφῶσιν ἀφ' ἧς εἶχον ἀσεβείας καὶ δει660σιδαιμονίας οἵ τε ἀλλόφυλοι, Τύριοί τε καὶ λαὸς Αἰθιόπων, ἵνα μερὶς καὶ κλῆρος Θεοῦ χρηματίσωσι, ἀποπαθόντες τὴν ἀλλοφύλων πλάνην καὶ τὴν Τυρίων καὶ Αἰθιόπων εἰδωλολατρείαν.

Πειρατέον εἰς τὰ προκείμενα καὶ τὰ ἐν Εὐαγγελίῳ συμπαραλαβεῖν οὕτως ἔχοντα· «Οὐαί σοι, Χοραζίν, οὐαί σοι, Βηθσαϊδά· ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ μετενόησαν»[6]. Τῶν γὰρ τεραστίων Ἰησοῦ δυνάμεων ἐπιτελεσθεισῶν, οὐ μετενόησαν οἱ τῆς Χοραζὶν καὶ Βηθσαϊδὰ πολῖται ὄντες Ἰουδαῖοι, μετεγνωκότων ἂν Τυρίων καὶ Σιδωνίων εἰ παρ' αὐτοῖς ἐγεγόνεσαν· πλὴν εἰ καὶ τότε μὴ εἶδον τὰς παραδόξους Ἰησοῦ δυνάμεις, ἀλλ' ὕστερόν ποτε θεασάμενοι αὐτάς, πιστεύσαντες τῷ ἐπιτελέσαντι ἐληλύθασιν εἰς μετάνοιαν.

Τὴν ἐσομένην γοῦν αὐτῶν κλῆσιν δηλοῖ καὶ ἡ προκειμένη προφητεία οὕτως ἔχουσα· «Τύρος καὶ Σιδὼν διότι ἐφρόνησαν σφόδρα», ἀλαζονευομένη ὡς «οἰκοδομῆσαι ὀχυρώματα» ἃ ἔδοξεν εἶναι ἀκαθαίρετα· σοφιστικοὶ δὲ καὶ ἐριστικοὶ λόγοι τυγχάνουσι ταῦτα, ἐφ' οἷς μέγα φρονοῦσα δυσάλωτος καὶ ἀήττητος ὑπελάμβανεν ὑπάρχειν. Περὶ τῶν τοιούτων φρουρίων σπουδαζομένων τοῖς ἑτεροδόξοις, ὡς καθαιρεθησομένων ὑπὸ τῶν ὑπὸ Θεῷ στρατευομένων, γράφει ὁ Ἀπόστολος· «Τὰ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικὰ ἀλλὰ δυνατὰ τῷ Θεῷ, πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων, λογισμοὺς καθαιροῦντες, καὶ

---

1. Πρβλ. Ἡσ. 8,4. 2. Πρβλ. Ματθ. 2,1. 3. Ψαλ. 44,13. 4. Πρβλ. Ἐφ. 2,12. 5. Ψαλ. 86,3,4. 6. Ματθ. 11,21.

πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ»[1]. Οὐ γὰρ περὶ αἰσθητῶν ὀχυρωμάτων συγκαθαιρουμένων λογισμοῖς, τοῦτ' ἔστιν λόγοις ἐριστικοῖς, φησὶν ἡ ἀποστολικὴ λέξις. Καὶ πρὸς τὴν Νινευή, **662** μεταλαμβανομένην εἰς τὸ «ὡραϊσμένη», μέγα φρονοῦσαν ἐφ' οἷς κατεσκεύασεν ἔρχεσιν καὶ φρουρίοις ἀκαταμαχήτοις, ὁ καθαιρέτης τῶν τοιούτων ἀπειλῶν φησιν· «Καὶ σὺ μεθυσθήσει καὶ ἔσει παρεωραμένη, καὶ ζητήσεις σεαυτῇ στάσιν ἐξ ἐχθρῶν. Τὰ ὀχυρώματά σου συκαῖ σκοπούς ἔχουσαι, καὶ ἐὰν σαλευθῶσιν πεσοῦνται εἰς στόμα ἔσθοντος»[2].

Πῶς γὰρ οὐ παροραθείη ὑπὸ τοῦ προνοητοῦ τῶν ὅλων ἡ μεθυσθεῖσα ἀπὸ τοῦ τῆς ἀσωτίας οἴνου, ὃν ἀπαγορεύει καὶ τὴν πόσιν αὐτοῦ ὁ ἐν Χριστῷ λαλῶν Ἀπόστολος γράφων· «Μὴ μεθύσκεσθε οἴνῳ ἐν ᾧ ἐστιν ἀσωτία»[3]; Πῶς γὰρ οὐ τοιοῦτος ὁ τρυγώμενος ἀπὸ τῆς σοδομηνῆς ἀμπέλου καὶ τῆς τῶν Γομόρρων χληματίδος, ὃν θυμὸν δρακόντων καὶ ἰὸν ἀσπίδων ἄνιατον εἶναι ἡρμήνευσεν Μωϋσῆς φάσκων· «Οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν ἀνόητοι· ἐκ γὰρ ἀμπέλου Σοδόμων ἡ ἄμπελος αὐτῶν»[4], καὶ μετ' ὀλίγα· «Θυμὸς δρακόντων ὁ οἶνος αὐτῶν καὶ ἰὸς ἀσπίδων ἄνιατος»[5];

Τούτου τοῦ πόματος ἡ μεταλαβοῦσα εἰς μέθην παροραται ὑπὸ τοῦ κηδεμόνος Θεοῦ, ὡς μηκέτι στάσιν εὑρίσκειν, ἀοράτων ἐχθρῶν ἐπικειμένων, πορθούντων πολεμίων ἰσχυρῶν δίκην. Τί δ' ἕψεται τούτῳ τῷ κλόνῳ, ἢ τὰ ὀχυρώματα αὐτῆς, ἃ ἀσφαλῆ καὶ ἀσάλευτα ἡγεῖτο, εἰς τοσοῦτον ἀσθενήσειν ὡς δίκην συκῶν σκοποὺς ἐχουσῶν κινηθήσεσθαι, ἐφ' ᾧ κλόνῳ εἰς στόμα ἔσθοντος τὸν καρπὸν αὐτῆς πεσεῖν. Ἔχανεν γὰρ καὶ ἤνοιξεν τὸ στόμα ὁ ἀντικείμενος πολέμιος ὡς ἑτοίμως δέχεσθαι εἰς τὸ φαγεῖν τοὺς ἀποπίπτοντας ἀπὸ τῶν ὀχυρωμάτων, εὐσαλεύτων διὰ πολ⟨λ⟩ὴν ἀσθένειαν ἀποδειχθέντων ὑπὸ τοῦ τροπαιούχου παμ⟨β⟩ασιλέως, δεδωκότος ἐξουσίαν πατεῖν τὴν ἐναντίαν φάλαγγα, κατὰ τὸ ἐν Εὐαγγελίῳ ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος εἰρημένον τοῖς γνωρίμοις· **664** «Ἔδωκα ὑμῖν ἐξουσίαν πατεῖν» πρὸς ἑτέροις καὶ «ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς ἀδικήσει»[6], τοῦτ' ἔστι βλάψει.

Ὅτι δὲ τὸ πεσεῖν εἰς στόμα ἔσθοντος τὸ ἡττηθῆναι σημαίνει, ἐκ πολλῶν γραφῶν μαρτυρεῖται, καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ· «Πρόβατον πλανώμενον Ἰσραήλ, λέοντες ἐξῶσαν αὐτόν· ὁ πρῶτος κατέφαγεν αὐτὸν βασιλεὺς Ἀσσούρ, καὶ ὕστερον τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ βασιλεὺς Βαβυλῶνος»[7]. Ὁμῶς δὲ εἰ καὶ ἴσχυσαν αἱ λέουσιν παραβαλλόμεναι δι' ἀγριότητα ἀντικείμεναι δυνάμεις, ἀλλ' ὑφέξουσιν δίκην, ἐλευθερουμένου τοῦ καταποθέντος ὑπ' αὐτῶν Ἰσραήλ, ἀλληγορικῶς προβάτου ῥηθέντος, ὡς τὸν προφήτην ἐπινικίως βοᾶν· «Ἅγιος Ἰσραὴλ τῷ Κυρίῳ, ἀρχὴ γενημάτων αὐτοῦ· πάντες οἱ ἔσθοντες αὐτὸν πλημμελή-

---

1. Β' Κορ. 10,4. 2. Ναοὺμ 3,11,12. 3. Ἐφ. 5,18. 4. Δευτ. 32,31-32. 5. Πρβλ. Δευτ. 32,33. 6. Λουκ. 10,19. 7. Ἱερ. 27,17.

σουσιν, κακὰ ἥξει ἐπ' αὐτούς, φησὶν Κύριος»[1]. Ἐπικερτομεῖ κατὰ τῆς μεθυσθείσης καὶ παρεωραμένης ὁ λόγος, ἐπιφέρων· «Ὕδωρ περιοχῆς ἐπίσπασαι σεαυτῇ, κατακράτησον τῶν ὀχυρωμάτων σου»[2] ὧν ἥγου ἀκαταμαχήτων τυγχάνειν. Εἰ γὰρ καί ποτ' ἐδόκει ἄλυτα τὰ σοφίσματα εἶναι καὶ ἀκαθαίρετοι οἱ ἐριστικοὶ λόγοι, ἀλλά γε φανείσης τῆς ἀληθείας καθαιρεθήσονται ὡς μηδαμῶς ἔτι ἐπαίρεσθαι κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ[3].

Παραπλησίως ἐκλήμψει φρούρια καὶ ἔρχη δῆθεν ἀκαθαίρετα οἰκοδομεῖσθαι ὑπὸ τῶν συναγορευόντων τῇ εἰδωλολατρείᾳ καὶ πολυθέῳ πλάνῃ· οὗτοι δὲ ἀλληγορίας τρόπ⟨ῳ⟩ Τύριοι ὀνομάζονται, μεταλαμβανόμενοι Ἑλλήνων φ⟨ω⟩νῇ εἰς «συνοχὴν» καὶ «συνέχοντας».

Καὶ ἐπεὶ πάντες οἱ κακοὶ παρ' ἑαυτούς εἰσι τοιοῦτοι, οὐδενὸς μοχθηροῦ κατ' οὐσίαν ὄντος φαύλου, γίνεται Θεοῦ κληρονομία καὶ ἡ Τύρος μετὰ πάντων τῶν περὶ ὧν εἴρηται ὑπὸ τοῦ **666** Πατρὸς τῷ Σωτῆρι· «Αἴτησαι παρ' ἐμοῦ καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου»[4]. Πάντων τῶν κληρονομουμένων ἐθνῶν οὖσα καὶ ἡ Τύρος, ὑποταγήσεται ὡς λοιπὸν μετανοῆσαι θεασαμένην τὰς Ἰησοῦ τεραστίας δυνάμεις. Εἰ γὰρ πρότερον ἠλαζονεύετο οἰκοδομοῦσα ὀχυρώματα, θησαυρίζουσά τε ἀργύριον ὡς χοῦν, καὶ συνάγουσα χρυσίον ὡς πηλὸν ὁδῶν, κατεσπάσθη ἡ δύναμις αὐτῆς εἰς τὴν τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων ζάλην, θάλασσαν ἀλληγορικῶς ὀνομαζομένην, οὐκ ὠφελησάντων αὐτὴν τοῦ θησαυρισθέντος ἀργυρίου, διὰ πλῆθος ἢ τὸ εὐτελὲς τῷ χνῷ τῆς γῆς παραβαλλομένου, οὐδὲ τοῦ συναχθέντος χρυσίου πηλοῦ ὁδῶν δίκην συμβαλλομένου πρὸς ἀσφάλειαν αὐτῆς· κἂν γὰρ μυρία σοφιστεύωσιν καὶ περινοῶσιν οἱ τῆς ἀσεβείας συνήγοροι, ἀπωλείᾳ παραδοθήσεται τὰ σπουδαζόμενα.

Πῶς γὰρ οὐ χῷ παραβληθήσεται ὁ πλοῦτος τῶν ἐμμανέντων κατὰ τῆς ἀληθείας, «τῶν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ φερόντων»[5], ὡσαύτως εὐτελιζομένου καὶ τοῦ χρυσίου οὗ συνηγίοχαν παραπλησίως πηλῷ ὁδῶν; Οἱ γὰρ ὁδεύοντες τὰς δυσσεβεῖς διδασκαλίας πηλὸν πατοῦσιν, ὡς ὀλίσθους μυρίους ὑφίστασθαι. Ὅμως κἂν ἐπὶ πολὺ ἀντιτείνουσα ἡ Τύρος ἀντικειμένως ὁδεύῃ, πειραθήσεται πυρὸς κολαστικοῦ, μεθ' ὃ κἀκείνου περὶ οὗ ὁ Σωτὴρ εἶπεν· «Πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, εἴθε ἤδη ἀνήφθη»[6], ἵνα καταναλωθῇ ὑπ' αὐτοῦ πᾶν βλάστημα βλαβερὸν δ ἄκανθα καὶ τρίβολος καὶ ζιζάνιον ὑπάρχει[7]. Πρὸς καλοῦ γὰρ τῇ Τύρῳ ἔσται πειραθῆναι τοῦ οὕτω ὑπὸ πυρὸς ἀναλωθῆναι, κατὰ τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος· «Πᾶς πυρὶ ἁλισθήσεται»[8]. Ἐπωφελὲς δὲ καὶ τὸ πᾶσαν τὴν δύναμιν αὐτῆς καταχθῆναι εἰς τὴν θάλασσαν, **668** ἐν ᾗ καὶ τὸ θησαυρισθὲν ἀργύριον ὡς χοῦς, καὶ τὸ συναχθὲν χρυσίον ὁμοιούμενον πηλῷ ὁδῶν τυγχάνουσιν.

---

1. Ἱερ. 2,3. 2. Ναοὺμ 3,14. 3. Πρβλ. Β' Κορ. 10,5. 4. Ψαλ. 2,8. 5. Πρβλ. Α' Κορ. 15,49. 6. Λουκ. 12,49. 7. Πρβλ. Ματθ. 7,16. 13,25,40. 8. Μάρκ. 9,49.

Κατασπασθείσης εἰς τὴν θάλασσαν τῆς ὑπεραύχου δυνάμεως αὐτῆς, καὶ αὐτῆς ὑπὸ πυρὸς καταναλωθείσης, τὸ ὑπολειπόμενον πρῶτον ὑποκείμενον ὑπὸ τοῦ Κυρίου κληρονομηθήσεται, ὃν αὐτοῦ ποίημα· οὕτω γὰρ καὶ τὰ ἔθνη πάντα κληρονομία αὐτοῦ γενήσεται, ἀποστραφέντα πᾶσαν δεισιδαιμονίαν καὶ πολύθεον πλάνην.

Πάντα τὰ εἰρημένα περὶ τῆς Τύρου ἐκλαμβανέσθω καὶ περὶ τῆς Σιδῶνος· ὡς γὰρ κακία καὶ ἀσέβεια ἡ αὐτή, καὶ μετάνοια καὶ ἐπιστροφὴ πρὸς τὸν Θεὸν ἡ αὐτή. Πολλὴν ἐγγύτητα ἡ Σιδὼν πρὸς τὴν Τύρον ἔχει κατὰ τὸ εἴδωλα θεραπεύειν.

Ζαχ. 9, 5-8. Ὄψεται Ἀσκαλὼν καὶ φοβηθήσεται, καὶ Γάζα καὶ ὀδυνηθήσεται σφόδρα, καὶ Ἀκκαρών, ὅτι ἠσχύνθη ἀπὸ τῆς ἐλπίδος αὐτῆς. Καὶ ἀπολεῖται βασιλεὺς ἀπὸ Γάζης, καὶ Ἀσκαλὼν οὐ μὴ κατοικηθῇ. Καὶ κατοικήσουσιν ἀλλογενεῖς ἐν Ἀζώτῳ, καὶ κατελῶ ὕβριν ἀλλοφύλων. Καὶ ἐξαρῶ τὸ αἷμα αὐτῶν ἐκ στόματος αὐτῶν καὶ τὰ βδελύγματα αὐτῶν ἐκ μέσου ὀδόντων αὐτῶν, καὶ ὑπολειφθήσονται καὶ οὗτοι τῷ Θεῷ ἡμῶν, καὶ ἔσονται ὡς χιλίαρχος ἐν Ἰούδᾳ καὶ Ἀκκαρὼν ὡς Ἰεβουσαῖος. Καὶ ὑποστήσομαι τῷ οἴκῳ μου ἀνάστημα τοῦ μὴ διαπορεύεσθαι μηδὲ ἀναχάμπτειν, καὶ οὐ μὴ ἐπέλθῃ ἐπ' αὐτοὺς οὐκέτι ἐξελαύνων, διότι νῦν ἑώρακα ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς μου[1].

670 Τὰ συμβάντα σκυθρωπὰ τοῖς Τυρίοις θεασαμένη ἡ Ἀσκαλὼν φόβον ἔσχεν, δεδιττομένη μή ποτε τοῖς αὐτοῖς ὑποπέσῃ, καὶ Γάζα σφόδρα ὀδύνην ἔσχεν, ἀλλὰ καὶ ἡ Ἀκκαρὼν αἰσχύνην ὑπέμεινεν, διαπεσούσης τῆς ἐλπίδος αὐτῆς.

Τί δὲ τὸ αἴτιον τοῦ σφόδρα τὴν Γάζαν ὠδυνῆσθαι, ἢ τὸ τὸν βασιλέα αὐτῆς ἀπολέσθαι, καὶ τοῦ πεφοβῆσθαι τὴν Ἀσκαλῶνα, ἢ τὸ τοὺς κατοικοῦντας αὐτὴν ἀνιαρὰ ὑπομεμενηκέναι; Παραπλησίως ἐκδέξει καὶ περὶ τῆς Ἀκκαρὼ καὶ Ἀζώτου καὶ ἁπαξαπλῶς τῶν ἀλλοφύλων.

Οὕτως τῶν πρὸς τὸ ῥητὸν ἐχόντων, θεωρητέον τὰ πρὸς ἀνηγμένην ἀπόδοσιν. Ἡ Ἀσκαλών, ἐσταθμισμένη τις οὖσα διὰ τὸ τίμιον καὶ εὖ τεθεμελιῶσθαι, νοῦν σκοπητικὸν ἀναλαβοῦσα, ὄψεται, οὐ τυφλώττουσα ἔτι ἐκ χειρίστης ἡδονῆς καὶ τῶν ἄλλων παθῶν, ὡς εὐλάβειαν ἀναλαβεῖν, ὡς ἀριθμηθῆναι τοῖς ταύτην τὴν ἀρετὴν κεκτημένοις, περὶ ὧν τὸ παροιμιῶδες θέσπισμα περὶ τῆς σοφίας φησὶν καὶ

1. Ζαχ. 9,5-8.

τοῦ πατρὸς αὐτῆς· «Ὁδὸν εὐλαβουμένων αὐτὸν διαφυλάξει»[1]. Εἰς ταύτην τὴν ἐπαινετὴν κατάστασιν ἰέναι προτρέπων πάντας ἀνθρώπους ὁ ἐκκείμενος προφήτης, μᾶλλον δ' ὁ ἐν αὐτῷ λόγος, προτρέπει, φάσκων· «Εὐλαβείσθω πᾶσα σὰρξ ἀπὸ προσώπου Κυρίου»[2] παντοκράτορος.

Ἐπειδὴ δὲ μὴ μόνα σκυθρωπὰ συμβεβηκέναι τῇ Τύρῳ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπὶ τὰ βελτίω ἀλλοίωσιν προαποδέδωκεν ἡ ἐκκειμένη προφητεία, ταῦτα θεασαμένη ἡ Ἀσκαλὼν εὐλάβειαν τελείαν **672** ἔσχεν τὴν παρισταμένην ἐκ τοῦ· «Φόβος Κυρίου πάντα ὑπερέβαλεν»[3], καὶ τοῦ· «Οὐκ ἔστιν ὑστέρημα τοῖς φοβουμένοις τὸν Κύριον»[4], πληρωθεῖσιν πάντων ὠφελίμων, «οὐκ ἐλαττουμένων παντὸς ἀγαθοῦ τῶν ἐκζητούντων τὸν Κύριον»[5].

Ἑπομένως τῇ Ἀσκαλῶνι, φοβηθείσῃ ἐκ τοῦ διορατικῶς ἐπιβεβληκέναι τῇ ἐπαινετῇ ἀλλοιώσει τῆς Τύρου, καὶ ἡ Γάζα σφοδρῶς ὀδυνηθήσεται, ὡσαύτως τῷ διὰ μετάνοιαν ὀλοφυρομένῳ λέγοντι· «Λούσω καθ' ἑκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου, ἐν δάκρυσίν μου τὴν στρωμνήν μου βρέξω»[6]. Πότε δὲ ὑπάρξεται ἡ ὀδυνηρὰ κατάστασις τῇ Γάζῃ, ἢ ὅταν γνοῦσα ἑαυτὴν γνῷ τὴν προσοῦσαν, τὴν σύμφυτον ἰσχὺν αὐτῆς, τὴν ἐκ θείου λόγου φυσικῶς αὐτῇ δεδομένην.

Τοσούτων οἰκονομηθέντων τῇ σφοδρῶς ὀδυνωμένῃ Γάζῃ, καὶ ἡ Ἀκκαρώ, στείρωσίς τις οὖσα, οὕτω γὰρ ἑρμηνεύεται, αἰσχύνην ὀφλήσει διαπετούσης τῆς ἐλπίδος αὐτῆς. Καὶ ἐπεὶ διττῶς παιδοποιΐα νοεῖται κατ' ἀναγωγήν, ἡ μέν τις γινομένη ἀπὸ τῶν δυναμένων εἰπεῖν πρὸς τὸν Θεόν· «Ἀπὸ τοῦ φόβου σου ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν καὶ ὠδινήσαμεν καὶ ἐτέκαμεν»[7]. Ἐπαινετὴ δὲ αὕτη σπορέα ἔχουσα τὸν νυμφίον Λόγον, ψεκτῆς οὔσης τῆς ἀπὸ μοιχῶν συνισταμένης. Περὶ τῆ⟨ς⟩ τοιαύτης γοῦν γονῆς λέγεται καὶ τῆς μητρὸς αὐτῆς ὑπὸ τοῦ δεσπότου τῶν ὅλων· «Τὰ τέκνα αὐτῆς οὐκ ἐλεήσω διότι τέκνα πορνείας ἐστίν· ἐπόρνευσεν ἡ μήτηρ αὐτῶν, κατήσχυνεν ἡ τεκοῦσα αὐτά»[8].

Διχῶς διαιρεθείσης τῆς τέκνων διαδοχῆς, μακάριον ὑπάρχει στείρωσιν ὑπομεῖναι τὴν ὀλεθρίως τίκτουσαν ἀπὸ τῶν ἀοράτων πονηρῶν ἐραστῶν· πρὸς ἀγαθοῦ γὰρ γίνεται ἡ στέρησις **674** αὕτη, ἀρχὴν λαμβανούσης τῆς ἐκ Θεοῦ σπορᾶς, ἐξ ἧς σωτηριωδῶν ἔσται γενημάτων γενεά, ὡς λοιπὸν τὴν εὐεργετηθεῖσαν νύμφην κατοικίζεσθαι πολύπαιδα γεγενημένην ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀνδρὸς περὶ οὗ ἐν Ψαλμοῖς εἴρηται οὕτως· «Τῷ κατοικίζοντι στεῖραν ἐν οἴκῳ, μητέρα τέκνων εὐφραινομένην»[9]· καὶ ἐν ἄλλῃ Γραφῇ μετὰ στείρωσιν εὐπαιδία καὶ πολυπαιδία φέρεται· «Στεῖρα ἔτεκεν ἑπτά»[10]. Περὶ ταύτης, μᾶλλον δὲ πρὸς αὐτὴν ὁ προφήτης Ἡσαΐας βοᾷ· «Ῥῆξον καὶ βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα»[11].

---

1. Παρμ. 2,8. 2. Ζαχ. 2,17. 3. Σ. Σειρ. 25,11. 4. Ψαλ. 33,10. 5. Πρβλ. Ψαλ. 33,11. 6. Ψαλ. 6,7. 7. Πρβλ. Ἡσ. 26,17-18. 8. Ὡσ. 2,6-7. 9. Πρβλ. Ψαλ. 112,9. 10. Α' Βασ. 2,5. 11. Ἡσ. 54,1.

Αἰνίττονται δὲ μάλιστα αἱ παραληφθεῖσαι Γραφαὶ τὰς δύο κλήσεις, τήν τε ἐκ τῆς περιτομῆς καὶ τὴν ἀπὸ ἐθνῶν[1]. Ἡ μὲν γὰρ ἄνδρα τὸν νόμον εἶχεν, ἐξ αὐτοῦ τεκνοῦσα· ἡ δὲ στεῖρα καὶ παίδων ἔρημος ἐτύγχανεν, ὅτε, ἄθεος οὖσα, ἐν τῷ κόσμῳ ἐλπίδα οὐδ' ὅλως εἶχεν[2], κατὰ τὰ Παύλῳ γραφέντα περὶ τῶν εἰδωλολατρῶν. Τούτων ὧδε ἐχόντων, ἐπιδημήσαντος τοῦ ἀληθινοῦ νυμφίου, ἡ μὲν στεῖρα ἐξ αὐτοῦ μήτηρ γέγονεν θείων γενημάτων, ἑπτὰ ὠνομασμένων[3] διὰ προσοῦσαν ἀφθαρσίαν τε καὶ ἁγνείαν, ταύτας τὰς ἀρετὰς ἐχούσης τῆς μυστικῆς ἑβδομάδος, ὅμως τῆς στείρας ἑπτὰ τεκούσης, κατοικισθείσης τε ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς εὐφραινομένων τέκνων μητρός[4].

676 «Ἡ πολλὴ ἐν τέκνοις ἠσθένησεν»[5], πολλῶν τῶν τέκνων αὐτῆς γεγενημένων οὐ τοσοῦτον ἀριθμῷ ὅσον χυδαιότητι. Δηλοῦται γὰρ καὶ τοῦτο ἐκ τῆς λέξεως καθὼς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ πολλοί εἶναι λέγονται οἱ τὴν εὐρύχωρον ὁδὸν ὁδεύοντες, τέλος ἔχουσαν ἀπώλειαν[6]. Τούτῳ τῷ τρόπῳ ⟨κ⟩αὶ οἱ τοῦ Ἰσραὴλ υἱοὶ ὑπὸ τοῦ τυράννου τῆς νοητῆς Α⟨ἰγ⟩ύπτου ἀρχόμενοι, πολλοὶ καὶ «χυδαῖοι σφόδρα»[7] γ⟨εγ⟩έννηνται.

Τῶν οὕτω λεγομένων πολλῶν ἀφορίζω⟨ν⟩ ἑαυτὸν ὁ Ἀπόστολος καὶ τοὺς τὴν αὐτὴν αὐτῷ δι⟨α⟩κονίαν πεπιστευμένους, γράφει· «Οὐκ ἐσμὲν ὡς οἱ πολλοὶ καπηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ Κυρίου»[8]. Ταύτῃ τῇ θεωρίᾳ συνάδει καὶ τὸ ἐν ὕμν⟨ῳ⟩ ἀπαγγελλόμενον ὑπὸ τοῦ ψαλμῳδοῦ· «Πολλοὶ ἐ⟨ροῦ⟩σιν τῇ ψυχῇ μου»[9], καὶ ἔτι· «Πολλοὶ ἐπανίστανται ἐπ' ἐ⟨μέ⟩»[10].

Τῆς τῶν ἐκ περιτομῆς συναγωγῆς ἀσθενησ⟨ά⟩σης διὰ τὴν χυδαιότητα τῶν τέκνων, καίπερ ἐχούσης ἄνδρα τὸν νόμον, ἡ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν κληθεῖσα μήτηρ γέγονεν, καίπερ οὖσα στεῖρα πρότερον, τῶν σαφηνισθέντων ἑπτὰ τέκνων «ἀναγεννηθέντων οὐκ ἐκ σπορᾶς φθαρτῆς ἀλλὰ ἀφθάρτου διὰ ζῶντος λόγου Θεοῦ καὶ μένοντος»[11], ὡς λοιπὸν πλῆθος εἶναι τέκνων τῆς ἐρήμου μᾶλλον ἢ τῆς συμβιούσης νόμῳ, ἀνδρὶ κατ' ἀλληγορίαν καλουμένῳ[12].

Διαφόρων τέκνων καὶ γονῆς αὐτῶν φανείσης κατὰ τὴν θείαν παίδευσιν, πρὸς ἀγαθοῦ ἔσται στειρωθῆναι τὴν ἑτοίμως ἔχουσαν ψυχὴν πρὸς τὸ τίκτειν ἀπωλείας τέκνα, ὀλεθρίου καὶ ἐπιβλαβοῦς ὄντος τοῦ στειρωθῆναι τὴν εὐσύλληπτον ἀπὸ τῶν **678** σπερμάτων τοῦ Θεοῦ λόγου. Διὰ τὴν τοιαύτην στείρωσιν ἀπεύχεσθαι προσήκει, ἵνα ἀστείων καὶ ἀγαθῶν τέκνων ὑπαρχθῇ γενεά.

Ταῦτα τεθεώρηται εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῆς Ἀκκαρὼ εἰς στείρωσιν μεταλαμβανομένης, στειρωθείσης αὐτῆς ὡς ἀποβαλεῖν τὴν ἐλπίδα καὶ προσδοκίαν τὴν ἐπὶ πλήθει ἀχρήστων τέκνων.

---

1. Πρβλ. Γαλ. 4,21-31. 2. Πρβλ. Ἐφ. 2,12. 3. Πρβλ. Α' Βασ. 2,5. 4. Πρβλ. Ψαλ. 112,9. 5. Α' Βασ. 2,5. 6. Πρβλ. Ματθ. 7,13. 7. Πρβλ. Ἐξ. 1,7. 8. Β' Κορ. 2,17. 9. Ψαλ. 3,3. 10. Ψαλ. 3,2. 11. Α' Πέτρ. 1,23. 12. Πρβλ. Ἡσ. 54,1. Γαλ. 4,27.

Τούτων ὑπαρξάντων τῇ Ἀκκαρώ, διαπεσούσης τῆς προσδοκίας αὐτῆς, «ὁ βασιλεὺς ἀπώλετο τῆς Γά⟨ζ⟩ης»[1]. Τίς δ' αὕτη τυγχάνει εἴρηται ἐν τοῖς πρότερον. Βασιλεὺς δ' αὐτῆς ὑπάρχει ὁ ἡγούμενος αὐτὴν ⟨θυ⟩μὸς ἤτοι λόγος. Καὶ εἰ μὲν ὁ ἄρχων πρὸ τῆς κρείτ⟨το⟩νος ἀγωγῆς καὶ πολιτείας, ἠδίστη ἡ ἀπώλεια τούτου· εἰ δὲ ὁ μετὰ τὴν βελτίωσιν καὶ τὴν ἐπὶ τὸ κα.....

Ἐνταῦθα αἱ σελίδες 213 καὶ 214 τοῦ παπύρου ἐλλείπουν.

..... τὰς σάρκας τοῦ δράκοντος, ἀλλὰ καὶ «οἱ δάκνοντες καὶ κατεσθίοντες ἀλλήλους»[2] «βδελύγματα ἔχουσιν ἐν τοῖς ὀδοῦσιν αὐτῶν καὶ αἷμα ἐν τῷ στόματι» τῷ ἰδίῳ· ἅπερ ἐὰν ἐξαρθῇ, ὑπολε⟨ί⟩πονται τῷ Κυρίῳ οἱ τῆς φονικῆς ὕβρεως ἠλευθερωμένοι· ἀναιρεθείσης γὰρ πάσης κακίας ἐπισυμβάσης τοῖς ἀνθρώποις, ὑπολείπεται τὸ κατ' ε⟨ἰ⟩κόνα καὶ ὁμοίωσιν[3] καθ' ὃ ἐκ Θεοῦ ἐδημιουργήθησαν. Ἐπεὶ γὰρ «ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὤν, οὐ συνιείς», εἰς κτηνώδη ἔπεσεν τρόπον, «ὡς παραβληθῆναι τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις»[4], ἀφαιρεθείσης τῆς κτηνωδίας καὶ **680** τῆς θηριώδους καταστάσεως, «ὑπολείπεται τῷ Θεῷ ἡμῶν»[5] ἡ τιμή, τοῦ λογικοῦ ἀναδεικνυομένου τοῦ γενομένου ἀνθρώπου εὐθοῦς[6], ἐξαιρομένων τῶν σκολιῶν πολλῶν λογισμῶν[7]· τοῦ γὰρ Θεοῦ τὸν ἄνθρωπον εὐθῆ πεποιηκότος, αὐτοὶ ἐξεζήτησαν λογισμοὺς ματαίους, ὑπάρχοντας πολλοὺς διὰ χυδαιότητα.

Αὐτίκα γοῦν ἐν τῇ προκειμένῃ προφητικῇ λέξει, ἀναιρεθέντων τῶν ἐπισυμβάντων, καθ' ἃ Ἀσκαλωνῖται καὶ τῆς Γάζης πολῖται καὶ τῆς Ἀκκαρὼ οἰκήτορες ἐγεγόνεισαν, οἱ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν[8] Θεοῦ δημιουργηθέντες ὑπολειφθήσονται καὶ αὐτοὶ τῷ Θεῷ ἡμῶν γνησίως ἐξομολογούμενοι, ὡς «χιλιάρχους»[9] χρηματίσαι τοῦ Ἰούδα· εἰς ἐξομολογούμενον γὰρ ὁ Ἰούδας μεταλαμβάνετα⟨ι⟩. Ἕκαστος δὲ ἀρχοντικῇ προαιρέσει ἀνθομολογούμε⟨νος⟩ χιλίαρχός ἐστιν.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀκκαρὼ κατὰ τὸν Ἰεβουσαῖον ἔσται, μεταλαμβανόμενον εἰς πάτημα.

Τούτων συμβεβηκότων, οἰκοδομεῖ τοῖς εὐεργετηθεῖσιν Θεὸς ἀνάστεμα, φρούριον ὕψος ἔχον, ἵν' ἔνδον μένοντες ἑστηκότες βεβαίως, μὴ διαπορεύωνται ἔτι ὧδε κἀκεῖσε φερόμενοι ἀτάκτως, ἀλλ' οὐδ' ἀνακάμπτοντες ἔτι ἐφ' ἃ καταλελοίπασιν ἁμαρτήματα, «ἐπιλανθανόμενοι αὐτῶν, τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενοι», ἐπὶ τῷ φθάσαι «εἰς τὸ τῆς ἄνω κλήσεως βραβεῖον»[10]. Τούτων ἀνυσθέντων τῶν κατορθωμάτων, μᾶλλον δὲ τῶν Θεοῦ δωρημάτων, οὐκέθ' ὑπάρχει πολέμιος ἐξελαύνων, πάντων τῶν ἀγρίως ἐπικειμένων καταλυθέντων.

---

1. Ζαχ. 9,5. 2. Πρβλ. Γαλ. 5,15. 3. Πρβλ. Γεν. 1,26. 4. Ψαλ. 48,13,21. 5. Πρβλ. Ζαχ. 9,7 6. Πρβλ. Ἐκκλ. 7,29. 7. Πρβλ. Σ. Σολ. 1,3. 8. Γεν. 1,26. 9. Ζαχ. 2,7. 10. Πρβλ. Φιλιπ. 3,13-14.

Ἐπεδίωκέν ποτε τὸν Θεοῦ λαὸν ὁ τῆς πνευματικῆς Αἰγύπτου τύραννος, ὡς θρασέως καὶ ἀλαζονικῶς λέγειν· «Διώξας καταλήμψομαι, διαμεριῶ σκῦλα, ἐμπλήσω ψυχήν μου, ἀνελῶ τῇ μαχαίρῃ μου, κυριεύσει ἡ χείρ μου»[1], καὶ ἔτι ταῦτα ἀλα682ζονικῶς λέγων, ὑποβρύχιος γέγονεν, πάντων αὐτῷ τῶν ὑπερηφάνων λόγων ἀνατραπέντων, ὡς μηκέτ' αὐτὸν ἐξελαύνοντα εἶναι.

Τοῦτ' αὐτὸ τὸ δρᾶμα καὶ ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς ὑπέμεινεν· μυρία γὰρ ὅσα θρασέως ἀπειλήσας, παραχρῆμα ἀνῃρέθη, καὶ πολὺ αὐτοῦ στρατόπεδον ἐν ῥοπῇ μιᾶς ὥρας ὑπὸ ἑνὸς ἀγγέλου ἐστρώθη, ὡς ἡ Γραφὴ διαγορεύει φάσκουσα ἕνα ἄγγελον «ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδας»[2] ἀνῃρηκέναι, ὡς μηκέτι σθένειν ἐξελαύνειν τὸν τοῦ Θεοῦ λαόν.

Λέγει γοῦν ὁ εὐεργέτης καὶ πάσης μακαρίου σωτηρίας αἴτιος· «Διὰ τοῦτο μηκέτ' εἶναι ἐξελαύνοντα νῦν, ὅτι ἑώρακα τοῖς ὀφθαλμοῖς μου», ταῖς ἐποπτικαῖς δηλονότι δυνάμεσιν, περὶ ὧν ὁ Ἀπόστολος γράφει οὕτως· «Πάντα γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῦ Θεοῦ»[3] καὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ. Ῥητέον δευτέρως ὁρῶντας Θεοῦ ὀφθαλμοὺς εἶναι τοὺς ἐπιστατοῦντας τῶν ἀνθρώπων πραγμάτων ἐφόρους ἀγγέλους, περὶ ὧν ὁ ὑμνῳδός φησιν. «Οἱ ὀφθαλμοί αὐτοῦ εἰς τὰ ἔθνη ἐπιβλέπουσιν»[4]. Οὐκ ἀπεικὸς δὲ καὶ τοὺς θεωρητικοὺς ἄνδρας, ὧν ὁράσεις θεῖαι ἀνεγράφησαν, ὀφθαλμοὺς Θεοῦ φάναι· πάσης γὰρ τῆς Ἐκκλησίας τῶν σῳζομένων σώματος Χριστοῦ τυγχανούσης, οἱ διορατικοὶ ὀφθαλμοὶ ὑπάρχουσιν, ὡς ἡ ἀποστολικὴ φανεροῖ λέξις[5]. Ὁρώντων τοιγαροῦν τῶν κατὰ πάσας τὰς ἀποδόσεις τοῦ ῥητοῦ ἡρμηνευμένων ὀφθαλμῶν τοὺς ἐπισκοπουμένους ἐκποδὼν οἰχήσεται πᾶς ἐξελαύνων.

Ἀποδοθείη δὲ εἰς τὴν προφητείαν καὶ τόδε· ἐπεὶ ἑωράκασιν οἱ ὀφθαλμοὶ τὸν Σωτῆρα ἐλευσόμενον ἐπ' εὐεργεσίᾳ καὶ σωτηρίᾳ τῶν ὅλων, πᾶς ἐξελαύνων κατελύθη, «δοθείσης ἐξουσίας πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων καὶ πάσης τῆς δυνάμεως τοῦ Σατανᾶ»[6]. Ἐξῆς γὰρ τοῖς προκειμένοις ὁ τροπαιοῦχος Σωτὴρ 684 ἐλευσόμενος παρίσταται οὕτως· «Χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών, κήρυσσε, θύγατερ Ἰερουσαλήμ», καὶ τὰ ἑξῆς τοῦ ῥητοῦ ἃ ἐκθετέον κατὰ λέξιν οὕτως ἔχοντα.

Ζαχ. 9,9-10. Χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών, κήρυσσε, θύγατερ Ἰερουσαλήμ· ἰδ⟨ο⟩ὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι δίκαιος καὶ σῴζων. Αὐτὸς πραΰς καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὑποζύγιον καὶ πῶλον νέον. Καὶ ἐξολεθρεύσει ἅρματα ἐξ Ἐφράιμ καὶ ἵππον ἐξ Ἰερουσαλήμ, καὶ ἐξολεθρευθήσεται τόξον πολεμικόν, καὶ

1. Ἐξ. 15,9. 2. Πρβλ. Δ' Βασ. 19,35. Β' Μακ. 15,22. Ἡσ. 37,36. 3. Ἑβρ. 4,13. 4. Ψαλ. 65,7. 5. Πρβλ. Α' Κορ. 12,27. 6. Λουκ. 10,19.

πλῆθος καὶ εἰρήνη ἐξ ἐθνῶν. Καὶ κατάρξει ὑδάτων ἕως θαλάσσης καὶ ποταμῶν διεκβολὰς γῆς[1].

Τ⟨ὴν⟩ ἐκκειμένην προφητείαν πεπληρῶσθαί φασιν οἱ εὐαγγελισταὶ[2] ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ ἐπιβεβηκότος ὄνου καὶ πώλου λυθέντων καὶ ἐνεχθέντων ἐκ τῆς κατέναντι κώμης, ἅπερ φανερωθείη Θεοῦ παρέχοντος τοῖς σαφηνίζουσιν τὰ Εὐαγγέλια, περὶ ὧν καὶ ἡμεῖς ὡς οἷόν τε ἦν εἰρήκαμεν ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν τοῦ κατὰ Μαθθαῖον. Διὸ νῦν πρὸς ἐκείνοις καὶ τὰ τοῦ προφήτου θεωρητέον.

686 Προστάττει τῇ θυγατρὶ Σιὼν συντόνως καὶ σφοδρῶς χαίρειν, καὶ τῇ τῆς Ἱερουσαλὴμ θυγατρὶ κηρύττειν ἐπὶ τῷ τὸν βασιλέα Σωτῆρα ἔρχεσθαι δίκαιον καὶ σῴζοντα, πραΰν τε καὶ ἐπιβεβηκότα ἐπὶ ὑποζυγίου καὶ νέου πώλου, ἵν' ἐξολεθρευθῇ ἅρματα ἐκ τοῦ Ἐφράιμ καὶ ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἵππος, καὶ προσέτι πολεμικὸν τόξον; πλῆθός τε ἐθνῶν καὶ εἰρήνη. Τούτων δὲ κατορθωθέντων κατάρξει ὁ ἐλευσόμενος ὑδάτων ἕως θαλάσσης καὶ ποταμῶν διεκβολὰς ἐχόντων γῆς.

Τί δ' ἕκαστον τούτων βούλεται ἀκόλουθον εἰπεῖν.

Θυγάτηρ τῆς Σιὼν ἐστιν ἡ σκοπευτικὴ τῶν καλῶν ψυχή, σκοποῦσα τὰ μὴ βλεπόμενα ὄντα αἰώνια[3]· σκοπευτήριον γὰρ ἑρμηνεύεται ἡ Σιών, καὶ ἐντολὴ πεποιημένη. Πῶς γὰρ ἡ σκοπευτικὴ τῆς ἀληθείας ψυχὴ οὐ ποιεῖ τὴν θείαν ἐντολήν, εἰς ἔργα αὐτὴν μεταλαμβάνουσα, ὡς τεθαρσηκότως εἰπεῖν· «Ἡ ἐντολὴ Κυρίου τηλαυγής, φωτίζουσα ὀφθαλμούς»[4]· καὶ πάλιν· «Πλατεῖα ἡ ἐντολή σου σφόδρα» «καὶ ὁ δοῦλός σου ἠγάπησεν αὐτήν»[5]. Ὥσπερ οὖν ἡ τοιάδε ψυχὴ τῆς Σιὼν θυγάτηρ ἐστὶν τῷ εἰρημένῳ τρόπῳ, οὕτως εἴη τις καὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ θυγάτηρ, ψυχὴ ὁρῶσα «τὴν πάντα νοῦν ὑπερέχουσαν εἰρήνην»[6].

Ἀμφοτέραις δηλαδὴ προστάττει ὁ λόγος, τῇ μὲν σφοδρῶς χαίρειν ἐπὶ τῇ ἐπιδημίᾳ τοῦ ἀληθῶς βασιλέως, τῇ δέ, ὡς ὑπεραναβεβηκυίᾳ, καὶ κηρύττειν τὸν ἐρχόμενον παμβασιλέα. Προΰχει γὰρ ἡ Ἱερουσαλὴμ τῆς Σ⟨ι⟩ών, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡ θυγάτηρ τῆς θυγατρός, ὡς τ⟨ὴ⟩ν μὲν χαίρειν μόνον προστάττεσθαι, τὴν δὲ καὶ κηρύττειν. Χαίρειν μὲν γὰρ δύναται ὁ μόνον πρακτικὸν κατορθώσας βίον, πρὸς τῷ χαίρειν καὶ κηρύττοντος **688** τοῦ θεωρίαν ἔχοντος, διὰ τὸ ἐσχηκέναι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὸ ὑπερφυὲς χάρισμα, τὸν τῆς σοφίας καὶ γνώσεως λόγον[7].

Χαίρειν δὲ σφόδρα καὶ κηρύττειν ἐντέλλεται προφητεία ἐπὶ παρουσίᾳ βασιλέως, σῴζοντος ἅμα καὶ δικαίου τυγχάνοντος, οὐχ ἑτέρου ὄντος παρὰ τὸν Ἰησοῦν. Τίς γὰρ οὕτω σῴζων καὶ σωτὴρ τοῦ κόσμου ἢ «ὁ μεθ' ἡμῶν Θεὸς Ἐμμανουήλ»[8], τεχθεὶς ἐκ πεῖραν ἀνδρὸς οὐκ ἐχούσης παρθένου[9], πληρουμένης τῆς προφητείας τῆς ἐχούσης οὕτω·

---

1. Ζαχ. 9,9-10. 2. Πρβλ. Ματθ. 21,4. Ἰω. 12,15. 3. Πρβλ. Β' Κορ. 4,18. 4. Ψαλ. 18,9. 5. Ψαλ. 118,96,140. 6. Πρβλ. Φιλιπ. 4,7. 7. Πρβλ. Α' Κορ. 12,8. 8. Πρβλ. Ματθ. 1,23. 9. Πρβλ. Λουκ. 1,34.

«Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει, καὶ τέξεται υἱόν»[1]. Τοῦτον τὸν τόκον τῆς ἄνευ ἀνδρὸς τεκούσης παρθένου ἄγγελος ὠνόμασεν Ἰησοῦν[2], ἀποδοὺς καὶ τὴν αἰτίαν τῆς οὕτως ἐχούσης προσηγορίας. Διὰ τοῦτο γάρ, φησίν, κληθήσεται Ἰησοῦς, «ὅτι αὐτὸς σώσε⟨ι⟩ τὸν λαὸν ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ»[3]. Αὐτίκα γοῦν τεκούσης τῆς Μαρίας ἐν τῇ Βηθλεέμ, ἐπιστὰς ἄγγελος μέγας· «Ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτήρ, ἔφη, ὅς ἐστιν Χριστὸς Κύριος, ἐν πόλει Δαυίδ»[4]. Περὶ τοῦ τεχθέντος Χριστοῦ προσετάττοντο ο⟨ἱ⟩ προαναφωνοῦντες αὐτοῦ τὴν δεῦρο κάθοδον, κ⟨α⟩τὰ τὸν ἐν Ἡσαΐᾳ· «Εἴπατε τῇ θυγατρὶ Σιών· Ἰδού σοι σωτ⟨ὴ⟩ρ παραγίνεται»[5]· οὐχ ἕτερος δ' οὗτος ὑπάρχει τοῦ ἀπαγ⟨γ⟩είλαντος περὶ ἑαυτοῦ Ἰησοῦ· «Ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπ⟨ο⟩υ ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός»[6]· καὶ ἔτι· «Δίκαιος κα⟨ὶ⟩ σῴζων οὐκ ἔστιν πάρεξ ἐμοῦ»[7]. Πῶς γὰρ οὐ σῴζων ὁ ἐγε⟨ρ⟩θεὶς ὑπὸ τοῦ Πατρὸς κέρας σωτηρίας ἐν οἴκῳ Δαυίδ, κατὰ τ⟨ὸ⟩ν πληρωθέντα Ἁγίου Πνεύματος Ζαχαρίαν, πατέρα τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, λέγοντα· «Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραήλ, ὃς ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησεν λύτρωσιν· ἤγειρεν κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν οἴκῳ Δαυίδ»[8].

690 Πρὸς τῷ δίκαιον καὶ σῴζοντα ὑπάρχειν τὸν ἐρχόμενον βασιλέα, ἔστι καὶ πρᾷος ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὑποζυγίου καὶ πώλου· αὐτὸς γοῦν περὶ ἑαυτοῦ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ φησίν· «Ἄρατε τὸ⟨ν⟩ ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πραΰς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν· ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν»[9]. Ἕκαστος τῶν φερόντων τὸν χρηστὸν ζυγὸν ὑποζύγιον τυγχάνει, ᾧ ἐπιβέβηκεν ὁ πρᾷος βασιλεύς· καὶ ἐπεὶ μὴ μόνων σωτὴρ ὑπάρχει τῶν ὑποζευχθέντων τῷ χρηστῷ αὐτοῦ ζυγῷ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄρτι κληθέντων, καὶ πώλῳ νέῳ ἐπιβέβηκεν, ἔτι ἀδαμάστῳ καὶ ἀχαλιναγωγήτῳ ὄντι, ἵνα καὶ αὐτὸν ἐξημερώσῃ οἷα ἄριστος πωλοδάμνης.

⟨Πρὸς τῇ⟩ νοήσει ταύτῃ, σημαίνονται διὰ τῆς λέξεως ἀ⟨μφό⟩τε⟩ροι οἱ κληθέντες λαοί, ὅ τε ἐκ περιτομῆς, ὑ⟨πεζευγ⟩μένος τῷ ζυγῷ τοῦ κατὰ τὸ γράμμα καὶ τὴν σκ⟨ιὰν⟩ νόμου, καλουμένῳ βαρεῖ ζυγῷ, καὶ ὁ εὐθέως κ⟨ληθεὶς⟩ ἀπὸ πάσης εἰδωλολατρείας καὶ χειρίστης δ⟨ει⟩σιδ⟨αιμο⟩νίας. Ὅτι δὲ οἱ κατὰ τὸ γράμμα ὑπεζευγμένοι τῷ νόμῳ βαρὺν ἔφερον ζυγόν, οἱ ἀπόστολοι περὶ αὐτοῦ φασιν ἐν τῇ Βίβλῳ τῶν Πράξεων ἑαυτῶν ὅτι «οὔ⟨τ⟩ε ἡμεῖς οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν ἰσχυσαν βαστάξαι»[10] τὸν βαρὺν τοῦ νόμου ζυγόν. Συναδόντως καὶ ὁ ἐν Χριστῷ λαλῶν Παῦλος ἐπιστέλλει Γαλάταις, περιτέμνεσθαι αἰσθητῶς μετὰ τὸ εὐαγγέλιον θέλουσιν· «Στήκετε οὖν καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε»[11]. Οὐ γὰρ ἔτι ἀκόλουθον ὑπῆρχεν ὑποκεῖσθαι

---

1. Ἡσ. 7,14. 2. Πρβλ. Ματθ. 1,21. Λουκ. 1,31. 3. Ματθ. 1,21. 4. Λουκ. 2,11. 5. Ἡσ. 62,11. 6. Λουκ. 19,10. 7. Ἡσ. 45,21. 8. Πρβλ. Λουκ. 1,68,69. 9. Ματθ. 11,29-30. 10. Πράξ. 15,10. 11. Γαλ. 5,1.

τῷ ἄχθει καὶ τῷ βαρεῖ ζυγῷ τοὺς τοῦ εὐαγγελίου μαθητάς, πεισθέντα⟨ς⟩ τῷ εἰρηκότι· «Ὁ ζυγός μου χρηστός»[1].

692 Ὡσαύτως καὶ πώλ⟨ῳ⟩ τῷ λεχθέντι νέῳ ἐπιβέβηκεν ὁ πραΰς βασιλεύς, «ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν αὐτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον»[2]. Οὕτω γὰρ εἷς λαὸς καὶ Ἐκκλησία μία καταρτισθήσεται ἐξ ἀμφοτέρων τῶν κλήσεων.

Ἰσοδυναμούντως ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις[3] γράφεται περὶ τοῦ ἀπὸ τῆς κατέναντι κώμης λυθέντος πώλου, ἵνα πρὸς τὸν Ἰησοῦν ἔλθῃ, ἐξημερωθησομένου ἐπιβάντος αὐτῷ τοῦ Σωτῆρος· εἴρηται γὰρ ὅτι οὔπω τότε ἐκάθισεν ἐπ' αὐτὸν ἀνθρώπων τις[4], δηλουμένου διὰ τῆς λέξεως ὅτι οἱ ἀπὸ τῶν ⟨ἐ⟩θνῶν οὐδέπω τότε ὑπό τινα λόγον διδασκαλικὸν ⟨μεθίσταντ⟩ο· ἄθεοι γὰρ ἐν τῷ κόσμῳ ὑπῆρχον, οὐδεμίαν ⟨ἀληθινὴ⟩ν ἐλπίδα ἔχοντες[5]· ἀλλ' εἰ καὶ πρὸ τῆς πίστεως ⟨ἀχαλι⟩ναγώγητος πῶλος ἦσαν, ἀλλ' οὖν γε ἐπιλάμ⟨ψαντο⟩ς τοῦ ἐκ τοῦ Ἰούδα ἀνατείλαντος[6] Χριστοῦ, προσδοκί⟨α αὐτοῖ⟩ς ὑπῆρκται, κατὰ τὸ εἰρημένον περὶ αὐτοῦ· «Καὶ αὐτὸς ἔσται προσδοκία ἐθνῶν»[7], καὶ ἔτι· «Ἐπ' αὐτὸν ἔθνη ἐλπιοῦσιν»[8].

Μεγάλως ὠφεληθεισῶν τῶν δύο κλήσεων ἐκ τῆς ἐπιβάσεως τῆς ἐπ' αὐτὰς τοῦ δικαίου καὶ σῴζοντος καὶ πρᾴου βασιλέως, ἐξολεθρεύεται τὰ τοῦ Ἐφράιμ ἅρματα καὶ ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἵππος καὶ σὺν αὐτοῖς τὸ τῶν ὠμοτάτων καὶ ἀγρίων πολεμίων τόξον, ἀφ' οὗ ἀπελύετο «τὰ τοῦ πονηροῦ πεπυρωμένα βέλη»[9], τιτρώσκοντα εἰς τὸν τῆς ἀκολασίας ἔρωτα, ὡς πυρωθῆναι οἰστρηλατουμένους τοὺς πυρουμένους τῇ ἐμπαθεῖ αἰσχροπαθείᾳ.

Ἅρματα τοῦ Ἐφράιμ ὑπάρχει τὰ τῶν ἑτεροδόξων ἀθροίσματα καὶ ἡ ἄλογος αὐτῶν δογματοποιΐα. Πολλά⟨κ⟩ις ἀποδέδεικται ὡς αἱ αἱρέσεις παρίστανται ἐκ τῆς τοῦ Ἐφ⟨ρ⟩άιμ **694** προσηγορίας, διὰ τὸν ἡγησάμενον τῶν σχισμάτων πρῶτον Ἱεροβοάμ, ὄντα ἐκ τῆς τοῦ Ἐφράιμ φυλῆς· ὅνπερ γὰρ τρόπον ὁ Σωτὴρ Ἰούδας προσαγορεύεται διὰ τὸ ἐκ τῆς ὁμωνύμου φυλῆς ἀνατεταλκέναι, ἄρχων τῆς Ἐκκλησίας, οὕτως ὁ ἡγούμενος τῶν κακοδοξιῶν λόγος Ἐφράιμ ἐστίν, καρποφορίαν πολλὴν[10] ἐπαγγελλόμενος διὰ τὸ ἀνύειν ἐν τοῖς ἀπατωμένοις.

Περὶ τῶν ὀλεθρευομένων ἁρμάτων, τὸ τῆς ἀληθείας στρατόπεδον ἐν τοῖς Ψαλμοῖς φασιν περὶ τῶν ἐποχουμένων καὶ ἡνιοχούντων· «⟨Ο⟩ὗτοι ἐν ἅρμασιν καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις, ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόμα⟨τι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν μεγαλυνθησόμεθα. Αὐτοὶ συνεποδίσθησαν καὶ ἔπεσαν, ἡμεῖς δὲ ἀνέστημεν καὶ ἀνωρθώθημεν»[11].⟩

Ἐνταῦθα αἱ σελίδες 223 καὶ 224 τοῦ παπύρου ἐλλείπουν.

---

1. Ματθ. 11,30. 2. Ἐφ. 2,15. 3. Πρβλ. Ματθ. 21,2. Μάρκ. 11,2. Λουκ. 19,30. 4. Πρβλ. Μάρκ. 11,2. Λουκ. 19,30. 5. Πρβλ. Ἐφ. 2,12. 6. Πρβλ. Ἑβρ. 7,14. 7. Γεν. 49,10. 8. Ἡσ. 11,10. Ρωμ. 15,12. 9. Ἐφ. 6,16. 10. Πρβλ. Γεν. 41,52. 11. Ψαλ. 19,8-9.

συνεφώνουν εἰς ἁμαρτίαν καὶ δυσσέβειαν. Πρὸς ἕκαστον τῶν οὕτω γνώμης ἐχόντων ὁ βασιλεὺς νόμος φησίν· «Οὐκ ἔσῃ μετὰ πλειόνων ἐπὶ κακίᾳ· οὐδὲ συγκαταθήσει μετὰ πλήθους γενέσθαι μάρτυς ἄδικος»[1]. Περὶ τῆς ὀλεθρίου ταύτης καὶ πρὸς τὸ κακὸν ῥοπὴν ἐχούσης, ἡ προσωποποιουμένη πόρνη ἐν ταῖς Παροιμίαις, ἥτις ποτ' ἂν ᾖ, πρὸς ἕκαστον τῶν φενακιζομένων ἀναιδῶς καὶ θρασέως κέκραγεν· «Θυσία εἰρηνική μοί ἐστιν, σήμερον ἀποδίδωμι τὰς εὐχάς μου»[2].

Ἀναιρεθέντων πάντων τῶν ἡρμηνευμένων πρὸς τοῦ παμβασιλέως, ὑπαρχθήσεται καὶ τόδε· «Κατάρξει, φησίν, ὕδατα ἕως θαλάσσης»[3], φανερῶν αὐτὰ ἁλμυρὰ καὶ οὐ πότιμα ὄντα, **696** καὶ «τὰς τῶν τῆς γῆς ποταμῶν διεκβολάς», ὕδατα καταγόμενα ἕως θαλάσσης. Οἱ αὐτόθεν δι' ἁλμυρίδα ἀσεβεῖς λόγοι τυγχάνουσιν, διεκβολὰς ἐχόντων τῶν τῆς γῆς ποταμῶν τὸ γλυκὺ καὶ πότιμον ἐπιψευδόμενοι. Οἷοί εἰσιν οἱ τοῦ Φαραὼ οἷς ἐγκαθεζόμενος κομπάζει λέγων· «Ἐμοῦ εἰσιν οἱ ποταμοί, κἀγὼ ἐποίησα αὐτούς»[4]. Τούτων ὁ ποτισμὸς ἀπαγορεύεται ὑπὸ Θεοῦ ἐν Ἱερεμίᾳ τῷ προφήτῃ· «Καὶ νῦν γάρ, φησίν, τί σοι καὶ τῇ γῇ Αἰγύπτου, τοῦ πιεῖν ὕδωρ Γηών; καὶ τί σοι καὶ τῇ γῇ Ἀσσυρίων, τοῦ πιεῖν ὕδωρ ποταμῶν;»[5].

Διεκβολαὶ εἴρηνται τῶν τῆς γῆς ποταμῶν αἱ πιθανῶς καὶ κεκομψευμένως γινόμεναι περὶ αὐτῶν λογικαὶ διέξοδοι, διὰ τὸ δοκεῖν γλυκύτητα ἔχειν τὴν πόσιν αὐτῶν.

Ζαχ. 9,11-12. Καὶ σὺ ἐν αἵματι διαθήκης ἐξαπέστειλας τοὺς δεσμίους σου ἐκ λάκκου οὐκ ἔχοντος ὕδωρ· Καθήσεσθε ἐν ὀχυρώματι, δέσμιοι τῆς συναγωγῆς, καὶ ἀντὶ μιᾶς ἡμέρας παροικεσίας σου, διπλᾶ ἀνταποδώσω σοι[6].

Προστάξας ὁ ἐν τῷ προφήτῃ λόγος, μᾶλλον δὲ ὁ Θεός, τῇ Σιὼν καὶ Ἱερουσαλήμ, τῇ μὲν σφόδρα χαίρειν, τῇ δὲ κηρύττειν τὸν ἐρχόμενον βασιλέα σῴζοντα καὶ ἰσχύοντα καὶ πρᾷον ὄντα, πρὸς αὐτὸν τὸν ἐρχόμενον τρέπει τὸν λόγον, φάσκων· «Καὶ σὺ ἐν αἵματι διαθήκης ἐξαπέστειλας δεσμίους σου ἐκ λάκκου οὐκ **698** ἔχοντος ὕδωρ». Ποῦ γὰρ ἔδει εἶναι τοὺς δεσμίους ἢ ἐν λάκκῳ ὕδωρ οὐκ ἔχοντι καθειργμένους ὑπὸ τῶν καταπονούντων; Εὑρεῖν οὖν ἔστιν πολλοὺς τῶν ἁγίων ἀνδρῶν εἰς ἀνύδρους λάκκους βεβλημένους πρὸς τῶν ἐπιβουλευόντων καὶ φονώντων κατ' αὐτῶν. Τὸν Ἰωσὴφ γοῦν φθονούμενον διὰ προσοῦσαν καλοκἀγαθίαν, οἱ ἀδίκως φθονοῦντες εἰς λάκκον οὐκ ἔχοντα ὕδωρ ἔβαλον[7]. Ὡσαύτως καὶ τὸν σοφώτατον Δανιήλ, τὸν τοῦ Θεοῦ φίλον, εἰς οὐκ ἔχοντα ὕδωρ λάκκον ἔρριψαν οἱ Βαβυλώνιοι[8], τοῦ ἄνυδρον αὐ-

1. Ἐξ. 23,2,1. 2. Παρμ. 7,14. 3. Ζαχ. 9,10. 4. Ἰεζ. 29,9. 5. Ἱερ. 2,18. 6. Ζαχ. 9,11-12. 7. Πρβλ. Γεν. 37,20. 8. Πρβλ. Δαν. 6,17.

τὸν εἶναι παρισταμένου ἐκ τοῦ λέοντας ἐκεῖ διάγειν, οὐ δυναμένων ζῆν εἰ πεπληρωμένος ὑδάτων ὑπῆρχεν. Καὶ τὸν Ἱερεμίαν γοῦν, τὸν μέγαν προφήτην, οἱ ἀντικείμενοι εἰς λάκκον βορβόρου πλήρη[ς] ἔρριψαν[1]. Καὶ οὐδεὶς τῶν οὕτως ἐπιβουλευθέντων ἀβοήθητος ἔμεινεν, ἀποστείλαντος αὐτοὺς τοῦ Θεοῦ αὐτῶν ἀβλαβεῖς ἐκ τοῦ ἀνύδρου λάκκου.

Καὶ ἐπεὶ ταῦτα συμβολικῶς ἐτελεῖτο, ὅρα μὴ ἄνυδρός ἐστιν λάκκος, διὰ τῶν συμβόλων δηλούμενος, τῶν ἀσεβῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ὁ ᾅδης, οὐκ ὄντος ἐκεῖ ὕδατος ζωτικοῦ, διὰ τὸ μηδαμῶς εἶναι ἐκεῖ ὑγρότητα ἐπαινετήν.

Αὐτίκα γοῦν ἐκεῖ γενάμενος ὁ πλούσιος ὁ πορφύραν καὶ βύσσαν[2]
κ⟨..... καθ' ἡ-⟩
μέραν ευ ⟨..... ἐν πυρί⟩
φλογὸς τ ⟨.....⟩
ῥανίδα ὕδ⟨ατος .....⟩
οὐχ εὗρεν ⟨.....⟩
ὡς ἡ γῆ σα ⟨.....⟩ η τ⟨.....⟩
ματος τη⟨.....⟩ν ⟨.....⟩
τὴν καῦ⟨σιν κα⟩ὶ τὸν φλ⟨ογμὸν ..... βλασ-⟩
φήμου, γλώττης καλου⟨μένου .....⟩
ἀποδέδοται ἤδη ὡς ἡ λε⟨.....⟩
καὶ Ἱερεμίας[3], ἀπὸ τούτ⟨ου .....⟩
τος δι' ἀνύδρου λάκκου κα⟨.....⟩
πειν. Ἐν τῷ ἀνύδρῳ λάκκῳ⟨.....⟩
νον, πρὸ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιδη⟨μίας .....⟩
χθέντες ὑπὸ τῶν τῆς αι ⟨..... εὐερ-⟩
γέτης ἐν Ὡσῆε τῷ προφήτῃ ⟨..... τυραννι-⟩
κῶν ἀνδρῶν· «Ἐξέτεινα αὐτ⟨οὺς ἐν (τοῖς) δεσμοῖς ἀγαπή⟩σεώς μου»[4].
Ἰσοδυναμοῦσιν ⟨.....⟩
δεσμὰ καὶ αἱ πέδαι τῆς σοφ⟨ίας .....⟩ πό-
θον αὐτῆς ἔχοντα· «Ἔμβαλ⟨λε τοὺς πόδας σου εἰς τὰς⟩ πέδας αὐτῆς»[5].
Οἱ οὕτω γενάμ⟨ενοι .....⟩
πρός τινα καιρόν, κατά τινα οἰκ⟨.....⟩
κω ἀποστέλλονται ἐκεῖθεν εν ⟨.....⟩
αὐτῶν ἀποθανόντος καὶ αν ⟨.....⟩
«ἐκ τῆς ματαίας ἀναστροφῆς ⟨πατροπαραδότου .....⟩ οὐ
φθαρτοῖς ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ, ἀλλ⟨ὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἀμώ⟩μου ἀμνοῦ»[6],
οὗτος δ' ἐστὶν ὁ Χριστός. Α ⟨.....⟩
⟨.....⟩ ες λαβών,
⟨..... ἐ⟩πιδούς, εἰ-
⟨πεν[7] ..... π⟩οτήριον ἡ

1. Πρβλ. Ἱερ. 45,6. 2. Πρβλ. Λουκ. 16,19-24. 3. Πρβλ. Ἱερ. 38,6. 4. Ὡσ. 11,4. 5. Πρβλ. Σ. Σειρ. 6,24. 6. Πρβλ. Α΄ Πέτρ. 1,18. 7. Πρβλ. Ματθ. 26,26.

⟨καινὴ διαθήκη[1] .....τού⟩τῳ τῷ αἵμα-
⟨τι .....Χριστοῦ Ἰησο⟩ῦ δέσμιοι[2]
⟨.....⟩ σκ ⟨.....⟩τος εκει-
⟨.....⟩κεται ω ⟨.....⟩υξεν,
⟨.....⟩.ς γοῦν ⟨..τε⟩θνηκότος
⟨..... π⟩ροῆγον εἰς τὴν ἁγίαν
⟨..... δηλο⟩νότι τῶν δεσμίων ἐκ τοῦ
⟨..... αἵ⟩μα τῆς διαθήκης. Ὁ θάνα-
⟨τος .....⟩ς διαθήκης ὑποστάντος
⟨.....⟩ ὡς γράφει ὁ Ἀπόστολος κατὰ **701**
⟨.....«Διαθήκη γὰρ ἐπὶ νε⟩κροῖς βεβαία, ἐπεὶ μήποτε ἰσχύει ⟨ὅτε
ζῇ ὁ διαθέμενος»[3]. .αὐτί⟩κα γοῦν καὶ Μωϋσῆς ὁ μέγας ⟨ἱεροφάντης..
.....λαβὼν⟩ τὸ βιβλίον τοῦ νόμου τῆς δια⟨θήκης[4] .....
.....⟩τος, λαβὼν αἷμα ἱερουργη⟨.....
νεκ⟩ροῖς εἶπεν· «Τοῦτο τὸ αἷμα ⟨τῆς διαθήκης ἧς ἐνετείλα⟩το»[5] Κύ-
ριος «καὶ διέθετο πρὸς ὑμᾶς»[6]. ⟨.....⟩ουτινος
θάνατον τὴν σκιώ⟨δη ..... μο⟩σχαρίου, τῆς
καινῆς ὑπὸ τοῦ ⟨.....⟩ αι βεβαιοῦσθαι, ὡς
τὸν Παῦλον ⟨.....τοῖς τ⟩ῇ παλαιᾷ διαθήκῃ πε-
ποιθόσιν· ⟨«Εἰ τὸ αἷμα ταύρων καὶ τ⟩ράγων καὶ σποδὸς δαμάλεως
⟨ῥαντίζουσα τοὺς κεκοιν⟩ωμένους ἁγιάζει πρὸς τὴν τῆς ⟨σαρκὸς
καθαρότητα,⟩ πόσῳ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ καθαριεῖ τὴν **702** ⟨συν-
είδησιν ἡμῶν ἀπ⟩ὸ νεκρῶν ἔργων εἰς τὸ λατρεύειν Θεῷ ζῶντι»[7]
καὶ ἀληθινῷ.

Τί δ' ὑπάρξεται καὶ ποία ἀσφάλεια ἔσται τοῖς ἐξαποσταλεῖσιν
δεσμίοις τοῦ οὐκ ἔχοντος ὕδωρ λάκκου ἐξῆς δηλοῦται, φάσκοντος τοῦ
λόγου· «Καθήσ⟨ο⟩νται ἐν ὀχυρώμασιν», ἐπαινετοῖς δηλονότι, «οἱ δέ-
σμιοι τῆς συναναγῆς» τῆς ἐνδόξου Ἐκκλησίας, οὐδαμῶς ἔτι «σπί-
λον ἢ ῥυτίδα»[8] ἐχούσης. Σωτήρια δὲ τ⟨ὰ⟩ φρούρια· ἔνθα καθεδοῦνται
διαναπαυόμενοι οἱ δέσμιοι τῆς συναγωγῆς, μετενεχθέντες ἐκ τοῦ
ἀνύδρου λάκκου.

Ἐν τοῖς πρότερον ὁ λόγος ἐφανέρωσεν τίνα τὰ ψεκτὰ ὀχυρώματα
ἃ ᾠκοδόμησεν ἡ Τύρος καὶ ἡ Νινευή· τίνα δ' ἐστὶ τὰ νῦν μνημονευό-
μενα ἐπαινετά, ἐν οἷς φυλάσσονται οἱ μετ' ἀναπαύσεως οἱ δέσμιοι τῆς
θείας συναγωγῆς, ἴδωμεν.

Ἐν τῇ θείᾳ τῶν Παροιμιῶν γραφῇ ἡ εὐλάβεια ὀχύρωμα εἴρηται
τῶν ὁσιότητα καὶ δικαιοσύνη⟨ν⟩ κατορθούντων οὕτως· «Ὀχύρωμα ὁσίου
φόβος Κυρίου»[9]. Ὁ τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ σκεπασθείς, ὑπεραναβὰς ταύτην
τὴν σκέπην, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ φυλαχθῆναι εὐχόμενος, λέγει πρὸς αὐτὸν

---

1. Πρβλ. Λουκ. 22,20. Α' Κορ. 11,25. 2. Πρβλ. Ἐφ. 3,1. Φιλήμ. 1,9. 3. Ἑβρ. 9,17. 4. Πρβλ. Ἐξ. 24,7. 5. Ἑβρ. 9,20. 6. Πρβλ. Ἐξ. 24,8. 7. Ἑβρ. 9,13-14. 8. Πρβλ. Ἐφ. 5,27. 9. Παρμ. 10,29.

δι' εὐχῆς· «Γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν, εἰς τόπον ὀχυρὸν τοῦ σῶσαί με»[1]· καὶ ἔτι ἐν τριακοστῷ καὶ πρώτῳ Ψαλμῷ· «Σύ μου εἶ καταφυγὴ ἀπὸ θλίψεως τῆς περιεχούσης με, τὸ ἀγαλλίαμά μου, λύτρωσαί με ἀπὸ τῶν καταδιωκόντων με»[2]. Ἰσοδυναμούντως καὶ ἐν τριακοστῷ Ψαλμῷ ὁ τυχεῖν φρουρᾶς ἀκαταμαχήτου παρακαλῶν· «Γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν, εἶπεν, εἰς τόπον καταφυγῆς τοῦ σῶσαί με»[3]. Ἀλλὰ καὶ ὁ τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενος τελέσας τε τὸν ἀγαθὸν δρόμον, τηρήσας τε τὴν πίστιν[4] τηρεῖται καὶ αὐτὸς ὑπ' αὐτῆς· ἣν καὶ δεικνὺς ὡς ἔστιν ἀσφαλῶς τετειχισμένη καὶ οὖσαν ἀκαταμάχητον, μετὰ τῶν παρα704πλησίων χαριστηρίως βοᾷ· «Ἰδοὺ πόλις ὀχυρὰ καὶ σωτήριον ἡμῶν· θήσει τεῖχος καὶ περίτειχος»[5]. Πῶς γὰρ οὐκ ἀκαταμάχητος ἡ τεῖχος καὶ περίτειχον ἔχουσα πόλις, ἥτις ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία, ἔχουσα μὲν τεῖχος συνιστάμενον ἐκ τοῦ πνευματικοῦ νόμου καὶ τῆς ἀνηγμένης θεωρίας, περίτειχος δέ, ἔξω τοῦ ἀσφαλοῦς τείχους, τὴν κατὰ ῥητὸν καὶ ἱστορίαν γραφήν.

Καὶ ἔτι κατὰ διάνοιαν ἄλλην τεῖχος τῆς καλλιπόλεώς ἐστιν ἡ περὶ τῆς Τριάδος πίστις καὶ τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὄντος Θεοῦ Λόγου, ἀληθείας τε καὶ Θεοῦ σοφίας, ὄντος περιτείχου καταλλήλως ταύτῃ τῇ νοήσει τοῦ λόγου τῆς ἐνανθρωπήσεως καὶ τοκετοῦ τοῦ ἐκ τῆς ἀπειρογάμου παρθένου Μαρίας.

Δυνατὸν εἰπεῖν ὡς τεῖχος μὲν φρουροῦν τὴν Ἐκκλησίαν ἐστὶν τὰ εὐσεβῆ αὐτῆς φρονήματα κατὰ τὰ δόγματα τῆς ἀληθείας, περίτειχον δὲ τὰ ἠθικὰ παιδεύματα καὶ ἡ τῶν ἐντολῶν τήρησις.

Ῥηθείη καὶ ἑτέρως ὡς τειχίζεται μὲν πρ⟨ο⟩ηγουμένως ἡ ἐχυρὰ πόλις ἐκ τῆς ἐπιστημονικῆς τῶν νοητῶν καὶ ἀσωμά⟨τ⟩ων θεωρίας, περίτειχος ἔχουσα τὴν περὶ τῶν αἰσθητῶν γνῶσιν τοῦ φαινομένου κόσμου καὶ τῶν μερῶν αὐτοῦ καὶ τῆς διοικούσης αὐτὰ θείας προνοίας.

Ὁ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει καὶ τοῖς συγγενέσιν αὐτῇ ἐπαινετοῖς ὀχυρώμασιν καθήμενος, Χριστοῦ δέσμιος ὤν[6], ἀφόβως διάγει προσδοκῶν διπλασιάζεσθαι ἀνθ' ὧν ἐθλίβη παράκλησιν καὶ παραμυθίαν· ἐπενήνεκται γὰρ πρὸς τὴν εὐεργετηθεῖσαν **706** πληθύν· «Ἀντὶ μιᾶς ἡμέρας παροικεσίας σου, διπλᾶ ἀνταποδώσω σοι», διπλασιαζομένης τῆς παραμυθίας τῆς ἐπὶ τοῖς ὑπάρξασι θλιβηροῖς.

Αἰσθητὴν εἰκόνα τῆς θεωρίας τὰ κατὰ τὸν ἀνδρειώτατον Ἰὼβ λαβέ. Ὅνπερ γὰρ τρόπον ἐπ' αὐτοῦ ἐδιπλασιάσθη[7] τὰ ἀφαιρεθέντα αὐτοῦ πάντα πρότερον, οὕτως οἱ γυμνασάμενοι τελείως πρὸς εὐσέβειαν «ἐπαγγελίαν ἔχουσιν ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης»[8], οὐ τῆς ἐπικήρου ζωῆς, τῆς ἐλεεινοὺς ποιούσης τοὺς ἐπὶ μόνην αὐτὴν ἠλπικότας[9], ἀλλὰ τῆς νῦν ὑπαρχθῆναι δυναμένης τοῖς πιστεύουσιν, κατὰ τὸ

---

1. Ψαλ. 70,3. 2. Ψαλ. 31,7. 3. Ψαλ. 30,3. 4. Πρβλ. Β' Τιμ. 4,7. 5. Ἡσ. 26,1. 6. Πρβλ. Ἐφ. 3,1. 7. Πρβλ. Ἰὼβ 42,11. 8. Πρβλ. Α' Τιμ. 4,8. 9. Πρβλ. Α' Κορ. 15,19.

λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος· «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ἔχει ζωὴν αἰώνιον»[1], καὶ πάλιν· «Αὕτη δ' ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκουσίν σε τὸν ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν»[2].

Ὁ ταύτην τὴν ζωὴν ἀπεντεῦθεν ἔχων πολυπλασιαζομένην αὐτὴν σχοίη ὅταν τὸ τέλειον ἔλθῃ καὶ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον[3] ὀφθῇ ἡ ἀλήθεια.

Εἰσαγωγικώτερον δὲ καὶ τόδε ῥηθείη· τοῦ θανάτου εἰς πάντας ἀνθρώπους διεληλυθότος τῇ παραβάσει τοῦ πρώτου ἀνθρώπου[4], διελύθη ἀπὸ τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα· ὡς εἰκὸς δὲ ἐθλίβετο τὸ πολλῷ χρόνῳ συνὸν ἀποβαλοῦσα, ὡς παροικεσίαν ὑπομεῖναι· ἀντὶ ταύτης ἐπὶ μίαν ἡμέραν ὑπαρξάσης, διπλᾶ ὁ Θεὸς ἀνταπέδωκεν ἐγείρας καὶ ἀποδοὺς τῇ ψυχῇ τὸ σῶμα αὐτῆς, ὡς μὴ ἀπειληφέναι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ ἀντὶ φθαρτοῦ καὶ ἀτίμου καὶ ἀσθενοῦς καὶ ψυχικοῦ σώματος, ἄφθαρτον, ἰσχυρόν τε καὶ ἐπίτιμον, καὶ αὐτὸ τοῦτο σῶμα πνευματικόν[5].

Ὁ προσέχων τῇ ἀναγνώσει τῶν θεοπνεύστων λογίων καὶ ἕτερα πλεῖστα νοήσει εἰς τὸ διπλᾶ ἀνταποδίδοσθαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τῷ μίαν ἡμέραν μετοικισθέντι.

Πρὸς ῥητὸν καὶ τόδε ῥηθείη· μετοικισθεὶς ὁ λαὸς εἰς ἐχθροὺς αἰχμαλωσίας νόμῳ οὐ μόνον ἐλυτρώθη, ἀλλὰ καὶ τῶν **708** κρατησάντων ἐκυρίευσεν· οὗ συμβάντος διπλῆν θυμηδίαν ἔσχον οἱ πρὸς ὀλίγον κακωθέντες.

Ζαχ. 9,13-14. Διότι ἐνέτεινά σε, Ἰούδα, ἐμαυτῷ τόξον· ἔπλησα τὸν Ἐφράιμ καὶ ἐπεγερῶ τὰ τέκνα σου, Σιών, ἐπὶ τὰ τέκνα Ἑλλήνων καὶ ψηλαφήσω σε ὡς ῥομφαίαν μαχητοῦ. Καὶ ἔσται Κύριος ἐπ' αὐτούς[6].

Τὸν ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα ἀνατείλαντα Σωτῆρα, τόξον ἑαυτῷ ἐνέτεινεν ὁ Πατήρ, ἀφ' οὗ ἀπολύει τὰ εἰς σωτηρίαν τιτρώσκοντα βέλη. Καὶ ὅρα γε τὴν διαφοράν· τὸ ὁλοθρευόμενον τόξον τοῦ Ἐφράιμ πολέμιον ὠνόμασται τῷ πολεμίους αὐτῷ χρᾶσθαι. Εἴρηται γοῦν ἐν ἑβδομηκοστῷ καὶ ἑβδόμῳ Ψαλμῷ περὶ πολεμίων σατανικῶν δυνάμεων καὶ πάντων τῶν ἑτεροδόξων· «Υἱοὶ Ἐφράιμ ἐντείνοντες καὶ βάλλοντες τόξῳ, πῶς ἐστράφησαν ἐν ἡμέρᾳ πολέμου»[7], ἀσθενήσαντες καὶ ἀνατραπέντες, δηλονότι συντριβέντων τῶν ἀμυντηρίων; Εἴρηται γάρ· «Ἡ ῥομφαία αὐτῶν εἰσέλθοι εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν, καὶ τὰ τόξα αὐτῶν συντριβείησαν»[8]. Συντριβόμενα τόξα καὶ ἡγεμονικὰ τῶν μαχίμων ἐστίν, ἀφ' ὧν λόγοι πονηροὶ πέμπονται, ἠκονημένων βελῶν δίκην περὶ ὧν ὁ θεῖός φησιν λόγος· «Βολὶς τιτρώσκουσα ἡ γλῶσσα αὐτῶν, δόλια τὰ ῥήματα τοῦ

---

1. Ἰω. 6,47. 2. Ἰω. 17,3. 3. Πρβλ. Α' Κορ. 13,10,12. 4. Πρβλ. Ρωμ. 5,12. 5. Πρβλ. Α' Κορ. 15,42-44. 6. Ζαχ. 9,13-14. 7. Ψαλ. 77,9. 8. Ψαλ. 36,15.

στόματος αὐτῶν»[1]. Δηλητηρίου γὰρ ἰοῦ πλήρ[η]⟨ει⟩ς εἰσὶν οἱ λόγοι τῶν τὴν ψευδώνυμον γνῶσιν[2] ἐπαγγελλομένων, θανατούντων τοὺς παραδεχομένους αὐτούς.

710 Οὐ τοιαῦτα δὲ τὰ ἀκόντια τοῦ δυνατοῦ Σωτῆρος, περὶ ὧν ἐν τεσσερακοστῷ καὶ τετάρτῳ Ψαλμῷ λέγεται πρὸς τὸν μακάριον καὶ ἄριστον τοξότην· «Τὰ βέλη σου ἠκονημένα, δυνατέ»[3], ἅπερ ἔρωτα θεῖον ἐμποιεῖ τοῖς βαλλομένοις ὑπ' αὐτῶν, ὡς τὴν θείαν νύμφην μακάριον ἔρωτα σχοῦσαν λέγειν· «Τετρωμένη ἀγάπης εἰμί»[4].

Καὶ ὅρα τὸ παράδοξον· ὁ αὐτὸς Σωτὴρ τόξον καὶ τοξότης καὶ βέλος ὑπάρχει. Ἐν μὲν γὰρ τῷ προκειμένῳ προφητικῷ ῥητῷ πρὸς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λέγεται· «Ἐνέτεινά σε Ἰούδα, ἐμαυτῷ τόξον»[5]. ἐν δὲ τῷ Ψαλμῷ οἱ ὑμνοῦντες αὐτὸν λέγουσιν· «Τὰ βέλη σου ἠκονημένα, δυνατέ»[6]· αὐτὸς δὲ περὶ ἑαυτοῦ φησιν ἐν Ἡσαΐᾳ· «Ἔθηκέν με ὡς βέλος ἐκλεκτόν, ἐν τῇ φαρέτρᾳ αὐτοῦ ἔκρυψέν με»[7]. Πῶς γὰρ οὐχ ἐκλεκτὸν βέλος ὁ κατασκευάζων ἐκλεκτοὺς τοὺς τιτρωσκομένους, κρυπτόμενον ἐν τῇ φαρέτρᾳ ἢ ἔσχεν ἐκ τῆς Μαρίας σαρκί.

Ἐνταθέντος τούτου τοῦ θείου τόξου, ἀφ' οὗ ἐντείνεται καὶ ἀπολύεται τὰ πλήττοντα εἰς θεῖον ἔρωτα βέλη, ἐμπίπλαται ὁ Ἐφράιμ, ἀνατρεπόμενος καὶ ἀσθενὴς ἀποδεικνύμενος, κατὰ τὸ λεχθὲν ὑπόγυον ἀπὸ τοῦ Ψαλμοῦ· «Υἱοὶ Ἐφράιμ ἐντείνοντες καὶ βάλλοντες τόξον, πῶς ἀπεστράφησαν ἐν ἡμέρᾳ πολέμου»[8], ἐπεγείραντος τοῦ μεγάλα χαριζομένου Θεοῦ «τὰ τῆς Σιὼν τέκνα ἐπὶ τὰ τέκνα τῶν Ἑλλήνων»;

Ἑλλήνων δὲ γενήματα ἐν τούτοις σημαίνονται οἱ πρεσβεύοντες τὴν ψευδώνυμον γνῶσιν καὶ πάντες οἱ τὴν ἀσέβειαν ἔχοντες, καθ' ἣν τοὺς δυσσεβεῖς λόγους ὀλεθρίων βελῶν δίκην πέμπουσιν κατὰ τῶν μὴ ἀνειληφότων «τὸν τῆς πίστεως **712** θυρεόν»[9]. Τέκνα Σιὼν τυγχάνουσιν, ἐπεγειρόμενα ὑπὸ τοῦ βασιλεύοντος αὐτῶν Θεοῦ, οἱ πρεσβεύοντες τὴν ἀλήθειαν.

Τίς δ' ἡ Σιών, ἡ μήτηρ τῶν ἐπεγειρομένων ὑπὸ Θεοῦ τέκνων, ἢ ἡ μικρῷ πρότερον σαφηνισθεῖσα, ἧς ἡ θυγάτηρ προστάττεται χαίρειν σφοδρῶς καὶ συντόνως ἐπὶ τῇ ἐπιλάμψει τοῦ ἰσχυροῦ καὶ σῴζοντος βασιλέως.

«Ψηλαφᾷ ὁ Θεὸς τὸν Ἰούδαν οἷα ῥομφαίαν μαχητοῦ», ἀμφοτέρως σωτηρίαν ἐνεργῶν· καθὸ μὲν τόξον ἐνετάθη εἰς μακάριον τιτρώσκων ἔρωτα, καθὸ δὲ στρατηγὸς ἄριστος ὑπάρχων ψηλαφᾷ ῥομφαίαν, μαχητὴς ὤν, ἐπὶ τῷ σφάττειν τοὺς ἀντιπαρατεταγμένους. Γέγραπται καὶ περὶ τούτου ἐν τετάρτῳ καὶ τεσσερακοστῷ Ψαλμῷ· «Περίζωσαι τὴν ῥομφαίαν σου ἐπὶ τὸν μηρόν σου, δυνατέ, τῇ ὡραιότητί σου καὶ τῷ κάλλει σου, ἕνεκεν ἀληθείας καὶ πραΰτητος καὶ δικαιοσύνης,

---

1. Ἱερ. 9,7. 2. Πρβλ. Α' Τιμ. 6,20. 3. Ψαλ. 44,6. 4. Ἆσμ. 2,5. 5. Ζαχ. 9,13. 6. Ψαλ. 44,6. 7. Ἡσ. 49,2. 8. Ψαλ. 77,9. 9. Ἐφ. 6,16.

καὶ ὁδηγήσει σε θαυμαστῶς ἡ δεξιά σου»[1]. Πῶς γὰρ οὐχ ὁδηγεῖ θαυμαστῶς ἡ δεξιὰ τὸν περιζωσάμενον ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτοῦ δυνατόν, παραδόξως πλήττοντα τοὺς πληττομένους; Αὐτοῦ γοῦν ἔστιν ἀκοῦσαι λέγοντος τοῖς προκαταλαμβανομένοις πρὸς τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ· «Ὑμεῖς, Αἰθίοπες, τραυματίαι ῥομφαίας μού ἐστε»[2]. Τραυματισθέντες γὰρ ὑπὸ τοῦ ταῦτα λέγοντος, ἀποβαλόντες τὴν Αἰθιόπων ζωήν, ἀθανασίαν ἀναλήμψονται, ὡς χαριστηρίως εἰπεῖν· «Ἔσται ἡ λαμπρότης Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐφ' ἡμᾶς»[3], ἐπείπερ πλύναντος ἡμᾶς τοῦ αἰτίου πάντων ἀγαθῶν, λαμπροὶ καὶ λευκοὶ ἀπεδείχθημεν, κατὰ τὸν μετὰ παρρησίας λέγοντα· «Πλυνεῖς με καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι»[4]. Πόθεν δὲ Αἰθίοπες γεγένηνται οἱ πρὸς ἀγαθοῦ τραυματιζόμενοι ἵνα νεκρωθῶσιν τῇ ἀσεβείᾳ[5], ἢ ἐκ τοῦ διαβόλου γεννή**714**σαντος αὐτοὺς θελήσαντας τὰς ἐπιθυμίας αὐτοῦ ποιεῖν[6]; Εἴρηται γὰρ περὶ αὐτοῦ ὡς εἴη μέλας[7], διὰ προσοῦσαν σκοτεινὴν ἄγνοιαν καὶ πονηρίαν, ὡς δηλοῦται ἐν τῇ βίβλῳ τῆς μετανοίας, Ποιμένι ὀνομαζομένη, καὶ τῇ Βαρναβᾶ ἐπιστολῇ.

Πληγείημεν δὲ καὶ ἡμεῖς σωτηριωδῶς ὑπὸ τοῦ ζῶντος λόγου καὶ ἐνεργοῦς, περὶ οὗ γέγραπται· «Ζῶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνεργής, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον»[8], ἵνα θανατωθέντες σαρκί, ζωοποιηθῶμεν πνεύματι[9]. Τρωθείημεν δὲ καὶ τῷ ἐκλεκτῷ βέλει, πεμφθέντι ἀπὸ τοῦ ἐνταθέντος τόξου· οὕτω γὰρ ἐπεγερθησόμεθα, τυγχάνοντες τῆς Σιὼν τέκνα ἐπὶ τὰ τῶν Ἑλλήνων γενήματα.

Πολλοὶ τέκνα καὶ υἱοὶ Ἑλλήνων ὄντες, ἐσπούδασαν κατὰ τῶν τῆς εὐσεβείας δογμάτων, ὡς καὶ συγγράμματα πολύστιχα καταλεῖψαι· ἀλλ' ὠλοθρεύθησαν ἐπεγείραντος κατ' αὐτῶν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιαστικοὺς ἄνδρας, ἀνατρέψαντας τοὺς ἐριστικοὺς αὐτῶν λόγους ὡς εἰπεῖν μετὰ πεποιθήσεως· «Τὰ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικὰ ἀλλὰ δυνατὰ τῷ Θεῷ, λογισμοὺς καθαιροῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ»[10]. Ὅταν ἐπεγερθῇ ἐπὶ τὰ τῶν Ἑλλήνων τέκνα τὰ τῆς Σιών, «ἔσται ἐπ' αὐτούς»[11] ὁ τοῦτο κατορθώσας «Κύριος», ἑνοποιῶν τοὺς ἐπεγερθέντας τοῖς καθ' ὧν ἐπεγέρθησαν, ὡς βασιλεύειν αὐτῶν καταρτισθέντων ἑνὶ νῷ καὶ μιᾷ γνώμῃ[12], κτίσας εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον τὸν Ἕλληνα καὶ Ἰουδαῖον[13].

716 Ζαχ. 9, 14-15. Καὶ ἐξελεύσεται ὡς ἀστραπὴ βολίς, καὶ Κύριος παντοκράτωρ ἐν σάλπιγγι σαλπιεῖ καὶ πορεύσεται ἐν σάλῳ ἀ-

---

1. Ψαλ. 44,4-5. 2. Σοφον. 2,12. 3. Ψαλ. 84,17. 4. Ψαλ. 50,9. 5. Πρβλ. Κολ. 3,5. 6. Πρβλ. Ἰω. 8,44. 7. Ποιμὴν Ἑρμᾶ, 22,10. 24,2. 96,1. Βαρνάβα, Ἐπιστολὴ 4,10. 20,1. 8. Ἑβρ. 4,12. 9. Πρβλ. Α' Πέτρ. 3,18. 10. Β' Κορ. 10,4. 11. Πρβλ. Ζαχ. 9,14. 12. Πρβλ. Α' Κορ. 1,10. 13. Πρβλ. Ἐφ. 2,15. Α' Κορ. 12,13.

πειλῆς αὐτοῦ. Κύριος παντοκράτωρ ὑπερασπιεῖ αὐτῶν[1].

Ἐντείναντος Θεοῦ οἷα τόξον τὸν Ἰούδαν, βολὶς ὡς ἀστραπὴ ἐξελεύσεται, τιτρώσκουσα καὶ πλήττουσα εἰς θεῖον ἔρωτα, ὡς φῶς τοῦ κόσμου γενέσθαι τὴν δυναμένην εἰπεῖν τελείαν ψυχὴν ἢ ἔνδοξον Ἐκκλησίαν[2]· «Τετρωμένη ἀγάπης εἰμί»[3]. Ὅτι δὲ οὐκ ἐνταῦθα μόνον τὰ πεμπόμενα ἀπὸ τοῦ θείου τόξου φωτεινὰ τυγχάνει, καὶ ἐν τῷ Ἀμβακούμ πρὸς τὸν Θεὸν λέγεται· «Εἰς φῶς βολίδες σου πορεύσονται εἰς φέγγος ἀστραπῆς ὅπλων σου»[4]. Οὐ διαφέρει δὲ τὸ πληθυντικῶς καὶ ἑνικῶς εἰπεῖν· γενικῶς γὰρ λαμβάνομεν βολίδα ἐξελευσομένην ὡς ἀστραπήν, ἧς εἴδη πολλὰ τυγχάνουσιν αἱ μερικαὶ βολαί. Ὁ τιτρώσκων λόγος εἰς πόθον τοὺς τὰς κατ' εἶδος ἀρετὰς ἀναλαμβάνοντας καὶ τὰ κατὰ μέρος δόγματα, βολίς ἐστ⟨ι⟩ν γενικῶς, εἰδικῶν ὑπαρχόντων τῶν περὶ ἑκάστης ἀρετῆς καὶ ἑκάστου δόγματος λόγων, καὶ διὰ τοῦτο πληθυντικῶς ὀνομαζομένων βολίδων. Πλὴν καὶ ἡ μία βολὶς ὡς ἀστραπὴ ἐξέρχεται καὶ αἱ πολλαὶ εἰς **718** φῶς κατὰ τὸν Ἀμβακούμ, τῷ πάντα λαμπρὰ εἶναι βέλη τὰ πεμπόμενα ἀπὸ τοῦ ἐνταθέντος τόξου ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Ἔστι δὲ τοῦτο ὁ Ἰούδας[5].

Σεσαφήνισται πρότερον ὅτι περὶ τοῦ ἀνατείλαντος ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα Σωτῆρος ταῦτ' ἀπαγγέλλεται.

Ἐξελθούσης ὡς ἀστραπῆς τῆς θείας βολίδος ἐπὶ τῷ φωτισθῆναι τὸν ἔσω ἄνθρωπον καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας[6], Κύριος παντοκράτωρ σαλπιεῖ, διεγείρων καὶ τὴν ἔνδον ἀκοήν, ὡς τὸν αἴσθησιν λαβόντα τῆς ὑπαρξάσης ὠφελείας ἀναφθέγξασθαι χαριστηρίως· «Ἡ παιδεία Κυρίου διανοίγει μου τὰ ὦτα»[7], ἐπείπερ δέδωκέν μοι οὗς τοῦ ἀκούειν.

Καὶ ὅρα εἰ μὴ κατ' ἐπίνοιαν ἄλλην καὶ ἄλλην τὸ παρὰ Θεοῦ διδόμενον σάλπιγξ ἐστὶν καὶ ἀστραπή. Ἡ μὲν γὰρ ἀκουστὰ τυγχάνει τὰ σαφῶς καὶ διατόρως καὶ μεγαλοφώνως ἀπαγγελλόμενα, σάλπιγγι ὡμοίωνται, ἡ δὲ φωτίζουσιν τὸν νοῦν, ψυχῆς ὀφθαλμὸν ὄντα, ἀστραπῇ ἐοίκασιν.

Ὥσπερ δὲ τοῖς εὐεργετουμένοις ἐκ προαιρέσεως καὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν φωτεινὰ καὶ μεγαλόφωνα ἅπαντα τὰ θεῖα, οὕτω ἀπειλὴ γίνεται κατὰ τῶν ῥᾳθύμως ἀναστρεφομένων, ὅθεν εἰκότως ἐπιφέρεται τῇ κατὰ τὴν ἀστραπὴν βολίδι ἐξερχομένῃ, καὶ τῷ σαλπίζειν τὸν Κύριον παντοκράτορα, σαλεύεσθαι τὸν εὐεργέτην ἐν ἀπειλῇ, ἀγαθότητος πολλῆς παρισταμένης ἐκ τοῦ ἐν ἀπειλῇ πορεύεσθαι ἐν σάλῳ τὸν Θεόν, ἵνα μὴ παντελῶς ἔξω γένηται, διορθουμένης ποτὲ τῆς ἀπειλῆς, ὡς ἐπὶ Νινευιτῶν γέγονεν. Εἰπὼν γὰρ ὁ ἀπειλῶν· «Ἔτι τρεῖς ἡμέραι καὶ Νινευὴ κατασκαφήσεται»[8], οὐκ ἐν κολάσει, ἀλλ' ἐν ἀπειλῇ ἔδοξεν **720** σαλεύεσθαι καὶ μετανίστασθαι αὐτῶν, ἵνα μετανοίας τόπος δοθεὶς ἔξω τῆς

---

1. Ζαχ. 9,14-15. 2. Πρβλ. Ἐφ. 5,27. 3. Ἆσμ. 5,8. 4. Ἀββ. 3,11.
5. Πρβλ. Ζαχ. 9,13. 6. Πρβλ. Ἐφ. 1,18. 7. Ἡσ. 50,5. 8. Ἰων. 3,5.

ἀπειλῆς ποιήσῃ τοὺς παυσαμένους ἀφ' ὧν πρότερον ἐνήργουν. Ταύτῃ τοι καὶ ὁ Ἀδάμ, ἅμα τῷ ἀκοῦσαι τῆς φωνῆς τῆς ὑπὸ τοῦ ὄφεως ἀπατηθείσης γυναικὸς αὐτοῦ, αἴσθησιν ἔλαβεν κλόνου τοῦ νομοθέτου, ὡς εἰπεῖν· «Τὴν φωνὴν» τῶν ποδῶν «σου ἤκουσα περιπατοῦντος»[1], πρὸ τῆς παραβάσεως παρόντος καὶ διαλεγομένου ἀντιλαμβανόμενος.

Καὶ τῶν Ἰουδαίων γοῦν οὐκ ἀφιστάμενος ὅτε γνησίως τὸν νόμον ἐφύλαττον καὶ τὸν δεδωκότα ἐθεράπευον, οὐδ' ὅλως ἀπολειπόμενος ἐν ἀπειλῇ ἐν σάλῳ πεπόρευται, φήσας περὶ αὐτῶν· «Ἐγκατέλιπα τὸν οἶκόν μου, ἀφῆκα τὴν κληρονομίαν μου»[2]. Σαφῶς δὲ παρίσταται ἡ ἐγκατάλειψις, λέγοντος Ἰησοῦ ἐν Εὐαγγελίῳ· «Ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν»[3].

Δείκνυται ὁ σκοπὸς καὶ τὸ τέλος πρὸς ἀγαθοῦ τοῖς ἐγκαταλειπομένοις ὑπῆρχθαι, ἐκ τοῦ ἐπιφέρεσθαι τῷ· «Καὶ Κύριος παντοκράτωρ πορεύσεται ἐν ἀπειλῇ σάλου αὐτοῦ», «Κύριος παντοκράτωρ ὑπερασπιεῖ αὐτῶν». Ὅτε γὰρ ἔδοξεν ἐν ἀπειλῇ ἀφίστασθαι, τὸ τηνικάδε ἐβοήθησεν, ὑπὲρ αὐτῶν προβαλὼν τὴν ἀκαταμάχητον ἀσπίδα αὐτοῦ, περὶ ἧς ἐν Ὕμνοις εἴρηται τῷ εὐεργετουμένῳ· «Ὅπλῳ κυκλώσει σε ἡ ἀλήθεια αὐτοῦ»[4].

Ἐπεὶ εἴρηται ἔναγχος ὡς σαλπίζων Κύριος παντοκράτωρ διατόρως καὶ μεγαλοφώνως ἄγει τὰς παρ' αὐτοῦ εὐεργεσίας, γραφικὰς περὶ τούτου μαρτυρίας συνακτέον.

Προστάττει τὸ ἅγιον Πνεῦμα τῷ κήρυκι τῆς ἀληθείας **722** ὑψῶσαι τὴν φωνὴν ἑαυτοῦ ὡς σάλπιγγα[5], ὅπως ἡ διδασκαλία ἣν προφέρει εἰς πόλεμον διεγείρῃ τοὺς Θεῷ στρατευομένους πρὸς τοὺς ἀντιπαρατεταγμένους πολεμικῶς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ συγκαλεῖν εἰς τὰς ἑορτασίμους πανηγύρεις.

Κεῖται δὲ τὰ περὶ τούτων ἐν τοῖς θεοπνεύστοις λογίοις, ποτὲ μὲν μετ' αἰνιγμοῦ, ποτὲ δὲ ἱστορικῇ διηγήσει.

Ὑπὲρ δὲ τοῦ δειχθῆναι ὡς τὸ σαλπίζειν σημαίνει φανέρωσιν, αὔταρκες τὸ ὑπὸ Ἰησοῦ λεχθὲν τοῖς ἐμπομπεύειν ἐθέλουσιν τῇ εἰς τοὺς πέλας εὐποιΐᾳ· «Σύ, φησίν, ποιῶν ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν σου»[6]. Μάλιστα γὰρ ταύτην τὴν ἀρετὴν κεκρυμμένως βούλεται πράττεσθαι, διὰ τὸ παραφύεσθαι φιλοδοξίαν καὶ τὸ φιλέπαινον φανερῶς αὐτῆς τελουμένης, ἀλλὰ καὶ παραβαίνεται ἐντολὴ ἡ διαγορεύουσα· «Ὃ μισεῖς, ἑτέρῳ σου μὴ ποίει»[7]. Τὸ γὰρ ἐμπομπεύειν τῇ τῶν δεομένων, ἵν' οὕτω φράσω, δυστυχίᾳ, οὐ φίλον τῷ εὐεργετουμένῳ, ᾧ ἕπεται καὶ αὐτὸν τὸν μεταδιδόντα πράττειν ὃ μὴ βούλεται παθεῖν.

Ὅταν τοίνυν Κύριος ὁ παντοκράτωρ φωτίζῃ τοὺς πρὸς αὐτοῦ ὠφελουμένους, φανερῶν ἃ χαρίζεται, ἐν σάλπιγγι σαλπίζει, ὑπερασπίζων τῶν εὖ διατεθέντων, ὥστ' αὐτοὺς ἀνεπιβουλεύτους καὶ ἀβλή-

---

1. Γεν. 3,10. 2. Ἱερ. 12,7. 3. Ματθ. 28,30. Λουκ. 13,35. 4. Ψαλ. 90,4. 5. Πρβλ. Ἡσ. 58,1. 6. Ματθ. 6,2. 7. Τωβ. 4,15.

τους διαμεῖναι, κυκλῶν αὐτοὺς τῇ ἀκαταμαχήτῳ ἀσπίδι ἐνδυσαμένους πᾶσαν τὴν πανοπλίαν[1] τοῦ ἄρχοντος καὶ βασιλεύοντος αὐτῶν.

Εἴη δὲ καὶ ἡμᾶς «τοῦ φωτὸς ἐνδύσασθαι τὰ ὅπλα»[2] καὶ «τῆς πίστεως ἀναλαβεῖν τὸν θυρεόν»[3], ὡς μετὰ παρρησίας φάναι· «Βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστής μου εἶ· ὁ Θεός μου, μὴ χρονίσῃς»[4].

724 Ζαχ. 9,15-16. Καὶ καταναλώσουσιν αὐτοὺς καὶ καταχώσουσιν αὐτοὺς ἐν λίθοις σφενδόνης καὶ ἐκπίονται τὸ αἷμα αὐτῶν ὡς οἶνον καὶ πλήσουσιν ὡς φιάλας θυσιαστήριον. Καὶ σώσει αὐτοὺς Κύριος ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ὡς πρόβατα λαὸν αὐτοῦ, διότι λίθοι ἅγιοι κυλίονται ἐπὶ τῆς γῆς αὐτοῦ[5].

Ἐντείναντος Θεοῦ οἷα τόξον τὸν Ἰούδαν, ἐπεγείραντός τε ἐπὶ τὰ τέκνα τῶν Ἑλλήνων τοὺς τῆς Σιὼν υἱούς, νίκη αὐτῶν ἔσται, καταναλισκομένων τῶν ἑλληνικῶν γενημάτων πρὸς τῶν ἐπεγερθέντων ἐπ' αὐτούς, οἷα σφενδονιστῶν ἀρίστων εὐθυβόλως βαλλόντων τοὺς λίθους, ὡς καταχωσθῆναι τοὺς λιθολεγομένους, πινομένου τοῦ αἵματος αὐτῶν πάνυ προθύμως ὑπὸ τῶν σφενδον⟨ι⟩ζόντων πληρούντων τε ὡς φιάλας θυσιαστήρια.

Ὅταν πάθωσιν οἱ τῶν Ἑλλήνων υἱοὶ τὰ ἐγκείμενα, τό τε καταχωσθῆναι ἐν λίθοις καὶ ἐκποθῆναι τὸ αἷμα αὐτῶν, τὸ τηνικαῦτα σώσει Κύριος τοὺς ὑπερασπιζομένους ὡς πρόβατα λαὸν αὐτοῦ γεγενημένους, ἐπείπερ οἱ δυνάμενοι λίθοι ἐποικοδομηθῆναι τῷ θείῳ θεμελίῳ εὐκίνητοι γενήσονται, ὡς ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ Θεοῦ κυλίεσθαι, κούφους καὶ εὐκινήτους γινομένους πρὸς τοῦ αἴροντος ἀπ' αὐτῶν τὸ ἄχθος καὶ λιθῶδες. Οὕτω γὰρ κυλιόμενοι ἐπὶ τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ γῆς ἑαυτοὺς οἰκοδομήσουσιν, ἁρμονίως ἐμβιβαζόμενοι εἰς τὰ τείχη τῆς πόλεως τῆς ἁγίας καὶ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ τοῦ Θεοῦ.

Τί δὲ βούλεται τὸ καταχώννυσθαι λίθοις σφενδόνης τοὺς καταναλισκομένους ὑπὸ τῶν ὑπερασπιζομένων ὑπὸ Θεοῦ παντοκράτορος θεωρητέον.

726 Οἱ τῆς ἐπιτιμίας ἐλεγκτικοὶ λόγοι, οἷα λίθοι εὐθίκτως ὑπὸ σφενδόνης πεμπόμενοι, καταναλώσουσιν τοὺς ἁμαρτωλούς, ὥστε μηκέτ' εἶναι ἐχθροὺς Θεοῦ, καταναλωθείσης τῆς κακίας δι' ἣν ἦσαν ἀντικείμενοι ταῖς Θεοῦ χάρισιν, ἐπείπερ κατεκρύβησαν ὑπὸ τῶν τῆς σφενδόνης λίθων ποιωθέντες κατ' αὐτούς. Ὡς γὰρ «ἡ ἀγάπη καλύπτουσα πλῆθος ἁμαρτιῶν»[6] οὐκ ἐᾷ ἔτι εἶναι ἃς ἔκρυψεν ἁμαρτίας ἐξ ὅλων ἀφανιζομένας, οὕτως οἱ ἐπιπληκτικοὶ καὶ ἐλεγκτικοὶ λόγοι ἐπερχόμενοι καθ' ὧν σφενδονίζονται, καταχώσουσιν αὐτοὺς κάλυμμα

---

1. Πρβλ. Ἐφ. 6,11. 2. Πρβλ. Ρωμ. 13,12. 3. Πρβλ. Ἐφ. 6,16. 4. Ψαλ. 39,18. 5. Ζαχ. 9,15-16. 6. Α' Πέτρ. 4,8.

αὐτῶν γινόμενοι, ἐκπινομένου δίκην οἴνου τοῦ αἵματος αὐτῶν, ὡς εὐφραίνειν καὶ ἄγαν διαχεῖν τοὺς πιόντας, ὡς λοιπὸν φιάλας, σκεύη εὐφροσύνης ὑπηρετικά, τὰ θυσιαστήρια γενέσθαι. Πῶς γὰρ οὐ θείας μεταλαμβάνει πόσεως ὁ θυσίαν αἰνέσεως καὶ δικαιοσύνης θύων;[1] Ὡς γὰρ οἱ μὴ ὃν δεῖ τρόπον ἱερουργοῦντες καλύπτουσιν ἐν δάκρυσιν τὸ θυσιαστήριον τοῦ ἐλεγκτικώτατα πρὸς αὐτοὺς λέγοντος· «Ἐκαλύπτετε ἐν δάκρυσιν τὸ θυσιαστήριόν μου· ἔτι ἄξιον ἐπιβλέψαι εἰς θυσίαν ὑμῶν, ἢ λαβεῖν δῶρον ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν;»[2]. Ταῦτα μὲν οὖν λεγέσθω τοῖς μετὰ ἀσεβείας θύουσιν· τοῖς δὲ εὐσεβῶς ἱερουργοῦσιν ὡς δεκτὰς εἶναι τὰς θυσίας αὐτῶν, φιάλαι εὐφροσύνης ποιητικαὶ ἔσονται τὰ θυσιαστήρια, ἵν' οὕτω ἱερωμένοι σωθήσονται, ἐν φωτεινῇ καταστάσει ἀναδειχθέντες, ἡμέρᾳ νοητῇ τυγχανούσῃ, ὅτε σωθήσονται ὡς πρόβατα εἰς λαὸν Θεοῦ μεταποιούμενοι. Πρώτη γὰρ κατάστασις τῶν εὖ καὶ ὡς δεῖ ἀρχομένων, τὸ ποίμνης δίκην ἄγεσθαι ὑπὸ τοῦ ἀρίστου ποιμένος, ἵνα μετὰ ταῦτα ἐκ προβάτων λαὸς ἀναδειχθέντες **728** βασιλευθῶσιν ὑπὸ τοῦ πρότερον ποιμένος γενομένου αὐτῶν, οἵτινες μετὰ τὸ χρηματίσαι λαὸς τοῦ παντοκράτορος, καὶ μέρη ἔσονται τῆς οἰκοδομουμένης ὑπὸ Κυρίου τῶν δυνάμεων πόλεως.

Ἅγιοι λίθοι κυλιόμενοι ἐπὶ τῆς Θεοῦ γῆς διὰ τὸ κοῦφον καὶ ἐλαφρὸν γεγενημένοι, ἐπιτιθέμενοι λοι⟨πὸν .....
..... ἀ⟩μετακινήτῳ θεμελ⟨ίῳ .....
.....⟩ ους γεναμένους λίθ⟨ους .....
..... οἰκοδομοῦ⟩σιν, ὁ πρόκριτος τῶ⟨ν ἀποστόλων Πέτρος ..
.....⟩ γράφει· «Πρὸς ὃν προσ⟨ερχόμενοι.....
παρὰ Θεῷ ἐκλε⟩κτὸν ἔντιμον λίθ⟨ον, καὶ αὐτοὶ ὡς λίθοι ζῶντες οἰκο⟩δομεῖσθε οἶκος πν⟨ευματικὸς εἰς ἱεράτευμα ἅγιον, ἀνενέγ⟩και πνευματικὰς ⟨θυσίας εὐπροσδέκτους Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ»[3].⟩

Εἰ περὶ τῶν τοιού⟨των .....⟩
τοὺς δοξολογοῦντ⟨ας ..... «Ἐὰν οὗτοι σιωπήσουσιν, οἱ λίθοι⟩ κεκράξονται»[4], πα⟨.....⟩
ἁγιότητα καὶ τὴν α. ⟨.....⟩
Θεοῦ γῆς, ἥτις πᾶσα ᾄδει τῷ ⟨.....προσκυνήσα-⟩
σα αὐτῷ, κατὰ τὰ γραφέν⟨τα ἐν τοῖς Ψαλμοῖς, ὅπου μέν· «Ἄ-⟩
σατε τῷ Κυρίῳ, πᾶσα ἡ γῆ»[5], ὅπο⟨υ δέ· «Πᾶσα ἡ γῆ προσκυνησά-⟩
τωσάν σοι καὶ ψαλάτωσάν σ⟨οι»[6] .....⟩
λαμβάνων τὸ «ἐκπίονται ὡς ⟨οἶνον»[7]. .....⟩
τὸ ὠμὸν καὶ πρὸς φόνους α ⟨.....⟩
θησαν οἱ καταναλούμενοι ⟨.....⟩
βάλλοντες τῷ ῥητῷ τῇ κατ ⟨.....⟩
μάχῃ τε καὶ στάσει πολε ⟨.....⟩

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 49,14. 115,8. 2. Μαλ. 2,13. 3. Α' Πέτρ. 2,4. 4. Λουκ. 19,40. 5. Ψαλ. 95,1. 6. Ψαλ. 65,4. 7. Ζαχ. 9,15.

λοις ἑπτὰ βιβλίοις περὶ τῆς ⟨.....⟩ ἀνδρὶ σοφῷ[1].

Ζαχ. 9, 17. Ὅτι εἴ τι ἀγαθόν, αὐτοῦ· καὶ εἴ τι κα⟨λόν, παρ' αὐτοῦ, σῖτος νεανίσκοις καὶ οἶνος εὐωδιάζω⟩ν εἰς παρθένους[2].

730 Τὸ κυρίως αἱρετὸν ἀγαθὸν ὑπάρχο⟨ν .....⟩
καὶ τὸ ἀναντιρρήτως ἐπαινε⟨τὸν .....⟩
⟨.....⟩εύεται· συνάδει τῷ προ-
⟨φητικῷ ..... ἐν τῇ κα⟩τ' αὐτὸν ἐπιστολῇ·
⟨«Πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τ⟩έλειον ἄνωθέν ἐστιν κατα-
⟨βαῖνον ἀπὸ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτω⟩ν, παρ' ᾧ οὐκ ἔνι ⟨παραλλαγὴ ἢ
⟨τροπῆς ἀποσκίασμ⟩α»[3]. Διὸ μόνος οὗτος ⟨.....
..... δίδωσ⟩ιν «ἀγαθὰ τοῖς αἰ-
⟨τοῦσιν αὐτὸν»[4] .....⟩του τυγχάνει, καὶ
⟨..... ⟩ου, ὡς τὸν πόθον
⟨..... ἐ⟩γείροντα τὴν ψυχὴν
⟨.....τὸ⟩ν Κύριον «τὸν ἐμπι-
⟨πλῶντα ἐν ἀγαθοῖς τὴν ἐπιθυ⟩μίαν σου»[5]. Ἐπιστατέον ⟨.....
.....⟩πίστις καὶ ἡ ἐπίγνωσις
⟨.....⟩αὐτοῦ ἐνδιδομένου καλοῦ
⟨.....⟩ου κατορθώματος. Οἷον
⟨..... τ⟩ὴν ἐπίνοιαν ἀγαθὸν καὶ
⟨.....⟩ν καὶ ὠφέλιμον ἀγαθόν ἐστιν
⟨.....⟩ες προσαγορεύεται καλόν.
⟨.....ὑμνῳδ⟩ὸν εἰπεῖν· «Ποίησον ἀγαθόν»[6]
⟨..... τὸ⟩ν μεγαλόφωνον Ἡσαΐαν μά-
⟨θετε καλὸν ποιεῖν[7] .....⟩ερον Ἀπόστολον, τὸ καλὸν κα⟨τέχειν
..... ἀποστολι⟩κῇ φωνῇ· «Πάντα δοκιμάζετε,
⟨τὸ καλὸν κατέχετε, ἀπὸ παντ⟩ὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε»[8].
⟨«Ὅτι εἴ τι ἀγαθόν, αὐτοῦ· καὶ⟩ εἴ τι καλόν, παρ' αὐτοῦ»[9], ἁρμονί-
⟨ως .....«σῖτος νε⟩ανίσκοις καὶ οἶνος εὐωδιά-
⟨ζων εἰς παρθένους»[10].....⟩ι αἰσθητοῦ δὲ πυροῦ καὶ προ-
χεί⟨ρου .....⟩λεται ταῦτα. Οὐ γὰρ πνευματικὴ καὶ

Ἐνταῦθα αἱ σελίδες 243 καὶ 244 τοῦ παπύρου ἐλλείπουν.

35 ⟨ψυ-⟩
χικοῦ ἀνθρώπου πρὸς τῷ μὴ δέχ⟨εσθαι⟩ τὰ τοῦ πνεύματος, μωρίαν

---

1. Ἰωσήπου, τὰ ἑπτὰ βιβλία τῆς αἰχμαλωσίας τῶν Ἰουδαίων. 2. Ζαχ. 9,17. 3. Ἰακ. 1,17. 4. Πρβλ. Ματθ. 7,11. 5. Ψαλ. 102,5. 6. Πρβλ. Ψαλ. 33,15. 36,23. 7. Πρβλ. Ἡσ. 1,17. 8. Α' Θεσ. 5,21. 9. Ζαχ. 9,17. 10. Ἔνθ' ἀν.

αὐτὰ ἡγουμένου[1] τῷ βεβλᾶφθ⟨αι τοῦ ἔ⟩σω ἀνθρώπου τὰς **731** αἰσθήσεις. Πῶς γὰρ οὐκ ἐβλάβη ἡ ὄσ⟨φ⟩ρ⟨ησι⟩ς καὶ γεῦσις τοῦ μὴ γευομένου τοῦ Κυρίου κατὰ τὸ λεχ⟨θ⟩έ⟨ν· «Γ⟩εύσασθε καὶ [ε]ἴδετε ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος»[2], καὶ ἡ ἀντιλημπτ⟨ικὴ⟩ τῆς ἱερᾶς πνοῆς τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, κατὰ τό· «Μύρον ἐκ⟨κεν⟩ωθὲν ὄνομά σοι, διὰ τοῦτο νεάνιδες ἠγάπησάν σε»[3];

732 Ζαχ. 10, 1-3. Αἰτεῖσθε ὑετὸν παρὰ Κυρίου καθ' ὥραν πρόϊμον καὶ ὄψιμ⟨ο⟩ν· Κύριος ἐποίησεν φαντασίας καὶ ὑετὸν χειμερινόν, δώσει αὐτοῖς ἑκάστῳ βοτάνην ἐν ἀγρῷ. Διότι οἱ ἀποφθεγγόμενοι ἐλάλησαν κόπους, καὶ οἱ μάν⟨τεις ὁρ⟩άσεις ψευδεῖς, καὶ τὰ ἐνύπνια ψευδῆ ἐλάλουν, ⟨μάταια παρεκά⟩λουν· διὰ τοῦτο ἐξηράνθησαν ὡς πρόβ⟨ατα καὶ ἐκακ⟩ώθησαν, ὅτι οὐκ ἦν ἴασις. Ἐπὶ τοὺς ποιμέ⟨νας παρωξ⟩ύνθη ὁ θυμός μου, καὶ ἐπὶ τοὺς ἀμνοὺς ἐπ⟨ισκέψομαι[4].⟩

Κακίας ἐπιπολαζούσης, ἀβροχία γ⟨ίνεται πολλά⟩κις κρίναντος Θεοῦ, διὸ ἐξευμενίζεσθαι ἐν τοῖς⟨τοιούτοις τὸν ἀ⟩γαναχτοῦντα κατὰ τῶν οὕτω εἰς ἀθεότητα ⟨.....⟩ς πεσόντων, ὡς ἀντὶ Θεοῦ δαίμονας προιλ⟨άσκεσθαι ..⟩θεν ἐξευμενίζεσθαι, ὡς μαντείας καὶ ἐν⟨ύπνια λαβεῖν⟩ παρ' αὐτῶν. Τοιαύτη ἐπαγωγὴ ὑπῆρκται τ⟨οῖς Ἑβραίοις⟩ κατὰ τοὺς χρόνους Ἠλίου τοῦ μεγάλου προ⟨φήτου, ὑετοῦ⟩ μὴ γενομένου ἐπὶ τῆς γῆς ἐπὶ ἔτη τρία ⟨καὶ μῆνας ἕξ[5],⟩ ὡς παντὸς ἀπορῆσαι γενήματος, ὡς ἐγγὺ⟨ς θανάτου στ⟩ῆναι τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ἄλλα ζῷα φθάσαι διὰ σπ⟨ανιότητα⟩ τὴν τῶν ἐπιτηδείων. Ταύτης τῆς κακώσεως ἐ⟨πιπολασάση⟩ς, ἀκόλουθον ἦν τὸν Ἰσραὴλ εὐεργετηθέντα πολλ⟨άκις ἐν τ⟩οῖς τοιούτοις Θεοῦ περιέχεσθαι καὶ αἰτεῖσθαι ⟨παρ' αὐτοῦ⟩ ὑετὸν ἵν' εὐθηνία ὑπαρχθῇ. Τοῦτ' οὐ πεποίηκεν, ⟨ἐπικρ⟩ατησάσης ἀπάτης ὡς δυναμένων τῶν εἰδώλω⟨ν ἐπ⟩ινεύειν τοῖς ζητοῦσιν παρ' αὐτῶν ἃ μὴ δύνανται π⟨αρα⟩σχεῖν. Γέγονε δὲ ἡ φρενοβλάβεια ἀπὸ τῆς Ἰεζάβελ, γυν⟨αικ⟩ὸς τοῦ βασιλεύοντος **734** τῶν Ἑβραίων, σφόδρα εἰδωλολατρ⟨ούσ⟩ης ὡς συναπαχθῆναι αὐτῇ καὶ τὸν ἄνδρα. Ἐπλήθυνον γοῦν ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς οἱ προφῆται τοῦ Βαάλ, ἀγάλματος ὄντος Σιδωνίων, μάντεις καὶ ἀποφθεγγόμενοι καὶ αὐτὸ τοῦτο ἐνυπνιασταὶ ὀνείρων ἐξεχόμενοι τυγχάνοντες, θέλγοντες ἀεὶ τολ⟨μηρῶς προγν⟩ωστικαῖς δῆθεν ὁδοῖς, διαφόρως ψεύδ⟨οντες ἐπιγεν⟩ομένης εὐετηρίας, ὡς μηκέτι αἰτεῖσθαι χο⟨ρηγεῖν ὑετὸ⟩ν «τὸν ἀνατέλλοντα τὸν ἥλιον ἐπὶ ἀγαθοὺς ⟨καὶ πονηρού⟩ς καὶ βρέχοντα ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους»[6].

---

1. Πρβλ. Α' Κορ. 2,14. 2. Ψαλ. 33,9. 3. Ἆσμ. 1,3. 4. Ζαχ. 10,1-3. 5. Πρβλ. Α' Βασ. 17. Λουκ. 4,25. 6. Ματθ. 5,45.

〈Ἐπεὶ τοίνυν εἰ〉ς τοσαύτην ἄγνοιαν πεπτώκασιν οἱ παρὰ 〈.....
.....〉 μου ὑπαχθέντες, οἶκτον λαβὼν ὁ Θεὸς τ〈ῶν οὕτω ὑπαχ〉θέντων ὑπέβαλε τῷ προφήτῃ φάναι· «Αἰτεῖ〈σθε ὑετὸν〉»[1] κ〉αιρίως ἐν καταλλήλῳ ὥρᾳ «παρὰ τοῦ ἀνάγ〈οντος νεφέ〉λας ἐξ ἐσχάτου τῆς γῆς καὶ ποιοῦντος εἰ〈ς ὑετὸν ἀστρα〉πάς»[2], κατὰ τὰ ἐν Ἱερεμίᾳ προφητικῶς ἀ〈παγγελλόμεν〉α.

Θάρσος ἐμποιῶν ὁ λόγος οἷς προτρέπει δια〈.....αἰτεῖ〉σθαι ὑετὸν καθ' ὥραν αὐτοῦ, ἐπήγαγεν· «Κύριος ἐ〈ποίησεν φα〉ντασίαν καὶ ὑετὸν χειμερινόν»[3]· καὶ οὐ〈χ〉 ἅπαξ γε〈.... πολλά〉κις ἄνωθεν, εἰ μή που ἀσέβεια κρατήσασα τῶν 〈Ἑβραίων εἰς〉 τοσοῦτον διέθηκεν ὡς ἀναξίους παρασκευά〈σαι αὐτοὺς θ〉εοπέμπτων δωρεῶν.

Ἐπεὶ τοίνυν ἀεὶ Θεὸς ποτίζει τ〈ὴν γῆν τῶν ἀ〉νθρώπων ἕνεκα, αὐτὸν ἐξευμενίζεσθαι προσήκει ἀβ〈ροχίας γι〉νομένης, καὶ οὐ ψευδομάντεσιν προσέχειν, τῆς προγνω 〈.....〉
μοχθηρὰν καὶ κόπους ἐν 〈.....〉
κὴν προαναφώνησιν ω 〈.....〉
κόπους λαλεῖν τοὺς ἀπ 〈.....〉
ας καὶ ἐνύπνια διασφαλ 〈.....〉
τοὺς ἀπατωμένους, ου 〈.....〉
τωντος. Τοῦτο ἐκρατη 〈.....〉
ὡς ἤδη ἐλέχθη ἐπὶ Ἠλίᾳ τ 〈.....〉
736 Θεοῦ χρηματίσαντος, κλ 〈.....〉
μονευθέντα χρόνον, εω 〈.....〉
τότε γὰρ τότε ὑετὸς γέγονεν 〈.....〉
ψεν ὡς τὸν Ἰάκωβον γράφει〈ν .....〉
προσεφώνησεν ἐπιστολῇ, λέ〈γων· «Ἠλίας ἄνθρωπος ὁμοιοπαθὴς〉 ἡμῖν τυγχάνων προσηύξατο 〈τοῦ μὴ βρέξαι καὶ οὐκ ἔβρεξεν〉 τρία ἔτη καὶ μῆνας ἕξ»[4], ἀβροχ〈ίας ἐπιγενο〉μένης, οἷς ἐπηγίοχεν· «Πολὺ ἰσχύει δέησις 〈δικαίου ἐνεργο〉υμένη»[5]. Ἐκ τῶν οὕτω πραττομένων ἀεὶ ερ〈..
.....〉ιας πρὸς Θεὸν καταφεύγειν[6] δεῖ θεηλάτων συν 〈.....
κατ〉ασκηπτουσῶν καὶ μὴ προσέχειν δαίμοσι κ〈.....〉τιαν ἐπιψευδομένων ὧν ἔλεγχος γέγονεν το 〈..... Θεὸ〉ν ἐξευμενισαμένου, ἃ σαφῶς εἴσεται ὁ σὺν πο〈.....〉νων ταῖς βασιλικαῖς ἱστορίαις. Αὐτάρκως 〈..ὡς νομί〉ζω, πρὸς ῥητὸν εἰρημένης τῆς Ζαχαρίου λέξε〈ως, ἐπι〉σ〈τατ〉έον καὶ τῇ ἀναγωγῇ. Ὑετὸς πνευματικὸς 〈ἡ θεό〉σδοτος διδασκαλία εἴρηται ἐν τῷ γεγραμμένῳ οὕτ〈ω〉ς· «Αἱ νεφέλαι ῥανάτωσαν δικαιοσύνην»[7], αἷς ἐντολὴ δ〈ί〉δοται μὴ διδόναι ὑετὸν ὅτε 〈..... κατ' ἀλ〉ληγορίαν ὄντος ἀμπελῶ〈νος .....〉α καρποφορεῖν ὑπὸ ἀγγε〈.....〉η τῶν νεφελῶν τυγχα-

---

1. Ζαχ. 10,1. 2. Πρβλ. Ψαλ. 134,7. Ἱερ. 10,13. 3. Ζαχ. 10,1. 4. Ἰακ. 5,17. 5. Ἰακ. 5,16. 6. Πρβλ. Ψαλ. 142. 7. Ἡσ. 45,8.

⟨.....⟩σαι διὰ τὸ ἀκάνθας καὶ
⟨τριβόλους .....⟩λων δίκην οἱ μακάριοι ἄν-
⟨δρες .....⟩ιδευσιν ἀκουστέον τοῦ
⟨.....⟩ς· «Προσδοκάσθω ὡς ὑετὸς
⟨τὸ ἀπόφθεγμά μου καὶ καταβήτω ὡς δρόσο⟩ς τὰ ῥήματά μου, καὶ ὡς
ὄμ⟨βρος ἐπ' ἄγρωστιν»[1].....⟩ καὶ ἕκαστος τῶν Θεοῦ κα-
⟨.....⟩η τὸν πνευματικὸν ὄμ-
⟨βρον .....⟩μιαν οἱ τεθέντες ἐν τῇ Ἐκκλη-
⟨σίᾳ ἀπόστολοι καὶ προφῆται,⟩ διδάσκαλοί τε καὶ εὐαγγελισταί[2].
738 ⟨.....⟩κατὰ τὴν παλαιὰν διαθήκην
⟨.....εὐ⟩αγγελικὰ καὶ ἀποστολικὰ μαθή-
ματα. Ὄψιμος ⟨.....⟩αιος ἐστιν περὶ οὗ αἴτησιν Θεῷ προσάγειν
δεῖ, ἵν⟨α⟩ δ ⟨.....⟩χθῃ τῷ καὶ τὸν πρόϊμον δεδωκότι, ἵν' ἕκαστο
⟨.....⟩ον καρποφορήσῃ Θεοῦ δεδωκότος βοτάνην ⟨.....
...⟩ς ἀναγομένων. Ὁ ἐν Χριστῷ Ἀπόστολος καὶ αὐ⟨τὸς κατ' ἀνα⟩γω-
γὴν ὢν νεφέλη Ἑβραίοις γράφει· Γῆ, φησίν, ⟨.....⟩ πολλάκις
ἐπ' αὐτὴν ἐρχόμενον ὑετὸν βοτάνην⟨.....⟩ως ἡ ἀποστολικὴ φωνή·
«Γῆ γὰρ ἡ πιοῦσα τὸν ἐπ' ⟨αὐτῆς πολλ⟩άκις γενόμενον ὑετὸν καὶ τί-
κτουσα βοτάνην εὔθετον ⟨ἐκείνοις δ⟩ι' οὓς καὶ γεωργεῖται, μεταλαμβάνει
εὐλογίας παρὰ Θεοῦ· ἐκ⟨φέρο⟩υσα δὲ ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀδόκιμος
καὶ κατάρας ἐγ⟨γ⟩ύς, ἧς τὸ τέλος εἰς καῦσιν»[3]. Ὅπως μὴ ταῦτα πρὸς
ἱστορίαν αὐ⟨τὸ⟩ν γεγραφέναι νομίσῃ τις, ἁρμονίως ἐπενήνοχεν· «Πε-
π⟨εί⟩σμεθα δὲ περὶ ὑμῶν, ἀγαπητοί, τὰ κρείσσονα καὶ ἐχόμ⟨ενα σ⟩ωτη-
ρίας»[4], καρποφορησάντων δηλονότι ἐκ τοῦ πεπωκέ⟨να⟩ι πρόϊμον καὶ
ὄψιμον ὑετόν, οὐ τέλειον καρπὸν φερόν⟨τ⟩ων τῶν θάτερον μόνον δεξα-
μένων. Οἱ ἐκ περιτομῆς ⟨τὸ⟩ν μόνον τὸν πρόϊμον δεξάμενοι οὐ προσή-
καντο τ⟨ὸ εὐ⟩αγγέλιον, οὐ πιστεύσαντες τῷ Σωτῆρι· ὡς αὖ οἱ μετὰ
τ⟨ὴν ἐ⟩πιδημίαν τοῦ Σωτῆρος ἑτερόδοξοι, τοῦ ὄψιμου μόνου μετεσχη-
κότες, οὐδαμῶς ἀπολαύσαντες τοῦ προΐμου, ἀτελεῖς αὐτοὶ καὶ ἡ διδα-
σκαλία αὐτῶν ὤφθησαν, μόνης τῆς ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καρποὺς
τελείους γλυκεῖς τε καὶ ἐδωδίμους φερούσης διὰ τὸ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν
ὑετῶν τέ⟨λε⟩ιον ἔχειν ποτισμόν. Ταύτην τὴν **740** θεωρίαν ὑποβάλλει
καὶ ἡ τοῦ Ὡσῆε προφητεία ὧδε ἔχουσα· «Διώξωμεν τοῦ γνῶναι τὸν
Κύριον, ὡς ὄρθρον ἕτοιμον εὑρήσομεν αὐτόν, καὶ ἥξει ἡμῖν ὡς ὑετὸς
πρόϊμος καὶ ὄψιμος γῇ»[5].

Ἐκλημπτέον κατὰ νόησιν ἄλλην πρόϊμον ὑετὸν εἶναι τὸν περὶ
τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Σωτῆρος λόγον, ὄψιμον δὲ ⟨τὸ⟩ν περὶ τῆς θεο-
λογίας αὐτοῦ. Ἀμφοτέρων τῶν ποτι⟨σμ⟩ῶν οἱ ἀπολαύσαντές φασιν·
«Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο κ⟨αὶ ἐ⟩σκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν
δόξαν α⟨ὐτ⟩οῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρός, πλήρης χάριτος

---

1. Δευτ. 32,2. 2. Πρβλ. Ἐφ. 4,11. 3. Ἑβρ. 6,7-8. 4. Ἑβρ. 6,9.
5. Ὡσ. 6,3.

⟨κ⟩αὶ ἀληθείας»[1]. Ταύτην ἔχει τὴν νόησιν καὶ τὸ Κορινθίοις ὑ⟨πὸ⟩ Παύλου γραφέν· «Εἰ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστόν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν»[2]. Πρὸς τὴν προτέραν ἀπόδοσιν τὴν περὶ τῶν δύο διαθηκῶν συγχρηστέον τῷ· «Παῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος, ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον Θεοῦ, ὃ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἁγίαις περὶ τ⟨ο⟩ῦ Υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαυὶδ κατὰ σά⟨ρκ⟩α, τοῦ ὁρισθέντος Υἱοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ Πνεῦμα ἁγιωσύ⟨νη⟩ς»[3].

Ῥηθείη καὶ νόησις τρίτη· τὰ ἐν αἰῶνι τούτῳ «ἐκ ⟨μ⟩έρους γινωσκόμενα καὶ προφητευόμενα» ὑετὸς πρόϊμο⟨ς ἐ⟩κλαμβανέσθω, ὄψιμου τυγχάνοντος τοῦ «πρόσωπον ⟨πρὸ⟩ς πρόσωπον» ὀφθησομένου ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶν⟨ι[4]. Φ⟩ιλοτίμως δὲ καὶ τάδε λελέχθω· ἡ ἠθῶν ἐπανορθωτικὴ παίδευσις καὶ ἡ κατάλληλος ἀρετὴ πρακτικὴ οὖσα πρόϊμος ἔστω ποτισμός, ὄψιμου ὄντος τοῦ περὶ τῆς γνώσεως τῶν μυστηρίων Θεοῦ λόγου.

Ὑπάρξεται δὲ ὁ διττὸς ⟨οὗ⟩τος ὑετός, Θεοῦ αὐτὸν παρέχοντος, ὅταν πορευθῶμε⟨ν⟩ τοῦ γνῶναι τὸν Κύριον δι'742ἐντεύξεων καὶ ἐρεύνης τῶν θεοπνεύστων γραφῶν καὶ τῆς ἀνηκούσης πρὸς ἀνυπέρβλητον θεωρίαν γυμνασίας· τούτων γὰρ προανυσθέντων, «ὡς ὄρθρος ἕτοιμος»[5] εὑρεθήσεται ὁ ζητούμενος Κύριος, γινόμενος ὑετὸς πρόϊμος καὶ ὄψιμος τῇ γῇ τῇ δεξαμένῃ τὸν Ἰησοῦ σπόρον. Οὕτω γὰρ καρποφορήσει τὰ ἐξῆς δηλ⟨ού⟩μενα, ἀνάστασιν, ζωήν, γνῶσιν τελείαν, ὡς αὐτὸ τὸ λ⟨εχθὲ⟩ν φανεροῖ προενεχθὲν ὧδε· «Ἥξει γάρ, φησίν, ἡμῖν ὡς ὑε⟨τὸς⟩ πρόϊμος καὶ ὄψιμος γῇ. Καὶ ἀναστησόμεθα καὶ ζησόμ⟨ε⟩θα καὶ στησόμεθα ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ γνωσόμεθα»[6].

Το⟨ύ⟩των τῶν θεοπνεύστων ἀγαθῶν πληρωθεὶς ὁ ζητήσα⟨ς τὸ⟩ν Κύριον ὡς μοχθηρῶν ἀφέξεται τῶν ἀποφθεγγομένων ψευδομάντεων ἐνυπνιαζομένων μᾶλλον ἢ ὕπαρ τι θεωρούντων. Τυγχάνουσι δὲ τοιοῦτοι οἱ τὰς αἱρέσεις πηξάμενοι ἐν χριστιανισμῷ «μὴ νοοῦντες μήτε ἃ λέγουσιν μηδὲ περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται»[7], «προσέχοντες πνεύμασιν πλάνοις καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, ⟨ἐ⟩ν ὑποκρίσει ψευδολόγων, κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν»[8].

Ἐνέχονται τοῖς ψευδέσιν ἐνυπνίοις οἱ τὸ γρηγορεῖν καὶ νήφειν[9] ἀποβαλόντες, κάρῳ καταφερόμενοι ἅτε δὴ ⟨νυ⟩κτὸς καθεύδοντες καὶ μεθύοντες· περὶ γὰρ τῶν ἐνυπνι⟨αζ⟩ομένων καὶ νυστάζειν ἀεὶ ποθούντων γράφεται τό· «Οἱ καθεύδοντες νυκτὸς καθεύδουσιν καὶ νυκτὸς μεθύουσιν»[10], στερόμενοι τοῦ φωτὸς τοῦ ἀληθινοῦ. Διὸ κἄν ποτε παραμυθίαν ἐπαγγέλλωνται, μάταια παρακαλοῦσιν· οὐ γὰρ ἐκ τῆς δοκούσης αὐτῶν μαντικῆς προαναφωνήσεως ἔσται τρέφουσα νομὴ καὶ βοτάνη. Διὸ

---

1. Ἰω. 1,14. 2. Β' Κορ. 5,16. 3. Ρωμ. 1,1-4. 4. Πρβλ. Α' Κορ. 13,9-12. 5. Πρβλ. Ὡσ. 6,3. 6. Ὡσ. 6,3,2. 7. Α' Τιμ. 1,7. 8. Α' Τιμ. 4,1-2. 9. Πρβλ. Α' Θεσ. 5,6. 10. Α' Θεσ. 5,7.

ξηραίνονται οἷα πρόβατα νομὴν ⟨οὐ⟩κ ἔχοντα, περὶ ἧς εἶπεν ὁ ἅγιος· «Κύριος ποιμαίνει με, καὶ οὐδέν με οὐ μὴ ὑστερήσει· εἰς τόπον χλόης, ἐκεῖ με κατεσκήνωσεν»[1]. Εὑρίσκεται δὲ αὕτη ἡ εὔχορτος νομὴ **744** τῷ εἰσερχομένῳ καὶ ἐξερχομένῳ τὴν θύραν οὐκ ἄλλην οὖσαν τοῦ φάσκοντος Σωτῆρος· «Ἐγώ εἰμι ἡ θύρα. Δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσετ⟨α⟩ι καὶ νομὴν εὑρήσει»[2].

Ταύτης στερόμενοι, οἱ ἐνυπνίοις καὶ μάντεσιν ψευδέσιν προσέχοντες ξηρανθήσονται δίκην θρεμμάτων βοσκήματα οὐκ ἐχόντων, ὡς μηκέτι ἴασιν εἶναι ἐν αὐτοῖς κακωθεῖσιν σφόδρα, παροξυνομένου τοῦ θυμ⟨ο⟩οῦ τοῦ Θεοῦ κατὰ τῶν φαύλων νομέων διὰ τὴν περὶ τὴν ἀγ⟨έλ⟩ην ῥᾳθυμίαν, ὡς πειραθῆναι μετὰ τῶν ποιμένων θυμοῦ Θεοῦ τοὺς ἀμνούς, γινομένης καὶ μέχρι αὐτῶν τῆς ἐπισκοπῆς, ἐπιτιμωμένων καὶ κακουμένων τῶν πιότητα ἐχόντων ἀμνῶν, ὡς καὶ αὐτοὺς ξηρανθῆναι μετὰ τῶν συναγελαζομένων προβάτων. Ὑπῆρκται δὲ βλάβη τῇ ποίμνῃ παρ' αἰτίαν τῶν εἰς ἀθεότητα πεσόντων ἀγελαρχῶν, περὶ ὧν ὁ Θεὸς αὐτός φησιν· «Οἱ ποιμένες ἠσέβουν εἰς ἐμέ, καὶ ὀ⟨πίσ⟩ω ἀνωφελοῦς ἐπορεύοντο»[3], ἀποφθεγγομένοις καὶ μάντεσιν καὶ ψευδῇ ἐνύπνια ἐπαγγελλομένοις προσέχοντες, ὡς καὶ τὰ πρόβατα βλαβῆναι ἀπώλειαν ὑφιστάμεν⟨α. Ἐ⟩λέχθη γοῦν ὑπὸ τοῦ πάντων κηδομένου ἐλεγκτικώτατα· «Πρόβατα ἀπολωλότα ἐγενήθη ὁ λαός μου, οἱ ποιμένες αὐτῶν ἐξῶσαν αὐτούς»[4], ὡς καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀμνοὺς κακωθῆναι, τὴν ἐκ νομῆς πίονος ὠφέλειαν οὐκέτι ἔχοντας.

Πλὴν εἰ καὶ οὕτως παρ' ἑαυτοὺς διετέθησαν, ἀλλ' οὖν ἀγαθότητι τοῦ καλοῦ ποιμένος, ἐτύθη ὑπὲρ τοῦ «ἆραι τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου ὁ τοῦ Θεοῦ ἀμνός»[5], περὶ οὗ ἡ προφητεία· «Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείραντος αὐτὸν ἄφωνος»[6], ὅνπερ δακτυλοδεικτῶν ὁ Βαπτιστὴς περισσότερον ἔχων προφήτου[7] ἔφη· «Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ **746** αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»[8]. Ἀρθείσης δὲ τῆς τοῦ κόσμου ἁμαρτίας, οὐκέτι ξηρασίαν ἢ σ⟨υ⟩γγενῆ κάκωσιν ἔχει τὰ εὐεργετηθέντα πρόβατα, οὐδ' οἱ ἀμνοὶ οὓς ἐπεσκέψατο ὁ φάσκων· «Καὶ ἐπὶ τοὺς ποιμένας παρωξύνθη ὁ θυμός μου».

Σπουδαστέον δὲ καὶ ἡμῖν ὑπὸ τὸν ἀγαθὸν ἀγελάρχην γενέσθαι, τὸν εἰς τόπον χλόη⟨ς⟩ κατασκηνοῦντα[9] τοὺς ὑπ' αὐτῷ ποιμαινομένους, ἵνα εἰσ⟨ερ⟩χόμενοι καὶ ἐξερχόμενοι[10], εἰσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς τοῖς θείοις ἐπιβάλλοντες λόγοις, μακαρίας καὶ αἰωνίου πειραθῶμεν ζωῆς.

Ζαχ. 10,3-5· Καὶ ἐπισκέψεται Κύριος ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ τὸν οἶκον Ἰούδα, καὶ τάξει αὐτοὺς ὡς ἵππον εὐπρεπῆ αὐτοῦ ἐν πολέμῳ. Καὶ ἐξ αὐτοῦ

---

1. Ψαλ. 22,2. 2. Ἰω. 10,7,9. 3. Ἱερ. 2,8. 4. Ἱερ. 27,6. 5. Ἰω. 1,29. 6. Ἡσ. 53,7· Πράξ. 8,32. 7. Πρβλ. Ματθ. 11,9. 8. Ἰω. 1,29. 9. Πρβλ. Ψαλ. 22,2. 10. Πρβλ. Ἰω. 10,9.

ἐπέβλεψεν, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἔταξεν, καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ τόξον ἐν θυμῷ· ἐξ αὐτοῦ ἐξελεύσεται πᾶς ὁ ἐξελαύνων ἐν τῷ αὐτῷ. Καὶ ἔσονται ὡς μαχηταὶ πατοῦντες πηλὸν ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐν πολέμῳ καὶ παρατάξονται, διότι Κύριος μετ' αὐτῶν[1].

Ὁ μετὰ τὸ ὀργισθῆναι συμφερόν⟨τω⟩ς ἰώμενος τοὺς ὑποπεσόντας τῇ ἀγαναχτήσει, Κύριος Θεὸς παντοκράτωρ ὑπάρχων, ἐπισκέψεται τὸ ποίμνιον αὐτοῦ, τυγχάνον ⟨οἶκον⟩ τοῦ Ἰούδα, τοῦτ' ἔστιν τοῦ ἐξομολογουμένου· ἐξομολογούμενος γὰρ ὁ Ἰούδας ἑρμηνεύεται. Ἐπισκέπτεται δὲ τὴν ἀγ⟨έλη⟩ν ἑαυτοῦ Κύριος Θεὸς παντοκράτωρ ὑπάρχων· περὶ οὗ καὶ ἐν τῷ Μιχαίᾳ εἴρηται· «Καὶ στήσεται καὶ ὄψεται καὶ ποιμανεῖ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ ἐν ἰσχύϊ Κύριος»[2], ὢν Σωτήρ. Ὅτι δὲ Κύριος Θεὸς παντοκράτωρ ὁ 748 Μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Υἱός ἐστιν, ἐν τοῖς πρότερον ἀποδέδεικται. Ὁμοουσίου γὰρ ὑπαρχούσης τῆς Τριάδος, ὁμοούσιος ὁ γεννηθεὶς τῷ γεννήσαντι ὑπάρχων, ἐκ Κυρίου Θεοῦ παντοκράτορος Κύριος Θεὸς παντοκράτωρ ἐστὶν ὁ Σωτήρ. Πῶς γὰρ οὐ Κύριος Θεὸς «ὁ ὢν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν»[3]; Καὶ ὥσπερ «δι' αὐτοῦ γέγονε τὰ πάντα»[4], οὕτω καὶ κρατεῖται καὶ βασιλεύεται, ὡς εἶναι κατὰ τοῦτο παντοκράτωρ.

Οὗτος τοιγαροῦν ὁ θεολογούμε⟨νο⟩ς ἐπιδημήσας ἐπὶ τῷ εὑρεῖν καὶ σῶσαι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, ὃν ἀποσφαλὲν πρόβατον ἀπὸ τῆς τῶν λογικῶν ἑκατοντάδος[5], οἷα νομεὺς ἄρ⟨ι⟩στος «τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ ἔθηκεν»[6] ὑπὲρ ὧν ἐλήλυθεν ⟨σῶ⟩σαι προβάτων, ὡς λοιπὸν ἐπισκέπτεσθαι αὐτὸν τὸ ποίμ⟨νι⟩ον ἑαυτοῦ, ὄντα τοῦ Ἰούδα οἶκον, περὶ οὗ εἴρηται· «Ἰούδα, σὲ ⟨αἰν⟩έσαισαν οἱ ἀδελφοί σου»[7]. Καὶ ἐπεὶ ταχεῖα ἐκ προκοπῆς μετα⟨β⟩ολὴ γίνεται τοῖς εὐεργετουμένοις, τάξει τοὺς συμπληρ⟨οῦ⟩ντας τὸ ποίμνιον αὐτοῦ, οἷα εὐπρεπῆ ἵππον ἕνα, «κατηρτισμένων ἁπάντων ἑνὶ νῷ καὶ γνώμῃ μιᾷ»[8], ὡς ἐκ ποιμένος ἡν⟨ιο⟩χον ἄριστον γενέσθαι σωτηριωδῶς ἱππαζόμενον.

Ὑπῆρκται δὲ τοῦτο τὸ ἀγαθὸν ἀναπεμψάντων πρεσβείαν τῶν πόθον τῆς ἐπιδημίας αὐτοῦ ἐχόντων, φασκόντων· «Ἐπίβηθι ἐπὶ τοὺς ἵππους, καὶ ἡ ἱππασία σου σωτηρία»[9].

Ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Ἰούδα, ἐκ ποιμνίου ἵππου εὐπρεποῦς γεγενημένου, ἐπέβλεψεν καὶ ἔταξεν ἐξ αὐτοῦ τόξον, ἀφ' οὗ πέμπει βέλη, λόγο⟨υς⟩ τοὺς περὶ κολάσεως καὶ ἀπειλῆς· περὶ ὧν ὁ τάξας τὸ τόξον ἔφη· «Μεθύσω τὰ βέλη μου ἀφ' αἵματος»[10], καὶ πάλιν· «Τὰ βέλη μου συντελέσει αὐτούς»[11]. Εἴρηται καὶ ἐν 750 τοῖς πρότερον ⟨ὅτι⟩ αἱ κολάσεις διά τινα βαθὺν λόγον προσαγορεύονται βέλη. Ἐν ἑβδόμῳ γοῦν Ψαλμῷ,

---

1. Ζαχ. 10,3-5. 2. Μιχ. 5,3. 3. Ἰω. 1,2. 4. Ἰω. 1,3. 5. Πρβλ. Λουκ. 15,4. 6. Ἰω. 10,11. 7. Γεν. 49,8. 8. Α' Κορ. 1,10. 9. Ἀββ. 3,8. 10. Δευτ. 32,42. 11. Δευτ. 32,23.

περὶ τοῦ κριτοῦ τῶν ὅλων, ζώντων τε καὶ νεκρῶν, εἴρηται· «Τὸ τόξον αὐτοῦ ἐνέτεινεν καὶ ἡτοίμασεν αὐτό, καὶ ἐν αὐτῷ ἡτοίμασεν σκεύη θανάτου· τὰ βέλη αὐτοῦ τοῖς καιομένοις ἐξηργάσατο»[1].

Τί δ' ἔσται ὅταν ἐπιβλέψῃ ἐκ τοῦ Ἰούδα Κύριος ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ καὶ τάξῃ ἐξ αὐτοῦ πολεμικὸν τόξον, ἢ τὸ ἐμπειροπολέμους μαχητὰς γενέσθαι τοὺς εὖ ὑπ' αὐτοῦ παθόντας ἐκ τῶν τοῦ Ἰούδα. Ἐξελεύσεται ἐν τῷ αὐτῷ ὁ ἐξελαύνων πρὸς πόλεμον παρεσκευασμένος, ὡς πατεῖν πηλὸν ὁδῶν, πιπτόντων πολλῶν ὡς πηλὸν ἐκ τῶν αἱμάτων γενέσθαι. Συμβαίνει δὲ τοῦτο τοῖς νικ⟨ῶ⟩σιν, ἀλλ' οὐ τοῖς ἡττωμένοις. Οἱ μὲν γὰρ εἰς φυγὴν τραπέν⟨τε⟩ς διώκονται καὶ ἐπισπεύδονται, οἱ δὲ ἐπιτρέχοντες ⟨κα⟩ὶ ἐπισπεύδοντες τοὺς διὰ δέος δείξαντας τὰ νῶτα πατοῦσ⟨ι π⟩ηλοῦ δίκην τὸ αἷμα τῶν σφαγέντων, ἐπισπέρχοντες ⟨τ⟩ὰ τοῦ ἐξελαύνειν ἱππέων δίκην.

Τούτων δὲ τῶν κατορθ⟨ω⟩μάτων ὑπαρξάντων, ἐπ'αὐτοὺς καὶ περὶ ἑαυτοὺς ὑπερμαχῶν ἔσται Κύριος ὁ Θεὸς αὐτῶν, ὡς χαριστηρίως φάναι· «Κύριος τῶν δυνάμεων μεθ' ἡμῶν, ἀντιλήμπτωρ ἡμῶν ὁ Θεὸς Ἰακώβ»[2], καὶ ἔτι· «Ἐν τῷ Θεῷ ποιήσομεν δύναμιν καὶ αὐτὸς ἐξουδενώσει τοὺς θλίβοντας ἡμᾶς»[3]. Τὸν Θεὸν μεθ' ἑαυτῶν ἔχοντες πεποιθότως παρατάξονται πρὸς οὓς ἔχουσι τὴν μάχην καὶ πόλεμον, ὡς ἕκαστον εὐχαριστικῶς φάναι· «Κύριος φωτισμός μου καὶ σωτήρ μου· τίνα φοβηθήσομαι; Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ⟨ζω⟩ῆς μου· ἀπὸ τίνος δειλιάσω; Ἐν τῷ ἐγγίζειν ἐπ' ἐμὲ κακοῦντας τοῦ φαγεῖν τὰς σάρκας μου οἱ θλίβοντές με καὶ οἱ ἐχθροί μου αὐτοὶ ἠσθένησαν καὶ ἔπεσαν· ἐὰν παρατάξηται ἐπ' ἐμὲ παρεμβολή, οὐ φοβηθήσε-**752**ται ἡ καρδία μου· ἐὰν ἐπαναστῇ ἐπ' ἐμὲ πόλεμος, ἐν ταύτῃ ἐγὼ ἐλπίζω»[4].

Τὴν αὐτὴν ἀνδρείαν ἔχων καὶ ὁ τὸν τρίτον Ψαλμὸν ᾄδων ἐθάρρησεν εἰπεῖν· «Οὐ φοβηθήσομαι ἀπὸ μυριάδων λαοῦ τῶν κύκλῳ συνεπιτιθεμένων μοι»[5]. Πρὸς τοὺς οὕτω παρατεταγμένους ὁ λόγος εὐθυμοποιῶν λέγει· «Εἷς ἐξ ὑμῶν διώξεται χιλίους καὶ δύο μετακινήσουσιν μυρ⟨ι⟩άδας»[6] οὐκ ἀνθρώπων μόνων πολεμιστῶν ἀλλὰ καὶ ἀοράτων. Πρὸς οὓς ἔχοντες τὴν πάλην οἱ τῷ Χριστῷ στρατευόμενοι καὶ τὴν παντευχίαν αὐτοῦ ἐνδυσάμενοι φασιν· «Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας τούς τε κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου καὶ πνευματικὰ τῆς πονηρίας»[7]. Περιεστηκότων γὰρ πάντων τούτων τῶν πολεμιστῶν, ὁ τῇ τοῦ Θεοῦ προσηγορίᾳ οἷα ἀσπίδι ἀκαταμαχήτῳ θαρρῶν λέγει· «Κυκλοῦντες ἐκύκλωσάν με, καὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς»[8]. Τὰ αὐτὰ τούτῳ καὶ ὁ προφήτης ἐπινικί⟨ω⟩ς βοᾷ· «Ἰδοὺ Κύριος βοηθεῖ μοι· τίς κακώσει με;»[9].

---

1. Ψαλ. 7,13. 2. Ψαλ. 45,8. 3. Ψαλ. 59,14. 4. Ψαλ. 26,1-3. 5. Ψαλ. 3,7. 6. Πρβλ. Δευτ. 32,30. 7. Πρβλ. Ἐφ. 6,13. 8. Ψαλ. 117,11. 9. Ἡσ. 50,9.

Ζαχ. 10,5-7. Καὶ καταισχυνθήσονται ἀναβάτ⟨αι⟩ ἵππων. Καὶ κατισχύσω τὸν οἶκον Ἰούδα καὶ τὸν οἶκον Ἰωσὴφ σώσω καὶ κατοικιῶ αὐτούς, ὅτι ἠγάπηκα αὐτούς, κ⟨α⟩ὶ ἔσται ὃν τρόπον οὐκ ἀπεστρεψάμην αὐτούς, διότι ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς αὐτῶν καὶ ἐπακούσομαι αὐτοῖς. Καὶ ἔσονται ὡς μαχηταὶ τοῦ Ἐφράιμ, καὶ χαρήσεται ἡ καρδία αὐτῶν ὡς ἐν οἴνῳ· καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν ὄψεται καὶ εὐφρανθήσεται, καὶ χαρεῖται ἡ καρδία αὐτῶν ἐπὶ τῷ Κυρίῳ[1].

Οἱ μέγα πεποιθότες ἐπὶ παρατάξει ἱππικῇ, ὅταν παρὰ **754** πρόθεσιν γένηται τὰ τοῦ πολέμου, αἰσχύνην ὀφλισκάνουσιν, πεῖρα μαθόντες ὅτι «ψευδὴς ἵππος εἰς σωτηρίαν»[2] ἐστίν. Περὶ τῶν οὕτω πολεμούντων ὁ τῶν ἁγίων χορός φησιν· «Οὗτοι ἐν ἅρμασιν καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις, ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου ἀγαλλιασώμεθα· αὐτοὶ συνεποδίσθησαν καὶ ἔπεσαν, ἡμεῖς δὲ ἀνέστημεν καὶ ἀνωρθώθημεν»[3]. Παραπλησίως τούτοις ὁ τῆς Αἰγύπτου τύραννος καὶ πάντες οἱ συστρατευόμενοι αὐτῷ κατησχύνθησαν ὅτε κατεποντώθησαν ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, ὡς ἐφύμνιον ᾄδεσθαι κατ' αὐτῶν ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ· «Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται· ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς θάλασσαν»[4]. Περὶ τῶν ἀναβατῶν τούτων καὶ ἐν ἑνὶ τῶν Ψαλμῶν φέρεται· «Ἀπὸ ἐπιτιμήσεώς σου, ὁ Θεὸς Ἰακώβ, ἐνύσταξαν οἱ ἐπιβεβηκότες τοὺς ἵππους»[5].

Τίνες δὲ οὗτοι τυγχάνουσιν ἐπιστατέον. Ἵππων νοουμένων τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων διὰ τὸ σκιρτητικὸν καὶ ἀφηνιάζον, ἐπιβάται αἱ ψυχαὶ τυγχάνουσιν οὐ τ⟨ετ⟩αγμένως, οὐκ ἐπιστημονικῶς δαμάζουσαι τοὺς οἷς ἐπιβαίνουσιν ἵππους· διὸ καὶ αἰσχύνην ὑπομένουσιν ⟨ο⟩ἱστρηλατούμεναι, ὡς τὸ προφητικὸν ῥητόν φησιν· «Κ⟨ατ⟩αισχυνθήσονται ἀναβάται ἵππων»[6].

Καθ' ἑτέραν νόησιν ἵπποι νοείσθωσαν οἱ κομπώδεις καὶ σοφισταὶ ἄνθρωποι, ὧν ἐπιβαίνουσιν πονηραὶ δυνάμεις ἀτάκτως φερόμεναι οὐκ εἰδυῖαι χαλιναγωγεῖν ἀλλ' ἀτάκτῳ ῥύμῃ φέρεσθαι, αἵτινες διὰ τὸ ἀτέχνως ἐπισπέρχειν ⟨τὰ⟩ τετρασκελῆ πάθη καταισχυνθήσονται· κατὰ βαρ⟨ά⟩θρων χωροῦσιν διὰ τὸ νυστάζειν καὶ ὑπνώττειν, τ⟨ῶ⟩ν σωτηριωδῶς ἱππαζομένων οὐχ ὑπομενόντων ⟨τὰ⟩ τῶν καταισχυνομένων· ἡ γὰρ ὑπωπιάζουσα ψυχὴ κα⟨ὶ **756** δο⟩υλαγωγοῦσα δ περίκειται σῶμα[7], οὐκ ἐπιβάτης, οὐκ ⟨ἀν⟩αβάτης, ἀλλ' ἱππεύς ἐστιν ἐπιστημονικῶς πωλοδαμνοῦσα.

Ὡσαύτως ἱππικῇ τέχνῃ ἐπιβαίνουσαι θεῖαί τινες δυνάμεις ἀνδρά-

---

1. Ζαχ. 10,5-7. 2. Πρβλ. Ψαλ. 32,17. 3. Ψαλ. 19,8-9. 4. Ἐξ. 15,1. 5. Ψαλ. 75,7. 6. Ζαχ. 10,7. 7. Πρβλ. Α' Κορ. 9,27.

σιν ἀρίστοις ἱππικῶς φέρονται, ῥύμῃ θείας διδασκαλίας φερόμεναι, ἡγεμόνα κ⟨α⟩ὶ ἔξαρχον ἔχουσαι τὸν οὗ ἡ ἱππασία σωτηρία ἐστίν,πρὸς δ⟨ν⟩ εἴρηται· «Ἐπίβηθι ἐπὶ τοὺς ἵππους σου καὶ ἡ ἱππασία σου σωτηρία»[1].

Διεστείλατό τις τῶν ἀρχαίων σοφ⟨ὸ⟩ς ἱππέα ⟨ἀπ' ἀ⟩ναβάτου, καὶ τὸν μὲν ψεκτόν, τὸν δ' ἐπαινετὸν εἶπεν· ὁ γὰρ ἄνευ τέχνης ἐποχού⟨μ⟩ενος, οὐ χαλιναγωγῶν ⟨τὸν⟩ ἵππον, ἀναβάτης ἐστίν, ὡς ὁ προειρημένος σοφὸς π⟨α⟩ρέστησεν, τοῦ κατὰ πωλοδαμνικὴν τέχνην ὀχουμέν⟨ου⟩ ἱππέως ἐν δίκῃ καλουμένου. Αὐτίκα γοῦν τοῦ μεγάλου προφήτου Ἠλίου ἀναλαμβανομένου, Ἐλισαῖ⟨ε ὁ θ⟩εοπρόπος κέκραγε λέγων· «Πάτερ, πάτερ, ἅρμα Ἰσραὴλ κα⟨ὶ ἱππ⟩εὺς αὐτοῦ»[2]. Ἱππέα γὰρ ἀλλ' οὐκ ἀναβάτην ἔδει εἶναι τ⟨ὸν⟩ ἀρίστως ὀχούμενον, χαλιναγωγήσαντα τὸ ἴδιον ὄχημα.

Ταύτης τῆς διαφορᾶς ἱππέως καὶ ἀναβάτου οὔσης, οὐχ οἱ ἱππεῖς ἀλλὰ οἱ ἐπιβάται καταισχυνθήσονται, νυστάζοντες ἐν τῷ ἐπιβεβηκέναι τῶν ἵππων, νηφ⟨ὸν⟩τως καὶ γρηγορούντως **758** ἡνιοχούντων τῶν σ⟨ὺ⟩ν τέχνῃ ἱππαζομένων· διὸ καὶ νικηφόροι ἀποδεικν⟨ύμ⟩ενοι νίκην ἀποφέρονται, καταισχυνομένων τ⟨ῶ⟩ν ἐπιβατῶν τῶν ψεκτῶν ἵππων.

Οἱ τοῦ Ἰούδα κ⟨ατ⟩ισχύουσιν καὶ ὁ τοῦ Ἰωσὴφ οἶκος ζῇ καὶ σώ⟨σ⟩εται ὑπὸ τοῦ παμβασιλέως Θεοῦ· ἐκ παραλλήλου Ἰωσὴφ καὶ Ἰούδας ὁ ἐνανθρωπήσας Σωτὴρ ὑπάρχει, ἅτε ἐκ τοῦ Ἰούδα ἀνατείλας καὶ σιτοδοτήσας τοὺς λιμῷ καὶ ἀσιτίᾳ καταπονουμένους[3], ὡς λοιπὸν πλήρης ἄρτων[4] ἀναδειχθῆναι, μεγίστης εὐετηρίας διαδεξαμένης· εἴρηται γοῦν ἐπὶ τῷ τοκετῷ τῆς Μαρίας ὡς ἐνεπλήσθησαν ἀγαθῶν[5] οἱ πρότερον λιμώττοντ⟨ες δ⟩ιὰ τὸ ἀλογεῖν πνευματικῆς τροφῆς, ἧς ὁ νοητὸ⟨ς αὐτ⟩ῶν Ἰωσὴφ ἐσιτοδότησεν. Εἰς τοσοῦτον γοῦν δαψιλείας προελήλυθεν ὡς καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ τοὺς τροφῆ⟨ς σ⟩τερομένους εἰς κόρον ἔθρεψεν ἐκ πάνυ ὀλίγω⟨ν ἄ⟩ρτων πολυάνθρωπα πλήθη[6].

Ἐνισχύσας τὸν οἶκο⟨ν τ⟩οῦ Ἰούδα καὶ τὸν τοῦ Ἰωσὴφ σώσας ὁ Θεὸς κατοικίζειν αὐτοὺς ἐπαγγέλλεται, οὐκ ἄλλου χάριν ἢ ὅτι ἠγάπησεν α⟨ὐτο⟩ύς. Πότε δ' ἔσται τοῦτο ἢ ὅτε ἀπολαμβάνουσιν ἃς εν⟨..⟩ ἔπεισεν ἐπαγγελίας, περὶ ὧν γράφεται ὧδε· «Ὀφ⟨θαλ⟩μὸς ἀνθρώπου οὐκ εἶδεν, οὐδὲ θνητῶν οὖς ἤκουσεν, οὐδὲ ἐπὶ καρδίαν ἀναβέβηκεν, ὅσα ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν»[7]. Ἔσται δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπηγγελμένα δν τρόπον οὐκ ἀπεστρεψάμην αὐτούς, ἀλλ' ἐπιβλέπω καὶ ἐφορῶ αὐτούς, **760** Κύριος «Θεὸς αὐτῶν» ὑπάρχων. Εἰσακούσομαι γοῦν αὐτῶν σφόδρα καρποφορούντων κατὰ τὸν Ἐφράιμ, καρποφορίαν ἑρμηνευόμενον, ὡς ἡσθῆναι καὶ χαρῆναι τὸ διανοητικὸν αὐτῶν ὡς ἐν οἴνῳ τῷ τρυγωμένῳ ἐκ τῆς ἀμπέλου τῆς ἀληθινῆς, περὶ οὗ πολλάκις ἤδη σαφήνεια γέγονεν.

Τί δ' ὑπάρξεται ἐκ τῆς πόσεως τοῦ θείου οἴνου, ἢ τὸ εὐφρανθῆναι[8]

---

1. Ἀββ. 3,8. 2. Δ' Βασ. 2,12. 3. Πρβλ. Γεν. 41,56. 4. Α' Βασ. 2,5. 5. Πρβλ. Λουκ. 1,53. 6. Πρβλ. Ματθ. 14,14-21. 7. Α' Κορ. 2,9. 8. Πρβλ. Ψαλ. 103,15.

ἐκ τοῦ θεωρεῖν τὰ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν μυστήρια καὶ ὅσα ἄλλα ὑψηλὴν ἔχει θεωρίαν, μεθ' ἣν ὄψεταί τις τὸν Θεὸν καθαρᾷ καρδίᾳ προσβαλὼν «τῷ χαρακτῆρι τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ»[1], ὡς αὐτὸν τὸν ὄντα «εἰκόνα» καὶ χαρακτῆρα «τοῦ ἀοράτου Θεοῦ»[2] λέγειν· «'Ο ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα»[3];

Οὐ μόνον δ' αὐτοὶ οὗτοι πρὸς οὓς αἱ ἐπαγγελίαι ἀπολαύσουσιν τῶν ἱερῶν θεαμάτων, ἀλλὰ καὶ τὰ τέκνα αὐτὰ ἃ ἐγέννησαν θείᾳ παιδεύσει καὶ μιμήσει ἀρίστου βίου. 'Ο ἐν Χριστῷ γοῦν 'Απόστολος Κορινθίοις καὶ Γαλάταις ἐπιστέλλει, τοῖς μέν· «Διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα»[4], τοῖς δέ· «Τέκνα μου οὓς πάλιν ὠδίνω μέχρι οὗ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν»[5]. Καὶ Πέτρος γοῦν ὁ τῶν ἀποστόλων πρόκριτος ὡς τέκνοις ἑαυτοῦ γράφει ἣν ἐχάραξεν ἐπιστολήν· «'Ως τέκνα ὑπακοῆς, μὴ συσχηματιζόμενοι κατὰ τὴν πρ⟨ο⟩τέραν ἀναστροφήν»[6]. Καὶ Βαρναβᾶς[7] γο⟨ῦν καὶ⟩ αὐτὸς μετὰ Παύλου ἀπόστολος ταχθεὶς ἐπὶ τῆς ⟨ἀκρο⟩βυστίας, τοῖς κατὰ τὸ εὐαγγέλιον πιστοῖς ἐπιστ⟨ολὴν δ⟩ιαπεμ⟨ψ⟩άμενος, προσφωνεῖ αὐτὴν ὡς υἱοῖς καὶ θυγατρά⟨σ⟩ιν. ⟨Καὶ ὁ⟩ ὑ⟨μ⟩νῳδὸς δὲ τοῖς κατὰ ἀρετὴν ἐξ αὐτοῦ γεννωμένοις προσφωνεῖ· «Δεῦτε, τέκνα, ἀκούσατέ μου, φόβον Κυρίου διδάξω ὑμᾶς. Τίς ἐστιν ἄνθρωπος ὁ θέλων ζωὴν καὶ ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθάς;»[8].

762 'Οψόμενα τῶν προειρημένων τὰ τέκνα χαρήσεται νῷ, καρδίᾳ ὀνομαζομένῳ, οὐκ ἐπ' ἄλλῳ τινὶ ἢ Κυρίῳ Θεῷ αὐτῶν, λέγοντι πρὸς ἕκαστον τῶν πολιτευομένων κατὰ τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον· «Εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου»[9].

Ζαχ. 10, 8-10. Σημανῶ αὐτοῖς καὶ εἰσδέξομαι αὐτούς, διότι λυτρώσομαι αὐτούς, καὶ πληθυνθήσονται καθότι ἦσαν πολλοί· καὶ σπερῶ αὐτοὺς ἐν λαοῖς, καὶ οἱ μακρὰν μνησθήσονταί μου. 'Εκθρέψουσιν τὰ τέκνα αὐτῶν καὶ ἐπιστρέψουσιν. Καὶ ἐπιστρέψω αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου καὶ ἐξ 'Ασσυρίων εἰσδέξομαι αὐτούς, καὶ εἰς ⟨τὴ⟩ν Γαλααδῖτιν καὶ εἰς τὸν Λίβανον εἰσάξω αὐτούς, καὶ οὐ μὴ ὑπολειφθῇ αὐτῶν οὐδὲ εἷς[10].

Προθέμενος ὁ Κύριος εἰσδέξασθαι τοὺς ἀλλοτριωθέντας αἰχμαλωσίας τρόπῳ, οὐκ ἀθρόως τοῦτο ποιεῖ, ἀλλὰ σημάνας τὴν εὐεργεσίαν τοῖς ἀναδεξομένοις αὐτήν. Αὕτη ἡ θεωρία ἐν Εὐαγγελίοις μάλιστα φέρεται· ἀναπαῦσαι γὰρ τὰς ψυχὰς ὁ 'Ιησοῦς βουλόμενος, «Δεῦτε, φησίν, πρὸς ἐμὲ πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ εὑρήσετε ἀνά-

---

1. 'Εβρ. 1,3. 2. Πρβλ. Κολ. 1,15. 3. 'Ιω. 14,9. 4. Α' Κορ. 4,15. 5. Γαλ. 4,19. 6. Α' Πέτρ. 1,14. 7. Βαρνάβα, 'Επιστολὴ 1,1. 8. Ψαλ. 33,12-13. 9. Ματ. 25,21. 10. Ζαχ. 10,8-10.

παυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν· καὶ ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάθ⟨ετε ἀπ'⟩ ἐμοῦ ὅτι πραΰς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ· ⟨ὁ γὰρ ζυγ⟩ός μου χρηστὸς καὶ τὸ φορτίον ἐλαφρόν ἐστιν»[1]. ⟨.....⟩ως εἰσδέξασθαι αὐτούς πρὸς **764** ἑαυτὸν κρίνας ἵνα ἄρ⟨ω⟩σιν τὸν ζυγὸν αὐτοῦ χρηστὸν ὄντα καὶ τὸ ἐλαφρ⟨ὸ⟩ν φορτίον, σημαίνει αὐτοῖς φάσκων· «Δεῦτε πρὸς ⟨ἐμὲ κ⟩άγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς»[2].

Ἡ θεία αὕτη προτροπὴ καὶ ἐν Ἡσαΐᾳ φέρεται, τοῦ Ἁγίου Πνεύματος βοῶντος· «Φωτίζου, φωτίζου, Ἰερουσαλήμ, ἥκει γὰρ τὸ φῶς σου ἐπὶ σέ, καὶ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ σὲ ἀνατέταλκεν. Ἰδοὺ σκότος καὶ γνόφος καλύψει γῆν ἐπ' ἔθνη· ἐπὶ δὲ σὲ φανήσεται Κύριος»[3]. Σημάνας γὰρ ὡς προσήκει φωτισθῆναι ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ὑπάρχοντος φωτὸς ἀληθινοῦ, ἐπενήνοχεν· «Ἐπὶ δὲ σὲ φανήσεται Κύριος, καὶ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ σὲ ὀφθήσεται», ὡς πορεύεσθαι τὰς βασιλικὰς ψυχὰς ὧν κρατεῖ ὁ παμβασιλεὺς τῷ φωτὶ τοῦ εἰσδεχομένου καὶ τὰ κληθέντα ἔθνη εἰς τὸ εὐαγγέλιον τῇ λαμπρότητι τῆς ἐνδόξου Ἐκκλησίας, κατ' ἀναγωγὴν οὔσης Ἰερουσαλήμ, ἐπείπερ ὁρᾷ «τὴν Θεοῦ εἰρήνην πάντα νοῦν ὑπερέχουσαν»[4] διὰ τέλειον ὕψος καὶ βασιλικὴν ὑπεροχήν.

Τίνος δ' ἕνεκα σημαίνει καὶ εἰσδέχεται αὐτούς, ἁρμονίως ἐπιφέρει φάσκων· «Διότι λυτρώσομαι αὐτοὺς καὶ πληθυνῶ αὐτοὺς καθότι ἦσαν πολλοί». Λυτροῦται δ' αὐτοὺς ὠμῶν καὶ ἀτέγκτων τυράννων νόμῳ αἰχμαλωσίας ἀπαγαγόντων αὐτοὺς τῆς οἰκείας αὐτῶν πολιτείας.

Κεῖται ἐν ἑτέραις Γραφαῖς ὁ τρόπος καὶ πῶς ὑπῆρκται ἡ εἰς τὴν ἐλευθερίαν ἀποκατάστασις. Εἴς τις γοῦν τῶν ἁγίων πρὸς τὸν εὐεργετήσαντα κέκραγεν· «Τὸ ἀγαλλίαμά μου, λύτρωσαί με ἀπὸ τῶν καταδιωκόντων με»[5]· καὶ ἔτι· «Ἐλυτρώσω με, Κύριε ὁ Θεὸς τῆς ἀληθείας»[6].

Φανεροῖ τὴ⟨ν ἀπο⟩στροφὴν τῶν ῥυσθέντων ἀπὸ τῆς πρότερον ⟨κακο⟩πρα⟨γία⟩ς ὁ κορυφαῖος τῶν Χριστοῦ μαθητῶν Πέτρος, γράφων τοῖς πιστοῖς· «Οὐ φθαρτοῖς χρυσίῳ ἢ ἀργυρίῳ **766** ἐλυθρώθητε ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου, ἀλλ' ἐν αἵματι τιμίῳ ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ»[7].

Λυτρωσάμενος ὁ τοῦτ' ἐπαγγειλάμενος Σωτὴρ ἀναγκαίως ἐπιφέρει τό· «Πληθυνῶ αὐτοὺς καθότι ἦσαν πολλοί», οὐ τοσοῦτον πλήθει καὶ ἀριθμῷ ὅσον τῇ κατὰ τιμὴν ὑπεροχῇ, παραπλησίως τῇ πρὸς τὸν Ἀβραὰμ εὐλογίᾳ λεχθείσῃ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· «Αὐξανῶ αὐτόν, καὶ πληθυνῶ αὐτόν, καὶ εὐλογήσω αὐτόν, καὶ εὐλογημένος ἔσται, πατὴρ πολλῶν ἐθνῶν δωρεᾷ Θεοῦ ἀναδεικνύμενος»[8]. Γίνεται δὲ πατὴρ πολλῶν ἐθνῶν οὐ κατὰ σάρκα μόνον, ἀλλὰ κατὰ τὸ νοητόν, δ⟨η⟩λονότι τέκνων καὶ υἱῶν αὐτοῦ ἐκ τοῦ ποιεῖν αὐτοῦ τὰ ἔργα καὶ τὴν πίστιν ἔχειν. Αὐτὸς γοῦν ὁ Σωτὴρ τοῖς αὐχοῦσι κατὰ σάρκα τὸν Ἀβραὰμ ἔχειν πατέρα

---

1. Ματθ. 11,28-30. 2. Ματθ. 11,29. 3. Ἡσ. 60,1-2. 4. Φιλιπ. 4,7. 5. Ψαλ. 31,7. 6. Ψαλ. 30,6. 7. Α' Πέτρ. 1,18-19. 8. Πρβλ. Γεν. 17,20. 12,2. 17,5.

ἐρρωμενέσταται ἐλέγχων ἔφη· «Εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ ἐστε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραὰμ ποιεῖτε»[1]. Ταύτῃ τῇ νοήσει, «τὸ τῆς ἐκλογῆς σκεῦος»[2], ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐπιστέλλει τῇ Ἐκκλησίᾳ, σαφηνίζων πῶς πατὴρ τῶν ἐθνῶν ὁ ἱερὸς πατριάρχης ὑπάρχει φάσκων· «Ὅσοι ἐκ πίστεώς εἰσιν υἱοὶ Ἀβραάμ εἰσιν, σὺν αὐτῷ εὐλογούμενοι»[3]. Τὴν αὐτὴν θεωρίαν ὑποβάλλει ⟨τὸ⟩ προφητικὸν ἐκεῖνο τὸ ἐν Ἡσαΐᾳ φερόμενον· «⟨Ὁ ὀλιγο⟩στὸς ἔσται εἰς χιλιάδας, καὶ ὁ ἐλάχιστος εἰς ἔθνος μ⟨έγ⟩α»[4].

Ἐπὶ αἰσθητῶν ταῦτα λαμβανόμενα γέλωτα κινεῖ, πολλῶν ἁγιωτάτων οὐδ' ὅλως τεκν⟨ού⟩ντων· Ἠλίας γοῦν καὶ Ἐλισαῖε καὶ ὁ βαπτιστὴς Ἰωάννης, οὗ μείζων οὐδεὶς κατὰ πρᾶξιν ἐπαινετὴν καὶ γνῶσιν ἁγίαν[5], οὐδαμῶς ἐτέκνωσαν, ⟨ὥ⟩στε πνευματικῶς ἐκλαμβάνειν προσήκει τὸ πληθύνεσθαι τοὺς ἔχοντας τὰς **768** τοιαύτας ἐπαγγελίας «καθότι ἦσαν πολλοί». Οὐ γὰρ ἐνταῦθα ἤρξαντο οἱ δίκαιοι πληθύνεσθαι καὶ γίνεσθαι πολλοὶ κατὰ τὴν ἀποδοθεῖσαν νόησιν· ἦσαν γὰρ πολλοὶ καὶ πρὸ τῆς π⟨α⟩ρούσης ζωῆς.

Τούτους τοὺς ὄντας πολλοὺς οἷα σπέρματα ἔσπειρεν ἐν τοῖς λαοῖς ἵνα μεταλάβωσιν αὐτῶν τῆς ἀρετῆς. Ὅνπερ γὰρ τρόπον τὰ εἰς γῆν βαλλόμενα σπέρματα μεταποιεῖ τὴν παρακειμένην χθόνα ὡς γενήματα καὶ καρπὸν γενέσθαι, οὕτως οἱ ἐ⟨π⟩ισπειρόμενοι τοῖς λαοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν, εἰς τὴν ἰδίαν ποιότητα φέρουσιν τοὺς οἷς ἐπεσπάρησαν, μιμητὰς τῆς ἀρετῆς αὐτῶν ἐσομένους.

Οὐχ ἁμαρτήσοι δέ τις λέγων ἐσπάρθαι ὑπὸ Ἰησοῦ τοὺς ἀκούσαντας· «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη»[6]· καὶ ἔτι πρὸς τοὺς αὐτοὺς ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην· «Διὰ τοῦτο ἔθηκα ὑμᾶς», τοῦτ' ἔστιν ὡρισάμην καὶ ἀπέδειξα, «ἵνα ὑπάγητε καὶ πλείονα καρπὸν φέρητε»[7], καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν δεδοξασμένος ἔσται.

Ἡγοῦμαι κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον συναιχμαλωτίζεσθαι τοὺς ἁγίους τοῖς λαοῖς καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Βαβυλῶνα καὶ Ἀσσυρίαν, ἵνα μετα⟨δόν⟩τες τῆς ἑαυτῶν ἀρετῆς δίκην σωτηριωδῶν σπερμάτ⟨ων σ⟩τάχ[υ]⟨ει⟩ς καὶ γενήματα αὐτοὺς ἀποδείξωσιν. Τούτῳ ἁρμονίως ἕψεται μνησθῆναι τοῦ Κυρίου τοὺς μακρυνθέντας αὐτοῦ διὰ ἁμαρτήματα καὶ ἀσεβείας.

Μάλιστα αἱ ἐπαγγελίαι αὗται ἁρμόζουσιν τοῖς ἀπὸ ἐθνῶν πιστεύσασιν. Εἴρηται γοῦν περὶ αὐτῶν ἐν εἰκοστῷ καὶ πρώτῳ Ψαλμῷ· «Μνησθήσονται καὶ ἐπιστραφήσονται πρὸς Κύριον πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς, καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον **770** αὐτοῦ πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῶν ἐθνῶ⟨ν⟩, ὅτι τοῦ Κυρίου ἡ βασιλεία καὶ αὐτὸς δεσπόζει τῶν ἐθνῶν»[8]. Πῶς γὰρ οὐκ ἄρχει καὶ δεσπόζει τῶν μνησθέντων αὐτοῦ ἐπιστρεψάντων πρὸς αὐτόν, ὡς προσκυνεῖν καὶ δοξολογεῖν τὸν κρατοῦντα εὐεργέτην;

---

1. Ἰω. 8,39. 2. Ιρβλ. Πράξ. 9,15. 3. Γαλ. 3,7,9. 4. Ἡσ. 60,22. 5. Ιρβλ. Ματθ. 11,11. 6. Ματθ. 28,19. 7. Ἰω. 15,5. 8. Ψαλ. 21,28-29.

Τί δ' ἕψεται τοῖς μνησθεῖσιν τοῦ παμβασιλέως, ἢ τὸ ἐν ἀναπολήσει γενέσθαι «τῆς πόλεως τοῦ ζῶντος Θεοῦ»[1], τυγχανούσης ἐπουρανίου, κατὰ τὸ λεχθέν· «Οἱ μακρὰν μνήσθητε τοῦ Κυρίου, καὶ 'Ιερουσαλὴμ ἀναβήτω ἐπὶ καρδίαν ὑμῶν»[2].

Οἱ εὐεργετηθέντες ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἑαυτῶν πολύπαιδες καὶ πολύτεκνοι κατ' ἀναγωγὴν ὑπάρχοντες, ἐκθρέψουσιν τὰ τέκνα ἑαυτῶν μεταδόσει νοητῆς τροφῆς, ὡς περὶ ἑκάστου ἀπαγγέλλεσθαι κατὰ τὴν γραφὴν τῶν θείων Παροιμιῶν· «Καλῶς ἐκτρέφει πατὴρ δίκαιος»[3].

Πρὸς τῇ ἀναγωγῇ, καὶ καθ' ἱστορίαν ὑπαρχθῆναι δύναται· δίκαιος ⟨γὰρ πα⟩τὴρ ὢν ὁ Ζαχαρίας καλῶς ἐξέθρεψεν τὸν βαπτιστὴν 'Ιωάννην τυγχάνοντα τέκνον αὐτοῦ, ὡς καὶ 'Αβραὰμ τὸν 'Ισαάκ, καὶ 'Ισαὰκ τὸν 'Ιακώβ· ⟨καὶ αὐτ⟩ὸς ὢν πατὴρ ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐπωφελῶς καὶ ἐπαινετῶς ἐξέτρεφεν οὓς ἐγέννησεν διὰ τοῦ εὐαγγελίου[4]. 'Ακοῦσαι γοῦν ἔστιν αὐτοῦ γράφοντος Κορινθίοις· «Γάλα ὑμᾶς ἐπότισα»[5]. Συμφώνως καὶ Πέτρος γράφει τοῖς ἐν τῇ διασπορᾷ π⟨ιστ⟩οῖς· «'Αναγεγεννημένοι οὐκ ἐκ σπορᾶς φθαρτῆς, ἀ⟨λ⟩λ' ἀφθάρτου διὰ λόγου ζῶντος Θεοῦ καὶ μένοντος, ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη τὸ λογικὸν γάλα ἐπιπ⟨οθ⟩ήσατε, ἵνα ἐν αὐτῷ αὐξηθῆτε εἰς σωτηρίαν»[6]. ⟨Κ⟩ατὰ τὸν τρόπον τοῦτον καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς 'Ιωάνν⟨η⟩ς, γεννήσας παιδεύσεως τρόπῳ τοὺς μαθητευθέντας αὐτῷ, ὅλη 'Εκκλησίᾳ γράφει· «Τέκνα, φυλάξατε ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν εἰδώλων»[7].

772 Πρὸς τῷ ἐκθρέψαι τὰ τέκνα ἑαυτῶν, οἱ ἀποδεδομένοι πατέρες καὶ ἐπιστρέψουσιν αὐτὰ προτροπαῖς καὶ νουθεσίαις θείαις, ἵνα μηκέτ' ὦσιν μετὰ κακῶν ἐν χώραις δυσσεβῶν, τοῦτο τοῦ Θεοῦ χαριζομένου, ὡς αὐτὸς ἔφη· «'Επιστρέψω αὐτοὺς ἐξ Αἰγύπτου, καὶ ἐξ 'Ασσυρίων εἰσδέξομαι αὐτούς», ἵνα μηκέτι καταπονῶνται ὑπὸ τοῦ πνευματικοῦ τυράννου τῆς Αἰγύπτου, μηδὲ κρατῶνται ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος τῶν 'Ασσυρίων, καλουμένου «νοῦ μεγάλου»[8] διὰ πανουργίαν καὶ σκαιότητα νοημάτων, ἃ οἱ τυχόντες οὐκ ἐλέγχουσι, ἀλλ' ἢ μόνοι οἱ θεοσ⟨όφως⟩ φάσκοντες· «Οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν»[9].

Δυ⟨νατὸν⟩ τὸν αὐτὸν τύραννον κατ' ἄλλην καὶ ἄλλην ἐνέργειαν Αἰγυπτίων καὶ 'Ασσυρίων ἄρχοντα φάναι· εἰ δὲ καὶ δ⟨ι⟩άφοροι πονηραὶ δυνάμεις σημαίνοιντο διὰ τῶν ποικίλων ὀνομάτων, οὐ λυπεῖ· οὐ γὰρ ἀδύνατον τὸ το⟨ιο⟩ῦτον, πολλῶν οὐσῶν «ἀρχῶν καὶ ἐξουσιῶν τοῦ σκό⟨τ⟩ους τούτου, ἀλλὰ καὶ κοσμοκρατόρων καὶ πνευματικῶν πονηρίας»[10].

'Ελευθερώσας ὁ τῶν μεγάλων δωρεῶν χορηγὸς ἐκ τῆς Αἰγύπτου καὶ 'Ασσυρίας το⟨ὺ⟩ς καλῶς ἐκτρέφοντας τὰ σφῶν τέκνα καὶ τοὺς τε⟨κ⟩όντας αὐτὰ πατέρας, εἰς τὴν Γαλααδῖτιν καὶ τὸν Λ⟨ί⟩βανον εἰσάξειν

---

1. Πρβλ. 'Εβρ. 12,22. 2. 'Ιερ. 51,50. 3. Παρμ. 23,24. 4. Πρβλ. Α' Κορ. 4,15. 5. Α' Κορ. 3,2. 6. Α' Πέτρ. 1,23. 2,2. 7. Α' 'Ιω. 5,21. 8. Πρβλ. 'Ησ. 10,12. 9. Α' Κορ. 2,11. 10. Πρβλ. 'Εφ. 6,12.

αὐτοὺς ἐπαγγέλλεται, οὐδενὸς ἔτι ἐνοχλοῦντος πονηροῦ βασιλέως. Καὶ ὅρα εἰ εἰσά⟨γει⟩ εἰς τὴν Γαλααδῖτιν τοὺς σπουδάζοντας ἔχειν τὴν μαρτυρίας μετοικεσίαν[1], τὴν ἐκ κακίας εἰς ἀρετήν· μετοικίζεται γὰρ ὁ μετανοῶν ἐξ ἁμαρτίας εἰς δικαιοσύνην, ἐξ ἀσεβείας εἰς εὐσέβειαν, ἑτέρῳ τρόπῳ μετοικιζομένων τῶν δικαίων ἐξ εἰσαγωγῆς τῆς παιδεύσεως **774** εἰς τὴν ἑπομένην προκοπήν, καὶ ἐξ ἐκείνης εἰς τὴν διαδεχομένην, μέχρις αὐτοῦ τοῦ τέλους, μεθ' ὃ ἕτερον ἀγαθὸν οὐκ ἔστιν, τυγχάνον ἔσχατον ὀρεκτόν.

Τούτῳ τῷ τρόπῳ περὶ τῶν μετοικιζομένων ὁ ὑμνῳδὸς λέγει· «Πορεύσονται ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν»[2].

Μετοικίζονται δὲ καὶ ἀπὸ τῆς σκιᾶς τοῦ νόμου εἰς τὴν ἀλ⟨ήθ⟩ειαν αὐτοῦ οἱ ὑπεραναβάντες τὸ ἀποκτεῖνον γ⟨ράμ⟩μα καὶ ἐν τῷ ζωοποιοῦντι Πνεύματι γινόμενοι[3].

Ἐπιστατέον εἰ καὶ ἐκ τοῦ ἐκ μέρους γινώσκειν καὶ προφητεύειν[4] μετοικισμὸς διαδέχεται· μα⟨ρτυρ⟩ία δὲ τῆς μετοικεσίας ἢ παροικήσεως ἔσται, ἀναντιρρήτως ἐνεργουμένης ἐξ ἑαυτῆς ἐχούσης τὴν ἀπόδειξιν.

Οἱ εἰσαχθέντες ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς ⟨τὴ⟩ν Γαλααδῖτιν εἰσ⟨άγ⟩ονται καὶ εἰς τὸν Λίβανον θεο⟨π⟩οιηθέντες· θεότητα γὰρ δηλοῖ ὁ Λίβανος ἐν τῷ λεχ⟨θ⟩έντι ὑπὸ τοῦ θείου νυμφίου πρὸς τὴν συνοικοῦσαν ⟨αὐ⟩τῷ θείαν νύμφην, τυγχάνουσαν θείαν ψυχὴν καὶ «ἔνδοξον Ἐκκλησίαν» σφοδρῶς ἡγιασμένην ὡς «μηκέτ' ἔχειν σπίλον ἢ ῥυτίδα ἤ τι τῶν τοιούτων»[5]· «Ὀσμὴ ἱμ⟨ατ⟩ίων σου ὡς ὀσμὴ Λιβάνου»[6]. Ῥηθείη δ' ἂν τοῦτο πρὸς ⟨ἕ⟩καστον τῶν θεοποιηθέντων μετοχῇ τοῦ Θεοῦ λόγ⟨ου⟩, περὶ ὧν εἴρηται ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος· «Ἐκείνους θεοὺς ε⟨ἶ⟩πεν πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο»[7].

«Ὀσμὴ ἱματί⟨ων⟩ σου ὡς ὀσμὴ Λιβάνου». Πληθυντικῶς ἱμάτια ⟨α⟩ἱ κατ' εἶδος ἀρεταὶ τυγχάνουσιν, οἷς ἐγκαλλωπίζεται «ἡ παραστᾶσα βασιλὶς ἐκ δεξιῶν»[8] τοῦ παμβασιλέως ⟨ν⟩υμφίου.

Εἴρηται σοφοῖς ἀνδράσιν θεότητα δηλοῦν δν προσήνεγκαν **776** οἱ μάγοι τῷ ἐκ τῆς Μαρίας τεχθέντι παιδίῳ μετὰ χρυσοῦ καὶ σμύρνης λίβανον[9], διανοίᾳ τοιαύτῃ· ἐπεὶ Θεὸς ἅμα καὶ ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ βασιλεὺς ὑπάρχει ὁ τεχθεὶς ἐκ τῆς παρθένου, κατὰ τὸν ὁμολογοῦντα τὴν θεότητα αὐτοῦ ἔστιν λίβανον δῶρον κομίζειν, χρυσὸν δὲ μετὰ τούτου τοῦ λιβάνου προσάγειν διὰ τὸ ὁμολογεῖν αὐτὸν βασιλέα. Εἴρηται γοῦν ἐν ἑβδομηκοστῷ πρώτῳ Ψαλμῷ, καὶ ὅτι βασιλεύς ἐσ⟨τιν⟩ ὁ ἐπιδημήσας ⟨καὶ χ⟩ρυσὸς α⟨ὐτῷ⟩ προσάγεται, οὕτως· «Ὁ Θεὸς τὸ κρίμα σου τῷ βασι⟨λεῖ δός⟩»[10], καὶ μεθ' ἕτερα· «Καὶ ζήσεται καὶ δοθήσεται αὐτῷ ἐκ τοῦ χρυσίου τῆς Ἀραβίας»[11]. Ἀληθείᾳ καὶ οὐ δοκήσ⟨ει⟩ ἄνθρωπος γεγονὼς ὁ δοξολογούμενος διὰ τὸ θνητὸς εἶ-

---

1. Πρβλ. Γεν. 31,47. 2. Ψαλ. 83,8. 3. Πρβλ. Β' Κορ. 3,6. 4. Πρβλ. Α' Κορ. 13,9. 5. Ἐφ. 5,27. 6. Ἆσμ. 4,11. 7. Ἰω. 10,35. 8. Ψαλ. 44,10. 9. Πρβλ. Ματθ. 2,11. 10. Ψαλ. 71,1. 11. Ψαλ. 71,15.

ν⟨αι⟩ καὶ μέλλειν «χάριτι ⟨Θ⟩εοῦ ὑπὲρ πάντας γεύεσθαι θα⟨νάτο⟩υ»[1], καὶ σμύρνα ἐν τοῖ⟨ς δ⟩ώροις προσηνέχθη. Δηλοῖ τὸ δ⟨ώρη⟩μα τοῦτο τὸ τετάφ⟨θαι⟩ τὸν ὑπὲρ πάντων θανόντα. Αὐτίκα γοῦν οἱ ἀμφὶ τὸν Ἰωσὴφ καὶ Νικόδημον ἐσμύρνισαν τὸ κατενεχ⟨θ⟩ὲν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ[2].

Εἰσάξαντος τ⟨οῦ μεγ⟩αλοδώρου Θεοῦ τοὺς λυτρωθέντας ἀπὸ Φαραὼ καὶ τ⟨οῦ⟩ Ἀσσυρίου εἰς τὴν Γαλααδῖ⟨τι⟩ν καὶ τὸν Λίβανον, ⟨οὐδεἰ⟩ς ἔ⟨τ⟩ι τῶν ἐχθρῶν ὑπολείπεται, οὐ τῷ μηκέτ' εἶναι, — ἀδύνατον ⟨γ⟩ὰρ λογικὴν οὐσίαν εἰς τὸ μὴ ὂν καταστρέψαι κἂν π⟨άντ⟩α καὶ μεγάλα ἁμαρτήσῃ καὶ ἀσεβήσῃ, — ἀλλ' εἰς τὸ μ⟨ηκέ⟩τ' εἶναι ἐχθρὸν καὶ ἀντικείμενον τοῖς ὑπὸ Θεοῦ λυτρωθ⟨εῖ⟩σιν. Μάλιστα δὲ τοῦθ' ὑπάρξεται ὅταν «πάντα ἐν ⟨π⟩ᾶσιν ὁ Θεὸς»[3] γένηται, «πάντων γὰρ καταντησάντων εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ»[4], «κατηρτισμένων τῷ αὐτῷ νοῒ καὶ τῇ αὐτῇ γνώμῃ»[5], ὑπάρξαντος οὗ εἶπεν ὁ Υἱὸς πρὸς τὸν Πατέρα· «Δὸς 778 αὐτοῖς ἵνα ὦσιν ἓν ἐν ἡμῖν, καθὼς ἐγὼ καὶ σὺ ἕν ἐσμεν»[6]. Πάντων δηλαδὴ ἀπολαβόντων τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος, οὐδεὶς ἔτι ὑπολείπεται διῃρημένος τῆς ἑνώσεως ὡς ἔξω καὶ καθ' ἑαυτὸν εἶναι. «Ἀπο⟨δρά⟩σης γὰρ τότε πάσης λύπης, ὀδύνης, στεναγμοῦ»[7], ἀπο⟨δρά⟩σεται καὶ τὸ κατ⟨ὰ ἀ⟩ριθμὸν πλῆθος, εἰς ἕνα ἄνδρα πάντων καταντησάντων[8].

Ζαχ. 10, 11 - 12. Ἐλεύσονται ἐν θαλάσσῃ στενῇ καὶ πατάξουσιν ἐν θαλάσσῃ κύματα, καὶ ξηρανθήσεται πάντα τὰ βάθη ποταμῶν, καὶ ἀφαιρεθήσεται πᾶσα ὕβρις Ἀσσυρίων, καὶ σκῆπτρον Αἰγύπτου περιαιρεθήσεται. Καὶ κατισχύσω αὐτο⟨ὺ⟩ς ἐν Κυρίῳ Θεῷ αὐτῶν, καὶ ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ καταχαυχήσονται, ⟨λέ⟩γει Κύριος[9].

Συνεχῶς ἐν τοῖς θείοις λόγοις ὁ περὶ γῆ⟨ν τρ⟩όπος καὶ κ⟨ο⟩σμικὴ διαγωγὴ θάλασσα προσαγορε⟨ύε⟩ται. Ἡ περὶ τῆς σαγήνης γοῦν εὐαγγελικὴ παραβολὴ[10] ⟨οὐ⟩δὲν αἰσθητὸν αἰνίττεται, πάντα πρὸς ἀναγωγὴν δι⟨αγο⟩ρεύουσα· ἡ γὰρ βαλλομένη σαγήνη εἰς τὸν ἀνθρώ⟨πιν⟩ον βίον ἐπὶ ἄγρᾳ τῶν ἐν αὐτῇ ἰχθύων, ἀλληγορικ⟨ῶς⟩ οὕτως ὠνομασμένων, ἡ θεόπνευστός ἐστι γρα⟨φή, π⟩ολυειδῶς πεπλεγμένη ὑπὸ «τῆς πολυποικίλου τ⟨οῦ⟩ Θεοῦ σοφίας»[11]. Θάλασσα δὲ ἡ καθ' ἡμᾶς ἐστι κατάστα⟨σις⟩, πλατυνομένη καὶ εὐρυνομένη τοῖς φιληδόνοις ⟨κ⟩αὶ φιλοπαθ⟨έσιν⟩ ἐγγύς που τοῦ ἀκινήτου διακειμένοις· ⟨ο⟩ὐδὲ γὰρ

---

1. Ἑβ. 2,9. 2. Πρβλ. Ἰω. 19,38-40. 3. Α' Κορ. 15,28. 4. Ἐφ. 4,13. 5. Α' Κορ. 1,10. 6. Πρβλ. Ἰω. 17,11-21. 7. Ἡσ. 35,10. 51,11. 8. Πρβλ. Ἐφ. 4,13. 9. Ζαχ. 10,11-12. 10. Πρβλ. Ματθ. 13,47. 11. Ἐφ. 3,10.

φω⟨νὴν⟩ ἰχθὺς ἀφίησιν, οὐδὲ τρανὴν ἔχει φ⟨α⟩ντασίαν, ἐπεὶ μ⟨η⟩δὲ αἴσθησιν ἠκριβωμένην.

780 Εἰ καὶ οἱ ἰχθύες οἱ ἐννηχόμενοι αὐτῇ οὐδὲν ἔχουσιν ἐναργές, διὰ τὸ καταδεὲ⟨ς⟩ τῆς ψυχῆς καὶ αἰσθήσεως αὐτῶν, ἀλλ' οὖν ο⟨ἱ⟩ ἅγιοι ἄνδρες ἁλιεῖς ὄντες καὶ τῶν ἰχθύων ἀγρευ⟨ταί⟩, ποιοῦσιν ἐργασίαν καὶ ἐν τῷ πλήθει τοῦ ὕδατος τῆς θαλάσσης. Περὶ αὐτῶν γοῦν γέγραπται ἐν θεί⟨οις ὕ⟩μνοις· «Οἱ καταβαίνοντες εἰς θάλασσαν ἐν ⟨πλοί⟩οις ποιοῦντες ἐργασίαν ἐν ὕδασιν πολλοῖς, ⟨αὐτοί⟩ εἶδον τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ ἐν τῷ βυθῷ»[1].

Κατα⟨βαί⟩νουσιν εἰς τὸν κεκυματωμένον ζάλης τε κ⟨α⟩ὶ ἁλμυρίδος πεπληρωμένον ἀνθρώπων ⟨βί⟩ον ἐν πλοίοις ⟨το⟩ῖς ἀνθρωπίνοις σώμασιν αἱ ψυχαί, ⟨ἐπὶ⟩ τῷ ποιῆσα⟨ι ἐρ⟩γασίαν ἐν ὕδασι πολλοῖς, ἁλιεύον⟨τε⟩ς κυβερνῶ⟨ντ⟩ες· ἕκαστος γὰρ τῶν νοημόνων κυβέρνησιν[2] ἔχ⟨ει⟩, ἣν οὖσαν τῶν χαρισμάτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Εἴρη⟨ται⟩ γὰρ ὡς «ἡ ἀντίλημψις καὶ ἡ κυβέρνησις»[3] τοῦ Ἁγί⟨ου Π⟩νεύματός ἐστι δῶρον. Πρὸς τῷ κυβερνήτης εἶναι, ὁ νοήμ⟨ων⟩ καὶ ἁλιεὺς ὑπάρχει, τέχνην ἔχων ἐκείνην περὶ ⟨ἧς τ⟩οῖς γνωρίμοις Ἰησοῦς εἶπεν· «Δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσ⟨ω ὑ⟩μᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων»[4].

Οἱ ἐν πολλοῖς ὕδασιν ἐργασί⟨αν π⟩οιοῦντες, τὰ ἔργα Κυρίου καὶ τὰ θαυ⟨μάσι⟩α αὐτοῦ ὁ⟨ρ⟩ῶσιν ἐν τῷ βυθῷ, ἐφιστάνοντες ⟨ὡς⟩ οἷόν τε τ⟨οῖς⟩ τοῦ Θεοῦ κριμασιν, ἀβύσσῳ πολλῇ[5] τυγχανούσῃ. Εἰ γὰ⟨ρ⟩ καὶ ἀνεξερεύνητά[6] εἰσιν, ἀλλά γε ἔχοντες τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ τὸ ἐραυνοῦν αὐτοῦ τὰ βάθη[7], ὁρῶσιν ἐν τῷ βυθῷ τὰ θαυμάσια καὶ ἔργα τοῦ Θεοῦ.

Ὅρα δὲ καὶ ἕ⟨τ⟩ερον ἔργον τῶν εἰς τὴν θάλασσαν καταβάντων, ⟨ἐ⟩ν τῷ προφήτῃ Ἡσαΐᾳ ἀπαγγελλόμενον· «Πετασθήσονται, φησίν, ἐν πλοίοις ἀλλοφύλων, θάλασ⟨σ⟩αν ἅ⟨μα προ⟩νο**782**μεύσουσιν»[8], ἀλλόφυλα πλοῖα λέγων τὰ σώ⟨ματα⟩ διὰ τὸ ἑτέρας εἶναι φύσεως παρὰ τὰς ἐμπλεού⟨σας ψ⟩υχάς, οὐσίας οὔσας νοερὰς καὶ αὐτὸ τοῦτο κατ' ⟨ε⟩ἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν[9] Θεοῦ κτισθείσας. Προνομεύουσι δὲ οὗτοι τὴν θάλασσαν, σκυλ⟨εύ⟩οντες τὸν ἐν αὐτῇ δράκοντα, λαμβάνοντες ἀπ⟨' αὐ⟩τοῦ ἃς ἡπάτησεν ψυχὰς ἐριστικῇ καὶ ἀπατηλῇ ⟨δι⟩δασκαλίᾳ. Ὅτι δὲ ὁ δράκων ἐν τῇ θαλάσσῃ διατ⟨ρίβει⟩, ὁ ὑμνῳ⟨δὸς⟩ ἐν τρίτῳ καὶ ἑκατοστῷ Ψαλμῷ ἀναφ⟨θέ⟩γγεται φάσκ⟨ων·⟩ «Αὕτη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ εὐρύ⟨χω⟩ρος, ἐκεῖ πλοῖα διαπορεύονται, ζῷα μικρὰ μετὰ μ⟨εγά⟩λων, δράκων οὗτος ὃν ἔπλασας ἐμπαίζειν αὐτ⟨ῷ⟩»[10].

Ἐπιστατέον ὡς ἐνταῦθα μὲν μεγάλη καὶ εὐρύχ⟨ωρό⟩ς ἐστιν ἡ θάλασσα τοῖς μετὰ τοῦ δράκοντος διατρίβουσιν, στενὴ δὲ τοῖς ἔξω αὐτῆς σπεύδουσ⟨ι⟩ν εἶναι. Ὅνπερ γὰρ τρόπον τοῖς δικαίοις στενή ἐσ⟨τι⟩ν ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς τοῖς ἐν τῷ ὀρθῶς πο⟨λι⟩τεύεσθαι ζη-

---

1. Ψαλ. 106,23-24. 2. Πρβλ. Παρμ. 1,5. 3. Πρβλ. Α' Κορ. 12,28. 4. Ματθ. 4,19. 5. Πρβλ. Ψαλ. 35,7. 6. Ρωμ. 11,33. 7. Πρβλ. Α' Κορ. 2,10. 8. Ἡσ. 11,14. 9. Πρβλ. Γεν. 1,26. 10. Ψαλ. 103,25,26.

τοῦσιν τὴν ζωὴν αἰώνιον, πλατεῖα ⟨πύ⟩λη καὶ εὐ⟨ρύ⟩χωρος ὁδὸς ὑπάρχουσα τοῖς φα⟨ύλ⟩οις καὶ ⟨φιλη⟩δόνοις, ὡς πολλοὺς περιπίπτειν τῇ ἀ⟨πω⟩λείᾳ[1], οὕτω⟨ς⟩ ἡ ἀλληγορουμένη θάλαττα στενὴ ⟨ε⟩ὑρίσκεται «τοῖς ἐν παντὶ θλιβομένοις διὰ θεοσέβειαν «καὶ μὴ στε⟨νο⟩χωρουμένοις»[2], ὡς μετὰ πεποιθήσεως φάναι· «Ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν ⟨εἰ⟩σελθεῖν»[3].

Πατάττεται τῆς ἠρμηνευμένης θαλάττης τὰ κύματα ὑπὸ τοῦ δεσπόζοντος αὐτῆ⟨ς⟩ καὶ τοῦ κρατοῦντος αὐτῆς, πρὸς ὃν κελαδοῦντές φα⟨σιν οἱ ἅ⟩γιοι· «Σὺ δεσπόζεις τοῦ κράτους τῆς θαλάσσ⟨ης καὶ⟩ τὸν σάλον τῶν κυμάτων αὐτῆς καταπ⟨ρα⟩ΰνεις»[4].

Τοῦτο κα⟨τώρ⟩θωσεν αἰσθητῶς καὶ νοητῶς Ἰησοῦς, ἐπιτιμήσας ⟨τῇ⟩ ἀφριζούσῃ τῇ θαλάττῃ κατὰ τοῦ ἀ⟨ποστ⟩ολικοῦ σκ⟨εύ⟩ους καὶ τῷ ἀνέμῳ τῷ διεγείραντι αὐ⟨τῆς⟩ τὰ κύματα, ⟨ὡς⟩ παραχρῆμα εὐδίαν καὶ αἰθρίαν γενέσ⟨θ⟩αι, ἠρεμοῦντος τοῦ ὕδατος καὶ ἀέρος[5].

784 Πρὸς τῷ ἐπιτιμηθῆνα⟨ι τὰ⟩ κύματα τῆς θαλάσσης ἀλληγορικῶς, ἠρημώθ⟨η κ⟩αὶ τὰ βάθη ποταμῶν[6], περὶ ὧν αὐχῶν ὁ τῆς ⟨Αἰγ⟩ύπτου βασιλεύς, δράκων ὀνομαζόμενος[7] διὰ τὸ ἰῶδε⟨ς⟩ καὶ δηλητήριον, κομπάζων εἶπεν· «Ἐμοῦ εἰσιν οἱ ⟨πο⟩ταμοί, καὶ ἐγὼ ἐποίησα αὐτούς»[8]. Οἱ πεῖραν λαβόν⟨τ⟩ες τῆς θαλάσσης στενωθείσης, παταχθέντων τ⟨ῶν⟩ κυμάτων αὐτῆς, καὶ τῶν βαθῶν τῶν ⟨ξηρα⟩νθέντω⟨ν⟩ ποταμῶν, τῷ ταῦτα κατορθώσαντι ⟨προσελ⟩θόντε⟨ς⟩ χαριστηρίως ἀναπέμπουσιν ὕμνον, ⟨οὕ⟩τω λέγοντ⟨ες⟩· «Ὁ μεταστρέφων τὴν θάλασσαν εἰς ξηράν, ἐν ποταμῷ διελεύσονται ποδί»[9], ἐρημωθέντων ⟨τῶ⟩ν βαθῶν αὐτῶν δηλονότι καὶ παταχθέντων ⟨τῶ⟩ν κυμάτων τῆς θαλάσσης. Τῶν κυμάτων τῆς ⟨θαλ⟩άσσης παταχθέντων καὶ πάντων τῶν βαθῶν τῶν ποταμῶν ἐρημωθέντων, ἡ τῶν Ἀσσυρίων ὕβρις ἀπολ⟨εῖ⟩ται, καὶ τὸ σκῆπτρον τῆς Αἰγύπτου περιαιρεθή⟨σεται, οὐκ⟩έτι βασιλευούσης, καὶ ἡ τῶν Ἀσσυρίων ὕβρις ⟨.....⟩ ισχει. Ἀμφοτέρως γὰρ ὕβριζον, τοῦτο μὲν λοί⟨δοροι⟩ ὑπάρχοντες, τοῦτο δὲ ἀλαζόνες καὶ καθ' ὑπερηφανίαν ἐξυβρίζοντες.

Τῶν ἀντικειμένων κατα⟨λυ⟩θέντων, κατισχύονται ὑπὸ Κυρίου Θε⟨οῦ⟩ αὐτῶν οἱ ἐν θαλάσσῃ στενῇ πορευόμενοι, ὡς χ⟨αρι⟩στηρίως λέγειν ἕκαστον· «Ἰσχύς μου καὶ ἡ ὕμνη⟨σί⟩ς μου Κύριος, καὶ ἐγένετό μοι Κύριος εἰς σωτηρίαν»[10]. Καὶ ⟨ἔτι⟩· «Ἀγαπήσω ⟨σ⟩ε, Κύριε, ἡ ἰσχύς μου»[11]. Ὡσαύτως καὶ ὁ Ἱ⟨ερ⟩εμίας πρὸς τὸν Θεόν φησιν· «Ἰσχύς μου καὶ βοήθειά ⟨μου⟩ καὶ καταφυγή μου, Κύριε ὁ Θεός μου»[12]. Τὰ αὐτὰ τῷ ὑ⟨μν⟩ῳδῷ καὶ προφήτῃ Ἱερεμίᾳ, καὶ ὁ ἐν Χριστῷ λαλῶν ⟨Πα⟩ῦλος ἐρρωμενέστατα γράφει· «Πάντα ἰσχύω ἐν ⟨τῷ⟩ ἐνδυναμοῦντι»[13].

---

1. Πρβλ. Ματθ. 7,14,13. 2. Πρβλ. Β' Κορ. 4,8. 3. Πράξ. 14,22. 4. Ψαλ. 88,10. 5. Πρβλ. Ματθ. 8,23-27. 6. Πρβλ. Ἰὼβ 14,11. 7. Πρβλ. Ἰεζ. 29,3. 8. Ἰεζ. 29,9. 9. Ψαλ. 65,6. 10. Ψαλ. 117,14. 11. Ψαλ. 17,2. 12. Ἱερ. 16,19. 13. Φιλιπ. 4,13.

Ἀφαιρεθείσης τῆς ὕβρεως τῶν Ἀσ⟨σ⟩υρίων καὶ τῆς βασιλείας τῶν Αἰγυπ⟨τ⟩ίων καταλυ⟨θεί⟩σης, τῇ τοῦ εὐεργέτου **786** προσηγορίᾳ ὁπλισάμενοι καταχαυχῶνται κατὰ τῶν ἀνατραπέντων, μό⟨νον⟩ οὐχὶ ἕκαστος λέγων· «Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο κ⟨αυχ⟩ᾶσθαι ⟨εἰ μὴ ἐν⟩ τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύ⟨ρωται⟩ κἀγὼ κόσμῳ»[1]. Σταυρωθέντος γὰ⟨ρ τ⟩οῦ κόσμ⟨ο⟩υ ὡς μηκέτ' ἐνεργεῖν, κωλυόμενον ὅπῃ βούλεται χωρεῖν καὶ πράττειν τὰ αὐτῷ φίλα, σταυροῦτα⟨ι αὐ⟩τῷ ὁ Χριστοῦ δοῦλος, ὥστε τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρ⟨ῶν⟩ κωλυθέντων ἔτι ἐνεργεῖν, ἀνεμεσήτως καυχ⟨ήσε⟩ται φάσκων· «Χριστῷ συνεσταύρωμαι»[2].

Ὁ ταύτην τὴν πεποίθησιν γενναίως ἔχων ἐν Χριστῷ καυχᾶ⟨ται κατὰ⟩ τὸ λεχθέν· «Ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχά⟨σθω»[3], οὐ⟩ καυχώμενος ἐπ' οὐδενὶ ὧν ἰδίων ἔχειν δ⟨ύναται ψυ⟩χικῷ, οὐ σωματικῷ, οὐδὲ τῶν ἐκτός τινι. ⟨Ἀπ⟩ηγόρευται γὰρ τα⟨ῦτα⟩ πάντα· «Μὴ καυχάσθω γάρ, φησίν, ὁ σοφὸς ἐπὶ τῇ ⟨σοφί⟩ᾳ αὐτοῦ, μηδὲ ὁ ἰσχυρὸς ἐπὶ τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ, μηδὲ ⟨ὁ π⟩λούσιος ἐπὶ τῷ πλούτῳ αὐτοῦ, ἀλλ' ἢ ἐν τούτῳ καυ⟨χά⟩σθω ὁ καυχώμενος, συνιέναι καὶ εἰδέναι τὸν Κύριον ⟨καὶ⟩ ποιεῖν ἔλεον καὶ κρίμα ἐν μέσῳ τῆς γῆς»[4].

Τα⟨ύτην⟩ τὴν φωνὴν καὶ ἡ μήτηρ τοῦ προφήτου Σαμουὴλ ἐπὶ τ⟨ῷ το⟩κετῷ τοῦ παρὰ προσδοκίαν γεναμένου τέκν⟨ου⟩ εὐχαριστοῦσα ἀνέπεμψεν, μόνον ἐναλλάξασα ἀν⟨τὶ⟩ τῆς σοφίας φρόνησιν[5].

Ὑπάρξεται δὲ καὶ ἡμῖν θεόθεν ἀνδραγαθήματα ἵν' εὐχαριστήσωμεν τῷ ὀρέξ⟨αν⟩τι αὐτὰ ὑπάρχοντι μεγαλοδώρῳ.

Αὐτάρκως ⟨π⟩εριγραφέντος καὶ τοῦ τρίτου λόγου τ⟨οῦ⟩ **788** εἰς πρ⟨οφή⟩την Ζαχαρίαν, αὐτοῦ που καταπαύ⟨σωμεν⟩ παρα⟨καλ⟩οῦντες τὸν δράσεις πληθύνον⟨τα[6] Θεὸν⟩ «δοῦν⟨αι λό⟩γον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος»[7], πρὸς τὸ καὶ τὰ ἑξῆς ὡ⟨ς⟩ οἷόν τε σαφηνίσαι, ἐὰν αὐτῷ δοκῇ.

---

1. Γαλ. 6,14. 2. Γαλ. 2,19. 3. Α' Κορ. 1,31. 4. Πρβλ. Ἱερ. 9,22-23. Α' Βασ. 2,10. 5. Πρβλ. Α' Βασ. 2,10. 6. Πρβλ. Ὡσ. 12,11. 7. Ἐφ. 6,19.

ΤΟΜΟΣ Δ΄

802 Ὁ κατὰ Θεὸν σοφὸς διηρθ⟨ρωμέ⟩νην νόησιν καὶ πάνυ ἠκριβωμένην ἔχων, «νοεῖ πα⟨ραβολ⟩ὴν καὶ σκοτ⟨εινὸν⟩ λόγον, ῥήσεις τε ἀνδρῶν συνετῶν καὶ αἰνί⟨γ⟩ματα»[1]. Λόγοι ⟨δὲ μ⟩ετ' ἐπικρύψεως ἀπαγγελλόμενοι τυγχάνουσι τὰ ⟨αἰνί⟩γματα. Αὐτίκα γοῦν καὶ ἡ προκειμένη τοῦ προφήτου λέξ⟨ις αἰν⟩ιγματωδῶς προφερομένη ἐπικεκρυμμένην διδασκα⟨λία⟩ν προφέρει. Ἆρ' οὐκ αἴνιγμά ἐστιν τό· «Διάνοιξον, ὁ Λίβανος, τὰ⟨ς θ⟩ύρας σου»[2]; Οὐ γὰρ πρὸς τὸ αἰσθητὸν ὄρος, ἄψυχον ὑπάρχ⟨ον⟩, καὶ ξύλα τὰ ἐν αὐτῷ, αἰσθήσεως καὶ φαντασίας ἀμοιροῦ⟨ν⟩τα, πρόσταξις γίνεται ἵνα αἱ θύραι τοῦ Λιβάνου διανοιγῶσ⟨ι⟩ν καὶ ὀλολύξωσιν πίτυες κέδρων πεπτωκυιῶν[3], ἀλλ' ἢτ⟨οι⟩ πρὸς ἀνθρώπους ἀλαζόνας καὶ ὑπερηφάνους, ἐνεχομένους ἀθεμίτῳ εἰδωλολατρείᾳ, ἢ πρὸς «τοὺς ἄρχοντας τού⟨του⟩ τοῦ αἰῶνος»[4]· ἄσαρκοι δὲ δυνάμεις οὗτοι σοφίας κοσμικ⟨ὰς⟩ ἐπαγγελλόμενοι. Ἐν πολλοῖς γὰρ τόποις τῶν θείων Γραφῶν τὰ θνητὰ λογικὰ ζῷα καὶ τὰ ἄλλα λογικὰ ὅτε μὲν ἄλογα ζῷα, ὅτε δὲ δένδρα καὶ ἄγρια ξύλα προσαγορεύονται. Μὴ συνιεὶς γὰρ ὁ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ γενάμενος ἄνθρωπος ἣν ἔσχε τιμὴν παρὰ τοῦ κτίσαν**804**τος ὡμοιώθη τοῖς κτήνεσιν τοῖς ἀνοήτοις[5], ὡς τοὺς γυναιμανεῖς καὶ φιληδόνους ἐξ ἧς ἔσχον ἐμπαθοῦς προαιρέσεως οἷα χρεμετιστικὰ ζῷα οἰστρηλατεῖσθαι. Περὶ τῶν τοιούτων ὁ προφητικὸς λόγος φησίν· «Ἵπποι θηλυμανεῖς ἐγενήθησαν, ἕκαστος ἐπὶ τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον αὐτοῦ χρεμετίζει»[6], πάσης θείας συνέσεως στερηθέντες, καίτοι προστάττοντος θείου λογίου· «⟨Μ⟩ὴ γίνεσθε ⟨ὡς ἵππ⟩ος καὶ ἡμίονος οἷς οὐκ ἔστιν σύ⟨νε⟩σις»[7], τυγχ⟨άνον⟩τος ἵππου κατ' ἀναγωγὴν τοῦ φ⟨θείρ⟩οντος ἀλλοτρίους ⟨γ⟩άμους καὶ γυναιξὶν ἀλλοτρία⟨ις⟩ μανικῶς ἐπιβαίνοντος. Ὁ πρὸς τὰ καλὰ ἐστειρωμέ⟨νος⟩, ἄγονος ἀποδειχθείς, ἡμίονος κεκλήσεται, καὶ μά⟨λισ⟩τα ἡ παρθενίαν ἐπαγγελλομένη ψυχὴ ἄνευ θείας φρ⟨ονή⟩σεως. Ἡ γὰρ μὴ πνεύματι ἁγία παρθένος, μωρά τις οὖσα, κἂν δοχ⟨ῇ σ⟩ώματι καθαρεύειν, ἡμίονος ἀλλ' οὐ νύμφη τοῦ Λόγου ⟨τυ⟩γχάνει.

Ἔστιν ὀνόματα πολλὰ ζώων ψεκτῶς ἀνθρώποις ἐφαρμοζόμενα, ὄνων καὶ καμήλων ἐν δίκῃ καλουμ⟨έν⟩ων τῶν τὰ ἄχθη τῆς κακίας φερόντων, ἐπιβαλλόντ⟨ω⟩ν αὐτὰ δαιμόνων ἁλιτηρίων καὶ δυνάμεων ἀντικειμένων. Περὶ τῶν τοιούτων θεοληπτούμενος ὁ μέγ⟨ας⟩ προφήτης Ἡσαΐας .....νου καὶ ἀσπίδων γενήματα φέρειν «τὸν

---

1. Πρβλ. Παρμ. 1,6. 2. Ζαχ. 11,1. 3. Πρβλ. Ζαχ. 11,2. 4. Α΄ Κορ. 2,7. 5. Πρβλ. Ψαλ. 48,13,21. 6. Πρβλ. Ἱερ. 5,8. 7. Ψαλ. 31,9.

πλοῦτον αὐτῶν ἐπὶ ὄνων καὶ καμήλων»[1] εἶπεν. Οὐ γὰρ ἱστορικὰ τὰ οὕτως ἀπαγγελλόμενα κατ' ἀναγωγὴν ἔχοντα τὴν νόησιν. Καὶ ὁ Σωτήρ, προστάττων τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς «τὸ ἅγιον κυσὶν μὴ διδόναι μηδὲ τοὺς μαργαρίτας χοίροις παραβάλλειν»[2], ἀλληγορικῶς τὴν πρόσταξιν δίδωσιν. Κύνες γὰρ καὶ χοῖροι οἱ κόλακες καὶ φιλήδονοι καταχαίροντες τοῖς ἀκολάστοις .....θιας βορβόροις. Ἔστι γὰρ ὁ **806** κύων κατωφερὲς ζῷον ἀναιδῶς μετ' οἴστρου ἐπιμαινόμενον ταῖς ὀχείαις, κολακευτικὸν δὲ καὶ ὑλακτικόν. Ἢ οὐχ ὑλακτεῖ ⟨ὁ λοιδ⟩ορῶν τὸν πέλας, τρόπον τινὰ βομβύζων ταῖς κα⟨τ⟩ηγορίαις; Περὶ τῶν τοιούτων ἀνθρώπων ὁ μεγαλοβοή⟨σας⟩ Ἡσαΐας κέκραγεν· «Πάντες κύνες ἐνεοί, ο⟨ὐκ εἰ⟩δότες σύνεσιν καί εἰσιν πονηροί»[3]. Ὡς οὖν οἱ το⟨ιο⟩ῦτοι κύνες εἰσίν, πρὸς τοῖς ἑτέροις κακοῖς ἔχοντες ⟨κ⟩αὶ τοὺς ἐμέτους πάλιν οὓς ἀποβεβλήκασιν αὖθ⟨ι⟩ς ἐσθίειν[4], χοῖροι εἶεν οἱ λουόμενοι ἀπὸ τῶ⟨ν⟩ ἐμπαθῶν βορβόρων καὶ αὖθις αὐτοῖς ἐγκαλι⟨ν⟩δούμενοι. Περὶ τῶν οὕτως γνώμης ἐχόντων γρ⟨ά⟩φει ὁ μέγας Χριστοῦ μαθητὴς Πέτρος οὕτως· «Κρεῖττον ἦ⟨ν⟩ αὐτοῖς μὴ ἐγνωκέναι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ⟨ἢ⟩ ἐπιγνοῦσιν ἀνακάμψαι εἰς τὰ ὀπίσω ἀπὸ τῆς π⟨α⟩ραδοθείσης αὐτοῖς ἁγίας ἐντολῆς. Συνέβη αὐ⟨τ⟩οῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας· κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέραμα, καί· ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου»[5].

Τοῖς τοιούτοις ἀνθρώποις ἀπεῖπεν τὸ ἅγιον διδόναι ὁ Σωτὴρ διὰ τὸ ἐπιστρέφειν ἐφ' ἣν ἤμεσαν κακίαν, μετὰ δῆθεν μετανοίας ὑπόσ⟨τ⟩ροφοι γινόμενοι πρὸς τὴν ἀπέβαλον ἁμαρτίαν. Ὥσπερ δὴ τούτοις οὐ δεῖ κοινωνεῖν μεταδιδόντα αὐτοῖς τῆς ἁγίας γνώσεως τῶν μυστηρίων τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, οὕτως οὐδὲ χοίροις παραβάλλειν προσήκει τοὺς θείους μαργαρίτας[6], τῶν σοφῶν δ' ⟨εἰσὶ⟩ λόγοι, κοσμοῦντες τὸν ἔσω ἄνθρωπον καὶ τὰ ὦτα αὐ⟨το⟩ῦ. Ἢ οὐκ ἐγκαλλωπίζεται τούτοις, ὁ πειθαρχῶν τῷ **808** λέγοντι· «Λόγοις σοφῶν παράβαλλε σὸν οὖς»[7], καὶ ⟨τῷ⟩ φάσκοντι Θεῷ Λόγῳ· «Κλίνατε τὸ οὖς ὑμῶν εἰς τὰ ⟨ῥή⟩ματα τοῦ στόματός μου»[8]; Τοὺς οὕτω τιμαλφεστάτ⟨ου⟩ς καλοὺς μαργαρίτας οὓς ὁ τῆς βασιλείας ἔμπο⟨ρο⟩ς ζητεῖ[9] καὶ θηρεύει οὐ δεῖ παραβάλλειν τοῖς ἡρμηνευμένοις χοίροις τὸν κεκτημένον αὐτούς, ἵνα μὴ κ⟨α⟩ταπατήσωσιν, τὴν χρῆσιν καὶ τὸ κάλλος αὐ⟨τ⟩ῶν ἠγνοηκότες.

Αὐτάρκως μαρτυρίων π⟨α⟩ρατεθέντων πρὸς δεῖξιν τοῦ παραβε-
βλῆσ⟨θ⟩αι τοὺς ἀνθρώπους ψεκτῶς κτήνεσιν ἀνοήτοις, ἐκθετέον λοιπὸν γραφὰς παριστάσας ὡς καὶ ἐπαινετῶς ὁμοιοῦνται ἤθεσιν καὶ κινήμασιν ἐνίων ζῴων οἱ ἄνθρωποι. Ἢ ⟨οὐχ⟩ οὗτοι αὐτοὶ τυγχάνουσιν περὶ ὧν ὁ Σωτήρ· «Τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς ἐμῆς φωνῆς ἀκούουσιν»[10], καὶ πάλιν· «Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς καὶ τὴν ψυχήν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν

---

1. Ἡσ. 30,6. 2. Πρβλ. Ματθ. 7,6. 3. Πρβλ. Ἡσ. 56,10-11. 4. Πρβλ. Παρμ. 26,11. 5. Β' Πέτρ. 2,21-22. 6. Πρβλ. Ματθ. 7,6. 7. Πρβλ. Παρμ. 5,1. 8. Ψαλ. 77,1. 9. Πρβλ. Ματθ. 13,45. 10. Ἰω. 10,27.

προβάτων»[1]; Πρόβατα Χριστοῦ εἰσιν οἱ εὐστάθειαν καὶ πραότητα κατορθοῦντες, ἐξ ὧν ποίμνιον συμπληροῦται, περὶ οὗ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ τοῦ προφήτου φησίν· «Καὶ στήσεται καὶ ὄψεται καὶ ποιμανεῖ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ ἐν ἰσχύϊ Κύριος»[2].

Κατὰ τοιαύτην ἀναγωγὴν «τὸ τῆς ἐκλογῆς σκεῦος»[3], ὁ ἐν Χριστῷ λαλῶν Παῦλος, ἐξέλαβεν τὸν «οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα»[4] νόμον, μετὰ τὸ ἐκθέσθαι αὐτὸν ἐπενεγκών· «Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ; ἢ πάντως περὶ ἡμῶν λέγει», τῶν ἀποστόλων δηλονότι; «ὅτι ὀφείλει ὁ ἀροτριῶν ἀροτριᾶν, καὶ ὁ ἀλοῶν ἐπ' ἐλπίδι τοῦ μετέχειν»[5].

Μυρίων ⟨...⟩ ἄλλων τοιούτων εὑρισκομένων τῷ προσέχον⟨τι⟩ τῇ ἀναγνώσει τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, ὑπ⟨ὲρ⟩ τοῦ μὴ πέρᾳ τοῦ δέοντος μηκυνθῆναι τὸν λόγ⟨ο⟩ν, ἐλευστέον ἐπὶ τὸ προκείμενον περὶ τοῦ Λιβάνου καὶ τῶν ξύλων αὐτοῦ, ἔχον οὕτως.

810 Ζαχ. 11, 1-2. Διάνοιξον, ὁ Λίβανος, τὰς θύρας σου, καὶ καταφαγέτω πῦρ τὰς κέδρους σου· ὀλολυξάτω πίτυς, διότι πέπτωκεν κέδρος, ὅτι μεγάλως μεγιστᾶνες ἐταλαιπώρησαν· ὀλολύξατε, δρύες τῆς Βασανίτιδος, ὅτι κατεσπάσθη ὁ δρυμὸς ὁ σύμφυτος[6].

Τὸ ὄνομα τὸ Λίβανος πρὸς ἀλληγορίαν ὁτὲ μὲν τὴν εἰδωλολατρείαν, ὁτὲ δὲ τὴν ὑπεροψίαν καὶ ὑπερηφανίαν σημαίνει. Ἐν γὰρ τῷ Ἄσματι τῶν Ἀσμάτων τὴν ἀπὸ τῶν ἐθνῶν Ἐκκλησίαν καλῶν ὁ νυμφίος αὐτῆς Χριστός· «Δεῦρο ἀπὸ Λιβάνου, νύμφη, φησίν, ἐλεύσῃ καὶ διελεύσῃ ἀπὸ ἀρχῆς πίστεως»[7]. Δεξαμένη γὰρ «τὸν τῆς ἀρχῆς τοῦ Χριστοῦ λόγον»[8], ἔρχεται πρὸς τὸν προσκαλούμενον ἀπὸ πρακτικῆς κακίας εἰς ἠθικὴν ἀρετὴν καὶ ἐξ ἀγνοίας καὶ ἀπιστίας ἐπὶ θείαν γνῶσιν καὶ πίστιν ὑπερβάλλουσαν διὰ τελειότητα.

Ὥσπερ δὲ ἡ ῥηθεῖσα λέξις Λίβανον λέγει τὴν εἰδώλων καὶ δαιμόνων ἀσεβεστάτην θεραπείαν, οὕτως τὴν ὑπερηφανίαν παρίστησιν ἐν τῷ· «Μετατεθήσεται ὁ Λίβανος ὡς τὸ ὄρος τὸ Χελμέλ»[9], τοῦτ' ἔστιν ὁ ὑπερόπτης καὶ αὐθάδης ἀχθήσεται εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς περιτομῆς τὴν πνεύματι καρδίας[10] προσαγομένην· ⟨τὸ⟩ γὰρ Χελμὲλ ἑρμηνεύεται ἐπίγνωσις περιτομῆς.

⟨Ὁ⟩ ταύτην τὴν ἐπίγνωσιν ἔχων ἀτυφίαν κατορθ⟨ο⟩ῖ, μαθὼν ὑπὸ Ἰησοῦ ταπεινὸς εἶναι τῇ καρδίᾳ[11] κ⟨αὶ⟩ τῷ πνεύματι.

812 Τῷ διττῷ τούτῳ Λιβάνῳ προσφωνεῖ ὁ πνευματοφόρος προφήτης, μᾶλλον δὲ ὁ Κύριος δι' αὐτοῦ, διανοῖξαι τὰς θύρας αὐτοῦ,

---

1. Ἰω. 10,14,15. 2. Μιχ. 5,3. 3. Πράξ. 9,15. 4. Α' Κορ. 9,9. 5. Ἔνθ' ἀν. 6. Ζαχ. 11,1-2. 7. Ἄσμ. 4,8. 8. Ἑβρ. 6,1. 9. Ἡσ. 29,17. 10. Πρβλ. Ρωμ. 2,29. 11. Πρβλ. Ματθ. 11,29.

ἵνα καταβρωθῶσιν ⟨ὑ⟩πὸ πυρὸς αἱ εἴσω τῶν θυρῶν αὐτοῦ κέδροι· αὗται δ' εἰ⟨σ⟩ὶν δαίμονες ἀλιτήριοι καὶ ἄνθρωποι ὑπερόπται, συντριβόμεναι ὑπὸ τῆς τοῦ Κυρίου φωνῆς, κατὰ τὰ ἐν εἰκοστῷ καὶ ὀγδόῳ Ψαλμῷ ᾀδόμενα τῷδε τῷ τρόπῳ· «Φωνὴ Κυρίου συντρίβοντος κέδρους· συντρίψει Κύριος τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου»[1].

Κατὰ τῶν τούτων φυτῶν ἀγρίων ὄντων καὶ καρπὸν ἐδώδιμον οὐ φερόντων ἐν Ἡσαΐᾳ γράφεται πρὸς ἐ⟨τέ⟩ρ⟨οις⟩ οὕτ⟨ως⟩· «Ἡμέρα Κυρίου σα⟨β⟩αὼθ ἐπὶ πάντα ⟨ὑβρ⟩ιστὴν καὶ ὑπερήφανον καὶ ὑψηλὸν καὶ μετέωρον»[2], καὶ μετ' ὀλίγα· «καὶ ἐπὶ πᾶσαν κέδρον τοῦ Λιβάνου τῶν ὑψηλῶν καὶ ἐπὶ πᾶν δένδρον βαλάνου Βασάν»[3]. Ταῦτα τὰ οὕτως ἄγρια ξύλα πεφύτευται ἐπὶ τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ ὑπεροψίαν, συντριβόμενα καὶ πυρὶ ἀναλισκόμενα σὺν τοῖς συναγορεύουσιν σοφιστικῶς περὶ αὐτῶν, κατὰ τὸ λεχθὲν ἐν τῷ αὐτῷ Ἡσαΐᾳ· «Ὁ δὲ Λίβανος σὺν τοῖς ὑψηλοῖς πεσεῖται»[4]. Πίπτει γὰρ ἡ εἰδωλολατρεία σὺν τοῖς συναγορεύουσ⟨ιν⟩ αὐτῇ δαίμοσι καὶ ἀνθρώποις σοφισταῖς· ὡσαύτως καὶ οἱ ὑπερόπται ἄνθρωποι σὺν τῇ ἀλαζονείᾳ πεσοῦνται ὅταν τοῖς ὑπερηφάνοις ἀντιτάττηται Θεός, κατὰ τὸ φερόμενον ἐν τῇ τῶν θείων Παροιμιῶν γραφῇ οὕτως· «Ὁ Θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάττετα⟨ι⟩»[5].

Περὶ τῶν οὕτως ὑψαυχενούντων, οἱ ἀτυφίαν κ⟨α⟩τορθοῦντες τῷ Θεῷ ἀναπέμπουσιν εὐχήν, οὕτως ἀναφθεγγόμενοι· «Ἔπαρον τὰς χεῖράς σου ἐπὶ τὰς ὑπερηφανίας αὐτῶν εἰς τέλος»[6], καὶ μεθ' ἕτερα ἐν τῷ αὐτῷ Ψαλμῷ· «Ἡ ὑπερηφανία τῶν μισούντων σε διὰ παντὸς ἀνέβη πρὸς σέ»[7].

Πρὸς τὸν διττῶς ἀποδοθέντα Λίβανον προστάττει ὁ θεῖος λόγος διανοῖξαι τὰς θύρας αὐτοῦ. Διανοιχθείσης γὰρ καὶ ἐξαπλωθείσης τῆς ὑπερηφανίας ⟨καὶ⟩ εἰδωλολατρείας, τὸ τῆς κολά**814**σεως πῦρ ἀνα-λ⟨ώσει⟩ κέδρους, τούς τε ὑψαύχενας ἀνθρώπους καὶ ⟨ὑπ⟩ερόπτας δαίμονας, οὐχ ἑτέρους ὄντας «τῶν ⟨ἀρ⟩χόντων τούτου τοῦ αἰῶνος»[8], ἀνθρωπίνας ⟨καί⟩, ὡς ἡ Γραφή φησιν, «σαρκίνας σοφίας»[9], παιδευούσας «ὑψώματα ἐπαιρόμενα κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ»[10].

Καταβρωθεισῶν ὑπὸ πυρὸς τῶν κέδρων, ὀλολύζουσιν αἱ πίτυες, πεσουσῶν τῶν ἰσχυρ⟨οτ⟩έρων, κέδρων καλουμένων.

Καὶ τάχα μὲν αἱ ἄσαρκ⟨οι⟩ πονηραὶ δυνάμεις κέδροι προσαγορεύονται, πιτύ⟨ω⟩ν ὀνομαζομένων τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐνεργουμένων ἀνθρώπων, ἑτεροδόξων καὶ σοφῶν τοῦ κόσμου τούτου καὶ τοῦ αἰῶνος.

Λύεται τὸ αἰνιγματωδῶς εἰρημένον διὰ τῆς ἑπομένης λέξεως οὕτως ἐχούσης· «Μεγάλως μεγιστᾶνες ἐταλαιπώρησαν»[11]. Οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ ἐπὶ ἀρχῇ ὀγκυλλόμενοι, οὐκ ἄνθρωποι μόνοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄσαρκοι ἄρχοντες τούτου τοῦ αἰῶνος.

---

1. Ψαλ. 28,5. 2. Ἡσ. 2,12. 3. Ἡσ. 2,13. 4. Ἡσ. 10,34. 5. Παρμ. 3,34. 6. Ψαλ. 73,3. 7. Ψαλ. 73,23. 8. Α' Κορ. 2,6. 9. Πρβλ. Β' Κορ. 1,12. 10. Β' Κορ. 10,5. 11. Ζαχ. 11,2.

Περὶ τούτων τῶν ἀλαζονικῶς ἡγουμένων, καὶ ἐν Ναοὺμ τῷ προφήτῃ — ἕβδομος δ' οὗτος ὑπάρχει τῶν Δώδεκα Προφητῶν — εἴρηται τῇ Νινευῇ· «Καὶ ἐπὶ τὰ ἔνδοξά σου βαλοῦσιν κλῆρον καὶ πάντες οἱ μεγιστᾶνές σου δεθήσονται χειροπέδαις»[1], ὅπως μὴ εὐλύτοις καὶ χερσὶν μὴ ἐμποδιζομέναις πράττωσιν τὰ ἀπηγορευμένα· πρὸς ἀγαθοῦ γάρ ἐστι τὸ ἐμποδίζεσθαι «τὰς ἀδικίας συμπλεκούσας χεῖρας»[2].

Ταλαιπωρησάντων μεγάλως τῶν τῆς Βασανίτιδος δρυῶν, κατασπᾶται ὁ σύμφυτος δρυμός· δρυμὸς δ' ἐστὶν τόπος ἀγρίων ξύλων καρπὸν τρόφιμον οὐ φερόντων. Κατασπᾶται δ' οὗτος, ἀναλισκομένης ὑπὸ πυρὸς τῆς πεπυκνωμένης αὐτοῦ φυτείας.

Δρύες ὁλολύζουσαι οὐκ ἄψυχα φυτὰ τυγχάνουσιν, ἀλλὰ κατὰ ἀλληγορίαν ἀναγόμεναι ψυχαὶ ἀνθρώπων οὖσαι καὶ ἀντικείμεναι δυνάμεις.

Οὐκ ἀγνοητέον ὅτι αἱ αἰσθηταὶ δρύες ὁτὲ μὲν πάντα τὰ ξύλα σημαίνο⟨υ⟩σιν, ὁτὲ δὲ εἶδός τι ξύλου. Ὅταν γὰρ πάντα τὰ **816** ξύλα δρύας καλῶμεν, τὸν τέμνοντα αὐτὰ δρυοτόμον καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν κατασκευαζόμενα δρύϊνά φαμεν, ἀφ' οὗ σημαινομένου τὰς δετὰς πλόκας δρυφάκτους ὀνομάζομεν καὶ τῶν δένδρων τοὺς καρποὺς ἀκρόδρυα. Πρὸς τῷ γενικῶς ὀνομαζομένῳ, ἔστιν τι εἶδος ξύλου δρῦς τυγχάνον, ὡς ἕτερον κυπάρισσος, ἐλάτη, πύξος.

Αἱ θύραι τοῦ Λιβάνου ἃς διανοιχθῆναι προστάττει ὁ θεῖος λόγος ψεκταὶ τυγχάνουσαι, αἱ αὐταί εἰσιν ταῖς τοῦ θανάτου, περὶ ὧν ἐν ἑνάτῳ Ψαλμῷ ὁ ὑμνῳδὸς περὶ τοῦ Θεοῦ φησιν· «Ὁ ὑψῶν με ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου»[3]. Περὶ τούτων ὡς οὐσῶν τῆς κακίας προστάττεται τῷ σοφῷ παροιμιωδῶς· «Μὴ ἐγγίσῃς πρὸς θύραις οἴκων αὐτῆς»[4], καὶ ἔτι περὶ πάσης ψευδοδοξίας καὶ ἀσεβείας· «Γυνὴ ἄφρων καὶ θρασεῖα ἐνδεὴς ψωμοῦ γίνεται, ἡ οὐκ ἐπίσταται αἰσχύνην· ἐκάθισεν γὰρ ἐπὶ δίφρου ἐπὶ θύραις τοῦ ἑαυτῆς οἴκου, ἐμφανῶς εἰς τὰς πλατείας προσκαλουμένη τοὺς παριόντας»[5]. Τούτων τῶν θυρῶν ὁ μακρυνθεὶς κόπτει τὰς θύρας περὶ ὧν εἶπεν ὁ Σωτήρ· «Κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν»[6], π⟨ε⟩ρὶ ὧν ἡ σοφία ἐν Παροιμίαις φησίν· «Μακάριος ἀνὴρ ὃς εἰσακούσεταί μου, καὶ ἄνθρωπος ὃς τὰς ἐμὰς ὁδοὺς φυλάξει, ἀγρυπνῶν ἐπ' ἐμαῖς θύραις καθ' ἡμέραν, τηρῶν σταθμοὺς ἐμῶν εἰσόδων»[7].

Ὁ πρὸς ταύταις ταῖς θύραις καθ' ἡμέραν ἀγρυπνῶν οὐκ ἐγγίζει πρὸς ταῖς θύραις τῆς προσωποποιουμένης πόρνης καὶ ἄφρονος γυναικός, οὐδὲ ταῖς τοῦ Λιβάνου ἃς διανοίγειν προσήκει, καταλυομένης τῆς δοκούσης ἀσφαλείας, ἵνα τὰ ἔνδον ἀποκείμενα φανῇ οἵαν ἀμορφίαν ἔχουσιν, μισηθῇ καὶ ἐγκαταλειφθῇ, οὐδενὸς νήφοντος[8] ὁρᾶν αὐτὰ θέλοντος.

818 Ὅτι δὲ τὰ ῥηθέντα περὶ διαφόρων ξύλων οὐ περὶ ἀψύχων εἴρηται, καὶ ἐκ πολλῶν μὲν γραφῶν καὶ μάλιστα προφητικῶν ἔστι

---

1. Ναοὺμ 3,10. 2. Πρβλ. Ψαλ. 57,3. 3. Ψαλ. 9,14. 4. Παρμ. 5,8. 5. Παρμ. 9,13-14. 6. Ματθ. 7,7. 7. Παρμ. 8,34. 8. Πρβλ. Α' Θεσ. 5,6.

θεωρῆσαι, ὧν ἔκθεσις ἤδη ἀπὸ μέρους γέγονεν· ἀρκεῖ δὲ ἑνὸς ἐπιμνησθῆναι τοῦ προφήτου Ἰεζεκιήλ, ὡσπερεὶ ξύλων ὄντων Φαραὼ καὶ Ἀσσούρ. Πονηραὶ δὲ δυνάμεις οὗτοι, ὁ μὲν τῆς Αἰγύπτου, ὁ δὲ τῆς Ἀσσυρίας τύραννοι, ἔχοντες ῥίζας καὶ παραφυάδας ὑψωθείσας ἀφ' ὕδατος πολλοῦ, οὕσπερ ἐζήλωσεν κατὰ μίμησιν τὰ ξύλα τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς τοῦ Θεοῦ, κλάδους εὐμεγέθεις ἔχοντας ἐλ⟨ά⟩τας τε καὶ ⟨πίτυας⟩ μιμουμένους. Πῶς γὰρ κα⟨ὶ⟩ μέχρι πιθανότητος ἐκλαβεῖν δυνατὸν αἰσθητὰ ξύλ⟨α⟩ ζηλοῦντα καὶ μιμούμενα τηλικούτους τυράνν⟨ο⟩υς, ὧν ἐν ταῖς παραφυάσι καὶ κλάδοις κατασκ⟨η⟩νοῦσι[1] πάντα τὰ πετεινὰ καὶ τίκτουσι τὰ ἄγρια θη⟨ρ⟩ία; Ὅπως δὲ εὐσύνοπτος ἡ προφητεία γένηται, ἐκθ⟨ώ⟩μεθα μέρος τι αὐτῆς, οὕτως ἐχούσης· Ἰδοὺ Ἀσσοὺρ κυπάρισσος ἐν τῷ Λιβάνῳ καὶ καλὸς ταῖς παραφυάσιν καὶ πυκνὸς ἐν τῇ σκέπῃ καὶ ὑψηλὸς τῷ μεγέθει, καὶ εἰς μέσον νεφελῶν ἐγένετο ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ· ὕδωρ ⟨ἐξ⟩έθρεψεν αὐτόν, ἡ ἄβυσσος ὕψωσεν αὐτόν, τοὺς ποταμοὺς αὐτῆς ἤγαγεν κύκλῳ τῶν φυτῶν αὐτοῦ, καὶ τὰ συστέματα αὐτῆς ἐξαπέστειλεν εἰς πάντα τὰ ξύλα το⟨ῦ⟩ πεδίου. Ἕνεκεν τούτου ὑψώθη τὸ μέγεθος αὐτοῦ παρὰ πάντα τὰ ξύλα τοῦ πεδίου, καὶ ἐπλαθύνθησαν οἱ κλάδοι αὐτοῦ καὶ ὑψώθησαν αἱ παραφυάδες αὐτοῦ ἀφ' ὕδατος **820** πολλοῦ. Ἐν τῷ ἐκτεῖναι αὐτὸν ἐν ταῖς παραφυάσιν αὐτοῦ ἐνόσσευσαν πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὑποκάτω τῶν κλάδων αὐτοῦ ἐγεννῶσαν πάντα τὰ θηρία τοῦ π⟨ε⟩δίου, ἐν τῇ σκιᾷ αὐτοῦ κατῴκησεν πᾶν πλῆθος ἐθνῶν. Καὶ ἐγένετο καλὸς ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ διὰ τὸ πλῆθος τῶν κλάδων αὐτοῦ, ὅτι ἐγενήθησαν αἱ ῥίζαι αὐτοῦ εἰς ὕδωρ πολύ. Καὶ κυπάρισσοι πολλαὶ ἐν τῷ παραδείσῳ τοῦ Θεοῦ καὶ πίτυες οὐχ ὅμοιαι ταῖς παραφυάσιν αὐτοῦ, καὶ ἐλάται οὐκ ἐγένοντο ὅμοιαι τοῖς κλάδοις αὐτοῦ· πᾶν ξύλον ἐν τῷ παραδείσῳ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὡμοιώθη αὐτῷ ἐν τῷ κάλλει αὐτοῦ διὰ τὸ πλῆθος τῶν κλάδων αὐτοῦ, καὶ ἐζήλωσεν αὐτὸν τὰ ξύλα τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς τοῦ Θεοῦ»[2].

Τὰ αὐτὰ ἢ παραπλήσια τοῖς λεχθεῖσιν περὶ τοῦ Ἀσσοὺρ καὶ περὶ τοῦ Φαραὼ ὑπὸ τοῖον εἴρηται.

Οὐκ ἀγνοητέον ὅτι οἱ πλείονες τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν τὸν Φαραὼ καὶ τὸν Ἀσσοὺρ εἰς τὸν διάβολον ἀναφέρουσιν, κατὰ διαφόρους ἐπινοίας ὁτὲ μὲν Φαραώ, ὁτὲ δὲ Ἀσσοὺρ ἀλληγορούμενον. Οἱ ταύτην κομίζοντες τὴν ἑρμηνείαν λεγέτωσαν τίνα τὰ ξύλα τοῦ παραδείσου ζηλώσαντα τὸν διάβολον, οὐκ ἄψυχα ἀλλὰ ζῷα ὄντα λογικὰ δηλονότι. Καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν εἰ λογικῶν ζῴων κατηγορεῖται τὰ ὀνόματα τῶν ξύλων, ὅπότε καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία ὁτὲ μὲν ἄμπελος ἀληθινή[3], ὁτὲ δὲ ξύλον ζωῆς προσαγορεύεται[4].

Ζαχ. 11, 3. Φωνὴ θρηνούντων ποιμένων, ὅτι τεταλαιπώρηκεν ἡ μεγαλωσύνη αὐτῶν· φωνὴ

---

1. Πρβλ. Ματθ. 13,32. 2. Ἰεζ. 31,3-9. 3. Ἰω. 15,1. 4. Ἀποκ. 22,14.

ὠρυομένων λεόντων, ὅτι τεταλαιπώρηκεν τὸ φρύαγμα τοῦ Ἰορδάνου[1].

822 Οἱ ἡγούμενοι τῶν λαῶν ἱερατικῶς τε καὶ διδασκαλικῶς ποιμένες αὐτῶν οἷα προβάτων τυγχάνουσιν, τῶν βασιλικῶς μᾶλλον δὲ τυραννικῶς ἐπιστατούντων ὑπαρχόντων λεόντων. Καὶ ἐπεὶ οἱ ἀμφοτέρως ἄρχοντες ποιμένες καὶ λέοντες καλοῦνται, πᾶσα ἀνάγκη τοὺς ὑπηκόους πρόβατα καὶ ἄλλα κτήνη προσαγορεύεσθαι, τῶν μὲν προβάτων ἀναφορὰν ἐχόντων πρὸς τοὺς βόσκοντας νομέας, τῶν δὲ κτηνῶν πρὸς τοὺς λέοντας. Εἴρηται γοῦν ἐν Παροιμίαις· «Λέων ἰσχυρότερος κτηνῶν, ὃς οὐκ ἀποστρέφεται οὐδὲ καταπτήσσει πᾶν κτῆνος»[2].

Δυσπραγίᾳ ὑποπεσόντων τῶν ὑπὸ τοὺς διδασκάλους, μᾶλλον δὲ ψευδοδιδασκάλους, καὶ τοὺς τυραννικῶς ἐπικειμένους, θρηνοῦσιν οἱ ποιμένες, οὐ τῶν ποιμνίων φειδόμενοι[3], ἀλλὰ στερηθέντες αἰσχρῶν κερδῶν καὶ ἐπιλήμπτων ἡδονῶν ἕνεκα, ἵνα μὴ τῷ νομοθετοῦντι Θεῷ καὶ τὸ ἄρχειν αὐτοῖς δεδωκότι δουλεύωσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ[4].

Περὶ τῶν ἑτεροδόξων, ὁ θεσπέσιος γράφει Ἀπόστολος διορθούμενος τοὺς τῆς Ἐκκλησίας λαούς· «Διδαχαῖς ξέναις καὶ ποικίλαις μὴ παραφέρεσθε· καλὸν γὰρ χάριτι βεβαιοῦσθαι»[5], καὶ πάλιν· «Οἱ γὰρ τοιοῦτοι διδάσκαλοι τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ, ἀλλ' οὐ τῷ Χριστῷ δουλεύουσιν, διὰ χρηστολογίας καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶντες τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων»[6], βοσκήματα δι' ἁπλότητα τυγχάνοντας.

Οὗτοι τοιγαροῦν ἐν ἀπορίᾳ γενάμενοι ὧν ποθοῦσιν ἡδέων θρηνοῦσιν, ταλαιπωρησάσης ἧς ᾤοντο ἠπατημένως ἔχειν μεγαλωσύνης· ὡσαύτως καὶ οἱ θυμικῶς ἄρχοντες ὠρύονται, ταλαιπωρήσαντος τοῦ Ἰορδάνου ἔνθα ἐλόχων καὶ ἐνεκρύπτοντο, δοκοῦντες σκέπην καὶ ἀσφάλειαν ἔχειν διὰ ἀγριότητα.

824 Ξύλων πολλῶν ἐκκοπέντων ἤδη καὶ κατασπασθέντων, ὡς ἔναγχος εἴρηται, κατεσπᾶσθαι τὸν δρυμὸν τὸν σύμφυτον.

Πολλὰ ἐκ τῆς Γραφῆς ἔστιν εὑρεῖν σημαίνοντα τοὺς ὠμῶς καὶ ἀγρίῳ θυμῷ ἐπιστατοῦντας, λέοντας ἐν δίκῃ προσαγορευομένους. Αὐτίκα γοῦν ἐν τῷ προφήτῃ Ἱερεμίᾳ λέοντες εἴρηνται ὅ τε τῆς Βαβυλωνίας ὠμόθυμος ἄρχων καὶ ὁ τῆς Ἀσσυρίας τύραννος· ἔχει δ' οὕτως ἡ προφητεία· «Πρόβατον πλανώμενον ὁ Ἰσραήλ, λέοντες ἐξῶσαν αὐτόν· ὁ πρῶτος κατέφαγεν αὐτὸν βασιλεὺς Ἀσσούρ, καὶ ὕστερος τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ βασιλεὺς Βαβυλῶνος»[7].

Ταύτῃ τῇ νοήσει ἐκλημπτέον καὶ τὸ ἐν πεντηκοστῷ ἑβδόμῳ Ψαλμῷ περὶ ἀνθρώπων καὶ πονηρῶν δυνάμεων οὕτως· «Θυμὸς αὐτοῖς κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ ὄφεως, ὡσεὶ ἀσπίδος κωφῆς καὶ βυούσης τὰ ὦτα αὐτῆς ἥτις οὐκ ἀκούσεται φωνὴν ἐπᾴδοντος φαρμάκου τε φαρμακευομένου παρὰ σοφοῦ. Ὁ Θεὸς συνέτριψεν τοὺς ὀδόντας

---

1. Ζαχ. 11,3. 2. Παρμ. 30,30. 3. Πρβλ. Πράξ. 20,29. 4. Πρβλ. Ρωμ. 16,18. 5. Ἑβρ. 13,9. 6. Ρωμ. 16,18. 7. Ἱερ. 27,17.

αὐτῶν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν, τὰς μύλας τῶν λεόντων συνέθλασεν Κύριος»[1]. Οὐ γὰρ ἠγούμεθα οὕτω τινὰ εὐήθη εἶναι ὡς ὑπολαβεῖν μόνας τὰς μύλας τῶν αἰσθητῶν λεόντων ὑπὸ Θεοῦ συντρίβεσθαι, ὅλων τῶν σωμάτων αὐτῶν ἔξω βλάβης μενόντων.

826 Ζαχ. 11,5-4. Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ποιμαίνετε τὰ πρόβατα τῆς σφαγῆς, ἃ οἱ κτησάμενοι κατέσφαζον καὶ οὐ μετεμέλοντο, καὶ οἱ πωλοῦντες αὐτὰ ἔλεγον· Εὐλογητὸς Κύριος καὶ πεπλουτήκαμεν, καὶ οἱ ποιμένες αὐτῶν οὐκ ἔπασχον οὐδὲν ἐπ' αὐτοῖς[2].

Τῶν εἰς τὸ παιδεύειν καὶ ποιμαίνειν τὴν λογικὴν ἀγέλην τεταγμένων οἱ μὲν κατὰ βούλημα Θεοῦ, οἱ δὲ ἀσεβῶς καὶ πεπλανημένως ἐπιστατοῦσιν. Περὶ ἀμφοτέρων τῶν ταγμάτων τῶν νομέων ἔστιν ἀπὸ τῆς γραφῆς συναγαγεῖν μαρτύρια.

Περὶ τῶν ἐπαινετῶς ἐπιτελούντων ἣν ἐνεχειρίσθησαν ἐπιστασίαν λέγεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· «Δώσω αὐτοῖς» — τοῖς ποιμνίοις δηλονότι — «ποιμένας κατὰ τὴν καρδίαν μου, καὶ ποιμανοῦσιν αὐτοὺς ποιμαίνοντες μετ' ἐπιστήμης»[3]. Περὶ τῶν οὕτω ἐπιστημονικῶς ἀγελαρχούντων ὁ χριστοφόρος Ἀπόστολος μνημονεύει τεθειμένων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μετὰ ἀποστόλων καὶ προφητῶν διδασκάλων τε καὶ εὐαγγελιστῶν[4].

Καὶ τάχα ἀπόστολοι καὶ προφῆται διδάσκαλοί τε καὶ εὐαγγελισταὶ τυγχάνουσιν οἱ γνωστικῶς καὶ συνετῶς παιδεύοντες τὴν Χριστοῦ σύνοδον, ποιμένων ὄντων τῶν πρακτικὸν βίον ἐχόντων καὶ ἐπιστατούντων ἔργοις ἀγαθοῖς, τὴν πίστιν καὶ τὰ φρονήματα τῶν χριστιανῶν οὐκ ἀνηγμένως ἀποδιδόντων, τῶν κατὰ διάμετρον τοῖς ἐπιστήμοσι ποιμέσι διὰ φαυλότητα ἀντικειμένων ἀσεβῶν ὠνομασμένων· ὁ Θεὸς γοῦν φησιν περὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἄλλας κακίας ἐνεργούντων· «Ἱερεῖς οὐκ εἶπαν· ποῦ ἐστιν Κύριος; Καὶ οἱ ἀντεχόμενοι τοῦ νόμου μου οὐκ ἠπίσταντό με, καὶ οἱ ποιμένες ἠσέβουν εἰς ἐμέ»[5], καὶ τὰ ἑξῆς.

Οἱ οὕτως ἀσεβοῦντες καὶ πόρνοι τυγχάνουσιν, τάχα μὲν **828** καὶ ἀκολασταίνοντες, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ μιγνύμενοι τοῖς διάφορα καὶ ἀλλόκοτα δόγματα ὑποβάλλουσιν δαίμοσιν καὶ «ταῖς σοφίαις τῶν ἀρχόντων τούτου τοῦ αἰῶνος»[6]. Αὐτίκα γοῦν «οἱ μὴ δοκιμάσαντες τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παραδοθέντες εἰς ἀδόκιμον νοῦν, πράττουσι τὰ μὴ καθήκοντα, ἀκολάστως κατ' ἀλλήλων ἐπιμαινόμενοι, ἄρσενες ἐν ἄρσεσιν κατεργαζόμενοι τὴν ἀσχημοσύνην, ἀλλὰ καὶ αἱ θήλειαι αὐτῶν τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας ἐάσασαι παρὰ φύσιν καὶ πάσχουσιν, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες ἐν γυναιξὶν πορνικῶς ἐπιμαίνονται»[7].

---

1. Ψαλ. 57,5-7. 2. Ζαχ. 11,4-5. 3. Ἱερ. 3,15. 4. Πρβλ. Ἐφ. 4,11. Α' Κορ. 12,28. 5. Ἱερ. 2,8. 6. Πρβλ. Α' Κορ. 2,6. 7. Πρβλ. Ρωμ. 1,28. 26. 27.

Πρὸς τῷ αἰσθητῶς ἀκολασταίνειν τοὺς ἀσεβοῦντας εἰς Θεὸν ποιμένας, καὶ μετὰ πονηρῶν δυνάμεων λαγνεύουσιν, κατὰ τὸ λεχθὲν ἐν Ψαλμοῖς πρὸς τὸν τῆς εὐσεβείας χορηγόν· «Ἰδοὺ οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ ἀπολοῦνται, ἐξωλόθρευσας πάντα τὸν πορνεύοντα ἀπὸ σοῦ. Ἐμοὶ δὲ τὸ προσκολλᾶσθαι τῷ Θεῷ ἀγαθόν ἐστιν»[1].

Περὶ τῶν ἀσεβούντων νομέων ἐν Ἱερεμίᾳ φέρεται ἀπαγγελλόμενον πρὸς τὴν πορνεύουσαν ψυχήν· «Καί σοι ἔσχες ποιμένας πολλοὺς εἰς πρόσκομμα σεαυτῇ»[2], καὶ ἔτι· «Ἐξεπόρνευσας ἐν ποιμέσι πολλοῖς· καὶ ἀνέκαμπτες προσποιητῶς πρὸς ἐμέ, λέγει Κύριος»[3].

Διασταλέντων τῶν ἀγαθῶν νομέων ἀπὸ τῶν χειρίστων, ἐντολὴ τοῖς ἐπιστήμοσιν δίδοται οὕτως ἔχουσα· «Ποιμαίνετε τὰ πρόβατα τῆς σφαγῆς»[4], ἢ τὰ ἤδη σφαγέντα ἢ τὰ ἄξια τοῦ τοῦτο παθεῖν ἢ ἀδίκως ἐπιβουλευόμενα. Τὸ τελευταῖον δηλοῦται ἐν τῷ τεσσερακοστῷ τρίτῳ Ψαλμῷ, τῶν εἰς θάνατον ἐπιβουλευομένων λεγόντων πρὸς τὸν εὐεργέτην Θεόν· «Ἕνεκεν σοῦ θανατούμεθα **830** ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς»[5], καὶ ἔτι· «Ἔδωκας ἡμᾶς ὡς πρόβατα βρώσεως»[6]. Οὐχ ἑτέρου γὰρ χάριν σφάζονται ὑπὸ τῶν παρανόμως ἐπιστατούντων ἢ τοῦ βρωθῆναι ἕνεκα ὑπ' ἐκείνων περὶ ὧν λέγεται· «Ἐν τῷ ἐπαναστῆναι ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς, ἄρα ζῶντας ἂν κατέπιον ἡμᾶς»[7], ἀλλ' ἀπέτυχον τῆς φονικῆς σπουδῆς ὡς τοὺς ῥυσθέντας χαριστηρίως λέγειν· «Εὐλογητὸς Κύριος, ὃς οὐκ ἔδωκεν ἡμᾶς εἰς θήραν τοῖς ὀδοῦσιν αὐτῶν»[8].

Οἱ δοκοῦντες κτήτορες καὶ οὐ ποιμένες ὑπάρχειν τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς ἀγέλης κατασφάττοντες τὰ πρόβατα μαχαίρᾳ — αὕτη δέ ἐστιν ὁ σοφιστικὸς αὐτῶν λόγος ἀσεβῆ φρονήματα πρεσβεύων — οὐ μετεμέλοντο οὐ μετανοοῦντες ἐφ' οἷς ληστρικῶς καὶ φονικῶς ἔπραξαν. Ἀμέλει γοῦν πωλοῦντες αὐτὰ ὡς ἴδια τὰ μὴ ἑαυτῶν, ἀναισχύντως θρασύτητι αὐχοῦσι πεπλουτηκέναι, τῶν εὐαρεστεῖν νομέων σπουδαζόντων τῷ πιστεύσαντι παμβασιλεῖ τὴν ἀγέλην οὐ σφαττόντων οὐκ ἀπεμπολούντων ἃ ἐπιστεύθησαν λογικὰ πρόβατα ἵν' ἀδίκως πλουτήσωσιν ἐκ πλεονεξίας καὶ αἰσχροκερδιῶν.

Ἵνα μὴ τοιοῦτόν τι ἀπευκτὸν συμβῇ ἐξ ἀπροσεξίας τοῖς ἐπισταταῖσι τῆς Ἐκκλησίας, προσφωνεῖ ὁ πρόκριτος τῶν ἀποστόλων Πέτρος, οὕτω γράφων· «Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ» «ποιμᾶναι τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον μὴ ἀναγκαστῶς ἀλλ' ἑκουσίως», «μὴ κατακυριεύοντες τῶν κλήρων», «ἵνα, φανερωθέντος τοῦ ἀρχιερέως ποιμένος Χριστοῦ Ἰησοῦ, κομίσησθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον»[9], τῶν κατακυριευόντων δηλαδὴ τῶν Χριστοῦ **832** προβάτων ἀμελῶν ποιμένων ὄντων, πωλούντων αἰσχρῶν κ⟨ε⟩ρδῶν ἕνεκα τὰ θεῖα ποίμνια ἵνα βοῶ-

---

1. Ψαλ. 72,27-28. 2. Ἱερ. 3,3. 3. Ἱερ. 3,1. 4. Ζαχ. 11,4. 5. Ψαλ. 43,23. 6. Ψαλ. 43,12. 7. Ψαλ. 123,2. 8. Ψαλ. 123,6. 9. Α΄ Πέτρ. 5,1-4.

σι· «Πεπλουτήκαμεν»[1], κατεσθίοντες οὓς ἀναιροῦσι διὰ σκανδάλων.

Οὕτω βλαβέντων καὶ κακοπραγησάντων τῶν λαῶν, προβάτων ἀλληγορικῶς καλουμένων, οἱ ψευδώνυμοι ποιμένες αὐτῶν οὐδὲν ἔπασχον ἐπ' αὐτοῖς, οὐ συμπαθοῦντες τῇ πολιμνῃ κατὰ τὸν λέγοντα· «Τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;»[2]. Εἰς ταύτην τὴν ἀγάπην ἐνάγονται οἱ θεῖοι παιδευταὶ ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος γεναμένου αὐτοῖς ὑπογραμμοῦ[3], ὡς τὸν θεοσόφον εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην προσφωνεῖν τοῖς κατὰ Χριστὸν θεοσεβοῦσιν· «Ὅτι ἐκεῖνος», σαφὲς δ' ὅτι ὁ Χριστός, «λύτρον ὑπὲρ ἡμῶν[4] τὴν ψυχὴν ἔθηκεν καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ ἀλλήλων τὰς ψυχὰς θεῖναι»[5].

Οἱ οὕτω γνώμης ἔχοντες πρὸς τοὺς τὰ αὐτὰ ἀσπαζομένους καὶ φρονοῦντας φιλάδελφοι συμπαθεῖς ὄντες, τοῖς σφάττουσιν τὰ παραδοθέντα αὐτοῖς πρόβατα ἀντίκεινται τοῖς μετὰ θρασύτητος φάσκουσιν· «Πεπλουτήκαμεν»[6], αἰσχροκερδίᾳ ἐκτησάμεθα πρόβατα ἃ κατεσθίοντες ἥκιστά τι πάσχομεν ἐπ' αὐτοῖς.

Ζαχ. 11, 6-7. Διὰ τοῦτο οὐ φείσομαι οὐκέτι ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν, λέγει Κύριος, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ παρα**834**δίδωμι τοὺς ἀνθρώπους ἕκαστον εἰς χεῖρα τοῦ πλησίον αὐτοῦ καὶ εἰς χεῖρα βασιλέως αὐτοῦ, καὶ κατακόψουσιν τὴν γῆν, καὶ οὐ μὴ ἐξέλωμαι ἐκ χειρὸς αὐτῶν· Καὶ ποιμανῶ τὰ πρόβατα τῆς σφαγῆς εἰς τὴν Χαναναῖτιν[7].

Ἐπεὶ οἱ ἐγχειρισθέντες τὴν ἐπιμέλειαν τῶν λογικῶν προβάτων κατεφρόνησαν αὐτῶν, ὡς μηδὲ συμπαθεῖν μηδὲ φροντίζειν τῆς σωτηρίας αὐτῶν, ὡς πιπράσκειν αὐτὰ ἀλλοτρίοις δι' αἰσχροκερδίαν, ἀπειλεῖ Κύριος παντοκράτωρ μηκέτι φείδεσθαι τῆς γῆς, τοῦτ' ἔστιν τῶν ἐπ' αὐτῆς διατριβόντων, παραδιδομένων τῶν ἀσθενεστέρων τοῖς κατατυραννοῦσιν δι' ἣν νομίζουσιν ἰσχὺν καὶ ὠμότητα ἔχειν, ὡς κατακοπῆναι πάντας τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, παραδιδομένων τῶν ἀνθρώπων ἑκάστων εἰς χεῖρας τῶν πλησίον καὶ εἰς χεῖρας τοῦ βασιλέως αὐτῶν οὐκέτι νομίμως ἀλλὰ τυραννικῶς ἐπιστατοῦντος.

Ἀπειλῆς τρόπῳ ταῦτα Θεὸς ἐπανατείνεται, ἵνα φόβῳ τῶν προσδοκωμένων παύσωνται τοῦ ἁμαρτάνειν οἱ πρὸς οὓς ἡ ἀπειλή. Θεὸς γὰρ οὐδέποτε ἀφειδήσει τῶν αὐτοῦ ποιημάτων, ὡς ἡ πανάρετος τοῦ Σαλωμῶνος Σοφία φησίν· «Φείδῃ πάντων, δέσποτα φιλόψυχε, οὐδὲν βδελυσσόμενος ὧν ἐποίησας, οὐδὲ γὰρ μισῶν τι κατεσκεύασας»[8]. «Ἔκτισας γὰρ εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα, καὶ σωτήριοι αἱ γενέσεις τοῦ κόσμου»[9].

---

1. Ζαχ. 11,5. 2. Β' Κορ. 11,29. 3. Πρβλ. Α' Πέτρ. 2,21. 4. Πρβλ. Ματθ. 20,28. Μάρκ. 10,45. 5. Α' Ἰω. 3,16. 6. Ζαχ. 11,5. 7. Ζαχ. 11,6-7. 8. Σ. Σολ. 11,26. 24. 9. Σ. Σολ. 1,14.

Ταύτης τῆς ὑπερβαλλούσης ἀγαθότητος τοῦ τὰ πάντα συστησαμένου καὶ προνοουμένου τῶν ὅλων πεῖραν ἔχοντες οἱ θεραπεύοντες αὐτόν, πρεσβείαν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἀναφέροντές φασιν· «Φεῖσαι, Κύριε, τοῦ λαοῦ σου καὶ μὴ δῷς τὴν κληρονομίαν σου εἰς ὄνειδος τοῦ κατάρξαι αὐτῶν ἔθνη, μήποτε εἴπωσιν τὰ ἔθνη· ποῦ ἐστιν ὁ Θεὸς αὐτῶν;»[1].

836 Εἰς τοσοῦτον δὲ ἐφείσατο τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων ὁ πάντων αἴτιος καὶ κηδεμών, ὡς ὑπὲρ πάντων ἔκδοτον δοῦναι τὸν υἱὸν ἑαυτοῦ εἰς θάνατον, ἵνα λυτρώσηται τοὺς θανόντας βασιλευθέντας ὑπὸ τοῦ θανάτου[2].

Ταύτης τῆς ὑπερβαλλούσης σωτηρίας μυσταγωγὸς ὁ Ἀπόστολος τυγχάνων περὶ τοῦ Θεοῦ γράφει· «Ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν παρέδωκεν αὐτόν, πῶς οὐχὶ καὶ τὰ πάντα σὺν αὐτῷ χαρίσεται ἡμῖν;»[3]. Ἡμῶν φειδόμενος οὐκ ἐφείσατο τοῦ Υἱοῦ· ὁ μὲν γὰρ ἀπαθὴς καὶ πάσης βλάβης ἀφανιστικός, ἡμεῖς δὲ θνητοὶ καὶ πάθεσιν ὑποκείμενοι. Διὸ εἰ φεισάμενος ἦν τοῦ υἱοῦ, μὴ ἐκδοὺς αὐτὸν «ὑπὲρ πάντων γεύσασθαι θανάτου»[4], ἐμένομεν ἐν τῇ κρατησάσῃ ἀπωλείᾳ διὰ τῆς παραβάσεως τῆς θείας ἐντολῆς· ἀλλ' ἵνα ἐλευθερωθῶμεν, παρέδωκεν ὁ κηδεμὼν τὸν ἴδιον υἱόν, οὐ βλαβησόμενον ἐκ τοῦ τεθνάναι, Σωτῆρος ἀναδειχθέντος πάντων παραδοθέντος ὑπὲρ αὐτῶν.

Τούτων ὧδε ἐχόντων, ἐὰν ὁ Θεὸς λέγῃ· «Οὐ φείσομαι οὐκέτι ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν»[5], φόβῳ ἀπειλῆς νουθετεῖ, ἵνα μὴ κολάσει ὑποπέσωσιν, ἀλλ' ἔξω γένωνται τῆς κρατησάσης ἁμαρτίας, οὐκέτι ὑποκείμενοι κολάσει.

Τὸν τρόπον τοῦ μὴ φείσασθαι ἔτι φανεροῖ, φάσκων «τοὺς ἀνθρώπους εἰς χεῖρας τῶν πλησίον αὐτῶν παραδιδόναι καὶ εἰς χεῖρας»[6] οὗ εἵλαντο πονηροῦ «βασιλέως, ὡς κατακοπῆναι τὴν γῆν»[7], ἀντεπιτιθεμένων ἀλλήλοις τῶν «ὡς ἀνθρώπων ἀποθνησκόντων»[8]. Οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ ἔριδι καὶ ζήλῳ κατὰ σάρκα περιπατοῦντες[9]. Οἱ οὕτω τυγχάνοντες ἄνθρωποι εἰς χεῖρας παραδίδονται ὧν ἔσχον πλησίον δαιμόνων διὰ φιληδονίαν καὶ ὑλικὴν διάθεσιν. Τότε γὰρ μάλιστα νουθετηθῆναι δύναν-
ται παρα**838**δοθέντες οἷς ἡγοῦντο φίλοις καὶ πλησίον ἔχειν, πειραθέντες τῆς ὠμότητος καὶ ἀγριότητος αὐτῶν· φεύξονται δὲ καὶ τοῦ τυραννικῶς ἄρξαντος, τῆς σκληρότητος αὐτοῦ πεῖραν λαβόντες. Ἀμέλει γοῦν καὶ ὁ Ἑβραίων λαὸς τὸ τηνικάδε ἐπόθησεν ἐλευθερωθῆναι τῆς Αἰγυπτίων θρασύτητος, γνοὺς αὐτῶν τὸ ἐπίμοχθον καὶ τὸ ἀπηνὲς ἐπιστασίας.

Κατακοπτομένης τῆς γῆς, τοῦτ' ἔστιν τῶν ἐπ' αὐτῆς καταλλήλων ἐξανισταμένων, ποιμαίνει Θεὸς τὰ τῆς σφαγῆς πρόβατα εἰς τὴν Χαναναῖτιν, τὴν ἡτοιμασμένην τιμωρίαν. Εἴρηνται καὶ πρότερον σφαγῆς

---

1. Ἰωὴλ 2,17. 2. Πρβλ. Ρωμ. 5,14. 3. Ρωμ. 8,32. 4. Πρβλ. Ματθ. 16,28. 5. Ζαχ. 11,6. 6. Πρβλ. Ζαχ. 11,6. 7. Πρβλ. Ζαχ. 11,6. 8. Πρβλ. Ψαλ. 81,7. 9. Πρβλ. Ρωμ. 13,13.

εἶναι πρόβατα τὰ ἕτοιμα πρὸς τὸ παθεῖν καὶ τὰ ἤδη σφαγέντα, ὅτε παρελάβομεν τὸ ὑπὸ τῶν θλιβομένων πρὸς τὸν εὐεργέτην τῶν ὅλων ἀπαγγελλόμενον· «Ἔδωκας ἡμᾶς ὡς πρόβατα βρώσεως»[1], καὶ πάλιν· «Ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς»[2].

Ἐπίστησον εἰ ἐπαινετόν τι δηλοῖ τὸ ποιμαίνεσθαι τὰ πρόβατα τῆς σφαγῆς εἰς τὴν Χανανῖτιν, ἑρμηνευομένην ἡτοιμασμένην, τάχα τῶν διὰ κακώσεως οἰκονομουμένων εἰσαγομένων εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργαζομένην ὑπὸ πόνων παιδευτικῶς ἐπαγομένων, περὶ ἧς γράφει ὁ θεσπέσιος ἀπόστολος Παῦλος τάδε χαράττων· «Ἡ κατὰ Θεὸν λύπη μετάνοιαν κατεργάζεται εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον, τῆς τοῦ κόσμου λύπης θάνατον ἐπιφερούσης»[3]· διὸ ταύτης μὲν ἀφεκτέον, τῆς δὲ κατὰ Θεὸν ἀντιποιητέον ἀμεταμέλητον σωτηρίαν κατὰ Θεὸν φερούσης.

840 Ζαχ. 11,7-9. Καὶ λήμψομαι ἐμαυτῷ δύο ῥάβδους — τὴν μίαν ἐκάλεσα κάλλος, καὶ τὴν ἑτέραν ἐκάλεσα σχοίνισμα, — καὶ ποιμανῶ τὰ πρόβατα. Καὶ ἐξαρῶ τοὺς τρεῖς ποιμένας ἐν μηνὶ ἑνί, καὶ βαρυνθήσεται ἡ ψυχή μου ἐπ' αὐτούς, καὶ γὰρ αἱ ψυχαὶ αὐτῶν ἐπωρύοντο ἐπ' ἐμέ. Καὶ εἶπα· Οὐ ποιμανῶ ὑμᾶς[4].

Ἐκ προσώπου τοῦ Σωτῆρος ὁ προφήτης Ζαχαρίας ἀπαγγέλλει τὰ περὶ δύο ῥάβδων ὧν εἵληφεν ἑαυτῷ.

Οὐχ ἕτερον δ' ἔτι σημαίνεται ἐν τοῖς προκειμένοις ἐκ τῶν ῥάβδων ἢ σκῆπτρα ἀρχῆς, μᾶλλον δὲ βασιλείας, σύμβολα ὄντα.

Ἐπεὶ τοίνυν πᾶν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος διήρηται εἰς τὸν ἐκ περιτομῆς λαὸν καὶ εἰς τὴν κληθεῖσαν ἀπὸ ἐθνῶν Ἐκκλησίαν, ὁ Ἰουδαίων καὶ ἐθνῶν Θεός[5], σωτὴρ ἅμα καὶ βασιλεὺς αὐτῶν ὑπάρχων, ἔλαβεν ἑαυτῷ τὰ δύο σκῆπτρα, ἵνα ἐξ ἀμφοτέρων μίαν βασιλείαν ἀπεργάσηται.

Νοηθήσεται δὲ ἐξ εὐαγγελικοῦ ῥητοῦ ἡ προφητεία· ὡς γὰρ μία βασιλεία ὑπὸ βασιλέα ἕνα ἐξ ἐθνῶν καὶ Ἰουδαίων πιστευσάντων ἀνεδείχθη, οὕτω καὶ ποίμνη μία ὑπὸ ἕνα ποιμένα τὸν ἀληθινὸν τὸν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν προβάτων τεθεικότα[6]. Ἔχει δ' οὕτως ἡ εὐαγγελικὴ φωνὴ ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἀπαγγελλομένη· «Καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω ἃ οὐκ εἰσὶν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης· κἀκεῖνά με δεῖ συναγαγεῖν καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσιν, ἵνα γένωνται μία ποίμνη καὶ ποιμὴν εἷς»[7], ἕτερα λέγων **842** εἶναι πρόβατα οὐκ ἀπὸ τῆς Ἰουδαϊκῆς αὐλῆς ἀλλὰ τοὺς ἀπὸ ἐθνῶν πιστεύοντας τῷ εὐαγγελίῳ.

---

1. Ψαλ. 43,12. 2. Ψαλ. 43,23. 3. Β' Κορ. 7,10. 4. Ζαχ. 11,7-9. 5. Πρβλ. Ρωμ. 3,29. 6. Πρβλ. Ἰω. 10,11. 7. Ἰω. 10,16.

Ταὐτὸν δὲ τὸ τὰς δύο ἀγέλας ὑπὸ ἕνα ποιμένα γενέσθαι, τῷ τὰ δύο σκῆπτρα ὑπὸ τὸν αὐτὸν βασιλέα ἐλθεῖν. Πότε δὲ τοῦτο πληρωθήσεται ἢ ὅταν ἐκβάσεως τύχῃ τό· «Εὐφράνθητε, ἔθνη, μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ»[1];

Ῥηθείη καὶ ἑτέρως τό· «Καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω ἃ οὐκ εἰσὶν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης»[2], αὐλῆς καλουμένης τῶν προβάτων τοῦ περὶ γῆν κόσμου ἐν ᾧ ἀκμὴν διατρίβουσιν οἱ τὸ σῶμα φοροῦντες, ἀπαλλαγεισῶν τούτου ψυχῶν ἐν τῷ καταχθονίῳ τόπῳ τέως διατριβουσῶν, ἅσπερ συνάγει ὁ ἀγαθὸς νομεύς, γενάμενος πρὸς αὐτὰς ὅτε «τέθνηκεν ὑπὲρ πάντων»[3] «ἵνα ζώντων καὶ νεκρῶν κυριεύσῃ»[4]. Εἰ δὲ εἷς κυριεύει νεκρῶν καὶ ζώντων βασιλικῷ κράτει καὶ ποιμαντικῇ ἐπιστήμῃ, αἱ δύο ποῖμναι καὶ βασιλεῖαι μία ἀνεδείχθησαν.

Τί δ' ὑπάρξεται τούτου κατορθωθέντος ἢ ἡ πολυαρχία οἰχήσεται, ἐξάραντος τοῦ ἀληθινοῦ νομέως τοὺς κακῶς ἄρχοντας τρεῖς ποιμένας ἐν ἑνὶ μηνί, τοῦτ' ἔστιν ἅμα καὶ ἐν περιόδῳ μιᾷ.

Τίνες δ' οἱ ἐξαιρόμενοι τρεῖς ἀγελάρχαι θεωρητέον.

Τὸ ἱερατικὸν τῶν Ἰουδαίων τάγμα καὶ οἱ λεγόμενοι παρ' αὐτοῖς ἄδικοι προφῆται καὶ οἱ βασιλεύσαντες ἀπὸ τοῦ Ἱεροβοάν. Πάντες γὰρ οὗτοι βλάβης αἴτιοι ἐτύγχανον τῶν ἀρχομένων. Εἴρηται γοῦν ἐν Ὡσῇ· «Ἔκρυψαν ἱερεῖς ὁδὸν Κυρίου, ἐφό844νευσαν Σίκιμα, ἀνομίαν ἐποίησαν ἐν τῷ Ἰσραήλ»[5], καὶ ἔτι ἐν τῷ αὐτῷ προφήτῃ· «Κακωθήσεται Ἰσραὴλ ὥσπερ ὁ παρεξεστηκὼς προφήτης»[6].

Ἔστιν εὑρεῖν καὶ περὶ τῆς παρανόμου βασιλείας τῆς σχισάσης τὸν Θεοῦ λαὸν γεγραμμένα πολλά, ὧν ἐστιν καὶ τὸ οὕτως ἔχον· «Ἀκούσατε ταῦτα, οἱ ἱερεῖς, καὶ οἶκος τοῦ βασιλέως, ἐνωτίζεσθε, διότι πρὸς ὑμᾶς ἐστιν τὸ κρίμα ὅτι παγὶς ἐγενήθητε τῇ σκοπιᾷ, καὶ ὡς δίκτυον ἐκτεταμένον ἐπὶ τὸ Ἰταβύριον»[7].

Κατὰ τῶν οὕτω φαύλως ἡγησαμένων καὶ ὁ ἅγιος Ἱερεμίας βοᾷ ἐλεγκτικώτατα ἐκ προσώπου τοῦ παμβασιλέως Θεοῦ· «Ἱερεῖς οὐκ εἶπαν· ποῦ ἐστιν Κύριος; Καὶ οἱ ἀντεχόμενοι τοῦ νόμου οὐκ ἠπίσταντό με, καὶ οἱ προφῆται ἐπροφήτευον ἄδικα, καὶ οἱ ποιμένες ἠσέβουν εἰς ἐμέ, καὶ ὀπίσω ἀνωφελοῦς ἐπορεύοντο»[8].

Ἐπίστησον εἰ τοὺς ποιμένας ἀσεβοῦντας εἰς αὐτὸν λέγει τοὺς βασιλέας τοῦ Ἰσραὴλ ἄλλους παρὰ τοὺς ἱερέας καὶ προφήτας τυγχάνοντας.

Οὐκ ἀπογνωστέον δὲ καὶ τοὺς ψευδοδιδασκάλους ποιμένας ἀσεβοῦντας εἰς Θεὸν φάναι. Οἱ οὕτω ἐκληφθέντες ποιμένες τρεῖς ἐξαίρονται ἐν μηνὶ ἑνὶ ὑπὸ «τοῦ ἀληθῶς ἀρχιερέως μεγάλου Ἰησοῦ διεληλυθότος τοὺς οὐρανούς»[9], ἀληθινοῦ ὄντος προφήτου, περὶ οὗ θεία προα-

---

1. Δευτ. 32,43. Ρωμ. 15,10. 2. Ἰω. 10,16. 3. Πρβλ. Β' Κορ. 5,14. 4. Ρωμ. 14,9. 5. Πρβλ. Ὡσ. 6,9-10. 6. Πρβλ. Ὡσ. 9,7. 7. Ὡσ. 5,1. 8. Ἱερ. 2,8. 9. Ἑβρ. 4,14.

ναφώνησις εἴρηται· «Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν Κύριος ὁ Θεός»[1].

Πρὸς τῷ ἀρχιερεύς καὶ προφήτης ὑπάρχειν, καὶ βασιλεύς ἐστιν, ὡς τὸν Πατέρα περὶ αὐτοῦ φάναι· «Ἤγειρα αὐτὸν βασιλέα, καὶ πᾶσαι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ εὐθεῖαι· οὗτος οἰκοδομήσει τὴν πόλιν μου, καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ μου ἐπιστρέψει οὐ μετὰ λύτρων οὐδὲ μετὰ δώρων»[2]. Καὶ αὐτὸς οὖν περὶ ἑαυτοῦ ὁ οἰκοδομῶν τὴν πνευματικὴν Θεοῦ πόλιν καὶ λυτρούμενος τὸν λαὸν **846** λέγει· «Ἐγὼ δὲ κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ Σιὼν ὄρος τὸ ἅγιον, διαγγέλλω⟨ν⟩ τὸ πρόσταγμα Κυρίου»[3].

Πρὸς τοῖς τεθεωρημένοις περὶ τῶν τριῶν ποιμένων, ἐπιστατέον ψεκτοὺς τρεῖς εἶναι νομέας ἐξαιρομένους τοὺς εἰς τὴν Τριάδα ἀσεβοῦντας. Οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν πολλὴν ἔχουσι ῥοπὴν εἰς τὸ ἀσεβεῖν εἰς τὸν Πατέρα, ἑτέρων εἰς τὸν Υἱὸν καὶ ἄλλων εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.

Καὶ τάχα μὲν οἱ υἱοπάτορα φρονοῦντες ψευδοδοξοῦσιν εἰς τὸν Πατέρα, στερίσκοντες τὸν Πατέρα ὅσον ἐπὶ τῇ ἀσεβείᾳ αὐτῶν τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ, ὄντος Θεοῦ Λόγου σοφίας τε καὶ ἀληθείας, τῶν ἐξ οὐκ ὄντων καὶ κτίσμα φρονούντων προηγουμένως περὶ τὸ ἴδιον γένημα ψευδοδοξούντων. Εἰσὶ δὲ καὶ πνευματομαχοῦντες, δοξάζοντες ὡσεὶ ἢ ἓν τῶν κτισμάτων.

Καὶ τὰ τρία δὲ τάγματα τῶν ἀπατωμένων ἄθεα περὶ τῆς Τριάδος φρονοῦσιν, πλὴν ἕκαστον, ὡς ἤδη εἴρηται, διάφορον ἔχει τὴν ἀσεβῆ ῥοπήν.

Ἐξαρθήσονται δὲ ἐν μηνὶ ἑνὶ καὶ οἱ οὕτω ἀσεβεῖς ποιμένες· μέχρι γὰρ τῆς παρούσης χρονικῆς ζωῆς ἡ ψευδὴς διδασκαλία τὴν ἐπαγγελίαν ἔχει[4], καταλυθησομένην ὅταν ἐπίλαμψις τελεία γένηται τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς[5] μετὰ τὸν ἐνεστηκότα πονηρὸν αἰῶνα[6] καὶ τὴν πρόσκαιρον ζωήν, ἐφ' ᾗ μόνῃ οἱ ἐλπίζοντες ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων εἰσίν[7].

848 Γίνεται δ' ἡ ἔξαρσις τῶν τριῶν φαύλων ἀγελαρχῶν, βαρυνομένης ἐπ' αὐτοὺς τῆς ψυχῆς[8] τοῦ ταῦτα ἀπειλοῦντος βασιλέως, ἐπείπερ μισητὰ αὐτῷ πράττουσιν.

Ψυχὴ δὲ αὐτοῦ κατὰ πλείονας τρόπους λέγεται.

Καθ' ἕνα μὲν καὶ πρόχειρον, ἣν ὡς ἄνθρωπος τέλειος ἔχει, ἣν τίθεται ἵνα πάλιν λάβῃ αὐτήν[9]. Τέθειται μὲν οὖν αὐτὴν λύτρον ἀντὶ πολλῶν αὐτὴν δεδωκώς[10], ὡς γράφειν περὶ αὐτοῦ τὸν μυσταγωγὸν τῆς ἀληθείας Ἰωάννην οὕτως· «Ὅτι ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν ἔθηκεν· καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ ἀλλήλων τὰς ψυχὰς θεῖναι»[11]· ἔλαβεν δὲ αὐτὴν ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς «οὐκ ἐγκαταλειφθεῖσαν εἰς τὸν ᾅδην»[12].

---

1. Δευτ. 18,15. 2. Ἡσ. 45,13. 3. Ψαλ. 2,6-7. 4. Πρβλ. Α' Τιμ. 4,8. 5. Πρβλ. Α' Ἰω. 2,8. 6. Πρβλ. Γαλ. 1,4. 7. Πρβλ. Α' Κορ. 15,19. 8. Ζαχ. 11,8. 9. Πρβλ. Ἰω. 10,18. 10. Πρβλ. Ματθ. 20,28. 11. Α' Ἰω. 3,16. 12. Πράξ. 2,31.

Κατ' ἄλλην θεωρίαν, ψυχή ἐστιν τοῦ ταῦτα λέγοντος Σωτῆρος πᾶς ἄνθρωπος οἰκειωθεὶς αὐτῷ ὡς χρηματίζειν «ἐν Χριστῷ ἄνθρωπος»[1], ὡς μὴ διαφέρειν περὶ τούτου φάναι ὅτι ἄνθρωπος καὶ ψυχὴ Θεοῦ τυγχάνει. Ἠλίας γὰρ ἄνθρωπος Θεοῦ χρηματίζων[2] καὶ ψυχὴ Θεοῦ ῥηθείη· ὡσαύτως καὶ ὁ ἱεροφάντης Μωϋσῆς, καὶ εἴ τις ἄλλος τῆς αὐτῆς ἁγιότητος καὶ ἀρετῆς μετέχει. Οὐ πολλῶν δὲ μαρτυρίων χρεία τὸ νῦν, πολλάκις ἤδη ἀποδείξεως γεναμένης· ἀρκεῖ γὰρ τὴν Παύλου καὶ Πέτρου παραλαβεῖν φωνήν. Ὁ μὲν γὰρ ἔγραψεν· «Πᾶσα ψυχή», τοῦτ' ἔστιν ἄνθρωπος, «ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω»[3], ὁ δέ· «Τοῦτ' ἔστιν ὀκτὼ ψυχαὶ διεσώθησαν»[4], ὀκτὼ ψυχὰς λέγων τοὺς σωθέντας ἐν τῇ κιβωτῷ ἐν τῷ κατακλυσμῷ, τὸν Νῶε καὶ τοὺς τρεῖς υἱοὺς αὐτοῦ, τήν τε γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰς τρεῖς συμβιούσας τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ.

Ἡ οὕτω λεγομένη Θεοῦ ψυχὴ βαρύνεται ἐπὶ τοὺς τρεῖς ἀναιρουμένου⟨ς⟩ ποιμένας ἐν ἑνὶ μηνί, συναγαναχτοῦσα τῷ ἐξαίροντι αὐτοὺς Σωτῆρι. Γίνεται δὲ ἡ ἔξαρσις αὐτῶν διὰ τὸ ἀπὸ **850** ἀγριότητος τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐπωρύεσθαι λεόντων δίκην ἐπὶ τὸν ποιμένα τὸν ἀληθινόν.

Τῆς τῶν ποιμένων ὠμότητος περιγραφείσης, ὁ ἀγαθὸς ἀγελ⟨ά⟩ρχης πρὸς τὰ ἀπολωλότα ὑπὸ τῶν φαύλων νομέων πρόβατα «Οὐ ποιμανῶ ὑμᾶς»[5] ἀπειλῆς τρόπῳ λέγει, μάλιστα ὅτι ἔτι ἐτύγχανον ὑπὸ τοὺς βλαπτικούς· οὔπω γὰρ ἦσαν ἀναιρεθέντες· τὸ γὰρ «Ἐξαρῶ τοὺς τρεῖς ποιμένας»[6] δείκνυσιν ὅτι ἀκμὴν ἐτύγχανον ἐπικείμενοι τοῖς πεπλανημένοις ὑπ' αὐτῶν ποιμνίοις.

Ποίῳ δὲ τρόπῳ καὶ τίνος ἕνεκα ἡ μία τῶν ῥάβδων κάλλος κέκληται, ἡ δὲ ἑτέρα σχοίνισμα, ἐν τοῖς ὅσον οὔπω ἐκτεθησομένοις σαφηνισθείη. ⟨Νῦν δὲ δεῖ⟩ σὺν Θεῷ φάναι·

Ζαχ. 11,9. Τὸ ἀποθνῆσκον ἀποθνησκέτω καὶ τὸ ἐκλεῖπον ἐκλειπέτω, καὶ τὰ κατάλοιπα κατεσθιέτωσαν ἕκαστος τὰς σάρκας τοῦ πλησίον αὐτοῦ[7].

Τοῦ ἀγαθοῦ νομέως ἐπιστατοῦντος τῆς ποίμνης, ἕκαστον τῶν προβάτων ὃν δεῖ τρόπον τημελεῖται. Αὐτίκα γοῦν ὁ Κύριος Ἰησοῦς λέγει· «Τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς ἐμῆς φωνῆς ἀκούουσιν καὶ ἀκολουθοῦσίν μοι, κἀγὼ δίδωμι αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον, καὶ οὐ **852** μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν αἰῶνα»[8], ὡς ἕκαστον τῶν συμπληρούντων τὴν θείαν ἀγέλην βοᾶν περὶ τοῦ ἀγελάρχου· «Κύριος ποιμαίνει με, καὶ οὐδέν με οὐ μὴ ὑστερήσει. Εἰς τόπον χλόης, ἐκεῖ με κατεσκήνωσεν, ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἐξέθρεψέν με, τὴν ψυχήν μου ἐπέστρεψεν. Ὡδήγησέν με ἐπὶ τρίβους δικαιοσύνης ἕνεκεν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ»[9].

---

1. Β' Κορ. 12,2. 2. Πρβλ. Δ' Βασ. 1,9. 3. Ρωμ. 13,1. 4. Α' Πέτρ. 3,20. 5. Ζαχ. 11,9. 6. Ζαχ. 11,8. 7. Ζαχ. 11,9. 8. Ἰω. 10,27-28. 9. Ψαλ. 22,1-3.

Οὕτως ἐπιστατουμένων τῶν λογικῶν θρεμμάτων παρ' ἰδίαν ῥᾳθυμίαν αὐτῶν ἐγκαταλειφθέντων ὑπὸ τοῦ λέγοντος· «Οὐ ποιμανῶ ὑμᾶς»[1], πᾶν τοὐναντίον ὑπῆρχται τοῖς ποιμνίοις, ὡς λοιπὸν τὸ ἀποθνῇσκον ἀποθνήσκειν, μακρυνθὲν τοῦ λέγοντος ποιμένος περὶ τῶν αὐτοῦ προβάτων· «Ἐγὼ ἦλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσιν καὶ περισσὸν ἔχωσιν»[2], τιθέντος μου τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων»[3]. Πρὸς τῷ ἀποθνῇσκον ἀποθνήσκειν, καὶ τὸ ἐκλιμπάνον ἐκλείψει ἐρημωθὲν προστασίας, ὡς ἕκαστον τῶν ἀποσφαλέντων τῆς καταλλήλου νομῆς τοῦ πλησίον τὰς σάρκας κατεσθίειν, εἰς ἀγριότητα μεταβαλόντων. Ταύτῃ τῇ ὠμότητι ὑποπεσούσης τῆς Γαλατῶν Ἐκκλησίας, πρὸς αὐτὴν εἰκότως γράφεται ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου· «Εἰ ἀλλήλους δάκνετε καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπὸ ἀλλήλων ἀναλωθῆτε»[4]. Περὶ οὕτως ἐκθηριωθέντων κατ' αὐτοῦ ὁ ὑμνῳδὸς ψάλλει· «Ἐν τῷ ἐγγίζειν ἐπ' ἐμὲ κακοῦντας τοῦ φαγεῖν τὰς σάρκας μου»[5].

Πλὴν εἰ κἀκεῖνοι οὕτω διετέθησαν, ἁβλαβὴς διαμείνας λέγει· «Οἱ θλίβοντές με καὶ οἱ ἐχθροί μου αὐτοὶ ἠσθένησαν καὶ ἔπεσαν»[6]. Καὶ ὁ προφήτης δὲ Ἱερεμίας περὶ τῶν θηρῶν δίκην κατὰ τῶν σπουδαίων βλάβην ἐπιχειρούντων λέγει· «Ἅγιος Ἰσραήλ, τῷ Κυρίῳ ἀρχὴ γενημάτων αὐτοῦ· πάντες οἱ κατεσθίοντες αὐτὸν πλημμελήσουσιν, κακὰ ἥξει ἐπ' αὐτούς, φησὶν Κύριος»[7].

854 Εὖ δὲ καὶ τὸ εἰρῆσθαι κατεσθίειν ἕκαστον τὰς σάρκας καὶ οὐ τὴν ψυχὴν ἢ τὸν νοῦν τῶν πλησίον.

Ὁ ταύτης τῆς ὠμότητος ῥυσθεὶς εὐχαριστητικῶς περὶ ἑαυτοῦ καὶ τῶν παραπλησίων βοᾷ· «Εὐλογητὸς Κύριος, ὃς οὐκ ἔδωκεν ἡμᾶς εἰς θήραν τοῖς ὀδοῦσιν αὐτῶν»[8].

Ζαχ. 11, 10 - 11. Καὶ λήμψομαι τὴν ῥάβδον μου τὴν καλήν, καὶ ἀπορρίψω αὐτὴν διασκεδάσαι τὴν διαθήκην μου, ἣν διεθέμην πρὸς πάντας τοὺς λαούς· καὶ διασκεδασθήσεται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ καὶ γνώσονται οἱ Χαναναῖοι, τὰ πρόβατα τὰ φυλασσόμενα, διότι λόγος Κυρίου ἐστίν[9].

Τοῦ ἐκ περιτομῆς λαοῦ ἐγκαταλειφθέντος ὑπὸ τοῦ ποιμένος διὰ τὸ ἠσεβηκέναι εἰς αὐτόν, ἀπήντησε τὰ ἐκκείμενα ἀνιαρά, ὡς ἀποθνήσκειν τὸ ἀποθνῇσκον καὶ ἐκλιμπάνειν τὸ ἐκλιμπάνον καὶ τὰ κατάλοιπα ἐστρᾶφθαι, ὡς ἕκαστον ἐσθίειν τὰς σάρκας τοῦ πλησίον.

Κλῆσις γίνεται τῆς ἀπὸ τῶν πιστευσάντων τῷ Χριστῷ ἐθνῶν Ἐκκλησίας ἣν καὶ ῥάβδον ἐπαινετὴν ὠνόμασεν, τοῦτ' ἔστι βασιλείαν, εἰπών· «Καὶ λήμψομαι τὴν ῥάβδον τὴν καλήν»[10]. Ὑπῆρκται δὲ τοῦτο

---

1. Ζαχ. 11,9. 2. Ἰω. 10,10. 3. Πρβλ. Ἰω. 4,15. 4. Γαλ. 5,15. 5. Ψαλ. 26,2. 6. Ἔνθ' ἀν. 7. Ἱερ. 2,3. 8. Ψαλ. 123,6. 9. Ζαχ. 11,10-11. 10. Ζαχ. 11,10.

τοῦ Πατρὸς εἰρηκότος τῷ Υἱῷ· «Αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου»[1]. Τοῦ βασιλικοῦ σκήπτρου ἀπορριφέντος ὑπὸ τοῦ λαβόντος κληρονομίαν πάντα τὰ ἔθνη, ἡ πρὸς πάντας τοὺς λαοὺς διεσκεδάσθη διαθήκη περὶ ἧς εἴρηται ἐν Δευτερονομίῳ ἐν ᾠδῇ μεγάλῃ τῷδε τῷ τρόπῳ· «Ὅτε διεμέριζεν ὁ ὕψιστος ἔθνη, ὡς διέσπειρεν υἱοὺς Ἀδάμ, ἔστησεν ὅρια ἐθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ»[2].**856** Ταύτης τῆς διαθήκης διασκεδασθείσης ὑπὸ Χριστοῦ, οὐκέτι ἐπιστατούντων τῶν ἀγγέλων τῶν ἐθνῶν, κληρονομία καὶ μερὶς γεγένηνται τὰ ἔθνη πάντα τοῦ ἀπορρίψαντος τὴν καλὴν ῥάβδον ἐπὶ καταλύσει τῆς πρὸς πάντας τοὺς λαοὺς διαθήκης.

Κατώρθωται δὲ ἡ ἀριστεία αὕτη ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὑπὸ τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης κατασκευασθείσῃ, ἣν ἀγαλλιασάμενος ἰδεῖν ὁ πατὴρ τῶν πιστευσάντων πάντων ἐθνῶν[3] Ἀβραὰμ ἐχάρη[4], εὐλογηθέντων ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ πάντων τῶν συμπληρούντων τὰ ἔθνη[5] ἀνθρώπων σχόντων τὴν πίστιν αὐτοῦ εἰς δικαιοσύνην λελογισμένην[6].

Περὶ ταύτης τῆς ἡμέρας ὁ πᾶς τῶν ἁγίων χορὸς ἀνθρώπων τε καὶ ἀγγέλων μελῳδεῖ φάσκων· «Αὕτη ἡ ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν Κύριος· ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ»[7], ταύτης υἱοὶ[8] τυγχάνοντες οἷς εἶπεν ὁ Σωτήρ· «Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου»[9]. «Ἡ ἡμέρα ἤγγισεν, ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν»[10].

Τούτων τῶν θείων ἀνδραγαθημάτων ἀνυσθέντων, γνώσονται οἱ Χαναναῖοι ὄντες πρόβατα φυλασσόμενα «ὅτι λόγος Κυρίου ἐστὶν»[11] ὁ περὶ τῶν ἐκκειμένων ῥάβδου τε καὶ διαθήκης πρὸς τοὺς λαοὺς ἅπαντας, ὅνπερ νοῆσαι προσῆκόν ἐστιν μεγάλων καὶ ὑπερφυῶν μυστηρίων δηλωτικὸν ὄντα.

Χαναναίους ἐκλημπτέον τοὺς ἡτοιμασμένους ἀπὸ τῶν ἐθνῶν εἰς τὸ γενέσθαι κληρονομία τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ δι' ἣν ἔσχον ἀτυφίαν πρὸς τοῦ εἰρηκότος· «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πραΰς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν»[12].

858 Ζαχ. 11, 12-13. Καὶ ἐρῶ πρὸς αὐτούς· εἰ καλὸν ἐνώπιον ὑμῶν ἐστιν, δότε στήσαντες τὸν μισθόν μου ἢ ἀπείπασθε· καὶ ἔστησαν τὸν μισθόν μου τριάκοντα ἀργυροῦς. Καὶ εἶπεν Κύριος πρός με· χάθες αὐτοὺς εἰς τὸ χωνευτήριον, καὶ σκέψαι εἰ δοκιμεῖόν ἐστιν, ὃν τρόπον ἐδοκιμάσθην ὑπὲρ αὐτῶν. Καὶ ἔλαβον τοὺς τριάκοντα

---

1. Ψαλ. 2,8. 2. Δευτ. 32,8. 3. Πρβλ. Ρωμ. 4,11,16,17. 4. Πρβλ. Ἰω. 8,56. 5. Πρβλ. Γεν. 26,4. 6. Πρβλ. Ρωμ. 4,3,9. 7. Ψαλ. 117,24. 8. Πρβλ. Α' Θεσ. 5,5. 9. Ματθ. 5,14. 10. Ρωμ. 13,12-13. 11. Ζαχ. 11,11. 12. Ματθ. 11,29.

ἀργυροῦς, καὶ ἐνέβαλον αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον Κυρίου εἰς τὸ χωνευτήριον[1].

Οἱ προφητικοὶ λόγοι αἰνιγματωδῶς προφερόμενοι ἀθρόως μεταβάλλουσι τὰ πρόσωπα τῶν λεγόντων καὶ περὶ ὧν λέγουσιν· καὶ ἐκ πολλῶν γε ῥητῶν ἔστι πιστώσασθαι καὶ ἀποδεῖξαι τὸ θεώρημα. Ὑπὲρ δὲ τοῦ μὴ μηκῦναι τὸν λόγον, παραληπτέον ἀπὸ τοῦ Ἱερεμίου ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ λεγόμενον οὕτως· «Περιδράμετε ἐν ταῖς ὁδοῖς Ἱερουσαλὴμ καὶ εἴδετε εἰ ἔστιν ἐκεῖ ποιῶν πίστιν καὶ ἔλεος», ἢ «κρίσιν» ὡς ἔνια τῶν ἀντιγράφων ἔχει, «καὶ εἶπα· ζῇ Κύριος, λέγουσιν· διὰ τοῦτο οὐκ ἐπὶ ψεύδεσιν ὀμνύουσιν»[2].

Φήσαντος γὰρ τοῦ Θεοῦ τοῖς ἁγίοις ἀνδράσιν· «Περιδράμετε ἐν ταῖς πλατείαις Ἱερουσαλὴμ καὶ εἴδετε εἰ ἔστιν ἐν αὐτῇ οἱ τάδε τινὰ ποιοῦντες»[3], ἀποκρίνονται οἱ τὴν πρόσταξιν λαβόντες· «Ζῇ Κύριος, λέγουσιν»[2], πρὸς οὓς ὁ Θεός φησιν· «Διὰ τοῦτο οὐκ ἐπὶ ψεύδεσιν ὀμνύουσιν». Ὅρα πόσαι μεταβολαὶ προσώπων ἐν ταῖς ὀλίγαις ταύταις συμβολαῖς φέρονται, οὐ διασταλεῖσαι κατὰ τὴν λέξιν ἀλλ' ἐν τῇ νοήσει.

Ὡς οὖν ἔχει ἐπὶ τῆς παραληφθείσης μαρτυρίας, οὕτως ἔχει καὶ ἐν τῇ ἐκτεθείσῃ τοῦ Ζαχαρίου φωνῇ. Εἰπὼν γὰρ ὁ **860** Σωτὴρ — αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ ἀπαγγέλλων τὰ προκείμενα περὶ τῆς ἀποβολῆς τῶν ἐκ περιτομῆς — καὶ ἐξῆς ἀπαγγείλας περὶ τῆς κλήσεως τῆς τῶν ποτ' εἰδωλολατρούντων ἐθνῶν, ἀπὸ ἑτέρας ἀρχῆς φησιν· Ἀπεκρίθην καὶ εἶπα πρὸς αὐτούς, δηλαδὴ τοὺς Ἰουδαίους· Εἰ καλὸν καὶ δίκαιον ἐνώπιον ὑμῶν ὑπάρχει, δότε στήσαντες, τοῦτ' ἔστιν ὁρίσαντες, τὸν μισθόν μου· εἰ δὲ μή, ἀπείπασθε παραιτούμενοί μου τοὺς λόγους. Οἱ δὲ ὡμολόγησαν τὸν μισθόν μου τριάκοντα ἀργυροῦς εἶναι.

Μισθὸν δὲ καὶ ἀργύριον ἀνηγμένως προσήκει ἐκλαβεῖν. Πολλαχοῦ γὰρ τῆς θείας παιδεύσεως τὰ λόγια καὶ ὁ λόγος τῷδε τῷ ὀνόματι δηλοῦνται· «Τὰ λόγια γὰρ Κυρίου, λόγια ἁγνά, ἀργύριον πεπυρωμένον δοκιμεῖον τῇ γῇ κεκαθαρισμένον ἑπταπλασίως»[5]. Καὶ πάλιν παροιμιωδῶς λέγεται· «Ἄργυρος πεπυρωμένος γλῶσσα δικαίου»[6]. Δηλοῦται γὰρ ὁ λόγος τῷ ὀνόματι τῆς γλώττης. Καὶ ἐπεὶ οὐ πᾶν τὸ ἀλληγορικῶς ἀργύριον ἐπαινετόν ἐστιν ἀλλὰ καὶ ψεγόμενον, λέγων οὖν ὁ Θεὸς τοῖς ψευδοδιδασκάλοις τοῦ Ἰσραήλ· «Τὸ ἀργύριον ὑμῶν ἀδόκιμον»[7]. οὐκ αἰσθητὸν νόμισμα αἰτιᾶται, ἀλλὰ δολερὸν λόγον. Καὶ περὶ τῶν χρωμένων αὐτῷ τοῖς διορατικοῖς τὸν Θεὸν εἰπεῖν· «Ἀργύριον ἀποδεδοκιμασμένον καλέσατε αὐτούς, ὅτι ἀπεδοκίμασεν Κύριος»[8] τὴν γενεὰν τὴν ποιοῦσαν ταῦτα, φανερὸν ὅτι τὰ δολερὰ καὶ ἀπηγορευμένα.

Ταύτης τῆς νοήσεώς ἐστιν τὸ παροιμιῶδες θέσπισμα προφερόμενον οὕτως· «Ἀργύριον διδόμενον μετὰ δόλου ὥσπερ ὄστρακον ἡγητέον»[9].

---

1. Ζαχ. 11,12-13. 2. Ἱερ. 5,1-2. 3. Ἔνθ' ἀν. 4. Ἔνθ' ἀν. 5. Ψαλ. 11,7. 6. Παρμ. 10,20. 7. Ἡσ. 1,22. 8. Ἱερ. 6,30. 9. Παρμ. 26,23.

Τὸν γὰρ ἀπατηλὸν καὶ ἐριστικὸν σὺν δόλῳ προφερόμενον λόγον ὑπὸ σοφιστῶν, κἂν δοκῇ περὶ μεγάλων τῶν καλουμένων «ὑψωμάτων, ἐπαιρομένων κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ»[1], ἀπαγγέλλειν, ὡς ὄστρακον ἡγητέον αὐτὸν εἶναι· οἷός 862 ἐστιν ὃν προφέρονται «οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες»[2], οὓς «ἐκ τῆς γῆς φωνοῦντας»[3] εἶπεν Ἡσαΐας.

Οὕσης τοιγαροῦν διαφορᾶς λογικῶν ἀργυρίων, στησάντων τῶν ἐκ περιτομῆς μισθὸν τῷ ὑπὲρ αὐτῶν καμόντι τριάκοντα ἀργυροῦς, ὁ Πατήρ φησιν τῷ τοὺς τριάκοντα ἀργυροῦς μισθὸν λαβόντι· «Κάθες αὐτοὺς εἰς τὸ χωνευτήριον καὶ σκέψαι εἰ δόκιμόν ἐστιν» τὸ δοθὲν ἀργύριον «ὃν τρόπον ἐδοκιμάσθην» ἐγὼ «ὑπὲρ αὐτῶν»[4]. Οὕτω γὰρ φανερωθήσεται εἰ ἐπαξίως παρέσχον τὸν μισθὸν οὗ ἀνεδεξάμην καμάτου ὑπὲρ αὐτῶν, «θεὶς τὴν ψυχήν μου καὶ δοὺς αὐτὴν λύτρον ἀντὶ πολλῶν»[5].

Ταῦτα τοῦ Πατρὸς εἰρηκότος, λέγω δὴ τό· Κάθες τοὺς τριάκοντα ἀργυροῦς εἰς τὸ χωνευτήριον, ὁ «ὑπήκοος μέχρι θανάτου γενάμενος»[6] ἀμελλητὶ τὸ προσταχθὲν ἀνύσας· Ἔλαβον, φησίν, τοὺς ἀργυροῦς καὶ ἐνέβαλον αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον Κυρίου εἰς τὸ χωνευτήριον. Τούτου πληρωθέντος, ἐγνώσθη τῶν φαρισαίων καὶ τῶν ἄλλων ἐκ περιτομῆς ὁ μισθὸς δολερός, ὡς ὄστρακον αὐτὸν ἡγήσασθαι τοὺς ἐραυνῶντας Γραφὰς τὰς μαρτυρούσας περὶ τοῦ αὐτὰς εἰρηκότος Σωτῆρος[7].

Πολλαχοῦ γὰρ τῶν Εὐαγγελίων ἐλέγχεται ὁ πονηρὸς λόγος τῶν ἐγκαλουμένων, ὡς ἐν τῷ· «Ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χείλεσίν με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ· μάτην δὲ σέβονταί με διδάσκοντες ἐντάλματα καὶ διδασκαλίας ἀνθρώπων»[8], ἀκυροῦντες τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν ἐπιβλαβῆ παράδοσιν αὐτῶν[9].

Ὡσαύτως ἐλέγχονται ἀδόκιμον λόγον προτείνοντες περὶ τοῦ πότερον δεῖ διδόναι φόρον Καίσαρι ἢ οὔ, ὡς αὐτόθεν καὶ ἐξ 864 ὧν ἔλεγον ἠλέγχθησαν δολεροὶ καὶ σὺν πολλῇ πανουργίᾳ φθεγγόμενοι· ἐρόμενος γὰρ αὐτούς, ὁ Σωτὴρ εἶπεν· «Ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα», δηλοῦντες «τίνος ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφήν». Τῶν δὲ φαμένων· «Καίσαρος», ἰσχυρῶς ἠλέγχθησαν ἀκούσαντες· «Τοίνυν ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ»[10].

Οὐ μόνοι δὲ οἱ πειραστικῶς τῷ Σωτῆρι προσιόντες Ἰουδαῖοι ἀδόκιμον ἔχουσιν λόγον, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν τῷ χριστιανισμῷ ψευδοδοξοῦντες αἱρετικοί, «ἐν πανουργίᾳ περιπατοῦντες καὶ δολοῦντες τὸν λόγον Κυρίου»[11], παρεκδεχόμενοι καὶ παραχαράττοντες τὸ βούλημα τῶν θεοπνεύστων λογίων· οὓς καὶ αὐτοὺς παραιτητέον, ἡγούμενοι ὡς ὄστρακον τὸν δολερὸν αὐτῶν λόγον ὄντα ἀδόκιμον ἀργύριον. Ἢ οὐκ ἀδόκιμος ὁ λόγος τῶν δύο ἀρχὰς ἀγενήτους τιθεμένων, ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ — μανιχαῖοι δὲ οὗτοι —; Καὶ τῶν κτίσμα λεγόντων τὸν Υἱὸν καὶ ἀπομερι-

---

1. Β' Κορ. 10,5. 2. Φιλιπ. 3,19. 3. Ἡσ. 8,19. 4. Ζαχ. 11,13. 5. Ματθ. 20,28. Μάρκ. 10,45. Πρβλ. Ἰω. 10,15. 6. Πρβλ. Φιλιπ. 2,8. 7. Πρβλ. Ἰω. 5,39. 8. Ἡσ. 29,13. Ματθ. 15,8. 9. Πρβλ. Ματθ. 15,6. 10. Ματθ. 22,19-21. 11. Πρβλ. Β' Κορ. 4,2.

ζόντων τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀπὸ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ; Καὶ ὁ τῶν ἀσεβούντων εἰς τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Σωτῆρος, δοκήσει καὶ οὐκ ἀληθείᾳ πεφᾶνθαι τὸν Σωτῆρα οἰομένων;

Οὐ μόνον δὲ τὸ ἀδόκιμον ἀργύριον ἐκ τοῦ χωνευτηρίου τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ φανεροῦται, ἀλλὰ καὶ τὸ δόκιμον φέρον τὴν εἰκόνα καὶ χαρακτῆρα τοῦ παμβασιλέως Σωτῆρος, «κεκαθαρισμένον ἑπταπλασίως»[1], ὅπερ κατέχειν δεῖ καὶ πλουτεῖν τῇ κτήσει αὐτοῦ.

Εἰσὶν ἐκλαμβάνοντες ὅτι οὓς ἔλαβεν Ἰούδας τριάκοντα ἀργυροῦς ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἵνα προδῷ τὸν Κύριον σημαίνονται καὶ ἐκ τῆς προκειμένης λέξεως, μέγιστος δ' ἔλεγχος τῶν δεδωκότων Ἰουδαίων καὶ τοῦ εἰληφότος Ἰούδα τοὺς ὑπὲρ προδοσίας **866** τριάκοντα ἀργυροῦς. Δέον γὰρ μισθὸν αὐτοὺς παρασχεῖν τῷ κοπιάσαντι ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν τε καὶ τοῦ σύμπαντος κόσμου, ἀλλ' οὐχ ἵνα ἀναιρεθῇ «ὁ τὸ πᾶν ζωοποιῶν»[2].

Τὰς βλασφημίας, ἃς προφέρουσιν κατὰ τοῦ σταυρωθέντος ὑπὲρ ὅλης κτίσεως Σωτῆρος οἱ Ἰουδαῖοι, ⟨εἰς⟩ τὸν οἶκον τῶν θεοπνεύστων γραφῶν καὶ τὸ ἐν αὐτῷ χωνευτήριον ἐμβαλεῖν καὶ καθεῖναι δεῖ, ἵν' ἐλεγχθῶσιν ἀπᾴδουσαι, μᾶλλον δὲ ἐναντιούμεναι ταῖς περὶ Χριστοῦ καὶ σταυροῦ αὐτοῦ προφητείαις.

Ζαχ. 11,14. Καὶ ἀπέρριψα τὴν ῥάβδον τὴν δευτέραν, τὸ σχοίνισμα, τοῦ διασκεδάσαι τὴν διαθήκην ἀνὰ μέσον Ἰούδα καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ Ἰσραήλ[3].

Δύο ῥάβδους εἰληφὼς ὁ Σωτὴρ καὶ Κύριος ἡμῶν, ὧν τὴν μὲν κάλλος, τὴν δὲ σχοίνισμα προσηγόρευσεν, πρότερον ἀπορρίψας τὴν κληθεῖσαν κάλλος, μυστήρια ἐφανέρωσεν τὰ ἤδη σαφηνισθέντα. Νῦν τὴν ὀνομαζομένην σχοίνισμα ἀπορρίψας, διεσκέδασεν διαθήκην τὴν ἀνὰ μέσον τοῦ Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδα.

Τίς δέ ἐστιν ἡ κληθεῖσα σχοίνισμα ῥάβδος, ἐκ τῆς μεγάλης ᾠδῆς ἔστι πάλιν μαθεῖν. Ἔχει δὲ οὕτω τὰ τῆς ᾠδῆς ᾱ καὶ πρότερον ἐκτέθειται. «Ὅτε διεμέριζεν ὕψιστος ἔθνη, ὡς διέσπειρεν υἱοὺς Ἀδάμ, ἔστησεν ὅρια ἐθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ, καὶ ἐγενήθη μερὶς Κυρίου λαὸς αὐτοῦ Ἰακώβ, σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ»[4]. Λέγεται δὲ ταῦτα περὶ παντὸς **868** τοῦ Ἑβραίων ἔθνους ὄντος ῥάβδου καὶ μερίδος μιᾶς. Καὶ διέμεινέν γε μέχρι πολλοῦ ἄσχιστον τὸ πᾶν ἔθνος μία ῥάβδος χρηματίζον, κατὰ τὸ ἐν Ψαλμοῖς ἀπαγγελλόμενον πρὸς τὸν πάντων βασιλέα καὶ προνοητήν· «Μνήσθητι τῆς συναγωγῆς σου, ἧς ἐκτήσω ἀπ' ἀρχῆς· ἐλυτρώσω ῥάβδον κληρονομίας σου»[5].

Ἡ μία βασιλεία αὕτη εἰς δύο ἀρχὰς διηρέθη, ὡς τὴν μὲν Ἰούδαν

---

1. Ψαλ. 11,7. 2. Β' Ἔσδρ. (Νεεμ.) 9,6. 3. Ζαχ. 11,14. 4. Δευτ. 32,8-9. 5. Ψαλ. 73,2.

καλεῖσθαι, τὴν δὲ Ἐφράιμ, τῷ τοὺς μὲν ἀπομείναντας ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ ἄρχεσθαι ὑπὸ τοῦ οἴκου Δαυὶδ τὴν διαδοχὴν ἐχόντων ἐκ τῆς τοῦ Ἰούδα φυλῆς, τῶν εἰς τὴν Σαμάρειαν καταβάντων ἡγούμενον ἐχόντων τὸν Ἱεροβοὰν ἐξαμαρτήσαντα τὸν Ἰσραὴλ[1] ὑπάρχοντα ἐκ τῆς τοῦ Ἐφράιμ φυλῆς. Καὶ ἐπὶ πολύ γε ἡ τοῦ σχίσματος κακοπραγία διέμεινεν, διαστασιαζόντων καὶ πρὸς ἀλλήλους διαφερομένων τοῦ βασιλέως τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ τυράννου τῆς Σαμαρείας, ἕως οἰκτείρῃ Θεός, πάλιν μίαν βασιλείαν τὰς δώδεκα φυλὰς ἀναδείξῃ, μόνου τοῦ Ἰούδα κρατοῦντος ὡς καὶ πρὸ τοῦ σχίσματος.

Περὶ ταύτης τῆς ἀποκαταστάσεως ἐν Ὡσῆε τῷ προφήτῃ φέρεται, τοῦ παμβασιλέως λέγοντος· «Συναχθήσονται οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ καὶ οἱ υἱοὶ Ἰούδα, καὶ θήσουσιν αὐτοῖς ἀρχὴν μίαν καὶ ἀναβήσονται ἐκ τῆς γῆς, ὅτι μεγάλη ἡ ἡμέρα τοῦ Ἰεσδραέλ»[2].

Ἐπιστατέον τῇ προφητείᾳ δηλούσῃ ὡς ἀναβαίνουσιν ἐκ τῆς γῆς οἱ εἰς μίαν βασιλείαν ἀποκαθιστάμενοι, κάτω ἐν τῇ γῇ δηλονότι ὑπάρχοντες, ὅτι διεστασίαζον πρὸς ἑαυτοὺς ἔξω τῆς μοναδικῆς ἡγεμονίας σκορπισθέντες. Τῆς τοῦ σχίσματος διαθήκης ἀνὰ μέσον τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Ἰσραὴλ πρὸς καιρὸν ἐνεργησάσης, σκεδασμὸς καὶ λύσις αὐτῆς χάριτι τοῦ Σωτῆρος γίνεται, ἵν' ἐκποδὼν τῆς διαφορᾶς τῶν σχισμάτων γεγενημένης, ἡ καλουμένη σχοίνισμα ῥάβδος ὑπὸ βασιλέα ἕνα ὡς πρότερον γένηται, τὸν ἐκ τοῦ Ἰούδα τὴν διαδοχὴν ἔχοντα, ὥστε μίαν ποίμνην καὶ **870** ἕνα ποιμένα[3] ὑπᾶρξαι ὑπὸ τοῦ νομίμου βασιλέως παντὸς τοῦ ἔθνους κρατουμένου.

Περὶ τῆς τοιαύτης ἀποκαταστάσεως τῶν δύο βασιλειῶν εἰς νόμιμον μίαν ἀρχήν, καὶ ἐν τῷ προφήτῃ Ἰεζεκιὴλ φέρεται· ἔχει δ' οὕτως ἡ προφητικὴ φωνή· «Καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου πρός με λέγων· Υἱὲ ἀνθρώπου, λαβὲ σεαυτῷ ῥάβδον καὶ γράψον ἐπ' αὐτὴν τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ τοὺς προσκειμένους ἐπ' αὐτόν· καὶ ῥάβδον δευτέραν λήμψῃ σεαυτῷ καὶ γράψεις αὐτήν· Τῷ Ἰωσήφ, ῥάβδον Ἐφράιμ καὶ πάντας τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ τοὺς προστεθέντας πρὸς αὐτόν. Καὶ συνάψεις αὐτὰς πρὸς ἀλλήλας σαυτῷ εἰς ῥάβδον μίαν τοῦ δῆσαι αὐτάς, καὶ ἔσονται ἐν τῇ χειρί σου. Καὶ ἔσται ὅταν λέγωσιν πρὸς σὲ υἱοὶ τοῦ λαοῦ σου λέγοντες· Οὐκ ἀπαγγέλλεις ἡμῖν τί ἐστιν ταῦτά σοι; Καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· Τάδε λέγει Κύριος Κύριος· Ἰδοὺ ἐγὼ λήμψομαι τὴν φυλὴν Ἰωσὴφ τὴν διὰ χειρὸς Ἐφράιμ καὶ τὰς φυλὰς Ἰσραὴλ τὰς προσκειμένας πρὸς αὐτόν, καὶ δώσω αὐτοὺς ἐπὶ τὴν φυλὴν Ἰούδα· καὶ ἔσονται αἱ ῥάβδοι ἐφ' αἷς σὺ ἔγραψας ἐπ' αὐταῖς ἐν τῇ χειρί σου ἐνώπιον αὐτῶν, καὶ ἐρεῖς αὐτοῖς· Τάδε λέγει Κύριος Κύριος· Ἰδοὺ ἐγὼ λαμβάνω πάντα οἶκον Ἰσραὴλ ἐκ μέσου τῶν ἐθνῶν, οὗ εἰσήλθοσαν ἐκεῖ, καὶ συνάξω αὐτοὺς ἀπὸ πάντων τῶν περικύκλῳ αὐτῶν καὶ εἰσάξω αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν τοῦ Ἰσραήλ· καὶ δώσω αὐτοὺς εἰς ἔθνος **872** ἓν

---

1. Πρβλ. Γ' Βασ. 14,16. 2. Ὡσ. 2,2. 3. Πρβλ. Ἰω. 10,16.

ἐν τῇ γῇ μου καὶ ἐν τοῖς ὄρεσιν Ἰσραήλ, καὶ ἄρχων εἷς ἔσται πάντων αὐτῶν εἰς βασιλέα, καὶ οὐκ ἔσονται ἔτι εἰς δύο ἔθνη οὐδὲ μὴ διαιρεθῶσιν οὐκέτι εἰς δύο βασιλείας». Καὶ μεθ' ἕτερα· «Καὶ καθαριῶ αὐτούς, καὶ ἔσονταί μοι εἰς λαόν, καὶ ἐγὼ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς Θεόν. Καὶ ὁ δοῦλός μου Δαυὶδ ἄρχων ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ ποιμὴν εἷς ἔσται πάντων, ὅτι ἐν τοῖς προστάγμασίν μου πορεύσονται καὶ τὰ κρίματά μου φυλάξονται καὶ ποιήσουσιν αὐτά. Καὶ κατοικήσουσιν ἐπὶ τῆς γῆς αὐτῶν, ἣν ἐγὼ ἔδωκα τῷ δούλῳ μου Ἰακώβ». Καὶ μετ' ὀλίγα· «Καὶ Δαυὶδ ὁ δοῦλός μου ἄρχων αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ διαθήσομαι αὐτοῖς διαθήκην εἰρήνης, διαθήκη αἰωνία ἔσται μετ' αὐτῶν· καὶ θήσω τὰ ἁγιά μου ἐν μέσῳ αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ ἔσται ἡ κατασκήνωσίς μου ἐν αὐτοῖς, καὶ ἔσομαι αὐτοῖς Θεός, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μου λαός. Καὶ γνώσονται τὰ ἔθνη ὅτι ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ ἁγιάζων αὐτοὺς ἐν τῷ εἶναι τὰ ἁγιά μου ἐν μέσῳ αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα»[1].

Φανείσης τῆς συμφωνίας τοῦ προφητικοῦ αἰνίγματος πρὸς τὴν διαίρεσιν τῆς μιᾶς ἀρχῆς εἰς δύο βασιλείας καὶ τῆς τούτων εἰς μίαν ἀρχὴν ἀποκαταστάσεως κατὰ τὴν τοῦ Ὡσῆε προφητείαν, ἀκόλουθον μετὰ τὴν ἱστορίαν ἀνηγμένως νοῆσαι τὰ περὶ τῶν δύο ῥάβδων ὧν ἔλαβεν ἑαυτῷ ὁ τοῦ ἀνθρώπου υἱός. Σημαίνεσθαι γὰρ δι' αὐτῶν ἡγητέον τὰς κλήσεις τῶν δύο λαῶν, τοῦ τε ἀπὸ τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν ἐκ περιτομῆς, συνδεθεισῶν εἰς ἓν σκῆπτρον βασιλείας, κατὰ τὴν διάνοιαν τῆς ἀποστολικῆς γραφῆς, οὕτως ἐχούσης· «Αὐτός ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιῶν τὰ ἀμφότερα ἓν καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν αὐτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον»[2], τὸν Ἕλληνα καὶ Ἰουδαῖον. Ὅτε μὲν γὰρ ὁ μὲν Ἰουδάϊζεν ὁ δὲ ἡλλήνιζεν, δύο ῥάβδοι καὶ δύο ἄνθρωποι ὑπῆρχον ἐκ τῆς διαφόρου θρησκείας **874** διῃρημένοι, ὡς μὴ ὑπὸ ἕνα βασιλέα εἶναι. Ἡνίκα δὲ ἐπέλαμψεν ὁ ἀληθινὸς ἡγούμενος πρὸς ὃν οἱ ἅγιοί φασιν· «Ἡ βασιλεία σου βασιλεία πάντων τῶν αἰώνων»[3], τὸ τηνικάδε εἷς λαὸς οἱ πάντες ἄνθρωποι ἀπεδείχθησαν, ὑπὸ ἕνα Θεὸν καὶ βασιλέα κληθέντες «εὐαγγελισάμενον εἰρήνην τοῖς μακρὰν καὶ εἰρήνην τοῖς ἐγγύς»[4], ἵν' ἐν πνεύματι ἀμφότεροι μία βασιλεία κατασκευασθῶσιν ὑπὸ τὸν ἕνα Θεὸν καὶ βασιλέα ὑπάρχοντες.

Καὶ ὁ μὲν ἀπὸ τῶν ἐθνῶν κληθεὶς λαὸς ῥάβδος ἐστὶν ἐφ' ᾗ ἐγράφη Ἰούδας ὁ ἐξομολογούμενος, ὁ δὲ ἐκ περιτομῆς τὸ σκῆπτρόν ἐστιν τὸ τῷ Ἰωσὴφ ἀνακείμενον.

Ἕκαστα τῶν ἐν τῷ αἰνίγματι τῶν δύο ῥάβδων λεπτομερῶς καὶ καθ' αὐτὰ σαφηνισθείη ἐν τοῖς εἰς τὸν Ἰεζεκιήλ, εἰ καλέσοι Θεὸς ἀγαθότητι τῇ ἑαυτοῦ καὶ εἰς αὐτὰ εἰπεῖν, ὡς δὲ πρὸς τὴν παροῦσαν χρείαν φαμὲν πρὸς ἀλληγορίαν.

Τῶν δύο γεναμένων εἰς μίαν ῥάβδον ἀρχῶν, εἷς ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ἠγέρθη ὁ κατὰ σάρκα ἐκ τοῦ Δαυὶδ ὑπὸ Θεοῦ ἐγερθείς[5], ὅστις αἰώ-

1. Ἰεζ. 37,25-28. 2. Ἐφ. 2,14-15. 3. Ψαλ. 144,13. 4. Ἐφ. 2,17. 5. Πρβλ. Β' Τιμ. 2,8. Ρωμ. 1,3.

νιος ποιμὴν καὶ βασιλεὺς κατὰ τὴν ἐνανθρώπησιν γεγονώς, διαθήκης εἰρηνικῆς καὶ αἰωνίου πρύτανις ὀφθείς, εὐσταθῶς καὶ εἰρηνικῶς ἀτελευτήτως ἄρξει εἰς τοὺς αἰῶνας, οὐ τελευτώσης ποτὲ τῆς βασιλείας αὐτοῦ[1].

Ἁρμόζει τῇ οὕτως εἰρηνικῇ καταστάσει ἐν μέσῳ τῶν ἀρχομένων δοθῆναι τὰ ἅγια τοῦ Θεοῦ βασιλείας ὄντα μυστήρια ὑπ' αὐτοῦ τοῦ μεγαλοδώρου κατασκηνοῦντος ἐν μέσῳ τῶν σῳζομένων τε καὶ ἁγιαζομένων, τοῦ τοσούτου καὶ τηλικούτου ἀγαθοῦ κατὰ τὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως καιρὸν πληρωθησομένου, ὁπηνίκα ὁ Λόγος σὰρξ γεγονὼς ἐσκήνωσεν ἐν τοῖς ἰδίοις γνωρίμοις, ἵν' **876** ἔτι μᾶλλον προκόψαντες θεάσω⟨ν⟩ται «τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας»[2].

Οὐκ ἀκαίρως ὡς οἷόν τε σεσαφήνισται μετὰ παρεκβάσεως τὰ περὶ τῶν δύο σκ⟨ή⟩πτρων ὧν ἔλαβεν ἑαυτῷ ὁ τοῦ ἀνθρώπου υἱός, ἵνα συνδήσας κ⟨α⟩ὶ συσφί⟨γ⟩ξας αὐτὰ μίαν ῥάβδον ἀποδείξῃ.

Τελείως δὲ τοῦτο τὸ ἀγαθὸν ὑπάρξεται ὅταν «εἰσελθόντος τοῦ πληρώματος τῶν ἐθνῶν» εἰς τὴν ἀκροτάτην μακαριότητα «ὁ πᾶς Ἰσραὴλ σωθῇ»[3].

Ζαχ. 11, 15-16. Καὶ εἶπεν Κύριος πρός με· Ἔτι λαβὲ σεαυτῷ σκεύη ποιμενικὰ ποιμένος ἀπείρου. Διότι ἰδοὺ ἐγὼ ἐξεγείρω ποιμένα ἐπὶ τὴν γῆν· τὸ ἐκλιμπάνον οὐ μὴ ἐπισκέψηται καὶ τὸ διεσκορπισμένον οὐ μὴ ζητήσῃ καὶ τὸ συντετριμμένον οὐ μὴ ἰάσηται καὶ τὸ ὁλόκληρον οὐ μὴ κατευθύνῃ καὶ τὰ κρέα τῶν ἐκλεκτῶν καταφάγεται καὶ τοὺς ἀστραγάλους αὐτῶν ἐκστρέψει[4].

Τῶν λογικῶν προβάτων προαιρέσει τῇ ἑαυτῶν εἰς πολλὴν πλάνην καὶ βλάβην ἐληλυθότων, ἀπεφήνατο ὁ ἄριστος νομεύ⟨ς·⟩ «Οὐ ποιμανῶ ὑμᾶς»[5]. Τοῖς οὕτω ἀπροστασιάστοις παρὰ τὴν ἑαυτῶν αἵρεσιν γεναμένοις ποιμνίοις, παραδιδομένοις ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν εἰς ἀκαθαρσίαν, πάθεσί τε ἀτιμίας καὶ ἀδοκίμῳ νῷ[6], ποιμένα ἐγείρει ὁ Θεὸς ὁ παραδοὺς τοῖς προειρημένοις, οὐ⟨κ⟩ ἐπιστημονικῶς οὐδὲ φειδομένως βόσκοντα οὓς παρείληφεν, μᾶλλον βλάβης αὐτοῖς οἷς αὐτοὶ εἵλαντο αἴτιος ἀποδεικνύμενος, οὐ φροντίζων τοῦ ἐκλιμπάνοντος ἀποσφαλέντος **878** τε καὶ πεπλανημένου τῆς συναγωγῆς καὶ ἀποκαταστάσεως πρὸς τὴν θείαν ἀγέλην ἧς ἔξω διὰ σφάλματος γέγονεν, ἀλλ' οὐδ' ἑτέραν βλάβην ἀπαλέξων. Οὐ ζητεῖ γὰρ τὸ σκορπισθέν, οὐκ ἰᾶται τὸ συντετριμμένον, οὐ κατευθύνει τὸ ὁλόκληρον, σκοπὸν καὶ σπου⟨δ⟩ὴν

---

1. Πρβλ. Λουκ. 1,33. 2. Ἰω. 1,14. 3. Πρβλ. Ρωμ. 11,26. 4. Ζαχ. 11,15-16. 5. Ζαχ. 11,9. 6. Πρβλ. Ρωμ. 1,24.

ἔχων κακῶν ἀλλ' οὐκ ἀγαθῶν αἴτιος εἶναι· πάντα γ⟨ο⟩ῦν πράττει πρὸς αἰσχροκερδίαν καὶ τὸ αὐτῷ φίλον· τὰς σάρκας γοῦν κατεσθίει καὶ τοὺς ἀστραγάλους ἐκστρέφει τῶν ὑπ' αὐτῷ τεταγμένων.

Ἀλλ' οὐχ οἱ ἐπιστημονικοὶ ποιμένες ὑπάρχουσι τοιοῦτοι, δωρεᾷ Θεοῦ ταῖς ποίμναις δοθέντες, ὡς τὸν πάσης ὠφελείας Θεὸν φάναι· «Δώσω ὑμῖν ποιμένας κατὰ τὴν καρδίαν μου, ποιμαίνοντας μετ' ἐπιστήμης»[1]. Πῶς γὰρ οὐκ ἀγαθοὶ νομεῖς ὧν ἄρχει ὁ «τὴν ψυχὴν» ἑαυτοῦ «ὑπὲρ τῶν προβάτων» διδούς, «ἀγαθὸς ποιμὴν»[2] ὤν; Περὶ τούτου ὁ τῶν ἀποστόλων πρόκριτος γράφει τοῖς ἡγουμένοις τῆς τῶν πιστῶν συνόδου· «Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ ποιμαίνειν τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον μὴ ἀναγκαστῶς ἀλλ' ἑκουσίως, ἵνα φανερωθέντος τοῦ ἀρχιποίμενος κομίσησθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον»[3].

Τῶν οὕτω νεμόντων ἃ παρέλαβον πρόβατα οὐδεὶς κατακυριεύει ὧν παρέλαβεν κλήρων[4], τῶν τοῦτο πραττόντων κατεσθιόντων τὰς σάρκας τῶν προβάτων, τὰ ἡδέα ζητούντων παρ' αὐτῶν, ἐν αἰσχύνῃ καὶ τῶν φερόντων αὐτὴν ἔργων δόξαν ἔχειν νομιζόντων, διὰ παντοφαγίας θεοποιούντων τὴν ἑαυτῶν κοιλίαν[5], ὡς δουλεύειν αὐτῇ καὶ μὴ τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ, ὡς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀποστόλου ὁμοίως περὶ τῶν τοιούτων γράφεσθαι ὡς «οὐ δουλεύουσιν τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ»[6]. Οὕτω γνώμης ἐχόντων τῶν ψευδοδιδασκάλων καὶ ψευδοποιμένων, οἱ ἄριστοι νομεῖς μισθὸν τῆς παιδεύσεως ἔχουσιν μόνην τροφὴν λιτὴν **880** καὶ ἀπέριττον, πειθόμενοι τῷ εἰς τοῦτ' αὐτοὺς προαγαγόντι λέγοντι· «Ἄξιος ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ»[7], ὡς παρρησιαστικώτερον λέγειν τε καὶ γράφειν· «Ἀρκούμεθα τοῖς παροῦσιν»[8], τροφαῖς δηλονότι καὶ σκεπάσμασιν. Αὐτίκα γοῦν καὶ τοὺς μιμητὰς αὐτῶν εἰς τοῦτο ἐνάγοντές φασιν· «Οὐδὲν εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, ὅτι οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα. Ἔχοντες διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα»[9].

Οἱ οὕτως ἀρετῆς ἔχοντες παρρησιαζόμενοι ἀπαγγέλλουσιν· «Ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐχ ὑπάρχει ἡμῖν»[10].

Ὠφελητικοὶ οἱ οὕτω διδάσκαλοι οὐκ ὀρέγονται σαρκῶν τῶν ποιμαινομένων, τοῦ πνεύματος αὐτῶν πόθον ἔχοντες, «σπουδάζοντες» μετ' αὐτῶν «τηρεῖν τὴν ἑνότητα τοῦ Πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης»[11]. Διὸ οὐδὲ ἐκστρέφουσιν τοὺς ἀστραγάλους αὐτῶν, ἀλλὰ κατορθοῦσιν καὶ διεγείρουσιν, ἵνα τρέχωσιν ἐν ταῖς εὐθείαις τοῦ Κυρίου ὁδοῖς καὶ πράττωσι τὰ δέοντα, ὑγιαίνοντας ἔχοντες καὶ τοὺς τῶν χειρῶν ἀστραγάλους.

Εἶπον δὲ τοῦτο ὅτι χειρῶν εἰσιν ἀστράγαλοι, μαθὼν τοῦτο πρὸς τοῦ πανσόφου Δανιήλ[12].

---

1. Ἱερ. 3,15. 2. Ἰω. 10,15. 3. Α' Πέτρ. 5,1,2,4. 4. Πρβλ. Α' Πέτρ. 5,3. 5. Πρβλ. Φιλιπ. 3,19. 6. Ρωμ. 16,18. 7. Ματθ. 10,10. 8. Ἑβρ. 13,5. 9. Α' Τιμ. 6,7. 10. Πράξ. 3,6. 11. Ἐφ. 4,3. 12. Πρβλ. Δαν. 5,5,24.

882 Ταὐτὸν τάχα εἶναι δύναται τῇ ἐκστροφῇ τῶν ἀστραγάλων ἢ ἰσοδυναμοῦν τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ μεγάλου προφήτου Ἠλίου πρὸς τοὺς ἐπαμφοτεριστὰς ἐπὶ δύο τρίβους ἐπιβαίνοντας· «Ἕως πότε χωλανεῖτε ἐπ' ἀμφοτέραις ταῖς ἰγνύαις; Εἰ ἔστιν Κύριος, πορεύεσθε ὀπίσω αὐτοῦ· εἰ δὲ ὁ Βαάλ, πορεύεσθε ὀπίσω αὐτοῦ»[1].

Φανερῶς καὶ ἐναργῶς ὁ ἀπειλῆς τρόπῳ φήσας ποιμένα ἐγεῖραι ἐπὶ τῆς γῆς τὸ ἐκλιμπάνον πρόβατον οὐκ ἐπισκεπτόμενον, οὐδ' αὖ ζητοῦντα τὸ ἐσκορπισμένον, μὴ καταδεσμεύοντα μηδ' ἰώμενον τὸ συντετριμμένον, μὴ σπουδάζοντα κατευθύνειν τὸ ὁλόκληρον, ἵν' ἔτι μᾶλλον ὑγιαίνῃ, προστάττει τῷ προφήτῃ λαβεῖν ποιμενικὰ σκεύη ἀπείρου, οὐ τέχνην οὐ πεῖραν ἀγαθοῦ νομέως ἔχοντος, ἵν' ἐπιστήσῃ τοὺς οἷς προφητεύει τίς ἡ δύναμις τῶν προσταχθέντων αὐτῷ. Ἐφιστάνουσι γὰρ οἱ μὴ λόγους νοοῦντες τοῖς ἐπιτελουμένοις ἔργοις τοῦ διδασκάλου.

Ἐπεὶ τοίνυν περὶ ποιμένος ἀπείρου καὶ τέχνην ποιμαντικὴν οὐκ ἔχοντος ἔδει νοῆσαι τοὺς ἀκροατάς, αἰσθητῶς ἔλαβεν ὁ θεοληπτούμενος ἅγιος τὰ εἰρημένα σκεύη, ἵν' εἴπῃ περὶ αὐτῶν καὶ τί σημαίνουσιν ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τῶν ὁρώντων ἃ ἔλαβεν σκεύη ποιμενικὰ οὐκ ἐμπείρου ἀλλ' ἀπείρου.

Πολλὰ οὕτως οἰκονομούμενα ἐν τοῖς προφήταις φέρεται, μάλιστα ἐν τῷ Ἰεζεκιήλ.

Οὐκ ἀπεικὸς περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου προαναπεφωνῆσθαι τὰ περὶ τοῦ οὕτω ὀλεθρίου ποιμένος, ὡς ἐν πλείοσιν γραφαῖς εὑρίσκεται.

884 Ἐκλεκτὰ πρόβατα εἶπεν ὧν τὰς σάρκας κατεσθίει, οὐ τὰ καθάπαξ καὶ ἀληθῶς ἐκλεκτά, ἀλλὰ ἃ ἐκλέγεται ὡς φίλα καὶ οἰκεῖα ὁ τὰς σάρκας αὐτῶν κατεσθίων.

Ζαχ. 11, 17: Ὦ οἱ ποιμαίνοντες τὰ μάταια καὶ οἱ καταλελοιπότες τὰ πρόβατα· μάχαιρα ἐπὶ τοῦ βραχίονος αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὸν ὀφθαλμὸν τὸν δεξιὸν αὐτοῦ· ὁ βραχίων αὐτοῦ ξηραινόμενος ξηρανθήσεται, καὶ ὁ ὀφθαλμὸς ὁ δεξιὸς αὐτοῦ ἐκτυφλούμενος ἐκτυφλωθήσεται[2].

Αἰτιᾶται, μᾶλλον δ' ἀπειλεῖ ὁ θεῖος λόγος τοῖς ψευδέσιν νομεῦσιν, ἀποστραφέντας καὶ καταλείψαντας τὰ πρόβατα, θηρῶντας τὰ μάταια, τὰς αἰσχροκερδίας δηλονότι καὶ τὴν κατάβρωσιν τῶν σαρκῶν ὧν ἐπιστεύθησαν θρεμμάτων, ὡς περὶ ἑκάστου αὐτῶν ἢ ὡς πρὸς ἕνα πάντας διὰ τὸ κατὰ τὴν αὐτὴν κακίαν πεποιῶσθαι, «Μάχαιρα ἐπὶ τὸν βραχίονα»[3], τοῦτ' ἔστιν τὸ ἔργον αὐτοῦ. Πολλάκις δὲ ἀποδέδεικται ὅτι ἔργον ὁ βραχίων κατ' ἀλληγορίαν δηλοῖ.

Τίς δὴ μάχαιρα ἡ ἐπὶ τὸν βραχίονα καὶ ὀφθαλμὸν τοῦ ὑπαιτίου

1. Α' Βασ. 18,21. 2. Ζαχ. 11,17. 3. Πρβλ. ἔνθ' ἀν.

ποιμένος, ἢ ὁ κολαστικὸς λόγος περὶ οὗ ἐν Ἡσαΐᾳ ὁ Θεός φησιν πρὸς τοὺς νομοθετουμένους· «Ἐὰν θέλητε καὶ εἰσακούσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε· ἐὰν δὲ μὴ θέλητε μηδὲ εἰσακούσητέ μου, μάχαιρα ὑμᾶς κατέδεται»[1]. Περὶ τούτου τοῦ ἀμυντικοῦ ξίφους ἐν Ἱερεμίᾳ πάλιν ὁ Θεὸς λέγει· «Ἐκτενῶ τὴν χεῖρά μου ἐπὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν»[2], ἐπὶ τῷ αὐτοὺς τάδε πείσεθαι τὰ ἐπίπονα.

886 Κατὰ νόησιν ἑτέραν, μάχαιρα εἶναι δύναται θεία ὁ διαιρῶν λόγος ἀπὸ τῶν χειρόνων τοὺς ἐνεσχημένους αὐτοῖς. Αὐτίκα γοῦν ἐν Εὐαγγελίοις ὁ Σωτήρ· «Μὴ νομίσητε, φησίν, ὅτι ἦλθον εἰρήνην βαλεῖν ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ μάχαιραν»[3]. Ἡ γὰρ εὐαγγελικὴ διδασκαλία οὐ παρασκευάζει εἰρηνεύειν πρὸς τὰ γήϊνα καὶ τὴν γῆν, ἀλλὰ διαιρεῖ ἀπ' αὐτῆς τοὺς τὰ ἐπίγεια φρονοῦντας[4] καὶ φοροῦντας τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ[5]. Αὕτη ἡ μάχαιρα χρησμοῦ δίκην τῷ Ἀβραὰμ δέδοται, ἵνα διέλῃ αὐτὸν «ἀπὸ τῆς γῆς καὶ τῆς συγγενείας αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρῴου οἴκου»[6], γῆς νοουμένης τοῦ σώματος οὗ περιέκειτο, συγγενείας δὲ τοὺς τὰ αὐτὰ ἐπιτηδεύοντας καὶ ἀνατραφέντας, οἶκος δὲ πατρὸς τοῦ νοῦ ὁ προφορικὸς λόγος ἐστίν, ὥς τις τῶν σοφῶν περὶ τὴν μωσαϊκὴν παίδευσιν ἡρμήνευσεν[7].

Ἰσοδυναμεῖ τοῖς χρησθεῖσιν τῷ Ἀβραὰμ τὰ λεχθέντα πρὸς τοῦ θείου νυμφίου, μᾶλλον δὲ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· «Ἄκουσον, θύγατερ, καὶ ἰδὲ καὶ κλῖνον τὸ οὖς σου, καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου ὅτι ἐπεθύμησεν ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου, καὶ αὐτός ἐστιν ὁ Κύριός σου»[8]. Ταὐτὸν γὰρ τὸ ἐπιλαθέσθαι τινὰ λαοῦ τοῦ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς τῷ ἐξελθεῖν ἐκ τῆς συγγενείας καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς τὸν εἰς τοῦτο προτραπέντα.

Ἡ προειρημένη κολαστικὴ μάχαιρα γενομένη ἐπὶ τὸν βραχίονα καὶ ὀφθαλμόν, τοῦτ' ἔστιν ἐπὶ τὴν πρακτικὴν δύναμιν καὶ τὴν θεωρητικήν, τοῦ κολαστέου ποιμένος ξηραίνει τὸν βραχίονα, πᾶσαν νοτίδα καὶ πιότητα ψεκτὴν ἀφαιρουμένη ἵνα νεκρωθῇ.

888 Ἐκτυφλοῖ δὲ καὶ τὸν ὀφθαλμὸν ἐκτυφλώσει, τὸν τῷ ἔχοντι δοκοῦντα δεξιόν, οὐκ ἀληθείᾳ δὲ ὄντα τοιοῦτον, ἀλλὰ σκαιὸν καὶ ἀριστερὸν καὶ εἴ τι φαυλότερον.

Ἐκλημφθείη δὲ καὶ ταῦτα τὰ ῥητὰ περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου ἐπαγγελλομένου ἔχειν ἰσχυρὸν καὶ ζῶντα βραχίονα διὰ τὰ σημεῖα καὶ τέρατα ἃ ἐνεργεῖ ψεύδους ὄντα[9], καὶ δεξιὸν ὀφθαλμόν, μετέχων τῆς βλέψεως τοῦ νοητοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων, περὶ οὗ ὁ Κύριος αὐτὸς εἶπεν· «Ἐπάξω ἐπὶ τὸν νοῦν τὸν μέγαν, ἐπὶ τὸν βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων», ἀλαζονικῶς κομπάσαντα· «Τὴν ἰσχὺν τῶν ἐθνῶν προνομεύσω καὶ τῇ σοφίᾳ τῆς συνέσεως ἀφελῶ ὅρια ἐθνῶν, τὴν οἰκουμένην ὅλην καταλήμψομαι τῇ χειρί»[10].

---

1. Ἡσ. 1,19-20. 2. Ἱερ. 6,12. 3. Ματθ. 10,34. 4. Πρβλ. Φιλιπ. 3,19. 5. Πρβλ. Α' Κορ. 15,49. 6. Πρβλ. Γεν. 12,1. 7. Πρβλ. Φίλωνος, Περὶ Ἀποικίας 1,2 (SC 47, p. 24). 8. Ψαλ. 44,11-12. 9. Πρβλ. Β' Θεσ. 2,9. 10. Πρβλ. Ἡσ. 10,12-14.

Τούτου τοῦ ὑπερόπτου αὐχήσαντος· «Οὐκ ἔστιν ὃς διαφεύξεταί με ἢ ἀντείπῃ μοι»[1], υἱὸς ὢν κατὰ ἀσέβειαν, ὁ Ἀντίχριστος ἰσχυρὸν βραχίονα καὶ δεξιὸν ὀφθαλμὸν ἔχειν ἠλαζονεύσατο, ὅνπερ βραχίονα ἐξήρανεν ἡ προερμηνευθεῖσα μάχαιρα, καὶ τὸν ὀφθαλμὸν ἐξετύφλωσεν ἐκτέμνουσα τὴν χειρίστην αὐτοῦ βλέψιν. Περὶ τούτου κατὰ λέξιν γράφει Παῦλος Θεσσαλονικεῦσιν· «Ἕως ἔλθῃ ὁ ἄνομος ὃν ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἀναλοῖ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ καταργήσῃ τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ»[2].

Ὀφθαλμὸς τούτου δεξιὸς ἕκαστος νομίζεται τῶν αἱρετικῶν πρεσβεύων τὴν ψευδώνυμον γνῶσιν[3]· βραχίων δ' αὐτοῦ πᾶς γόης προσποιούμενος τεραστίους ποιεῖν δυνάμεις· ἀμφότεροι δὲ οὗτοι, ὁ μὲν ὡς βραχίων ξηραίνεται, ὁ δὲ ὡς ὀφθαλμὸς ἐκτυφλοῦται ὑπὸ τῆς μνημονευθείσης μαχαίρας.

890 Ἔστιν ἐναργεῖς τούτων μαρτυρίας ἀπὸ τῆς βίβλου τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων παραγαγεῖν. Ἐλύμας τις τοὔνομα, μάγος, ἔργα ποιῶν γοητείας καὶ διδασκαλίαν προφέρων, διαστρέφων ὡς ᾤετο τοὺς προσηκαμένους τὴν πίστιν, παραδοξοποιὸς καὶ διορατικὸς τὸν νοῦν εἶναι ἐνομίζετο, φρονῶν μέγα ἐφ' οἷς ἔχειν ἡγεῖτο· τούτῳ προσελθὼν ἰσχυροῖς ἐλέγχοις καὶ ἐνεργείᾳ θεϊκῇ ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἔφη· «Ὦ πλήρης δόλου καὶ πάσης ῥᾳδιουργίας, υἱὲ διαβόλου, ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης, οὐ παύσῃ διαστρέφων τὰς ὁδοὺς Κυρίου τὰς εὐθείας; Ἰδοὺ χεὶρ Κυρίου ἐπὶ σέ, καὶ ἔσῃ τυφλὸς καὶ μὴ βλέπων τὸν ἥλιον ἄχρι καιροῦ»[4].

Τὴν αὐτὴν εἰκόνα τῆς ἀσεβείας τῷ Ἐλύμᾳ καὶ Σίμων ὁ γόης εἶχεν ὃν καὶ αὐτὸν ὁ Πέτρος Θεοῦ δυνάμει ἀπέδειξεν[5], τὸ μηδὲν ξηρανθέντος τοῦ δεξιοῦ αὐτοῦ βραχίονος καὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ δεξιοῦ αὐτοῦ ἐκτυφλωθέντος.

Ἀρχούντως, ὡς νομίζω, καθ' ἡμετέραν δύναμιν σαφηνισθέντων τῶν περὶ ἀπείρου πονηροῦ ποιμένος, ἐκθετέον τὰ ἑξῆς τοῦ προφήτου ἀπὸ ἑτέρας περιοχῆς ἀρχόμενα.

Ζαχ. 12,1-3. Λῆμμα λόγου Κυρίου ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ· λέγει Κύριος ἐκτείνων οὐρανὸν καὶ θεμελιῶν γῆν καὶ πλάσσων πνεῦμα ἀνθρώπου ἐν αὐτῷ· Ἰδοὺ ἐγὼ τίθημι τὴν Ἱερουσαλὴμ ὡς πρόθυρα σαλευόμενα πᾶσι τοῖς λαοῖς κύκλῳ, καὶ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, καὶ ἔσται περιοχὴ ἐπὶ Ἱερουσαλήμ. Καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ θήσομαι τὴν Ἱερουσαλὴμ λίθον καταπατούμενον πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν· πᾶς ὁ καταπατῶν αὐτὴν **892** ἐμπαίζων ἐμ-

1. Ἡσ. 10,14. 2. Β' Θεσ. 2,8. 3. Πρβλ. Α' Τιμ. 6,20. 4. Πράξ. 13,10. 5. Πρβλ. Πράξ. 8,9-24.

παίξεται, καὶ ἐπισυναχθήσεται ἐπ' αὐτὴν πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς[1].

Τὰ συμβάντα τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Ἱερουσαλὴμ καὶ τοῖς οἰκοῦσιν μετὰ τὸν σταυρὸν Ἰησοῦ προθεσπίζει ὁ προφήτης Ζαχαρίας, λαβὼν λόγον ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ τῶν ὅλων ἐκτείναντός τε τὸν οὐρανὸν καὶ θεμελιώσαντος τὴν γῆν καὶ πλάσαντος πνεῦμα ἀνθρώπου ἐν αὐτῷ.

Εἴρηται πρότερον ὡς κάτοχοι γίνονται οἱ προφῆται θεοληπτούμενοι λόγου διδομένου αὐτοῖς καθ' ὃν προθεσπίζουσι τὰ ἐσόμενα. Ὅπως δὲ μὴ αὐτὰ πολλάκις ἀπαγγέλληται, ἀρκεστέον τοῖς ἤδη εἰρημένοις.

Ἔκτεινει Θεὸς οὐρανὸν καὶ θεμελιοῖ τὴν γῆν, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι ἄγων τὰ συνεκτικώτατα κτίσματα ταῦτα ἐν οἷς καὶ τὰ ἄλλα ὑπάρχει, ἧ φησιν ὁ ἱεροφάντης· «Καὶ συνετελέσθη ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ καὶ πᾶς ὁ κόσμος αὐτῶν»[2]. Αὐτίκα γοῦν τῆς Κοσμοποιΐας ἀρχόμενος σαφῶς εἶπεν· «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν»[3], τοῦτ' ἔστιν ἐξέτεινε τὸν οὐρανὸν καὶ ἐθεμελίωσε τὴν γῆν. Πολλάκις ἤδη τεθεώρηται τίς ὁ τρόπος τῆς ἐκτάσεως τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῦ τεθεμελιῶσθαι τὴν γῆν, σαφηνιζομένων τῶν οὕτως ἐχουσῶν λέξεων ὑπὸ μὲν τοῦ Θεοῦ λέγοντος· «Ἐξέτεινα τὸν οὐρανὸν μόνος»[4], ὑπὸ δὲ τοῦ ὑμνῳδοῦ περὶ τοῦ γενεσιάρχου· «Ἐθεμελίωσεν τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς, οὐ κλιθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος»[5]. Ὁ ἁπλώσας τὸν οὐρανὸν δι' ἐκτάσεως καὶ ἑδράσας **894** ἐν θεμελίοις τὴν γῆν καὶ τὸν ἄνθρωπον ἔκτισεν, «πλάσας ἐν αὐτῷ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ»[6], τοῦτ' ἔστιν τὴν ψυχὴν συμπλέκων καὶ ἑνῶν ὡς ἐνδέχεται τῷ σώματι, ἵν' ἓν σύνθετον ζῷον ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἀποτελεσθῇ.

Οὐ καθάπαξ δὲ πλάττεται τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἐν αὐτῷ· οὐ γὰρ σωματικῆς φύσεως ἀλλὰ λογικῆς ἐστιν. Πλάττεται δὲ προηγουμένως τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, κατὰ τὸ ὑπὸ Μωϋσέως λεχθέν· «Ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς»[7]. Τοῦτον τὸν τρόπον τῆς δημιουργίας γνοὺς ὁ μεγαλόψυχος καὶ ἀνδρειώτατος Ἰὼβ πρὸς τὸν γενεσιάρχην ἀνεφθέγξατο· «Μνήσθητι ὅτι πηλόν με ἔπλασας, εἰς δὲ γῆν με πάλιν ἀποστρέφεις»[8]. Ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς γενέσεως τοῦ συνθέτου τοῦ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος λέγει· «Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με καὶ ἔπλασάν με»[9], πλασθέντος τοῦ σώματος, ποιηθείσης τῆς ψυχῆς ἥντινα πνεῦμα καλουμένην ἔπλασεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ μεταλαχοῦσαν ἐκ τῆς συνθέσεως αἰσθητικῆς δυνάμεως, ἵν' ὅλος ὁ ἄνθρωπος ἔμψυχος, αἰσθητικός, ζῷον γενάμενος ἀποδειχθῇ.

Πρὸς τῷ οὕτω θεωρηθέντι ῥηθείη καὶ ἑτέρως· τὸ πλαττόμενον πνεῦμα ἀνθρώπου ἐν αὐτῷ ἐκεῖνό ἐστιν περὶ οὗ Ἀπόστολος γράφει· «Τίς οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τ⟨οῦ⟩ ἀνθρώ-

---

1. Ζαχ. 12,1-3. 2. Γεν. 2,1. 3. Γεν. 1,1. 4. Ἡσ. 44,24. 5. Ψαλ. 103,5. 6. Πρβλ. Γεν. 1,26. 7. Γεν. 2,7. 8. Ἰὼβ 10,9. 9. Ἰὼβ 10,8.

που τὸ ἐν αὐτῷ»[1], ἕτερον ὂν παρὰ τὴν λογικὴν ψυχὴν «κρυπτὸν ἄνθρωπον τῆς καρδίας»[2] καλούμενον.

Πλάσις δ' αὐτοῦ οὐχ οἵα ἡ τοῦ σώματός ἐστιν, ἀλλ' ἐκείνη ἣν ὑπαρχθῆναι τῇ καρδίᾳ ἑαυτοῦ εὔχεται ὁ ἅγιος ὑμνῳδὸς λέγων· «Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ Θεός»[3]. Πλάττεται δὲ καρδία καθαρὰ ἡ κατὰ ἀρετὴν καὶ τὴν ἄλλην ἁγιότητα **896** τυπουμένη, ἵνα τρανῶς καὶ εὐρύθμως ἐνεργῇ τε καὶ νοῇ.

Ταύτης τῆς γνώμης τυγχανούσης τῆς κτεινάσης τὸν ὠμὸν τύραννον Ὀλοφέρνην ἀνδρειωτάτης Ἰουδίτ, οἱ σοφώτατοι πρεσβύτεροι ἐπαινοῦντες εἶπον πρὸς αὐτήν· «Ἀγαθὸν τὸ πλάσμα τῆς καρδίας σου»[4]. Ὁμωνυμεῖ τὸ πλάσμα καὶ ἡ πλάσις τοῖς τοῦ σώματος· ταῦτα μὲν γὰρ ἀντέρεισιν πρὸς τὸ πλαττόμενον σημαίνει ὑλικὸν ὑποκείμενον ὑπάρχον, τῆς τοῦ πνεύματος πλάσεως διὰ τύπωσιν ἐννοιῶν καὶ λογικῶν φαντασιῶν παριστάσης.

Ὁ ἐκτείνας τὸν οὐρανὸν καὶ θεμελιώσας τὴν γῆν καὶ πλάσας τὸ τοῦ ἀνθρώπου πνεῦμα ἐν αὐτῷ ἀπειλεῖ ἐρημῶσαι καὶ καθελεῖν τὴν Ἰουδαίων πόλιν καὶ χώραν διὰ τὰ τολμηθέντα κατὰ τοῦ ἐπιδημήσαντος Σωτῆρος ὑπὸ τῶν ἄθεα δεδρακότων, — σταυρῷ τε γὰρ καὶ μάστιξιν περιέβαλον τὸν δόντα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον[5], τὸν τὴν τοῦ κόσμου ἄραντα ἁμαρτίαν[6], — καίτοι ὑπὲρ σωτηρίας πάντων ἐληλυθότος.

Τί δ' ἐστὶν ἃ προαναφωνεῖ ἀνιαρὰ κατὰ τῶν χριστοκτονησάντων; «Ἰδοὺ τίθημι, φησίν, τὴν Ἱερουσαλὴμ ὡς πρόθυρα σαλευόμενα καὶ τὴν Ἰουδαίαν πᾶσι τοῖς λαοῖς κύκλῳ»[7], ὡς μηδεμίαν ἔτι ἕδραν καὶ ἀσφάλειαν ἔχειν, ἐγκαταλειφθεῖσαν ὑπὸ τοῦ θεμελιώσαντος καὶ φρουροῦντος αὐτήν, πληρουμένου τοῦ ἀπειλῆ⟨ς⟩ τρόπῳ προαναφωνηθέντος ἐν μὲν Ἡσαΐᾳ· «Ἐγκαταλειφθήσεται ἡ θυγάτηρ Σιών»[8], ἐν δὲ Ἱερεμίᾳ πρὸς αὐτοῦ τοῦ **898** ἀποστραφέντος αὐτὴν δι' ἐπιπολάσασαν ἀσέβειαν εἰπόντος· «Ἐγκατέλιπα τὸν οἶκόν μου, ἀφῆκα τὴν κληρονομίαν μου, ἔδωκα τὴν ἠγαπημένην ψυχήν μου εἰς χεῖρας ἐχθρῶν αὐτῆς»[9]. Πρὸ γὰρ τῆς καταλείψεώς τε καὶ παραδόσεως, οἶκος καὶ κληρονομία καὶ ψυχὴ ἠγαπημένη ὑπῆρχεν ἡ περὶ ἧς λέγεται ταῦτα τοῦ εἰρηκότος ὕστερον διὰ τὴν εἰς αὐτὸν ἀσέβειαν· «Ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος»[10].

Εὖ δὲ μὴ τὰς θύρας ἀλλὰ τὰ πρόπυλα τεθήσεσθαι· οὐ γὰρ ὅλη ἐξ ὅλων ἡ ἀσφάλεια κεκλόνηται, ἀλλ' ἡ κατὰ τὴν σκιὰν καὶ τὸ γράμμα, εἴσοδος οὖσα τῶν ἐξωτερικῶν τοῦ νόμου, ἃ εἴρηται «δικαιώματα σαρκὸς μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἐπικείμενα»[11].

Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἀπειληθέντα ἀνιαρὰ ἤψατο καὶ τῆς αἰσθητῆς Ἰουδαίας καὶ μητροπόλεως αὐτῆς, — καθηρέθη γὰρ ὡς μηκέτι λίθον

---

1. Α' Κορ. 2,11. 2. Πρβλ. Α' Πέτρ. 3,4. 3. Ψαλ. 50,12. 4. Ἰουδίθ 8,29. 5. Πρβλ. Ματθ. 20,28. 6. Πρβλ. Ἰω. 1,29. 7. Ζαχ. 12,2. 8. Ἡσ. 1,8. 9. Ἱερ. 12,7. 10. Ματθ. 23,38. 11. Ἑβρ. 9,10.

λίθῳ ἐπικεῖσθαι[1], — οἱ πέριξ λαοὶ τῶν ἀλλογενῶν ἐθνῶν, οὐκ ἐπιτρεπόμενοι εἰσελθεῖν ἐπὶ τῷ τὸ ἱερὸν ἔδαφος πατῆσαι, καταπατοῦσιν αὐτήν, ὡς καταπατούμενον ψιλὸν καὶ κοινὸν λίθον ποσὶν ἀνίπτοις ἐπιβαίνοντες.

Τοῦτο τὸ σκυθρωπὸν μακρῷ βλέμματι προφητικῷ προθεασάμενος ὁ Ἱερεμίας, θρηνῶν καὶ ὀλοφυρόμενος τὴν τοσαύτῃ κακοπραγίᾳ ὑποπεσοῦσαν πόλιν, γοερῶς ἀνεφθέγξατο· «Πῶς ἐκάθισεν μόνη ἡ π⟨ό⟩λις ἡ πεπληθυμμένη λαῶν, εἰς χήραν ἐλογίσθη ἡ πεπληθυμμένη ἐν ἔθνεσιν;»[2]. Ταῦτα συμβήσεσθαι τῇ Ἱερουσαλήμ, ἐγγίσας αὐτῇ ὁ Σωτὴρ εἶπεν· «Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλή⟨μ, ε⟩ἰ ἔγνως καὶ σὺ τὰ πρὸς εἰρήνην· νῦν δὲ ἐκρύβη ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου· ἐπελευσόμε⟨νο⟩ι γὰρ ἐχθροί σου συνέξουσίν **900** σε, χάρακά σοι περιβαλόντες»[3], ὡς ἐγκαταλειφθεῖσαν εἰς τὴν γῆν ἐδαφισθῆναι, κύκλῳ σου γεναμένων πάντων τῶν πολεμίων ἐθνῶν, ὡς ἔρημόν σε ὀφθῆναι· «Ὅταν γάρ, φησίν, ἴδητε τὴν Ἱερουσαλὴμ κυκλουμένην ὑπὸ στρατοπέδων, γιγνώσκετε ὅτι ἤγγισεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς»[4]. Ὑπῆρκται δὲ ταῦτα αὐτῇ πείρᾳ τοῖς κυριοκτόνοις, ὅτε Ῥωμαῖοι ἐκράτησαν αὐτῶν καὶ τὰς πόλεις αὐτῶν καθεῖλον καὶ αὐτοὺς ἐξηνδραπόδισαν, ἀποστραφέντας νόμῳ αἰχμαλωσίας, μᾶλλον δὲ ἀποσπασθέντας τῆς θρεψαμένης, ὡς μηκέτι γῆν ἢ χώραν ἰδίαν ἔχειν, πανταχόσε γῆς ἀλωμένους.

Περὶ τῆς οὕτω φθασάσης ὀργῆς εἰς τέλος[5] τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ τοῖς οἰκοῦσιν αὐτήν, συγγραφεὺς αὐτῶν τῶν παθόντων ἴδιος πολύβιβλον σύνταξιν ἀνέγραψεν αὐτῶν τε καὶ τῶν τόπων αὐτῶν, ὡς ὁρᾶν ἀνενδοιάστως πεπληρωμένα τά τε εἶπεν ὁ Σωτὴρ καὶ ὁ Ζαχαρίας προφητικῶς ἀπεφθέγξατο ἀρχόμενα ἀπὸ τοῦ· «Τίθημι τὴν Ἱερουσαλὴμ ὡς πρόθυρα σαλευόμενα»[6]. Τεθέντων τῶν προθύρων αὐτῆς εἰς τὸ κλονεῖσθαι περιοχῆς τε συσχούσης αὐτήν, πάντα τὰ ἀλλόφυλα ἔθνη ἐπιβάντα οἷα λίθον ἀκάθαρτον καταπατοῦσιν καταφρονητικῶς, οὐκ ἐρχόμενοι ἔτι ὡς ἐπὶ τέμενος καὶ ἔδαφος ἱερόν, ἀφυλάκτως καὶ οὐ μετὰ τῶν προσηκόντων καθαρσίων καὶ προαγνειῶν. Διὸ ἐμπαίζοντες ἐμπαίζουσιν αὐτῇ οἷα ἐρειπίῳ, πάντων λοιπὸν ἐπιβαινόντων ἐπὶ τῷ «ὡς ἀγρὸν ἀροτριᾶν»[7].

902 Πρὸς τῷ ῥητῷ, ῥηθείη καὶ τὰ πρὸς διάνοιαν· πάντες οἱ αἱρετικοὶ δι' ὧν φρονοῦσιν κακῶς καὶ πράττουσι⟨ν⟩ «οἰκοδομοῦσιν Σιὼν ἐν αἵμασιν καὶ Ἱερουσαλὴμ ἐν ἀδικίαις»[8]. Πῶς γὰρ οὐκ ἐν αἱμασ⟨ι⟩ν οἰκοδομοῦσι τὴν Σιὼν σκανδαλίζοντες καὶ τὸ αἷμα ἐκχέοντες ὧν ἀπατῶσιν; Διὸ καὶ ἐν ἀδικίαις οἰκοδομοῦσι τὴν Ἱερουσαλήμ. Ὅτι δὲ ἀδικοῦνται ὑπὸ τῶν φενάκων οἱ φενακιζόμενοι, σαφέστατα περὶ τῶν τοιούτων διαγορεύει ἡ τῶν θείων Παροιμιῶν γραφή, ὧδε λέγουσα·

---

1. Πρβλ. Ματθ. 24,2. 2. Θρ. 1,1. 3. Λουκ. 19,42-43. 4. Λουκ. 21,20. 5. Πρβλ. Α' Θεσ. 2,16. 6. Ζαχ. 12,2. 7. Πρβλ. Ἱερ. 33,18. Μιχ. 3,12. 8. Μιχ. 3,10.

«Τῆς ἀσεβείας ἑαυτῶν πλη⟨σ⟩θήσονται· ἀνθ' ὧν γὰρ ἠδίκουν νηπίους, φονευθήσονται, καὶ ἐξετασμὸς ἀσεβεῖς ὀλεῖ»[1]. Τῆς οἰκοδομηθείσης χειρίστης πόλεως τίθησιν ὁ Θεοῦ λόγος τὰ πρόθυρα σαλευόμενα, ἵνα ἰσχυροῖς ἐλέγχοις ἀνατραπῶσιν, ὡς καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν κύκλῳ λαῶν καταπατούντων τὴν ψευδώνυμον Ἱερουσαλὴμ οἷα λίθον μιαρὸν ἀποδειχθέντα, ὡς ἐμπαίζοντας ἐμπαίζειν τῇ ψευδωνύμῳ γνώσει τοὺς τὸ ἄναγνον καὶ ἀκάθαρτον αὐτῆς ἐγνωκότας, πρεσβεύοντας τὴν ἀλήθειαν καὶ τὰ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν μυστήρια.

Καὶ ἐπεὶ μὴ ὀλίγοι ἐμπαίζοντες ἐμπαίζουσιν, ἀλλὰ τὰ ἔθνη πάντα, τῇ εἰς εὐτέλειαν πεσούσῃ, εἰκότως εἴρηται συναχθήσεσθαι ἐπ' αὐτὴν πάντα τὰ ἔθνη. Καταπατεῖται ὡς λίθος ἡ Ἱερουσαλὴμ ὅτε ἀνατείλας ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος ἀοίδιμον κατασκευάζει ἡμέραν νοητήν, ἣ πολλάκις ἤδη ἐμνημονεύθη.

Ζαχ. 12,4. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ λέγει Κύριος παντοκράτωρ, πατάξω πάντα ἵππον ἐν ἐκστάσει καὶ τὸν ἀναβάτην αὐτοῦ ἐν παραφρονήσει· ἐπὶ δὲ τὸν οἶκον Ἰούδα διανοίξω τοὺς ὀφθαλμούς μου· καὶ πάντας τοὺς ἵππους τῶν λαῶν πατάξω ἐν ἀποτυφλώσει[2].

Ἐν τοῖς προγνωσθεῖσιν τοῦ προφήτου, περὶ ἵππων καὶ τῶν ἐπιβατῶν αὐτῶν πολυτρόπως σαφήνεια γέγονεν· ὅθεν τὰ πλεῖστα ⟨α⟩ὐτῶν νῦν ἡσυχαστέον, μόνου μνημονεύοντες εἰς τὴν ⟨π⟩αροῦσαν χρείαν τοῦ οὕτω τεθεωρημένου. Οἱ ἀπατεῶνες ⟨ἄ⟩νθρωποι συνιστάμενοι ἐριστικοῖς λόγοις «ψευδεῖς ἵπποι εἰς σωτηρίαν»[3] ὑπάρχουσιν, ἀναβάτας καὶ ἐπιβάτας ἔχοντες τὰ πλάνα πνεύματα καὶ τοὺς ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγους δαίμονας[4] ὧν πρεσβεύουσι τὴν διδασκαλίαν, προφερόμενοι «σοφίαν τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ»[5]. Τοὺς οὕτως ἔχοντας ἵππους πατάσσει Θεὸς ἐν ἡμέρᾳ ᾗ αὐτὸς ποιεῖ[6], κατὰ τὸ λεχθὲν εὐλογίας τρόπῳ πρὸς τὸν καταυγαζόμενον. «Ἔσται σοι Κύριος φῶς αἰώνιον»[7]. Πατάττει δὲ ὁ Θεὸς τοὺς ψεκτοὺς ἵππους οὐκ ἐπὶ τῷ μηδαμῇ μηδαμῶς ὑπάρχειν, ἀλλ' ἵνα μὴ νοῶσιν περὶ ὧν λέγουσι καὶ διαβεβαιοῦνται, ἀπολλυμένης τῆς σοφίας αὐτῶν καὶ τῆς συνέσεως αὐτῶν ἀθετουμένης[8]· οὗ συμβάντος, ὁ ἐπιβάτης ἑκάστου τοιούτου ἵππου παραφρονήσει.

Ταύτης τῆς οἰκονομίας ἀπεργασθείσης, διανοίξει ὁ Θεὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἑαυτοῦ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰούδα, ὄντα «Ἐκκλησίαν Θεοῦ ζῶντος»[9], βασιλεύοντος αὐτῇ τοῦ ἀνατείλαντος Σωτῆρος ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα, πρὸς ὃν οἱ θεόσοφοί φασιν· «Ἰούδα, σὲ αἰνέσαισαν οἱ ἀδελφοί

---

1. Παρμ. 1,31-32. 2. Ζαχ. 12,4. 3. Ψαλ. 32,17. 4. Πρβλ. Α' Τιμ. 4,1-2. 5. Α' Κορ. 2,6. 6. Πρβλ. Ψαλ. 117,24. 7. Ἡσ. 60,19. 8. Πρβλ. Α' Κορ. 1,19. Ἡσ. 49,14. 9. Α' Τιμ. 3,15.

σου· αἱ χεῖρές σου ἐπὶ νώτου τῶν ἐχθρῶν σου, καὶ προσκυνήσουσίν σοι οἱ υἱοὶ τοῦ πατρός σου»[1].

Ἐπὶ τὸν οἶκον τούτου τοῦ Ἰούδα διανοίγει τοὺς ὀφθαλ-**906** μούς, τὰς ἐφόρους καὶ ἐποπτικὰς δυνάμεις αὐτοῦ, ὁ εὐεργέτης, ὡς ἕκαστον τῶν ἀντιλαμβανομένων τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς χάριτος λέγειν εὐχῆς τρόπῳ· «Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ καὶ ἐλέησόν με»[2]. Ἀπολαύουσι δὲ τῆς δωρεᾶς οἱ δίκαιοι πάντες, τοῦ παμβασιλέως «τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἔχοντος ἐπ' αὐτοὺς καὶ τὰ ὦτα εἰς τὴν δέησιν αὐτῶν»[3].

Πρὸς τῷ πατάττεσθαι ἐν ἐκστάσει τὸν ἀποδοθέντα ἵππον καὶ ἐν παραφρονήσει τὸν ἐπιβάτην αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἵπποι τῶν λαῶν πατάτ⟨των⟩ται ὑπ⟨ὸ το⟩ῦ προνοητοῦ τῶν ὅλων ἐν ἀποτυφλώσει. Οὗτοι δ' εἰ⟨σὶ⟩ν οἱ μοιχικῶς καὶ πορνικῶς οἰστρηλατούμενοι, περὶ ὧν ἡ προφητεία φησίν· «Ἵπποι θηλυμανεῖς ἐγενήθησαν, ἕκαστος ἐπὶ τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον αὐτοῦ χρεμετίζουσιν»[4]. Πρὸς ἀγαθοῦ πατάττεται ἐν ἀποτυφλώσει τὰ χρεμετιστικὰ ζῷα, ἵνα μὴ ὀξυωπῶσιν ἔτι πρὸς τὴν λαγνείαν. Διαδέξεται γὰρ ταύτην τὴν στέρησιν τῶν ὀμμάτων τῆς ψυχῆς ἀνάβλεψις σωφροσύνης, ὡς ὀρθῶς λοιπὸν ὁρᾶν ἃ δεῖ ποιεῖν καὶ ἃ προσήκει ἐργάζεσθαι. Αὐτίκα γοῦν ὁ πονηρῶς ὁρῶν μάγος ὁ Ἐλύμας μέχρι καιροῦ ἐξετυφλώθη[5], ἀποβαλὼν τὴν τῆς γοητείας ὄψιν, ἵν' ὕστερον ἀναβλέψας «τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον»[6] θεάσηται. Οὐ γὰρ μάτην πρόσκειται τὸ μέχρι καιροῦ μὴ ὁρᾶσθαι τὸν ἥλιον ὀφθησόμενον τὸ τηνικάδε ὅταν διαδέξηται τὴν τυφλότητα ὅρασις ὁρῶσα τὸ φῶς.

908 Ζαχ. 12,5. Καὶ ἐροῦσιν οἱ χιλίαρχοι Ἰούδα ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν· Εὑρήσομεν ἑαυτοῖς τοὺς κατοικοῦντας ἐν Ἰερουσαλὴμ ἐν Κυρίῳ παντοκράτορι Θεῷ αὐτῶν[7].

Τοῦ αἰνετοῦ Ἰούδα πρὸς ὃν εἴρηται· «Ἰούδα, σὲ αἰνέσαισαν οἱ ἀδελφοί σου»[8], παμβασιλέως καὶ πάντων τὸ κράτος ἀνημμένου, χιλίαρχοι αὐτοῦ τυγχάνουσιν οἱ ὑπ' αὐτῷ στρατευόμενοι, «οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται τοῦ λόγου»[9] ἀναδειχθέντες, οἱ ἀπόστολοι Χριστοῦ δηλονότι.

Ἐπιστατέον εἰ καὶ πάντες οἱ πνευματοφόροι ἄνδρες, προφῆταί τε καὶ ὅσοι ἄλλοι ὑποτάττονται τῷ Ἰούδᾳ, διδάσκαλοι, εὐαγγελισταί, οἱ οὕτως ἀποδοθέντες χιλίαρχοι ζητοῦσιν ἐπὶ τῷ εὑρεῖν οὐκ ἄλλους ἢ τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἱερουσαλὴμ τὴν ὁ⟨ρ⟩ῶσαν «τὴν πάντα νοῦν ὑπερέχουσαν εἰρήνην»[10] καὶ τὴν Θεοῦ ἐπου⟨ρά⟩νιον πόλιν περὶ ἧς «τὸ τῆς ἐκλογῆς σκεῦος»[11], ὁ ἐν Χριστῷ ⟨λαλ⟩ῶν ⟨Πα⟩ῦλος γράφει· «Προσελη-

---

1. Γεν. 49,8. 2. Ψαλ. 85,16. 118,132. 3. Ψαλ. 33,15. 4. Ἱερ. 5,8. 5. Πρβλ. Πράξ. 13,11. 6. Πρβλ. Μαλ. 3,20. 7. Ζαχ. 12,5. 8. Γεν. 49,8. 9. Λουκ. 1,2. 10. Πρβλ. Φιλπ. 4,7. 11. Πρβλ. Πράξ. 9,15.

λύθατε Σιὼν ὄρει καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ»[1]. Ὁ ταύτην τὴν καλλίπολιν συμπληρῶν ἄριστος καὶ νόμιμος πολίτης, βέβαιος ὢν κατὰ ἁγιότητα καὶ τὴν λοιπὴν θείαν ἀρετήν, ἀκλόνητος ὑπάρχει, κατὰ τὸ λεχθὲν ἐν ᾠδῇ μιᾷ τῶν ἀναβαθμῶν· «Οὐ σαλευθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα ὁ κατοικῶν Ἱερουσαλήμ»[2]. Κατοικεῖ δ' αὐτὴν εἰς τὸν αἰῶνα διαμένων ὑπὸ τὸν βασιλεύοντα αὐτῆς.

Εὑρίσκουσι δ' οἱ εἰρημένοι χιλίαρχοι τοὺς κατοικοῦντας τὴν θείαν «πόλιν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργός ἐστιν ὁ Θεός»[3], ἑαυτοῖς υἱοὺς καὶ μαθητάς· ὡς εὗρεν Παῦλος τὸν Σιλουανὸν καὶ Τιμόθεον καὶ τὸν εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν καὶ τοὺς ἑτέρους γνω**910**ρίμους περὶ ὧν μνήμη φέρεται ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ καὶ ταῖς Πράξεσιν τῶν Ἀποστόλων. Εὗρεν δὲ παραπλησίως καὶ Πέτρος, ὁ γνήσιος τοῦ Σωτῆρος μαθητής, Μάρκον τὸν εὐαγγελιστὴν καὶ ἑτέρους πλείονας. Ὡσαύτως καὶ Ἰωάννης, ὁ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἀγαπώμενος μαθητής. Φέρονται δὲ οὓς εὗρεν κατοικοῦντας τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Πράξεων αὐτοῦ[4]. Καὶ πάντες δὲ οἱ τῆς ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας προϊστάμενοι δι' ὀρθῆς διδασκαλίας εὑρίσκουσιν τοὺς ὁμοδοξοῦντας, πολίτας ὄντας τῆς ἀληθινῆς καὶ πνευματικῆς Ἱερουσαλήμ, ὡς διὰ τοῦτο κατοικεῖν αὐτήν. Τῶν ἀποδοθέντων χιλιάρχων Κύριος παντοκράτωρ ἐστὶν ὁ κρατῶν καὶ βασιλεύων αὐτῶν.

Ζαχ. 12,6-7. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ θήσομαι τοὺς χιλιάρχους Ἰούδα ὡς δαλὸν πυρὸς ἐν ξύλοις καὶ ὡς λαμπάδα πυρὸς ἐν καλάμῃ, καὶ καταφάγονται ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων πάντας τοὺς λαοὺς κυκλόθεν, καὶ κατοικήσει Ἱερουσαλὴμ ἔτι καθ' ἑαυτήν. Καὶ σώσει Κύριος τὰ σκηνώματα Ἰούδα καθὼς ἀπ' ἀρχῆς, ὅπως μ⟨ὴ με⟩γαλύνηται καύχημα οἴκου Δαυὶδ καὶ ἔπαρσις τῶν κατοικούντων Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ τὸν Ἰούδαν[5].

Ἐν τῷ καιρῷ, ὃν ἡμέραν διὰ τὸ φωτεινὸν εἶπεν, εὑρίσκουσιν οἱ χιλίαρχοι Ἰούδα ἑαυτοῖς τοὺς κατοικοῦντας Ἱερουσαλήμ, τιθέμενοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὡς δαλὸς πυρὸς ἐν ξύλοις καὶ ὡς λαμπὰς πυρὸς ἐν καλάμῃ, ἵν' ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων καταβρωθῶσιν κυκλόθεν οἱ λαοὶ πάντες.

912 Ὡς δαλὸς δὲ ἐν ξύλοις καὶ λαμπὰς ἐν καλάμῃ τίθενται οἱ χιλίαρχοι τοῦ νοητοῦ Ἰούδα, ὅπως ἐν τῷ διαπύρῳ λόγῳ καὶ φωτεινῷ καταφάγωσιν τὰς ἀκάρπους καὶ ὑλικὰς προαιρέσεις. Τὰ γὰρ δένδρα μὴ ποιοῦντα καλὸν καρπὸν ἐκκοπτόμενα καὶ εἰς πῦρ βαλλόμενα[6]

---

1. Ἑβρ. 12,22. 2. Ψαλ. 124,1. 3. Ἑβρ. 11,10. 4. Πράξεις Ἰωάννου, Ἀπόκρυφον, Πρβλ. A. Lipsius et M. Bonnet, Acta Apostolorum Apocrypha, 1898, τόμος 2ος. 5. Ζαχ. 12,6-7. 6. Πρβλ. Ματθ. 3,10.

ξύλα εἰσὶν κολάσει παραδιδόμενα, ἵνα ἀναλωθῇ ἡ χειρίστη ποιότης αὐτῶν, ὡς αὖ οἱ ἀχυρώδεις, καλάμη καὶ οὐ σῖτος ὄντες, ὑπὲρ πυρὸς ἀναλίσκονται. Εἴρηται γὰρ ἐν Εὐαγγελίῳ ὅτι διακαθάραντος τοῦ Ἰησοῦ τὴν ἄλωνα[1] ἐν ᾧ ἔχει ἐν τῇ χειρὶ πτύῳ, ὁ μὲν σῖτος εἰς ἀποθήκην τῶν ἐπαγγελιῶν εἰσάγεται — οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ δίκαιοι ἄνδρες, — τὸ δ' ἄχυρον ἀσβέστῳ πυρὶ κατακαήσεται, ἀναλισκομένης τῆς χειρίστης προαιρέσεως τῶν παρ' ἰδίαν προαίρεσιν ἀκάρπων εὑρεθέντων. Περὶ τῶν τοιούτων ἐν Μιχαίᾳ τῷ προφήτῃ ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος λέγεται· «Οἴ[μ]μοι ὅτι ἐγενήθην ὡς συνάγων καλάμην ἐν ἀμήτῳ καὶ ὡς ἐπιφυλλίδα ἐν τρυγήτῳ οὐχ ὑπάρχοντος βότρυος τοῦ φαγεῖν τὰ πρωτόγονα»[2]. Εἰπὼν μετ' αἰνιγμοῦ τὴν ὑπάρξασαν ἀκαρπίαν, φανεροῖ αὐτὴν ἐν τοῖς ἑπομένοις φάσκων· «Οἴ[μ]μοι, ψυχή, ὅτι ἀπόλωλεν εὐλαβὴς ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ὁ κατορθῶν ἐν ἀνθρώποις οὐχὶ ὑπάρχει· πάντες εἰς αἵματα ⟨δι⟩κάζονται, ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ ἐκθλίβουσιν ἐκθλιβῇ. Ἐπὶ τὸ κακὸν τὰς χεῖρας ἑτοιμάζουσιν»[3]. Πῶς γὰρ οὐ κολαστέοι, ὑπὸ πυρὸς τιμωρίας καταναλισκόμενοι, οἱ ταῖς εἰρημέναις ἐνεχόμενοι κακίαις;

Πρὸς ἕνα τῶν ἑρμηνευθέντων τῶν χιλιάρχων ὁ Κύριός φησιν· «Δέδωκα τοὺς λόγους μου εἰς τὸ στόμα σου πῦρ, καὶ τὸν λαὸν τοῦτον ξύλα, καὶ καταβρωθήσονται»[4] δι' ἣν ἔχειν εἵλαντο ἀκαρπίαν.

Ταύτης τῆς νοήσεως ὑπάρχει καὶ τὸ ἐν Ἡσαΐᾳ θεσπιζόμενον· «Καὶ ἔσται τὸ φῶς τοῦ Ἰσραὴλ ὡς πῦρ, καὶ καταφά**914**γεται ὡσεὶ χόρτον τὴν ὕλην καὶ καταφάγεται ἀπὸ ψυχῆς ἕως σαρκῶν»[5], τοῦτ' ἔστιν ἀπὸ γνώμης χειρίστης ἕως πράξεων φαύλων· διὰ γὰρ τῆς ψυχῆς τὴν γνώμην, διὰ δὲ τῶν σαρκῶν τὰς πράξεις ᾐνίξατο.

Οἱ τεθέντες ὡς δαλὸς πυρὸς χιλίαρχοι ἐκτελοῦσι τὸ αὐτὸ τῷ ληφθέντι ἄνθρακι ἐκ τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἐπουρανίου θυσιαστηρίου λαβίδι ὑπὸ ἑνὸς τῶν Σαραφίμ· ὃν προσαγαγὼν τῷ στόματι τοῦ προφήτου ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὰς ἀνομίας καὶ τὰ χείλη αὐτοῦ ἐκαθάρισεν[6].

Τίνα δὲ ἀναλίσκουσιν ὁ δαλὸς καὶ ἡ λαμπὰς τοῦ πυρὸς δεξιὰ καὶ εὐώνυμα, καιρὸς εἰπεῖν.

Τὰ αὐτόθεν γνώριμα τῶν ἀσεβημάτων καὶ ἁμαρτημάτων σκαιὰ καὶ εὐώνυμα τυγχάνει· τὰ δ' ὑποδυόμενα ψευδῶς τὴν ἀρετὴν δεξιὰ εἶναι νομίζονται. Ἀμφότερα γοῦν ἀπαγορεύων, ὁ θεῖος λόγος φησίν· «Ὀρθὰς τροχιὰς ποίει σοῖς ποσίν, καὶ τὰς ὁδούς σου κατεύθυνε. Μὴ ἐκκλίνῃς εἰς τὰ δεξιὰ ἢ εἰς τὰ ἀριστερά»[7], μηδὲ εἰς τὰς ὑπερβολὰς μηδὲ ἐλλείψεις· ἀμφότεραι γάρ εἰσι κακίαι.

Τῆς ἐλευθεριότητος — αὕτη δ' ἐστὶν ἡ κοινωνικὴ προαίρεσις — ἐναρέτου οὔσης, εὐώνυμος ἔκκλισίς ἐστιν ἡ φειδωλία, δεξιᾶς νομιζομένης τῆς ἀσωτία⟨ς⟩ ἀναλωτικῆς οὔσης χρημάτων οὐκ ἐφ' οἷς δεῖ κα⟨ὶ⟩ ὡς χρή, ἀλλ' ἐπὶ θήρᾳ ἡδονῶν αἰσχρῶν. Ἐπεὶ τοίνυν καὶ ὁ φειδωλὸς

---

1. Πρβλ. Ματθ. 3,12. 2. Μιχ. 7,1. 3. Μιχ. 7,2-3. 4. Ἱερ. 5,14. 5. Ἡσ. 10,17-18. 6. Πρβλ. Ἡσ. 6,6. 7. Παρμ. 4,26-27.

καὶ ἄσωτος ἐπιτιμητέοι τυγχάνουσιν, ἀμφοτέρων καθάπτεται ὁ δαλὸς τοῦ πυρὸς καὶ ἡ λαμπάς.

Διὰ πλειόνων ἡμῖν ἀποδέδεικται ὡς, μεσοτήτων οὐσῶν τῶν ἀρετῶν, αἱ ἐλλείψεις καὶ ὑπερβολαὶ αὐτῶν κακίαι τυγχάνουσιν, ἐν ᾧ ἐπεγράψαμεν περὶ ἀρετῶν λόγῳ.

916 Τὰ λεχθέντα δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ σχεδὸν περὶ πάντας τοὺς ἀνθρώπους εὑρισκόμενα κύκλῳ πάντων τῶν λαῶν εἶναι εἴρηνται.

Ὅταν τιμωρίας ἀπολαύσωσιν οἱ κύκλῳ τῆς ἁγίας πόλεως λαοί, τὸ τηνικάδε καθ' ἑαυτὴν κατοικηθήσεται, φρουρουμένη ὑπὸ τοῦ οἰκοδομήσαντος καὶ ἐκλεξαμένου, κατὰ τὸ εἰρημένον περὶ τῆς ἀσφαλείας αὐτῆς· «Ὅρη κύκλῳ αὐτῆς, καὶ Κύριος κύκλῳ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ»[1]. Περὶ τῆς τοιαύτης φυλακῆς καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ προφήτῃ φέρεται ὡς παντοκράτωρ «Κύριος ὡς τεῖχος πυρὸς» ἔσται περὶ αὐτήν, ὅπερ ἐν ἀρχῇ τοῦ Ζαχαρίου σεσαφήνισται, κατοικισθείσης τῆς Ἱερουσαλὴμ καθ' ἑαυτήν, φυγαδευθέντων τῶν πολεμικῶς κυκλωσάντων αὐτήν, κατὰ τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ οἰκοῦντος αὐτήν· «Πάντα τὰ ἔθνη ἐκύκλωσάν με, καὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς»[2], καὶ τὰ ἑπόμενα.

Τί δὲ ἁρμονίως ἐπιφέρεται τῷ καθ' ἑαυτὴν κατοικεῖσθαι τὴν ἱερὰν πόλιν ἢ τὸ σῶσαι Κύριον τὰ σκηνώματα τοῦ Ἰούδα ὡς ἐν ἀρχῇ, οὐκ ἄλλα ὄντα τῶν εἰδικῶν ἀρετῶν. Περὶ τούτων τὸ παροιμιῶδες θέσπισμα διαγορεύει· «Σκηναὶ κατορθούντων στήσονται»[3]. Περὶ τοῦ προσόν⟨το⟩ς αὐτοῖς ἐρασμίου, ὁ ὑμνῳδὸς μελῳδεῖ φάσκων· «Ὡς ἀγαπ⟨η⟩τὰ τὰ σκηνώματά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων»[4]. Πῶς γὰρ οὐ ποθητὰ ἑορταζόντων ὄντα πλήρη[ς]; Φωνὴ γὰρ ἀγαλλιάσεως καὶ ἐξομολογήσεως ἦχου ἑορ⟨τα⟩ζόντων οὐχ ἑτέρωθι ᾄδεται ἀλλ' ἐν ταῖς τῶν δικαίων σκηναῖς[5].

Σῴζει δὲ τὰ σκηνώματα τοῦ Ἰούδα ὁ Κύριος ὡς ἐν ἀρχῇ πρὶν κρατήσῃ κακία καὶ δυσσέβεια τῶν ἀνθρώπων. Δυνατὸν σῳζόμενα ὡς ἀπ' ἀρχῆς σκηνώματα εἰπεῖν ἃ περικείμεθα σώματα. **918** Γενήσεται δὲ ἡ σωτηρία ὅταν τὸ φθαρτὸν ἡμῶν σῶμα τὸ ἄτιμον καὶ ἀσθενὲς ἐνδύσηται τὴν ἀφθαρσίαν δόξαν τε καὶ δύναμιν, ἐκ ψυχικοῦ σώματος πνευματικὸν σῶμα γινόμενον[6]. Πολλαχοῦ ἀποδοθέντων σκηνώματα εἶναι τὰς προκοπάς, — ὁδευόντων γὰρ οἰκίαι ταῦτα, — σῴζεται ταῦτα θεόθεν ὡς ἀπ' ἀρχῆς, τῆς τελείας καταστάσεως καὶ ἀρετῆς ἐπιγινομένης.

Ὑπάρξεται τὰ εἰρημένα θεόθεν ἀγαθά, ἵν' ἐν Κυρίῳ καυχωμένου ἑκάστου τῶν σῳζομένων[7], οὐδενὸς ἔτι ἐφ' ἑαυτοῦ βαλλομένου ἀλλ' ἐπὶ τῷ τῶν τελείων ἀγαθῶν αἰτίῳ, τὸ καύχημα τοῦ οἴκου Δαυὶδ μηκέτι μεγαλύνηται μηδὲ τῶν κατοικούντων Ἱερουσαλὴμ ἡ ἔπαρσις, πάντων

---

1. Ψαλ. 124,2. 2. Ψαλ. 117,10. 3. Παρμ. 14,11. 4. Ψαλ. 83,1. 5. Πρβλ. Ψαλ. 41,5. 117,15. 6. Πρβλ. Α' Κορ. 15,42-44. 7. Πρβλ. Α' Κορ. 1,31.

ψαλλόντων· «Ἀγαθὸν πεποιθέναι ἐπὶ Κύριον ἢ πεποιθέναι ἐπ' ἄνθρωπον· ἀγαθὸν ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον ἢ ἐλπίζειν ἐπ' ἄρχοντα»[1].

Ταύτην τὴν ἐν ἀτυφίᾳ παρασκευάζων ἀρετὴν ἐν Ἱερεμίᾳ ὁ Θεὸς ἐντέλλεται· «Μὴ καυχάσθω ὁ σοφὸς ἐπὶ τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ, μηδὲ καυχάσθω ὁ ἰσχυρὸς ἐπὶ τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ, μηδὲ ὁ πλούσιος ἐπὶ τῷ πλούτῳ αὐτοῦ, ἀλλ' ἢ ἐν τούτῳ καυχάσθω ὁ καυχώμενος, ἐπὶ τῷ συνιέναι τὸν Κύριον, ποιεῖν τε κρίμα καὶ ἔλεον ἐν μέσῳ τῆς γῆς»[2]. Τὰ αὐτὰ χαριστηρίως ἀνεφθέγξατο παραδόξως τεκοῦσα ἡ μήτηρ τοῦ Σαμουήλ, μόνον ἐναλλάξασα τὸ «ὁ σοφὸς ἐπὶ τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ», ἀντ' αὐτοῦ π⟨ρ⟩οενέγκασα· «Μὴ καυχάσθω ὁ φρόνιμος ἐπὶ τῇ φρονήσει ⟨α⟩ὐτοῦ»[3].

Πᾶσα ἀπαγορευομένη ἡ καύχησις ψεκτὴ καὶ ἐπιβλαβὴ⟨ς⟩ τυγχάνει, ὡς χ⟨αρά⟩ξαι περὶ ⟨πάν⟩των καθόλου τὸν Ἰάκωβον ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἑαυ⟨τοῦ·⟩ «Πᾶσα καύχησις τοιαύτη πονηρά ἐστιν»[4], αἰσχύνην καὶ ὀν⟨ει⟩δισμὸν ἐπιφέρουσα, ὡς τὸν Ἱερεμίαν ἐλεγκτικώτατα τοῖς ἐναβρυνομένοις λέγειν· «Αἰσχύνεσθε ἀπὸ καυχή920σεως ὑμῶν καὶ ἀπὸ ὀνειδισμοῦ»[5] ὅλην τὴν ἡμέραν. Πρός τινα ἐνεχόμενον τῇ τοιαύτῃ χαυνότητι καὶ φιλοδοξίᾳ ὁ λόγος φησίν· «Τί ἐγκαυχᾷ ἐν κακίᾳ, ὁ δυνατός, ἀνομίαν ὅλην τὴν ἡμέραν;»[6].

Μεγαλύνεται δὲ τὸ καύχημα τοῦ οἴκου Δαυὶδ καὶ ἔπαρσις τῶν κατοικούντων Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ τὸν ἐξ Ἰούδα ἀνατείλαντα Σωτῆρα.

Συμβαίνει δὲ τοῦτο ὅταν οἱ δοκοῦντες εἶναι ἐκκλησιαστικοὶ ἰδίᾳ δυνάμει κατορθοῦν οἴωνται καὶ μὴ χάριτι τοῦ εἰρηκότος· «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πραΰς καὶ ταπεινός εἰμι τῇ καρδίᾳ»[7].

Ζαχ. 12,8. Καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ὑπερασπιεῖ Κύριος ὑπὲρ τῶν κατοικούντων Ἱερουσαλήμ, καὶ ἔσται ὁ ἀσθενῶν ἐν αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὡς οἶκος Δαυίδ, ὁ δὲ οἶκος Δαυὶδ ὡς οἶκος Θεοῦ, ὡς ἄγγελος Κυρίου ἐνώπιον αὐτῶν[8].

Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ γέγονεν τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν χιλιάρχων Ἰούδα, μεγαλοπρεπῶς ὑ⟨περα⟩σπιεῖ ὁ Κύριος τῶν κατοικούντων τὴν Ἱερουσαλήμ, πληρουμένου ἐφ' ἑκάστου αὐτῶν τοῦ εἰρημένου περὶ «τοῦ κατοικοῦντος ἐν βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου»[9]· «Ὅπλῳ κυκλώσει σε ἡ ἀλήθεια αὐτοῦ»[10]. Καὶ ἐν ἄλλῳ ψαλμῷ, ὑπερασπιεῖ Κύριος τῶν φοβουμένων αὐτόν[11], ὡς ἕκαστον λέγειν· «Ὅτι σὺ ὁ ὑπερασπιστής μου, εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου»[12].

Ὑπάρξεται τοῖς κατοικοῦσιν τὴν πνευματικὴν Ἱερουσαλὴμ τὸ ἀναλαβεῖν καὶ ἐνδύσασθαι τὴν τοῦ Θεοῦ πανοπλίαν, ζωσαμένους τὴν

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 117,8-9. 2. Πρβλ. Ἱερ. 9,22-23. 3. Α' Βασ. 2,10. 4. Ἰακ. 4,16. 5. Ἱερ. 12,13. 6. Ψαλ. 51,3. 7. Ματθ. 11,29. 8. Ζαχ. 12,8. 9. Πρβλ. Ψαλ. 90,1. 10. Ψαλ. 90,4. 11. Πρβλ. Παρμ. 30,5. 12. Ψαλ. 30,5-6.

ὀσ⟨φὺ⟩ν ἐν ἀληθείᾳ καὶ τοὺς πόδας ἠσφαλισμέ922νους ἐν ὑποδή⟨μασ⟩ιν ἐν ἑτοιμασίᾳ θεοπρεποῦς εἰρήνης, ἔτι μὴν θώρα⟨κ⟩α δικαιοσύνης ἐνδυσαμένους, ἐπὶ πᾶσιν ἀναλ⟨α⟩βεῖν τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως ἐν ᾧ σβεσθήσεται τὰ πεπυρωμένα βέλη τοῦ πονηροῦ[1].

Τοῦ βασιλέως πάσης τῆς κτίσεως ὑπερμαχοῦντος ἀσπίδι τῇ ἑαυτοῦ τῶν κατοικούντων τὴν μεγαλόπολιν Ἱερουσαλήμ, ἰσχὺς καὶ δύναμις ἔσται, ὡς τὸν ἐν αὐτοῖς πρότερον ἀσθενοῦντα σθένος ἀναλαβεῖν τοῦ οἴκου Δαυίδ, «τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ζῶντος Θεοῦ»[2] ὑπαρχούσης ναοῦ Θεοῦ, ὡς ἕκαστον τῶν ἐκκλησιαστικὴν γνῶσιν καὶ ἀρετὴν ἐχόντων βοᾶν ὑμνῳδίας τρόπῳ· «Ἰσχύς μου καὶ ἡ ὕμνησίς μου Κύριος, καὶ ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν»[3].

Καὶ ἐπεὶ οἱ ταῦτα λέγοντες ἐπὶ γῆς περιπατοῦντες οὐράνιον ἔχουσι πολιτείαν[4], ὅσον οὐδέπω ἰσάγγελοι ἐκ νεκρῶν ἐγειρόμενοι[5], εἰκότως ὁ τοῦ Δαυὶδ οἶκος, τοῦ ἑρμηνευομένου ἱκανοῦ χειρί, Θεοῦ ἄγγελος ἔσται, σχὼν τὴν δωρεὰν καὶ τὴν ὑπεροχὴν πρὸς τοῦ γεννηθέντος ἐκ τῆς ἀχράντου παρθένου Μαρίας, καλουμένου «ἀγγέλου βουλῆς μεγάλης»[6], ὡς ὁ πολλάκις προαναφωνῶν αὐτοῦ τὴν δεῦρο κάθοδον Ἡσαΐας εἶπεν ἐκ προσώπου τοῦ χοροῦ τῶν ἁγίων. «Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν καὶ υἱὸς ἐδόθη καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος»[7].

Ἐπιστατέον τῇ ἀκριβείᾳ τῆς προφητείας φανερούσης ἡμῖν γεγενῆσθαι τὸ ἐκ τῆς Μαρίας βρέφος, τὸν δὲ Υἱὸν δεδόσθαι τὸν ἐκ τῶν κόλπων τοῦ Πατρὸς Μονογενῆ. Οὐ γὰρ ἐδόθη υἱός, μὴ γεννηθέντος ἡμῖν παιδίου κατὰ τοὺς δοκητὰς ἀσεβῶς φρονοῦντας, οὐδ' αὖ γεγέννηται τ⟨ὸ⟩ τέκνον τῆς παρθένου, οὐ δεδω924κότος τοῦ Πατρὸς τὸν Μονογενῆ Υἱόν, κατὰ Παῦλον τὸν Σαμοσατέα καὶ Φωτεινὸν τὸν Γαλάτη⟨ν⟩ καὶ τοὺς π⟨ερὶ α⟩ὐτῶν ὡσαύτως ἀσεβήσαντας Ἀρτεμᾶν καὶ Θεόδοτον.

Ἐκεῖνοι μὲν οὖν ἐξωστρακίσθησαν τῆς Ἐκκλ⟨η⟩σίας πάμπαν ἀσεβεῖς ὀφθέντες· ἡμεῖς δὲ τὸ ἀρχαῖον τῆς τῶν πιστῶν συνόδου κρατοῦντες φρόνημα, ὁμολογοῦμεν τὸν Θεὸν Λόγον ἐπιδεδημηκέναι, τὸν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος καὶ πνεύματος τέλειον ἄνθρωπον ἀνειληφότα.

Ὅτι δὲ ὁ Πατὴρ ἔδωκεν τὸν Υἱὸν ἵνα τεχθῇ τὸ παιδίον, σαφέστατα Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστὴς δηλοῖ αὐτὸν τὸν ἐνανθρωπήσαντα εἰρηκέναι περὶ ἑαυτοῦ· «Οὕτως ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον»[8]. Ταύτην ἔχει τὴν νόησιν τὸ Ῥωμαίοις ἐπισταλὲν ὑπὸ τοῦ χριστοφόρου Παύλου, οὕτως ἔχον· «Ὁ Θεὸς ἀπέστειλεν τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, ἵνα κατακρίνῃ τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί»[9].

Ταῦτα δέ μοι ἀναγκαίως εἴρηται διὰ τὸν προειρημένον Φωτεινὸν

---

1. Πρβλ. Ἐφ. 6,14-17. 2. Α′ Τιμ. 3,15. 3. Ψαλ. 117,14. 4. Πρβλ. Φιλιπ. 3,20. 5. Πρβλ. Ματθ. 22,30. 6. Ἡσ. 2,5. 7. Ἔνθ' ἀν. 8. Ἰω. 3,16. 9. Ρωμ. 8,3.

καὶ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ Μάρκελλον, λέγοντας τὴν σάρκα εἶναι τὸν πεμφθέντα υἱόν, οὐδαμῶς τοῦ Θεοῦ Λόγου Υἱοῦ καλουμένου.

Ἐπὶ πλεῖον ἐν ἄλλοις ἔλεγχος γέγονεν ἡμῖν τῆς ψευδωνύμου γνώσεως αὐτῶν, ὅτε περὶ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, φημὶ δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ, προέκειτο εἰπεῖν.

Δυνατὸν κατὰ θεωρίαν ἄλλην οἶκον τοῦ τῇ χειρὶ ἱκανοῦ δημιουργοῦ τῶν ὅλων ὄντος τὸν ἐκ Μαρίας γεννηθέντα φάναι, **926** ἄγγελον τυγχάνοντα ἐνώπιον τῶν εὐεργετουμένων κατοικούντων τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλήμ· ἄγγελος δὲ ἐνώπιον αὐτῶν γέγονεν φανερῶν τὴν μ⟨ε⟩γάλην τοῦ Θεοῦ βουλήν.

Ζαχ. 12, 9-10. ⟨Καὶ ἔσται ἐ⟩ν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ζητήσω τοῦ ἐξᾶραι πάντα τὰ ἔθνη ⟨τὰ⟩ ἐπερχόμενα ἐπὶ Ἱερουσαλήμ. Καὶ ἐκχεῶ ἐπὶ τὸν οἶ⟨κον⟩ Δαυὶδ καὶ ⟨ἐπὶ⟩ τοὺς κατοικοῦντας Ἱερουσαλὴμ πνεῦμα χάριτος καὶ οἰκτιρμοῦ[1].

⟨Ἐν τῇ ἡ⟩μέρᾳ τῇ ἐγγισάσῃ μετὰ ⟨τ⟩ὸ προκόψαι τὴν τῆς ἀγνοίας καὶ κακίας νύκτα, περὶ ἧς ὁ Ἀπόστολος γράφει λέγων· «Ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγισεν· ⟨ὡ⟩ς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν»[2], ὁ εὐεργέτης Κύριος ζητεῖ ἐξᾶραι πάντα τὰ ἔθνη τὰ ἐπερχόμενα στασιώδει καὶ π⟨ολ⟩εμικῷ τρόπῳ ἐπὶ τὴν πόλιν τοῦ μεγάλου βασιλέως Ἱερ⟨οσ⟩όλυμα[3], αὕτη δ' ἐστὶν ἡ Ἱερουσαλήμ. Ζητεῖ δὲ ἐξᾶραι τὰ ἔθνη πάντα τὰ ἀλλοτριωθέντα τῆς ἀληθείας τε καὶ θεοσεβείας, οὐχ ὥστε μηκέτ' ὑπάρχειν τοὺς ἀνθρώπους — ἀδύνατον γάρ, — ἀλλ' ἵνα μηκέτ' ὦσιν κακοὶ καὶ πονηροί. Εἰ γὰρ ἄρδην ἀπολέσαι τὴν ἀνθρωπότητα ἠβούλετο, οὐκ ἐζήτει τοῦτο ποιῆσαι, δυνάμενος ἄφνω τὸ πᾶν εἰς τὸ μὴ ὂν καταστρέψαι. Εἰ γὰρ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ ε⟨ἶ⟩ναι ἠγίοχεν καὶ ἐκάλεσεν τὰ ὄντα, πολλῷ πλέον ἀνατρέψαι τῆς ὑπάρξεως αὐτὰ οἷός τε ἦν, ἀλλ' οὐ θελητὸν αὐτῷ τ⟨ο⟩ῦτο. **928** Εἴρηται γοῦν περὶ αὐτοῦ παρὰ τοῦ πανσόφου Σαλωμῶν⟨το⟩ς· «Ἔκτισεν εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα, καὶ σωτήριοι αἱ γενέσε⟨ις⟩ τοῦ κόσμου· οὐκ ἔστιν ἐν αὐταῖς φάρμακον ὀλέθρου»[4].

Ὥσπερ γὰρ ἐληλυθὼς ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ ἡμῶν ζητῆσαι τὸ ἀπολω⟨λ⟩ὸς γένος ἡμῶν, ἔσωσεν αὐτό, οὕτως ζητῶν ἐξᾶραι πάντα τὰ ἔθνη τὰ τῇ Ἱερουσαλὴμ ἐπερχόμενα, σῴζει αὐτά, ἀφανίσας τὰ αἴτια τῆς ὑπαρξάσης αὐτοῖς βλάβης ἐξ ἀθεμίτων πράξεων καὶ φρονημάτων ἀλλοκότων, ὥστ' εἰρήνης κρατ⟨ησ⟩άσης μηκέτι ἐπέρχεσθαι τῇ θείᾳ Ἱερουσαλὴμ τὰ ἔθνη, ἀποβαλόντα τὸν στασιώδη τρόπον κα⟨ὶ τὴν⟩ φιλοπόλεμον γνώμην.

---

1. Ζαχ. 12,9-10. 2. Ρωμ. 13,12. 3. Πρβλ. Ματθ. 5,35. 4. Σ. Σολ. 1,14.

Σημαίνει δὲ τὸ ἐπελθεῖν ῥῆμα ὡς ⟨ἐχθ⟩ροὶ καὶ ἀλλότριοι τυγχάνουσιν οἱ ἐπιβαίνοντες, ὡς τὸ παροιμι⟨ῶ⟩δες λόγιόν φησιν τῷ εἰρηνικῶς διάγοντι· «Ἡνίκα ἐὰν καθεύδῃς, ἡδέως ὑπνώσεις, καὶ οὐ φοβηθήσει ὁρμὰς ἀσεβῶν ἐπερχομένας»[1].

Ὅτι δὲ ἡ ἔξαρσις τῶν ἐθνῶν ἡ ζητουμένη ὑπὸ τοῦ προνοητοῦ τῶν ὅλων Σωτῆρος τελεῖται, ἐπενήνεκται ὡς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ προδηλωθείσῃ ἐκχεῖ ὁ τὰ ἀγαθὰ ἐπαγγελλόμενος ἐπὶ τὸν οἶκον Δαυὶδ καὶ τοὺς οἰκοῦν⟨τα⟩ς Ἰερουσαλὴμ πνεῦμα χάριτος καὶ οἰκτιρμοῦ, ἅτε «Πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν»[2] ὑ⟨π⟩άρχων καὶ δοτὴρ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τοῦτο γὰρ ἐκ τῶν θεοπνεύστω⟨ν ἀ⟩ποδείκνυται Γραφῶν. Περὶ γὰρ τῆς δωρεᾶς ταύτης, ὁ μὲν Παῦλ⟨ο⟩ς γράφει· «Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ ⟨Πνεύ⟩ματος Ἁγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν»[3]. Σαλωμὼν δὲ ἐν τῇ κατ' αὐτὸν Σο⟨φί⟩ᾳ φησίν· «Τὰ ἐν οὐρανοῖς τίς ἐξιχνιάσει, εἰ μὴ σὺ ἔδωκας σ⟨οφ⟩ίαν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιόν σου ἔπεμψας ἀπὸ ὑψίστων; Καὶ οὕτ⟨ω⟩ διωρθώθησαν αἱ τρίβοι τῶν **930** ἐπὶ γῆς, καὶ τὰ ἀρεστά σοι ἐδιδάχ⟨θ⟩ησαν ἄνθρωποι»[4]. Καὶ ὁ χορηγὸς δὲ τοῦ Πνεύματος αὐτὸς ἐν Ἡσαΐᾳ πρός τ⟨ι⟩νά φησιν· «Ἔδωκα τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ σέ», καὶ πάλιν περὶ τοῦ τοιούτου ἑτέροις λέγει· «Ἔδωκα τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν»[5].

Τὴν δαψιλῆ δωρεὰν φανερῶν ὁ ὀρέγων φησίν· «Ἐκχεῶ πνεῦμα χάριτος καὶ οἰκτιρ⟨μο⟩ῦ»[6], ὡς καὶ ἐξ ἑτέρων ῥητῶν ἔστι μαθεῖν· λέγων γὰρ ὁ Θεός· «Ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα»[7], τὴν πλουσίαν δόσιν σημαί⟨νει⟩, ὡς καὶ τό· «Ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν»[8].

Παρίσταται ἐξ ἀποστολικῆς φω⟨ν⟩ῆς τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος τὸ Ἅγιον ⟨ε⟩ἶναι, οὕτω γραφείσης· «Ἀθετήσας τις νόμον Μωϋσέως χω⟨ρ⟩ὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶ καὶ τρισὶν μάρτυσιν ἀποθνήσκει· πόσῳ δοκεῖτε χεί⟨ρον⟩ος ἀξιω⟨θ⟩ήσεται τιμωρίας ὁ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας ἐν ᾧ ἡγιάσθη»[9]. Συνᾴδει τῷ χάριτος εἶναι Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καὶ τὸ ἐν ἑτέρᾳ λέξει τοῦ Ἀποστόλου φερόμενον οὕτως· «Διαιρέσεις χαρισμάτων εἰσί, τὸ δὲ αὐτὸ Πνεῦμα»[10], καὶ ἔτι· «Τῷ μὲν γὰρ δίδοται διὰ τοῦ Πνεύματος λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως, ἑτέρῳ πίστις ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι»[11], καὶ τὰ κατηριθμημένα ἑξῆς διάφορα χαρίσματα.

Τὸ τῆς χάριτος Πνεῦμα καὶ οἰκτιρμοῦ ἐστιν, χορηγούμενον ὑπὸ «τοῦ Πατρὸς τῶν οἰκτιρμῶν»[12]. Εἴρηται εἰς τοῦτο **932** τὸ ῥητὸν ἐν ὑπομνήμασιν ἄλλοις ὡς Πατὴρ οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ ⟨δοτὴρ⟩ τοῦ Ἁγίου Πνεύματός ἐστιν ὁ τῶν ὅλων Θεός.

---

1. Πρβλ. Παρμ. 3,24-25. 2. Β' Κορ. 1,3. 3. Ρωμ. 5,5. 4. Σ. Σολ. 9,16-18. 5. Ἡσ. 42,1. 6. Ζαχ. 12,10. 7. Ἰωὴλ 3,1. 8. Ρωμ. 5,5. 9. Ἑβρ. 10,28-29. 10. Α' Κορ. 12,4. 11. Α' Κορ. 12,8-9. 12. Β' Κορ. 1,3.

καὶ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ Μάρκελλον, λέγοντας τὴν σάρκα εἶναι τὸν πεμφθέντα υἱόν, οὐδαμῶς τοῦ Θεοῦ Λόγου Υἱοῦ καλουμένου.

Ἐπὶ πλεῖον ἐν ἄλλοις ἔλεγχος γέγονεν ἡμῖν τῆς ψευδωνύμου γνώσεως αὐτῶν, ὅτε περὶ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, φημὶ δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ, προέκειτο εἰπεῖν.

Δυνατὸν κατὰ θεωρίαν ἄλλην οἶκον τοῦ τῇ χειρὶ ἱκανοῦ δημιουργοῦ τῶν ὅλων ὄντος τὸν ἐκ Μαρίας γεννηθέντα φάναι, **926** ἄγγελον τυγχάνοντα ἐνώπιον τῶν εὐεργετουμένων κατοικούντων τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλήμ· ἄγγελος δὲ ἐνώπιον αὐτῶν γέγονεν φανερῶν τὴν μ⟨ε⟩γάλην τοῦ Θεοῦ βουλήν.

Ζαχ. 12, 9-10. ⟨Καὶ ἔσται ἐ⟩ν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ζητήσω τοῦ ἐξᾶραι πάντα τὰ ἔθνη ⟨τὰ⟩ ἐπερχόμενα ἐπὶ Ἱερουσαλήμ. Καὶ ἐκχεῶ ἐπὶ τὸν οἶ⟨κον⟩ Δαυὶδ καὶ ⟨ἐπὶ⟩ τοὺς κατοικοῦντας Ἱερουσαλὴμ πνεῦμα χάριτος καὶ οἰκτιρμοῦ[1].

⟨Ἐν τῇ ἡ⟩μέρᾳ τῇ ἐγγισάσῃ μετὰ ⟨τ⟩ὸ προκόψαι τὴν τῆς ἀγνοίας καὶ κακίας νύκτα, περὶ ἧς ὁ Ἀπόστολος γράφει λέγων· «Ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγισεν· ⟨ὡ⟩ς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν»[2], ὁ εὐεργέτης Κύριος ζητεῖ ἐξᾶραι πάντα τὰ ἔθνη τὰ ἐπερχόμενα στασιώδει καὶ π⟨ολ⟩εμικῷ τρόπῳ ἐπὶ τὴν πόλιν τοῦ μεγάλου βασιλέως Ἱερ⟨οσ⟩όλυμα[3], αὕτη δ' ἐστὶν ἡ Ἱερουσαλήμ. Ζητεῖ δὲ ἐξᾶραι τὰ ἔθνη πάντα τὰ ἀλλοτριωθέντα τῆς ἀληθείας τε καὶ θεοσεβείας, οὐχ ὥστε μηκέτ' ὑπάρχειν τοὺς ἀνθρώπους — ἀδύνατον γάρ, — ἀλλ' ἵνα μηκέτ' ὦσιν κακοὶ καὶ πονηροί. Εἰ γὰρ ἄρδην ἀπολέσαι τὴν ἀνθρωπότητα ἠβούλετο, οὐκ ἐζήτει τοῦτο ποιῆσαι, δυνάμενος ἄφνω τὸ πᾶν εἰς τὸ μὴ ὂν καταστρέψαι. Εἰ γὰρ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ ε⟨ἶ⟩ναι ἠγίοχεν καὶ ἐκάλεσεν τὰ ὄντα, πολλῷ πλέον ἀνατρέψαι τῆς ὑπάρξεως αὐτὰ οἷός τε ἦν, ἀλλ' οὐ θελητὸν αὐτῷ τ⟨ο⟩ῦτο. **928** Εἴρηται γοῦν περὶ αὐτοῦ παρὰ τοῦ πανσόφου Σαλωμῶν⟨το⟩ς· «Ἔκτισεν εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα, καὶ σωτήριοι αἱ γενέσε⟨ις⟩ τοῦ κόσμου· οὐκ ἔστιν ἐν αὐταῖς φάρμακον ὀλέθρου»[4].

Ὥσπερ γὰρ ἐληλυθὼς ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ ἡμῶν ζητῆσαι τὸ ἀπολω⟨λ⟩ὸς γένος ἡμῶν, ἔσωσεν αὐτό, οὕτως ζητῶν ἐξᾶραι πάντα τὰ ἔθνη τὰ τῇ Ἱερουσαλὴμ ἐπερχόμενα, σῴζει αὐτά, ἀφανίσας τὰ αἴτια τῆς ὑπαρξάσης αὐτοῖς βλάβης ἐξ ἀθεμίτων πράξεων καὶ φρονημάτων ἀλλοκότων, ὥστ' εἰρήνης κρατ⟨ησ⟩άσης μηκέτι ἐπέρχεσθαι τῇ θείᾳ Ἱερουσαλὴμ τὰ ἔθνη, ἀποβαλόντα τὸν στασιώδη τρόπον κα⟨ὶ τὴν⟩ φιλοπόλεμον γνώμην.

---

1. Ζαχ. 12,9-10. 2. Ρωμ. 13,12. 3. Πρβλ. Ματθ. 5,35. 4. Σ. Σολ. 1,14.

Σημαίνει δὲ τὸ ἐπελθεῖν ῥῆμα ὡς ⟨ἐχθ⟩ροὶ καὶ ἀλλότριοι τυγχάνουσιν οἱ ἐπιβαίνοντες, ὡς τὸ παροιμι⟨ῶ⟩δες λόγιόν φησιν τῷ εἰρηνικῶς διάγοντι· «Ἡνίκα ἐὰν καθεύδῃς, ἡδέως ὑπνώσεις, καὶ οὐ φοβηθήσει ὁρμὰς ἀσεβῶν ἐπερχομένας»[1].

Ὅτι δὲ ἡ ἔξαρσις τῶν ἐθνῶν ἡ ζητουμένη ὑπὸ τοῦ προνοητοῦ τῶν ὅλων Σωτῆρος τελεῖται, ἐπενήνεκται ὡς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ προδηλωθείσῃ ἐκεῖ ὁ τὰ ἀγαθὰ ἐπαγγελλόμενος ἐπὶ τὸν οἶκον Δαυὶδ καὶ τοὺς οἰκοῦν⟨τα⟩ς Ἰερουσαλὴμ πνεῦμα χάριτος καὶ οἰκτιρμοῦ, ἅτε «Πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν»[2] ὑ⟨π⟩άρχων καὶ δοτὴρ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τοῦτο γὰρ ἐκ τῶν θεοπνεύστω⟨ν ἀ⟩ποδείκνυται Γραφῶν. Περὶ γὰρ τῆς δωρεᾶς ταύτης, ὁ μὲν Παῦλ⟨ο⟩ς γράφει· «Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ ⟨Πνεύ⟩ματος Ἁγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν»[3]. Σαλωμὼν δὲ ἐν τῇ κατ' αὐτὸν Σο⟨φί⟩ᾳ φησίν· «Τὰ ἐν οὐρανοῖς τίς ἐξιχνιάσει, εἰ μὴ σὺ ἔδωκας σ⟨οφ⟩ίαν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιόν σου ἔπεμψας ἀπὸ ὑψίστων; Καὶ οὕτ⟨ω⟩ διωρθώθησαν αἱ τρίβοι τῶν **930** ἐπὶ γῆς, καὶ τὰ ἀρεστά σοι ἐδιδάχ⟨θ⟩ησαν ἄνθρωποι»[4]. Καὶ ὁ χορηγὸς δὲ τοῦ Πνεύματος αὐτὸς ἐν Ἡσαΐᾳ πρός τ⟨ι⟩νά φησιν· «Ἔδωκα τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ σέ», καὶ πάλιν περὶ τοῦ τοιούτου ἑτέροις λέγει· «Ἔδωκα τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν»[5].

Τὴν δαψιλῆ δωρεὰν φανερῶν ὁ ὀρέγων φησίν· «Ἐκχεῶ πνεῦμα χάριτος καὶ οἰκτιρ⟨μο⟩ῦ»[6], ὡς καὶ ἐξ ἑτέρων ῥητῶν ἔστι μαθεῖν· λέγων γὰρ ὁ Θεός· «Ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα»[7], τὴν πλουσίαν δόσιν σημαί⟨νει⟩, ὡς καὶ τό· «Ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν»[8].

Παρίσταται ἐξ ἀποστολικῆς φω⟨ν⟩ῆς τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος τὸ Ἅγιον ⟨ε⟩ἶναι, οὕτω γραφείσης· «Ἀθετήσας τις νόμον Μωϋσέως χω⟨ρ⟩ὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶ καὶ τρισὶν μάρτυσιν ἀποθνήσκει· πόσῳ δοκεῖτε χεί⟨ρον⟩ος ἀξιω⟨θ⟩ήσεται τιμωρίας ὁ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας ἐν ᾧ ἡγιάσθη»[9]. Συνάδει τῷ χάριτος εἶναι Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καὶ τὸ ἐν ἑτέρᾳ λέξει τοῦ Ἀποστόλου φερόμενον οὕτως· «Διαιρέσεις χαρισμάτων εἰσί, τὸ δὲ αὐτὸ Πνεῦμα»[10], καὶ ἔτι· «Τῷ μὲν γὰρ δίδοται διὰ τοῦ Πνεύματος λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως, ἑτέρῳ πίστις ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι»[11], καὶ τὰ κατηριθμημένα ἑξῆς διάφορα χαρίσματα.

Τὸ τῆς χάριτος Πνεῦμα καὶ οἰκτιρμοῦ ἐστιν, χορηγούμενον ὑπὸ «τοῦ Πατρὸς τῶν οἰκτιρμῶν»[12]. Εἴρηται εἰς τοῦτο **932** τὸ ῥητὸν ἐν ὑπομνήμασιν ἄλλοις ὡς Πατὴρ οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ ⟨δοτὴρ⟩ τοῦ Ἁγίου Πνεύματός ἐστιν ὁ τῶν ὅλων Θεός.

---

1. Πρβλ. Παρμ. 3,24-25. 2. Β' Κορ. 1,3. 3. Ρωμ. 5,5. 4. Σ. Σολ. 9,16-18. 5. Ἡσ. 42,1. 6. Ζαχ. 12,10. 7. Ἰωὴλ 3,1. 8. Ρωμ. 5,5. 9. Ἑβρ. 10,28-29. 10. Α' Κορ. 12,4. 11. Α' Κορ. 12,8-9. 12. Β' Κορ. 1,3.

Γνόντες ἐκ τοῦ γεγραμμένου τίς ὁ δαψιλῶς διδοὺς τὸ χάριτος καὶ οἰκτιρμῶν Πνεῦμα, ἀκολούθως εἰσόμεθα τίς ὁ τοῦ Δαυὶδ οἶκος καὶ οἱ τὴν 'Ιερουσαλὴμ κατοικοῦντες. Δύναται ἀμφότερα τὴν 'Εκκλησίαν δηλοῦν ὑπ⟨άρ⟩χουσαν καὶ 'Ιερουσαλὴμ καὶ τοῦ Δαυὶδ οἶκον ὡς ἔναγχος ἐσαφηνίσθη.

Ζαχ. 12, 10. Καὶ ἐπιβλέψονται πρός με ἀνθ' ὧν κατωρχήσαντο, καὶ κόψονται ἐπ' αὐτοὺς κοπετὸν ὡς ἐπ' ἀγ⟨α⟩πητὸν καὶ ὀδυνηθήσονται ὀδύνην ὡσεὶ ἐπὶ πρωτοτ⟨ό⟩κῳ[1].

⟨Δυ⟩σπραγίᾳ μεγάλῃ ὑποπεσόντες οἱ κυριοκτονήσαντες 'Ιουδαῖοι ἐπιτεταμένως κοπετῷ καὶ ὀδύνῃ κεκράτηνται, οἷα ὡς **934** ἐπὶ τεθνηκότι ἀγαπητῷ κοπτόμενοι καὶ ἐπὶ πρωτοτόκῳ υἱῷ ὀδυνώμενοι, «φθασάσης ἐπ' αὐτοὺς τῆς ὀργῆς εἰς τέλος»[2], ὡς κατασκαφῆναι τὴν πατρίδα αὐτῶν καὶ αὐτοὺς ἐξανδραποδισθέντας ἀλήτας ἐν πάσῃ ⟨τ⟩ῇ γῇ γενέσθαι.

Ὅτι δὲ τούτοις ὑπεβλήθησαν ψήφῳ τῆς ⟨π⟩ρονοίας τοῦ Θεοῦ διὰ ἄγος ὃ εἰργάσα⟨ν⟩το σταυρῷ τὸν πάντων Σωτῆρα ὑποβαλόντες, ἐξ αὐτοῦ το⟨ῦ προ⟩κειμένου ἔστιν μαθεῖν. Ὁ παθὼν γὰρ ὑπ' αὐτῶν φησιν· «'Επιβ⟨λέ⟩ψονται ἐπ' ἐμὲ ἀνθ' ὧν κατωρχήσαντο»[3]. Ἦ οὐκ ὠρχοῦντο ⟨ἀ⟩σεβῶς τε καὶ ἀνοσίως ὅτε ἐξηρτημένου τοῦ 'Ιησοῦ τοῦ σκόλοπος χλευάζοντες ἔφασκον· «Οὐὰ ὁ καταλύων τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ κ⟨αὶ⟩ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἐγείρων αὐτόν. Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι»[4]. «Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ;»[5].

Ταῦτα καὶ ἕτερα ἄλλα ἐπικερτομούντων τῶν ἀλιτηρίων, πεπληρῶσθαι ὁ Εὐαγγελιστὴς γράφει τὴν οὕτως ἔχουσαν προφητείαν· «Ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν»[6], τὴν αὐτὴν οὖσαν μόναις λέξεσιν διαφέρουσαν τῇ· «'Επιβλέψονται πρός με ἀνθ' ὧν κατωρχήσαντο»[7]. Φασὶν γὰρ οἱ τὴν ἑβραϊκὴν διάλεκτον ἠκριβωκότες ὅτι ἡ ἐκκειμένη τοῦ Ζαχαρίου φωνὴ εἰς τὴν εὐαγγελικὴν μετελήμφθη, ἤτοι τοῦ εὐαγγελιστοῦ μετενεγκόντος αὐτήν, ἑβραῖος γὰρ ἦν, ἢ ἀπὸ ἑτέρου ἑρμηνεύοντος παραλαβόντος αὐτὴν ἤτοι τοῦ 'Ακύλου ἢ Θεοδοτίωνος ἤ τινος ἄλλου εἰς ἑλλάδα φωνὴν μετενεγκόντος τὴν ἑβραϊκὴν λέξιν.

936 Προήχθημεν δὲ ταῦτα εἰπεῖν διὰ τό τινας ζητεῖν ποῦ τῶν προφητῶν εἴρηται τό· «Ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν»[8], οὐδαμοῦ τῶν δημοσιευμένων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εὑρισκομένου.

Πιθανῶς πιστε⟨ύ⟩ει ἐπ' ἀγαπητῷ τὸν κοπετὸν καὶ ἐπὶ πρωτοτόκῳ τὴν ὀδύνην εἶναι τῶν κυριοκτονησάντων, ἐπείπερ ἐπῆλθεν αὐτοῖς τὰ ἀνιαρὰ ἀποκτείνασι τὸν 'Ιησοῦν, πρωτότοκον Υἱὸν ὄντα καὶ ἀγαπητόν.

Τεθεώρηται πολλάκις ὡς δύο σημαίνει τὸ ἀγαπητός, τόν τε ἄξιον τοῦ ἀγαπᾶσθαι καὶ τὸν Μονογενῆ Υἱόν. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἀμφότερα

---

1. Ζαχ. 12,10. 2. Πρβλ. Α' Θεσ. 2,16. 3. Ζαχ. 12,10. 4. Μάρκ. 15,29-31. 5. Ματθ. 27,40. 6. 'Ιω. 19,37. 7. Ζαχ. 12,10. 8. 'Ιω. 19,37.

Ἰησοῦ τῷ Χριστῷ, Υἱῷ ἀγάπης ὄντι, δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ, περὶ οὗ γέγραπται· «Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν»[1], ἀλλὰ καὶ μονογενεῖ, καὶ ἐκ τοῦ Πατρὸς γὰρ μόνος Υἱὸς μονογενής ἐστιν καὶ ἐκ τῆς ἁγίας π⟨αρθέ⟩νου Μαρίας.

Ζαχ. 12, 11-14. Ἐν τῇ ἡ⟨μέ⟩ρᾳ ἐκείνῃ μεγαλυνθήσεται ὁ κοπετὸς ἐν Ἰερουσαλὴμ ὡς κοπετὸς ⟨ῥοῶ⟩νος ἐν πεδίῳ ἐκκοπτομένου, καὶ κόψεται ἡ γῆ κατὰ φυλὰς ⟨φυ⟩λάς, φυλὴ καθ' ἑαυτὴν καὶ γυναῖκες αὐτῶν καθ' ἑαυτάς, φυλὴ οἴκου Δαυὶδ καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν καθ' ἑαυτάς, φυλὴ οἴκου Νάθαν καθ' ἑαυτὴν καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν καθ' ἑαυτάς, φυλὴ οἴκου Λευὶ καθ' ἑαυτὴν καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν καθ' ἑαυτάς, φυλὴ τοῦ Συμεὼν καθ' ἑαυτὴν καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν καθ' ἑαυτάς, πᾶσαι αἱ φυλαὶ αἱ ὑπολελειμμέναι φυλὴ καθ' ἑαυτὴν καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν καθ' ἑαυτάς[2].

938 Τὰ κατ' ἀλληγορίαν δένδρα ὀνομαζόμενα ἐν τῇ γραφῇ αὐτεξούσια ὄντα, ὁτὲ μὲν ἀγαθὸν καρπὸν φέρει προαιρετικῶς, ὁτὲ δὲ δηλητήριον καὶ βλαβερόν. Ἀμέλει γοῦν ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαός, φυτευθεὶς ὑπὸ Θεοῦ «ἄμπελος καρποφόρος πᾶσα ἀληθινή, στραφεὶς ἄμπελος πικρίας»[3] γέγονεν, ὡς λοιπὸν ἐκκοπῆς ἄξιος γεγονέναι, ἐπείπερ «σταφυλὴν χολῆς καὶ βότρυν πικρίας»[4] ἤγαγεν, κατὰ τὸ γεγραμμένον· «Πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καλὸν καρπὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται»[5].

Ὥσπερ τοίνυν ἡ καλῶν καρπῶν οἰστικὴ ἄμπελος μετέβαλεν εἰς τὸ χειρίστους καρποὺς φέρειν, οὕτως τὰ τῆς ῥοιᾶς φυτὰ ἐξ ἀγαθῶν πονηρὰ γεγενημένα κοπετὸν ὑπέστησαν ἐκκοπτόμενα, ὡς ἡ παροῦσα λέξις φανεροῖ. Λέγεται γοῦν περὶ φυτῶν ἡμέρων καρπὸν ἐδώδιμον φερόντων ἐν τῷ Ἄσματι τῶν Ἀσμάτων ὑπὸ τοῦ νυμφίου Χριστοῦ· «Κατέβην ἰδεῖν ἐν γενήματι τοῦ χειμάρρου, ἰδεῖν εἰ ἤνθησεν ἡ ἄμπελος, εἰ ἤνθησαν αἱ ῥοιαί»[6]. Καταβὰς γὰρ εἰς τὸν πειρασμὸν τοῦ βίου, χείμαρρον κατὰ ἀναγωγὴν ὀνομαζόμενον, εἶδεν τὴν ἄμπελον καὶ τὰς ῥοιὰς ἀρχὴν καρποφορίας ἐχούσας, ἡ διὰ τοῦ ἄνθους σημαί⟨νε⟩ται. Μετὰ τὴν ἄνθην, τελείου καρποῦ ἀποδειχθέν⟨το⟩ς, πόθον ἔσχεν ἡ τοῦ Λόγου νύμφη, ἡ νυμφοστοληθεῖσα αὐτῷ Ἐ⟨κκλ⟩ησία, ἐμφορηθῆναι οὗ παρέχει ὁ νυμφίος πώματος. Διό φησιν ⟨αὐ⟩τῷ· «Ποτιεῖς με ἀπὸ οἴνου τοῦ μυρεψικοῦ, ἀπὸ νάματος ῥ⟨οῶν⟩ μου»[7]. Τὸ τῶν ῥοῶν νᾶμα οὐ μόνον δίψος θεραπεύει, ἀλλὰ καὶ ὡς βοήθημα προσφερόμενον βελτιοῖ τὸν μεταλαμβάνοντα.

---

1. Α' Ἰω. 4,8. 2. Ζαχ. 12,11-14. 3. Πρβλ. Ἱερ. 2,21-22. 4. Δευτ. 32,32. 5. Ματθ. 3,10. 6. Ἄσμ. 6,11. 7. Ἄσμ. 8,2.

Ὁ καρπὸς τούτου τοῦ φυτοῦ, ὑπὸ τὸ λέπος κείμενος, πολλὴν σύνθεσιν τεταγμένην ἔχει εὐρύθμως καὶ κατὰ ἁρμονίαν πεπυκνωμένος, ὡς τὸν νυμφίον φάναι πρὸς τὴν σύνοικον· «Ὡς λέπυρον ῥόας μῆλόν σου, νύμφη»[1], ἐμφαινομένου ἐν σοὶ τοῦ ἐξ **940** αἰδοῦς ἐρυθροῦ καὶ τοῦ ὑπὸ τὸ λέπος καρποῦ πολλὴν τάξιν καὶ σύνθεσιν ἔχοντος.

Τὰ οὕτως ἐρμηνευθέντα δένδρα τραπέντα ῥᾳθυμίᾳ τῇ ἑαυτῶν ἐκκόπτεται, κειμένης «τῆς ἀξίνης πρὸς τὴν ῥίζαν αὐτῶν»[2], παραπλησίως ταῖς ἀμπέλοις ταῖς καρπὸν μὴ φερούσαις ἐπαινετόν τε καὶ ὠφέλιμον, ὡς τὸν Σωτῆρα εἰπεῖν· «Πᾶν κλῆμα μὴ μένον ἐν ἐμοὶ ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται»[3].

Οὐκ ἀλλαχόθι δὲ μεγαλυνθήσεται ὁ κοπετὸς τοῦ ῥοῶνος ἢ ἐν πεδίῳ ἐκκοπτομένου. Ὑπάρξαντος τούτου τοῦ ἐπιζημίου, κόψονται αἱ φυλαὶ τῆς γῆς μετὰ θρήνου καὶ ὀλοφυρμοῦ ἐπὶ τῇ εἰς κακίαν μεταβολῇ τῶν ῥοϊνων φυτῶν.

Ὁμωνύμως δὲ λημπτέον τὸν κοπετόν, ὑφισταμένων αὐτὸν τῶν δένδρων ἐκτμηθέντων τῶν ἰδίων ῥιζῶν, τῶν φυλῶν τῆς γῆς ἑτέρως κοπτομένων, κατὰ τοῦ στήθους τὰς χεῖρας μετὰ πληγῆς φερουσῶν.

Πράττεσθαι τοῦτο προστάττει ὁ λόγος, ἀποσχοινισθεισῶν τῶν γυναικῶν τῶν ἀνδρῶν· ἀσυμπαθὲς γὰρ ἦν, καὶ μὴ αἰσθομένων τοῦ κατέχοντος δεινοῦ, τὸ συνευνάζεσθαι τοὺς συμβιοῦντας ἐπ⟨ὶ δι⟩αδοχῇ τέκνων ἐπηρτημένης ἀπειλῆς, ὅτε προσευχῆς ὁ ⟨και⟩ρὸς ὑπάρχει. Καὶ χωρὶς δὲ ἐπικειμένου χόλου εἴργει τὰς συνό⟨δου⟩ς τὰς ἀνδρῶν πρὸς γυναῖκας ἐν τοῖς καιροῖς τῶν προσευχῶν ὁ χριστοφόρος Ἀπόστολος, γράφων τοῖς ἐν συζυγίαις τότε μάλιστα ἀνέχειν ἑαυτοὺς ἀπὸ μίξεων γαμηλίων ὅτε εὔχεσθαι καὶ παρακαλεῖν Θεὸν δεῖ, λέγων· «Ἀποστερεῖτε ἀλλήλους πρὸς καιρόν», τῆς συνήθους εὐνῆς δηλονότι, «ἵνα σχολάσητε τῇ προσευχῇ»[4]. Εἰ τοίνυν τοῦτο πράττεται ἁγνείας ἕνεκα καὶ ἐν ὥρᾳ ὅτε μηδὲν ἐπίκειται φοβερόν, πολλῷ μᾶλλον σπουδαζέσθω ἡ ἁγνεία κινδύνου ἐπικειμένου.

942 Πεφρόντισται γὰρ τοῦτο καὶ ἐν τῇ πρὸ τοῦ Σωτῆρος ἐπιδημίας διδασκαλίᾳ. Αὐτίκα γοῦν πολεμικῶς ἐπικειμένων τῶν ἐθνῶν κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ ἐπὶ τῷ διαρπάσαι καὶ αἰχμαλωτίσαι, παρακελεύεται ὁ θεῖος λόγος ἁσιτίᾳ καὶ σωφροσύνῃ σχολάσαι τοὺς ὑποκειμένους τῇ ἐφόδῳ τῶν ἐχθρῶν, φήσας· «Ἁγιάσατε νηστείαν, κηρύξατε θεραπείαν»[5], καὶ μεθ' ἕτερα· «Ἐξελθάτω νυμφίος ἐκ τοῦ κοιτῶνος αὐτοῦ καὶ νύμφη ἐκ τοῦ παστοῦ αὐτῆς. Ἀνὰ μέσον τῆς κρηπῖδος τοῦ θυσιαστηρίου κλαύσονται οἱ ἱερεῖς καὶ ἐροῦσιν· Φεῖσαι, Κύριε, τοῦ λαοῦ σου καὶ μὴ δῷς τὴν κληρονομίαν σου εἰς ὄνειδος τοῦ κατάρξαι αὐτῶν ἔθνη, μήποτε εἴπωσι τὰ ἔθνη· Ποῦ ἐστιν ὁ Θεὸς αὐτῶν;»[6]. Καὶ ὅρα ὡς ἀπᾴδον ἦν καὶ ἀνάρμοστον ἐν τῷ αὐτῷ κοιτῶνι καὶ παστῷ διατρίβειν

---

1. Ἆσμ. 4,3. 2. Ματθ. 3,10. 3. Πρβλ. Ἰω. 15,2. 5,6. 4. Α' Κορ. 7,5. 5. Ἰωὴλ 2,15. 6. Ἰωὴλ 2,16-17.

τοὺς συνοικοῦντας ἀνιαρῶν προσδοκωμένων, τῶν ἱερέων ἀνὰ μέσον τῆς κρηπῖδος τοῦ θυσιαστηρίου ὀλοφυρομένων.

Σύμφωνα ταύτῃ τῇ προφητείᾳ καὶ ἐν παλαιᾷ ἱστορίᾳ διαγορεύεται· κατασκευασθείσης γὰρ ὑπὸ τοῦ Νῶε κατὰ πρόσταξιν τοῦ πάντων κηδομένου κιβωτοῦ διὰ φοβερὰν ἐπομβρίαν ἵνα Νῶε καὶ ὁ ⟨οἶ⟩κος αὐτοῦ ἔξω πάσης βλάβης φυλαχθῶσιν, ἐπικειμένης ἤδη τῆς τοῦ ὑετοῦ φορᾶς, λέγει ὁ Κύριος τῷ δικαίῳ· «Εἴσελθε σὺ ⟨κα⟩ὶ υἱοί σου καὶ γυνή σου καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν σου»[1], ἵν' ἔνδον ἐν τῇ λάρνακι οἱ ἄνδρες καθ' ἑαυτοὺς καὶ χωρὶς αἱ γυναῖκες τυγχάνωσιν, γαμικῆς ὁμιλίας οὐ τελουμένης ἐν τῇ φθορᾷ τοῦ γένους ἀνθρώπων, πάντω⟨ν⟩ ῥεόντω⟨ν⟩ δίχα μόνων τῶν τεσσάρων συζυγιῶν τῶν εἰσελθουσῶν εἰς τὴν κιβωτόν, οὐκέτι ἐν διαιρέσει μενόντων τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν συμβιουσῶν ὅτε, ξηρανθείσης τῆς γῆς λωφήσαντος τοῦ καταικλυσμοῦ, ἔξω γίνονται τῆς κιβωτοῦ, ἐντολῆς ὑπὸ Θεοῦ δοθείσης, «ἐξελθεῖν Νῶε καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν **944** καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν»[2]· ἐμποδισθείσης γὰρ τῆς κατὰ ἀνθρώπων ἀπειλῆς, αἱ συμβιώσεις ἀποδέδονται, ἵνα αὐξηθῇ ἡ τῶν ἀνθρώπων ἐκ παιδοποιΐας διαδοχή.

Παραπλησίως τοῖς οὕτω τεθεωρημένοις περὶ τοῦ Νῶε καὶ τοῖς ἐκ τοῦ προφήτου Ἰωήλ, καὶ νῦν ἐπηρτημένου δεινοῦ εἰς κοπετὸν προτρεπόμενος ὁ λόγος βούλεται τοὺς ἄνδρας καθ' ἑαυτοὺς καὶ ὁμοίως τὰς γυναῖκας κόπτεσθαι ἐπὶ τῷ αἰσθηθῆναι τὴν ἐπικειμένην συμφοράν.

Καὶ ὅρα γε τὴν ἀκρίβειαν τῆς προστάξεως μὴ μόνον τὰς διαφόρους φυλὰς διαστελλούσης ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὁμοφύλους ἄνδρας ἀπὸ γυναικῶν καὶ ἀνάπαλιν· φησὶν γάρ· «φυλὴ καθ' ἑαυτὴν καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν καθ' ἑαυτάς»[3].

Φυλὴν τοῦ οἴκου Δαυὶδ λέγει τοὺς διὰ τὸ βασιλικῶς καὶ ἱκανῶς τῇ πρακτικῇ δυνάμει ἐνεργεῖν οὕτω τυγχάνοντας.

Καὶ ἐπεὶ μὴ κατὰ μόνην ἱστορίαν ἄνδρες γυναικῶν διαφέρουσιν τῷ τὰς μὲν τίκτειν τοὺς δὲ γεννᾶν, ἀλλὰ καὶ κατὰ ἀναγωγήν, αἱ σπείρουσαι ψυχαὶ μαθήματα ἄλλαις ψυχαῖς διδασκαλίας τρόπῳ ἄνδρες ἐν δίκῃ καλείσθωσαν, τῶν ὑποδεχομένων τὰ μαθήματα ἐξ ἄλλων, ἀλλ' οὐκ ἐξ ἑαυτῶν γεννωσῶν, προσαγορευομένων ἀλληγορικῶς γυναικῶν.

Ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ Νάθαν καὶ Λευὶ καὶ Συμεὼν καὶ τῶν ὑπολελειμμένων ἄλλων φυλῶν, ἡ παραλλαγὴ τῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν πρὸς ῥητὸν καὶ διάνοιαν μενέτω.

Φυλὴ τοῦ Νάθαν καὶ ἡ τοῦ Λευὶ οἱ προφητικὴν πολιτείαν καὶ γνῶσιν ἔχοντες καὶ οἱ θεραπευταὶ τοῦ Θεοῦ ὑπάρχουσιν. Ὁ μὲν γὰρ Νάθαν προφήτης, ὁ δὲ Λευὶ ἱερεύς ἐστιν· ἐξ αὐτοῦ γὰρ καὶ καθ' ἱστορίαν οἱ θεραπεύοντες Θεὸν ἱερατικῶς κατάγονται.

946 Ἕτερος παρ' ἀμφοτέρους ὁ Συμεὼν τυγχάνων, ἑρμηνευό-

---

1. Πρβλ. Γεν. 7,1,7. 2. Γεν. 8,18. 3. Ζαχ. 12,14.

μενος «εἰσακοὴ» ἢ «εἰσακουσμός», δηλοῖ τοὺς εἰσακουομένους ὑπὸ Θεοῦ ἐπινεύοντος ταῖς ἱκεσίαις αὐτῶν, μάλιστα ὅτι καὶ αὐτοὶ εἰσακούουσιν τῶν θείων προσταγμάτων.

Ὥσπερ οὖν οἱ ὀνόματι δηλωθέντες χωρίς εἰσι οἱ ἄνδρες, μενουσῶν τῶν γυναικῶν καθ' ἑαυτάς, οὕτω καὶ αἱ ὑπολελειμμέναι ἄλλαι φυλαὶ ὡσαύτως ἐν τῷ κόπτεσθαι διάγουσιν.

Ἀκριβῶς δὲ ἐδηλώθη ὡς οὐκ ἐν ἄλλῃ πόλει ἢ τῇ Ἱερουσαλὴμ τὸν κοπετὸν δεῖ γενέσθαι, ἐξ οὗ μάλιστα πρὸς ἀναγωγὴν βλέπει τὸ προσταχθέν· ἔτι γὰρ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ ὁ λαὸς ἐτύγχανεν ὁπηνίκα ταῦτ' εἶπεν ὁ προφήτης.

Ἐπίστησον εἰ κατὰ τοιοῦτον σκοπόν, ἐγγιζούσης ὅσον οὐδέπω τῆς τοῦ κόσμου συντελείας, κατὰ τὸ γεγραμμένον ὑπὸ Ἰωάννου· «Ἐσχάτη ὥρα ἐστίν»[1], πληθυνθέντος τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους, γράφει ὁ Ἀπόστολος· «Ὁ καιρὸς συνεσταλμένος· λοιπὸν ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκα⟨ς ὡς⟩ μὴ ἔχοντες ὦσιν»[2], ἔξω τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀγαμίαν κατορθούντων καὶ τῶν χηρευουσῶν γυναικῶν διὰ Χριστὸν καὶ τῶν παρθενίαν ἐπαναιρησαμένων διαγουσῶν ἵνα γνησίως καὶ ἀδιαστάτως σχολάζωσι ταῖς προσευχαῖς.

Ζαχ. 13, 1. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται πᾶς τόπος διανοιγόμενος ἐν τῷ οἴκῳ Δαυὶδ καὶ τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλὴμ καὶ εἰς τὴν μεταχίνησιν καὶ εἰς τὸν ῥαντισμόν[3].

948 Ἐν τῇ πολλάκις ἤδη λεχθείσῃ ἡμέρᾳ μετὰ σαφηνείας, πρὸς ἑτέροις ὑπάρξασιν καὶ τόδε ἔσται· διανοιγήσεται πᾶς τόπος ἐν τῷ οἴκῳ Δαυὶδ ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ, μεταχινήσεως ἐσομένης εἰς ῥαντισμὸν θεῖον. Τόπος δὲ διανοιγόμενος τῷ οἴκῳ Δαυὶδ ἡ θεόπνευστός ἐστιν Γραφή, μάλιστα ἡ πρὸ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Σωτῆρος· διανοιγόμενος τῇ Ἱερουσαλὴμ αὕτη δ' ἐστὶν ἡ ἄνω καὶ μήτηρ[4] τῶν δικαίων ὑπάρχουσα «πόλις ἐπουράνιος τοῦ ζῶντος Θεοῦ»[5].

Τόπον δ' ἐν τούτοις ἐκληπτέον οὐ τὸν περιγράφοντα καὶ περιορίζοντα σῶμα, ἀλλὰ τὸν διαιρούμενον εἰς προτάσεις καὶ προβλήματα. Ἕψεται τῇ διανοίξει τῶν οὕτω χρηματιζόντων τόπων μεταχίνησις ἀπὸ τοῦ γράμματος ἐπὶ τὸ πνεῦμα καὶ τῆς σκιᾶς ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν καί, συνελόντι φάναι, ἀπὸ τῶν προσκαίρων ἐπὶ τὰ αἰώνια, ἀπὸ τῶν ὁρατῶν καὶ χαμαιζήλων ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ καὶ ἀόρατα.

Τί δὲ ἀκολουθεῖ τῇ μεταχινήσει ἢ περιρραντήρια ἁγνισμὸν τέλειον ἐπιφέροντα; Οὗτος ὁ ῥαντισμὸς τελεῖται τῷ θείῳ τοῦ Σωτῆρος αἵματι, περὶ οὗ γράφει ὁ κορυφαιότατος τῶν ἀποστόλων Πέτρος, προσφωνῶν οἷς ἐπιστέλλει τὴν ἐπιστολὴν τάδε· «Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρή-

---

1. Α' Ἰω. 2,18. 2. Α' Κορ. 7,29. 3. Ζαχ. 13,1. 4. Πρβλ. Γαλ. 4,26. 5. Πρβλ. Ἑβρ. 12,22.

νη πληθυνθείη εἰς ὑπακοὴν καὶ ῥαντισμὸν αἵματος Ἰησοῦ Χριστοῦ»[1]. Ῥαντίζει δὲ τὴν συνείδησιν τῶν λατρευόντων τῷ ζῶντι Θεῷ τὸ θεῖον αἷμα[2], «λυτρούμενον ἐκ τῆς ματαίας ἀναστροφῆς πατροπαραδότου»[3] τοὺς τελουμένους, ὡς ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ παρίσταται τοῦ σοφοῦ μυσταγωγοῦ, οὕτως· «Εἰδότες ὅτι οὐ φθαρτοῖς, ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ, ἐλυτρώθητε, ἀλλ' ἐν αἵματι τιμίῳ ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ»[4].

950 Οἱ οὕτω περιρραινόμενοι ἐπὶ τῷ κτήσασθαι καρδίαν καθαράν, ἐπαλλήλως καὶ συνεχῶς παρακαλοῦντες πρὸς τὸν ὀρέξαι τὴν καθαρότητα δυνάμενον, ὡς εἶς φασιν· «Πλυνεῖς με, καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι»[5]. Εἰς ταύτην τὴν ἁγνείαν, «θρησκείαν οὖσαν καθαρὰν καὶ ἀμίαντον»[6], προτρέπων ὁ ἱερὸς λόγος· «Λούσασθε, καθαροὶ γένεσθε»[7], παραινεῖ.

⟨Ε⟩ἰ εἰσέρχεται καὶ ἡμᾶς ἔρως τοῦ εἰρημένου περιρραντισμοῦ, σπεύσωμεν οἰκῆσαι οἷα πολῖται τὴν νοητὴν Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ Δαυὶδ βασιλευόμενοι, ἵνα διανοίγῃ ἡμῖν πᾶς ὁ ἡρμηνευμένος τόπος εἰς τὸ ῥαντισθῆναι μετακινηθέντας ἀπὸ τῶν σκιωδῶν ἐπὶ τὰ πρωτότυπα καὶ ἀληθινὰ σοφὰ θεωρήματα.

Ζαχ. 13, 2. Καὶ ἔ⟨σ⟩ται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, λέγει Κύριος, ἐξολεθρεύσω τὰ ὀνόματα τῶν εἰδώλων ἀπὸ τῆς γῆς καὶ οὐκέτι ἔσται αὐτῶν μνεία· καὶ τοὺς ψευδοπροφήτας καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον ἐξαρῶ ἀπὸ τῆς γῆς[8].

Ὅταν ἡ προλεχθεῖσα μετακίνησις εἰς τὸν ῥαντισμὸν καὶ τὴν ἀλήθειαν γένηται, τὸ τηνικάδε τὰ ἀναπλάσματα τῶν ἑτεροδόξων, τροπικῶς εἴδωλα καλούμενα, ὀλεθρευθήσεται ἀπὸ τῆς γ⟨ῆς, οὐ⟩κ ἀπατωμένων ἔτι τῶν ἀνθρώπων, ἐλεγχθείσης τῆς τροπικῆς εἰδωλολατρείας ὑπὸ τῆς φανερωθείσης ἀληθείας καὶ ἀναιρεθείσης πάσης ψευδοῦς προφητείας καὶ τοῦ ἐνεργοῦντος αὐτὴν ἀκαθάρτου πνεύματος, τυγχάνοντος ἐν τῷ ⟨ἀνθρώ⟩πῳ πρὸ τῆς εἰς τὸν Χριστὸν πίστεως.

Δυνατὸν καὶ περὶ τῶν αἰσθητῶν ἀφιδρυμάτων καὶ τῶν **952** περὶ αὐτὰ δαιμόνων εἰρῆσθαι ἐξολεθρεύεσθαι αὐτὰ ἀπὸ τῆς γῆς. Ὅτι δὲ τὰ ἀγάλματα δηλοῦται τῇδε τῇ προσηγορίᾳ, ὑπὸ τοῦ ὑμνῳδοῦ μαθεῖν ἔστιν λέγοντος· «Τὰ εἴδωλα τῶν ἐθνῶν ἀργύριον καὶ χρυσίον, πόδας ἔχουσιν καὶ οὐ περιπατοῦσιν»[9], καὶ τὰ ἑξῆς. Ὅτι δὲ ὁμωνυμοῦσιν αὐτοῖς τὰ ἐμφωλεύοντα τοῖς σηκοῖς αὐτῶν δαιμόνια, ὁ προφήτης Ἡσαΐας διδάσκει ἀρχόμενος ἔνθεν· «Ὀλολύξατε, τὰ γλυπτὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν Σαμαρείᾳ· ὃν τρόπον γὰρ ἐποίησα Σαμαρείᾳ καὶ τοῖς

1. Α' Πέτρ. 1,2. 2. Πρβλ. Ἑβρ. 9,14.10,22. 3. Α' Πέτρ. 1,18. 4. Α' Πέτρ. 1,18-19. 5. Ψαλ. 50,9. 6. Ἰακ. 1,27. 7. Ἡσ. 1,16. 8. Ζαχ. 13,2. 9. Ψαλ. 113,12,15. 134,15,17.

γλυπτοῖς αὐτῆς, οὕτω ποιήσω καὶ Ἰερουσαλὴμ καὶ τοῖς εἰδώλοις αὐτῆς»[1]. Ὀλολύζοντα εἴδωλα γλυπτά τε καὶ χωνευτὰ οὐ τὰ τεχνιτῶν κατασκευάσματα τυγχάνει, οὐ πεφυκότα ὀλολύζειν· ἐμψύχων γὰρ ἡ ἐνέργεια. Ἔστιν γὰρ ὁ ὀλολυγμὸς φωνὴ ἄσημος ὑπὸ ζῴου ἐκπεμπομένη ὑπὸ πάθους ψυχικοῦ. Διὰ πλειόνων ἀποδέδεικται τὸ νόημα τοῦτο ἐν τοῖς εἰς τὸν Ἡσαΐαν ὑπομνήμασιν, μετὰ μαρτυρίου τοῦ ἀπὸ τῆς Σοφίας Σαλωμῶνος, οὕτως ἔχοντος· «Ἐπ' ἴσης γὰρ μισητὰ Θεῷ ὁ ἀσεβῶν καὶ ἡ ἀσέβεια αὐτοῦ· τὸ γὰρ πραχθὲν σὺν τῷ δράσαντι κολασθήσεται»[2].

Εἴρηται δὲ ταῦτα τῷ σοφῷ περὶ τέκτονος ἀνθρώπου καὶ γλυφομένου ξύλου ὑπ' αὐτοῦ κατὰ μορφὴν ζῴου, καὶ ὥσπερ οὐ πέφυκεν ὀλολύζειν τὸ ψυχὴν οὐκ ἔχον, ὡς ὑπόγυον ἐλέχθη, οὕτως οὐδὲ κολασθῆναι δυνατῶς ἔχει. Διὸ ταῦτα ἐκλαμβανέσθω περὶ δαιμόνων προσπεπατταλωμένων τοῖς ἀψύχοις ἀγάλμασιν.

Ὀλεθρευομένων τῶν εἰδώλων ἀπὸ τῆς γῆς, ἐξαίρονται ἀπ' αὐτῆς οἱ ψευδομάντεις καὶ ἁπαξαπλῶς οἱ πρόγνωσιν ψευδῆ ἐπαγγελλόμενοι, ψευδοπροφῆται ἐν δίκῃ ὑπὸ τῆς θείας παιδεύσεως καλούμενοι, τοῦτο αὐτὸ σὺν αὐτοῖς πεισομένου καὶ τοῦ **954** ἀκαθάρτου πνεύματος. Πῶς γὰρ τὴν ἐξ ἀσεβείας ἀκαθαρσίαν οὐκ ἔχει τὸ τῶν μάντεων καὶ οἰωνοσκοπούντων πνεῦμα;

Ἐκληφθείη καὶ ἡ λέξις αὕτη περὶ τῶν προστατῶν τῶν αἱρέσεων, πλήρ[η]⟨ει⟩ς τυγχανόντων δαιμονίων καὶ πνευμάτων πλάνων. Περὶ γὰρ αὐτῶν ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος οὕτως· «Ἀποστήσονταί τινες τῆς ὑγιαινούσης πίστεως προσέχοντες πνεύμασιν πλάνοις καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων, κεκαυτηριασμένοι τὴν ἰδίαν συνείδησιν»[3].

Οὐ ταραχτέον εἰ ἐνικῶς τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐν τῷ προφήτῃ εἴρηται, πληθυντικῶς δὲ τὰ πλάνα πνεύματα ἐν τῇ ἀποστολικῇ γραφῇ. Τὰ γὰρ καθ' ἕκαστα ἅμα λαμβανόμενα γενικῶς ἓν καλεῖται πνεῦμα.

Εὖ δὲ καὶ τὸ φάναι τὰ ὀνόματα τῶν εἰδώλων ὀλεθρεύεσθαι ὡς μηκέτι μνείαν αὐτῶν εἶναι, τοῦ κόμπου καὶ τῆς βλακείας αὐτῶν, μέχρις προσηγορίας καὶ οὐχὶ δυνάμεως ὑπα⟨ρχόν⟩των.

Ζαχ. 13,3. Καὶ ἔσται ἐὰ⟨ν⟩ προφητεύσῃ ἄνθρωπος ἔτι, καὶ ἐρεῖ πρὸς αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ οἱ γεννήσαντες αὐτόν· Οὐ ζήσῃ ὅτι ψευδῆ ἐλάλησας ἐν ὀνόματι Κυρίου· καὶ συμποδιοῦσιν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ οἱ γεννήσαντες αὐτὸν ἐν τῷ προφητεύειν αὐτόν[4].

Ἐξαρθέντων ἀπὸ τῆς γῆς τῶν ψευδοπροφητῶν καὶ τοῦ ἀκαθάρ-

1. Πρβλ. Ἡσ. 10,10-11. 2. Σ. Σολ. 14,9-10. 3. Α' Τιμ. 4,1-2. 4. Ζαχ. 13,3.

του πνεύματος, εἰ τολμήσειεν ἔτι ἀπὸ κάρου καὶ μανίας ἄνθρωπος προφητεύειν, τοσοῦτον καταγέλαστος καὶ εὐέλεγκτος **956** εἴη, ὡς μηδὲ τοὺς γονεῖς αὐτοῦ πιστεύειν αὐτῷ, ἀλλὰ ψηφίζεσθαι θάνατον κατ' αὐτοῦ, ἀπαγγέλλοντας· «Οὐ ζήσει ἔτι ὅτι ψευδῆ ἐλάλησας ἐπὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου»[1], οὐ προφήτης ἀλλὰ ψευδοπροφήτης τυγχάνων.

Ταῦτα ἐλεγχόντων τὸν ψευδοπροφήτην τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, κατατρέχοντες συμποδίζουσιν αὐτόν, ἐλέγχοντες αὐτοῦ τὰ σοφίσματα καὶ τοὺς ἀπατηλοὺς λόγους.

Ἀμφιβόλως ἐχούσης τῆς λέξεως τῆς «Οἱ γεννήσαντες αὐτὸν ἐν τῷ προφητεύειν αὐτόν»[2], διασταλτέον αὐτὴν εἰς ἀμφότερα τὰ λεκτά. Ὧν τὸ μὲν οὕτω νοηθείη· οἱ γεννήσαντες αὐτὸν ἄνθρωπον ἄνθρωποι καί τι φυλάττοντες γονέων διάθεσιν πρὸς αὐτόν, διὰ τὸ ψεύδη ἐν ὀνόματι Κυρίου λαλεῖν συμποδιοῦσιν αὐτὸν καταψηφιζόμενοι. Τὸ δὲ ἕτερον ἀποδοθείη οὕτως· ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ συμποδιοῦσιν αὐτόν, οἱ γεννήσαντες αὐτὸν ἐν τῷ προφητεύειν, τεκόντες αὐτὸν ψευδοπροφήτην, ἀνατροφῇ καὶ τοκετῷ τῷ ἐκ μιμήσεως καὶ διδασκαλίας γεννήσαντες αὐτόν, καὶ αὐτῶν δηλαδὴ πεποιωμένων κατ⟨ὰ ψευ⟩δοπρ⟨ο⟩φητικὴν ἕξιν.

Οὐ μάτην οὐδὲ ὡς ἔτυχεν ὁ τοιοῦτος «ἄνθρωπος» προσηγόρευται, ἀλλ' ὅτι «ἐν ἔριδι καὶ ζήλῳ»[3] κατὰ σάρκα περιπατῶν ψευδῶς ἔχει τὴν ἀνθρώπου ὀνομασίαν παραπλησίως οἷς εἴρηται· «Ὑμεῖς δὲ δὴ ὡς ἄνθρωποι ἀποθνήσκετε»[4], καὶ περὶ τῶν ἀναξίων τοῦ θείου Πνεύματος ὁ Κύριος λέγει· «Οὐ μὴ καταμείνῃ τὸ Πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας»[5].

Ζαχ. 13, 4-6. Καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ καταισχυνθήσονται οἱ προφῆται, ἕκαστος ἐκ τῆς ὁράσεως **958** αὐτοῦ ἐν τῷ προφητεύειν αὐτόν, καὶ ἐνδύσονται δέρριν τριχίνην ἀνθ' ὧν ἐψεύσαντο. Καὶ ἐρεῖ· Οὐκ εἰμὶ προφήτης ἐγώ, διότι ἄνθρωπος ἐγέννησέν με ἐκ νεότητός μου. Καὶ ἐρῶ πρὸς αὐτόν· Τί αἱ πληγαὶ αὗται ἀνὰ μέσον τῶν χειρῶν σου; Καὶ ἐρεῖ· Ἃς ἐπλήγην ἐν τῷ οἴκῳ τῷ ἀγαπητῷ μου»[6].

Οἱ πρόγνωσιν ὑπισχνούμενοι αἰσχύνην ὀφλισκάνουσιν διαπιπτούσης τῆς προαναφωνήσεως αὐτῶν. Ἐπεὶ τοίνυν ἔλεγχος γέγονεν τοῦ ψευδοπροφήτου οὐ παρὰ τῶν ἀλλοτρίων μόνων ἀλλὰ καὶ τῶν γεννησάντων αὐτόν, τούτου χάριν καταισχύνεται, ἐλεγχθείσης αὐτοῦ τῆς προφητείας, ὡς λοιπὸν κακίζειν ἑαυτὸν καὶ ὀλοφύρεσθαι δέρριν ἐνδυσάμενον.

---

1. Ζαχ. 13,3. 2. Ἔνθ' ἀν. 3. Ρωμ. 13,13. Πρβλ. Α' Κορ. 3,3. 4. Ψαλ. 81,7. 5. Γεν. 6,3. 6. Ζαχ. 13,4-6.

Ὁμολογεῖ γοῦν ἄνθρωπος ἐκ νεότητος αὐτοῦ ὑπάρχειν, τῆς νεότητος τὸ νῦν οὐκ ἡλικίαν δηλούσης ἀλλὰ νεαρὸν καὶ ἐπιπόλαιον ἦθος. Ὁ γὰρ φαῦλος οὐκ ἔχων φρόνησιν πολιὰν οὐδὲ γῆρας τίμιον, βίον ἀκηλίδωτον[1], σὺν ἀγνοίᾳ διάγει, κατὰ τὸ παροιμιωδῶς λεχθὲν λόγιον· «Ἄνοια ἐξῆπται καρδίας νέου, ῥάβδος δὲ καὶ παιδεία μακρὰν ἀπ' αὐτοῦ»[2]. Ὁ ταύτην τὴν κατάστασιν χειρίστην οὖσαν ὑπερβὰς παράκλησιν τῷ Θεῷ προσάγει· «Ἁμαρτίας νεότητός μου καὶ τ⟨ὰς ἀγν⟩οίας μου μὴ μνησθῇς»[3].

Ὁ ἐλεγχθεὶς ψευδῆ λαλῶν ἐν τῷ προφητεύειν, καταικ⟨σ⟩χυνθεὶς ἐπὶ τῇ ματαίᾳ ὁράσει, μαντικῇ μᾶλλον καὶ οὐ προφητείᾳ οὔσῃ, ὁμολογεῖ μὴ εἶναι προφήτης μηδὲ ἐκ προφητῶν εἰς τοῦτο προῆχθαι.

Καὶ ἐπεὶ δέρριν ἐνδεδυμέν⟨ος,⟩ ἐκβιαζόμενος ἀλλ' οὐ κατ' ἀλήθειαν ἀρνεῖται τὸ εἶναι προφήτης, λέγεται πρὸς αὐτόν· «Τί οὖν αἱ πληγαὶ αἱ ἀνὰ μέσον τῶν δύο χειρῶν σου;»[4]. Πρὸς ὃ φησιν· «Ἃς ἐπλήγην ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀγαπητοῦ μου»[5], μηδὲ τῶν γεννησάντων με ἀνεχομένων εἶναί με προφήτην, ὡς καὶ πληγὰς ἐπιφέρειν κατ' ἐμοῦ.

960 Δυνατὸν οἶκον τοῦ ἀγαπητοῦ τοῦ ψευδῆ προφητεύοντος εἰπεῖν τὴν ἀγαπηθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ πληθὺν καταγνοῦσαν αὐτοῦ τῶν μαντειῶν, ὡς ἐπιπόνοις αὐτὸν ὑποβαλεῖν.

Καὶ ταῦτα ἀνακτέον πρὸς τοὺς ἑτερογνωμονοῦντας ἐν χριστιανισμῷ.

Ἡ ἐπεψευσμένη μετάνοια τοῦ δέρριν ἐνδυσαμένου ψευδοπροφήτου καὶ ἐν Ἡσαΐᾳ φέρεται πρὸς τοὺς μάτην νηστεύοντας καὶ προσευχομένους, ἐλέγχου γινομένου κατὰ τῶν ὑποκριτῶν· «Ἐὰν γὰρ κάμψῃς ὡς κρίκον τὸν τράχηλόν σου καὶ σάκκον καὶ σποδὸν ὑποστρώσῃς, οὐδ' οὕτω καλέσετε νηστείαν δεκτήν»[6]. Οὐ τοῦτο ⟨δέ⟩ φημι ὡς οὐδεὶς ὠφελεῖται ἐκ τῆς ἐπιπόνου ἀγωγῆς καὶ σκληρᾶ⟨ς⟩ διαίτης, γινομένης τότε ἐπωφελῶς ὅταν σὺν μετανοίᾳ ἐπιτελῆται. Νινευῖται γοῦν μετὰ κακίαν πολλὴν μετανοήσαντες κατὰ τὸ τοῦ προφήτου Ἰωνᾶ κήρυγμα, ἔξω γεγόνασιν ἀπειληθείσ⟨η⟩ς μεγάλη κατασκαφῆς τῆς πόλεως αὐτῶν. Συνάδει καὶ ὁ ὑμνῳδὸς ὅπου μὲν λέγων· «Ἐν τῷ αὐτοὺς παρενοχλεῖν μοι», τοὺς ἐχθροὺς δηλονότι ὁρατούς τε καὶ ἀοράτους, «ἐνεδιδυσκόμην σάκκον καὶ ἐταπείνουν ἐ⟨ν⟩ νηστείᾳ τὴν ψυχήν ⟨μ⟩ου»[7], καὶ ἐν ἑτέρῳ Ψαλμῷ· «Ἐθέμην τὸ ἔνδυμά μου σάκκον, καὶ ἐγενόμην αὐτοῖς εἰς παραβολήν»[8].

Ἐκ τῆς οὕτω γινομένης καταστάσεως σκυθρωποῦ ὑπὲρ κτήσεως ἀγαθῶν, ὁ τυχὼν αὐτῶν, εἰς τὸ ἱλαρὸν μεταβαλών, ⟨λ⟩έγει· «Ἔστρεψας τὸν κοπετόν μου εἰς χαρὰν ἐμοί, διέρρηξας τὸν σάκκον μου καὶ περιέζωσάς με εὐφροσύνην»[9].

---

1. Πρβλ. Σ. Σολ. 4,8. 2. Παρμ. 22,15. 3. Ψαλ. 24,7. 4. Ζαχ. 13,6. 5. Ἔνθ' ἀν. 6. Ἡσ. 58,5. 7. Ψαλ. 34,13. 8. Ψαλ. 68,12. 9. Ψαλ. 29,12.

962 Ζαχ. 13,7. Ῥομφαία, ἐξεγέρθητι ἐπὶ τὸν ποιμένα μου καὶ ἐπ' ἄνδρα πολίτην αὐτοῦ, λέγει Κύριος παντοκράτωρ· πάταξον τὸν ποιμένα καὶ διασκορπισθήτωσαν τὰ πρόβατα, καὶ ἐπάξω τὴν χεῖρά μου ἐπὶ τοὺς ποιμένας[1].

Ἐκ ταύτης τῆς προφητείας μετείληφεν ὁ εὐαγγελιστὴς Μαθθαῖος τὸ λεχθὲν ἐν τῷ κατ' αὐτὸν Εὐαγγελίῳ, ὅτε, συλληφθέντος τοῦ Ἰησοῦ, σκανδαλισθέντων τῶν μαθητῶν καὶ φευγόντων, εἶπεν· «Ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου[2]. Πατάξω τὸν ποιμένα καὶ διασκορπισθήσεται τὰ πρόβατα»[3], πάταξιν καὶ πληγὴν λέγων τὸν ὑπὲρ τῆς λογικῆς ἀγέλης θάνατον τοῦ ποιμένος τοῦ ἀληθινοῦ «τεθεικότος τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ ὑπὲρ τῶν προβάτων»[4], «δοθεῖσαν λύτρον ἀντὶ πολλῶν»[5].

Περὶ τῆς οὕτως γεναμένης ἐπιβουλῆς τρωθεισῶν τῶν χειρῶν καὶ ὀρυχθέντων τῶν ποδῶν τοῦ ἁρίστου νομέως[6], αὐτοῦ ἔστιν ἀκοῦσαι τῷ Πατρὶ λέγοντος· «Ὃν σὺ ἐπάταξας, αὐτοὶ κατεδίωξαν, καὶ ἐπὶ τὸ ἄλγος τῶν τραυμάτων μου αὐτοὶ προσέθηκαν»[7]. Πατάξαντες γὰρ οἱ χυριοκτόνοι δν ὁ Θεὸς ὑπὲρ αὐτῶν παραδέδωκεν[8] ἐπὶ τὸ ἄλγος ⟨τῶν τ⟩ραυμάτων ⟨αὐτο⟩ῦ προσέθηκαν, αὐξήσαντες τὴν ἐ⟨πιβουλ⟩ὴν καταδιώκ⟨οντε⟩ς αὐτόν.

Τὸ τολμηθὲν ἄγος ὑπὸ τῶν κακῶν ἐπ⟨....⟩άμενος, ὁ τὸν ἑαυτοῦ ποιμένα ἔκδοτον ὑπὲρ τῶν ⟨προβ⟩άτων προέμενος προστάττει ἐξ⟨ε⟩γε⟨ρ⟩θῆναι ῥομφαίαν ⟨κατὰ⟩ τοῦ ἰδίου ποιμένος, καὶ τοῦ πο⟨λί⟩του αὐτοῦ,— ἐστὶν δ⟨ὲ ὁ⟩ τῶν Ἑβραίων λαός. Ὁμῶς ἡ ἐπαχθεῖσα μάχαιρα ἀπέκτεινεν μὲν τὸν πολίτην, οὐ μὴν ἔβλαψεν τὸν ἀγελάρχην ὑπὲρ φειδοῦς τῆς ποίμνης θάνατον ἀναδεξάμενον. Πῶς γὰρ οὐκ ἔξω πάσης βλάβης ἔμεινεν ὁ τῷ Θεῷ φάσκων· «Ῥῦσαι ἀπὸ ῥομφαίας τὴν ψυχήν μου»[9]; Αὕτη ἡ φωνὴ ἐν εἰκοστῷ πρώτῳ Ψαλμῷ φέρεται, ἐκ προσώπου τοῦ **964** ⟨Σωτ⟩ῆρος ὅλου προφερομένου. Ῥυσθείσης τῆς ψυχῆς ἐκ τῆς ῥομφαίας τοῦ τὴν εὐχὴν ἀναπέμψαντος, ὁ πολίτης αὐτοῦ ὑπέπεσεν τῷ τῆς κολάσεως ξίφει, κατὰ τὸ λεχθὲν ἐν Ἀμὼς τῷ προφήτῃ· «Ἐν ῥομφαίᾳ τελευτήσωσιν πάντες ἁμαρτωλοὶ λαοῦ»[10]. Τιμωρίαν τὴν αὐτὴν αἰνίττεται τὸ ὑπὸ Θεοῦ ἐν Σοφονίᾳ τῷ προφήτῃ· «Ὑμεῖς, Αἰθίοπες, τραυματίαι ῥομφαίας μού ἐστε»[11].

Ὑπάρχουσιν Αἰθίοπες οἱ τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ Θεοῦ πληττόμενοι, ὅσοι μετέσχον τῆς κακίας καὶ ἁμαρτίας τοῦ διαβόλου, παρονομαζόμενοι ἀπὸ τῆς μελανίας αὐτοῦ. Ἐν γὰρ τῷ Ποιμένι καὶ τῇ τοῦ Βαρναβᾶ ἐπιστολῇ μέλας[12] ὁ Σατανᾶς προσαγορεύεται, ἐκπεσὼν ἀπὸ τῆς λαμπρό-

1. Ζαχ. 13,7. 2. Ματθ. 2,23. 3. Ματθ. 26,31. 4. Ἰω. 10,15. 5. Ματθ. 20,28. Μάρκ. 10,45. 6. Πρβλ. Ψαλ. 21,17. 7. Ψαλ. 68,27. 8. Πρβλ. Ρωμ. 8,32. 9. Ψαλ. 21,21. 10. Ἀμ. 9,10. 11. Σοφον. 2,12. 12. Ἑρμᾶ, Ποιμήν, 22,10. 24,2. 96,1. Βαρνάβα, Ἐπιστολή, 4,10. 20,1.

τητος καὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς νοητῆς λευκότητος, ἣν μόνος καὶ πᾶς ἔχειν δύναται ὁ λευκαινόμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

Παταχθέντος τοῦ ποιμένος τ⟨ῷ εἰρη⟩μένῳ τρόπ⟨ῳ καὶ⟩ διὰ τοῦτο σκορπισθέντων τῶν προ⟨βάτω⟩ν, ἐκτείνει τὴν ⟨χεῖρα⟩ ἑαυτοῦ ἐπὶ τοὺς ποιμένας, τοὺς ἀ⟨ρχιε⟩ρέας καὶ πρεσβυτέρους καὶ τοὺς ἰουδαϊκοὺς νομοδιδασκάλους συμφρονήσαντας κατὰ τοῦ ἀγαθοῦ ποιμένος ὑπὲ⟨ρ τ⟩ῶν προβάτων τεθ⟨ει⟩κότος ἵνα σωτηρίαν ἔχωσιν τὴν ἑαυ⟨το⟩ῦ ψυχήν[1]. Σκορπισ⟨μὸ⟩ς δὲ τοῖς ποιμέσιν ὑπῆρκται καὶ τῇ ὑπ' ⟨α⟩ὐτοὺς ἀγέλῃ ἐκταθείσης ἐπ' αὐτοὺς τῆς τοῦ Θεοῦ χειρός.

Αὐτάρκως περιγραφέν⟨τ⟩ος τοῦ τετάρτου λόγου εἰς τὸ «Ἐκτενῶ τὴν χεῖρά μου ἐπὶ τοὺς ποιμένας»[2], τοῦ Θεοῦ τοῦτ' εἰρηκότος, ἀρχὴν τοῦ πέμπτου, παρέχοντος τοῦ μεγαλοδώρου, ποιησόμεθα ἀπὸ τοῦ ἑξῆς ῥητοῦ οὕτως ἔχοντος.

1. Πρβλ. Ἰω. 10,11. 2. Ζαχ. 13,7.

‹ΤΟΜΟΣ Ε'›

966 Ζαχ. 13, 8-9. Καὶ ἔσται ἐν ⟨τῇ⟩ ἡμέρᾳ ἐκείν⟨η, λέγει⟩ Κύριος, τὰ δύο μέρη ἐξολεθρευθήσετ⟨αι καὶ ἐ⟩κλείψει, τὸ δὲ ⟨τρίτον⟩ ὑπολειφθήσεται ἐν αὐτῇ· καὶ διάξω τὸ τρίτον διὰ π⟨υρὸς κα⟩ὶ πυρώσω αὐτούς, ὡς πυροῦται τὸ ἀργύριον, καὶ δοκι⟨μῶ α⟩ὐτούς, ὡς δοκιμάζεται τὸ χρυσίον· αὐτὸς ἐπικαλέσεται τὸ ὄνομά μου, καὶ ἐγὼ ἐπακούσομ⟨αι⟩ αὐτῷ, καὶ ἐρῶ· Λαό⟨ς μ⟩ου οὗτός ἐστιν, καὶ αὐτὸς ἐρεῖ· Κύριος ὁ Θεός μου[1].

Καιρὸς ὑπογράφεται ὀνόματι τ⟨ῆ⟩ς ἡμέρας δηλούμενος ἐν ᾧ τὰ δύο μέρη τοῦ αἰχμαλωτισθέντος λαοῦ ὀλεθρευθήσεται καὶ ἐκλείψει, τοῦ τρίτου ἀποδεικνυμένου δοκίμου διὰ πυρὸς διερχομένου, πυρουμένου τε κατὰ τὸ καθαιρόμενον ἀργύριον καὶ δοκιμαζομένου κατὰ τὸ χρυσίον. Τὸ οὕτω καθαιρόμενον καὶ δοκιμαζόμενον τρίτον τῶν αἰχμαλώτων, ἐπικαλούμενον τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἕξει αὐτὸν τὸν Θεὸν ἐπακούοντα καὶ σῴζοντα· ᾧ ἁρμονίως ἕψεται τοὺς μὲν εὐεργετηθέντας λαὸν χρηματίσαι τοῦ ἐπακούσαντος αὐτοῦ, Θεοῦ λοιπὸν αὐτῶν ἀναδεικνυμένου κατὰ τὸν τρόπον τοῦ Θεὸν αὐτὸν εἶναι Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ. Πάντων μὲν γὰρ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ὡς κτίστης Θεός ἐστιν, κατ' ἐξαίρετον δὲ τῶν πατριαρχῶν λατρευόντων καὶ σεβομένων αὐτόν.

Τούτων ὁλοσχερέστερον τεθεωρημένων, ἀκόλουθον ἰδεῖν τίνα τὰ δύο μέρη τὰ ὁλοθρευόμενα καὶ ἐγκαταλειπόμενα, καὶ τί τὸ τρίτον τὸ βελτιούμενον καὶ ἀγόμενον εἰς σωτηρίαν.

968 Ἀρκτέον τῆς διαιρέσεως τῆς εἰς τρία τοῦ αἰχμαλωτισθέντων τῶν Ἑβραίων λαοῦ.

Πολλοὶ τῶν μετοικισθέντων ἐκ τῆς ἑαυτῶν χώρας καὶ πατρίδος εἰς τὴν τῶν κρατησάντων νόμῳ αἰχμαλωσίας, πάντη τ⟨ῆς θεο⟩σεβείας ἐκπεσ⟨όντες⟩ εἰδώλοις ἐλάτρευσαν, ὡς δουλεῦσαι τῇ ⟨.....κ⟩αὶ τῷ Βὴλ καὶ τῷ δρ⟨άκ⟩οντι προσκυνῆσαι, καὶ πρὸς τούτοις κω⟨φῇ εἰκ⟩όνι Ναβουχοδονοσὸρ τοῦ τυράννου, ἑτέρων τοῦτο μὲν οὐ π⟨οιούν⟩των, παρανόμως δὲ τὸν ἰουδαϊσμὸν καὶ ὡς οὐ δεῖ μετερχομ⟨ένω⟩ν, οἷοι ἦσαν οἱ ἐπιμα⟨ν⟩έντες μοιχικῶς ἁλιτήριοι πρεσβύτ⟨ερο⟩ι καὶ οἱ ὁμονοήσαν⟨τε⟩ς αὐτοῖς κατὰ τῆς σωφρονεστάτης Σω⟨σ⟩άννης.

Πρὸς τοῖς εἰδωλολατρήσασιν καὶ παρανόμως ἰουδα⟨ῒ⟩ζουσιν, ἔτε-

---

1. Ζαχ. 13,8-9.

ρον τάγμα ἄριστον καὶ θεοσεβὲς ἦν ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ, οὐ δεισιδαιμονῆσαν, οὐ τὸν νόμον παραβαῖνον, ἀλλ' ἅγιον καὶ Θεῷ εὐαρεστοῦν, ἐξ οὗ πολλοὶ ἄνδρες ἀνεγράφησαν ἅγιοι, ὧν ἐστιν ὁ σαφηνιζόμενος προφήτης Ζαχαρίας, Δανιήλ τε καὶ οἱ ἀμφὶ τὸν Ἀζαριαν[1], Ἰεζεκιὴλ ὁ προφήτης καὶ ὁ τοῦ Ἰωσεδὲκ ἱερεὺς μέγας Ἰησοῦς καὶ ἕτεροι πλείονες, ἠθικῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ Θεοῦ μεταποιούμενοι.

Τὰ ἀσεβῆ μέρη δύο, τὸ ἑλληνικὸν καὶ ἰουδαϊκόν, δι' ἃ ἔπραξαν ὄντα κολαστέα ἐξολοθρεύεται καὶ ἐκλείπει, ὅπως δι' ἐπιπόνου ἀγωγῆς, ἀποβάλωσι τὰς προσγεναμένας βλάβας. Οὗ πραχθέντος, κρίσει τῆς θείας προνοίας τὸ διασταλὲν πρὸς τὰ δύο μέρη τρίτον ἁγιάζεται καὶ βελτιοῦται ὑπὸ τοῦ δοτῆρος τῶν ἀγαθῶν Θεοῦ ⟨Λό⟩γου, διαγόμενον διὰ πυρὸς τοῦ καθαίροντος καὶ «ζέοντας τῷ πνεύματι»[2] ποιοῦντος, περὶ οὗ αὐτὸς ὁ πάντας 970 σῴζων λέγει· «Πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ εἴθε ἤδη ἀνήφθη»[3], καὶ πάλιν· «Πᾶς πυρὶ ἁλισθήσεται»[4]. Περὶ αὐτοῦ καὶ ὁ μέγας Ἰωάννης, «οὐ μείζων οὐδεὶς ἐν γεννητοῖς γυναικῶν ἠγέρθη»[5], διδάσκει περὶ μὲν ἑαυτοῦ· «Ἐγὼ ἦλθον βαπτίζων ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν», περὶ δὲ τοῦ Σωτῆρος τῶν ὅλων· «Ἐκεῖνος ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ πυρί»[6], ἁγιάζων καὶ καθαίρων δηλονότι τοὺς μὲν ⟨διὰ Πνεύματος Ἁ⟩γίου, τοὺς δὲ ⟨διὰ πυ⟩ρός, ἢ τοὺς αὐτοὺς ἔν τε τῷ Ἁγί⟨ῳ Πνεύματι⟩ καὶ τῷ πυρί.

Οἱ δι⟨ὰ πυρὸς⟩ ἐληλυθότες, ὄντες τὸ τρίτον τῶν α⟨ἰχ⟩μαλώτων τὸ βε⟨λτιού⟩μενον, ᾧ ἐπένευσε Θεὸς ἐπικαλουμένῳ, ἐκ προσώπου τοῦ ἑ⟨αυτ⟩ῶν πρὸς τὸν ὁρέξαντα σωτηρίαν φασίν· «Ἐδοκίμασας ἡμᾶς, ὁ ⟨Θεός, ἐ⟩πύρωσας ἡμᾶς, ὡς πυροῦται τὸ ἀργύρι⟨ον⟩· εἰσήγαγες ἡμᾶς ⟨εἰς τ⟩ὴν παγίδα, ἔθου θλίψεις ἐνώπιον ἡμῶν» — ἢ «εἰς νῶτον ἡμῶν»[7]· ⟨φ⟩έρεται γὰρ καὶ οὕτως ἐν πλείστοις ἀντιγράφοις —, «ἐπεβίβασας ἀν⟨θρώπο⟩υς ἐπὶ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν, διήλθαμεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχήν»[8].

Ἰσοδυναμούντως καὶ ἐν Ἡσαΐᾳ πρὸς τὸν εὐεργετούμενον ὁ βοηθῶν λέγει· «Μὴ φοβοῦ, ὅτι μετὰ σοῦ εἰμι· καὶ ἐὰν διέρχῃ δι' ὕδατος, ποταμοὶ οὐ συγκλύσουσίν σε· καὶ ἐὰν διαβαίνῃς διὰ πυρός, φλὸξ οὐ καταυαύσει σε, ὅτι μετὰ σοῦ εἰμι»[9]. Πότε δέ τις διὰ πυρὸς διερχόμενος ἀβλαβὴς μένει, ἢ ὅτε τὴν Θεοῦ φωνὴν κέκτηται περὶ ἧς εἴρηται· «Φωνὴ Κυρίου διακόπτοντος φλόγα πυρός»[10]; Ὡς γὰρ διαιρεθείσης τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης τῇ ἁγίᾳ 972 ῥάβδῳ διέβη ὁ λαὸς χωρὶς πάσης ζημίας, οὕτω τῆς φλογὸς τοῦ πυρὸς διακοπτομένης καὶ διαιρουμένης ἄνευ τοῦ ὑπὸ φλογὸς καταυαῆναι ἡ διάβασις ἀνύεται.

Τὸ ὑπολειφθὲν τρίτον ἐν τῇ πληθύϊ τῇ ἑβραϊκῇ, τῶν δύο μερῶν όλε-

---

1. Πρβλ. Δαν. 3,25. 2. Ρωμ. 12,11. 3. Πρβλ. Λουκ. 12,49. 4. Μάρκ. 9,49. 5. Ματθ. 11,11. 6. Ματθ. 3,11. 7. Ψαλ. 65,10-11. 8. Ψαλ. 65,12. 9. Ἡσ. 43,2-3. 10. Ψαλ. 28,7.

θρευθέντων καὶ ἐκλειψάντων, ἐδοκιμά⟨σ⟩θη κατὰ τὸ νοητὸν χρυσίον τε καὶ ἀργύριον διὰ πυρὸς διαβάν. Τούτῳ παραπλησίως ἐν τῇ Σοφίᾳ φέρεται· «Ὡς δοκιμάζεται ἐν καμίνῳ χρυσίον καὶ ἀργύριον, οὕτως ἐκλεκταὶ καρδίαι παρὰ Θεῷ»[1]. Τὴν αὐτὴν νόησιν ἔχει καὶ ὁ γράφει ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἐπιστολῇ, προτρεπόμενος γενναίως καὶ μεγαλοψύχως φέρειν τὰ θλιβερά, μάλιστα τὰ ὑπὲρ τῆς πίστεως. Ἔχει δὲ ἡ λέξις αὐτοῦ οὕτως· «Ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶσθε, εἰ δέον λυπηθέντες ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς, ἵνα ᾖ τὸ δοκίμιο⟨ν τῆς⟩ πίστεως ὑμῶ⟨ν πολυ⟩τιμότερον χρυσίου διὰ πυρὸς ⟨δοκιμα⟩ζομένου· οὕτω γὰ⟨ρ εὑρ⟩εθήσεται εἰς ἔπαινον καὶ δόξαν»[2]. ⟨Συμφ⟩ώνως φέρεται καὶ Ἰάκωβος προσφωνῶν τοῖς μαθηταῖς ⟨τοῦ ε⟩ὐαγγελίου. «Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε, ἀδελφοὶ ἀγαπητοί, ὅ⟨ταν π⟩ειρασμοῖς περιπέση⟨τε⟩ ποικίλοις, γινώσκοντες ὅτι τὸ δ⟨οκί⟩μιον ὑμῶν κατεργ⟨άζε⟩ται ὑπομονήν· ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργο⟨ν⟩ τέλειον ἐχέτω, ἵνα ἦτε τέλειοι καὶ ὁλόκληροι, ἐν μηδενὶ λ⟨ει⟩πόμενοι»[3]. Οὕτω γὰρ διατεθέντες οἱ πρὸς οὓς ὁ λόγος, πυρωθέντες ὡς τὸ ἀργύριον κατὰ τὸν λόγον καὶ δοκιμασθέντες ὡς τὸ χρυσίον κατὰ τὸν νοῦν ἑαυτῶν, ἕξουσιν τὸν Θεὸν ἐπακούοντα, ἐπικαλούμενοι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὡς αὐτοὺς μὲν λαὸν χρηματίσαι τοῦ εὐεργέτου, αὐτὸν δὲ Θεὸν αὐτῶν»[4].

Βασανιστέον καὶ ἑτέρως τὸ ἐκκείμενον ῥητόν. Ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, εἰσί τινες δεισιδαιμονοῦντες καὶ ἄλλοι παρ' 974 αὐτοὺς ἰουδαΐζοντες, ὡς αὖ καὶ γνησίως θεοσεβοῦντες, ἐν οἷς σοφίαν λαλοῦσιν τελείοις οὖσιν οἱ ἀπόστολοι[5], προκοψάντων πάντων ὡς φθάσαι «εἰς ἄνδρα τέλειον εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τῆς γνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ»[6].

Ἐκλείψει τὰ δύο μέρη ὁλοθρευόμενα, ἵνα μηκέτι δεισιδαιμονῶσιν ἢ ἰουδαΐζωσιν κατὰ τοὺς ἐβιωναίους. Τούτου γὰρ ἀνυσθέντος, οἱ τέλειοι τῆς Ἐκκλησίας μόνοι ὑπολειφθήσονται ἐν αὐτῇ, ἵνα αὐτοὶ μὲν «Θεοῦ λαὸς» χρηματίσωσιν, αὐτὸς δὲ «αὐτῶν Θεὸς»[7] ὁμολογηθῇ.

Ἐπίστησον ἀκριβῶς εἰ καὶ τρίτη θεωρία λεχθῆναι δύναται εἰς τὰ προκείμενα. Ἑκάστη τῶν ἀρετῶν μέση κεῖται κακιῶν δύο, ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως· ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ σωφροσύνη, ἡ μὲν μέση ἐστὶν θρασύτητος καὶ δειλίας, ἡ δὲ ἀκολασίας καὶ ἠλιθιότητος, ὡς αὖ ἡ εὐσέβεια ὑπ⟨ερβολὴ⟩ν ἔχει τὴν δεισι⟨δαιμονί⟩αν, ἔλλειψιν δὲ τὴν ἀσέβειαν. Ὁ⟨μοίως κα⟩ὶ ὁ ἐλευθέριος κ⟨οινων⟩ικὸς καὶ μεταδοτικὸς ὑπάρχων ⟨ἕ⟩ξιν ἔχειν βελτίστη⟨ν, ἧς ἀ⟩σωτία ὑπερβολή, ἔλλειψις δὲ φειδω⟨λί⟩α.

Καὶ ἐπεὶ τῶν ἁμαρ⟨ταν⟩όντων οἱ μὲν κατὰ τὰς ὑπερβολ⟨άς,⟩ θρασύτητα, δεισιδαιμ⟨ονί⟩αν, ἀσωτίαν πεποίωνται, οἱ δὲ κ⟨ατὰ τ⟩ὰς ἐλλείψεις, ἀσέβ⟨ειαν,⟩ δειλίαν, φειδωλίαν, ἀναγκαίως τὰ δύ⟨ο⟩

---

1. Παρμ. 17,3. 2. Α' Πέτρ. 1,6. 3. Ἰακ. 1,2-4. 4. Πρβλ. Ζαχ. 13,9. 5. Πρβλ. Α' Κορ. 2,6. 6. Ἐφ. 4,13. 7. Ζαχ. 10,6.

τάγματα καὶ μέρη τα⟨ῦτ⟩α ὁλοθρεύεται καὶ ἐκλείπει τιμωρίᾳ ὑποπεσόντα, τοῦ τρίτ⟨ο⟩υ τελειουμένου, πυρουμένου καὶ δοκιμαζομένου κατὰ τὸ ἀργ⟨ύ⟩ριον καὶ τὸ χρυσίον, ἅ ἐστιν λόγος καὶ νοῦς, τῷ κατὰ τὰς ἀνταχολουθούσας ἀρετὰς δεδοκιμάσθαι καὶ τετελειῶσθαι ὑπερβεβηκότος τὰς ἐλλείψεις καὶ ὑπερβολάς.

976 Ῥηθείη ἐκ περιουσίας καὶ ἑτέρα ἐπιστημονικὴ νόησις οὕτως· «οἱ φοροῦντες τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ»[1], ὑλικῆς προαιρέσεως μετέχοντες, ἀκάθαρτοι τυγχάνουσι, προσεοικότες τῇ πρός τινων λεγομένῃ ἀορίστῳ δυάδι. Καὶ κατὰ τὴν Γραφὴν γοῦν τὰ ἀκάθαρτα τῶν ζῴων δύο δύο παραλαμβάνονται, τῶν καθαρῶν οἰκειουμένων τῇ ἀδιαφθόρῳ παρθένῳ ἑβδομάδι ἑπτὰ ἑπτὰ εἰσαγομένων εἰς τὴν κιβωτόν[2]. Καὶ ἐπεὶ οἱ τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ φοροῦντες δυάς εἰσιν, ἐκλείπει καὶ ὁλοθρεύεται ἡ τούτων ποιότης, ἵνα τὸ τρίτον ἀναδειχθῇ δόκιμον «τῶν φορούντων τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου»[3] γένος.

Ἑκάστῃ τῶν ἀποδόσεων ἐφαρμόσει ὁ σοφὸς ἑκάστην λέξιν τοῦ προκειμένου.

Δυνατὸν ἐκλαβεῖν τὸ τρίτον ὑπολείπεσθαι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ ταῦτα τὰ προαναφωνηθέντα γενήσεται.

Ζαχ. 14,1-2. Ἰδ⟨οὺ⟩ ἡμέραι ἔρχονται τοῦ Κυρίου, καὶ διαμερισθήσεται τὰ σκῦλά σου ἐν σοί. Καὶ ἐπισυνάξω πάντα τὰ ἔθνη ἐπὶ Ἰερουσαλὴμ εἰς πόλεμον, καὶ ἁλώσεται ἡ πόλις, καὶ διαρπαγήσονται αἱ οἰκίαι, καὶ αἱ γυναῖκες μολυνθήσονται, καὶ ἐξελεύσεται ⟨τὸ ἥμι⟩συ τῆς πόλε⟨ως ἐν α⟩ἰχμαλωσίᾳ, οἱ δὲ κατάλοιποι τ⟨οῦ λα⟩οῦ μου οὐ μὴ ἐξο⟨λεθρευ⟩θῶσιν ἐκ τῆς πόλεως[4].

978 ⟨Ἡμέρα⟩ς τοῦ Κυρίου λέγει καθ' ἃς ἐπιφέρεται ⟨τοῖς⟩ ὑπαιτίοις τὰ ἐπίπον⟨α⟩ καὶ κολαστικά, καὶ ἔστιν ἐκ πλειόνων ⟨μαρ⟩τύρασθαι τῇ νοήσει. Καὶ ἐν Ἡσαΐᾳ γοῦν ὁ τῶν τιμωριῶν κα⟨ιρὸ⟩ς Θεοῦ ἡμέρα κέκλητ⟨αι οὕ⟩τως· «Ἡμέρα Κυρίου ἀνίατος ἔρχεται ⟨θυ⟩μοῦ καὶ ὀργῆς θεῖνα⟨ι τὴ⟩ν οἰκουμένην ὅλην ἔρημον καὶ τού⟨ς⟩ ἁμαρτωλοὺς ἀπολέσαι ἐξ αὐτῆς»[5].

Ἐπεὶ τοίνυν φοβερὰ ἐπαγγ⟨έ⟩λλει ἔσεσθαι τοῖς καθ' ὧν ἀγαναχτεῖ Θεὸς διὰ κρατήσασαν αὐτῶν ἀσέβειαν καὶ τὰς ἄλλας ἁμαρτίας, εἰκότως φησὶν ἡμέρας ἔσεσθαι τοῦ Κυρίου ἐν αἷς οἰκτίστη ἔσται κακοπραγία τῇ τε Ἰερουσαλὴμ καὶ τοῖς πολίταις αὐτῆς. Τί γὰρ οὕτως οἰκτιστον καὶ ἀνιαρὸν ὡς τὰ σκῦλα ἃ ἔλαβον οἱ ἐπελθόντες πολέμιοι διαμερίζεσθαι ἐν μέσῳ αὐτῆς διὰ πολλὴν ὑπάρξασαν ἀσθένειαν; Οὐκ ἀεὶ δὲ

---

1. Πρβλ. Α' Κορ. 15,49. 2. Πρβλ. Γεν. 7,2. 3. Πρβλ. Α' Κορ. 15,49. 4. Ζαχ. 14,1-2. 5. Ἡσ. 13,9.

συμβαίνει τοῦτο· ἔστιν γὰρ ὅτε οἱ σκυλεύσαντες μακρὰν τῆς πόλεως, μᾶλλον δὲ τῆς χώρας, τὰ λάφυρα ἀπαγαγόντες μερίζονται, δεδιότες μὴ διαιρούμενοι αὐτὰ ἐν τῇ πόλει κωλυθῶσιν ὑπ' ἀναπνευσάντων τῶν ἐαλωκότων.

Τοῦ λόγου φ⟨ή⟩σαντος· «Ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται τοῦ Κυρίου, καὶ διαμερισθήσοντ⟨α⟩ι τὰ σκῦλά σου ἐν μέσῳ σου»[1], ὁ Κύριος εὐθέως λέγει συνάξειν ἐπ' αὐτοὺς πάντα τὰ ἔθνη εἰς πόλεμον, καθὼς ἡμέρα γίνεται παρατάξεως, στρατευομένων τῶν συναγομένων ἐθνῶν πρὸς τὸ ἐκπολεμηθῆναι τὴν Ἱερουσαλήμ. Πρὸς γὰρ αὐτὴν ἀπαγγέλλεται τὸ διαμερισθῆναι τὰ σκῦλα αὐτῆς ἐν αὐτῇ, καὶ ἔτι τὰς οἰκίας τῶν οἰκητόρων προνομευθήσεσθαι, καὶ μολυνθή⟨σ⟩εσθαι τὰς γυναῖκας αὐτῶν. Ὅνπερ γὰρ τρόπον ἐπώδυνον ⟨καὶ σφ⟩όδρα ἀνιαρό⟨ν ἐστιν⟩ τὸ ἐπ' ὄψεσιν τῶν **980** πολιτῶν μερίζε⟨σθαι το⟩ὺς κρατήσα⟨ντας⟩, μάλιστα ὅτε μὴ μόνα τὰ κοινὰ ⟨καὶ⟩ δημόσια κειμήλ⟨ια ἀλλ⟩ὰ καὶ τὰ ἑκάστου, προνομευομένων ⟨τ⟩ῶν οἰκιῶν αὐτῶ⟨ν, μᾶ⟩λλον δὲ τούτων ἁπάντων λυπηρόν τε καὶ ἐπαχθὲς ⟨ὑπ⟩άρχει τὸ μολύνεσθαι αἰσχρῶς τὰ⟨ς γ⟩υναῖκας, ὁρώντω⟨ν τ⟩ῶν συμβιούντων κωλύειν τὸ ἀθ⟨έμ⟩ιτον μὴ δυναμέ⟨ν⟩ων, ἀσθενείας πολλῆς κρατησάσης, ὡς καὶ τὸ ἥμισυ τῆς πόλεω⟨ς⟩ αὐτῆς ἀποσπασθῆναι ἔξω τοῦ ἰδίου ἄστεως, οὐδὲν τοιοῦτον πεισομένων τῶν ὑπὸ τῆς δεξιᾶς τοῦ Θεοῦ φρουρουμένων. Οὗτοι δέ εἰσιν οἱ συμπληροῦντες τὸ τρίτον, εἰρημένον σῴζεσθαι μετὰ τὸ ἐξολεθρευθῆναι τὰ δύο μέρη καὶ ἐκλεῖψαι.

Τοιαύτην τινὰ ὠμοτάτην προνομὴν καὶ ἐν Ἡσαΐᾳ ἀπειλεῖ ὁ θεῖος λόγος· ἔχει δ' οὕτως ἡ προφητικὴ λέξις· «Οἵτινες συνηγμένοι εἰσίν», συνεστραμμένοι πρὸς ἑαυτούς, «μαχαίρᾳ πεσοῦνται· καὶ τὰ τέκνα ὑμῶν ἐνώπιον ὑμῶν ῥήξουσιν, καὶ τὰς οἰκίας ὑμῶν προνομεύσουσιν, καὶ τὰς γυναῖκας ὑμῶν ἕξουσιν»[2].

Δείκνυται ἡ ὑπερβολὴ τοῦ τὰς γυναῖκας ἐπίπροσθεν τῶν συνοικούντων ἀνδρῶν βίαν πάσχειν ὑπὸ τυραννούντων πολεμίων καὶ ἐκ τοῦ λεχθέντος πρὸς τὸν φαῦλον ἱερέα Ἀμεσσίαν ὑπὸ τοῦ ὀξὺ καθορῶντος προφήτου Ἀμώς· «Ἡ γυνή σου ἐν τῇ πόλει ἐκπορνεύσει, καὶ ἡ γῆ σου σχοινίῳ καταμετρηθήσεται»[3]. Ἀμφότερα δὲ τὰ ἠπειλημένα ἀνιαρὰ καὶ ὀδύνην ἐμποιοῦντα τοῖς συμβιοῦσιν ὁρῶσιν τὰς συνοίκους ἔνδον ἐν τῇ πόλει καὶ μὴ ἔξω αὐτῆς, φθειρομένων τῶν γαμικῶν δικαίων πρὸς ἀγριοτάτων ἐχθρῶν, κα⟨ὶ ἰδίαν⟩ γῆν ἐν σχοι⟨νίῳ κα⟩ταμετρεῖσθαι, παρόντων τῶν κ⟨τητόρ⟩ων καὶ τὴν βί⟨αν κωλ⟩ῦσαι μὴ σθενόντων.

Συνέβη ⟨....⟩ μα τοιαῦτα πολὺ ⟨τὸ⟩ ἀπάνθρωπον ἔχοντα τοῖς οἰκο⟨ῦσι⟩ τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν Ἰουδαίαν, ἁλόντων τῶν Ἰουδαίω⟨ν τ⟩οῖς ἔθνεσιν διὰ ⟨τὸ⟩ ἄγος ὃ ἀνεδέξαντο κυριοκτονή**982**⟨σ⟩αντες. «Φρυαξάντ⟨ων γὰ⟩ρ τῶν ἐθνῶν καὶ κενὰ καὶ μάταια τῶν λαῶν μελετησάντων, παραστάντων τε τῶν βασιλέων καὶ τῶν ἀρχόντων ἐπὶ

---

1. Ζαχ. 14,1. 2. Πρβλ. Ἡσ. 13,15-16. 3. Ἀμ. 7,17.

τὸ αὐτὸ συναχθέντων κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, ἐνεγέλασεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς καὶ ἐξεμυκτήρισεν, ἐν ὀργῇ λαλήσας κατ' αὐτῶν καὶ ἐν τῷ ἰδίῳ θυμῷ συνταράξας αὐτούς»[1], ὡς τὰ αὐτὰ τὸν 'Απόστολον γράψαι περὶ τῶν τὸν Κύριον ἀποκτεινάντων καὶ τοὺς προφήτας καὶ ἐκδιωξάντων τοὺς ἀποστόλους· «Ἔφθασεν ἐπ' αὐτοὺς ἡ ὀργὴ εἰς τέλος»[2].

Εἴρηται καὶ πρότερον ὡς Ἰουδαϊκὸς ἱστοριογράφος, 'Ιώσιππος[3] ὄνομα αὐτῷ, ἀνέγραψεν ἀληθῶς καὶ κατὰ ἀκρίβειαν τὰς ἐπελθούσας τῷ ἔθνει συμφοράς τε καὶ λιμοὺς καὶ ἄλλας πολὺ τούτων ἀνιαρωτάτας κ⟨α⟩κοπραγίας, ἃ θεωρῆσαι ἔστιν τὸν φιλόκαλον ἀναγνώσμασιν χαίροντα συντείνουσιν πρὸς φιλομάθειαν καὶ φόβ⟨ο⟩ν τοῦ μὴ παθεῖν τὰ αὐτά.

Καταλοίπους λέγει μὴ ἀποσπωμένους ἔξω τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν ὠμῶν τυράννων, οὓς διάγων ὁ Θεὸς ἐν πυρὶ πυροῖ, ὡς τὸ ἀργύριον καὶ ὡς τὸ χρυσίον δοκιμάζει, ὑπὲρ τοῦ γνωσθῆναι τὸ ἐπίδοξον καὶ ἐπίτιμον αὐτῶν.

Ζαχ. 14, 3-4. Καὶ ἐξελεύσεται Κύριος καὶ παρατάξεται ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐκείνοις καθὼς ἡμέρα παρατάξεως αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ πολέμου. Καὶ ⟨σ⟩τήσονται οἱ πόδες αὐτοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐπὶ τὸ ὄρος τῶ⟨ν ἐλαι⟩ῶν τὸ κατέν⟨αντι Ἱερουσαλὴ⟩μ ἐξ ἀνατολῶν· καὶ σχισθήσεται τ⟨ὸ ὄρος τ⟩ῶν **984** ἐλαιῶν, τ⟨ὸ ἥμισυ⟩ αὐτοῦ πρὸς ἀνατολὰς καὶ τὸ ἥμι⟨συ⟩ αὐτοῦ πρὸς θάλα⟨σσαν,⟩ χάος μέγα σφόδρα[4].

'Ασώματο⟨ς⟩ ὢν ὁ Θεός, μᾶλλον δ⟨ὲ ὑπ⟩ερέκεινα πάσης νοερᾶς οὐσία⟨ς⟩, ἀνεπί⟨δ⟩εκτός ἐστιν τῶν ⟨προ⟩σόντων τοῖς σώμασιν, χρωμ⟨άτ⟩ων καὶ σχημάτων κ⟨αὶ μ⟩εγεθῶν φημι, ὅθεν ἀόρατος ὑπ⟨άρχε⟩ι. Πᾶσα γὰρ ἀνάγκ⟨η τ⟩ὴν ὁρατὴν οὐσίαν ὑπὸ σχήματα καὶ μεγέθη, χρώματά τε ⟨κ⟩αὶ τὰ παραπλήσια ὑπάρχειν, ἀλλὰ ἀόρατος ὁ Θεός, ὡς πολλα⟨ὶ λ⟩έξεις τῶν Γραφῶν μαρτυροῦσιν, νοερὰ οὐσία τυγχάνων, ⟨ο⟩ὐδὲ μεταβατικῶς κινεῖται, οὐδ' ἐν τόπῳ τὸ σύνολον ὑπάρχει. 'Αρκεῖ ἐπὶ τοῦ παρόντος μαρτυρίας παραλαβεῖν τὰς οὕτως ἐχούσας· «Ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου»[5], καὶ πάλιν· «Τῷ βασιλεῖ τῶν αἰώνων, ἀφθάρτῳ ἀοράτῳ Θεῷ»[6]. Ταῖς ἀποστολικαῖς λέξεσιν καὶ αἱ εὐαγγελικαὶ τὸ αὐτὸ δηλοῦσιν· ἥ τε οὕτως ἔχουσα· «Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακεν πώποτε· μονογενὴς Θεὸς ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς ἐξηγήσατο»[7], καὶ πάλιν· «Οὐχ ὅτι τὸν Θεὸν ἑώρακέν τις, εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ Πατρός»[8].

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 2,1,2,4,5. 2. Α' Θεσ. 2,16. 3. Πρβλ. 'Ιωσήπου, 'Ιουδ. 'Αρχ. IV, 193. III, 224. 4. Ζαχ. 14,3-4. 5. Κολ. 1,15. 6. Α' Τιμ. 1,17. 7. 'Ιω. 1,18. 8. 'Ιω. 6,46.

Ἐπεὶ τοίνυν ταῦτα ὀρθῶς περὶ Θεοῦ λέγεται καὶ φρονεῖται, τὰ σωματικώτερον περὶ αὐτοῦ οἰκονομικῶς ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς ἀναγγελλόμενα νοητῶς καὶ θεοπρεπῶς ἐκληπτέον.

986 Ὅνπερ γὰρ τρόπον λέγοντος αὐτοῦ ἐν τῷ προφήτῃ· «Οὐκ ἠλλοίωμαι»[1], καὶ τῶν θεολόγων ὁμοδόξως λεγόντων, τοῦ μὲν ὑμνῳδοῦ πρὸς τὸν δοξολογούμενον λέγοντος· «Σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ»[2], καὶ τό· «Σὺ δὲ διαμενεῖς»[3], τοῦ δὲ Ἰακώβου γράφοντος περὶ τοῦ ἀπαθοῦς καὶ ἀναλλοιώτου· «Πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστιν καταβαῖνον παρὰ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων, παρ' ᾧ οὐκ ἔνι παραλλαγὴ ⟨ἢ τροπῆ⟩ς ἀποσκιασ⟨μα⟩»[4], καὶ κ⟩αθὼς ἐκλαμβάνομεν καὶ διανοο⟨ύμεθα⟩ τὰς περὶ μετα⟨νοία⟩ς καὶ ὀργῆς αὐτοῦ καὶ τῶν παραπ⟨λησί⟩ων λέξεις, οὕτω, ἀσ⟨ωμ⟩άτου ὑπάρχοντος, τὰς περὶ ⟨τοῦ⟩ ἀναβαίνειν καὶ καταβαίνειν, ἐξιέναι τε καὶ εἰσιέναι φω⟨νὰς⟩ ἁρμονίως τῇ περὶ α⟨ὐτο⟩ῦ νοήσει ἐκδεχόμεθα. Ὅθεν ἐν τῇ ἐ⟨κ⟩κειμένῃ προφητείᾳ κ⟨ειμ⟩ένου· «Ἐξελεύσεται Κύριος»[5], οὐ μεταβατικ⟨ὴ⟩ν κίνησιν φανταζόμεθα· σωμάτων γὰρ αἱ τοιαῦται κινήσ⟨ει⟩ς.

Ἐπεὶ τοίνυν μὴ ἁρμόζει περὶ ἀοράτου οὐσίας ὁμολογεῖν τα⟨ῦτ⟩α, φέρονται δὲ ἐν τοῖς θεοπνεύστοις λογίοις, ἐπιστατέον πῶς εὐσεβῶς αὐτὰ δεῖ νοῆσαι.

Πηγὴ ἀγαθότητος καὶ «πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας»[6] τυγχάνων, ὁ πάντων αἴτιος συγκαταβαίνων τοῖς οἰκονομουμένοις ὑπ' αὐτοῦ ἔξω πως ἑαυτοῦ γίνεται. Ἀμέλει γοῦν ἐν Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ ἡμῶν περὶ ἑαυτοῦ φησιν· «Ἐγὼ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἥκω· οὐδὲ γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα, ἀλλ' **988** ἐκεῖνός με ἀπέστειλεν»[7]. Τῇ αὐτῇ νοήσει πρὸς αὐτὸν ὁ προφήτης Ἀμβακοὺμ ἀνεφθέγξατο· «Ἐξῆλθας εἰς σωτηρίαν τοῦ λα⟨ο⟩ῦ σου τοῦ σῶσαι τοὺς χριστούς σου»[8]. Καὶ ὥσπερ ἐξέρχεται καὶ ἥκει πρὸς τοὺς σῳζομένους, οὕτω πολλῷ μᾶλλον ὅτε ὀργίζεται ἢ πολεμεῖ. Ἐν μὲν γὰρ τῷ Μιχαίᾳ γέγραπται· «Ἰδοὺ Κύριος ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ ἔσται ἐν ἡμῖν εἰς μαρτύριον καὶ καταβήσεται»[9], καὶ ἐν Ἡσαΐᾳ· «Κύριος τῶν δυνάμεων ἐξελεύσεται καὶ συντρίψει πόλεμον, καὶ ἐπεγερεῖ ζῆλον καὶ βοήσεται ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ μετὰ ἰσχύος»[10].

Θεοπρεπῶς τούτων θεωρουμένων, ἐξέρχεσθαι Θεὸς λέγεται «ἐπὶ τὰ ἔθνη, ἵνα παρατάξηται ἐπ' αὐτῶν ὡς ἐν ἡμέρᾳ πολέμου»[11] ὅτε «καὶ στήσονται οἱ ⟨πόδες αὐ⟩τοῦ εἰς τὸ τ⟨ῶν ἐλα⟩ιῶν ὄρος τὸ κατ' ἀνατολάς»[12]· ποῦ ⟨γὰρ δεῖ σ⟩τῆναι τοὺς πό⟨δας αὐ⟩τοῦ οὐκέτι κινουμένου ἀγαναχ⟨τη⟩τικῶς κατὰ τὸν ⟨ἤδη⟩ πρότερον εἰρημένον· «Καὶ Κύριος σαλπ⟨ιεῖ⟩ καὶ πορεύσεται ἐ⟨ν ἀπει⟩λῇ ὀργῆς αὐτοῦ»[13]; Τούτῳ τῷ τρ⟨ό⟩πῳ παραβὰς ὁ Ἀδὰμ ἤκου⟨σεν τ⟩ὴν φωνὴν τῶν ποδῶν

---

1. Μαλ. 3,6. 2. Ψαλ. 101,28. 3. Ψαλ. 101,27. 4. Ἰακ. 1,17. 5. Ζαχ. 14,3. 6. Ἰω. 1,14. 7. Ἰω. 8,42. 8. Ἀββ. 3,13. 9. Μιχ. 1,3,2. 10. Ἡσ. 42,13. 11. Πρβλ. Ζαχ. 14,3. 12. Ζαχ. 14,4. 13. Πρβλ. Ζαχ. 9,14.

τοῦ Θεοῦ τ⟨ὸ δειλ⟩ινόν[1], αἴσθησιν λ⟨αβ⟩ὼν ἐγκαταλιπόντος καὶ βαδίσ⟨αν⟩τος ἀπ' αὐτοῦ τοῦ συ⟨νό⟩ντος πρότερον καὶ συνομιλοῦντος. Ταύτῃ τῇ διανο⟨ίᾳ⟩ εἶπεν ὁ Σωτὴρ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῖς ἔξω τῆς ἀληθείας γεν⟨α⟩μένοις Ἰουδαίοις· «Ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν»[2], καὶ πρότερον ἐν τῷ ⟨π⟩ροφήτῃ· «Ἐγκατέλιπα τὸν οἶκόν μου, ἀφῆκα τὴν κληρονομίαν μου»[3], καὶ τὰ ἑξῆς. Πλὴν εἰ καὶ ἔξω γέγονεν τῶν δι' ἀσέβειαν ἐγκαταλειφθέντων, ἀλλ' οὖν ἀκραδάντως ἵστανται οἱ πόδες αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος ἔνθα φυτεία ἐστὶν καρπὸν φέρουσα σωστικὸν καὶ φυλακτικὸν τοῦ θείου φωτὸς καὶ λύοντα νόσους καὶ πόνους. Ἵστανται δὲ οὐκ ἐν ταπεινῇ φυτείᾳ, ἀλλ' ἐν **990** ὕψει καὶ ὄρει μενούσῃ, ἐξ ἀνατολῶν τοῦ θείου φωτὸς τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης.

Τί δὲ ὑπῆρκται, στάντων τῶν ποδῶν τοῦ Κυρίου πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν, ἢ διαιρεθῆναι τὴν θείαν φυτείαν, ἵνα τὸ μὲν αὐτῆς πρὸς ταῖς ⟨ἀ⟩νατολαῖς τὰς ῥίζας βαλὸν διαμείνῃ, τοῦ λοιποῦ εἰς θάλασσαν μεταβάντος, ἔνθα χάος ἐστὶν σφόδρα. Καὶ ἐπεὶ ἔστιν ἐν τῇ Γραφῇ ἐπαινετὰς ἐλαίας εὑρεῖν καὶ ψεγομένας εἰς ταὐτὸν συναγομένας, ἰδῶμεν ποῖαι τούτων ἐν τῷ φωτὶ καὶ τῇ ἀνατολῇ κατάκεινται καὶ ποῖαι εἰς τὴν θάλασσαν ἀπέκλιναν.

Ὁ ἅγιος ὑμνῳδὸς κελαδῶν περὶ ἑαυτοῦ ἀπαγγέλλει· «Ἐγὼ ὡσεὶ ἐλαία κατάκαρπος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ»[4]. Περὶ δὲ τοῦ εὐλάβειαν κατορθώσαντος, ἐν μιᾷ ᾠδῇ τῶ⟨ν ἀνα⟩βαθμῶν φέρ⟨εται· «Μακά⟩ριος εἶ, καὶ καλῶς σοι ἔσται. Ἡ γυνή ⟨σου ὡς⟩ ἄμπελος εὐθη⟨νοῦσα ἐ⟩ν τοῖς κλίτεσι τῆς οἰκίας σου· οἱ ⟨υἱοί σο⟩υ ὡς νεόφυτα ἐλ⟨αιῶ⟩ν κύκλῳ τῆς τραπέζης. Ἰδοὺ οὕτως ⟨εὐλογ⟩ηθήσεται ἄνθρωπος ὁ ⟨φο⟩βούμενος τὸν Κύριον. Εὐλογήσαι σε Κύριος ἐκ ⟨Σιώ⟩ν, καὶ ἴδοις τὰ ἀγαθὰ Ἰερουσαλὴμ καὶ ἴδοις υἱοὺς τῶν υἱῶν σου»[5].

Οὐ⟨δεὶς τ⟩ῶν ἐντυγχανόντω⟨ν γν⟩ησίως τῇ ᾠδῇ ταύτῃ οὕτως βραδὺ⟨ς⟩ καὶ εὐήθης ὑπάρχ⟨ει ὡς⟩ νομίσαι ὅτι πάντα ταῦτα τὰ ἐπηγγ⟨ελ⟩μένα παντὶ εὐλαβ⟨εῖ π⟩ρόσεστιν, πολλῶν κεκτημένων φ⟨ό⟩βον Θεοῦ τελειοῦντα τὸν ἔχοντα, κατὰ τὸ γεγραμμένον· «Οὐκ ἔστιν ⟨σ⟩τέρημα τοῖς φοβουμένοις αὐτόν»[6], δῆλον δ' ὅτι τὸν Θεόν, οὐδαμῶς τὰ αἰσθητὰ ἐσχηκότων.

Ἠλίας γοῦν, ὁ μέγας προφήτης, καὶ Ἐλισαῖε, ὁ μαθητὴς αὐτοῦ, καί, τί λέγω, ὁ βαπτιστὴς Ἰωάννης «οὐ μείζων οὐδεὶς ἐν γεννητοῖς γυναικῶν»[7] γέγονεν, οὐδὲν τῶν ἐξηριθμη**992**μένων αἰσθητῶς ἔσχον, οὐδαμῶς συνοικήσαντες γυναιξίν, οὐκ αἰσθητὰ τέκνα ἐσχηκότες, ἀλλ' εἰ καὶ τῶν αἰσθητῶν τούτων οὐδαμῶς μετέσχον, ἀλλά γε κατὰ ἀναγωγὴν καὶ υἱοὺς καὶ υἱωνοὺς ἔσχον, εὐλογηθέντες ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ Σιὼν καὶ ἑωρακότες τὰ ἀγαθὰ τῆς ἀληθινῆς Ἰερουσαλήμ, προσελη-

---

1. Πρβλ. Γεν. 3,8. 2. Ματθ. 23,38. 3. Ἱερ. 12,7. 4. Ψαλ. 51,10. 5. Ψαλ. 127,3-6. 6. Πρβλ. Σ. Σειρ. 15,13. 7. Ματθ. 11,11.

λυθότες τῷ τῆς Σιὼν ὄρει καὶ τῇ Ἱερουσαλὴμ τῇ ἐπουρανίῳ οὔσῃ πόλει τοῦ ζῶντος Θεοῦ[1].

Αἱ οὕτως ἀποδοθεῖσαι ἐλαῖαι καὶ τὰ νεόφυτα αὐτῶν ἐν τῷ ὄρει τῶν ἐλαιῶν πρὸς τῇ ἀνατολῇ τὴν φυτείαν ἔχουσιν, μεταφυτευθησόμεναι εἰς τὸν παράδεισον ὃν ὁ Θεὸς ἐφύτευσεν ἐν Ἐδὲμ κατὰ ἀνατολάς»[2]. Καὶ οὐ παράδοξον τὸ ἀπαγγελλόμενον· εἰ γὰρ ὁ μετανοήσας λῃστής, ὁμολογήσας βασιλέα τὸν Σωτῆρα, ἤκουσεν ὑπ' αὐτοῦ· «Σήμερον ἔσῃ μετά μου ἐν τῷ παραδείσῳ»[3], πῶς οὐ πολλῷ πλέον δέξονται τὴν τοιαύτην ὑπόσχεσιν οἱ τὸν πάντα βίον αὐτῶν ἢ τὸν πλείονα οὕτω πολιτευσάμενοι, ὡς φάναι μετὰ παρρησίας· «(Ἡμῶν γὰρ π)ολίτευμα ἐν ⟨οὐρανοῖς⟩ ὑπάρχει»[4], καὶ πάλιν· «Ἐπὶ γῆς ⟨στενάζον⟩τες τὸ πολί-⟨τευμα ἐ⟩ν οὐρανοῖς ἔχομεν»[5].

Εἰς τὴν μακα⟨ρίαν τα⟩ύτην πρὸς ἀνα⟨γωγὴν⟩ φυτείαν τακτέον καὶ τὴν ἐγκ⟨εντρισθ⟩εῖσαν ἀγριελαίαν ⟨εἰς τ⟩ὴν ἁγίαν ῥίζαν καὶ πιότητα ἐπ⟨ὶ τὸ καλ⟩λιέλαιον γενέσ⟨θαι[6], ὡ⟩ς τὴν αὐτὴν παρρησίαν τῷ ὑμν⟨ῳ⟩δῷ ⟨....⟩σαμένην φάναι· «Ἐγὼ ⟨δὲ⟩ ὡσεὶ ἐλαία κατάκαρπος ἐν τῷ ⟨οἴκῳ τ⟩οῦ Θεοῦ»[7], τῶν ἐκκλασ⟨θέ⟩ντων κλάδων δι' ἀπιστίαν[8], οὗτοι ⟨δ' εἰ⟩σὶν οἱ Ἰουδαῖοι οἱ κυριο⟨κ⟩τονήσαντες, εἰς τὴν θάλατταν ⟨εὐρι⟩σκομένων, δηλαδὴ τῷ ⟨κλ⟩ύδωνι καὶ ἁλμυρίδι τῶν τοῦ κ⟨όσ⟩μου πραγμάτων, ἔνθα σφόδρα χάος ἐστίν.

Συνῳδὰ τῷ ⟨Ἀπ⟩οστόλῳ καὶ ἐν Ἱερεμίᾳ περὶ τῶν ἐκκλασθέντων κλάδων ⟨ὁ⟩ Θεὸς ἀποτεινόμενος πρὸς τὴν ἐκ περιτομῆς **994** συναγωγήν φη⟨σ⟩ιν· «Τί ἡ ἠγαπημένη ἐν τῷ οἴκῳ μου ἐποίησεν βδέλυγμα; μὴ εὐχαὶ καὶ κρέα ἅγια ἀφαιροῦσιν τὴν κακίαν ἀπὸ σοῦ, ἢ ἐν τούτοις διαφεύξει;»[9]. Ἐλέγξαντος τοῦ τὸ κρυπτὸν ὁρῶντος τὴν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ποιήσασαν βδέλυγμα, ὁ θεῖος λόγος λέγει πρὸς αὐτήν· «Ἐλαίαν εὔσκιον τῷ εἴδει ἐκάλεσεν Κύριος τὸ ὄνομά σου· ἠχρεώθησαν οἱ κλάδοι σου»[10]. Πῶς γὰρ οὐκ ἀχρεῖοι κλάδοι γεγένηνται οἱ ἐκκλασθέντες τῇ ἑαυτῶν ἀπιστίᾳ, μάλιστα μεταβεβηκότες εἰς τὴν τοῦ βίου ζάλην, ἐν ᾗ τρικυμίαι καὶ πλῆθος ἁλμυρῶν καὶ πικρῶν ὑδάτων.

Πρὸς τῷ εἰς τὴν θάλατταν γεγονέναι τοὺς ἀπιστήσαντας κλάδους καὶ σφοδροτάτῳ χάει κατεσπάσθησαν. Περὶ ταύτης τῆς βλαβείσης παρ' ἑαυτὴν πόλεως λέγεται — τῆς Ἰουδαϊκῆς φημι — καὶ ἐν ἑτέρῳ προφήτῃ, Μιχαίας δ' ἐστὶν οὗτος, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· «Κατασπάσω εἰς χά⟨ος τοὺς⟩ λίθους αὐτ⟨ῆς καὶ τὰ⟩ θεμέλια αὐτῆς ἀποκαλύψω»[11].

Τ⟨ούτων⟩ τῶν σκυθρωπ⟨ῶν ἐπελ⟩θόντων τῇ ἀθλίᾳ τῶν Ἰουδαίω⟨ν συν⟩αγωγῇ, σπουδα⟨στέον ἡ⟩μῖν ἔστω τοῖς πιστεύσασι τῷ Σωτῆρ⟨ι ἐ⟩λαία κατάκαρπος ⟨γενέσθ⟩αι ⟨ἐ⟩ν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ καὶ πρὸς ἀνατ⟨ολὴ⟩ν ἐν τῷ ὄρει τῶν ⟨ἐλαιῶν,⟩ ἵνα καὶ εἰς τὸν

---

1. Πρβλ. Ἑβρ. 12,22. 2. Πρβλ. Γεν. 2,8. 3. Λουκ. 23,43. 4. Φιλιπ. 3,20. 5. Πρβλ. Β' Κορ. 5,1,2. 6. Πρβλ. Ρωμ. 11,17. 7. Ψαλ. 51,10. 8. Πρβλ. Ρωμ. 11,20. 9. Ἱερ. 11,15. 10. Ἱερ. 11,16. 11. Μιχ. 1,6.

θεῖον παράδεισον χάρ⟨ιτι⟩ Θεοῦ μετατεθῶμε⟨ν, μι⟩μηταὶ γινόμενοι τοῦ Χριστοῦ, περὶ οὗ γέ⟨γρ⟩απται· «Ἰδοὺ ἀνήρ, ἀνατολὴ ὄνομα αὐτῷ»[1].

Ζαχ. 14,4-5. Καὶ κλινεῖ τὸ ἥμισυ τοῦ ὄρους πρὸς βορρ⟨ᾶ⟩ν καὶ τὸ ἥμισυ αὐτοῦ πρ⟨ὸς⟩ νότον. Καὶ ἐμφραχ 996 θήσεται φάραγ⟨ξ⟩ ὀρέων μου, καὶ ἐγχολληθ⟨ή⟩σεται φάραγξ ὀρέων ἕως Ἀσαὴλ καθὼς ἐνεφράγη ἐν ταῖς ἡμ⟨έ⟩ραις τοῦ σεισμοῦ ἐν ἡμέραις Ὀζίου βασιλέως Ἰούδα[2].

Τὸ ἥμισυ, φησίν, τοῦ ὄρους — τῶν ἐλαιῶν δηλονότι — κλιθήσεται πρὸς βορρᾶν τοῦ ἀποκλίνοντος εἰς τὴν θάλασσαν καὶ τὸ χάος, τοῦ λοιποῦ ἡμίσεως πρὸς τὸν νότον φθάσαντος.

Τίς ὁ βορρᾶς καὶ ὁ νότος, ἐκ τοῦ Ἄσματος τῶν Ἀσμάτων ἔστι μαθεῖν, τῆς νυμφοστοληθείσης Ἐκκλησίας τῷ ἑαυτῆς νυμφίῳ λεγούσης· «Ἐξεγέρθητι, βορρᾶ, καὶ ἔρχου, νότε, διάπνευσον κῆπόν μου καὶ ῥευσάτωσαν ἀρώματά μου»[3].

Βορέας ἐν τούτοις ἡ πονηρὰ δ⟨ύ⟩ναμις, μᾶλλον δὲ αὐτὸς ὁ Σατανᾶς, νότος δ' ὁ Σωτὴρ αὐτὸς ὢν ὁ νυμφίος προσαγορεύεται. Ἐπεὶ τοίνυν, παρόντος τοῦ ἀποδοθέντος βορέα ψυχροτάτου ὄντος, ἡ ῥοὴ τῶν θείων ἀρωμάτων κωλύεται, μυόντων τῶν πόρων διὰ τὸ πεπ⟨υ⟩κνῶσθαι ἐκ τῆς ψυχρότητος τοῦ βορέα καὶ σκληροῦ τυγχ⟨άνο⟩ντος, ἐλαύνει τοῦτον ἀφ' ἑαυτῆς ἡ νύμφη καὶ τὸν νότον προ⟨σ⟩καλεῖται, ἵνα, τῇ θέρμῃ αὐτοῦ ἀραιωθέντων τῶν νοητῶν πόρων, ῥεύσῃ τὰ ἀρώματα περὶ ὧν εἴρηται πρὸς τὸν νυμφίον πρ⟨ὸς τῆς⟩ πνευματικῆς συζ⟨ύγου· «Ὀσ⟩μὴ μύρων σου ὑπὲρ πάντα τὰ ἀρώ⟨ματα»[4]. Θ⟩έρμην ἔχειν κ⟨αὶ ὀσφρα⟩ντικὸν εἶπον τὸν νότον, μαθὼν ὅτι⟨.....⟩ ὑπάρχει καὶ π⟨ῦρ ἦλθε⟩ν βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, ὡς αὐτὸς ἀπήγγ⟨ε⟩ιλε φήσας· «Πῦρ ἦλ⟨θον β⟩αλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν καὶ εἴθε ἤδη ἀν⟨ήφθ⟩η»[5].

Λεκτέον τό· «Ἐξεγείρου, β⟨ορρᾶ⟩»[6], οὐ φωνῇ μόνῃ ἀλλὰ πραγματικῶς, ⟨ἵν'⟩ ἐκπεμφθῇ μακράν⟨. Πρ⟩άγμασιν δὲ λέγει· «Ἐξεγείρου, βορρᾶ», ἡ πισ⟨τὴ⟩ ψυχὴ τῷ λέγοντι δι⟨δα⟩σκάλῳ· «Ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ καὶ ποιή⟨σον⟩ ἀγ⟨αθ⟩όν»[7], 998 καὶ τῷ γράψ⟨αν⟩τι Ἀποστόλῳ πρὸς ὅλην Ἐκκλησίαν· «Πάντα δοκιμάζετε, τὸ ⟨κ⟩αλὸν κατέχετε. Ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε»[8], τῆς ⟨ἀ⟩ποχῆς παντὸς εἴδους πονηροῦ καὶ τῆς ἀπὸ τοῦ κακοῦ ἐκκλίσεως ἐλαυνούσης τὸν βορέαν, προτρεπομένης ἐλθεῖν τὸν νότον δι⟨ὰ⟩ τοῦ συνεγγίσαι αὐτῷ εὐσεβεῖ π⟨ίστει⟩ καὶ ἠθικῇ ἀρετῇ. ⟨Οὕ⟩τω γὰρ καθαρθεῖσιν τοῖς οὕτω ἀρεσκε⟨υο⟩μένοις ἔρχεται ὁ ⟨τῶν⟩ πάντων ἀγαθῶν χορηγός, ὡς ἔγραψεν ὁ θεολόγος Ἰάκωβος· «Ἐγγίσατε τῷ Θεῷ καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν»[9].

---

1. Ζαχ. 6,12. 2. Ζαχ. 14,4-5. 3. Ἆσμ. 4,16. 4. Ἆσμ. 1,3. 5. Λουκ. 12,49. 6. Ἆσμ. 4,16. 7. Ψαλ. 33,15. 8. Α' Θεσ. 5,21-22. 9. Ἰακ. 4,7.

Ἡ πόθον τῆς παρουσίας αὐτοῦ ἔχουσα, παραπλήσιον τῷ· «Ἔρχου, νότε»[1], ἐν αὐτῷ τῷ ἐπιθαλαμίῳ δράματι φάσκει· «Ἐλθέ, ἀδελφιδέ μου, ἐξέλθωμεν εἰς ἀγρόν»[2]. Ἰσοδυναμεῖ τῷ· «Ἐξεγείρου, βορρᾶ, καὶ ἔρχου, νότε», τό· «Ἐγγίσατε τῷ ⟨Θ⟩εῷ καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν, ἀντίστητε τῷ δ⟨ι⟩α⟨β⟩όλῳ καὶ φεύξεται ἀφ' ὑ⟨μῶ⟩ν»[3], παντὸς καὶ μόνου τοῦ ἀνθιστ⟨αμ⟩ένου τῷ διαβόλῳ λέγον⟨τος⟩ αὐτῷ· «Ἐξεγείρου, βορρᾶ»[4], καὶ τοῦ ἐγγίζο⟨ντ⟩ος τῷ Θεῷ παρακαλοῦντος ἥκειν πρὸς αὐτὸν τὸν νότον, τὸν ⟨Θεὸν⟩ Λόγον, περὶ οὗ ἐν τῇ ᾠδῇ τοῦ προφήτου Ἀμβακοὺμ κατά τινα τῶν ἑρμηνευτῶν φέρεται ἀντὶ τοῦ· «Ὁ Θεὸς ἐκ Θαιμὰν ἥξει»[5], «Ὁ Θεὸς ἐκ ⟨τοῦ⟩ νότου ἥξει», ἐρχο- μένο⟨υ⟩ τοῦ Πατρὸς ἐκ τοῦ νότου τοῦ νυμφ⟨ίο⟩υ, κα⟨τὰ τὸ⟩ ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῷ Εὐαγγελ⟨ί⟩ῳ λεχθέν· «Ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με»[6]. Ὅνπε⟨ρ γὰρ τρό⟩πον ὁ ὁρῶν αὐτὸν ὁρᾷ τὸν Πατέρα, οὕτως ὁ δεχόμενος αὐτὸν ⟨δέχεται⟩ τὸν ἐν αὐτῷ ⟨μένον⟩τα Πατέρα[7] ἐν ᾧ ἐστιν τὸ Μονογενὲς αὐτοῦ .⟨.....⟩α.

Τί ἔσται κλί⟨ναν⟩τος πρὸς τὸν βορρᾶν καὶ τὸν νότον το⟨ῦ σα⟩φηνισθέντος ὄρους τῶν ἐλαιῶν, ἢ τὸ ἐμφραχθῆναι τὴν φάρα⟨γγα⟩ τῶν ὀρέων τοῦ Θεοῦ καὶ ἐγκ⟨ο⟩λληθῆναι ἕως Ἀσαήλ. **1000** Οὐκ ἄλλ⟨ω⟩ς δὲ νοηθείη ἡ φάραγξ ⟨καὶ⟩ ἡ ἐγκόλλησις ἢ γνωσθέντος τίνα τὰ ⟨ὄρ⟩η τοῦ Θεοῦ.

Ὄρη αὐτοῦ κ⟨ατὰ ἀ⟩πόδοσιν μίαν λεχθεῖεν οἱ προφῆται διὰ πρ⟨ο⟩σὸν αὐτοῖς ὕψος οὐ μ⟨όνον⟩ γνώσεως καὶ σοφίας ἀλλὰ καὶ διάρματ⟨ο⟩ς πρακτικοῦ βίου. Περὶ ⟨τού⟩των γὰρ πρὸς τὸν τῶν ὅλων γενεσιάρχ⟨ην⟩ ἀνεφθέγξατο ὁ ὑμνῳδός· «Φωτίζεις σὺ θαυμαστῶς ἀπὸ ὀρέων αἰωνίων»[8]. Πῶς γὰρ οὐκ αἰώνια ὄρη ἀφ' ὧν θαυμαστῶς φωτίζει Θεὸς τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας καὶ ἁπαξαπλῶς τὴν περὶ τῆς Τριάδο⟨ς⟩ καταλάμπων, οἱ τὰ μὴ βλεπόμενα αἰώνια ὄντα σκοποῦντες[9] κατὰ τὴν ἀποστολικὴν προτροπήν;

Τούτων τῶν ὀρῶν φάραγξ ἐστὶν τὸ βάθος τῆς ἀσαφείας τῶν μετ' αἰνιγμοῦ εἰρημένων, ἥνπερ ἐνέφραξεν ὁ ἐληλυθὼς πληρῶσαι τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας[10], ὁμαλίσας τῇ ἑαυτοῦ διδασκαλίᾳ καὶ παρουσίᾳ τὸ τραχὺ καὶ ἀνώμαλον ἔδαφος τῶν μετ' ἐπικρύψεως λελαλημένων, ἵν' εὐδιάβατον ἐκ τῆς λειότητος ὀφθῇ.

Τούτου γεγενημένου, ἐνεκολλήθη διὰ τῆς φανείσης συμφωνίας ἡ φάραγξ τῶν ὀρῶν ἕως τοῦ Ἀσαήλ, τοῦ διὰ ταχύτητα ποδωκείας «κούφου τοῖς ποσὶν»[11] εἰρημένου κατὰ τὴν ὀξὺ καθορῶσαν δορκάδα· διορατικὸν γὰρ τὸ ζῷον τοῦτο ὡς αὐτὴ ἡ προσηγορία δηλοῖ ἀπὸ τοῦ δέρκειν εἰρημένη. Διὸ ἕως Ἀσαὴλ ἡ προσκόλλησις ⟨τ⟩ῶν ὀρῶν ἔσται, γινωσκομένη τοῖς διορατικοῖς.

---

1. Ἆσμ. 4,16. 2. Ἆσμ. 7,12. 3. Ἰακ. 4,7. 4. Ἆσμ. 4,16. 5. Ἀββ. 3,3. 6. Ματθ. 10,40. 7. Πρβλ. Ἰω. 14,9,10. 8. Ψαλ. 75,5. 9. Πρβλ. Β' Κορ. 4,18. 10. Πρβλ. Ματθ. 5,17. 11. Πρβλ. Β' Βασ. 2,18.

1002 Τῷ αὐτῷ δὲ τρ⟨ό⟩πῳ ἡ ἔμφραξις τῶν ὁρῶν γέγονεν ὡς ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ σεισμοῦ, ὑπάρξαντο⟨ς ἐν ταῖ⟩ς ἡμέραις Ὀζίου, τοῦ βασιλέως Ἰούδ⟨α. Σεισμὸ⟩ν αἰσθητὸν οὐ⟨δαμῶ⟩ς ηὑρήκαμεν γενόμενον, βασιλεύον⟨τος Ὀζίο⟩υ, οὐδὲ ἐν τα⟨ῖς Βασ⟩ιλείαις, οὐδὲ ἐν ταῖς Παραλειπομέναις· ⟨ὅθε⟩ν κατ' ἀναγωγὴν ⟨ἐκλη⟩μπτέον τὰ περὶ αὐτοῦ γε⟨γ⟩ρα⟨μμ⟩ένα.

Καὶ ὅρα μὴ κλόνος γέγ⟨ον⟩εν ἐπὶ Ὀζίου ἐπισπᾶσαι εἰς ἑα⟨υ⟩τὸν θέλοντος τὴν ἱερωσύνη⟨ν⟩. Εἰσελθὼν γὰρ εἰς τὸν τοῦ Θεοῦ ναόν, πλη⟨σιά⟩σας τε τῷ ἁγίῳ θυσ⟨ιασ⟩τηρίῳ, δι' ἑαυτοῦ καὶ οὐ διὰ τῶ⟨ν⟩ ἱερέων ⟨ἐπι⟩χειρεῖ θύειν. Τὴν παρ' ὁ⟨ρ⟩ισμὸν ταύτην τόλμαν ἐρρωμενέστα⟨τ⟩α συγχῶν ὁ κατ' ἐφημ⟨ε⟩ρίαν ἱερεύς, συμπνεόντων καὶ τῶν ἄλλων θεραπευτῶν φ⟨ήσ⟩ας· «Οὐ σοί, Ὀζία, τοῦ θυμιάσαι τῷ Κυρίῳ ἀλλ' ἢ τῶν ἱερέων»[1], ἐφ' ᾧ δ⟨υ⟩σχεράνας ἐξέτεινε τὴν χεῖρα μετὰ θυμοῦ ἐπὶ τῷ συλληφθῆναι ὑπὸ τῶν δορυφόρων τοὺς ἱερέας ἵνα αὐτοὺς κακώσῃ· ἀλλ'εὐθέως ἡ χεὶρ αὐτοῦ λελέπρωται, ὡς παραχρῆμα ἔξω τοῦ ναοῦ ⟨βαλ⟩έσθαι τὸν τύραννον, μιανθέντος τοῦ ἱεροῦ ὅσον ἐπὶ τῇ προπετείᾳ καὶ ὠμότητι αὐτοῦ σφετερίσασθαι θελήσαντος τὴν μὴ προσήκουσαν ἄλλῳ πρᾶξιν ἢ μόνοις τοῖς προσεδρεύουσι τῷ ναῷ ἱερεῦσιν. Πρὸς τῷ ἀποτετευχέναι ᾧ εἰς ἑαυτὸν ἐπισπάσασθαι βεβούληται, καὶ τῶν ἔργων τῆς βασιλείας ἐκ τῆς ἀκαθάρτου λέπρας ἐνεποδίσθη, ἐκτελοῦντος αὐτὰ λοιπὸν τοῦ μέλλοντος διαδέξασθαι τὴν ἀρχὴν υἱοῦ αὐτοῦ.

Ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ ἐκ τῆς συγχύσεως σεισμοῦ, φάραγξ γέγονεν ἐγκολληθεῖσα τοῖς ὄρεσιν, ἐν ταῖς τοῦ Ἰούδα ἡμέραις, βασιλεύοντος Ὀζίου.

1004 Ὁ νῦν δηλούμενος σεισμὸς κεῖται καὶ ἐν ἀρχῇ Ἀμὼς τοῦ προφήτου· «Λόγοι γάρ, φησίν, Ἀμώς, οἱ γενάμενοι ἐκ Θεκουέ, πρὸ δύο ἐτῶν τοῦ σεισμοῦ ἐν ἡμέραις Ὀζίου»[2], σεισμοῦ λεγομένου ἐνταῦθα, κατὰ περιφερομένην παράδοσιν ἰουδαϊκήν, τῆς φανείσης ὀπτ⟨ασί⟩ας τῷ Ἡσαΐᾳ, περὶ ἧς οὕτω γέγραπται· «Ἐγένετο τοῦ ἐνιαυτοῦ, ο⟨ὗ⟩ ἀπέθανεν Ὀζίας ὁ βασιλεύς, εἶδον τὸν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου, καὶ Σεραφὶμ ⟨εἱστήκει⟩σαν κύκλῳ αὐτ⟨οῦ,⟩ ἓξ πτέρυγες τῷ ἑνὶ καὶ ἓξ πτέρυγες ⟨τῷ ἑνί⟩», καὶ μετ' ὀλίγα· «⟨Καὶ ἐκέ⟩κραγεν ὁ ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον· Ἅ⟨γιος⟩ ἅγιος ἅγιος Κύ⟨ριος⟩ σαβ⟨αώθ⟩, πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γ⟨ῆ τ⟩ῆς δόξης αὐτοῦ»[3].

Πλήρης ὁ οὐραν⟨ὸς⟩ καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ γέγ⟨ον⟩εν τεθνηκότος τοῦ Ὀζίου μεθ' ⟨ἣν ἔ⟩πραξεν παρανομίαν. Πῶς γὰρ ⟨οὐ⟩ κλόνος μεταβολῆς ⟨εἰς⟩ τὸ κρεῖττον γέγονεν ὀφθέντος Θεοῦ ⟨ὅ⟩πως πληρωθῇ τῆς δό⟨ξης⟩ αὐτοῦ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, καὶ ἀφαίρεσι⟨ς⟩ γένηται τῶν ἀνομι⟨ῶν⟩ τοῦ κατανυγέντος[4] ἐν τῷ ἐωρακέναι ⟨τ⟩ὴν

1. Β' Παρλ. 26,18. 2. Ἀμ. 1,1. 3. Πρβλ. Ἡσ. 6,1-3. 4. Πρβλ. Ἡσ. 6,7,5.

θειαν ὀπτασίαν καὶ ἄφεσις τῶν ἁμαρτημάτων τοῦ λαο⟨ῦ⟩ παντός;

Ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ θανάτου Ὀζίου τοῦ βαραθρῶσαι θελήσαντος τοὺς θείους νόμους, σφετερίσασθαι θελήσαντος τὴν μὴ προσήκουσαν αὐτῷ ἱερατικὴν λειτουργίαν, ἐνεκολλήθη ἣν ἐκαινοτόμησεν διάσχισιν τῶν νόμων, πάλιν τοῦ ἱερέως ἀκωλ⟨ύτ⟩ως τὰ ἴδια ἐν τῷ ναῷ ἐκτελοῦντος καὶ τοῦ βασιλέως τὴν τῶν **1006** ἀρχομένων προστασίαν περιέποντος οὐκ ἐφαπτομένου τῶν ἱερατικῶν ἔτι διὰ τὸ μὴ αὐτῷ ἀνακεῖσθαι τὴν τῶν ἱερέων θεραπείαν.

Ἢ τὸ Ἀσαὴλ ἐνταῦθα ὄνομα τόπου ἐστίν, ὁ τοὺς τόπους τῆς Ἰουδαίας περιαθρήσας ἀποφηνάσθω, τὸ δοκοῦν ἀκριβές τι κατειληφώς.

Ζαχ. 14,5-7. Καὶ ⟨ἥ⟩ξει Κύριος ὁ Θεός μου καὶ πάντες οἱ ἅγιοι μετ' αὐτοῦ. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ οὐκ ἔσται φῶς. Καὶ ψύχη καὶ πάγος ἔσται μίαν ἡμέραν. Καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη γνωστὴ τῷ Κυρίῳ. Καὶ οὐχ ἡμέρα καὶ οὐ νύξ, καὶ πρὸς ἑσπέραν ἔσται φῶς[1].

Ἡ προκει⟨μ⟩ένη φωνὴ σημαίνειν δύναται δευτέραν καὶ ἐπίδοξον παρουσίαν το⟨ῦ⟩ Σωτῆρος, περὶ ἧς ὁ Ἰωάννης ἐν Ἀποκαλύψει ὑψηλῶς καὶ θεοπρεπῶ⟨ς⟩ εἶπεν οὕτως· «Ἰδοὺ ἔρχεται μετὰ τῶν νεφελῶν, καὶ ὄψεται αὐτὸν πᾶς ὀφθαλμὸς καὶ οἵτινες αὐτὸν ἐξεκέντησαν»[2].

Ἡ νόησις αὕτη ὑ⟨ποβάλλ⟩εται ἐξ οὗ εἶπεν περὶ ἑαυτοῦ ὁ Σωτήρ· «⟨Φυλαὶ ὄψοντ⟩αι τὸν υἱὸν το⟨ῦ ἀνθρώπου⟩ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ ⟨οὐρα⟩νοῦ μετὰ δυν⟨άμεω⟩ς καὶ δόξης πολλῆς»[3]. Πῶς γὰρ οὐ μετὰ δόξης πολλῆς ἐπιλάμψ⟨ει ὁ β⟩ασιλικῶς ἐλευσόμενος; Ἔ⟨ρχετ⟩αι δὲ καὶ μετὰ δυνάμεως πο⟨λλ⟩ῆς, τῶν **1008** ἁγίων μετ' αὐτοῦ ἐλ⟨ε⟩υσομέ⟨νων⟩, οὐκ ἀνδρῶν μόνω⟨ν⟩ ἀλλὰ καὶ ἀγγέλων. Ἀκόλουθ⟨ον⟩ γὰρ ὑ⟨πάρ⟩χει «τοὺς αὐτόπτας καὶ ὑπηρέτας αὐτοῦ γεναμένους»[4] κ⟨α⟩ὶ «τὰ λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποσταλέντα»[5] ὑπ' αὐτοῦ ἐπιλάμπειν σὺν αὐτῷ, ὅπως καὶ αὐτὸς γνωσθῇ βασιλεὺς αὐτῶν καὶ αὐτοὶ δυνάμεις αὐτοῦ, τοῦτ' ἔστιν στρατιά.

Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ Κύριος ὁ Θεὸς ἥξει οὐκ ἔσται φῶς αἰσθητόν, τοῦ ἀληθινοῦ καὶ ἀιδίου φωτ⟨ὸς⟩ ποιοῦντος αὐτήν, κατὰ τὰ ἐν Ἡσαΐᾳ προαναφωνηθέντα περὶ τοῦ τελείου φωτισμοῦ ὧδε ἔχοντα· «Οὐκ ἔσται σοι ὁ ἥλιος εἰς φῶς τῆς ἡμέρας, οὐδὲ ἡ ἀνατολὴ τῆς σελήνης φωτιεῖ σοι τὴν νύκτα, ἀλλ' ἔσται σοι Κύριος φῶς αἰώνιον καὶ ὁ Θεός σου δόξα σου»[6].

Ῥητέον καὶ οὕτως· οἱ μὴ τυγχάνοντες φῶς χρήζουσι τοῦ καταυγάζοντος αὐτούς, οὐ δεόμενοι τούτου ὅταν αὐτοὶ φῶς γένωνται. Ἐπεὶ τοί-

---

1. Ζαχ. 14,5-7. 2. Ἀποκ. 1,7. 3. Ματθ. 24,30. 4. Λουκ. 1,2. 5. Ἑβρ. 1,14. 6. Ἡσ. 60,19.

νυν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, ἡμέρᾳ ἀλληγορικῶς καλουμένῳ, «οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς ἑαυτῶν»[1], φῶς ἀναδειχθέντες ἑαυτοὺς καταλάμποντες, ἐν ἡμέρᾳ διάγουσιν οὐ τοῦ ἔξωθεν φωτὸς δεόμενοι. Καὶ ἐν τῇ ζωῇ γοῦν ταύτῃ οἱ γνώσεως φῶ⟨ς⟩ φωτίσαντες ἑαυτοῖς ὡς παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἀκοῦσαι· «Ὑμεῖς ἐστε ⟨τὸ⟩ φῶς το⟨ῦ κ⟩όσμου»[2], ἐν λαμπρᾷ κατ⟨αστάσε⟩ι διάγουσιν οὐκ ⟨ἄλ⟩λοθεν ἀλλ' ἐξ ἑαυτῆς φωτὸς καὶ ἡμ⟨έρα⟩ς οὔσης, περ⟨ὶ ἧς ὁ χο⟩ρὸς τῶν ἁγίων κελαδῶν φησιν· «Ἔσ⟨τω ἡ λ⟩αμπρότης Κυρίου τοῦ ⟨Θεοῦ⟩ ἡμῶ⟨ν⟩ ἐ⟨φ' ἡ⟩μᾶς»[3]. Πρὸς τὴν πνευματ⟨ικ⟩ὴν Ἱερουσαλὴμ ταύτην τὴν ἁγιότητα ἔχουσαν πολλὴν ὁ προφήτης φησίν, θεολημπτ⟨ού⟩μενος καὶ Πνεῦμα Ἅγιον ἔχων· «⟨Φ⟩ωτίζου, φωτίζου, Ἰ⟨ερουσαλήμ,⟩ ἥκει γὰρ τὸ φῶς σου ἐπὶ σέ, καὶ ἡ δόξα ⟨τ⟩οῦ Θεοῦ σου ἐπὶ σὲ ἀν⟨α⟩τέταλκεν. Ἰδοὺ σκότος καὶ γνόφος κ⟨α⟩λύψει γῆν ἐπ' ἔθνη· ἐπ⟨ὶ⟩ δὲ σὲ φανήσεται Κύριος καὶ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ σὲ ἀνατέταλκεν. Καὶ πορεύσονται βασιλεῖς τῷ φωτί σου καὶ ἔθνῃ τῇ λαμπρότητί σου»[4].

Πῶς γὰρ οὐ λαμπρὰ καὶ πεφωτισμένη ὑπάρχει ἢ ἀπαγγέλλεται ταῦτα ἡ φῶς ⟨ἐ⟩κ τοῦ πεφωτίσθαι γεγενημένη, ὡς καὶ λαμπρότητα θείαν ἀναδείκνυσθαι;

Ἐπίστησον εἰ δυνατὸν καὶ οὕτως ἐπιβαλεῖν τῇ προκειμένῃ προφητικῇ φωνῇ. Ἥξαντος Κυρίου παντοκράτορος μετὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ, κατάστασις ἔσται τῶν χρινομένων τοιαύτη ὡς μὴ ἔχειν φῶς τῷ ἀγνοεῖν ἕκαστον τὰ καθ' ἑαυτόν, ὥστε χρῄζειν «τοῦ φωτίζοντος τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους καὶ φανεροῦντος τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν»[5], ἵνα, «φανερωθέντες ἔμπροσθεν ⟨τοῦ⟩ βήματος τοῦ Χριστοῦ», λάβωσιν ἀντάξια ὧν ἔπραξαν διὰ τοῦ σώματος, ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν[6].

Καὶ ἐπεὶ κλόνος καὶ ταραχὴ ὑπά⟨ρ⟩ξεται τοῖς χρινομένοις, συγχεομένοις καὶ χειμαζομένοις, ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ συμβήσεται ψύχη καὶ πάγος ἀποψυχόντων τῶ⟨ν ἀνθρώπ⟩ων προσδοχίᾳ τῶν ἐλευσομένων σκυθρωπῶ⟨ν τε καὶ⟩ ἐπιπόνων, ὡ⟨ς τὸ Εὐ⟩αγγέλιον διαγορεύει[7].

Ἡ τοῦ Κυρίου ἡμέ⟨ρα ἀδ⟩ιάστατος οὖσα ⟨καὶ οὐ⟩ διακοπτομένη ὑπὸ νυκτὸς μεσολαβούσης γνωστὴ τῷ Θ⟨εῷ ἔ⟩σται, «ὄντι φωτὶ σκοτίαν ο⟨ὐδ⟩εμίαν ἔχοντι»[8], ὡς διὰ τοῦτο μή⟨τε⟩ ἡμέραν μήτε νύκτα, ἀλ⟨λ'⟩ αἰώνιον ⟨τὴ⟩ν ἡμέραν εἶναι, οὐ ⟨π⟩οιοῦντος ἔτι τοῦ ἡλίου ἡμέραν, οὐδὲ ⟨σελ⟩ήνης φωτιζούσης τὴν νύκτα, κατὰ τὸν προφήτην, ὡς ⟨ἔν⟩αγχος ἐλέχθη, ὄντος **1012** ⟨τ⟩οῦ Κυρίου φωτὸς αἰωνίου[9]. Κἄν ποτε γοῦν δόξῃ τισὶν τέλος ἀπολαμβάνειν τὴν ἡμέραν, πρὸς τῇ ἑσπέρᾳ φῶς ἔσται, καταυγάζοντος τοῦ Θεοῦ τὰ πάντα.

Ἡ οὕτως νοουμένη καὶ τυγχάνο⟨υ⟩σα ἡμέρα γνωστὴ τῷ Κυρίῳ

---

1. Ματθ. 13,43. 2. Ματθ. 5,14. 3. Ψαλ. 89,17. 4. Πρβλ. Ἡσ. 60,1-3. 5. Πρβλ. Α' Κορ. 4,5. 6. Πρβλ. Β' Κορ. 5,10. 7. Πρβλ. Λουκ. 21,26. 8. Α' Ἰω. 1,5. 9. Πρβλ. Ἡσ. 60,19.

ἔσται, ἀξία οὖσα τῆς αὐτοῦ γνώσεως, καθ' ὃ σημαινόμενον γέγραπται τὸ εἰρημένον· «Ἔγνω Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ»[1]. Οὐχ ἀντίκειται ἡ φωνὴ αὕτη τῇ εὐαγγελικῇ οὕτως ἐχούσῃ· «Περὶ τῆς ὥρας καὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης οὐδεὶς οἶδεν, οὔτε οἱ ἄγγελοι οὔτε ὁ Υἱός, εἰ μὴ ὁ Πατὴρ μόνος»[2]. Πολλὰ περὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ ἐν τοῖς εἰς τὸν Ματθαῖον ὑπομνήμασιν κατὰ προηγουμένην σύνταξιν τεθεώρηται, ἅπερ ἐντυχὼν ὁ φιλόκαλος εἴσεται, μόνου λεγομένου νῦν ὅτι τὸ γινώσκειν καὶ μὴ γινώσκεσθαι ἤτοι περὶ ἑτέρας καὶ ἑτέρ⟨ας⟩ ἐκλαβεῖν δεῖ, ἢ τὸ γινώσκεσθαι καὶ μὴ κατ' ἄλλο καὶ ἄλλο σημαινόμενον.

Ζαχ. 14,8-9. ⟨Κα⟩ὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελεύσεται ὕδωρ ζῶν ἐξ Ἰερουσαλήμ, τὸ ἥμισυ αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν τὴν πρώτην κ⟨αὶ τὸ ἥ⟩μισυ αὐτοῦ ε⟨ἰς τὴν⟩ θάλασσαν τὴν ἐσχάτην, καὶ ἐν ⟨θέρει⟩ καὶ ἐν ἔαρι ἔ⟨σται οὕ⟩τως. Κα⟨ὶ⟩ ἔσται Κύριος εἰς βασιλέα ἐπὶ ⟨πᾶσ⟩αν τὴν γῆν[3].

Ἐν τῇ γνωστῇ τ⟨ῷ⟩ Κυρίῳ ἡμέρᾳ, ζῶν ὕδωρ ἐξελε⟨ύσετ⟩αι ἐξ Ἰερουσαλήμ, «τῆς ἐπουρανίου ⟨πό⟩λεως τοῦ ζῶντος Θεοῦ»[4], οὗπε⟨ρ τ⟩ὸ ἥμισυ ἐπὶ τὴν πρώτην θάλατταν ἔσται, τοῦ λοιποῦ ἡμ⟨ισ⟩εως ἐπὶ τὴν ἐσχάτην θάλατταν φθάνοντος, τοῦ **1014** αὐτοῦ γινομένου οὐχ ἐν μό⟨νῳ⟩ τῷ θέρει ἀλλὰ καὶ τῷ ἔαρι, πάσης τ⟨ῆς⟩ γῆς, τοῦτ' ἔστιν τῶν ἀ⟨νθρώπων⟩ τοῦ Κυρίου βασιλεύοντος.

Οὐδὲν αἰσθητὸν ἢ ἱστορικὸν ἐμφαινούσης τῆς προφητείας, πᾶσαν αὐτὴν κατ' ἀναγωγὴν ἐκδεκτέον.

Ἐξερχόμενον γὰρ ὕδωρ ζῶν ἐκ τῆς νοητῆς Ἰερουσαλήμ, τῆς τὴν εἰρήνην ὁρώσης Ἐκκλησίας, ὁ πνευμ⟨α⟩τικὸς νόμος ἐστίν, μᾶλλον δὲ ἡ τῶν ἐκκλησιαστικῶν φρονημάτων γνῶσις, ἥτις, εἰς τὴν θάλασσαν ἐξερχομένη, γλυκαίνει αὐτὴν καὶ γαληνείαν ποιεῖ, πάντα χειμῶνα ἐξωθουμένη καὶ ἀνατρέπουσα.

Τοῦτό τοι τὸ θεώρημα σαφηνείας τετύχηκεν ὁπηνίκα ἐξηγούμεθα τὸ ἐν Ἡσαΐᾳ οὕτως ἔχον· «Ἐνεπλήσθη ἡ σύμπασα τοῦ γνῶναι τὸν Κύριον ὡς ὕδωρ πολὺ καταχαλύψαι θάλασσαν»[5]. Ὥσπερ γὰρ ἡ θεία ἀγάπη, ἡ ἐκ τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς εὐπάσχοντας καὶ ἡ τῶν εὐεργετουμένων πρὸς τὸν μεγαλόδωρον, «πλῆθος ἁμαρτιῶν καλύπτει»[6], ἀφανίζουσα, ἀλλ' οὐ φρουροῦσα, καὶ σκεπά⟨ζ⟩ουσα τὰ χειρίστως ἐπιτελεσθέντα, οὕτως ἡ Θεοῦ γνῶσις, ζῶν ὑπάρχουσα ὕδωρ, καταχαλύπτει τὰς θαλάσσας, εἰς γλυκύτητα ⟨καὶ πό⟩τιμον μεταβάλλουσα α⟨ὐ⟩τάς. Οὕ⟨τω τὸ ἐξερ⟩χόμενον ἐκ τ⟨ῆς Ἰερου⟩σαλὴμ ὕδωρ ζῶν εἰς τὴν π⟨ρώ⟩την καὶ ⟨ἐσχά⟩την θάλατταν, π⟨ᾶσα⟩ν ζάλην

---

1. Β' Τιμ. 2,19. 2. Ματθ. 24,36. 3. Ζαχ. 14,8-9. 4. Ἑβρ. 12,22. 5. Ἡσ. 11,9. 6. Ἰακ. 5,20.

καὶ τρικυμίαν, ⟨ἀ⟩λμυρίδα τε καὶ πικρότητα ἀν⟨ωθ⟩ῆσαν, εὐδίαν καὶ γαλήνη⟨ν καὶ⟩ τὸ πότιμον παρασκευάσει ὡ⟨ς μ⟩ηκέτι θαλάσσας εἶναι αι⟨..... Ὑ⟩δω⟨ρ ζῶ⟩ν μερισθὲν ἐπῆλθε⟨ν·⟩ τὸ γὰρ ἥμισυ αὐτοῦ εἰς τὴν π⟨ρώτη⟩ν, ⟨τὸ δ'⟩ ἕτερον ἥμισυ εἰς τὴν ἐσχάτην θάλατταν δέδ⟨εκται, οὐ⟩κ ⟨ἐ⟩ν τῷ θερινῷ μόνῳ ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἐαρινῷ καιρῷ.

1016 Τ⟨ῆς δὲ το⟩σαύτης ὠφελείας ὑπαρξάσης, ὁ Κύριος πάσης τῆς γῆς βα⟨σιλεύ⟩σει, κατὰ τὰ ἐν Ψαλμοῖς εἰρημένα, ὅπου μέν· «Ὁ Κύριος ἐβα⟨σίλευ⟩σεν, ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ»[1], ὅπου δέ· «Εἴπατε ἐν τοῖς ἔθνεσιν· ⟨ὁ Κύριος⟩ ἐβασίλευσεν, καὶ γὰρ κα⟨τώ⟩ρθωσεν τὴν οἰκουμένην, ἥτις οὐ ⟨σα⟩λευθήσεται»[2]. Τότε δὲ κατώρθωται ἡ οἰκουμένη ὥστ' ἀκλό⟨ν⟩ητον μένειν, ὅτε ἐγλυκάνθη ἡ πρώτη θάλασσα, ἡ τῶν Ἰου⟨δα⟩ίων οὖσα συναγωγή, καὶ ἡ ἐσχάτη, τυγχάνουσα ἡ τῶν ἐθνῶν κλῆσις. Ἀμφότεραι αὗται αἱ θάλασσαι ταραχῆς καὶ ζάλης ⟨ἐ⟩πεπλήρωντο πρὸ τοῦ καταδέξασθαι τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὴν εἰς τὸν Σωτῆρα, μᾶλλον δὲ εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα, πίστιν.

Ἐπίστησον εἰ δυνατὸν μεμερίσθαι τὸ ζῶν ὕδωρ εἰς τὰς δύο Διαθήκας, τὴν καινὴν καὶ τὴν παλαιάν, τούτου γεναμένου ὅτε ἔξω τῆς Ἱερουσαλὴμ τὸ ὕδωρ γέγονεν. Ἐξῆλθε δὲ ἀπ' αὐτῆς τότε ὀπηνίκα «εἰς πᾶσαν τὴν γῆν» ἔφθασεν «ὁ φθόγγος» τῶν Θεοῦ λόγων καὶ «τὰ ῥή⟨ματα⟩ αὐτοῦ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης»[3], ὡς ἀπανταχοῦ «⟨θυμ⟩ίαμα» τῷ Θεῷ πνευματικῶς «προσάγεσθαι καὶ θυσίαν κα⟨θαρά⟩ν»[4], ἐπείπερ ⟨μέ⟩γας βασιλεὺς ἐν πᾶσ⟨ιν το⟩ῖς ἔθνεσιν[5] ἀ⟨να⟩δ⟨έ⟩δεικται ⟨ὁ Κύριος.⟩ Μερισθέντος τοῦ ζῶ⟨ντος⟩ ὕδατος εἰς ἥ⟨μισυ⟩ καὶ ⟨ἥ⟩μ⟨ισ⟩υ εἰς τὰς δύο Διαθήκας, ε⟨..⟩. ἔνδον ἦν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ ⟨ὑ⟩π⟨ὸ τῆς⟩ σκιᾶς τοῦ νόμου καὶ τῆς τοῦ ⟨γρ⟩άμματος παλαιότητ⟨ος[6] φρο⟩υρούμενον, μᾶλλον δὲ σκ⟨ε⟩παζόμενον, ἀκμὴν το⟨ῦ χειμῶ⟩νος κρατοῦντος, ὅτε δὲ τ⟨ὸ⟩ ἔαρ διεδέξατο τεθ⟨ηλότων⟩ τῶν ἐπὶ γῆς καὶ τοῦ τρυγόνος φωνοῦντος ἐν τ⟨ῇ γῇ, κ⟩ατὰ τὸ λεχθὲν ἐν τῷ Ἄσματι τῶν Ἀσμάτων, «ἡ συκῆ ἐξή⟨νεγ⟩κεν ὀλύνθους αὐτῆς, αἱ ἄμπελοι κυπρίζουσιν, ὁ χει⟨μὼ⟩ν παρῆλθεν, ὁ ὑετὸς παρῆλθεν, ἐπορεύθη ἑαυτῷ, τὰ ἄν⟨θη ὤ⟩φθη ἐν τῇ γῇ ἡμῶν»[7].

Διὸ ἔαρος π⟨νευ⟩ματικοῦ γεγεννημένου, ⟨ἐν⟩εστηκότος λοιπὸν τοῦ μηνὸς τῶ⟨ν⟩ νέων, τὴν διαβατη⟨ρίω⟩ν ἑορτὴν ἄγομεν, **1018** πάσχα καλουμένην Ἑβραίων φωνῇ, ἐν ᾗ Χριστὸς τέθυται, ἵνα, τῶν πνευματικῶν σαρκῶν αὐτοῦ καὶ ἱεροῦ αἵματος αὐτοῦ ἐμφορούμενοι, «ἑορτάσωμεν ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας»[8], μεθ' ἣν πανήγυριν καὶ τὴν τῶν ἑβδομάδων ἑορτὴν ἐπιτελέσομεν, πεντηκοστὴν καλουμένην, ἐν ᾗ θερίσομεν τέλεια δράγματα καὶ πληρε⟨σ⟩τάτους στάχυς γεγενημένα τὰ ἀνθήσαντα ἐν τῷ ἔαρι.

---

1. Ψαλ. 96,1. 2. Ψαλ. 95,10. 3. Ψαλ. 18,5. 4. Μαλ. 1,11. 5. Πρβλ. Ψαλ. 46,3. 6. Πρβλ. Ρωμ. 7,6. Γαλ. 3,23. 7. Ἆσμ. 2,13, 11-12. 8. Α' Κορ. 5,7.

Περὶ ἀμφοτέρων τῶν καιρῶν ὑμνῶν τὸν Θεὸν ὁ ἅγιος εἶπεν· «Σ⟨ὺ κ⟩α⟨τ⟩ηρτίσω ἥλιον καὶ σελήνην, θέρος καὶ ἔαρ, σὺ ἐποίησας ⟨αὐτά,⟩ μνήσθητι τῆς κτίσεώς σου»[1], ταύτης πάσης τῆς γῆς, ⟨λέγω⟩ δὴ τῆς ἀνθρωπότητος, μόνος βασιλεύων καταλυ⟨θέν⟩τος τοῦ θανάτου τοῦ ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωϋσέως[2] βασιλεύσαντος καὶ τοῦ τ⟨ὸ κρά⟩τος αὐτοῦ ἔχοντος δια⟨βόλο⟩υ[3].

Μαρ⟨τύριον⟩ τοῦ ὕδωρ ζῶν ⟨γενέσ⟩θαι τὸν πότιμον θεῖο⟨ν λόγο⟩ν πα⟨ραλ⟩ημπτέον ἐκ τοῦ Εὐα⟨γγ⟩ελίου, τοῦ Σωτῆρος εἰρηκότος· «⟨Ὃς δὲ⟩ ἂν πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δ⟨ώσ⟩ω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ ⟨πηγὴ⟩ ὕδατος ζῶντος ἁλλομέ⟨νο⟩υ εἰς ζωὴν αἰώνιον»[4], καὶ π⟨άλιν· «Ὁ⟩ πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ Γραφή, ἐκ τῆς κοιλ⟨ίας αὐτοῦ⟩ ῥεύσουσιν ποταμοὶ ὕδατος ζῶντος»[5]. Ὡς γὰρ πη⟨γὴν ἐν α⟩ὐτῷ ὕδατος ζῶντος ἕξει ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος ⟨ὃ δίδωσιν Ἰησοῦς, οὕτω ποταμοὶ ὕδατος ζῶντος ῥεύσουσ⟨ιν⟩ ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ πιόντος.

Ζαχ. 14, 9-11. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται Κύριος εἷς, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἕν. Κ⟨υκλῶν⟩ πᾶσαν τὴν γῆν καὶ τὴν ἔρημον ἀπὸ Γάβελ ἕως Ῥεμμ⟨ὼν⟩ κατὰ νότον Ἱερουσαλήμ· Ῥαμ⟨ὰ δ⟩ὲ ἐπὶ τόπου μενεῖ· ἀπὸ τῆς πύλης ⟨ς Βε⟩νιαμὶν **1020** ἕως τῆς πύλης τῆς πρώτης, ἕως τῆς πύλης τῶν γων⟨ι⟩ῶν καὶ ἕως τοῦ πύργου Ἀναμεήλ, ἕως τῶν ὑποληνίων το⟨ῦ βα⟩σιλέως κατοικήσουσιν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐκ ἔσται ἀνάθεμα ἔτι, καὶ κατοικήσει Ἱερουσαλὴμ πεποιθότως[6].

Ὅταν τὰ προειρημένα ὑπαρχθῇ δωρεᾷ Θεοῦ, τὸ τηνικάδε ἡ πολυθε⟨ό⟩της οἰχήσεται, μόνου τοῦ τὰ πάντα συστησαμένου γινωσκομένου καὶ ὁμολογουμένου. Πάλαι μὲν γὰρ διαφορᾶς ⟨οὔ⟩σης ἐσχάτης καὶ πρώτης θαλάττης, τῆς τῶν Ἰουδαί⟨ω⟩ν κλήσεως καὶ τῶν Ἑλλήνων, — αὗται γὰρ ἀπεδόθησαν α⟨ἱ θά⟩λασσαι, — οὐχ ὡμολογεῖτο ὑπὸ πάντων εἷς εἶναι Θεός. Ο⟨ἱ μὲν εἰ⟩δωλολάτραι πολλοὺς ᾤοντο θεοὺς εἶναι, ἕνα δὲ οἱ Ἰο⟨υδαῖο⟩ι. Ἐλθόντος δὲ τοῦ εὐαγγελίου, τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου γενε⟨σιάρ⟩χου γ⟨νῶσ⟩ις τοῖς ἀνθρώποις ὑπῆρχτ⟨αι,⟩ ὡς τὸν ἐν Χριστῷ λα⟨λοῦντα⟩ Παῦλ⟨ον γ⟩ράφειν· «Μὴ Ἰουδαίων μό⟨νο⟩ν ὁ Θεός, οὐχὶ καὶ ἐθ⟨νῶν;⟩ Ναὶ ⟨καὶ ἐ⟩θνῶν, ἐπείπερ εἷς ὁ Θεός»[7]. ⟨Το⟩ῦτο γὰρ ἀποσημαίνει τὸ εἶ⟨ναι εἷς ὁ⟩ Θεός. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοίνυν ἐν ᾗ ἐλεύσεται ὁ προσδο⟨κώμενο⟩ς ἥκειν ὁ Μονογενὴς ⟨Υἱ⟩ὸς τοῦ Θεοῦ, πάσης πλα⟨νήσεως κα⟩ὶ ψευδοδοξίας

1. Πρβλ. Ψαλ. 73,16,17. 2. Πρβλ. Ρωμ. 5,14. 3. Πρβλ. Ἑβρ. 2,14. 4. Ἰω. 4,14. 5. Ἰω. 7,38. 6. Ζαχ. 14,9-11. 7. Ρωμ. 3,29.

καταλυθείσ⟨η⟩ς, ὁ εἷς καὶ μόνος ἀλ⟨ηθινὸς Θεὸ⟩ς ὁμολογηθήσεται, ὡς αὐτῷ μόνῳ προσκυνεῖν κ⟨αὶ λατρεύ⟩ειν τοὺς γνῶσιν τῆς ἀληθείας ἐσχηκότας, οὐκέτ' ὄν⟨των⟩ τῶν χειροποιήτων θεῶν, τοῦ θείου λόγου φάσκοντος· «⟨Θεο⟩ὶ οἱ οὐκ ἐποίησαν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἀπολέσθωσαν ⟨ἀπὸ⟩ τῆς ⟨γῆς⟩ καὶ ὑποκάτωθεν τοῦ οὐρανοῦ»[1].

Εἴρηται ἐν τοῖς πρό⟨τερ⟩ον προκειμένοις ὡς ὀλοθρεύσει Κ⟨ύριος⟩ ἀπὸ τῆς γῆς πάντα τὰ ⟨ξύ⟩λα, ἐξαιρῶν ἀπ' αὐτῆς τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον, ὡς μηδὲ τοὺς δαίμονας ἔτι νομίζεσθαι θεούς[2], περὶ ὧν ὁ θεολόγος φη⟨σ⟩ὶν ᾧ «τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια **1022** τῆς σοφίας»[3] πεφανέρωται ⟨ὑ⟩πὸ τοῦ δεσπότου τῶν ὅλων· «Πάντες οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν δαιμόνια»[4].

Οὐ μόνον δέ, τούτων τῶν ψευδωνύμων θεῶν ἀναιρεθέντων τῷ μηκέτι ὑπολαμβάνεσθαι θεοὶ εἶν⟨α⟩ι ὁ μόνος Θεὸς γνωσθήσεται, «ἐπιστρεψάντων» τῶν ἀπηρτημένων «ἀπὸ τῶν εἰδώλων εἰς τὸ δουλεύειν Θεῷ ζῶν⟨τι κ⟩αὶ ἀληθινῷ»[5], ἀλλὰ καὶ τῷ εὐσεβῶς τεθεωρῆσθαι ὅτι οὐδὲ ⟨ὁ κόσμο⟩ς Θεός ἐστιν, οὐδέ τι μέρος αὐτοῦ, οὐ λατρευόντων ἔ⟨τι ἢ σε⟩βομένων τῶν ἀνθρώπων τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα[6], ⟨ὥστε μη⟩κέτι προσκυνεῖν τῷ ἡλίῳ καὶ τῇ σελήνῃ ἢ λατρεύ⟨ειν αὐ⟩τοῖς[7].

Τούτῳ τῷ τρόπῳ Θεοῦ ἑνὸς ἐσο⟨μ⟩ένου, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ᾗ ποιεῖ[8] ⟨καὶ δεί⟩κνυσιν ὁ τῆς δικαιοσ⟨ύνη⟩ς ἥλιο⟨ς[9], καὶ τὸ ὄ⟩νομα αὐτοῦ ἓν ⟨ἔστ⟩αι. Πάντων γὰρ σύμφω⟨νον⟩ καὶ ἠκρ⟨ι⟩β⟨ωμ⟩ένην νόησιν καὶ εὐσε⟨βῆ⟩ ἐχόντων, ἑνὶ ὀνόματ⟨ι σημ⟩αίνεται, πληρουμένου τοῦ λεχ⟨θ⟩έντος ἐν ὕμνοις· «Θαυμ⟨αστὸν⟩ τ⟨ὸ⟩ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ ⟨γ⟩ῇ»[10], καὶ ἔτι· «Ἐμεγάλυνας ⟨ἐπὶ πάντα⟩ς ⟨τὸ ὄ⟩νομα τὸ ἅγιόν σου»[11], καὶ πάλιν· «Καθὼς τὸ ὄνομά ⟨σου, ὁ Θεός, οὕτ⟩ω καὶ ἡ αἴνεσίς σου ἐπὶ τὰ πέρατα τῆς γῆς»[12]. ⟨Συμφώνως τῷ⟩ ὑμνῳδῷ καὶ ὁ προφήτης Ἀμβακοὺμ περὶ τοῦ ἀλ⟨ηθινοῦ⟩ Θεοῦ τάδε φησίν· «Αἰνέσεως αὐτοῦ πλήρης ἡ γῆ»[13].

⟨Ἐπειδὴ⟩ ἀπανταχοῦ γῆς βεβόηται καὶ δοξάζεται ἡ τοῦ ἑνὸς Θ⟨εοῦ προσ⟩ηγορία, ἄλλο ὄνομα ο⟨ὐ⟩κ ἔστιν σημαῖνον Θεόν. Τότε δ⟨ὲ μά⟩λιστα τοῦτ' ἔσται πληρουμένης τῆς εὐχῆς τῆς π⟨ρὸς ἑτέ⟩ροις λεγούσης πρὸς τὸν Θεόν· «Ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά **1024** σ⟨ου»[14]. Κατὰ⟩ τρόπον γάρ τινα χραίνεται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ βλασφ⟨ημού⟩μενον καὶ βεβηλούμενον ἐν τοῖς ἔθνεσιν[15] διὰ τοὺς μ⟨ὴ κα⟩ταλλήλως αὐτῷ φρονοῦντας καὶ πράττοντας, τό⟨τε δὲ ἁ⟩γιαζόμενον ὅταν ἐπὶ πάντας καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἀπ⟨οδε⟩ιχθέντας ἀμολύντως ἡ Θεοῦ προσηγορία ἀναδεικνύ⟨ηται,⟩ τοῦ Θεοῦ πάντα ἐν πᾶσιν γινομένου ἐπὶ τῷ τέλει τῶν ⟨πρα⟩γμάτων[16].

---

1. Ἱερ. 10,11. 2. Πρβλ. Ζαχ. 13,2. 3. Πρβλ. Ψαλ. 50,6. 4. Ψαλ. 95,5. 5. Πρβλ. Α' Θεσ. 1,9. 6. Πρβλ. Ρωμ. 1,25. 7. Πρβλ. Δευτ. 4,19· 17,3. 8. Πρβλ. Ψαλ. 117,24. 9. Πρβλ. Μαλ. 3,20. 10. Ψαλ. 8,1. 11. Ψαλ. 137,2. 12. Ψαλ. 47,11. 13. Ἀββ. 3,3. 14. Ματθ. 6,9. Λουκ. 11,2. 15. Πρβλ. Ρωμ. 2,24. 16. Πρβλ. Α' Κορ. 15,28.

Ἁγιάζεται τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα καὶ τότε ὅτ⟨ε οὐκ ἐ⟩πικείμενον ἦν ἔτι ξοάνοις καὶ δαίμοσιν καὶ τῇ κτίσ⟨ει ὡς ἓ⟩ν εἶναι παρὰ πᾶσιν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

Τοῦ Θεοῦ ἑνὸς καὶ ⟨τοῦ ὀ⟩νό⟨μ⟩ατος ⟨αὐτ⟩οῦ ἑνὸς ἀποδειχθέν-⟨τος⟩, τί διαδέχεται ⟨ἐπιστα⟩τέον. ⟨Ἐπὶ π⟩ᾶσαν τὴν γῆν κυκλό- ⟨θε⟩ν καὶ τὴν ἔρημον ὁ Κύριος καὶ σ⟨.. εἷ⟩ς ὁμολογηθήσεται καὶ ⟨τ⟩ὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ἔρημον ⟨ἐνθάδε⟩ τὴν ἀπὸ ἐθνῶν Ἐκκλη⟨σί⟩αν ἐκδεκτέον, γῆν ⟨τὸν λαὸν ἐ⟩κ περιτομῆς. Ἀμφότερ⟨ο⟩ι γὰρ οἱ λαοὶ ἑνὶ Κυρίῳ δ⟨ουλεύσουσ⟩ιν, ἄλλον οὐκ ἐπιστάμενοι ἢ τὸν εἰρηκότα ⟨Θεόν· «Πλὴν ἐ⟩μοῦ οὐ γνώσει Θεὸν»[1] καὶ πλὴν τοῦ ὀνόματός μου τ⟨οῦ μεγαλ⟩υνθέντος ἐπὶ πάντας[2]. Ἕνα δὲ Θεὸν ἀκούοντε⟨ς, ...⟩ οὖμεν τὴν Τριάδα, ὡς περὶ Πατρὸς νομίζειν εἶναι ⟨τὴν σ⟩ημασίαν, οὐ μὴν τοῦ Υἱοῦ καὶ Ἁγίου **1026** Πνεύματος. Μία γὰρ θεό⟨της⟩ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος, ὡς ἀ⟨πο⟩δέδεικται διὰ πλειόνων ⟨ἐν τ⟩ῷ περὶ Υἱοῦ λόγῳ.

Ἑνὸς Κυρίου ἀπ⟨οδ⟩ειχθέντος καὶ τοῦ ὀνό⟨ματ⟩ος αὐτοῦ ἑνὸς κύκλῳ πάσης τῆς γῆς καὶ ἕως τῆς ἐρή⟨μου⟩, ἀρχὴν ἔσχεν ἡ νόησις «ἀπὸ Γάβελ»[3], ἥτις μεταλαμβά⟨νετ⟩αι εἰς μαρτυρίαν, ἐκείνην περὶ ἧς ὁ Σωτὴρ ἐδίδαξεν ἐν ⟨Εὐαγ⟩γελίῳ, εἰπών· «Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς, ὅτι αὗταί εἰσ⟨ιν⟩ αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ»[4]. Συμφώνως καὶ ὁ ἀπόστολος Π⟨αῦ⟩λος γράφει· «μαρτυρουμένην εἶναι τὴν διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χρισ⟨τοῦ δι⟩καιοσύνην ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν»[5], ἀπὸ τῆς ⟨θείας⟩ μαρτυρίας γνωσθέντος ὅτι εἷς ὁ Θεὸς καὶ ἓν τὸ ὄ⟨νομα αὐ⟩τοῦ «ἕως Ῥεμμών»[6], ἑρμηνευόμενον ὑψωμένον ⟨ἢ μεμετε⟩ωρισμένον. Ποῦ γὰρ ἔδει φθάνειν τὴν θείαν μαρτυρία⟨ν ἢ εἰ⟩ς τὸν ὑψηλὸν καὶ μετέωρον νοῦν, τῆς μαρ⟨τ⟩υρίας ⟨οὔσης⟩ δείξεως αὐτῆς; Λέγει δέ που· Ἡ μαρτυρία κ⟨α⟩ὶ τὸ ὕψος ὑπάρχει καὶ εὑρ⟨ί-σκε⟩ται κατὰ νότον τῆς ⟨πν⟩ευμα⟨τι⟩κ⟨ῆς Ἱερουσαλή⟩μ. Εἴρηται περὶ ν⟨ότο⟩υ ἐν τοῖς ὀλίγῳ πρότ⟨ερον⟩ εἰς τὸ ⟨πα⟩ρ⟨αλημ⟩φθὲν ἀπὸ τοῦ Ἄσ⟨μα⟩τος τῶν Ἀσμάτων· «Ἐξ⟨εγείρου⟩, βορρᾶ, κ⟨α⟩ὶ ἔρχου, νότε»[7]. Διό, ἵνα μὴ πο⟨λλ⟩άκις τὰ αὐτὰ λέγωμεν, ἀ⟨ρκού⟩μενοι τοῖς τότε ῥηθεῖσιν, χωρ⟨η⟩τέον ἐπὶ τὰ ἑξῆς.

1028 «Ῥαμά, φ⟨ησίν,⟩ ἐ⟨πὶ⟩ τ⟨ό⟩που μενεῖ»[8], οὐ μετακινουμένη ἐξ ἑτέρου εἰς ἕτερο⟨ν τόπον, ἀλλ' ἑρμη⟩νευομένη μετεωρι-⟨σ⟩μὸς ἢ μεμετεωρισμένη. ⟨Ποῦ δὲ δ⟩εῖ ⟨μέ⟩νειν τὴν διὰ ὕψος ὑπερβάλλον τυγχάνουσαν μεμ⟨ετεω⟩ρι⟨σ⟩μένην ἢ ἐν τῷ ὑψηλῷ τόπῳ, οὐχ ὑποβαίνουσαν ⟨οὐδὲ κι⟩νουμένην· κατάλληλον γὰρ καὶ ἐπωφελὲς μέν⟨ειν ἐν τῇ⟩ ἁγιότητι τοὺς φθάσαντας μετὰ πολλὴν προκοπὴν ⟨εἰς τὸ⟩ τέλος καὶ τὴν κατ' αὐτὴν τελειότητα.

Πύλη τοῦ Βε⟨νιαμίν⟩ μεταλαμβανομένου ⟨εἰς⟩ τὸ δεξιᾶς ἢ

---

1. Ὡσ. 13,4. 2. Πρβλ. Ψαλ. 137,2. 3. Ζαχ. 14,10. 4. Ἰω. 5,39. 5. Πρβλ. Ρωμ. 3,21. 6. Ζαχ. 14,9. 7. Πρβλ. Ἄσμ. 4,16. 8. Ζαχ. 14,10.

ἡμερῶν υἱός, ἡ ⟨εἰσ⟩αγωγὴ τῶν θείων μυστηρίων ἐστὶν καὶ δογμάτων τῆς ⟨εὐ⟩θείας, δι' ἧς εἰσέρχεται ὁ πάντα πεφωτισμένως καὶ δεξ⟨ιῶς π⟩ρά⟨τ⟩των καὶ διανοούμενος, υἱὸς δεξιᾶς καὶ ἡμερῶν προσαγο⟨ρευό⟩μενος.

'Επίστησον εἰ υἱὸς ἡμερῶν ὑπάρχει ὁ τοῦ φωτὸς υ⟨ἱὸς⟩ περὶ οὗ καὶ τῶν παραπλησίων αὐτῷ ὁ Σωτὴρ εἶπεν «φρονιμω⟨τέ⟩ρους τοὺς υἱοὺς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐν τῇ γενεᾷ ⟨αὐ⟩τῶν ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτός»[1], οἷς γράφεται· «'Ως τέ⟨κνα⟩ φωτὸς οὕτω περιπατεῖτε»[2].

«'Από τῆς πύλης» τῶν πεφ⟨ωτισ⟩μένων καὶ τῶν δεξιῶν, ἥτις ἐστὶν «πρώτη» διὰ τὸ τυ⟨γχά⟩νειν εἰσαγωγή, «ἕως τῶν πυλῶν τῶν γωνιῶν»[3]. Αἱ π⟨ύλαι καὶ⟩ γωνίαι διχῶς νοοῦνται· ἅπαξ μὲν ὡς οὖσαι ἐπαι⟨νεταί..⟩ται, δι⟨ὰ τὸ⟩ ἕνωσιν ποιεῖν τοίχ⟨ων⟩, ὧν κεφαλὴ ὁ ἀκ⟨ρογων⟩ιαῖος λ⟨ίθος⟩ Χριστὸς θεμέλιος καὶ τέ⟨λος⟩ ἀποδέδεικται· «Λί⟨θος⟩ ὃν ἀπ⟨εδοκί⟩μασαν οἱ οἰκοδο**1030**μοῦντ⟨ε⟩ς, οὗτος ἐγενήθη εἰς κε⟨φαλὴν γ⟩ωνίας»[4], ὧν καὶ θεμέλιο⟨ς⟩ τῶν ἐπ' αὐτῷ οἰκοδομου⟨μένων, οἷς⟩ προσφωνῶν ὁ σοφὸς ἀρχ⟨ι⟩τέκτων ὁ θεὶς[5] τὴν κ⟨εφαλὴν τῆς 'Ε⟩κκλησίας[6] ὧδε χαράττει· «'Εποικοδομηθέντε⟨ς ἐπὶ τῷ θ⟩εμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ⟨αὐτοῦ ἀκρ⟩ογωνιαίου Χριστοῦ 'Ιησοῦ»[7]. "Εσχεν δὲ Παῦλος εἰπεῖν ἀκρογωνι⟨αῖον λίθο⟩ν τὸν Σωτῆρα, ἄνωθεν ἐκ τῆς 'Ησαΐου προφητείας λαβὼν ⟨ἑφ' ἑαυτ⟩ῷ τὸ προφητικὸν ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ· «'Ιδοὺ τίθημι ἐν Σ⟨ιὼν λί⟩θον ἀκρογωνιαῖον ἐκλεκτ⟨ὸ⟩ν ἔντιμον εἰς τὰ θεμέλι⟨α αὐτ⟩ῆς, καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ ⟨οὐ⟩ μὴ καταισχυνθῇ[8]. Καὶ Π⟨έτρο⟩ς δὲ ὁ Χριστοῦ μαθητὴς ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἐπιστολῇ ἔθηκεν ὡ⟨ς λίθο⟩ς ζῶν τυγχάνων[9] ὁ Κύριος θεμέλιος[10] καὶ κεφαλὴ[11] ὑπάρ⟨χει τ⟩ῆς ἱερᾶς οἰκοδομῆς τῆς 'Εκκλησίας[12].

"Αλλως δὲ περὶ ⟨τῶν γ⟩ωνιῶν ἔστι φάναι ὡς ἐψευσμένων, ἐν αἷς οἱ ὑποκριταὶ ἑ⟨στη⟩κότες προσεύχονται[13], ἐναβρύνονται φιλοδοξίᾳ ⟨.....⟩κως δόξωσιν θεοσεβεῖς εἶναι. Καὶ γὰρ αὗται αἱ γωνία⟨ι αἱ ἀ⟨πὸ τῆς⟩ πρώτης ἄρχονται πύλης οὐκέτι σῴζουσαί ⟨εἰσιν.⟩ Οὐ⟨δὲν⟩ γὰρ ἕτερόν ἐστιν γωνία ἢ κλάσις τῆς εὐθείας, ἐπει⟨...⟩οι ⟨.....⟩ εἰσαχθῆναι εἰς ἐπιστήμην ἢ ἀρετὴν μὴ οδ⟨.....⟩ π⟨.....⟩τες ἔξω γίνονται τῆς εὐθείας, ἐν γωνίαι⟨ς....⟩ στ⟨....⟩ιν καὶ διατριβὴν ἔχουσιν. 'Εν ταύταις τ⟨αῖς γω⟩ν⟨ίαις κ⟩αὶ χείροσιν αὐτ⟨ῶν⟩ ἐνεδρεύει ἡ προσω⟨ποπο⟩ιο⟨υμένη⟩ πόρνη ἐν ταῖς π⟨λα⟩τείαις ἤτοι ψευδοδοξ⟨.....⟩ αν⟨...⟩ουσα αἰσχρά. «'Εν οἴκῳ ⟨γά⟩ρ, φησίν, οὐχ **1032** ἡσυχάζο⟨υσιν⟩ οἱ πόδες αὐτῆς· χρόνον γάρ τινα ἔξω βέμβεται, χρό⟨νον⟩ δ' ἄλλον παρὰ πᾶσαν γωνίαν πλατείας

---

1. Λουκ. 16,8. 2. 'Εφ. 5,8. 3. Ζαχ. 14,10. 4. Ψαλ. 117,22. Α' Πέτρ. 2,7. 5. Πρβλ.Α' Κορ. 3,10. 6. Πρβλ. 'Εφ. 4,15. 7. 'Εφ. 2,20. 8. 'Ησ. 28,16. Α' Πέτρ. 2,6. 9. Πρβλ. Α' Πέτρ. 2,4. 10. Πρβλ. Α' Κορ. 3,10,11. 11. Πρβλ. 'Εφ. 1,22. Κολ. 1,18. 12. Πρβλ. 'Εφ. 2,21. 13. Πρβλ. Ματθ. 6,5.

ἐνεδρεύει»[1] ε⟨..⟩ ρ⟨...⟩ ἀπάτη τοῦ ἀφραίνοντος νεανίου. Οὐ γὰρ ἄλλον τ⟨ινὰ θηρ⟩ᾶσαι δύναται στωμυλευομένη ἢ τὸν νεαρὸν τ⟨οῦτον ἐ⟩νδεῆ φρε⟨ν⟩ῶν ὄντα[2], οὐδ' ὅλως προσερχομένη τῷ κ⟨α⟩τὰ φρόνησιν π⟨ε⟩πολιωμένῳ καὶ ἔχοντι τίμιον γῆρας τὸν ἀκηλίδωτον βίον[3].

Ἐπειδὴ δὲ καὶ ψεκταὶ καὶ ἐπαινούμεναι γωνίαι ηὑρέθησαν ἐν τῇ Γραφῇ, ἐπιστήσωμε⟨ν⟩ τῇ διαφορᾷ αὐτῶν, ἵνα ἰδ⟨ῶ⟩μεν ποίας φεύγειν καὶ ποίας οὐ προσήκει.

Αἱ μετὰ τὴν πύλην Βενιαμὶν καὶ κατὰ τιμὴν πρώτην εἰσὶ γωνιῶν πύλαι τῶν ἡνωμένων καὶ συμφωνούντων εἴσοδοι ἃς καλὸν εἰσιέναι — δικαιοσύνης γάρ εἰσιν — περὶ ὧν πρόσταξις δίδοται· «Ἀνοίξατε πύλας, εἰσελθάτω λαὸς φυλάσσων ἀλήθειαν»[4], καὶ τὰ ἑ⟨ξῆς⟩· περὶ τούτων ὁ ὑμνῳδὸς κέκραγεν· «Ἀνοίξατέ μ⟨οι⟩ πύλας δικαιοσύνης· εἰσελθὼν ἐν αὐταῖς, ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ»[5], τῶν μὴ ἀγαθῶν γωνιῶν οὐ καθάπαξ λεγομένων γωνιῶν, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο τῶν πλατειῶν γωνιῶν, πλ⟨α⟩τειῶν δὲ οὐ τῶν ἐν αἷς ἡ σοφία παρρησίαν ἄγει[6], ἀλλὰ τῶ⟨ν .⟩υ⟨.⟩ φ⟨.⟩εων τῆς πλατείας καὶ εὐρυχώρου ἀπαγούση⟨ς⟩ εἰ⟨ς τὴν ἀ⟩πώλειαν[7].

Φθάνουσαι δὲ αἱ ἐπαινούμεν⟨αι⟩ εἴσ⟨οδο⟩ι ἕως τοῦ πύργου Ἀναμ⟨εή⟩λ, ἑρμηνευομένου ⟨χά⟩ριτι π⟨ερι⟩τομή. Χάρις δὲ περιτ⟨ομῆ⟩ς ὑπάρχει οὐχ ⟨ἡ τῆς σαρκὸς κ⟩ατὰ γράμμα τελουμ⟨έν⟩η, ἀλλ' ἡ τῆς καρδία⟨ς κα⟩τὰ ⟨πνεῦμα⟩ ζωοποιοῦν[8] γινομένη. Πύργος δὲ Ἀναμεηλ εἶναι ⟨δύν⟩αται ἡ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὸν ἐν κρυπτῷ ἰου⟨δαΐσ⟩μὸν[9] πολιτεία. Ἐξ ⟨ο⟩ὗ γὰρ ὁ Σωτὴρ ἐδίδαξεν φήσας τοῖς μ⟨αθητα⟩ῖς· «Τίς ἐξ ὑμῶν ὃς θέλει πύργον οἰκοδομῆσαι ο⟨ὐ καθ⟩ί⟨σα⟩ς πρῶτον ψηφίσει εἰ ἔχει τὰ **1034** πρὸς ἀπαρτισμόν; μ⟨ή ποτε θέ⟩ντος αὐτοῦ θεμέλιον καὶ μὴ ἰσχύσαντος ἐκτε⟨λέ⟩σαι, ἄρξωνται οἱ θεωροῦντες ἐμπαίζειν αὐτῷ, λέ⟨γο⟩ντες· οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν καὶ οὐκ ἴσ⟨χ⟩υσεν ἐκτελέσαι»[10]· περὶ βίου π⟨ρ⟩ακτικοῦ καὶ θεωρητικοῦ ⟨π⟩αραβολῆς τρόπῳ εἴρηται. Ἀλλ' οὐ τοιοῦτοι οἱ τὴν χάριν ⟨π⟩εριτομὴν ἔχοντες· θέντες γὰρ θεμέλιον ἐπλήρωσαν ⟨τ⟩ὴν οἰκοδομήν, ὡς καὶ δῶμα καὶ στεφάνην[11] ἐπιθεῖναι. Προ⟨τ⟩εθειμένοι γὰρ πύργον οἰκοδομῆσαι τὸν ἑαυτῶν βίον, ἐξε⟨τέ⟩λεσαν αὐτόν, ὡς ἐν αὐτῷ τὴν καταφυγὴν καὶ τὴν ἀσφαλῆ διατριβὴν ἔχειν, διὰ τὸ σκοπεύειν τοὺς πόρρωθεν ἐπει⟨γο⟩μένους πολεμίους. Τοῦτο πληρώσας τὸ οἰκοδόμημα ⟨ὁ ὑ⟩μνῳδὸς χαριστηρίως τῷ συνεργήσαντί φησιν· «Ὡδή⟨γησά⟩ς με, ὅτι ἐγενήθης ἐλπίς μου, πύργος ἰσχύος ἀ⟨π⟩ὸ προ⟨σώπ⟩ου ἐχθροῦ»[12].

Ὁ φθάσας μέχρι τοῦ πύργου τοῦ τῆς π⟨ερ⟩ιτο⟨μῆς ὑ⟩παρχούσης χάριτος καὶ μέχρι τῶν ὑπολ⟨η⟩νίων ⟨τοῦ με⟩γάλου βασιλέως Χριστοῦ

---

1. Παρμ. 7,11. 2. Πρβλ. Παρμ. 7,7. 3. Σ. Σολ. 4,9. 4. Ἡσ. 26,2. 5. Ψαλ. 117,19. 6. Πρβλ. Παρμ. 1,20. 7. Πρβλ, Ματθ. 7,13. 8. Β' Κορ. 3,6. 9. Πρβλ. Ρωμ. 2,29. 10. Πρβλ. Λουκ. 14,28-30. 11. Πρβλ. Δευτ. 22,8. 12. Ψαλ. 60,4.

φθάσας, κατοικεῖ ἐπὶ ⟨κλίτ⟩ει[1] ⟨ὡς λα⟩βεῖν τὴν σταφυλὴν τὴν τρυγωμένην ἀπὸ τῆ⟨ς ἀ⟩μ⟨πέλου τ⟩ῆς ἀληθινῆς κ⟨αὶ⟩ τῶν κ⟨αρ⟩ποφορούντων ⟨κλη⟩μά⟨των αὐτ⟩ῆς[2], ἵνα ὁ εὐφραί⟨ν⟩ων καρδ⟨ία⟩ν ἀνθρώπου οἶνος ⟨ποιῆτ⟩αι. ⟨Πε⟩ρὶ τοιούτων θεωρημάτων κ⟨αὶ⟩ ὑπὲρ τῶν λη⟨νῶν ᾠ⟩δαὶ καὶ ψαλμοὶ ἀνεγράφ⟨η⟩σαν[3]. Μ⟨ὴ⟩ γὰρ πτωχεύσ⟨η ἡμῖν⟩ ὁ νοῦς ἐπὶ τοσοῦτον ὡς ὑπολαβ⟨εῖ⟩ν περὶ αἰσθητ⟨ῶν λησῶν⟩ καὶ ὑπολησίων τοὺς πνευ⟨μ⟩ατοφόρους ἄ⟨νδρας δι' ἐπιχο⟩ρηγίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰρηκ⟨έ⟩ναι, ἀλλὰ περὶ ν⟨οημάτων ὑ⟩ψηλῶς ἀνηγμένων.

Συνάδει τῷ κατοικεῖν ⟨τοιαῦ⟩τα ὑπολήνια τὸ ἐν τῷ Ἄσματι τῶν Ἀσμάτων λε⟨γόμε⟩νον ὑπὸ τῆς νύμφης πρὸς ἑταί**1036**ρους τοῦ νυμφί⟨ου· «Εἴσα⟩γάγετέ με εἰς οἶκον τοῦ οἴνου, τάξατε ἐπ' ἐμὲ ἀγάπ⟨ην⟩»[5].

Τῶν ὑποβαλλομένω⟨ν⟩ ὑπὸ τῆς προκειμένης προ⟨φητεί⟩ας πληρωθέντων, οὐκέτι ἔσται ἀνάθεμα, κατοικ⟨ού⟩σης λοιπὸν τῆς Ἱερουσαλὴμ μετὰ τῆς πεποιθήσεως τῆς ⟨ἐπὶ⟩ βασιλέα, μαθούσης ὅτι «ἀγαθὸν πεποιθέναι ἐπὶ ⟨Κύριον⟩ ἢ πεποιθέναι ἐπ' ἄνθρωπον»[6], καὶ τὸ παροιμιῶδες φέ⟨ρον·⟩ «Πεποιθὼς δὲ ἐπὶ Κύριον μακαριστός»[7].

Πῶς δὲ τούτων ὑπα⟨ρ⟩ξάντων οὐκ ἔστιν ἔτι ἀνάθεμα θεωρητέον. Διχῶ⟨ς γὰρ⟩ λέγεται τοῦτο, ὁτὲ μὲν δηλουμένου ἐκ τῆς λέξεω⟨ς τοῦ⟩ ἀπηγορευμένου διὰ προσοῦσαν μιαρότητα, ὁτὲ δὲ τ⟨οῦ ἀ⟩φιε⟨ρ⟩ουμένου καὶ ὁμολογουμένου Θεῷ. Καὶ περὶ μὲν τ⟨οῦ προ⟩τέρ⟨ο⟩υ ἐκληπτέον τὸ γραφὲν οὕτως· «Εἴ τις οὐ φ⟨ιλεῖ⟩ Κύριον, ἤτω ἀνάθεμα»[8], καὶ τὸ οὕτως ἔχον· «Οὐδεὶς ἐν π⟨νεύμα⟩τι Θε⟨οῦ⟩ λαλῶν λέγει· ἀνάθεμα Ἰησοῦς»[9]. Κατὰ τοῦτο τὸ ση⟨μαινόμε⟩νον, ⟨ἤθ⟩ελεν ὁ Παῦλος «εἶναι ἀ⟨νά⟩θεμα ὑπὲρ τῶ⟨ν ἀδελφῶν⟩ κ⟨αὶ συγγ⟩ενῶν κατὰ σάρκα»[10]. Πε⟨ρὶ⟩ δὲ τοῦ ὑστέρου σ⟨ημαινομέ⟩ν⟨ου ..⟩ τῆς ἀνάθεμα λέξεως, πολλὰ ἔστι συναγαγεῖ⟨ν⟩ ῥη⟨τὰ ἐκ τ⟩ῆς τῶν γραφῶν ἱστορίας, ἅπερ ἑαυτῷ ὁ φιλόλογος ⟨εὑρήσ⟩ει.

Ὅταν τοιγαροῦν μετὰ πεποιθήσεως κατοική⟨ση Ἱερου⟩σαλήμ, οὐδεὶς ἔτι ἐν αὐτῇ ἀναθεματιστέος ἔ⟨σται οὐδὲ⟩ ἀφίδρυμα, ἐξολοθρευθέντων ἀπ' αὐτῆς τῶν γλ⟨υπτῶν καὶ⟩ τῶν χωνευτῶν. Τούτων γὰρ ἐκτὸς γεγενημέ⟨νων, πεπ⟩οιθότως κατοικήσει ἔχουσα τὴν πνευματικὴν ⟨ἀσφάλει⟩αν, περὶ ἧς Ἱερεμίας ὁ προφήτης ἔφρασεν εἰπών· «⟨Καὶ⟩ εὐλογημένος ἔσται ὁ ἄνθρωπος ὃς πέποιθεν ἐπὶ τῷ Κυρίῳ»[11].

1038 Ζαχ. 14, 12. Κ⟨αὶ αὕτη ἔσται⟩ ἡ πτῶσις, ἣν κόψει Κύριος πά⟨ν⟩τας τοὺς λαούς, ὅσοι ἐπε⟨στρά⟩τευσαν ἐπὶ Ἱερουσαλήμ· ταχήσονται αἱ σάρκες αὐτῶν ⟨ἐστ⟩ηκότων αὐ-

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 127,3. 2. Πρβλ. Ἰω. 15,1,2. 3. Πρβλ. Ψαλ. 103,15. 4. Ψαλ. 8,1. 80,1. 83,1. 5. Ἆσμ. 2,4. 6. Ψαλ. 117,8. 7. Παρμ. 16,20. 8. Α' Κορ. 16,22. 9. Α' Κορ. 12,3. 10. Ρωμ. 9,3. 11. Ἱερ. 17,7.

τῶν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ οἱ ὀφθαλ-
⟨μοὶ⟩ αὐτῶν ῥυήσονται ἐκ τῶν ὀπῶν αὐτῶν,
καὶ ἡ ⟨γλ⟩ῶσσα αὐτῶν ταχήσεται ἐν τῷ
στόματι αὐτῶν[1].

Α⟨ὕτη ἡ πτῶσι⟩ς τοῖς στρατοπεδεύσασιν ἐπ' αὐτὴν καὶ χάρακας αὐ⟨τῇ⟩ περιβαλοῦσιν. Τίνα δ' ἐστὶν ἃ προαναφωνεῖ τοῖς ⟨κυκ⟩λοῦσιν τὴν καλλίπολιν Ἰερουσαλήμ; Ταχήσονται, φησίν, ⟨αἱ σά⟩ρκες αὐτῶν τῶν ἑστηκότων ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν, ⟨ἤτοι⟩ ἀπὸ πολλῆς ἀσιτίας ἢ δέους τῶν προσδοκουμέ⟨νων⟩ κακωτικῶν τε καὶ ἐπιπόνων. Εἰς τοσοῦτον δὲ ⟨τῆξι⟩ς τῶν σαρκῶν αὐτῶν γενήσεται, ὡς τοὺς ὀφθαλ-
⟨μοὺς⟩ αὐτῶν ἐκρυῆναι καὶ τῶν ὀπῶν ἔξω γενέσθα⟨ι καὶ τα⟩κῆναι ἐν τῷ στόματι τὴν γλῶσσαν αὐτῶν.

Ὑ⟨π⟩ῆ⟨ρ⟩κται δὲ ἡ κακοπρα⟨γί⟩α αὕτη οὐ τοσοῦτον ⟨τοῖς κυ-
κλώσ⟩ασιν καὶ πορθή⟨σ⟩ασιν τὴν αἰσθητὴν ⟨Ἰερουσαλή⟩μ, ⟨ὡς τοῖ⟩ς διώξασιν τὸν χριστιαν⟨ι⟩σμὸν καὶ τὴν ⟨Χριστοῦ Ἐκ⟩κλησίαν, κατ' ἀναγωγὴν οὖσαν Ἰερουσαλήμ.

Περιέχ⟨ει ἡ τῶν⟩ χριστιανῶν ἱστορία ὅσα καὶ οἷα δεινὰ καὶ ἀληθῶ⟨ς .....⟩χθη θείᾳ κρίσει κατὰ τῶν πορθησάντων τ⟨οὺς .....⟩σου δούλους καὶ τοὺς συναχτηρίους τόπους ⟨ὡς εἰς⟩ ἔδαφος αὐτοὺς κατασπάσαι καὶ τὰς θείας βί⟨βλους⟩ πυρὶ παραδοῦναι. Ἐντε-
λέστερον καὶ διὰ πλειόν⟨ων⟩ περὶ τῶν τοιούτων πεπραγμάτευται ἡμῖν ⟨ἐν⟩ τοῖς εἰς τὸν Ἡσαΐαν ὑ⟨πο⟩μνή**1040**μασιν, ὧν εἰς τὴν ⟨ἀνά⟩γνωσιν παραπέμπομεν διὰ προτροπῆς τ⟨οὺς⟩ φιλοκάλους.

Πλήττει Θεὸς τοὺς κυκλώσαντα⟨ς⟩ Ἰερουσαλὴμ πολεμίων τρόπῳ, ἵνα πέσωσιν ἀπὸ χειρί⟨στης⟩ στάσεως ἧς ἐφύλαττον ἐμμένοντες τ⟨ῇ δει⟩σιδαίμονι λατρείᾳ. Ἐπωφελῶς τῆς πτώσεως ⟨ταύ⟩της γινομένης, ἔγερσις καὶ στάσις διαδέξε⟨ται⟩ ὑπερβάλλοντας ἐπαίνους ἔχουσα.

Περὶ τῆ⟨ς θ⟩εωρίας ταύτης, πληρωθεὶς Ἁγίου Πνεύματος, ὁ δικαιω⟨θεὶς⟩ Συμεὼν εἰς τὰς ἀγκάλας ἑαυτοῦ δεξάμενος ⟨τὸ ἐκ⟩ τῆς ἀπειρογάμου Μαρίας τεχθὲν βρέφος, δεικν⟨ὺς αὐ⟩τό φησιν· «Ἰδοὺ οὗτος κεῖται εἰς πτῶσιν καὶ ἀν⟨άστα⟩σιν ⟨πολ⟩λῶν»[2].

Αὐτοῦ ⟨γ⟩ὰρ χ⟨άρ⟩ιν πίπτουσιν οἱ ⟨....⟩ καὶ ⟨σαρκι⟩κοί, ἵνα ἀναστάντες κατὰ ἁγιότητα τ⟨οῦ Θεοῦ⟩ ἀ⟨σφαλεῖς⟩ ἀποδειχθῶσιν, ἐν τῇ πίστει καὶ λοιπῇ ἀ⟨ρετῇ⟩ β⟨εβαί⟩ως ἑδρασθέντες, κατὰ τὸ γεγραμ-
μένον ὑ⟨πὸ το⟩ῦ Ἀποστόλου τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς· «Τῇ πίστει ⟨ἑστήκ⟩ατε»[3]. Αὕτη δὲ ἡ στάσις παρὰ τῷ Σωτῆρι Ἰησοῦ γίν⟨εται· πρὸς γὰ⟩ρ αὐτοῦ ἔστι μαθεῖν λέγοντος· «Εἰσί τινε⟨ς τῶν ὧδε ἑ⟩στηκότων οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θα⟨νάτου⟩»[4].

Οἱ οὕτω ὠφεληθέντες ἀποβάλλουσιν τὸ σ⟨α⟩ρ⟨κικὸ⟩ν φρόνημα[5]

---

1. Ζαχ. 14,12. 2. Λουκ. 2,34. 3. Β' Κορ. 1,24. 4. Ματθ. 16,28. 5. Πρβλ. Ρωμ. 8,6.

καὶ τοὺς κακῶς ὁρῶντας ὀφθαλ⟨μούς[1],⟩ ἵνα μηκέτι ὦσιν ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν πνεύματι, καὶ μη⟨κέτι ζ⟩ῶσιν πονηρῶς καὶ μο⟨ιχ⟩ικῶς, ἀλλ' ἐναρέτως ⟨καὶ σ⟩ωφ⟨ρό⟩νως, πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θα⟨νατ⟩οῦντες[2] καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀποστρέφοντες ἀπὸ τῆς ματαιότητος[3] πρὸς Θεὸν αὐτοὺς αἴρον⟨τες⟩ ὥστ' ἀνειπεῖν· «Πρὸς σὲ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς ⟨μου τ⟩ὸν κατοι**1042**κοῦντα ἐν τῷ οὐρανῷ»[4], καὶ πάλιν· «⟨Οἱ ὀφθ⟩αλμοί μου διὰ παντὸς πρὸς τὸν Κύριον»[5].

Καταλλήλως ⟨τῇ ἀποδο⟩θείσῃ θεωρίᾳ ἐκλαβεῖν πειρατέον τὸ λεχθὲν ⟨ἐν τῷ⟩ Εὐαγγελίῳ ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, οὕτω προενε⟨χθέν·⟩ «Εἰς κρίμα ἐγὼ ἦλθον εἰς τὸν κόσμον, ἵνα ⟨ο⟩ἱ ⟨μὴ βλέ⟩ποντες βλέψωσιν καὶ οἱ βλέποντες τ⟨υφλ⟩οὶ γένωνται»[6]. Τῶν ⟨γ⟩ὰρ ἁμα⟨ρ⟩τητικῶς ὁ⟨ρώντων ὀφθαλμ⟩ῶν στερεθέντων το⟨ῦ⟩ κακῶς βλέπ⟨ειν, ὁμ⟩μ⟨άτ⟩ωσις ἔσται ἐπὶ τῷ ὀρθῶς ⟨κ⟩αὶ ὁσίως ὁρᾶ⟨ν.

Δυνα⟩τὸν καὶ ἑτέρᾳ νοήσει ἐπιβαλεῖν τῷ Εὐαγγελί⟨ῳ. Ἐπεὶ⟩ ἀπιστοῦντες οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Κυρίῳ ἀσεβῶς ἐβλ⟨ασφήμου⟩ν, ἥρμοζεν τυφλωθῆναι αὐτούς, κατὰ ⟨τὸ ἐν προ⟩φήτῃ λεχθέν· «Ἐτυφλώθησαν οἱ δοῦλοι τ⟨οῦ Θεοῦ»[7], οἱ ψ⟩ευδῶς ἐπαγγγελλόμενοι δουλεύειν αὐτ⟨ῷ· οὗ⟩ συμβάντος, ἀνέβλεψαν οἱ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ε⟨ἰς⟩ πίστιν κληθέντες, ἐλληλυθότος τοῦ φήσαντ⟨ος·⟩ «Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέν με, εὐαγγελ⟨ίσασ⟩θαι πτωχοὺς ἀπέστ⟨α⟩λκέν με, κηρῦξαι αἰχ⟨μα⟩λώτοις ἄφεσιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν»[8], ⟨φω⟩τίσας αὐτοὺς σοφίᾳ τῇ ἑαυτοῦ, κατὰ τὸ γεγ⟨ραμ⟩μένον· «Σοφία ἀνθρώπου φωτιεῖ πρόσωπον αὐτοῦ»[9]. Ἐ⟨π' αὐ⟩τὸ ληπ⟨τ⟩έον καὶ τὸ ἐν Ψαλμοῖς ἀπαγγελθ⟨έν·⟩ «Κύριος σοφο⟨ῖ⟩ τυφλούς»[10], ἵνα μηκέτι τυφλοὶ ἀλλ' ὀξὺ κα⟨θο⟩ρῶντες ⟨ἀ⟩ποδειχθῶσιν, ἐμποδισθέντων τῶ⟨ν πο⟩νηρῶς ὁρώντων ὀφθαλμῶν ἐκπεπτωκότω⟨ν ἐκ⟩ τῶν ὀπῶν ἑαυτῶν, ἵν' ἀντεισαχθῶσιν ἀντ⟨ίοι⟩ εἰς τὰς αὐτὰς ὄπας — αὗται **1044** δ' εἰσὶν αἱ φυσικαὶ ἔννοιαι — οἱ τὸν Θεὸν ὁρῶντ⟨ες⟩ ὀφθαλμοί. Τούτ⟨ους⟩ τοὺς ὀφθαλμο⟨ὺς⟩ πρὸς αὐτὸν αἴ⟨ρει ὁ ἄνθρωπος⟩ ὡσαύτως τῷ λέγο⟨ν⟩τι· «Πρὸς σὲ ἦρα τ⟨οὺς ὀφθαλμού⟩ς μου τὸν κατοικο⟨ῦ⟩ντα ἐν τῷ οὐρανο⟨ῷ⟩»[11].

Ταχεισῶ⟩ν τῶν σαρκῶν ὧν τὸ φρόνημα ἔχθρα εἰς ⟨τὸν Θε⟩όν»[12] καὶ τῶν ἀσεβῶς ὁρώντων τῶν ὀφθαλμῶν ⟨ῥυέν⟩των ἐκ τῶν ἡρμηνευμένων ὀπῶν, ἐπὶ ⟨τὸ ἀποδει⟩χθῆναι τοὺς ὀξὺ καθορῶντας, περὶ ὧν ὁ ⟨Ἀπόστολ⟩ος γράφει τὴν ἔχουσαν λέξιν οὕτως· «Π⟨εφωτισ⟩μένοι τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας»[13], ἁρμονίως ⟨εἴρηται⟩ καὶ τὴν γλῶσσαν τακῆναι ἐν τῷ στόματι ⟨τῶν ἐχ⟩όντων δολερὸν καὶ περὶ ὑλικῶν πραγμάτων ⟨λόγον⟩, ἵνα ὑπαρχθῇ τὸ λεγόμ⟨ε⟩νον ὑπὸ τοῦ σοφοῦ ⟨τῷ δεσ⟩πότῃ τῶν ὅλων· «Ἡ γλῶσσά μου μελετήσει ⟨τὴν δ⟩ικαιοσύνην σου μόνου»[14].

---

1. Πρβλ. Β' Πέτρ. 2,14. 2. Πρβλ. Ρωμ. 8,13. 3. Πρβλ. Ψαλ. 118,37. 4. Ψαλ. 122,1. 5. Ψαλ. 24,15. 6. Ἰω. 9,39. 7. Ἡσ. 42,19. 8. Λουκ. 4,18. 9. Ἐκκλ. 8,1. 10. Ψαλ. 145,8. 11. Ψαλ. 122,1. 12. Πρβλ. Ρωμ. 8,7. 13. Πρβλ. Ἐφ. 1,18. 14. Ψαλ. 70,24.

Ζαχ. 14, 13-14. ⟨Καὶ ἔσται ἐν τῇ⟩ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔκστασις Κυρίου ἐπ' αὐτοὺς με-⟨γάλη⟩ καὶ ἐπιλήμψεται ἕκαστος τῆς χειρὸς τοῦ πλη⟨σίον α⟩ὐτοῦ. Καὶ συμπλακήσεται ἡ χεὶρ αὐτο⟨ῦ⟩ πρὸς χεῖ⟨ρα τοῦ⟩ πλησίον αὐτοῦ. Καὶ ὁ Ἰούδας παρατάξεται ἐν Ἱερουσαλὴμ ⟨καὶ συν⟩άξει τὴν ἰσχὺν πάντων τῶν λαῶν κυκλό⟨θεν, χρ⟩υσίον καὶ ἀργύριον καὶ ἱματισμὸν ⟨ε⟩ἰς πλῆθος σ⟨φόδρα⟩[1].

Ἐν τῇ ἡμ⟨έρᾳ ἐν⟩ ᾗ κατωρθώθη ἃ ἐδίδαξεν ὁ προφήτης, ἔκστα-σ⟨ι⟩ς ⟨Κυρίου ἐπ' α⟩ὐτοὺς μεγάλη, τοῦ Κυρίου παρασχόντος αὐ-⟨τήν,⟩ τ⟨ῆς ἐκστ⟩άσεως ἐνταῦθα τὸν θαυμασμὸν ⟨δ⟩ηλ⟨ού**1046**σης διὰ τὴ⟩ν παραχοπὴν καὶ παραφροσύνην. Ἐ⟨ν μὲ⟩ν γὰρ ⟨τῷ προφή-τ⟩η Ὡσῆε τὸ γεγραμμένον· «Ἐπιστρέψουσ⟨ιν οἱ⟩ υἱοὶ Ἰσραὴλ κ⟨α⟩ὶ ἐπιζητήσουσιν Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν καὶ Δαυὶδ τ⟨ὸν βασιλ⟩έα αὐ-τῶν· καὶ ἐκστήσονται ἐπὶ τῷ Κυρίῳ καὶ ἐπὶ τοῖς ἀγα⟨θοῖς αὐτ⟩οῦ»[2], ⟨θα⟩υμασμὸν δηλοῖ, ἤ, ὥς τινες εἶπον, θαυμασιότ⟨ητα. Τῆς⟩ αὐ-⟨τῆς⟩ νοήσεως ὑπάρχει καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀμβακο⟨ὺμ γεγραμμένον·⟩ «Κατενόησα τὰ ἔργα σου καὶ ἐξέστην»[3]. Τὴν οὕ⟨τω ἡρμηνευμέ⟩-νην ἔκστασιν γεγονέναι παρὰ Κυρίου ἐπὶ τοὺς εὑερ⟨γετουμένου⟩ς με-μεγεθυσμένην ὁ προφήτης φησίν.

Οὗ συμβάν⟨τος, «παρα⟩τάξεται ὁ Ἰούδας ἐν τῇ ⟨Ἱερουσα⟩-λὴμ»[4] περὶ οὗ εἴρηται· «Ἰούδ⟨α, σὲ αἰνέσαι⟩σαν οἱ ἀδελφοί σου»[5], ὁ ὑπὲρ πάντων ἐξομολογούμε⟨νος Ἰούδας.⟩ Παρατάσσεται δὲ ὁ μετα-λαμβανόμενος Ἰούδας ἐ⟨ξομο⟩λογούμενος ἐν τῇ ἀληθινῇ Ἱερουσαλήμ, ἐν ᾗ «ὁ κατοικῶν ⟨οὐ σαλεύ⟩εται εἰς τὸν αἰῶνα»[6], ἵνα συναγάγῃ κυ-κλόθεν τὴν ἰ⟨σχὺν πάν⟩των τῶν λ⟨α⟩ῶν, χρυσίον καὶ ἀργύριον καὶ πλῆθος ⟨ἱματίω⟩ν, οὖσαν σφόδρα.

Πολλάκις σεσαφήνισται καὶ ἐν ἄλλ⟨αις θ⟩εοπνεύστοις Γραφαῖς καὶ τῷ εἰς ἐξέτασιν προκειμέ⟨νῳ πρ⟩οφήτῃ σημαίνε⟨σ⟩θαι τὸν νοῦν τὸν πεφωτισμένον τ⟨ῇ σημ⟩ασίᾳ τοῦ χρυσοῦ καὶ τὸν συνετὸν καὶ ἠ-κριβωμένον λ⟨όγον τ⟩ῇ τοῦ ἀργυρίου προσηγορίᾳ. Ὅθεν προσήκει κα-ταλ⟨λήλως τ⟩ῷ χρυ⟨σῷ καὶ ἀρ⟩γυρίῳ καὶ τὰ **1048** ἱμάτια ἐφαρμό-σαι, ὧν ⟨μέγα⟩ τὸ πλ⟨ῆθος⟩ ὁ ἅ⟨γ⟩ιος Ἰούδας συνῆξε⟨ν⟩ κυκλόθεν ἀπὸ π⟨άντω⟩ν ⟨τῶν⟩ λαῶν ⟨το⟩ῦτ' ἔστιν πάντων τῶν πεπιστευκότ⟨ων ἐξ⟩ ἐθνῶ⟨ν. Ἱμα⟩τισμὸς δὲ καὶ ἱμάτια κατὰ θείαν ἀναγωγὴν αἱ κατ' εἶ-δ⟨ος ἀρε⟩ταὶ τυγχάνουσιν καὶ αἱ κατ' αὐτὰς ἐπιτελού⟨μεναι πρά⟩ξεις καὶ τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας καὶ τὰ τῆ⟨ς ἀληθείας⟩ μυστήρια. Τού-τοις τοῖς ἀμφίοις ἐγκαλ⟨ύπτεται....⟩ ἡ Χριστοῦ νύμφη, Ἐκκλησία οὖσα, καὶ βασιλίς, ὡ⟨ς⟩ ἐ⟨ν τετταρ⟩ακοστῷ καὶ τετάρτῳ Ψαλμῷ

---

1. Ζαχ. 14,13-14. 2. Ὡσ. 3,5. 3. Ἀββ. 3,2. 4. Ζαχ. 14,14. 5. Γεν. 49,8. 6. Ψαλ. 124,1.

ᾄδεται· «Παρέ⟨στη⟩ ἡ ⟨βασίλισσα ἐ⟩κ δεξιῶν σου ἐν ἱματισμῷ διαχρύσῳ περι⟨βεβλημέν⟩η πεποικιλμένη»[1], καὶ προσέτι· «Ἐν χροσσωτοῖς ⟨χρυσοῖς π⟩εριβεβλημένη πεποι⟨κι⟩λμένοις»[2].

Μὴ γὰρ ἐπὶ ⟨τοσοῦτον⟩ ἡ διάνοια τυφλωθείη ὡς νομίσαι περὶ ἐσ⟨θημάτω⟩ν σωματικῶν διδάσκειν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλὰ πε⟨ρὶ ἱματίων⟩ ἐπόντων καὶ κοσμούντων τὸν ἔσω ἄνθρωπον, ⟨περὶ ὧν ἐ⟩ν Ἐκκλησιαστῇ γέγραπται προσταχτικῶς· «Ἐν ⟨παντὶ⟩ καιρῷ λευκὰ ἔστωσαν τὰ ἱ⟨μ⟩άτιά σο⟨υ⟩»[3], ἃ αὐτὸς ὁ ⟨Θεὸς ἀμ⟩φιέννυσιν καὶ ἐνδιδύσκει τὴν εὐχαριστητικῶ⟨ς λέγ⟩ουσαν ψυχήν· «Ἀγαλλιῶμαι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ· ἐνέδυσεν γά⟨ρ με ἱ⟩ματισμὸν σωτηρίου καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης»[4]. ⟨Πρὸ⟩ς τὴν οὕτω ἐναβρυνομένην ἐπὶ κόσμῳ ἐσθημά⟨των, ὁ πα⟩ρασχὼν αὐτῇ αὐτὰ νυμφίος φησίν· «Ἐνέδυσά ⟨σ⟩ε τρίχ⟨απτα⟩ καὶ βύσσινα»[5], τρίχαπτα καλῶ⟨ν⟩ ⟨τὰ ἐξ ἰσ⟩χνοτ⟨άτω⟩ν καὶ λεπτῶν νοημάτων καὶ ἔργω⟨ν⟩ ὑφ⟨αν⟩θ⟨έντα...⟩ βύσσινα δέ ἐστιν τὰ ἐκ τῶν αἰσθητ⟨ῶν π⟩ράξ⟨εών τε⟩ καὶ λόγων συμπλακέντα, τῆς βύσ⟨σου ἐ⟩κ ⟨τῆ⟩ς γῆς φυομένης, ὡς κατὰ τοῦτο το⟨ῖς αἰσ⟩θητοῖς παραβάλλεσθαι.

Συναγαγὼν ὁ Ἰούδας π⟨αρατ⟩αξ⟨όμ⟩ενος ἐν τῇ ὁρώσῃ τὴν εἰρήνην νοητῇ Ἱερουσαλὴμ ⟨τὴν ἰσχὺν τ⟩ῶν λαῶν κυκλόθεν, συνήγαγεν τὰ νοητ⟨ὰ τῶν λαῶν κει⟩μήλια ὑπάρχοντα χρυσίον, **1050** ἀργύριον, ⟨πλῆ⟩θο⟨ς ἱμα⟩τίων σφόδρα, νοῦν δηλονότι καὶ ⟨λόγον⟩ κατὰ τὰ ἡρμηνευμένα κατ' ἀναγωγὴν καὶ ⟨τὸν ἀ⟩ποδοθέντα ἱμ⟨α⟩τισμ⟨ὸ⟩ν εἰς πλῆθος σφόδρα συ⟨νη⟩γμένον.

Αὐτάρκως ⟨εἰς⟩ τὸ παρὸν ῥητὸν γενα⟨μένης⟩ σαφηνείας, τὰ ⟨ἐ⟩ξῆς αὐτῷ ἐκθώμεθα.

Ζαχ. 14, 15. Καὶ αὕτη ἔσται ἡ ⟨πτ⟩ῶσις τῶν ἵππων καὶ τῶν ἡμιόνων ⟨καὶ⟩ τῶν καμήλ⟨ων καὶ τῶν⟩ ὄνων καὶ πάντων τῶν κτ⟨η⟩νῶν τῶν ὄ⟨ντ⟩ω⟨ν⟩ ἐ⟨ν⟩ ταῖς παρεμβολαῖς ἐκείναις⟨κα⟩τὰ τὴν π⟨τῶσι⟩ν ταύ⟨τ⟩ην[6].

Ὥ⟨σπερ⟩ τὰ ἑστη⟨κότ⟩α κακ⟨ῶ⟩ς ἔθνη πεσόντα μακαρίως ⟨καὶ⟩ ἐπαινετῶ⟨ς⟩ ἀν⟨έσ⟩τη, ὡς ἀρτίως ἡρμηνεύθη, οὕτω⟨ς⟩ οἱ κατ' ἀλληγορίαν ἵπποι, ἡμίονοι, κάμηλοι, ὄνοι, π⟨εσόν⟩τες ἀπὸ τῆς στάσεως ἧς εἰσιν τοιοῦτοι, σωτ⟨ηρι⟩ωδῶς ⟨ἀ⟩ναστήσονται ἐπὶ ἰδίῳ καλῷ. Οἱ γὰρ θηλυμ⟨ανεῖς⟩ ἵπ⟨ποι γενό⟩μενοι τῷ χρεμετίζειν[7] ἐπὶ τὰς τ⟨οῦ πλη⟩σίον ⟨γα⟩μετάς, πεπτώκα⟨σ⟩ιν ἀπὸ τοῦ φιληδ⟨όνου πά⟩θου⟨ς κα⟩ὶ μοιχικῆς καταστάσεως, ἵν' ἀναστῶσι⟨ν εἰς ἐπαι⟩ν⟨ετὴν ἀ⟩νέγερσιν, περὶ ἧς Ἰησοῦς τοῖς παιδευομένοις εἶπεν· «⟨Ἐγείρεσ⟩θε,

---

1. Ψαλ. 44,10. 2. Ψαλ. 44,14. 3. Ἐκκλ. 9,8. 4. Ἡσ. 61,10. 5. Πρβλ. Ἰεζ. 16,10. 6. Ζαχ. 14,15. 7. Πρβλ. Ἱερ. 5,8.

ἄγωμεν ἐντεῦθεν»[1], καὶ πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν ἐ⟨θνῶ⟩ν Ἐκκλησίαν γενομένην αὐτοῦ νύμφην βοᾷ· «⟨Ἀνάσ⟩τα ἐλθέ, ἡ πλησίον μου»[2]. Τῆς νοήσεως ταύ⟨της τυγχ⟩άνει τὸ ἀποστολικὸν ἔχον ὧδε· «Ἔγειρε, ὁ καθεύ⟨δων καὶ ἀ⟩νάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χ⟨ριστός⟩»[3].

Παραπλ⟩ησίως τῇ πτώσει τῶν ἵππων καὶ οἱ ἡμίονοι **1052** πεσοῦν⟨ται, διὰ⟩ στείρωσιν ψυχῆς οὕτω κ⟨αλ⟩ούμενοι. Περὶ ἀμ⟨φοτ⟩έρων τούτων τῶν ζῴων, τ⟨ο⟩ῖς ἀνθρώποις ὁ θεῖός φησιν ⟨λόγ⟩ος· «Μὴ γίνεσθε ὡς ἵππ⟨ος⟩ καὶ ἡμίονος, οἷς οὐκ ἔστι ⟨σύνε⟩σις»[4]. Ὥσπερ δὲ ἵπποι καλοῦνται οἱ γυναιμανεῖς καὶ ⟨πολ⟩ύκοινοι, οὕτως ἡμίονος ῥηθείη ἂν ἀλληγορικῶς ⟨ἡ ἄ⟩φθορον ἔχουσα τὸ σῶμα παρθένος, μὴ μὴν ἁγία ⟨οὖσα⟩ τῷ πνεύματι[5]. Διὰ τὴν τοιαύτην στείρ⟨ωσ⟩ιν ⟨κ⟩αὶ ὁ εὐνου⟨χισ⟩θεὶς οὐ διὰ τὴν βασιλείαν τῶν ⟨οὐρα⟩νῶν[6], ⟨ἀ⟩λλ' ἀρεσκεί⟨ας τ⟩ῆς πρὸς ἀνθρώπους ἕνεκα, ἡμίονος κέκληται.

Μετὰ ⟨τὴν⟩ πτῶσιν, οἱ ἀποδοθέντες ἵπποι καὶ ἡμ⟨ί⟩ονοι ἀνα⟨στάν⟩τες ὀχούμενον ἀπ' αὐτοὺς ἕξουσιν τὸν πρὸς ὃν εἶ⟨πον⟩ οἱ ἅγιοι· «Ἐπίβηθι ἐπὶ τοὺς ἵππους σου κ⟨α⟩ὶ ἡ ἱππασία σ⟨ου⟩ σωτηρία»[7]. Ὡσαύτως καὶ ὁ ἡμίονος τὴν ἑρμηνευθεῖ⟨σαν μ⟩εταβολὴν σχὼν ἕξει τὸν Δαυίδ, τὸν Σωτῆρά φημι, ἐφεζό⟨μενον⟩ καὶ ὀχούμενον βασιλικῶς[8].

Τῷ ἀπο⟨δ⟩ο⟨θέντι⟩ τρόπ⟨ῳ ἐκπ⟩εσοῦνται καὶ ἀναστήσονται οἱ κάμ⟨ηλοι καὶ ο⟩ἱ ⟨ὄνοι κ⟩αὶ πάντα τὰ ἄλλα κτήνη τυγχάνο⟨ντα ἐν τ⟩αῖς π⟨αρεμβο⟩λαῖς ἐκείναις, ταῖς καταλλήλοις δ⟨ηλον⟩ότι. Κ⟨ατὰ τὴν⟩ πτῶσιν τῶν ἵππων καὶ τῶν ἐφεξῆς ⟨λεγομ⟩ένων, κ⟨άμ⟩ηλοι τυγχάνουσιν κατὰ τροπολογίαν ⟨οἱ ἄνθρω⟩ποι οἱ μελετῶντες δῆθεν τὸν θεῖον νόμον, ἄν⟨ευ τοῦ⟩ διαστέλλειν τὸ πρακτέον καὶ μὴ πρακτέον. Ἡμὲν γ⟨ὰρ ἀνάγουσιν μη⟩ρυκισμὸν[9] «λεπτύνοντες» καὶ λεαίνοντε⟨ς «ὡς χνοῦν»[10] τὴν π⟩ροκαταβεβλημένην τροφὴν μελετητικο⟨ὺς τοῦ νόμου⟩ αἴροντες λόγους, ἠδὲ οὐ διχηλοῦσιν ⟨ὁπλὴν⟩ οὐδὲ ὀνυχίζουσιν ὀνυχιστῆρα, **1054** ἀκάθαρτοι τυγχάνουσιν[11], οὐ διαστέλ⟨λο⟩ντες τὸ πρακτέον ἀπὸ ⟨τοῦ μὴ⟩ τοιούτου.

Το⟨ιο⟩ῦτοι τ⟨υ⟩γχάνουσιν οἱ κατὰ σάρ⟨κα Ἰου⟩δαῖοι, οὐ διαιροῦντες ἀ⟨πὸ⟩ τοῦ γράμματος τὸ πνεῦμα, ⟨ἀπὸ⟩ τῆς σκιᾶς τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' οὐδ' ἀπὸ τῶν ἐναρέτ⟨ως τε⟩λουμένω⟨ν⟩ καὶ κατὰ καθαρίαν ἐνεργούμενα, ὅθεν τό· ⟨Νομί⟩ζονται ὡ⟨ς «ἁ⟩μαρτωλὸν ἔθνος καὶ λαὸς πλήρης ἁμα⟨ρτι⟩ῶν»[12], οὐκ αὐ⟨τ⟩άρ⟨κως⟩ ὄντος πρὸς καθαρότητα τοῦ κ⟨ε⟩νῶς, τοῦτ' ⟨ἔσ⟩τιν μα⟨τ⟩αίως μελετᾶν, κατὰ τὸ περὶ αὐτῶ⟨ν⟩ εἰρημένον· «Λαοὶ ἐμελέτησαν κενά»[13]. Ἔξω γὰρ γενάμενο⟨ι⟩ τῆς μαθ⟨ήσ⟩εως τοῦ «γεννήσαντος αὐτοὺς καὶ ὑψώσαν-

---

1. Ἰω. 14,31. 2. Ἆσμ. 2,10. 3. Ἐφ. 5,14. 4. Ψαλ. 31,9. 5. Πρβλ. Α' Κορ. 7,34. 6. Ματθ. 19,12. 7. Ἀββ. 3,8. 8. Πρβλ. Α' Βασ. 1,33-34. 9. Πρβλ. Λευϊτ. 11,4. 10. Πρβλ. Ἡσ. 41,15. 11. Πρβλ. Λευϊτ. 11,4. 12. Ἡσ. 1,4. 13. Ψαλ. 2,1.

τος»[1], ἤκουσαν ⟨π⟩άντες ὡς εἷς· «Υἱὸς ἀπολειπόμενος φυλάξαι παι-⟨δεί⟩αν πατρὸς μελετήσει ῥήσεις κακάς»[2]. Τῶν κατὰ σάρκα Ἰσραηλιτῶν καμήλων τυγχανόντων διὰ τὸ πῃ μὲν ⟨ἔχ⟩ειν τὸ τεκμήριον τῶν καθαρῶν, πῃ δὲ ⟨τῶν ἀκα⟩θ⟨άρτων, οἱ εἰ⟩δωλολάτραι ὄντες ἀκάθαροί ὄνο⟨ι εἰ⟩σὶν ⟨ἀχαλίνωτοι⟩ καὶ κάτω νενευκότες, ὀγκητικο⟨ὶ ὄντ⟩ες διὰ ⟨τὸ ἀ⟩νόητον καὶ ἄλογον. Καὶ ἐπεὶ οὗτοι παρ' ἑα⟨υτοὺς⟩ εἰς ⟨ταύτη⟩ν ἦλθον τὴν κατάστασιν, δυνατῶς ἔχο⟨υσιν⟩ πε⟨σεῖν⟩ ἀπ' αὐτῆς, ἵνα ἀναστάντες ἀγαλματοφοροῦν⟨τες πάλ⟩ιν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν ἀποδοθεῖσαν πολλάκις ⟨πνευμ⟩ατικὴν Ἱερουσαλήμ.

Ὅτε μὲν γὰρ δεδεμένη ἦν ἡ ὄν⟨ος τῷ με⟩τ' αὐτῆς πώλῳ εἰς τὴν κατέναντι κώμην[3], δηλ⟨αδὴ εἰς τὸ⟩ καταντικρὺ τοῦ παραδείσου ὅπου ἐκβέβλη⟨ται ὁ παραβὰς⟩ τὴν Θεοῦ ἐντολὴν ἄνθρωπος, ἀχθοφόρος ἦν καὶ πολ⟨λὴν ἄνοιαν⟩ καὶ ἀλογίαν ἔχουσα, ὅτε δὲ ἐπέβη αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς ⟨ἵν' ἀ⟩γαλματοφορούμενος εἰ⟨ς τὴ⟩ν Ἱερουσαλὴμ εἰσέλθῃ, μετα⟨βαίνε⟩ι ἐξ ὄνου εἰς λογικὸν σχῆμ⟨α⟩ τοῦ λόγου ὡς λεχθῆναι ⟨περ⟩ὶ τοῦ Σωτῆρος ὅτι «δεσμεύει πρὸς ἄμπελον τὴν ὄνον»[4].

1056 Γέ⟨γον⟩ε δὲ τοῦτο ὅτ' ἔκτισεν τὸν Ἕλληνα καὶ Ἰουδαῖον εἰς ⟨ἕν⟩α καινὸν ἄνθρωπον[5]. Ἄμπελος μὲν γὰρ ⟨ἦν ὁ ἐκ⟩ περιτομῆς λαός, περὶ οὗ εἴρηται πρὸς τὸν Θεόν· «Ἄμ⟨πελ⟩ον ⟨ἐξ⟩ Αἰγύπτου μετῆρας, καὶ ἐξέβαλας ἔθνη καὶ ⟨κα⟩τεφ⟨ύτε⟩υσας αὐτήν»[6], πρὸς ἣν ὁ φυτουργὸς εἶπεν· «Ἐγ⟨ὼ⟩ δὲ ἐφύτε⟨υ⟩σά σε ἄμπελον καρποφόρον πᾶσαν ἀληθινήν»[7].

Πρὸς το⟨ιαύτ⟩ην ἔδησεν τὸν ἀπὸ τῶν ἐθνῶν λαόν, ἀνόητον ὄντα πρ⟨ὸ τ⟩ῆς κλήσεως καὶ πῶλον διὰ τὸ ἄρτι κεκλῆσθαι.

Ἐπίστησον ε⟨ἰ κ⟩αὶ κατὰ ⟨θε⟩ω⟨ρία⟩ν ἄλλην πρὸς ἑαυτὸν ἄμπελον ὄντα ἀληθινὴν συνή⟨γαγεν κ⟩αὶ ἔδησεν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, ἵν' ἀπο ⟨.....⟩ κτι⟨....⟩ η τρόπον τῇ ἀμπέλῳ πλησιᾶσαν ω⟨.....⟩ νεσθαι τῆς δευσμεύσεως ταύτης μ⟨.. .....⟩ς· «⟨Ὁ κολλώ⟩μενος τῷ Κυρίῳ ἓν Πνεῦμά ἐστιν»[8].

Ὁμοίως τ⟨οῖς⟩ εἰρημ⟨ένοις ἵπ⟩ποις, ἡμιόνοις καὶ τοῖς λοιποῖς ὅσ⟨οι ἐκ⟩ τῶν π⟨α⟩ρ⟨ε⟩μβολῶν ἐκείνων, τὴν αὐτὴν μεταβολὴν σχο⟨.... ἡ⟩μερούμενα καὶ εἰς λογιότητα ἀγόμενα.

«Κατὰ τ⟨ὴν πτῶ⟩σιν ταύτην»[9] φησίν, δηλαδὴ τὴν ἡρμηνευμένην.

Ζαχ. 14,16: Καὶ ἔ⟨στ⟩αι ὅσοι ἐὰν καταλειφθῶσιν ἐκ πάντων ⟨τῶν⟩ ἐθ⟨ν⟩ῶν ⟨τῶν⟩ ἐλθόντων ἐπὶ Ἱερουσαλήμ, καὶ ἀναβήσονται ⟨ἐ κατ' ἐνιαυτ⟩ὸν τοῦ προσκ⟨υ⟩νῆσαι

---

1. Πρβλ. Ἡσ. 1,2. 2. Παρμ. 19,27. 3. Πρβλ. Ματθ. 21,2. 4. Πρβλ. Γεν. 49,11. 5. Πρβλ. Ἐφ. 2,15. 6. Ψαλ. 79,9. 7. Ἱερ. 2,21. 8. Α' Κορ. 6,17. 9. Ζαχ. 14,15.

τῷ βασιλεῖ Κυρίῳ παν⟨τοκράτορι κα⟩ὶ τοῦ ἑορτάζειν τὴν ἑορτὴν τῆς σκηνοπηγίας[1].

1058 Οἱ καταλειφθέντ⟨ε⟩ς ἀπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν προσ⟨αναστή⟩σαντές τε καὶ προσε⟨ληλ⟩υθότες αὐτῇ κατ' ἐνιαυτ⟨ὸν ἀνα⟩βαίνουσιν πρ⟨ο⟩σκυνεῖν τῷ βασιλεῖ Κυρίῳ παντοκράτ⟨ορι⟩ ἐν τῷ καιρῷ ἑορτῆς τ⟨ῆ⟩ς καλουμένης σκηνοπηγίας, ἣν Ἰουδαῖοι μὲν πρ⟨ὸ⟩ς ἱστορίαν καὶ ῥητὸν ἐκτελοῦσιν, τῶ⟨ν δ⟩ικαίων ἀνδρῶ⟨ν⟩ καὶ ταύτην ὥσπερ καὶ τὰς ἄλλας ἑ⟨ορτ⟩ὰς ἀγυριζόντων.

⟨Κ⟩αὶ πρῶτόν γε τὸ ῥητὸν ἴδωμεν ἵνα σ⟨ύ⟩νοπτον καὶ π⟨ρὸς ἀλληγο⟩ρίαν γένηται.

Ἔξω τῆς Αἰγύπτου γενάμε⟨νος τῶν Ἑβραίω⟩ν λαός, διαιρεθείσης τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσση⟨ς κ⟩α⟨ὶ Φαραὼ κ⟩αὶ πάσης αὐτοῦ τῆς στρατιᾶς καταποντισ⟨θ⟩έν⟨των, ο⟩ὐκ εὐθέως ἐπὶ τὴν ἁγίαν γῆν ἡ μετάθεσις τῶ⟨ν⟩ βοηθ⟨η⟩θέντων ὑπὸ Θεοῦ γέγονεν, ὡς ὅλους τεσσερά⟨κ⟩οντα ἐνιαυτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ διηγιοχέναι, ἔνθα ο⟨ὔ⟩τε πόλις, οὐ κώμη, οὐκ οἰκίαι ἦσαν· καὶ ἐπεὶ οὐ δυνατὸν ἦν πάντη ἀοίκους εἶναι τοὺς μέλλο⟨ν⟩τα⟨ς⟩ περᾶσ⟨αι εἰς τ⟩ὴν ἁγίαν γῆν, σκηνὰς ἤγειρον πρὸ⟨ς σκ⟩έπην ⟨καὶ κατοίκ⟩ησιν οἱ τὴν Αἴγυπτον ἐξελθόντες, ⟨ἵ⟩να καὶ ⟨οὕτ⟩ω μνήμ⟨μην⟩ ἔχωσιν τῆς ὑπαρξάσης εὐεργεσία⟨ς κατ' ἐνι⟩αυτὸν ⟨σκη⟩νῶν ἐγειρομένων.

Τῆς σπουδῆς ταύ⟨της⟩ μαρτυ⟨ρία ἔ⟩γγυος ὁ δοθεὶς ἐστι νόμος. Φησὶν γάρ· «Ἐάν σε ἐρωτ⟨ήσῃ⟩ ὁ υἱός σου αὔριον λέγων[2]· Τί αἱ σκηναὶ αὗται; ἐρεῖς αὐ⟨τῷ· Ἐν⟩ πολλῷ χρόνῳ παροικήσαντας ἡμᾶς ἐν τῇ Α⟨ἰγύ⟩π⟨τῳ, ἤγ⟩αγεν ὁ ⟨Θεὸς⟩ ἀπ' αὐτῆς εἰς τὴν ἔρημον ταύτη⟨ν, καὶ διὰ τοῦ⟩το τὰς σκηνὰς ἁγίας ἐγείρομεν, ἵν' ὁρωμ⟨ένω⟩ν ⟨α⟩ὐτῶν κατ' ἐνιαυτὸν μηδαμῶ⟨ς⟩ λήθη γένητα⟨ι τῆς ἁγ⟩αθῆς δωρεᾶς».

1060 Πῶς δὲ ἐπετελεῖτο καὶ ⟨πότε⟩ ἡ τῶν ⟨σκηνῶν⟩ ἑορτὴ λεκτέον. «Τῷ ἑβδόμῳ, φησίν, μ⟨ή⟩νί, τῇ πεντε⟨και⟩δεκάτῃ ἡμέρᾳ, καρπὸν ὡραῖον ⟨ξύλ⟩ου λά⟨β⟩ετε καὶ κάλλυν⟨θ⟩ρα φ⟨οι⟩νίκων καὶ κλάδους δασεῖς καὶ κλάδ⟨ο⟩υς ἰτέας καὶ ἄγ⟨νου⟩ ἐκ χειμάρρου τοῦ εὐφραν⟨θῆ⟩ναι»[3].

Τί δ⟨ὲ⟩ τοῦτ' ἂν δηλοῖ ἕκ⟨αστο⟩ν πρὸς ἀναγωγὴν ἀκόλουθον εἰπεῖν.

Ἡ κατὰ ἀρετὴν κα⟨ὶ σο⟩φίαν προκοπὴ σκηνὴ προσαγορεύε⟨τ⟩αι, ὁδευόντων οὖσα σκεπαστήριον. Δηλοῦται ἡ θεωρία ἐ⟨ν πρώ⟩τῳ καὶ τεσσαρακοστῷ Ψαλμῷ, τοῦ σπεύδο⟨ντος ἐπὶ τὸ⟩ν Θεοῦ οἶκον λέγοντος· «Διελεύσομαι ἐν τόπῳ σκ⟨ηνῆς θαυμα⟩στῆς ἕως τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ»[4]. Σκηνῆς γὰρ τό⟨που καὶ προκο⟩πῆς χρεία θαυμαστῆς τῷ διερχομένῳ ἐπ⟨ὶ τὸν Θεο⟩ῦ οἶ⟨κον⟩, κατοικοῦντος ἀλλ'

---

1. Ζαχ. 14,16. 2. Δευτ. 6,20. 3. Πρβλ. Λευϊτ. 23,39-40. 4. Ψαλ. 41,5.

οὐ σκηνοῦντος ἔτι το⟨ῦ μ⟩ετὰ π⟨ο⟩λλὴν προκοπὴν εἰς τὸ τέλος ἐφθακότος, ὡς εἰπεῖν ἰλ⟨αρ⟩ᾷ διαθέσει· «Τὸ κ⟨α⟩τοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου εἰς μακρότητα ἡ⟨μερ⟩ῶν»[1], καὶ πάλιν· «Μίαν ἠτησάμην παρὰ Κυρίου, ταύτην ἐκζη⟨τή⟩σω· τὸ κατ⟨ο⟩ικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου πάσας τὰς ἡμέρας τ⟨ῆς ζωῆ⟩ς μου, τοῦ θεωρεῖν με τὴν τερπνότητα Κυρίου, καὶ ἐπισκ⟨έπτ⟩εσ⟨θαι⟩ τὸν ναὸν αὐτοῦ»[2].

1062 Συνάδει τῇ εἰρημένῃ νοήσει καὶ τὰ ἐν ⟨ὀγ⟩δοηκοστῷ καὶ τρίτῳ Ψαλμῷ ἔνθεν ἀρχόμεν⟨α ..⟩· «Ὡς ἀγαπητὰ τ⟨ὰ σκην⟩ώματά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων. Ἐ⟨πιπο⟩θεῖ κα⟨ὶ ἐκ⟩λ⟨είπει⟩ ἡ ψυχή μου εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου»[3], καὶ ⟨μετ' ὀ⟩λίγα· «Μακάριοι πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν τῷ οἴ⟨κῳ σο⟩υ, εἰς τού⟨ς⟩ αἰῶνας τῶν αἰώνων αἰνέσουσίν σε»[4]. Τ⟨ελεῖτ⟩αι γὰρ εἰς τ⟨ο⟩ὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἡ ὑμνῳδία τοῖς με⟨τὰ⟩ πᾶσαν προκ⟨οπ⟩ὴν ἐπὶ τὸν ⟨οἶ⟩κον δν ὁ Θεὸς ἐθεμελί⟨ω⟩σεν[5] ⟨ἐλθοῦσιν⟩. Περ⟨ὶ⟩ τῶν τ⟨οιο⟩ύ⟨τω⟩ν οὐσῶν νοητῶν σκηνῶν ᾀδων ὁ σοφός φησ⟨ιν· «Φω⟩νὴ ⟨ἀγ⟩αλλιά⟨σ⟩εως καὶ σωτηρίας ἐν σκηναῖς δικαίω⟨ν»[6]. Καὶ ὁ πα⟩ροιμιαστής φησιν· «Οἶκοι δικαίων διαμένουσιν»[7]· «σκηναὶ ⟨δὲ κα⟩τορθούντων στήσ⟨ονται⟩»[8]. Δεῖ γάρ ποτε στῆναι τ⟨ὴν⟩ προκοπ⟨ήν, τοῦ⟩ τέλους διά⟨δ⟩εξαμέν⟨ου⟩, οἴκου καλουμένου. Οὐ γὰρ ⟨οἶ⟩ον ⟨καὶ⟩ πρεπῶδες ὑπάρχει ἀεὶ π⟨ροκ⟩όπτειν μηδαμῶς ἐρχόμενον ⟨ἐπὶ⟩ τελευταίαν κατάστασιν, οἶκον προσαγορευομέν⟨η⟩ν, ἐν ᾗ οἱ γνήσιοι Θε⟨οῦ⟩ θε⟨ρα⟩πευταὶ τὰς πνευματικὰς λατρεία⟨ς ἐ⟩κτελοῦντε⟨ς εἰς το⟩ὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων αἰνοῦσι καὶ δ⟨ο⟩ξολογ⟨οῦ⟩σιν εὐχαρ⟨ιστικῶς Θεὸν⟩ ἐπὶ τοῖς ὑπάρξασιν τελείοις καὶ πληρεστάτο⟨ις δωρεαῖς.⟩

Τῶν ἀποδοθεισῶν σκηνῶν ἑκάστην προσήκει στέ⟨ψαι κοσμίως ἕκ⟩αστα ἐξῆς νομοθετηθέντα, καρπὸν ὡραῖον ξ⟨ύλο⟩υ κ⟨αὶ κάλλυ⟩νθρα φοινίκων καὶ κλάδους ξύλο⟨υ⟩ δασεῖς ⟨ἄγνο⟩υ τ⟨ε⟩ κ⟨αὶ⟩ ἰτέας. Καὶ ὅρα γε εἰ ὁ ὡραῖος καρπὸς τῆς ⟨σ⟩οφία⟨ς ἐστίν,⟩ ξύλου ζωῆς προσαγορευομένης, ᾗ φησιν τὸ παροι⟨μιῶδ⟩ες λόγιον «ξύλον εἶναι αὐτὴν ζωῆς πᾶσι τοῖς ἐγγίζ⟨ουσ⟩ιν αὐτῇ καὶ τοῖς ἐπερειδομένοις ἐπ' αὐτὴν ὡς ἐπὶ Κύριον ἀσφ⟨αλῇ⟩»[9].

1064 Δηλοῦται καὶ ἑτέρῳ ὀνόματι ἄμπελος οὖσα ἀληθιν⟨ὴ⟩ φέρου⟨σα⟩ ὡραῖον καρπόν, σταφυλὴν καὶ βότρυν ἀφ' οὗ ἐκ⟨θλί⟩βεται «⟨οἶ⟩νος ὁ τὴν καρδίαν εὐφραίνων»[10].

Πρὸς τῷ κ⟨αρπῷ το⟩ύτ⟨ῳ πα⟩ραλ⟨ημπτ⟩έον πρὸς τὸ στέψαι τὸν φορητὸν οἶκ⟨ον ...⟩ ε⟨... σ⟩κηνὴ⟨ν τυγχ⟩άνοντα κάλλυνθρα φοινίκων, τοῦ τὴν καρδίαν ⟨ἀε⟩ὶ ἄνω ἔχ⟨οντ⟩ος ὑπάρχοντος ἀεὶ θάλλους. Συνεργεῖ τὰ ἀπὸ τοῦ ⟨φ⟩οίνικος λ⟨αμ⟩βανόμενα κάλλυνθρα πρὸς καθαριότητα σάρου δίκην παραλ⟨α⟩μβανόμενα, ᾧ χρησαμένη ἡ

---

1. Ψαλ. 22,6. 2. Ψαλ. 26,4. 3. Ψαλ. 83,2. 4. Ψαλ.. 83,5.
5. Πρβλ. Ψαλ. 47,9. 6. Ψαλ. 117,15. 7. Παρμ. 12,7. 8. Παρμ. 14,11.
9. Παρμ. 3,18. 10. Πρβλ. Ψαλ. 103,15.

ἐκ τῶν δέκα δρ⟨α⟩χμ⟨ῶν⟩ μίαν ἀπολέσασα γυνὴ[1] ἐξέβαλεν τὰ κόπρια ἐκ τῆς οἰκί⟨ας καὶ⟩ η⟨ὗ⟩ρεν ⟨τ⟩ὸ κρυβὲν νόμισμα, φέρον ⟨εἰκ⟩όνα[2] τοῦ παμβασιλέ⟨ως, οὐχ⟩ ἕτερον τυγχάνον τοῦ κατ' εἰκόνα ⟨καὶ ὁ⟩μοίωσιν Θεοῦ γε⟨νομέν⟩ου.

Περὶ τοῦ φοίνικος οὗ τὰ κάλλυνθρα προσήκει λαβεῖν ⟨τοῦ κ⟩όσμου τῆς σκηνῆς ἕνεκα, ἡ νύμ⟨φη ἐν τ⟩ῷ Ἄσματι τῶν Ἀσ⟨μάτ⟩ων ᾄ⟨δ⟩ει· «Εἶπα· Ἀναβήσομαι ἐπὶ τ⟨ῷ⟩ φοίνικι, κρατήσω τῶν ὕ⟨ψε⟩ων α⟨ὐ⟩τοῦ»[4].

Πρὸς τοῖς καλλύνθροι⟨ς το⟩ῦ φοίνικος, καὶ κλάδους δασεῖς λ⟨η⟩μπτέον πολὺν καρπὸν ἔχοντας, ⟨ὄ⟩ντας δασεῖς διὰ τὴν τῶ⟨ν⟩ βλαστῶν καὶ καρπῶν συνέχειάν τε κ⟨αὶ⟩ πυκνότητα. Ὑπάρχο⟨υ⟩σι δὲ οἱ δασεῖς κλάδοι αἱ κατ' εἶδος πρα⟨κτικ⟩αὶ καὶ διανοητικαὶ ἀρεταὶ καὶ τὰ καρποφόρα δόγματ⟨α τῆς εὐσεβεία⟩ς.

Ληπτέον πρὸς τὴν κατακόσμησιν τῶν πλακ⟨εισῶν σκην⟩ῶν καὶ ἄγνου καὶ ἰτέας κλάδους. Ταὐτόν τε ἄγν⟨ος καὶ ἰτ⟩έ⟨αν τ⟩ισὶν ἔδοξεν εἰπεῖν, ἀμφοτέρων τῶν ὀνομάτων δηλ⟨ούντω⟩ν φ⟨υτ⟩ὸν ἕν, ὅπερ ἁγνείας καὶ ἀφθορίας σύμβολον ὑπάρχει, διὰ ⟨τρι⟩φθὲν τ⟨ὸ⟩ ἄνθος αὐτοῦ ὕδατι μεμιγμένον ἀπευνουχίζειν το⟨ὺς⟩ πεπωκότας, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις τεθεώρηται.

1066 Ὁ τὴν νοητὴν σκηνο⟨π⟩ηγίαν ἑορτάζων ἀναβαίνων τοῦτο πράττει, ὡς ὁ προκείμενος προφήτης ⟨δηλ⟩οῖ, κάτω καὶ ἐν ταπεινῷ ἀγόντων αὐτὴν τῶν κατὰ γράμμα κα⟨ὶ⟩ σκιὰν τοῦ νόμου ἀγυριζόντων. Καὶ ἐπεὶ τὰ κόπρια καὶ ἡ ἀχυρμ⟨ιὰ τ⟩ῆς σκιᾶς καλύπτει τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἀλήθειαν, προσήκει κά⟨λλ⟩υνθρα ⟨φοι⟩νίκων λα⟨βεῖν⟩, ἵνα σαρώσαντες ἃ ὠνόμασεν ὁ Ἀπόστολος «σκ⟨ύβαλ⟩α»[5] ⟨ἔχωμε⟩ν τὸν πνευματικὸν νοῦν τῆς καὶ π⟨ερὶ τ⟩αύτης ⟨τῆς⟩ ἑ⟨ο⟩ρτῆς νομοθεσίας, ἀναβάντες ἐπὶ τὸ ὕψο⟨ς αὐτ⟩ῆς· οὕ⟨τω⟩ γὰρ δυνατὸν «προσκυνῆσαι» πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ[6] «⟨τῷ βα⟩σιλεῖ Κυρίῳ παντοκράτορι»[7].

Πρὸς τῇ φανείσῃ νοήσει καὶ ἑτέ⟨ρως⟩ νοητέον ⟨τ⟩ὴν περὶ τῶν σκηνῶν ἑορτήν. Τὰ σώματα ἡ⟨μ⟩ῶν τῶν ἀνθρώπων οὕτω προσαγορεύονται. Αὐτίκα γοῦν ὁ τῶν Χριστοῦ μαθη⟨τῶν⟩ ἁγ⟨ιώ⟩τατος Πέτρος γ⟨ρά⟩φει· «Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδήλωσ⟨έ⟩ν μοι ὅ⟨τι ταχι⟩νή ἐστιν ἡ ἀπόθε⟨σις⟩ το⟨ῦ⟩ σκηνώματός μου»[8]. Συμφών⟨ως καὶ ὁ⟩ θεσπέσιος Παῦλος⟨· «Ο⟩ἱ ὄντες ἐν τῷ σκήνει στενάζομεν βαρ⟨ούμε⟩νοι, ἐφ' ᾧ οὐ θέλομεν ⟨ἐκ⟩δύσασθαι ἀλλ' ἐπενδύσ⟨α⟩σθαι, ἵν⟨α κα⟩ταποθῇ τὸ θνητὸν ὑπ⟨ὸ τῆ⟩ς ζωῆς»[9].

1068 Ἐπιτελεῖται δὲ ἡ ⟨ἑο⟩ρτὴ ⟨τῶν⟩ σκηνῶν προηγουμένως ⟨τε κα⟩ὶ μάλιστα ὑπὸ τῶν «ἀγα⟨λ⟩λιᾶν»[10] ἐ⟨παγ⟩γελλομένων, οὐκ ἀν-

---

1. Πρβλ. Λουκ. 15,8-9. 2. Πρβλ. Ματθ. 22,20. 3. Πρβλ. Γεν. 1,27. Ἰακ. 3,9. 4. Ἆσμ. 7,9. 5. Πρβλ. Φιλιπ. 3,8. 6. Πρβλ. Ἰω. 4,23. 7. Ζαχ. 14,16. 8. Β' Πέτρ. 1,14. 9. Β' Κορ. 5,4. 10. Πρβλ. Α' Πέτρ. 1,6,8.

δρῶν ⟨μό⟩νων μετὰ γυναικῶν μὴ μ⟨ο⟩λ⟨υ⟩νθέντων»[1], ἀλλὰ καὶ ⟨θη⟩λειῶν σπευδουσῶν πνεύματι καὶ σώ⟨μα⟩τι ἁγιότητα[2] ἔχ⟨ειν.

Πρὸς⟩ τούτοις κοσμοῦσιν τὰς ἑαυτ⟨ῶ⟩ν σκηνὰς καὶ οἱ ⟨τίμιον γάμο⟩ν μετερχόμενοι, ἁγνεύοντες καὶ τὴν κοίτη⟨ν αὐτῶν ἀμίαντ⟩ον φυλάττοντες[3].

Ἔτι δὲ μᾶλλον ἄνω τελ⟨εῖται⟩ ἡ ⟨πανήγυ⟩ρις τῶν σκηνωμάτων στεφομένων τε καὶ ἀγλα⟨ϊζο⟩μέ⟨νων ἐν τῷ⟩ προσδοκωμένῳ καιρῷ τῆς ἀναστάσεως, τοῦ φθαρτοῦ ⟨σώμ⟩ατος ἀφθάρτου ἐγειρομένου καὶ τοῦ ψυχικοῦ ⟨πν⟩ευμ⟨ατι⟩κοῦ σώματος ἐγειρομένου. Ἡ οὐ σκηνὴ θεία γίνεται⟨ι τ⟩ὸ σῶμ⟨α⟩ σπαρὲν ἐν ἀσθενείᾳ καὶ ἀτιμίᾳ, ἵν' ἐν δυνάμει καὶ δόξῃ ἀ⟨να⟩στῇ;[4]

Ἄξιον ἐπιστῆσαι πῶς ἡ πνευματικὴ αὕτη ἑορτὴ ἐν τῇ πεντεκαιδεκάτῃ τοῦ ἑβδόμου μηνὸς ἄγεσθαι ⟨..⟩ιται. Δεῖ γὰρ τὸ⟨ν⟩ ἑορτάζοντα διὰ τὰς ἠρμηνευμένας σ⟨κην⟩ὰς ὑπερβάντ⟨α τ⟩ὸν ⟨ἐ⟩ν ⟨ἓξ ἡμ⟩έραις γενόμενον κόσμον, ἀργήσαντα ἀπὸ πα⟨ντὸ⟩ς ἔργο⟨υ λ⟩ατρευτοῦ, σαββατίζοντα κατὰ τὸν «ἀπο⟨δοθέντα σαββ⟩ατισμὸ⟨ν τῷ⟩ λαῷ τοῦ Θεοῦ»[5], ὃν μόνος Ἰησοῦς βεβαιοῖ φάσκ⟨ων· «Πάντα⟩ς ἐρχομ⟨ένους⟩ ἐγὼ ὑμᾶς ἀναπαύσω»[6], καὶ ἔτι· «Εὑρήσετε ⟨ἀνάπ⟩αυσιν τ⟨αῖς ψ⟩υχαῖς ὑμῶν»[7].

Τούτου τοῦ ἑβδόμου μηνὸς ἐν τῇ πεντεκαιδ⟨εκ⟩άτῃ ἡμέρᾳ ἑορτάζουσιν οἱ «δεδωκότες μερίδα τ⟨οῖ⟩ς ἑπτὰ κ⟨αί⟩ γε τοῖ⟨ς⟩ ὀκτώ»[8], προσηκάμενοι τὴν παλαιὰν καὶ κ⟨αινὴν διαθή⟩κην· διὰ γὰρ τῶν ἑπτὰ ἡ παλαιὰ σημαίνεται διὰ τὸ σα⟨ββατίζειν⟩, διὰ δὲ τῶ⟨ν⟩ ὀκτὼ ἡ μετὰ τὸν σταυρ⟨ὸν ἀ⟩νάστασις τοῦ ⟨Χριστοῦ ἐν ἡ⟩μέρᾳ τῇ ὀγδόῃ τῇ κυριακῇ γεγενημέν⟨η.⟩

1070 Ζαχ. 14,17. Καὶ ἔσται ⟨ὅσο⟩ι ἐὰν μὴ ἀναβῶσιν ἐκ πασῶν τῶν φ⟨υλ⟩ῶν τῆς γῆς εἰς Ἱερουσαλ⟨ὴμ⟩ τοῦ πρ⟨ο σ⟩κυνῆσαι τῷ βασιλεῖ Κυρί⟨ῳ⟩ παντοκράτορι, καὶ οὔ⟨τοι ἐ⟩κείν⟨οι⟩ς προστεθήσονται[9].

Ἐν ὕψ⟨ει κε⟩ιμένη⟨ς⟩ τῆς πνευματικῆς Ἱερουσαλὴ⟨μ κα⟩τὰ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ γράφον⟨το⟩ς Ἀποστόλου, ὅπου μέν· «Ἡ ⟨δὲ ἄ⟩νω Ἱερουσαλήμ»[10], ὅπου δέ· «Προσεληλ⟨ύθ⟩ατε Σιὼν ὄρει καὶ πόλει Θεοῦ ⟨ζ⟩ῶντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ»[11], μόνοι ⟨ἀ⟩ναβαίνουσιν ἐπ' αὐτὴν οἱ δυνάμενοι ⟨φ⟩άναι· «Ἡμῶν δὲ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει»[12], καὶ πάλιν· «⟨Συνή⟩γειρεν ἡμᾶς», ὁ Θεὸς δηλονότι, «καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ⟨ἐπουρανίοι⟩ς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ»[13], τῶν ἔτι «φορούντων τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊ⟨κοῦ»[14] καὶ «τὰ ἐπ⟩ίγεια φρο-

---

1. Πρβλ. Ἀποκ. 14,4. 2. Πρβλ. Α' Κορ. 7,34. 3. Πρβλ. Ἑβρ. 13,4. 4. Πρβλ. Α' Κορ. 15,42-46. 5. Πρβλ. Ἑβρ. 4,9. 6. Πρβλ. Ματθ. 11,28. 7. Ματθ. 11,29. 8. Ἐκκλ. 11,2. 9. Ζαχ. 14,17. 10. Γαλ. 4,26. 11. Ἑβρ. 12,22. 12. Φιλιπ. 3,20. 13. Ἐφ. 2,6. 14. Πρβλ. Α' Κορ. 15,48.

νούντων»[1] φυλῶν τῆς γῆς ὑπαρχόντω⟨ν καὶ οὐ⟩κ ⟨ἀνα⟩βαινόντων εἰς τὴν ἐν ὕψει κειμένην καλλίπολι⟨ν εἰρή⟩νην ⟨ὁρ⟩ῶσαν.

Οἱ μὴ ἀναβαίνοντες προστεθήσονται ⟨τοῖς ἀ⟩πὸ π⟨άν⟩των τῶν ἐθνῶν μὴ ἀναβᾶσιν, τὰ αὐτὰ ἐκείν⟨οις πει⟩σόμενοι.

Τῶν τὰ ἐπίγεια φρονούντων οὐκ ἀναβαινόντων δι⟨ὰ⟩ τὸ κάτω φέρεσθαι διὰ τὸ ἄχθος τῶν γηΐνων ἔργων, οἱ σπεύσαντες ἀν⟨α⟩βῆναι εἰς τὴν πόλιν τὴν ἀρραγεῖς θεμελίους ἔχουσαν διὰ τὸν θεμελιώσαντα «τεχνίτην καὶ δημιουργὸν αὐτῆς Κύριον»[2], τὸν βασιλέα Κύριον τὸν παντοκράτορα προσκυνήσουσιν σὺν τοῖς ⟨ἀ⟩γγέλ⟨οις. Γ⟩έγραπται γάρ· «Προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες ⟨ἄ⟩γγε⟨λοι Θεοῦ»[3].

1072 Βα⟩σιλεὺς προσ⟨κ⟩υνούμενος ὑπάρχων Κ⟨ύριος⟩ καὶ παν⟨τοκρά⟩τωρ ⟨ο⟩ὐχ ὁ Πατὴρ χωρὶ⟨ς⟩ Υἱοῦ οὐδὲ ὁ Υἱὸς ἄνευ το⟨ῦ Πατρὸς⟩ δηλοῦ⟨ται⟩. Μία γὰρ βασιλεία καὶ κ⟨υρ⟩ιότης ἡ αὐτὴ καὶ παν⟨τοκρα⟩τορικὴ δ⟨ύνα⟩μις τῆς Τριάδος ἡ αὐ⟨τή⟩ ἐστιν. Διὸ εἰ πόθος ἡμῖν ⟨εἰσ⟩έρχεται τὴν ⟨Τρ⟩ιάδα προσκυνῆσ⟨αι⟩ ὡς βασιλέα Κύριον παντοκρ⟨άτ⟩ορα, μὴ φυλαὶ τῆς γῆς μείνωμεν, ἀ⟨λ⟩λ' ἐν οὐρανῷ θησα⟨υ⟩ρίσαντες ἐκεῖ ⟨τὴν⟩ καρδίαν σχῶμεν[4], ἵνα α⟨....⟩ ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ ὄντες προσκυν⟨ή⟩σωμ⟨εν σὺν⟩ πάσῃ τῇ λογικῇ ⟨κτίσει, «καμψάν⟩των πᾶν γόνυ τῷ βασιλ⟨εῖ τῶν⟩ ἐπουρανίων ⟨καὶ ἐπιγείων καὶ κατ⟩αχθονίων, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρ⟨ὸς π⟩άσης γλώσσης ἐξομ⟨ολογούση⟩ς ὅτι Κύριος Ἰησοῦς ἐστιν»[5].

Ζαχ. 14, 18-19. Ἐὰν δὲ φυλὴ Αἰγύπτ⟨ο⟩υ μ⟨ὴ ἀναβ⟩ῇ μηδὲ ἔλθῃ ἐκεῖ, καὶ ἐπ⟨ὶ τού⟩τοις ἔσται ἡ πτ⟨ῶ⟩σις, ἣ⟨ν π⟩ατάξει Κύριος πάντα τὰ ἔθνη, ὅσα ἐὰν μὴ ἀναβῇ ⟨το⟩ῦ ἑορτ⟨ά⟩σαι τὴν ἑορτὴν τῆς σκηνοπηγίας· αὕτη ἔ⟨στ⟩αι ἡ ἁμαρτία Αἰγύπτου καὶ ἡ ἁμαρτία πάντων ⟨τῶν ἐθν⟩ῶν, ὅσα ἂν μὴ ἀναβῇ τοῦ ἑορτάσαι τὴν ἑορτὴν τῆς ⟨σκηνοπηγίας⟩[6].

Τὸ ἀνηγμένω⟨ς ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ ἑο⟩ρτάσαι τὴν τῶν σκηνῶν ἑορτὴν οἵας δυνάμ⟨εως⟩ κ⟨αὶ ὑπερο⟩χῆς ὑπάρχει εἴρηται πρότερον, ἐξ οὗ συμφαν⟨εροῦ⟩τ⟨αι οἵου μ⟩εγέθους ἐστὶν τὸ ἀναβῆναι εἰς τὴν ἐκκειμένην παν⟨ήγυριν⟩ καὶ οἵαν ὑφίστανται πτῶσιν οἱ τοῦ ὑπερμεγέθ⟨ο⟩υς ⟨τούτου⟩ ὑστερήσαντες ἑαυτούς.

1074 Οὐ μόνοι δὲ Αἰγύ⟨πτ⟩ιοι, ἀλλ⟨ὰ⟩ καὶ πάντα τὰ ἄλλα ἔθνη παταχθήσονται καὶ πεσο⟨ῦ⟩νται ο⟨ἰ⟩κονομίᾳ Θεοῦ, ἵν' αἰσθηθέντες ὅτι κακοί εἰσιν πόθον ἀναλάβωσιν τοῦ «συστήσασθαι ἑορτὴν ἐν τοῖς πυκάζουσιν»[7], τὴν τῶν σκηνῶν δηλονότι.

Δύο νοήσεις τῆς ⟨ἑορ⟩τῆς ταύτης ἐχούσης, αἱ πρότερ⟨ον ἤ⟩δη

---

1. Φιλιπ. 3,19. 2. Πρβλ. Ἑβρ. 11,10. 3. Ψαλ. 96,7. 4. Πρβλ. Ματθ. 6,20. 5. Φιλιπ. 2,11. 6. Ζαχ. 14,18-19. 7. Ψαλ. 117,27.

εἴρηνται, σπουδ⟨αστ⟩έον συντόνως ἔρωτι θείῳ ἐκ⟨τελεῖν⟩ τὰς κα⟨τὰ ἀρετ⟩ὴν ⟨προ⟩κοπὰς «ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως καὶ ⟨σω⟩τηρίας»[1], ⟨ἵνα διὰ ταύ⟩τας ἀ⟨ναβά⟩ντες εἰς ὃν ἐθεμελ⟨ίωσεν⟩ οἶκον ὁ πάντ⟨ω⟩ν Σωτὴρ εἰς ⟨τοὺς⟩ αἰῶνας τῶν αἰώνων[2] ⟨αἰνέσ⟩ωμεν τὸν μετὰ τὰς πολλὰς προ⟨κο⟩πὰς εἰς αὐτὸν ἀναγαγ⟨όντα, ὡς⟩ ἕκαστον εἰπεῖν πιστῶς κ⟨α⟩ὶ ἐπιστ⟨η⟩μονικῶς· «Κύριε, ἠ⟨γάπησ⟩α εὐπρέπειαν οἴ⟨κου σου⟩ καὶ τόπ⟨ο⟩ν σκηνώματος δόξης ⟨σου»[3]. Οὕ⟩τω γὰρ δυνα⟨τὸν ὑμ⟩νῳδία⟨ς⟩ τρόπῳ εἰπεῖν· «Ἐκύκ⟨λωσα ἐ⟩ν ⟨τ⟩ῇ ⟨σ⟩κηνῇ α⟨ὐτ⟩οῦ ⟨καὶ⟩ ἔθυσα θυσίαν ἀλαλα⟨γ⟩μ⟨οῦ»[4].

⟨Ὁ ταύτης⟩ μακαρίας ἀγ⟨ίας⟩ τε ἀγωγῆς τυχών, κἂν ⟨Αἰγύπτιος κα⟩ὶ ἀπ' ἄλλου ἔ⟨θνου⟩ς τυγχάνῃ, πεπαύσετα⟨ι ὡς καὶ πρότ⟩ερον πρὸ τῆς πτ⟨ώσ⟩εως, Ἱεροσολυμίτης κα⟨τὰ τὸν ἔ⟩σω ἄνθρωπον ἀποτελούμενος ἐκ πληρεστάτης καὶ τε⟨λείας⟩ ἀρε⟨τῆς.

Καὶ ἀ⟩μαρτίαν μεγάλην τ⟨υ⟩γχάνειν φησὶν ὁ ἱερὸς ⟨λό⟩γος τ⟨ὸ μὴ⟩ ἀναβῆναι ἐπὶ τὴν ἀποδοθεῖσαν τῶν σκηνῶν πανήγυρι⟨ν. Ἐν⟩ τοῖς φθάσασιν ῥητοῖς διαφόρως ἀποδοθείσης τ⟨ῆς πνευμ⟩ατικῆς σκηνοπηγίας, κατὰ πάντας τοὺς τ⟨ρόπους καὶ ἀν⟩αβατέον ἐπ' αὐτῆς πάντα Αἰγύπτιον καὶ ἔ⟨θνος, ὡς εἴρηται⟩ πρότερον. Γενήσεται γὰρ ἀληθῶς Ἰσραηλίτ⟨ης δόλον οὐκ ἔ⟩χων[5], ἐν κρυπτῷ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον Ἰουδα⟨ῖος ὢν[6].⟩

1076 Ζαχ. 14, 20-21. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται τὸ ἐπὶ τὸν χ⟨αλινὸν⟩ τ⟨ο⟩ῦ ἵππου ἅγιον τῷ Κυρίῳ παντοκράτορι, καὶ ἔσονται οἱ ⟨λέβ⟩η⟨τες⟩ οἱ ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου ὡς φιάλαι πρὸ προσώπου τοῦ ⟨θ⟩υσια⟨στηρ⟩ίου, καὶ ἔσται πᾶς λέβης ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν τῷ Ἰούδᾳ ἅγιον ⟨τ⟩ῷ Κυρίῳ παντοκράτορι[7].

Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἡρμην⟨ευμένῃ⟩ τῆς ἁγίας σκηνοπηγίας, ⟨εἰς⟩ ἣν ἀ⟨ναβῆ⟩ναι καὶ ἑ⟨ορτάσ⟩αι προσήκει ἐπὶ τῷ προσκυνῆ⟨σαι⟩ τὸν β⟨ασιλέ⟩α Κύριον π⟨αντοκράτορ⟩α, τὸ ἐπὶ τὸν χαλ⟨ινὸ⟩ν τοῦ ἵ⟨ππου⟩ ἅγιον κληθή⟨σεται τῷ⟩ Κυρίῳ παντοκράτορι. Τί ⟨δὲ το⟩ῦτο τυγ⟨χά⟩νει ἢ ὁ ἐπέχων ⟨λόγος τ⟩ὰς ἀφηνιώσας ψυχ⟨ὰ⟩ς συνέσεω⟨ς⟩ κ⟨α⟩ὶ τῆς λοιπῆς ⟨ἀρετῆς⟩ ἐστερημένας, ὧν τ⟨ὸ⟩ν οἶστρον καὶ ἀφηνιασμὸν ⟨ἀπαγορ⟩εύων προστάττ⟨ει ὁ⟩ σοφὸ⟨ς⟩ τοῖς οἰστρηλα⟨το⟩υμένοις· «⟨Μὴ γίνεσ⟩θε ⟨ὡ⟩ς ἵππος καὶ ἡμίονος οἷς ⟨οὐκ ἔστιν⟩ σύνεσις, ⟨ἐν χαλινῷ⟩ κ⟨αὶ⟩ κημῷ τὰς σιαγ⟨ό⟩νας αὐ⟨τῶν⟩ ἄγξεις τῶν ⟨μὴ ἐγγιζόντων⟩ πρὸς σέ»[8]. Πῶς γὰρ οὐκ ἐπ⟨άγεται⟩ τῷ πνευμα-

---

1. Ψαλ. 117,15. 2. Πρβλ. Ψαλ. 47,9. 3. Ψαλ. 25,8. 4. Ψαλ. 26,6. 5. Πρβλ. Ἰω. 1,47. 6. Πρβλ. Ρωμ. 2,29. 7. Ζαχ. 14,20,21. 8. Ψαλ. 31,9.

τ⟨ικῷ ἐπιβάτῃ «ὁ θη⟩λυμανὴς ἵππος χρεμ⟨ετί⟩ζων ἐπὶ τὴν γυναῖ-κ⟨α⟩ τοῦ ⟨πλησίον⟩»[1] ὑπὸ αἰσχρῶν παθῶν οἱστ⟨ρη⟩λατούμενος, ἵν' ἐπ⟨ισ⟩χεθ⟨είσης τῆς ἀ⟩κολάστου φορᾶς ὑπὸ τοῦ πωλοδάμνου ἥ⟨μ⟩ε-ρος ⟨γί⟩νηται ἵνα πρὸς πόλεμον χρήσιμος ἀποδειχθῇ, ⟨ὥστ⟩ε λεχθῆναι περὶ αὐτοῦ παροιμιωδῶς· «Ἵππος ἑτοι⟨μάζε⟩ται εἰς ἡμέραν πολέμου, παρὰ δὲ Κυρίου ἡ βοήθεια»[2].

1078 Σὺν τούτῳ ⟨τῷ ἵππῳ ....⟩τικῷ τρόπῳ, καὶ ὁ ἄγονος, ἡ-μίονος κατ' ἀλληγ⟨ορίαν ὑπάρχ⟩ων, πραΰνεται, χαλινῷ καὶ κημῷ τῶν σιαγόνων ⟨αὐ⟩τῶ⟨ν ἀγχομ⟩ένων πρὸς τὸν ἄριστον ἱππέα, ἵν' ὑπείκοντε⟨ς τῇ ἀ⟩γ⟨ωγῇ τοῦ χ⟩αλινοῦ τεταγμένως τὸν ἐπιβάτην φέ-ρωσιν.

Τὸ εσ⟨.....⟩νει συμφέρεται τῷ ἀπὸ τοῦ Ψαλμοῦ ῥητῷ, ὡς ⟨ἔ-γρα⟩ψ⟨ε⟩ν ὁ μακάριος Ἰάκωβος ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἐπιστολ⟨ῇ, τὸ ἐπ⟩έχει⟨ν⟩ τὴν ἀκατάστατον γλῶτταν ἀφηνιῶσαν διὰ π⟨ο⟩λυλογίαν ἃ μὴ χρὴ λέγουσαν. Ἔχει δὲ οὕτως αὐτοῦ ἡ λέξις· «Γῶ⟨ν ἵ⟩ππων εἰς τὰ στόματα βάλλομεν τὸν χαλινόν, καὶ ὅλον τὸ σῶμα αὐτῶν με-τάγομεν»[3], ἵν' εὐθυδρομία καὶ εὐστα⟨θ⟩ὲς βάδισμα γένηται.

Ποσῷ μ⟨ᾶλλον πρ⟩οσήκει χ⟨αλινα⟩γ⟨ωγῆσ⟩αι τὴν γλῶτταν, δη-λαδὴ τὸν λό⟨γο⟩ν, ὅπως μὴ α⟨..... ἐ⟩πισπέρχ⟨ω⟩ν εἰς βάραθρον ἐμπ⟨έσῃ, ἀλλ⟩ὰ ἀβλαβὴς δια⟨μέ⟩νῃ, ὡς τὸν ἑ⟨α⟩υτῷ χαλινὸν ἀφιε⟨ρω-θῆνα⟩ι Κυρίῳ παντοκράτορι.

Ἁγια⟨σθ⟩έντος τοῦ χαλινοῦ το⟨ῦ ἵππο⟩υ, ⟨οἱ⟩ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Κυρίου λέβητ⟨ες⟩ ἐν οἷς ἕψεται τὰ κρέ⟨α τῶν θυσ⟩ιῶν πρὸ προ⟨σώ-που⟩ τοῦ θυσ⟨ι⟩αστηρίου ἔσονται οἷα ⟨φιάλαι⟩ ἐν ⟨α⟩ἷς σπονδαὶ ⟨ἱ⟩ε-ρατ⟨ι⟩κῶς ἐπι⟨τ⟩ελοῦνται, ὡς τὴν αὐτ⟨ὴν ἐνέργει⟩αν κατ' ἄλλην κ⟨α⟩ὶ ἄλλην ἐπίνοιαν λέβητ⟨α καὶ φιάλην ἔχειν⟩, ὡσαύτως σπον⟨δ⟩ὴν καὶ θυ⟨σ⟩ίαν.

Οὐ γὰρ ὥσ⟨περ ἐπὶ τῶν αἰσθητ⟩ῶν ἄλλη σ⟨π⟩ονδὴ καὶ ἄλλη θυσία κ⟨... τὸν λέβητα καὶ⟩ τὴν φιάλην, οὕ⟨τ⟩ω καὶ ἐπὶ τῶν νοητῶν ἔχει ⟨.....⟩ γορ ⟨.... ὑ⟩ποκείμενον ὄντα ἐνεργείᾳ καὶ ἐπινοίᾳ διαφέ⟨ρου⟩σιν. ⟨Αὐ⟩τίκα γοῦν καὶ ὁ Σωτὴρ ἀληθινὸς ἀρχιε-ρεὺς ὑπ⟨ά⟩ρχων ⟨καὶ ἀ⟩μνὸς καὶ ποιμὴν προσαγορεύεται, ἐπὶ τῶν αἰσθ⟨ητῶ⟩ν οὐ δυναμένου τοῦ ἀμνοῦ τοῦ προσάγοντος αὐ⟨τὸν Θεῷ ἀρχι⟩ερέως καὶ νέμοντος αὐτὸν ποιμένος **1080** τοῦ αὐ⟨τοῦ τυγχά⟩-νειν. Ἕτερος γὰρ παρὰ τὸ ἱερεῖον ὁ ἀρχιερεὺς καὶ ὁ ⟨ποιμὴν παρ⟩ὰ τὸ πρόβατον. Εἰ δὲ τοῦτο, καὶ ὁ λέβης κατ' ἀλλη⟨γορίαν ταὐτ⟩ὸ⟨ν⟩ ὑπάρχει τῇ φιάλῃ. Περὶ τῶν πνευματικῶν ⟨φιαλῶν ἐν τ⟩ῷ Ἄσματι τῶν Ἀσμάτων ἡ θεία νύμφη περὶ τ⟨οῦ ἀδελφιδο⟩ῦ ἑαυτῆς λέγει· «Ἀδελφιδός μου κατέβη εἰς κῆπον ⟨αὐτοῦ ε⟩ἰς φιάλας τοῦ ἀρώμα-τος ποιμαίνειν ἐν κήποις κ⟨α⟩ὶ σ⟨υλλέγει⟩ν κρίνα»[4]. Τίνες δὲ αἱ φιάλαι τοῦ ἀρώματος εἰς ἃς κατ⟨αβ⟩έβηκεν ὁ ἀδελφιδὸς τῆς ταῦτα

---

1. Ἱερ. 5,8. 2. Παρμ. 21,31. 3. Πρβλ. Ἰακ. 3,3. 4. Ἄσμ. 6,2.

λεγούσης ἢ αἱ θεόπ⟨νε⟩υστοι Γραφαί[1], μᾶλλον δ' αἱ θεῖαι νοήσεις αὐτῶν ἐν αἷς ὁ καταβὰς ποιμαίνει ἐν κήποις καὶ κρίνα συλλέγει τὰ νοητὴν φέροντα εὐωδίαν ἄ⟨νθη κ⟩ρίνα προσαγορευόμενα.

Ὅταν οἱ λέβητες πρ⟨ὸ⟩ προσ⟨ώπο⟩υ τοῦ πνευματικοῦ θυσιαστηρίου φιάλαι τοῦ ⟨ἀρώ⟩ματος γένων⟨τ⟩α⟨ι⟩, τὸ τηνικάδε πᾶς λέβης ἐν Ἰερουσαλὴμ τ⟨ῇ⟩ ἁγίᾳ καὶ τῷ Ἰού⟨δᾳ ἅγ⟩ιος ἔσται. Ἰερουσαλὴμ καὶ ἐ⟨ν⟩ τούτοις τὴν Ἐκκλησίαν τ⟨ὴν ἔνδ⟩οξον ἐκλημπτέον, κα⟨ὶ Ἰ⟩ούδαν δν αἰνοῦσιν οἱ ἀδελφ⟨οὶ αὐτο⟩ῦ καὶ προσκυνοῦ⟨σ⟩ιν ο⟨ἱ⟩ υἱοὶ τοῦ πατρὸς ⟨αὐ⟩τοῦ»[2]. Τίς δ' οὗ⟨τος ὑ⟩πάρχει, ἐν τοῖς προαναγ⟨ν⟩ωσθεῖσιν τοῦ προφήτου εἴρη⟨ται.⟩

Ζαχ. 14, 21. Καὶ ἥξουσιν πάντ⟨ες οἱ θυσιάζοντ⟩ες καὶ λήμψονται ἐξ ⟨α⟩ὐτῶν καὶ ἑψήσουσ⟨ιν ἐν αὐτοῖς⟩. Καὶ οὐκ ἔσται Χαναναῖος οὐκέτι ἐν τῷ ο⟨ἴκῳ Κυρίου παντοκρά⟩τορος ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκεί⟨ν⟩η[3].

Πάντες οἱ πρωσά⟨γοντε⟩ς θ⟨υσίαν⟩ δικαιοσύνης[4] καὶ θυσίαν αἰνέσεως ἱερ⟨ουργο⟩ῦντ⟨ες⟩ ἥξουσιν πρὸς τὸν προσκυνού**1082**μενον καὶ ᾧ λα⟨τρ⟩εύουσιν, ἵνα δοξάσωσιν αὐτόν, αὐτοῦ εἰς τοῦτο π⟨ροτρε⟩πομένου. Λέγει γάρ· «Θυσία αἰνέσεως δοξάσει με»[5].

Ἥξουσ⟨ιν δὲ πρὸς⟩ ἑαυτοὺς συμφώνῳ προαιρέσει ἵνα ἅμα ἐ⟨κτελῶσιν⟩ τὰ τῆς ἱερατείας, λαμβάνοντες ἐκ τῶν ἡγια⟨σμένων λ⟩εβήτων τῶν κύκλῳ τοῦ θυσιαστηρίου ⟨..... κει⟩μένων ὥστε ἑψῆσαι ἐν αὐτοῖς τῶν θυμάτων τ⟨ὰ κρέα, ὡς⟩ ἤδη εἴρηται. Καὶ ἐπεὶ σὺν λόγῳ καὶ ἐπιστημονικῇ θ⟨εωρίᾳ τ⟩ὰ τῶν προκειμένων λεβήτων ἐκτελεῖται, εἰκότ⟨ω⟩ς φιάλ⟨αι⟩ εἴρηνται.

Ὅτι γὰρ τὸ εἶδος τοῦτο λόγον σημαίνει, ἐ⟨ν⟩ τῷ Ἄσ⟨μ⟩ατι τῶν Ἀσμάτων ἀπαγγέλλεται. Ἡ νύμφη γοῦν τὸ κάλλος καὶ τὴν ὡραιότητα οὗ ἠγάπησεν ἀδελφιδοῦ ἐν ψυχῇ αὐτῆς φανεροῦσά φησιν· «Σιαγόνες αὐτοῦ ὡς φιάλαι τοῦ ἀρώματος φύουσαι μυρεψι⟨κά⟩»[6]. Δηλ⟨οῖ δ⟩ὲ ἡ σιαγὼν τὸν λόγον τὸν πηγῆς δίκην αν⟨.....⟩ θανούσης ῥεῖ καὶ φύει μυρεψ⟨ι⟩κ⟨ά⟩.

Ταύτης τῆς ⟨μυ⟩στικῆς νοη⟨τ⟩ῆς λατρείας ἐκτελου⟨μ⟩έ⟨ν⟩ης πρὸς τῶν ἡκόντων πνε⟨υ⟩ματικῶς ἱερουργήσ⟨ε⟩ι⟨ν,⟩ ἐψ⟨ό⟩ντων εἰς τοὺς ἁγίους λέβη⟨τα⟩ς τὰ κ⟨ρέ⟩α τὰ λαμβανόμενα κατ' ἀναγω⟨γὴν τ⟩ὴν ἐκ μόσχων καὶ κριῶν, οὐκέτι Χ⟨α⟩ναναῖος ἔσται ⟨ἐ⟩ν τῷ οἴκῳ Κυρ⟨ίου⟩ παντοκράτορος ⟨ἐν τῇ ἡμέ⟩ρᾳ, ὅτε ἀποκατάστασις γέγονεν τῶν π⟨.....⟩χόντων.

Χαν⟨α⟩ναῖος δ' ἐ⟨στ⟩ὶν ὁ ἀλλότριος ἐκ ⟨μήτρας[7] ὡς ἐκτὸς⟩ εἶναι τῆς εὐσεβείας· οὐκ ἔσται δέ, ἤτοι μετα⟨βάλλων εἰς⟩ τ⟨ὸ⟩ν Ἰσραὴλ

---

1. Πρβλ. Β' Τιμ. 3,16. 2. Πρβλ. Γεν. 49,8. 3. Ζαχ. 14,21. 4. Πρβλ. Ψαλ. 4,6. 5. Ψαλ. 49,23. 6. Ἆσμ. 5,13. 7. Πρβλ. Ψαλ. 57,4.

«τὸν ἀληθινὸν τὸν δόλον οὐκ ἔχοντα»[1], ⟨ἢ ἐκβ⟩αλλόμ⟨εν⟩ος ἐκ τοῦ οἴκου Κυρίου παντοκράτορος.

Χαναν⟨αῖο⟩ν δε⟨κτ⟩έον ἀλληγορικῶς καὶ τὸν ἔξω τῆς ἰσραηλιτικῆς κατ⟨ασ⟩τάσεως φθάσαντα. Οἷος ἦν ὁ ἕτερος τῶν κατὰ Σω⟨σά⟩ννης μανέντων πρεσβύτερος, πρὸς ὃν ὁ σ⟨οφώτατος **1084** Δ⟩ανιήλ φησιν· «Σπέρμα Χαναὰν καὶ οὐχὶ Ἰού⟨δα, τὸ κάλλ⟩ος ἐξηπάτησέν σε, καὶ ἡ ἐπιθυμία διέστρε⟨ψεν τὴν κα⟩ρδίαν σου· οὕτως ἐποιεῖτε θυγατράσιν Ἰ⟨σραήλ, καὶ ἐκεῖναι φ⟩οβούμεναι ὡμίλουν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ θυγάτη⟨ρ Ἰούδα ὑπ⟩έμεινεν τὴν ἀνομίαν ὑμῶν»[2].

Συνάδει καὶ τὰ ἐν ⟨Ὡσῆε π⟩ε⟨ρὶ⟩ τῶν ἀκολάστων ὡς τυγχανόντων Χαναν⟨αί⟩ω⟨ν οὕτως⟩ ἔ⟨χ⟩οντα· «Μέτοχος εἰδώλων Ἐφράιμ ἔθηκεν ἑαυτ⟨ῷ σκ⟩άν⟨δα⟩λον. Ἠρέτισαν Χαναναίους· πορνεύοντες ἐξ⟨επόρ⟩νευσαν»[3].

Καὶ ἐπεὶ ὁ ἀκόλαστος κατὰ τροπολογίαν ἐ⟨στὶ⟩ Χαναναῖος, ἐκβάλλεται τοῦ ἁγίου οἴκου Κυρίου παντοκράτορος, ἵνα μηκέτι ᾖ ⟨ἐν αὐ⟩τῷ. Τοῦτο πληρῶν ὁ θεῖος ἀπόστολος Παῦλος ἐπιστ⟨έλλει⟩ τῇ Κορινθίων Ἐκκλησίᾳ· «Ἀκούετα⟨ι⟩ ἐν ὑμῖν ⟨πορ⟩νεία, καὶ τοιαύτη πορνεία ἥτις οὐδὲ ἐν τοῖ⟨ς⟩ ἔθνεσι⟨ν,⟩ ὥστε γυναῖκά τινα το⟨ῦ π⟩ατρὸς ἔχειν. Καὶ ὑ⟨μ⟩εῖς πεφυσιωμένοι ἐστέ, καὶ οὐχὶ μ⟨ᾶλ⟩λον ἐπενθ⟨ήσ⟩ατ⟨ε, ἵν⟩α ἐξαρθῇ ἐξ ὑμῶν ὁ τὸ ἔργον τοῦ⟨τ⟩ο πράξας»[4]. Κ⟨αὶ ἐ⟩κβέ⟨β⟩ληταί γε τῆς τῶν πιστῶν συνό⟨δου⟩, ἵν' αἰσθηθεὶς εἰς οἷον ⟨κ⟩ακὸν ἦ⟨κει⟩ προαιρέσει τῇ ἑ⟨αυτοῦ τὸν μι⟩σ⟨θὸ⟩ν τοῦ σφάλματος λάβῃ, ὅπερ καὶ γέγονεν, ὡς ⟨.....⟩ωθῆναι εἰς αὐτ⟨ὸν⟩ σφόδρα μετανοήσαντα. Οὕτω⟨ς γὰρ ὁ ἀ⟩ποβαλὼν τὸν πορνικὸν τ⟨ρ⟩όπον ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ τῇ ⟨Ἐκκλ⟩ησίᾳ εἰσήχθη.

Ὅτι δὲ οὐδενὸς ὄντος φύσει κακοῦ, ὡς δοξ⟨ά⟩ζουσί τινες τῶν ἑτεροδόξων, μεταβολὴ προ⟨αιρ⟩ετικὴ γίνεται, παρίσταται ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου, μεταβ⟨αλούσης⟩ τῆς Χαναναίας γυναικὸς ἐκ κυνὸς εἰς γυναῖκα, ⟨χρηματίζο⟩υσαν θυγατέρα τοῦ σώσαντος **1086** αὐτήν, εἰρηκότο⟨ς τάδε· «Θύγ⟩ατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέν σε»[6]. Τάχα γὰρ δι⟨ὰ⟩ τοῦ⟨το ἐτύγ⟩χανεν κύων πρὸ τῆς πίστεως, ὅτι ἀκόλαστος ⟨ἦν γυνή· .....⟩ορον γὰρ πρὸς ὀχείαν καὶ αἰσχροπαθῆ κολακείᾳ το⟨.....⟩ κύων· αὐτίκα γοῦν σὺν πορνικῷ μισθώ⟨μα⟩τ⟨ι ἀπ⟩αγορεύεται, τοῦ νόμου λέγοντος· «Οὐκ οἴσ⟨εις τὸ⟩ν κ⟨ύ⟩να οὐδὲ μίσθωμα πόρνης εἰς οἶκον Κυρίου Θεοῦ σ⟨ο⟩υ»[7]. Τού⟨το⟩υ γὰρ φυλαττομένου, οὐκ ἔστιν Χαναναῖος ἐν οἴκῳ Κυρίου παντοκράτορος ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ καταυγαζομένῃ ὑπὸ τοῦ ἡλίου τῆς ⟨δ⟩ικαιοσύνης, τοῦ φωτὸς τ⟨ο⟩ῦ ἀληθινοῦ, τοῦ Μονογενοῦ⟨ς⟩ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

Τ⟨έλο⟩ς ἀπειληφότος τοῦ εἰς σαφ⟨ή⟩νειαν προκειμένο⟨υ προφή⟩του Ζαχαρ⟨ίου⟩, καὶ ἡμεῖς καταπαύομεν τῆς συντάξε⟨ω⟩ς τῶν ε⟨ἰς⟩ αὐτὸν ὑπομνημ⟨ά⟩των.

---

1. Πρβλ. Ἰω. 1,47. 2. Δαν. Σουσ. (Θδτ.) 56-57. 3. Ὡσ. 4,17. 4. Α' Κορ. 5,1-2. 5. Πρβλ. Ματθ. 15,22. 6. Ματθ. 9,22. 7. Δευτ. 23,19.

ΠΙ

ΤΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΤΗ

		Σελ.
Γεν.	1,1	14.138.218
	1,26 . . .	48.156.189.218
	1,27	271
	2,1	218
	2,7	218
	2,8	249
	2,23	134
	3,8	248
	3,10	169
	4,1	134
	4,7	17
	6,3	237
	7,1	233
	7,2	244
	7,7	233
	8,18	233
	12,1	216
	12,2	183
	15,6	116
	15,16	68
	17,1	80
	17,5	183
	17,20	183
	18,20-21	133
	18,21	135
	23,6	117
	24,16	135
	25,8	116
	26,4	207
	27,28	131
	27,36	126
	31,37	186
	37,20	161
	41,52	160
	41,56	181
	49,8 . . .	19.83.146.178
		222.265.276
	49,9	83
	49,10	122.146.160
	49,11	268
Έξ.	1,7	155

---

* Τά χωρία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης

ΝΑΞ

Σ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ*

		Σελ.
Ἔξ.	3,8	110
	3,14	83
	7,13	105
	7,22	105
	8,11	105
	8,15	105
	8,28	105
	15,1	89.180
	15,7	108
	15,9	157
	15,10	106
	15,21	89
	19,8	138
	20,3-4	104
	20,7	67.141
	20,12	37.62.104
	20,13	104
	20,13-14	101
	20,14	104
	20,15	104
	23,1	161
	23,2	161
	23,3	98
	23,15	143
	23,17	143
	24,7	163
	24,8	163
	33,19	33
	33,22	93
	33,23	14.33
	34,20	143
Λευΐτ.	11,4	267
	23,24	142
	23,27	141
	23,39-40	269
Ἀριθ.	8,1-4	46.56
	11,16	117
Δευτ.	1,17	98
	4,6	122

καταριθμοῦνται κατὰ τὸ κείμενον τῶν Ο΄.

		Σελ.
Δευτ.	4,19	258
	5,18	67
	5,19	67
	6,6-8	100
	6,20	269
	16,20	98.125.138
	17,3	258
	18,15	204
	22,8	161
	23,19	277
	26,27-28	108
	30,6	63
	30,20	63
	32,2	131.175
	32,8	207
	32,8-9	122.210
	32,9	60
	32,23	66.178
	32,30	179
	32,31-32	151
	32,31-33	67
	32,32	95.231
	32,33	95.151
	32,42	66.178
	32,43	122.131.203
Α' Βασ.	1,19	135
	1,33-34	267
	2,3	125
	2,5	154.155.181
	2,10	190.226
	2,35	49
	13,14	119
	18,18	102
	18,21	215
Β' Βασ.	6,21	119
Γ' Βασ.	14,16	211
	19,10	148
Δ' Βασ.	1,9	205
	2,11	65
	2,12	181
	19,35	157
Β' Παρλ.	26,18	252
Β' Ἔσδρ. (Νεεμ)	9,6	210
Ἰουδίθ	8,29	219
Τωβ.	4,15	169
Τωβ.	12,8-9	95
Β' Μακ.	15,22	157
Ψαλ.	1,2	26.100
	1,3	30
	2,1	246.267
	2,2	246
	2,4	4
	2,5	246
	2,6-7	204
	2,7	60
	2,8	60.132.152.207
	3,2	155
	3,3	155
	3,6	54
	3,7	179
	4,2	125
	4,6	276
	4,8	80
	6,7	154
	7,12	107.108
	7,13	108.179
	7,13-14	66
	8,1	258.262
	9,12	32.112
	9,14	195
	10,4	70
	11,3	128
	11,7	79.208.210
	13,1	43
	13,2	235
	13,7	36.144
	14,2	124
	15,5	59
	15,6	59
	17,2	189
	17,10	37.49
	17,12	14
	18,2	131
	18,5	256
	18,9	158
	19,8-9	160.180
	20,5	63
	21,17	239
	21,21	239
	21,23	83
	21,28	122
	21,28-29	184
	21,29	122
	22,1	30
	22,1-3	205
	22,2	177

		Σελ.
Ψαλ.	22,5	80
	22,6	270
	23,3-5	135
	24,4	46
	24,7	238
	24,15	102.264
	24,16	149
	25,8	274
	26,1-3	179
	26,2	206
	26,4	270
	26,6	274
	26,13	23.78
	28,1	89
	28,2	47
	28,5	194
	28,7	242
	28,10	87
	29,12	238
	30,3	164
	30,5-6	226
	30,6	125.183
	31,7	164.183
	31,9	127.191.267
	32,17	180.221
	33,8	44
	33,9	173
	33,10	154
	33,11	154
	33,12-13	182
	33,15	15.17.31.172
		222.250
	33,16	63.149
	34,13	238
	34,20	128
	35,2	43
	35,7	30.188
	35,8	65
	35,9	65
	36,4	80
	36,15	165
	36,23	172
	38,8	88
	39,1	88
	39,7	46
	39,18	170
	41,5	142.225.269
	43,6	85
	43,12	202
	43,23	199.202
	44,4-5	167
	44,6	166
	44,7	87.92
Ψαλ.	44,8	39
	44,10	119.186.266
	44,11-12	216
	44,13	150
	44,14	266
	44,15	119
	44,16	119
	45,5	36.115
	45,6	36.115
	45,8	126.179
	45,12	126
	46,3	256
	46,5	59.122
	47,2	31.114
	47,9	27.270.274
	47,11	258
	47,15	30
	48,13	156.190
	48,21	156.191
	49,1	123
	49,2	123
	49,14	171
	49,16-17	101
	49,17	108
	49,18	101
	49,23	276
	50,6	258
	50,8	23.102
	50,9	167.235
	50,12	219
	51,3	226
	51,7	29
	51,10	30.248.249
	52,1	43
	52,7	36
	56,9	54
	57,3	195
	57,4	276
	57,4-6	102
	57,5-6	103
	57,5-7	198
	58,5	80
	59,9	19.146
	59,14	179
	60,4	261
	62,2	100
	62,7	100
	62,10	25
	64,2	32.112
	64,3	38
	64,10	36.115
	64,10-14	96
	65,4	171

		Σελ.
Ψαλ.	65,6	189
	65,7	157
	65,10-11	242
	65,12	242
	67,14	73
	67,21	78
	67,26	89
	68,12	239
	68,27	239
	68,28	114
	70,3	164
	70,24	264
	71,1	129.186
	71,7	84.87.129
	71,11	122
	71,14	130
	71,15	186
	72,27-28	199
	73,2	210
	73,3	194
	73,16	257
	73,17	257
	73,23	194
	75,5	251
	75,7	180
	75,9	17
	75,11	142
	76,10	100
	77,1	100.192
	77,9	165.166
	79,4	.38.145
	79,8	38
	79,9	268
	79,20	38
	80,1	262
	80,3	89
	80,4	142
	81,1	47
	81,2	98
	81,2–3	97
	81,6	107
	81,7	201.237
	83,1	225.262
	83,2	270
	83,5	270
	83,7	135
	83,8	16.39.145.186
	84,7	107
	84,9	16
	84,11	124
	84,12	84.86
	84,17	167
	85,9	122
Ψαλ.	85,14	24
	85,16	222
	86,3	.31.115.150
	86,4	150
	88,10	189
	88,20	61
	89,17	254
	90,1	.62.226
	90,4	169.226
	90,9–11	41
	90,13	24.41.120
	90,16	62
	93,12	137
	94,7	83
	95,1	171
	95,5	258
	95,9	47
	95,10	259
	96,1	256
	96,7	.84.146.273
	101,27	247
	101,28	107.247
	102,5	172
	103,5	130.218
	103,6	14
	103,15	53.55.181
		262.270
	103,24	116
	103,25	188
	103,26	188
	104,8	148
	104,15	34
	104,27	50
	106,23–24	188
	107,3	54
	107,9	.19.146
	108,6	40
	109,1	86
	109,4	40.87
	110,7–8	49
	110,8	101
	112,9	.18.154.155
	113,15	235
	115,8	171
	117,8	114.262
	117,8–9	226
	117,10	225
	117,11	179
	117,14	189.227
	117,15	225.270.274
	117,19	261
	117,22	52.59.260
	117,24	.37.207.221.258

		Σελ.
Ψαλ.	117,27	142.273
	118,18	124
	118,32	80
	118,37	264
	118,62	101
	118,91	62
	118,96	115.158
	118,132	222
	118,140	158
	119,5	62
	122,1	23.102.264
	123,2	199
	123,3	69
	123,6	199.206
	124,1	114.223.265
	124,2	31.225
	125,1	19.129
	125,1–2	36.78
	125,3	19
	125,5	86.130
	125,5–6	130
	127,3	71.262
	127,3-6	248
	127,4	71
	127,5	23.78
	129,3	34.107
	131,17	92
	134,7	174
	134,15	235
	134,17	235
	135,25	38
	137,1	48
	137,2	258.259
	140,2	123
	140,7	26
	142,9	174
	143,5	37.49
	143,9	15
	144,13	212
	145,8	264
	148,12–13	120
Ἰωβ	1,7	17
	5,9	13
	7,20	69.134
	10,8	218
	10.9	218
	14,11	189
	28,28	122
	42,11	164
Παρμ.	1,4	119
	1,5	188
Παρμ.	1,6	190
	1,8	80
	1,9	80
	1,20	115.261
	1,20–21	28
	1,21	115
	1,31–32	221
	1,33	17
	2,6	137
	2,8	154
	3,18	270
	3,24–25	229
	3,34	194
	4,1	119
	4,8	71
	4,9	80
	4,26–27	224
	5,1	192
	5,1–4	70
	5,3–4	111
	5,5	70
	5,8	195
	6,8	110
	6,16	141
	6,21	80
	7,7	261
	7,7–15	70
	7,10–12	18
	7,11	261
	7,14	161
	7,18	71
	7,21	71
	7,25	71
	7,26	71
	7,27	71
	8,34	195
	9,1	22.55.126
	9,8	140
	9,13–14	195
	10,5	40
	10,6	135
	10,13	118
	10,20	70.208
	10,23	71
	10,29	163
	12,7	270
	13,9	123
	13,23	63
	13,24	118
	14,11	225.270
	14,22	25
	15,19	105
	16,20	262

		Σελ.
	17,3	243
	19,27	268
	20,8	87
	20,11	29
	20,29	117
Παρμ.	21,31	275
	22,15	238
	23,24	185
	26,11	192
	26,23	208
	27,16	32
	27,18	53
	30,5	226
	30,30	197
Ἔκκλ.	7,29	156
	8,1	264
	8,5	134
	9,8	266
	11,2	272
Ἄσμ.	1,3	173.250
	1,11–12	79
	2,4	262
	2,5	166
	2,10	267
	2,13	130.256
	3,1	116
	3,2	116
	3,9	79
	3,10	79
	4,3	232
	4,8	193
	4,11	110.186
	4,16	.76.250.251.259
	5,8	168
	5,13	276
	6,2	275
	6,11	231
	7,9	271
	7,12	251
	8,2	231
	11,12	256
Σ. Σολ.	1,1	144
	1,2	144
	1,3	.73.156
	1,4	125.128
	1,14	200.228
	4,8	238
	4,8–9	116
	4,9	118.261
	5,16	41
Σ. Σολ.	8,2	71
	9,16–18	229
	11,20	13
	11,24	200
	11,26	200
	14,9–10	236
Σ. Σειρ.	1,26	115
	4,28	79.87
	6,24	162
	13,16	38
	15,13	248
	25,11	154
	43,20	32.40
Ὡσ.	2,2	211
	2,6–7	145
	2,9	112
	2,18	112
	2,35	37
	3,5	265
	4,6	12
	4,17	277
	5,1	203
	6,2	176
	6,3	175.176
	6,9–10	203
	9,7	203
	10,12	.86.130
	11,4	162
	12,11	190
	13,4	259
Ἀμ.	1,1	252
	3,6	140
	4,5	124
	5,10	139
	5,21	142
	5,23	90
	7,17	245
	8,10	142
	9,10	.66.239
	9,14–15	129
Μιχ.	1,2	247
	1,3	247
	1,6	249
	3,10	220
	3,12	220
	4,1	.59.114
	4,4	53
	5,3	. . 30.83.178.193
	7,1	224

		Σελ.
Μιχ.	7,2–3	224
	7,8	76
	7,8–10	107
	7,9	76
Ἰωὴλ	1,14	95
	2,15	95.232
	2,16	117
	2,16-17	232
	2,17	201
	3,1	118.229
	3,2	118
Ὀβδ.	1,1	61
	1,2	61.133
Ἰων.	3,4	133
	3,5	168
Ναοὺμ	3,10	195
	3,11	151
	3,12	151
	3,14	152
	3,18	109
Ἀββ.	1,1	149
	1,3–4	97
	2,1	16
	3,2	265
	3,3	251.258
	3,8	178.181.264
	3,11	168
	3,13	29.247
Σοφον.	2,12	167.239
Ζαχ.	1,1	11
	1,2	12
	1,3	12
	1,6	106
	1,7	13
	1,8	14.27
	1,9	16
	1,10	16
	1,11	17
	1,12	18.19.62.143
	1,13	19
	1,14	20
	1,14-15	19.21
	1,15	107
	1,16	21.23.27
	1,17	22
	2,1-2	23
	2,2	24
Ζαχ.	2,3-4	25
	2,4	25
	2,5	28
	2,5-6	27
	2,6	28
	2,7	156
	2,7-8	28
	2,8-9	29
	2,10	31
	2,10-11	31
	2,11	32
	2,12	33.34
	2,12-13	33
	2,13	35
	2,14	36.44
	2,14-16	36
	2,15	37.38.154
	3,1	40
	3,2	42.43
	3,3-5	44
	3,4	44
	3,5-7	46
	3,7	47
	3,8	50
	3,8-9	48
	3,9	51
	3,9–10	52
	4,1-3	54
	4,2	55
	4,4–6	57
	4,6	58.70
	4,7	58
	4,8-9	60.61
	4,9	61
	4,10	62
	4,11	74
	4,11-14	64
	5,1-4	66
	5,4	68
	5,5-8	68
	5,7	39
	5,7-8	105
	5,9-11	72
	6,1-8	74
	6,9-11	77
	6,10	77
	6,12	27.51.82.85 86.106.250
	6,12-15	82
	6,13	86.87.88
	6,15	90
	7,1-3	91
	7,4–7	93

		Σελ.
Ζαχ.	7,7	95
	7,8-10	97
	7,9	97
	7,10	97.98
	7,11	101.105
	7,11–12	100.102
	7,12	105.108
	7,12-14	106
	7,14	109
	8,1–3	111
	8,2	113
	8,3	112
	8,4-5	115
	8,6	120
	8,7	122.123
	8,7-8	121
	8,9	125
	8,10	127
	8,11–12	129
	8,13	136
	8,13-15	132
	8,15	135
	8,16	139
	8,16–17	137
	8,17	67.140.141
	8,18–19	141
	8,20-22	142
	8,23	145
	9,1-2	149
	9,2-4	149
	9,5	156
	9,5-8	153
	9,7	156
	9,10	161
	9,9-10	158
	9,11-12	161
	9,13	166.168
	9,13-14	165
	9,14	167.247
	9,14–15	168
	9,15	171
	9,15-16	170
	9,16	52
	9,17	172
	10,1	174
	10,1-9	173
	10,3-5	178
	10,5–7	180
	10,6	243
	10,7	180
	10,8-10	182
	10,11–12	187
	11,1	191
Ζαχ.	11,1-2	193
	11,2	191.194
	11,3	197
	11,4	199
	11,4-5	198
	11,5	200
	11,6	201
	11,6–7	200
	11,7-9	202
	11,8	204
	11,9	205.206.213
	11,10	209
	11,10–11	206
	11,11	207
	11,12-13	208
	11,13	209
	11,14	210
	11,15-16	213
	11,17	215
	12,1-3	218
	12,2	219.220
	12,4	221
	12,5	222
	12,6–7	223
	12,8	226
	12,9-10	228
	12,10	229.230
	12,11-14	321
	12,14	233
	13,1	234
	13,2	13.235.258
	13,3	236.237
	13,4–6	237
	13,6	238
	13,7	239.240
	13,8-9	241
	13,9	243
	14,1	245
	14,1-2	244
	14,3	247
	14,3-4	246
	14,4	247
	14,4-5	250
	14,5–7	253
	14,8-9	255
	14,9	259
	14,9–11	257
	14,10	259.260
	14,12	263
	14,13–14	265
	14,14	265
	14,15	266.268
	14,16	142.269.271

		Σελ.
Ζαχ.	14,17	272
	14,18-19	273
	14,20	274
	14,21	274.276
Μαλ.	1,10–11	123
	1,11	256
	2,7	138
	2,13	141.171
	3,6	107.247
	3,18	19
	3,20	37.51.85
		222.258
Ἡσ.	1,1	61
	1,2	61.268
	1,4	68.267
	1,8	219
	1,9	132
	1,16	31.105.235
	1,16-17	15.104
	1,17	172
	1,19	23.78
	1,19-20	216
	1,22	208
	2,2	59.114
	2,5	227
	2,12	194
	2,13	194
	5,1	15
	5,6	38
	5,23	97
	6,1	124
	6,1-3	252
	6,5	252
	6,6	224
	6,7	252
	6,10	103
	7,4	43.76.107
	7,14	15.126.159
	8,4	149.150
	8,8–11	127
	8,13–14	92
	8,19	209
	9,5	16.19.29.54
	9,6	129
	10,10–11	236
	10,12	108.132.185
	10,12–14	216
	10,14	217
	10,17–18	224
	10,34	194
	11,1	56.103
	11,1–2	51
Ἡσ.	11,2	55.84
	11,8–9	103
	11,9	255
	11,10	82.84.122
		146.160
	11,14	188
	12,1	76.107
	13,9	244
	13,15–16	245
	14,12	25
	14,13	43
	14,14	43
	19,1	39
	26,1	15.31.164
	26,2	261
	26,9	63.101.124
	26,12	129
	26,17	73
	26,17–18	154
	26,19	131
	28,5	88
	28,16	52.59.260
	29,13	209
	29,17	193
	30,6	192
	31,2	108
	33,2	84
	34,5	66
	35,10	145.187
	37,36	157
	40,2	16
	40,8	101
	40,9	59
	40,26	24
	41,15	267
	42,1	229
	42,13	247
	42,19	264
	43,2–3	242
	44,24	218
	44,28	126
	45,8	39.174
	45,13	28.144.204
	45,17	79
	45,21	159
	47,6–7	20
	47,8	20
	48,4	75
	48,20	74
	49,2	166
	49,14	221
	50,4	57.147
	50,5	47.168

		Σελ.
Ἡσ.	50,9	179
	51,11	145.187
	53,3	55
	53,4	45
	55,3	49
	56,10–11	192
	57,16	58
	58,1	169
	58,3	95
	58,5	95.238
	58,7–8	95
	58,14	23.78
	59,20	123
	60,1–2	183
	60,1–3	254
	60,19	221.253.254
	60,22	184
	61,1	37.43.57 90.129
	61,1–2	18
	61,2	37
	61,6	50
	61,10	44.266
	62,6	28.116.159
	63,1	15
	63,2	15
	64,8	107
Ἱερ.	1,14	31.75
	2,3	152.206
	2,8	177.198.203
	2,18	161
	2,21	86.268
	2,21-22	231
	2,25	105
	2,27	102
	3,1	199
	3,3	75.199
	3,15	89.198.214
	3,20	20.112
	5,1-2	208
	5,8	191.222.266.275
	5,14	224
	6,7	40
	6,12	216
	6,30	208
	9,3–4	128
	9,7	166
	9,8	128
	9,22-23	190.226
	10,11	258
	10,13	174
	11,15	249

		Σελ.
Ἱερ.	11,16	249
	12,7	169.219.248
	12,13	226
	13,16	89
	16,19	189
	17,7	30.84.114.262
	17,8	30
	23,5	84
	23,5-6	82
	23,6	84
	23,8	84
	23,9	84
	27,6	177
	27,17	151.197
	29,5	66
	29,6	66
	33,18	220
	38,6	162
	38,16	128
	38,25	55
	38,26	55
	45,6	162
	51,50	185
Βαρ.	3,36	34
	3,38	34.48.146
Θρ.	1,1	220
	1,4	143
	4,3	111
Ἰεζ.	10,12	63
	11,19	40.106
	11,20	106
	16,10	266
	16,42	21
	29,3	189
	29,9	161.189
	31,3–9	196
	34,23	83
	37,25–28	212
	40,3	28
Δαν. Σουσ.	28	69
	42	134
	55	68
	56-57	277
Δαν.	2,34	60
	3,25	242
	5,5	214
	5,24	214
	6,17	161

		Σελ.
Δαν.	7,1	85
Ματθ.	1,1	84
	1,13	60
	1,21	159
	1,23	83.158
	2,1	150
	2,11	168
	2,23	236
	3,8	67
	3,10	67.223.231.232
	3,11	242
	3,12	224
	4,6	42
	4,17	104
	4,19	188
	4,23	103.108
	5,7	139
	5,8	143
	5,14	207.254
	5,17	39.251
	5,19	138
	5,34	139
	5,35	228
	5,37	139
	5,45	173
	6,2	169
	6,5	260
	6,9	258
	6,14	99
	6,19–20	26
	6,20	273
	7,6	192
	7,7	195
	7,11	172
	7,13	155.189.261
	7,14	189
	7,16	152
	7,19	29
	7,23	133
	7,24	86.138
	7,24-27	32
	8,11	123
	8,12	69
	8,23–27	189
	9,20	50
	9,22	277
	10,10	214
	10,32	87
	10,34	216
	10,40	251
	11,11	85.184.242.248
	11,21	150
Ματθ.	11,28	272
	11,28–29	104
	11,28-30	183
	11,29	19.78.139.149
		183.193.207
		226.272
	11,29-30	159
	11,30	160
	12,45	72
	13,3	94
	13,8	130
	13,11	113.124
	13,23	130
	13,25	152
	13,32	196
	13,40	152
	13,43	254
	13,45	192
	13,47	187
	14,14–21	181
	15,6	209
	15,8	209
	15,13	67
	15,22	277
	16,18	86
	16,27	66
	16,19	140
	16,24	104.139
	16,28	48.201.263
	18,10	145
	18,23-35	99
	18,35	100
	19,12	267
	19,26	120
	19,28	50
	20,28	200.204.209
		219.239
	21,2	160.268
	21,4	158
	22,19–21	209
	22,20	271
	22,30	48.227
	22,39	134
	23,25	73
	23,27	73
	23,30-32	69
	23,35	12
	23,38	219.248
	24,2	220
	24,22	62
	24,30	253
	24,31	26.32
	24,35	49.101

		Σελ.
Ματθ.	24,36	255
	25,1	147
	25,1-13	55
	25,21	54.182
	25,30	100
	25,31	134
	25,41	69
	26,26	162
	26,31	239
	27,25	123
	27,40	230
	28,19	184
	28,30	169
	35,41	134
Μάρκ.	5,30	34
	9,49	152.242
	10,45	200.209.239
	11,2	160
	15,29-31	230
	16,19	58
Λουκ.	1,2	149.222.253
	1,5	12
	1,17	58
	1,31	159
	1,33	87.213
	1,34	39.135.158
	1,35	39.58.92.126
	1,53	181
	1,68	159
	1,69	85.159
	1,78	51.86
	1,79	85
	2,11	159
	2,14	35
	2,34	263
	2,36	118
	4,9	42
	4,18	18.37.129.264
	4,25	173
	6,38	69
	8,16	56
	9,23	139
	9,30	65
	10,19	41.120.151.157
	10,20	114
	10,30	25
	11,2	258
	11,26	72
	11,33	56
	12,49	152.242.250
	13,35	169
	14,28-30	261
	15,4	178
	15,8-9	271
	16,8	260
	16,19-24	162
	18,12	94
	19,10	37.78.159
	19,30	160
	19,40	171
	19,42-49	220
	21,20	220
	21,26	254
	21,34	105
	22,20	163
	22,31	41
	23,43	29.249
	24,49	58
Ἰω.	1,1	77
	1,2	140.178
	1,3	35.178
	1,9	27.51.123
	1,14	33.34.39.176
		213.247
	1,15	27
	1,16	60
	1,18	246
	1,29	53.114.134
		177.219
	1,30	85
	1,47	274.277
	2,19	22
	2,21	22
	3,16	227
	3,29	85
	4,14	94.96.257
	4,15	206
	4,20	123
	4,20–21	146
	4,23	84.146.271
	4,32	23
	5,6	232
	5,24	85
	5,35	92
	5,39	113.209.259
	6,27	94.128
	6,35	95
	6,38	37
	6,41	95
	6,46	246
	6,47	165
	6,63	79
	6,70	41

		Σελ.
Ἰω.	7,37	40
	7,38	257
	8,39	184
	8,42	29.247
	8,44	167
	8,56	37.207
	9,1-7	50
	9,39	264
	10,3	83
	10,7	177
	10,9	177
	10,10	206
	10,11	83.178.202.240
	10,14	193
	10,15	193.209.214.239
	10,16	202.203.211
	10,18	204
	10,27	30.192
	10,27-28	205
	10,30	35.139
	10,35	77.186
	10,36	77
	12,15	158
	13,2	41
	13,13	30
	13,15	137
	13,27	41
	14,9	139.145.182.251
	14,10	139.251
	14,21	144
	14,23	22.126
	14,27	21.121.130
	14,31	267
	15,1	196.262
	15,2	52.130.232.262
	15,5	53.130.184
	16,33	121
	17,3	165
	17,10	35
	17,11	187
	17,12	41
	17,21	187
	19,15	123
	19,37	230
	19,38-40	187
Πράξ.	1,8	58
	1,24	69
	2,17	38.118
	2,18	118
	2,31	204
	3,6	214
	4,11	52.59
Πράξ.	4,32	88
	8,9-24	217
	9,15	45.114.184
		193.222
	13,10	69.70.109
		217.219
	13,11	222
	13,22	119
	13,34	49
	14,22	189
	15,8	134
	15,10	159
	20,17	117
	20,28	117
	20,29	197
Ρωμ.	1,1-4	176
	1,3	82.212
	1,7	21
	1,22	109
	1,24	109.213
	1,24-27	109
	1,24-29	95
	1,25	258
	1,26	198
	1,27	198
	1,28	26.109.140.198
	1,29	109
	2,4-5	106
	2,6	12
	2,21-23	138
	2,23	102
	2,24	258
	2,28	146
	2,29	146.193.261.274
	3,21	259
	3,29	202.257
	4,3	81.116.207
	4,9	207
	4,11	207
	4,16	207
	4,17	207
	5,5	229
	5,12	165
	5,14	201.257
	7,6	256
	7,14	26
	8,3	227
	8,6	263
	8,7	264
	8,13	264
	8,15	61.103
	8,29	83.131

		Σελ.
Ρωμ.	8,32	201.239
	9,3	262
	9,25	37
	9,27	132
	11,4	147
	11,5-6	132
	11,20	249
	11,17	249
	11,26	123.213
	11,33	188
	12,11	31.47.81.242
	12,15	44
	12,17	140
	13,1	205
	13,12	25.170.228
	13,12-13	207
	13,13	201.237
	13,14	45
	14,9	203
	15,10	122.203
	15,12	82.122.146.160
	16,18	197.214
Α' Κορ.	1,2	18
	1,10	131.167.178.187
	1,19	221
	1,24	58.81
	1,31	190.225
	2,4	58
	2,6	49.110.128.194 198.221.243
	2,7	191
	2,9	69.181
	2,10	58.188
	2,11	58.185.219
	2,14	173
	3,2	110.185
	3,3	73.237
	3,8	128
	3,10	28.260
	3,11	260
	3,16	22
	4,5	53.254
	4,15	182.185
	4,21	118
	5,1-2	277
	5,7	256
	6,3	17
	6,17	268
	6,20	89
	7,1	34
	7,5	232
	7,29	234

		Σελ.
Α' Κορ.	7,32	71
	7,34	48.119.267.272
	7,35	48
	9,1	49
	9,9	193
	9,20	15
	9,22	15
	9,24	62
	9,25	89
	9,27	89.180
	10,4	86
	11,3	85
	11,25	163
	12,3	262
	12,4	229
	12,8	28.137.158
	12,8-9	229
	12,13	167
	12,27	81.157
	12,28	116.188.198
	13,1	75
	13,9	64.186
	13,9-12	176
	13,10	131.165
	13,12	40.64.131.165
	15,10	21
	15,19	164.204
	15,28	187.258
	15,42-44	166.225
	15,42-46	272
	15,48	272
	15,49	74.131.152 216.244
	15,53	48
	16,22	262
Β' Κορ.	1,3	21.107.229
	1,12	194
	1,24	47.80.263
	2,11	109
	2,15	147
	2,17	155
	2,18	251
	3,2	40
	3,3	40
	3,6	79.124.186.261
	3,14-17	124
	3,15	124
	4,2	209
	4,8	189
	4,10	87.89.110
	4,18	158.251
	5,1-2	249

		Σελ.
Β' Κορ.	5,4	271
	5,5	64
	5,10	254
	5,14	203
	5,16	33.176
	5,21	39.46.55.87.134
	6,16	86
	7,10	202
	9,10	86
	10,4	151.167
	10,5	152.194.209
	11,2	84
	11,29	200
	12,1	61
	12,1-4	149
	12,2	205
	13,3	16
Γαλ.	1,4	204
	2,19	190
	2,20	16
	3,7	37.184
	3,9	184
	3,13	46
	3,14	46
	3,23	256
	3,27	45
	4,4	86
	4,8-9	133
	4,19	182
	4,21-31	155
	4,26	80.234.272
	4,27	155
	5,1	159
	5,15	156.206
	5,19	128
	5,22	36.63
	6,14	190
Ἐφ.	1,18	168.264
	1,22	260
	2,2	72
	2,5	80
	2,6	272
	2,8	60
	2,12	37.150.155.160
	2,14	21.52
	2,14-15	212
	2,15	160.167.268
	2,17	212
	2,20	52.260
	2,20-22	126
	2,21	260
Ἐφ.	3,1	163.164
	3,10	15.187
	3,17	47
	3,20	69
	4,3	214
	4,11	47.175.198
	4,13	85.187.243
	4,13-16	50
	4,14	32
	4,15	260
	4,25	104.139
	4,27	41
	4,28	67.104
	5,8	85.260
	5,14	264
	5,18	151
	5,23	85
	5,26	144
	5,27	18.28.43.80 163.168.186
	5,28	38
	5,29	38
	6,11	24.170
	6,12	24.42.45.53 80.120.185
	6,13	179
	6,14-17	227
	6,16	160.166.170
	6,19	11.65.136 137.190
	6,24	147
Φιλιπ.	1,23	62
	2,6	51
	2,7	34
	2,8	209
	2,11	273
	3,8	271
	3,13-14	156
	3,19	209.214.216.273
	3,20	131.227.249.272
	4,3	114
	4,7	43.158.183.222
	4,13	189
Κολ.	1,15	145.182.246
	1,16	15.35
	1,17	35
	1,18	260
	2,14	45
	2,15	45
	2,16	113
	3,2	26

		Σελ.
Κολ.	3,5	89.167
	3,16	90
Α′ Θεσ.	1,9	258
	2,16	220.230.246
	5,5	207
	5,6	176.195
	5,7	176
	5,15	140
	5,21	31.172
	5,21-22	250
Β′ Θεσ.	2,8	217
	2,9	216
Α′ Τιμ.	1,2	82
	1,7	176
	1,17	246
	2,4	107.136
	3,15	22.47.126 221.227
	3,16	33.34
	4,1-2	176.221.236
	4,8	164.204
	5,3	118
	5,9	118
	5,10	118
	6,7	214
	6,20	128.166.217
Β′ Τιμ.	2,8	82.212
	2,15	138
	2,19	133.255
	2,20	43
	3,13	66
	3,16	113.276
	4,1	134
	4,7	80.164
	4,7-8	81
Τιτ.	1,5	117
	1,6-9	117
	2,7	119
	2,7-8	138
	2,8	119
	3,5	103
Φιλήμ.	1,9	163
Ἑβρ.	1,1-2	59
	1,3	145.182
	1,8	87
	1,14	15.253
Ἑβρ.	2,9	45.55.83.187
	2,14	257
	2,17	44.49
	3,1	49
	3,4	63
	3,6	47
	4,9	73.148.272
	4,12	167
	4,13	157
	4,14	81.203
	4,15	42.44.81
	4,16	87
	5,7	52
	5,9	37.79
	5,12	110
	6,1	193
	6,7-8	175
	6,8	81
	6,9	175
	7,3	88
	7,14	146.160
	7,17	49
	7,24	40.44.49.87
	7,26	87
	9,10	219
	9,13-14	163
	9,14	235
	9,17	163
	9,20	163
	9,26	114
	10,1	79.113
	10,5	46.126
	10,5-6	92
	10,22	235
	10,28-29	229
	11,5	65
	11,6	27.128
	11,10	27.223.273
	11,25	44
	12,2	46
	12,14	144
	12,22	28.33.43.114.185 223.234.249 255.272
	12,22-23	145
	12,23	114
	12,29	31
	13,4	87.272
	13,5	214
	13,9	197
Ἰακ.	1,2	88
	1,2-4	243

		Σελ.
Ἰακ.	1,3	88
	1,5–6	137
	1,12	81.88
	1,17	107.172.247
	1,27	235
	3,3	275
	3,9	271
	4,7	12.250.251
	4,16	226
	5,16	174
	5,17	174
	5,20	255
Α′ Πέτρ.	1,2	235
	1,6	243.271
	1,8	63.271
	1,12	145
	1,14	182.271
	1,18	162.235
	1,18-19	183.235
	1,23	119.155.185
	2,2	119.185
	2,3	147
	2,4	52.59.171.260
	2,5	52
	2,6	59.260
	2,7	260
	2,9	37.122
	2,21	200
	2,22	39.45.55
	2,24	45
	3,4	219
	3,12	149
	3,18	167
	3,20	205
	4,8	170
	5,1	89.117.214
	5,1-4	199
Α′ Πέτρ.	5,2	89.214
	5,2–4	117
	5,3	214
	5,4	89.214
Β′.Πέτρ.	1,14	271
	2,4	17.66
	2,14	264
	2,21-22	192
Α′ Ἰω.	1,1	147
	1,5	55.254
	2,8	204
	2,12–14	120
	2,14	29
	2,18	234
	2,19	102
	2,29	80
	3,3	41
	3,4	70
	3,16	200.204
	4,8	231
	5,21	185
Ἰούδα	6	17.66
Ἀποκ.	1,5	35
	1,7	253
	1,8	35
	1,20	55
	3,14	35
	5,11	48
	12,9	41
	14,3	148
	14,4	71.119.272
	14,5	119
	20,2	41
	22,14	196

ΠΙΝΑΞ
ΕΞΩΒΙΒΛΙΚΩΝ ΧΩΡΙΩΝ

Σελ.

'Αριστοτέλους, 'Ηθικὰ Νικομάχεια V 4,7 98

Φίλωνος, Περὶ 'Αποικίας 1,2 216

'Επιστολὴ Βαρνάβα 1,1 182

» » 4,10 . . . . . 167.239

» » 20,1 . . . . . 167.239

'Ερμᾶ, Ποιμὴν 22,10 . . . . . 167.239

» » 24,2 . . . . . 167.239

» » 96,1 167

» » "Ορασις γ', 8 καὶ Παραβολὴ θ', 5 71

Πράξεις 'Ιωάννου, 'Απόκρυφον 223

ΠΙΝΑΞ

ΘΕΜΑΤΩΝ, ΟΝΟΜΑΤΩΝ, ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

(Συνταχθεὶς ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κορινθίας κ. Παντελεήμονος)

α) Οἱ πρῶτοι ἀριθμοὶ ἀναφέρονται εἰς τὴν σελίδα, οἱ δὲ μετὰ τὸ κόμμα εἰς τοὺς στίχους τῆς σελίδος.— β) Ὅταν εὑρίσκηται πρὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῆς σελίδος τὸ σημεῖον σελ., τὸ ὄνομα ἢ πρᾶγμα ἀπαντᾶται περισσότερον ἢ δὶς εἰς τὴν αὐτὴν σελίδα.

Ἀαρὼν 89,36.
Ἄβελ 34,26.
Ἀβεσσαλὼμ 34,28.
Ἀβδιού. Ὅρασις — 61,34.
Ἄβλητος 41,20.
Ἀβραὰμ 37,1. 63,19. 84,2. 116,32,34. 117,33. 123,4. 148,17. 183,34,39. σελ. 184. 185,11. 207,12. 216, 13,18. 241,20. Υἱοὶ — οἱ ἐν Χριστῷ πιστεύσαντες 184,1-186,25.
Ἀβροχία. — ἐξ ἁμαρτιῶν καὶ εἰδωλολατρίας 173,18-175,35.
Ἀγαθά. — θεόπνευστα 176,26. Πάντων — αἴτιος ὁ Θεὸς 108,8 ἑξ.
Ἀγαθότης 70,2. — Θεοῦ 12,19 ἑξ. 34,1 ἑξ. 35 ἑξ. — ὑπερβάλλουσα Θεοῦ 201,1 ἑξ.
Ἀγαμία 48,17. 71,27. 234,16.
Ἀγάπη. — καὶ πίστις 47,40. — καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν 170,36 ἑξ. — οὐκ ἔστιν ἐν αἱρετικοῖς 75, 18 ἑξ. Θεωρία Θεοῦ καὶ — πρὸς πλησίον 54,1 ἑξ.
Ἀγγαῖος 78,16.
Ἄγγελοι. — ἁμαρτήσαντες 73,40. — θεῖοι 44,36. — Θεοῦ καὶ — πεπτωκότες 17,19 ἑξ. — συνοικοδομοῦντες καὶ ἅγιοι ἄνδρες 27,37 ἑξ.
Ἄγγελος. — μεγάλης βουλῆς ὁ Χριστὸς 19,15 ἑξ. Ὁ Σωτὴρ ὁ προφητευθεὶς — 16,7 ἑξ. 32 ἑξ.
Ἀγελάρχαι. — ἄθεοι 177,15.
Ἀγελάρχης 83,19. — ἀγαθὸς 177, 15,32. 203,16. 204,30. 205,18-19, 36. 239,25-26.
Ἀγέλη 117,29. 178,11.
Ἅγιοι. — ἠὐτρεπισμένοι 47,15. — καὶ ἄγγελοι συνοικοδομοῦντες 27, 37 ἑξ. Ἀγαπητικοί — 44,15.
Ἁγιστεία 112,37. 143,7.
Ἁγνεία 87,7.
Ἀγωγὴ 108,20. 130,11. 156,5. 242, 9. 274,10.
Ἀγῶνες. Πάλη, — καὶ ἔπαθλα 80,1-81,41.
Ἀγώνισμα 80,22.
Ἅγος. — Ἰουδαίων ἐργασθὲν ἐν σταυρῷ 230,16.
Ἀδὰμ 122,8. σελ. 134. 210,36. 247,39. 257,5. Πτῶσις — 169,2 ἑξ.
Ἀδδὼ 11,24. 13,25.
Ἅδης. — ἄνυδρος 162,8.
Ἀδικία. — ἐκπορευομένη καὶ κολαστέα 68,17-71,36. Κρίσις δικαία, ἔλεος οἰκτιρμοὶ καὶ ἀποφυγὴ — δι' ἀδυνάτους 97,1-100,10.
Ἀδόκιμος 95,4.
Ἀδύνατοι. Κρίσις δικαία δι' — καὶ ἔλεος καὶ οἰκτιρμὸς καὶ ἀποφυγὴ ἀδικίας 97,1-100,10.
Ἀειχίνητος 17,28.
Ἀζαρίας 242,4.
Ἀθεότης. — ἡγητόρων 177,15.
Ἀθλητὴς 17,9.
Ἀθλοθέτης 80,27-28.
Αἴγυπτος 11 ὑποσμ., σελ. 39. 89,37. 112,5. 155,16. — νοητὴ 105, 32. — πνευματικὴ 157,1. 161, 16. 180,18. 182,30. σελ. 185. 187,26. 189,17. 196,3. 273,22, 27. Ἰησοῦς εἰς — προφητευθεὶς 39,15 ἑξ.
Αἰδιος 33,21. 34,1.
Αἷμα. — διαθήκης 229,29. — Χριστοῦ καθάρσιον 163,22. Τὸ ραντίζεσθαι ὑφ' — Χριστοῦ 234,19-235,18.
Αἰνιγμὸς 14,22. 24,16. 67,3. 169,28. 224,11. 251,30.
Αἵρεσις 176,29 ἑξ.
Αἱρετικοὶ 236,21 ἑξ. — ἀσεβοῦσιν ἀρετὴν πρακτικὴν καὶ ἀρετὴν δια-

νοητικὴν 75,28 ἐξ. — καὶ σοφιστικοὶ διδάσκαλοι 75,16. — λέγοντές τινας ἀνεπιδέκτους ἀρετῆς καὶ προσκλίνοντας τῇ κακίᾳ 103, 40 ἐξ. — περὶ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ Λόγου 227,20-228,10. — προφητευθέντες 160,25 ἐξ. — ψευδοδοξοῦντες ἐν τῷ Χριστιανισμῷ 209,32 ἐξ. Ἐξοστρακισμὸς — τῆς Ἐκκλησίας 227,27 ἐξ. Μὴ ὕπαρξις ἀγάπης εἰς — καὶ ἀναίδεια αὐτῶν 75,14 ἐξ. Ὀνόματα διαφόρων — 227,25. Τιμωρίαι κακῶν καὶ — ποιμένων 215, 26-217,30. Χαρὰ διαβόλου δι' — 73,7 ἐξ.

Αἱρετικός. — Τατιανὸς 62,20.

Αἰσθήσεις. Βλάβη ἔσω — 173,1 ἐξ. Βολὶς καὶ σάλπιγξ καὶ ἀστραπὴ Κυρίου διεγείρουσαι τὰς ἔσω — καὶ τὸν ἔσω ἄνθρωπον 167,35-170,5.

Αἰχμαλωσία. Ἑβραίων — ἔννοια 77, 2 ἐξ.

Ἀκαμπὴς 75,22.

Ἀκκαρὼν σελ. 153. σελ. 156.

Ἀκρόδρυα 195,17.

Ἀλαζονεία 25,21. 26,11 ἐξ.

Ἀλήθεια. — ὀπτανομένη 142,15. Μυστήρια — 265,37. Τελειότης καὶ ὀπτασία — 165,4 ἐξ.

Ἀλιεία. — κατὰ Θεὸν καὶ σαγήνη 188, 3 ἐξ.

Ἀλληγορία 43,18. 79,14. 90,4. 109, 12.

Ἄλωσις. — Ἰουδαίας 120,38 ἐξ. — καὶ καταστροφὴ Ἱερουσαλὴμ 263, 5 ἐξ.

Ἁμαρτάνοντες. Ὀργὴ Θεοῦ ἐπὶ — 12,13 ἐξ.

Ἁμαρτία. — ἡ ἀδικία ἡ ἀνομία κ.λ. κολαστέαι 68,17-71,36. — κόσμου ἀρθεῖσα ὑπὸ ἀμνοῦ, υἱοῦ Θεοῦ 177, 23 ἐξ. Ἀβροχία ἐξ — καὶ εἰδωλολατρίας 173,18-175,35. Ἀγάπη καλύπτει πλῆθος — 170,36 ἐξ. Ἄλογα ζῶα σύμβολα διαφόρων παθῶν καὶ — 191,11 ἐξ. Ἄφεσις — 120,6 ἐξ. Γῇ διαφθείρεται λόγῳ — ἀντιθέτως δὲ ἐξ ἀρετῆς εὐτυχεῖ 110,6-111,15. Θάλασσα ἁλμυρὰ βίου — καὶ λύτρωσις διὰ Χριστοῦ 187,22-190,28. Κόλασις δι' — ἀνθρώπων καὶ δαιμόνων 65,26-68, 16. Λύτρωσις ἐξ — διὰ Χριστοῦ 44,3-46,24. Ὀργὴ Θεοῦ πῶς νοητέα καὶ ὅτι γίνεται δι' — καὶ ἀσεβείας 106,29-111,15. Προσομοίωσις ἀνθρώπου ἐν — ὄντος 191, 15 ἐξ. Συγχώρησις — 44,24 ἐξ.

Ἁμαρτωλοί. Πτῶσις ἐμπαθῶν καὶ — 266,26-268,34.

Ἀμβακούμ 16,18. 97,29. 149,9,11. 168,8,16. 247,25. 251,9. 258,27. 265,18.

Ἀμεσσίας. — ἱερεὺς 245,30.

Ἀμνησικακία 140,21.

Ἀμνησίκακος 99,29.

Ἀμνηστία 99,37.

Ἀμνός. — Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου 177,23 ἐξ.

Ἀμορφία 195,36.

Ἀμὼς 66,29. 129,33. 239,32. 252,26, 27. Προφήτης — 245,31.

Ἄναγνον 221,7.

Ἀναγωγὴ 99,10, 110,22. 127,35. 130,24. 187,33. 191,25. 193,5. 233,29.

Ἀναίδεια. — αἱρετικῶν 75,21 ἐξ.

Ἀνάληψις. — Ἠλία 65,20. — Σωτῆρος 148,8.

Ἀναλλοίωτος. — ὁ Θεὸς 12,26. 107, 20 ἐξ.

Ἀναμαρτησία. — Ἰησοῦ 46,1 ἐξ. — Σωτῆρος 134,22.

Ἀναμάρτητος. — ὁ Χριστὸς 87,1 ἐξ.

Ἀναμεηλ. Πύργος — 257,23. 261, 18,21.

Ἀνάπαυσις. — ἐν Χριστῷ 182,37 ἐξ.

Ἀνάστασις. — ἐν σώματι πνευματικῷ 165,7 ἐξ. — νεκρῶν 50,9. 131,24 ἐξ. 176,24. 227,13. — Σωτῆρος 54,37. — φθαρτοῦ σώματος 272,8. — Χριστοῦ 272,34. — Χριστοῦ ἐκ νεκρῶν 204,39.

Ἀνατολή. — ὄνομα Σωτῆρος 27,19.

Ἀνδρεία 243,32.

Ἄνδρες. — πνευματοφόροι 77,24 ἐξ.

Ἄνεμοι. — τέσσαρες τίνες νοητέοι 31,21-33,6.

Ἀνήρ. — ὃν εἶδεν Ζαχαρίας ὁ Σωτήρ ἐστι 27,1-29,26.

Ἀνθρώπινος. — πόλεμος 78,11.

Ἄνθρωποι. Ἡμέρα κρίσεως κακῶν — 221,20 ἐξ. Κόλασις δι' ἁμαρτίας — καὶ δαιμόνων 65,26-68,16.

Ἀνθρωποπαθεῖς. Θεὸς ἀόρατος ὑπερκείμενος πάσης νοερᾶς οὐσίας καὶ

— περὶ αὐτοῦ ἐκφράσεις 246,16-250,2.
Ἄνθρωπος. — καινὸς 268,19. — καινὸς δι' Ἰησοῦ Χριστοῦ 167,33. — κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ 271,3. — κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ πλασθεὶς 156,12 ἑξ. — κτίσμα Θεοῦ 218,23 ἑξ. — τέλειος ὁ Χριστὸς 227,30. Βολὶς καὶ σάλπιγξ καὶ ἀστραπὴ Κυρίου διεγείρουσαι τὸν ἔσω — 167,35-170,5. Προσομοίωσις — ἐν ἁμαρτίᾳ ὄντος 191,15 ἑξ.
Ἀνθρωπότης 70,6-7.
Ἄννα. — γυνὴ Ἑλκανὰ 135,3. — προφῆτις 87,11. 118,21.
Ἀνομία. — κολαστέα 68,17-71,36.
Ἀνοχή. — Θεοῦ 105,38.
Ἀντακολουθία 113,19-20.
Ἀντίγραφον 71,4. 208,9. 243,27.
Ἀντιδοξῶ 25,24.
Ἀντικείμενος. — ἑλληνιστὶ ὁ Σατανᾶς ἑρμηνεύεται 41,30.
Ἀντίχριστος 73,6. 213,2. 215,21 ἑξ. 216,22.
Ἀνυπόταχτον 75,22.
Ἀπαθής. — ὁ Θεὸς 107,25.
Ἀπανθρωπία 20,8 ἑξ.
Ἀπελευθέρωσις. Χαρὰ ἐπὶ τῇ — τοῦ Ἰσραὴλ 36,9 ἑξ.
Ἄπιστοι. — ἀσεβεῖς κ.λ. 198,31 ἑξ.
Ἀποκάλυψις 41,28. 55,19. 71,29. 119,32. 148,38. 253,19. — Ἰωάννου 35,26.
Ἀποκατάστασις 119,28. 211,10,24. 212,17. 213,36-37. 276,36.
Ἀποστασία 103,3.
Ἀποστολική. — Ἐκκλησία 223,16. — λέξις 38,14-15. — φωνὴ 175,17.
Ἀπόστολοι 175,9. 198,21. — ἀγαθοὶ ποιμένες 214,18 ἑξ.
Ἀποτύφλωσις 222,45.
Ἀπροστασίαστος 20,33-34.
Ἀπωσμὸς 113,5.
Ἀρὰ 65,31. 66,6. σελ. 67. Διφθέρα ἑρμηνευθεῖσα ὑπὸ — 68,6.
Ἀραβία 186,38.
Ἀρβεσὲρ 90,39. 91,11.
Ἀργύρια. — προδοσίας Χριστοῦ 207, 30 ἑξ. — τριάκοντα προδοσίας Χριστοῦ προφητευθέντα 209,6 ἑξ.
Ἀργύριον. — μετὰ δόλου 208,39 ἑξ.
Ἄργυρος. Ἔννοια — 79,12 ἑξ.
Ἀρεταὶ 265,37. — ὀνομαζόμεναι γυναῖκες 71,9 ἑξ. — παρρησιαζόμεναι 115,30 ἑξ. — συμβολισθεῖσαι 186,27. Ζῷα σύμβολα — 192,36 ἑξ.
Ἀρετή 12,9. — ἠθικὴ 193,27. — θεία 223,3. — πρακτικὴ 25,13. 54,7. — πρακτικὴ γυναικῶν κ.λ. 118,7 ἑξ. Αἱρετικοὶ ἀσεβοῦσιν — πρακτικὴν καὶ — διανοητικὴν 75,28 ἑξ. Αἱρετικοὶ λέγοντές τινας ἀνεπιδέκτους — καὶ προσκλίνοντας τῇ κακίᾳ 100,11-106,28. Γέννησις κατ' — 182,17. Δυστυχία γῆς λόγῳ ἁμαρτίας καὶ εὐτυχία λόγῳ — 110,6-111,15. Ἑκάστη — ἐν μέσῳ δύο κακιῶν 243,30 ἑξ. Ἑκάστη — ἔχει στέφανον 80,7 ἑξ. Ἔργα κατὰ — δεῖ γενέσθαι καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ δεῖ τηρεῖσθαι 137,32-14,15. Κρίσις μέλλουσα πῦρ κατ' αὐτήν, σώματα πνευματικὰ τῶν — ἀνθρώπων κλ. 223, 20-226,26. Ὅτι τὴν — κεκρυμένως δεῖ πράττεσθαι 169.32 ἑξ.
Ἀριθμοί. Ἀλληγορία ἀριθμοῦ δέκα καὶ ἑτέρων — 146,36-148,36. Περὶ ἰδιοτήτων κ.λ. — τινῶν 13,33-14,4.
Ἅρματα. Ἵπποι ἐν — προφητείας Ζαχαρίου πῶς ἑρμηνευτέοι 74, 16-76,29.
Ἁρμονία 112,9.
Ἀρτεμᾶς. — αἱρετικὸς 227,26.
Ἀρχιερεύς. — ὁ Χριστὸς 81,31 ἑξ. Ἰησοῦς Χριστὸς Θεὸς δυνατὸς ἀληθινὸς καὶ — 48,27-52,39. Χριστὸς — 87,27 ἑξ.
Ἀσαὴλ 250,7. σελ. 251. 253,9.
Ἄσαρκος 80,2.
Ἀσάφεια 14,21,25.
Ἀσέβεια. Ὀργὴ Θεοῦ πῶς νοητέα καὶ ὅτι γίνεται δι' — καὶ ἁμαρτίας 106,29-111,15.
Ἀσεβεῖς. — καὶ ἄπιστοι 198,31 ἑξ.
Ἀσκαλὼν σελ. 153. 154,12.
Ἅσμα. — Ἀσμάτων 76,16. 79,15. 130,15. 193,22. 231,30. 250,13. 256,30. 259,30. 262,10. 271,6. 275,37. 276,26.
Ἀσοὺρ σελ. 196. 197,32.
Ἀσσυλία 197,32.
Ἀσσυρία 196,3.
Ἀστὴ 18,4.

Ἀστραπή. Βολὶς καὶ — καὶ σάλπιγξ Κυρίου διεγείρουσαι τὸν ἔσω ἄνθρωπον 167,35-170,5.
Ἄστυ 29,35.
Ἀσώματος. — ὁ Θεὸς 42,24.
Ἀταραξία 130,4. 142,14. 194,20.
Ἄτρεπτος. — ὁ Θεὸς 12,26.
Ἀτυφία 193,35. 194,20. 226,3.
Αὐτεξούσιοι. — οἱ ἄνθρωποι 132,36 ἑξ.
Αὐτεξούσιον 231,19. — ἀνθρώπου σελ. 104. — λογικῶν οὐσιῶν 105, 20.
Αὐτοκίνητος 17,28.
Ἀφροσύνη 70,25.
Ἄψασθαι. Ἔννοια τοῦ — ἐν τῇ Ἁγ. Γραφῇ 34,22-35,16.

Βαὰλ 102,13. 215,5. Προφῆται — 173,34.
Βαβυλὼν σελ. 32. 33,3. 45,4. 57,29. 60,38. 61,1,5. 62,4. 72,8,18. σελ. 74. 77,8. 78,5. 95,34. 131,36. 151,35. 197,35. Ἰουδαῖοι πιστοὶ κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν — καὶ Ἰουδαῖοι ὑποκύψαντες 241,1-244,18.
Βαβυλωνία 197,32.
Βαθύτης 14,22.
Βαιθὴλ 90,28.
Βαπτιστής. — Ἰωάννης 177,27.
Βαραχίας 11,11,13. 12,25.
Βαρνάβα. Ἐπιστολὴ — 167,16. 182, 13. 239.38.
Βασὰν 194,10.
Βασανῖτις. — χώρα 193,18. 195,7.
Βασιλεία. Μυστήρια — οὐρανῶν 124,4.
Βασιλεῖαι. — δύο 212,3 ἑξ. Βίβλος — 252,4.
Βασιλεύς. — πάσης τῆς κτίσεως 227,5 ἑξ. Χριστὸς — 87,18 ἑξ. 88,1 ἑξ.
Βεβαίωσις 118,18.
Βενιαμίν. — πύλη 257,21. 259,40. 261,8.
Βηθλεὲμ 159,5.
Βηθσαϊδὰ 150,23,26.
Βὴλ 241,32.
Βίος. — θεωρητικὸς καὶ — πρακτικὸς 81,29. — πράξεως καὶ — θεωρίας 53,22 ἑξ. Γῆρας ἐν — ἀκηλιδώτῳ 118,39 ἑξ.
Βοήθεια. — Θεοῦ ἐν πειρασμοῖς 42, 9 ἑξ.
Βόθρον. Ὀρύσσειν — τὸν Κύριον πῶς νοητέον 52,30 ἑξ.
Βολίς. — σάλπιγξ καὶ ἀστραπὴ Κυρίου διεγείρουσα ἔσω ἄνθρωπον καὶ ἔσω αἰσθήσεις 167,35-170,5.
Βοσὸρ 15,3.
Βουλὴ 19,24.
Βούλημα. — Θεοῦ 198,13.
Βρενθύεσθαι 20,5.
Βρέφος. — ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας 263,31.
Βροχή. Ἐνανθρώπησις Σωτῆρος προφητευθεῖσα ὡς ἐλευσομένη — εὐεργετικὴ 175,36-177,35.

Γάβελ 257,19. 259,18.
Γαβριὴλ 58,24. 92,10. 135,7.
Γάζα σελ. 153. σελ. 154. 156,2,22.
Γαλααδῖτις. — χώρα 182,31. 185,39. 186,2,17. 187,7.
Γαλάται. Ἐκκλησία — 206,10. Ἐπιστολὴ Παύλου πρὸς — 133,29. 159,37. 182,9.
Γενεαλογία. — Ἰησοῦ Χριστοῦ 63,19.
Γενεσιάρχης 58,5. 218,20,31. 251,24.
Γέννησις. — πνευματικὴ 182,8 ἑξ.
Γῆ. — διαφθείρεται ἐκ τῆς ἁμαρτίας ἀντιθέτως δὲ εὐτυχεῖ 110,6-111,15.
Γηὼν 161,17.
Γλῶσσα. — δικαίου ἄργυρος πεπυρωμένος 208,30 ἑξ.
Γνῶσις. — ἀληθείας 242,6. — ἐκκλησιαστικὴ 88,3. 227,9. — ἐκκλησιαστικῶν φρονημάτων 255,27. — θεία 193,27. — Θεοῦ 145,21. — μυστηρίων Θεοῦ 176,14. — ψευδώνυμος 166,24. 221,6. 228, 3 ἑξ. — ψευδώνυμος δηλητήριόν ἐστι 166,2. Βίος πράξεως καὶ — 138,27 ἑξ. Ἔπαρσις κατὰ — Θεοῦ 209,3. Χερουβεὶμ ἑρμηνευόμενον πληθυσμὸς — 63,32.
Γνωστικὸς 54,2.
Γὸης 217,10.
Γόμορρα 67,11. 132,14. 133,19. 151, 13.
Γραφαὶ 17,23. 57,37. 107,18. 139, 35. 155,1. 183,22. 209,19. 246, 31. 259,19. — θεῖαι 52,6. 133,6. 191,15. 247,2. — θεόπνευστοι 65, 6. 134,2. 176,18. 210,12. 229,10. 265,29. 276,1.
Γραφὴ 34,26. 36,16. 55,17. 79,20. 85,20. 134,33. 148,40. 154,36. 157,10. 194,20. 197,29. 244,9, 17. 257,11. 261,6. — θεία 40,9.

— θεόπνευστος 17,34. 38,8. 63, 3. 95,20. 139,2. 147,36. 187,35. 193,11. 234,26.
Γυναῖκες. — ὀνομαζόμεναι αἱ ἀρεταὶ ἢ αἱ κακίαι 71,9 ἑξ. Ἀρετὴ πρακτικὴ — κ.λ. 118,7 ἑξ.

Δαίμονες. — ἁμαρτήσαντες ἄγγελοι 73,40. — καὶ ὑπερόπται συμβολιζόμενοι ὑπὸ κέδρων 194,1 ἑξ. Κόλασις δι' ἁμαρτίας ἀνθρώπων καὶ — 65,26-68,16.
Δάκρυα. Κάλυψις ἐν — τοῦ θυσιαστηρίου 171,4 ἑξ.
Δαμασκὸς σελ. 149.
Δανιὴλ 26,39. 60,12. 78,15. 85,22. 214,39. 242,4. 277,5. — ἐν λάκκῳ 161,38.
Δαρεῖος 11,11,14. 13,23. 90,35. 91,19.
Δαυὶδ 15,37. 34,28. 49,30,35. 63,19. σελ. 82. σελ. 83. σελ. 84. σελ. 85. 87,24. 119,1. 128,27. σελ. 159. 176,7. 211,2. σελ. 212. 223,28. 225,38. σελ. 226. 227,8,14. 228, 14. 229,7. 230,2. 231,9. 234,20, 26. 235,15. 265,15. 267,19.
Δαυλός. — ἀνημμένος 42,16 ἑξ. 43, 23 ἑξ.
Δεσμά. Ὀχύρωσις εἰς — Χριστοῦ 164, 29 ἑξ.
Δευτερονόμιον 60,1. 66,19. 131,9. 207,4.
Δημιουργία. Περὶ — κόσμου 138,35 ἑξ.
Διάβολος 73,6. — χαίρει ἐφ' αἱρετικοῖς 73,7 ἑξ. Ἐπιτίμησις — ὑπὸ Θεοῦ 42,13-44,2.
Διαγωγὴ 71,32, 187,31.
Διαθῆκαι. — δύο 14,19,22. 73,33. 117,32. 139,15. 176,4. — Παλαιὰ καὶ Καινὴ 256,19,25. Ὕδωρ ζῶν ὁ θεῖος Λόγος αἱ δύο — καὶ ἡ Ἐκκλησία 255,10-257,15.
Διαθήκη. σελ. 163. 207,4,6. — Καινὴ 104,6,19. 117,15. — Παλαιὰ 104, 6. 118,26. 124,6. 175,10. 230,34. — Παλαιὰ καὶ — Καινὴ 149,1,2. Αἷμα — 161,22,31.
Διάκρισις 47,12.
Διαστολὴ 47,12.
Διάσχισις 253,4.
Διδασκαλία. — μωσαϊκὴ 67,31-32.
Διδάσκαλοι 175,9. 198,21. 222,34. — σοφιστικοὶ καὶ αἱρετικοὶ 75,16.
Διδάσκαλος 32,37.
Διδύμου. Ὑπόμνημα εἰς τὸν Ζαχαρίαν ὑπὸ — Ἀλεξανδρέως 11,1 ἑξ.
Διήγημα. — ἱστορικὸν 16,1.
Δίκαιος. — κριτὴς 107,5.
Δικαιοσύνη 39,2. 87,2,4. Ἥλιος — 123,34. 207,12. 221,12. Θυσία — κ.λ. 276,16 ἑξ. Περὶ — 124, 20-125,16. Προφητεία περὶ εἰρήνης, —, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς κ.λ. διὰ τὰ κατάλοιπα τοῦ Ἰσραὴλ 129,6-132,21.
Διοίκησις 21,30.
Διορατική. — φύσις 51,19.
Διορατικοὶ 251,39. — ἄνδρες 137,31.
Διορατικὸς 61,24. 63,27. 113,3. — προφήτης 58,36.
Διφθέρα 68,6.
Διωγμοί. — χριστιανῶν 121,4 ἑξ.
Δόγματα 260,1. — εὐσεβείας 124,31. — εὐσεβῆ 30,4. 89,2. — ὀρθόδοξα 138,32. Τεῖχος φρουροῦν τὴν Ἐκκλησίαν τὰ — ἀληθείας 164, 21 ἑξ.
Δογματοποιΐα 160,26.
Δοκιμασίαι. — πιστῶν 243,1 ἑξ.
Δόλος. — ὄφεων ἐρήμου ὀνομαζομένων κεραστῶν 111,7 ἑξ.
Δόξα. — Υἱοῦ 34,9,18.
Δράκων. — θαλάσσης 188,21 ἑξ.
Δρᾶμα. — ἐπιθαλάμιον 251,2.
Δρόσος. — νοητὴ τοῦ φέροντος τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου 131,3 ἑξ.
Δρῦς. — σύμβολον ψυχῶν καὶ ἀντικειμένων δυνάμεων 195,11 ἑξ.
Δυνάμεις. — ἀντικείμεναι συμβολιζόμεναι ὑπὸ δρυῶν 195,11 ἑξ. — θεῖαι προσομοιαζόμεναι ἱππικῇ τέχνῃ 180,40 ἑξ. — πονηραὶ οἱ τύραννοι Αἰγύπτου καὶ Ἀσσυρίας 196,3 ἑξ. — σατανικαὶ καὶ ἑτερόδοξοι 165,31.
Δύναμις. — Ἁγ. Πνεύματος 57,11-58,30. — Ἁγ. Τριάδος 273,13 ἑξ. — θεία 167,1 ἑξ. — Θεοῦ εἰς πάλην ἀνθρώπου κατὰ κακοῦ 24, 5 ἑξ. Ἰησοῦς Χριστὸς ἀρχιερεὺς καὶ Θεὸς ἀληθινὸς — ἔχων Θεοῦ 48,27-52,39.
Δωροδοκία 97,22.

Ἐβιωναῖοι 243,27.
Ἑβραῖοι 114,23. Ἐπιστολὴ πρὸς — 81,31. 87,27. 88,6. 175,17. Ἐν-

νοια αἰχμαλωσίας — 77,2 ἐξ. Πιστοὶ ἐξ ἐθνῶν καὶ ἐξ — 17,1 ἐξ.
Ἐγκράτεια 87,8.
Ἐγρήγορσις 181,15.
Ἐδὲμ 249,5.
Ἐζεχίας 15,33.
Ἔθνη. — ἁμαρτωλὰ 68,38. — ἐπιστρέψαντα εἰς τὸν Θεὸν διὰ Χριστοῦ 37,5 ἐξ. — κληθέντα εἰς τὸ Εὐαγγέλιον 183,15. — πιστεύσαντα 113,27 ἐξ. — πιστεύσαντα εἰς τὸν ἐπιδημήσαντα Κύριον 18, 16 ἐξ. — πολλὰ ἐλευσόμενα εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐκζητῆσαι τὸ ὄνομα Κυρίου πῶς ἑρμηνευτέον 142,38-145,28. — πρὸς κατάληψιν Ἱερουσαλὴμ 244,19-246,15. — προσκυνήσοντα ἐν Ἱερουσαλὴμ 268, 35-273,21. — στρεβλὰ πράττοντα 109,15 ἐξ. Ἐκκλησία ἐξ — 50, 40. 267,1. Ἰησοῦς Χριστὸς καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου, κλῆσις ἐξ Ἑβραίων καὶ ἐξ — εἰρήνη δι' Ἰησοῦ Χριστοῦ κλ. προφητευθέντα 157,34-161,21. Κλήσεις δύο ἐκ περιτομῆς καὶ ἐξ — προφητευθεῖσαι 153,10-157,33. Κλῆσις — 193,23 ἐξ. Κλῆσις ἐξ — καὶ κλῆσις ἐκ περιτομῆς 208, 20 ἐξ. Κλῆσις πάντων τῶν — κατὰ τὴν ἐπιδημίαν τοῦ ἐξ Ἰούδα γεννηθέντος Ἰησοῦ Χριστοῦ 145,28-153,9. Λαὸς εἰς Χριστὸν ἐξ — καὶ λαὸς ἐκ περιτομῆς 210,20-213,18. Πιστεύσαντες ἐξ — 122,3 ἐξ. Πιστεύσαντες ἐξ — τέκνα Ἀβραὰμ 184,32-186,25. Πιστοὶ ἐξ — καὶ ἐξ Ἑβραίων 17,1 ἐξ. Ῥάβδοι δύο οἱ ἐξ Ἰουδαίων καὶ οἱ ἐξ — πιστεύσαντες 202,15 ἐξ. 206,33 ἐξ.
Ἔθνος. — χριστιανῶν — πιστῶν τῷ Σωτῆρι 122,3 ἐξ.
Εἴδωλα. Κατάλυσις — ὑπὸ Χριστοῦ 235,19-236,32.
Εἰδωλολάτραι 268,4.
Εἰδωλολατρία 99,22-23. 194,11 ἐξ. Ἀβροχία ἐξ ἁμαρτιῶν καὶ — 174, 18-175,35. Ζυγὸς — 159,32 ἐξ. Πτῶσις — καὶ σωτηρία εἰδωλολατρῶν πιστευσάντων 170,6 ἐξ. Σύμβολον — 193,21 ἐξ. Χριστὸς ἐνανθρωπήσας ὕψωσε τοὺς υἱοὺς Ἰούδα καὶ συνέτριψε τὴν — 165, 22-167,34.
Εἰκών. Ἄνθρωπος κατ' — καὶ ὁμοίσιν Θεοῦ 156,12 ἐξ. 191,17 ἐξ. 271,3.
Εἰρήνη. — Ἱερουσαλὴμ καὶ εὐτυχία αὐτῆς 96,1-41. — φυγαδευομένη 127,28 ἐξ. Ἑορτασμὸς ἐν — 342,5-15. Ἱερουσαλὴμ ἑρμηνευόμενον ὅρασις — 18,24. 19,7. 113,4,19. 142,6. 255,26. Ἰησοῦς Χριστὸς καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου, κλῆσις ἐξ Ἰουδαίων καὶ κλῆσις ἐξ ἐθνῶν δι' Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ — κ.λ. προφητευθέντα 157,34-161, 21. Προφητεία περὶ —, δικαιοσύνης, εὐφορίας κ.λ. καταλοίπων τοῦ Ἰσραὴλ 129,6-132,21. Χάρις καὶ — ὁ Σωτὴρ 21,14.
Εἷς. — ὁ Θεὸς καὶ τριαδικὸς 257,16-259,39.
Εἰσαχοή. — ἡ εἰσακουσμὸς προσευχῆς 234,1 ἐξ.
Εἰσακουσμός. — ἡ εἰσαχοὴ προσευχῆς 234,1 ἐξ.
Ἐκκλησία 28,26. 37,30. 47,8,10. 59,25. 80,11. 81,23. 85,33,35. 86,19,29. 102,32. 116,10. 121,4. 160,5. 175,8. 198,20. 250,33. 255,26. 276,7. 277,25. — ἀπὸ Ἐθνῶν 259,7. — Ἀποστολικὴ 175, 30. 223,16. — Γαλατῶν 206,10. — ἔνδοξος 163,28. 168,6. 186,20. — ἔνδοξος προτυπωθεῖσα δι' Ἱερουσαλὴμ 183,15. — ἐξ ἐθνῶν 50,40. 206,38. 267,1. — ζῶντος Θεοῦ 56,36 ἐξ. 227,8. — Θεοῦ ζῶντος 221,36 ἐξ. — Καθολικὴ 56,21. — νύμφη τοῦ Λόγου 231,35. — νύμφη Χριστοῦ 265,39-266,17. — νυμφοστοληθεῖσα 250,14. — ὀχύρωμά ἐστι 164,12 ἐξ. — πόλις πνευματικὴ προφητευθεῖσα 115,17 ἐξ. — προφητευθεῖσα 144,16,20. 145,7-28. — σῳζομένων 157,21. — σῶμα Χριστοῦ 157,22. — Χριστοῦ 243, 20. 262,15. — Χριστοῦ ἔνδοξος 43,17. Ἄρχων τῆς — 160,30. Ἐξοστρακισμὸς ἐκ τῆς — αἱρετικῶν 227,27 ἐξ. Ζῆλος Κυρίου δι' Ἱερουσαλὴμ καὶ Σιὼν ζῆλος δι' — 111,16-114,33. Ἱερουσαλὴμ προτυπώσασα — 18,25 ἐξ. 22,14 ἐξ. Λαοὶ — 197,17. Οἶκος Κυρίου προφητευθεὶς ἡ Ἁγία — ἐστὶ 125, 17-127,5. Περὶ — Χριστοῦ 259,

40-262,35. Πρεσβῦται μετὰ πρεσβυτίδων, νεανίσκοι καὶ παρθένοι, ἐν πόλει ἁγίᾳ Ἱερουσαλὴμ ἤτοι — 114,33-120,21. Τεῖχος φρουροῦν τὴν — τὰ ἀληθείας δόγματα 164,21 ἑξ.
Ἐκκλησίαι 199,33. — Χριστοῦ προφητευθεῖσαι 55,18 ἑξ.
Ἐκκλησιαστὴς 134,27. 266,7.
Ἔκλαμψις 63,13.
Ἔκστασις 265,1-35.
Ἔλεγχος. — ὑπὸ Παύλου 117,39 ἑξ.
Ἐλεημοσύνη 25,8,12. 70,1. Νηστεία μετὰ προσευχῆς καὶ — 95,24.
Ἐλεήμων. — δεσπότης 107,3.
Ἔλεος. Κρίσις δικαία, —, οἰκτιρμὸς καὶ ἀποφυγὴ ἀδικίας 97,1-100,10. Περὶ Πνεύματος χάριτος, ἤτοι Ἁγ. Πνεύματος, περὶ — Θεοῦ καὶ περὶ Πατρὸς οἰκτιρμῶν 228,11-230,5.
Ἐλευθερία 183,23.
Ἐλευθεριότης 224,37.
Ἐλισάβετ 87,12.
Ἐλισσαῖος 71,25. 181,9. 184,9. 248,34.
Ἑλκανὰ 135,3.
Ἑλλάς. — φωνὴ 81,17.
Ἕλληνες. Πτῶσις εἰδωλολατρῶν τέχνων — καὶ σωτηρία αὐτῶν διὰ πίστεως 170,6 ἑξ. Τέκνα — 165,24. 166,22. σελ. 167.
Ἐλπίς. — ἐπὶ Θεὸν 41,19.
Ἐλύμας 217,15,24. — μάγος 69,2. 70,21. 109,7. 222,19.
Ἐμπαθεῖς. Πτῶσις — καὶ ἁμαρτωλῶν 266,26-268,34.
Ἐμμανουὴλ 158,38. — γεννηθεὶς ἐκ Παρθένου 146,1 ἑξ. — ἑρμηνευόμενον μεθ' ἡμῶν ὁ Θεὸς 83,3-4.
Ἐμφάνιος. — δόξα 33,31.
Ἐνανθρώπησις. — Θεοῦ Λόγου προφητευθεῖσα 82,21-90,33. — Θεοῦ Χριστοῦ καὶ Λόγου 33,7-35,36. — Λόγου 27,1-29,26. 39,5 ἑξ. 164,17 ἑξ. 213,9 ἑξ. — Σωτῆρος 53,6 ἑξ. 79,20. 210,2. — Σωτῆρος ἐξ Ἰούδα 181,20 ἑξ. — Σωτῆρος προφητευθεῖσα 14,5-16,38. — Υἱοῦ 113,39 ἑξ. — Υἱοῦ Θεοῦ διὰ τὴν σωτηρίαν 178,21 ἑξ. — Υἱοῦ καὶ λύτρωσις ἐκ θανάτου 201,8 ἑξ. — Χριστοῦ 37,33 ἑξ. 56,1 ἑξ. 129,37. 162,37 ἑξ. 204,37 ἑξ. 227,15 ἑξ. — Χριστοῦ Θεοῦ ἐκ Μαρίας 186,30 ἑξ. — Χριστοῦ καὶ ἐκ Μαρίας 166,16. — Χριστοῦ προφητευθεῖσα ὡς ἐλευσόμενος ὑετὸς 175,36-177,35. — Χριστοῦ προφητευθέντος ὡς λίθου 58,31-60,30. Ἀποτελέσματα — Χριστοῦ προφητευθέντα 165,22-167,34. Θεότης τοῦ εἰς — ἐλθόντος Χριστοῦ προφητευθεῖσα 40,12-42,12. Κακοδοξίαι περὶ — Λόγου διαφόρων αἱρετικῶν 227,20-228,10. Κλῆσις πάντων τῶν ἐθνῶν κατὰ τὴν — τοῦ ἐξ Ἰούδα Ἰησοῦ Χριστοῦ 145,28-153,9. Χριστὸς καὶ κατ' — Θεός, δυνατός, ἀρχιερεὺς 48,27-52,39.
Ἐντολαί. Ἀναγκαία ἡ τήρησις — Θεοῦ ὡς πρὸς τὴν πίστιν καὶ πρᾶξιν 100,1-106,28. Καιρὸς δύο ἢ μία ἀφορῶσα εἰς τὴν παράβασιν τῶν — Κυρίου καὶ ἡ ἑτέρα εἰς τὴν κακοδοξίαν 71,37-74,15. Ὅτι ἔργα κατ' ἀρετὴν δεῖ γενέσθαι καὶ τὰς — τοῦ Θεοῦ τηρεῖσθαι 137,32-141,15. Τήρησις — Θεοῦ καὶ ἀντιμισθία 128,8 ἑξ. Φύλαξις — Θεοῦ 134,26 ἑξ.
Ἐνύπνια. — μάντεων ψευδῶν 173,13, 35. 176,33. 177,7 ἑξ.
Ἐνὼχ 65,19. Βιβλίον ἀπόκρυφον — 65,17.
Ἔξαθλος 42,7.
Ἐξαναχώρησις 13,2.
Ἐξήγησις 26,3.
Ἐξιλασμός. Ἡμέρα — καὶ ταπεινώσεως 141,29 ἑξ.
Ἔξοδος 105,33.
Ἐξομολογούμενος. Ἰούδας ἑρμηνευόμενον — 178,10.
Ἐξοστρακισμός. — αἱρετικῶν τῆς Ἐκκλησίας 227,27 ἑξ.
Ἑορταί. — Ἑβραίων 142,5 ἑξ.
Ἐπαγγελία 132,38.
Ἔπαθλα. Πάλη ἀγῶνες καὶ — 80,1-81,41.
Ἔπαρσις. — καὶ ἀλαζονεία 25,21. 26,11 ἑξ. — κατὰ γνώσεως Θεοῦ 209,3.
Ἐπιβλέπειν. — τὸν Θεὸν τοὺς ἐξομολογουμένους 178,7-179,39.
Ἐπίγνωσις 172,19. Χελμὲλ ἑρμηνευόμενον — περιτομῆς 193,33.
Ἐπιδημία. — Κυρίου 18,16.

'Επιχερτομεῖν 20,6. 152,1.
'Επιχουρία 99,1.
'Επίχρυψις 251,32.
'Επίλαμψις 55,31.
'Επίνοια 109,12-13. 172,22.
'Επιορκία 67,35,37.
'Επίορκος 66,8. 68,7.
'Επίσκοποι. Πρεσβύτεροι καὶ — 117, 14 ἑξ.
'Επιστήμη 12,9. 77,13.
'Επιστήμων 12,9.
'Επιστολή. — Βαρνάβα 167,16. — 'Ιακώβου 275,13. — Πέτρου 243,5.
'Επιστροφὴ 12,37. — Κυρίου εἰς 'Ιερουσαλὴμ πῶς ἑρμηνευτέον 21,24 ἑξ.
'Επιτιμία 43,9,31.
'Επταδύναμος. — διορατικὴ φύσις 51,19. — ὅρασις 52,5.
"Εργα. — καὶ ἀντιμισθία 128,8 ἑξ. — κατὰ ἀρετὴν δεῖ γενέσθαι καὶ τὰς ἐντολὰς Θεοῦ δεῖ τηρεῖσθαι 137,32-141,15.
'Ερυθρά. — θάλασσα 242,36. 269,12.
"Ερως. — ἐλπιζομένων 144,26. — θεῖος 168,4. — τέλειος 16,36.
"Εσχατοι. — ἡμέραι 114,11 ἑξ.
'Ετερόδοξοι 175,38. 194,36. — προφητευθέντες 160,25 ἑξ. — σατανικαὶ δυνάμεις 165,31.
Εὖα 134,27.
Εὐαγγέλια 50,25. 103,27. 104,6. 139, 8. 158,7. 160,7. 182,36. 209,20. 216,9. 247,22.
Εὐαγγέλιον 32,24,34. 40,27. 47,40. 51,6. 56,33. 58,21. 62,16. 77,26. 83,17. 85,9. 123,2. 126,25. 130, 11. 134,13. 144,6. 145,7. 147,4. 150,22. 151,28. 155,13. 159,15. 160,1. 169,10. σελ. 182. 224,3. 239,8. 248,3. 251,12. 254,30. 257,8. 264,9,14. 277,28. — κατὰ Λουκᾶν 11,28. 58,12. — κατὰ Ματθαῖον 150,2. "Εθνη κληθέντα εἰς — 183,15.
Εὐαγγελισταὶ 158,4. 175,9. 198,21. 222,34. — τέσσαρες προφητευθέντες 26,3 ἑξ.
Εὐαγγελιστὴς 230,24,29.
Εὐγενὴς 18,4.
Εὐεργέτης. — τῶν ὅλων ὁ Θεὸς 32,2.
Εὐετηρία 96,6,38.
Εὐλογία 132,39.
Εὐπάθεια 132,39.
Εὐτέλεια 221,10.
Εὐσέβεια 243,33.
Εὐτυχία. Δυστυχία γῆς λόγῳ ἁμαρτίας καὶ — λόγῳ ἀρετῆς 110,6-111,15.
Εὐφορία. Προφητεία περὶ εἰρήνης, δικαιοσύνης, — τῶν καρπῶν διὰ τὰ κατάλοιπα τοῦ 'Ισραὴλ 129,6-132,21.
Εὐχαί. — εὐπρόσδεκτοι 144,12.
Εὐωχία 80,26-27.
'Εφραὶμ 157,39. 158,13. σελ. 160. σελ. 165. 166,20,33. 180,8. 181, 36. σελ. 211. 277,11.
'Εφύμνιον 180,20.
"Εχθρα. — ἄσπονδος 127,34.
'Εωσφόρος. — πεσὼν 25,38 ἑξ.

Ζαχαρίας 84,31. 85,10. — πατὴρ 'Ιωάννου Προδρόμου 185,10. 'Υπόμνημα εἰς τὸν — ὑπὸ Διδύμου 'Αλεξανδρέως 11,1 ἑξ.
Ζῆλος. — Κυρίου δι' 'Ιερουσαλὴμ καὶ Σιὼν προφητεία διὰ ἐπουράνιον 'Ιερουσαλὴμ καὶ 'Εκκλησίαν 111, 16-114,33.
Ζηλοῦσθαι. — τὴν 'Ιερουσαλὴμ ὑπὸ Θεοῦ πῶς ἑρμηνευτέον 19,29 ἑξ.
Ζοροβάβελ 57,16,27. σελ. 58. 60,20, 32. 61,16. 62,1. 63,18.
Ζυγός. — χρηστὸς Κυρίου 159,18 ἑξ.
Ζῷα. — σύμβολα ἀρετῶν 192,36 ἑξ. "Αλογα — σύμβολα διαφόρων παθῶν καὶ ἁμαρτιῶν 191,11 ἑξ.
Ζωή. — αἰώνιος 177,31. Πίστις καὶ αἰώνιος — 165,1 ἑξ.
Ζῶντες. Κριτὴς — καὶ νεκρῶν 179, 1 ἑξ.

'Ηγεμονικὸν 69,33.
'Ηγεμών. — ἔξαρχος 181,2.
'Ηγούμενοι. — ἐθνῶν 197,3 ἑξ.
'Ηθική. Καχίαι δύο ἡ μία ἀφορῶσα εἰς τὴν — καὶ ἡ ἑτέρα εἰς τὴν κακοδοξίαν 72,37-74,15.
'Ηλίας σελ. 65. 71,24. 148,5. 174, 21,26. 181,8. 184,9. 205,4. 215,2. 248,34. — ἐν Μεταμορφώσει Χριστοῦ 65,14. 'Ανάληψις — 65, 20.
'Ηλικία. — πνευματικὴ 116,31 ἑξ.
"Ηλιος. — δικαιοσύνης 36,40. 82, 23,32. 85,11. 123,34. 207,11. 221,12.
'Ηλιοὺ 58,22. 173,23.
'Ημὰθ 149,4,14.

Ἡμέρα. — νοητὴ 221,12.
Ἡμέραι. Κολόβωσις — θλίψεως 61, 38-63,37.
Ἡσαΐας 15,7,27. 20,9. 43,4. 45,26. 50,3. 51,19. 57,29. 58,4. 59,13, 30. 61,29,30. 66,26. 78,32. 82, 34. 88,38. 97,37. 101,1. σελ. 103. 104,35,39. 108,39. 114,11. 116, 19. 121,26. 122,25. 126,13. 131, 24. 132,12. 154,37. 166,13. 172, 26. 183,7. 184,6. 188,26. 191,36. 192,10. 194,7,13. 209,5. 216,1. 219,26. 224,20. 227,17. 229,17. 235,37. 236,6. 238,23. 242,30. 244,20. 245,23. 247,30. 252,30. 253,33. 255,31. 260,20. 263,22.

Θαιμὰν 251,10.
Θάλασσα. — ἁλμυρὰ βίου, ἁμαρτία καὶ λύτρωσις διὰ Χριστοῦ 187,22-190,28. — Ἐρυθρὰ 89,35.
Θάνατος. — Χριστοῦ ἐνανθρωπήσαντος 187,1 ἑξ. Λύτρωσις ἐκ — διὰ Χριστοῦ 201,8 ἑξ.
Θαύματα. — Χριστοῦ 50,16.
Θεάνθρωπος. — Θεὸς ἀληθινὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, ἰσχυρός, ἀρχιερεύς 48,27. — ὁ Χριστὸς 227,30.
Θεόδοτος. — αἱρετικὸς 227,26.
Θεοληπτούμενοι 149,8. — προφῆται 218,7.
Θεοληπτούμενος 97,38. 191,35. 215, 15.
Θεοληψία 14,17.
Θεολογία 120,8.
Θεοποιεῖσθαι 11,4.
Θεοποιηθέντες 186,23.
Θεόπροπος. — ἀνὴρ 78,16.
Θεοπτία 33,25 ἑξ. 61,20. 93,6. 143, 34-144,24. — Μωϋσέως 14,30 ἑξ. Καθαρότης καρδίας καὶ — 182, 2 ἑξ.
Θεός. — ἀόρατος ὑπερκείμενος πάσης νοερᾶς οὐσίας καὶ ἀνθρωποπαθεῖς περὶ αὐτοῦ ἐκφράσεις 246,16-250,2. — εἷς τριαδικὸς 257,16-259,39. — θεῶν 123,14. — μεθ' ἡμῶν 126,38 ἑξ. Ἐμμανουὴλ μεθερμηνευόμενον μεθ' ἡμῶν ὁ — 83,3-4. Ἰησοῦς Χριστὸς ἀληθινὸς — δυνατὸς καὶ ἀρχιερεὺς 48,27-52,39. Λίθος προφητευθεὶς ὁ — καὶ Λόγος Χριστὸς ὁ ἐνανθρωπήσας 58,31-60,30.
Θεόσοφος. — Ἰωάννης εὐαγγελιστὴς 200,7.
Θεότης. — ἐνανθρωπήσαντος Ἰησοῦ Χριστοῦ προφητευθεῖσα 40,12-42, 12. — ἐνανθρωπήσαντος Υἱοῦ καὶ Λόγου 33,7-35,36. — Σωτῆρος 184,29 ἑξ. — Υἱοῦ 178,15 ἑξ.
Θεοφορία 149,12.
Θεραπεῖαι. — ὑπὸ Χριστοῦ γενόμεναι 103,27 ἑξ.
Θερισμός. — πνευματικὸς 130,36 ἑξ.
Θέσπισμα 39,39.
Θεσσαλονικεύς. Ἐπιστολὴ Παύλου πρὸς — 217,6.
Θεωρεῖν 49,10.
Θεωρήματα. — θεῖα 148,40.
Θεωρία 17,1. 54,20. 69,7. 75,13. 88,36. 124,30. 243,30. — ἐπιστημονικὴ 13,29. 25,14-15. 147,35. 276,24. — Θεότητος 65,1-25. — Θεοῦ καὶ ἀγάπη πρὸς πλησίον 54, 1 ἑξ. — καὶ πρᾶξις 139,3 ἑξ. — κρατερωτέρα πῶς ἀποκτᾶται 56,8. —Μωϋσέως ἐν τῷ ὄρει 56,27 ἑξ. — νοητῶν καὶ ἀσωμάτων 164,25. — πνευματικὴ 130,8. — Ὡσηὲ 175,33 ἑξ. Αἱρετικοὶ ἀσεβοῦσιν πρᾶξιν καὶ — 75,28 ἑξ. Βίος — καὶ βίος πράξεως 47,20 ἑξ. Βίος πράξεως καὶ βίος — 53,22 ἑξ. 81,29. Γυμνασία πρὸς ἀνυπέρβλητον — 176,18. Περὶ πιότητος — Πατρὸς 65,3.
Θεωρίαι. — ποικίλαι 56,16 ἑξ. — φωτειναὶ 126,7.
Θηγάνη 26,34.
Θηριωδία 20,8 ἑξ.
Θλίψεις 242,26. Θεὸς ἐν ταῖς — 179, 16 ἑξ. Κολόβωσις ἡμερῶν — 61, 38-63,37. Παράκλησις ἐκ — 164, 30 ἑξ.
Θλῖψις 127,25,28.
Θρῆνοι. — Ἱερεμίου 143,11.
Θυμὸς 127,34.
Θύραι. — Λιβάνου πῶς νοητέαι 195, 20 ἑξ.
Θυσία. — δικαιοσύνης κ.λ. 276,16 ἑξ. — καθαρὰ 123,23 ἑξ.

Ἰακὼβ 36,27. 59,38. 60,1. 122,9,12. 123,5. 126,35,37. 131,34. 144,35. 146,15. 179,17. 180,23. 185,12. 212,8. 241,21. 243,10. 247,7.
Ἰάκωβος. — ἀδελφόθεος 88,24. 98,34.

226,12. — Θεολόγος 250,39. Ἐπιστολὴ — 137,6. 275,13.
Ἰαὼ σελ. 79.
Ἰδουμαία 61,35.
Ἰεζάβελ 173,31.
Ἰεζεκιὴλ 20,40. 28,1. 78,15. 83,15. 196,2. 211,25. 212,37. 215,29. 242,4. Ὅρασις — 63,29.
Ἱερεῖς. — ἐθνικῶν 197,3 ἑξ.
Ἱερεμίας 27,18. 30,9. 34,14. 66,37. 82,24. 84,11. 99,35. 105,5. 111,5. 114,5. 128,23. 161,16. 174,5. 189,35,37. 196,6. 197,31. 203,28. 206,17. 208,6. 216,4. 219,26. 220,6. — ἐν λάκκῳ 162,2,11. 249, 21. 262,34. Θρῆνοι — 143,11.
Ἱεροβοὰμ 160,28. 203,18.
Ἱεροσόλυμα 123,27. 143,15. 146,28. 149,38. 228,22.
Ἱερουσαλὴμ 16,20. σελ. 18. σελ. 19. 20,25,27. σελ. 21. σελ. 22,23,2,6. 24,7. σελ. 27. σελ. 28. σελ. 29. σελ. 30. 31,16. 33,4. 36,8. 37,31, 38. 42,16. 61,2,6. 62,12. 78,3, 27. 79,6. 80,10. 84,4. 93,36. 95, 37. 96,26. σελ. 111. σελ. 112. σελ. 113. σελ. 114. 115,5. 121,35. 124, 21. 126,13. 127,15. 129,25. 132, 33. 136,8. 142,36. σελ. 143. 144, 11. σελ. 145. σελ. 157. σελ. 158. 160,20. 161,29. 185,3. 208,7,12. 211,1. 218,3. 222,36,38. σελ. 223. 225,14,39. σελ. 226. 227,8. σελ. 228. 230,3,4. 231,5. σελ. 234. 235,38. 236,1. 244,22,37. 245, 9,38. 242,21. 248,27,40. 249,1. 254,12. σελ. 255. 256,25,29. 257, 19,26. 259,28. 262,30. σελ. 263. σελ. 265. 266,19. σελ. 268. σελ. 272. 273,30. 274,26. 276,6. — ἐπουράνιος 43,20. 114,25 ἑξ. 145, 22. 223,1 ἑξ. 234,29. — ἑρμηνευόμενον ὅρασις εἰρήνης 18,24. 19,7. 113,4,19. 142,6. 255,26. — νοητὴ 235,15. — πνευματικὴ 28,7. 29, 26. 223,18. 226,37. — προτυπώσασα τὴν Ἐκκλησίαν 18,25 ἑξ. 22, 14 ἑξ. 183,16. Ἅλωσις καὶ καταστροφὴ — 263,5 ἑξ. Αἰσθητὴ κάτω — 120,28. Ἀποκατάστασις — 111,21 ἑξ. 115,5 ἑξ. Ἔθνη εἰς τὸ καταλαβεῖν καὶ καταστρέψαι τὴν — 244,19-246,15. Ἔθνη μέλλοντα προσκυνῆσαι ἐν — 268, 35-273,21. Ἔθνη πολλὰ ἐλευσόμενα ἐν — ἐκζητῆσαι τὸ ὄνομα Κυρίου πῶς ἑρμηνευτέον 142,38-145,28. Εἰρήνη — καὶ εὐημερία αὐτῆς 96,1-41. Ἐπιστροφὴ Κυρίου εἰς — πῶς ἑρμηνευτέον 21, 24 ἑξ. Ζῆλος Κυρίου δι' — καὶ Σιὼν ζῆλος δι' Ἐκκλησίαν 111,16-114,33. Ζηλοῦσθαι ὑπὸ Θεοῦ τὴν — πῶς ἑρμηνευτέον 19,29 ἑξ. Καρποφορία πνευματικὴ — 29, 27-31,20. Καταστροφὴ — διὰ τὰ κατὰ Χριστοῦ τολμηθέντα 219,21-221,13. Καταστροφὴ — διὰ τὰ τολμηθέντα κατὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ 230,6-231,3. Πρεσβῦται μετὰ πρεσβυτίδων, νεανίσκοι καὶ παρθένοι ἐν πόλει ἁγίᾳ — ἦτοι, Ἐκκλησίᾳ 114,33-120,21 ἑξ.
Ἱεροφάντης 93,2. 97,28.
Ἰεσδραὲλ 211,13.
Ἰεσσαὶ 51,20. 56,1,2. 82,35. σελ. 84. 103,9. 122,25. 146,22.
Ἰησοῦς 19,7. 21,10,17. 30,21,23. 32, 36. 34,38,40. σελ. 39. 60,21. 65, 13. 69,14. 72,29,30. 75,25. 78, 29. σελ. 79. σελ. 81. 83,28,29. 86,11. 87,8. 89,28. 95,17. 102, 36. 103,28. 114,16. 120,2. 124,2. 130,25. 134,17. 138,5. 140,16. σελ. 147. 149,34. 150,28,38. 152, 17. 158,5. σελ. 159. 160,8. 169, 10,30. 176,21. 182,37. 184,22. 188,17. 189,11. 203,38. 205,33. 214,18,19. 217,6. 218,4. 224,3. 230,19,37. 239,8. 257,14. 262,25. 263,37. 266,39. 268,14. 272,17. — ἀναλαβὼν ψυχὴν καὶ σῶμα 41, 39. — γενεαλογούμενος 63,19. — Ἰωσεδὲκ 77,10. 242,5. — κεχρισμένος Πνεύματι Ἁγίῳ 37,21. — μέγας ἱερεὺς 40,12 ἑξ. — ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ 193,36. — τεχθεὶς ἐκ Παρθένου Μαρίας 158,37-159,17. — Χριστὸς 21,12. 81,6. 82,38. 84,1. 99,27. 163,2. 165,3. 171, 37. 176,4. 199,36. 231,1. 235,1. 259,22. 260,10. 271,32. 272,37. — Χριστὸς Ἀρχιερεὺς λυτρωτὴς ἐξ ἁμαρτιῶν 44,3-46,24. — Χριστὸς Θεὸς ἀληθινός, δυνατὸς καὶ Ἀρχιερεὺς 48,27-52,39. — Χριστὸς καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου

κλῆσις ἐξ Ἐθνῶν καὶ ἐξ Ἰσραὴλ καὶ εἰρήνη δι' — Χριστοῦ κ.λ. προφητευθέντα 157,34-161,21. Ἐνανθρώπησις — 53,6 ἐξ. 56,1 ἐξ. Θεότης ἐνανθρωπήσαντος — Χριστοῦ προφητευθεῖσα 40,12-42, 12. Κύριος — 273,21. Νέκρωσις — 110,21. Ὁδὸς ἁγία τῶν τοῦ — 46,25-48,27.
Ἴλεως. — δεσπότης 107,3.
Ἰορδάνης 197,2. Πνεῦμα Ἅγιον ἐν — 73,32.
Ἰουδαία σελ. 18,19. 95,38. σελ. 143. 219,23,39. 220,21. 245,38. 253, 10. Ἅλωσις — 120,38.
Ἰουδαῖοι. — ἐναντιωθέντες τῷ Υἱῷ Θεοῦ 209,20 ἐξ. — κυριοκτονήσαντες 230,10,36. — πιστοὶ τῷ Θεῷ κατὰ Βαβυλώνων αἰχμαλωσίαν καὶ — ὑποκύψαντες εἰς δοκιμασίας 241,1-244,18. Ἅγος ὑπὸ — ἐργασθὲν ἐν σταυρῷ 230,16. Καταστροφὴ — καὶ Ἱερουσαλὴμ διὰ τὰ τολμηθέντα κατὰ Κυρίου Ἰησοῦ 230,6-234,18. Κλῆσις ἐξ — καὶ κλῆσις ἐξ ἐθνῶν 208,20 ἐξ. Λαὸς εἰς Χριστὸν ἐξ — καὶ λαὸς ἐξ ἐθνῶν 210,20-213,18. Πάταξις ὑπὸ τῶν — τοῦ καλοῦ ποιμένος Χριστοῦ 239,1-240,13. Ῥάβδοι δύο οἱ ἐξ ἐθνῶν καὶ οἱ ἐξ — πιστεύσαντες 202,15 ἐξ. 206,33 ἐξ.
Ἰούδας 18,12,39. σελ. 19. σελ. 24. 24,35. 25,23. 26,26,31. 36,6. 37, 24,28. 62,12. 82,27. 83,5,6. 84, 15. 122,24. 132,23,33. 133,1. 135,18,38. 136,7. 141,21,37. σελ. 146. 153,20. 156,26. 160,14,29. 165,22,27. 166,11. σελ. 168. 170, 13. 177,38. σελ. 178. 179,4. 180,3. σελ. 181. σελ. 210. σελ. 211. σελ. 221. σελ. 222. σελ. 223. 225,19,27. 226,20,31. 250,9. 252, 3,24. σελ. 265. 266,17. 274,27. 276,8. 277,6,9. — ἑρμηνευόμενον ἐξομολογούμενος 178,10. — νοητὸς 223,36. — προδότης 40,35. 41,34. Κλῆσις πάντων τῶν ἐθνῶν κατὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ ἐξ — Ἰησοῦ Χριστοῦ 145,28-153,9. Προδοσία — 210,8 ἐξ.
Ἰουδίθ 118,26,27. 219,9.
Ἱππεύς. — καὶ ἱππικὴ τέχνη τί συμβολίζουσι 180,40 ἐξ.
Ἵπποι. — δηλοῦντες τὰ ἀνθρώπων σώματα καὶ τοὺς πομπώδεις σοφιστὰς 180,25 ἐξ. — τεσσάρων ἁρμάτων προφητείας Ζαχαρίου πῶς ἑρμηνευτέοι 74,16-76,29.
Ἰσαὰκ 116,38. 123,4. 185,11. 241, 21.
Ἰσάγγελοι 48,12. 227,13.
Ἰσότης 125,4.
Ἰσραὴλ 20,30. σελ. 24. 24,36. σελ. 25. 26,20,26. 36,27. 44,18. 60,2. 68,14. 82,27. 84,16. 92,27. 108, 32. 112,12. 122,9. 132,4,15,24. 133,1,5. 135,18,38. 143,4. 144, 35. σελ. 149. σελ. 151. 155,15. 173,27. 197,33. 203,34. 206,18. 208,33. σελ. 210. σελ. 211. 212, 1. 213,18. 217,32,38. 224,21. 232,32. 265,14. 276,39. 277,8. Ἅρμα — Ἡλιοὺ 181,10. Ἰησοῦς Χριστὸς καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου κλῆσις ἐξ — καὶ ἐξ ἐθνῶν δι' Ἰησοῦ Χριστοῦ κ.λ. προφητευθέντα 157,34-161,21. Κλήσεις δύο ἐξ — καὶ ἐξ ἐθνῶν προφητευθεῖσαι 153, 10-157,33. Προφητεία περὶ εἰρήνης, δικαιοσύνης καὶ εὐφορίας τῶν καταλοίπων τοῦ — 129,6-132,21. Σωτηρία — 213,17. Στείρωσις νοητὴ — προφητευθεῖσα 154,19 ἐξ. Χαρὰ ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει τοῦ — 36,9 ἐξ.
Ἰσραηλῖται. — εὐεργετούμενοι ὑπὸ Θεοῦ 242,30 ἐξ.
Ἱστορία 110,6. 113,1.
Ἰταβύριον 203,27.
Ἰωάννης 92,17. 114,15. 147,38. 148, 31. — βαπτιστὴς 12,1. 27,20. 60,36. 71,26. 85,3. 159,16. 184, 10. 185,10. 248,35. — Θεολόγος 29,12. 102,35. 234,12. — μυσταγωγὸς ἀληθείας 204,37. — Πρόδρομος 242,16. Ἀποκάλυψις — 35,26. 41,28. 55,19. 71,29. 119,32. 148,38. 253,19. Εὐαγγέλιον κατὰ — 184,24. 185,19. 200,8.
Ἰὼβ 17,9. 42,47. 218,30. — ἀνδρειώτατος 164,34.
Ἰωὴλ 95,20. 117,8. 233,19.
Ἰωνᾶς 133,11.
Ἰωσεδὲκ 40,20. 82,29. 84,25,26. Ἰησοῦς — 77,10.

Ἰώσηπος (Ἰώσιππος). — διὰ καταστροφὴν Ἱερουσαλὴμ 246,7.
Ἰωσὴφ 87,11. 180,3. σελ. 181. 211, 28,35. — ἐν λάκκῳ 161,36. — καὶ Νικόδημος 187,4.
Ἰωσίας 77,7. 78,37.

Καθαρότης. — καρδίας 135,24,31.
Κάθαρσις. — δι' αἵματος Χριστοῦ 163, 22. — λογισμῶν 150,39 ἑξ.
Κάϊν 34,26. 134,38. — ἀλάστωρ 17, 34.
Καῖσαρ σελ. 209.
Κακία. — ἡ ἀκάθαρτα πνεύματα δύο ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ ἀφορῶσα εἰς τὴν κακοδοξίαν 71,37-74,15. — ὀνομαζόμεναι γυναῖκες 71,9 ἑξ. — φευκτέα ἐστὶ 140,20-141,15. Αἱρετικοὶ λέγοντές τινας ἀνεπιδέκτους ἀρετῆς καὶ μόνῃ τῇ — προσκλίνοντας 103,40 ἑξ. Ἀναλισκομένης τῆς — ὁ ἄνθρωπος ὁδηγεῖται πρὸς τὸν Θεὸν 170,34 ἑξ. Ἑκάστη ἀρετὴ ἐν μέσῳ δύο — 243,30 ἑξ. Πρακτικὴ — 193,26. Ροπὴ πρὸς τὴν — 161,4 ἑξ.
Κακοδοξία. Κακίαι δύο ἡ μία ἀφορῶσα εἰς τὴν — καὶ ἡ ἑτέρα εἰς τὴν ἠθικὴν ἤτοι εἰς τὴν παράβασιν ἐντολῶν Θεοῦ 71,37-74,15.
Κακοδοξίαι 204,12 ἑξ.
Κακοπραγία. — ἐθνῶν 109,20-110,5.
Κακοσχολία 73,1,24.
Κακοτεχνία 128,2.
Κάκωσις 133,15. 173,26.
Κακωτική. — ἀγωγὴ 140,25.
Καλλίπολις 36,39. 115,7,29. 116,16. 223,2. 273,2.
Κάλυνθρα. — φοινίκων 269,30. 271,9.
Καρδία. — καθαρὰ 219,5. Καθαρότης — 135,24,31. Λαλεῖν εἰς τὴν — 16,19.
Καρποφορία. — πνευματικὴ 130,14 ἑξ. — πνευματικῆς Ἱερουσαλὴμ 29,27-31,20.
Καταπάτημα 108,6.
Κατάστασις 21,9. 128,20. 142,14. 187,37. 277,3-4.
Καταστροφή. — Ἰουδαίων καὶ Ἱερουσαλὴμ διὰ τὰ κατὰ τοῦ Χριστοῦ τολμηθέντα 230,6-234,18.
Κατόρθωσις. — ἀπειρόγαμος 60,9-10.
Καύχησις. — ἐν σταυρῷ Χριστοῦ 190,5 ἑξ. — ψευκτὴ 226,11 ἑξ.
Κέδροι. — σύμβολον δαιμόνων καὶ ὑπεροπτῶν 194,1 ἑξ.
Κειμήλια. — πνευματικὰ 79,39.
Κενοσπουδία 127,21.
Κέρατα. — τέσσαρα προφητείας Ζαχαρίου πῶς ἑρμηνευτέα 24,32-36, 40.
Κηρυκάδην 74,10.
Κίδαρις 46,22.
Κλέπτης 66,7. 68,7.
Κλήματα. — καρποφορίας πνευματικῆς 130,14 ἑξ.
Κλήμης 114,32.
Κλήσεις. — δύο ἐκ περιτομῆς καὶ ἐξ ἐθνῶν προφητευθεῖσαι 153,10-157, 33.
Κλῆσις. — πάντων τῶν ἐθνῶν κατὰ τὴν ἐπιδημίαν τοῦ ἐξ Ἰούδα Ἰησοῦ Χριστοῦ 145,28-153,9.
Κλῖμα 26,8. 123,1.
Κολάσεις 178,38.
Κόλασις 12,18. 132,38. — διὰ πυρὸς 43,31. — δι' ἀδίκους καὶ δαίμονας 65,26-68,16.
Κολασμός. — ἀδικίας ἢ ἀνομίας ἢ ἁμαρτίας 68,17-71,36.
Κολαστέα. Ἐπιτίμησις — 43,37.
Κονδυλίζω 20,6.
Κορίνθιοι. Ἐπιστολὴ Παύλου Α' πρὸς — 18,28. 58,1. 84,36. 176,1. 182,8. 185,24. 277,17.
Κοσμοποιΐα 14,35. 218,14.
Κόσμος. Κτίσις — ὑπὸ Θεοῦ 218,11 ἑξ.
Κουρίδιον 112,8.
Κρήτη 117,17.
Κρίσις. — δικαία, ἔλεος, οἰκτιρμοὶ καὶ ἀποφυγὴ ἀδικίας 97,1-100, 10. — θεία 263,18. — μέλλουσα 133,29-134,25. — μέλλουσα, πῦρ κατ' αὐτήν, σώματα πνευματικὰ ἀνθρώπων ἐναρέτων κλ. 223,20-226,23. Ἡμέρα — κακῶν ἀνθρώπων 221,20 ἑξ. Παρουσία ἔνδοξος Χριστοῦ καὶ — 253,11-255,9.
Κριτής. — δίκαιος 107,5. — ζώντων καὶ νεκρῶν 179,1 ἑξ.
Κτίσις. — κόσμου ὑπὸ Θεοῦ 218,11 ἑξ. Βασιλεὺς πάσης — 227,5 ἑξ.
Κτίσμα. — Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος 218, 23 ἑξ. — λέγοντες τὸν Υἱὸν οἱ αἱρετικοὶ 209,39 ἑξ. Ἰησοῦς Χριστὸς Θεὸς καὶ οὐχὶ —, δυνατός ἐστι καὶ ἀρχιερεὺς 48,27-52,39. Οὐχὶ

— τὸ Ἅγ. Πνεῦμα 204,18 ἑξ.
Κυριακή. Ἀνάστασις Χριστοῦ κατὰ — 272,25.
Κυριοκτόνος 220,16.

Λαγνεία. — καὶ τύφλωσις 222,9-23.
Λάκκος. Περὶ ἐμβολῆς εἰς κατώτατον — καὶ πῶς ἑρμηνευτέα αὕτη 161, 22-163,24.
Λαλεῖν. — εἰς τὴν καρδίαν 16,19 ἑξ.
Λαμπάδιον σελ. 56. 57,23,25. 65,2.
Λαός. — ἐξ ἐθνῶν καὶ — ἐκ περιτομῆς 210,20-213,18.
Λατρεία. — Θεοῦ ζῶντος 163,23.
Λαῦραι 28,18.
Λευΐ 231,12. σελ. 233.
Λῆψις. — Ἁγ. Πνεύματος 57,11-58,30.
Λίβανος 79,33. 182,31. 185,39. σελ. 186. 187,7. 191,8,10. σελ. 193. σελ. 194. 195,20,35. 196,12. — σύμβολον εἰδωλολατρίας κ.λ. 193, 21 ἑξ. Θύραι — τίνες νοητέαι 195,20 ἑξ.
Λίθος. — προφητευθεὶς ὁ Θεὸς καὶ Λόγος Χριστὸς ὁ ἐνανθρωπήσας 58,31-60,30.
Λόγια. — θεόπνευστα 146,37. 165, 15. 169,27.
Λογισμοί. Ἀταραξία — 142,14. Κάθαρσις — 150,39 ἑξ. 167,29.
Λόγοι. — ἐπιπληκτικοί, ἐλεγκτικοὶ 170,38.
Λόγος 15,2. 35,15. 52,23. 64,35. 147, 17. — θεῖος 195,20. 221,3. 224,33. — Θεὸς 39,19. 86,13,20. 251,8. — Θεὸς δοτὴρ ἀγαθῶν 242,12. — Θεοῦ ζῶν καὶ ἐνεργὴς 167,18. — Θεοῦ πρὸς Ζαχαρίαν προφήτην 11,11 ἑξ. Αἱρετικοὶ περὶ ἐνανθρωπήσαντος — 227,10-228,10. Ἐνανθρώπησις — 164,17 ἑξ. 213, 9 ἑξ. Ἐνανθρώπησις Θεοῦ — 33,7-35,36. Ἐνανθρώπησις Θεοῦ — προφητευθεῖσα 82,21-90,33. Θεὸς — 20,26. 35,13. σελ. 77. 192,29. 229,38. Θεὸς — τέλειος ἄνθρωπος 227,30. Μονογενὴς Υἱὸς — 204, 17. Νύμφη — ἡ Ἐκκλησία 231, 34. Νυμφίος ὁ θεῖος — 18,7. Νύμφη τοῦ — 191,30-31. Ὕδωρ ζῶν ὁ θεῖος —, ἡ Ἐκκλησία, αἱ δύο Διαθῆκαι κ.λ. 255,10-257,15. Ὑπηρέται τοῦ θείου — 149,7.
Λουκᾶς. — εὐαγγελιστὴς μαθητὴς τοῦ Παύλου 223,10. Εὐαγγέλιον κατὰ — 11,28. 58,12.
Λύτρωσις. — διὰ Χριστοῦ 183,18 ἑξ. — ἐκ θανάτου διὰ Χριστοῦ 201, 8 ἑξ. — ἐξ ἁμαρτιῶν διὰ Χριστοῦ 44,3-46,24. Θάλασσα ἁλμυρὰ βίου ἁμαρτία καὶ — διὰ Χριστοῦ 187, 22-190,28.
Λυχνίαι. Περὶ ἑπτὰ — 54,13-57,10.

Μαθήματα. — εὐαγγελικά, ἀποστολικὰ 175,11. — μακαροποιὰ 103, 37-38.
Μαθηταί. — ἀποστόλων 223,7 ἑξ.
Μακροβιότης 62,35 ἑξ.
Μακροθυμία. — Θεοῦ 34,6. 105,38.
Μακρόθυμος. — Κύριος 107,5.
Μαλαχίας 138,29. 141,10.
Μάντεις. — καὶ ὁράσεις ψευδεῖς 173, 12,21. 177,7 ἑξ.
Μαρία 63,19. — ἀπειρόγαμος 263,31. — ἄχραντος παρθένος 227,15. — μήτηρ Ἰησοῦ 22,19. 39,19. 51, 39. 58,24. 82,22. 166,16. 181, 23. 186,30 ἑξ. 227,21,24. 228,7. — παρθένος μήτηρ Χριστοῦ 159,5. Παρθενία — 60,10-24. Παρθένος — 231,3. Παρθένος — μήτηρ Ἰησοῦ 164,20.
Μαριάμ. — ἀδελφὴ Μωσέως 89,36. Παρθένος — 135,6. Περὶ παρθένου — 126,27 ἑξ.
Μάρκελλος. — αἱρετικὸς 228,1.
Μᾶρκος. — μαθητὴς Πέτρου 223,12.
Ματθαῖος 84,1. 147,6. 255,6. — εὐαγγελιστὴς 239,7. Εὐαγγέλιον κατὰ — 150,2. 158,8.
Μεγαλόδωρος 129,36. 213.6-7. 240,12.
Μεγιστᾶνες. — τίνες νοοῦνται καὶ πτῶσις αὐτῶν 194,38 ἑξ.
Μέθη. — νηφάλιος 55,6.
Μελογράφος 89,22.
Μελχισεδὲκ 40,21. 49,4,39. 88,4,16.
Μελῳδὸς 66,33.
Μετάγνωσις 104,15.
Μετανοεῖν 104,14 ἑξ. 152,17.
Μετάνοια 12,22 ἑξ. 34,6. 67,5. 76,2. 105,39. 111,38. 112,20. 153,7. 168,40 ἑξ. — ἀληθὴς 238,28 ἑξ. — ἐν Νινευῇ 133,7 ἑξ. — ἐπεψευσμένη 238,22 ἑξ. — καὶ φιλανθρωπία Θεοῦ 135,14 ἑξ. — κατὰ Θεὸν καὶ σωτηρία 202,10 ἑξ. Περὶ — 167,5-16.

Μητρόπολις 18,33.
Μίμημα 61,14.
Μισθαποδοσία 69,35. 128,6 ἐξ.
Μισθός. — καὶ ἔργα ἀγαθὰ 128,8 ἐξ. — πότε οὐχ ὑπάρχει 127,21 ἐξ.
Μιχαίας 53,15. 83,22. 178,12. 224,8. 247,28. 249,34.
Μνήμη. — Θεοῦ 100,36 ἐξ.
Μοιχαλίς 111,31 ἐξ.
Μοιχεία 68,15.
Μονογενὴς 33,31,36. 39,10. 175,40. 251,15. — Θεὸς 246,37. — Πατρὸς 227,22,24. — Υἱὸς 164,17. 230,39. 231,2,3. — Υἱὸς Θεοῦ 56, 17. 178,9. 257,38. 277,22. — Υἱὸς Λόγος Θεοῦ 204,17.
Μυστήρια. — ἀληθείας 265,37. — βασιλείας 138,32. — βασιλείας Θεοῦ 116,12. — βασιλείας οὐρανῶν 124,4. 181,2. — θεῖα 260,1. Γνῶσις — Θεοῦ 176,14.
Μωσῆς 33,25.
Μωϋσῆς 50,18. 56,28,31. 59,7,37. 63,7. 83,26. 100,24. 104,23. 108, 14,26. 116,33. 124,17. 131,20. 137,32. 138,37. 143,4. 151,14. 163,12. 205,5. 218,28. 229,26. 257,5. — ἐν Μεταμορφώσει Σωτῆρος 65,14. — ἱεροφάντης 14,31. — μέγας ἱεροφάντης 39,11.

Ναβουχοδονόσορ 241,33.
Νάθαν 231,10. σελ. 233.
Ναός. — Θεοῦ ὁ πιστὸς 22,25 ἑξ.
Ναοὺμ 108,40. 195,1.
Νεανίσκοι. Πρεσβῦται μετὰ πρεσβυτίδων — καὶ παρθένοι ἐν ἁγίᾳ πόλει Ἱερουσαλὴμ ἤτοι Ἐκκλησίᾳ 114,33-120,21.
Νεκροί. Κριτὴς ζώντων καὶ — 179, 1 ἑξ.
Νέκρωσις. — Ἰησοῦ 87,8. 89,28. 110,21.
Νέφη. — ἅγια πῶς νοητέα 38,6,32 ἑξ.
Νηστεία 232,34 ἑξ. 238,33. Περὶ — 93,33-95,39. Περὶ — ἑβραίων 141, 16-142,27.
Νῆψις 54,32. 90,10. 181,15.
Νικόδημος. Ἰωσὴφ καὶ — 187,4.
Νινευὴ 133,8,11. 151,3. 163,33. 168, 38. 195,3.
Νοήσεις. — θεῖαι 276,1.
Νόησις. — τελεία φωτεινὴ 55,31.
Νομοδιδάσκαλος 240,6.
Νόμος. — σκιὰ ὑπάρξας 113,35. Ἀνάγκη τηρήσεως — Θεοῦ ὡς πρὸς τὴν πίστιν καὶ πρᾶξιν 100, 11-106,28.
Νοῦς. — ἀδόκιμος 26,16 ἑξ. — μέγας 108,38.
Νύμφη. — θεία 186,20. — Λόγου ἡ Ἐκκλησία 231,35. — τοῦ Λόγου 191,30-31. — Χριστοῦ 115,40 ἑξ. — Χριστοῦ Ἐκκλησία 265, 39-266,17. — Χριστοῦ ἡ ψυχὴ 110,34 ἑξ.
Νυμφίος. — εἰρηνικὸς 79,30 ἑξ. θεῖος 186,19. — ὁ θεῖος Λόγος 18,7.
Νῶε 205,11. σελ. 233.

Ξύλα. — πολλὰ πῶς νοητέα ἐν Γραφαῖς 197,37 ἑξ.

Ὀγκυλλόμενοι 194,39.
Ὁδός. — Χριστοῦ καὶ ἁγίων αὐτοῦ 46,25-48,27.
Ὀζίας 250,8. Σεισμὸς ἐπὶ — βασιλέως Ἰούδα 252,2-253,10.
Οἰκητήριον 17,28.
Οἰκονομία. — σωτηρίας διὰ Χριστοῦ 221,35 ἑξ.
Οἶκος. — Κυρίου προφητευθεὶς ἡ ἁγία Ἐκκλησία ἐστὶ 125,17-127,5.
Οἰκτιρμοί. Πατὴρ — 229,8 ἑξ. Περὶ Πνεύματος χάριτος Πατρὸς — καὶ ἐλέους Θεοῦ 228,11-230,5.
Οἰκτιρμός. Κρίσις δικαία —, ἔλεος καὶ ἀποφυγὴ ἀδικίας 97,1-100,10.
Οἶκτος 20,34 ἑξ.
Ὀλοφέρνης 219,9.
Ὁμοδοξοῦντες 223,17.
Ὁμοιώματα 79,18,23.
Ὁμοίωσις. Ἄνθρωπος κατ' εἰκόνα καὶ καθ' — Θεοῦ 191,17 ἑξ. 271,3. Ἄνθρωπος κατ' εἰκόνα καὶ — Θεοῦ πλασθεὶς 156,12 ἑξ.
Ὁμολογεῖν 87,15 ἑξ.
Ὁμοούσιος. — ὁ Λόγος τῷ Πατρὶ 35, 21 ἑξ. — Τριὰς 178,15 ἑξ.
Ὄνομα. Ἱερὰ πνοὴ — Κυρίου 173,4.
Ὀπτάνεσθαι. — τὴν ἀλήθειαν 142,15.
Ὀπτασία 66,3. 72,11. 74,13. 75,11. 76,27. — καὶ ὁράσεις Προφητῶν καὶ Παύλου 60,31-61,37. Τελειότης καὶ — ἀληθείας 165,4 ἑξ.
Ὅραμα 55,13.
Ὁράσεις. — ψευδεῖς μάντεων 173,12, 21.

Ὁρᾶσθαι. — ὑπὸ τοῦ Θεοῦ 149,4,16 ἑξ.
Ὅρασις. — Ζαχαρίου καὶ ὁράσεις ἑτέρων Προφητῶν καὶ Παύλου 60, 31-61,37. — Ἰεζεκιὴλ 63,29. Ἱερουσαλὴμ ἑρμηνευόμενον — εἰρήνης 18,24. 19,7. 113,4,19. 142, 6. 255,26.
Ὀργή. — Θεοῦ ἐπὶ ἁμαρτάνοντας 12, 13 ἑξ. — Θεοῦ καὶ εἶτα ἔλεος 178, 7 ἑξ. — Θεοῦ πῶς νοητέα καὶ ὅτι γίνεται δι' ἁμαρτίας 106,29-111, 15. Ἡμέρα — Κυρίου 106,1 ἑξ.
Ὀργίζεσθαι. — τὸν Κύριον 76,3 ἑξ.
Ὀρθόδοξοι 89,3.
Ὅρκος. — ψευδὴς φευκτέος 137,26 ἑξ.
Ὀρύσσειν. — βόθρον τὸν Κύριον πῶς νοητέον 32,30 ἑξ.
Οὐσία. Θεὸς ὑπερκείμενος πάσης νοερᾶς — 246,26 ἑξ.
Ὄφεις. Δόλος — ἐρήμου ὀνομαζομένων κεραστῶν 111,7 ἑξ.
Ὀφθαλμός. — ψυχῆς 168,29.
Ὀχυροῦσθαι. — ἐν Θεῷ πῶς ἑρμηνευτέον 163,25-165,21.
Ὀχύρωμα. — ἡ Ἐκκλησία 164,12 ἑξ.
Ὀχύρωσις. — εἰς δεσμὰ Χριστοῦ 164, 29 ἑξ.

Πάθη. Ἄλογα ζῷα σύμβολα διαφόρων — καὶ ἁμαρτιῶν 191,11 ἑξ.
Πάθος. Προφητεῖαι περὶ — Χριστοῦ 210,18.
Παιδεία. — Κυρίου 168,24 ἑξ. Ποίμνιον, ποιμένες καὶ — Κυρίου 198,5.
Παιδεύματα 79,19. 138,33-34. 164,23.
Παίδευσις 20,1. 66,9. 96,19. 102,32. 139,2-3. 155,31-32. 185,19. 186,5. 214,21. 216,27. 236,17. — θεία 47,14. 135,2 ἑξ. 208,27 ἑξ.
Παιδευτὴς 138,10. 200,6.
Παιδευτική. — δύναμις 35,6.
Παλαίσματα 80,5.
Πάλη. — πρὸς τὰς ἀρχὰς ἐξουσίας κ.λ. καὶ ἔπαθλα 80,1-81,41. Δύναμις Θεοῦ εἰς — ἀνθρώπου κατὰ κακοῦ 24,5 ἑξ.
Παλιγγενεσία 50,9.
Παμβασιλεὺς 35,25-26. 86,22. 114, 29. 185,19.
Πανοπλία. — νοητὴ Θεοῦ 226,38 ἑξ.
Παντοκράτωρ 277,2.
Παντοφαγία 214,16.
Παράδοσις 109,30,35.
Παραλειπόμενα. Βίβλος — 25,25.
Παρηγορία. — ἐκ θλίψεων 164,30 ἑξ.
Παρθενία 87,8. — ἄνευ θείας φρονήσεως καὶ — ἐν Κυρίῳ 191,27-31. — Μαρίας 60,10-24. Ἄσκησις — 234,17.
Παρθένοι 271,17 ἑξ. — ἄνδρες 71,28. Πρεσβῦται μετὰ πρεσβυτίδων, νεανίσκοι καὶ — ἐν ἁγίᾳ πόλει Ἱερουσαλὴμ ἤτοι Ἐκκλησίᾳ 114,33-120,21. Χιλιάδες — ἀνδρῶν 148, 6 ἑξ.
Παρθένος. — μήτηρ τοῦ Ἐμμανουὴλ 146,1. Περὶ — Μαριὰμ 126,27 ἑξ. Χριστὸς τεχθεὶς ἐκ — Μαρίας 158,37-159,17.
Παροικεσία 165,10.
Παροιμίαι 17,33. 18,2. 28,21. 29,9. 53,27. 70,33. 117,12. 118,2. 119, 13. 123,36. 126,1. 135,34. 141,11. 161,5. 163,36. 195,30. 197,9. — θεῖαι 185,8. 220,29.
Παροιμιαστὴς 270,16.
Παρουσία. — Σωτῆρος γενησομένη 253,11-255,9.
Πατὴρ 21,37. 22,29. 28,7. 33,31. 34, 10. σελ. 35. 37,30. 39,10. 42,20. 48,5. 51,9,13. 58,11. 67,22. σελ. 77. 80,9. 83,30. 86,14. 87,17. 98,36. 99,20,34. 100,2. σελ. 126. 137,2. 141,14. 144,8,36. 152,14. 159,13. 165,28. 175,40. 182,5. 207,1,12. 209,8,3. 210,1. 212, 40. 213,11. 231,2. 239,16. 246, 38,39. 247,9. σελ. 251. 254,2. 255,5. 259,12,14. σελ. 273. — ὁ Θεὸς 107,11. — οἰκτιρμῶν 229,8,38. Θεὸς — 21,12,17. Μονογενὴς — 227,22,24. Περὶ πιότητος θεωρίας — 65,3. Περὶ — Υἱοῦ καὶ Ἁγ. Πνεύματος 139,12 ἑξ. 204,3 ἑξ. Περὶ — Υἱοῦ καὶ Ἁγ. Πνεύματος καὶ θείας θεωρίας 63,38-65,25. Υἱὸς Χριστὸς καὶ — 187,15.
Παῦλος 15,16. 21,13. 27,34,39. 45, 11. 58,17. 80,31. 104,28. 110,34. 117,23. 118,8. 123,12. 128,10. 134,22. 139,20. 155,5. 176,4. 182,14. 184,3. 185,12. 189,38. 193,6. 202,9. 205,7. 206,11. 217, 19. 222,38. 223,9. 229,11. 236,

23. 257,35. 259,21. 260,19. 261, 26. 271,34. — Σαμοσατεὺς αἱρετικὸς 227,25. Ἔλεγχος — 117, 39 ἑξ. Ἐπιστολὴ — πρὸς Γαλάτας 133,29. 159,37. Ἐπιστολὴ — πρὸς Θεσσαλονικεῖς 217,6. Ἐπιστολὴ — πρὸς Κορινθίους Α' 58,1. 176,1. 277,16. Ἐπιστολὴ — πρὸς Ρωμαίους 147,37. 148,39. 227,36. Ὀπτασίαι — 61,21 ἑξ.

Πείθεσθαι. — ἐπὶ Κύριον 114,11 ἑξ.

Πειρασμοὶ 32,33 ἑξ. — πιστῶν 243,1 ἑξ. Βοήθεια Θεοῦ ἐν — 42,9 ἑξ.

Πειρασμός. — ὁ διάβολος κατὰ τοῦ Ἰησοῦ 42,3 ἑξ. Ὑπομονὴ εἰς — 81,8 ἑξ.

Περιστερά. Πνεῦμα Ἅγιον ἐν εἴδει — 73,29 ἑξ.

Περιτομή. Κλήσεις δύο ἐκ — καὶ ἐξ ἐθνῶν προφητευθεῖσαι 153,10-157, 33. Κλῆσις τῶν ἐκ — καὶ τῶν ἐξ ἐθνῶν 159,30 ἑξ. Κλῆσις τῶν ἐξ ἐθνῶν καὶ κλῆσις τῶν ἐκ — 208, 20 ἑξ. Χελμὲλ ἑρμηνευόμενον ἐπίγνωσις — 193,32-34.

Πέτρος 41,13. 45,8. 59,17,25. 86,28. 89,10,14. 171,23. 182,11. 183, 37. 185,15. 192,16. 199,32. 205, 8. 217,25. 223,12. 260,23. 271, 32. — κορυφαιότατος 234,38. Ἐπιστολὴ — 243,5.

Πίστις σελ. 25. — καὶ ἀγάπη 47,40. — καὶ αἰώνιος ζωὴ 165,1 ἑξ. — εἰς Ἁγ. Τριάδα 164,17. — εἰς Σωτῆρα καὶ εἰς Ἁγ. Τριάδα 256, 16. — εἰς Χριστὸν 235,31. Ἀναγκαία ἡ τήρησις Νόμου Θεοῦ καὶ πρὸς τὴν — καὶ πρᾶξιν 100,1-106,28. Πτῶσις εἰδωλολατρῶν καὶ σωτηρία τελικὴ αὐτῶν διὰ — 170,6 ἑξ.

Πιστοί. — ἐξ Ἑβραίων καὶ ἐξ ἐθνῶν 17,1 ἑξ. — σῶμα Χριστοῦ 81,24. Δοκιμασίαι — 243,1 ἑξ. Σύνοδος — 277,21.

Πιστός. Ναὸς Θεοῦ ὁ — 22,25 ἑξ.

Πλησίον. Θεωρία Θεοῦ καὶ ἀγάπη πρὸς τὸν — 54,1 ἑξ.

Πνεῦμα. — Ἅγιον 13,12. 32,19. 37, 20. 38,22. 39,12,23. 47,31. 55, 38. 56,13,24. 57,37. σελ. 58. 63, 16. 71,16. 74,14. 85,10. 92,11. 103,39. 106,22. 126,27. 137,4. 145,11. 146,30. 158,33. 159,14. 183,7. 188,14,15. 193,2. 210,1. σελ. 229. 242,20,21. 254,11. 259, 13,14. 262,8. 263,29. 266,5. — Ἅγιον ἐν Ἰορδάνῃ 73,31. — Ἅγιον κήρυξ ἀληθείας 169,22. — ἁγιωσύνης 176,8. — ἀκάθαρτον 237,1. — ἀληθείας 13,15. — ἀνθρώπου σελ. 218. — ζωοποιοῦν 79,23. 124,10. 186,13. — Θεοῦ 51,31. 58,3,26. 84,22. 118,30, 32. 188,22. — θεῖον οὐ μενεῖ εἰς ἀναξίους 237,21 ἑξ. — Κυρίου 10,17. σελ. 57. 102,21. 103, 26,38. 106,19,22. — ὁ Κύριος 204,19. 124,19. — σοφίας συνέσεως βουλῆς κ.λ. 55,36 ἑξ. — τῆς Χάριτος τὸ Ἅγ. — ἐστι 229,25 ἑξ. Δύναμις Ἁγ. — 57,11-58,30. Ἑνότης. — 214,33. Καρποὶ — 31,16. Καρποὶ τοῦ Ἁγ. — 36,19 ἑξ. Περὶ Πατρὸς Υἱοῦ καὶ Ἁγ. — 139,12 ἑξ. Περὶ Πατρὸς Υἱοῦ καὶ Ἁγ. — 204,3 ἑξ. Περὶ Πατρός, Υἱοῦ καὶ Ἁγ. — καὶ θείας θεωρίας 63,38-65,25. Πρόσληψις Ἁγ. — 57,11-58,30.

Πνεύματα. Κακίαι ἢ ἀκάθαρτα — δύο τὸ ἓν ἀφορῶν εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ τὸ ἕτερον εἰς τὴν κακοδοξίαν 71, 37-74,15.

Πνευματομαχοῦντες 204,19.

Ποιμένες. — καὶ ποίμνιον ἀγαθῆς νομῆς καὶ ἀντιθέτως 205,31 ἑξ. — καλοὶ καὶ ποιμένες πονηροὶ προφητευθέντες 214,19-215,25. — λογικῶν προβάτων κακοὶ 198,28 ἑξ. — ποίμνιον καὶ παιδεία Κυρίου 198,5. — φαῦλος 204,30 ἑξ. — ψευδώνυμοι 200,3 ἑξ. Τιμωρίαι κακῶν καὶ αἱρετικῶν — 215,26-217,30.

Ποιμήν. — Ἑρμᾶ 71,33. 167,15. 239, 38. — ὁ Χριστὸς 275,35 ἑξ. Καλὸς — αἴρων τὴν ἁμαρτίαν κόσμου 177,24 ἑξ. Πάταξις ὑπὸ Ἰουδαίων τοῦ καλοῦ — Χριστοῦ 239,1-240,13.

Ποίμνιον. —, ποιμένες καὶ παιδεία Κυρίου 198,5. Σφαγὴ — 201,37 ἑξ.

Πόλεμος. Θεὸς ἐν — κατ' ἐχθρῶν ὑπερμαχῶν 179,15 ἑξ.

Πολιτεία 156,5.

Πόλις. Νεανίσκοι καὶ παρθένοι πρεσβῦται μετὰ πρεσβυτίδων ἐν ἁγίᾳ

— Ἱερουσαλὴμ ἥτοι ἐν Ἐκκλησίᾳ 114,33-120,21.
Πορνεία 71,1 ἑξ. 277,17 ἑξ.
Πρακτικὴ. — ἀρετὴ 54,7. — δύναμις 126,6.
Πρακτικὸς 47,21.
Πράξεις. — Ἀποστόλων 58,9. 59,16. 159,35. 217,14. 223,11. — Ἰωάννου (ψευδεπίγραφοι) 223, ὑπσμ. Βίβλος — Ἀποστόλων 223,15.
Πρᾶξις. Αἱρετικοὶ ἀσεβοῦσιν κατὰ — καὶ θεωρίαν 75,28 ἑξ. Ἀνάγκη τῆ ῥήσεως Νόμου Θεοῦ ὡς πρὸς τὴν πίστιν καὶ — 100,11-106,28. Βίος θεωρίας καὶ βίος — 81,29. Βίος — καὶ βίος θεωρίας 47,20 ἑξ. 53,22 ἑξ. Βίος — καὶ γνώσεως 138,27 ἑξ. Θεωρία καὶ — 139,3 ἑξ.
Πρεσβῦται. — μετὰ πρεσβυτίδων νεανίσκοι καὶ παρθένοι ἐν ἁγίᾳ Πόλει Ἱερουσαλὴμ ἥτοι Ἐκκλησίᾳ 114, 33-120,21.
Πρεσβύτεροι. — καὶ ἐπίσκοποι 117, 14 ἑξ.
Προαίρεσις 113,10. 213,28. — ἀγαθὴ 21,20. — ἀνθρώπου, ἐλευθέρα καὶ αὐτόνομος 104,7 ἑξ. 132,37. — ὑλικὴ 26,1.
Προγνώσεις. — ψευδεῖς 173,36.
Προδοσία. — Ἰούδα 210,8 ἑξ.
Προνοητὴς 209,15. 210,37. 222,11. — τῶν ὅλων 32,2.
Πρόνοια. — θεία 242,11. — θεία διοικοῦσα 164,27.
Προσευκτήριον 123,31.
Προσευχαί. Εἰσακουσμὸς — ὑπὸ Θεοῦ 234,1 ἑξ.
Προσευχὴ 100,36 ἑξ. Νηστεία μετὰ — καὶ ἐλεημοσύνης 95,24. Σχολάζειν ἐν — 234,18.
Προσκύνησις — Ἁγ. Τριάδος 273,13 ἑξ. — ἐθνῶν εἰς Ἱερουσαλὴμ 268,35-273,21 — Θεῷ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ 84,5.
Πρόσταξις 80,7.
Προστασία 99,1.
Προφῆται 175,9. 198,22. Ὁράσεις — 61,33. Περὶ — ψευδῶν καὶ καταισχύνης αὐτῶν 236,33-238,39.
Προφητεία. — περὶ εἰρήνης, δικαιοσύνης καὶ εὐφορίας διὰ τὰ κατάλοιπα τοῦ Ἰσραὴλ 129,6-132,21.
Προφητεῖαι. — περὶ ἐνανθρωπήσαντος Σωτῆρος 14,5-16,38.
Πτῶσις. — ἐμπαθῶν καὶ ἁμαρτωλῶν 266,26-268,34.
Πτώχευσις. — Ἰησοῦ ἑκούσιος 99,26 ἑξ.
Πύξος 195,19.
Πῦρ. Κρίσις μέλλουσα — κατ' αὐτήν, σώματα πνευματικὰ ἀνθρώπων ἐναρέτων 223,20-226,23.
Πωλοδαμνική. — τέχνη 181,7.

Ῥάβδοι. — δύο οἱ ἐξ ἐθνῶν καὶ οἱ ἐξ Ἰουδαίων πιστεύσαντες 202,15 ἑξ. 206,33 ἑξ.
Ῥάβδος. — σύμβολον τιμῆς 115,12.
Ραμὰ 257,20,33.
Ραντίζεσθαι. Τὸ — ὑφ' αἵματος Χριστοῦ 234,19-235,18.
Ρεβέκκα 135,5.
Ρεμμὼν 257,19. 259,24.
Ρωμαῖοι. Ἐπιστολὴ Παύλου πρὸς — 147,39. 148,38. 227,35.

Σαβάτ. — μὴν 13,22.
Σαββατικός. — ἐνιαυτὸς 18,36.
Σαββατισμὸς 148,13.
Σαγήνη. — καὶ ἁλιεία κατὰ Θεὸν 188, 3 ἑξ.
Σαλαμώνιον. — θέσπισμα 53,26-27.
Σαλὴμ 88,15.
Σάλπιγξ. Βολὶς καὶ — καὶ ἀστραπὴ Κυρίου διεγείρουσαι τὰς ἔσω αἰσθήσεις καὶ τὸν ἔσω ἄνθρωπον 167,35-170,5.
Σαλωμὼν 79,32. 122,15. 144,3. 229, 13. 236,7. — βασιλεὺς 79,32. — πάνσοφος 228,30. Σοφία — 73,12. 116,28. 200,36.
Σαμάρεια 149,34. 211,3. 235,39.
Σαμουὴλ 90,21. 125,12. 135,2,4. 190,19. Μήτηρ — 226,8.
Σαοὺλ 34,28.
Σαράσαρ 90,38.
Σαραφὶ 224,27.
Σάρξ. — πολλὰ ἐν τῇ Ἁγ. Γραφῇ σημαίνουσα 38,7 ἑξ. Ἀποβολὴ φρονήματος — 263,40-264,39.
Σατανᾶς σελ. 41. — ἀντίκειται τοῖς τοῦ Χριστοῦ 41,12 ἑξ. — Βορέας προσαγορευόμενος 250,17-251,29. — ἑρμηνευόμενον ἀντικείμενος 41,30. — ὁ ἐκπεσὼν τῆς λαμπρότητος καὶ νοητῆς λευκότητος 239,39 ἑξ.

Σαφήνεια 11,2,7.
Σεδράχ σελ. 149.
Σεισμός. — ἐπὶ Ὀζίου βασιλέως Ἰούδα 252,2-253,10.
Σενναχηρείμ 15,32.
Σεραφίμ 252,32.
Σιδών σελ. 150. 153,7,8.
Σίκιμα 203,20.
Σιλουανός. — μαθητὴς Παύλου 223,9.
Σίμων. — γόης 217,24.
Σιτοδοσία. — πνευματικὴ 181,18 ἑξ.
Σιών 16,1. σελ. 19. 20,25,26. σελ. 21. 22,36. 23,2. 24,6. σελ. 32. 33,4. 35,38. σελ. 36. 37,15,21. 36,12,15. 39,9. 43,19. 44,28. 52, 20. σελ. 59. 78,20. σελ. 111. σελ. 112. σελ. 113. σελ. 114. σελ. 123. 129,23. 143,12,14. 145,12,26. 157, 31,35. σελ. 158. 159,9. 161,28. 165,24. σελ. 166. 167,22,31. 170, 14. 204,9. 219,26. 220,35,36. 223,1. 248,26,40. 249,1. 260,22. 272,33. — ἑρμηνευόμενον σκοπευτήριον 21,6. 158,19-20.
Σκηνοπηγία. — νοητὴ 271,20 ἑξ. — πνευματικὴ 274,16 ἑξ. 29 ἑξ.
Σκοπευτήριον. Σιὼν ἑρμηνευόμενον — 21,6. 158,19-20.
Σοβὰς 18,4.
Σόδομα 67,10. 95,11. 116,28. 132,13. 133,19. 151,15.
Σοφία. — Σαλωμῶνος 73,12. 144,3. 200,36. 229.13. 236,7. 243,2. — Σαλωμῶνος πανάρετος 116,28. 122,15.
Σοφισταὶ 194,15 ἑξ. Κομπώδεις — προσομοιαζόμενοι ἵπποις 180,25 ἑξ.
Σοφιστικοί. — καὶ αἱρετικοὶ διδάσκαλοι 75,26.
Σοφοί. — μωρανθέντες 109,20-110, 5.
Σοφονίας 77,7. 78,40. 82,12,19. 89, 21. 90,17. 239,34.
Σπορά. — πνευματικὴ 130,36 ἑξ.
Σπουδαῖος. — βίος 69,18.
Σταυρὸς 69,14. 210.19. 218,4. — Χριστοῦ 272,34. Ἅγος ὑπὸ Ἰουδαίων ἐργασθὲν ἐν τῷ — 230,16. Καύχησις ἐν — Χριστοῦ 190,5 ἑξ.
Σταύρωσις. — Χριστοῦ 45,4 ἑξ. 46, 2 ἑξ. 123,17.
Στείρωσις. — νοητὴ Ἰσραηλιτῶν προφητευθεῖσα 154,19 ἑξ. Ἀκκαρὼ ἑρμηνευόμενον — 154,20. 155,37.
Στρατεία. — ἐν Χριστῷ 179,31 ἑξ.
Σύγχυσις 74,8.
Συγχώρησις. — ἁμαρτιῶν 44,24 ἑξ.
Συμεὼν 231,13. 233,34,41. — δίκαιος 263,30.
Συναχτήριος 121,13.
Συνεγγισμὸς 12,27.
Σύνοδος. — πιστῶν 277,21.
Συντέλεια. — κόσμου 234,11 ἑξ.
Σχίσμα σελ. 211.
Σῶμα. — πνεῦμα καὶ ψυχὴ Χριστοῦ 227,30. — πνευματικὸν κατὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν 225,27 ἑξ. — Χριστοῦ ἡ Ἐκκλησία 157,22. — Χριστοῦ οἱ πιστοὶ 81,24. Ἀνάστασις ἐν — πνευματικῷ 165,7 ἑξ. Ἀνάστασις θνητοῦ — 272,8. Ψυχὴν καὶ — ἀνέλαβεν ὁ Ἰησοῦς 41,39.
Σώματα. Ἀνθρώπινα — προσομοιαζόμενα πρὸς ἵππους 180,25 ἑξ.
Σωσάννα 68,14,39. 87,11. 241,36. 277,4.
Σωτὴρ 21,13. 22,28. 23,33. 32,24. 34,8. 35,27. σελ. 39. σελ. 41. 45,19,24. 47,40. 48,10,24. 50, 10. 51,18. 53,6,16. 54,38. 55, 34. 58,9,13. σελ. 59. 62,15. σελ. 69. 77,26. σελ. 79. 93,9. 94,7. 96,41. 99,32,38. 120,3,13. σελ. 122. 123,2,15. 126,25. 130,11,28. 131,7,10. 132,8. 133,35. 134,22. 135,34. 137,14. 139,3,23. 143, 37. σελ. 144. 145,38. σελ. 148. 149,20,25. σελ. 152. 157,27, 30. 158,12,37. 159,6,9. 160,9,29. 165,1,27. 166,4,9. σελ. 175. 177, 5. 178,12,17. 181,20. σελ. 183. 185,5. 186,24. σελ. 192. 195,29. 200,7. 201,19. 202,22,35. 205, 1,16. 207,20. 208,18. σελ. 209. κελ. 210. 216,9. 220,24. 221,37. 223,12. 224,8. 226,20. 228,33. 229,6. 230,16. 232,9,30. 234,27, 37. 239,29. 242,18. 247,22. 248, 3. 249,7,38. 253,19,22. 256,16. 257,8. 259,19. 260,6,20. 261,23. 263,37. 264,9. 267,19. 268,16. 274,4. — ἀρχιερεὺς 275,30 ἑξ. — ἐκ φυλῆς Ἰούδα 168,20. — νότος προσαγορευόμενος καὶ νυμφίος 250,18-251,29. — παμβασιλεὺς 123,15. Ἀνὴρ ὃν Ζαχαρίας

εἶδεν ὁ — ἐστι 27,1-29,26. Ἐνανθρώπησις — προφητευθεῖσα 14, 5. 16,38. 82,21-90,33. Ἐπιδημία — 162,24 ἑξ. Ὁ — ὁ προφητευθεὶς ἄγγελος 16,7 ἑξ. 32 ἑξ. Παρουσία — ἔνδοξος γενησομένη 253, 11-255,9. Προφητεία περὶ τοῦ — 19,1 ἑξ. Φῶς διὰ — 183,7 ἑξ. Χάρις καὶ εἰρήνη ὁ — 11,14.
Σωτηρία 157,13,27. 181,2. — δι' Ἰησοῦ προτυπωθεῖσα 181,20 ἑξ. — ἐν Σιὼν 32,13 ἑξ. Ἐνανθρώπησις Υἱοῦ διὰ τὴν — 178,21 ἑξ. Ἡ κατὰ Θεὸν μετάνοια κατεργάζεται — 202,10 ἑξ. Ὄρεξις — 242,24 ἑξ. Περὶ — ἀνθρώπων 136, 5 ἑξ. Πόθος — 124,32.
Σωφροσύνη 87,7. 243,32.

Ταπεινός. — ὁ Ἰησοῦς τῇ καρδίᾳ 193, 36.
Ταπείνωσις. Ἡμέρα ἐξιλασμοῦ καὶ — 141,29 ἑξ. Νηστεία καὶ — 95, 24.
Τατιανός. Αἱρετικὸς — 62,20.
Τέκτονες. — τέσσαρες ἀγαθῶν τίνες νοητέοι 24,31-26,40.
Τελεία. — ψυχὴ 168,5.
Τελειότης. — καὶ ὀπτασία ἀληθείας 165,4 ἑξ. — ὑπερβάλλουσα 193,28.
Τελείωσις 35,11.
Τήρησις. Ἀνάγκη — τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ὡς πρὸς τὴν πίστιν καὶ πρὸς πρᾶξιν 100,1-106,28.
Τιμόθεος 82,38. 118,8. 126,10. — μαθητὴς Παύλου 223,9. Ἐπιστολὴ Παύλου Α' πρὸς — 22,15. 47,6.
Τιμωρίαι. — κακῶν καὶ αἱρετικῶν ποιμένων 215,26-217,30.
Τῖτος 117,16.
Τόλμα 69,14.
Τόμος 76,27.
Τριαδικός. — ὁ εἷς Θεὸς 257,16-259, 39.
Τριὰς 251,27. — Ἁγία 204,12,24. 256,16. — ἀκατάλυτος 86,26. — ὁμοούσιος 178,15 ἑξ. Ἁγία — 56,23 ἑξ. Γνῶσις Ἁγίας — 147,5. Περὶ Ἁγίας — 55,23 ἑξ. Πίστις εἰς Ἁγ. — 164,17. Προσκύνησις παντοκρατορικῆς — 273,13 ἑξ.
Τριοδῖτις 18,4.
Τροπολογία 110,12.
Τρυγή. — πνευματικὴ 130,20 ἑξ.
Τρῶσις. — δι' ἀγάπης 167,20. 168, 3 ἑξ.
Τύραννοι. — Αἰγύπτου καὶ Ἀσσυρίας πονηραὶ δυνάμεις 196,3 ἑξ.
Τύρος σελ. 150. σελ. 152. 153,6,9. 154,5,13. 163,33.
Τύφλωσις. Λαγνεία καὶ — 222,9-23.

Ὕδωρ. — ζῶν ὁ θεῖος Λόγος, ἡ Ἐκκλησία, αἱ δύο Διαθῆκαι 255,10-257,14.
Ὑετός. — πνευματικὸς 174,35. Ἐνανθρώπησις Χριστοῦ προφητευθεῖσα ὡς ἐλευσόμενος — 175,36-177,35.
Ὑιοπάτωρ. Κακοδοξία περὶ — 204,15.
Υἱὸς σελ. 35. 42,20. 83,35. 86.15. 131,14. 145,6. 176,6. 201,13. 207,1. 210,1. σελ. 259. 268,1. 273,12. — δεξιᾶς 260,3. — ἡμερῶν — φωτὸς 260,5. — Θεοῦ 49, 17. 50,16. 56,17,24. 84,39. 85, 2. 87,15. σελ. 88. 92,13. 176, 7. 178,14. 207,27. 229,28. 230, 22. 243,25. — Θεοῦ μονογενὴς 257,39. — Θεοῦ ὁ ἐνανθρωπήσας Χριστὸς 59,6 ἑξ. — κτίσμα ὑφ' αἱρετικῶν λεγόμενος 209,39 ἑξ. — Μονογενὴς 164,17. 227,22, 34. 230,39. 231,3. — Μονογενὴς Θεοῦ 277,22. — πρωτότοκος ὁ Ἰησοῦς 230,37. — Χριστὸς καὶ Πατὴρ 187,15. Δόξα — 34,9. Ἐνανθρώπησις — 113,39 ἑξ. Ἐνανθρώπησις — καὶ Θεοῦ Λόγου 33,7-35,36. Ἐνανθρώπησις — καὶ λύτρωσις ἐκ θανάτου 201,8 ἑξ. Περὶ Πατρὸς — καὶ Ἁγ. Πνεύματος 139,12 ἑξ. 204,3 ἑξ. Περὶ Πατρὸς — καὶ Ἁγ. Πνεύματος καὶ θείας θεωρίας 63,38-65,25. Προσκύνησις — Θεοῦ 146,29.
Ὑιωνοὶ 248,39.
Ὕμνοι 169,17.
Ὕπαρξις 228,29.
Ὑπερηφάνεια 20,16. 189,30. 193, 22,30. 194,22 ἑξ.
Ὑπερήφανος 194,8 ἑξ.
Ὑπερόπται. Δαίμονες καὶ — συμβολιζόμενοι ὑπὸ κέδρων 194,1 ἑξ.
Ὑπερόρασις 18,34.
Ὑπεροψία 193,22. 194,11 ἑξ.
Ὑποκρισία 134,11-19.
Ὑπόγυον 106,20.

Ὑπομένειν 12,28. 88,29 ἑξ.
Ὑπόμνημα. — εἰς τὸν Ζαχαρίαν ὑπὸ Διδύμου Ἀλεξανδρέως 11,1 ἑξ.
Ὑφήγησις 133,12-13.
Ὑψαυχενοῦντες 194,20 ἑξ.

Φαραὼ 16,3. 106,2. 108,15. 161,15. 187,6. σελ. 196. 260,12. 269,12.
Φιάλαι. — πνευματικαὶ 275,36 ἑξ. 276,25 ἑξ.
Φιλάδελφος 53,39.
Φιλανθρωπία. — Θεοῦ 34,8. Μετάνοια καὶ — Θεοῦ 135,14 ἑξ.
Φιλέταιρος 53,39.
Φιλήδονος 128,34.
Φιλοπαθὴς 128,34-35.
Φρόνημα. Ἀποβολὴ σαρκικοῦ — 263,40-264,49.
Φρονήματα. Γνῶσις ἐκκλησιαστικῶν — 255,27.
Φύσις. — θεία 66,6.
Φωνή. — ἀποστολικὴ 175,17.
Φῶς. — αἰώνιον 253,36-254. — ἀληθινὸν 123,29 ἑξ. — Θεοῦ διὰ Σωτῆρος 183,7 ἑξ.
Φωτεινός. — Γαλάτης αἱρετικὸς 227,25,39.

Χαλιναγώγησις 275,1 ἑξ.
Χαναάν. Σπέρμα — 277,6.
Χαναναῖος. Ἔννοια μεταφορικὴ διδομένη εἰς τὸ ὄνομα — 277,3 ἑξ.
Χανανῖτις. — γῆ 200,23. 201,38. 202,6.
Χάρις 58,34. σελ. 60. 89,21. 147,27. 222,5. — καὶ εἰρήνη ὁ Σωτὴρ 21,14. Περὶ Πνεύματος — Πατρὸς οἰκτιρμῶν καὶ ἐλέους Θεοῦ 228,21-230,5. Τὸ Πνεῦμα τῆς — τὸ Ἅγ. Πνεῦμά ἐστι 229,25,29 ἑξ.
Χαρίσματα. — Ἁγ. Πνεύματος 229,32 ἑξ.
Χασελεὺ 90,37.
Χειροτονία 117,4.
Χελμέλ. — ἑρμηνευόμενον ἐπίγνωσις περιτομῆς 193,33. — ὄρος 193,31,33.
Χερουβείμ. — ἑρμηνευόμενον πληθυσμὸς γνώσεως 63,32.
Χρηστότης 34,6. Πλοῦτος — Θεοῦ 105,37.
Χοραζὶν 150,23,26.
Χοροδιδάσκαλος (ἡ) 89,37-38.
Χριστιανισμὸς 121,24. 238,20-21. Ψευδοδοξοῦντες ἐν τῷ — 209,32 ἑξ.
Χριστὸς 15,17. σελ. 16. 17,25. 22,15. 43,16. σελ. 45. 46,23. σελ. 47. 59,25. 61,22. 62,32. 64,34. 65,11. σελ. 81. 84,39. σελ. 85. 86,24. 102,38. 110,29. 123,11. 126,18. 128,10. 139,20. σελ. 147. 148,30. 149,2,8. 151,11. σελ. 159. 160,15. 175,15. 176,2. 182,8,11. 183,27,30. 187,14. 189,37. σελ. 190. 192,15. σελ. 193. 198,23. 199,38. 200,8,9. 206,37. 207,7. 219,18. 222,38. 231,30. 235,7,31. 246,1. 254,25. 256,35. 257,35. 260,13,14. 261,39. 263,15. 267,4. 271,31. — βασιλεὺς 87,18 ἑξ. 88,1 ἑξ. — ὁ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος 19,15 ἑξ. — τέλειος Θεὸς καὶ ἄνθρωπος 227,30. Αἷμα — καθάρσιον 163,22. Ἀνάπαυσις ἐν — 182,37 ἑξ. Ἀνάστασις — 272,34. Ἀπόστολοι — 222,31. Ἀποτελέσματα ἐνανθρωπήσεως — προφητευθέντα 165,22-167,34. Ἀρχιερεὺς ὁ — 81,31 ἑξ. Δουλεύειν ἐν — 197,19. Ἐκκλησία — 243,20. Ἐνανθρώπησις — 162,37 ἑξ. 227,15 ἑξ. Ἐνανθρώπησις — προφητευεῖσα — 82,21-90,33. Ἐνανθρώπησις — προφητευθεῖσα ὡς ἐλευσόμενος ὑετὸς 175,36-177,35. Θάνατος ἐνανθρωπήσαντος — 187,1 ἑξ. Θεὸς ὁ ἐνανθρωπήσας — 33,7-35,36. Θεότης — 186,29 ἑξ. Θεότης ἐνανθρωπήσαντος — προφητευθεῖσα 40,12-42,12. Ἰησοῦς — 21,12. 81,6. 82,38. 84,2. 99,27. 163,2. 165,3. 171,37. 176,4. 199,36. 231,1. 235,1. 271,32. 272,37. Ἰησοῦς — Θεὸς ἀληθινός, δυνατὸς καὶ ἀρχιερεὺς 48,27-52,39. Ἰησοῦς — καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου κλῆσις ἐξ Ἰσραὴλ καὶ ἐξ ἐθνῶν, καὶ εἰρήνη δι' Ἰησοῦ κλ. προφητευθέντα 157,34-161,21. Κλῆσις πάντων τῶν ἐθνῶν κατὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ ἐξ Ἰούδα γεννηθέντος Ἰησοῦ — 145,28-153,9. Λίθος προφητευθεὶς ὁ Θεὸς καὶ Λόγος — ὁ ἐνανθρωπήσας 58,31-60,30. Λύτρωσις διὰ — 183,19 ἑξ. Λύτρωσις ἐξ ἁμαρτιῶν διὰ — 44,3-46,24. Νύμφη — Ἐκκλησία 265,39-266,17. Ὁδὸς ἀ-

γία τῶν τοῦ — 46,25-48,27. Ὀχύρωσις εἰς δεσμὰ — 164,29 ἑξ. Πάταξις τοῦ καλοῦ ποιμένος — ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων 239,1-240,13. Περὶ ἐκκλησίας — 259,40-262,35. Προφητεῖαι περὶ ἐνανθρωπήσεως — 27,1-29,26. Σῶμα — ἡ Ἐκκλησία 157,22. Τέκνα Ἀβραὰμ οἱ εἰς — πιστεύσαντες 184,1-186,25.
Χριστοφόρος. — ὁ ἀπόστολος Παῦλος 198,20. 232,23. — ὁ Παῦλος 227,36.
Χρονισμὸς 78,40. 79.1.
Χρυσός. Ἔννοια — 79,12 ἑξ.

Ψαλμὸς 114,19. — α′ 30,5. 100,23. 135,20. 164,2. 184,34. 239,28. — β′ 60,3. — γ′ 179,39. — δ′ 125, 9. — ζ′ 66,33. 100,21. 178,39. 178,39. 197,36. — η′ 40,36. — θ′ 195,21. — ια′ 128,21. — ιδ′ 124,25. — ιη′ 131,7. — κη′ 194, 3. — λ′ 125,7. 164,5. — μα′ 269, 37. — μγ′ 199,13. — μδ′ 119,20. 166,5,37. — με′ 115,22. — μθ′ 101,27. 123,5. — ξ′ 96,21. — ξζ′ 89,32. — οα′ 186,35. — οζ′ 165, 30. — πγ′ 270,7. — ρ′ 188,34.
Ψευδοδιδάσκαλοι 197,12 ἑξ. 203,36. — Ἰσραὴλ 208,33.
Ψευδοδοξίαι 95,9. 195,25.
Ψευδομάντεις 236,16.
Ψευδοπροφῆται 13,8. 236,17,40.
Ψευδοπροφήτης σελ. 237. 238,21.
Ψευδώνυμοι. — διδασκαλίαι 32,38. — ποιμένες 200,3 ἑξ.
Ψευδώνυμος. — γνῶσις 166,2,24. 221,6.
Ψυχαὶ 55,7. — βασιλικαὶ 183,13. — εἰς ἀνθρώπινα σώματα ὡς εἰς πλοῖά εἰσι 188,12. — συμβολιζόμεναι ὑπὸ δρυῶν 195,11 ἑξ.
Ψυχὴ 218,24. — θεία 186,20. — Ἰησοῦ 39,27. — καὶ σῶμα ἀναλαβὼν ὁ Ἰησοῦς 41,39. — καὶ σῶμα Ἰησοῦ 41,39. — νύμφη Χριστοῦ 110,34 ἑξ. 115,40 ἑξ. — τελεία 168,5. — Χριστοῦ 205,1 ἑξ. Ζῆλος — 113,18 ἑξ. Ὀφθαλμὸς — 168,29. Σῶμα — καὶ πνεῦμα Χριστοῦ 227,30.

Ὠιδὸς 15,34.
Ὡμυλία 71,3.
Ὡσηὲ 86,6. 130,36. 162,26. 175,33. 203,19. 211,10. 212,17. 265,14. 277,10.

Bonnet, M. 223 ὑποσμ.

Lipsius, A. 223 ὑποσμ.

Toura. — Αἰγύπτου 11,1, ὑποσμ.

Ὑπεύθυνος διὰ τὴν ὕλην καὶ ἔκδοσιν τοῦ τόμου ὁ κ. Κίμων Γ. Παπαχριστόπουλος, Θεολόγος. Εἰς τὸν καταρτισμὸν τῶν Πινάκων μετὰ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κορινθίας κ. Παντελεήμονος, συνειργάσθη καὶ ὁ κ. Παναγιώτης Γ. Νικολόπουλος, Διδάκτωρ Φιλολογίας.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΛΛΗΝΩΝ
ΠΑΤΕΡΩΝ

ΔΩΡΗΘΕΙΣΑ
ΥΠΟ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΥΣ

(ΜΕΡΟΣ Σ')

Printed in Greece
Athens 1974

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ
ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

© Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος
Ἰασίου 1, 115 21 Ἀθήνα, τηλ. 210-7272.381, fax 210-7272.380
e-mail: apostoliki-diakonia@ath.forthnet.gr
http://www. apostoliki-diakonia.gr
Ἔκδοσις Α΄ 1974
Ἔκδοσις Β΄ 2003
K.A. 99.02.048
ISBN 960–315–502–0 set 960-315-290-0
ISSN 1106-5303

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ
ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΟΓΔΟΟΣ

ΔΙΔΥΜΟΣ Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΥΣ

(ΜΕΡΟΣ Ϛ')

Ἐπιμελείᾳ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Γ. ΜΠΟΝΗ Δ. Θ. καὶ Φ.
Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΑΘΗΝΑΙ 1974

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΔΙΔΥΜΟΣ Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΥΣ

Σελ.

ΚΕΙΜΕΝΑ.—Ὑπόμνημα εἰς τὸν προφήτην Ζαχαρίαν. (Κατὰ τὴν ἐκ τῶν παπύρων τῆς Toura ἔκδοσιν τοῦ Louis Doutreleau, Sources Chrétiennes No 83, 84 καὶ 85, Paris 1962, σσ. 190-413, 426-789, 802-1086). 11

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ 279

ΠΙΝΑΞ ΕΞΩΒΙΒΛΙΚΩΝ ΧΩΡΙΩΝ 296

ΠΙΝΑΞ ΘΕΜΑΤΩΝ, ΟΝΟΜΑΤΩΝ, ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ 297

ΔΙΔΥΜΟΣ Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΥΣ

Σημείωσις:

Εἰς τὸν πάπυρον ἕκαστος στίχος περιλαμβάνει 45 γράμματα. Ὅπου ἐλλείπουν μικρὰ τμήματα τοῦ κειμένου διατηρεῖται ἐντὸς τῆς σελίδος ὁ ἀριθμὸς τῶν γραμμάτων σημειούμενος διὰ στιγμῶν, αἵτινες καλύπτουν καὶ τὰ μεταξὺ τῶν λέξεων κενά. Ὅπου ἐλλείπουν σελίδες ὁλόκληροι διατηροῦμεν τὰς σελίδας τοῦ παπύρου εἰς τὰς διαστάσεις τοῦ κειμένου τῆς ἡμετέρας ἐκδόσεως καὶ κατὰ συνέπειαν αἱ ἐκεῖ στιγμαὶ δὲν ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰ ἐλλείποντα γράμματα.

Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τῶν χασμάτων ἡ ἀποκατάστασις τῶν Ἁγιογραφικῶν χωρίων ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ἐκδότου ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐκδόσεως τοῦ A. Ralfs.

Κατὰ τὴν παράθεσιν τοῦ κειμένου οἱ ἄνευ ἀγκυλῶν σημειούμενοι ἀριθμοὶ παραπέμπουσιν εἰς τὰς σελίδας τῆς ἐξ ἧς ἐλήφθησαν κριτικῆς ἐκδόσεως.

ΕΙΣ ΤΟΝ ⟨Ζ⟩ΑΧΑΡΙΑΝ (Toura)*

190 Ὁ προκείμενος εἰς σαφή⟨ν⟩ειαν Ζαχαρίας, τῶν Δώδεκα Προφητῶν ἐνδέκατος ⟨ὑ⟩πά⟨ρ⟩χων, ὄμμα διανοίας πεφωτισμένον ἔχων, θεοποιηθεὶς ⟨.⟩α⟨.⟩ ὑπὸ λόγου τοῦ πρὸς αὐτὸν γεγενημένου, ὀπτασίας μεγάλας εἶδεν καὶ προφητικὸν λόγον πολυτρόπως καὶ πολυειδῶς ἀπήγγειλεν, ἅπερ νοῆσαι προθυμούμενοι ἀπαρξώμεθα τῆς εἰς αὐτὸν σαφηνείας, παρακαλέσαντες «δοθῆναι λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος»[1], συντρεχόντων καὶ ὑμῶν τῇ προσευχῇ, θαρροῦντες οὕ⟨τω⟩ τεύξεσθαι τοῦ σπουδαζομένου.

Ζαχ. 1,1. Ἐν τῷ ὀγδ⟨ό⟩ῳ μηνὶ ἔτους δευτέρου ἐπὶ Δαρείου ἐγένετο λόγος Κυρίου πρὸς Ζ⟨αχ⟩αρίαν τὸν τοῦ Βαραχίου υἱὸν Ἀδδὼ τὸν προφήτην λέγων[2].

Δευτέρου ἐνιαυτοῦ ὄντος τῆς βασιλείας Δαρείου τοῦ Περσῶν βασιλέως, ἐν τῷ ὀγδόῳ μηνὶ τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς ἀρχῆς τοῦ κρ⟨α⟩τοῦντος, πρὸς τὸν προφήτην Ζαχαρίαν ὁ τοῦ **192** Κυρίου λόγος γέγονεν, διαγορεύων ὡς ὀργὴ μεγάλη ἐπ⟨ὶ⟩ τοὺς πατέρας τῶν ἐλεγχομέ⟨ν⟩ων γέγονεν, ἀγανακτοῦντ⟨ος⟩ Θεοῦ κατὰ τῶν ἐγκαλουμ⟨ένω⟩ν.

Καλεῖτα⟨ι⟩ δὲ ⟨πρ⟩ὸς ὃν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ γέγονεν Ζαχαρ⟨ίας⟩ Ἑ⟨βρ⟩α⟨ί⟩ων φωνῇ, ⟨Ἑ⟩λλήνων δὲ μνήμῃ Θεοῦ ἑρμην⟨ευό⟩μεν⟨ο⟩ς. Πῶς γὰρ οὐ μνήμῃ Θεοῦ τυγχάνει ὁ μὴ αλ⟨.....⟩α τοῦ Θ⟨εοῦ⟩ ε⟨...⟩ε..οις ἔχων; Τ⟨ῆ⟩ς δ' αὐτῆς κατ.....οτητ⟨ο⟩ς κ⟨αὶ ὁ Β⟩αραχίας ἐστ⟨ὶ⟩ν καὶ αὐτ..τη.....ς ⟨μ⟩νήμης ἐπώνυ⟨μος⟩ ὢν πατὴρ τοῦ Ζαχαρίου ..τον ⟨..⟩.. Ἀδδώ.

Ἦλθεν εἰς ἡμᾶς παράδοσις τότε μνημονεύεσθαι τοὺς τοκέας τῶν προφητῶν ὅταν καὶ αὐτοὶ θεραπευταὶ τοῦ Θεοῦ τυγχάνωσιν. Δείκνυται δὲ μάλιστα ὡς ὁ προκείμενος προφήτης καὶ οἱ τούτου πατέρες ἐκ τοῦ ἱερατικοῦ γένους ὄντες καὶ ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου·

Κατὰ τὴν παροῦσαν ἔκδοσιν τοῦ Ὑπομνήματος εἰς τὸν Ζαχαρίαν ἐπηνέχθησαν ὡρισμέναι βελτιώσεις. Διετηρήθησαν ἰδιομορφίαι τινὲς τῆς παραδόσεως τοῦ κειμένου ἀναγόμεναι ἰδίᾳ εἰς φωνητικὰ φαινόμενα ἐπιχωριάζοντα εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἀνακαλύψεως τῶν παπύρων.

Συμπληρωματικαὶ ἐνδείξεις: ⟨ ⟩ = Προσθετέον εἰς τὸν πάπυρον, [ ] = Ἀφαιρετέον ἐκ τοῦ παπύρου.

* Ἐκ τοῦ ἐν Toura τῆς Αἰγύπτου ἀνακαλυφθέντος ἐν ἔτει 1941, παπύρου τοῦ περιέχοντος τὸ πεντάτομον Ὑπόμνημα εἰς τὸν Ζαχαρίαν τοῦ Διδύμου κατὰ τὴν ἔκδοσιν Louis Doutreleau, Sources Chrétiennes No 83, 84 καὶ 85, Paris 1962, σσ. 190-413, 426-789, 802-1086.

1. Πρβλ. Ἐφ. 6,19. 2. Ζαχ. 1,1.

ὁ γὰρ πατὴρ τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου Ζαχαρίας[1] καὶ Βαραχίας[2] ὁ τούτου γονεὺς προσηγορεύοντο. Ὡς ἐπίπαν γὰρ οἱ ὕστεροι ὁμόφυλοι τῶν προλαβόντων, μάλιστα ὅταν ἅγιοι ὦσιν, τὰς κλήσεις ἔχουσιν.

Μνῆμαι δὲ γίνονται ἐν ταῖς προγραφαῖς τῶν προφητειῶν τῶν προγόνων τῶν εἰς τὸ προφητεύειν κληθέντων ὑπὸ Θεοῦ καὶ χρόνου τῆς προφητείας αὐτῶν. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ πατρίδος ὑπὲρ ἀσφαλείας, ὅπως μὴ ἀπάτη γένηται ἐξ ὁμωνυμίας ἢ ψευδωνυμίας.

Γίνεται λόγος Θεοῦ πρός τινα ὅταν μετάσχῃ αὐτοῦ, ὡς γίνεται ἀρετὴ καὶ ἐπιστήμη ἐν σπουδαίῳ ἀνδρὶ καὶ ἐπιστήμονι. Τί δὲ ὑπηχεῖ καὶ διαγορεύει ὁ Θεοῦ λόγος τῷ κατὰ προφητικὸν λόγον πεποιωμένῳ, ἐκ τῶν ἑξῆς ἔσται σαφές.

194 Ζαχ. 1, 2-3. Τάδε, φησίν, λέγει Κύριος παντοκράτωρ· ὠργίσθη Κύριος ἐπὶ τοὺς πατέρας ὑμῶν ὀργὴν μεγάλην[3].

Ὀργὴ μεγάλη γίνεται ἐπὶ τοὺς μεγάλα ἁμαρτάνοντας καὶ ἀσεβοῦντας· δι⟨δό⟩ντος γὰρ τοῦ Θεοῦ κριτοῦ «ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ»[4] καὶ κατὰ τὴν πρᾶξιν τῷ παραβαίνοντι τοὺς θείους νόμους, οὐχ ἡ αὐτὴ πᾶσιν ἀπειλεῖται κόλασις, ἀλλὰ σύμμετρος καὶ ⟨ἀ⟩ναλογοῦσα τοῖς ἡμαρτημένοις. Πνεῖ δὲ πολλῆς ἀγαθότητος ἡ ἀπειλή· εἰ γὰρ ἀμυντικῶς ὁ Θεὸς ἐκόλαζεν τοὺς ὑποβεβλημένους τῷ τοῦτο παθεῖν, οὐ προαπήγ⟨γ⟩ελλεν, ἀλλ' ἀμελητὶ τὴν τιμωρίαν ἐπῆγεν.

Προστάττεται ὁ κάτοχος τοῦ θείου λόγου εἰς μετάνοιαν προτρέψασθαι τοὺς ἁλωκότας, φάσκων· «Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· ἐπιστράφητε πρός με»[5], τὰς ἐντολάς μου φυλάσσοντες καὶ τὴν ἀλήθειάν μου ἐπιγιγνώσκοντες· οὕτω γὰρ εὑρήσετέ με ἐπιστραφέντα πρὸς ὑμᾶς. Ἐγὼ μὲν γὰρ ἄτρεπτος καὶ ἀναλλοίωτος ὤν, ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ὑπάρχων, δοκῶ ἀποστρέφεσθαι ὑμᾶς καὶ μακρύνεσθαι ὑμῶν ὅταν ὑμεῖς τοῦθ' ὑπομένητε. Λέγει γοῦν πρὸς τοὺς ἐλεγχομένους ὡς πρὸς ἕνα πάντας· «Ὅτι σὺ ἐπίγνωσιν ἀπώσω καὶ ἐγὼ ἀπώσομαί σε τοῦ ἱερατεύειν μοι· ἐπελάθου νόμου Θεοῦ σου, καὶ ἐγὼ ἐπιλήσομαι **196** τέκνων σου»[6]. Καὶ ἐπὶ αἰσθητῶν δέ τινων φαίνεται τὸ τοιοῦτον· τῆς γὰρ γῆς ἐπὶ τῆς ἑαυτῆς ἕδρας ἀκινήτου μὲν οὔσης, οἱ ἐξαναχωροῦντες αὐτῆς διὰ πλοίων, αὐτοὶ μακρυνόμενοι αὐτῆς αἴσθησιν λαμβάνουσιν ὡς μακρυνομένης.

Τὸ μέγεθος τῆς ἀγαθότητος παριστὰς ὁ ταῦτα λέγων λέγει οἷα παντοκράτωρ αὐτὰ ποιήσειν· οἰκτίρμονος γὰρ καὶ σφόδρα ἀγαθότητα ἔχοντος τὸ εἰς ἐπιστροφὴν καὶ συνεγγισμὸν καλεῖν τοὺς μακρύνοντας ἑαυτοὺς ἀπὸ Θεοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς, ἵνα σχῶσιν αἰώνιον σωτηρίαν ἐγγίσαντες αὐτῷ καὶ σχόντες ἐγγὺς αὐτόν, κατὰ τὸ γεγραμμένον· «Ἐγγίσατε τῷ Κυρίῳ καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν»[7].

---

1. Πρβλ. Λουκ. 1,5. 2. Πρβλ. Ματθ. 23,35. 3. Ζαχ. 1,3,2. 4. Ρωμ. 2,6. 5. Ζαχ. 1,3. 6. Ὡσ. 4,6. 7. Ἰακ. 4,7.

Σχέσει δὲ καὶ διαθέσει, ἀλλ' οὐ τόπῳ γίνονται αἱ λεγόμεναι ἐξαναχωρήσεις καὶ ἐγγύτητες.

Ἐπιστρέφοντες πρὸς ἐμέ, κἀγὼ πρὸς ὑμᾶς. Οὐ γίνεσθε καθὼς οἱ γεννήσαντες ὑμᾶς κατὰ κακίαν, οἷς προφῆται ἐνεκάλεσαν ἔμπροσθεν τοῦ ἐνεστῶτος χρόνου, ἵνα μὴ τὰ αὐτὰ ἐκείνοις πάθητε. Τί δὲ ἐνεκάλεσαν αὐτοῖς, ἢ ἐπιστραφῆναι ἀπὸ φαύλων ἐπιτηδευμάτων καὶ πονηρῶν ὁδῶν; Μὴ ἀκούσαντες δὲ μηδὲ προσχόντες, ἀπώλοντο ἅμα τοῖς ἀπατήσασιν ψευδοπροφήταις, ὡς μηκέτ' εἶναι μηδὲ τοὺς φέναχας μηδὲ τοὺς συναρπαγέντας τῇ γοητείᾳ αὐτῶν[1]. Ἐπεὶ οὖν οὔτε οἱ προφῆται οὔθ' οἱ ἀπατηθέντες εἰσίν, ὑμεῖς οἷς τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον προφέρω τὰς θείας ὁδοὺς βαδίζετε καὶ μὴ τὰς πονηρὰς μεταδιώκοντες. Θεῖα γὰρ καὶ ἐπωφελῆ ἐπιτηδεύματα ἀπαγγέλλεται ⟨ὑ⟩μῖ⟨ν⟩ ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πνεύματι — τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ Ἅγιον — ὑπὸ τῶν ἐχόντων αὐτὸ δούλων μου τῶν προφητῶν· οὗτοι γὰρ τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας ἔχοντες καὶ **198** ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ λέγειν παρεσκευασμένοι, ὠφελοῦσιν τοὺς προσέχοντας αὐτοῖς, ὧν πεῖραν ἔσχον οἱ ἐγκαλούμενοι πατέρες ὑμῶν· ἐπειδὴ οὐκ ἤκουσαν οὐδὲ προσέσχον αὐτοῖς, δι' αὐτῶν τῶν ἔργων ἀπεκρίθησαν· καθὼς παρατέταχται Κύριος τοῦ ποιῆσαι, οὕτως γενήσεται αὐτοῖς, καίτοι τοῦ Θεοῦ διεγείραντος εἰς μετάνοιαν, ἵνα μὴ πάθωσιν τὰ ἀπειληθέντα.

Ζαχ. 1, 7. Τετράδι καὶ εἰκάδι ἐν τῷ δωδεκάτῳ μηνί, —οὗτός ἐστιν ὁ μὴν Σαβάτ— ἐν τῷ δευτέρῳ ἔτει ἐπὶ Δαρείου, ἐγένετο λόγος Κυρίου πρὸς Ζαχαρίαν τὸν τοῦ Βαραχίου υἱὸν Ἀδδὼ τὸν προφήτην λέγων[2].

Πάντα τὰ ὑπὸ Θεοῦ γιγνόμενα καὶ δωρούμενα τάξιν καὶ ἁρμονίαν τὴν κατὰ ἀναλογίαν ἔχει «ποιοῦντος μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα»[3], «κανόνι καὶ ἀριθμῷ πάντα διατάττοντος»[4]. Ἀμέλει γοῦν καὶ ὁ προκείμενος τοῦ προφήτου λόγος κατ' ἐπιστημονικὴν θεωρίαν γινόμενος ὁρατὸς μᾶλλον ἢ ἀκουστ⟨ὸ⟩ς ὑπάρχει, ὅθεν κατὰ ἀριθμὸν πολὺ τὸ βέβαιον ἔχοντα τέταχται ἐν τετράδι καὶ εἰκάδι τοῦ δωδεκάτου μηνὸς καθ' Ἑβρ⟨αί⟩ους.

Ἔστιν ὁ κδ' ἀριθμὸς δυνάμει λς'· τοῦτον γὰρ ἀπαρτίζει τὰ μέρη τοῦ κδ' οὕτως· ἥμισυ ιβ', τρίτον η', τέταρτ⟨ο⟩ν ς', ἕκτον δ', ὄγδοον γ', δωδέκατον β', εἰκοστοτέρτατον ⟨α'⟩. Ὁ γεννηθεὶς ἀπὸ τοῦ κδ' κατὰ σύνθεσιν τῶν μερῶν αὐτοῦ τετράγωνός ἐστιν· ἑξάκι⟨ς⟩ γὰρ ἕξ. Οὐδὲν δὲ οὕτω βέβαιον τῶν σχημάτων **200** ἐστὶν ὡς τὸ τ⟨ε⟩τράγωνον. Ἔχει δ' ἐξαίρετον ὁ προκείμενος ὅτι ἑκάστη πλευρὰ αὐτοῦ κατὰ τέλειον ἀριθμόν, τὸν ἕξ, συνέστηκεν. Ὡσαύτως τῷ κδ', καὶ ὁ ιβ' συντεθεὶς ἐκ τῶν μερῶν ἑαυτοῦ τετράγωνον ἀπογεννᾷ· ἥμισυ ἕξ,

1. Πρβλ. Ζαχ. 13,2. 2. Ζαχ. 1,7. 3. Ἰὼβ 5,9. 4. Πρβλ. Σ. Σολ. 11,20.

γ′ δ′, δ′ γ′, ς′ β′, ιβ′ α′, ὁμοῦ τὰ μέρη ταῦτα συντεθέντα τὸν δεκαὲξ ἀποπληροῖ, ὄντα καὶ αὐτὸν τετράγωνον· τετράκι⟨ς⟩ τέσσερα. Ἔχει δὲ οὗτος κατὰ τὰς ἰδίας πλευρὰς ἑξαίρετον· ἡ γὰρ τετρὰς δυνάμει δεκάς ἐστιν οὕτως· α′ β′ γ′ δ′.

Ζαχ. 1,8. Ἐώρακα τὴν νύκτα καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἐπιβεβηκὼς ἐφ' ἵππον πυρρόν, καὶ οὗτος εἱστήκει ἀνὰ μέσον τῶν δύο ὀρέων τῶν κατασκίων, καὶ ὀπίσω αὐτοῦ ἵπποι πυρροὶ καὶ ψαροὶ καὶ ποικίλοι καὶ λευκοί[1].

Τοῦ λόγου Κυρίου γενομένου πρὸς Ζαχαρίαν νυκτός, ὤφθη αὐτῷ ἀνὴρ ἐπιβεβηκὼς ἵππον πυρρόν, ἑστὼς ἀνὰ μέσον τῶν δύο ὀρέων τῶν κατασκίων.

Ἔστιν δὲ ὁ ἀνὴρ ὁ ἐπιβεβηκὼς τὸν πυρρὸν ἵππον ὁ ἐνανθρωπήσας Σωτήρ. Ἵππος δὲ πυρρὸς ὃ περίκειταί ἐστιν σῶμα· πυρρὰ γάρ ἐστιν κατὰ φύσιν ἡ ἀνθρωπίνη σάρξ, διὰ τὸ ἐπιπολάζειν αὐτῇ αἷμα.

202 Ποῦ δὲ εἶδεν ἑστῶτα τὸν ἄνδρα καὶ ἀνὰ μέσον τίνων καὶ πότε ὁ θεοληπτούμενος ἐπιστατέον.

Εἶδεν τοιγαροῦν αὐτὸν «ἀνὰ μέσον τῶν ὀρέων τῶν κατασκίων». Τυγχάνουσι δὲ ταῦτα αἱ δύο Διαθῆκαι, καρποφόρα κ⟨αὶ⟩ κατάσκια ὄντα διὰ πυκνότητα νοημάτων καὶ τὸ ἀμφιλαφὲς τῶν περὶ τῆς θεολογίας καὶ ἐνανθρωπήσεως λέξεων. Καὶ ἐπεὶ ἀσάφειαν ἔχει πολλὴν ἕκαστον τῶν ἐν ταῖς δύο Διαθήκαις μετ' αἰνιγμοῦ καὶ βαθύτητος ἀπηγγελμένων, ἐν νυκτὶ εἶδεν τὴν ἐπίβασιν τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὸν ἵππον, παραπλησίως τῷ λεχθέντι περὶ αὐτοῦ· «Ἔθετο σκ⟨ότ⟩ος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ»[2]· καὶ ἐν τούτῳ γὰρ τῷ ῥητῷ τὸ ἐξ ἀσαφείας ἀπόκρυφον σημαίνεται, ὥ⟨σ⟩περ καὶ ἐν τῷ· «Ἄβυσσος ὡς ἱμάτιον ⟨τὸ⟩ περιβόλαιον αὐτοῦ»[3].

Πρὸς τῷ ἰδεῖν τὸν ἡρμηνευμένον ἄνδρα ἐπιβεβηκότα τῷ πυρρῷ ἵππῳ, καὶ τοὺς ὀπίσω αὐτοῦ ἐρχομένους ἵππους πάνυ θεολογικῶς τεθέαται. Ὀπίσω δ' αὐτοῦ ἔρχονται οἱ ἑπόμενοι αὐτῷ· Καὶ Μωϋσῆς γοῦν, ὁ μέγας ἱεροφάντης, οὔπω τέως τὸ πρόσωπον αὐτοῦ γνωστῶς ἰδεῖν δυνάμενος, τέθειται ἰδεῖν τὰ ὀπίσω αὐτοῦ[4], τοῦτ' ἔστιν τὰ μετ' αὐτόν, οὐχ ἕτερα ὄντα τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ. Ἀμέλει γοῦν δειχθέντων αὐτῷ τῶν μετὰ τὸν Θεόν, ἃ ὀπίσω αὐτοῦ καλεῖται, Κοσμοποιΐαν ἀνέγραψεν, ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ· «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν»[5].

Διάφορος δὲ χροιὰ τῶν ὀπίσω τοῦ φανέντος ἵππων ἀναγέγραπται, ἐπείπερ οἱ μὲν αὐτῶν ἄνθρωποι, οἱ δὲ θεῖα «πνεύματα τυγχάνουσιν, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν

---

1. Ζαχ. 1,8. 2. Ψαλ. 17,12. 3. Ψαλ. 103,6. 4. Πρβλ. Ἐξ. 33,23. 5. Γεν. 1,1.

σωτηρίαν»[1]. Ὅσοι γὰρ ἀνθρώπινα τοῦ ἐπιδημή204σαντος καὶ γενα-
μένου σαρκὸς Λόγου παραδεδώκασιν, πυρροί εἰσιν, μάλιστα ὅτι καὶ
αὐτός, οὗ ὀπίσω ὑπάρχουσιν, «ἐρύθημα ἱματίων ἐκ Βοσὸρ»[2] φέρει,
ὡς λεχθῆναι πρὸς αὐτὸν πρὸς τῶν θεασαμένων· «Διὰ τί τὰ ἱμάτιά σου
ἐρυθρά;»[3] ἱμάτια αὐτοῦ λέγοντες ἣν περίκειται σάρκα καὶ τὸ παρε-
σπαρμένον αὐτῇ αἷμα. Ἐντελέστερον σεσαφήνισται ταῦτα ἐν τοῖς
ὑπομνήμασιν Ἡσαΐου τοῦ προφήτου.

Μετὰ τοὺς πυρροὺς ἵππους ὀπίσω τοῦ ὑμνουμένου, ποικί-
λοι καὶ ψαροὶ καὶ λευκοὶ ὤφθησαν ἵπποι. Καὶ τάχα μὲν ποικίλοι
καὶ ψαροὶ τυγχάνουσιν οἱ πολυτρόπως ἄγοντες τὴν διδασκαλίαν περὶ
τῶν αἰσθητῶν καὶ νοητῶν, ἅπερ «ὁρατὰ καὶ ἀόρατα»[4] εἶναί φασιν οἱ
θεῖοι λόγοι, λευκῶν ὑπαρχόντων ἵππων τῶν τὰ θεολογικὰ χωρὶς πά-
σης ὕλης ἀπαγγελλόντων.

Ῥητέον κατὰ διάνοιαν ἄλλην ποικίλους καὶ ψαροὺς εἶναι τοὺς
ἁρμοζομένους ἐν τῷ διδάσκειν πρὸς τὴν ποικίλην ἕξιν τῶν παι-
δευομένων. Ἦ οὐ ποικίλος ἵππος ἦν Παῦλος, ὁπαδὸς ὢν τοῦ ἐν αὐτῷ
λαλοῦντος Χριστοῦ, ὅτε τοῖς Ἰουδαίοις Ἰουδαῖος ἐγίνετο ἵνα κερδή-
ση τούτους, καὶ τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος, ἵνα ἀποστήση αὐτοὺς τῆς
τῶν ἀνόμων προαιρέσεως, καὶ τοῖς ὑπὸ νόμον ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα καὶ
αὐτοὺς κερδάνῃ, πείθων ὑπερβαίνειν «τὸν τῆς σκιᾶς νόμον»[5]; Μετὰ
τὸ ταῦτα γοῦν εἰπεῖν λέγει· «Τοῖς πᾶσιν γέγονα πάντα, ἵνα πάντας
σώσω»[6].

206 Οὐ μόνοι δὲ οἱ μετὰ τὴν ἐπιδημίαν ἀλλὰ καὶ οἱ πρὸ αὐ-
τῆς εἶχον τὸ ποικίλον τοῦτο, μετέχοντες «τῆς πολυποικίλου σοφίας
τοῦ Θεοῦ»[7], ἀφ' ὧν ἀρκεῖ δύο μνημονεῦσαι, ἵνα μὴ μακρὸς ὁ λόγος
γένηται, δυνατοῦ ὄντος καὶ ἐπὶ τοὺς ἄλλους τῇ νοήσει μεταβῆναι.

Ἡσαΐας ὁ θείας ὁράσεις θεόθεν λαβὼν πάνθ' ὁμοῦ τὰ εἴδη
τῶν ὠφελούντων λόγων εἶχεν. Ἦμὲν γὰρ προφήτης καὶ ὁρῶν τὰ ἐσό-
μενα ὀφθαλμῷ προφητικῷ, ἔφασκεν· «Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ
ἕξει, καὶ τέξεται υἱόν»[8]. Ἦδὲ νομοθέτης προσέταττεν καὶ ἀπηγόρευεν
φάσκων· «Παύσασθε ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν, μάθετε καλὸν ποιεῖν»[9].
Ἀλλὰ καὶ ἱστορίας ἀνέγραφεν περὶ τοῦ Σενναχηρείμ βασιλέως τῶν
Ἀσσυρίων καὶ Ἐζεχίου τοῦ κρατοῦντος τῶν Ἑβραίων. Πρὸς τούτοις
καὶ ᾠδός, ὅπου μὲν λέγων· «Ἄσω δὴ τῷ ἠγαπημένῳ ᾆσμα τοῦ ἀγα-
πητοῦ τῷ ἀμπελῶνί μου»[10], ὅπου δέ· «Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ᾄσονται τὸ
ᾆσμα τοῦτο καινόν· Ἰδοὺ πόλις ὀχυρά, καὶ σωτήριον ἡμῶν»[11].

Ὡσαύτως ὁ Δαυὶδ ὡς μελῳδὸς ἔφασκεν· «Ὁ Θεός, ᾠδὴν
καινὴν ᾄσωμέν σοι»[12]· ὡς νομοθέτης· «Ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ καὶ
ποίησον ἀγαθόν»[13]· ὡς προθεσπίζων τὰ μέλλοντα ἐβόα· «Ὀφθήσεται

---

1. Ἑβρ. 1,14. 2. Ἡσ. 63,1. 3. Πρβλ. Ἡσ. 63,2. 4. Κολ. 1,16. 5. Πρβλ. Α' Κορ. 9,20. 6. Α' Κορ. 9,22. 7. Πρβλ. Ἐφ. 3,10. 8. Ἡσ. 7,14. 9. Ἡσ. 1,16-17. 10. Ἡσ. 5,1. 11. Ἡσ. 26,1. 12. Ψαλ. 143,9. 13. Ψαλ. 33,15.

ὁ Θεὸς τῶν θεῶν ἐν Σιών»[1]. Οὐ παρῆκεν δὲ οὐδὲ τὸ ἱστορικὸν διήγημα, πολλὰ τῶν αἰσθητῶς γεναμένων ὑπὲρ τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ κατὰ τῶν Αἰγυπτίων καὶ τοῦ Φαραὼ διεξεληλυθὼς ἐν πλείοσιν ψαλμοῖς.

Τί δὲ οἱ ὀπίσω τοῦ ἀνδρὸς τοῦ ἐπιβεβηκότος ἐπὶ ἵππον πυρρὸν οἱ πνευματικοὶ ἵπποι εἰργάσαντο, ἐν ταῖς ἑξῆς λέξεσιν τοῦ ἐκκειμένου προφήτο⟨υ⟩ ἴδωμεν.

208 Ζαχ. 1,9. Καὶ εἶπα· Τί οὗτοι, Κύριε; καὶ εἶπεν πρός με ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν ἐμοί· Ἐγὼ δείξω σοι τί ἐστιν ταῦτα[2].

Φησὶν αὐτὸς ὁ προφήτης τῷ ἀγγέλῳ τῷ ἐν αὐτῷ λαλοῦντι· «Τί οὗτοι, Κύριε;». Ἄγγελος δὲ ὁ ἐν αὐτῷ λαλῶν ἤτοι ὁ ἐφεστὼς τῇ προφητείᾳ ἄγγελός ἐστιν, ἢ κατὰ ἄλλην ἐπίνοιαν αὐτὸς ὁ Σωτήρ, περὶ οὗ ὁ προφήτης φησίν· «Καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος»[3]. Λαλεῖ δὲ ἐν τῷ ἀκροατῇ ὁ διδάσκαλος ὅτε μετέχεται ὑπ' αὐτοῦ ἢ κατὰ διάθεσίν ἐστιν ἐν αὐτῷ. Μαρτύριον τοῦ προτέρου τό· «Ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός»[4], καὶ ἔτι· «Τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ»[5]. Ταύτῃ τῇ νοήσει καὶ ὁ ὑμνῳδὸς ἔφη· «Ἀκούσομαι τί λαλήσει ἐν ἐμοὶ Κύριος ὁ Θεός»[6], καὶ ὁ Ἀμβακούμ· «Ἀποσκοπεύσω τοῦ ἰδεῖν τί λαλήσει Κύριος ἐν ἐμοί»[7]. Τοῦ δ' ὑστέρου· «Ἱερεῖς, λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Ἰερουσαλήμ»[8], οὐ παντὸς διδασκάλου εἰς τὴν καρδίαν λαλοῦντος τῶν ἀκροωμένων, ἀλλὰ τοῦ διατιθέντος τὴν διάνοιαν τῶν μανθανόντων κατὰ νόησιν καὶ ποιότητα τῶν μαθημάτων. Εἰσὶ γὰρ αὐτὸ τοῦτο μόνον ποιοῦντες, βομβοῦντες τὴν ἀκοήν, οὐκ ὠφελοῦντες τὴν διάνοιαν τῶν παιδευομένων· καὶ ὁ μὲν ἔν τινι λαλῶν καὶ λαλεῖ αὐτῷ, οὐ παντὸς τοῦ κρούοντος τὴν ἀκοὴν ἐν τῇ καρδίᾳ λαλοῦντος.

210 Ζαχ. 1,10. Καὶ ἀπεκρίθη ὁ ἀνὴρ ὁ ἑφεστηκὼς ἀνὰ μέσον τῶν ὀρέων καὶ εἶπεν πρός με· Οὗτοί εἰσιν οὓς ἐξαπέσταλκεν Κύριος τοῦ περιοδεῦσαι τὴν γῆν[9].

Ζητήσειεν ἄν τις τί δήποτε, ἑωρακότος τοῦ προφήτου τοὺς ἐρχομένους ἵππους πυρρούς, ποικίλους, ψαρούς, λευκούς, ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν αὐτῷ ὑπισχνεῖται δείξειν αὐτῷ τὰ ὀφθέντα. Μήποτ' οὖν, ἐπεί ἐστιν περὶ τῶν αὐτῶν διττὴ θέα, εἰσαγωγικωτέρα καὶ ὑπεραναβεβηκυῖα, τῷ ἐγνωκότι τὴν εἰσαγωγικὴν δεῖξιν, τὴν τελειοτέραν ὑπισχνεῖται ὁ θεῖος παιδευτής, τοῦ τὴν ἀποκάλυψιν ἐσχηκότος τέλειον ἔρωτα δεξαμένου.

Ὁ ἀνὴρ ὁ ἑστὼς ἀνὰ μέσον τῶν εἰρημένων ὀρέων δύο ἀπεκρίνατο· «Οὗτοί εἰσιν οὓς ἐξαπέστειλεν Κύριος περιοδεῦσαι τὴν γῆν»[10].

---

1. Ψαλ. 83,8. 2. Ζαχ. 1,9. 3. Ἡσ. 9,5. 4. Γαλ. 2,20. 5. Β' Κορ. 13,3. 6. Ψαλ. 84,9. 7. Ἀββ. 2,1. 8. Ἡσ. 40,2. 9. Ζαχ. 1,10. 10. Ἔνθ' ἀν.

Κατὰ δευτέραν θεωρίαν κατάσκια ὄρη δύο ὁ ἀπὸ Ἑβραίων καὶ ἐθνῶν λαὸς τυγχάνουσιν, ὧν ἐν μέσῳ ὁ ἤδη ἡρμηνευμένος ἀνὴρ μυσταγωγεῖ τὸν προφήτην τίνες εἰσὶν οἱ ἀπεσταλμένοι περιοδεῦσαι τὴν γῆν. Διδάσκαλοι δέ εἰσιν ἄριστοι ἐξ ἀνθρώπων καὶ ἀγγέλων ὡς ἔναγχος εἴρηται. Οὐ μάτην δὲ πρόσκειται τὸ ἀπεστάλθαι αὐτοὺς τοῦ περιοδεῦσαι τὴν γῆν ὑπὸ τοῦ Κυρίου, οὐ πάντων τῶν διδάσκειν ἐπαγγελλομένων ἢ περιοδευόντων ὑπὸ Κυρίου ἀποσταλέντων. «Περιοδεύων γοῦν τὴν γῆν»[1] ὁ διάβολος, **212** ὡς αὐτὸς ἔφη, ἐπὶ τῷ ἐξετάσασθαι τὸν Ἰὼβ καὶ τοὺς ἄλλους Θεοῦ ἀθλητάς, ἰδίᾳ κακίστῃ προαιρέσει τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ' οὐκ ἐγχειρισθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

Τί δέ φασιν οἱ ἀποσταλέντες τεθεάσθαι ἐν τῷ περιοδεῦσαι, ἢ ὅτι πᾶσα ἡ γῆ κατοικεῖται καὶ ἡσυχάζει, ὡς ἡ ἐξῆς παρίστησιν λέξις οὕτως ἔχουσα.

Ζαχ. 1, 11. Καὶ ἀπεκρίθησαν τῷ ἀγγέλῳ Κυρίου τῷ ἑφεστῶτι ἀνὰ μέσον τῶν ὀρέων, καὶ εἶπαν· Περιωδεύκαμεν πᾶσαν τὴν γῆν καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ γῆ κατοικεῖται καὶ ἡσυχάζει[2].

Ἐπεὶ μὴ πᾶς ἄγγελος τοῦ Κυρίου ἐστίν, οὐκέτ' αὐτοῦ τυγχανόντων τῶν ἀπολιπόντων τὸ οὐράνιον οἰκητήριον[3], εἰκότως τῷ ἀγγέλῳ Κυρίου ἀποκρίνονται οἱ περιοδεύοντες ὡς πᾶσα ἡ γῆ κατοικεῖται καὶ ἡσυχάζει. Ὅτι δὲ οἱ ἀποστάται, κἂν ἁπλῶς ἄγγελοι καλῶνται, ἀλλ' οὐ τοῦ Κυρίου χρηματίζουσι, ἔτι σαφῶς ἐκ τῶν Γραφῶν δηλοῦται, ὅπου μέν· «Ὁ Θεὸς ἀγγέλων ἁμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο»[4], οὐ γὰρ εἶπεν αὐτοῦ· ὅπου δὲ ὑπὸ τοῦ ἐν Χριστῷ λαλοῦντος Ἀποστόλου εἴρηται· «Ἀγγέλους κρινοῦμεν»[5].

Τί βούλεται τὸ κατοικεῖσθαι πᾶσαν τὴν γῆν καὶ ἡσυχάζειν θεωρητέον. Τῆς λογικῆς ψυχῆς αὐτοκινήτου καὶ ἀεικινήτου **214** ὑπαρχούσης, ὅταν εὖ καὶ μακαρίως κινῆται, ἠρεμεῖ καὶ ἡσυχάζει ἀπὸ τῆς ἀτάκτου κλονήσεως, ταύτην δὲ τὴν εὐστάθειαν καρποῦται ἀπὸ θείας εὐλαβείας. Γέγραπται γάρ· «Γῆ ἐφοβήθη καὶ ἡσύχασεν ἐν τῷ ἀναστῆναι ε⟨ἰ⟩ς κρίσιν τὸν Θεόν»[6], καί· «Ἡσυχάζει ἀπὸ παντὸς κακοῦ ὁ κατασκηνῶν ἐπὶ ἐλπίδι»[7], κατὰ τὴν θεόπνευστον τῶν Παροιμιῶν γραφήν. Ταύτῃ τῇ νοήσει, πρὸς τὸν ἀλάστορα Κάϊν κινηθέντα ὡς οὐ δεῖ ὁ Θεός φησιν· «Ἥμαρτες, ἡσύχασον»[8], μόνον οὐχὶ λέγων· Ἁμαρτάνων ἀτάκτως κλόνῃ, ἀλλὰ τέλος ἐπίθες τῇ ἀτάκτῳ ὁρμῇ· τότε γὰρ ἐπαινετῶς, ἡσυχάσεις «ἐκκλίνας ἀπὸ τοῦ κακοῦ καὶ τὸ ἀγαθὸν ποιήσας»[9].

---

1. Πρβλ. Ἰὼβ 1,7. 2. Ζαχ. 1,11. 3. Ἰούδα 6. 4. Β' Πέτρ. 2,4. 5. Α' Κορ. 6,3. 6. Ψαλ. 75,9. 7. Πρβλ. Παρμ. 1,33. 8. Γεν. 4,7. 9. Ψαλ. 33,15.

Τῷ οὕτως ἡσυχάζοντι ἕπεται τὸ κατ⟨ο⟩ικεῖν. Ὅτι δὲ τοῦθ' οὕτως ἔχει, ἡ εἰσαγομένη ἐν Παροιμίαις πόρνη γυνή, ἥτις ποτέ ἐστιν αὕτη, «ἐν οἴκῳ οὐκ ἔχει ἡσυχάζοντας τοὺς πόδας»[1], ἔξω αὐτοὺς ῥεμβομένους ἔχουσα, τριοδῖτις καὶ σοβὰς οὖσα, τῆς ἀστῆς καὶ εὐγενίδος ἐν οἴκῳ κατοικούσης, φυλαττούσης τὰ πρὸς τὸν νυμφίον γαμικὰ δίκαια, ἧ εὐθὺς ἕπεται τὸ τεκνογονεῖν. Εἴρηται γὰρ ἐν Ψαλμοῖς περὶ τοῦ νυμφίου τοῦ Θεοῦ Λόγου· «Ὃς κατοικίζει ἐν οἴκῳ στεῖράν ποτε οὖσαν, ἵνα γένηται μήτηρ γνησίων τέκνων εὐφραινομένη»[2].

Ζαχ. 1,12. Καὶ ἀπεκρίθη ὁ ἄγγελος Κυρίου καὶ εἶπεν· Κύριε παντοκράτωρ, ἕως τίνος οὐ μὴ ἐλεήσῃς τὴν Ἰερουσαλὴμ καὶ τὰς πόλεις Ἰούδα, ἃς ὑπερεῖδες τοῦτο ἑβδομηκοστὸν ἔτος;[3]

216 Θεασάμενος προγνωστικῶς ὁ ἄγγελος Κυρίου παντοκράτορος πᾶσαν τὴν γῆν κατοικοῦσαν καὶ ἡσυχάζουσαν, πάντων τῶν ἐθνῶν πιστευσάντων τῷ ἐπιδημήσαντι Κυρίῳ, ἄξιοῖ τὸν παμβασιλέα γνῶσιν παρασχεῖν ἕως τίνος καὶ πότε ἡ Ἰερουσαλὴμ καὶ αἱ ὑπὸ ταύτην πόλεις τῆς Ἰουδαίας ἐλεηθήσονται, ἑβδομηκοστοῦ ἔτους ἤδη ἐνεστῶτος τῆς αἰχμαλωσίας δι' ἣν παρεωρᾶσθαι ἐδόκουν.

Καὶ ἐπεὶ πολλάκις ἡ Ἰερουσαλὴμ πολυτρόπως ἡρμήνευται, καθ' ἑκάστην ἑρμηνείαν λημφθεῖεν ἂν καὶ αἱ τῆς Ἰουδαίας πόλεις. Ἐὰν οὖν ἡ Ἰερουσαλὴμ ἡ τελεία καὶ πεφωτισμένη ψυχὴ λαμβάνοιτο εἰρηνικῶς καὶ εὐσταθῶς πάντα θεωροῦσα — μεταλαμβάνεται γὰρ εἰς τὸ «ὅρασις εἰρήνης» — πόλεις τῆς Ἰουδαίας εἰσὶν αἱ ὑποδεέστεραι ψυχαὶ τῷ ἔτι προκόπτειν. Ἐὰν δὲ τὴν Ἐκκλησίαν σημαίνῃ τὸ ὄνομα τῆς Ἰερουσαλήμ, τὴν «παρισταμένην τῷ Χριστῷ ἁγίαν οὖσαν»[4], πόλεις τῆς ⟨Ἰο⟩υδαίας ἑρμηνευθεῖεν αἱ μὴ τηλικαῦται γινόμεναι ψ⟨υχ⟩αί. Τὴν τοιαύτην διαφορὰν φανεροῖ ὁ Ἀπόστολος ἐπισ⟨τέ⟩λλων Κορινθίοις, εὐλογῶν «τὴν Ἐκκλησίαν σὺν πᾶσιν τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα Κυρίου»[5], ὡς τὴν μὲν Ἐκκλησίαν εἶναι Ἰερουσαλὴμ ἀλληγορικῶς, πόλεις δὲ τῆς Ἰουδαίας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα Κυρίου.

Κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἑρμηνείας παροῥᾶταί ποτε ἡ Ἰερουσαλὴμ καὶ αἱ ὑποτελεῖς αὐτῇ πόλεις τὸ αὐτὸ τῇ μητροπόλει πάσχουσιν, ἵνα ἐκ τῆς ὑπεροράσεως αἴσθησιν λαβοῦσαι, διαναστήσωσιν ἑαυτάς, ὡ⟨ς μ⟩ηκέτι πάσχειν τὰ τῆς αἰχμαλωσίας, «ἑβδομηκοστοῦ ἔτ⟨ου⟩ς ἐνεστηκότος». Οὐ γὰρ ἔτι ἐπίπονος ἐργασία ἔσται, σα⟨β⟩βατικοῦ ἐνιαυτοῦ πληρωθέντος· ὁ γὰρ **218** ἑβδομήκοντα ἀ⟨ριθ⟩μός, ἐκ δεκάδων ἑπτὰ συνεστηκώς, τελείαν ἀνάπαυσιν ἐπιφέρει, παρέχοντος αὐτὴν τοῦ ἐληλυθότος «κηρῦξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν»[6], ἀνατείλαντος ἐκ τοῦ Ἰούδα.

---

1. Πρβλ. Παρμ. 7,10-12. 2. Ψαλ. 112,9. 3. Ζαχ. 1,12. 4. Ἐφ. 5,27. 5. Α' Κορ. 1,2. 6. Λουκ. 4,18. Ἡσ. 61,1-2.

Περὶ γὰρ τοῦ Σωτῆρος ἀπαγγέλλεται τό· «Βασιλεύς ⟨μο⟩υ Ἰούδα»[1], καὶ πρὸς αὐτὸν ἐπ' εὐλογίαις λέγεται· «Ἰούδα, σ⟨ὲ α⟩ἰνέσαισαν οἱ ἀδελφοί σου, αἱ χεῖρές σου ἐπὶ νώτου τῶν ἐχθρῶν σου, καὶ προσκυνήσουσίν σοι πάντες οἱ υἱοὶ τοῦ πατρός σου»[2]. Τούτων τῶν θείων λόγων ἀπαγγελλομένων ἥτις ἐστὶν διορατικὴ ψυχή, Ἱερουσαλὴμ προσαγορευομένη, ἀλλὰ καὶ ἐξομολογούμεναι, πόλεις τῆς Ἰουδαίας οὖσαι —Ἰούδας γὰρ «ἐξομολογούμενος» ἡρμήνευται — μαθέτωσαν ὑπὸ Ἰησοῦ «ὅτι πραΰς ἐστιν καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, ἵν' εὕρωσιν ἀνάπαυσιν»[3] ψυχαῖς καθαραῖς προσήκουσαν, τοῦ ἑβδομηκοστοῦ ἔτους πληρωθέντος ἐκ τῆς τοῦ ἡλίου τῆς δικαιο⟨σ⟩ύνης[4] κυκλικῆς κινήσεως, περιπολοῦντος τὰς καθαρὰς κ⟨αὶ⟩ διαυγεῖς διανοίας.

Ζαχ. 1, 13. Καὶ ἀπεκρίθη Κύριος παντοκρ⟨ά⟩τωρ τῷ ἀγγέλῳ τῷ λαλοῦντι ἐν ἐμοὶ ῥήματα καλὰ καὶ λόγ⟨ο⟩υς παρακλητικούς[5].

Πρὸς τὸν εἰρηκότα ἄγγελον· «Ἕως τίνος οὐ μὴ ἐλεήσῃς τὴν Ἱεσουσαλὴμ καὶ τὰς πόλεις Ἰούδα;»[6] ἀπεκρίθη ὁ παντο220κράτωρ Κύριος ῥήματα καλὰ περὶ τοῦ ἐλεηθήσεσθαι τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὰς ὑπ' αὐτὴν πόλεις καὶ λόγους παρακλητικοὺς πολλὴν παραμυθίαν ἐμφαίνοντας καὶ ἐπιφέροντας. Πῶς γὰρ οὐ παρακαλοῦσιν καὶ ἀνακτῶνται τοὺς ἐπιστρέφοντας ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας, ὥστ' εἰπεῖν εὐχαριστικῶς· «Ἐ⟨ν⟩ τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν Σιών, ἐγενήθημεν ὡ⟨ς⟩ παρακεκλημένοι, ἐγενήθημεν εὐφραινόμενοι»[7]; Ἀποκριθείη κ⟨αὶ⟩ ἡμῖν Κύριος ὁ παντοκράτωρ διὰ τοῦ ἀγγέλου τῆς μεγάλης ⟨βο⟩υλῆς[8] αὐτοῦ καλὰ ῥήματα, ἵνα παντὸς ἐπαινετοῦ τυχόντ⟨ες⟩ τελείως παρακληθῶμεν ὑπὸ τῶν τελείων αὐτοῦ λόγων εἰσ⟨αγό⟩μενοι εἰς ἐλευθέραν καὶ μακαρίαν διαγωγήν.

Ζαχ. 1, 14-15. Καὶ εἶπεν πρός με ὁ ἄγγελος λαλῶν ἐν ἐμοί· Ἀνάκραγε λέγων· Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ἐζήλωκα τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν Σιὼν ζῆλον μέγαν, κ⟨αὶ ὀ⟩ργὴν μεγάλην ἐγὼ ὀργίζομαι ἐπὶ τὰ ἔθνη τὰ συνεπιτι⟨θέ⟩μενα, ἀνθ' ὧν ἐγὼ μὲν ὠργίσθην ὀλίγα, αὐτοὶ δὲ συνεπέθ⟨ε⟩ντο εἰς κακά[9].

Ἐξ ἰδίου προσώπου προφήτης φησὶν πρόσταξιν αὐτῷ δεδόσθαι ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου Κυρίου παντοκράτορος, ὅπως ἐπιτεταμένως βοήσῃ· «Τάδε λέγει Κύριος· Ἐζήλωσα τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν Σιὼν ζῆλον μέγαν, μεγάλην ὀργὴν ἐπιφέρων τοῖς ἔθνεσι»[10] τοῖς καταπο-

1. Ψαλ. 59,9. 107,9. 2. Γεν. 49,8. 3. Ματθ. 11,29. 4. Μαλ. 3,18. 5. Ζαχ. 1,13. 6. Ζαχ. 1,12. 7. Ψαλ. 125,1,3. 8. Πρβλ. Ἡσ. 9,5. 9. Ζαχ. 1,14-15. 10. Ἔνθ' ἀν.

νοῦσιν, ἐπείπερ τοῦ κηδεμόνος ὀλίγα καὶ βραχέα παιδεύσεως καὶ ἐπιστροφῆς ἕνεκα ἐπαγαγόντος, ἀγρίως καὶ ὠμοτάτως αὐτοὶ συνεπέθεντο. Δέον φοβηθῆναι ὁρῶντας 222 τοὺς Θεῷ ἀνήκοντας ἐγκαταλειπομένους ἐπὶ τῷ μαστιχθῆναι ἐφ' οἷς ἔδρασαν κακῶς καὶ εὐλαβηθῆναι μὴ τὰ αὐτὰ πάθωσιν, ἀλλὰ συνεπέθεντο εἰς κακά, βρενθυόμενοι καὶ ἐπικερτομοῦντες ἐπιχαιρεκάκῳ προαιρέσει, κονδυλίζοντες, πατοῦντες τοὺς παραδοθέντας.

Πρὸς τοὺς οὕτω ἀπανθρώπως καὶ θηριωδῶς προσενεχθέντας τοῖς παραδοθεῖσιν αὐτοῖς μέμφεται Θεὸς λέγων ἐν Ἡσαΐᾳ τῷ προφήτῃ· «Ἐγὼ ἔδωκα αὐτοὺς εἰς τὰς χεῖράς σου, σὺ δὲ οὐκ ἐποίησας αὐτοῖς ἔλεος· τοῦ πρεσβυτέρου ἐβάρυνας τὸν ζυγὸν καὶ εἶπας· Ἔσομαι εἰς τὸν αἰῶνα ἄρχουσα»[1]. Ὅθεν ὀργισθέντος σοι ἐμοῦ ἐξαίφνης ἥξει ἐπὶ σὲ ἃ ἠπείλησας διαθεῖναι οὓς ἐγὼ παρέδωκα οὐκ εἰς ἀπώλειαν, ἀλλ' ἵνα αἰσθηθέντες τῆς κατ' αὐτῶν ἐσομένης ἀπειλῆς, ἐπιστρέψωσιν πρὸς ἐμὲ τὸν κηδεμόνα.

Τίνα δὲ ἦν ἃ ἐκόμπασεν ἀπὸ ὑπερηφανίας καὶ θρασύτητος; «Ἐγώ εἰμι, φησίν, καὶ οὐκ ἔστι μετ' ἐμὲ ἔτι. Οὐ καθιῶ χήρα οὐδὲ γνώσομαι ὀρφαν[ε]ίαν»[2]. Ταῦθ' ὑπερηφάνως καὶ ὠμῶς λελακυῖα, ἐξαίφνης Θεοῦ κρίσει ἀπροστασίαστος ὤφθη, οὐκ ἐπικουρουμένη ἔτι ὑπὸ πατρὸς καὶ ἀνδρός.

Ταῦτα κατὰ νοῦν λαβόντες οἱ ἀρχὴν ἐγκεχειρισμένοι μὴ κατεξανιστάσθωσαν ὠμῶς ἐπιτιθέμενοι καθ' ὧν ἔσχον ὑποχειρίων ψήφῳ τῆς προνοίας δι' ἃς οἶδεν αὐτὴ αἰτίας.

Τί δ' ἐστὶν ὃ βούλεται Κύριος παντοκράτωρ διὰ τοῦ εἰπεῖν· «Ἐζήλωσα τὴν Σιὼν καὶ τὴν Ἰερουσαλὴμ ζῆλον μέγαν»[3]; Ἦν μὲν γὰρ νύμφη καὶ σύνοικος τῷ Θεῷ Λόγῳ ἡ πνευματικῶς Σιὼν καὶ Ἰερουσαλὴμ προσαγορευομένη, ἥντινα πρὸς ὀλίγον καταλέλοιπεν λύσασαν τὰ πρὸς τὸν ἄνδρα γαμικὰ 224 δίκαια, ὡς εἰπεῖν αὐτὸν τὸν συνοικοῦντα αὐτῇ· «Ὡς ἀθετεῖ γυνὴ εἰς τὸν συνόντα αὐτῇ, οὕτως ἠθέτησεν εἰς ἐμὲ ὁ οἶκος Ἰσραήλ, λέγει Κύριος»[4].

Οὕτως παροραθείσης τῆς ποτε εὐγενῶς καὶ σεμνῶς θαλαμευομένης πολλοὶ τῶν βλάπτειν ἐπιχειρούντων κακώσει αὐτὴν ὑπέβαλον, ἀτιμάζοντες, εἰς ἀσχημοσύνην ἄγοντες οἷά τινα ἀπροστασίαστον ἄνδρα οὐκ ἔχουσαν. Ἐφ' οἷς οἰκτον λαβὼν ὁ τῇ φύσει ἵλεως, ἤρξατο πάλιν ζηλοῦν αὐτήν. Τούτου γὰρ γενομένου, οὐκέτι χώραν ἔχουσιν οἱ περιυβρίζειν βουλόμενοι, τοῦ ζηλοῦντος ἀνδρὸς φυγαδεύοντος ἀπὸ τῆς γαμετῆς τοὺς ἐπὶ βλάβῃ αὐτῆς ἐπιβαίνοντας· ⟨π⟩άλιν φροντίζων γνησίως καὶ μετ' ἔρωτος συνοικῶν, ὡς καὶ πρότερον ὅπου οὔπω ἐγκαταλέλειπτο.

Ὅτι δ' ἔρρωται ἡ νόησις αὕτη καὶ ἐκ τοῦ προφήτου Ἰεζεκιὴλ ἔστιν μαθεῖν· ὀργισθεὶς γοῦν ὁ Θεὸς τῇ ἑβραϊκῇ πληθύϊ· «Οὐ

---

1. Ἡσ. 47,6-7. 2. Ἡσ. 47,8. 3. Ζαχ. 1,14. 4. Ἰερ. 3,20.

φείσομαι ἐπὶ σοὶ ἔτι, εἶπεν, οὐδὲ ζηλώσω ἐπὶ σοί»[1]. Προανεφώνει δὲ ταῦτα διεγείρων, ἵνα μὴ ὑποπέσῃ ταῖς ἀπειλαῖς, φυλάττουσα ἄχραντα τὰ τῆς συνοικήσεως δίκαια.

Σιὼν καὶ Ἱερουσαλὴμ καλεῖ τὴν ζηλουμένην ὅπως μηκέτι καταπονῆται ὑπὸ τῶν συνεπιτιθεμένων αὐτῇ εἰς κακά, διὰ προσούσας ἀρετάς. Σιὼν μὲν γὰρ ἑρμηνεύεται σκοπευτήριον ἐντολὴ πεποιημένη, Ἱερουσαλὴμ δὲ ὅρασις εἰρήνης· Σιὼν κατ' ἀναγωγὴν καλεῖται ἡ μὴ τὰ πρόσκαιρα ἀλλὰ τὰ αἰώνια σκοποῦσα τῷ ποιεῖν τὰς δοθείσας ἐντολάς. Ἕπεται δὲ τῇ τοιαύτῃ καταστάσει τὸ ἀσύγχυτον καὶ ἀτάραχον τῶν κατορθουμένων. Ὁρᾶται δὲ ἡ εἰρήνη ἡ περὶ ἧς ὁ Ἰησοῦς· «Εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν»[2]. Δέδοται δὲ αὕτη μετὰ θείας «χάριτος ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς καὶ **226** Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ»[3], ὡς παιδεύει Παῦλος. Ἀμφότερα δὲ ταῦτα, ἡ εἰρήνη καὶ ἡ χάρις φημί, ὁ Σωτήρ ἐστιν. Εἴρηται γὰρ περὶ αὐτοῦ· «Αὐτός ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν»[4]. Καὶ πάλιν ὁ ἐξ αὐτῆς καὶ δι' αὐτῆς κατορθῶν λέγει· «Οὐκ ἐγὼ» τάδε τινὰ τὰ ἀνδραγαθήματα κατώρθωσα, «ἀλλ' ἡ χάρις σὺν ἐμοί»[5]. Ταύτην τὴν χάριν καὶ εἰρήνην Θεοῦ Πατρὸς παρέχοντος, καὶ Ἰησοῦς ὑφίστησιν αὐτάς, ἐπιδοὺς ἑαυτὸν μετέχεσθαι τοῖς ἐγνωκόσιν αὐτὸν ὄντα χάριν καὶ εἰρήνην.

Γενοίμεθα καὶ ἡμεῖς προαιρέσει ἀγαθῇ τοιοῦτοι, ἵνα μὴ ἐγκαταλείπωμεν, οἷα ἀθετήσασα γυνὴ τὸν συνόντα, ζηλωτοὶ ποθητοὶ αὐτῷ τυγχάνοντες.

Ζαχ. 1,16. Διὰ τοῦτο τάδε λέγει Κύριος· Ἐπιστρέψω ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ ἐν οἰκτιρμῷ καὶ ὁ οἶκός μου ἀνοικοδομηθήσεται ἐν αὐτῇ, λέγει Κύριος παντοκράτωρ, καὶ μέτρον ἐκταθήσεται ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ ἔτι[6].

Ἐπεὶ οὐδὲν ὡς ἔτυχεν γίνεται ὑπὸ τοῦ προνοουμένου τῶν ὅλων, διὰ τοῦτο προτάττονται πολλάκις τῶν γινομένων αἰτιολογικοὶ σύνδεσμοι, τοῦ Θεοῦ λέγοντος πρὸς τοὺς ὑποκειμένους τῇ διοικήσει· ἀνθ' ὧν τάδε εἴπατε ἢ πεποιήκατε, τάδε ἐπαχθήσεται ὑμῖν. Αὐτίκα γοῦν καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ ῥητῷ φέρεται ἡ οὕτως ἔχουσα λέξις· «Διὰ τοῦτο τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ»[7]. Τί δ' ἐστὶ τοῦτο ἢ τὸ «ζηλῶσαί με τὴν Σιὼν καὶ τὴν Ἱεσουσαλὴμ ζῆλον μέγαν»; Ἐπείπερ «ὀργισθέντος ἐμο⟨ῦ⟩ μικρά, συνεπέθεντο εἰς κακὰ»[8] οἱ ἐχθροὶ τῶν ζηλωθέντων, **228** «ἐ⟨π⟩ιστρέψω ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐν οἰκτιρμῷ»[9], οἰκτείρων αὐτὴν οἷα προ⟨σ⟩τάτης καὶ γνήσιος ἐπίκουρος, «Πατὴρ» γὰρ αὐτὸ τοῦτο «τῶν οἰκτιρμῶν»[10] ὑπάρχων.

Τίς δ' ὁ τρόπος τοῦ οἰκτείρεσθαι τὴν Ἱερουσαλὴμ παραχρῆ-

---

1. Πρβλ. Ἰεζ. 16,42. 2. Ἰω. 14,27. 3. Ρωμ. 1,7. 4. Ἐφ. 2,14. 5. Α' Κορ. 15,10. 6. Ζαχ. 1,16. 7. Ἔνθ' ἀν. 8. Ζαχ. 1,14-15. 9. Ζαχ. 1,16. 10. Β' Κορ. 1,3.

μα ἀπαγγέλλεται· «Ἀνοικοδομηθήσεται γὰρ ὁ οἶκός μου ἐν αὐτῇ»[1] καὶ ἐν μέσῳ αὐτῆς, ἵν' ἐνοικῶν καὶ ἐμπεριπατῶν ἐν τοῖς πολίταις αὐτῆς, τελείως οἰκτείρω αὐτήν, οὐκέτι ἐρημοῦσθαι ἢ διαρπάζεσθαι αὐτὴν ἐπιτρέπων, ζηλωτὴν καὶ ἀξιομνημόνευτον αὐτὴν ἀποδεικνύς, μέτρου πάλιν ἐκτεινομένου ἐπ' αὐτὴν ὡς καὶ πρότερον ὅτε εὐθηνίαν καὶ καρποφορίαν εἶχεν. Τῆς γὰρ ἐρήμου καὶ ἠμελημένης χώρας οὐ γεωμετρουμένης, ἡ οἰκτειρομένη λοιπὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γῆ μετρεῖται οἷα χώρα καρποφόρος. Μετρεῖται δὲ ἡ πόλις διαστελλομένη εἰς λαύρας καὶ πλατείας, τεμένη τε καὶ γυμνάσια.

Τί δὲ τὸ ἐπιβαλλόμενον ἐπ' αὐτῆς μέτρον ἐν τοῖς ἑξῆς δηλωθήσεται, ἀγγέλου ἐπιφαινομένου κατέχοντος σχοινίον γεωμετρικόν.

Ὁ οἶκος δ' ὁ οἰκοδομούμενος ἐν μέσῳ τῆς οἰκτειρομένης Ἱερουσαλὴμ ἡ τοῦ ζῶντος Θεοῦ Ἐκκλησία ἐστίν, ἐν ᾗ ἀναστρέφειν προσήκει τὸν Θεοῦ θεραπευτὴν κατὰ νόμον ἱερώμενον. Τοῦτο προσφωνεῖ Τιμοθέῳ ὁ ἐν Χριστῷ λαλῶν Ἀπόστολος, γράφων οὕτως· «Ἐὰν βραδύνω ἵν' εἰδῇς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος, στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας»[2].

Κατὰ νόησιν ἄλλην, ἀν⟨ο⟩ικοδομούμενος οἶκος ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ ὁ τεχθεὶς ἐκ τῆς Μαρίας Ἰησοῦς ἐστιν, οἰκοδομηθεὶς ὑπὸ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ παροιμιῶδες θέσπισμα οὕτως ἔχον· «Ἡ σοφία ᾠκοδόμησεν ἑαυτῇ οἶκον»[3], περὶ οὗ 230 εἶπεν ἡ οἰκοδομήσασα σοφία τοῖς ἀντιπαρατεταγμένοις· «Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν»· τοῦτο δέ, φησίν, «ἔλεγεν περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ»[4], ὡς ὁ Εὐαγγελιστὴς ἔγραψεν.

Πρὸς τοῖς εἰρημένοις, ⟨κ⟩αὶ ἕκαστος τῶν πιστῶν οἶκός ἐστιν ἐγειρόμενος ἵν' ᾖ ναὸς Θεοῦ. «Οὐκ οἴδατε γάρ, φησίν, ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ο⟨ἰ⟩κεῖ ἐν ὑμῖν;»[5]. Καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ τοῦτο φανερῶς λέγει· «Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσει, κἀγὼ ἀγαπήσω αὐτόν, καὶ ἐλευσόμεθα καὶ ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ μου καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα»[6]. Ναὸς δὲ καὶ οἶκος καὶ μονὴ

(Ἐνταῦθα ἔχομεν χάσμα δέκα περίπου γραμμῶν)

Ζαχ. 1,17. ⟨Καὶ εἶπεν πρός με ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν ἐμοί· Ἀνάκραγε λέγων· Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ἔτι διαχυθήσονται πόλεις ἐν ἀγαθοῖς, καὶ ἐλεήσει Κύριος ἔτι τὴν Σιὼν καὶ αἱρετιεῖ τὴν Ἱερουσαλήμ[7].⟩

⟨.....⟩νης, το⟨..⟩ γὰρ διαχεον ⟨.....

1. Ζαχ. 1,16. 2. Α' Τιμ. 3,15. 3. Παρμ. 9,1. 4. Ἰω. 2,19,21. 5. Α' Κορ. 3,16. 6. Ἰω. 14,23. 7. Ζαχ. 1,17.

.... δα⟩ψίλεια ἐπω..ωλων καὶ βελτιούντων ⟨.....
....⟩ο, ὅταν ἔτι ὡς καὶ πρότερον ἐλεήσῃ Κ⟨ύριος τὴν Σιὼν .....
εὐεργ⟩ετῶν αὐτήν. Καὶ προσέτι αἱρετιεῖ τὴν Ἱερουσαλὴ⟨μ .....
.....⟩ ἐχομενος διὰ τὸ πεπληρῶσθαι ἀξιαγα⟨.....
.....⟩ ἅπερ ὄψεσθαι εὐλογίας τρόπῳ εἴρητα⟨ι..... «Καὶ ἴδοις
τὰ 232 ἀγαθὰ⟩ Ἰερουσαλήμ»[1]. Περὶ τούτων κἀκεῖνο ἐκλημπτέον·
⟨«Ἐὰν θέλητε καὶ εἰσακούσητέ⟩ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε»[2]·
καὶ ⟨τό· «Ἔσῃ πεποιθὼς ἐπὶ Κύριον, καὶ ἀναβιβ⟩άσει σε ἐπὶ τὰ ἀγα-
θὰ τῆς γῆς»[3], περὶ ὧν ὁ σ⟨οφός, ᾧ «τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφι⟩α τῆς σο-
φίας» ἐδηλώθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ[4], φησ⟨ίν· «Πιστεύω τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγ⟩αθὰ
Κυρίου ἐν [τῇ] γῇ ζώντων»[5]. Κυρίως καὶ ⟨..... ὁ⟩
ἅγιος ἰδεῖν ἐν γῇ ζώντων καὶ ψωμίζει ⟨..... ἀναβι-
β⟩ασθεὶς ἐπὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς, ὑπαρχ⟨.....⟩εκ-
τος ἢ τὰ σωματικὰ λεγόμενα ἀγαθά, ἀλλ⟨.....κα⟩τὰ
τὸν ἔσω ἄνθρωπον, ταῦτα δ' εἰσὶν αἱ ἀρετα⟨ὶ .....
.⟩α ταῦτα τελούμενα ἔργα, εἰσάγοντα ε⟨.....⟩α.
Οὐ γὰρ προσεκτέον τοῖς φάσκουσιν ⟨.....⟩ν σω-
ματικῶς, τὸ ἀκροδρύων ἐμφορη⟨.....⟩ματι-
κῶς, οὐδ' αὖ τὸ πλουτεῖν καὶ παρα⟨.....⟩

(Ἐνταῦθα ἔχομεν χάσμα δέκα περίπου γραμμῶν)

⟨.....⟩αυτα.

234 Ζαχ. 2, 1-2. ⟨Καὶ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ εἶδ⟩ον καὶ ἰδοὺ τέσσερα κέρατ⟨α⟩. Κ⟨αὶ εἶπα πρὸς τὸν ἄγγελον τὸν λ⟩αλοῦντα ἐν ἐμοί· Τί ἐστιν ταῦτα, Κύριε;[6]

⟨.....⟩ου ὀφθαλμῶν ταῦτα λέγει ἀλλὰ τῶν ⟨.....⟩ων πεφωτισμένων, τούτους γὰρ εἰς ὕψ⟨ος ..... θε⟩ωρίᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γινομένων .....⟩ Θεὸν σοφῶν καθαρῶν ἀσκόπων ὀφθαλ⟨..... .....⟩ οὗτος πρὸς τὸν Θεόν φησιν ὡς περιο⟨..... .....⟩σειν τοῦ Θεοῦ καθ' ὃ δημιουργεῖ καὶ προν⟨οεῖ, ...⟩ν καὶ αἰσθητῶν θεωρίαν· «Πρὸς σὲ ἦρ⟨α τοὺς ὀφθαλμούς μου τὸν⟩ κατοικοῦντα ἐν τῷ οὐρανῷ»[7]. Καὶ ὁ Σωτήρ· ⟨«Ἰδοὺ λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τ⟩οὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν καὶ θεάσασθε ⟨τὰς χώρας, ὅτι λευκαί εἰ⟩σιν πρὸς θερισμὸν ἤδη»[8]. ⟨..⟩ παρα- πλη⟨σίως .....⟩ς «εἶπεν ὁ ἅγιος», φησίν, τὸν ⟨.... ..... «ἀναβλέψατ⟩ε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν καὶ ἴδετε· ⟨Τίς κατέ-

---

1. Ψαλ. 127,5. 2. Ἡσ. 1,19. 3. Ἡσ. 58,14. 4. Πρβλ. Ψαλ. 50,8. 5. Ψαλ. 26,13. 6. Ζαχ. 2,1-2. 7. Ψαλ. 122,1. 8. Ἰω. 4,35.

δειξεν πάντα ταῦτ)α; Ὁ ἐξάγων κατ' ἀριθμὸν τὸν κόσμον ⟨αὐτοῦ»[1] .....)πω καὶ ὁ εἰς ἐξέτασιν προκείμενος προφ⟨ήτης .....)τος, ἄρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ⟨..... .....) τοῦ ἀληθινοῦ φωτός, τεθέαται ⟨..... ..)πεῦσιν προσηγίοχεν γνῶναι θέλων τίνα ποτ' εἰσίν. Κέρατα δ' εἰσὶν αἱ ἐπικείμεναι βασιλεῖαι τέτταρες τοῖς πολίταις τῆς Σιὼν καὶ Ἱερουσαλήμ. Οὐκ ἄλλαι ὑπάρχουσιν τῶν πολεμίων ἐκείνων περὶ ὧν ὁ Ἀπόστολος καὶ οἱ λοιποὶ π... φασίν· «Οὐκ ἔστιν **236** ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας καὶ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου καὶ τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας»[2]. Συμφώνως τῷ πλήθει τῶν πρὸς ἃς ἡ πάλη τοῖς ἁγίοις πονηρῶν δυνάμεων, καὶ ὁ ὑμνῳδός πού φησιν πρὸς τὸν κατεξανιστάμενον τῶν πολεμίων· «Ἐπ' ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβήσῃ, καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ δράκοντα»[3]. Καὶ ἐπεὶ ἕκαστον τῶν εἰρημένων πονηρῶν τυραννικῶς ἐπαίρεται, παρανόμως βασιλεύειν αὐτό φησιν[4].

Ταῦτα τὰ μετ' αἰνιγμοῦ ἐπαγγελθέντα κέρατα εἶδεν ὁ προφήτης ἄρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ τῆς διανοίας, ἵν' ἐκ τοῦ τεθεωρηκέναι τὴν παρασκευὴν καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν ἐνδύσηται τὴν Θεοῦ ἀκαταμάχητον πανοπλίαν[5]. Τίνες δ' εἰσὶν οἱ ὀξύνοντες τὰ προκείμενα κέρατα τέκτονες, ἐκ τῶν ἑξῆς ἔστι μαθεῖν οὕτως ἐχόντων.

Ζαχ. 2, 2. Καὶ εἶπεν πρός με· Ταῦτα τὰ κέρατα τὰ διασκορπίσαντα τὸν Ἰούδαν καὶ τὸν Ἰσραὴλ κατέαξαν[6].

Ὁ ἀποκρινόμενος ἄγγελος δεικνὺς τῷ προφήτῃ τὰ σαφηνισθέντα τέσσαρα κέρατα, τὸ ἔργον καὶ τὴν χρείαν δι' ἣν ἐπήχθησαν δεικνὺς τῷ φωτιζομένῳ φησὶν δι' οὐδὲν ἕτερον ἐπῆχθαι τὰ κέρατα ἢ ἕνεκα τοῦ σκορπίσαι ἀπὸ τῆς πόλεως τῆς ἁγίας τὸν Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδα, ἵνα σκεδασθέντες ⟨εἰς⟩ αἰχμαλωσίαν, ὁμοῦ ἑνότητος καὶ συμφωνίας ἐκτὸς γένωνται.

238 Εἴρηται πρότερον ὡς ἐξομολογούμενος Ἰούδας· ὁ δὲ νῷ Θεὸν ὁρῶν Ἰσραὴλ καλεῖται.

Ζαχ. 2, 3-4. Καὶ ἔδειξέν μοι Κύριος τέσσαρας τέκτονας. Καὶ εἶπα· Τί οὗτοι ἔρχονται ποιῆσαι; Καὶ εἶπεν πρός με· Ταῦτα τὰ κέρατα τὰ διασκορπίσαντα τὸν Ἰούδαν καὶ τὸν Ἰσραὴλ κατέαξαν, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἦρεν κεφαλήν· καὶ εἰσῆλθον οὗτοι τοῦ ὀξῦναι αὐτὰ εἰς χεῖρας αὐτῶν τὰ τέσσαρα κέ-

---

1. Ἡσ. 40,26. 2. Ἐφ. 6,12. 3. Ψαλ. 90,13. 4. Πρβλ. Ψαλ. 85,14. 5. Πρβλ. Ἐφ. 6,11. 6. Ζαχ. 2,2.

ρατα, τὰ ἔθνη τὰ ἐπαιρόμενα κέρας ἐπὶ τὴν γῆν Κυρίου τοῦ διασκορπίσαι αὐτήν[1].

Εὐθυμοποιῶν τὸν θεασάμενον τὸ πλῆθος τῶν πολεμίων τὸ ἐρχόμενον, ἰσαρίθμους τοῖς ἀντιπάλοις τοὺς ἐπὶ βοήθειαν καλουμένους δείκνυσιν αὐτῷ, τέκτονας ἐπαινετῶς τυγχάνοντας· οὐ πάντες γὰρ τεκταίνοντες τὰ κατάλληλα αὐτοῖς ἔργα ἐπαινετοί, ἀλλὰ καὶ ψεκτοί εἰσίν τινες, οὓς δ⟨ι⟩αστέλλον ἀπ' ἀλλήλων τὸ παροιμιῶδες θέσπισμά φησιν· «Ἐλεημοσύνην καὶ πίστιν τεκταίνουσιν ἀγαθοί· οὐκ ἐπίστανται ἔλεον καὶ πίστιν τέκτονες κακῶν»[2]. Τὸ κάκιστον τοῦτο τῶν τεκτόνων ἐργαστήριον οὐχ ἕτερον τῶν τεσσάρων κεράτων ἐστίν, δραστήριον ὂν πάσης ἀπιστίας καὶ ὠμότητος. Οὓς δείκνυσιν Θεὸς ἐρχομένους τέκτονας ἐλεημοσύνης καὶ πίστεώς εἰσι τεχνῖται, δι' ἐλεημοσύνης τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν πρὸς τοὺς πέλας ἐκτελοῦντες, ἀγαπῶντες ὡς ἑαυτοὺς τοὺς πλησίον, πίστιν τεκταίνοντες δι' εὐσεβοῦς καὶ ἐπιστημονικῆς θεωρίας.

240 Τούτους οὐκ ἄλλος ἄγει καὶ δείκνυσιν τῷ ἄραντι τοὺς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοὺς ἢ ὁ ἐπ' εὐεργεσίᾳ καλῶν Θεὸς τοὺς δυναμένους βοηθεῖν τοῖς καταπονουμένοις.

Ἑωρακὼς τοὺς δειχθέντας αὐτῷ καὶ ἐρχομένους ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἐρωτᾷ τὸν δείξαντα τί ποιήσουσιν ἐληλυθότες, καὶ ἀποκρίνεται αὐτῷ Θεὸς ὡς ἔρχονται ὀξῦναι τὰ ἐπαιρόμενα ἐπὶ τὴν γῆν τοῦ Θεοῦ ἔθνη τέσσαρα[3] ἐπὶ τῷ παραλαβεῖν τοὺς παραδιδομένους εἰς αἰχμαλωσίαν, ἵνα διασκορπίσωσιν τὸν Ἰούδα καὶ κατεάξωσιν τὸν Ἰσραήλ, ὡς μηδένα τῶν κακουμένων ἆραι κεφαλὴν ἀντιβλέψαι καὶ ἀντιδοξῆσαι δυνάμενον τοῖς ἐπικειμένοις ἐχθροῖς. Ἀσθένειαν δὲ πλείονα παρίστησιν ὁ λόγος τῶν κεράτων, ὅτι καὶ μετὰ τὸ ὀξυνθῆναι οὐχ οἷά τε γέγονεν κατασπάσαι τοὺς παραδοθέντας αὐτοῖς παρόντων τῶν τεκτόνων τῶν ὀξυνόντων αὐτά.

Φανεροῖ ὁ λόγος ὡς κατάγνυται ὁ σκορπιζόμενος, συντριβὴν ὑφιστάμενος παραπλησίαν ᾗ ὑπέμεινεν ὁ ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ καταβὰς περιτυχὼν λῃσταῖς πνευματικοῖς[4] ὥσθ' ἡμιθανῆ[ν] αὐτὸν ὑπ' αὐτῶν γενέσθαι, μάλιστα ὅτε ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν ἐσθῆτα ἣν εἶχεν θείαν ἐν τῇ ἱερᾷ πόλει διάγων ὅπλοις ἰσοδυναμοῦσαν· περὶ αὐτῆς γράφει ὁ Ἀπόστολος τοῖς εἰς τὸ πολεμεῖν διεγειρομένοις· «Ἐνδύσασθε ὅπλα φωτός»[5].

Φέρεται ἐν ἀντιγράφοις ἀντὶ τοῦ «τὸν Ἰσραὴλ κατέαξαν»[6], τὸν Ἰσραὴλ κατῆξαν, δεικνυμένου καὶ διὰ ταύτης τῆς λέξεως ὡς ὁ ἁμαρτάνων ὑψόθεν κάτω φέρεται. Πολλαὶ δ' εἰσὶν γραφαὶ τοῦτο παριστᾶσαι, οἷαί εἰσιν καί· «Πῶς ἐξέπεσεν ὁ ἑωσφόρος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ὁ πρωὶ ἀνατέλλων;»[7] καί· «Εἰσελεύσονται εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς»[8]. Καὶ ἕτεραι μυρίαι λέ⟨ξ⟩εις εἰσὶν φανεροῦσαι ὅτι ὁ σπουδαῖος ἀναβαίνει

---

1. Ζαχ. 2,3-4. 2. Παρμ. 14,22. 3. Ζαχ. 2,4. 4. Πρβλ. Λουκ. 10,30. 5. Ρωμ. 13,12. 6. Ζαχ. 2,4. 7. Ἡσ. 14,12. 8. Ψαλ. 62,10.

καὶ μετεωρίζεται, κάτω δὲ **242** χωρεῖ ὁ φιλήδονος καὶ ὑλικὴν προαίρεσιν ἔχων, ὡς γενέσθαι «σάρκινον, πεπραμένον ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν»[1].

Ἀνέγνων ἐξήγησίν τινος ἐκλαβόντος τέσσαρας τέκτονας εἶναι τοὺς τέσσαρας εὐαγγελιστάς. Πότερον δ' οὕτως ἔχει οἱ ἐντυχόντες τῷ οὕτω γράψαντι κρινέτωσαν.

Δυνατὸν εἰπεῖν τέκτονας τέσσαρας «τοὺς ἀποστελέντας ἀγγέλους συναγαγεῖν τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Θεοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων»[2], τοῦτ' ἔστιν τῶν τεσσάρων κλιμάτων τῆς οἰκουμένης.

Ὅπως δ' ἂν ἐκλαμβάνοιντο οἱ τέσσαρες τέκτονες, ὑπὸ τοῦ προνοητοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ δείκνυνταί τε καὶ ἄγονται κατὰ τῶν ἐπαιρομένων θρασύτητι καὶ ἀλαζονείᾳ κατὰ τῶν ὑποπεσόντων αὐτοῖς Θεοῦ κρίσει, οὐκ αἴροντος κεφαλὴν οὐδὲ τοῦ αἰχμαλωτίζοντος οὐδὲ τῶν αἰχμαλωτιζομένων, τῶν ἱερῶν τεκτόνων ἀντιπαρατεταγμένων. Τέτριπται καὶ ἐν τῇ συνηθείᾳ ὡς οὐκ αἴρουσι κεφαλὴν οἱ δυσπραγοῦντες. Εἰ δὲ σημαίνεταί ποτε ὀνόματι τῆς κεφαλῆς ὁ νοῦς, οὐδ' οὗτος ἐπαίρεται ὅταν τις «παραδοθῇ εἰς ἀδόκιμον νοῦν, μὴ δοκιμάσας τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει»[3]. Πῶς γὰρ ἔτι ὁ κρατηθεὶς ἀδοκίμῳ νῷ τὰ ἄνω φρονήσοι[4] ἢ ἐν οὐρανῷ σχοίη τὴν καρδίαν, μὴ θησαυρίσας ἐν οὐρανῷ;[5]

Συνάδει τῷ διασκορπίζεσθαι τὸν Ἰσραὴλ καταγνύμενον ἢ καταγόμενον τὸ μετ' ὀλοφυρμοῦ ἀπαγγελλόμενον ὑπὸ τῶν σκεδασθέντων πρὸς τῶν βίᾳ κρατησάντων· «Διεσκορπίσθη τὰ ὀστᾶ ἡμῶν παρὰ τὸν ᾅδην»[6].

244 Ἐπεὶ δοκεῖ ἡ λέξις ἡ προφητικὴ συγκεχύσθαι ἐξ ἀκαταλληλίας τῆς συνθέσεως, μεταποιητέον αὐτὴν οὕτως· ἐν τῇ γῇ τοῦ Κυρίου τὴν οἴκησιν ὁ Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδας εὖ διάγων εἶχεν· ἀνέντες δὲ τῆς τοῦ νόμου προσοχῆς καὶ τοῦ μελετᾶν αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτός[7], εἰς κακίαν ἔρρεψαν, ὡς ὑποπεσεῖν ψήφῳ τοῦ προνοουμένου ἔθνεσι τέσσαρσιν, διὰ τὸ τυραννικὸν κέρασιν καλουμένοις. Ταῦτα τὰ εἰρημένα κέρατα δι' ὠμότητα καὶ ἀλαζονείαν ἐπήροντο κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ τοῦ Ἰούδα, ὥστε καταγαγεῖν καὶ κατεάξαι τὸν τοῦ Θεοῦ λαόν, μικρὰ μὲν Θεοῦ ὀργισθέντος, εἰς κακὰ συνεπιθεμένων τῶν δίκην σκευῶν ὀργῆς ὀξυνθέντων ὑπὸ τεκτόνων ἀγαθῶν τῶν ἤδη σαφηνισθέντων, ἵν' ἀσθενεῖς ἀποδειχθέντες καὶ μετὰ τὴν θηγάνην αὐτὴν ἡττηθέντες μηκέτ' ἰσχυρῶς κατέχωσιν τοὺς παραδοθέντας αὐτοῖς.

Τὰ ἡρμηνευμένα τέσσαρα κέρατα, ὁμοφρονήσαντα κατὰ τῶν ἐαλωκότων, ἓν κέρας ἐπαιρόμενον ἐπὶ τὴν γῆν Κυρίου εἴρηνται.

Πολλαὶ δ' εἰσὶν γραφαὶ τοὺς διὰ τῶν κεράτων βασιλεῖς καὶ βασιλείας σημαίνουσαι, καὶ μάλιστα ἐν τῷ προφήτῃ Δανιήλ, ὡς ἀναγνόντι σοι ἔσται σαφές.

---

1. Πρβλ. Ρωμ. 7,14. 2. Ματθ. 24,31. 3. Ρωμ. 1,28. 4. Πρβλ. Κολ. 3,2. 5. Πρβλ. Ματθ. 6,19-20. 6. Ψαλ. 140,7. 7. Πρβλ. Ψαλ. 1,2.

246 Ζαχ. 2,5-6. Καὶ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ σχοινίον γεωμετρικόν. Καὶ εἶπα πρὸς αὐτόν· Ποῦ σὺ πορεύῃ; Καὶ εἶπεν πρός με· Διαμετρῆσαι τὴν Ἱερουσαλὴμ τοῦ ἰδεῖν πηλίκον τὸ πλάτος αὐτῆς ἐστιν, καὶ πηλίκον τὸ μῆκος[1].

Πολλάκις ἤδη ἀποδέδοται ὡς αἴρει τις τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἔσω ἀνθρώπου πρὸς κατανόησιν τῶν καταλλήλων θεαμάτων. Τῷ αὐτῷ τρόπῳ τοῖς εἰρημένοις καὶ νῦν ὁ προφήτης ἄρας τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶδεν ἄνδρα ἐν τῇ χειρὶ σχοινίον κατέχοντα γεωμετρικόν, ἐπὶ τῷ, οἷα ἀρχιτέκτων ἄριστος, μετρῆσαι ἡλίκον τὸ πλάτος καὶ μῆκός ἐστιν τῆς Ἱερουσαλήμ, ὅπως τεθέντων τῶν θεμελίων ἀνοικοδομὴ αὐτῆς γένηται παθούσης ὑπὸ πολεμίων καθαίρεσιν.

Τίς δ' ἐστὶν ὁ ὀφθεὶς τῷ προφήτῃ ἀνὴρ καιρὸς ἰδεῖν. Καὶ ὅρα γε μὴ ὁ αὐτός ἐστιν «τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ ἵππον πυρρόν, ἑστηκότι ἀνὰ μέσον δύο ὀρέων κατασκίων»[2]. Ἔστιν δ' οὗτος κατὰ μίαν τῶν ἀποδοθεισῶν ἑρμηνειῶν ὁ Σωτήρ, ὃν δεικνὺς ὁ προφήτης Ἱερεμίας εἶπεν· «Ἰδοὺ ἀνήρ, ἀνατολὴ ὄνομα αὐτῷ»[3]. Ἀνατολὴ δὲ κέκληται ὡν «φῶς ἀληθινόν»[4]. Καὶ Ἰωάννης δὲ ὁ βαπτιστὴς περὶ αὐτοῦ εἶπεν· «Ὀπίσω μου ἔρχεται ἀνὴρ ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν»[5].

Ὁ ἀνὴρ οὗτος οἰκοδόμος ὢν τῆς Ἱερουσαλήμ, ἀρχιτεκτονικῶς τοὺς θεμελίους αὐτῆς καὶ πρότερον ἱδρύσας καὶ καταβαλόμενος, καὶ μετὰ τὴν καθαίρεσιν ἣν ὑπέμεινεν ἐπελθόντων πολεμίων τῶν καὶ αἰχμαλωτισάντων αὐτήν, διαμετρεῖ τὸ πλάτος καὶ μῆκος αὐτῆς, ἵν' εὐρύθμως καὶ τεταγμένως ἐν οἷς δεῖ τόποις τὰς κρηπῖδας καταβάληται ἐφ' ὧν προσῆκον ἦν ἐγερθῆναι αὐτῆς τὰ τείχη.

Ἐδείχθη δὲ τῷ προφήτῃ γεωμετρικὸν ἔχων σχοινίον, ἐκ ποικίλων λόγων ἀρχιτεκτονικῶν πεπλεγμένον, ἵνα πληρωθῇ **248** τὸ προεπηγγελμένον ἐν τῷ· «Καὶ μέτρον ἐκταθήσεται ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ ἔτι»[6]. Οὐκ ἀπεικὸς δὲ τοῦ Σωτῆρος ἀρχιτέκτονος ὄντος, κατὰ τὸ λεχθὲν περὶ «τῆς πόλεως Κυρίου τῶν δυνάμεων», τό· «Ὁ Θεὸς ἐθεμελίωσεν αὐτὴν εἰς τὸν αἰῶνα»[7], συνῳδὰ γράφοντος τοῦ ἀποστόλου Παύλου περὶ τῆς θείας ταύτης πόλεως, προσδοκωμένης ὑπὸ πάντων τῶν διὰ πίστεως εὐαρεστησάντων[8], οὕτως· «Ἐξεδέχοντο γὰρ τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός»[9]. Τοὺς συνοικοδομοῦντας αὐτῷ ἀγγέλους καὶ ἄνδρας ἁγίους, οἷα τεχνίτας ἀρίστους, ἐν τῇ πρακτικῇ δυνάμει αὐτοῦ χειρὶ καλουμένῃ, τὸ προειρημένον σχοινίον γεωμετρικὸν κατέχει. Παῦλος γοῦν

---

1. Ζαχ. 2,5-6. 2. Ζαχ. 1,8. 3. Ζαχ. 6,12. 4. Ἰω. 1,9. 5. Ἰω. 1,15. 6. Ζαχ. 1,16. 7. Ψαλ. 47,9. 8. Πρβλ. Ἑβρ. 11,6. 9. Ἑβρ. 11,10.

περὶ ἑαυτοῦ γράφει· «Ὡς σοφὸς ἀρχιτέκτων θεμέλιον ἔθηκα»[1].

Ἔτι μὴν ἐν τῷ Ἰεζεκιὴλ ἀνὴρ ὁρᾶται κατέχων σπαρτίον οἰκοδόμων καὶ κάλαμον ἐπὶ τῷ μετρῆσαι καὶ θεμελιῶσαι τὸν ἅγιον τοῦ Θεοῦ ναόν[2]. Οἵως δὲ διεμέτρησεν καὶ ἐτεχνίτευσεν τὴν οἰκοδομήν, γνῶναι ἔξεστιν ἀναγνόντα τὸν προφήτην.

Ἐπεὶ τοίνυν καὶ ὁ Σωτὴρ οἰκοδόμος τῆς ἄνω καὶ πνευματικῆς Ἱερουσαλὴμ ἀποδέδεικται, καὶ ἔτι μᾶλλον δειχθήσεται τοῦ Πατρὸς δεικνύντος αὐτὸν καὶ λέγοντος· «Οὗτος οἰκοδομήσει τὴν πόλιν μου»[3], καὶ οἱ συμβαλλόμενοι ἄγγελοί τε καὶ ἄνθρωποι εἰς τὴν ἀνοικοδομὴν τῆς πόλεως, κατὰ πάσας τὰς ἀποδοθείσας σαφηνείας ἐκλημπτέον τὸν δεικνύμενον ἄνδρα ὑπὸ Ζαχαρίου τοῦ προφήτου λέγοντος· «Ἰδοὺ ἀνὴρ καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ σχοινίον γεωμετρικόν»[4], καί· «Ποῦ πορεύῃ;»[5] ἵνα ἀποκρίσεως τύχῃ πρὸς τοῦ ἔχοντος τὸ γεωμετρικὸν σχοινίον τοῦ διαμετρῆσαι πηλίκον τὸ πλάτος καὶ μῆκος τῆς Ἱερουσαλήμ ἐστιν· φροντίζοντος γὰρ τοῦ καλῶς οἰκοδομῆσαι τὸ τὴν τοποθεσίαν καὶ τὴν εὐκαιρίαν **250** τῶν χωρίων γνῶναι, ἵν' ἕκαστα τῶν μερῶν τῆς πόλεως, καταλλήλου εὔρους καὶ μήκους καταλημφθέντος, ἁρμονίως τὰ τεμένη καὶ οἱ ναοί, λαῦραί τε καὶ ἀγυιαὶ καὶ πλατεῖαι τιθῶσιν, ὥστε ἐν ταύταις ταῖς πλατείαις παρρησίαν ἄγῃ ἡ Θεοῦ σοφία, κηρυττομένη ἐπὶ ἄκρων τῶν τειχέων τῆς πόλεως κατὰ τὰ ἐν Παροιμίαις φιλοσοφούμενα[6], ὡς αὐτὸν τὸν Θεὸν εἰπεῖν τοῖς φρουροῦσιν τὴν ἱερὰν ταύτην πόλιν κηρύττειν ἐν αὐτῇ καὶ ⟨ἐπὶ⟩ τῶν τειχέων αὐτῆς ἡμέρας καὶ νυκτός, οὐδαμῶς σιωπῶντας[7] ἀλλὰ ἀεὶ λέγοντας τὰ πρὸς σωτηρίαν τῶν πολιτῶν αὐτῆς.

Τριχῶς τῆς Ἱερουσαλὴμ πολλάκις ἀποδοθείσης κατὰ ἀναγωγήν, τῆς τε ἐναρέτου ψυχῆς καὶ «τῆς ἐνδόξου Ἐκκλησίας σπίλον ἢ ῥυτίδα οὐκ ἐχούσης»[8] διὰ ἁγιότητος πληρότητα καὶ τῆς ἐπουρανίου τοῦ ζῶντος Θεοῦ πόλεως[9], κατὰ πάντας τοὺς τρόπους πλάτος καὶ μῆκος μεμετρῆσθαι τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ τὸ γεωμετρικὸν σχοινίον ἔχοντος ἐν τῇ χειρὶ ἀνδρὸς ἀποδοτέον ὑπὸ τοῦ ἔχοντος λόγον σοφίας καὶ γνώσεως[10].

Ζαχ. 2,7-8. Καὶ ἰδοὺ ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν ἐμοὶ εἱστήκει. Καὶ ἄγγελος ἕτερος ἐξεπορεύετο εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν λέγων· Δράμε καὶ λάλησον πρὸς τὸν νεανίαν ἐκεῖνον λέγων[11].

Τὸν ἄγγελον τὸν λαλοῦντα ἐν ἑαυτῷ ἑστῶτα ἑωρακέναι φησίν, καὶ ἕτερον ἄγγελον ἐκπορευόμενον λέγοντα αὐτῷ· Δραμὼν εἰπὲ πρὸς τὸν νεανίαν τοῦτον ἃ καιρός ἐστιν εἰπεῖν.

---

1. Α' Κορ. 3,10. 2. Πρβλ. Ἰεζ. 40,3. 3. Ἡσ. 45,13. 4. Ζαχ. 2,5. 5. Ζαχ. 2,6. 6. Πρβλ. Παρμ. 1,20-21. 7. Πρβλ. Ἡσ. 62,6. 8. Πρβλ. Ἐφ. 5,27. 9. Πρβλ. Ἑβρ. 12,22. 10. Πρβλ. Α' Κορ. 12,8. 11. Ζαχ. 2,7-8.

252 Πολυτρόπως ἡρμήνευται πρότερον τί ἐστιν τὸ ἐν τῷ προφήτῃ λαλούμενον ὑπὸ θείου ἀγγέλου καὶ πῶς τοῦτο φανεροῦται, μάλιστα ὅταν ὑπὸ ἑτέρου ἀγγέλου ἐκπορευομένου ἡ ἐπαγγελία γίνηται. Οὐ γὰρ οἷόν τ⟨ε⟩ ἔσω καὶ καθ' ἑαυτὸν μένοντος τὰ ἀπαγγελλόμενα ἀκούεσθαι, ἀλλ' ἐκπορευομένου διὰ συγκαταβάσεως.

Ἀμέλει γοῦν οὐ πρὸς ἄνδρα ἀλλὰ νεανίαν δεικνύμενον τὰ τῆς μυσταγωγίας γίνεται. Ὡς γὰρ πρὸς τοὺς θείους ἀγγέλους ὁ ἅγιος ἀνὴρ νεανίας ἐστίν, μάλιστα ὅταν τὸν νέον ἄνθρωπον ἐνδεδυ[σ]μένος ὑπάρχῃ, ὡς λεχθῆναι περὶ αὐτοῦ τὸ ἐν ταῖς θείαις Παροιμίαις οὕτως ἔχον· «Νεανίσκος μετὰ ὁσίου καὶ εὐθεῖα ἡ ὁδὸς αὐτοῦ»[1]. Πῶς γὰρ οὐχ εὐθεῖα ἡ ὁδὸς τοῦ μετὰ ὁσιότητος πορευομένου;

Περὶ τῶν οὕτως ἐχόντων τῆς ἀρετῆς μετουσίαν ὁ Ἰωάννης ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἐπιστολῇ προσφωνῶν αὐτοῖς ἔφη· «Ἔγραψα ὑμῖν, νεανίσκοι, ὅτι ἰσχυροί ἐστε καὶ νενικήκατε τὸν πονηρόν»[2]. Πᾶς καὶ μόνος ὁ οὕτω κατὰ τὸν νοῦν νεάζων παιδεύεται ὑπὸ τοῦ ἐκπορευομένου ἀγγέλου λαλῆσαι τὰ ἐξῆς δηλούμενα.

Καὶ ὅρα εἰ τὸ ἐκπορεύεσθαι τὸν ἄγγελον τῆς αὐτῆς δυνάμεώς ἐστιν τῷ λεχθέντι ὑπὸ τοῦ χοροῦ τῶν ἁγίων· «Ἐξῆλθας εἰς σωτηρίαν τοῦ λαοῦ σου, τοῦ σῶσαι τοὺς χριστούς σου»[3], καὶ τῷ· «Ἐγὼ ἐκ Θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἥκω»[4]. Γίνεται γὰρ σωτηρία καὶ θεῖος χρηματισμὸς τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων ἐκβληθέντι ἐκ τοῦ παραδείσου παραβεβηκότι τοὺς θείους νόμους ὅταν ὁ τῆς «μεγάλης» Θεοῦ «βουλῆς ἄγγελος»[5] ἐξέλθῃ ἵν' εἰσαγάγῃ δι' ὑπακοῆς καὶ θείας παιδεύσεως τὸν ἐκβληθέντα, λέγων· «Σήμερον μετὰ μοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ»[6].

Ἐπαγγέλλεται ὁ ἐκπορευόμενος δείξειν μεγάλα περὶ τῆς **254** πνευματικῆς Ἰερουσαλήμ, ἃ σημαίνει ἡ ἑπομένη λέξις οὕτως ἔχουσα.

Ζαχ. 2, 8-9. Κατακάρπως κατοικηθήσεται Ἰερουσαλὴμ ἀπὸ πλήθους ἀνθρώπων καὶ κτηνῶν τῶν ἐν μέσῳ αὐτῆς, καὶ ἐγὼ ἔσομαι αὐτῇ, φησὶν Κύριος, τεῖχος πυρὸς κυκλόθεν, καὶ εἰς δόξαν ἔσομαι ἐν μέσῳ αὐτῆς[7].

Ὅνπερ τρόπον πάντα τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ ξύλα πολλοὺς φέρει καρπούς, οὕτω καὶ ἡ ἁγία πόλις Ἰερουσαλὴμ κατακάρπως κατοικεῖται, πλῆθος ἀνθρώπων καὶ κτηνῶν ἔχουσα ἐν μέσῳ αὐτῆς· οὐ γὰρ προσῆκον καὶ δυνατὸν ὑπάρχει ἐν τῷ θείῳ καὶ ἁγίῳ ἄστει ἄκαρπόν τινα τυγχάνειν, τοῦ ἀκάρπου ξύλου ἐκκοπτομένου, καὶ παραδιδομένου ἔξω πυρί[8]. Τοιοῦτος ἦν πρὸς ὃν ὁ ἅγιος βοῶν ἔφη· «Διὰ τοῦτο καθελεῖ σε ὁ Θεὸς εἰς τέλος, ἐκτίλαι σε καὶ μεταναστεύσαι σε ἀπὸ σκηνώματος, καὶ τὸ ῥίζωμά σου ἐκ γῆς ζώντων»[9], παντὸς τοῦ μέ-

1. Παρμ. 20,11. 2. Α' Ἰω. 2,14. 3. Ἀββ. 3,13. 4. Ἰω. 8,42. 5. Ἡσ. 9,5. 6. Λουκ. 23,43. 7. Ζαχ. 2,8-9. 8. Πρβλ. Ματθ. 7,19. 9. Ψαλ. 51,7.

νοντος ἐν τῷ Θεοῦ οἴκῳ εὐχαριστητικῶς λέγοντος· «Ἐγὼ ὡσεὶ ἐλαία κατάκαρπος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ»[1]. Πῶς γὰρ οὐ καρποφορεῖ τὸ τοῦ θείου φωτὸς θρεπτικὸν ὁ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ κατοικῶν, ἐν τῷ πράττειν τὰ δέοντα καὶ φρονεῖν τὰ εὐσεβῆ δόγματα; Οὕτως ἦν καρποφόρον ξύλον ὁ ἐν πρώτῳ Ψαλμῷ ἀνὴρ μακαριζόμενος· εἴρηται γὰρ περὶ αὐτοῦ· «Ἔσται ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένον **256** παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων, ὃ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ, καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀπορρυήσεται»[2]. Ὃ παραπλησίως ἐν Ἱερεμίᾳ ὁ λόγος φησίν· «Εὐλογημένος ὁ ἄνθρωπος ὃς πέποιθεν ἐπὶ τῷ Κυρίῳ· καὶ ἔσται Κύριος ἐλπὶς αὐτοῦ· ἐπὶ ἰκμάδα βαλεῖ ῥίζας αὐτοῦ καὶ οὐ μὴ διαλίπῃ ποιοῦν καρπόν»[3].

Εἶτ' ἐπεὶ διὰ πολλὴν ἀγαθότητα τοῦ συνοικίζοντος τὴν Ἱερουσαλήμ, οὐ μόνον ὑπὸ ἀνθρώπων κατοικεῖται, οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ κατὰ λόγον κινούμενοι πρακτικῶς καὶ φρονήσει, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἁπλουστέρων καὶ καταδεῆ νόησιν ἐχόντων, εἰκότως κατακάρπως κατοικίζεται «ἀπὸ πλήθους ἀνθρώπων καὶ κτηνῶν ἐν μέσῳ αὐτῆς». Πῶς γὰρ οὐκ ἐν μέσῳ αὐτῆς ἄνθρωποι καὶ κτήνη τυγχάνουσιν περὶ ὧν ὁ ὑμνῳδὸς πρὸς τὸν Θεόν φησιν· «Ἀνθρώπους καὶ κτήνη σώσεις, Κύριε»[4]. Ἄνθρωποι δέ εἰσιν οἱ σωτηρίαν αἰώνιον θεόθεν δεχόμενοι, ὧν ἕκαστος δύναται εἰπεῖν· «Ἐγένετο λόγος Κυρίου πρός με λέγων». Κτήνη δὲ σῳζόμενα τὰ τὴν φωνὴν Ἰησοῦ ἀκούοντα πρόβατα[5].

Πρὸς τοὺς οὕτως ἀνθρώπους ὑπάρχοντας, σὺν λόγῳ καὶ ἐπιστήμῃ πράττοντας καὶ φρονοῦντας, ὁ Κύριος Ἰησοῦς λέγει· «Φωνεῖτέ με ὁ Κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ καλῶς λέγετε· εἰμὶ γάρ»[6], ἐπείπερ γνησίως δουλεύετέ μοι, πράττοντες ἃ δεῖ καὶ παιδευόμενοι ἃ καλὸν εἰδέναι.

Σὺν τοῖς οὕτως ἡρμηνευμένοις ἀνθρώποις, κατακάρπως κατοικοῦσιν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ οἱ δυνάμενοι φάναι περὶ τοῦ βασιλεύοντος τῆς ἐπουρανίου πόλεως Ἱεσουσαλήμ· «Αὐτὸς ποιμανεῖ ἡμᾶς εἰς τοὺς αἰῶνας»[7]. Περὶ τοῦ οὕτω ποιμνίου ὑπάρχοντος τοῦ Θεοῦ φησιν ὁ κατὰ Θεὸν σοφός· «Στήσεται καὶ **258** ὄψεται καὶ ποιμανεῖ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ ἐν ἰσχύϊ Κύριος»[8], ὡς ἕκαστον τῶν τημελουμένων ἱλαρῶς ὑμνῳδίας τρόπῳ φάναι· «Κύριος ποιμανεῖ με, οὐδέν με οὐ μὴ ὑστερήσει· εἰς τόπον χλόης ἐκεῖ με κατεσκήνωσεν, ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἐξέθρεψέν με»[9].

Τῆς καρποφορησάσης Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ πλήθους ἀνθρώπων καὶ κτηνῶν τῶν ἐν μέσῳ αὐτῆς οὐχ ἕτερος φύλαξ καὶ φρουρὸς ἔσται ἢ ὁ Κύριος, αὐτὸς κύκλῳ αὐτῆς γινόμενος οἷα πύρινον τεῖχος, ἅμα θερμαίνων καὶ φλέγων· τοὺς μὲν γὰρ εἴσω τῆς φρουρουμένης πό-

---

1. Ψαλ. 51,10. 2. Ψαλ. 1,3. 3. Ἱερ. 17,7,8. 4. Ψαλ. 35,7. 5. Πρβλ. Ἰω. 10,27. 6. Ἰω. 13,13. 7. Ψαλ. 47,15. 8. Πρβλ. Μιχ. 5,3. 9. Ψαλ. 22,1.

λεως φωτίζει καὶ θερμαίνει, ἵνα παρασκευασθῶσιν ζεῖν τῷ πνεύματι, περὶ ὧν γέγραπται· «Ὡσεὶ ἐν τῷ πνεύματι ζέοντες»[1]. Τοὺς δ' ἔξωθεν ἐπερχομένους ἐπὶ τῷ βλάψαι καταφλέγει, «καταναλίσκον πῦρ ὑπάρχων»[2] ἐκείνων μάλιστα τῶν τριβόλους καὶ ἀκάνθας καρποφορούντων[3], ἔτι μὴν καὶ ἐκκοπτομένων καὶ ἔξω βαλλομένων διὰ τὸ μὴ καλὸν καρπὸν ποιεῖν ἀλλ' ὀλέθριον καὶ δηλητήριον. Παραπλησίως τῆς ἁγίας πόλεως, καὶ τοῦ λαοῦ ὁ Κύριος κύκλῳ εἶναι λέγεται, ἐν μιᾷ ᾠδῇ τῶν ἀναβαθμῶν· «Κύριος κύκλῳ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ»[4].

Ὥσπερ δὲ τεῖχος πυρὸς κυκλόθεν γέγονεν τῆς κατακάρπου Ἱερουσαλήμ, καὶ εἰς δόξασμα ἐν μέσῳ αὐτῆς ὑπῆρκται, δοξασμένων θειότητι καὶ μακαριότητι τῶν οἰκούντων τὴν ὑπὸ Θεοῦ κυκλουμένην ἁγίαν πόλιν περὶ ἧς μελῳδῶν ὁ ὑμνῳδὸς ἔφη, μᾶλλον δὲ πρὸς αὐτήν· «Δεδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ»[5], καὶ ἔτι· «Μέγας Κύριος καὶ ἐπαινετὸς σφόδρα, ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ὄρει ἁγίῳ αὐτοῦ»[6].

260 Ὑπάρξει δὲ καὶ ἡμῖν χάριτι τοῦ εὐεργέτου Θεοῦ τὸ καρποφορῆσαι τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος, ἵνα κύκλῳ ἡμῶν οἷα τεῖχος πύρινον ὁ Κύριος γένηται, φωτίζων καὶ φρουρῶν μὲν ἡμᾶς, καταναλίσκων δὲ τοὺς ἐπὶ τῷ καθελεῖν ἐπερχομένους πολεμίους, ἵν' ἐπινικίως ἀναφθεγξώμεθα δεικνύντες τὴν ἀκαθαίρετον πόλιν· «Ἰδοὺ πόλις ὀχυρὰ καὶ σωτήριον ἡμῶν»[7].

Ζαχ. 2, 10-11. Ὦ, ὦ, φεύγετε ἐκ γῆς βορρᾶ, λέγει Κύριος· διότι ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων τοῦ οὐρανοῦ συνάξω ὑμᾶς, λέγει Κύριος· εἰς Σιὼν ἀνασῴζεσθε οἱ κατοικοῦντες θυγατέρα Βαβυλῶνος[8].

Διεγείρων ὁ λόγος τοὺς ἐσκεδασμένους «ἐν τῷ βορρᾷ, οὗ ἀπὸ προσώπου ἐκκαίεται τὰ κακὰ ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν»[9], συντόνως τὴν φυγὴν βουλόμενος γενέσθαι ἀπὸ τῶν χειρόνων, ἃ σημαίνεται ὀνόματι τοῦ βορρᾶ, ἐπιδιπλασιάζει τὸ σύνθημα τῆς προτροπῆς λέγων· «Ὦ, ὦ, φεύγετε ἐκ γῆς βορρᾶ»[10]. Φεύγει δὲ ἀπὸ τῶν χειρόνων καὶ κολάσεως ποιητικῶν ὁ προθύμῳ μετανοίᾳ ἔξω γινόμενος τῆς κακίας. Ταὐτὸν τῷ φυγεῖν ἀπὸ γῆς βορρᾶ τό· «Ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ»[11], καὶ τό· «Παύσασθε ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν»[12]. Τελεῖται δὲ τοῦτο ὅταν ἀποχὴ παντὸς εἴδους πονηροῦ γένηται, κατεχομένου μόνου τοῦ αἱρετοῦ καὶ ἐπαινετοῦ κατὰ τὴν προτροπὴν τῆς ἀποστολικῆς παραινέσεως. **262** «Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε, ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε»[13]. Μόνος δὲ καὶ πᾶς φεύγει τὰ ἐπιβλαβῆ ὁ αἱρετὸν ἡγούμενος τὸ ἀγαθὸν καὶ ποιῶν αὐτό.

---

1. Ρωμ. 12,11. 2. Ηρβλ. Ἑβρ. 12,29. 3. Ηρβλ. Ἑβρ. 6,8. 4. Ψαλ. 124,2. 5. Ψαλ. 86,3. 6. Ψαλ. 47,2. 7. Ἡσ. 26,1. 8. Ζαχ. 2,10-11. 9. Ηρβλ. Ἱερ. 1,14. 10. Ζαχ. 2,10. 11. Ψαλ. 33,15. 12. Ἡσ. 1,16. 13. Α' Θεσ. 5,21.

Ἀκώλυτος δὲ ἡ φυγὴ γίνεται ἀπὸ τοῦ βορρᾶ ὅταν ὁ εὐεργέτης καὶ προνοητὴς τῶν ὅλων συναγάγῃ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων τοὺς ἐν αὐτοῖς ἐσκεδασμένους πολίτας τῆς καλλιπόλεως Ἱερουσαλήμ. Εὔκολον παρασχὼν τὴν φυγήν, φανεροῖ ποῦ καὶ ἐν ποίᾳ πόλει ἡ σωτηρία γίνεται τοῖς φεύγουσιν ἀπὸ τοῦ βορρᾶ τοῦ σκληροῦ καὶ ψυχροῦ ἀνέμου· γέγραπται γὰρ περὶ αὐτοῦ· «Βορέας σκληρὸς ἄνεμος»[1], καὶ πάλιν· «Βορέας ψυχρὸς ἄνεμος πνεύσει»[2]. Ἔστιν δὲ ἡ ἱερὰ Σιὼν ἔνθα ἀνασωθῆναι ἀσφαλῶς δυνατὸν τοὺς πρότερον κατοικοῦντας τὴν θυγατέρα Βαβυλῶνος. Θυγάτηρ δὲ αὐτῆς ἐστιν ἡ πληθὺς τῶν κατοικούντων αὐτήν.

Καὶ ἐπεὶ μεταλαμβάνεται τὸ «Βαβυλὼν» ὄνομα εἰς τὸ «σύγχυσις», πᾶς ὁ τεταραγμένος καὶ συγκεχυμένος τὸν νοῦν Βαβυλώνιός ἐστιν, οὗ ἀπαλλοθριοῦσθαι σχέσει καὶ διαθέσει προσήκει τὸν ἔρωτα ἔχοντα ἐν τῇ Σιὼν ἀνασωθῆναι, ἵνα ὑμνῇ καὶ ψάλλῃ τῷ Θεῷ, ἐπείπερ ἐκεῖ πρέπει ὕμνος τῷ Θεῷ, καὶ ψάλλειν αὐτῷ ἁρμόνιόν ἐστιν. Εἴρηται γάρ· «Σοὶ πρέπει ὕμνος, ὁ Θεός, ἐν Σιών»[3], καί· «Ψάλατε τῷ Κυρίῳ τῷ κατοικοῦντι ἐν Σιών»[4].

Καὶ ἐπεὶ οὐ δυνατόν ἐστιν τὸν κατοικοῦντα ἐν τῇ θυγατρὶ τῆς Βαβυλῶνος καὶ ἐν τῷ βορρᾷ ὑμνεῖν καὶ ψάλλειν τῷ Θεῷ, κηρυκάδην ἐπιβοᾷ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα λέγον· «Ὤ, ὦ, φεύγετε ἀπὸ γῆς βορρᾶ, λέγει Κύριος· εἰς Σιὼν ἀνασῴζεσθε, οἱ κατοικοῦντες θυγατέρα Βαβυλῶνος, διότι ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων συνάξω ὑμᾶς»[5], τοῦτ' ἔστιν ἐκ πάντων κλιμάτων τοῦ ὑπὲρ γῆς τόπου.

264 Ἰσοδυναμεῖ τῷ· «Ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων συνάξω ὑμᾶς», ὃ εἶπεν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ὁ Σωτὴρ «ἀποστέλλεσθαι τοὺς ἀγγέλους συναγαγεῖν τοὺς ἐκλεκτοὺς ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων»[6].

Ἀλληγορηθείσης τῆς Σιὼν καὶ τῆς θυγατρὸς Βαβυλῶνος, ἀναχτέον καὶ τοὺς ἀνέμους, ἤτοι εἰς δυνάμεις ἀσάρκους ἢ τοὺς διαφόρους τῆς ψευδωνύμου διδασκαλίας ἀνέμους, κλυδωνίζοντας καὶ περιφέροντας εἰς ἄθεα φρονήματα καὶ ἀβεβαίους πράξεις τοὺς νηπιάζοντας τῇ διανοίᾳ οὐκ ἐπαινετῶς· γράφει γοῦν περὶ τῆς τοιαύτης καταστάσεως ὁ Ἀπόστολος· «Ἵνα μὴ ὦμεν νήπιοι κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ διδασκαλίας ἐν πανουργίᾳ»[7].

Λαμβάνονταί ποτε οἱ ἄνεμοι ἀντὶ πειρασμῶν καὶ περιστάσεων, ὡς ἐν Εὐαγγελίῳ μετὰ βροχῆς καὶ ῥαγδαίων ποταμῶν μνημονεύονται ἐπερχόμενοι ἐπὶ τῷ προσκροῦσαι καὶ σφοδρῶς πνεῦσαι τὰς οἰκίας τῶν ἀκουσάντων τοὺς Ἰησοῦ λόγους, βλάψαι καὶ ἀνατρέψαι οὐ δυνάμενοι τοὺς εἰς ἔργα μεταβαλόντας τοὺς λόγους τοῦ Διδασκάλου, ἐπεὶ τὸν θεμέλιον ἐπὶ τὴν σωτήριον πέτραν τέθεικεν, κατασπῶντες τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ἀκούσαντος τοὺς θείους λόγους καὶ μὴ ποιήσαντος, ἐπείπερ ἐπὶ τὴν ἄμμον τὴν χρηπῖδα αὐτῆς κατεβάλετο[8].

---

1. Παρμ. 27,16. 2. Σ. Σειρ. 43,20. 3. Ψαλ. 64,2. 4. Ψαλ. 9,12. 5. Ζαχ. 2,10. 6. Πρβλ. Ματθ. 24,31. 7. Ἐφ. 4,14. 8. Πρβλ. Ματθ. 7,24-27.

Τοσαυταχῶς τῶν ἀνέμων ἡρμηνευμένων, ἀπὸ πάντων αὐτῶν συνάγει Θεὸς τοὺς φεύγοντας ἀπὸ βορρᾶ καὶ κατοικοῦντας τὴν θυγατέρα Βαβυλῶνος, ἵνα ἀνασωθῶσιν ἐν τῇ Σιὼν περὶ ἧς ὁ Ἀπόστολος γράφει· «Προσεληλύθατε Σιών, ὄρει καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ»[1]. Οὕτω γὰρ μόνως ὑψηλῶς νοηθήσεται καὶ ἡ ἐκκειμένη προφητεία.

266 Ζαχ. 2, 12-13. Διότι τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ὀπίσω δόξης ἀπέσταλκέν με ἐπὶ τὰ ἔθνη τὰ σκυλεύσαντα ὑμᾶς, διότι ἁπτόμενος ὑμῶν ὡς ὁ ἁπτόμενος τῆς κόρης τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτοῦ· διότι ἰδοὺ ἐγὼ ἐπιφέρω τὴν χεῖρά μου ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔσονται σκῦλα τοῖς δουλεύσασιν αὐτοῖς, καὶ γνώσεσθε διότι Κύριος παντοκράτωρ ἀπέστειλέν με[2].

Αἰτίαν ἀποδίδωσιν Κύριος ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ τοῦ ὀπίσω δόξης ἀπεστάλθαι ἐπὶ τὰ ἔθνη τὰ σκυλεύσαντα τοὺς ἀληθῶς Ἰσραηλίτας· καὶ ἐπεὶ Θεὸς παντοκράτωρ ἐστὶν ὁ ταῦτα λέγων, τὸ ὀπίσω καὶ ἔμπροσθεν οὐ σωματικῶς ἐκληπτέον. Τὰ γὰρ ὀπίσω τοῦ Θεοῦ τὰ μετὰ τὴν προηγουμένην ὕπαρξιν αὐτοῦ ἐκληπτέον. Ἀγένητος μὲν γὰρ ὢν καὶ ἀ[ε]ίδιος, πρόσω πάντων ὑπάρχει, μετ' αὐτὸν καὶ ὀπίσω αὐτοῦ τυγχανόντων τῶν πρὸς τὰ γενητὰ καὶ τὴν διοίκησιν αὐτοῦ νοουμένων, ὧν τυγχάνει ἡ ἐνανθρώπησις καὶ ἐπιδημία αὐτοῦ, ἃ καὶ φαντάζεσθαι δύνανται καὶ ἔννοιαν αὐτῶν ἔχειν οἱ θεόσοφοι ἄνδρες, ὧν εἷς ὑπάρχει ὁ ἱεροφάντης Μωυσῆς. Παρακαλέσας γοῦν τὸν Θεὸν γνωστῶς ἰδεῖν αὐτόν, αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ἐμφανίζοντος ἑαυτόν, αὐτὸς ὁ παρακαλούμενός φησιν· «Ὄψει τὰ ὀπίσω μου, τὸ δὲ πρόσωπόν μου οὐκ ὀφθήσεταί σοι»[3], «παρελθόντος μου πρότερον ἐν τῇ **268** δόξῃ μου»[4]. Καὶ τὴν ἐπιδημίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὀπίσω δόξης αὐτοῦ τυγχάνει τὸ «σάρκα αὐτὸν γενέσθαι»[5] καὶ ὀφθῆναι ἐν σαρκί[6], πρὸ τῆς τοιαύτης ἐμφανίου δόξης οὔσης «μονογενοῦς παρὰ Πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας»[7].

Ταύτην τὴν θεωρίαν ὑποβάλλει καὶ τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου καὶ τῶν συμφρονούντων αὐτῷ· «Εἰ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστόν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτ⟨ι⟩ γινώσκομεν»[8], πρώτης δόξης ὑπαρχούσης τοῦ Υἱοῦ καθ' ἣν Μονογενὴς Θεὸς Λόγος ἐστίν, τῆς κατὰ τὴν ἐνανθρώπησιν δευτέρας καὶ μετὰ τὴν πρώτην οὔσης, καθ' ἣν «ἀπεστάλη ἐπὶ τὰ ἔθνη τὰ σκυλεύσαντα»[9] τὸν Θεοῦ λαόν· σκυλεύοντα δὲ ἔθνη τοὺς οἰκειωθέντας τῷ Θεῷ οἱ αἰχμάλωτον αὐτὸν λαβόντες.

---

1. Ἑβρ. 12,22. 2. Ζαχ. 2,12-13. 3. Ἐξ. 33,23. 4. Ἐξ. 33,19. 5. Πρβλ. Ἰω. 1,14. 6. Πρβλ. Α' Τιμ. 3,16. 7. Ἰω. 1,14. 8. Β' Κορ. 5,16. 9. Πρβλ. Ζαχ. 2,12.

Ἀγαθότητι δὲ πολλῇ τοῦτο γίνεται· εἰ γὰρ καθὸ Θεὸς ἀ[ε]ί-διός τε καὶ ἀγένητος ἔκρινεν τοὺς ἀσεβοῦντας, καὶ τὸ πᾶν ἐκποδὼν ἐγίνετο· συγκαταβαίνων δὲ καὶ μὴ παρατηρούμενος πάσας τὰς ἀνομίας[1] τῶν δικαζομένων, εὐεργετεῖ μᾶλλον ἢ κολάζει. Καὶ αὐτὸ γοῦν τ⟨ὸ προα⟩πειλεῖν καὶ προαπαγγέλλειν τὰ ἐπίπονα τοῖς τιμωρουμέ-⟨νοις δ⟩ιὰ χρηστότητος καὶ μακροθυμίας τόπος μετανοίας δίδοτ⟨αι τοῖ⟩ς ἐθέλουσιν ἔξω ἧς ἐποίησαν ἀσεβείας γενέσθαι. Τῇ αὐτῇ ⟨ἀγα-θ⟩ότητι καὶ φιλανθρωπίᾳ καὶ ἡ κάθοδος τοῦ Σωτῆρος ⟨γ⟩έ⟨γονε⟩ν ὀφθέντος κατὰ σάρκα, ἵνα μετὰ ταῦτα ὀφθῇ «ἡ δόξα ⟨τοῦ Υἱοῦ⟩ παρὰ Πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας»[2], ἵν' ὁδῷ καὶ τα⟨φῇ «φαν⟩ερωθῇ ἐν σαρκί, δικαιωθῇ ἐν πνεύματι, ὀφθῇ ἀγγέλοις»[3]· οὗ-⟨τω γὰρ⟩ «ὀφθεὶς ἐν κόσμῳ, κηρυχθεὶς ἐν ἔθνεσιν, ἀναλημφθήσεται ἐν δόξῃ»[4].

Ἐπίστησον εἰ ταύτην τὴν νόησιν ὑποβάλλει τὸ τοῦ Ἱερε-μίου ῥητὸν οὕτως ἔχον· «Οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθήσεται **270** ἕτερος πρὸς αὐτόν. Μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ ἀνθρώποις συνα-νεστράφη»[5]. Ἡ γὰρ τοιαύτη ἀναστροφὴ σὺν ἀνθρώποις γινομένη ἀπο-στολή ἐστιν ὀπίσω τῆς τοῦ θεολογουμένου δόξης παντοκράτορος ὄντος. οὐ γὰρ ἦ παντοκράτωρ ἀπεστάλη, ἀλλ' ἦ «κενώσας ἑαυτὸν» τρόπῳ συγκαταβάσεως «μορφὴν ἔλαβε δούλου»[6].

Τί δὲ προαναφωνεῖ τοῖς ἀκμὴν ἔτι τυγχάνουσιν ὑπὸ τὰ σκυ-λεύοντα αὐτοὺς ἔθνη; «Ὁ ἁπτόμενος, φησίν, ὑμῶν, ἅπτεται τῆς κόρης τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτοῦ»[7], βλάπτοντος ἑαυτὸν μᾶλλον τοῦ πλήττοντος τοὺς δικαίους ἢ οὓς κακῶσαι βούλεται, παραπλησίως τῷ πλήττοντι τὴν τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτοῦ κόρην. Ἔστι συναγορεύειν τῇ θεωρίᾳ ταύτῃ ἐκ πολλῶν τόπων τῆς Γραφῆς· βλάψαι θέλων τὸν Ἄβελ ὁ Κάϊν, προαπέ-κτεινεν ἑαυτὸν οὗ προτίθεται δολοφονῆσαι. Τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ τῷ Σαοὺλ διώκοντι τὸν Δαυὶδ ἕνεκα τοῦ ἀποκτεῖναι, καὶ τῷ Ἀβεσσαλὼμ ἐπιθεμένῳ κατὰ τοῦ πατρὸς τυραννικῶς.

Σημαίνει ἐν τῷ προκειμένῳ π⟨ρ⟩οφητικῷ τὸ βλάψαι διὰ τοῦ ἅψασθαι, καὶ μάλιστα δι' ὧν ὁ Θεὸς αὐτὸς λέγει τοῖς φονικῶς ἐπιτι-θεμένοις κατὰ τῶν αὐτοῦ ἀνθρώπων· «Μὴ ἅπτεσθε τῶν χρι⟨στῶν⟩ μου, καὶ ἐν τοῖς προφήταις μου μὴ πονηρεύεσθε»[8].

Ψεκτῶ⟨ς θιγ⟩εῖν τὸ ἅψασθαι κεῖται ἐν τῷ· «Καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικ⟨ὸς μὴ⟩ ἅπτεσθαι»[9], σημαῖνον τὸ πλησιάσαι αἰσχρῶς καὶ ἀκο-λ⟨άστως⟩.

Δηλοῦται ἐκ τούτου τοῦ ῥήματος καὶ τὸ θιγεῖν ⟨καλῶς⟩ προσψαῦσαι δι' ἁφῆς, ὡς ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ λεγ⟨ομένῳ⟩· «Ἥψατό μού τις»[10], ὅτε ἡ αἱμορροοῦσα γυνὴ πόθῳ ἰαθ⟨ήσεσθαι⟩ ἥψατο δραξα-μένη τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου Ἰησοῦ.

---

1. Ψαλ. 129,3. 2. Ἰω. 1,14. 3. Πρβλ. Α' Τιμ. 3,16. 4. Πρβλ. ἐνθ' ἀν. 5. Βαρ. 3,36,38. 6. Φιλιπ. 2,7. 7. Ζαχ. 2,12. 8. Ψαλ. 104,15. 9. Α' Κορ. 7,1. 10. Μάρκ. 5,30.

272 Τοσούτων ὑποπεσόντων ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐκ τῆς ἅπτεσθαι φωνῆς, ἡ νῦν προκειμένη προφητικὴ λέξις τὸ βλάψαι διὰ κακώσεως δηλοῖ. Ἅπτεται δὲ τῆς κόρης τοῦ ὄμματος τοῦ ἔσω ἀνθρώπου ὁ προτιθέμενος κακοῦν τοὺς ὑπὸ Θεοῦ φρουρουμένους. Φανεροῖ δὲ πῶς ἅπτεται τῆς κόρης τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτοῦ ὁ ἁπτόμενος τῶν Θεοῦ δούλων διὰ τὸ εἰπεῖν· «Ἐπιφέρω τὴν χεῖρά μου ἐπ' αὐτούς»[1], τὴν παιδευτικὴν δύναμιν δηλονότι, ὥστε σκῦλα γενέσθαι οἷς πρότερον αὐτοὶ ἐσκύλευον, εἰς αἰχμαλωσίαν αὐτοὺς ἄγοντες, ὥστε δουλεύειν τοῖς καθ' ὧν αὐτοὶ τυραννικῶς ἐκράτουν.

Οὗπερ συμβάντος «γνώσεσθε ὅτι ἐγὼ Κύριος παντοκράτωρ εἰμί, ἀπεσταλεὶς ὑπὸ Κυρίου παντοκράτορος» ἐπὶ τελειώσει τῶν προαναφωνηθέντων. Παντοκράτωρ παρὰ παντοκράτορος ἀποστελλόμενος ὁ Θεὸς Λόγος ἐστίν, ἐρχόμενος εἰς ἀνθρώπους «εὐδοκίᾳ Πατρός»[2]· ᾧ γὰρ λόγῳ πάντων κρατεῖ βασιλικῶς ὁ Πατὴρ ὢν ἐποίησεν διὰ τοῦ Λόγου αὐτοῦ[3], τούτῳ καὶ ὁ Υἱὸς πάντων κρατεῖ καὶ βασιλεύει τῶν ἐν αὐτῷ συστάντων προϋπάρχων αὐτῶν. Ἣ φησιν ὁ Ἀπόστολος «ἐν Χριστῷ ἐκτίσθαι τὰ ὁρατὰ καὶ ἀόρατα»[4], πρὸ αὐτῶν ὄντι καὶ συνεστηκότων πάντων ἐν αὐτῷ· «Αὐτὸς γάρ ἐστι πρὸ πάντων καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκεν»[5]. Καὶ παράδοξον οὐδὲν εἰ παντοκράτωρ ἐκ παντοκράτορός ἐστιν· καὶ γὰρ Θεὸς ἐκ Θεοῦ καὶ φῶς ἐκ φωτός ἐστιν. Ὁμοούσιος γὰρ ὢν τῷ γεννήσαντι καὶ ἓν ὢν πρὸς τὸν γεννήσαντα κατὰ τό· «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν»[6], πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ τοῦ Υἱοῦ ἐστιν[7]. Ἔχει δ' ὁ Πατὴρ τὸ Θεός, τὸ φῶς, τὸ ἅγιος, ⟨τ⟩ὸ παντοκράτωρ εἶναι. Τοῦ **274** Υἱοῦ δ' ἐστὶν ταῦτα. Παντοκράτωρ ἄρα ἐκ παντοκράτορος ὁ Υἱός, παμβασιλεὺς ἐκ τοῦ πάντων βασιλεύοντος ὑπάρχων. Ἀναντιρρήτως ἐν Ἰωάννου Ἀποκαλύψει παντοκράτωρ ὁ Σωτὴρ ὁμολογεῖται, αὐτοῦ περὶ ἑαυτοῦ οὕτω λέγοντος· «Τάδε λέγει ὁ μάρτυς ὁ πιστός, ἡ ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ Θεοῦ, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, Κύριος ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ»[8]. Παντοκράτωρ ὢν ὁ ταῦτα λέγων οὐ κτίσμα τυγχάνει, ἵνα μὴ καὶ ἑαυτοῦ κρατῇ. Παράλογον γὰρ τοῦτο, τὸν αὐτὸν εἶναι κτίζοντα καὶ κτιζόμενον ὑφ' ἑαυτοῦ, καὶ βασιλεύοντα καὶ κρατούμενον· εἰ καὶ λέγεται δὲ ἐν τῇ παραληφθείσῃ φωνῇ «ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ Θεοῦ»[9] ὁ θεολογούμενος, ὡς βασιλικῶς ἄρχων καὶ αὐτὸ τοῦτο παντοκράτωρ ὤν, ἀρχὴ τῆς κτίσεώς ἐστιν, βασιλεία δηλονότι ⟨ἡ⟩γεμονοῦσα καὶ ἡγουμένη πάντων κτισμάτων.

Ζαχ. 2, 14-16. Τέρ⟨π⟩ου καὶ εὐφραίνου, θύγατερ Σιών, διότι ἰδοὺ ἐγὼ ἔρχομαι καὶ κατασκηνώσω ἐν μέσῳ σου, λέγει Κύριος.

---

1. Ζαχ. 2,13. 2. Πρβλ. Λουκ. 2,14. 3. Πρβλ. Ἰω. 1,3. 4. Κολ. 1,16. 5. Κολ.. 1,17. 6. Ἰω. 10,30. 7. Ἰω. 17,10. 8. Πρβλ. Ἀποκ. 1,5. 3,14. 1,8. 9. Ἀποκ. 3,14.

Καὶ καταφεύξονται ἔθνη πολλὰ ἐπὶ τὸν Κύριον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔσονται αὐτῷ εἰς λαόν, καὶ κατασκηνώσουσιν ἐν μέσῳ σου, καὶ ἐπιγνώσῃ ὅτι Κύριος παντοκράτωρ ἐξαπέσταλκέν με πρὸς σέ. Καὶ κατακληρονομήσει Κύριος τὸν Ἰούδαν τὴν μερίδα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν ἁγίαν καὶ αἱρετιεῖ ἔτι τὴν Ἱερουσαλήμ[1].

Ὥσπερ αἰχμαλώτου γεγενημένου τοῦ Ἑβραίων λαοῦ, θρῆνος καὶ ὀλοφυρμὸς ἐγίνετο διὰ τὸ τὸν Κύριον μεμακρύνθαι **276** τῶν ἐαλωκότων, οὕτως, ἀναχαμψάντων αὐτῶν εἰς τὴν πνευματικὴν μητέρα Σιὼν προσαγορευομένην, πρόσταξις δίδοται τέρπεσθαι καὶ εὐφραίνεσθαι, διὰ τὸ τὸν Κύριον ἐληλυθέναι καὶ ἐν μέσῳ αὐτῆς κατεσκηνωκέναι, τοῦ ναοῦ πάλιν ἐγερθέντος καὶ Θεοῦ κατασκηνοῦντος ἐν αὐτῷ. «Χαῖρε γὰρ καὶ εὐφραίνου», φησὶν ὁ προφήτης, «θύγατερ Σιών»[2]. Καλεῖ δὲ ἐν πολλοῖς τόποις τῆς Γραφῆς θυγατέρα ἑκάστης πόλεως τοὺς συμπληροῦντας αὐτὴν πολίτας.

Ἡ τέρψις δὲ καὶ ἡ εὐφροσύνη ἣν προστάσσει ἔχειν ὁ θεῖος λόγος, ἡ αὐτή ἐστιν τῇ χαρᾷ τῇ τυγχανούσῃ καρπὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, σὺν ἀγάπῃ θείᾳ καὶ εἰρήνῃ μακαρίᾳ συντεταγμένη, ἣν φανεροῖ ὁ ἱερὸς Ἀπόστολος οὕτω γράφων· «Καρπὸς τοῦ Πνεύματός ἐστιν ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη»[3]. Ταύτην τὴν εὐ⟨σ⟩τάθειαν σχόντες οἱ λυτρωθέντες ἀπὸ ⟨τῆ⟩ς αἰχμαλωσίας φασίν· «Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν Σιὼν ἐγενήθημεν ὡς παρακεκλημένοι· τότε ἐπλήσθη χαρᾶς τὸ στόμα ἡμῶν, καὶ ἡ γλῶσσα ἡμῶν ἀγαλλιάσεως»[4]. Καὶ ἐν ἑτέρῳ Ψαλμῷ συνῳδὰ φέρεται· «Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἀγαλλιάσεται Ἰακὼβ καὶ εὐφρανθήσεται Ἰσραήλ»[5]. Τοὺς γὰρ θρηνήσαντας ἀποσπωμένους τῆς οἰκείας πατρίδος νόμῳ αἰχμαλωσίας ἀκόλουθον ὑπάρχει, ἀνακάμψαντας εἰς αὐτήν, τέρπεσθαι καὶ εὐφραίνεσθαι διὰ τὸ τὸν Κύριον κατεσκηνωκέναι ἐν μέσῳ αὐτῆς, τὸν αἴτιον τοῦ τέρπεσθαι καὶ εὐφραίνεσθαι.

Τί δὲ τῆς εὐφροσύνης καὶ τέρψεως αἴτιον τυγχάνει, ἢ τὸ ἀπολαύειν τῶν ὁρμημάτων τοῦ ποταμοῦ τοῦ πεπληρωμένου ὑδάτων περὶ οὗ γέγραπται· «Ὁ ποταμὸς τοῦ Θεοῦ ἐπληρώθη ὑδάτων»[6], καὶ ἔτι· «Τοῦ ποταμοῦ τὰ ὁρμήματα εὐφραίνει τὴν **278** πόλιν τοῦ Θεοῦ· ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ αὐτῆς, οὐ σαλευθήσεται»[7], οὐκέτι μακρυνόμενος οὐδ' ἐγκαταλείπων διὰ τὸ ἀγαθότητι τῇ ἑαυτοῦ παραμένειν αὐτῇ.

Τί δὲ ἀγαθὸν καὶ σωτηριῶδες ἕψεται κατασκηνοῦντος τοῦ Κυρίου ἐν μέσῳ τῆς καλλιπόλεως, ἢ τὸ «καταφυγεῖν ἔθνη πολλὰ» μετανοοῦντα «ἐπὶ τὸν Κύριον ἐν τῇ ἡμέρᾳ» τῇ ὑπὸ ἡλ⟨ί⟩ου τῆς δικαιοσύ-

---

1. Ζαχ. 2,14-16. 2. Ζαχ. 2,14. 3. Γαλ. 5,22. 4. Ψαλ. 125,1-2. 5. Ψαλ. 52,7. Πρβλ. Ψαλ. 13,7. 6. Ψαλ. 64,10. 7. Ψαλ. 45,5,6.

νης[1] καταλαμπομένη, ἧς ὁ πατριάρχης Ἀβραὰμ ἔρωτα λαβών, ἰδὼν αὐτὴν ἐχάρη[2] καὶ σὺν αὐτῷ οἱ κατὰ πίστιν καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ υἱοὶ καὶ τέκνα αὐτοῦ γεγενημένοι[3], ὡς εὐχαριστοῦντας φάναι· «Λύτη ἡ ἡμέρα ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος, ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ»[4].

Διαδέξεται δὲ τὸ «καταφυγόντα ἔθνη πολλὰ ἐπὶ τὸν Κύριον» τὸ λαὸν χρηματίσαι τοῦ πρὸς ὃν καταπεφεύγασιν, οὐκέτι ἄθεα καὶ ἐλπίδα μὴ ἔχοντα[5] μένοντα· περὶ τούτων ἐν τῷ προφήτῃ ὁ Θεός φησιν· «Καλέσω τὸν οὐ λαόν μου λαόν μου, καὶ αὐτὸς ἐρεῖ· Κύριος ὁ Θεός μου εἶ σύ»[6], ὥστ' αὐτοὺς «ἔθνος ἅγιον, ἱεράτευμα ἅγιον, γένος Θεοῦ»[7] προσαγορεύεσθαι. Φησὶν γὰρ πρὸς τοὺς καταφυγόντας πρὸς Θεὸν τῷ ε⟨ἰ⟩ρημένῳ τρόπῳ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πρὸς ὃν καταπεφεύγασιν· «Ὑμεῖς δὲ ἔσεσθέ μοι γένος ἐκλεκτόν, ἔθνος ἅγιον, βασίλειον ἱεράτευμα, λαός μου ὃν περιεποιησάμην τὰς ἀρετάς μου διηγεῖσθαι»[8].

Τί δὲ ἀκολουθεῖ τοῖς γενομένοις λαὸς Θεοῦ, ἢ τὸ κατασκηνῶσαι ἐν μέσῳ τῆς ἐπουρανίου καὶ μακαρίας Σιών; Τότε γὰρ τότε γνώσεται, θείᾳ καὶ ἠκριβωμένῃ θεωρίᾳ, «ὅτι Κύριος παντοκράτωρ ἀπέστειλεν» τὸν λυτρωσάμενον[9] αὐτήν, λέγοντα περὶ τοῦ Πατρὸς ἑαυτοῦ· «Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν **280** ἔχρισέν με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν»[10]. Ἕνεκα γὰρ τοῦ εὐαγγελίσασθαι τοὺς πτωχοὺς τῷ πνεύματι ἐχρίσθη Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ δυνάμει Θεοῦ Ἰησοῦς ὁ κατασκηνῶν ἐν μέσῳ τῆς Σιών, κηρύσσων ἄφεσιν τοῖς αἰχμαλωτισθεῖσιν ὑπὸ ἐχθρῶν ἀοράτων τέκνοις αὐτῆς. Οὕτω γὰρ κατακληρονομήσει ὁ παμβασιλεὺς εὐεργέτης αὐτῆς τὸν Ἰούδα, τοὺς ἐξομολογουμένους. Ἰούδας γὰρ ἐξομολόγησις ἑρμηνεύεται. Κληρονομήσει δὲ οὖν πρότερον τοὺς ἐπὶ τὴν σωτηρίαν καλουμένους· ἔκ παλαι γὰρ ἦσαν μερὶς αὐτοῦ καὶ προτοῦ τὸν σκορπισμὸν καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν πάθωσιν.

Ποῦ δὲ καὶ κατακληρονομήσει τὸν Ἰούδαν ὄντα μερίδα αὐτοῦ, ἢ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν ἁγίαν ἐν ᾗ μακροχρόνιος ἔσται εὐπαθὼν ὁ τιμήσας τὸν Πατέρα αὐτοῦ Θεὸν καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ[11] τὴν Ἐκκλησίαν οὖσαν Ἱερουσαλήμ, ἣν ἔτι αἱρετιεῖ πάλιν προσλαμβανόμενος καὶ βασιλεύων ἐν μέσῳ αὐτῆς, γινωσκούσης ὅτι ἐλήλυθεν κατασκηνῶσαι ἐν μέσῳ αὐτῆς, παρὰ Κυρίου παντοκράτορος ἀποσταλείς, ὅτε κλίνας οὐρανὸν[12] κατέβη πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους φάσκων· «Καταβέβηκα ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με»[13], «ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός»[14]. Οὕτω γὰρ οὐκέτι ἐν ἀπωλείᾳ μενοῦσιν οἱ ὑπὲρ ὧν ἐλήλυθεν ἵν' αἴτιος αὐτοῖς σωτηρίας αἰωνίου[15] γένηται. Ὑπάρξεται δὲ καὶ τῇ συμπληρουμένῃ ὑφ' ἡμῶν Ἱερουσαλὴμ οὔσῃ

---

1. Μαλ. 3,20. 2. Πρβλ. Ἰω. 8,56. 3. Πρβλ. Γαλ. 3,7. 4. Ψαλ. 117,24. 5. Πρβλ. Ἐφ. 2,12. 6. Ρωμ. 9,25. Ὡσ. 2,35. 7. Α' Πέτρ. 2,9. 8. Ἐνθ' ἀν. 9. Ζαχ. 2,15. 10. Ἡσ. 61,1,2. Λουκ. 4,18. 11. Πρβλ. Ἐξ. 20,12. 12. Πρβλ. Ψαλμ. 17,10. 143,5. 13. Ἰω. 6,38. 14. Λουκ. 19,10. 15. Ἑβρ. 5,9.

Ἐκκλησίᾳ Θεοῦ ζῶντος τοιαύτην πίστιν ἔχειν καὶ μακαριότητος ποιητικὰ ἔργα, ἵν' αἱρετίσῃ αὐτὴν ἔτι ὁ τῷ ἰδίῳ αἵματι ἀποπλύνας καὶ λαμπρύνας αὐτήν.

282 Ζαχ. 2,17. Εὐλαβείσθω πᾶσα σὰρξ ἀπὸ προσώπου Κυρίου, διότι ἐξεγήγερται ἐκ νεφῶν ἁγίων αὐτοῦ[1].

Ἡ σὰρξ προσηγορία ὁμώνυμος οὖσα πολλὰ σημαίνει, ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς θεοπνεύστου παρίσταται Γραφῆς. Ὅταν γὰρ ἐν Ψαλμοῖς λέγηται «Τροφὴν διδόναι τὸν Θεὸν πάσῃ σαρκί»[2], πάντα τὰ θνητὰ ζῷα τὰ ἐκ τροφῆς διακρατούμενα ἐν τῷ ζῆν παρίσταται, ὡς καὶ ἐν τῷ· «Πᾶσα σὰρξ κατὰ γένος συνάγεται»[3].

Ὅταν δὲ γράφῃ ὁ Ἀπόστολος· «Τίς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν; ἀλλ' ἐκτρέφει καὶ θάλπει αὐτήν»[4], τὸ σῶμα τὸ συνεζευγμένον τῇ λογικῇ ψυχῇ δηλοῦται, ὡς ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀποστολικῆς λέξεως ἔστι μαθεῖν οὕτως ἐχούσης· «Οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα. Τίς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν»[5], καὶ τὰ ἑξῆς.

Ἔστιν δὲ ὅτε καὶ μόνοι οἱ ἄνθρωποι φανεροῦνται τῇ τῆς σαρκὸς προσηγορίᾳ, ὥσπερ ἐν τῷ· «Εἰσάκουσον προσευχῆς, πρὸς σὲ πᾶσα σὰρξ ἥξει»[6]. Ἔρχεται δὲ πρὸς Θεὸν σχέσει καὶ διαθέσει οὐχ ἡ ἄλογος, ἀλλ' ἡ ἀνθρωπότης, καταξιουμένη τῆς δαψιλοῦς δωρεᾶς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὑπὸ τοῦ λέγοντος· «Ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν»[7].

Ἡ οὕτω λεγομένη σὰρξ λογικὴ οὖσα εὐλαβείας θείας ἐστὶ δεκτική· προστάττεται γοῦν αὐτῇ «εὐλαβεῖσθαι ἀπὸ προσώπου»[8] τοῦ ἐπιφαινομένου αὐτῇ, περὶ οὗ εὐχὴν ἀναπέμπουσιν οἱ **284** καθαροὶ τῇ καρδίᾳ φάσκοντες· «Ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου καὶ σωθησόμεθα»[9]. Ἀποδίδωσιν δ' ἑξῆς τὴν αἰτίαν τοῦ δεῖν πᾶσαν σάρκα εὐλαβεῖσθαι ἀπὸ προσώπου Κυρίου τοῦ Θεοῦ, ἐπιφέρων· «Διότι ἐξεγήγερται ἐκ τῶν ἁγίων αὐτοῦ νεφῶν»[10].

Ἅγια δὲ νέφη οὐ τὰ ὕοντα τὸν αἰσθητὸν ὄμβρον εἰσίν, ἀλλὰ τὰ φέροντα τὸν πνευματικὸν ὑετόν, κατὰ τὸ ἐν Ἡσαΐᾳ λεχθὲν περὶ τοῦ Ἰσραήλ, ἀλληγορίας τρόπῳ ἀμπελῶνος καλουμένου, ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου· «Ταῖς νεφέλαις ἐντελοῦμαι τοῦ μὴ βρέξαι εἰς αὐτὸν ὑετόν»[11], διὰ τὸ ἀκάνθας καὶ μὴ σταφυλὴν καρπὸν ἠγιοχέναι. Τοῦ γὰρ ἀμπελῶνος ἀλληγορουμένου, ἁρμονίως καὶ αἱ νεφέλαι ἐκλημφθεῖεν, ὁτὲ μὲν ὕουσαι, ἐπὶ τῷ ποτίσαι, ὁτὲ δὲ κωλυόμεναι τοῦτ' ἐνεργεῖν·

---

1. Ζαχ. 2,17. 2. Ψαλ. 135,25. 3. Σ. Σειρ. 13,16. 4. Ἐφ. 5,29. 5. Πρβλ. Ἐφ. 5,28,29. 6. Ψαλ. 64,3. 7. Πράξ. 2,17. 8. Ζαχ. 2,17. 9. Ψαλ. 79,4,8,20. 10. Ζαχ. 2,17. 11. Ἡσ. 5,6.

Περὶ τοιούτων ὀμβροτόκων πάλιν ἐν αὐτῷ τῷ προφήτῃ προστάττεται ὑπὸ Θεοῦ· «Αἱ νεφέλαι ῥαινέτωσαν δικαιοσύνην»[1]. Τὴν γὰρ δικαιοσύνην ἀρετὴν οὖσαν ψυχῆς λογικῆς, οὐ τὰ αἰσθητὰ νέφη ὗει, ἀλλ' οἱ θεῖοι προφῆται, νέφη κατὰ ἀναγωγὴν προσαγορευόμενοι.

Ἐπεὶ τοίνυν ἐκ τούτων τῶν νεφῶν ἐξεγήγερται ὁ ἐληλυθὼς Σωτὴρ πληρῶσαι τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας[2], τούτου χάριν «εὐλαβείσθω πᾶσα σὰρξ ἀπὸ προσώπου Κυρίου» τοῦ Θεοῦ, ὃ ἐπέφηνεν καὶ ἔδειξεν ὅτε ἐπληρώθη ἡ προφητεία ἡ οὕτως ἔχουσα· «Ὀφθήσεται ὁ Θεὸς τῶν θεῶν ἐν Σιών»[3], καὶ ἐπέλαμψεν ὡς «θεάσασθαι ἡμᾶς τὴν δόξαν αὐτοῦ, ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρός»[4]. Ἐξεγηγερμένος ἐκ τῶν ἁγίων νεφῶν ἃ ἡρμηνεύθησαν εἶναι Μωϋσῆς ὁ μέγας ἱεροφάντης καὶ οἱ κάτοχοι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος προφῆται, ἐπεδήμησεν ἐπὶ κούφης νεφέλης ἐπιβὰς τῷ καθ' ἡμᾶς κόσμῳ, Αἰγύπτῳ κατ' ἀναγωγὴν καλου**286**μένῳ. Ἔχει δὲ οὕτω ἡ περὶ τούτων προφητεία ἔνθεν ἀρχομένη· «Ἰδοὺ Κύριος κάθηται ἐπὶ κούφης νεφέλης καὶ ἥξει εἰς Αἴγυπτον καὶ συσσεισθήσεται τὰ χειροποιητὰ αὐτῆς»[5].

Μεταλημφθείσης δὲ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὸν περὶ γῆν τόπον, ἁρμονίως καὶ ἡ κούφη νεφέλη ἀναχθήσεται εἰς τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Σωτῆρος, καθίσαντος τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐπὶ τὸν ἐκ τῆς Μαρίας προεληλυθότα.

Τίς γὰρ οὕτω κούφη νεφέλη μὴ ἔχουσα βάρος ἁμαρτίας ἢ ἡ σὰρξ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μὴ συνιστᾶσα ἐκ τῆς ἀνδρὸς πρὸς γυναῖκα συνόδου βαρυτάτης οὔσης, ἀλλ' ἐκ Πνεύματος Ἁγίου ἐπελθόντος τῇ παρθένῳ τῇ πεῖραν ἀνδρὸς οὐκ ἐχούσῃ καὶ ᾗ ἡ τοῦ ὑψίστου δύναμις ἐπεσκίασεν, ὡς ἅγιον χρηματίσαι[6] τὸ γεννηθὲν ἄνευ γάμου. Ἔτι δὲ μᾶλλον φανεροῦται τῆς κυριακῆς νεφέλης τὸ κοῦφον καὶ ἐλαφρὸν ἐκ τοῦ ἁμαρτίαν μὴ πεποιηκέναι μηδὲ ἐγνωκέναι αὐτὴν τὴν Ἰησοῦ ψυχήν[7]. Οὐδὲν γὰρ ἕτερον καθέλκει καὶ βαρεῖ τὴν τῶν ἀνθρώπων ψυχὴν ὡς ἡ ἀνομία, ταλάντῳ μολίβου παραβαλλομένη[8], διὰ τὸ κάτω βρίθειν καὶ καθέλκειν τοὺς ἐνεργοῦντας αὐτήν· ἀλλ' ἡ τοῦ Ἰησοῦ οὐκ ἐπειράθη τοῦ βάρους τούτου, «δικαιοσύνην ἀγαπήσασα καὶ μισήσασα ἀνομίαν»[9]· οὐκ ἔσχεν δὲ «οὐδὲ δόλον ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ»[10] τὸν πάντων ἁμαρτημάτων καταισπῶντα τὴν ψυχὴν τοῦ αὐτὸν ἔχοντος.

Ἔδει οὖν τὸν ἐξεγηγερμένον Σωτῆρα ἐκ τῶν ἁγίων αὐτοῦ νεφῶν, πληρώσαντα τὰς περὶ αὐτοῦ προαναφωνήσεις, ἱδρυθῆναι βασιλικῶς ἐπὶ τῆς ἀποδοθείσης κούφης νεφέλης, ὑούσης τὸν εὐαγγελικὸν ὑετὸν ἐπὶ τῷ καρποὺς σωτηρίους ἀγαγεῖν τὴν οἰκουμένην καὶ σκεπάζειν ἀπὸ τοῦ καύματος ἐκείνου ἀφ' οὗ διασῴζεται ὁ νοήμων, κατὰ τὸ παροιμιῶδες θέσπισμα ὧδε ἔχον· «Διεσώθη ἀπὸ καύματος υἱὸς νοή-

---

1. Ἡσ. 45,8. 2. Πρβλ. Ματθ. 5,17. 3. Ψαλ. 83,8. 4. Ἰω. 1,14. 5. Ἡσ. 19,1. 6. Πρβλ. Λουκ. 1,34,35. 7. Πρβλ. Α' Πέτρ. 2,22. Β' Κορ. 5,21. 8. Πρβλ. Ζαχ. 5,7. 9. Ψαλ. 44,8. 10. Α' Πέτρ. 2,22.

μων»[1]. Σκεπάζει δὲ καὶ ἀπὸ **288** τοῦ κρύους τῆς ἁμαρτίας περὶ οὗ γέγραπται· «Ὡς ψύχει λάκκος ὕδωρ, οὕτω ψύχει κακία αὐτῆς»[2].

Εἰς τοῦτο ἀλληγορικῶς λήμψει· «Βορέας ψυχρὸς ἄνεμος πνεύσει»[3].

Τὰ οὕτω λεχθέντα κατὰ θεωρίαν ἐν νῷ λαβόντες καρδίαν σαρκίνην ἐσχηκότες εἴκουσαν τοῖς Θεοῦ δικαιώμασιν καὶ προστάγμασιν, εὐλάβειαν τὴν πρὸς Θεὸν κατορθώσωμεν, ἵν' ἔτι μᾶλλον εὐεργετῶν ὁ Θεὸς τὰς σαρκίνας καὶ οὐ λιθίνας χαράξῃ ἐν αὐταῖς τῷ ζῶντι αὐτοῦ Πνεύματι Γραφὴν θείαν[4], δι' ἧς ὠφελούμενοι τελειωθείημεν ὥστε τῇ ἀληθείᾳ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον προσβαλεῖν, ὑπερβάντας τὸ εἰκονικῶς καὶ ἐκ μέρους αὐτὴν θεωρεῖν[5].

Ζαχ. 3,1. Καὶ ἔδειξέν μοι Κύριος Ἰησοῦν τὸν ἱερέα τὸν μέγαν ἑστῶτα πρὸ προσώπου ἀγγέλου Κυρίου. Καὶ ὁ διάβολος εἱστήκει ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ ἀντικεῖσθαι αὐτῷ[6].

Ἃ δείκνυσιν Θεὸς μεγάλα καὶ ὑπερφυῆ τυγχάνοντα, οὐκ αἰσθητὰ οὐδ' ἀνθρώπινά ἐστιν. Τούτου οὕτως ἔχοντος, δείκνυσιν ὁ Θεὸς τῷ προφήτῃ τὸν ἱερέα τὸν μέγαν Ἰησοῦν οὐκ ἀνθρωπίνως, ἀλλὰ θείως ἑστηκότα πρὸ προσώπου ἀγγέλου Κυρίου, οὐ τοσοῦτον τὸν τοῦ Ἰωσεδὲκ υἱὸν ὅσον τὸν δι' αὐτοῦ δηλούμενον, τὸν ἀληθῶς μέγαν ἱερέα, τὸν τοὺς οὐρανοὺς διεληλυθότα, τὸν «κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ» ἱερωμένον, οὐ κατὰ δύναμιν ἐντολῆς σαρκίνης μέχρι καιροῦ τινος κειμένην, ἀλλὰ κατὰ ἀπαράβατον[7] **290** ἱερωσύνην· εἴρηται γὰρ πρὸς αὐτόν· «Σὺ εἶ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα»[8].

Οὐχ ὡς ἔτυχεν δὲ ἐδείχθη ὑπὸ Κυρίου Ἰησοῦς ὁ μέγας ἱερεύς, ἀλλ' ἑστὼς ἀκλόνητος καὶ βεβαίως ἱδρυμένος, παραπλησίως τῷ λεχθέντι ἐν Εὐαγγελίῳ· «Ἑστὼς ὁ Ἰησοῦς ἐκέκραγεν λέγων· Εἴ τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με καὶ πινέτω»[9]. Διὰ τοῦτο γὰρ πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρὸς αὐτὸν πίνει, ὅτι ἕστηκεν παραμόνως.

Πρὸς τῷ δὲ ἑστῶτα αὐτὸν ἰδεῖν, δεικνύντος τοῦ Θεοῦ πρὸ προσώπου ἀγγέλου Κυρίου, καὶ ὁ διάβολος ὤφθη ἑστὼς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ ἀντικεῖσθαι αὐτῷ. Τίσιν δὲ ἔδει ἐναντιοῦσθαι καὶ ἀντικεῖσθαι τὸν διάβολον, ἢ τοῖς δεξιοῖς τοῦ δειχθέντος ὑπὸ Κυρίου, ἑστηκότος ἐπίπροσθεν τοῦ ἀγγέλου τοῦ τῆς μεγάλης βουλῆς;

Ἔστη δὲ καὶ ἐκ δεξιῶν τοῦ Ἰούδα, ὡς ἐν ἑκατοστῷ ὀγδόῳ Ψαλμῷ λέγεται· «Κατάστησον ἐπ' αὐτὸν ἁμαρτωλόν, καὶ ὁ διάβολος στήτω ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ»[10].

Ἀλλ' ὅρα γε διαφορὰν πολλὴν ἐν ταῖς λέξεσιν· τοῦ μὲν γὰρ

---

1. Παρμ. 10,5. 2. Ἱερ. 6,7. 3. Σ. Σειρ. 43,20. 4. Πρβλ. Β' Κορ. 3,2,3. Ἰεζ. 11,19. 5. Πρβλ. Α' Κορ. 13,12. 6. Ζαχ. 3,1. 7. Πρβλ. Ἑβρ. 7,24. 8. Ψαλ. 109,4. 9. Ἰω. 7,37. 10. Ψαλ. 108,6.

προδόντος τὸν Σωτῆρα ἐν τοῖς δεξιοῖς ἵσταται προκατειληφότος αὐτά, «τόπον δεδωκότος τῷ διαβόλῳ»[1]. Εἴρηται γὰρ ὅτι «ἔβαλεν εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ προδοῦναι»[2] τὸν ἐκλεξάμενον αὐτὸν ἄριστον διδάσκαλον ἅμα καὶ Σωτῆρα. Καὶ μετὰ τὸ βαλεῖν εἰς τὴν καρδίαν, εἰσελήλυθεν εἰς αὐτὸν ἵν' ἐνεργῇ τὰ τῆς προδοσίας ἐν αὐτῷ ὡς ἐνεργεῖ ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας. Γέγραπται γὰρ ὅτι «μετὰ τὸ ψωμίον εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸν ὁ Σατανᾶς»[3].

Τοῦ δὲ μεγάλου ἱερέως οὐκ ἄλλως ἔστηκεν ἐκ δεξιῶν ἢ τῷ ἀντικεῖσθαι αὐτῷ, μάλιστα ὅτε πορθεῖν ἐπιχειρεῖ τοὺς ὠφελουμένους καὶ παιδευομένους ὑπ' αὐτοῦ· ἢ οὐκ ἀντικειμένως ἐκ **292** δεξιῶν ἵσταται, ὅτε ἐξαιτεῖται τοὺς εἰς τὴν πίστιν καὶ λοιπὴν ἀρετὴν κεκλημένους, κατὰ τὸ λεχθέν· «Ἰδοὺ ἐξῃτήσατο ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς τοῦ σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον, κἀγὼ ἐδεήθην ὑπὲρ ὑμῶν», ὦ Πέτρε μαθητὰ ἡμέτερε, «ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου»[4];

Πρὸς τῷ μὴ βλαβῆναι δὲ οἷς ἀντίκειται, καὶ ἐξουσίαν κατ' αὐτοῦ λαμβάνουσιν, ⟨ἵ⟩να πατῶσιν ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθρικῶς ἀντικειμένου[5], βλάβην οὐδ' ὅλως ὑφιστάμενοι διὰ τὸ ἐλπίζειν ἐπὶ τὸν συντρίβοντα ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ἁγίων τὸν στασιώδη καὶ λυμεῶνα διάβολον· γέγραπται γάρ· «Πᾶς ὁ ἔχων τὴν ἐλπίδα ἐπὶ τὸν Θεὸν»[6] ἄβλητος καὶ ἀκλόνητος μενεῖ, οὐ ψαύοντος, οὐχ ἁπτομένου τοῦ πονηροῦ τοῦ βοηθουμένου ὑπὸ τῆς δεξιᾶς τοῦ Θεοῦ σκεπομένου[7].

Ὅρα γοῦν τί κελαδῶν ὁ ὑμνῳδὸς πρὸς τὸν οὕτω ὑπὸ τὴν χεῖρα τοῦ Θεοῦ τυγχάνοντα· «Τὸν ὕψιστον ἔθου καταφυγήν σου, οὐ προσελεύσεται πρὸς σὲ κακά, καὶ μάστιξ οὐκ ἐγγιεῖ τῷ σκηνώματί σου, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ»[8]· καὶ μετ' ὀλίγα· «Ἐπ' ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβήσει, καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ δράκοντα»[9]. Περὶ τοῦ οὕτω λεγομένου λέοντος καὶ δράκοντος, ἐν τῇ Ἰωάννου Ἀποκαλύψει λέγεται ὡς εἴη «ὁ ἀρχαῖος Σατανᾶς»[10]. Ἐκ παραλλήλου δόξει εἰρῆσθαι ἐν τῇ τοιαύτῃ θεωρίᾳ διάβολος καὶ Σατανᾶς ὁ αὐτός, ἑβραϊκὴ δ' οὖσα ἡ Σατανᾶς φωνὴ «ἀντικείμενος» σημαίνει τῇ Ἑλλήνων φωνῇ.

Τούτων οὕτω θεωρουμένων, μακάριόν ἐστιν ἔχειν ἐχθρὸν καὶ ἀντικείμενον τὸν διάβολον καὶ μὴ φίλον· ἐπιβλαβὴς γὰρ ἡ τούτου ἑταιρία καὶ εἰς ὄλεθρον καταστπῶσα. Αὐτίκα γοῦν **294** πλησιάσας τῷ Ἰούδᾳ, «υἱὸν ἀπωλείας»[11] αὐτὸν ἐποίησεν καὶ ἴδιον τέκνον ὡς μεταστχεῖν καὶ τῆς προσηγορίας αὐτοῦ. Φησὶν γὰρ ὁ Σωτὴρ περὶ αὐτοῦ πρὸς τοὺς δώδεκα μαθητάς· «Οὐχὶ τοὺς δώδεκα ὑμᾶς ἐξελεξάμην; Καὶ εἷς ἐξ ὑμῶν διάβολός ἐστιν»[12]. Καὶ αὐτῷ δὲ τῷ Ἰησοῦ, καθὸ ἄνθρωπος γέγονεν ἀναλαβὼν ψυχὴν καὶ σῶμα ἀνθρώπου, ἐν τῷ ἐρήμῳ ἔστη

---

1. Πρβλ. Ἐφ. 4,27. 2. Ἰω. 13,2. 3. Ἰω. 13,27. 4. Λουκ. 22,31. 5. Πρβλ. Λουκ. 10,19. 6. Πρβλ. Α' Ἰω. 3,3. 7. Πρβλ. Σ. Σολ. 5,16. 8. Ψαλ. 90,9-11. 9. Ψαλ. 90,13. 10. Ἀποκ. 12,9. 20,2. 11. Πρβλ. Ἰω. 17,12. 12. Ἰω. 6,70.

ἀντικείμενος ἐκ δεξιῶν νηστεύοντι τεσσεράκοντα ἡμέρας καὶ νύκτας ἴσας.

Ἢ οὐκ ἀντικείμενος ἀναγαγὼν αὐτὸν εἰς τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ δολερῶς ἔφασκεν· «Βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν κάτω»[1], καὶ δείξας πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης καὶ τὰς δόξας αὐτῶν· «Ταῦτα πάντα δώσω σοι», εἶπεν, «ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι»[2]. Πλὴν εἰ καὶ σὺν δόλῳ ταῦτ' ἔλεγεν, ἀνετράπη καὶ κατεβλήθη ἔξαθλος γενάμενος ὑπὸ τοῦ «πειραθέντος κατὰ πάντα»[3] τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις.

Δῴη δὲ καὶ ἡμῖν ὁ Θεὸς ὁ τῶν ἀβοηθήτων βοηθός, τὴν πάλην ἔχουσιν ἡμῖν «πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου καὶ τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας»[4], ἀπλήκτους καὶ ἀπτώτους διαμεῖναι, μηδ' ὅλως ἀψαμένου ἡμῶν τοῦ πονηροῦ.

Ζαχ. 3, 2. Καὶ εἶπεν Κύριος πρὸς τὸν διάβολον· Ἐπιτιμήσαι Κύριος ἐν σοί, διάβολε, καὶ ἐπιτιμήσαι Κύριος ἐν σοὶ ὁ ἐκλεξάμενος Ἰερουσαλήμ. Οὐκ ἰδοὺ τοῦτο ὡς δαλὸς ἐξεσπασμένος ἐκ πυρός;[5]

Ὁ Κύριος, φησίν, εἶπεν τῷ διαβόλῳ· Ἐπιτιμήσαι ἐν σοί, διάβολε. Καὶ ἐν τῇ παρούσῃ λέξει, ὁ Κύριος περὶ Κυρίου **296** λέγει, ὁ Πατὴρ περὶ τοῦ Υἱοῦ, ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται. Πῶς δὲ λέγει καὶ τί τῷ διαβόλῳ ὁ Κύριος ἐπιστατέον.

Οὐ προφορικῷ λόγῳ χρώμενος κατά τινα μίαν τῶν ἀνθρωπίνων διαλέκτων ὁμιλεῖ τῷ διαβόλῳ ὁ πάντων δεσπότης· οὐδὲ γὰρ αὐτὸς φωνητικοῖς ὀργάνοις χρᾶται ἀσώματος καὶ νοερὰ οὐσία ὑπάρχων, οὐδὲ πρὸς ὃν ὁ λόγος διάβολος πληττομένην ἔχει ἀκοὴν ὑπὸ φωνῶν συγκειμένων ἐκ συλλαβῶν, μάλιστα ὅταν Θεὸς ᾖ ὁ λέγων. Ἐντυγχάνοντες γοῦν τῇ βίβλῳ τοῦ Ἰώβ, εὑρίσκοντες ἐκεῖ Θεὸν λέγοντα τῷ διαβόλῳ καὶ τῷ Θεῷ τὸν διάβολον, οὐχ οὕτω μικροφυεῖς ἐσμεν ὡς νομίσαι κατὰ προφορὰν ἀνθρωπίνης διαλέκτου γίνεσθαι τὰς ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις· ἄλλως ἁρμόζει καὶ πρέπει τοῖς ἐκκειμένοις προσώποις. Λέγει μὲν γὰρ Θεὸς ὅταν ὃ βούλεται φανερώσῃ οἷς ἔκρινεν ἀκούειν αὐτοῦ, ὡς αὖ ἀκούει τῶν διαλεγομένων αὐτῷ γινώσκων ὃ ἔχουσιν ἐν ἡγεμονικῷ τῷ σφῶν.

Καὶ ἐν τοῖς προκειμένοις γοῦν εἶπεν ὁ Κύριος τῷ διαβόλῳ, φανερώσας αὐτῷ τὸ ἀπαγγελλόμενον ἔχον οὕτως· «Ἐπιτιμήσαι Κύριος ἐν σοί, διάβολε»[6], μόνον οὐχὶ λέγων· Σκεῦος ὀργῆς ἔσῃ ἐν ᾧ καὶ δι' οὗ ἐπιτιμῶνται οἱ κολασταὶ ἐπαξίως οἷς ἠργάσαντο φαύλως. Εἰ δὲ πρὸς αὐτὸν λέγοιτο τὸ «ἐν σοί»[7], διάνοιαν ἔχει τὸ ῥητὸν τοιαύτην· ἐπεὶ ἐν σεαυτῷ κεκρυμμένως ἁμαρτάνεις, οὐ λανθάνεις δὲ τοῦτ' ἐνεργῶν, τὸ

---

1. Λουκ. 4,9. 2. Ματθ. 4,6. 3. Πρβλ. Ἑβρ. 4,15. 4. Ἐφ. 6,12. 5. Ζαχ. 3,2. 6. Ἔνθ' ἀν. 7. Ἔνθ' ἀν.

χρυπτόν σου καὶ πάντων προκαταλαμβάνων ὁ Θεὸς ἐπιτιμᾷ ἐν σοί, ἐπιστάμενος τὴν ἐν σοὶ κρυπτομένην κακουργίαν. Ὅτι δὲ οὕτως κακουργεῖ ὁ διάβολος καὶ πολλοὶ τῶν κατὰ πονηρίαν γεννηθέντων **298** ὑπ' αὐτοῦ, πρὸς αὐτὸν ἐν Ἡσαΐᾳ ὁ Θεός φησιν· «Σὺ δὲ εἶπας ἐν τῇ διανοίᾳ σου· Εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβήσομαι», καὶ τὰ ἑξῆς μέχρι τοῦ· «ἔσομαι ὅμοιος τῷ ὑψίστῳ»[1]. Τούτῳ συνᾴδει καὶ τὸ ἐν Ψαλμοῖς εἰρημένον· «Φησὶν ὁ παράνομος τοῦ ἁμαρτάνειν ἐν ἑαυτῷ»[2]. Ἁμαρτάνων γὰρ ἐν ἑαυτῷ καὶ λέγων ἐν τῇ διανοίᾳ· «Εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβήσομαι», οὐ λαθὼν ἐν ἑαυτῷ δέχεται τὴν ἐπιτιμίαν. Ἰσοδυναμεῖ τοῖς εἰρημένοις τό· «Εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Οὐκ ἔστιν Θεός»[3].

Δείξας ὡς καὶ ὁ ἐν κρυπτῷ ἁμαρτάνων οὐ διαδιδράσκει τιμωρίαν, δεικνυσιν ἑξῆς τίς ἐστιν ὁ ἐπιτιμῶν, ὅτι ὁ ἐκλεξάμενος τὴν Ἰερουσαλὴμ ὑπάρχει.

Πολυτρόπως δὲ ἀποδέδοται τίς ἐστιν ἡ ἐκλεκτὴ τοῦ Θεοῦ πόλις· καὶ γὰρ ἡ καθαρὰ ψυχὴ ἡ ὁρῶσα «τὴν πάντα νοῦν ὑπερέχουσαν εἰρήνην»[4] Ἰερουσαλὴμ προσηγορεύετο, καὶ ἡ ἔνδοξος τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, «ἡ ἁγία καὶ ἄμωμος, ἡ σπίλον ἢ ῥυτίδα οὐκ ἔχουσα»[5], καὶ κατὰ τὴν ὑπεραναβεβηκυῖαν ἀλληγορίαν ἡ ἐπουράνιος τοῦ ζῶντος Θεοῦ πόλις, κατὰ τὸ οὕτω γεγραμμένον· «Προσεληλύθατε Σιὼν ὄρει καὶ πόλει τοῦ Θεοῦ ζῶντος, Ἰερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ καὶ μυριάσιν ἀγγέλων, πανηγύρει»[6].

Τί δ' ἔσται ἐκ τοῦ «ἐπιτιμῆσαι τὸν Κύριον ἐν τῷ διαβόλῳ» φανεροῖ· φησὶν γάρ· «Οὐχ ἰδοὺ τοῦτο ὡς δαλὸς ἐξεσπασμένος ἐκ πυρός;»[7].

Ἡμίκαυτον δὲ ξύλον ὁ δαλός, ἐγγὺς τοῦ εἰς ἄνθρακα μεταβαλεῖν φθάσας, μηκέτι ἔχων τὴν ἰσχὺν καὶ στερρότητα τοῦ ξύλου. Τοιοῦτοι δ' ἦσαν καὶ οἱ ἐχθροὶ τοῦ βασιλέως τῶν Ἑβραίων περὶ ὧν ὁ Θεὸς εἶπεν πρὸς αὐτόν· «Μὴ φοβοῦ, μηδὲ ἡ ψυχή σου ἀσθενείτω ἀπὸ τῶν δύο δαλῶν τῶν καπνιζομένων τούτων»[8].

Ὥσπερ οὖν οὗτοι ἀσθενεῖς ὤφθησαν ὑποπεσόντες τῇ διὰ **300** πυρὸς κολάσει, οὕτω καὶ ὁ τῆς ἐπιτιμίας τυχὼν ὑπὸ Κυρίου τοῦ ἐκλεξαμένου τὴν Ἰερουσαλὴμ ἀσθενὴς γέγονεν ὡς μηκέτι καρπὸν φέρειν, ἀφῃρημένος τὴν ζωτικὴν δύναμιν, κατὰ τὸν ἐκσπασθέντα ἀπὸ πυρὸς δαλόν· οὐ γὰρ ἔτι τὸ οὕτω καταφλεχθὲν φυτὸν καρπὸν φέρειν δύναται, εἰ καὶ ἐξεσπάσθη τοῦ πυρὸς ἵνα μὴ τέλε⟨ι⟩ον ἀναλωθῇ καὶ εἰς τέφραν μεταβάλῃ, χρησιμεῦον εἰς ἑτέρας χρείας εἰς ἃς ὁ Θεὸς αὐτὸ παραλαμβάνει, πρὸς καλοῦ τοῖς κτιζομένοις, χωνευομένοις τε καὶ ἐλαυνομένοις ἀργυρέοις καὶ χρυσέοις σκεύεσι[9]. Πῶς γὰρ οὐκ ἐκσπᾶται ἀπὸ τοῦ πυρὸς τῆς αἰχμαλωσίας ὁ λυτρωθεὶς ἀπ' αὐτῆς ὑπὸ τοῦ κηρύξαντος αἰχμαλώτοις ἄφεσιν[10] καὶ κάθοδον δόντος εἰς τὴν πατρίδα ἣν

---

1. Ἡσ. 14,13,14. 2. Ψαλ. 35,2. 3. Ψαλ. 13,1. 52,1. 4. Πρβλ. Φιλιπ. 4,7. 5. Ἐφ. 5,27. 6. Ἑβρ. 12,22. 7. Ζαχ. 3,2. 8. Ἡσ. 7,4. 9. Πρβλ. Β' Τιμ. 2,20. 10. Πρβλ. Ἡσ. 61,1.

πρότερον ᾤκουν πρὶν ἐπελθεῖν τοὺς πολεμίους τοὺς συλλαβομένους καὶ κατασπάσαντας αὐτούς.

Ζαχ. 3, 3-5. Καὶ Ἰησοῦς ἦν ἐνδεδυμένος ἱμάτια ῥυπαρά, καὶ εἱστήκει πρὸ προσώπου τοῦ ἀγγέλου. Καὶ ἀπεκρίθη καὶ εἶπεν πρὸς τοὺς ἑστηκότας πρὸ προσώπου αὐτοῦ λέγων· Ἀφέλετε τὰ ἱμάτια τὰ ῥυπαρὰ ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν· Ἰδοὺ ἀφῄρηκα τὰς ἀνομίας σου, καὶ ἐνδύσατε αὐτὸν ποδήρη, καὶ ἐπίθετε κίδαριν καθαρὰν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Καὶ περιέβαλον αὐτὸν ἱμάτια[1].

Δυνατὸν ἐκλαβεῖν πρὸς ῥητὸν τὰς προκειμένας φωνὰς περὶ Ἰησοῦ τοῦ ἱερέως τοῦ μεγάλου, τοῦ δεικνύντος εἰκονικῶς τὸν ἀληθῶς πιστὸν ἀρχιερέα[2], ἀπαράβατον ἱερωσύνην ἔχοντα[3]. **302** Ἐπεὶ γὰρ ἀγαπητικοὶ τυγχάνουσιν οἱ ἅγιοι, συμπαθοῦσιν τοῖς ἐν κακοπραγίᾳ[4], ἀπὸ συμπαθείας «κλαίοντες μετὰ κλαιόντων»[5].

Τούτου ἕνεκα ἀκμὴν ἔτι ἐν αἰχμαλωσίᾳ τυγχάνοντος τοῦ πέσαντος Ἰσραήλ, ὁ τὴν κηδεμονίαν ἐγχειρισμένος ἱερεύς, πενθῶν καὶ συγκακούμενος[6], ῥυπαρὰ ἱμάτια ἐνδέδυται, ἅπερ ἀφαιρεθῆναι ἀπ' αὐτοῦ προστάττει ὁ παρὼν αὐτῷ ἄγγελος. Ἔστιν δὲ τὰ ἱμάτια τὰ ῥυπαρὰ αἱ ἄνευ νόμου ἐπιτελούμεναι πράξεις· μετὰ γὰρ τὸ εἰπεῖν· «Ἀφέλετε αὐτοῦ τὰ ῥυπαρὰ ἱμάτια»[7], ἁρμονίως ἐπιφέρεται· «Ἰδοὺ ἀφῄρηκα τὰς ἀνομίας σου»[8].

Ἀφαιρεθεισῶν τῶν ἀνομιῶν, αἵτινές εἰσιν ῥυπαρὰ ἱμάτια, ἐνδιδύσκεται τὸν ποδήρη, ἱερατικὸν ὄντα χιτῶνα, κοσμοῦντα μέχρι τῶν ποδῶν τὸν ἀμφιεννύμενον, καὶ ἐπιτίθεται κίδαρις καθαρὰ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἱερατικῶς θεραπεύοντος «τὸν ἐληλυθότα Κύριον καὶ κατασκηνώσαντα ἐν μέσῳ»[9] τῆς Σιὼν καὶ Ἱερουσαλήμ. Ἐπὶ τῇ ἀποκαταστάσει καὶ ἀνοικοδομῇ τῆς πόλεως καὶ τοῦ ναοῦ, ἐνδιδύσκεται ὁ προϊστάμενος τῶν ἐλευθερωθέντων ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας «ἱμάτιον σωτηρίου καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης»[10], ἀποβαλὼν τὰ ῥυπαρὰ ἱμάτια διὰ τὸ μηκέτι πενθεῖν, ἀλλὰ ἀγαλλιᾶν καὶ εὐφραίνεσθαι, σωθέντων ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τῶν πειραθέντων αὐτῆς.

Τίσιν δὲ προστάττεται ἀφελεῖν ἀπ' αὐτοῦ τὰ ἱμάτια τὰ πενθικά, ῥυπαρὰ ὠνομασμένα, ἢ τοῖς αἰτίοις γεγενημένοις ἐν τῷ ἁμαρτάνειν τοῦ τοιαῦτα ἄμφια ἐνδεδῦσθαι; Δυνατὸν ἐκλαβεῖν ἀγγέλους θείους εἶναι τοὺς τὴν πρόσταξιν λαμβάνοντας, παρεμβάλλοντας κύκλῳ τῶν φοβουμένων τὸν Θεὸν ἐπὶ τῷ ῥύσασθαι αὐτούς[11], ὥστε μηκέτι κατηφεῖν καὶ σκυθρωπάζειν ἐπὶ παρούσῃ δυσπραγίᾳ.

---

1. Ζαχ. 3,3-5. 2. Πρβλ. Ἑβρ. 2,17. 3. Πρβλ. Ἑβρ. 7,24. 4. Πρβλ. Ἑβρ. 4,15. 5. Ρωμ. 12,15. 6. Ἑβρ. 11,25. 7. Ζαχ. 3,4. 8. Ἔνθ' ἀν. 9. Ζαχ. 2,14. 10. Ἡσ. 61,10. 11. Πρβλ. Ψαλ. 33,8.

304 Πρὸς τοῖς εἰρημένοις πρὸς τὴν ῥητὴν διήγησιν, καὶ τὰ πρὸς διάνοιαν θεωρητέον.

Ἰησοῦς ὁ μέγας ἀρχιερεύς, οὗ τύπον φέρει ὁ εἰκονικὸς Ἰησοῦς ὁ ἐν τῇ Βαβυλῶνι μετὰ τῶν αἰχμαλώτων διάγων, ἐνεδέδυτο ῥυπαρὰ ἱμάτια τὰς πάντων ἀνθρώπων ἁμαρτίας, οὐχ ἁμαρτὼν αὐτὸς μηδὲ πειραθεὶς ἁμαρτίας[1]. Ἵν' ἐκδύσηται καὶ ἀποβάλῃ τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἐνεδύσατο ὕφασμα τῆς ἁμαρτίας, ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἀναβαίνει, ὡς τὸν θεολόγον Πέτρον, τὸν ἀπόστολον Χριστοῦ, γράφειν· «Ὃς τὰς ἁμαρτίας ἡ⟨μ⟩ῶν ἀνήνεγκεν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον, ἵν' ἀπογενόμ⟨εν⟩οι ταῖς ἁμαρτίαις τῇ δικαιοσύνῃ αὐτοῦ ζήσωμεν»[2]. Συνῳδὰ καὶ «τὸ ⟨τῆ⟩ς ἐκλογῆς σκεῦος»[3] Παῦλος ἐπιστέλλει οὕτω γράφων· «Ἀπεκ⟨δ⟩υσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ἐθριάμβευσεν παρρησία⟨ν⟩ ἐν τῷ ξύλῳ, ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον, ῥήξας αὐτὸ κα⟨ὶ ἄ⟩ρας ἐκ τοῦ μέσου»[4], ἵν' ἐν παρρησίᾳ θριαμβεύσας ἀποδύσηται τ⟨ὰ⟩ς περιέκειτο πρότερον ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας. Πῶς γὰρ οὐκ ἐνδιδύ⟨σκ⟩εται ταύτας ὁ ἐνεργῶν ἃ ὑποβάλλουσι χείρονα καὶ κακὰ φρονήματα;

Κατασκευαστέον δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου τὴν θεωρίαν.

Ὁ πράττων καὶ φρονῶν ἃ διδάσκει ὁ Σωτὴρ αὐτὸν ὄντα Χριστὸν ἐνδύεται κατὰ τό· «Ἐνδύσασθε τὸν Κύριον Ἰησοῦν»[5], καὶ τό· «Ὅσοι Χριστὸν ἐνεδύσασθε»[6]. Ὁ πράττων καὶ διανοούμενος τὰ τῶν πονηρῶν ἀρχῶν καὶ ἐξουσιῶν, πρὸς ἃς ἔχουσι τὴν πάλην οἱ σωτηρίως ἀθλοῦντες[7], ἐνδιδύσκεται αὐτάς, τὰς κατ' α⟨ὐτ⟩ὰς ποιότητας δεχόμενος. Ταύτας ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ ἡμῶν ἀπεξεδύσατο, ἀναλαβὼν τὰς ἡμετέρας ἁμαρτίας· εἴρηται γὰρ περὶ αὐτοῦ· «Οὗτος τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν φέρει καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται»[8], καὶ μεθ' ἕτερα ἐν τῇ Ἡσαΐου προφητείᾳ λέγεται· «Καὶ ἁμαρτίας πολλῶν ἀνοίσει»[9].

306 Κἂν τοίνυν Ἰησοῦς ἐνδεδυκὼς θεωρῆται ἱμάτια ῥυπαρά, οὐκ αὐτοῦ ταῦτα τυγχάνει, οὐχ ὑφάνας, οὐ κατασκευάσας αὐτά. Ὑπὲρ γὰρ τῶν ποιησάντων καὶ προηγουμένως φορούντων αὐτά, χάριτι τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἐνεδύσατο αὐτά, «ἵν' ὑπὲρ παντὸς γευσάμενος θανάτου»[10] ἔξω ποιήσῃ θανάτου τοὺς ὑπὲρ ὧν ἐγεύσατο αὐτοῦ, μόνον θιγὼν καὶ πλησιάσας αὐτῷ. Αὐτίκα γοῦν καὶ ἐνδυσάμενος τὰ ῥυπῶντα αἰσθήματα πρὸ προσώπου τοῦ ἀγγέλου ἕστηκεν, οὐδαμῶς χωριζόμενος αὐτοῦ.

Τί δὲ λέγει ὁ ἄγγελος τοῖς πρὸ προσώπου τοῦ Ἰησοῦ ἑστηκόσιν; «Ἀφέλετε τὰ ἱμάτια τὰ ῥυπαρὰ ἀπ' αὐτο⟨ῦ»· ο⟩ὐ γὰρ αὐτοῦ, ἀλλ' ὑμέτερά ἐστιν· ἐπεὶ γὰρ ὑμῶν πραττό⟨ν⟩των τὰ ἀπαγορευόμενα ῥυπῶσαν αὐτ⟨ὸ⟩ς ἐσθῆτα περ⟨ίκ⟩ειται, μεταγνόντες ἐφ' οἷς ἁμαρτητικῶς ἐποιεῖτε, ἔξω ποιήσατε αὐτὸν τῶν ῥύπων τῶν ἁμαρτιῶν.

---

1. Πρβλ. Α' Πέτρ. 2,22. 2. Α' Πέτρ. 2,24. 3. Πράξ. 9,15. 4. Κολ. 2,15,14. 5. Ρωμ. 13,14. 6. Γαλ. 3,27. 7. Πρβλ. Ἐφ. 6,12. 8. Ἡσ. 53,4. 9. Ἡσ. 53,12. 10. Ἑβρ. 2,9.

Ῥητέον δὲ καὶ ἑτέρως· «μὴ γ⟨ν⟩οὺς Ἰησοῦς ἁμα⟨ρ⟩τίαν, ἁμαρ-⟨τί⟩α ὑπὲρ ἡμῶν γέγονεν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ», σταυρὸν ἀναδεξά⟨με⟩νος, «ἵνα ἡμεῖς δικαιοσύνη Θεοῦ ἐν αὐτῷ γενώμεθα»[1]. Οὗ συμβάντος, αἴρεται ἀπ' αὐτοῦ τὸ ἁμαρτία γεγονέν⟨αι⟩, ἵνα μηκέτι ἔχει τὰ ἄλλων ῥυπαρὰ ἱμάτια.

Ὡσαύτως ῥυπῶσαν ἐσθ⟨ῆ⟩τα περίκειται, ὅταν ὑπὲρ ἡμῶν πάντων γένηται κατάρα ἵν' εὐλογίας τύχωμεν[2], ἥνπερ ἐκδιδύσκεται ὅτ⟨α⟩ν ἀπολάβωμεν τὴν εὐλογίαν, ἣν ἵνα ὑπαρχθῇ κατάραν ἀνεδέξατο, αἰσχύνης καταφρονήσας[3] ἵνα ζῶντες κατὰ Θεὸν γενώμεθα.

10 Ἀφαιρέσεως γεγενημέν⟨ης⟩ τῶν ῥυπαρῶν ἐνδυμάτων, ἐνδύεται ἀρχιερεὺς ὢν μέγας καὶ ἀληθινὸς τὸν ἱερατικὸν χιτῶνα **308** ποδήρη καλούμενον, καὶ κίδαριν περιτίθεται καθαράν, καὶ περιβάλλεται ὑφ' ἡμῶν ἱμάτιον τὸ ἀνθρώπου σῶμα. Αἴτιοι γὰρ γενάμενοι τοῦ χρήσασθαι αὐτὸν τοιούτῳ ἐνδύματι, ἡμεῖς αὐτὸν περιβάλλομεν. Πλὴν εἰ καὶ περιβέβληται τὸ λεχθὲν ἱμάτιον τῷ Θεῷ λέγων· «Σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι»[4], ἀλλ' οὖν μένει πάλιν ἱερεὺς μέγας περικείμενος τὸν ἱερατικὸν χιτῶνα, τὸν ποδήρη ἐκεῖνον πρὸς ὃν τὸν αἰσθητὸν κατεσκεύασαν πνεύματος σοφίας πεπληρωμένοι[5] ὑφάνται. Πᾶσα γὰρ ἡ σκηνὴ καὶ τὰ σκεύη αὐτῆς καὶ ὁ κόσμος ὃν περίκειται ὁ ἀρχιερεὺς κατεσκευάσθησαν κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα ἐν τῷ ὄρει τῷ ἱεροφάντῃ[6].

Σκέπει δὲ τὴν κεφαλήν, τοῦτ' ἔστιν τὸν νοῦν, τοῦ ἱερέως τοῦ μεγάλου ἡ καθαρὰ κίδαρις· καὶ τάχα τὸ κεφάλαιον τῆς περὶ Χριστοῦ θεολογίας ἡ κίδαρίς ἐστιν, οὐδὲν ὑλικὸν ἢ ῥυποῦν ἔχουσα, ὁ δὲ ποδήρης ἡ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ θεωρία.

Ζαχ. 3,5-7. Καὶ ὁ ἄγ⟨γ⟩ελος Κυρίου εἱστήκει. Καὶ διεμαρτύρατο ὁ ἄγγελος Κυρίου πρὸς Ἰησοῦν λέγων· Τάδε λέγει ⟨Κ⟩ύριος παντοκράτωρ. Ἐὰν ταῖς ὁδοῖς μου πορεύῃ καὶ ἐν τοῖς προστάγμασίν μου φυλάσσῃ, καὶ σὺ διακρινεῖς τὸν οἶκόν μου. Καὶ ἐὰν διαφυλάξ⟨ῃς⟩ τὴν αὐλήν μου, καὶ δώσω σοι ἀναστρεφομένους ἐν μ⟨έ⟩σῳ τῶν ἑστηκότων τούτων[7].

310 Ἑστὼς ⟨ἄγ⟩γελος Κυρίου βεβαίως καὶ ἀμετακινήτως διεμαρτύρατο τῷ ⟨Ἰησοῦ λ⟩έγων· «Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ἐὰν ταῖς ὁδοῖς μου πορεύῃ, καὶ τὰ προστάγματά μου φυλάσσῃς». Ὁδοὶ δὲ Κυρίου αἱ ἀρεταὶ τυγχάνουσιν κατὰ τὴν φυλακὴν τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ τελούμεναι, περὶ ὧν ὁ ἅγιός φησιν τῷ Θεῷ· «Τὰς ὁδούς σου, Κύριε, ⟨γ⟩νώρισόν μοι, καὶ τὰς τρίβους σου δίδαξόν με»[8].

---

1. Β' Κορ. 5,21. 2. Πρβλ. Γαλ. 3,13,14. 3. Πρβλ. Ἑβρ. 12,2. 4. Ἑβρ. 10,5. Ψαλ. 39,7. 5. Πρβλ. Ἡσ. 11,2. 6. Ἀριθ. 8,1-4. 7. Ζαχ. 3,5-7. 8. Ψαλ. 24,4.

Αὐτὰς ὁ βαδίζων καὶ τρίβων τῷ συνεχῶς ἐπιβαίνειν, θείων ἀμοιβῶν τεύξεται, λαμβάνων ὑπὸ Κυρίου τὸ «διακρίνειν τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ διαφυλάσσειν τὴν θείαν αὐλὴν αὐτοῦ». Οἶκον ἐν τούτοις ἐκλημπτέον οὐ τόπον καὶ οἰκοδόμημα, ἀλλὰ τὸ ἄθροισμα τῶν συμπληρούντων αὐτόν, καθὸ σημαίνων ὁ Ἀπόστολός φησιν· «Χριστὸς δὲ ὡς υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς»[1]. Καὶ πρὸς Τιμόθεον ἐπιστέλλει· «Ἂν βραδύνω, ἵν' εἰδῇς πῶς δεῖ σε ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος, στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας»[2]. Διακρίνεται δὲ οὗτος ὁ οἶκος ὑπὸ Ἰησοῦ, τιθέντος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ «ἀποστόλους, προφήτας, ποιμένας, διδασκάλους, πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων»[3]. Οὐ γὰρ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς διακρίσεως καὶ διαστολῆς, ὃ μέν τις ⟨τί⟩θεται εἰς ἀποστόλου βαθμόν, ὃ δὲ εἰς προφήτου τόπον, ἕτεροι ⟨δὲ⟩ εἰς τὸ νέμειν τὴν Χριστοῦ ποίμνην καὶ ἄλλων τὴν θείαν παίδευσιν ἐκπονεῖν τοῖς πρὸς τὸ μανθάνειν ηὐτρεπισμένοις ἁγ⟨ί⟩οις τυγχάνουσιν. Τούτοις ὅμοιόν ἐστιν τὸ ἐν Ψαλμοῖς ᾧδε ἔχον· «Ὁ Θεὸς ἔστη ἐν συναγωγῇ θεῶν, ἐν μέσῳ δὲ θεοὺς διακρίνει»[4].

Ὁ οὕτω χρηματίζων Θεοῦ οἶκος κατ' ἄλλην νόησιν σῶμα Χριστοῦ τυγχάνει ἐκ πολλῶν μελῶν συγκείμενον καὶ καταρτιζόμενον· ὀφθαλμοὶ γοῦν αὐτοῦ τυγχάνουσιν οἱ θεωρητικὸν **312** βίον ἑλόμενοι, ὡς αὖ χεῖρες αὐτοῦ εἰσιν οἱ πρακτικοί, ἐργαζόμενοι τὰ τῆς ἀρετῆς ἔργα, ὧτων καλουμένων τούτου τοῦ σώματος τῶν συνετῶν ἀκροατῶν ὧν ἕκαστος ἐρεῖ· «Ἡ παιδεία Κυρίου ἀνοίγει μου τὰ ὦτα»[5]. Καταλλήλως πόδες τοῦ Χριστοῦ σώματος λεχθεῖεν οἱ «τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί»[6].

Ἑπομένως τῷ διακρίνειν τὸν οἶκον Κυρίου, καὶ τὸ θεῖον σῶμα διακρίνειν, ἵν' ὃ μέν τις ὡς προείρηται ὀφθαλμὸς ᾖ, ὃ δὲ χεὶρ δραστήριος ὢν καλὸν ἐνεργεῖν καὶ ἀποτελεῖν ἐργαζόμενον. Ἁρμονίως καὶ περὶ τῶν λοιπῶν μελῶν λεχθήσεται.

Παραπλησίως τῷ διακρίνειν τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν θείαν αὐλὴν αὐτοῦ διαφυλάσσει, περὶ ἧς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα βοᾷ τοῖς σπεύδουσιν ἐν αὐτῇ διατρίβειν· «Προσκυνήσατε τῷ Κυρίῳ ἐν αὐλῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ»[7].

Τί δὲ τὸ ἆθλον τοῦ διακρίνοντος τὸν Θεοῦ οἶκον καὶ διαφυλάσσοντος τὴν αὐλὴν αὐτοῦ παρίσταται ἐν τῷ· «Καὶ δώσω σοι ἀναστρεφομένους ἐν μέσῳ τῶν ἑστηκότων τούτων»[8]. Ἑστηκότες δὲ δείκνυνται οἱ βεβαίως κατὰ ἁγιότητα ἱδρύμενοι, στάσιν μόνιμον κατὰ πίστιν ἀπειληφότες, οἷς προφωνῶν ὁ Ἀπόστολος γράφει· «Καὶ γὰρ τῇ πίστει ἑστήκατε»[9]. Τοὺς οὕτω «τεθεμελιωμένους καὶ ῥιζομένους» τελείως «ἐν ἀγάπῃ»[10] σημαίνων ὁ Σωτὴρ ἐν Εὐαγγελίῳ φησίν·

1. Ἑβρ. 3,6. 2. Α' Τιμ. 3,15. 3. Ἐφ. 4,11. 4. Ψαλ. 81,1.
5. Ἡσ. 50,5. 6. Ρωμ. 12,11. 7. Ψαλ. 28,2. 95,9. 8. Ζαχ. 3,7.
9. Β' Κορ. 1,24. 10. Ἐφ. 3,17.

«Εἰσίν τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων»[1]. Ἀνὰ μέσον τῶν οὕτως ἑστηκότων τῷ Ἰησοῦ ὑπὸ Θεοῦ δίδονται ἀναστρεφόμενοι κατὰ πολιτείαν θείαν καὶ θεωρίαν τῆς ἀληθείας. Ἐν οἷς ἀνθρώποις, ἀληθῶς τυγχάνουσι κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ»[2], συνανεστράφη ὁ λαβὼν αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ **314** Πατρὸς Ἰησοῦς, «ἐπὶ τῆς γῆς ὀφθεὶς ἵνα συναναστραφῇ τοῖς ἀνθρώποις»[3], τύπον καὶ ὑπογραμμὸν παρέχων τοῖς προῃρημένοις μιμεῖσθαι αὐτόν.

Κατὰ δεύτερον λόγον ἐρεῖς ἑστηκότας δεικνυμένους τοὺς χορεύοντας ἀγγέλους συναγομένους κατὰ «χιλιάδας χιλιάδων καὶ μυριάδας μυριάδων»[4] αἰνούντων τὸν παμβασιλέα Σωτῆρα καὶ λειτουργούντων αὐτῷ. Τούτων τῶν παραστατῶν τῷ αὐτῶν δημιουργῷ ἀνὰ μέσον ἀναστρεφόμενοι δίδονται οἱ μετὰ ἀνάστασιν ἰσάγγελοι γινόμενοι, οὐκέτι γαμοῦντες ἢ γαμιζόμενοι[5], οὐκέτι ἀποθανεῖν δυνάμενοι, παυσαμένης τῆς ἐγγάμων καὶ παιδοποιίας διαδοχῆς, ἐπείπερ «τὸ φθαρτὸν αὐτῶν ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν ἀθανασίαν ἐνεδύσατο»[6]. Πῶς γὰρ οὐκ ἐν μέσῳ τῶν ἑστηκότων ἀθανάτων ἀγγέλων καὶ τῶν ἑτέρων θείων δυνάμεων ἀναστρέφεται ὁ ἀγαμίαν κατορθῶν, «μεριμνῶν τὰ τοῦ Κυρίου, ἀπερισπάστως» ἀεὶ ὢν «εὐπάρεδρος»[7] τὸν θεραπεύειν ἱερατικῶς εἵλατο, εὐγενῶς δουλεύειν αὐτῷ, ἵν' οὕτω φράσω, προθέμενος.

Ὁμοίως καὶ « ἡ παρθένος, πνεύματι καὶ σώματι ἁγία»[8] τυγχάνουσα, ἀπερισπάστως εὐαρεστεῖ τῷ θείῳ νυμφίῳ, οὐδὲ κατὰ ποσὸν αὐτοῦ ἀπολείπεσθαι ἀνεχομένη.

Καὶ συλλήβδην εἰπεῖν πάντες οἱ τῷ Σωτῆρι πλησιάζοντες τῷ μετέχειν αὐτοῦ ἀναστρέφονται ἀνὰ μέσον τῶν ἀεὶ καὶ διηνεκῶς ἑστηκότων ἐν ἁγιότητι. Εἷς τῶν οὕτως ἀναστρεφομένων ὑμνῶν τὸν παμβασιλέα ἀνεφθέγξατο· «Ἐναντίον ἀγγέλων ψαλῶ σοι»[9].

316 Ζαχ. 3, 8-9. ⟨Ἄ⟩κουε δή, Ἰησοῦ ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας, σὺ καὶ οἱ πλησίον σου καὶ οἱ καθήμενοι πρὸ προσώπου σου, διότι ἄνδρες τερατοσκόποι εἰσίν. Διότι ἰδοὺ ἄγω τὸν δοῦλόν μου ἀνατολήν, διότι ὁ λίθος ὃν ἔδωκα πρὸ προσώπου Ἰησοῦ, ἐπὶ τὸν λίθον τὸν ἕνα ἑπτὰ ὀφθαλμοί εἰσιν[10].

Ὁ διαμαρτυρόμενος ἄγγελος Κυρίου τῷ Ἰησοῦ τῷ μεγάλῳ ἱερεῖ τάδε φησίν· Ἄκουε σύ, Ἰησοῦ, ὁ μέγας ἱερεὺς ὢν· ἀκουέτωσαν δὲ καὶ οἱ πλησίον σου καὶ οἱ καθήμενοι πρὸ προσώπου σου, τερατοσκόποι ἄνδρες ὄντες, ὅτι ἐγὼ καλῶ τὸν δοῦλόν μου ἀνατολήν,

---

1. Ματθ. 16,28. 2. Πρβλ. Γεν. 1,26. 3. Πρβλ. Βαρ. 3,38. 4. Ἀποκ. 5,11. 5. Πρβλ.. Ματθ. 22,30. 6. Πρβλ. Α' Κορ. 15,53. 7. Πρβλ. Α Κορ. 7,34,35. 8. Α' Κορ. 7,34. 9. Ψαλ. 137,1. 10. Ζαχ. 3,8-9.

ὅτι ἐπὶ τὸν λίθον ὃν ἔδωκα πρὸ προσώπου Ἰησοῦ ἑπτὰ ὀφθαλμοί εἰσιν αὐτοῦ.

Ἱερεὺς μέγας Ἰησοῦς ἐν τοῖς πρότερον ἀποδέδοται ὁ κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἱερατεύων, περὶ οὗ Ἑβραίοις ἐπιστέλλων ὁ Ἀπόστολος γράφει· «Ὅθεν, ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν»[1]. Καὶ ὅρα ὅτι οἱ δυνάμενοι κατανοεῖν ὡς πιστός ἐστιν τῷ ποιήσαντι αὐτὸν ὁ ἀπόστολος καὶ ἀρχιερεὺς τῆς ὁμολογίας ἡμῶν ἅγιοι τυγχάνουσιν, κλήσεως ἐπουρανίου μετέχοντες. Οὐ γὰρ παντός ἐστι θεωρεῖν πῶς πιστός ἐστιν τῷ ποιήσαντι αὐτὸν ἀπόστολος καὶ ἱερεὺς Ἰησοῦς, ἀλλὰ μόνου καὶ παντὸς τοῦ σοφίαν δυναμένου λαλεῖν ἐν τοῖς τελείοις[2], τοῦ δυναμένου φάναι· «Ἰησοῦν **318** ἑώρακα»[3] τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς καρδίας μου πεφωτισμένοις πρὸς τοῦ ἀληθινοῦ φωτός.

Ἀμέλει γοῦν οἱ κλήσεως ἐπουρανίου μὴ μετέχοντες, καὶ ἐκ τῆς λέξεως ταύτης ἀπατῶσιν καὶ αὐτοὶ προηπατημένοι, κτίσμα καὶ ποίημα λέγοντες εἶναι τὸν τοῦ Θεοῦ Υἱόν. Σφάλλονται δὲ ἀνοήτως οἱ ἠλίθιοι, τὸ «ποιήσαντα αὐτὸν» ἐπὶ δημιουργίας καὶ τῆς εἰς τὸ εἶναι παραγωγῆς λαμβάνοντες, τοῦ γράψαντος τὴν ἐπιστολὴν οὐ βουλομένου τοῦτο. Τὸ γὰρ πιστὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα γίνεσθαι φανεροῖ βέβαιον καὶ ἀμεταχίνητον ἀπόστολον καὶ ἱερέα ἀποδείκνυσθαι· οὐ γὰρ ἀεὶ ἀπόστολος καὶ ἱερεὺς Ἰησοῦς ἐστιν, ἀλλ' ἀφ' οὗ ὑπάρχουσιν οἱ πρὸς οὓς ἀποστέλλεται καὶ ὑπὲρ ὧν ἱεράται, οἷς καὶ δι' οὓς ἡ δεῦρο κάθοδος γέγονεν τοῦ ἀποσταλέντος ὑπὸ τοῦ Πατρός, ὅτε «κλίνας οὐρανὸν κατέβη»[4] πρὸς οὓς ἀπεστάλη καὶ ὧν ἱερεύς ἐστιν.

Πολλαὶ δέ εἰσιν γραφαὶ διὰ τοῦ πιστοῦ σημαίνουσαι τὸ βέβαιον καὶ ἀκράδαντον· τὸ γὰρ περὶ Θεοῦ λεγόμενον ὅτι· «Πισταὶ πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ, ἐστερεγμέναι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος»[5], καὶ τό· «Δώσω ὑμῖν τὰ ὅσια Δαυὶδ τὰ πισ⟨τ⟩ά»[6], ἔτι μὴν καὶ τό· «Ἀναστήσω ἐμαυτῷ ἱερέα πιστόν»[7], τὸ βέβαιον καὶ ἀμετάθετον δηλοῦσιν, τῶν κατὰ τὸν πνευματικὸν νόμον ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ πιστῶν ὑπαρχουσῶν διὰ τὸ ἀμετάθετον, τῶν κατὰ τὴν σκιὰν τοῦ νόμου ἐντολῶν μετατιθεμένων ἐκ τοῦ γράμματος ἐπὶ τὸ πνεῦμα καὶ ἐκ τῆς σκιᾶς ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν.

Ταύτῃ τῇ θεωρίᾳ καὶ τὰ τοῦ ἀληθινοῦ Δαυίδ, τοῦ τῇ χειρὶ ἱκανοῦ, ὁ Σωτὴρ κατὰ τὸν ἄνθρωπόν ἐστιν, οὗ τὰ ὅσια πιστά **320** ἐστιν τῷ ἀεὶ μένειν, μενόντων τῶν λόγων αὐτοῦ κἂν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρέλθωσιν[8]· διὸ καὶ ἱερεὺς πιστὸς ὑπάρχει, ἀπαράβατον ἱερωσύνην ἔχων εἰς τὸν αἰῶνα, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ τυγχάνων καὶ ἀποδειχθείς[9].

---

1. Ἑβρ. 3,1. 2. Πρβλ. Α' Κορ. 2,6. 3. Πρβλ. Α' Κορ. 9,1. 4. Πρβλ. Ψαλ. 17,10. 143,5. 5. Ψαλ. 110,7-8. 6. Πράξ. 13,34. Πρβλ. Ἡσ. 55,3. 7. Α' Βασ. 2,35. 8. Πρβλ. Ματθ. 24,35. 9. Πρβλ. Ἑβρ. 2,17. 7,24. 7,17.

Τούτῳ τῷ μεγάλῳ ἱερεῖ ὁ ἄγγελος Κυρίου λέγει· «Ἄκουε δή, Ἰησοῦ ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας, σὺ καὶ οἱ πλησίον σου»[1] οἱ πνευματικῶς ἱερεῖς, οἱ τεταγμένοι ὑπὸ σὲ ἀρχιερέα ὄντα, πρὸς οὓς καὶ ἐν Ἡσαΐᾳ λέγεται δικαίους ὄντας· «Ὑμεῖς δὲ κληθήσεσθε ἱερεῖς λειτουργοὶ Θεοῦ»[2]. Ἔχουσιν δὲ ταύτην τὴν ἐπαγγελίαν μάλιστα οἱ διὰ παντελοῦς ἁγνείας τῆς ἐν ἀγαμίᾳ θεραπεύοντες Θεόν.

Οὐ μόνον δὲ οὗτοι ἀκούουσιν τοῦ ἀγγέλου σὺν τῷ Ἰησοῦ τῷ ἱερεῖ τῷ μεγάλῳ, ἀλλὰ καὶ οἱ καθήμενοι πρὸ προσώπου αὐτοῦ. Οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ τῇ κατὰ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν καθήμενοι πρὸ προσώπου τοῦ Σωτῆρος, κριτοῦ καὶ βασιλέως ὄντος, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ[3]. Οὐχ ἕτεροι δὲ τῶν ἀποστόλων οὗτοι οἱ ἀκούοντες σὺν τῷ Ἰησοῦ τῶν θείων λόγων τοῦ ἀγγέλου· πλησίον ὄντες αὐτοῦ καὶ οἱ καθήμενοι πρὸ προσώπου αὐτοῦ, οὐ νήπιοι οὐ παῖδες τυγχάνουσιν, ἀλλ' ἄνδρες τέλειοι καταντήσαντες εἰς ἄνδρα τέλειον τοῦ πληρώματος τῆς γνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ[4]. Διὸ καὶ τερατοσκόποι εἰσίν, σοφῶς ἐφιστάνοντες ταῖς τεραστίαις δυνάμεσι τοῦ Κυρίου, ὡς καταλαμβάνειν τὰ δι' αὐτῶν δηλούμενα.

Ταύτης τῆς ἐπιστήμης ὁ μέγας ἱεροφάντης Μωϋσῆς καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀρχιερεὺς Ἀαρών· γέγραπται γὰρ ὡς «Ἔθετο ὁ Θεὸς ἐν αὐτοῖς τοὺς λόγους τῶν σημείων καὶ τῶν τεράτων αὐτοῦ»[5]. Πῶς δὲ οὐ τερατοσκόπος ὁ θεόθεν σχὼν οὐχ **322** ἁπλῶς τὴν θέαν τῶν τεράτων καὶ σημείων, ἀλλὰ τῶν λόγων αὐτῶν καθ' οὓς ταῦτ' ἐπιτελεῖται.

Ἔστι δὲ μαρτύρασθαι τῇ θεωρίᾳ ἐξ ἑνὸς καὶ δευτέρου ἀναγραφέντων ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις· σημεῖων καὶ τέρας ἦν τὸ εἰς ὄψιν ἀγαγεῖν τὸν ἀπὸ γενετῆς τυφλόν, πηλοῦ ἐπιχρισθέντων τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, συνδευθέντος ἐκ γῆς καὶ τοῦ πτύσματος τοῦ εὐεργέ⟨τ⟩ου[6]. Τούτου τοῦ παραδόξως γεγενημένου, τερατοσκόπος ἐστὶν ὁ θεωρῶν τὸ δι' αὐτοῦ δηλούμενον πρωτότυπον. Τὸν γὰρ ἀπὸ ἐθνῶν λαὸν μηδαμῶς ὁρῶντα πρότερον τῷ κατὰ ἀθεότητα καὶ ἄγνοιαν Θεοῦ ἀνατετράφθαι ἀπὸ γενετῆς τυφλὸν εἶναι ἠγητέον ἀναβλέψαντα τότε ὅτε κατὰ σάρκα γνοὺς Χριστὸν ἐπεχρίσθη τοὺς ὀφθαλοὺς τὸν ἐκ το⟨ῦ⟩ πτύσματος Ἰησοῦ γενάμενον πηλόν, πεῖραν λαβὼν τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ εἰς τὸ ὁρᾶν αὐτὸν ἀγαγόντος.

Πρὸς τούτοις καὶ ἡ αἱμορροοῦσα γυνὴ ὅλοις ἔτεσι δώδεκα, ἔξω γέγονεν τῆς φορᾶς τοῦ ἀκαθάρτου αἵματος δι' ἣν ἐκωλύετο τίκτειν, ἐκ τοῦ ἅψασθαι τοῦ κρασπέδου Ἰησοῦ[7]. Παραδόξως καὶ τεραστίως ἐπετελεῖτο· ὁ γνῶσιν αὐτοῦ λαβὼν τερατοσκόπος ἐστίν, μετάγων τὸ εἰς τὴν γυναῖκα τεραστίως γεγονός, εἰς τὴν καθαρισθεῖσαν ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐκκλησίαν.

---

1. Ζαχ. 3,8. 2. Ἡσ. 61,6. 3. Πρβλ. Ματθ. 19,28. 4. Πρβλ. Ἐφ. 4,13-16. 5. Ψαλ. 104,27. 6. Πρβλ. Ἰω. 9,1-7. 7. Πρβλ. Ματθ. 9,20.

Δείξας πάντα τὰ τεθεωρημένα ἐν τοῖς ἐκκειμένοις ῥητοῖς, «Ἐγώ, φησίν, ὁ παντοκράτωρ Κύριος, τὸν δοῦλόν μου ἄγω ἀνατολήν»[1], δοῦλον ἑαυτοῦ λέγων τὸν ἐκ σπέρματος Δαυὶδ **324** κατὰ σάρκα τυγχάνοντα, «τὸν ἀναλαβόντα μορφὴν δούλου, κενώσας ἑαυτὸν ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων»[2]. Οὗτος ὁ ἀχθεὶς Θεοῦ δοῦλος ἡ ἀνατολή ἐστιν ἐκείνη περὶ ἧς ἐν Εὐαγγελίῳ εἴρηται· «Ἀνατολὴ ἐξ ὕψους, ἐπιλάμψαι τοῖς ἐκ σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις»[3], οὐχ ἑτέρα ὑπάρχουσα «τοῦ φωτὸς τοῦ ἀληθινοῦ»[4].

Δεικνὺς τὸν δοῦλον ἑαυτοῦ ὁ Πατήρ φησιν· «Ἰδοὺ ἀνὴρ ἀνατολὴ ὄνομα αὐτῷ»[5], ἄνδρα καλῶν αὐτὸν διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν, ἀνατολὴν δὲ διὰ τὸ ἀνατεταλκέναι, δικαιοσύνης ἥλιον ὄντα· γέγραπται γοῦν περὶ αὐτοῦ ἐν τῷ τελευταίῳ τῶν Δώδεκα Προφητῶν, ἐκ προσώπου τοῦ ἀποστείλαντος αὐτὸν Πατρός· «Ἀνατελεῖ ὑμῖν τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά μου ἥλιος δικαιοσύνης, καὶ ἴασις ἐν ταῖς πτέρυξιν αὐτοῦ»[6].

Ἀποδιδοὺς δὲ τὴν αἰτίαν τοῦ ἄγεσθαι τὸν δοῦλον αὐτοῦ ἀνατολήν φησιν· «Διότι ὁ λίθος ἀπὸ προσώπου» τοῦ ἐπιλάμψαντος «ἑπτὰ ὀφθαλμοὺς ἔχει»[7]. Τίς δ' οὗτός ἐστιν, ἢ ὁ ἐπιδημήσας Σωτήρ, ἔχων τὴν ἑπταδύναμον διορατικὴν φύσιν; Εἴρηται γοῦν ἐν Ἡσαΐᾳ περὶ αὐτοῦ· «Ἐξελεύσεται ῥάβδος ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαί, καὶ ἄνθος ἐκ τῆς ῥίζης ἀναβήσεται, καὶ ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως, πνεῦμα βουλῆς καὶ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας, κα⟨ὶ⟩ ἐμπλήσει αὐτὸν πνεύματος φόβου Θεοῦ»[8].

Καὶ ὅρα γε τοὺς ἐπὶ ἕνα λίθον ἑπτὰ ὀφθαλμοὺς Κυρίου, ὧν ὁ μὲν πνεῦμα σοφίας, ὁ δὲ συνέσεώς ἐστιν. Τίς γὰρ οὕτω ὀφθαλμὸς φωτεινός ἐστιν, πάντα τὰ καλὰ καὶ μεγάλα κατοπ**326**τεύων, ἢ τὸ τῆς σοφίας πνεῦμα, παραπλησίως καὶ τὸ τῆς συνέσεως πνεῦμα;

Ὁ οὕτως ὀμματώμενος πνευματικὸς λίθος, αὐτὸ βουλὴ καὶ ἰσχὺς ὑπάρχων, πάντα βεβουλευμένως καὶ ἰσχυρῶς θεωρεῖ, γνωστικῶς τε καὶ εὐσεβῶς ἐμπλησθεὶς Πνεύματος Θεοῦ τότε μάλιστα ὅτε ἀνέλαβεν τὴν τοῦ δούλου μορφήν. Αὐτίκα γοῦν οὐκ ἔξωθεν λαμβάνει τὸ ἐπαναπαυ⟨ό⟩μενον ἐπ' αὐτὸν σοφίας καὶ συνέσεως, βουλῆς τε καὶ ἰσχύος, γνώσεώς τε καὶ εὐσεβείας πνεῦμα· ἐπαναπαύεσθαι γὰρ ἐπ' αὐτὸν εἴρηται. Οἰκεῖον γὰρ καὶ κατάλληλον αὐτῷ ὑπάρχει ἕκαστον τῶν εἰρημένων, μόνου τοῦ πνεύματος τοῦ φόβου ἐπιγινομένου ὥστε ἐμπλῆσαι αὐτόν.

Τοῦτο τὸ τοῦ φόβου πνεῦμα εὐλάβεια ἑτέρῳ ὀνόματι καλεῖται, προσὸν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ἐκ Μαρίας· γράφει περὶ τούτου ὁ Ἀπόστολος κατὰ λέξιν ὧδε· «Ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ

---

1. Ζαχ. 3,9. 2. Πρβλ. Φιλιπ. 2,6. 3. Λουκ. 1,78. 4. Ἰω. 1,9. 5. Ζαχ. 6,12. 6. Μαλ. 3,20. 7. Ζαχ. 3,9. 8. Ἡσ. 11,1-2.

δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας προσενέγκας, μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων πρὸς τὸν δυνάμενον αὐτὸν σῴζειν ἐκ θανάτου, καὶ εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας»[1]. Εὐλάβειαν δὲ ἔχει οὐ καθὸ Θεός, ἀλλὰ καθὸ ἄνθρωπός ἐστιν.

Ὅτι δὲ λίθος προσαγορεύεται ὁ τὴν ἐπταδύναμον δρασιν ἔχων, ἐκ τῶν θείων Γραφῶν ἀποδείκνυται· χρησάμενος ὁ πρόκριτος τῶν ἀποστόλων Πέτρος τῷ ἀπὸ τοῦ Ψαλμοῦ ῥητῷ οὕτως ἔχοντι· «Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας»[2], ἐλεγκτικώτατα πρὸς τοὺς τοῦ Ἰσραὴλ διδασκάλους φησίν· «Οὗτός ἐστιν ὁ λίθος ὁ ἐξουθενηθεὶς ὑφ' ὑμῶν τῶν οἰκοδόμων, γενάμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας»[3]. Πῶς γὰρ οὐ συνῆψεν καὶ μίαν ἀπετέλεσεν γωνίαν τοὺς δύο τοίχους, τόν τε οἰκοδομούμενον ἐκ τῶν προσελθόντων τῷ εὐαγγελίῳ Ἰουδαίων καὶ τῶν πιστευσάντων ἀπὸ ἐθνῶν· συγκειμένης γὰρ τῆς Ἐκκλησίας ἔκ τε Ἰουδαίων καὶ Ἑλλήνων, κεφαλὴ αὐτῆς
328 γενάμενος ὁ Χριστός, μίαν ἀπετέλεσε γωνίαν, συμφωνούντων λοιπὸν κατὰ μίαν πίστιν τῶν συνηρμοσμένων εἰς μίαν οἰκοδομήν, πάντων ἀνθρώπων τῶν προσηκαμένων τὸ θεῖον εὐαγγέλιον ἀπὸ τῶν δύο λαῶν κτιζομένων εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον[4].

Τὸν οὕτω ἀπαγγελλόμενον λίθον, ὄντα «ἀκρογωνιαῖον, ἐκλεκτόν, ἔντιμον, ἐνέβαλεν ὁ Θεὸς εἰς τὰ θεμέλια τῆς Σιών, μηκέτι αἰσχυνομένου»[5] δι' ἁμαρτίαν τινός, καθαρσίου γεγενημένου παντὸς τοῦ πιστεύοντος ἐπ' αὐτῷ. Οἱ προσερχόμενοι τῷ ἀθανάτως ζῶντι Λόγῳ, ζῶντες καὶ αὐτοί, λανθάνοντες λίθοι ἐποικοδομοῦνται, ἵν' οἶκος πνευματικὸς συστῇ καὶ θυσιαστήριον νοητόν, ἐφ' ὃ ἀναφέρεται ἡ τῆς αἰνέσεως θυσία καὶ αἱ ὁμογενεῖς αὐτῇ πᾶσαι οὖσαι πνευματικαί[6].

Γενοίμεθα καὶ ἡμεῖς ζῶντες λίθοι ἅγιοι, κυλιόμενοι ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ Θεοῦ[7], ἵν' «ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν Χριστοῦ Ἰησοῦ»[8] ναὸς καὶ οἶκος πνευματικὸς ἀποτελεσθῶμεν, ἵν' ἐνοικήσῃ ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν.

330 Ζαχ. 3,9-10. Ἰδοὺ ἐγὼ ὀρύσσω βόθρον, λέγει Κύριος παντοκράτωρ, καὶ ψηλαφήσω πᾶσαν τὴν ἀδικίαν τῆς γῆς ἐκείνης ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, λέγει Κύριος παντοκράτωρ, συγκαλέσατε ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ ὑποκάτω ἀμπέλου καὶ ὑποκάτω συκῆς[9].

Ὀρύσσω, φησίν, ἐγὼ Κύριος παντοκράτωρ, βόθρον, ἐπὶ τῷ τὰ κεκρυμμένα πάντα φανερῶσαι, ἐπὶ τῷ ἅψασθαι καὶ ψηλαφῆ-

---

1. Ἑβρ. 5,7. 2. Ψαλ. 117,22. 3. Πράξ. 4,11. 4. Πρβλ. Ἐφ. 2,14 ἑξ. 5. Πρβλ. Ἡσ. 28,16. Α' Πέτρ. 2,5. 6. Πρβλ. Α' Πέτρ. 2,4,5. 7. Πρβλ. Ζαχ. 9,16. 8. Ἐφ. 2,20. 9. Ζαχ. 3,9-10.

σαι πᾶσαν τὴν ἀδικίαν τῆς γῆς ἐκείνης, δῆλον δ' ὅτι τῆς ὀρυττομένης, ἐν μιᾷ τῇ ἐπιλαμπομένῃ ἡμέρᾳ, τότε μάλιστα ὅτε «φωτίζει Κύριος ὁ Θεὸς» ὁ παντοκράτωρ «τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους, καὶ τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν φανεροῖ»[1], ἐπὶ τῷ καταδικάσαι τοὺς πράξαντας τὴν ἀδικίαν πᾶσαν.

Δύναται ἡμέρα μία καλεῖσθαι ὁ καιρὸς τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας, ἐν ᾗ ψηλαφᾷ ὁ ἐπιλάμψας εὐεργέτης ἅμα καὶ κριτὴς πᾶσαν τὴν ἀδικίαν τῆς δεικνυμένης γῆς, «αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»[2]· οὗ κατορθωθέντος, ἐκποδὼν γενομένης τῆς μητρὸς πάσης στάσεως καὶ παντὸς πολέμου ἀδικίας, εἰρήνη ἔσται βαθεῖα, ὡς μηκέτι δεδιέναι τινά, καταλυθέντων τῶν στάσεις καὶ πολέμους ἐγειρόντων δαιμόνων καὶ τῶν ἄλλων ἀντικειμένων δυνάμεων, αἳ εἴρηνται «κοσμοκράτορες τοῦ σκότους τούτου»[3], ὡς ἀφόβως λοιπὸν διάγειν ἕκαστον καὶ προσκαλεῖσθαι τὸν πλησίον ὑποκάτω συκῆς καὶ ἀμπέλου. Ταύτην ὑπογράφων τὴν εἰρηναίαν καὶ εὐσταθῆ κατάστασιν, καὶ Μιχαίας ὁ προφήτης προαναφωνεῖ προγνωστικῶς τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ λέγων· «Προσκαλέσεται ἕκαστος τὸν πλησίον καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ὑποκάτω συκῆς καὶ ἀμπέλου αὐτοῦ, οὐκ ὄντος τοῦ ἐκφοβοῦντος»[4]. Πῶς **332** γὰρ ἔτι ἐκφοβῶν τις ἔσται, πάντων τῶν στάσεις καὶ πολέμους ἐγειρόντων καταλυθέντων;

Τί δ' αἰνίττονται τὰ μνημονευθέντα φυτά, ἄμπελον καὶ συκῆν λέγω, ἢ τὸν θεωρητικὸν καὶ πρακτικὸν βίον; Ἡ μὲν ἄμπελος τὸν γνωστικὸν καὶ ἐπιστημονικὸν εὐφροσύνης ποιητικὸν[5] ποιοῦσα καρπόν, ἡ δὲ συκῆ τὸν πρακτικόν, αὐστηρά τις καὶ τραχεῖα τυγχάνουσα διὰ τοὺς ὑπὲρ κτήσεως ἀρετῆς πόνους καὶ ἱδρῶτας.

Περὶ τῆς οὕτω ἀποδιδομένης συκῆς τὸ σαλαμώντιον θέσπισμα ἐν Παροιμίαις λέγει· «Ὁ φυτεύων συκῆν φάγεται τοὺς καρποὺς αὐτῆς, ὁ δὲ φυλάσσων τὸν Κύριον τιμηθήσεται»[6], οὐκ οὔσης ἀναντιρρήτου τῆς ἱστορίας· πολλοὶ γὰρ φυτεύσαντες αἰσθητὴν συκῆν οὐδ' ἐδρέψαντο οὐδ' ἔφαγον τοὺς καρποὺς αὐτῆς, ἢ θανάτῳ κωλυθέντες, ἢ πόρρω οὖ ἐφύτευσαν φυτοῦ ἀπῳκισμένοι, μόνου καὶ παντὸς ἐσθίοντος τοὺς καρποὺς οὗ ἐφύτευσαν πνευματικοῦ δένδρου.

Εἴρηται δ' ἡ συκῆ ὁ πρακτικὸς καὶ ἐνεργητικὸς τῶν καλῶν βίος· καταλλήλως ἐκδεκτέον καὶ τὴν ἄμπελον, τὴν γινομένην οἷα κλῆμα ἀμπέλου τῆς ἀληθινῆς. Ἄμπελος γάρ ἐστιν ἕκαστος τῶν Ἰησοῦ μαθητῶν, κλῆμα τυγχάνων τοῦ λέγοντος Σωτῆρος· «Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς δὲ τὰ κλήματα. Πᾶν κλῆμα μένον ἐν ἐμοὶ πλείονα καρπὸν φέρει»[7].

Φιλέταιροι καὶ φιλάδελφοι τυγχάνοντες οἱ τὰ λεχθέντα δένδρα γεωργήσαντες, προσκαλοῦνται ἀλλήλους ὑποκάτω ἀμπέλου

---

1. Α' Κορ. 4,5. 2. Ἰω. 1,29. 3. Ἐφ. 6,12. 4. Πρβλ. Μιχ. 4,4. 5. Πρβλ. Ψαλ. 103,15. 6. Πρβλ. Παρμ. 27,18. 7. Ἰω. 15,5,2.

καὶ συκῆς εἰρηναίως, ἐπὶ τῷ τρυφῶντας διάγειν. Ὅτε γοῦν ὁρᾷς τὸν γνωστικὸν ἄνδρα σπεύδοντα ἄγειν τοὺς πλησίους ὑπὸ τὴν σοφὴν θεωρίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ δογμάτων τε καὶ φρονημάτων, σκοπεῖς πῶς προσεκαλέσατο οὓς ἀγαπᾷ πλησίον ὡς **334** ἑαυτὸν ὑπὸ τὴν ἰδίαν ἄμπελον, ἵν' εὐωχῶνται καὶ εὐφραίνωνται ἅμα. Ὡσαύτως ὁ τῶν καλῶν ἔργων ποιητὴς ἄγει τοὺς φίλους ὑπὸ τὴν ἐφύτευσε συκῆν τὴν πρακτικὴν ἀρετήν, ἵνα ἅμα ῥᾳστωνεύσωσιν, εἰσελθόντες εἰς τὴν χαρὰν τοῦ ἑαυτῶν δεσπότου[1].

Ζαχ. 4, 1-3. Καὶ ἐπέστρεψεν ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν ἐμοί, καὶ ἐξήγειρέν με ὃν τρόπον ὅταν ἐξεγερθῇ ἄνθρωπος ἐξ ὕπνου αὐτοῦ. Καὶ εἶπεν πρός με. Τί σὺ βλέπεις; καὶ εἶπα· Ἑώρακα, καὶ ἰδοὺ λυχνία χρυσῆ ὅλη, καὶ τὸ λαμπάδιον ἐπάνω αὐτῆς, καὶ ἑπτὰ λύχνοι ἐπάνω αὐτῆς, καὶ ἑπτὰ ἐπαρυστρίδες τοῖς λύχνοις τοῖς ἐπάνω αὐτῆς. Καὶ δύο ἐλαῖαι ἐπάνω αὐτῆς μία ἐκ δεξιῶν τοῦ λαμπαδίου αὐτῆς, καὶ μία ἐξ εὐωνύμων αὐτῆς, καὶ μία ἐξ εὐωνύμων[2].

⟨Ὁ λαλ⟩ῶν ἐν ἐμοὶ ἄγγελος ἐπέστρεψεν ἐξ ἑτέρας ἀποκαλύψεως εἰς ἄλλην θεωρίαν, ἥνπερ ἵνα θεάσωμαι ἐξήγειρέν με διαναστήσας με ὡς ἀπὸ ὕπνου καθεύδοντα ἄνθρωπον, καί φησιν πρὸς ἐμέ· Σὺ τί βλέπεις; Κἀγὼ πρὸς αὐτὸν εἶπον· Ἑώρακα καὶ ἰδοὺ λυχνία χρυσῆ ὅλη, καὶ λαμπάδιον ἐπάνω αὐτῆς, καὶ ἑπτὰ λύχνοι ⟨καὶ⟩ ἰσάριθμοι ἐπαρυστρίδες ἐποχετεύουσαι τοῖς λύχνοις ⟨ἔλαι⟩ον. Εἶδον δὲ καὶ ἐλαίας δύο ἐπάνω τῆς λυχνίας, ὧν ἡ μὲν ⟨ἐκ δ⟩εξιῶν, ἡ δὲ ἐξ εὐωνύμων τοῦ λαμπαδίου ὑπῆρχον.

Τί δὲ ἕκα⟨σ⟩τον τῶν φανέντων τῷ προφήτῃ αἰνίττεται καιρὸς ἰδεῖν.

Ἐξήγειρέν με, ὁ ἅγιος λέγει, ὁ ἐπιστρέψας πρός με ἄγγελος συνεχῶς καὶ ἐπαλλήλως λαλῶν ἐν ἐμοί, τάχα οὐχ ἕτερος τυγχάνων «τοῦ τῆς μεγάλης βουλῆς ἀγγέλου»[3]. Ἐξ**336**ήγειρεν δέ με παραπλησίως ἀνθρώπῳ ἐξ ὕπνου διαγρηγοροῦντι εἰς νῆψιν ἐληλυθότι. Ἐπαινετὴ δὲ αὕτη ἡ διέγερσις, ὥστ' ἀνειπεῖν τὸν προσδοκήσαντα αὐτὴν μετὰ θάρσους· «Ἐξεγερθήσομαι ὄρθρου»[4]. Τούτου πληρωθέντος δι' ἐκβάσεως τοῦ προαναφωνηθέντος, χαριστηρίως βοᾷ· «Ἐξηγέρθην ὅτι Κύριος ἀντιλήμψεταί μου»[5].

Ἀναφέρεται δὲ αὕτη ἡ φωνὴ ἐπὶ τὸν ἐκ νεκρῶν ἐξεγερθέντα Σωτῆ⟨ρ⟩α, ὑπνώσαντα καθὸ ἄνθρωπος γέγονεν. Πῶς γὰρ οὐκ ἐξηγέρθη ἐξ ὕπνου ὅτε ἀνέστη ἐκ νεκρῶν μετὰ τὸ διατελέσαι ἐν τῇ καρδίᾳ

---

1. Πρβλ. Ματθ. 25,21. 2. Ζαχ. 4,1-3. 3. Πρβλ. Ἡσ. 9,5. 4. Ψαλ. 56,9. 107,3. 5. Ψαλ. 3,6.

τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, ὠφελήσας καὶ τὰς ἐν ᾅδῃ ψυχάς, εὐφράνας αὐτὰς καὶ ἐμπλήσας τῆς ἐνδεχομένης ἐκεῖ τρυφῆς. Λέγει γοῦν· «Ἐμύθησα πᾶσαν ψυχὴν διψῶσαν, καὶ πᾶσαν ψυχὴν πεινῶσαν ἐνέπλησα»[1], παρασχὼν «οἶνον τὸν εὐφραίνοντα καρδίαν ἀνθρώπου καὶ ἄρτον τὸν στηρίζοντα τὸ ἡγεμονικὸν τοῦ τραφέντος»[2]. Καὶ ἐξηγέρθην καὶ εἶδον τὴν ὑπάρξασαν νηφάλιον μέθην ταῖς πιούσαις ψυχαῖς καὶ ὡς ἐνεπλήσθησαν τῆς σωτηριώδους τροφῆς. Διὸ «ἡδὺς γέγονέν μοι ὁ ὕπνος»[3], τοῦτ' ἔστιν «ὁ θάνατος οὗ ὑπὲρ πάντων ἐγευσάμην χάριτι»[4] τοῦ εὐδοκήσαντος Θεοῦ.

Παραπλησίως τούτῳ τῷ «ἀνθρώπῳ τῷ ἐν πληγῇ ὄντι καὶ εἰδότι φέρειν μαλακίαν»[5] ἐξεγερθεὶς ὁ θεῖος προφήτης ἀκούει πρὸς τοῦ ἐξυπνίσαντος αὐτὸν ἀγγέλου· «Σὺ τί βλέπεις;» πρὸς ὃν ὁ θεασάμενος τὸ εἰς ἀντίλημψιν ἑλ⟨η⟩λυθὸς ὅραμα τοῖς πεφωτισμένοις ὀφθαλμοῖς τῆς καρδίας ἀ⟨πε⟩κρίθη· «Ὁρῶ λυχνίαν χρυσῆν ὅλην»[6]. Διὰ τοῦ εἰπεῖν τὴν λυχνί⟨αν χρυ⟩σῆν **338** ὅλην εἶναι, δηλοῖ ὅτι ὅλη δι' ὅλων ἡ φώτων πεπληρωμέν⟨η λυ⟩χνί⟨α⟩ νοερὰ καὶ ἀσώματός ἐστιν. Εὑρίσκομεν οὐ πολλαχοῦ τῆς Γρ⟨αφ⟩ῆς ὡς τὰ νοητὰ ὀνόματι τοῦ χρυσοῦ σημαίνεται· τάχα οὖν ἡ νοητὴ λυχνία ὁ πνευματικὸς οἶκος καὶ ναὸς τοῦ Θεοῦ τυγχάνει, ὡς ἐν Ἀποκαλύψει Ἰωάννου λέγεται, ὅτε φησὶν ὁ δεικνὺς τὴν ἀποκάλυψιν τῷ μυσταγωγουμένῳ· «Αἱ ἑπτὰ ἐκκλησίαι ἃς ὀφθαλμῷ ψυχῆς εἶδες ἑπτὰ λυχνίαι εἰσίν»[7].

Ἐπὶ τῆς ὅλης χρυσῆς λυχνίας λαμπάδιον ἐπάνω ἐστὶν ὁ φωτεινὸς περὶ τῆς Τριάδος λόγος. Ἀφ' οὗ λαμπαδίου ἦψαν τὰς ἑαυτῶν λαμπάδας αἱ δαδουχοῦσαι παρθένοι φρόνιμοι ἀπαντήσασαι τῷ θείῳ ἑαυτῶν νυμφίῳ[8]· φωτίσασαι δὲ φῶς γνώσεως αὗται, μεταοχοῦσαι τοῦ Θεοῦ φωτὸς ὑπάρχοντος ἐν ᾧ οὐδεμία κακίας καὶ ἀγνοίας ὑπάρχει σκοτία[9], μετασχοῦσαι δὲ καὶ τοῦ ἀληθινοῦ φωτός, μέτοχοί τε γενάμεναι Ἁγίου Πνεύματος, χορεύουσιν λαμπαδηφοροῦσαι.

Ὥσπερ δὲ τὸ λαμπάδιον ὤφθη ἐπάνω τῆς ἑρμηνευθείσης λυχνίας, οὕτω καὶ ἑπτὰ λύχνοι ἐπάνω αὐτῆς τῆς λυχνίας ἐφάνησαν, ἑπτάφωτος ἐπίλαμψις οὖσα. Ὅνπερ γὰρ τρόπον ἡ τελεία φωτεινὴ νόησις ἑπτὰ ὀφθαλμοὶ εἴρηνται καὶ ἑπτὰ στῦλοι τὸν οἶκον τῆς σοφίας[10] ἀντιστηρίζουσιν, οὕτω καὶ οἱ ἑπτὰ λύχνοι **340** ἐπίκεινται τῇ λυχνίᾳ, καθ' ἕτερον τρόπον οὔσης ἣν ἀνείληφεν ὁ Σωτὴρ κατὰ τὴν ἐπιδημίαν ψυχὴν καὶ σάρκα. Πῶς γὰρ οὐ χρυσῆ ὅλη λυχνία αὕτη, ἁμαρτίαν μὴ ποιήσασα μηδὲ γνοῦσα αὐτήν[11], ᾗ ἐπίκεινται ἑπτὰ λύχνοι, τὸ πνεῦμα τῆς σοφίας καὶ συνέσεως, τὸ πνεῦμα τῆς θείας βουλῆς, καὶ ἰσχύος, καὶ γνώσεως, καὶ εὐσεβείας, καὶ φόβου Θεοῦ[12].

Πῶς δ' ἔχει τούτων ἕκαστον πρὸς τοῦτον ᾧ ἐπανεπαύσαντο

---

1. Ἱερ. 38,25. 2. Πρβλ. Ψαλ. 103,15. 3. Πρβλ. Ἱερ. 38,26. 4. Πρβλ. Ἑβρ. 2,9. 5. Πρβλ. Ἡσ. 53,3. 6. Ζαχ. 4,2. 7. Πρβλ. Ἀποκ. 1,20. 8. Πρβλ. Ματθ. 25,1-13. 9. Πρβλ. Α' Ἰω. 1,5. 10. Πρβλ. Παρμ. 9,1. 11. Πρβλ. Α' Πέτρ. 2,22. Β' Κορ. 5,21. 12. Πρβλ. Ἡσ. 11,2.

ἀνατείλαντα ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαί, σεσαφήνισται πρότερον ὅτε προέκειτο τό· «Ἐξελεύσεται ῥάβδος ἐκ τῆς ⟨ῥί⟩ζης Ἰεσσαί»[1], καὶ πᾶσα ἡ περιοχὴ τῆς προφητείας ἡ ἀπαγγέ⟨λλο⟩υσα περὶ τούτων.

Λύτη δὲ ἡ ἐπταφεγγὴς ⟨δύ⟩ναμις τῶν ἐπάνω τῆς λυχνίας ἑπτὰ λύχνων τρέφε⟨τ⟩αι καὶ αὔξεται, ἐποχετευομένου ἐλαίου διὰ τῶν ἑπτὰ ἐπα⟨ρ⟩υστρίδων ἐπιρρεουσῶν τὸ τρέφον καὶ φυλάττον τὸ φῶς ⟨ἔ⟩λαιον. Οὐχ ἕτερον δὲ τοῦτο τυγχάνει τῆς μελέτης τῆς γνώσεως τῆς ἀληθείας. Μνήμην γὰρ καὶ κραταιοτέραν θεωρίαν ἐκ τοῦ μελετᾶν καρπούμεθα.

Ἐπὶ πᾶσι τοῖς τεθεωρημένοις τῆς λυχνίας καὶ τοῦ λαμπαδίου καὶ τῶν ἑπτὰ ἐπαρυστρίδων καὶ ἰσαρίθμων λύχνων, ὤφθησαν καὶ ἐλαῖαι δύο ἐπάνω τῆς λυχνίας, ὧν ἡ μὲν ἐκ δεξιῶν ἡ δὲ ἐξ ἀριστερῶν ἔκειντο τοῦ λαμπαδίου. Καὶ ὅρα εἰ ἡ περὶ τῶν νοητῶν καὶ τῶν χαρισμάτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μελέτη ἔλαιόν ἐστι τρυγώμενον ἐκ τῆς ἐκ δεξιῶν ἐλαίας, ἡ δὲ περὶ τοῦ κόσμου καὶ συστάσεως αὐτοῦ καὶ προνοίας τῆς ἐκ Θεοῦ ἐκ τῆς εὐωνύμου ἐλαίας πιέζεται.

342 Οἴονται κατὰ θεωρίαν ἄλλην, ἐλαίαν ἐκ δεξιῶν τοῦ λαμπαδίου οὖσαν εἰπεῖν τὴν περὶ τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ θεωρίαν, τῆς ἐξ εὐωνύμων κειμένης τρεφούσης τὸν περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως λόγον. Φωτίζων γὰρ καὶ οὗτος, ἀλλ' οὐχ ὡσαύτως τῆς ἐκ δεξιῶν καὶ προηγουμένης θεωρίας.

Ἤκουσα ἐγώ ποτε προϊσταμένου τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας διδασκάλου σαφηνίζοντος τὴν προκειμένην λέξιν ὅτι τὸ λαμπάδιον τὸ ἐπάνω τῆς λυχνίας ὁ περὶ τοῦ Πατρὸς φωτισμός ἐστιν, αἱ δὲ ⟨ἐκ δεξιῶν⟩ καὶ ἐξ εὐωνύμων αὐτοῦ ἐλαῖαι οἱ περὶ Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματός εἰσιν λόγοι. Οὐκ ἀποδέδωκε δὲ ὁ ταύτην τὴν ἑρμηνείαν φέρων πῶς ὁ μὲν ἐκ δεξιῶν, ὁ δὲ ἐξ εὐωνύμων ἐστίν.

Ἐπεὶ ἡ προκειμένη θεωρία περὶ λυχνίας οὐκ αἰσθητῆς ἀλλὰ νοητῆς ὑπάρχει, ὅρα μὴ αὕτη ἐστὶν ἣν εἶδεν Μωϋσῆς ἐν τῷ ὄρει[2] κατὰ τὸν τύπον τ⟨ὸ⟩ν δειχθέντα αὐτῷ, οὐχ ἕτερον ὄντα τῆς καλουμένης ἰδέας· πρ⟨ὸ⟩ς ⟨τὴν⟩ ἀόρατον καὶ νοητὴν λυχνίαν ἡ αἰσθητὴ κατεσκευάσθη κ⟨ατὰ τὴν⟩ ὑφήγησιν τοῦ ἱεροφάντου Μωϋσέως.

344 Οὐκ ἄκαιρον προσ⟨πα⟩ρα⟨γρά⟩φειν τοῖς τεθεωρημένοις καὶ τὸ ἐν Εὐαγγελίῳ λεχθὲν ⟨ὑπὸ Ἰησοῦ⟩· «Οὐδείς, φησίν, ἅψας λύχνον εἰς κρύπτην τίθησιν ἢ ὑπὸ σ⟨κεῦος ἢ⟩ κλίνην, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ἵνα πάντες οἱ ἐν τῇ οἰκίᾳ ὁρ⟨ῶ⟩σι τὸ φῶς»[3].

Δυνατὸν ἐν τούτοις ἐκλαβεῖν οἰκίαν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ ζῶντος Θεοῦ, οἶκον αὐτοῦ τυγχάνουσαν, ἐν ᾗ οἱ παραμένοντες ⟨καὶ⟩ διατρίβοντες, κατὰ δόγματα αὐτῆς διακείμενοι, κατα⟨λά⟩μπονται πρὸς τοῦ ἐπικειμένου τῇ λυχνίᾳ λύχνου, ἐξαπτομέ⟨νου⟩ ὑπὸ τοῦ παιδεύοντος τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ διάγοντας κα⟨τὰ⟩ τοὺς θεσμοὺς καὶ κανόνας καὶ δόγματα τῆς ἐκκλησιαστι⟨κῆς⟩ γνώμης. Φωτίζει δ'

---

1. Ἰσ. 11,1. 2. Ἀριθ. 8,1-4. 3. Πρβλ. Λουκ. 8,16. 11,33.

οὗτος ὁ διδάσκαλος ὅταν οἷα λύχνον ἄ⟨ρῃ⟩ τὸν ἑαυτοῦ νοῦν, ὄνπερ οὐ κρύπτει ὑπὸ κλίνην ἢ σκεῦος, ἀλλ' ἐπι⟨τίθ⟩ησ⟨ι⟩ν τῷ προφορικῷ αὐτοῦ λόγῳ λυχνίᾳ ἀλληγορικῶς προσ⟨αγορευο⟩μένῳ, ἔχων «γλῶτταν παιδείας ἡνίκα δεῖ εἰπεῖν»[1].

Οἱόν ⟨τε καὶ⟩ πρακτικὸν βίον λυχνίαν εἰπεῖν ἢ ἐπίκειται ὁ πεφωτισ⟨μένος ν⟩οῦς τοῦ φωτίσαντος ἑαυτῷ φῶς γνώσεως. Ὁ ἐφιστάνων ⟨τῇ παρού⟩σῃ σαφηνείᾳ τοῦ ἐκκειμένου προφητικοῦ ῥητοῦ δοκιμα⟨ζέτω πό⟩τερον δεῖ αὐτὴν παραδέξασθαι ἢ ἑτέραν ζητεῖν παρὰ τῶν ⟨..... δ⟩ιαβεβηκότων ἐν συνέσει. Οὕτω γὰρ ἠκριβωμένην νό⟨ησιν ἀπο⟩καρποῦσθαι συμβαίνει.

346 Ζαχ. 4, 4-6. Καὶ ἐπηρώτησα καὶ εἶπα πρὸς τὸν ἄγγελον τὸν λαλοῦντα ἐν ἐμοὶ λέγων· Τί ἐστιν ταῦτα, Κύριε; Καὶ ἀπεκρίθη ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν ἐμοὶ καὶ εἶπεν πρός με λέγων· Οὗτος ὁ λόγος Κυρίου πρὸς Ζοροβάβελ λέγων· Οὐκ ἐν δυνάμει μεγάλῃ οὐδὲ ἐν ἰσχύϊ, ἀλλ' ἢ ἐν πνεύματί μου, λέγει Κύριος παντοκρ⟨ά⟩τωρ[2].

Ἐπηρωτηκέναι λέγει ὁ προφήτης τὸν λαλοῦντα ἐν αὐτῷ ἄγγελον, μαθεῖν θέλων τίνα ἐστὶν τὰ δειχθέντα αὐτῷ θεῖα θεάματα, ἤτοι πάντα τὰ ἀποκαλυφθέντα, ἢ τὰ πρ⟨οσ⟩εχῶς πρὸ τῆς προκειμένης νυνὶ λέξεως, ἅ ἐστιν πε⟨ρὶ⟩ τῆς χρυσῆς ὅλης λυχνίας καὶ τῶν ἐπάνω αὐ⟨τῆς⟩ ὄντων, λαμπαδίου τε καὶ ἑπτὰ ἐπαρυστρίδων ⟨καὶ⟩ λύχνων ἴσων, καὶ ἐλαιῶν δύο, ὧν ἡ μὲν ἐκ δεξιῶν ⟨ἡ δὲ⟩ ἐξ εὐωνύμων τοῦ λαμπαδίου ὑπῆρχον. Πρὸς τὴν ⟨πε⟩ρὶ τῆς θέας τούτων ἐρώτησιν, οὐκ αἰσθητῶν ὄν⟨των⟩, εὐθὺς ὁ ἐρωτηθεὶς ἀπεκρίνατο ὅτι λόγος Θεοῦ ἀπὸ ⟨προ⟩σώπου Ζοροβάβελ εἰσίν, ἐξ οὗ παρίσταται ὡς νοητὰ θ⟨εά⟩ματα τὰ δειχθέντα ὑπῆρχεν καὶ ὅτι ἀληθὲς τοῦτ⟨ο⟩. Ἡ δεῖξις τῶν ἀποκαλυφθέντων γέγονε τῷ προφή⟨τῃ⟩ ἔτι ἐν τῇ Βαβυλῶνι τυγχάνοντι, ἐν ᾗ οὔτε ὁ οἶκο⟨ς τοῦ⟩ Θεοῦ ᾠκοδόμητο, οὐδὲ τὰ σκεύη τὰ ἐν αὐτῷ, ὧν ἐ⟨σ⟩τιν ⟨καὶ⟩ ἡ λυχνία καὶ τὰ ἐπάνω αὐτῆς.

Τούτων οὕ⟨τω θεω⟩ρουμένων, ἐμμενετέον τῇ περὶ αὐτῶν λεχ⟨θείσῃ⟩ ἑρμηνείᾳ ἢ μείζονα αὐτῆς ζητητέον.

Ὁ λόγο⟨ς ὢν.....⟩ τῷ προφήτῃ ὁ ἄγγελος οὐκ ἐν δυνάμει μεγάλῃ ⟨οὐδ' ἐν ἰσχύϊ⟩ ἀνθρώπου ἢ ἄλλου τινὸς γενητοῦ, ἀλλ' ἐν Πνεύματι Κ⟨υρίου εἴρηται⟩ καὶ πεφανέρωται.

348 Πνεῦμα δὲ Κυρίου τὸ ἅγιον συνεχῶς ἐν ταῖς Γραφαῖς λέγεται, ὡς καὶ ἐν ἑτέραις γραφαῖς παρὰ τὴν προκειμένην. Περὶ αὐτοῦ γοῦν καὶ τὸ ἐν Ἡσαΐᾳ ἀπαγγέλλεται ὧδε. «Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέν με»[3]. Τούτοις ὁμοψήφοις καὶ ὁ ἀπόστολος

---

1. Ἡσ. 50,4. 2. Ζαχ. 4,4-6. 3. Ἡσ. 61,1.

Παῦλος Κορινθίοις ἐπιστέλλων γράφει· «Τίς γὰρ ἀνθρώπων οἶδεν τὰ τοῦ ἀνθρώπου εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ; οὕτω καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ὅπερ ἐρευνᾷ καὶ τὰ μυστικὰ βάθη τοῦ Θεοῦ»[1]. Καὶ ἔτι ἐν Ἡσαΐᾳ αὐτὸς ὁ τῶν πάντων γενεσιάρχης καὶ προνοητής φησιν· «Πνεῦμα παρ' ἐμοῦ ἐξελεύσεται»[2].

Ἐν τούτῳ τῷ Πνεύματι τὰ δειχθέντα πρὸ προσώπου Ζοροβάβελ πεφανέρωται, ἀλλ' οὐκ ἐν μεγάλῃ δυνάμει ἢ ἰσχύϊ γενητοῦ τινος. Ἑτέρα γάρ ἐστιν δύναμις ἡ σὺν τῷ Πνεύματι χορηγουμένη τοῖς ἀξίοις περὶ ἧς ὁ Σωτήρ, ἐν ταῖς Πράξεσιν τῶν Ἀποστόλων, λέγει τοῖς μαθηταῖς ἑαυτοῦ, ἀναλαμβανόμενος λοιπὸν εἰς τὸν οὐρανὸν[3] καὶ τὸν Πατέρα αὐτοῦ· «Λήμψεσθε δύναμιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπελθόντος ἐφ' ὑμᾶς»[4]. Συμφώνως, ἐπὶ τέλει τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου, ἀνιὼν ὁ Σωτὴρ ὅθεν ἐλήλυθεν, δοὺς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τοῖς ἀποστόλοις, φησίν· «Ὑμεῖς δὲ καθήσεσθε ἐν τῇ πόλει, ἕως ἐνδύσησθε ἐξ ὕψους δύναμιν»[5]. Οὐχ ἑτέρα δὲ δύναμις αὕτη τοῦ Χριστοῦ τυγχάνει, ὄντος «σοφίας καὶ δυνάμεως Θεοῦ»[6], ἐξ ἧς τὸ κήρυγμα τὸ εὐαγγελικὸν ὑπῆρκται τοῖς ἀποστόλοις, ὧν εἷς ὁ Παῦλος τυγχάνων γράφει· «Ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμά μου οὐκ ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει Πνεύματος καὶ δυνάμεως»[7], ἅπερ χρηματίζει ποτὲ ἀπὸ τοῦ ἔχοντος **350** αὐτὰ ὀρέξαντος Θεοῦ, ὡς περὶ τοῦ Ἰωάννου εἴρηται ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ «προελήλυθότος ἐνώπιον Κυρίου ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἠλιού»[8].

Ἐπίστησον ἀκριβῶς εἰ τὴν αὐτὴν ἔχει νόησιν τὸ ἀπαγγελθὲν τῇ Μαρίᾳ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Γαβριήλ· «Πνεῦμα Ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι»[9].

Ἐν τῷ μνημονευθέντι Πνεύματι Θεοῦ ἐν τοῖς ἐκτεθεῖσιν ῥητοῖς καὶ ἑτέροις πλείοσιν ἡ ἀπαγγελία γέγονεν πρὸ προσώπου Ζοροβάβελ καὶ τῆς συνεζευγμένης αὐτῷ δυνάμεως, «καὶ οὐκ ἐν ἄλλῃ μεγάλῃ δυνάμει καὶ ἰσχύϊ»[10]. Ὑποδεεστέρα γὰρ αὕτη τυγχάνει, κἂν θεία καὶ περισπούδαστος ᾖ.

Ζαχ. 4,7. ⟨Τίς⟩ εἶ σύ, τὸ ὄρος τὸ μέγα τὸ πρὸ προσώπου Ζοροβάβελ τοῦ κατορθῶσαι; καὶ ἐξοίσω τὸν λίθον τῆς κληρονομίας ἰσότητα χάριτος χάριτα αὐτῆς[11].

Ὡς πρὸς λογικὸν καὶ ἀντιλαμβανόμενον φωνῆς θείας διὰ πεῦσιν προσάγει ἤτοι ὁ διορατικὸς προφήτης ἢ ὁ λαλῶν ἐν αὐτῷ ἄγγελος. Τί δ' ἐστὶν ἃ φησιν αὐτῷ; Τίς εἶ σύ, ὦ ὄρος πρὸ προσώπου τυγχάνον τοῦ Ζοροβάβελ τοῦ κατορθῶσαι, καὶ τίς ὁ **352** λίθος ὃν ἐξοίσω

---

1. Α' Κορ. 2,11,10. 2. Ἡσ. 57,16. 3. Πρβλ. Μάρκ. 16,19. 4. Πράξ. 1,8. 5. Λουκ. 24,49. 6. Πρβλ.. Α' Κορ. 1,24. 7. Α' Κορ. 2,4. 8. Πρβλ. Λουκ. 1,17. 9. Λουκ. 1,35. 10. Ζαχ. 4,6. 11. Ζαχ. 4,7.

τῆς κληρονομίας ἰσότητα χάριτος χάριτα αὐτῆς; Πρὸς ταῦτα δ μέν τις ἐρεῖ τὰς δύο προσηγορίας ἐκ παραλλήλου κεῖσθαι κατὰ τοῦ ἐπιδημήσαντος Σωτῆρος. Πολλαὶ γὰρ γραφαὶ καὶ ὄρος καὶ λίθον αὐτὸν ὀνομάζουσιν.

Ἐν γὰρ τῷ· «Ἔσται ἐμφανὲς τὸ ὄρος Κυρίου ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν»[1], ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐστιν, ἐν ᾧ ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ἐλάλησεν μετὰ τὸ λαλῆσαι ἐν Μωϋσεῖ καὶ τοῖς προφήταις[2]. Τοῦ αὐτοῦ δηλωτικὸν ὑπάρχει καὶ τό· «Ἐπ' ὄρος Σιὼν ἀνάβηθι ὁ εὐαγγελιζόμενος Σιών»[3]. Καὶ ἕτεραι μυρίαι μαρτυρίαι εἰσὶν περὶ τούτου, ἃς ἑατέον παραφέρειν τὸ νῦν, ὅπως μὴ πέρᾳ τοῦ δέοντος πολὺς ὁ λόγος γένηται, μάλιστα ὅτι πολλάκις ἡρμήνευται τὰ περὶ τοῦ ὄρος εἶναι τὸν Σωτῆρα ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν τῶν θείων Ψαλμῶν καὶ τῆς τελευταίας ὁράσεως τοῦ Ἡσαΐου.

Ἀλλὰ καὶ λίθος εἴρηται ὁ ὀνομαζόμενος ὄρος Σωτὴρ ἐν τῷ· «Λίθον δν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας»[4]. Ταύτης τῆς λέξεως μνημονεύσας ἐν ταῖς Πράξεσιν τῶν Ἀποστόλων, ὁ κορυφαιότατος μαθητὴς τοῦ Σωτῆρος Πέτρος ἐλεγκτικώτατα πρὸς τοὺς αὐχοῦντας τὴν Ἰου**354**δαϊκὴν διδασκαλίαν φαρισαίους τε γραμματέας τε καὶ σαδδουκαίους εἶπεν· «Οὗτός ἐστιν ὁ λίθος ὁ ἐξουθενηθεὶς ὑφ' ὑμῶν τῶν οἰκοδόμων, ὃς ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας»[5]. Καὶ ἐπεὶ μὴ μόνον κεφαλὴ τῆς θείας οἰκοδομῆς, ἀλλὰ καὶ θεμέλιός ἐστιν, ὁ Θεὸς περὶ αὐτοῦ ἐπαγγέλλεται φάσκων· «Ἰδοὺ τίθημι λίθον ἀκρογωνιαῖον εἰς τὰ θεμέλια τῆς Σιών, ἐκλεκτόν, ἔντιμον, ἐφ' ὃν ὁ πιστεύων ἀκαταίσχυντον ἔχει τὴν ἐλπίδα»[6]. Ταύτας τὰς λέξεις ἐκθέμενος, Πέτρος ὁ Χριστοῦ μαθητής, ἐφ' ᾧ ἡ Ἐκκλησία ᾠκοδόμηται, παραινεῖ καὶ συμβουλεύει οἷς τὴν ἐπιστολὴν ἑαυτοῦ ἐχάραξεν· «Πρὸς ὃν προσερχόμενοι λίθον ζῶντα, ἐποικοδομεῖσθε εἰς οἶκον πνευματικὸν ἐν ᾧ πνευματικαὶ θυσίαι προσάγονται»[7].

Ποίας δὲ κληρονομίας ὑπάρχει ὁ λίθος; Ἐκείνης περὶ ἧς ἐν Ἡσαΐᾳ φέρεται· «Ἔστιν κληρονομία τοῖς θεραπεύουσιν Κύριον»[8], κἀκείνης περὶ ἧς ψάλλων ὁ ὑμνῳδὸς ἔφη· «Ἡ κληρονομία μου κρατίστη μοί ἐστιν· σὺ εἶ ὁ ἀποκαθιστῶν τὴν κληρονομίαν μου ἐμοί»[9].

Ὅρα δὲ εἰ ὁ λίθος κληρονομίας ἐστὶν ἐκείνης τῆς συμπληρουμένης ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα θεοσεβῶν, ἥτις ἐκλεκτὴ καὶ ποθουμένη ὑπάρχει ἀπὸ τοῦ αἰτίου τῶν ὅλων, κατὰ τὸ ἀπαγγελθὲν ὑπὸ τῶν πνευματοφόρων ἀνδρῶν, ἀποστόλων καὶ εὐαγγελιστῶν προφητῶν τε καὶ τοῦ τὰ πάντα μεγάλου ἱεροφάντου Μωϋσέως· «Ἐξελέξατο ἡμῖν τὴν κληρονομίαν ἑαυτοῦ», ὁ Θεὸς δηλονότι, «τὴν καλλονὴν Ἰακὼβ ἣν ἠγάπησεν»[10]. Ἰσοδυναμεῖ τῇ ἀπὸ τοῦ Ψαλμοῦ φωνῇ καὶ τὸ ἐν ᾠδῇ

---

1. Μιχ. 4,1. Ἡσ. 2,2. 2. Ἑβρ. 1,1,2. 3. Ἡσ. 40,9. 4. Ψαλ. 117,22. 5. Πράξ. 4,11. 6. Ἡσ. 28,16. Α' Πέτρ. 2,6. 7. Πρβλ. Α' Πέτρ. 2,4. 8. Ἡσ. 54,17. 9. Ψαλ. 15,6,5. 10. Ψαλ. 46,5.

μεγάλη τοῦ Δευτερονομίου ἔχον ὧδε· «Ἐγενήθη μερὶς Κυρίου Ἰακώβ, σχοινισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ»[1]. Μάλιστα δὲ ὁ ὑμνούμενος λίθος κληρονομίας ἐστὶν τῆς σημαινομένης ἐν δευτέρῳ Ψαλμῷ πρὸς αὐτοῦ τοῦ λίθου· «Κύριος εἶπεν πρός με· Υἱός μου εἶ σύ, **356** ἐγὼ σήμερον γεγένηκά σε. Αἴτησαι παρ' ἐμοῦ καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου»[2].

Πρὸς τῇ ἀποδοθείσῃ θεωρίᾳ, τὸ ὄρος καὶ τὸν λίθον ἐκ παραλλήλου κατὰ τοῦ αὐτοῦ φέρεσθαι, λεκτέον καὶ ἑτέρως ὡς ἄλλο μὲν τὸ ὄρος, ἄλλο δὲ ὁ λίθος ἐστίν. Καὶ τὸ μὲν ὄρος τῆς κατορθώσεως ἡ ἀπειρόγαμος Μαρία ἐστίν· ὁ δὲ προελθὼν ἐξ αὐτῆς λίθος ὃν ἔτεκεν υἱὸν ἄνευ ἀνδρὸς ὑπάρχει. Μυσταγωγεῖ περὶ τούτων ἡ τοῦ σοφωτάτου Δανιὴλ βίβλος[3]. Εἴρηται γὰρ ἐν αὐτῇ ὡς ὁ πατάττων λίθος τὰς διαφόρους βασιλείας καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν συμπληρουμένην εἰκόνα ἄνευ χειρῶν τέτμηται καὶ ἀπέσπασται ἀπ' αὐτοῦ ἄνευ τῆς εἰωθυίας καὶ μεμελετημένης πρὸς γένεσιν τῆς ἐκ γονέων ἐνεργείας. Ὅσοι μὲν γὰρ ἐξ ἀμφοτέρων γονέων τὴν γένεσιν ἔχουσιν ἄνθρωποι, ἐκ χειρῶν τῶν γαμηλίων πράξεων ἀποσπῶνται καὶ τέμ⟨ν⟩ονται τῶν κυουσῶν, μόνου τοῦ τεχθέντος ἐκ τῆς ἄνδρα μὴ γνούσης παρθένου ἄνευ χειρῶν ἀπεσπασμένου καὶ τμηθέντος ἀπ' αὐτῆς.

Πρὸ προσώπου δὲ Ζοροβάβελ ὑπῆρκται τὸ ἐκ τοῦ ὄρους ἄνευ χειρῶν τμηθῆναι τὸν λίθον, διὰ τὸ καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸν Ἰησοῦν γενεαλογεῖσθαι[4]. Ἑρμηνεύεται γοῦν «ῥύσεως μετακίνησις» διὰ τὸ τὴν εἰωθυῖαν ῥύσιν τῶν γονέων μεταχεκινῆσθαι, ὑπὸ μόνης ἄνευ ἀνδρὸς παρθένου ἀποτετελέσθαι.

Χάριτος δὲ χάριτα ἔχει ὁ ἐξωσθεὶς τῆς κληρονομίας λίθος, κατὰ τὴν νόησιν οὗ εἶπεν ὁ βαπτιστὴς Ἰωάννης «ὅτι ἐκ **358** τοῦ πληρώματος ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν»[5]. Ὅλη γὰρ ἡ ἐπιδημία τοῦ Σωτῆρος καὶ ἡ ἐπ' αὐτῇ σωτηρία χάριτι ὑπῆρκται, ὡς ὁ θεολόγος οἷς προσφωνεῖ τὴν ἐπιστολὴν ἑαυτοῦ λέγει· «Χάριτί ἐστε σεσωσμένοι, καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ἡμῶν, Θεοῦ τὸ δῶρον»[6].

Ζαχ. 4,8-9. Καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου πρός με λέγων· Αἱ χεῖρες Ζοροβάβελ ἐθεμελίωσαν τὸν οἶκον τοῦτον, καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐπιτελέσουσιν αὐτόν, καὶ ἐπιγνώσῃ διότι Κύριος παντοκράτωρ ἐξαπέσταλκέν με πρὸς σέ[7].

Οὐ περὶ αἰσθητῆς οἰκοδομῆς ὁρατοῦ οἴκου λέγεται ἡ προφητεία. Εἴρηται γὰρ ἤδη ὅτι ὁ προφήτης οὗτος ἔτι ἐν τῇ Βαβυλῶνι τυγχάνων, ἐνεστηκότος ἤδη τοῦ ἑβδομηκοστοῦ ἔτους τῆς αἰχμαλωσίας,

---

1. Δευτ. 32,9. 2. Ψαλ. 2,7,8. 3. Πρβλ. Δαν. 2,34. 4. Πρβλ. Ματθ. 1,13. 5. Ἰω. 1,16. 6. Ἐφ. 2,8. 7. Ζαχ. 4,8-9.

ἐμυσταγωγήθη τὰς ἐκκειμένας ἀποκαλύψεις. Ἀλλ' οὐκ ἐν τῇ Βαβυλῶνι, ἀλλ' ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ καὶ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν ᾠκοδόμητο ὁ αἰσθητὸς οἶκος. Διὸ οὐ περὶ αὐτοῦ ἡ προκειμένη φωνὴ τυγχάνει· ὡς γὰρ περὶ παρόντος καὶ ἑνεστηκότος ἤδη τοῦ ναοῦ, δεικτικῶς λέγεται περὶ αὐτοῦ· «Ὁ οἶκος οὗτος»[1]. Οὐχ ὑπόκειται δὲ ὄψει τοῦ ὄντος ἐν Βαβυλῶνι ὁ ἐγερθεὶς οἶκος ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ μετὰ τὴν κάθοδον τῆς αἰχμαλωσίας.

Ἀλλ' εἰ καὶ μὴ περὶ τοῦ αἰσθητοῦ οἰκοδομήματος λέγεται ταῦτα, ἀλλά γε δηλοῦται ὑπ' αὐτῶν ὁ πρωτότυπος τοῦ ὁρατο⟨ῦ⟩, νοητός τις ὑπάρχων καὶ ὡσανεὶ ἰδέα τοῦ πρὸς τὴν ὁμ⟨οι⟩ότητα αὐτοῦ κατεσκευασμένου. Εἴρηται καὶ πρότερον ὅτ⟨ι **360** ὥσ⟩περ ἡ σκηνὴ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ σκεύη κατὰ τύπον ἀορά⟨του σκη⟩νῆς φανείσης ἐν τῷ ὄρει, τοῦτ' ἔστιν τοῦ ὕψους τῆς ἀρχετύπο⟨υ⟩, κατεσκευάσθη, οὕτω ὁ σωματικὸς οἶκος ὁ ἐξ αἰσθητῶ⟨ν⟩ λίθων ἐγερθεὶς μίμημα καὶ εἰκὼν τυγχάνει τοῦ ⟨δειχθέν⟩τος Ζαχαρίᾳ τῷ προφήτῃ ὀπτασίας τρόπῳ, ἀλλ' οὐ προσβολῇ αἰσθήσεως. Τούτου τοῦ ἀρχετύπου τὸ σύμβολον αἱ χεῖρες Ζοροβάβελ ἐθεμελίωσαν καὶ αἱ δραστήριοι δυνάμεις αὐτοῦ ἐπιτελέσουσιν. Οὗ γενομένου, γνώσει, ὡς πρὸς ὃν ἡ ἐπαγγελία, ὅτι «Κύριος παντοκράτωρ ἀπέστειλέν με πρὸς σέ»[2], ὅπως φωτισθῇς καὶ ἐπιστημονικῶς θεωρήσῃς τὰ θεσπισθέντα διὰ θεοπτίας.

Εἴποι δ' ἂν καὶ ὁ προκείμενος προφήτης τὰ αὐτὰ οἷς ἔγραψεν ὁ ἐν Χριστῷ λαλῶν Παῦλος οὕτως ἔχοντα· «Ἐλεύσομαι εἰς ἀποκαλύψεις καὶ ὀπτασίας Κυρίου»[3]. Συμφώνως τῷ ἐν ἀποκαλύψεσιν ὁμιλεῖν τὸν Θεὸν τοῖς διορατικοῖς οὖσιν κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον, ὁ ὑμνῳδὸς ἐν Ψαλμοῖς· «Τότε ἐλάλησας ἐν ὁράσει τοῖς υἱοῖς σου»[4], οὐκ ἐν ὠσὶ οὐδὲ φωνῇ τοῖς τὸ πνεῦμα τῆς υἱοθεσίας[5] ἔχουσιν λαλοῦντος τοῦ Θεοῦ Λόγου. Ὃν γὰρ φῶς ἀληθινόν, φωτίζει τὴν διάνοιαν ὧν θέλει δέξασθαι αὐτοῦ τὰς θείας ὁμιλίας· ἐν ὁράσει μᾶλλον ἢ ἐν ὠσὶ λαλεῖ. Αὐτίκα γοῦν καὶ τῷ Ἡσαΐᾳ οὕτω λαλοῦντος Θεοῦ, τῷ· «Ὅρασις ἣν εἶδεν Ἡσαΐας»[6], οὐχ ὁρατά, ἀλλὰ λόγοι ἐπιφέρονται. Πῶς γὰρ ὁρατὸν τό· «Ἄκουε, οὐρανέ, καὶ ἐνωτίζου, γῆ, ὅτι Κύριος ἐλάλησεν· Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα, αὐτοὶ δέ με ἠθέτησαν»[7]. Ἰσοδυναμούντως καὶ περὶ τοῦ πέμπτου τῶν Δώδεκα Προφητῶν. Μετὰ γὰρ τὸ φάναι· «Ὅρασις Ἀβδίου», οὐδὲν θέαμα **362** αἰσθητόν, ἀλλὰ λόγοι ἐπιφέρονται, ⟨ο⟩ὕτως ἔχοντες· «Τάδε λέγει Κύριος τῇ Ἰδουμαίᾳ· Ἀκοὴν ἠκου⟨σα⟩ παρὰ Κυρίου, καὶ περιοχὴν εἰς τὰ ἔθνη ἀπέστειλα· ἠτιμωμένος σὺ εἶ ⟨σφ⟩όδρα»[8], καὶ τὰ ἑξῆς.

Ζαχ. 4, 10. ⟨Διότι τίς⟩ ἐξουδένωσεν εἰς ἡμέρας μικράς; Καὶ χαρήσονται, καὶ ⟨ὄψο⟩νται τὸν λίθον τὸν κασσιτέρινον ἐν χειρὶ

1. Πρβλ. Ζαχ. 4,8-9. 2. Ζαχ. 4,9. 3. Β' Κορ. 12,1. 4. Ψαλ. 88,20. 5. Πρβλ. Ρωμ. 8,15. 6. Ἡσ. 1,1. 7. Ἡσ. 1,2. 8. Ὀβδ. 1,1,2.

Ζοροβάβελ· ἑπτὰ οὗτοι ὀφθαλμοί εἰσιν οἱ ἐπιβλέποντες ἐπὶ πᾶσαν γῆν[1].

Δ⟨ιότι τίς⟩ ἐστιν ὁ ἐξουθενῶν τὰς ἡμέρας τὰς μικράς; Αὗταί δέ εἰσιν μεθ' ἃς ἡ ἀποκατάστασις γίνεται, τῶν εἰς τὴν Βαβυλῶνα γεναμένων αἰχμαλωσίας νόμῳ κάθοδον λαμβανόντων εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα.

Ἡμέραι δὲ μικραὶ τυγχάνουσιν αἱ ὀλίγαι τῷ ἀριθμῷ, μάλιστα καὶ αἱ συντετμημέναι, οὐκ ἐπὶ πολὺ τοῦ ἡλίου μένοντος ἐν τῷ ὑπὲρ γῆν ἡμισφαιρίῳ· τὸ πρότερον μᾶλλον ἐκλημπτέον, διὰ τὸ τὰς ἀποκαλύψεις δεδεῖχθαι τῷ προφήτῃ ἐν τῷ ἑβδομηκοστῷ ἔτει τῆς αἰχμαλωσίας, ὡς αὐτὸν τὸν προφήτην πρὸς Θεὸν εἰπεῖν· «Ἕως τίνος οὐ μὴ ἐλεήσεις τὴν Ἰερουσαλὴμ καὶ τὰς πόλεις Ἰούδα, ἃς ὑπερεῖδες τοῦτο ἑβδομηκοστὸν ἔτος;»[2].

Συνᾴδει τῇ θεωρίᾳ ταύτῃ καὶ τὸ ἐν Εὐαγγελίῳ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος· «Εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ»[3]. Τὸ κολοβωθῆναι τὰς ἡμέρας τῆς **364** θλίψεως δηλοῖ ὡς οὐ παραμενεῖ τὰ θλιβερὰ ἐπὶ χρόνον πλείονα, ταχέως καταπαύοντα, ἵνα διαρκέσῃ ἡ ἰσχὺς τῶν κακουμένων πρὸς τὸ γενναίως ἀγωνίσασθαι ἐπὶ τῷ βραβείων καὶ στεφάνων τυχεῖν[4].

Οὐ γὰρ πειστέον Ταταινῷ τῷ αἱρετικῷ ἐσφαλμένως λέγοντι ἐλάττους γεγονέναι τὰς προτέρας ἡμέρας παρὰ τὰς νῦν, βραχὺ συσταλεισῶν τῶν ὡρῶν τοῦ νυχθημέρου, διὰ τὸ ἀπαγγέλλεσθαι ὑπὸ τοῦ ὑμνῳδοῦ πρὸ τὸν Θεόν· «Τῇ διατάξει σου διαμένει ἡ ἡμέρ⟨α⟩»[5].

Ἀλλ' ἐπεὶ ἀδύνατον καθ' ἱστορίαν οὕτω τὰς ἡμέρας κολοβοῦσθαι, ἀνακτέον τὸ εὐαγγελικὸν περὶ τῆς κολοβ⟨ώ⟩σεως τῶν ἡμερῶν καὶ ⟨τὸ περὶ⟩ τῶν μικρῶν ἡμερῶν κείμε⟨ν⟩ο⟨ν⟩ ἐν τῇ προφητικῇ λέξει.

Τῶν νοητῶν ἡμερῶν πρὸς τοῦ ⟨ἡλίου⟩ τῆς δικαιοσύνης ἐχουσῶν μέγεθος καὶ πλῆθος, καὶ τὸ⟨..⟩τ.ον ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν φωτιζομένων καὶ οὐ τοῦ τ..⟨...⟩τος αὐτὰς θείου φωτός. Ὅταν γὰρ περὶ τοῦ δικαίου τ⟨οῦ⟩ «κατοικοῦντος ἐν βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου»[6] ὁ Κύριος λέγῃ· «Μακρότητι ἡμερῶν ἐμπλήσω αὐτόν»[7], οὐ πολυχρονιότητα ἐπαγγέλλεσθαι τῷ δικαίῳ φαμὲν ποθοῦντι «ἀναλῦσαι ἵνα σὺν Χριστῷ γένηται»[8], ὡς λέγειν αὐτόν· «Οἴμοι ὅτι ἡ παροικία μου ἐμακρύνθη»[9].

Ἀμέλει γοῦν καὶ ἡ ἱστορία μάχεται τῇ τοιαύτῃ νοήσει, οὐ πολυημέρων γινομένων ἐκ παντὸς τρόπου τῶν τιμώντων γονέας, εἰρημένου πρὸς ἕκαστον· «Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ **366** τὴν μητέρα, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἔσῃ πολυχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς ἧς Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσίν σοι»[10]. Ἔστιν γὰρ εὑρεῖν τηροῦντας τὴν ἐντολὴν ταύτην ὠκυμόρους ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἔξω τῆς ἐπικήρου ζωῆς γινομένους.

---

1. Ζαχ. 4,10. 2. Ζαχ. 1,12. 3. Ματθ. 24,22. 4. Πρβλ. Α' Κορ. 9,24. 5. Ψαλ. 118,91. 6. Ψαλ. 90,1. 7. Ψαλ. 90,16. 8. Πρβλ. Φιλιπ. 1,23. 9. Ψαλ. 119,5. 10. Ἐξ. 20,12.

Ἐπεὶ οὖν ἐλέγχεται τὸ ῥητὸν οὐκ ἔχον ὡς οἱ πολλοὶ νομίζουσιν, τὸ ἐν Ψαλμοῖς λεγόμενον περὶ μακρότητος ἡμερῶν καὶ εἴ που ἀλλαχοῦ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς οἷόν ἐστιν τό· «Ζωὴν ἠτήσατο καὶ ἔδωκας αὐτῷ μακρότητα ἡμερῶν εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος»[1], καὶ τὸ ἐν Παροιμίαις· «Δίκαιοι ποιήσουσιν ἐν πλούτῳ ἔτη πολλά»[2]. Ὅτι δὲ ὁ παρεκτείνων φωτισμὸς καὶ μακρότης ἡμερῶν ἐστιν ὁ ἱεροφάντης τῶν θείων νόμων Μωϋσῆς πρὸς τὸν φιλόθεόν φησιν· «Αὕτη ἡ ζωή σου καὶ ἡ μακρότης τῶν ἡμε⟨ρ⟩ῶν σου· ἀγαπᾶν Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅ⟨λ⟩ης καρδίας σου»[3]. Ἐπεὶ γὰρ φωτεινή ἐστιν ἡ σύντονος πρὸς Θεὸν ἀγάπη, μακρὰς καὶ μεγάλας ἡμέρας παρασκευάζει, ὥσ⟨τε⟩ μετέχοντα αὐτῆς πολυήμερον καὶ μακροήμερον ⟨τυγ⟩χάνειν. Ταύταις ταῖς ἡμέραις συγκρινόμεναι αἱ εἰσα⟨γ⟩ωγικαὶ ἐκλάμψεις τυγχάνουσιν ἡμέραι μακραί· ἃς ὁ ⟨οὐ⟩κ ἐξουθενῶν ῥᾷστα πειραθήσεται τῶν μετὰ τὰς εἰσαγωγὰς λαμπρῶν προκοπῶν. Ἐν αἷς ὁ γενάμενος χαρήσεται «χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ καὶ δεδοξασμένῃ»[4], ὑπαρχούσῃ «καρπῷ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»[5].

Τί δὲ ἀκολουθεῖ τῷ οὕτω χαρέντι ἢ τὸ ὄψεσθαι τὸν κασσιτέρινον λίθον ἐν χειρί, τοῦτ' ἔστιν ἐν πράξει, τοῦ Ζοροβάβελ, τῷ ἐξ αὐτοῦ γενεαλογεῖσθαι τὸν ἐξ Ἀβραὰμ καὶ Δαυὶδ καὶ τέλος ἐκ τῆς Μαρίας Ἰησοῦν, τὸν διὰ τὸ δι' ὅλων φωτεινὸν εἶναι καὶ διορατικοὺς ἀπεργαζόμενον τοὺς πλησιάζοντας αὐτῷ.

368 Εἶναι ἑπτὰ ὀφθαλμοὺς εἶπεν, ἐφορῶντας καὶ ἐπιβλέποντας πᾶσαν τὴν γῆν, τότε μάλιστα ὅτε ἔμαθον ποιεῖν δικαιοσύνην οἱ οἰκοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς[6], πορευόμενοι ἄμωμοι καὶ ἐργαζόμενοι δικαιοσύνην. Ὅτι δ' οὗτοι ἐπιβλέπονται ὑπὸ Κυρίου, ἀπὸ τοῦ ψαλμῳδοῦ μαθεῖν ἔστιν λέγοντος· «Ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν»[7]. Ἑπτὰ θείους ὀφθαλμοὺς ἔχει ὁ ὅλος ἐξ ὅλων διορατικὸς ὑπάρχων· ταύτῃ γοῦν καὶ τὰ πανάγια Χερουβεὶν οἷς ἐποχεῖται Θεός, κατὰ τὴν ὅρασιν τοῦ Ἰεζεκιήλ, δι' ὅλων εἰσὶν ὁμματώμενα, πλήρη[ς] εἶναι εἰρημένα ὀφθαλμῶν[8], ὡς καὶ τὰ νῶτα καὶ τὰ πρόσω αὐτῶν ἔχειν ὀφθαλμοὺς ἐποπτικοὺς τῶν ὑπερφυῶν καὶ μεγάλων θεαμάτων. Πληθυσμὸς δὲ γνώσεως ἑρμηνεύεται τὰ Χερουβείν· ἐξ οὗ παρίσταται ὅτι ὁρῶσιν ἃ ἐπίστανται καὶ οἷς ἐπιβάλλουσι βλέπουσι.

Ὅρα εἰ τό· «Τίς ἐξουδένωσεν εἰς ἡμέρας μικράς;» οὐ τὸν σπάνιον θεατὴν δηλοῖ, ἀλλά τινα τὸν πα⟨ρά⟩τισιν καλούμενον ἰδίως ποιόν, παρ' ἄλλοις δ' ἄτομον, πα⟨ρα⟩πλησίως τῷ ἀποστολικῷ ῥητῷ ἔχοντι οὕτως· «Πᾶς οἶκο⟨ς⟩ κατασκευάζεται ὑπό τινος»[9].

370 Ζαχ. 4, 11-14. Καὶ ἀπεκρίθην καὶ εἶπα πρὸς αὐτόν· Τί αἱ δύο ἐλαῖαι αὗτ⟨αι⟩

---

1. Ψαλ. 20,5. 2. Παρμ. 13,23. 3. Δευτ. 30,20. 6. 4. Α' Πέτρ. 1,8. 5. Γαλ. 5,22. 6. Ρβλ.. 26,9. 7. Ψαλ. 33,16. 8. Ρβλ.. Ἰεζ. 10,12. 9. Ἑβρ. 3,4.

αἱ ἐκ δεξιῶν τῆς λυχνίας καὶ ἐξ εὐωνύμων; Καὶ ἐπηρώτ⟨η⟩σα ἐκ δευτέρου καὶ εἶπα πρὸς αὐτόν· Τί οἱ δύο κλάδοι τῶ⟨ν⟩ ἐλαιῶν οἱ ἐν ταῖς χερσὶν τῶν δύο μυξωτήρων τῶν χρυσῶν τῶν ἐπιχεόντων καὶ ἐπαναγόντων τὰς ἐπαρυστρίδας τὰς χρυσᾶς; Καὶ εἶπεν πρός με· Οὐκ οἶδας τί ἐστιν ταῦτα; Καὶ εἶπα· Οὐχί, Κύριε. Καὶ εἶπεν· Οὗτοι οἱ δύο υἱοὶ τῆς πιότητος παρεστήκασιν τῷ Κυρίῳ πάσης τῆς γῆς[1].

Ἐπερωτήσαντος τοῦ ἀγγέλου τοῦ λαλοῦντος ἐν τῷ προφήτῃ· «Τί βλέπεις σύ;» ἀπεκρίθη καὶ εἶπεν πευστικῶς· «Τίνες αἱ δύο ἐλαῖαι αἱ ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων τῆς λυχνίας;» Ἀποκρίσεως αὐτῷ μὴ δοθείσης, ἐκ δευτέρου ἐπερωτᾷ περὶ δύο κλάδων τῶν ἐλαιῶν οἱ ἐν ταῖς χερσὶν τῶν δύο μυξωτήρων τῶν ἐπιχεόντων καὶ ἐπαναγόντων τὰς ἐπαρυστρίδας τὰς χρυσᾶς. Πρὸς ὃν ὁ ἄγγελος· «Οὐ γινώσκεις τί ἐστιν ταῦτα;» Οὐχί, Κύριε, εἰπόντος τοῦ προφήτου, ὁ ἄγγελος ἔφη· «Οὗτοι οἱ δύο υἱοὶ τῆς πιότητος παρεστήκασιν τῷ Κυρίῳ πάσης τῆς γῆς».

Τῷ ἀρχὴν ἔχοντι μυσταγωγίας οὐ δυνατόν πω γνῶναι τίνες ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων τῆς λυχνίας ἐλαῖαι· διὸ ἐκ δευ**372**τέρου ἐπερωτᾷ περὶ κλάδων δύο τῶν ἐλαιῶν. Σεσαφήνισται ἐν τοῖς πρότερον λόγους εἶναι μελέτης θείας, ἐλαίας ὀνομαζομένους διὰ τὸ τὸν καρπὸν αὐτῶν αὔξειν καὶ τρέφειν τὸ φῶς. Ἐπεὶ οὖν ⟨οὐ⟩ δυνατὸν τὸν «ἐκ μέρους γινώσκοντα καὶ προφητεύοντα»[3] θεωρῆσαι ἐξ ὅλων τὰ στελέχη καὶ τὰ ἔρνη τῶν ⟨ἐ⟩κκειμένων φυτῶν, ἐκ δευτέρου ἐπερώτησιν προσάγει ⟨περ⟩ὶ δύο κλάδων ἐλαιῶν, τούτων γὰρ μόγις γνῶσιν ⟨ἔχε⟩ιν δυνατὸν τὸν «δι' ἐσόπτρου καὶ αἰνίγματος»[3] ἐπιβάλλον⟨τα⟩ τῇ ἀληθείᾳ, ἵν' ἐκ τῶν μερικῶν ὠφεληθεὶς δυνηθῇ ποτε γνῶναι τίνες αἱ ἐλαῖαι τυγχάνουσιν.

Καὶ ἐπεὶ μία ἀποδόσεων κατά τινα τῶν ἐξηγησαμένων τὸ ῥητὸν ὃς τὰς δύο ἐλαίας εἰς τὸν περὶ Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος λόγον ἐξέλαβεν, ὅρα εἰ οἱ κλάδοι τῶν ἐλαιῶν τούτων ἐκλαμβάνοιντο τὰ ἐφικτὰ τῷ ἐκ μέρους γινώσκοντι. Καὶ Χριστοῦ μὲν ἐλαίας ὄντος, κλάδος εἴη τὸ σάρκα γεγονέναι τὸν Λόγον· τοῦ δ' Ἁγίου Πνεύματος, ἡ εἰσαγωγικὴ θεωρία αὐτοῦ, ὀνομαζομένη «ἀρραβὼν»[4] αὐτοῦ.

Περὶ τούτων ἐκ δευτέρου ἐπερωτήσας, ὁ θεοληπτούμενος ἤκουσεν πρὸς τοῦ μυσταγωγοῦντος ἀγγέλου· «Οὐ γινώσκεις τί ἐστιν ταῦτα;» Τοῦ δὲ φήσαντος· «Οὐχί, Κύριε», «Οὗτοι ,φησίν, εἰσὶν οἱ δύο υἱοὶ τῆς πιότητος· παρεστήκασιν τῷ Κυρίῳ πάσης τῆς γῆς». Ὃν-

---

1. Ζαχ. 4,11-14. 2. Α' Κορ. 13,9. 3. Πρβλ.. Α' Κορ. 13,12. 4. Β' Κορ. 5,5.

περ γὰρ τρόπον ἐκ δεξιῶν τοῦ **374** περὶ Πατρὸς λόγου, οὗτος δ' ἐστὶν τὸ λαμπάδιον τὸ ἐπάνω τῆς λυχνίας, ὡς ἡρμήνευται μικρῷ πρότερον, οὕτω τῆς περὶ Πατρὸς θεωρίας πιότητος προσαγορευομένης, υἱοὶ αὐτῆς τυγχάνουσιν ὁ περὶ Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος λόγος, ὡς ἐνδέχεται γνῶναι τὸν ἔτι ἐν σώματι ὄντα.

Κατὰ ἀπόδοσιν ἄλλην, ἡ τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν μυστικὴ νόησις πιότης ἐστὶ τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸ λεχθὲν ἐν πέμπτῳ καὶ τριακοστῷ Ψαλμῷ πρὸς τὸν Κύριον Θεόν· «Μεθυσθήσονται ἀπὸ πιότητος οἴκου σου»[1], δῆλον δ' ὅτι «οἱ ἐλπίζοντες ἐν ταῖς πτέρυξιν τοῦ Θεοῦ»[2] ἀνθρώπων υἱοί, δύο υἱοὶ ὄντες τῷ τὸν μὲν ἐκ περιτομῆς γεγενῆσθαι, τὸν δὲ κατὰ τὸ Χριστοῦ εὐαγγέλιο⟨ν⟩.

Ἐπίστησον εἰ δύνασαι πιότητος υἱοὺς δύο ἐκλαβεῖν παρεστηκότας τῷ Κυρίῳ πάσης τῆς γῆς, τοὺς ὀφθέντας ἐν δόξῃ μετὰ Ἰησοῦ ἐν τῷ ὄρει Μωϋσέα καὶ Ἠλίαν[3], τὸν νομικὸν καὶ προφητικὸν δηλονότι λόγον. Ὥσπερ γὰρ ὁ πνευματικὸς νόμος υἱὸς τυγχάν⟨ει⟩ τῆς ἀποδοθείσης πιότητος, οὕτω καὶ ὁ ἀνηγμένος προφή⟨του⟩ λόγος. Ἀνέγνων ἐν ἀποκρύφῳ βιβλίῳ τὸν Ἐνὼχ καὶ τὸν Ἠ⟨λίαν⟩ τοὺς δύο υἱοὺς τῆς πιότητος εἶναι, ὡς εἰκὸς διὰ τὸ προσόνα⟨σθαι⟩ παρὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. «Ὁ μὲν γὰρ Ἐνὼχ **376** μετετέ⟨θη⟩ τοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον»[4], «ὁ δὲ Ἠλίας ἀνελήμφθη» πυρίνου ἅρματος καὶ ἵππου ἀναγαγόντων αὐτὸν «ὡς εἰς τὸν οὐρανόν»[5].

Ταῦτα κατὰ δύναμιν τὴν ἡμετέραν, βραχεῖαν οὖσαν, θεωρήσαντες, ἐκθώμεθα τὰ ἑξῆς τοῦ προφήτου, νοῆσαι καὶ αὐτὰ ποθοῦντες, ἐὰν ἄρα «δώῃ λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος ἡμῶν»[6] ὁ φωτίζων δι' ἀποκαλύψεων τὸν προφήτην.

Ζαχ. 5, 1-4. Καὶ ἐπέστρεψα καὶ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου· καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ δρέπανον πετόμενον. Καὶ εἶπεν πρός με· Τί σὺ βλέπεις; Καὶ εἶπα· Ἐγὼ ὁρῶ δρέπανον πετόμενον, μῆκος πήχεων εἴκοσι, καὶ πλάτος πήχεων δέκα. Καὶ εἶπεν πρός με· Αὕτη ἡ ἀρὰ ἡ ἐκπορευομένη ἐπὶ προσώπου πάσης τῆς γῆς· διότι πᾶς κλέπτης ἐκ τούτου ἕως θανάτου ἐκδικηθήσεται καὶ πᾶς ὁ ἐπίορκος ἐκ τούτου ἕως θανάτου ἐκδικηθήσεται. Καὶ ἐξοίσω αὐτό, λέγει Κύριος παντοκράτωρ, καὶ εἰσελεύσεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ κλέπτου καὶ εἰς οἶκον τοῦ ὀμνύοντος τῷ ὀνόματί μου ἐπὶ ψεύδει, καὶ καταλύσει ἐν μέσῳ τοῦ οἴ-

---

1. Ψαλ. 35,9. 2. Πρβλ. Ψαλ. 35,8. 3. Πρβλ. Λουκ. 9,30. 4. Ἑβρ. 11,5. 5. Πρβλ. Δ' Βασ. 2,11. 6. Ἐφ. 6,19.

κου αὐτοῦ, καὶ συντελέσει αὐτὸν καὶ τὰ ξύλα αὐτοῦ καὶ τοὺς λίθους αὐτοῦ[1].

Ἐπιστρέψας ἀπὸ τῆς φθασάσης ὀπτασίας, ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου τοὺς τῆς διανοίας. Καὶ ὁρῶ δρέπανον πετάμενον, μῆκος ἔχον πήχεων εἴκοσι, καὶ πλάτος πήχεων δέκα. Ὅπερ δρέπανον, ὁ δεικνὺς τὴν περὶ αὐτοῦ θέαν φησίν· Λῦτη ἐστὶν ἡ ἀρά, τοῦτ' ἔστιν ἡ κόλασις, ἡ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἐπαγομένη, ἐπὶ τῷ κόψαι καὶ συντελέσαι τὸν κλέπτην καὶ ἐπίορκον. Καὶ ὅρα γε τὸ μέγεθος τῆς δι' ἀποκαλύψεως γινομένης παιδεύσεως, **378** φανερού⟨σ⟩ης ἐκ τῶν φανερῶν τὰ μὴ φαινόμενα, ἐκ τῶν αἰσθητῶν ⟨τὰ⟩ νοούμενα.

Ἐπὶ γὰρ ψήφου τοῦ δικαίου κριτοῦ ἐξετάζοντος ⟨τὸ⟩ν δίκαιον καὶ τὸν ἀσεβῆ, ἀποδιδόντος τε ἑκάστῳ κατὰ ⟨τὴν⟩ πρᾶξιν καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ[2], τὰς ἐπιφερομένας κατὰ τῶν ⟨ἀδί⟩κων καὶ ἀσεβῶν ἀνθρώπων τιμωρίας, ὅπου μὲν μάχαιραν καὶ βέλη, ὅπου δὲ ἀξίνην καὶ δρέπανον ὀνομάζει. Ὅταν γὰρ «οἱ πονηροὶ καὶ γόητες ἄνθρωποι»[3] καὶ σὺν τούτοις οἱ ἁλιτήριοι δαίμονες πολέμιοι καὶ στασιώδεις δι' ἣν ἔχουσιν ὠμότητα τυγχάνωσιν, τὰ ἐπαγόμενα κατ' ἀξίαν τοῖς τοιούτοις ξίφη καὶ ἀκόντια προσαγορεύονται, ἐπιφερόμενα πρὸς τοῦ λέγοντος Κυρίου ἐν ᾠδῇ μεγάλῃ τοῦ Δευτερονομίου· «Μεθύσω, τὰ βέλη μου ἀφ' αἵματος, καὶ ἡ μάχαιρά μου καταφάγεται ἀφ' αἵματος τραυματιῶν»[4], καὶ ἔτι· «Ἐπάξω τὴν μάχαιράν μου ἐπ' αὐτούς, καὶ τὰ βέλη μου συντελέσει αὐτούς»[5].

Καὶ ἐπεὶ μὴ μόνων τῶν ἐπὶ γῆς ἁμαρτανόντων, ἀλλὰ καὶ τῶν εἰς πονηρίαν πεσόντων ἀγγέλων ἅπτεται ἡ κόλασις — γέγραπται γάρ· «Ὁ Θεὸς ἀγγέλων ἁμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο»[6], ἀπολιπόντων τὸ οὐράνιον οἰκητήριον[7]— ἐν Ἡσαΐᾳ λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ· «Ἐμεθύσθη ἡ μάχαιρά μου ἐν τῷ οὐρανῷ»[8]. Μάλιστα δὲ γνωρίζεται ἡ ἐπαγομένη κατὰ τῶν ἀσεβῶν ἐπίπονος κρίσις, ἐν τῷ φερομένῳ ἐν Ἀμώς, τῷ δευτέρῳ τῶν Δώδεκα Προφητῶν, οὕτως ἔχοντι· «Ἐν ῥομφαίᾳ τελευτήσουσιν πάντες ἁμαρτωλοὶ λαοῦ»[9]. Οὐ γὰρ περὶ αἰσθητοῦ ὀργάνου πολεμίων ἡ προφητικὴ λέξις, τῷ μηδεπώποτε πάντας τοὺς ἁμαρτάνοντας τοῦ λαοῦ ξίφει ὁρατῷ ἀνῃρῆσθαι. Ἰσοδυναμούντως καὶ ἐν ἑβδόμῳ Ψαλμῷ ἀπειλεῖ ὁ μελῳδὸς φάσκων πρὸς τοὺς καλουμένους εἰς μετάνοιαν· «Ἐὰν μὴ ἀποστραφῆτε, τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ στιλβώσει, τὸν τόξον αὐτοῦ ἐνέτεινεν, αὐτὸ **380** καὶ ἐν αὐτῷ ἡτοίμ⟨α⟩σεν σκεύη θανάτου· τὰ βέλη αὐτοῦ τοῖς καιομένοις ἐξειργά⟨σατο⟩»[10]. Πρός γε νοῦν τῶν σκευῶν τοῦ θανάτου ἐν Ἱερεμίᾳ λέ⟨γεται⟩· «Ἕως πότε κόψεις ἡ μάχαιρα τοῦ Κυρίου, ἕως πότε οὐχ ἡσυχ⟨άσεις⟩; ἐπιστράφητι εἰς τὸν κολεόν σου»[11].

---

1. Ζαχ. 5,1-4. 2. Πρβλ. Ματθ. 16,27. 3. Πρβλ. Β' Τιμ. 3,13. 4. Δευτ. 32,42. 5. Πρβλ. Δευτ. 32,23. 6. Β' Πέτρ. 2,4. 7. Πρβλ. Ἰούδ. 6. 8. Ἡσ. 34,5. 9. Ἀμὼς 9,10. 10. Ψαλ. 7,13-14. 11. Ἱερ. 29,5,6.

Ἀρκούντως ἐκτεθ⟨έντων⟩ τῶν πολεμικῶν ὀργάνων πληττόντων καὶ βλαπτόντων τοὺς ὠμοθύμους καὶ στασιώδεις ἀνθρώπους τε καὶ δαίμονας, ἴδωμεν καὶ τὰ μετ' αἰνιγμοῦ ἀπαγγελλόμενα περὶ τῶν καρπὸν καλὸν μὴ φερόντων δένδρων, σκευῶν ὀργῆς ἢ τῶν κολάσεων αὐτῶν. «Ποιήσατε γὰρ καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας»[1]· καὶ μεθ' ἕτερα· «Ἤδη ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται»[2]. Κατὰ τῶν οὕτως ἑρμηνευομένων φυτῶν, ἢ ἀρὰ δρεπάνου δίκην ἐπάγεται ἐπὶ τῷ ἐκκοπῆναι ἐκείνους περὶ ὧν εἴρηται καρπὸν ὀλέθριον καὶ ἐπιβλαβῆ φερόντων· «Οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν ἀνόητοι. Ἐκ γὰρ ἀμπέλου Σοδόμων ἡ ἄμπελος αὐτῶν, καὶ ἡ κλῆματις αὐτῶν ἐκ Γομόρων· ἡ σταφυλὴ αὐτῶν σταφυλὴ χολῆς, βότρυς πικρίας αὐτοῖς, θυμὸς δρακόντων ὁ οἶνος αὐτῶν, καὶ θυμὸς ἀσπίδων ἀνίατος»[3]. Φαύλης δὲ προαιρέσεως, δίκην βλαβερᾶς ἀμπέλου, δηλητηρίους καρποὺς ἀγαγούσης, ἔδει ὀξεῖ δρεπάνῳ ἐκκοπῆναι, καὶ τὴν σταφυλὴν καὶ τὸν βότρυν περιαιρεθῆναι. Τούτων ὁλοσχερέστερον φανέντων, ὅρα καὶ τὰ καθ' ἕκαστον ὡς οἷόν τε σαφηνίσαι.

Ἐπιστρέψας ὁ προφήτης ἐξ ὧν εἶδεν ἤδη καὶ ἐδίδαξεν, ἐπάρας τοὺς φωτεινοὺς τῆς καρδίας ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὁρᾷ πετάμενον ⟨δ⟩ρέπανον, οὐκ αἰσθητόν, ἀλλὰ νοούμενον δηλονότι, ἔχον μῆκος πήχεων εἴκοσι καὶ πήχεων δέκα τὸ πλάτος, ἐκκό⟨πτον⟩ «πᾶσαν φυτείαν ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ οὐράνιος Πατήρ»[4]. Καὶ ⟨πάν⟩τα ἐκτεμνόμενα ἀκάθαρτα τυγχάνει. Εἰκοσαπήχει ⟨τὸ **382** μ⟩ῆκος δρεπάνῳ ἡ ἐκτομὴ γίνεται· οὐ καθαρὸς γὰρ ὁ εἴκοσι ⟨ἀ⟩ρ⟨ιθ⟩μός, δυὰς ὢν ἐν δεκάσιν. Ἀλλ' ἐπεὶ μὴ μένει ἀεὶ μόνον τὸ μῆκος, πλάτος προσλαμβάνει πήχεων δέκα. Ἔοικεν δὲ ὁ ἀριθμὸς οὗτος μονάδι. Δείκνυται δὲ διὰ τῶν ἐκκειμένων μέτρων ὅτι τέλος αἴσιον καὶ ἐπωφελὲς ἐπιγίνεται τοῖς διὰ τοῦ δρεπάνου κεκαθαρμένοις. Ἀρὰ δὲ καλεῖται τὸ δρέπανον διὰ τὸ πόνους καὶ κακώσεις ἐμποιεῖν τοῖς καθαιρομένοις, ἐκδίκησιν ἐπάγον κατὰ παντὸς κλέπτου καὶ ὀμνύντος τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπὶ ψεύδει. Ἵν' οὖν μή τις ταῦτα πάθῃ, τηρείτω τὰς οὕτω ἐχούσας ἐντολάς, ἐν μὲν τῇ μωσαϊκῇ διδασκαλίᾳ· «Οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις»[5], ἐν δὲ τῇ ἀποστολικῇ· «Ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κοπιάτω ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθόν»[6].

Ὅνπερ δὲ τρόπον παραιτητέα ἡ κλοπὴ διὰ τὴν ἀρὰν καλουμένην δρέπανον, οὕτω φευκτέα ἔστω ἡ ἐπιορκία, «οὐ λαμβανομένου τοῦ ὀνόματος Κυρίου ἐπὶ ματαίῳ»[7]. Μετ' ὀλίγα γοῦν τῆς προφητείας ἀπαγορεύεται ἡ ἐπιορκία οὕτως· Καὶ τοὺς λαμβάνοντας τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπὶ ψεύδει «καὶ ὅρκον ψευδῆ μὴ ἀγαπᾶτε»[8].

Περὶ τῆς τοιαύτης ἀρᾶς ὁ Κύριος λέγει οὔσης δρεπάνου· «Ἐξοίσω αὐτὸ» ψήφῳ κρίσεως, «καὶ εἰσελεύσεται εἰς τὸν οἶκον

---

1. Ματθ. 3,8. 2. Ματθ. 3,10. 3. Δευτ. 32,31-33. 4. Ματθ. 15,13.
5. Δευτ. 5,18,19. 6. Ἐφ. 4,28. 7. Ιρβλ. Ἐξ. 20,7. 8. Ζαχ. 8,17.

τοῦ κλέπτου καὶ ἐπιόρκου καὶ συντελέσει αὐτὸν καὶ τὰ ξύλα καὶ τοὺς λίθους αὐτοῦ»[1]. Ὥσπερ δὲ ὁ συντελούμενος οἶκος οὐκ αἰσθητόν ἐστιν οἰκοδόμημα, οὕτως οὐχ ὁρατὰ τὰ συμπληροῦντα καὶ ἀπαρτίζοντα αὐτὸν ξύλα καὶ λίθοι.

Παρὰ τοῖς λοιποῖς τῶν ἑρμηνευσάντων τὴν ἑβραϊκὴν γραφήν, διφθέρα ἡ ἀρὰ εἴρηται, καλύπτουσα δηλονότι τ⟨οὺς⟩ ἁλόντας αὐτῇ κλέπτην καὶ ἐπίορκον.

Πέταται δὲ τὸ δρέπανον τοῦτο τάχιστα ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν **384** ἐρχόμενον. Καὶ κ⟨α⟩τὰ δεύτερον λόγον πέταται ὅτι οὐ μόνον τῶν ἐπὶ γῆ⟨ς ἁ⟩μαρτανόντων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν ἀέρι ἅπτεται ⟨καὶ⟩ τῶν ἀπανταχοῦ ἀσεβούντων κολαζομένων.

Τάχ⟨....⟩ ἐν μέσῳ τοῦ οἴκου, τοῦτ' ἔστι τῷ ἡγεμονικῷ, καταλύει τὸ δρ⟨έ⟩πανον, παραπλησίως τῇ μαχαίρᾳ τῇ σχιζούσῃ μέσον τὸν κατὰ Σωσάννης μοιχικῶς ἐπιμανέντα κριτὴν τοῦ Ἰσραήλ[2]. Καὶ ἐν τούτῳ γὰρ τῷ ῥητῷ τὸ σχισθῆναι μέσον τὸν ἐπὶ μοιχείᾳ κατακριθέντα, τὸ διῃρῆσθαι τὸ ἡγεμονικὸν αὐτοῦ σημαίνει.

Ζαχ. 5,5-8. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν ἐμοὶ καὶ εἶπεν πρός με· Ἀνάβλεψον τοῖς ὀφθαλμοῖς σου καὶ ἰδὲ τὸ ἐκπορευόμενον τοῦτο. Καὶ εἶπα· Τί ἐστιν; Καὶ εἶπεν· Τοῦτο τὸ μέτρον τὸ ἐκπορευόμενον. Καὶ εἶπεν· Αὕτη ἡ ἀδικία αὐτῶν ἐν πάσῃ τῇ γῇ. Καὶ ἰδοὺ τάλαντον μολίβου ἐξαιρόμενον, καὶ ἰδοὺ γυνὴ μία ἐκάθητο ἐν μέσῳ τοῦ μέτρου. Καὶ εἶπεν· Αὕτη ἐστὶν ἡ ἀνομία· καὶ ἔρριψεν αὐτὴν ἐν μέσῳ τοῦ μέτρου καὶ ἔρριψεν τὸν λίθον τοῦ μολίβου εἰς τὸ στόμα αὐτῆς[3].

Ὁ λαλῶν συνήθως ἄγγελος ἐν τῷ προφήτῃ ἐξῆλθεν, ἔνδον οὐ μένων, ἵνα δείξῃ τὴν ἀνομίαν καὶ τὸ μέτρον καὶ τὸ τάλαντον τοῦ ἐξαιρομένου μολίβου.

Τί δὲ τούτων ἕκαστον σημαίνει, καλὸν ἐπιστήσαντα θεωρῆσαι.

386 Ἔστι τοίνυν τὸ δεικνύμενον ἐκπορευόμενον μέτρον, τὸ πλήρωμα πάσης κακίας καὶ ἀσεβείας· ὅπερ οὔπω ὑπάρχον «τοῖς Ἀμορραίοις καὶ τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν»[4], οὐκ ἐκόλαζεν τὰ ὠνομασμένα ἔθνη, τότε τιμωρίαν ὑφιστάμενα ὅταν ἀναπληρωθῶσιν αὐτῶν αἱ ἁμαρτίαι, οὐδενὸς εἴδους ἀδικήματος ἀπόντος, κατὰ τὸ λεχθὲν περί τινων· «Οὐαὶ ἔθνος ἁμαρτωλόν, λαὸς πλήρης ἁμαρτιῶν»[5]. Τῷ αὐτῷ τρόπῳ καὶ περὶ τῶν πλη⟨σθ⟩έντων κατὰ Σωσάννης τῆς σωφρο-

---

1. Ζαχ. 5,4. 2. Πρβλ.. Δαν. Σουσ. 55. 3. Ζαχ. 5,5-8. 4. Πρβλ. Γεν. 15,16. 5. Ἡσ. 1,4.

νεστάτης ἔρωτι ⟨μ⟩οιχικῷ εἴρηται· «Ἦλθον δὲ καὶ οἱ δύο πρεσβύτεροι πλήρεις ἀνόμου ⟨ἐνν⟩οίας»[1]. Καὶ περὶ τοῦ Ἐλύμα δὲ τοῦ μάγου εὐθυβόλως ⟨ὁ Ἀπ⟩όστολος εἶπεν, πληκτικώτατα προφέρων τοὺς ἐλεγ⟨μούς⟩ αὐτῷ· «Ὦ πλήρης δόλου καὶ πάσης ῥᾳδιουργίας, υἱὲ ⟨διαβό⟩λου, ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης, οὐ παύῃ δι⟨α⟩στρέφων τὰς ὁδοὺς Κυρίου τὰς εὐθείας;»[2].

Κατασκευάζεται δὲ ἡ θεωρία αὕτη μάλιστα ἐξ ὧν εἶπεν ὁ Σωτὴρ τοῖς εἰποῦσιν Ἰουδαίοις· «Εἰ ἦμεν ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἤμεθα κοινωνοὶ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν. Ὥστε μαρτυρεῖτε ὅτι υἱοί ἐστε τῶν ἀποκτεινάντων τοὺς προφήτας· πληρώσατε οὖν καὶ ὑμεῖς τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν»[3]. Εἰ γὰρ καὶ μυρία κατὰ τῶν προφητῶν φονικῶς ἐπλημμέλησαν, ἀλλ' οὖν ἔλιπεν πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ μέτρου τῶν ἀσεβημάτων ἡ κατὰ τοῦ ταῦτα λέγοντος Ἰησοῦ τόλμα καθ' ἣν σταυρῷ αὐτὸν περιβεβλήκασιν· τότε γὰρ τότε τὸ μέτρον τῆς δυσσεβείας αὐτῶν πεπλήρωται, ὅτε σὺν τοῖς προφητεύσασιν τὸν προφητευθέντα κατέκριναν θανάτῳ.

388 Ὥσπερ οὖν ἐστιν μέτρον ἁμαρτημάτων τοῖς κολαστέοις, οὕτω καὶ μέτρον ἀγαθῶν ἔργων καὶ φρονημάτων τοῖς τὸν σπουδαῖον καὶ κατ' εὐσέβειαν πεποιωμένον βίον ἑλομένοις. Πληροῦται δὲ καὶ τὸ μέτρον τοῦτο ὅταν μηδεμία δικαία γνώμη καὶ ὁσιότης ἀπῇ.

Πρὸς τὰ δύο τάγματα ταῦτα, τό τε ἀγαθὸν καὶ πονηρόν, ὁ Σωτὴρ εἶπεν· «Ὦ μέτρῳ μετρεῖτε ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν»[4]. Τοῖς γὰρ τὸ ἐπαινετὸν πληρώσασιν μέτρον ἐπιμετροῦνται ἐπαγγελίαι ἃς ἄνθρωπος «οὐκ εἶδεν οὐδὲ ἤκουσεν ⟨οὐ⟩δ' ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβησαν, ἑτοιμασθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τ⟨οῖς⟩ ἀγαπῶσιν αὐτόν»[5]. Τοῖς δὲ τὸ ψεκτὸν καὶ ἐπάρατον χειρίσ⟨των⟩ ἔργων λόγων τε καὶ νοημάτων ἀντιμετρεῖται ἡ κόλασις κατ' ἀξίαν ἐπιφερομένη, ὡς τὸν μὲν ἐξελθεῖν «εἰς τὸ σκότο⟨ς τὸ⟩ ἐξώτερον»[6], τὸν δ' ἀπιέναι «εἰς τὸ πῦρ τὸ ἡτοιμασμένο⟨ν τῷ⟩ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ»[7].

Ἐπίστησον εἰ κατ' ἀ⟨μφο⟩τέρων τῶν μέτρων ἢ μόνου τοῦ τῶν δικαίων ἔ⟨ργων ε⟩ἶπεν ὁ Σωτήρ· «Μέτρον καλόν, σεσαλευμένον, πεπιεσμ⟨ένον, ὑ⟩περεκχυν[ν]όμενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ὑμῶν»[8], τ⟨. . . . .⟩ην τὸ ἡγεμονικὸν ὑμῶν. Τάχα δὲ περὶ τοῦ τῶν σπουδαίων μόνου εἴρηται, ἑκατονταπλασίονα καὶ μείζονα «ὧν αἰτοῦμεν καὶ νοοῦμεν»[9] διδόντος τοῦ κριτοῦ τὴν μισθαποδοσίαν, οὐκ ὄντος ἀκολούθου δίδοσθαι μέτρον τοῖς ὧν μὴ πάσας τὰς ἀνομίας παρατηρεῖται[10] ὁ καρδιογνώστης[11] καὶ πάντων τὸν νοῦν ἐπιστάμενος[12], μέτρον διδοὺς τοῖς τοιούτοις οὐ σαλευόμενον, οὐ πιεζόμενον, οὐχ ὑπερεκχυν[ν]όμενον[13], ἀλλ'

---

1. Δαν. Σουσ. (Θδτ.) 28. 2. Πράξ. 13,10. 3. Ματθ. 23,30-32. 4. Λουκ. 6,38. 5. Πρβλ. Α΄ Κορ. 2,9. 6. Ματθ. 8,12. 7. Ματθ. 25,41. 8. Λουκ. 6,38. 9. Ἐφ. 3,20. 10. Πρβλ. Ψαλ. 123,3. 11. Πρβλ. Πράξ. 1,24. 12. Πρβλ. Ἰὼβ 7,20. 13. Λουκ. 6,38.

ἐλλεῖπον καὶ ἀπλήρωτον, ἵν' οὕτω φράσω, ἀπὸ ἐλεημοσύνης καὶ 390
ἀγαθότητος «τοῦ βλεφάροις ἐξετάζοντος τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων»[1].

Εἰς τὸ μέσον τοῦ ἐπιψόγου μέτρου μία γυνὴ ὤφθη καθημένη, οὐκ ἄλλη τῆς ἀνομίας οὖσα καὶ τῆς ὑποβαλλούσης αὐτὴν ἀντικειμένης δυνάμεως. Αὐτὸς γὰρ ὁ προφήτης εἶπεν, δακτυλοδεικτῶν ταύτην τὴν γυναῖκα· «Αὕτη ἐστὶν ἡ ἀνομία πάσης τῆς γῆς»[2], φημὶ δὲ τῆς ἀνθρωπότητος, ἣν καὶ ἀδικίαν ὠνόμασεν· «Πᾶς γάρ, φησίν, ὁ ποιῶν τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ, καὶ ἡ ἀνομία ἐστὶν ἡ ἁμαρτία»[3].

Ἑπομένως ὁρᾷ ὁ μυσταγωγούμενος ἐξαιρόμενον μολίβου τά-
10 ⟨λ⟩αντον καὶ τὴν γυναῖκα ἐξηρμένην ῥερῖφθαι ἐν μέσῳ τοῦ ⟨μ⟩έτρου, οὖσαν ἀνομίαν. Διὰ τί δὲ οὐχ ἁπλῶς ἐν τῷ μέτρῳ, ⟨ἀλλ'⟩ ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ ἡ ὀφθεῖσα γυνή, ἢ ὅτι τὸ μέσον πά⟨σης⟩ κακίας προκατείληφεν, ἄρχουσα τυραννικῶς. Εἰς τὸ ⟨στόμ⟩α δὲ αὐτῆς ῥίπτεται τὸ ἐξαιρόμενον τάλαντον τοῦ ⟨μολί⟩βου. Λόγος δ' ἐστὶν οὗτος ἐπαχθὴς καὶ κατω-
15 φερὴς κ⟨αὶ λα⟩μπρότητος ἐστερημένος, ἀντικειμένως ἔχων τῷ λ⟨όγῳ τ⟩οῦ ἀρετὴν κεκτημένου· «ἄργυρος γάρ, φησίν, πεπυρωμ⟨ένος γ⟩λῶσσα δικαίου»[4]. Ὁ γὰρ περὶ τῆς ὀρθοδόξου γνώμης κ⟨αὶ πρ⟩ακτικῆς ἀρετῆς πολὺ τὸ τίμιον καὶ λαμπρὸν ἔχει, ἀλλ' οὐχ ὁ ἐν τῷ στόματι τῆς ἀνομίας, ἅτε δὴ βαρὺς καὶ κατωφερὴς τυγχάνων, μάλιστα ὅτι
20 δολερὸς καὶ πεπανουργευμένος ἐστίν. Τοιοῦτος ἦν καὶ ὁ τοῦ 392
μάγου Ἐλύμα «σὺν πάσῃ ῥᾳδιουργίᾳ καὶ παντὶ δόλῳ»[5] προφερόμενος.

Οὐ δεῖ δὲ παράδοξον ἡγεῖσθαι εἰ τάττεται ἡ γυναικὸς προσηγορία κατὰ χειρίστης ἕξεως καὶ φαύλης γνώμης καὶ τῆς ἐμποιούσης τὰ τοιαῦτα πονηρᾶς δυνάμεως. Ὥσπερ γὰρ ὧδε ἡ ἀνομία γυνὴ εἴρη-
25 ται, οὕτως ἐν ταῖς θείαις Παροιμίαις ἡ ἀφροσύνη γυνὴ ὠνομάσθη. Ἔχει δὲ τὸ περὶ τούτου ῥητὸν οὕτως, ἐκ προσώπου τοῦ σοφοῦ ἀπαγγελλόμενον πρὸς τὸν ἀκροατήν· «Υἱέ, ἐμῇ σοφίᾳ πρόσεχε, ἐμοῖς δὲ λόγοις παράβαλλε σὸν οὖς, ἵνα φυλάξῃς ἔννοιαν ἀγαθήν· αἴσθησιν δὲ ἐμῶν χει-
λέων ἐντέλλομαί σοι. Μέλι γὰρ ἀποστάζει ἀπὸ χειλέων γυναικὸς πόρ-
30 νης, ἡ πρὸς ὀλίγον γλυκαίνει σὸν φάρυγγα· ὕστερον δὲ πικρότερον χολῆς εὑρήσεις»[6]. Καὶ μετ' ὀλίγα· «Τῆς γὰρ ἀφροσύνης οἱ πόδες κατάγουσιν μετὰ θανάτου εἰς τὸν ᾅδην»[7]. Καὶ περὶ τῆς ἀκολασίας ἐν αὐτῇ τῇ τῶν Παροιμιῶν βίβλῳ ὡς περὶ γυναικὸς εἴρηται ὡς ἐνεδρεύει ὅταν σκότος καὶ ζόφος ᾖ παρὰ γωνίαν ἵν' ἀπατήσῃ καὶ βλάψῃ τὸν ἐνδεῆ φρε-
35 νῶν νεανίαν. Εἶδει γὰρ πορνικῷ ἐπιφανεῖσα, στωμύλους λόγους προφέρουσα, φησίν, ᾧ φενακίσαι θέ⟨λει⟩ ἀναιδεῖ προσώπῳ προσφθεγγομένη αὐτόν, ἅτε ἀνεπτε⟨ρωμέ⟩νη οὖσα καὶ ἄσωτος, ἵν' ἐξάψῃ τὴν καρδίαν τοῦ νέου· «Θυσία εἰρηνική μοί ἐστιν σήμερον, ἀποδίδωμι τὰς εὐ-
χάς μου, ἕνεκεν το⟨ύτου⟩ ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησίν σου, ποθοῦσα τὸ σὸν
40 πρόσωπον ηὗ⟨ρηκά σ⟩ε»[8]. Καὶ μεθ' ἕτερα· «Δεῦρο καὶ ἐγκυλισθῶμεν

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 10,4. 2. Ζαχ. 4,6. 3. Α' Ἰω. 3,4. 4. Παρμ. 10,20. 5. Πράξ. 13,10. 6. Παρμ. 5,1-4. 7. Παρμ. 5,5. 8. Παρμ. 7,7-15.

ἔρωτι, δεῦρο κ⟨αὶ ἀπολ⟩αύσωμεν φιλίας ἕως ὄρθρου»[1]. Μετὰ τοὺς τοιούτους στωμ⟨ύλους⟩ λόγους καὶ τοὺς ἑξῆς συνημμένους, ὁ σοφός φησιν· «Ἀπε⟨πλάν⟩ησεν αὐτὸν πολλῇ ὁμιλίᾳ», ἢ «ὠμυλίᾳ», ὡς ἔχει ἕνια τῶν ἀντιγρά394φων, «βρόχοις δὲ τοῖς ἀπὸ χειλέων ἐξώκειλεν αὐτόν»[2]. Ὅμως εἰ καὶ ἐπλανήθη ὁ νεανίας, ἀλλὰ πάλιν ὁ διδάσκαλος διεγείρει αὐτόν· «Μὴ πορευθῇς ἐν ὁδῷ μετ' αὐτῆς. Ὁδοὶ ᾅδου ὁ οἶκος αὐτῆς κατάγουσαι εἰς ταμίεια θανάτου· πολλοὺς γὰρ τρώσασα καταβέβληκεν, καὶ ἀναρίθμητοί εἰσιν οὓς πεφόνευκεν»[3].

Ὅνπερ δὲ τρόπον γυναῖκες ὀνομάζονται αἱ κακίαι, οὕτω καὶ αἱ ἀρεταί. Ὁ σοφὸς γοῦν περὶ τῆς σοφίας λέγει· «Ἐραστὴς ἐγενόμην τοῦ κάλλους αὐτῆς, καὶ ἤγαγον αὐτὴν πρὸς συμβίωσιν ἐμαυτῷ»[4]. Περὶ τοῦ οὕτως ἠγμένου αὐτὴν γαμετῆς δίκην διαγορεύει τὸ παροιμιῶδες θέσπισμα τόδε· «Ἡ σοφία τίκτει ἀνδρὶ φρόνησιν»[5]. Τούτῳ τῷ ἀνδρὶ προστάττεται· «Περιχαράκωσον αὐτὴν καὶ ὑψώσει σε· τίμησον αὐτὴν ἵνα σε περιλάβῃ»[6]. Πρὸς τὸν ἐκ τῆς ἀρετῆς τεκνώσαντα σπουδαῖον ἄνδρα ἀποτείνεται τὸ Ἅγιον Πνεῦμα φάσκον· «Ἡ γυνή σου ὡς ἄμπελος εὐθηνοῦσα ἐν τοῖς κλίτεσιν τῆς οἰκίας σου· υἱοί σου ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν κύκλῳ τῆς τραπέζης σου»[7]. Ὅτι δὲ οὐ περὶ ⟨θ⟩νητῆς γυναικὸς καὶ τῶν υἱῶν αὐτῆς ταῦτα θεσπίζεται, ὁ ἐπι⟨φ⟩ερόμενος στίχος δηλοῖ· «Ἰδοὺ οὕτως εὐλογηθήσεται ἄνθρωπος ὁ φο⟨βο⟩ύμενος τὸν Κύριον»[8]. Εἰ γὰρ ἀνθρωπίνως τις ἐκλαμβάνοι τὰ τοιαῦτα, ⟨πολ⟩λοὶ τῶν μεγάλων ἁγίων εὐλαβέστατοι ὄντες οὐκ ἔσχον τὴν ⟨εὐλο⟩γίαν, οὐ συνοικήσαντες γυναιξίν, τεκνώσαντες οὐδαμ⟨ῶ⟩ς. Ἀρκεῖ δὲ πρὸς πληροφορίαν παραγαγεῖν Ἠλίαν τὸν μέγαν προ⟨φήτην⟩ καὶ Ἐλισαῖον, τὸν κατὰ θεοσέβειαν ὄντα αὐτοῦ υἱὸν πνευματικόν, τ⟨.....⟩ περὶ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ φάναι· καὶ ἕτεροι δέ εἰσιν πλ⟨είονες⟩ ἀγαμίᾳ σχολάσαντες, ἵνα «μεριμνῶσιν τὰ τοῦ Κυρίου»[9].

396 Ὅλ⟨ας γὰ⟩ρ πολλὰς χιλιάδας παρθένων ἀνδρῶν μὴ μολυνθέντων μετὰ γυναικός[10] ὁ Ἰωάννης εἶδεν ἐν τῇ Ἀποκαλύψει. Εἰ γὰρ καὶ ἀνάγεται τὰ περὶ τῶν παρθένων τῶν συμπληρούντων τὸν ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρα ἀριθμόν, ἀλλ' οὖν ἁγνῆς καὶ σώφρονος διαγωγῆς ἕνεκα, οὐ λυπεῖ ἐκδέξασθαι τὸ ῥητὸν κατὰ πρόχειρον. Φέρεται ἐν τῇ βίβλῳ τῆς κατηχήσεως τῇ Ποιμένι[11] ἐπιγεγραμμένη πολλὰ διὰ γυναικῶν καὶ παρθένων δηλούμενα, ὧν τὰ μὲν ἀρετὰς καὶ εὐλογίας δηλοῖ, τὰ δὲ κακίας καὶ κολάσεις, ἃς ὁ ἐντυχὼν ἐκλήμψεται ἀπὸ τοῦ βιβλίου.

Ζαχ. 5, 9-11. Καὶ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ εἶδον· καὶ ἰδοὺ δύο γυναῖκες ἐκπορευό-

---

1. Παρμ. 7,18. 2. Παρμ. 7,21. 3. Παρμ. 7,25,27,26. 4. Πρβλ. Σ. Σολ. 8,2. 5. Παρμ. 10,23. 6. Παρμ. 4,8. 7. Ψαλ. 127,3. 8. Ψαλ. 127,4. 9. Α' Κορ. 7,32. 10. Πρβλ. Ἀποκ. 14,4. 11. Ἑρμᾶ, Ποιμήν, Ὅρασις γ', 8 καὶ Παραβολὴ θ', 5.

μεναι, καὶ πνεῦμα ἐν ταῖς πτέρυξιν αὐτῶν· καὶ αὗται εἶχον πτέρυγας ὡς πτέρυγας ἔποπος· καὶ ἀνέλαβον τὸ μέτρον ἀνὰ μέσον τῆς γῆς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ εἶπα πρὸς τὸν ἄγγελον τὸν λαλοῦντα ἐν ἐμοί· Ποῦ αὗται ἀποφέρουσιν τὸ μέτρον; Καὶ εἶπεν πρός με· Οἰκοδομῆσαι αὐτῷ οἰκίαν ἐν γῇ Βαβυλῶνος καὶ ἑτοιμάσαι, καὶ θήσουσιν αὐτὸ ἐκεῖ ἐπὶ τὴν ἑτοιμασίαν αὐτοῦ[1].

398 Καὶ νῦν ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμούς τοῦ ἔσω ἀνθρώπου ὡς ἐν ταῖς προλαβούσαις ὀπτασίαις, εἶδεν δύο γυναῖκας ἐκπορευομένας ἐπτερωμένας, καὶ πνεῦμα ἦν ἐν ταῖς πτέρυξιν αὐτῶν. Ἦσαν δὲ αἱ πτέρυγες αὐτῶν ὡς πτέρυγες ζῴου τοῦ καλουμένου ἔποπος. Αἱ οὕτως ἐκπορευόμεναι γυναῖκες ἀνέλαβον τὸ προηρμηνευμένον μέτρον, οὗ ἐν μέσῳ ἡ καλουμέν⟨η⟩ ἀνομία γυνὴ ἐτύγχανεν, καὶ ἀνέλαβον αὐτὸ ἐν μέσῳ τ⟨ῆ⟩ς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ. Τούτων οὕτω τεθεωρημένων, ⟨...⟩ επυθόμην τοῦ λαλοῦντος ἐν ἐμοὶ ἀγγέλου· «Ποῦ ἀποφ⟨έρου⟩σιν τὸ μέτρον; Καὶ εἶπέν μοι· Οἰκοδομῆσαι αὐτῷ οἰκί⟨αν⟩ ἐν γῇ Βαβυλῶνος, καὶ θήσουσιν αὐτὸ ἐκεῖ ἐπὶ τὴν ἑτ⟨οιμ⟩ασίαν αὐτοῦ».

Ἐπιστατέον τίνες αἱ δύο γυναικέ⟨ς εἰσι⟩ν. Ὅρα εἰ δύνανται αἱ δύο κακίαι εἶναι ἤτε ἠθικὴ ἡ κατὰ ⟨παρά⟩βασιν τῶν θείων ἐντολῶν συνισταμένη ἢ ἡ ψευδὴ⟨ς περὶ τῶ⟩ν φρονητέων δόξα καὶ αἱ ἐνεργοῦσαι αὐτὰς πονηρα⟨ὶ⟩ δυνάμεις.

Ὤφθησαν δὲ πτέρυγας ἔχουσαι πνεύματος πεπληρωμένας, ἐκείνου περὶ οὗ γράφει ὁ Ἀπόστολος· «Ἐν οἷς ποτε καὶ ὑμεῖς περιεπατήσατε κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ κόσμου τούτου, κατὰ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀέρος, τοῦ πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας»[2]. Τάχα δὲ συγγενές ἐστιν, φαῦλον ὂν τὸ ἐν ταῖς ἐκκειμέναις πτέρυξιν, τῷ ἀκαθάρτῳ πνεύματι τῷ ἐκβαλλομένῳ ὑπὸ Ἰησοῦ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, ὅπερ ἐκβληθὲν ὑπὸ Ἰησοῦ, ἐὰν ὑποστρέψαν εὕρῃ σχολάζοντα καὶ σεσαρωμένον τὸν τόπον ἀφ' οὗ ἐξεβλήθη, σχολὴν χειρίστην ἔχοντα καὶ σεσαρωμένον, ἀποβληθέντων πάντων ὧν εἶχεν καλῶν, ⟨παραλαμβάνει⟩ πνεύματα ἕτερα ἑπτὰ πονηρότερα αὐτοῦ, εἰσέρχεται καὶ ⟨κατοικεῖ, καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων⟩[3].

400 Πρὸς παράστασιν τοῦ ψεκτὰς εἶναι τὰς πτέρυγας τῶν γυναικῶν, παρεβλήθησαν καὶ ὡμοίωνται ταῖς τοῦ ἔποπος πτέρυξιν. Ἀκάθαρτον δ' ἐστὶν τοῦτο τὸ ζῷον, νεκρῶν φίλον ὂν καὶ σκυβάλων ⟨ἀ⟩νθρωπίνων· νέμεται γοῦν ἐν τοῖς μνήμασιν καὶ νεοσ⟨σ⟩ιὰν ἑαυτῷ ποιεῖ ἐκ κόπρου ἀνθρωπίνης, ἵνα ᾠὰ θεὶς ἐν τῇ ⟨ν⟩οσερᾷ καλιᾷ ἐπωάσῃ καὶ νεοσσοποιήσῃ νεοττοὺς ὁμοίους ⟨αὐ⟩τῷ. Ἔσχεν δὲ τὴν προσηγορίαν ταύτην ἀπὸ τοῦ ἐποπτεύειν κ⟨αὶ⟩ ἐφορᾶν τὰ ἀνθρώπι-

---

1. Ζαχ. 5,9-11. 2. Ἐφ. 2,2. 3. Ματθ. 12,45. Λουκ. 11,26.

να. Χρῶνται δὲ αὐτῷ αἱ γυναῖκες ⟨πεφθ⟩έντι εἰς κακοσχολίας, ἤτοι τὰς παραλαμβανομένας εἰς ⟨....⟩λια καὶ φθόρια, ἢ τὰ ἀγώγιμα εἰς φίλτρον ἀκόλαστον κα⟨ὶ ἐρασ⟩τικόν.

Σκοπητέον τί τὸ ζῷον κατ' ἀναγωγὴ⟨ν ἐκλ⟩αβεῖν δεῖ, καὶ ὅρα εἰ δυνατόν.

Ἢ τὸν διάβολον σημαίνει, ἢ τ⟨ὸν ἀν⟩τίχριστον. Οὐκ ἀπογνωστέον δὲ καὶ τῶν ἑτεροδόξων ἕκαστον. Χαίρει δὲ καὶ ὁ διάβολος καὶ ὁ ἀντίθεος ἀντίχριστος καὶ τῶν αἱρετικῶν ὁ λόγος νέμεσθαι περὶ μνήματα, τὰ αὐτὰ ὄντα τοῖς τάφοις κατὰ ἀλληγορίαν «τοῖς ἔξωθεν κεκονιαμένοις, ἔσωθεν γέμουσιν πάσης ἀκρασίας»[1] καὶ τῶν παραπλησίων λογισμῶν χωριζόντων ἀπὸ Θεοῦ διὰ τὸ εἶναι σκολιοί. Εἴρηται γὰρ ἐν τῇ παναρέτῳ Σοφίᾳ **402** τοῦ Σαλωμῶνος· «Σκολιοὶ λογισμοὶ χωρίζουσιν ἀπὸ Θεοῦ»[2].

Πρὸς τῷ πωτᾶσθαι περὶ τὰ μνήματα τὸ μνημονευθὲν ζῷον διὰ τὸ ἀκάθαρτον ὑπάρχειν καὶ χαῖρον ταῖς δυσωδίαις, ἐκ κόπρου ἀνθρωπίνης τὴν καλιὰν ἑαυτοῦ κατασκευάζει. Τί δὲ τούτῳ ἀκολουθεῖ ἢ τὸ καὶ αὐτόν, τὸν ἔποπά φημι, καὶ τοὺς νεοττοὺς αὐτοῦ ἐν ἀκαθαρσίᾳ διάγειν;

Πρὸς τούτῳ καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἐποπτεύων ἔσχεν τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην· ἀνθρώπινα δέ φημι τὰς ἔριδας καὶ φιλονεικίας καὶ τοὺς ψεγομένους ζήλους, περὶ ὧν γράφει ὁ Ἀπόστολος, ἐλέγχων τοὺς ἐνεχομένους αὐτοῖς· «Ὅπου γὰρ ζῆλος καὶ ἔρις ἐν ὑμῖν, οὐχὶ ἄνθρωποί ἐστε, καὶ κατὰ σάρκα περιπατεῖτε;»[3]. Τοὺς οὕτω σάρκας καλουμένους χαριέντως ἐρεῖς γυναῖκας εἶναι εἰς κακοσχολίας παραλαμβανούσας πεφθέντα τάχα καὶ βρωθέντα τὸν εἰρημένον κατ' ἀναγωγὴν ἔποπα, ὥστ' ἐξ⟨αμ⟩βλῶσαι τὰ ἀπὸ τοῦ φόβου συλλαμβανόμενα[4] ἵνα μὴ ἀποτελ⟨ῆται⟩, καὶ φίλτρα ἐγεῖραι εἰς ἀκολασίαν ἄγοντα.

Τούτων τῶν ⟨γυ⟩ναικῶν καὶ τῶν πτερύγων αὐτῶν ἀποσχέσθαι προσή⟨κει τὸν ἀν⟩αλαβόντα πτέρυγας ὡς περιστερᾶς, ἐν αἷς ὁ πετασθεὶς κ⟨ατα⟩παύει, εὑρίσκων «τὸν σαββατισμὸν τὸν ἀπολειπόμενον τῷ ⟨λαῷ⟩ τοῦ Θεοῦ»[5], νοήσεις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τοῦ καταβάντος ἐν εἴδει περ⟨ιστερᾶ⟩ς ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, ἃς ἔχει μόνος καὶ πᾶς ὁ ἀναπαυόμενος ⟨ἀνὰ⟩ μέσον τῶν δύο διαθηκῶν, κλήρων ὀνομασθεισῶν κατ⟨ὰ τό· «Ἐὰ⟩ν κοιμηθῆτε **404** ἀνὰ μέσον τῶν κλήρων, πτέρυγες περιστερ⟨ᾶς περι⟩ηργυρωμέναι»[6]. Κατὰ ταύτας ἐπτερῶσθαι μακάριόν ἐστιν· ἀναλαμβάνουσιν γὰρ τὸν ἔχοντα εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ὑπερκόσμια.

Τῶν πτερωσθεισῶν κατὰ τὸν ἔποπα δύο γυναικῶν μετεωριζουσῶν τὸ μέτρον ἐφ' ὃ ἡ ἀνομία κάθηται ἀνὰ μέσον τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς,— πεπείρανται γὰρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἁμαρτήσαντες ἄγγελοι, καὶ οἱ

---

1. Πρβλ. Ματθ. 23,25,27. 2. Σ. Σολ. 1,3. 3. Α' Κορ. 3,3. 4. Πρβλ. Ἡσ. 26,17. 5. Ἑβρ. 4,9. 6. Ψαλ. 67,14.

ἐπίγειοι δαίμονες, καὶ ἄνθρωποι ὅσοι «φοροῦσιν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ»[1],— ἰδὼν ὁ τὴν ἀποκάλυψιν ὁρῶν μετεωριζόμενον καὶ ἀποφερόμενον τὸ μέτρον ᾧ ἐπικάθηται ἡ ἀνομία, φησὶν τῷ ἐν αὐτῷ λαλοῦντι ἀγγέλῳ· «Ποῦ αὗται ἀποφέρουσιν τὸ μέτρον;». 'Αποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος λέγει· «Οἰκοδομῆσαι αὐτῷ οἰκίαν ἐν γῇ Βαβυλῶνος, καὶ θήσουσιν αὐτὸ ἐκεῖ ἐπὶ τὴν ἑτοιμασίαν αὐτοῦ»[2].

Ποῖος γὰρ ἄλλος ἥρμοζεν τόπος τῷ ἔχοντι τὴν ἀνομίαν μέτρῳ, ἢ ἡ σύγχυσις, ἵν' ἕτοιμον εὑρίσκηται τοῖς ἐφιεμένοις αὐτοῦ; Διὸ ἐκκλιτέον καὶ ἐκφευκτέον τὴν Βαβυλῶνα διὰ τὸ ἐκεῖ τεθεῖσθαι τὸ μέτρον πρὸς τὸ ἕτοιμον εὑρίσκεσθαι τοῖς ἐθέλουσιν. Κηρυκάδην οὖν ὁ θεῖος λόγος βοᾷ πρὸς τὸν εἶναι σπουδαῖον θέλοντα· «Ἔξελθε ἐκ Βαβυλῶνος φεύγων ⟨ἐ⟩κ γῆς Χαλδαίων»[3].

Ἐπιστήσαντες τῇ ὀπτασίᾳ τοῦ προφήτου ⟨τ⟩οῖόν τε, μισήσωμεν πτέρυγας ἔχειν ἔποπος, πτερωθ⟨έν⟩τες κατὰ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα· οὕτω γὰρ ῥᾷστα εἰς τὰ ὑπερουρ⟨ά⟩νια διαβῆναι δυνατόν.

Ζαχ. 6, 1-8. Καὶ ἐπέ⟨στ⟩ρεψα καὶ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ εἶδον· καὶ ἰδοὺ τέσσαρα ἅρμ⟨α⟩τα ἐκπορευόμενα ἐκ μέσου δύο ὀρέων, καὶ τὰ ὄρη ἦν ὄρη χα⟨λκ⟩ᾶ. Ἐν τῷ ἅρματι τῷ πρώτῳ ἵπποι πυρροί, καὶ ἐν τῷ ἅρματι τῷ δευ⟨τέρῳ⟩ ἵπποι μέλανες, καὶ ἐν τῷ ἅρματι τῷ τρίτῳ ἵπποι λευκοί, καὶ ἐ⟨ν τῷ⟩ ἅρματι τῷ τετάρτῳ ἵπποι ποικίλοι ψαροί. Καὶ ἀπεκρίθην καὶ ε⟨ἶπα π⟩ρὸς τὸν ἄγγελον τὸν λαλοῦντα ἐν ἐμοί· Τί ἐστιν ταῦτα, Κύριε; Κα⟨ὶ ἀ⟩πεκρίθη ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν ἐμοὶ καὶ εἶπεν· Ταῦτά εἰσιν οἱ τέσσαρες ἄνεμοι τοῦ οὐρανοῦ, ἐκπορεύονται παραστῆναι τῷ Κυρίῳ πάσης τῆς γῆς· ἐν ᾧ ἦσαν οἱ ἵπποι οἱ μέλανες, ἐξεπορεύοντο ἐπὶ γῆν βορρᾶ καὶ οἱ λευκοὶ ἐξεπορεύοντο κατόπισθεν αὐτῶν καὶ οἱ ποικίλοι ἐξεπορεύοντο ἐπὶ γῆν νότου, καὶ οἱ ψαροὶ ἐξεπορεύοντο καὶ ἐπέβλεπον τοῦ πορεύεσθαι καὶ περιοδεῦσαι τὴν γῆν. Καὶ περιώδευσαν τὴν γῆν. Καὶ ἀνεβόησεν καὶ ἐλάλησεν πρός με λέγων· Ἰδοὺ οἱ ἐκπορευόμενοι ἐπὶ γῆς βορρᾶ ἔπαυσαν τὸν θυμόν μου ἐν γῇ βορρᾶ[4].

Ἐπιστρέψας ὁ προφήτης εἰς τὸ καὶ ἑτέραν ἀποκάλυψιν δέξα-

---

1. Πρβλ. Α' Κορ. 15,49. 2. Ζαχ. 4,11. 3. Ἡσ. 48,20. 4. Ζαχ. 6,1-8.

σθαι, εἶδεν τέσσαρα ἅρματα ἐκ μέσου δύο ὀρέων χαλκῶν. Τὸ πρῶτον ἅρμα ὑπεζευγμένους εἶχεν πυρροὺς ἵππους, τὸ δεύτερον μέλανας, τὸ τρίτον λευκούς, τὸ τέταρτον ποικίλους ψαρούς. Θεασάμενος τὰ τέσσαρα ἅρματα, μαθεῖν τὰ περὶ αὐτῶν βουλόμενος, πυνθάνεται τοῦ ἐν αὐτῷ λαλοῦντος ἀγγέλου τίνα ἐστὶ τὰ ὀφθέντα. Ὁ δὲ ἀποκρίνεται λέγων εἶναι αὐτὰ τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τοῦ οὐρανοῦ, τὰ κλίματα δηλονότι τῆς οἰκουμένης τὰ τέσσαρα. Ὤφθησαν δὲ οἱ μέλανες ἐκπορευ⟨όμ⟩ενοι ἀπὸ γῆς βορρᾶ, τῶν λευκῶν ἐκπορευομένων ὄπισθεν αὐτῶν· ἦρχοντο δὲ ἐκ τοῦ νότου οἱ ψαροὶ καὶ ποικίλοι.

Ἐλέχθη περὶ πάντων τῶν ἵππων ὡς δυνατὸν ἐμοὶ ὅτε ὤφθησαν ἐν τῇ πρώτῃ ὀπτασίᾳ ἑπόμενοι τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ ἵππον **408** πυρρὸν ἀνδρί· διό, ἐκείνοις ἀρκούμενοι, τὰ περὶ τῶν εἰρημένων νῦν οὐ φερόμενα ἐν τῇ πρώτῃ θεωρίᾳ θεωρητέον.

Δύο χαλκᾶ ὄρη εἴρηται ἀφ' ὧν ἐκ τοῦ μέσου τὰ ἅρματα ἐξεπορεύ⟨θη⟩. Καὶ ὅρα εἰ διὰ τοῦ χαλκοῦ δηλοῦται ἡ περίτρανος φράσις πολὺ τὸ ἐξηχεῖν ἔχουσα. Ταύτῃ δὲ χρῶνται οἱ σοφιστικοὶ καὶ αἱρετικοὶ διδάσκαλοι, γινόμενοι «χαλκὸς ἠχῶν καὶ κύμβαλον ἀλαλάζον»[1], διὰ τὸ στέρεσθαι τῆς θείας ἀγάπης τῆς πρὸς τὸν Θεόν. Ὅπερ ὑπειδόμενος ὁ θεσπέσιος Ἀπόστολος γράφει· «Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀγγέλων λαλῶ, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον»[2]. Δηλοῖ δὲ ἡ ὕλη αὕτη καὶ τὴν ἀναίδειαν, ὡς καὶ τὸ ἀνυπότακτον καὶ ἀκαμπὲς ὁ σίδηρος, ὡς τὸν Θεὸν ἐλεγκτικώτατα πρὸς τὸν ἀπηρυθριακότα καὶ ὄψιν πόρνης ἐσχηκότα καὶ πρὸς πάντας ἀπηναισχυντηκότα[3] καὶ μὴ ὑποβάλλοντα ἑαυτὸν τῷ χρηστῷ τοῦ Ἰησοῦ ζυγῷ· «Γινώσκω ἐγὼ ὅτι σκληρὸς εἶ σύ· καὶ τὸ μέτωπόν σου χαλκοῦν, καὶ τὸ νεῦρον τοῦ τραχήλου σου σιδηροῦν»[4].

Δύο δὲ εἴρηται τὰ ὄρη τὰ χαλκᾶ διὰ τὸ διττὸν τῶν ἐπαιρομένων κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ ὑψωμάτων. Ἔστιν γὰρ ψευδοδοξεῖν καὶ περὶ τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν καὶ τὴν διανοητικήν, οὐκ ἄλλην οὖσαν τῆς γνώσεως τῆς ἀληθείας· ἀσεβοῦσι γὰρ οἱ ἀπὸ τῶν αἱρέσεων περὶ ἀμφότερα τὰ εἴδη τῆς ἀρετῆς.

Τῶν μελάνων ἵππων διὰ τὸ σκεύη ὀργῆς εἶναι ἐκπορευομένων ἀπὸ τοῦ βορρᾶ, «ἀφ' οὗ ἐκκαίεται τὰ κακὰ ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν»[5], οἱ λευκοὶ ἵπποι ὀπίσω αὐτῶν ἐρχόμενοι ἐδείχθησαν. Οὗτοί δ' εἰσὶν ⟨ο⟩ἱ τῶν ἱλαρῶν καὶ εὐφροσύνης **410** ποιητικῶν καὶ ἐπωφελῶν πρα⟨γ⟩μάτων διάκονοι. Ἐπεὶ γὰρ αἱ χολάσεις ὑπὲρ βελτιώσεως τῶν παραδιδομένων αὐταῖς ἐπάγονται, ἁρμονίως ὀπίσω ἔρχονται, μετ' αὐτὰς δηλονότι, ὑφαίνοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι τὰ λαμπρὰ καὶ φωτοειδῆ. Τούτων πεῖραν λαβοῦσα ψυχὴ τῷ ἐν συναισθήσει γεγονέναι, ἀριδηλότατα βοᾷ πρὸς τὴν ἐφηδομένην τῇ ἀπωλείᾳ τῶν βλα-

---

1. Α' Κορ. 13,1. 2. Αὐτόθι. 3. Πρβλ. Ἱερ. 3,3. 4. Ἡσ. 48,4. 5. Πρβλ. Ἱερ. 1,14.

πτομένων· «Μὴ ἐπίχαιρέ μοι, ἡ ἐχθρά μου, ὅτι πέπτωκα· πάλιν ἀναστήσομαι»[1], δηλαδὴ μετανοήσασα. Εἰ γὰρ καὶ πεσοῦσα τιμωρίᾳ ὑπεβλήθην ὀργῇ Θεοῦ, ἀλλ' οὖν ὑπομείνασα καὶ τὴν ὀργὴν τὴν ἐπαχθεῖσαν γενναίως ἐνεγκοῦσα, εἰς ἱλαρὰν κατάστασιν καὶ εὐφραίνουσαν διαγωγὴν ἐλθοῦσα, φημί· «Ὀργὴν Κυρίου ὑποίσω, ὅτι ἥμαρτον αὐτῷ, ἕως οὗ δικαιώσῃ τὴν κρίσιν μου· καὶ ἀποίσει τὸ κρίμα μου, καὶ ἐξάξει με εἰς τὸ φῶς, ὄψομαι τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ»[2]. Κἂν γὰρ βελτιώσεως καὶ ὠφελίας ἕνεκα ὀργισθῇ Θεός, οὐκ ἀεὶ τοῦτο ποιεῖ· λέγει γοῦν· «Ὅταν ὀργὴ τοῦ θυμοῦ γένηται, πάλιν ἰάσομαι»[3].

Ὁ ἐκ τῆς τοιαύτης προνοίας ὠφεληθεὶς χαριστηρίως λέγει τῷ ὑπὲρ σωτηρίας κακώσει πρὸς ὀλίγον ὑποβαλόντι· «Εὐλογήσω σε, Κύριε, ὅτι ὠργίσθης μοι εἰς σωτηρίαν· ἀπέστρεψας τὸ πρόσωπόν σου καὶ ἠλέησάς με»[4].

Τῶν μελάνων ἵππων ἀπὸ τῆς γῆς τοῦ βορρᾶ ἐληλυθότων ἵν' ἀναπαύσωσιν τὸν θυμὸν Κυρίου, ἀπὸ τοῦ νότου ὥρμησαν ἐρχόμενοι οἱ ποικίλοι καὶ ψαροί· ἀπ' ἐκείνου δηλαδὴ περὶ οὗ ἐν τῷ Ἄσματι τῶν Ἀσμάτων ἡ νύμφη πρὸς τὸν ἑαυτῆς νυμφίον· «Ἔρχου, νότε», ἀποπεμφθέντος ὑπ' αὐτῆς τοῦ ψυχροῦ βορέα **412** καὶ ἀνέμου σκληροῦ. Ἔχει δ' οὕτως ἡ λέξις τῆς νύμφης· «Ἐξεγείρου, βορρᾶ, καὶ ἔρχου, νότε· διάπνευσον κῆπόν μου, καὶ ῥευσάτω ἀρώματά μου»[5]. Λόγοι δ' ἀγαθοὶ καὶ νοήματα εὐσεβῆ εἰσι τὰ ἀρώματα.

Ἡρμηνεύθη ἐν τοῖς πρότερον τίνες οἱ ποικίλοι ἵπποι, καὶ διὰ τί οὕτως εἴρηνται. Πάντες δὲ οἱ ἵπποι παρεστήκασιν τῷ Κυρίῳ π(ά)σης τῆς γῆς, ἕτοιμοι τυγχάνοντες πρὸς τὸ περιοδεῦσαι πᾶσαν τὴν γῆν καὶ ἐκτελεῖν ἃ προστάττει ὁ Κύριος πάσης τῆς γῆς, μᾶλλον δὲ πάσης τῆς κτίσεως.

Τοῦ πρώτου τόμου περιγραφέντος εἰς τὰς φανείσας ὀπτασίας τοῦ προφήτου Ζαχαρίου τοῦ φωτεινῶς καθορῶντος, ἀρκτέον τοῦ δευτέρου ἀπὸ τῆς ἑξῆς λέξεως οὕτως ἐχούσης.

---

1. Μιχ. 7,8. 2. Μιχ. 7,9. 3. Πρβλ. Ἡσ. 7,4. 4. Ἡσ. 12,1. 5. Ἆσμ. 4,16.

ΤΟΜΟΣ Β'

426 Ζαχ. 6, 9-11. Καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου πρός με λέγων· Λαβὲ τὰ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας παρὰ τῶν ἀρχόντων καὶ παρὰ τῶν χρησίμων αὐτῆς καὶ παρὰ τῶν ἐπεγνωκότων αὐτήν. Καὶ εἰσελεύσῃ σὺ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ εἰς τὸν οἶκον Ἰωσίου τοῦ Σοφονίου τοῦ ἥκοντος ἐκ Βαβυλῶνος. Καὶ λήμψῃ ἀργύριον καὶ χρυσίον καὶ ποιήσεις στεφάνους καὶ ἐπιθήσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Ἰησοῦ τοῦ Ἰωσεδὲκ τοῦ ἱερέως τοῦ μεγάλου[1].

Ὡς οὐκ ἔστιν ἐπιστημονικὰ μαθήματα εἰπεῖν ἢ παραδοῦναι μὴ σχόντα ἐπιστήμην, οὕτω οὐκ ἔστι προγνῶναι ἀληθῶς καὶ κατὰ Θεὸν ἢ προφητεῦσαι πνευματικὴν προφητείαν ἄνευ τοῦ γενέσθαι τὸν Θεοῦ λόγον πρὸς τὸν προγινώσκοντα καὶ προφητεύοντα. Γινόμενος γὰρ πρὸς τὸν τοιοῦτον ὁ τοῦ Κυρίου λόγος ὀμματοῖ καὶ φωτίζει πρὸς τὸ θεάσασθαι τὰ κάλλη (κ)αὶ μυστήρια τῆς ἀληθείας καὶ τῆς Θεοῦ σοφίας.

Οὐχ ἕτερος δὲ ὁ γινόμενος πρὸς τὸν προφήτην λόγος τοῦ Θεοῦ Λόγου ὑπάρχει, ὅστις γίνεται μὲν πρὸς τοὺς ἁγίους ἄνδρας, ἀγγέλους τε καὶ ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας καὶ θρόνους καὶ κυριότητας, πρὸς τὸν γεννήσαντα αὐτὸν Πατέρα ὢν ἀεί. Περὶ **428** μὲν γὰρ τοῦ Πατρὸς λέγεται ὡς ἦν ὁ Λόγος πρὸς αὐτόν· «Οὗτος γάρ, φησίν, ἦν πρὸς τὸν Θεόν»[2], Θεὸς Λόγος ὤν.

Γίνεται δέ, καὶ οὐκ ἔστιν πρὸς τοὺς πνευματοφόρους ἄνδρας, ὢν καὶ τότε πρὸς αὐτοὺς ὅταν γένηται. Τότε γὰρ τότε καὶ θεοὶ ἔσονται πρὸς οὓς ἐπεφοίτητεν καὶ γέγονεν, ὡς αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ἐν Εὐαγγελίῳ φησὶν πρὸς τοὺς δυσχεραίνοντας ὅτι Θεοῦ Υἱὸν ἑαυτὸν εἶπεν. Ἔχει δ' οὕτως τὸ ῥητόν· «Εἰ ἐκείνους θεοὺς εἶπεν πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο», ὃν ὁ Πατὴρ ἡγίασεν καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον» —ἐμὲ τὸν ταῦτα λέγοντα δηλονότι,— «ὑμεῖς λέγετε ὅτι βλασφημεῖ, ὅτι εἶπον· Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἰμι»[3]. Καὶ ἐπεὶ θεοὶ ἀποδείκνυνται πρὸς οὓς γέγονεν ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, Θεοῦ ῥήματα προσήκει νοεῖν καὶ ἐκλαμβάνειν ἃ ἀπαγγέλλουσιν θεοφορούμενοι οἱ μακαριώτατοι προφῆται.

Τί προστάττεται εἰπεῖν πρὸς ὃν γέγονεν ὁ τοῦ Κυρίου λόγος Ζαχαρίας θεωρητέον.

«Λαβέ, φησίν, τὰ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας παρὰ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν χρησίμων αὐτῆς καὶ ἐπεγνωκότων» διὰ πεῖραν «αὐτήν»[4].

---

1. Ζαχ. 6,9-11. 2. Ἰω. 1,1. 3. Ἰω. 10,35,36. 4. Ζαχ. 6,10.

Τίνα δ' ἐστὶν ἃ δεῖ λαβεῖν παρὰ τῆς αἰχμαλωσίας, διδόντων αὐτὰ παρὰ τῶν ἀρχόντων καὶ χρησίμων καὶ ἐπεγνωκότων αὐτήν, ἢ τὰ ἱερατικὰ σκεύη ἃ οἱ αἰχμαλωτίζοντες εἰλήφασιν ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν αὐτῇ. Καὶ ταῦτα γὰρ ἠχμαλ⟨ώ⟩τισται μετὰ τοῦ λαοῦ τῶν Ἑβραίων εἰς τὴν Βαβυλῶνα παρὰ τῶν κρατούντων αὐτῆς τυραννικῶν ἀνδρῶν. Οὐ παρὰ τῶν τυχόντων δὲ προστάττεται λαβεῖν, ἀλλ' ἢ παρὰ τῶν ἀρχόντων **430** νομίμως ἐπιστατούντων καὶ τῶν χρησίμων τῇ αἰχμαλωσίᾳ. Οὗτοι δέ εἰσιν οἱ χρησίμως καὶ ἐπ' ὠφελείᾳ μετοικισθέντες ἀπὸ τῆς ἰδίας πατρίδος εἰς τὴν ἀλλοτρίαν γῆν, οὐ δι' ἁμαρτίας ἃς ὅλως οὐ πεποιήκασιν αὐτοί, ἀλλὰ τὰς τοῦ ἀσεβήσαντος λαοῦ. Ὥσπερ γὰρ ἐν ἀνθρωπίνῳ πολέμῳ, μετὰ τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως καὶ ἰατροὶ παραλαμβάνονται πρὸς τὸ θεραπεύειν τοὺς τιτρωσκομένους στρατιώτας, οὕτως οἱ χρησίμως αἰχμαλωτισθέντες σοφοὶ πρὸς τὸ βοηθεῖν τῷ λαῷ, προτροπῆς καὶ νουθεσίας τρόπῳ, χρήσιμοι τῆς αἰχμαλωσίας εἴρηνται, ὧν Δανιὴλ καὶ Ἰεζεκιήλ, Ἀγγαῖός τε καὶ ἕτεροι πλείονες θεοπρόποι ἄνδρες.

Πρὸς τούτοις, καὶ ἐπεγνωκότες τί τὸ τῆς αἰχμαλωσίας τέλος ἐστίν, τὸ κατελθεῖν εἰς τὴν γῆν ἀφ' ἧς αἰχμάλωτοι ἐλήμφθησαν, ὡς ψάλλαι εὐχαριστίας ὕμνον· «Ἐν τῷ γὰρ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν Σιὼν ἐγενήθημεν ὡς παρακεκλημένοι· τότε ἐπλήσθη χαρᾶς τὸ στόμα ἡμῶν καὶ ἡ γλῶσσα ἡμῶν ἀγαλλιάσεως»[1].

Φέρουσι τὰ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ συνωνομασμένοι αὐτοῖς χρήσιμοι καὶ ἐπεγνωκότες αὐτὴν οὐ μόνον τὰ αἰσθητὰ σκεύη τοῦ ἱεροῦ, ἀλλὰ καὶ ἃς ἐκτήσαντο ἐκεῖ ἀρετὰς καὶ τὰ σοφὰ νοήματα. Ὠφεληθέντες γὰρ ἐκ τῆς ἀηδοῦς καὶ ἐπιπόνου καταστάσεως, ἐκτήσαντο τὰ ἀγαθὰ περὶ ὧν εἴρηται ἐν ᾠδῇ μιᾷ τῶν ἀναβαθμῶν πρὸς τὸν εὐλογούμενον παρὰ Κυρίου· «Ἴδοις τὰ ἀγαθὰ Ἱερουσαλήμ»[2], καὶ ἔτι· «Πεποιθὼς ἔσει ἐπὶ Κύριον καὶ ἀναβιβάσῃ σε ἐπὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς»[3], ἥτις κληρονομία δίδοται τοῖς μαθοῦσι παρὰ Ἰησοῦ «ὅτι πραΰς καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ ἐστίν»[4]. Περὶ ἧς ὁ ὑμνῳδὸς κέκραγεν· «Πιστεύω τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου ἐν γῇ ζώντων»[5]. Συμφώνως καὶ ὁ **432** μακάριος προφήτης Ἡσαΐας προτρέπει πόθον λαβεῖν τῶν ἡρμηνευμένων ἀγαθῶν· «Ἐὰν γάρ, φησίν, θέλητε καὶ εἰσακούσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε»[6].

Λαβόντος τὰ ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ πρόσταξιν περὶ τούτου εἰληφότος πρὸς τοῦ γενομένου Κυρίου λόγου πρὸς αὐτόν, κελεύεται εἰσιέναι εἰς τὸν οἶκον Ἰωσίου, τοῦ μεταλαμβανομένου εἰς «σῳζόμενον». Προσήκει γὰρ τὸν σῳζόμενον ὑπὸ Κυρίου, περὶ οὗ γέγραπται· «Ὁ Θεὸς ἡμῶν Θεὸς τοῦ σῴζειν»[7], ἐληλυθότος «ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός»[8], υἱὸν εἶναι ⟨Σοφονίου⟩ τοῦ ἑρμηνευομένου «χρονισμὸς

---

1. Ψαλ. 125,1-2. 2. Ψαλ. 127,5. 3. Ἡσ. 58,14. 4. Πρβλ. Ματθ. 11,29. 5. Ψαλ. 26,13. 6. Ἡσ. 1,19. 7. Ψαλ. 67,21. 8. Λουκ. 19,10.

Ἰαώ». Χρονισμὸς γὰρ ἐγγίνεται ὑπὸ Θεοῦ τῷ σωθέντι σωτηρίαν αἰώνιον[1], ἧς αἴτιος ὁ Σωτὴρ ὑπάρχει, περὶ ἧς γράφει ὁ Ἀπόστολος λέγων περὶ τοῦ Σωτῆρος· «Τελειωθείς, ἐγένετο ⟨πᾶσιν⟩ τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου»[2].

Τῷ προσταχθέντι εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἥκοντος ἐκ Βαβυλῶνος εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ τὴν ἁγίαν πόλιν πρόσταξις δίδοται λαβεῖν ἀργύριον καὶ χρυσίον καὶ ποιῆσαι στεφάνους ἵν' 434 ἐπιτεθῶσιν τῇ κεφαλῇ τοῦ μεγάλου ἱερέως, Ἰησοῦς δ' ἐστὶν οὗτος, τοῦ ἀληθινοῦ Ἰησοῦ ὄντος σωτηρίας Θεοῦ, μεταλαμβανομένου εἰς τὸ «σωτηρία Ἰαώ», δῆλον δ' ὅτι τοῦ Θεοῦ· ἓν δὲ τῶν ὀνομάτων τοῦ Θεοῦ τὸ Ἰαὼ Ἑβραίων φωνῇ.

Τί τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον ἀφ' ὧν κατασκευάζονται στέφανοι πλείονες ὑπὸ τοῦ τὴν ἐντολὴν εἰληφότος θεασώμεθα. Ἄργυρος ὁ λόγος καὶ χρυσὸς ὁ νοῦς ἀλληγορίας νόμῳ ἐκλαμβ⟨ά⟩νονται. Λέγεται γοῦν ἐν τῷ Ἄσματι τῶν Ἀσμάτων περὶ τούτων ⟨ὄ⟩ντων νοητῶν χειμηλίων πρὸς τὴν ⟨ν⟩ύμφην ὑπὸ τῶν φίλων τοῦ νυμφίου αὐτῆς βασιλέως ὄντος· «Ὁμοιώματα χρυσοῦ ποιήσομέν σοι μετὰ στιγμάτων τοῦ ἀργυρίου. Ἕως οὗ ὁ βασιλεὺς ἐν ἀνακλίσει αὐτοῦ»[3]. Εἰκὸς δὲ ὁμοιώματα τοῦ πνευματικοῦ χρυσοῦ τυγχάνειν τὰ σκιώδη καὶ εἰκονικὰ παιδεύματα τῆς πρὸ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Σωτῆρος Γραφῆς· ἃς «σκιὰς» λέγει εἶναι «τῶν μελλόντων ἀγαθῶν» ὁ Ἀπόστολος καὶ «εἰκόνα τῶν» ὑπεραναβεβηκότων «πραγμάτων»[4]· ταῦτα δ' ἐστὶν τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ κατὰ τὸ ζωοποιοῦν Πνεῦμα[5] συνιστάμενα. Καὶ ἐπεὶ τὰ ὁμοιώματα τοῦ εἰρημένου νοητοῦ χρυσίου ἐκ τῶν θεοπνεύστων λογίων ποικίλλεται καὶ κατασκευάζεται, ἀπὸ στιγμάτων τοῦ ἀργυρίου τὴν ποικιλίαν δέχεται τὰ ὁμοιώματα τοῦ νοητοῦ χρυσοῦ. Τί δὲ τὸ ἀργύριον ἀφ' οὗ τῶν στιγμάτων τὰ ὁμοιώματα τοῦ χρυσίου κατακοσμεῖται, ἢ «τὰ ἁγνὰ λόγια τοῦ Κυρίου ὄντα ἀργύριον πεπυρωμένον δοκίμιον τῇ γῇ»[6].

Περὶ τοῦ ἀποδοθέντος νοητοῦ χρυσίου καὶ τοῦ καταλλήλου ἀργύρου ἐν αὐτῷ τῷ ἐπιθαλαμίῳ ὑμεναίῳ λέγεται περὶ τοῦ εἰρηνικοῦ νυμφίου· «Φορεῖον ἐποίησεν ἑαυτῷ ὁ βασιλεὺς Σαλωμὼν 436 ἀπὸ ξύλου τοῦ Λιβάνου· στύλους ἐποίησεν ἑαυτῷ ἀργύρους, καὶ τὸ ἀνάκλιτον αὐτοῦ χρυσίον»[7]. Τούτου τοῦ πνευματικοῦ φορείου ἐξ ἀργύρου τοῦ προειρημένου οἱ στύλοι πεποίηνται καὶ τὸ ἀνάκλιτον αὐτοῦ χρύσεον νοερὸν ὑπάρχον. Καὶ ἐπεὶ συμβαίνει νικητὰς ἀποδείκνυσθαι ἐκ τῶν εἰρημένων χειμηλίων τοὺς ἀθλοῦντας ὑπὲρ εὐσεβείας, «ἀγωνιζομένου⟨ς⟩ ἕως θανάτου ὑπὲρ ἀληθείας»[8], ἐξ αὐτῶν οἱ στέφανοι κα⟨τ⟩ασκευάζονται τῶν πνευματικῶν χειμηλίων, ἵνα ἀναδήσωντ⟨α⟩ι αὐτούς

---

1. Πρβλ. Ἡσ. 45,17. 2. Ἑβρ. 5,9. 3. Ἄσμ. 1,11-12. 4. Πρβλ. Ἑβρ. 10,1. 5. Πρβλ. Ἰω. 6,63. Β' Κορ. 3,6. 6. Πρβλ. Ψαλ. 11,7. 7. Ἄσμ. 3,9,10. 8. Πρβλ. Σ. Σειρ. 4,28.

ταῖς σφῶν κεφαλαῖς οἱ μάρτυρες τῆς ἀληθείας καὶ πάντες οἱ καταπαλαίσαντες τοὺς ἀσάρκους ἀντιπάλους, ὑπ⟨ὸ⟩ πόδα λαβόντες τοὺς πρὸς οὓς τὴν πάλην εἶχον καλουμέν⟨ο⟩υς «ἀρχάς, ἐξουσίας, κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου, πνευματικὰς πονηρίας»[1].

Πολλῶν καὶ διαφόρων ὄντων τῶν παλαισμάτων, ἀνάγκη καὶ τὰ ἔπαθλα πολλὰ καὶ διάφορα τυγχάνειν. Διὸ οὐχ εἷς ἀλλὰ πολλοὶ στέφανοι τεχνιτεύονται ὑπ⟨ὸ⟩ τοῦ τὴν πρόσταξιν δεξαμένου. Ἑκάστη γὰρ ἀρετὴ καὶ ἔργα τὰ κατ' αὐτ⟨ὴ⟩ν τελούμενα οἰκεῖον ἔχει στέφανον. Ὁ γὰρ τοὺς νόμους τοῦ Πατρὸς ἑαυτοῦ Θεοῦ ἀκούσας καὶ «τοὺς θεσμοὺς τῆς μητρὸς αὐτοῦ μὴ ἀπωσάμενος»[2] «τῆς ἐλευθέρας ἄνω Ἰερουσαλὴμ»[3] καὶ «τῆς ἐνδόξου Ἐκκλησίας»[4], «στέφανον χαρίτων» δέχεται εἰς τὴν ἑαυτοῦ κεφαλήν, «κλοιῷ χρυσέῳ» κοσμούμενος τὴν ὑποτακτικὴν τῆς ψυχῆς δύναμιν, «τράχηλον» ἀλληγορικῶς καλουμένην[5]. Καὶ ἐν τῇ λέξει ταύτῃ ὁ χρύσεος κλοιὸς οὐκ ἐξ αἰσθητῆς ὕλης, ἀλλὰ νοῦ θείου τὴν κατασκευὴν ἔχει. Χάριτες ἐν τούτοις ἐξ ὧν πλέκεται ὁ στέφανος ὃν ἀναδεῖται ἡ κεφαλὴ τοῦ ἀκούσαντος τοὺς λόγους τοῦ γεννήσαντος αὐτὸν Θεοῦ ἐκ τοῦ δικαιοσύνην ποιεῖν. «Πᾶς γ⟨ὰρ ποι⟩ῶν δικαιοσύνην ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται»[6], καὶ φυλάττων τοὺ⟨ς θεσ⟩μοὺς τῆς προαποδοθείσης μητρὸς ἥκιστα ἀπωθούμενος αὐτ⟨ο⟩ύς· αἱ κατ' εἶδος ἀρεταὶ **438** τυγχάνουσιν χαριτοῦσαι τὸ στεφόμενον καὶ «σῴζουσαι χάριτι»[7] τὸν μετέχοντα αὐτῶν.

Ἔστιν ἕτερον ἀγώνισμα οὗ ὁ ἐχόμενος «κατατρυφᾷ τοῦ Κυρίου»[8], μεταλαμβάνων αὐτοῦ ὡς ἄρτου ζῶντος, καὶ πίνων «τὸ ποτήριον», ὃ προτείνει τοῖς ὀρεγομένοις πότου «μεθύσκον ὡς κράτιστον»[9] ὑπά⟨ρ⟩χον, ὡς τὸν πεπωκότα χαριστηρίως τῷ ὀρέξαντι φάναι· «Ἔδ⟨ωκ⟩ας εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν μου»[10]. Ὁ ταύτην τὴν εὐωχίαν ἀβλαβῶς καὶ εὐαρέστως δεξάμενος πεισθεὶς τῷ εἰρη⟨κότ⟩ι ἀθλοθέτῃ· «Εὐαρέστει ἐναντίον ἐμοῦ καὶ γίνου ἄμεμπτος»[11], δέ⟨χεται σ⟩τέφανον τρυφῆς, ἅμα κόσμον καὶ ὅπλον σωτήριον ὑ⟨πάρ⟩χοντα, πρὸς τῆς λεγούσης σοφίας· «Στεφάνῳ τρυφῆς ὑπε⟨ράσπι⟩σαί σου»[12].

Παῦλος ὁ ἀπόστολος πόθῳ βραβείων καὶ στεφάνου «τ⟨ὸν⟩ καλὸν ἀγῶνα ἠγωνίσατο, ἐτέλεσε τὸν δρόμον»[13] ἐκεῖνον περὶ οὗ ὁ ὑμνῳδὸς λέγει· «Ἄνευ ἀνομίας ἔδραμον καὶ κα⟨τεύ⟩θυνα»[14]· καὶ ἐν ἑτέρῳ Ψαλμῷ· «Ὁδὸν ἐντολῶν σου ἔδραμον ὅταν ἐπλάτυνας τὴν καρδίαν μου»[15]. Ἁρμονίως ὁ τελέσας τὸν δρόμον τοῦτον καὶ τὴν εἰς Τριάδα «τηρεῖ πίστιν»[16], οὐδὲ κατὰ ποσὸν ὀλισθάνων, βεβαιωθεὶς ἐν αὐτῇ, κατὰ τὸ πρός τινας λεχθὲν ἐν ἐπαίνῳ· «Τῇ πίστει ἑστήκατε»[17].

Τί δ' ἀποδοθήσεται τῷ ἀγωνισαμένῳ τὸν καλὸν ἀγῶνα καὶ τε-

---

1. Πρβλ. Ἐφ. 6,12. 2. Πρβλ. Παρμ. 1,8. 3. Πρβλ. Γαλ. 4,26. 4. Πρβλ. Ἐφ. 5,27. 5. Πρβλ. Παρμ. 1,9. 6,21. 6. Α' Ἰω. 2,29. 7. Πρβλ. Ἐφ. 2,5. 8. Πρβλ. Ψαλ. 36,4. 9. Πρβλ. Ψαλ. 22,5. 10. Ψαλ. 4,8. 11. Γεν. 17,1. 12. Παρμ. 4,9. 13. Πρβλ. Β' Τιμ. 4,7. 14. Ψαλ. 58,5. 15. Ψαλ. 118,32. 16. Πρβλ. Β' Τιμ. 4,7. 17. Β' Κορ. 1,24.

λέσαντι τὸν ἡρμηνευμένον δρόμον καὶ τηρήσαντι τὴν «εἰς δικαιοσύνην λελογισμένην πίστιν»[1], ἢ ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος; Ὁ οὕτως ἀνδραγαθισάμενος «τὸν καλὸν ἀγῶνα ἠγώνισμαι» καὶ τὰ συνωνομασμένα ἐπιφέρει. «Λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ δίκαιος κριτής, 440 οὐκ ἐμοὶ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν τοῖς ἠγαπηκόσιν τὴν ἐπιφάνειαν»[2] τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οὗτος ὁ στέ⟨φανος⟩ καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς ὑπάρχει, ὡς Ἰάκωβος ἐν τῇ κ⟨ατ' αὐ⟩τὸν ἐπιστολῇ χαράττει φάσκων· «[Ὁ] μακάριος ἀνὴρ ὃς ὑπ⟨ομ⟩ένει πειρασμόν, ὅτι δόκιμος γενόμενος λήμψεται τὸν στέ⟨φ⟩ανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν»[3]. Καὶ ἐπεὶ ταὐτόν ἐστιν τλητικῶς πειρασμὸν ὑπομεῖναι τῷ τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνίσασθαι, τελέσαι τε τὸν δρόμον καὶ τηρῆσαι τὴν πίστιν, εἰκὸς ὡς ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος τῷ τῆς ζωῆς ὁ αὐτὸς ὑπάρχει.

Οἱ γενάμενοι πολλοὶ στέφανοι ἐκ τῶν νοητῶν χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἐπιτίθενται τῇ Ἰησοῦ κεφαλῇ, τοῦ τῆς δικαιοσύνης,—τὸ γὰρ Ἰωσεδὲκ εἰς τὸ «δικαιοσύνη» μεταλαμβάνεται ἐκ τῆς ἑβραϊκῆς εἰς τὴν ἑλλάδα φωνήν. Καὶ ὅρα γε πῶς μία κεφαλὴ ἡ τοῦ Ἰησοῦ πολλοὺς στεφάνους δέχεται. Ἐπειράσθη γὰρ «κατὰ πάντα χ⟨ωρὶς ἁ⟩μαρτίας»[4], διαθλήσας τοὺς ἀγῶνας.

Ἐπίστησον κατὰ θεω⟨ρία⟩ν ἄλλην πῶς ἡ κεφαλὴ Ἰησοῦ τοῦ μεγάλου ἱερέως δέχεται τ⟨οὺς π⟩άντων στεφάνους. Πάντες οἱ πιστεύοντες σῶμα τοῦ Χριστοῦ κ⟨α⟩ὶ μέλη ⟨τ⟩υγχάνουσιν· εἴρηται γὰρ πρὸς τοὺς συμπληροῦντας τὸ ἄθροισμα τῆς Ἐκκλησίας· «Ὑμεῖς ἐστε σῶμα Χριστοῦ καὶ μέλη ἐκ μέλους»[5]. Τούτων τῶν μελῶν τοῦ σώματος οἱ μὲν πρακτικοὶ χεῖρες τυγχάνουσιν, πόδες «οἱ τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί»[6], ὀφθαλμοὶ οἱ κατὰ τὸν νοῦν διορατικοί, κεφαλὴ οἱ νομίμως ἐπιστατοῦντες ἄρχοντες ὡς δεῖ. Οἱ ὄντες οὕτω κεφαλὴ καὶ ὀξυωποῦσιν καὶ ἀκούουσι τῶν παραβολῶν Ἰησοῦ, καὶ ἐπεὶ πολλοί εἰσιν οἱ οὕτως ἀλληγορικῶς κεφαλὴ καλούμενοι, δι' ὃν ἔχουσιν πρα⟨κ⟩τικὸν καὶ θεωρητικὸν βίον, ἀκολούθως τοὺς πάντας στεφάνους δέχεται ἡ τοῦ 442 μεγάλου ἱερέως κεφαλή. Μέγας δὲ ἱερεὺς καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ γράφεται οὕτως· «Ἔχοντες οὖν ἱερέα μέγαν Ἰησοῦν τὸν διεληλυθότα τοὺς οὐρανούς, κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας»[7].

Καὶ παράδοξον οὐδὲν ἑνὸς ἀνδρὸς κεφαλὴν δέχεσθαι τοὺς ὅλους στεφάνους. Εἰ γὰρ ἑκάστης ἀρετῆς, μᾶλλον δὲ ἑκάστη ἀρετὴ στέφανός ἐστιν, ὁ τέλειος δὲ πάσας ἔχει τὰς βελτίστας ἕξεις, ἀνταχολουθουσῶν τῶν ἀρετῶν ἑαυταῖς, ὁ πάσας ἔχων πολλοὺς ἀναδεῖται στεφάνους, προηγουμένως μὲν ὁ ἀναλημφθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου ἄνθρωπος, ἔπειτα οἱ μιμηταὶ αὐτοῦ καὶ αὐτοὶ προσαγορευόμενοι χριστοὶ διὰ τὸ μέτοχοι εἶναι περὶ οὗ εἴρηται· «Χριστὸς Θεοῦ σοφία καὶ δύναμις»[8].

1. Πρβλ. Ρωμ. 4,3. 2. Β' Τιμ. 4,7-8. 3. Ἰακ. 1,12. 4. Πρβλ. Ἑβρ. 4,15. 5. Α' Κορ. 12,27. 6. Πρβλ. Ρωμ. 12,11. 7. Ἑβρ. 4,14. 8. Πρβλ. Α' Κορ. 1,24.

Ζαχ. 6,12-15. Καὶ ἐρεῖς πρὸς α⟨ὐτ⟩όν· Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ἰδοὺ ἀνήρ, ἀνατολὴ ὄνομα ⟨αὐ⟩τῷ, καὶ ὑποκάτωθεν αὐτοῦ ἀνατελεῖ, καὶ οἰκοδομήσει τὸν ⟨οἶ⟩κον Κυρίου· καὶ αὐτὸς λήμψεται ἀρετήν, καὶ καθιεῖται καὶ κατάρξει ⟨ἐπὶ τοῦ⟩ θρόνου αὐτοῦ, καὶ ἔσται ὁ ἱερεὺς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, καὶ βουλὴ ⟨εἰρ⟩ηνικὴ ἔσται ἀνὰ μέσον ἀμφοτέρων. Ὁ δὲ στέφανος ἔσται τοῖς ⟨ὑπο⟩μένουσιν καὶ τοῖς χρησίμοις αὐτῆς καὶ τοῖς ἐπεγνωκόσιν αὐτ⟨ὴν⟩ καὶ εἰς χάριτα υἱοῦ **444** Σοφονίου καὶ εἰς ψαλμὸν ἐν οἴκῳ Κυρίου. Καὶ οἱ μ⟨ακρὰ⟩ν ἀπ' αὐτῶν ἥξουσιν καὶ οἰκοδομήσουσιν ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου. Καὶ ἐπι⟨γνώσ⟩εσθε διότι Κύριος παντοκράτωρ ἀπέσταλκέν με πρὸς ὑμᾶς· ⟨καὶ ἔσ⟩ται, ἐὰν εἰσακούοντες εἰσακούσητε τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θ⟨εοῦ ὑμ⟩ῶν[1].

«Ἐρεῖς», φησίν, «πρὸς αὐτόν», δηλονότι τὸν υἱὸν Σοφονίου· «Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ἰδοὺ ἀνήρ, ἀνατολὴ ὄνομα αὐτῷ»[2]. Λέγεται δὲ ταῦτα περὶ τοῦ ἐπιδημήσαντος Σωτῆρος ἡμῶν, ἀνδρὸς μὲν ὄντος κατὰ τὸν τεχθέντα ἐκ Μαρίας, ναὸν τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὄντος δὲ φωτὸς ἀληθινοῦ καὶ δικαιοσύνης ἡλίου. Συνάδει τῷ προκειμένῳ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ προφήτῃ Ἱερεμίᾳ ἔχον οὕτως· «Ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει Κύριος, καὶ ἀναστήσω τῷ Δαυὶδ ἀνατολὴν δικαίαν, καὶ βασιλεύων βασιλεύσει καὶ συνήσει καὶ ποιήσει κρίμα καὶ δικαιοσύνην ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ σωθήσεται Ἰούδας, καὶ Ἰσραὴλ κατασκηνώσει πεποιθώς, καὶ τοῦτο τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὃ καλέσει αὐτὸν Κύριος, Ἰωσεδὲκ ἐν τοῖς προφήταις»[3]. Ὁ γὰρ ἀνιστάμενος ἐκ τοῦ Δαυὶδ ἀνατολὴ δικαία ὁ δεικνύμενός ἐστιν πρὸς τοῦ ἱεροφάντου ἐν τῷ· «Ἰδοὺ ἀνήρ, ἀνατολὴ ὄνομα αὐτῷ»[4]. Τοῦτον αὐτὸν τὸν ἄνδρα ἀνατολὴν προσαγορευόμενον διὰ τὸ δικαιοσύνης ἥλιον ὑπάρχειν, ἐκ τοῦ Δαυὶδ ἀνατολὴ δικαία ἀναστᾶσα, οὐχ ἕτερον ὑπάρχειν φαμὲν τοῦ γεναμένου ἐκ σπέρματος Δαυὶδ κατὰ σάρκα[5], περὶ οὗ ὁ ἱεροκῆρυξ Ἡσαΐας **446** προφητικῶς βοᾷ· «Ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαί, ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν· ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσιν καὶ ἔσται ἡ ἀνάπαυσις αὐτοῦ τιμή»[6]. Τὰ αὐτὰ τῷ προ⟨φ⟩ήτῃ ἐπιστέλλει ὁ Ἀπόστολος τάδε γράφων τῷ «γνησίῳ»[7] μαθητ⟨ῇ⟩ ἑαυτοῦ Τιμοθέῳ· «Μνημόνευε Ἰησοῦν Χριστὸν ἐγηγερμένον ἐκ σπέ⟨ρμ⟩ατος Δαυίδ»[8].

---

1. Ζαχ. 6,12-15. 2. Ἔνθ' ἀν. 3. Ἱερ. 23,5-6. 4. Ζαχ. 6,12. 5. Πρβλ. Ρωμ. 1,3. 6. Ἡσ. 11,10. Πρβλ. Ρωμ. 15,12. 7. Πρβλ. Α' Τιμ. 1,2. 8. Β' Τιμ. 2,8.

Ταῦτα γὰρ τὰ ἐκτεθέντα ῥητὰ δηλοῖ τὸν ἐκ τῆς ⟨ἀ⟩χράντου παρθένου τεχθέντα δεῦρό τε φοιτήσαντα ἵνα κ⟨λη⟩θῇ ὄνομα αὐτῷ· «μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός». Τοῦτο γὰρ ἀποσημαίνει μ⟨εθ⟩ερμηνευόμενον τὸ Ἐμμανουήλ[1]. Σύμφωνα τούτοις ὑπά⟨ρχ⟩ει καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ μεγάλου πατριάρχου προαναφωνη⟨θέν⟩τα ἐν ταῖς περὶ τοῦ Ἰούδα εὐλογίαις ἔνθεν ἀρχόμενα· «Ἰούδα, ⟨σὲ αἰ⟩νέσαισαν οἱ ἀδελφοί σου. Αἱ χεῖρές σου ἐπὶ νώτου τῶν ἐ⟨χθρ⟩ῶν σου, καὶ προσκυνήσουσίν σε πάντες οἱ υἱοὶ τοῦ π⟨ατρός σ⟩ου. Σκύμνος λέοντος, ἐκ βλαστοῦ, υἱέ μου, ἀνέβης»[2]. Π⟨ῶς γὰρ⟩ οὐκ ἐκ βλαστοῦ ἀνέτειλεν ὁ ἄνευ ἀνδρὸς ἐξ ἀχράντου παρθένου τεχθείς; Παρίσταται ἡ μεγαλειότης καὶ ὑπεροχὴ αὐτοῦ τῷ ὑμνεῖσθαι καὶ προσκυνεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ καὶ υἱῶν τῆς μητρὸς τῆς ἰδίας. Δείκνυται δὲ καὶ τροπαιοῦχος βασιλεὺς ὑπάρχων ἐκ τοῦ ἐπὶ νώτου τῶν ἐχθρῶν ἑαυτοῦ τὰς χεῖρας ἔχειν εἰς φυγὴν τραπέντων.

Συνᾴδει τοῖς γραφεῖσι περὶ ἀναστάσεως τοῦ ὑμνουμένου καὶ τὸ ἐν Ἰεζεκιὴλ τῷ προφήτῃ ὑπὸ Θεοῦ ἐπαγγελλόμενον, λέγοντος πρὸς οὓς εὐεργετῆσαι καὶ σῶσαι βούλεται· «Ἀναστήσω ὑμῖν ποιμένα ἕνα, τὸν δοῦλόν μου Δαυίδ»[3], τὸν εἰρηκότα ἐν Εὐαγγελίῳ· «Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός. Ὁ καλὸς ποιμὴν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων»[4], ὧν ἐστιν ἀγελάρχης καὶ νομεὺς ἄριστος, προκινδυνεύων αὐτῶν· ἀποθνῄσκει γάρ, «χάριτι Θεοῦ ὑπὲρ παντὸς γευσάμενος θανάτου»[5], ἵνα, ζῶντας αὐτοὺς ἀποδείξας, δόξαν Κυρίου παντοκράτορος παράσχῃ. Περὶ αὐτοῦ γὰρ θεσπίζων Μιχαίας ὁ ἅγιος προφήτης, 448 τρόπῳ ὑμνῳδίας προανεφώνησεν φήσας· «Καὶ στήσεται καὶ ὄψεται καὶ ποιμανεῖ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ ἐν ἰσχύϊ Κύριος, καὶ ἐν ὀνόματι Θεοῦ παντοκράτορος αὐτῶν ὑπάρξουσιν»[6], μετέχοντες δηλαδὴ τοῦ εἰπόντος τῷ ἱεροφάντῃ Μωϋσεῖ· «Ἐγώ εἰμι ὁ ὤν»[7].

Ὥσπερ δὲ ποιμὴν ἄριστος, ὁ ἱκανὸς τῇ χειρὶ ἀληθινὸς ὢν Δαυίδ, ἀνέστη ἐπὶ τῷ νέμειν τὰ πρόβατα τὰ τῆς φωνῆς Ἰησοῦ ἀκούοντα[8], «πρόβατα τῆς χειρὸς» το⟨ῦ Ἰησοῦ⟩ καὶ «λαὸς τῆς νομῆς αὐτοῦ»[9] ὑπάρχοντα, οὕτω ἄριστος στρατηγὸ⟨ς⟩ ἀποσταλεὶς εὐδοκίᾳ Πατρὸς ὁ ἐκ βλαστοῦ ἀνατεί⟨λ⟩ας ὡς ὑπόγυον ἐλέχθη, εἰς φυγὴν τοὺς πολεμίους φοβηθέντας τρέψας, τὰς χεῖρας ἐπαγαγὼν τῷ νώτῳ αὐτῶν. Ὑμνεῖται καὶ δοξολογεῖται ὑπὸ τῶν ἰδίων ἀδελφῶν πρωτότοκος αὐτῶν ἀποδειχθείς, κατὰ τὴν τοῦ Ἀποστόλου φωνήν· «Οὓς προέγνω καὶ προώρισεν», ὁ Θεὸς δηλαδή, «συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς»[10]· περὶ ὧν τῷ Θεῷ ὁ πρωτότοκός φησιν· «Ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου· ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμν⟨ήσ⟩ω σε»[11].

Λέγεται δὲ ταῦτα περὶ τοῦ δοξολογουμένου ὄντος ἐκ το⟨ῦ⟩ Ἀ-

---

1. Πρβλ. Ματθ. 1,23. 2. Γεν. 49,8,9. 3. Ἰεζ. 34,23. 4. Ἰω. 10,11. 5. Πρβλ. Ἑβρ. 2,9. 6. Πρβλ. Μιχ. 5,3. 7. Ἐξ. 3,14. 8. Πρβλ. Ἰω. 10,3. 9. Πρβλ. Ψαλ. 94,7. 10. Ρωμ. 8,29. 11. Πρβλ. Ψαλ. 21,23.

βραὰμ καὶ Δαυίδ, ὡς ὁ Ματθαῖος γράφει· «Βίβλος γενέσεως ⟨Ἰησο⟩ῦ Χριστοῦ υἱοῦ Δαυὶδ υἱοῦ Ἀβραάμ»[1].

Καταλλήλως τοῖς αἰνοῦσιν αὐτὸν ἀδελφοῖς, καὶ οἱ τῆς μητρὸς αὐτοῦ υἱοί, δῆλον δ' ὅτι τῆς ἄνω Ἰερουσαλήμ, προσκυνοῦσιν αὐτὸν «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ»[2], τῷ αὐτῷ τρόπῳ τοῖς ἀγγέλοις περὶ ὧν εἴρηται· «Προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ»[3].

Κατώρθωνται δὲ πᾶσαι αἱ ἀριστεῖαι, τέλος λαβούσης τῆς ὧδε ἐχούσης προφητείας· «Ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαὶ καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν· ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσιν»[4].

450 Ἰσοδυναμοῦντος τῷ ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαὶ ἀνίστασθαι τὸν ἄρχοντα τῶν ἐθνῶν πάντων, καὶ τὸ ἀρτίως εἰρημένον ἔχει τοῦ Ἱερεμίου ῥητόν. Ταὐτὸν γὰρ τῷ «ἀνίστασθαι ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαὶ τὸν βασιλέα τ⟨ῶν⟩ ἐθνῶν», τό· «Ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει Κύριος, καὶ ἀναστήσω τῷ Δαυὶδ ἀνατολὴν δικαίαν, βασιλεύοντα βασιλέα, οὗ ἐν ταῖς ἡμέραις σωθήσεται» ὁ ἐξομολογούμενος, «Ἰούδας» Ἑβραίων φωνῇ κα⟨λο⟩ύμενος, καὶ ὁ νοῦς ὁρῶν Θεόν, «Ἰσραὴλ» προσαγορευόμενος, «κατασ⟨κ⟩ηνώσει πεποιθώς»[5], κατὰ τὸ λεγόμενον ὑπὸ τῶν ἀνθομ⟨ολογ⟩ουμένων τῷ πάντων δεσπότῃ· «Ἐλέησον ἡμᾶς, Κ⟨ύριε, ὅτ⟩ι ἐπὶ σοὶ πεποίθαμεν»[6]. Περὶ παντὸς τοῦ οὕτω θαρραλέω⟨ς καὶ⟩ ἀνδρείως ἑστηκότος γέγραπται· «Εὐλογημένος ὁ ἄνθρωπος ὃς πέ⟨ποι⟩θεν τῷ Κυρίῳ, καὶ ἔσται Κύριος ἐλπὶς αὐτοῦ»[7].

Τί δὲ κληθήσεται ὄνομα τῷ ἀναστάντι ἐκ τοῦ Δαυὶδ βασιλεύοντι βασιλεῖ, συνήσαντι ἀναπαέντος ἐπ' αὐτὸν Πνεύματος τοῦ Θεοῦ — σοφίας καὶ συνέσεως πνεῦμα τυγχάνον[8],— ποιήσαντι κρίμα καὶ δικαιοσύνην ἐπὶ τὴν γῆν, ἢ τὸ «Ἰωσεδὲκ ἐν τοῖς προφήταις»[9]; Ἑρμηνεύεται τὸ «Ἰωσεδὲκ» δικαιοσύνη ἐν τοῖς προφήταις οὖσα, προθεσπίζουσιν αὐτῆς τὴν πρὸς ἡμᾶς ἐπιδημίαν, κατὰ τὸ ἐν ὕμνοις ἀπαγγελλόμενον ὅπου μέν· «Δικαιοσύνη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψεν»[10], ὅπου δέ· «Ἀνατελεῖ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ δικαιο⟨σύ⟩νην»[11].

Σαφηνισθέντων τῶν παραληφθέντων προφητικῶν πρὸς ἀπόδειξιν τῆς τοῦ Ζαχαρίου προφητικῆς λέξεως, καιρὸς καὶ αὐτὴν θεωρῆσαι.

452 «Ἰδού, φησίν, ἀνατολὴ ὄνομα αὐτῷ». Πρὸς τοῖς εἰρημένοις τὴν ἐνανθρώπησιν δηλοῦσθαι ἐκ τοῦ· «Ἰδοὺ ἀνατολὴ ὄνομα αὐτῷ», ἐπίστησον εἰ ἀνὴρ ἐνταῦθα καλεῖται ὁ νυμφίος ὁ τὴν νύμφην ἔχων. Τοῦτο γὰρ ὁ Ἀπόστολος φανεροῖ, γράφων Κορινθίοις· «Βούλομαι τοὺς πάντας ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ ἁρμόσαι, παρθένον ἁγνήν»[12]. Εἰς τοῦτον τὸν ἄνδρα καταντῆσαι προσδοκία ἐστὶν τοὺς πεπληρωμένους τῆς γνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὡς πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν Χριστῷ

---

1. Ματθ. 1,1. 2. Πρβλ. Ἰω. 4,23. 3. Πρβλ. Ψαλ. 96,7. 4. Ἡσ. 11,10. 5. Πρβλ. Ἱερ. 23,5,6. 6. Ἡσ. 33,2. 7. Ἱερ. 17,7. 8. Πρβλ. Ἡσ. 11,2. 9. Ἱερ. 23,8,9. 10. Ψαλ. 84,12. 11. Ψαλ. 71,7. 12. Πρβλ. Β' Κορ. 11,2.

λαλῶν Παῦλος χαράττει· «Μέχρι οὗ καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος»[1] τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἰς τοῦτο⟨ν⟩ γὰρ τὸν τέλειον ἄνδρα, τὸν περὶ οὗ ὁ βαπτιστὴς Ἰωάννης, οὗ «ἐν γεννητοῖς γυναικῶν οὐδεὶς μείζων ἐγήγερται»[2], φησί⟨ν⟩· «Ἔρχεται ὀπίσω μου ἀνὴρ ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν»[3]· τοῦτον τὸν ἄνδρα σημαίνει φάσκων· «Ὁ ἔχων τὴν νύμφην νυμφίος ἐστίν· ὁ δὲ φίλος τοῦ νυμφίου χαρᾷ χαίρει διὰ τὴν λαλιὰν τοῦ νυμφίου»[4].

Οὗτος ὁ δεικνύμενος ὑπὸ τοῦ προφήτου ἄνθρωπος ἀνατολὴ προσαγορεύεται, ἐκείνη περὶ ἧς ἐν Εὐαγγελίῳ ὁ τοῦ βαπτιστοῦ πατὴρ Ζαχαρίας, πλησθεὶς Πνεύματος Ἁγίου, ἀνεφθέγξατο· «Ἀνατολὴ ἐξ ὕψους», φωτὸς ἀληθινοῦ καὶ τοῦ τῆς δικαιοσύνης ἡλίου[5], «ἐπέφανεν τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις»[6], ἵνα, λυθέντος τοῦ σκότους καὶ μηκέθ' ὑπαρχούσης τῆς τοῦ θανάτου σκιᾶς, μεταβῶμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν[7], καὶ καταυγασθέντες φῶς ἐν Κυρίῳ γενώμεθα, ἀποβαλόντες τὸ ἐξ ἀγνωσίας Θεοῦ καὶ τῆς λοιπῆς κακίας σκότος, φῶς ἐν Κυρίῳ γενώμεθα κατὰ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ γράφοντός τισιν· «Ἦτε γὰρ σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν Κυρίῳ»[8].

Περὶ τῆς ἀνατολῆς ταύτης ἀναστάσης ἐκ τοῦ Δαυίδ, ὁ πατὴρ τοῦ βαπτιστοῦ πρὸς ἑτέροις περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τόδε **454** φησίν· «Ἤγειρεν κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐξ οἴκου Δαυίδ»[9], τοῦτ' ἔστιν βασιλέα σωτηρίας. Ἐν πολλοῖς γὰρ τόποις τῆς Γραφῆς, οὐχ ἥκιστα δὲ ἐν τῷ σοφῷ Δανιήλ, βασιλεῖς καὶ βασιλεῖαι ⟨κέρατα⟩ καλοῦνται[10].

Τούτῳ τῷ ἀναστάντι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Δαυίδ χρώμενοι, οἱ σοφοί φασιν τῷ Θεῷ· «Ἐν σοὶ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν κερατιοῦμεν»[11].

«Ὑποκάτωθεν» τοῦ δεικνυμένου ἀνδρὸς ἀνατολῆς καλουμένου, «ἀνατελεῖ»[12] ἤτοι φῶ⟨ς⟩, ἢ φυτὸν σωτηρίους φέρον καρποὺς — κοινῶς γὰρ κατὰ φωτὸς καὶ φυτοῦ τὸ ἀνατέλλειν ῥῆμα τέτακται, — ἅπερ ὑποκάτωθεν ἀνατελεῖ τοῦ μεγάλου διδασκάλου, νομοθέτου τε καὶ βασιλέως.

Τίνα δὲ τὰ ὑποκάτω αὐτοῦ, ἢ τὰ ὑποτεταγμένα νόμοις θείοις καὶ συμ⟨φ⟩υεῖ παιδεύσει λογικά; Πῶς γὰρ οὐχ ὑποκάτω πᾶς ὁ ἐπαινετῶς καλούμενος ἀνήρ, τοῦ Χριστοῦ ὄντος αὐτοῦ κεφαλῆς;[13] Καὶ πάντα δὲ τὰ μέλη Χριστοῦ συμπληρωματικὰ ὄντα τῆς Ἐκκλησίας οὔσης σῶμα Χριστοῦ, ὑποκάτω τοῦ Χριστοῦ τυγχάνει ὑπάρχοντος κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας[14].

Οὕτω καὶ βασιλέως καὶ διδασκάλου ὑποκάτω ἐρεῖς τοὺς ὑπηκόους καὶ μαθητάς, ἐξ ὧν ἀνατολὴ γίνεται φωτὸς τῆς γνώσεως τῆς ἀληθείας καὶ δένδρου τοῦ καλὸν καρπὸν φέροντος, πρὸς ὃ διαλεγόμενος οἷα φυτουργὸς ὁ Θεός φησιν· «Ἐγώ ἐφύτευσά σε ἄμπελον

---

1. Ἐφ. 4,13. 2. Πρβλ. Ματθ. 11,11. 3. Ἰω. 1,30. 4. Πρβλ. Ἰω. 3,29. 5. Πρβλ. Μαλ. 3,20. 6. Λουκ. 1,79. 7. Πρβλ. Ἰω. 5,24. 8. Ἐφ. 5,8. 9. Πρβλ. Λουκ. 1,69. 10. Πρβλ. Δαν. 7,1 ἑξ. 11. Ψαλ. 43,6. 12. Ζαχ. 6,12. 13. Πρβλ. Α' Κορ. 11,3. 14. Πρβλ. Ἐφ. 5,23.

καρποφόρον πᾶσαν ἀληθινήν»· ἀπέστω δὲ ἑκάστου θεοσεβοῦς τό· «Πῶς ἐστράφης εἰς πικρίαν, ἡ ἄμπελος ἡ ἀλλοτρία;»[6].

'Υποκάτω δὲ τοῦ πνευματικοῦ γεωργοῦ ἀνατελεῖν ἐρεῖς καὶ τὰς κατ' εἶδος ἀρετὰς καὶ τὰ τούτων ἔργα, γενήματα δι**456**καιοσύνης ὄντας, περὶ ὧν ὁ μὲν 'Απόστολος γράφει· «'Ο Θεὸς ἁγιάσαι τὰ γενήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν»[2], ὁ δὲ προφήτης 'Ωσηέ· «'Εκζητήσατε τὸν Κύριον ἕως οὗ ἔλθῃ γενήματα δικαιοσύνης ὑμῖν»[3]. Ταῦτα «ἐν ἀγαλλιάσει θερίζουσιν οἱ σπείροντες αὐτὰ ἐν δάκρυσιν»[4], δηλαδὴ σὺν πόνῳ καὶ ἱδρῶτι τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας.

Δυνατὸν νοῆσαι τό· «'Υποκάτωθεν αὐτοῦ ἀνατελεῖ» καὶ οὕτω· ὁ γενάμενος σὰρξ Λόγος, ὁ «ἐκ γυναικὸς γενάμενος»[5] 'Ιησοῦς, ὑποκάτωθεν ἀνέτειλεν «τῆς ἐξ ὕψους ἀνατολῆς»[6] τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὑπάρχοντος ἀληθινοῦ φωτός.

'Εκ περιουσίας, καὶ τόδε ῥητέον· ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς τοῦ Υἱοῦ καθίσαντος, ὑποκάτω αὐτοῦ «οἱ ἐχθροὶ ἐτέθησαν δίκην ὑποποδίου»[7], οἵτινες, ὠφεληθέντες ἐκ τοῦ ὑπὸ τοὺς πόδας γεγονέναι, ἀνέτειλαν ὡς φῶς καὶ γενήματα.

'Ο ὑποκάτω ἀνατείλας τοῦ ⟨θ⟩εολογουμένου «οἰκοδομήσει τὸν τοῦ Κυρίου οἶκον»[8], τὴν 'Εκκλησίαν τοῦ ζῶντος Θεοῦ, μάλιστα ὁ ὑποκάτω τοῦ Θεοῦ Λόγου κατὰ τὴν ἐπιδημίαν ἀνατείλας ἄνθρωπος. 'Αλλὰ καὶ οἱ κα⟨τ⟩ὰ τὰς ἑτέρας ἀποδόσεις ὑποκάτωθεν ἀνατείλαντες, ὑπήκοο⟨ι τ⟩οῦ παμβασιλέως καὶ ἀγαθοῦ διδασκάλου, εἰς πράξεις μεταβαλ⟨ό⟩ντες τὰς ἐντολὰς τοῦ κρατοῦντος αὐτῶν καὶ παιδεύσαν⟨το⟩ς, ᾠκοδόμησαν τὸν βίον αὐτῶν οἷα οἶκον ἐπὶ τὴν πέτραν[9] ⟨τ⟩ὸν Χριστόν[10], ἐγκαταβαλόμενοι τὰς κρηπῖδας καὶ θεμελίους τοῦ οἴκο⟨υ⟩ ἐπὶ τὴν στερεὰν καὶ ἀκατάλυτον εἰς τὴν Τριάδα πίστιν, πέτραν ὠνομασμένην πρὸς τὸν ὁμολογήσαντα αὐτὴν πρὸς τοῦ ὁμολογηθέντος, κατὰ τὸ οὕτω λεχθέν· «Σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν 'Εκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ μὴ κατισχύσουσιν αὐτῆς»[11]. 'Αλλὰ καὶ οἱ κατὰ τὴν τρίτην ἀπόδοσιν ὑπὸ τοὺς πόδας **458** τεθέντες τοῦ παμβασιλέως ἐχθροί, ἀντὶ δ⟨ια⟩φόρων φίλοι γενόμενοι, οἰκοδομήσουσιν τὸν οἶκον Κυρίου, «ἵν' ἐνοικήσῃ καὶ ἐμπεριπατήσῃ ἐν αὐτοῖς»[12], καλέσας καὶ βελτιώσας αὐτούς.

'Ο κατὰ τὴν ἐπιδημίαν ὑποκάτωθεν ἀνατείλας, παραπλησίως τῷ· «'Αλήθεια ἐκ τῆς γῆς ἀνέτειλεν»[13], «λήμψεται ἀρετήν»[14], καρποφορούντων αὐτὴν τῶν πρὸς αὐτοῦ σῳζομένων καὶ εἰς μέγα δόξης ἀγομένων. Πῶς γὰρ οὐ λαμβάνει ταύτην ἀπὸ τῶν γινομένων Θεοῦ δικαιοσύνη ἐν αὐτῷ, γεναμένῳ ὑπὲρ αὐτῶν ἁμαρτία, κατὰ τὴν φιλοσοφίαν

---

1. 'Ιερ. 2,21. 2. Πρβλ. Β' Κορ. 9,10. 3. Πρβλ. 'Ωσ. 10,12. 4. Πρβλ. Ψαλ. 125,5. 5. Πρβλ. Γαλ. 4,4. 6. Πρβλ. Λουκ. 1,78. 7. Πρβλ. Ψαλ. 109,1. 8. Ζαχ. 6,12. 9. Πρβλ. Ματθ. 7,24. 10. Πρβλ. Α' Κορ. 10,4. 11. Ματθ. 16,18. 12. Πρβλ. Β' Κορ. 6,16. 13. Ψαλ. 84,12. 14. Ζαχ. 6,13.

τὴν ἀποστολικήν· «Τὸν μὴ γνόντα γάρ, φησίν, ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν, ἵν' ἐν αὐτῷ γενώμεθα Θεοῦ δικαιοσύνη;»[1]. Πῶς γὰρ οὐ λαμβάνει ἀρετὴν οὖσαν τὴν ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ ⟨δικαιοσύνην⟩ καὶ πλῆθος εἰρήνης;[2]

Ἐπινεύοντος δ' αὐτοῦ λαμβάνειν τὴν ἐν ἀνθρώποις γινομένην ἀρετήν, ἕκαστος τῶν πιστῶν καρποφορείτω καὶ προσφερέτω αὐτήν· ὁ σωφρονεῖν προτιθέμενος, κοσμιότητα καὶ σωφροσύνην, ἁγνείαν τε καὶ παρθενίαν· ὁ ἐγκρατής, τὴν ἐγκράτειαν, τὴν «νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ πάντοτε περιφέρων ἐν σώματι»[3] τῷ ἑαυτοῦ. Προσφέρουσι δὲ ἀρετὴν καὶ οἱ «τὸν τίμιον γάμον καὶ κοίτην τὴν ἀμίαντον»[4] μεταχειριζόμενοι. ⟨Ο⟩ἵος ἦν ὁ Ἰωσήφ, καὶ Σωσάννα, Ἄννα τε ἡ προφῆτις καὶ ἡ ⟨το⟩ῦ βαπτιστοῦ μήτηρ Ἐλισάβετ, καὶ ὅσοι ἄλλοι καὶ ἄλλα⟨ι⟩ διέπρεψαν ἐν ἁγνείᾳ. Προσηγίοχαν δὲ πίστιν μεγάλην κ⟨αὶ⟩ ἀκαθαίρετον, ὑπερφυῆ ἀρετὴν οὖσαν, «οἱ μέχρι θανάτου ⟨ὑ⟩πὲρ τῆς ἀληθείας ἀγωνισάμενοι»[5], ὁμολογήσαντες ἐν αὐ⟨τ⟩οῖς τὸν τοῦ Θεοῦ Υἱὸν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἵνα καὶ αὐτ⟨ὸς⟩ ἐν αὐτοῖς ὁμολογήσῃ αὐτοὺς ἔμπροσθεν τοῦ οὐρανίου Πατρὸς καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων[6].

460 Ὁ κληθεὶς ἀνατολὴ ἀνὴρ «καθιεῖτ⟨α⟩ι καὶ κατάρξει ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ»[7]. Διττὸς δ' ἐστὶν ὁ θρόνος αὐτοῦ, ὃ μὲν ὡς βασιλέως ὃ δὲ ὡς ἱερέως, ὡς ἀπὸ λέξεων γραφικῶν ἔστιν ἀποδεῖξαι.

Δηλοῦται ὁ παντοκρατορικὸς ἐκ τοῦ παροιμιώδους θεσπίσματος οὕτως ἔχοντος· «Ὅταν βασιλε⟨ὺς⟩ δίκαιος καθίσῃ ἐπὶ θρόνου, οὐκ ἀντιτάσσεταί αὐτῷ οὐδὲν πονηρόν»[8]· ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ· «Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς αἰῶνα αἰῶνος· ῥάβδος εὐθύτητος ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου»[9]· καὶ ἀπὸ ⟨τοῦ⟩ ἐν Ψαλμοῖς εἰρημένου· «Καθιεῖται Κύριος βασιλεὺς εἰς τὸν αἰῶνα»[10].

Περὶ δὲ τοῦ ἱερατικοῦ, ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους· γράψας γὰρ ὁ τὴν ἐπιστολὴν χαράξας· «Τοιοῦτος ἡμῖν ἔπρεπεν ἀρχιερεύς, ὅσιος, ἄκακος, ἀμίαντος»[11], καὶ τοῦτό φησιν· «Προσερχώμεθα οὖν μετὰ παρρησίας τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεος, καὶ χάριν εὕρωμεν εἰς βοήθειαν»[12], θρόνον λέγων χάριτος τὸν τοῦ ὁσίου καὶ ἀκάκου καὶ ἀμιάντου ἀρχιερέως.

Ἐπεὶ τοίνυν ὁ περὶ οὗ λέγεται καθιεῖται καὶ κατάρξει ⟨ἐπὶ⟩ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, ἔλαβεν «τὸν θρόνον Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· ἵν' εἰς τοὺς αἰῶνας βασιλεύῃ, τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἐχούσης τέλος»[13], ἀλλὰ καὶ «ἱερωσύνην ἀπαράβατον»[14]. Εἴρηται γὰρ πρὸς αὐτόν· «Σὺ εἶ ὁ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα»[15].

Ἐπὶ τοῦ διττοῦ θρόνου καθιεῖται καὶ κατάρξει, μόνου αὐτοῦ

---

1. Β' Κορ. 5,21. 2. Πρβλ.. Ψαλ. 71,7. 3. Β' Κορ. 4,10. 4. Πρβλ. Ἑβρ. 13,4. 5. Πρβλ. Σ. Σειρ. 4,28. 6. Πρβλ. Ματθ. 10,32. 7. Ζαχ. 6,13. 8. Πρβλ. Παρμ. 20,8. 9. Ψαλ.. 44,7. Πρβλ.. Ἑβρ. 1,8. 10. Ψαλ. 28,10. 11. Ἑβρ. 7,26. 12. Ἑβρ. 4,16. 13. Πρβλ. Λουκ. 1,33. 14. Πρβλ. Ἑβρ. 7,24. 15. Ψαλ. 109,4.

τὸν βασιλείας καὶ ἱερωσύνης θρόν⟨ο⟩ν ἔχοντος. Ὅταν καθίσας ἐπὶ τοῦ θρόνου κατάρξῃ βε⟨β⟩αίως βασιλεύων, τὸ τηνικάδε «ἔσται ὁ ἱερεὺς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, βο⟨υ⟩λῆς εἰρηνικῆς ἀνὰ μέσον ἀμφοτέρων οὔσης»[1]. Τίς δ' οὗτός ἐστιν ⟨ἢ ὁ⟩ Μελχισεδέκ, ⟨ὃν⟩ γράφει ὁ Ἀπόστολος μένειν ἱερέα εἰς τὸ διην⟨ε⟩κὲς τῷ ἀφωμοιῶσθαι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Ἔχει δ' οὕτως ἡ ἀποστο**462**λικὴ φωνὴ πρὸς ⟨Ἑβραίους⟩· «Ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητ⟨ος⟩, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν μηδὲ τέλος ζωῆς ἔχων, ἀφωμοιωμ⟨ένο⟩ς δὲ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές»[2]. Ἐπειδὴ δὲ οὐ σκιω⟨δῶ⟩ς ἐστιν Θεοῦ θεραπευτής, ἀλλὰ ἀληθῶς καὶ κατὰ πνεῦμα, ἐκ δεξι⟨ῶν⟩ ἔσται τοῦ καθημένου καὶ κατάρχοντος ⟨ἐπὶ⟩ τοῦ θρόνου αὐτοῦ.

Δ⟨εξ⟩ιὸς δὲ τυγχάνων ὁ ἀφωμοιωμένος τῷ Θεοῦ Υἱῷ, μένων ⟨ἱε⟩ρεὺς εἰς τὸ διηνεκές, βουλὴν εἰρηνικὴν ἔχει πρὸς τὸν ᾧ ἀφωμοιώθη, καὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ὡσαύτως εἰρηνεύοντος πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Σαλήμ, τοῦτ' ἔστιν τῆς εἰρήνης, καὶ τὸν βασιλέα τῆς δικαιοσύνης, ὁ Μελχισεδέκ ἐστιν οὗτος. Πῶς γὰρ οὐκ ἔχει βουλὴν εἰρηνικὴν πρὸς τὸν οὗ κατὰ τὴν τάξιν ἱερεύς ἐστιν, μένων εἰς τὸν αἰῶνα;

Ὁ δὲ ἀληθὴς καὶ θεῖος στέφανος τοῖς ὑπομενητικῶς καὶ μεγαλοψύχως ἐνέγκασι τὴν αἰχμαλωσίαν δίδοται, κατὰ τὸ λεχθὲν οὗ καὶ μικρῷ πρόσθεν ἐμνημονεύσαμεν· «Μακάριος ἀνὴρ ὃς ὑπομένει πειρασμόν, ὅτι δόκιμος γενόμενος λήμψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς ὃν ἐπηγγείλατο ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν»[3].

Ὦ πόθος εἰσέρχεται τούτου τυχεῖν, ἀναδουμένης τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, κατωρθώσατο τὴν ὑπομονήν, περὶ ἧς Ἰάκωβος γράφει· «Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσατε, ἀδελφοί, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις, ἐπιστάμενοι ὅτι τὸ δοκίμιον κατεργάζεται ὑπομονήν»[4], ὡς τοὺς κατορθώσαντας αὐτὴν χαριστηρίως ἀνυμνεῖν, ὅπου μὲν ὡς εἷς πάντες, διὰ συμφωνίας ψυχὴν μίαν καὶ καρδίαν μίαν[5] ἔχοντες· «Ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον καὶ **464** προσέσχεν μοι καὶ εἰσήκουσεν τῆς δεήσεώς μου»[6], ὅπου δέ· «Καὶ νῦν τίς ἡ ὑπομονή μου; οὐχὶ ὁ Κύριος; καὶ ἡ ὑπόστασίς μου παρὰ σοῦ ⟨ἐσ⟩τιν»[7].

Ὑπάρχει δὲ τὸ ἱερὸν τοῦτο καὶ περικαλλὲς στέφος οὐ μ⟨όν⟩οις τοῖς ὑπομένουσιν, ἀλλὰ καὶ «τοῖς χρησίμοις καὶ τοῖς ἐπεγν⟨ω⟩κόσιν αὐτήν».

Τῆς ἐκκειμένης θεωρίας τοῦ προφήτου ἢ τῆς π⟨ρο⟩μνημονευθείσης ἀρετῆς τίς δ' οὗτος ὁ στέφανος κατ' ἐξ⟨οχ⟩ὴν ὠνομασμένος παρὰ τοὺς πρότερον εἰρημένους ἐξ ἀργύρου ⟨καὶ⟩ χρυσοῦ γεναμένους; Αὐτὸς ὁ Κύριος σαβαώθ, ὡς ἐν Ἡσαΐᾳ τῷ π⟨ροφ⟩ήτῃ φέρεται· «Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται Κύριος σαβαὼθ ὁ στέφανος τ⟨ῆς⟩ δόξης»[8]. Δόξης γὰρ ἆθλον οὗτος ὑπάρχει, δοθησόμενος τοῖ⟨ς δ⟩οξάσασι τὸν Θεὸν ἐν

1. Πρβλ. Ζαχ. 6,13. 2. Ἑβρ. 7,3. 3. Ἰακ. 1,12. 4. Πρβλ. Ἰακ. 1,2,3. 5. Πρβλ. Πράξ. 4,32. 6. Ψαλ. 39,1. 7. Ψαλ. 38,8. 8. Πρβλ. Ἡσ. 28,5.

τῷ σώματι[1] ἑαυτῶν καὶ τοῖς εὐσεβῇ ὑπόλημ⟨ψ⟩ιν ἔχουσιν καὶ τῶν φρονητέων, μᾶλλον δὲ τῶν εὐσεβῶν δογμ⟨ά⟩των. Κατὰ ταύτην γὰρ ὀρθόδοξοι λεγόμεθα οἱ ἐκκλησιαστικὴν ⟨γ⟩νῶσιν ἔχοντες.

Πλέκεται δὲ ὁ στέφανος οὗτος οὐκ ἐκ χρυσοῦ καὶ λίθων πολυτελῶν, ἀλλ' ἐκ τῆς ὀρθῆς περὶ τῆς ἀληθείας δόξης. Ὁ αὐτὸς δ' οὗτός ἐστιν τῷ ἀφθάρτῳ περὶ οὗ ὁ Ἀπόστολος γράφει κατὰ λέξιν ὧδε· «Ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται», ἀλλ' ὁ μὲν τοὺς κάτω ἀγῶνας καὶ ἀνθρωπίνους διαθλῶν, «ἵνα φθαρτὸν στέφανον λάβῃ» ἀθλεῖ, «ἡμεῖς δὲ ἄφθαρτον»[2], ὅστις καὶ ἀμαράντινος εἴρηται πρὸς τοῦ κορυφαιοτάτου ἀποστόλου Πέτρου.

Γράφων γὰρ τοῖς ὑπὸ τὸν ποιμένα τὸν ἀληθινὸν νομεῦσιν, περὶ ὧν ἐπαγγέλλεται δώσειν Θεὸς τοῖς πνευματικοῖς αὐτοῦ προβάτοις φάσκων· «Δώσω ὑμῖν ποιμένας κατὰ τὴν καρδίαν **466** μου, καὶ ποιμανοῦσιν ὑμᾶς μετ' ἐπιστήμης»[3], ἔχει δὲ ὧδε ἡ τοῦ Πέτρου λέξις. «Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ ποιμαίνειν τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον, μὴ ἀναγκαστῶς ἀλλ' ἑκουσίως, ἵνα, φανερωθέντος τοῦ ἀρχιποίμενος, κομίσησθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον»[4], ἀποδοθησόμενον τοῖς ὀρθοδόξως τὴν πίστιν φυλάξασ⟨ι⟩ν καὶ τοῖς εἰς πέρας ἀγαγοῦσιν πρόσταξιν τὴν λέγουσαν· «Δ⟨ό⟩τε δόξαν τῷ Θεῷ ἡμῶν»[5], καὶ πάλιν· «Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν κα⟨ὶ τ⟩ιμήν»[6].

Οὗτος ὁ στέφανος δίδοται «εἰς χάριτα Σοφονίου καὶ ⟨ψ⟩αλμὸν ἐν ⟨ο⟩ἴκῳ Κυρίου», περὶ οὗ ὁ μελογράφος φησίν· «Λάβετε ψα⟨λ⟩μὸν καὶ δότε τύμπανον, ψαλτήριον τερπνὸν μετὰ κιθάρ⟨α⟩ς»[7]. Ἔστι δὲ ψαλμὸς ὃν δεῖ λαβεῖν ὁ περὶ τῶν πραττομένων ⟨καὶ⟩ φρονουμένων καλῶς λόγος, πρὸς ὃν δοῦναι τύμπανον, ⟨ψαλ⟩τήριόν τε τερπνὸν καὶ κιθάραν προσήκει. Δίδωσι δὲ τύ⟨μπα⟩νον ὁ δεξάμενος περὶ σωφροσύνης λόγον, «νεκρῶν τὰ ἐπὶ τ⟨ῆς γῆ⟩ς μέλη, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακήν»[8], «⟨τὴν⟩ νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ περιφέρων ἐν σώματι»[9], ᾧ ἐδουλ⟨αγώγ⟩ησεν καὶ ὑπωπίασεν[10]· τὸ γὰρ τύμπανον ἐκ δορᾶς νεκ⟨ροῦ ζ⟩ώου τὴν κατασκευὴν ἔχει.

Τοῦτο ψοφοῦσι καὶ κρο⟨αίνουσι⟩ν αἱ δαδουχοῦσαι πέντε φρόνιμοι παρθένοι, κατ⟨ὰ τὸ ᾄ⟩δόμενον ἐν ἑξηκοστῷ καὶ ἑβδόμῳ Ψαλμῷ· «Προέφ⟨θασαν⟩ ἄρχοντες ἐχόμενα ψαλλόντων ἐν μέσῳ νεανίδ⟨ων τυ⟩μπανιστριῶν»[11]. Τοῖς ἡρμηνευμένοις τυμπάνοις ⟨ἐχρῶν⟩το μετὰ τὸ ἐξιέναι τῆς Αἰγύπτου καὶ περᾶσαι τὴν Ἐρ⟨υθρὰν θ⟩άλασσαν αἱ ἑβραῖαι γυναῖκες, ὧν ἐξῆρχεν ἡ π⟨ροφῆτι⟩ς Μαριάμ, ἀδελφὴ Μωϋσέως καὶ Ἀαρών, λαβοῦ⟨σαι χε⟩ρσὶν τὰ τύμπανα ἑαυτῶν· συμφώνως τῇ χορο-διδασκάλῳ ἐπινικίως **468** μέλπουσαι, ἔφασκον· «Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται· ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς θάλασσαν»[12],

---

1. Πρβλ. Α' Κορ. 6,20. 2. Α' Κορ. 9,25. 3. Ἱερ. 3,15. 4. Πρβλ. Α' Πέτρ. 5,1,2,4. 5. Ἱερ. 13,16. 6. Ψαλ. 28,1. 7. Ψαλ. 80,3. 8. Πρβλ. Κολ. 3,5. 9. Πρβλ. Β' Κορ. 4,10. 10. Πρβλ. Α' Κορ. 9,27. 11. Ψαλ. 67,26. 12. Ἐξ. 15,1,21.

καὶ τὰ ἐξῆς μέχρι τοῦ τέλους τῆς ᾠδῆς. Οὐ γὰρ κἂν πιθανόν ἐστιν νομίζειν τοσοῦτο πλῆθος τυμπάνων ηὐπορῆσθαι ἐν τόπῳ πανερήμῳ ταῖς τοσαύταις μυριάσιν τῶν γυναικῶν, δυνατοῦ τυγχάνοντος πάνυ εὑρεθῆναι τὰ κατ' ἀλληγορίαν λεχθέντα τύμπ⟨α⟩να ταῖς ἔτεσιν πλείοσιν ἤδη ἀνηγμέναις θεοσεβῶς, π⟨α⟩ρορμωμέναις μάλιστα πρὸς τὴν πνευματικὴν χορείαν ⟨ἐ⟩ξ ὧν τεθέανται παραδόξως γεγενημένων ὑπὲρ τοῦ ἔξω ⟨τῆς⟩ Αἰγύπτου γενέσθαι.

Δίδοται δὲ ὑπὸ τῶν ψαλμὸν δεξ⟨αμ⟩ένων πρὸς τῷ τυμπάνῳ καὶ ψαλτήριον τερπνὸν μετ⟨ὰ κι⟩θάρας, συνηρμοσμένα πρὸς τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς καὶ αἰσ⟨θήσ⟩εων πρὸς τὴν θείαν μελῳδίαν, νήψεως δὲ χρεία ἵνα ⟨μὴ ψ⟩εκτὰ ὄργανα καὶ ᾠδὰς λάβῃ τις ἃ παραιτεῖται Θεὸς λέγω⟨ν· «Με⟩τάστησον ἀπ' ἐμοῦ ἦχον ᾠδῶν σου, καὶ ψαλμὸν ὀργά⟨νων σ⟩ου οὐκ ἀκούσομαι»[1]. Ὁ τὰ παραιτητὰ τῷ Θεῷ ἀποστραφεὶς ⟨ψάλλ⟩ει καὶ ᾄδει ἐπαινετῶς κατὰ προτροπὴν τοῦ γράφοντ⟨ος Ἀ⟩ποστόλου· «Λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλμοῖς, ᾠδαῖς πνε⟨υματι⟩καῖς, ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες τῇ καρδίᾳ»[2].

Μετὰ τ⟨ὸ στέφος⟩ εἰς χάριτα Σοφονίου καὶ εἰς ψαλμὸν ἐν οἴκῳ Κυρίου, το⟨ύτων ὑ⟩παρξάντων, οἱ ἔτι μακρὰν ὄντες τῶν αἰχμαλώτων ἥ⟨ξουσιν⟩ ἐπὶ τῷ συνεγγίσαι τῷ κηρύξαντι αὐτοῖς ἄφεσιν[3]· ἐ⟨παινοῦν⟩τες δὲ «οἰκοδομήσουσιν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Κυρίου», ἵνα δ⟨ιακον⟩ῶσιν διηνεκῶς ἱερέων δίκην, κατὰ τὸν μακάριον π⟨ροφήτη⟩ν Σαμουήλ.

470 Τελεσθήσεται δ' ἕκαστα πληρούμενα δ⟨ιὰ δράσ⟩εως ὅταν «εἰσακούσαντες εἰσακούσωσιν τῆ⟨ς φωνῆς⟩ Κυρίου»[4] οἱ χρήσιμοι καὶ ἐπεγνωκότες τὴν αἰτίαν κα⟨.....⟩λμον ἧς ὑπέμειναν πρὸς καιρὸ⟨ν .....⟩λην. Οἱ πλησιάσαντες τῷ ⟨..... .....⟩ καὶ μακρὰν ὄντες οἱ ⟨..... .....⟩ οἴκῳ πρακτικὰς καὶ δ ⟨..... ..⟩ας, μυστήρια τῆς βασ⟨ιλείας ..... ἀδι⟩κήματα ἱερέων εἶνα⟨ι .....⟩μιν εἰσακούουσιν ⟨.....⟩ τῶν εἰρημέν⟨ω⟩ν τελεστ⟨.....⟩ται οἱ εὐεργε⟨τη⟩θέντε⟨ς .....⟩ προκείμενα ⟨π⟩αρὰ Κυρίου π⟨αντοκράτορος⟩.

Ζαχ. 6, 1-3. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ⟨τε⟩τάρτῳ ἔτε⟨ι ἐπὶ Δαρείου τοῦ βασιλέως ἐγένετο⟩ λόγος Κυρίου π⟨ρὸς⟩ Ζαχαρ⟨ίαν τετράδι τοῦ μηνὸς τοῦ ἐνάτου,⟩ ὅς ἐστιν Χασ⟨ελεύ⟩· καὶ ἐξαπ⟨έστειλεν εἰς Βαιθὴλ Σαράσαρ καὶ Ἀρ⟩βεσσὲρ ὁ βα⟨σιλεὺς καὶ οἱ ἄνδρες αὐ-

---

1. Ἀμ. 5,23. 2. Πρβλ. Κολ. 3,16. 3. Πρβλ. Ἡσ. 61,1. 4. Πρβλ. Ζαχ. 6,15.

τοῦ τοῦ ἐξιλάσασθαι⟩ τὸν Κύριον λέ⟨γων πρὸς τοὺς ἱερεῖς τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου παντοκράτορος⟩ καὶ πρὸς το⟨ὺς προφήτας λέγων· Εἰσελήλυθεν ὧδε ἐν τῷ μηνὶ⟩ τῷ πέμπτῳ ⟨τὸ ἁγίασμα, καθότι ἐποίησα ἤδη ἱκανὰ ἔτη[1].⟩

471 Ἐν τῷ τετάρτῳ ⟨..... αἰχμα-⟩
λωσι ⟨.....⟩
μηνὸς τ⟨.....⟩
στειλεν σ⟨.....⟩
Ἀρβεσσὲ⟨ρ .....⟩
καὶ οἱ ἄν⟨δρες .....⟩
τοῦ ἐξιλ⟨άσασθαι .....⟩
λατρι ⟨.....⟩
λέγων ⟨.....ἁγία-⟩
σμα Κυρίου εἰ⟨.....λει-⟩
τουργία ⟨.....⟩
κατὰ τ ⟨.....⟩
⟨.....⟩ τετάρτῳ τῆς Δαρείου ἀρ-
⟨χῆς .....⟩ ἀναγράφεσθαι τοὺς
⟨..... ψ⟩ευδογράφωσί τινες
⟨.....⟩ ἐλεγχομένων τῶν τυ-
⟨.....⟩σθαι ἐν τοῖς δημοσίοις
⟨.....⟩ενας δῆθεν προφητείας·
⟨.....⟩ αι ηποστη⟨.⟩ουμενος
⟨.....⟩ ἐγράφη Ἑ⟨βρ⟩αίων φωνῇ
⟨.....⟩ ἐννέα ἀ⟨ριθ⟩μὸς ἐπὶ
⟨.....⟩τη παραλ⟨αμ⟩βανομε-
⟨.....⟩εται ἐν τῷ ⟨ἐν⟩άτῳ μηνὶ
472⟨.....⟩ μηνὸς
⟨.....⟩ περὶ τοῦ
⟨.....⟩ριας δυνα-
⟨.....⟩ως ἐν τυ-
⟨.....⟩ χρόνῳ
⟨.....⟩ τιαν·
⟨.....⟩ θεολημ-
⟨.....⟩ πρὸς τὸν
⟨.....⟩ιοι οντες
⟨.....⟩ ουντες
⟨.....⟩ ἐν τοῖς πο-
⟨.....⟩ αλλου

1. Ζαχ. 7,1-3.

⟨..... ἐξι⟩λάσασθαι
⟨.....⟩αν δὲ ου
⟨..... θ⟩εραπευ-
⟨..... ἁ⟩γίασμα
εἰσελήλυθεν ἐν τῇ ⟨.....⟩
ως γεγενημένη ω⟨.....⟩
στρέφοντος τοῦ Κ⟨υρίου .....⟩
σκευων ἐπὶ τῷ ε⟨.....⟩
νατον εἰσεληλυθ⟨..... παρ-⟩
θένου τεχθέντα ι⟨..... ἀγγέ-⟩
λου Γαβριήλ· «Πνεῦμα ⟨Ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ὑ-⟩
ψίστου ἐπισκιάσ⟨ει σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον κληθήσεται⟩
Υἱὸς Θεοῦ»[1]. Τ⟨.....⟩
ἀναβαθ⟨μῶν ..... «ἡτοίμασα⟩
λύχνον ⟨τῷ χριστῷ μου»[2]. .....⟩
λύχνος ⟨.....⟩
Ἰωάννης ⟨..... «λύ-⟩
χνος καιό⟨μενος»[3] .....⟩
σει ἀκμὴν ⟨.....⟩
τῆς δικαιο⟨σύνης ..... ἁγιά-⟩
473 σματος τουτ⟨..... πε-⟩
ρὶ τοῦ ἁγιάσ⟨ματος ..... Ἡ-⟩
σαΐου ὧδε ἀπ⟨..... «Κύριον αὐτὸν ἁγιάσατε καὶ αὐτὸς⟩
ἔσται σου φόβ⟨ος, καὶ ἐὰν ἐπ' αὐτῷ πεποιθὼς ἦς, ἔσται σοι εἰς⟩
ἁγίασμα»[4]. ⟨Οἱ ..... φα-⟩
σιν· «Ὁ θρόνος σ⟨ου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος»[5]. .....⟩
νη Ἰσραὴλ Κύριος, τουτ ⟨.....⟩
χθέντος πρὸς τ⟨..... Ἀ-⟩
ποστόλου λεχθ⟨..... ἐπι-⟩
στολη αὐταῖς ⟨..... «Διὸ εἰσερχόμενος εἰς τὸν⟩
κόσμον λέγει· ⟨Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἐθέλησας, σῶ⟩μα δὲ
κατηρ⟨τ⟩ί⟨σω μοι· ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ εὐδόκησας,
τότε εἶπο⟩ν· Ἰδοὺ ἥκω»[6]. Ἦκεν ⟨.....
.....⟩ς οἷς ἐπέφανεν
⟨.....⟩ν πάρειμι, ἵν' ὁρᾶ-
⟨τε .....⟩σεως αὐτοῦ εἰκὼν
⟨.....⟩υ· ὅπερ ἐξιλάσκε-
σ⟨θαι .....⟩ ἐραστάς, ὧν εἷς ἦν
⟨.....⟩ι ἄνδρες αὐτοῦ·
⟨.....⟩ν ὅλων πρόσωπον

---

1. Λουκ. 1,35. 2. Πρβλ. Ψαλ. 131,17. 3. Πρβλ. Ἰω. 5,35. 4. Ἡσ. 8,13-14. 5. Ψαλ. 44,7. 6. Ἑβρ. 10,5-6.

⟨.....⟩ν αὐτῷ κα-
⟨..... ἱ⟩εροφάντου
⟨.....⟩ δηλονότι
⟨.....⟩ ἐπὶ σέ[1], καὶ
⟨.....⟩ αρθέντος
⟨.....⟩ς θεοπτίας
⟨.....⟩ φημας καὶ
⟨.....⟩ πρεσβείας
⟨.....⟩ Σωτῆρος τοῖς
⟨..... οἰ⟩κονομία
⟨..... ἀ⟩λλ' οὐ τοῖς
474⟨.....⟩ενας ἀφέσει
⟨.....⟩ αἰτούμενοι
⟨.....⟩ ἐκθώμεθα
⟨.....⟩

Ζαχ. 7,4-7. ⟨Καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου τῶν δυνάμεων πρός με λέ⟩γων· Εἶπον πρὸς ⟨ἅπαντα τὸν λαὸν τῆς γῆς καὶ πρὸς τοὺς ἱερ⟩εῖς λέγων· ⟨Ἐὰν νηστεύσητε ἢ κόψησθε ἐν ταῖς πέμπ⟩ταις ἢ ἐν ταῖς ⟨ἑβδόμαις, καὶ ἰδοὺ ἑβδομήκοντα ἔτη μὴ⟩ νηστείαν νενηστ⟨εύκατέ μοι καὶ ἐὰν φάγητε ἢ πίητε οὐ⟩χ ὑμεῖς ἐσθίετε ⟨καὶ ὑμεῖς πίνετε· οὐχ οὗτοι οἱ λόγοι εἰσὶ⟩ν οὓς ἐλάλησεν ⟨Κύριος ἐν χερσὶν τῶν προφητῶν τῶν ἔμπροσθεν⟩ ὅ⟨τ⟩ε ἦν Ἱερουσαλὴμ κα⟨τοικουμένη καὶ εὐθηνοῦσα καὶ αἱ πόλεις α⟩ὐτῆς κυκλόθεν ⟨καὶ ἡ ὀρεινὴ καὶ ἡ πεδινὴ κατῳκεῖτο;⟩[2].

Εἰσεληλυθότος τοῦ ἁγιά⟨σματος ..... ἱκα-⟩
νὰ ἔτη λόγος Κυρίου τ⟨.....⟩
προθεσπίζων τὰ ⟨.....⟩
εἶπον, φησίν, πρὸ⟨ς ..... λέ-⟩
γων· Ἐὰν νηστεύ⟨σητε .....⟩
ἑβδόμαις, οὐχ ὑ⟨μεῖς .....⟩
πίνητε, οὐχ ὑμ⟨εῖς ..... ἑβδομή-⟩
κοντα ἔτη μὴ ν⟨ηστείαν.....⟩
οὓς ἐλάλησεν Κ⟨ύριος .....⟩
οὗτοι δ' εἰσὶν η⟨.....⟩
ας προφητευσα ⟨.....⟩
475 τῶν αὐτούς, ε⟨.....⟩

1. Ἐξ. 33,22(;). 2. Ζαχ. 7,4-7.

οὕτω γὰ⟨ρ⟩ καὶ ⟨.....⟩
γέγονεν. Παρὰ ⟨.....⟩
ὄνπερ γὰρ τρ⟨όπον .....⟩
βάλλων, χορη⟨.....⟩
καὶ ἃ πραττω ⟨.....⟩
χειρὶ προσαπ⟨.....⟩
ὁ Σωτὴρ εἶπεν· ⟨.....ἐν αὐ-⟩
τῷ πηγὴν ὕδ⟨ατος[1] .....⟩
τόπῳ φησὶν ⟨.....⟩
αὐτὸν καθ⟨.....⟩
μου ζῶντος ⟨.....⟩
ἐστιν τῇ πράξ⟨ει .....⟩
ὑπὸ τοῦ ἁγίο⟨υ .....⟩
μεθύσου, θα⟨.....⟩
ται ἐν τῇ τοῦ ⟨.....⟩
θων πεπληρ⟨..... ἐπι-⟩
θυμιῶν κρε⟨.....⟩
⟨.....⟩ηρ συμπνιγούσας
⟨.....⟩ τὴν ῥηθεῖσαν ὑπ' αὐ-
⟨τοῦ .....⟩ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ
⟨σπεῖραι[2] .....⟩ ἐκ τοῦ νηστεύειν καὶ
⟨..... ἑ⟩βδόμαις, ἤτοι τοῦ
⟨.....⟩ται, θεωρητέον.
⟨..... νησ⟩τεύω δὶς τοῦ σαβ-
⟨βάτου[3] .....⟩ιτης καταπαυ-
⟨.....⟩ Ἰουδαῖοι νηστευ-
⟨.....⟩α μὴ περὶ τῶν
⟨..... μά⟩λιστα ὅτ' ἐν τοῖς
⟨..... δε⟩κάτη τοῦ σαβ-
⟨βάτου .....⟩υν καὶ ἡ καλου-
476 ⟨μένη .....⟩ας ψυχὰς ἑαυ-
⟨..... δε⟩κάτη τοῦ ε-
⟨.....⟩ δυνατὸν πεμ-
⟨..... κ⟩όπτεσθαι
⟨..... πρ⟩οκείμενος λό-
⟨γος .....⟩ τροφῆς ὄντος
477 ⟨..... ἀ⟩ρίστης τρο-
⟨φῆς .....⟩ βρῶσιν τὴν[4]
⟨.....⟩μενος, τῶν
⟨..... ἀ⟩νὴρ τρεφε-

---

1. Πρβλ. Ἰω. 4,14. 2. Ματθ. 13,3. 3. Λουκ. 18,12. 4. Πρβλ. Ἰω. 6,27.

⟨.....⟩που λέγει πρὸς
⟨.....⟩ντος, ἐδω-
⟨..... Τυγχ⟩άνουσι δὲ οὗ-
τοι οἱ παραδοθέντες ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πάθεσιν ἀτιμίας καὶ ἀδοκίμῳ νῷ διὰ τὸ σεσεβάσθαι τὴν κτίσιν παρὰ τὸν κτίσαντα, μεταλλάξαντες τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν Θεὸν ἐν ἐπιγνώσει μὴ δοκιμάσαντες ἔχειν, ὥστε μὴ ποιεῖν τὰ καθήκοντα[1].

Ὥσπερ οὖν σωτηριῶδες τὸ ἀπέχεσθαι τῶν σαρκῶν τοῦ δράκοντος — δόγματα δὲ ἄθεα καὶ ψευδοδοξίαι τυγχάνουσ⟨ιν⟩ αἱ σάρκες τοῦ δράκοντος — οὕτως ἐπωφελὲς καὶ αἱρετὸν ⟨τὸ⟩ παραιτεῖσθαι καὶ φεύγειν τὴν «τρυγωμένην σταφυλὴν ἐξ ἀμ⟨πέ⟩λου Σοδόμων»[2] καὶ τὸν ἐξ αὐτῆς τρυγώμενον οἶνον ὄντα «θυ⟨μὸν⟩ δρακόντων καὶ θυμὸν ἀσπίδων ἀνίατον»[3]. Τὴν οὕτω τελουμένην νηστείαν μεταδιώκειν προσήκει καὶ κόπτεσθαι συγγενῶς αὐτῇ θρηνοῦντα καὶ κοπτόμενον. Παραιτητέα δὲ καὶ βλαβερὰ πάνυ ἐστὶν νηστεία ἣν ἐπιτελοῦσιν οἱ ἀποστρεφόμενοι τὴν χρῆσιν τοῦ ἄρτου τῆς ζωῆς[4] καὶ τῶν σαρκῶν Ἰησοῦ, αἵ εἰσιν ἄρτος ζωῆς, ἄρτος ἀληθείας ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς[5], ἧς ἀπέχεσθαι, τυγχανούσης βρώσεως ζωῆς, οὐδαμῶς προσήκει.

Περὶ τῆς διττῆς ταύτης νηστείας ἐπεσπάρη ἐν τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ· περὶ μὲν γὰρ τῆς ἐπαινετῆς ἐν Ἰωὴλ τῷ προφήτῃ προστάττεται· «Ἁγιάσατε νηστείαν, κηρύξατε θεραπείαν»[6]· καὶ ἑτέρωθι ἀπαγγέλλεται· «Νηστεία μετὰ προσευχῆς 478 καὶ ἐλεημοσύνης ἐκ θανάτου ῥύεται»[7]. Περὶ δὲ τῆς ψεκτῆς φαῦλοι καὶ ἀσεβεῖς ἄνδρες αἰτιώμενοι τὸν Θεόν φασιν· «Τί ὅτι ἐνηστεύσαμεν καὶ οὐκ οἶδες; ἐταπεινώσαμεν τὰς ψυχὰς ἡμῶν καὶ οὐκ ἔγνως;»[8]. Πρὸς οὓς ὃν ἀσεβῶς αἰτιῶνται φησιν· «Οὐ ταύτην τὴν νηστείαν ἐξελεξάμην»[9], ἀλλ' ἣ τὴν ἀποχὴν οὖσαν δηλητηρίων τροφῶν σὺν ἔργοις ἀγαθοῖς γινομένην· «Διά⟨θρ⟩υπτε γάρ, φησίν, πεινῶντι τὸν ἄρτον σου· ἐὰν ἴδῃς γυμνόν, πε⟨ρίβ⟩αλε, καὶ ἄστεγον πτωχὸν εἰσάγαγε εἰς τὸ οἶκόν σου. Τότε γάρ, ⟨φη⟩σίν, ῥαγήσεται πρώϊμον τὸ φῶς σου, καὶ τὰ ἰάματά σου ταχὺ ἀ⟨νατ⟩ελεῖ»[10].

Τοῖς νηστεύσασι καὶ κοψαμένοις ἐν ταῖς πέμπταις καὶ ⟨ἑβδό⟩μαις οὐχ ὡς προσῆκεν, ὁ Κύριος λέγει· Ἰδοὺ ὅλα ἑβδομήκοντα ⟨ἔτ⟩η διετρίψατε ἐν τῇ Βαβυλῶνι, ἁπαχθέντες ἐν αὐτῇ νόμῳ ⟨α⟩ἰχμαλωσίας· μὴ νηστείαν ἣν ἀποδέχομαι ἐνηστεύσατέ μοι, ἐσθίοντες καὶ πίνοντες τὰ ὑμῖν ἡδέα, πράττοντες οὐδὲν κατὰ τοὺς λόγους τοὺς ἐν ταῖς χερσὶν τῶν ἔμπροσθεν προφητῶν, ὅτε ἦν ἡ Ἱερουσαλὴμ πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας κατο⟨ικ⟩ουμένη καὶ εὐθηνοῦσα, καὶ αἱ κύκλῳ αὐτῆς πόλεις τῆς Ἰουδαίας ὧν μητρόπολίς ἐστιν, καὶ ἡ ὀρεινὴ καὶ πεδιὰς κατῳκεῖτο[11];

---

1. Πρβλ. Ρωμ. 1,24-29. 2. Πρβλ. Δευτ. 32,32. 3. Πρβλ. Δευτ. 32,33. 4. Πρβλ. Ἰω. 6,35. 5. Πρβλ. Ἰω. 6,41. 6. Ἰωὴλ 1,14. 2,15. 7. Πρβλ. Τωβ. 12,8-9. 8. Ἡσ. 58,3. 9. Ἡσ. 58,5. 10. Ἡσ. 58,7-8. 11. Πρβλ. Ζαχ. 7,7.

Πῶς γὰρ οὐκ εὐθηνεῖτο ἡ μητρόπολις μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὴν πόλεων, καὶ ἡ περὶ αὐτὴν ὀρεινὴ καὶ πεδιὰς κατοικουμένη, εἰρήνην βαθεῖαν ἄγουσα καὶ σὺν νόμῳ τῷ ὀρθῷ βασιλευομένη, παντὸς πολεμίου καὶ ἐχθροῦ μακρὰν ἀπεληλασμένου; Οὕτω τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τῶν πόλεων τῶν κύκλῳ αὐτῆς εἰρηνευουσῶν καὶ πολλὴν ἐχουσῶν εὐστάθειαν, δαψιλὴς εὐετηρία ὑπῆρχεν, κατοικουμένης τῆς πεδιάδος καὶ ὀρεινῆς γῆς.

Συμβαίνει δὲ κατοικεῖσθαι τοὺς τοιούτους τόπους ὅταν εὐκαρπία καὶ εὐθηνία πολλὴ τυγχάνῃ, ἀνθρώπων διατρίβειν **480** ἀλύπως δυναμένων ἐν τῇ ὀρεινῇ, τῆς δένδρων φυτείας ἀκροδρύων πλήρης οὔσης, καὶ τῆς πεδιάδος σῖτον καὶ κριθὴν καὶ τὰ ἄλλα γενήματα φερούσης. Φιλεῖ γὰρ ἐν τοῖς πληθύνουσι τόποις εὐκαρπίαν πλῆθος ἀνθρώπων διατρίβειν, τοῦτο μὲν γεωργούντων, τοῦτο δὲ ἀπολαυόντων τῆς εὐφορίας.

Κατοικουμένη καὶ εὐθηνοῦσα Ἱερουσαλὴμ καὶ κύκλῳ αὐτῆς πόλεις ἡ Ἐκκλησία κατ' ἀναγωγὴν καὶ αἱ ὀρθόδοξοι γνῶμαι τυγχάνουσιν· ὧν ἡ ὀρεινὴ καρπῶν πληθύουσα τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεώς ἐστιν, γενημάτων ὄντων πολὺ πλῆθος ἐχόντων ἐν τῇ ἠθικῇ παιδεύσει ἐν τῇ χθαμαλῇ πεδιάδι.

Περὶ τῆς τοιαύτης πνευματικῆς εὐθηνίας ἐν τετάρτῳ καὶ ἑξηκοστῷ Ψαλμῷ φέρεται· «Ἐπεσκέψω τὴν γῆν καὶ ἐμέθυσας αὐτήν, ἐπλήθυνας τοῦ πλουτίσαι αὐτήν». «Τοὺς αὔλακας αὐτῆς μέθυσον, πλήθυνον τὰ γενήματα αὐτῆς, ἐν ταῖς σταγόσιν αὐτῆς εὐφρανθήσεται ἀνατέλλουσα. Εὐλογήσης τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου, καὶ χαρήσεται τὰ πεδία καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς. Πιανθήσεται τὰ ὄρη τῆς ἐρήμου, καὶ ἀγαλλίασιν οἱ βουνοὶ περιζώσονται. Ἐνεδύσαντο οἱ κριοὶ τῶν προβάτων, καὶ αἱ κοιλάδες πληθυνοῦσιν σῖτον· κεκράξονται καὶ γὰρ ὑμνήσουσιν»[1].

Ταύτης τῆς δαψιλείας καὶ παγκαρπίας οὔσης νοητῆς ὑπαρξάσης, πῶς ἡ ὀρεινὴ καὶ πεδινὴ οὐ κατοικηθήσεται ὑπὸ ἀνθρώπων πάντα σὺν τῷ λόγῳ τῷ ὀρθῷ ποιούντων, ὥστ' αὐτοὺς χαριστηρίως κεκρᾶξαι καὶ ὑμνῆσαι πρὸς τὸν τοσαῦτα δωρησάμενον Θεόν;

482 Σημεῖον δὲ τοῦ ἄλυπον κατοικίαν εἶναι ἐν τῇ ὀρεινῇ καὶ πεδινῇ, τὸ καὶ τοὺς κριοὺς τῶν προβάτων βαθυμάλλους πόκους ἐνδεδῦσθαι, διὰ τὸ βοτάνην πολλὴν ἀνατεταλκέναι ἐν τοῖς τόποις τῆς ὀρεινῆς καὶ πεδιάδος.

Ὅτῳ πόθος εἰσέρχεται ταύτης τῆς πνευματικῆς ἀπολαῦσαι εὐετηρίας, ἀκουσάτω τῶν λόγων τῶν δοθέντων ὑπὸ Θεοῦ ἐν χερσὶν τῶν προφητῶν, εἰς ἔργα αὐτοὺς μεταβάλλων, ἵνα καὶ ἐκ τῶν αὐτοῦ πρακτικῶν δυνάμεων πηγὴ ζωῆς ἀναβῇ «ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον»[2] χάριτι τοῦ πάντα ταῦτα παρέχοντος Σωτῆρος.

---

1. Ψαλ. 64,10-14. 2. Ἰω. 4,14.

Ζαχ. 7,8-10. Καὶ ἐγέ⟨νε⟩το λόγος Κυρίου πρὸς Ζαχαρίαν λέγων· Τάδε λέγει Κύριος παντο⟨κ⟩ράτωρ λέγων· Κρίμα δίκαιον κρίνατε, καὶ ἔλεος καὶ οἰκτιρμὸν ποιεῖτε ἕκαστος πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ χήραν καὶ ὀρφανὸν καὶ προσήλυτον καὶ πένητα μὴ καταδυναστεύετε, καὶ κακίαν ἕκαστος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ μὴ μνησικακείτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν[1].

Ὁ τοῦ Κυρίου λόγος γενάμενος πρὸς τὸν προφήτην ὡς εἴρηται πρότερον ἀπαγγέλλει ἃ προσέταξεν ὁ παντοκράτωρ Κύριος, ἀρχόμενα ἀπὸ τοῦ· «Κρίμα δίκαιον κρίνατε, καὶ ἔλεον καὶ οἰκτιρμὸν ἕκαστον»[2] τῶν ἀκουόντων «ποιεῖν πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἑαυτοῦ»[3]· καὶ προσέτι «μὴ καταδυναστεύειν χήραν καὶ ὀρφανόν», καὶ προσέτι «προσήλυτον καὶ πένητα»[4]. Οὕτω γὰρ ῥᾷστα ὑπάρξεται τὸ «κακίαν τοῦ ἀδελφοῦ μὴ μνησικακεῖν ἕκαστον ἐν ταῖς καρδίαις ἑαυτῶν».

Τί δὲ ταῦτα βούλεται, τὰ προσταχθέντα φημί, καιρὸς ἰδεῖν.

484 Ὁ τοῦ Κυρίου λόγος, ὡς πολλάκις ἤδη γενάμενος ἐν τῷ Ζαχαρίᾳ, καὶ νῦν ὑπάρξας ἐν αὐτῷ, τάδε διαγορεύει. «Τάδε, φησίν, λέγει Κύριος παντοκράτωρ» πρὸς ἕκαστον τῶν ἀρχόντων τοῦ λαοῦ· «Κρίμα δίκαιον κρίνατε», ὡς ἐνόντος καὶ ἀδίκως κρῖναι τοῖς παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον δικάζουσιν διὰ δωροδοκίαν καὶ τὸ φιλίᾳ χαρίζεσθαι, ἔστιν δ' ὅτε καὶ κατὰ ἀπέχθειαν τὴν πρός τινας τῶν δικαζομένων. Τοιούτοις ἐγκλήμασιν ὑπέκειντο πρὸς οὓς κέκραγεν καὶ βοᾷ ὁ θεῖος λόγος· «Ἕως πότε κρίνετε ἀδικίαν καὶ πρόσωπα ἁμαρτωλῶν λαμβάνετε; Κρίνατε ὀρφανῷ καὶ πτωχῷ, ταπεινὸν καὶ πένητα δικαιώσατε»[5]. Τοιοῦτοι δ' εἰσὶν καὶ περὶ ὧν ὁ προφήτης Ἡσαΐας· «Οἱ δικαιοῦντες τὸν ἀσεβῆ ἕνεκεν δώρων καὶ τὸ δίκαιον τοῦ δικαίου αἴροντες»[6]. Περὶ τῶν οὕτω παρανομούντων Ἀμβακοὺμ ὁ προφήτης πρὸς τὸν Θεὸν βοᾷ· «Ἐξ ἐναντίας μου γέγονεν κρίμα, καὶ ὁ κριτὴς λαμβάνει· διὰ τοῦτο διεσκέδασται νόμος καὶ οὐ διεξάγεται εἰς τέλος κρίμα, ὅτι ὁ ἀσεβὴς καταδυναστεύει τὸν δίκαιον»[7]. Λεκτέον δὲ τοὺς οὕτω ἐξετάζοντας τὰ πράγματα τῶν διαμφισβητούντων πρὸς ἑαυτοὺς μηδὲ κριτὰς νομίμους εἶναι, ἀλλ' ὅλον τοῦτο ἀδίκους καὶ παρανόμους δικαστάς. Προσῆκον γάρ ἐστιν μηδ' ἑταῖρον σκοπεῖν τὸν δικάζοντα, μὴ πλοῦτον, μὴ ἀξίωμα, μὴ γένους ἀγχιστείαν, μὴ φιλίαν προκρίνοντα, μὴ εἰς ἀπέχθειαν βλέποντα, ἀλλ' εἰς τὰ πράγματα τῶν κρινομένων. Ταῦτα ὁ θεοληπτούμενος ἱεροφάντης διαγορεύει τοῖς εἰς τὸ κρίνειν χειροτονουμένοις οὕτως· «Κατὰ τὸν μέγαν καὶ τὸν μικρὸν κρινεῖς, οὐ λήμψει

---

1. Ζαχ. 7,8-10. 2. Ζαχ. 7,9. 3. Πρβλ. Ζαχ. 7,10. 4. Ζαχ. 7,10. 5. Ψαλ. 81,2-3. 6. Ἡσ. 5,23. 7. Ἀββ. 1,3-4.

πρόσωπον»[1], «καὶ πένητα οὐκ ἐλεήσεις ἐν κρίσει»[2], «ὅτι ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ ἐστιν». Οὐ δεῖ **486** δὲ τὰ τοῦ Θεοῦ νέμειν καὶ ἐπιμετρεῖν τοῖς τυχοῦσιν. Τῶν μὲν γὰρ ἰδίων ἕκαστος ἐξουσίαν ἐχέτω χαρίζεσθαι οἷς ἂν αὐτῷ δοκῇ· οὐκ αὐτοῦ δέ, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ ἐστιν ἡ κατὰ τὸν θεῖον νόμον κρίσις.

Ἐπῆλθέν τινι τῶν παλαιῶν[3] εἰπεῖν τὸν δικαστὴν ἔμψυχον δίκαιον εἶναι, τοῦτ' ἔστιν ἐνούσιον καὶ ἐνυπόστατον, τελείως κατὰ δικαιοσύνην πεποιωμένον, ἵν' ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις τῆς ἀρετῆς ἔργοις δικαίως τὸ δίκαιον διώκει[4], οὕτω καὶ ἐν τῷ δικάζειν.

Γνωσθήσεται δὲ ἡ δύναμις τοῦ θεωρουμένου ἐκ τοῦ ἐναντίου· ὡς γὰρ δικαίως τὸ δίκαιον διώκει[5] ὁ καὶ τὴν διάθεσιν καὶ τὴν πρᾶξιν κατὰ δικαιοσύνην πεποιωμένην ἔχων, οὕτως ἀδίκως τὸ ἄδικον διώκει ὁ καὶ τὴν γνώμην καὶ τὸ ἔργον κατὰ ἀνισότητα καὶ κακίαν ῥερυθμισμένος. Τοιοῦτοι πάντες ὑπῆρχον πρὸς οὓς ὁ λόγος φησίν· «Ἕως πότε κρίνετε ἀδικίαν καὶ πρόσωπα ἁμαρτωλῶν λαμβάνετε;»[6] τοῦ θείου νομοθέτου λέγοντος· «Κατὰ τὸν μέγαν καὶ τὸν μικρὸν κρινεῖς, οὐ λαμβάνων πρόσωπον»[7], κἂν πλούσιος ᾖ, κἂν δοξάριον καὶ ἀξίωμα ἔχων ἢ ὁ κρινόμενος. Οὐ γὰρ εὐπορίας χρημάτων καὶ πενίας, ἀξιώματά τε καὶ ἀδοξίας ὁ νόμος τῶν δικαζομένων ἐξαριθμεῖται, ἀλλ' ἔργα καὶ πράξεις κατὰ ἀρετὴν ἢ κακίαν ἐπιτελεσθέντα.

Ὥσπερ οὖν οὐ δεῖ ὑπεροχὰς λαμβάνειν τὰς ἐκ πλούτου καὶ ἀξιώματος τῶν δικαζομένων, οὕτως οὐδὲ ἐλλείψεις χρημάτων καὶ ταπεινότητα τὴν ἐξ ἀδοξίας· «Καὶ πένητα γὰρ οὐκ ἐλεήσεις ἐν κρίσει»[8]. Κατὰ γὰρ τὸ κρίμα τὸ δίκαιον καὶ τὰ τοῦ πένητος ἐξεταστέον. Οὕτω γὰρ δικαιώσει τις ὀρφανὸν καὶ χήραν, πτωχόν τε καὶ πένητα, οὐ νέμων αὐτῷ τὸ δίκαιον ἐὰν ἀδικῇ, ἵνα μὴ διαστραφῇ τὸ νόμιμον κρίμα.

488 Προστάξας ὁ ὀρθὸς λόγος δίκαιον κρίμα διεξάγεσθαι, ἑξῆς διαγορεύει· «Χήραν καὶ ὀρφανὸν καὶ προσήλυτον καὶ πένητα μὴ καταδυναστεύειν»[9]. Οὐ γὰρ προσήκει τυραννικῶς ἐπιτίθεσθαι κατὰ τῶν ἀνθρωπίνης βοηθείας ἐστερημένων, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου δεξιὰν αὐτοῖς ὀρέγειν, κατὰ τὸ προσταττόμενον· «Γίνου γάρ, φησίν, ὀρφανοῖς ὡς πατήρ, καὶ ἀντὶ ἀνδρὸς τῇ μητρὶ αὐτῶν»[10], «κρίνων ὀρφανοῖς καὶ δικαιῶν χήραν»[11]. Αὕτη γὰρ ἀνεπίλημπτος καὶ κατὰ βούλησιν τοῦ π⟨ά⟩ντα συστησαμένου πολιτεία, ὡς Ἰάκωβος γράφει ἐν ᾗ προσεφώνησεν τοῖς πιστοῖς ἐπιστολῇ οὕτως· «Θρησκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος παρὰ Θεῷ Πατρὶ αὕτη ἐστίν· ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανοὺς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου»[12].

Ὁ οὕτω Θεὸν θεραπεύων, πῶς ἂν ἀδίκως κρίνοι τούτους οὓς ἐπισκέπτεται ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἀναπληρῶν αὐτῶν τὰ ὑστερήματα

---

1. Πρβλ. Δευτ. 1,17. 2. Ἐξ. 23,3. 3. Πρβλ. Ἀριστοτέλους, Ἠθικὰ Νικομήδεια V, 4,7. 4. Πρβλ. Δευτ. 16,20. 5. Πρβλ. ἐν0' ἀν. 6. Ψαλ. 81,2. 7. Δευτ. 1,17. 8. Ἐξ. 23,3. 9. Ζαχ. 7,10. 10. Σ. Σειρ. 4,10. 11. Ἡσ. 1,17. 12. Ἰακ. 1,27.

διὰ ἐλεημοσύνης καὶ ἄλλης ἐπικουρίας καὶ προστασίας ἧς ἐὰν χρήζωσιν οἱ εὐεργετούμενοι;

Ὅνπερ δὲ τρόπον οὐ δεῖ χήραν καὶ ὀρφανὸν καταδυναστεύειν δι' ἀνδρὸς καὶ γονέων ἐρημίαν, οὕτως οὐδὲ προσήλυτον ἐπιξενούμενον παρὰ τοὺς οἷς προσέφυγεν, ἡγουμένους αὐτὸν αὐτόχθονα καὶ συμπολίτην. Κἄν τις δὲ τῶν ὠνομασμένων, χήρας φημὶ καὶ ὀρφανοῦ καὶ προσηλύτου, ἐστέρηται χρημάτων,καὶ τούτῳ ἰσότητος μεταδοτέον, οὐ καταδυναστεύοντα ἢ ἄλλως πως καταπονοῦντα.

Καλὸν μὲν οὖν καὶ Θεῷ ἀρέσκον προΐστασθαι τῶν οὕτως ἐχόντων καθ' ἱστορίαν, μάλιστα δὲ κατ' ἀναγωγήν.

490 Ἐπαινεῖται χήρα κατὰ θεωρίαν ἀνηγμένην ἡ ἀποβαλοῦσα ὃν εἶχεν κακὸν ἄνδρα, οὐχ ἕτερον ὄντα τοῦ διαβόλου ἢ ἄλλου τινὸς πονηροῦ πνεύματος. Ὡσαύτως ὀρφανὸς ἀγαθός ἐστιν ᾧ τέθνηκεν ὁ κατὰ ἁμαρτίαν γεννήσας αὐτὸν πατήρ. Τούτου σύμβολον ὑπάρχει ὁ ἐξελθὼν ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς ἑαυτοῦ ὑπὸ Θεοῦ κληθείς[1], κἀκείνη πρὸς ἣν εἴρηται ἐν Ψαλμοῖς· «Ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου»[2], ἤδη τεθνηκότος σοι.

Τὰς οὕτω χηρευσάσας καὶ ὀρφανωθείσας ψυχὰς εἰς ὕψος μετεωρίζει ὁ θεῖος νυμφίος ὢν καὶ πατήρ, κατὰ τὸ ἐν Ψαλμοῖς εἰρημένον περὶ αὐτοῦ· «Ὀρφανὸν καὶ χήραν ἀναλήμψεται»[3]. «Πατὴρ γὰρ τῶν ὀρφανῶν καὶ τῶν χηρῶν κριτής ἐστιν»[4], κατὰ τὰ ἐν ἄλλῳ Ψαλμῷ εἰρημένα, κηδόμενος καὶ τῶν προσηλύτων, τῶν καταλιπόντων τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ προστεθέντων τῇ εὐσεβείᾳ πλουτίζων ἢ ἀνεδέξατο ἡμῶν ἕνεκα πτωχείᾳ πάντα πτωχὸν καὶ πένητα, κατὰ τὴν λέξιν τὴν ἀποστολικὴν εἰς εὐχαριστίαν διεγείρουσαν τοὺς εὖ παθόντας, οὕτως ἔχουσαν· «Γινώσκετε τὴν χάριν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι πλούσιος ὢν δι' ἡμᾶς ἐπτώχευσεν, ἵνα τῇ αὐτοῦ πτωχείᾳ ἡμεῖς πλουτήσωμεν»[5].

Διδάξας ὡς δεῖ μὴ καταδυναστεύειν τοὺς δεομένους προστασίας καὶ βοηθείας, ἁρμονίως ἐπήγαγεν καὶ ἀμνησικάκους εἶναι οὐ λόγῳ μόνον ἀλλὰ καὶ ἀπὸ βάθους τῆς διανοίας, εἰπών· «Καὶ κακίαν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἕκαστος μὴ μνησικακείτω ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν»[6]. Ἰσοδυναμεῖ τῷ προφητικῷ τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἐν Εὐαγγελίῳ· «Ἐὰν ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παρα**492**πτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ Πατὴρ ὁ οὐράνιος τὰ παραπτώματα ὑμῶν»[7]. Συνῳδὰ τῷ ἐκκειμένῳ προφητικῷ, καὶ Ἱερεμίας ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ φησιν· «Καὶ κακίαν τοῦ πλησίον αὐτοῦ ἕκαστος ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν μὴ μνησικακεῖτε». Ταύτην τὴν τελείαν ἀμνηστίαν ὧν τις ἔπραξεν ἁμαρτητικῶς φανεροῖ ὁ Σωτὴρ ἐν τῇ παραβολῇ τοῦ μύρια τάλαντα χρεωστοῦντος δούλου[8]· ἐπιλέγεται γὰρ αὕτη ὑπὸ τοῦ δεσπότου τοῦ συγχωρή-

---

1. Πρβλ. Γεν. 12,1. 2. Ψαλ. 44,11. 3. Ψαλ. 145,9. 4. Πρβλ. Ψαλ. 67,6. 5. Β' Κορ. 8,9. 6. Ζαχ. 7,10. 7. Ματθ. 6,14. 8. Πρβλ. Ματθ. 18,23-35.

σαντος τὰ χρέα «τῷ ἀχρείῳ δούλῳ»[1] πρὸς πάντας ἡμᾶς· «Οὕτω καὶ ὑμῖν ὁ Πατὴρ ποιήσει ἂν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος ἀπὸ τῆς καρδίας ὑμῶν τοῖς ὀφείλουσιν ὑμῖν»[2].

Λαβὼν ἐν χερσὶν ὅλην τὴν παραβολήν, ἐπίστησον ἀκριβῶς ταῖς λέξεσιν καὶ νοήσει αὐτῆς, ἵνα εἰς ἀγαθότητα ὠφεληθείς, ἀφῇς ἐξ ὅλης καρδίας τὰ ὀφειλήματα πᾶσι τοῖς ὀφείλουσιν, μηδενὸς ἔτι μνημονεύων ὧν εἰς σὲ ἥμαρτεν ὁ ἀδικήσας σε.

Τοῦ ἀδελφοῦ διχῶς νοουμένου, τοῦ μὲν κατὰ σάρκα ὁμογνησίου ὄντος, τοῦ δὲ ἐκ Θεοῦ γεγεννημένου τοῦ καί σε γεννήσαντος, πρὸς ἑκάτερον ἀμνησικακεῖν ἀπὸ καρδίας προσήκει.

Ζαχ. 7,11-12. Καὶ ἠπείθησαν τοῦ προσέχειν, καὶ ἔδωκαν νῶτον παραφρονοῦντα, καὶ τὰ ὦτα αὐτῶν ἐβάρυναν τοῦ μὴ εἰσακούειν, καὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν ἔταξαν ἀπειθῆ τοῦ μὴ εἰσακούειν τοῦ νόμου μου καὶ τοὺς λόγους οὓς ἐξ**494**απέστειλεν Κύριος παντοκράτωρ ἐν Πνεύματι αὐτοῦ ἐν χερσὶν τῶν προφητῶν τῶν ἔμπροσθεν[3].

Τοῦ Θεοῦ θεῖον νόμον δεδωκότος τῷ λαῷ τῶν Ἑβραίων, προτροπὴ ὑπὸ τοῦ δεδωκότος αὐτὸν προσηνέχθη ἐν ἑβδομηκοστῷ καὶ ἑβδόμῳ Ψαλμῷ οὕτως· «Πρόσεχε, λαός μου, τὸν νόμον μου»[4]. Ὁ ταύτῃ ἀκολουθῶν τῇ παραινέσει «ἡμέρας καὶ νυκτὸς μελετᾷ τὸν τοῦ Κυρίου νόμον»[5], κατὰ τὰ ἐν πρώτῳ Ψαλμῷ φιλοσοφούμενα, ἃ πρότερον ὁ ἱεροφάντης Μωϋσῆς ἐθέσπισεν εἰπὼν ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ· «Ἔσται πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον ἐν τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν τῇ ψυχῇ σου, καὶ λαλήσεις ἐν αὐτοῖς καθήμενος ἐν οἴκῳ καὶ πορευόμενος ἐν ὁδῷ, κοιταζόμενος καὶ διανιστάμενος, καὶ ἀφάψεις αὐτὰ σημεῖον ἐπὶ τῆς χειρός σου, καὶ ἔσται σαλευτά», ἢ «ἀσάλευτα» — ἑκατέρως γὰρ ἡ γραφὴ φέρεται, — «πρὸ ὀφθαλμῶν σου»[6].

Τῷ οὕτω τηροῦντι τὴν δοθεῖσαν ἐντολήν, ἕπεται τὸ προσέχειν καὶ πείθεσθαι τῇ νομοθεσίᾳ. Πῶς γὰρ ἀπειθήσει ἐν τῷ προσέχειν ὁ ἐν καρδίᾳ καὶ ψυχῇ ἔχων τὰ ἅγια ῥήματα, ὡς λαλεῖν ἐν αὐτοῖς οἴκοι μὲν ὄντα καὶ βαδίζοντα ἐν ὁδῷ, κοιταζόμενον καὶ διανιστάμενον; Ἢ οὐ προφέρει αὐτὰ κοιταζόμενος ὁ φάσκων τῷ δεσπότῃ τῶν ἁπάντων· «Εἰ ἐμνημόνευόν σου ἐπὶ τῆς στρωμνῆς μου ἐν τοῖς ὄρθροις ἐμελέτων εἰς σέ»[7]; Ἀλλὰ καὶ ὁ διανιστάμενος τὸ αὐτὸ ποιεῖ, διὰ μνήμης ἔχων τὰ Θεοῦ λόγια, ὡς παρρησιάζεσθαι πρὸς τὸν Θεόν· «Ὁ Θεός, ὁ Θεός μου πρὸς σὲ ὀρθρίζω»[8]. Ταύτην τὴν σπουδὴν καὶ ὁ προ-

---

1. Ματθ. 25,30. 2. Ματθ. 18,35. 3. Ζαχ. 7,11-12. 4. Ψαλ. 77,1. 5. Ψαλ. 1,2. 6. Δευτ. 6,6-8. 7. Ψαλ. 62,7. 8. Ψαλ. 62,2.

φήτης Ἡσαΐας ἔχων εἶπεν· «Ἐκ νυκτὸς ὀρθρίζει τὸ πνεῦμά μου πρὸς σέ, ὁ Θεός»[1]. Ἐπίστησον εἰ τὴν αὐτὴν ἔχει νόησιν καὶ τὸ οὕτω ἀπαγγελλόμενον· «Μεσονύκτιον ἐξηγειρόμην τοῦ ἐξομολογεῖσθαί σοι»[2].

496 Ὁ οὕτω σπουδαίως διατεθεὶς πρὸς τοὺς Θεοῦ λόγους, εἰς ἔργα μεταβαλὼν αὐτούς, ἁφάπτει αὐτοὺς ἐπὶ τῆς πρακτικῆς δυνάμεως αὐτοῦ, χειρὸς ἀλληγορικῶς καλουμένης, ἵν' οὕτω πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἔχων, θεωρῇ τὸ κάλλος τῆς νοήσεως αὐτῶν, σαλευτοὺς ἢ ἀσαλεύτους ἔχων, — εἶπον γὰρ δύο γραφὰς εἶναι τῆς λέξεως. Σαλεύονται δὲ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς καρδίας τὰ ῥήματα καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν συμπληρούμενοι λόγοι ὅταν ἐνεργῶμεν κατὰ τὰ νομοθετηθέντα. Ἡ οὐ σαλευτὰ τὰ ἐπὶ τῆς χειρὸς ἁπαφθέντα ῥήματα νοούμενα καὶ πραττόμενα, δηλούσης τῆς ἑτέρας γραφῆς τῆς ἀσάλευτα λεγούσης πρὸ προσώπου τῶν ὀφθαλμῶν τὰ νομοθετηθέντα τὸ μόνιμόν τε καὶ βέβαιον τῶν θεσπισθέντων, συμφώνως τῷ προφητικῷ τῷ ὧδε ἔχοντι· «Τὸ ῥῆμα τοῦ Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα»[3], καὶ τῇ τοῦ ψαλμῳδοῦ λέξει· «Πισταὶ πᾶσαι αἱ ἐντολαί αὐτοῦ, ἐστεριγμέναι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος»[4]. Κατὰ ταύτην τὴν νόησιν «οὐ παρέρχονται οἱ τοῦ Ἰησοῦ λόγοι, κἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ»[5].

Ὁ διὰ πάντων τῶν τεθεωρημένων ἠσφαλισμένος, ἔχων τὰ ῥήματα τοῦ Κυρίου ἐν καρδίᾳ καὶ ψυχῇ, λαλῶν τε ἐν αὐτοῖς οἶκοι μὲν ὢν καὶ ἐν ὁδῷ πορευόμενος, κοιταζόμενός τε καὶ διανιστάμενος, οὐδαμῶς ἀπροσεκτήσει ἢ ἀπειθήσει, οὐδ' αὖ «δώσει νῶτον παραφρονοῦντα»[6].

Πῶς δὲ ὁ ἀπειθῶν τοῦ προσέχειν δώσει νῶτον παραφρονοῦντα ἐπιστατέον.

Γίνεται τοῦτο, ὅταν τις τοσοῦτον φαῦλος γένηται, ὡς ἐλεγκτικώτατα λεχθῆναι πρὸς αὐτὸν τὰ ἐν τεσσαρακοστῷ ἑνάτῳ Ψαλμῷ ἔνθεν ἀρχόμενα· «Τῷ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός· Ἵνα τί διηγῇ τὰ δικαιώματά μου καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου **498** διὰ στόματός σου; Σὺ δὲ ἐμίσησας παιδείαν καὶ ἐξέβαλες τοὺς λόγους μου εἰς τὰ ὀπίσω»[7]. Πῶς γὰρ οὐκ ἀπεστράφη τὰς θείας ἐντολάς, νῶτον αὐταῖς δεδωκώς, «ὁ συντρέχων κλέπτῃ καὶ μετὰ μοιχῶν τιθεὶς τὴν μερίδα ἑαυτοῦ»[8], τὰ αὐτὰ ἐνεργῶν τοῖς παρανομοῦσιν, ἀποστρεφομένοις τό· «Οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις»[9], καὶ τοὺς σὺν τούτοις δοθέντας νόμους.

Συμβαίνει δὲ παραπαίειν καὶ παραφρονεῖν τοῖς νῶτον δεδωκόσιν τοῖς Θεοῦ λόγοις, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν οὗ οἱ λόγοι ἀποστραφῆναι. Ἕκαστος γὰρ τῶν οὕτω μανέντων καὶ παρακοπτόντων, ἀτιμάζει τὸν νομοθέτην Θεόν, παραβαίνων τὰ νομοθετηθέντα ἢ φησιν ὁ Ἀπόστολος πρὸς τὸν ψευδῶς καὶ σὺν δόλῳ ἐπιμορφαζόμενον ἔχειν τὴν ἀλήθειαν

---

1. Ἡσ. 26,9. 2. Ψαλ. 118,62. 3. Ἡσ. 40,8. 4. Ψαλ. 110,8. 5. Ματθ. 24,35. 6. Πρβλ. Ζαχ. 7,11. 7. Ψαλ. 49,16-17. 8. Ψαλ. 49,18. 9. Ἐξ. 20,13-14.

καὶ φυλάττειν ἃ ἐνομοθέτησε Θεός· «Ὃς ἐν νόμῳ καυχᾶσαι, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν Θεὸν ἀτιμάζεις»[1], ὡς λεχθῆναι ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀτιμαζομένου Θεοῦ πρὸς τοὺς τὴν γνώμην διαστραφέντας ὡς μὴ μόνον εἰς τὰ ὀπίσω ἐκβαλεῖν τοὺς θείους λόγους, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ οὗ εἰσιν οἱ λόγοι τὰ νῶτα δοῦναι, χειρίστως ἀποστραφέντας· «Ἐπέστρεψαν ἐπ' ἐμὲ νῶτα καὶ οὐχὶ πρόσωπα αὐτῶν»[2], δέον πρὸς τὸν πάντων ἀγαθῶν αἴτιον ἔχειν τὸ πεφωτισμένον τοῦ ἔσω ἀνθρώπου πρόσωπον, ὡσαύτως τῷ λεγομένῳ ὑπὸ τοῦ σοφοῦ ᾧ πάντα τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφίας πεφανέρωται[3]· «Πρὸς σὲ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς, τὸν κατοικοῦντα ἐν τῷ οὐρανῷ»[4]· καὶ πάλιν· «Οἱ ὀφθαλμοί μου διὰ παντὸς πρὸς τὸν Κύριον ὅτι αὐτὸς ἐκσπάσει ἐκ παγίδος τοὺς πόδας μου»[5]. Οὐ μόνον τοῦτο οὐκ ἔπραξαν οἱ ἀλάστορες, ἀλλὰ καὶ νῶτα ἔδειξαν τῷ ἐπισκοποῦντι ἀκοιμήτῳ ὀφθαλμῷ, τὰ ὅλα ὀπίσω τῆς Βαὰλ[6] πορευθέντες καὶ πάσης εἰδωλολατρείας ὡς σέβειν καὶ προσκυνεῖν δαίμονας πονηρούς, τοὺς τοῖς ἀψύχοις ἀγάλμασιν παριδρυμένους, ἡδομένους κνίσῃ καὶ καπνῷ, ποπά**500**νοις τε καὶ λοιβαῖς, καιομένοις ἐπὶ τοῖς παρανόμως καὶ σφόδρα ἀσεβῶς οἰκοδομηθεῖσι βωμοῖς.

Πόθεν δὲ ὑπῆρκται τοῖς κακοδαίμοσιν τὸ δοῦναι νῶτον παραφρονοῦντα, τὰ ἐπιφερόμενα δηλοῖ· «Ἐβάρυναν γάρ, φησίν, τὰ ὦτα αὐτῶν τοῦ μὴ εἰσακούειν, καὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν ἔταξαν ἀπειθῆ τῷ μὴ εἰσακούειν τοῦ θείου νόμου καὶ λόγων ὧν ἐλάλησεν ἐν Πνεύματι αὐτοῦ Κύριος ὁ παντοκράτωρ»[7]. Βαρύνει δέ τις τὰ ὦτα ἑαυτοῦ οὐ τὰ τοῦ σώματος, οὐ γὰρ ἐφ' ἡμῖν τοῦτο, ἀλλὰ τὰ τῆς ψυχῆς· προαιρέσει γὰρ βαρύνεται ταῦτα καὶ ὀξυηκοΐαν ἔχει. Ἀποτείνεται γὰρ περί τινων ὁ ὑμνῳδὸς οὕτω λέγων· «Ἀπηλλοτριώθησαν οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ μήτρας, ἐπλανήθησαν ἀπὸ γαστρός, ἐλάλησαν ψεύδη. Ὡσεὶ ἀσπίδος κωφῆς καὶ βυούσης τὰ ὦτα, ἥτις οὐκ ἀκούεται φωνὴν ἐπᾴδοντος, φαρμάκου τε φαρμακευομένου παρὰ σοφοῦ»[8]. Πῶς γὰρ οὐκ ἀνήκοοι καὶ κωφοὶ οἱ βαρύνοντες τὰ ὦτα καὶ βύοντες, οἱ ἀπὸ μήτρας ἠλλοτριωμένοι Θεοῦ, πλανηθέντες τε καὶ ψεύδη λαλήσαντες ἀπὸ γαστρός; Ῥηθείη δὲ ταῦτα κατὰ παίδευσιν ἠθικὴν περὶ τῶν ἀλλοτριωθέντων ἀπὸ μήτρας τῆς τεκούσης αὐτοὺς Ἐκκλησίας καὶ πλανηθέντων ψεύδη τε λαλησάντων ἅμα τῷ προελθεῖν ἀπὸ τῆς γαστρὸς αὐτῆς, βυσάντων κατὰ τὴν ἀσπίδα τὰ ὦτα· πονηρὰ δὲ καὶ ἰώδης δύναμίς ἐστιν.

Περὶ τῶν τοιούτων ὁ σοφώτατος Ἰωάννης, ὁ ἀγαπώμενος ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ μαθητής, ἐν ᾗ ἐχάραξεν ἁγίᾳ ἐπιστολῇ φησιν· **502** «Ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθον, ἀλλ' οὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν· εἰ γὰρ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, μεμενήκεισαν ἂν μεθ' ἡμῶν»[9]. Ἐκ τῶν γὰρ ἀποστόλων καὶ Χριστοῦ μαθητῶν δοκοῦντες εἶναι, καὶ τὸ αὐτὸ εὐαγγέλιον προσηκάμενοι,

---

1. Ρωμ. 2,23. 2. Ἱερ. 2,27. 3. Πρβλ. Ψαλ. 50,8. 4. Ψαλ. 122,1. 5. Ψαλ. 24,15. 6. Πρβλ. Α' Βασ. 18,18. 7. Πρβλ. Ζαχ. 7,11-12. 8. Ψαλ. 57,4-6. 9. Α' Ἰω. 2,19.

καὶ «διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας»[1] γεννηθέντες, ἔξω γέγοναν τῆς τεκούσης ἁγίας μητρὸς καὶ τῶν γεννηθέντων ἐξ αὐτῆς παραμεινάντων ἐν τῷ ἔχειν «τὸ τῆς υἱοθεσίας πνεῦμα»[2]. Τί δ' ἠκολούθησεν τῇ ἀποστασίᾳ αὐτῶν, ἢ τὸ βύσαι τὰ ὦτα καὶ βαρῦναι αὐτὰ κατὰ τὴν παλαιναίαν ἀσπίδα, μηδαμῶς ἀκούουσαν τῶν ἐπᾳδόντων τοὺς ἱεροὺς τοῦ Θεοῦ λόγους καὶ φάρμακον σκευαζόντων λογικόν[3], δυνάμενον κατακοιμίσαι καὶ καρῶσαι, ἵνα τιθασσευθεῖσα ἀποβάλῃ τὸν δηλητήριον ἰόν, ὡς νέμεσθαι ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ, ἐξελήλυθυίας τῆς μακαρίας καὶ ἁγίας ῥάβδου ἐκ τῆς τοῦ Ἰεσσαὶ ῥίζης[4].

Ἐπὶ πλεῖον δὲ περὶ τούτων εἴρηται ἡμῖν σαφῶς ἑρμηνεύουσιν τὴν τοῦ προφήτου Ἡσαΐου περιοχήν, φθάσασιν εἰς τό· «Καὶ παιδίον νήπιον ἐπιβαλεῖ τὴν χεῖρα ἐπὶ κοίτης ἀσπίδων καὶ οὐ μὴ κακοποιήσουσιν ἢ λυμανοῦνταί τινα ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ ἅγιόν μου, ὅτι ἐνεπλήσθη ἡ σύμπ⟨α⟩σα τοῦ γνῶναι τὸν Κύριον»[5].

Ὅτι δὲ προαιρετικόν, ὡς ἔναγχος εἴρηται, τὸ βαρύνειν τοῦ ἔσω ἀνθρώπου τὰ ὦτα, μαρτυρεῖ ἡ τοῦ Ἡσαΐου προφητεία, οὕτως ἀπαγγελλομένη, πρὸς τοὺς τοῦτο ἐπιτηδεύοντας κακεντρεχῶς· «Ἐπαχύνθη γάρ, φησίν, ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶν αὐτῶν βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήποτε ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσιν, καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσιν καὶ ἐπιστρέψωσιν, κἀγὼ ἰάσομαι αὐτούς»[6]. Ἡδόμενοι γὰρ ἐμμένειν ᾗ εἵλαντο ἔχειν κακίᾳ καὶ ἀσεβείᾳ, ἐβάρυναν τὰ ὦτα καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκάμμυσαν, παχυνθείσης τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα μὴ ἀκούσαντες τοὺς περὶ **504** τῆς ἀρετῆς λόγους καὶ γνώσεως τῆς ἀληθείας, βελτιωθέντες ἐπιστραφῶσιν πρὸς τὸν οὗ ἀπέστησαν ἰώμενον τὴν δυσηκοΐαν καὶ ἀβλεψίαν αὐτῶν.

Σύμβολα πολλὰ τῶν τοιούτων θεραπειῶν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις φέρεται, καὶ αἰσθητῶς τοῦ Ἰησοῦ ταῦτ' ἰασαμένου· κωφοὺς γὰρ καὶ τυφλοὺς εἰς τὸ ἀκούειν ὀξέως καὶ ὀξυωπεῖν ἤγαγεν, «πᾶσαν νόσον καὶ μαλακίαν»[7] ἰώμενος τοῦ σώματος καὶ πολλῷ πλέον τῆς ψυχῆς.

Ὥσπερ ἐν τῇ τοῦ Ἡσαΐου λέξει, οἱ παχυνθέντες τῇ καρδίᾳ ἐβάρυναν τὰ ὦτα τοῦ μὴ εἰσακούειν, καὶ τὰ συγκαθειλιγμένα ἐνήργησαν πρὸς βλάβῃ τῇ ἑαυτῶν, οὕτω καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ τοῦ Ζαχαρίου φωνῇ, οἱ τάξαντες τὴν καρδίαν αὐτῶν ἀπειθῇ τοῦ μὴ ἀκούειν τοῦ νόμου καὶ τῶν ἀποσταλέντων λόγων ἐν Πνεύματι Κυρίου παντοκράτορος, ἐβάρυνον τὰ ὦτα τῆς διανοίας, ἵνα μὴ καταδέχωνται τὰ σωτηριώδη καὶ μακαριοποιὰ μαθήματα καὶ τοὺς ἀποσταλέντας λόγους ἐν Πνεύματι Κυρίου παντοκράτορος, ὅπερ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ὑπάρχει.

Ἐλεγχέσθωσαν οἱ αἱρετικοί, ἀμαθῶς καὶ ἄγαν ἀπαιδεύτως φύ-

---

1. Τιτ. 3,5. 2. Ρωμ. 8,15. 3. Πρβλ. Ψαλ. 57,5-6. 4. Πρβλ. Ἡσ. 11,1. 5. Ἡσ. 11,8-9. 6. Ἡσ. 6,10. 7. Ματθ. 4,23.

σεις εἰσηγούμενοι διαφόρους τῶν ἀνθρώπων· δογματίζουσιν γὰρ τοὺς μὲν ἀνεπιδέκτους ἀρετῆς, τοὺς δὲ πρὸς ἀνάλημψιν κακίας μὴ πεφυκότας· ᾧ ἔπεται μηδὲ νόμον ἀνύειν τι, μὴ νουθεσίαν, μὴ ἔλεγχον, μὴ προτροπήν, μηδὲ προσευχὴν πρὸς Θεὸν ἀναπεμπομένην. Προσήκαντο δὲ τὸ δόγμα τοῦτο οἱ δυσσεβέστατοι, ἥκιστα ἐπιστήσαντες τῇ Καινῇ καὶ Παλαιᾷ Διαθήκῃ. Ἐν μὲν γὰρ τοῖς Εὐαγγελίοις, ὡς πρὸς ἐλευθέραν καὶ αὐτόνομον **506** ἔχοντας προαίρεσιν τοὺς ἀνθρώπους φησίν· «Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι»[1]. Καὶ πάλιν· «Δεῦτε πρός με, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ ἐγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς· καὶ ἄρατε τὸν ζυγὸν καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πραΰς εἰμι»[2]. Πρὸς αὐτεξουσίους γὰρ τὸ «δεῦτε» καὶ τὸ «ἄρατε» καὶ «μάθετε». Αὐτίκα γοῦν τὴν ἀρχὴν τῆς διδασκαλίας ἑαυτοῦ οὕτω ποιεῖται, φάσκων τοῖς γνωρίμοις· «Μετανοεῖτε, ἤγγισεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»[3]. Μετάγνωσις γὰρ γίνεται τῶν προπεπραγμένων οὐ προσηκόντως περὶ προαίρεσιν ἐλευθέραν ἔχοντας, ἀλλ' οὐ φύσιν ἀμέτοχον ἀρετῆς ἢ κακίας. Οὐδὲ γὰρ ὁ φαῦλος σπουδαῖος ἔσται, οὐδὲ ὁ ἀγαθὸς κακός, κατὰ τὸν ἀσεβῆ λόγον τῶν τὰς φύσεις εἰσηγουμένων.

Ἐκθεμένους ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης τὰς περὶ τοῦ αὐτεξούσιον εἶναι τὸν ἄνθρωπον μαρτυρίας, ὥρα καὶ τὰς ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς παραγαγεῖν.

Καὶ πρῶτόν γε τὰς μωϋσαϊκὰς ῥητέον, εἶτα τὰς τῶν προφητῶν.

Πρῶτον τῶν δέκα λογίων ὑπὸ Θεοῦ λεχθέντων διὰ Μωϋσέως ἐστίν· «Οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ»· καὶ ἑξῆς· «Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἴδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποκάτω τῆς γῆς»[4]. Καὶ μετ' ὀλίγα· «Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα, ἵνα εὖ σοι γένηται»[5]. Καὶ ἑξῆς· «Οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις»[6]. Ἀφ' ὧν ὠφεληθεὶς Παῦλος ὁ ἀπόστολος, νομο**508**μαθὴς ὢν εἴ καί τις ἄλλος, γράφει· «Ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κοπιάτω, ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθόν»[7]. Ὡς πρὸς αὐτεξουσίους δὲ καὶ τόδε γράφει· «Ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος, λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ»[8].

Ἀκόλουθον εἰπεῖν καὶ ἐκ τῶν προφητῶν κηρυττόμενα πρὸς αὐτεξουσίους.

Ἡσαΐας φησὶν πρὸς τοὺς ἐνεχομένους ἁμαρτίαις καὶ διὰ τοῦτο ἀγνοοῦντας τὴν τῶν ἐπαινετῶν ἐνέργειαν· «Παύσασθε ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν, μάθετε καλὸν ποιεῖν»[9]. Ἐλευθέραν γὰρ καὶ ἀδέσποτον προαίρεσιν ἐχόντων τὸ παύσασθαι ἀφ' ὧν ἔδρασαν κακῶς καὶ μαθεῖν ποιεῖν τὸ καλόν. Πρὸς τοὺς τοιούτους διὰ τοῦ Ἡσαΐου ὁ Κύριος

---

1. Ματθ. 16,24. 2. Ματθ. 11,28-29. 3. Ματθ. 4,17. 4. Ἐξ. 20,3-4. 5. Ἐξ. 20,12. 6. Ἐξ. 20,13,15,14. 7. Ἐφ. 4,28. 8. Ἐφ. 4,25. 9. Ἡσ. 1,16-17.

λέγει· «Ἀφέλετε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου»[1], — ὁρῶ γὰρ τὸ κρυπτὸν ὑμῶν. Διὸ μὴ λόγῳ ἢ τῷ δοκεῖν ἀλλὰ κατὰ ἀλήθειαν ἡ τῶν πονηριῶν ἀφαίρεσις ἀπὸ τοῦ κρυπτοῦ τῶν ψυχῶν σπουδαζέσθω.

Σύμφωνα καὶ ὁ Ἱερεμίας πρὸς τὴν σπεύδουσαν ψυχὴν ἐπὶ πονηρίαν τρέχειν, καὶ ὀρεγομένην τῶν χειρίστων πομάτων, προστάττει λέγων· «Ἀπόστρεψον τὸν πόδα σου ἀπὸ ὁδοῦ τραχείας, καὶ τὸν φάρυγγά σου ἀπὸ δίψους. Ἡ δὲ εἶπεν· Ἀνδριοῦμαι, ὅτι ἠγάπησεν ἀλλοτρίους καὶ ὀπίσω αὐτῶν ἐπορεύετο»[2]. Τραχεῖα δὲ ὁδός ἐστιν ἡ ἀπαγορευομένη ἢ ἀκανθῶν πεπληρωμένη· αἰσχραὶ δ' ἐπιθυμίαι καὶ ἀκόλαστοι ἡδοναὶ καὶ «αἱ βιωτικαὶ μέριμναι»[3] εἰσιν αἱ ἄκανθαι, αἵτινες φύονται μάλιστα ἐν ταῖς ἀτραποῖς τῶν μὴ ἐργαζομένων τὴν ἀρετήν, κατὰ τὸ παροιμιῶδες λόγιον ἔχον οὕτως· «Ὁδοὶ ἀέργων ἐστρωμέναι ἀκάνθαις, αἱ δὲ ὁδοὶ τῶν ἀνδρείων τετριμμέναι»[4]. Συνεχῶς γὰρ καὶ ἀδιαστάτως βαδίζοντες, οἱ καρτερίαν καὶ ἀνδρείαν ἔχοντες τρίβουσιν οὓς διοδεύουσι τόπους, ὡς διὰ τὴν συνεχῆ τριβὴν μὴ ἀκάνθας, μὴ τριβόλους φύεσθαι.

510 Μυρίων ὄντων ἐν πᾶσι τοῖς προφήταις τῶν ἀναιρούντων τὴν μυθικὴν ἀσέβειαν τῶν τὰς φύσεις ἀναπλασαμένων, καὶ βεβαιούντων τὸ αὐτεξούσιον τῶν λογικῶν οὐσιῶν, ἀρκεστέον τοῖς ἐκτεθεῖσιν, ἵνα μὴ πέρα τοῦ δέοντος μηκυνθῇ ὁ λόγος ὢν ὑπομνηματικός.

Τούτων προανυσθέντων, ἐπιστατέον τῷ προκειμένῳ λέγοντι περὶ «τῶν νῶτον δεδωκότων παραφρονοῦντα καὶ βαρυνάντων τὰ ὦτα τοῦ μὴ εἰσακούειν»[5]. Τάξαντες γάρ, φησίν, τὴν καρδίαν αὐτῶν ἀπειθῇ τῷ μὴ ἐπακούειν τοῦ νόμου, ὑπέπεσαν τοῖς καθειλιγμένοις ἁμαρτήμασιν. Οὐ γὰρ ἄφνω καὶ ὡς ἔτυχεν μὴ βουλομένοις συνίσταται τὰ ἀπηγορευμένα, ἀλλὰ πρὸ αὐτῶν διαθέσεως χειρίστης ὑπαρξάσης, καθ' ἣν τάττουσιν τὴν καρδίαν ἑαυτῶν ἀπειθῆ· προαιρέσει γὰρ τῇ ἑαυτῶν τοῦτ' ἔπραξαν, οὐχ εἱμαρμένης οὐδ' ἄλλης τινὸς ἀνάγκης τοῦτ' ἐπαγαγούσης, ὡς αὐτό που δηλοῖ τὸ προφητικὸν φάσκον· «Ἔταξαν τὴν καρδίαν αὐτῶν ἀπειθῆ τοῦ μὴ ὑπακούειν τοῦ νόμου μου»[6].

Παραπλησίως καὶ ὁ τῆς νοητῆς Αἰγύπτου ἀόρατος τύραννος ἐβάρυνεν καὶ ἐσκλήρυνεν τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ὡς ἐν Ἐξόδῳ πολλάκις εἴρηται περὶ αὐτοῦ[7]. Τάχα δὲ σκληρύνεται ἡ καρδία τοῦ καταφρονητοῦ καὶ βαρύνεται, δεξαμένη τὴν ἀνομίαν, **512** ταλάντῳ μολίβου παραβαλλομένην[8]. Γράφει ὁ Ἀπόστολος πρὸς τὸν καταφρονοῦντα τοῦ Θεοῦ ὄντος πηγῆς ἀγαθότητος· «Ἢ τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρονεῖς, ἀγνοῶν ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει; Κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου

---

1. Ἡσ. 1,16. 2. Ἱερ. 2,25. 3. Λουκ. 21,34. 4. Παρμ. 15,19. 5. Πρβλ. Ζαχ. 7,11. 6. Ζαχ. 7,12. 7. Πρβλ. Ἐξ. 7,13,22. 8,11,15, 28 κ.ἀ. 8. Πρβλ. Ζαχ. 5,7-8.

καὶ ἀμετανόητον καρδίαν θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς»[1].

Τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐσκλήρυνται Φαραὼ καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ. 'Επαλλήλων γὰρ τεραστίων δυνάμεων τοῦ πλουτοῦντος ἐν χρηστότητι γινομένων, προτρεπομένων, μᾶλλον δὲ ἐκβιαζομένων ἥκειν εἰς μετάγνωσιν, ἐμμένων τῇ θρασύτητι καὶ ὠμότητι, ἐσκληρύνετο ὁ ἀλάστωρ, βαρουμένης τῆς καρδίας αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ταλάντου μολίβου, οὐχ ἑτέρου τῆς ἀνομίας ὄντος, ὅθεν ὁμωνύμως τῷ τῆς ἀνομίας μολίβδῳ χρηματίσας, «ἔδυσεν ὡς μόλιβος ἐν ὕδατι σφοδρῷ»[2], ὡς φέρεται ἐν τῇ κατ' αὐτοῦ ἐπινικίῳ ᾠδῇ.

'Επεὶ τοίνυν οὐδενὶ καρδία τοιαύτη ὑπὸ Θεοῦ ὑπῆρκται, τῶν αὐτὴν ἐχόντων παρ' ἑαυτοὺς ἐσχηκότων αὐτήν, διὰ τὸ σκληρὸν καὶ ἀντίτυπον, καὶ λιθίνην ὀνομαζομένην, ὡς παρ' ἑαυτοὺς τοιοῦτο ἡγεμονικὸν ἐσχήκαμεν, οὕτω προσέλθωμεν προαιρέσει τῷ ἐξαιρουμένῳ τὰς λιθίνας καρδίας, ἵν' ἀντ' αὐτῶν σαρκίνας ἐνθῇ[3], εὐείκτους καὶ εὐαγώγους, ἵνα δυνηθῶμεν τὰ προστάγματα αὐτοῦ καὶ δικαιώματα φυλάττειν[4], ὑπακούοντες τῷ **514** πνευματικῷ νόμῳ, μεταβαλλούσης τῆς καρδίας ἡμῶν ἐκ τοῦ ἀπειθεῖν καὶ μὴ ὑπακούειν τῷ θείῳ νόμῳ εἰς τὸ σὺν πειθοῖ πάντα ποιεῖν ἃ δεῖ ἐπιτελεῖν κατὰ νόμον καὶ τοὺς ἀποσταλέντας λόγους ἐν τῷ Πνεύματι Κυρίου τοῦ παντοκράτορος, τὸ ἅγιον δ' ὑπάρχει τοῦτο, ὡς ὑπόγυον ἐλέχθη.

Συνάδει τούτῳ καὶ τὸ ἀλλαχόθι λεχθὲν ὧδε ἔχον· «Ἃ ἐντέλλομαι ἐν Πνεύματί μου τοῖς δούλοις μου τοῖς προφήταις»[5]. 'Ερμηνεύων τίνες οἱ ἀποσταλέντες λόγοι καὶ πῶς δέδονται καὶ ποῦ, «ἐν ταῖς χερσίν» φησιν αὐτοὺς «τῶν προφητῶν»[6] δεδόσθαι. Ποία δ' ἡ νόησις τῆς λέξεως ταύτης τυγχάνει, ἐν τοῖς μικρῷ πρότερον σεσαφήνισται. Διό, ἵνα μὴ παλιλλογῶμεν περὶ τῶν αὐτῶν, πολλάκις τὰ αὐτὰ θεωροῦντες, ἀρκεσθέντες τοῖς εἰρημένοις, τὴν ἐξῆς τοῦ προφήτου λέξιν ἐκθώμεθα.

Ζαχ. 7,12-14. Καὶ ἐγένετο ὀργὴ μεγάλη παρὰ Κυρίου παντοκράτορος. Καὶ ἔσται ὃν τρόπον εἶπεν καὶ οὐκ εἰσήκουσαν αὐτοῦ, οὕτως κεκράξονται καὶ οὐ μὴ εἰσακούσω αὐτῶν, λέγει Κύριος παντοκράτωρ. Καὶ ἐκβαλῶ αὐτοὺς εἰς πάντα τὰ ἔθνη ἃ οὐκ ἔγνωσαν, καὶ ἡ γῆ ἀφανισθήσεται κατόπισθεν αὐτῶν ἐκ διοδεύοντος καὶ ἐξ ἀναστρέφοντος· καὶ ἔταξαν γῆν ἐκλεκτὴν εἰς ἀφανισμόν[7].

'Ο διδοὺς Κύριος ἑκάστῳ τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ, τοῖς πολλὰ καὶ μεγάλα ἁμαρτάνουσιν μεγάλως ὀργίζεται, ῥῆμα τοῦτο ποιῶν τοῖς βραχέα καὶ ὀλίγα πταίουσιν. **516** Εἴρηται γοῦν ὑπ' αὐτοῦ

1. Ρωμ. 2,4-5. 2. 'Εξ. 15,10. 3. Ιρβλ. 'Ιεζ. 11,19. 4. 'Ιεζ. 11,20. 5. Ζαχ. 1,6. 6. Ζαχ. 6,12. 7. Ζαχ. 7,12-14.

περὶ τῶν σκευῶν τῆς ὀργῆς κολαστῶν τυγχανόντων· «Ἐγὼ μὲν ὠργίσθην ὀλίγα, αὐτοὶ δὲ συνεπέθεντο εἰς κακά»[1]. Καὶ οἱ κατηγοροῦντες ἑαυτῶν ἐφ' οἷς παρανομοῦντες ἔπραξαν πρὸς τὸν ἵλεω καὶ ἐλεήμονα δεσπότην βοῶσιν· «Μὴ ὀργίζου ἡμῖν σφόδρα»[2]. Ὅντερ γὰρ τρόπον «δίκαιος ὢν κριτής, ἰσχυρὸς καὶ μακρόθυμος, οὐκ ἐπάγει ὀργὴν καθ' ἑκάστην ἡμέραν»[3], οὕτως ἠρέμα ὀργίζεται τοῖς κρινομένοις, οὐ παρατηρούμενος πάσας τὰς ἀνομίας αὐτῶν[4].

Τούτων οὕτω νοουμένων, εἰ λέγοιτο ὀργὴ μεγάλη παρὰ Κυρίου παντοκράτορος γεγονέναι, οὐ καθάπαξ μεγάλην αὐτὴν λέγομεν· «οὐ γὰρ ἐπιλήσεται τοῦ οἰκτειρῆσαι ἔτι, οὐδὲ συνέξει ἐν τῇ ὀργῇ τοὺς οἰκτιρμοὺς αὐτοῦ»[5]. Τούτων μὲν γὰρ πατὴρ καὶ πηγὴ[6] ὑπάρχει, τὴν δὲ ὀργὴν μέχρι τοῦ νουθετῆσαι ἀπειλῶν ἐπάγει· εἰ δ' οἱ ἁμαρτάνοντες καταφρονοῖεν τῆς ἀπειλῆς, καὶ αὐτῇ τῇ πείρᾳ κολάσεως ἀπολαύσοιεν.

Ταύτην τὴν εὐσεβῆ φρόνησιν οἱ ἔχοντες πρὸς τὸν εὐεργέτην βοῶσιν· «Μὴ εἰς τέλος ὀργισθῇς ἡμῖν, ἢ διατενεῖς τὴν ὀργήν σου ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν;»[7] καὶ πάλιν· «Ὁ Θεός, σὺ ἐπιστρέψας ζωώσεις ἡμᾶς, καὶ ἀπόστρεψον τὸν θυμόν σου ἀφ' ἡμῶν»[8].

Ταῦτα περὶ Θεοῦ τῶν Γραφῶν λεγουσῶν, μὴ εἰς τοσαύτην ἀσέβειαν καὶ ἠλιθιότητα πέσοιμεν ὡς ἀνθρώπινα πάθη προσάψαι τῷ λέγοντι· «Οὐκ ἠλλοίωμαι»[9], πρὸς ὃν οἱ θεολόγοι φασίν, ὁ μέν· «Σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ»[10], ὁ δὲ περὶ αὐτοῦ· «Παρ' ᾧ οὐκ ἔνι παραλλαγὴ ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα»[11]. Εἰ γὰρ ὁ αὐτός ἐστιν, οὐ μεταβαλλόμενος, οὐκ ἀλλοιούμενος, τροπῆς παραλλαγὴν ἢ ἀποσκίασμα μὴ ἔχων, πῶς ἂν ὀρέξοιτο τιμωρίας; Οὐδὲν γὰρ **518** ἕτερόν ἐστιν ἡ ὀργὴ ἢ τιμωρίας ὄρεξις. Οὐχ οὕτω δὲ Θεὸς ὀργίζεται, ἀπαθὴς ὑπάρχων, ἀλλ' ἐπάγων τὰ κακωτικὰ ὑπὲρ βελτιώσεως τοῖς τούτων δεομένοις βοηθήματος δίκην, ὑπὲρ τοῦ παύσασθαι τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἀπὸ ταύτης νοσήματά τε καὶ τραύματα. Αὐτοῦ γοῦν ἔστιν ἀκοῦσαι «τοῦ πάντας σῶσαι θέλοντος καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν»[12]. «Ὅταν ὀργὴ τοῦ θυμοῦ μου γένηται, πάλιν ἰάσομαι»[13], ὡς τὸν ἰάσεως πειραθέντα διὰ τῆς ἐπιπόνου ἀγωγῆς χαριστηρίως λέγειν· «Εὐλογήσω σε, Κύριε, ὅτι ὠργίσθης μοι· ἀπέστρεψας τὸν θυμόν σου καὶ ἐλέησάς με»[14]. Ἡ οὕτω ὠφεληθεῖσα ψυχὴ ὑμνεῖ τὸν κακώσει περιβαλόντα φάσκουσα· «Μὴ ἐπίχαιρέ μοι ἡ ἐχθρά μου, ὅτι πέπτωκα, καὶ ἀναστήσομαι· ὀργὴν Κυρίου ὑποίσω ὅτι ἥμαρτον αὐτῷ, ἕως οὗ δικαιῶσαι τὴν κρίσιν μου, καὶ ἀποίσει τὸ κρίμα μου, καὶ ἐξάξει με εἰς τὸ φῶς. Ὄψομαι τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ὄψεται ἡ ἐχθρά μου, καὶ περιβαλεῖται αἰσχύνην, ἡ λέγουσα πρός με· Ποῦ Κύριος ὁ Θεός σου; Οἱ ὀφθαλμοί μου ὄψονται αὐτήν· νῦν ἔσται εἰς καταπάτημα»[15].

---

1. Ζαχ. 1,15. 2. Ἡσ. 64,8. 3. Ψαλ. 7,12. 4. Ιρβλ. Ψαλ. 129,3. 5. Πρβλ. Ψαλ. 76,10. 6. Πρβλ. Β' Κορ. 1,3. 7. Ψαλ. 81,6. 8. Ψαλ. 84,7. 9. Μαλ. 3,6. 10. Ψαλ. 101,28. 11. Ἰακ. 1,17. 12. Α' Τιμ. 2,4. 13. Ἡσ. 7,4. 14. Ἡσ. 12,1. 15. Μιχ. 7,8-10.

Ἡ τοσαύτην φορὰν ἀγαθῶν ἀγαγοῦσα ὀργὴ Κυρίο⟨υ⟩, οὐ βλαπτική, ἀλλ' ὠφελητικὴ τυγχάνει, ὑπὸ ἰατροῦ τῶν ψυχῶν «πᾶσαν νόσον καὶ μαλακίαν θεραπεύοντος»[1] ἐπιστημονικῶς ἐπαγομένη. Πῶς γὰρ οὐ σωτηριῶδες τὸ ἐξαχθῆναι εἰς τὸ φῶς τὸν ᾧ ὠργίσθη ὁ ἵλεω Θεός, ὡς λοιπὸν θεάσασθαι τὴν ἐχθραίνουσαν πονηρὰν δύναμιν αἰσχύνῃ ὑποπεσοῦσαν, περιβεβλημένην αὐτὴν διὰ τὸ εἰς καταπάτημα γεγονέναι;

Ὅτι δὲ ἐπιστήμονος ἰατροῦ δίκην ἐπιφέρει ὁ πάντων ἀγαθῶν αἴτιος τὰ ἀηδῆ καὶ ἐπίπονα, ὁ προφήτης θεολογῶν φάσκει· «Καὶ αὐτὸς σοφὸς ἦγεν ἐπ' αὐτοὺς κακά, καὶ ὁ λόγος **520** αὐτοῦ οὐ μὴ ἀθετηθῇ»[2]. Εἰ ἕνεκα τοῦ μὴ ἀθετηθῆναι τὸν λόγον τοῦ μόνου σοφοῦ Θεοῦ ἐπάγεται τὰ κακωτικά, οὐ πάθος ἡ τροπὴ ἡ ἐπακτικὴ τούτων ὀργὴ Θεοῦ. Παρίσταται ὡς οὐκ ὄρεξις τιμωρίας ἐστὶν ἡ τοῦ μόνου ἵλεω ὀργὴ καὶ ἐκ τοῦ λεγομένου πρὸς τοῦ ἱεροφάντου Μωϋσέως πρὸς τὸν δοξολογούμενον ἐν ἐπινικίῳ ᾠδῇ κατὰ Φαραὼ καὶ τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ· «Ἐξαπέστειλας τὴν ὀργήν σου καὶ κατέφαγεν αὐτοὺς ὡς καλάμην»[3]. Ὀργὴ δ' ἐξαποστελλομένη ἵνα καταφάγῃ τοὺς δι' ἀκαρπίαν ἀποδειχθέντας καλάμην, οὐκ ἔστιν ὄρεξις παθητικὴ ἔχουσα τὸ εἶναι ἐν τῷ ἀγαναχτοῦντι, ἀφανιζομένη ὅταν ἔξω γένηται τοῦ ὀργιζομένου· διὸ ἡ ἐκπεμπομένη οὐ πάθος ἐστίν, ἀλλ' ἐπίπονος ἀγωγή.

Τῆς μεγάλης ὀργῆς παρὰ Κυρίου παντοκράτορος γεναμένης, ἑξῆς ἡ αἰτία ἀποδίδοται. «Ἔσται γάρ, φησίν, ὃν τρόπον οὐκ ἤκουσαν αὐτοῦ, παραβαίνοντες αὐτοῦ τὸν νόμον, ἐκβαλόντες τοὺς λόγους αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω, οὕτω κεκράξονται κακώσει ὑποπεσόντες καὶ οὐκ εἰσακούσομαι αὐτῶν, λέγει Κύριος παντοκράτωρ»[4]. Παραπλησίως τούτῳ λέγεται ἐν τῇ Μωϋσέως γραφῇ ὑπὸ τοῦ δικαίου κριτοῦ· «Αὐτοὶ ἐπορεύθησαν πρὸς ἐμὲ πλάγιοι, κἀγὼ πορεύσομαι πρὸς αὐτοὺς ἐν θυμῷ πλαγίῳ»[5].

Τί δὲ πείσονται οἱ ὀργῇ μεγάλῃ ὑποπεσόντες; «Ἐκβαλῶ, φησίν, αὐτοὺς εἰς τὰ ἔθνη ἃ οὐκ ἔγνωσαν»[6], πεῖραν τῆς ἀγριότητος καὶ ὠμότητος αὐτῶν οὐκ ἐσχηκότες· Ἀσσύριοι δὲ καὶ Βαβυλώνιοι καὶ ὅσοι ἄλλοι βάρβαροι οἷς ὁ Ἰσραὴλ ἁμαρτάνων καὶ ἀσεβῶν παραδέδοται, ὑποπεσὼν ταῖς χερσὶν αὐτῶν νόμῳ αἰχμαλωσίας.

Πρὸς τοῖς οὕτως ἔχουσιν ἀνθρώποις δι' ὠμότητα καὶ **522** θηριωδίαν, καὶ ἄσαρκοι ἀντικείμεναι δυνάμεις, ἀπανθρώπως ἐξηγριωμέναι κατὰ τῶν ἐαλωκότων αἰχμαλώτων, Ἀσσύριοι καὶ Βαβυλώνιοι, Αἰγύπτιοί τε κατ' ἀναγωγὴν τυγχάνουσιν. Οὐ γὰρ θνητοὶ Ἀσσύριοί εἰσιν ὧν ἄρχει ὁ καλούμενος νοῦς μέγας, περὶ οὗ γέγραπται ἐν Ἡσαΐᾳ· «Ἐπάξει Κύριος ἐπὶ τὸν νοῦν τὸν μέγαν τὸν ἄρχοντα τῶν Ἀσσυρίων»[7]. Περὶ τούτου καὶ ἐν τῷ Ναοὺμ τῷ προφήτῃ εἴρηται,

---

1. Ματθ. 4,23. 2. Ἡσ. 31,2. 3. Ἐξ. 15,7. 4. Πρβλ. Ζαχ. 7,13,12. Ψαλ. 49,17. 5. Λευϊτ. 26,27-28. 6. Ζαχ. 7,12. 7. Ἡσ. 10,12.

— ἕβδομος δὲ τῶν Δώδεκα οὗτος —· «Οὐαὶ αὐτοῖς· ὅτι ἐνύσταξαν οἱ ποιμένες σου, βασιλεὺς Ἀσσύριος ἐκοίμησεν τοὺς δυνάστας σου»[1]. Μέγας δὲ νοῦς προσηγόρευται ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς διὰ κακεντρέχειαν καὶ δεινότητα πανουργευμάτων, ὡς μὴ πολλοὺς φωρᾶν αὐτοῦ τὰς μεθοδείας, ἢ μόνους τοὺς δυναμένους εἰπεῖν· «Οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν»[2], ἀλλὰ καταλαμβάνειν καὶ διελέγχειν αὐτὰ δυνάμεθα. Οὕτ⟨ω⟩ γὰρ καὶ τοῦ ὑπηρέτου αὐτοῦ Ἐλύμα τοῦ μάγου φωράσας τ⟨ὸ⟩ν σοφιστικὸν τρόπον ὁ μὴ ἀγνοῶν τὰ νοήματα τοῦ διαβ⟨ό⟩λου, ἰσχυρῶς τὸν ἔλεγχον προσάγων εἶπεν· «Ὦ πλήρης παντὸς δόλου καὶ πάσης ῥᾳδιουργίας, υἱὲ διαβόλου, ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης, οὐ παύσει διαστρέφων τὰς ὁδοὺς Κυρίου τὰς εὐθείας;»[3]. Οὗτος ὁ κρατῶν καὶ βασιλεύων νοῦς μέγας τῶν κατὰ ἀλληγορίαν Ἀσσυρίων, κατ' ἄλλην ἐπίνοιαν πονηρίας κρατεῖ Βαβυλωνίων, καὶ καθ' ἑτέραν Αἰγυπτίων, τῶν κατὰ ἀναγωγὴν πνευματικῶς Αἰγυπτίων καὶ Βαβυλωνίων ὄντων.

Εἰς τὰ οὕτω ἔθνη γενάμενα ἐκβάλλει ὁ προνοητὴς τοὺς παραδιδομένους αὐτοῖς· ἔσω γὰρ μένοντες τῶν θείων νόμων, ἐσωτερικῶς νοοῦντες καὶ τηροῦντες αὐτούς, οὐκ ἐξεβάλλοντο, τοῦτο παθόντες ὅθ' εἵλαντο καὶ ἔπραξαν τὰ αἴτια τοῦ ἐκβληθῆναι καὶ παραδοθῆναι· ἃ ἡρμήνευσεν ὁ Ἀπόστολος πολυτρόπως, ὁτὲ μὲν γράφων· «Φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν, καὶ **524** ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἑρπετῶν· διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν εἰς ἀκαθαρσίαν»[4], ὁτὲ δέ· «Οἵτινες μετήλλαξαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα· διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς πάθεσιν ἀτιμίας, τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὸ σῶμα αὐτῶν ἐν αὐτοῖς, ὡς τοὺς ἄρρενας αὐτῶν κατ' ἀλλήλων αἰσχρῶς καὶ ἀκολάστως ἐμμαίνεσθαι, ἄρσενες ἐν ἄρσεσιν τὴν αἰσχύνην κατεργαζομένους· ὡσαύτως καὶ αἱ θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας εἰς τὴν παρὰ φύσιν»[5]. Τρίτην δὲ παράδοσιν ἔσχον «οἱ παραδοθέντες εἰς ἀδόκιμον νοῦν διὰ τὸ μὴ δεδοκιμακέναι ἔχειν τὸν Θεὸν ἐν ἐπιγνώσει»[6], ὡς ἀκολουθῆσαι τὸ «πεπληρῶσθαι αὐτοὺς πάσης κακίας»[7] καὶ τῶν εἰδῶν αὐτῆς, ὧν κατέλεξεν ἑξῆς ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν Ἀπόστολος.

Ταῖς αὐταῖς ταύταις παραδόσεσιν ὑπέπεσαν οἱ ἐκβεβλημένοι εἰς τὰ ἔθνη, διὰ τὴν γενομένην ἐπ' αὐτοὺς ὀργὴν μεγάλην παρὰ Κυρίου παντοκράτορος. Εἰς ἔθνη δὲ ἀλλότρια ἃ οὐκ ἔγνωσάν ποτε διὰ πείρας παρεδόθησαν.

Ἐκβληθέντες οἱ καθ' ὧν ἡ μεγάλη ὀργὴ γέγονεν εἰς πάντα ἃ οὐκ ἔγνωσαν ἔθνη, ἐξόπισθεν αὐτῶν ἡ γῆ ἠφανίσθη, μετοικισθέντων ἐξ αὐτῆς, ὡς μὴ εἶναι διοδεύοντα ἢ ἀναστρέφοντα ἄνθρωπον[8]. Ἀνθρώπου

1. Ναούμ 3,18. 2. Β' Κορ. 2,11. 3. Πράξ. 13,10. 4. Ρωμ. 1,22,24. 5. Πρβλ. Ρωμ. 1,24-27. 6. Ρωμ. 1,28. 7. Ρωμ. 1,29. 8. Πρβλ. Ζαχ. 7,14.

δὲ μηκέτ' ὄντος ἐπ' αὐτῆς, καὶ ἀπὸ πάσης φυτείας ἠφανίσθη, οὐ χλοηφορούσης ἔτι, οὐ δενδρικῆς φυτείας οὔσης, ᾧ ἠκολούθησεν καὶ τὸ ζῴων ἀγέλας μηκέτ' εἶναι **526** ἐπ' αὐτῆς· Ἐπιτείνει δὲ ἡ κακοπραγία, ὅτι εἰς χέρσον ἐτάχθη ἥ ποτε ἐκλεκτὴ γῆ τυγχάνουσα διὰ τὸ «ῥεῖν γάλα καὶ μέλι»[1].

Πρὸς τῇ ἱστορίᾳ, κατ' ἀλληγορίαν ἡ ἀγαθὴ καρδία καὶ καλὴ γῆ ἠφανίσθη μεταπεσοῦσα ἐκ τοῦ ἀγαθὰ φέρειν γενήματα εἰς τὸ ἀκανθοφορεῖν καὶ τριβόλους φέρειν καὶ ζιζάνια, ὥστε μηκέτι εἶναι ἐπ' αὐτῆς διοδεύοντα λογισμὸν ὀρθόν, μηδ' ἀναστρέφοντα ἐπ' αὐτήν, ἐπειπερ ἐτάχθη εἰς ἀφανισμόν, καίπερ ἐκλεκτὴ πρότερον οὖσα, οἰκήτορας ἔχουσα καὶ γεωργοὺς καὶ ποιμένας.

Ῥηθείη καὶ πρὸς τροπολογίαν τάδε· τὸ σῶμα ἡμῶν γῇ ἐκλεκτῇ τυγχάνει, ἔχον σωφροσύνην καὶ ἁγνείαν, ὡς διοδεύειν καὶ ἀναστρέφειν ἐπ' αὐτὴν σώφρονας καὶ κοσμίους τρόπους, διὰ τὸ καρποφορεῖν τὰ ἁγνείας γενήματα καὶ καρποὺς ἐδωδίμους οὓς φέρουσιν τὰ τῆς ἀρετῆς δένδρα.

Συμβαίνει ποτὲ ἐξ ἐπιτεταμένης κακίας, ταχθῆναι εἰς ἀφανισμὸν καὶ ἐρήμωσιν τὴν δι' ἁγνείαν ἐκλεκτὴν γῆν· ὃ ἀπέστω παντὸς τοῦ τελείαν ἀγαμίαν ἐπανελομένου ἵν' ἀρέσῃ τῷ Θεῷ, ἐκλεκτὴν φυλάξας τὴν ἑαυτοῦ γῆν, ἥπερ ἐστὶν ἡ νεκρωθεῖσα ἐπαινετῶς σάρξ, «τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ περιφέρουσα»[2].

Κατὰ τὴν διττὴν ἀναγωγήν, τὴν τροπικὴν καὶ ἀλληγορικήν, ἡ ἐκλογῆς ἀξία γῇ ῥεῖ γάλα καὶ μέλι, ἐξ ὧν τροφὴ καὶ εὐωχία νοητὴ συνίσταται, γινομένου τοῦ μέλιτος ἐκ τῆς προτιμησάσης τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ μελίττης, κατὰ τὸ παροιμιῶδες λόγιον προστάττον ὧδε τῷ φιλεργῷ· «Πορεύθητι πρὸς τὴν μέλιτταν καὶ μάθε ὡς ἐργάτις ἐστίν· τὴν σοφίαν τιμήσασα προήχθη, ἧς τοὺς πόνους βασιλεῖς τε καὶ ἰδιῶται πρὸς ὑγίειαν προσφέρονται· ποθεινὴ δέ ἐστιν καὶ ἐπίδοξος»[3]. Σὺν τούτῳ τῷ γλυκασμῷ **528** καὶ γάλα ῥεῖ ἡ ἁγία γῇ, ὅπερ τοὺς ἐν Χριστῷ νηπίους ποτίζει ὁ Ἀπόστολος[4].

Ἀμφότερα ταῦτα ἡ ἁγία τοῦ Θεοῦ Λόγου νύμφη ὑπὸ τὸν ἑαυτῆς φέρει λόγον, ὡς ἐν ἐπαίνῳ πρὸς αὐτὴν λέγεσθαι· «Γάλα καὶ μέλι ὑπὸ τὴν γλῶσσάν σου»[5].

Τυγχάνων γοῦν Παῦλος οἷα σύζυγος νύμφη κατὰ τὴν ψυχὴν τοῦ θείου νυμφίου, ἔχων ὑπὸ τὴν γλῶσσαν ἑαυτοῦ, τοῦτ' ἔστιν τὸν λόγον, ἐπότιζε γάλα τοὺς περὶ ὧν εἴρηται· «Γεγόνατε χρείαν ἔχοντες γάλακτος, οὐ στερεᾶς τροφῆς»[6]. Τοῖς δὲ τὸ μέλι παρεῖχεν οὖσιν τελείοις, σοφίαν παραδιδοὺς αὐτοῖς φάσκων· «Σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις»[7].

Ὁ ἐκπεσὼν τοῦ ἐκλεκτὴ γῇ ὑπάρχειν μέλι ἔχει ἐκεῖνο περὶ οὗ γέγραπται παροιμιωδῶς· «Μέλι ἀποστάζει ἀπὸ χειλέων γυναικὸς

---

1. Ἐξ. 3,8 κ.ἀ. 2. Β' Κορ. 4,10. 3. Παρμ. 6,8. 4. Πρβλ.. Α' Κορ. 3,2. 5. Ἆσμ. 4,11. 6. Ἑβρ. 5,12. 7. Α' Κορ. 2,6.

πόρνης, ἢ πρὸς ὀλίγον γλυκαίνει σὸν φάρυγγα, ὕστερον μέντοι πικρότερον χολῆς εὑρήσεις»[1].

Τούτῳ τῷ ἐκ τῶν χειλέων τῆς πόρνης μέλιτι, κατάλληλον ῥεῖ γάλα ἐκ τῶν μασθῶν τῶν δρακόντων· πονηραὶ δέ εἰσιν οὗτοι δυνάμεις, ὡς περὶ αὐτῶν ὁ προφήτης Ἱερεμίας οὕτω λέγει· «Καί γε δράκοντες ἐξέδυσαν μασθούς, ἐθήλασαν σκύμνους αὐτῶν. Θυγάτηρ λαοῦ μου ὡς στρουθίον ἐν ἐρήμῳ»[2]. Φασὶν οἷς ἐμέλησεν ἐπιστῆσαι τῇ φύσει τῶν ἑρπετῶν, περὶ τῶν καλουμένων κεραστῶν, ὅτι ἐν τῇ ψαμμώδει ἐρήμῳ κρύψαντες ἑαυτῶν ὅλον τὸ σῶμα, τὰ κέρατα ἄνω τῆς ἐπιφανείας ἐῶσιν, ἅπερ κινοῦντες δελεάζουσι τὰ στρουθία. Καταπτάντα γὰρ σκωλήκων φαντασίαν λαβόντα, πλήττονται ὑπὸ τοῦ ἰοῦ ἐνιεμένου εἰς τὸ στόμα αὐτῶν ὑπὸ τῶν κεραστῶν. Διό φησιν ὁ λόγος τοὺς **530** λαμβάνοντας τὸν ἰὸν ἀφ' ὧν θηλάζουσιν δρακόντων· κἂν ὦσιν τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ξηραίνονται «κατὰ τὸ στρουθίον ἐν τῇ ἐρήμῳ»[3], τὸ ὑπὸ τῶν εἰρημένων ἑρπετῶν δελεασθέν.

Ζαχ. 8,1-3. Καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου παντοκράτορος λέγων· Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ἐζήλωσα τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν Σιὼν ζῆλον μέγαν, καὶ θυμῷ μεγάλῳ ἐζήλωσα αὐτήν. Τάδε λέγει Κύριος· Καὶ ἐπιστρέψω ἐπὶ Σιὼν καὶ κατασκηνώσω ἐν μέσῳ Ἱερουσαλήμ, καὶ κληθήσεται Ἱερουσαλὴμ πόλις ἀληθινὴ καὶ τὸ ὄρος Κυρίου παντοκράτορος ὄρος ἅγιον[4].

Ὡς πρὸς ῥητὸν σαφηνισθείη τὸ προκείμενον οὕτως· Ἐγένετο λόγος Κυρίου παντοκράτορος λέγων τὰ ἐξῆς δηλούμενα· Τάδε, φησίν, λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ἐζήλωσα τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν Σιών, ἀνακαλεσάμενος αὐτὴν πρὸς ἐμαυτὸν μετὰ τὸ ἐκβληθῆναι καὶ ἀπωσθῆναι, ὡς περιυβρισθῆναι αὐτὴν ὑπὸ ἀλλοτρίων. Οὐχ ὡς ἔτυχεν δὲ ἐζήλωσα αὐτήν, ἀλλ' ἐν θυμῷ μεγάλῳ.

Ἀπὸ συμβιουσῶν δὲ γυναικῶν ἀνδράσιν ἐλήφθη τὸ παράδειγμα. Ἡ ἀθετήσασα γυνὴ τὰ γαμικὰ δίκαια, ἀποφοιτήσασά τε τοῦ θαλάμου ἔρωτι τῷ πρὸς ἀλλοτρίους, οὐκέτι ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τυγχάνουσα τοῦ πρότερον συμβιοῦντος, παρορᾶται λοιπόν, ὡς λέγεσθαι αὐτῇ ὑπὸ τοῦ ἀθετηθέντος ἀνδρός· Οὐ φείσομαι ἐπὶ σοὶ ἔτι, οὐδὲ ζηλώσω. Πῶς γὰρ ἂν ζηλώσειέν τις ἢ **532** φροντίσειεν διαλυθέντος τοῦ γάμου; Κἂν τοίνυν ἐξώβλητος γένηται ἡ καταφρονήσασα τοῦ γαμικοῦ θαλάμου, ἔχουσα μετανοίας τόπον, ἀνακάμψασα πρὸς ὃν καταλέλοιπεν, ζηλωτὴ γίνεται πάλιν, πολλῇ ἀγαθότητι προσηκαμένου αὐτὴν τοῦ πάλαι συνοικήσαντος.

---

1. Παρμ. 5,3-4. 2. Θρ. 4,3. 3. Πρβλ. Θρ. 4,3. 4. Ζαχ. 8,1-3.

Ἐκ δὲ τοῦ κατὰ τὰς γυναῖκας μεταβητέον ἐπὶ τὴν περὶ τῆς Σιὼν καὶ Ἱερουσαλὴμ θεωρίαν.

Τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν Σιὼν οὐ τοὺς τόπους λέγω, ἀλλὰ τοὺς οἰκοῦντας ἐν αὐτοῖς.

Ἠγάγετο ὁ Θεὸς πρὸς συμβίωσιν ἀν⟨αγ⟩αγὼν ἐκ τῆς Αἰγύπτου, νόμο⟨υ⟩ς καὶ δικαιώματα δίκην ἔδνων παρασχών, ὡς λοιπὸν κήδεσθαι καὶ φείδεσθαι τῆς ἠγμένης, καὶ θαλαμεύεσθαι ὡς πρέπει συνοικοῦσαν κουρίδιον.

Μετὰ τὴν οὕτω γεναμένην κατὰ νόμους ἁρμονίαν, ἀθετήσασα τοὺς γαμηλίους νόμους, ἠθέτησεν τὸν προστάτην καὶ ἐπίκουρον ἄνδρα, ὡς λέγειν· «Ὡς ἀθετεῖ γυνὴ εἰς τὸν συνόντα, ἠθέτησεν εἰς ἐμὲ ὁ οἶκος Ἰσραήλ»[1], ὡς ἀπελθεῖν λοιπὸν πρὸς δαίμονας ἁλιτηρίους καὶ πνεύματα ἀκάθαρτα, καὶ περιυβρίζεσθαι πορνικῶς.

Εἰσὶν δὲ οἱ συνερχόμενοι αὐτῇ Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι κατ' ἀλληγορίαν.

Τούτων ἐπὶ πολὺ γινομένων, ἀνανήψασα ἡ Ἱερουσαλὴμ καὶ ἡ Σιὼν ἀνεπόλησεν τοῦ πάλαι αὐτὴν πρὸς σύμβιον εἰληφότος, ὡς θελῆσαι ἐπιστρέψαι πρὸς τὸν ἀφ' οὗ ἀπεζεύχθη. Φωνὰς γοῦν ἀφῆκεν ταύτας· «Ἐπιστρέψω ἐπὶ τὸν ἄνδρα μου τὸν πρότερον, ὅτι καλῶς μοι ἦν τότε ἢ νῦν»[2]. Τὴν τοιαύτην μετάνοιαν αὐτῆς προσηκάμενος πρὸς ὃν ἐπιστρέψαι καὶ ἀνακάμψαι ⟨ἤρξατο⟩ λέγει· «Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ», ὅταν ἡ ἐπιστροφὴ δηλονότι βεβαιωθῇ, «καλέσει με· Ὁ ἀνήρ μου»[3], ὡς λοιπὸν οἷα προστάτην καὶ κηδεμόνα ἐν θυμῷ μεγάλῳ ζηλῶσαι αὐτήν, τιμωρούμενον τοὺς **534** περιυβρίσαντας αὐτήν. Ἐν θυμῷ μεγάλῳ ζηλώσας αὐτήν, ὥστε ποθῆσαι συνεῖναι αὐτῇ ὡς πρότερον, ὅτε οὔπω ἀποφοιτήσασα ἦν τοῦ θαλάμου, διὸ ἐπιστρέφων πρὸς αὐτήν· «Κατασκηνώσω ἐν μέσῳ αὐτῆς»[1].

Ὡς περὶ μιᾶς δὲ λέγει τῆς Σιὼν καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ· μέρος γὰρ ἡ Σιὼν τῆς μητροπόλεώς ἐστιν.

Τί δ' ὑπάρξεται «ὅταν ἐπιστρέψω καὶ κατασκηνώσω ἐν μέσῳ αὐτῆς»[5], ἢ τὸ πάλιν χρηματίσαι αὐτὴν πόλιν «ἀληθινήν»[6], ἔρημον οὐκέτ' οὖσαν, ἀλλὰ πλήρης πολιτῶν καὶ οἰκοδομημάτων, ἀνεγερθέντος τοῦ ναοῦ καὶ τῶν καθ' ἕνα οἴκων, ὡς λοιπὸν ἔχειν ὡς πρότερον λαύρας, ἀγυιάς, τεμένη τε πλατείας καὶ στενωπούς.

Οὕτω τῆς Ἱερουσαλὴμ πρὸς ῥητὸν χρηματισάσης, καὶ τὸ ὄρος Κυρίου παντοκράτορος ἅγιον ἔσται ὡς πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας ὑπῆρχεν, ἁγιστειῶν τῶν συνήθων τελουμένων ἐκεῖ, καὶ ᾠδῶν καὶ παιάνων ἀνακρουομένων κατὰ τοὺς τοῦ ψαλμῳδοῦ λόγους, ὅπου μὲν λέγοντος· «Σοὶ πρέπει ὕμνος ὁ Θεὸς ἐν Σιών»[7]· ὅπου δέ· «Ψάλατε τῷ Κυρίῳ τῷ κατοικοῦντι ἐν Σιών»[8].

---

1. Ἱερ. 3,20. 2. Ὡσ. 2,9. 3. Ὡσ. 2,18. 4. Πρβλ. Ζαχ. 8.3. 5. Ἔνθ' ἀν. 6. Ἔνθ' ἀν. 7. Ψαλ. 64,2. 8. Ψαλ. 9,12.

Τούτων κατὰ τὴν ἱστορίαν φανέντων, καιρὸς εἴη τὰ πρὸς τὴν ἀναγωγὴν θεωρῆσαι.

Τῆς λεγο[υ]μένης Ἱερουσαλὴμ διορατικῆς ψυχῆς, — μεταλαμβάνεται γὰρ τὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς «εἰρήνης ὅρασιν» —, ὀλισθησάσης καὶ διὰ τοῦτο ἔξω τοῦ θείου θαλάμου γεγενημένης, ἀπωσμὸς γέγονεν ἀπὸ τοῦ συνοικοῦντος αὐτῇ πρότερον, ὡς λοιπὸν πορνικῶς αὐτὴν διασύρεσθαι ὑπὸ ἀντικειμένων δυνάμεων, καλουμένων κατ' ἀναγωγὴν Ἀσσυρίων καὶ Βαβυλωνίων, ὡς μηκέτι κήδεσθαι αὐτῆς τὸν οἷα σύζυγον φειδόμενον.

536 Ἀλλ' ἐπεὶ μὴ ἐν ταὐτῷ μένει τὰ τῆς προαιρέσεως, ὡς γὰρ ἐξ ἀρετῆς εἰς κακίαν καὶ ἀπὸ εὐσεβείας εἰς ἀσέβειαν γίνεται τροπή, οὕτως ἔμπαλιν ἐκ χειρίστων καὶ ἐπιβλαβῶν εἰς βελτίω καὶ ὠφέλιμα γίνεται μεταβολή, ὡς ἐπιγνῶναι πάλιν τὸν θεῖον θάλαμον τὴν ἀποφοιτήσασαν, ἵν' ὡς πρότερον κηδόμενος αὐτὸς ζηλοῖ ἐπ' αὐτῇ ἀπελαύνων τοὺς μοιχικῶς μιάναντας αὐτήν. Καὶ θυμῷ γε μεγάλῳ τοῦτο ἐνεργεῖ, σφόδρα ἀγανακτῶν κατὰ τῶν διασυράντων αὐτήν, ὡς λοιπὸν λέγειν φανερῶς· «Ἐζήλωσα τὴν Σιὼν καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ»[1].

Κατ' ἀναγωγὴν Σιὼν καὶ Ἱερουσαλὴμ ψυχή ἐστιν σκοποῦσα τὰ μὴ βλεπόμενα καὶ αἰώνια, καὶ ψυχὴ ⟨ὁρῶσα⟩ τὴν εἰρήνην, τῆς ἀνταχολουθίας τῶν ἀρετῶν καὶ θείων φρονημάτων ἔχουσα τὸν εἰρμόν, ἥντινα ὁ θυμῷ μεγάλῳ ζηλώσας ὑπὲρ αὐτῆς ἐπιστρέφει πρὸς ἑαυτόν, ἅμα καὶ αὐτὸς πρὸς αὐτήν, ἐπινεύων ταῖς ἱκεσίαις αὐτῆς ἐν τῷ παρέχειν ἃ ὑπὲρ ὧν ἀδιαλείπτως προσεύχεται. Οὕτω δὲ βελτιωθεῖσα, ἀληθινὴ Ἱερουσαλὴμ ὀνομασθείη, οὐκέτι περιέπουσα τὰ σκιώδη καὶ εἰκονικὰ τοῦ νόμου, ἀλλὰ τὰ δι' αὐτῶν ἀγαθὰ δηλούμενα, περὶ ὧν ὁ θεσπέσιος Ἀπόστολος γράφει· «Σκιὰν ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων»[2]. Καὶ πάλιν τοῖς ἀπὸ ἐθνῶν πιστεύσασιν· «Μή τις ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει ἢ πόσει, ἐν μέρει ἑορτῆς καὶ νεομηνίας καὶ σαββάτου, ἅ ἐστιν σκιὰ τῶν μελλόντων»[3]. Ἀγαθὰ μέλλοντα ἐν ταῖς παραληφθείσαις λέξεσιν τυγχάνουσιν τὰ εὐαγγελικὰ μαθήματα, ἃ βασιλείας μυστήρια εἶπεν ὁ Σωτὴρ τοῖς γνωρίμοις φάμενος· «Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ **538** μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν»[4]. Ἅπερ ἡ σκοποῦσα καὶ ὁρῶσα τὴν εἰρήνην τῆς συμφωνίας αὐτῶν Σιὼν καὶ Ἱερουσαλὴμ ἀνηγμένως ἐστίν, ἀληθινὴ καλουμένη, κατὰ ἀλήθειαν τὴν φανερουμένην τῇ τοῦ νόμου σκιᾷ πολιτευομένη, καὶ «ἐραυνῶσα τὰς θεοπνεύστους Γραφάς»[5].

Ἁρμονίως τῷ ἀληθινὴν κεκλῆσθαι τὴν ἱερὰν πόλιν, καὶ τὸ ὄρος Κυρίου παντοκράτορος ἅγιον ἔσται καὶ χρηματίσει. Ὅρα εἰ τὸ ὄρος Κυρίου παντοκράτορος ὁ λόγος τῆς ἐπιδημίας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τυγχάνει, περὶ οὗ ἔν τινι ᾠδῇ τῶν ἀναβαθμῶν φέρεται

---

1. Ζαχ. 8,2. 2. Ἑβρ. 10,1. 3. Κολ. 2,16. 4. Ματθ. 13,11. 5. Πρβλ. Ἰω. 5,39. Β' Τιμ. 3,16.

οὕτως· «Οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον ὡς ὄρος Σιών»[1]. Μὴ γὰρ τοσοῦτον πτωχεύσῃ ἡμῶν, ὁ νοῦς ὡς νομίσαι αἰσθητῷ ὄρει παραβάλλεσθαι ἢ ὁμοιοῦσθαι τοὺς ἐπὶ Κύριον πεποιθότας, παμμεγέθη ἀρετὴν ἔχοντας, ὡς εὐλογημένους ἀποδείκνυσθαι κατὰ πνευματικὰς εὐλογίας τοὺς ἔχοντας. Γέγραπται γὰρ ἐν Ἱερεμίᾳ τῷ προφήτῃ· «Εὐλογημένος ἄνθρωπος ὃς πέποιθεν ἐπὶ τῷ Κυρίῳ· καὶ ἔσται Κύριος ἐλπὶς αὐτοῦ»[2]. Καὶ ἐν Ψαλμοῖς· «Ἀγαθὸν πεποιθέναι ἐπὶ Κύριον ἢ πεποιθέναι ἐπ' ἄνθρωπον»[3].

Ἐπεὶ οὖν μὴ αἰσθητὸν ὄρος, ἔκβρασμα γῆς τυγχάνον, μιμοῦνται οἱ ἐπὶ Κύριον πεποιθότες, τί φρονεῖν αὐτὸ δεῖ ἢ ἐκεῖνο περὶ οὗ εἶπεν Ἡσαΐας· «Ἔσται ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ἐμφανὲς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου»[4], ἐπιλάμψαν καὶ φανερωθὲν «ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, ἵνα ἀθετήσῃ τὴν ἁμαρτίαν»[5], λύσας καὶ ἀφανίσας αὐτήν, ἀμνοῦ δίκην τυθείς.

Τοῦτο τὸ μυστήριον φωτίζων Ἰωάννης ὁ μέγας, δεικνὺς τὸν Ἰησοῦν ἔφη· «Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»[6].

540 Περὶ τοῦ ἀποδειχθέντος ὄρους ἐκλαβεῖν δεῖ καὶ τὸ ἐν τεσσαρακοστῷ ἑβδόμῳ Ψαλμῷ ἀπαγγελλόμενον οὕτω· «Μέγας Κύριος καὶ αἰνετὸς σφόδρα, ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἐν ὄρει ἁγίῳ»[7].

Τούτων κατὰ τὴν πρώτην ἀναγωγὴν φανέντων, ἐκλημπτέον καὶ κατ' ἀλληγορίαν ὑψηλῇ νοήσει ἐπιστρέφουσαν Σιὼν καὶ κικλησκομένην ἀληθινὴν Ἱερουσαλὴμ τὰ ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους φιλοσοφούμενα ὑπὸ τοῦ ἐν Χριστῷ λαλοῦντος, γράφοντος· «Προσεληλύθατε Σιὼν ὄρει καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ, καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων, τῶν πανηγυριζόντων μετὰ μυριάδων τῶν ἀγγέλων», δι' ἣν αἰτίαν «ἀπογεγραμμένοι ἐν τοῖς οὐρανοῖς»[8] τυγχάνουσιν, τῇ ἁγίᾳ καὶ ἐπουρανίῳ ἐμπολιτογραφηθέντες. Οἷοι καὶ οἱ ἀπόστολοι τυγχάνοντες, ἤκουσαν ὑπὸ τοῦ παμβασιλέως· «Χαίρετε ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐνεγράφησαν ἐν τοῖς οὐρανοῖς»[9]. Αὕτη ἡ γραφὴ «ζώντων» τυγχάνει «βίβλος»[10]. Περί τινων γοῦν μακαρίων χαράττει τὸ τῆς ἐκλογῆς σκεῦος[11] ὧδε· «Μετὰ καὶ Κλήμεντος καὶ τῶν λοιπῶν ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς»[12].

Ζαχ. 8,4-5. Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ἔτι καθήσονται πρεσβύτεροι καὶ πρεσβύτεραι ἐν ταῖς πλατείαις Ἱερουσαλήμ, ἕκαστος τὴν ῥάβδον αὐτοῦ ἔχων ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, ἀπὸ πλήθους ἡμερῶν. Καὶ αἱ πλατεῖαι

---

1. Ψαλ. 124,1. 2. Ἱερ. 17,7. 3. Ψαλ. 117,8. 4. Ἡσ. 2,2. Μιχ. 4,1. 5. Ἑβρ. 9,26. 6. Ἰω. 1,29. 7. Ψαλ. 47,2. 8. Ἑβρ. 12,22,23. 9. Λουκ. 10,20. 10. Πρβλ. Ψαλ. 68,28. 11. Πρβλ. Πράξ. 9,15. 12. Φιλιπ. 4,3.

τῆς πόλεως πλησθήσονται παιδαρίων καὶ χορασίων παιζόντων ἐν ταῖς πλατείαις αὐτῆς[1].

542 Ὡς πρὸς ῥητόν, εἰς εἰρήνην βαθεῖαν καὶ γαληνιώδη πολιτείαν ἀποκαθίστασθαι τὴν Ἱερουσαλὴμ ἡ προαναφώνησις τοῦ προφήτου δηλοῖ. Οὕτω γὰρ ἀταραξίας οὔσης καὶ ἐκτετοξευμένων πάντων πολεμίων πόρρω τῆς καλλιπόλεως, οὐδαμῶς ἔτι φόβου ἐξ ἐχθρῶν προσδοκ[ου]⟨ω⟩μένου, οἱ ἀπὸ πολυχρονιότητος καὶ πλήθους ἡμερῶν πρεσβυτικὴν ἡλικίαν ἔχοντες, ἄρσενες ὁμοῦ καὶ θήλειαι, ἔτι καθήσονται ὡς πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας ἐν ταῖς πλατείαις, ῥάβδους μετὰ χεῖρα ἔχοντες, προηγουμένως μὲν οἱ πρεσβύτεροι, ἐπίστησον δὲ εἰ καὶ αἱ πρεσβύτεραι· τιμῆς δὲ σύμβολον ἡ ῥάβδος τυγχάνει.

Οὕτω προκαθημένων τῶν ἡλικίᾳ προηκόντων, πλησθήσονται αἱ πλατεῖαι παιζόντων παιδαρίων καὶ χορασίων, οὐκ ἀθυρόντων ἐν ταῖς πλατείαις τῶν κομιδῇ νηπίων, ἐχθρῶν ἐπικειμένων καὶ προσδοκωμένων πολεμίων.

Τῆς ἱστορίας εἰρημένης, καὶ τὰ πρὸς διάνοιαν λεκτέον.

Πόλις πνευματικὴ πλατείας ἔχουσα ἡ ἔνδοξός ἐστιν Ἐκκλησία, περὶ ἧς ἀπαγγέλλεται τῷ κρατοῦντι αὐτῆς παμβασιλεῖ· «Δεδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ, ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ»[2]. Πῶς γὰρ οὐκ ἀοίδιμος καὶ πολυύμνητος εἴη, θείων ποτισμῶν μεταλαμβάνουσα ἀπὸ «τοῦ πλήρ[η]⟨ου⟩ς ὑδάτων ποταμοῦ τοῦ Θεοῦ»[3]. Εἴρηται καὶ ἐν τεσσαρακοστῷ καὶ πέμπτῳ Ψαλμῷ περὶ τοῦ βασιλικοῦ ἄστεως καὶ τῶν δέχεται χαρισμάτων πρὸς τοῦ κρατοῦντος αὐτὴν βασιλικῶς· «Τοῦ ποταμοῦ ὁρμήματα εὐφραίνουσιν τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ· ἡγίασεν τὸ σκήνωμα αὐτοῦ ὁ ὕψιστος, ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ αὐτῆς, οὐ σαλευθήσεται»[4]. Ἐν μέσῳ γὰρ τῆς εἰρη544νευομένης πόλεως κατοικῶν ὁ ἁγιάσας τὸ σκήνωμα αὐτοῦ ὕψιστος οὐδέποτε ἔξω αὐτῆς γίνεται, ἀκλόνητος μένων ἐν αὐτῇ.

Πλατεῖαι δὲ τῆς καλλιπόλεως ταύτης ὑπάρχουσιν αἱ κατ' εἶδος ἀρεταὶ καὶ αἱ πράξεις αὐτῶν, περὶ ὧν παροιμιωδῶς ὁ σοφὸς ἀπαγγέλλει, περὶ τῆς σοφίας τάδε χαράττων· «Σοφία δὲ ἐν ἐξόδοις ὑμνεῖται, ἐν δὲ πλατείαις παρρησίαν ἄγει· ἐπὶ δὲ ἄκρων τειχέων κηρύσσεται»[5]. Πῶς γὰρ οὐκ ἄγει παρρησίαν ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία ἐν ταῖς πλατείαις τῆς πνευματικῆς πόλεως, πάλιν ἑτέρου λογίου λέγοντος· «Ἐπιθυμήσας σοφίαν διατήρησον ἐντολάς, καὶ Κύριος χορηγήσει σοι αὐτήν»[6], ἑκάστης ἐντολῆς διὰ τὸ προσὸν εὖρος πλατείας καλουμένης, ὡς τὸν ὑμνῳδὸν πρὸς τὸν Θεὸν εἰπεῖν· «Πλατεία ἡ ἐντολή σου σφόδρα»[7];

Σκοπητέον εἰ κατὰ ταύτην τὴν διάνοιαν εἴρηται ὑπὸ τῆς νύμφης τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ ἐπαθαλαμίῳ δράματι· «Ἐπὶ κοίτης μου ἐν νυκτὶ ἐζήτησα ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχή μου καὶ οὐχ εὗρον αὐτόν, ἐκάλεσα

---

1. Ζαχ. 8,4-5. 2. Ψαλ. 86,3. 3. Πρβλ. Ψαλ. 64,10. 4. Ψαλ. 45,5,6. 5. Παρμ. 1,20,21. 6. Σ. Σειρ. 1,26. 7. Ψαλ. 118,96.

αὐτόν, καὶ οὐχ ὑπήκουσέν μοι. Ἀναστήσομαι δὴ καὶ κυκλώσω τὴν πόλιν, ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ ἐν ταῖς πλατείαις, ἕως οὗ εὕρω αὐτόν»[1]. Ἐν τῷ καιρῷ γὰρ τοῦ συνευνάζεσθαι καὶ διαναπαύεσθαι, ὃν ἀλληγορικῶς ἐκάλεσε νύκτα, δόξασα παρεῖναι αὐτῇ τὸν θεῖον νυμφίον, ζητήσασα οὐχ εὗρεν, καὶ καλέσασα οὐκ ἔσχεν αὐτὸν ἐπακούοντα, διά τι χρήσιμον μακρυνθέντα αὐτῆς, ἵνα ἔτι μᾶλλον τρωθῇ ἀγάπῃ τῇ πρὸς αὐτόν· μακρύνσει γὰρ τοῦ στεργομένου ὁ πρὸς αὐτὸν ἔρως μᾶλλον ἐγείρεται.

Τοῦτ' οὖν παθοῦσα ἀνέστη διεγείρασα ἑαυτήν, καὶ ζητεῖ γε αὐτὸν οὐκ ἀλλαχόθι ἢ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, οὔσαις ἱεραῖς ἀγο546ραῖς. Ἔνθα ἀγορεύουσιν οἱ τεθέντες ἀπόστολοι καὶ προφῆται καὶ διδάσκαλοι[2] τὰ τῆς ἀληθείας ὄργια καὶ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Πρὸς τῷ ζητεῖν αὐτὸν ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ταῖς ἤδη ἡρμηνευμέναις σπουδάζει συντυχεῖν τῷ ζητουμένῳ, ἵν' εὑροῦσα αὐτὸν συναναπαύσηται αὐτῷ.

Ἡ ἐν ταῖς πλατείαις τῆς καλλιπόλεως παρρησίαν ἄγουσα σοφία, ἐν ᾗ τὰ πάντα ὁ δημιουργὸς εἰς οὐσίαν ἤγαγεν[3], οὐκ ἀλλαχοῦ που ἢ ἐπ' ἄκρων τῶν τειχέων κηρύσσεται πρὸς τῶν νυκτοφυλακούντων καὶ φρουρούντων τὴν θείαν πόλιν, κατὰ τὴν τοῦ Ἡσαΐου φωνὴν ἐκ προσώπου τοῦ παμβασιλέως οὕτως εἰρημένην· «Ἐπὶ τῶν τειχέων σου κατέστησα φύλακας ἡμέρας καὶ νυκτός, οἳ διὰ τέλους οὐ σιωπήσονται μιμνῃσκόμενοι Κυρίου»[4].

Ἐν ταῖς ἀποδοθείσαις θείαις πλατείαις τῆς μακαρίας πόλεως ἔτι καθίσονται ὡς καὶ πρότερον σπουδαῖοι πρεσβῦται καὶ πρεσβυτίδες, μετὰ χεῖρας ἔχοντες τὰς ἰδίας ῥάβδους, τοῦτο μὲν βασιλείας σύμβολα, τοῦτο δὲ ἱερατείας τυγχανούσας, ἔτι μὴν καὶ παιδευτικῶν λόγων.

Πρεσβυτέρους δὲ ἐκλαβεῖν προσήκει τοὺς φρονήσει πεπωλιωμένους, κατὰ τὸ φερόμενον ἐν τῇ παναρέτῳ Σοφίᾳ τοῦ Σαλωμῶνος οὕτως ἔχον· «Γῆρας γὰρ τίμιον οὐ τὸ πολυχρόνιον, οὐδὲ ἀριθμῷ ἐτῶν μεμέτρηται· πολιὰ δέ ἐστιν φρόνησις ἐν ἀνθρώποις, καὶ γῆρας βίος ἀκηλίδωτος»[5]. Αὕτη ἡ πνευματικὴ ἡλικία προσῆν τῷ φίλῳ Θεοῦ χρηματίσαντι, οὗ ἡ πίστις «εἰς δικαιοσύνην λελόγισται» Ἀβραάμ[6]. Εἴρηται γὰρ ὑπὸ τοῦ ἱεροφάντου Μωυσέως ἐν Κοσμοποιΐᾳ· «Ἐκλιπὼν Ἀβραὰμ ἀπέθανεν, τραφεὶς ἐν γήρει καλῷ, πρεσβύτερος καὶ πλήρης ἡμερῶν»[7]. 548 Οὐ γὰρ διὰ πλῆθος ἐνιαυτῶν τῶν ἐκ τοῦ αἰσθητοῦ ἡλίου κύκλων ταῦτ' εἴρηται. Πολυετεστέρων γὰρ ὄντων τῶν πρὸ αὐτοῦ γεναμένων, οὐδεὶς ἐκείνων πρεσβύτερος ἐλέχθη οὐδὲ πλήρης ἡμερῶν. Πρῶτος γὰρ ἀνθρώπων ὁ τοῦ Ἰσαὰκ πατὴρ ἀπὸ πρεσβείων τῶν ἐξ ἀρετῆς ὠνομάσθη πρεσβύτερος.

Περὶ τῶν οὕτως γνώμης καὶ πολιτείας καὶ νοητῆς ἡλικίας ἐ-

---

1. Ἆσμ. 3,1,2. 2. Πρβλ. Α' Κορ. 12,28. 3. Πρβλ. Ψαλ. 103,24. 4. Ἡσ. 62,6. 5. Σ. Σολ. 4,8-9. 6. Γεν. 15,6. Ρωμ. 4,3. 7. Γεν. 25,8.

χόντων, ὁ τῶν ὅλων αἴτιος καὶ πάντων ἀγαθῶν χορηγὸς πρὸς τὸν πιστὸν θεράποντα ἑαυτοῦ φησιν· «Κατάστησον μετὰ σεαυτοῦ ἑβδομήκοντα πρεσβυτέρους, οὓς αὐτὸς οἶδας ὅτι εἰσὶν πρεσβύτεροι»[1]. Ἐξ οὗ παρίσταται ὅτι οὐχ ἡ κατάστασις καὶ ἡ χειροτονία ποιεῖ πρεσβύτερον τὸν οὐκ ὄντα πρότερον, ἀλλ' ἀναδείκνυσιν καὶ φανερόῖ. Ἀκριβῶς γὰρ προσετάγη χειροτονεῖσθαι οὓς οἶδεν ὁ προάγων ἤδη ὄντας τοιούτους.

Ἴσον δύναται καὶ τὸ ἐν Ἰωήλ, ἐνὶ τῶν Δώδεκα Προφητῶν, προσταττόμενον «ἐκλέξασθαι πρεσβυτέρους»[2] τοὺς ἤδη ὄντας, οὐ προηγουμένης τῆς ἐκλογῆς, ἀλλ' ἐπιγιγνομένης ὑπὲρ ἀναδείξεως τῶν ἤδη τὴν ἀρετὴν καὶ τὰ πρεσβεῖα αὐτῆς κεκτημένων. Περὶ τῶν ταύτην τὴν τιμὴν ἐχόντων, ἐν Παροιμίαις γέγραπται· «Δόξα πρεσβυτέρων πολιαί»[3], αἱ ἐκ φρονήσεως δηλονότι.

Τοῖς οὕτω μνημονευθεῖσι πρεσβυτέροις ἰσότιμοι καὶ ἰσοσθενεῖς ὑπάρχουσι καὶ κατὰ τὴν Καινὴν Διαθήκην. Γράφων γοῦν ὁ Ἀπόστολος Τίτῳ τῷ ἑαυτοῦ μαθητῇ, πρὸς ἑτέροις καὶ τοῦτ' ἐχάραξεν· «Τούτου χάριν ἀπέλιπόν σε ἐν τῇ Κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃ, καθὼς διεταξάμην σοι, καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους»[4]. Λέγει δὲ τὰ χαρακτηρι⟨στι⟩κὰ τῶν προαγομένων, τῶν εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς βαθμοὺς ταττομένων· μονογαμίαν, ἐκτροφὴν τέκνων βελτίστην, καὶ κατὰ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς πεποιωμένους[5], οὓς καὶ ἐπισκόπους καλεῖ ἀρχαίᾳ **550** συνηθείᾳ, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις εἰρήκαμεν. Αὐτίκα γοῦν ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων φέρεται ὡς «μετεκαλέσατο Παῦλος τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας»[6], οἷς καί φησιν· «Ὑμᾶς ἔθετο τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν, ἣν περιεποιήσατο τῷ ἰδίῳ αἵματι», καὶ τὰ ἑξῆς[7]. Τοῖς τοῦτον τὸν βαθμὸν ἔχουσιν, ὁ κορυφαιότατος τῶν Χριστοῦ μαθητῶν Πέτρος προσφωνεῖ ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἐπιστολῇ· «Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ»[8]. Τί δ' ἐστὶν ὃ παρακαλεῖ ἴδωμεν, ἢ ποιμαίνειν τὴν Χριστοῦ ἀγέλην, μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἑκουσίως, ἵνα, τοῦ ἀρχιποίμενος φανερωθέντος, κομίσωνται τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον[9].

Οἱ ἀποδοθέντες κατὰ ἀμφοτέρας τὰς Διαθήκας πρεσβύτεροι, βασιλεῖς κατὰ τὸν Ἀβραὰμ ὄντες, κατὰ τὸ λεχθὲν ὑπὸ τῶν ἐγνωκότων τὴν ὑπεροχὴν αὐτοῦ· «Βασιλεὺς παρὰ Θεοῦ σὺ εἶ ἐν ἡμῖν»[10], ἀλλὰ καὶ γνησίως θεραπεύοντες ἱερατικῶς τὸν ἐκλεξάμενον, τὰ σκῆπτρα φέρουσιν τῆς προσούσης διττῆς ὑπεροχῆς, καθήμενοι ἐν ταῖς πλατείαις τῆς ἔναγχος διαγραφείσης πόλεως, κατέχων ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ ῥάβδον, οὖσαν πρὸς σκῆπτρον καὶ διορθωτικὸν λόγον. Περὶ γὰρ τῶν ἐλέγχων παιόντων πως τοὺς ὑπευθύνους, γράφεται ὑπὸ Παύλου·

---

1. Ἀρ. 11,16. 2. Ἰωὴλ 2,16. 3. Παρμ. 20,29. 4. Τιτ. 1,5. 5. Πρβλ. Τιτ. 1,6-9. 6. Πράξ. 20,17. 7. Πράξ. 20,28. 8. Α' Πέτρ. 5,1. 9. Πρβλ. Α' Πέτρ. 5,2-4. 10. Γεν. 23,6.

«Τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς ἢ ἐν ἀγάπῃ;»[1]. Σύμφωνα τούτοις καὶ θεία τῶν Παροιμιῶν γραφὴ διαγορεύει, ὅπου μέν· «Ὃς προ[σ]φέρει ἐκ χειλέων σοφίαν, ῥάβδῳ τύπτει ἄνδρα ἀκάρ552διον»[2]· ὅπου δέ· «Ὃς φείδεται τῆς βακτηρίας μισεῖ τὸν υἱὸν ἑαυτοῦ, ὁ δὲ ἀγαπῶν ἐπιμελῶς παιδεύει»[3].

Τῆς τῶν πρεσβυτέρων τιμῆς καὶ θήλειαι μετέχουσιν διὰ πίστιν καὶ πρακτικὴν ἀρετὴν πρεσβεῖα κεκτημέναι. Τὴν τοιαύτην διαγράφων ἀγωγήν, Τιμοθέῳ χαράττων ὁ ἐν Χριστῷ λαλῶν Παῦλός φησιν· «Τίμα χήρας τὰς ὄντως χήρας»[4], τοιαύτας εἶναι σημαίνων τὰς πάντων τῶν ἀνθρωπίνων στερομένας, ἐχούσας πράξεις ἐπαίνους φερούσας, ἀναθρεψαμένας τέκνα ὡς δεῖ, δαψιλῶς φιλοξενούσας, ὑπ[ε]⟨η⟩ρετησάσας Θεοῦ δούλοις, θρεψάσας πένητας, καὶ πᾶσι τοῖς παραπλησίοις ἔργοις ἀρετῆς ἐγκαλλωπιζομένας. Ἔχει δὲ περὶ τούτων αὐταῖς συλλαβαῖς ἡ ἀποστολικὴ διδασκαλία ἔνθεν ἀρχομένη· «Χήρα καταλεγέσθω μὴ ἔλατον ἐτῶν ἑξήκοντα γεγονυῖα, ἑνὸς ἀνδρὸς γυνή, ἐπὶ ἔργοις καλοῖς μαρτυρουμένη, εἰ ἐτεκνοτρόφησεν*, εἰ ἐξενοδόχησεν, εἰ ἁγίων πόδας ἔνιψεν, εἰ θλιβομένοις ἐπήρκεσεν, εἰ παντὶ ἔργῳ καλῷ ἐπηκολούθησεν»[5].

Ὑπὲρ βεβαιώσεως δὲ τῶν μνημονευθεισῶν ἀρετῶν χρεία καὶ τελείας ἡλικίας συνεπικοσμούσης τὰς κτητὰς ἀρετάς, τελείων ἐτῶν ἀριθμὸν ἐσχηκυῖαν οὐκ ἐλαττουμένην ἑξηκονταέτους χρόνου. Τοιαύτη κατὰ τὴν ἱστορίαν ὑπῆρχεν Ἄννα ἡ προφῆτις, ζήσασα μετὰ ἀνδρὸς ἔτη ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς, διαμείνασα ἐπὶ πολὺ χήρα ἕως ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων[6]. Οἰκεῖος δὲ καὶ οὗτος ὁ ἀριθμὸς τῆς ἐν χηρείᾳ ἁγνείας, περὶ οὗ ἐν ἄλλοις εἴρηται.

Ταύτης τῆς προαιρέσεως ἐπιμελομένας ἔστιν ἰδεῖν καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ. Οἵα ἦν ἡ ἀνδρειωτάτη Ἰουδίθ, φερωνύ554μως ἐσχηκυῖα τὴν προσηγορίαν· Ἰουδὶθ γὰρ «αἴνεσις» ἑρμηνεύεται. Οὐκ ἀπεικὸς δὲ καὶ ἄλλας πλείονας εὑρεῖν πρεσβείᾳ καὶ τιμῇ κεκοσμημένας, καὶ μάλιστα ἐκείνας περὶ ὧν ἐν προφήτῃ εἴρηται ἐκ προσώπου Θεοῦ· «Ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν», καὶ τὰ ἑξῆς μέχρι τοῦ· «Καί γε ἐπὶ τοὺς δούλους μου καὶ τὰς δούλας μου ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου καὶ προφητεύσουσιν»[7].

Ἐπιστήσας κατὰ σεαυτόν, σκόπησον εἰ περὶ μόνων τῶν πρεσβυτέρων εἴρηται ῥάβδους κατέχειν ἐν ταῖς χερσὶν ἢ καὶ περὶ τῶν πρεσβυτίδων. Ἐνδέχεται δὲ περὶ ἀμφοτέρων τῶν ταγμάτων γεγράφθαι, πιθανώτερον δὲ δοκεῖ περὶ μόνων τῶν ἀνδρῶν.

Ἐν ταῖς σαφηνισθείσαις πλατείαις ἐν αἷς προκάθηνται οἱ φρονήσει πεπολιωμένοι καὶ ἀκηλιδώτῳ βίῳ γηράσαντες[8], καὶ παιδάρια

---

* Ὁ πάπυρος ἔχει «ἐτεκνοφρόνησεν».

1. Α′ Κορ. 4,21. 2. Παρμ. 10,13. 3. Παρμ. 13,24. 4. Α′ Τιμ. 5,3. 5. Α′ Τιμ. 5,9,10. 6. Πρβλ. Λουκ. 2,36. 7. Ἰωὴλ 3,1,2. Πράξ. 2,17,18. 8. Πρβλ. Σ. Σολ. 4,9.

καὶ κοράσια εἶναι παίζοντα παιδιὰν ἐπαινετὴν ἢ ἐγκαλλωπιζόμενος ὁ κατὰ τὴν καρδίαν τοῦ Θεοῦ ἀνὴρ Δαυίδ[1], πάντα τὰ θελήματα ποιῶν τοῦ ἐκλεξαμένου, παρρησιαστικώτερον ἀνεφθέγξατο· «Ἐνώπιον Κυρίου ὀρχήσομαι» «καὶ παίξομαι»[2].

Παιδάρια ἀθύροντα ἐν ταῖς πλατείαις τῆς ἁγιδίμου Θεοῦ πόλεως ἐκλαβεῖν ἔστιν τοὺς ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων σωφροσύνῃ ἑαυτοὺς ἐπιδεδωκότας, ὥστ' ἀφθορίαν ἔχειν μετὰ σεμνότητος ἀκραιφνεστάτης καὶ λόγον ὑγιῆ ἀκατάγνωστον[3].

Τοιοῦτοι δὲ ὑπῆρχον οἱ τῶν ἀποστόλων υἱοί, «ἀναγεγεννημένοι οὐκ ἐκ σπορᾶς φθαρτῆς, ἀλλ' ἀφθάρτου, διὰ ζῶντος **556** λόγου Θεοῦ καὶ μένοντος»[4], «ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη τὸ λογικὸν ἄδολον γάλα ἐπιποθήσαντες»[5].

Συγχρήσει δὲ καιρίως καὶ τῷ ἐν Παροιμίαις εἰρημένῳ· «Ἵνα δῷ ἀκάκοις πανουργίαν, παιδὶ δὲ νέῳ αἴσθησίν τε καὶ ἔννοιαν»[6]. Καὶ ἔτι ἐν τῇ αὐτῇ βίβλῳ ὁ θεόσοφος εἶπεν· «Ἀκούσατε, παῖδες, παιδείαν πατρός, καὶ προσέχετε τοῦ γνῶναι ἔννοιαν»[7].

Οὐ πάντως δὲ περὶ τῶν κατὰ τὸ σῶμα ἀρσένων λέγεται ταῦτα· εἰσὶ γὰρ καὶ σῶμα θῆλυ ἔχουσαι ψυχαὶ ἄρσενες τῷ φρονήματι.

Ἑπομένως τοῖς ἀποδοθεῖσιν παιδαρίοις, καὶ κοράσια ἐκλημπτέον παίζοντα. Καὶ ὅρα εἰ περὶ τούτων ἐν τεσσερακοστῷ τετάρτῳ Ψαλμῷ ὑμνεῖται περὶ τῆς νύμφης καὶ τοῦ νυμφίου τὸ μελῳδούμενον ὧδε· «Ἀπενεχθήσονται τῷ βασιλεῖ παρθένοι ὀπίσω αὐτῆς», τῆς νύμφης καὶ βασιλίδος δηλονότι, τῆς παραστάσης ἐκ δεξιῶν τοῦ συνοικοῦντος, «αἱ πλησίον αὐτῆς ἀπενεχθήσονταί σοι· ἀπενεχθήσονται ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλιάσει»[8].

Παρθένοι ἀπενεχθησόμεναι ὀπίσω τῆς νυμφαγωγηθείσης ἑνὶ ἀνδρὶ τῷ Χριστῷ Ἐκκλησίας, πνεύματι καὶ σώματι[9] εἰσιν ἀδιάφθοροι γνώμῃ καὶ πράξει ἁγνεύουσαι.

Ὡς ἐλέχθη ὡς τὰ παιδάρια προηγουμένως κατὰ τὴν ψυχὴν ἄρρενα, ἀλλὰ οὐ μόνον κατὰ τὸ σῶμα τυγχάνουσιν, ὁμοίως αἱ ἐν γνώμῃ καὶ πράξει ἁγιότητα ἔχουσαι παρθένοι οὐκ ἐξ ἀνάγκης θηλυκὸν ἔχουσι σῶμα. Ἐν γοῦν τῇ Ἰωάννου Ἀποκαλύψει αἱ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες τῶν παρθένων οὐ τῷ σώματι ἦσαν τοιαῦται· ἐπηνέχθη γάρ· «Οὗτοί εἰσιν οἳ μετὰ γυναικὸς οὐκ ἐμολύνθησαν· παρθένοι γάρ εἰσιν, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν δόλος· ἄμωμοι γάρ εἰσιν»[10].

558 Περὶ πάντων τῶν διατριβόντων ἐν ταῖς πλατείαις τοῦ πολυυμνήτου ἄστεως, ὡς περὶ ἑνὸς χοροῦ ἐν ἑνὶ τῶν Ψαλμῶν φέρεται· «Νεανίσκοι καὶ παρθένοι, πρεσβύτεροι μετὰ νεωτέρων αἰνεσάτωσαν

---

1. Πρβλ. Πράξ. 13,22. Α' Βασ. 13,14. 2. Β' Βασ. 6,21. 3. Πρβλ. Τίτ. 2,7,8. 4. Α' Πέτρ. 1,23. 5. Α' Πέτρ. 2,2. 6. Παρμ. 1,4. 7. Παρμ. 4,1. 8. Ψαλ. 44,10,15,16. 9. Πρβλ. Α' Κορ. 7,34. 10. Ἀποκ. 14,4,5.

τὸ ὄνομα Κυρίου»[1]. Περὶ τῶν κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον διαφόρων ἡλικιῶν καὶ ὃν ἠγάπα Ἰησοῦς μαθητὴν ἐπιστέλλει· «Γράφω ὑμῖν, παιδία, ὅτι ἀφέωνται ὑμῶν αἱ ἁμαρτίαι διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ», — τοῦ Σωτῆρος δηλαδή, — «γράφω ὑμῖν, πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸ ἀπ' ἀρχῆς· γράφω ὑμῖν, νεανίσκοι, ὅτι ἰσχυροί ἐστε καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐν ὑμῖν μένει, καὶ νενικήκατε τὸν πονηρόν»[2]. Παιδία δὲ λέγει τοὺς ἄρτι ἀφέσεως ἁμαρτιῶν τετυχηκότας, οἵας ποτ' ἂν ὦσιν ἡλικίας κατὰ τὸν ἔξω ἄνθρωπον, πατέρας ὀνομάζων ⟨τοὺς⟩ τὸ ἀπ' ἀρχῆς τῆς θεολογίας ἐπισταμένους, καὶ νεανίσκους τοὺς ἰσχὺν ἔχοντας ἐμμένοντος ἐν αὐτοῖς τοῦ λόγου τοῦ προτρεπομένου μένειν ἀκαταμαχήτους, κἂν ὁ ἀγὼν ᾖ αὐτοῖς «πρὸς ἀρχάς, πρὸς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας»[3]. Πῶς γὰρ οὐκ ἰσχυροὶ οἱ ὑπὸ τοῦ παμβασιλέως Σωτῆρος εἰληφότες «ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ»[4], ἥκιστα βλαπτομένους; Ταὐτὸν γὰρ τό· «οὐδὲν ὑμᾶς ἀδικήσει»[5], τῷ· «οὐδὲν ὑμᾶς βλάψει». Αὐτίκα γοῦν περὶ τοῦ τὴν ἐξουσίαν λαβόντος πατεῖν τὰ ἰοβόλα καὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, ἐπινίκιος ὕμνος ἀναπέμπεται κατὰ λέξιν ὧδε ἔχων· «Ἐπ' ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβήσει, καταπατήσεις λέοντα καὶ δράκοντα»[6].

Ἀρκούντως εἰρημένων εἰς τὸ προκείμενον ῥητόν, ἐκθώμεθα τὰ ἑξῆς.

560 Ζαχ. 8,6. Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Εἰ ἀδυνατήσει ἐνώπιον τῶν καταλοίπων τοῦ λαοῦ τούτου ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, μὴ καὶ ἐνώπιόν μου ἀδυνατήσει; λέγει Κύριος παντοκράτωρ[7].

Κατασκαφὴν ὑπὸ πολεμίων ὑπομεινάσης τῆς αἰσθητῆς καὶ κάτω Ἱερουσαλήμ, ὡς ὑποστῆναι πολλὴν αἰχμαλωσίαν τοὺς πολίτας αὐτῆς, ταῖς ἐπαγγελίαις περὶ ἀποκαταστάσεως αὐτῆς ἀπιστοῦντας, ἐρείπιον αὐτὴν γενομένην ὁρῶντας, ἀδύνατον ἡγουμένους ἔτι λαμπρῶς πολι⟨σ⟩θῆναι αὐτήν, ὡς τὴν ὀρεινὴν καὶ πεδιάδα οἰκητῆρας ἔχειν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις αὐτῆς ἔτι τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τὰς πρεσβυτέρας καθεσθῆναι, πληθυνόντων ἐν αὐταῖς παιζόντων παιδαρίων καὶ κορασίων. Ἀλλ' ἐπεὶ «πάντα Θεῷ δυνατά»[8], καὶ ἀπὸ στενότητος πλατύτητα, καὶ ἐξ ἀπόρων εὐπορίαν ἄγειν, κἂν ἐπίπροσθεν τῶν καταλοίπων τοῦ λαοῦ τῶν περιόντων εἰσέτι δεῦρο πολλῶν τεθνηκότων, ἀλλ' οὐκ ἀδύνατον Θεῷ τὸ ἐκείνοις ἀδύνατον φαινόμενον.

Ὥσπερ οὖν ἐπὶ τῆς μητροπόλεως τῆς Ἰουδαίας ἁλούσης καὶ ἐσχάτην ἐρημίαν ὑπομενούσης, ἀδύνατον ἡγοῦντο οἱ ἀνάστημα ψυχῆς

---

1. Ψαλ. 148,12-13. 2. Α' Ἰω. 2,12-14. 3. Ἐφ. 6,12. 4. Λουκ. 10,19. 5. Ἔνθ' ἀν. 6. Ψαλ. 90,13. 7. Ζαχ. 8,6. 8. Ματθ. 19,26.

οὐκ ἔχοντες ἄνθρωποι τὸ ἀποκαταστῆναι αὐτὴν εἰς τὴν προτέραν δόξαν καὶ εὐετηρίαν, καίτοι Θεοῦ ἐπαγγειλαμένου καὶ εἰς πέρας ἀγαγεῖν δυναμένου τὰ προθεσπισθέντα, οὕτω οἱ ἄπιστοι καὶ πτωχοὶ τὴν διάνοιαν, ἐν τοῖς κατὰ χριστιανῶν διωγμοῖς ὁρῶντες τὴν Ἐκκλησίαν πορθηθεῖσαν ἐσχάτως, ὡς δοκεῖν πτῶμα ἀνέγερτον πεπτωκέναι, ἀδύνατον εἶναι ἀποκαταστῆναι **562** αὐτήν, εἰρήνην βαθεῖαν ἀπολαμβάνουσαν πρὸς τοῦ εἰρηκότος τοῖς γνωρίμοις· «Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφ⟨ί⟩ημι ὑμῖν»[1]. Θάρσος οὖν ἐμποιῶν οἷς δώσειν ὑπέσχετο τὴν εὐστάθειαν καὶ γαληνιῶσαν εἰρήνην· «Θαρσεῖτε, ἔφη, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον»[2]· διὸ κἂν θλῖψιν νῦν ἔχητε, ἄνεσιν προσδοκῆσαι θαρσήσατε. Φίλη γὰρ ἡ ἀλήθεια.

Οἱ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ ἐπιτεθειμένοι εἰς τοσοῦτον ἐξηγριώθησαν ὡς τοὺς συναχτηρίους τόπους εἰς ἔδαφος κατασπάσαι καὶ τὰς ἱερὰς βίβλους πυρὶ δαπανῆσαι. Τῆς τοσαύτης ὠμότητος πρὸς ὀλίγον κρατησάσης, οἱ μικροφυεῖς ἐτόπασαν ἀδύνατον εἶναι ἔτι αὐτὴν εἰς τὸ ἔνδοξον ἀνακάμψαι. Ἀλλ' εἰ κἀκείνους ἄπορον καὶ ἀκατόρθωτον τὸ συμβὰν ἔδοξεν, ἀλλὰ δυνατὸν καὶ εὔκολον τὸ ἀπελπισθὲν ἀποδέδεικται. Ἔστιν γοῦν ἰδεῖν τοὺς τότε κατασπασθέντας τόπους εἰς ὕψος ἐγηγερμένους ἐνδοξοτέρους ἢ πρότερον ἦσαν, χρυσορόφους καὶ πᾶσι τοῖς περισπουδάστοις προκοσμήμασιν διαπρέπειν, καὶ τὰς πυρὶ ἀναλωθείσας βίβλους, διαχρύσους καὶ χρυσοκόλλους κατασκευαζομένας, ἐν ταῖς βασιλικαῖς αὐλαῖς ἀνακειμένας.

Τὸ δυνατὸν δὲ καὶ παράδοξον τοῦ Θεοῦ φαίνεται, ὅτι δι' ὧν κατεπονήθη ὁ χριστιανισμὸς καὶ ἀνέλαμψεν· δι' αὐτῶν δὲ λέγω, οὐ τῶν ἀνθρώπων ἀλλὰ τῶν τὴν αὐτὴν περιεπόντων ἡγεμονίαν. Εἴρηται δὲ ἐντελέστερον περὶ τούτων ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν Ἡσαΐου τοῦ προφήτου.

564 Πίστιν παρέχων ὁ λόγος τοῦ προσδοκῆσαι τὰ δοκοῦντα ἀπελπίσθαι, Κύριον τὸν παντοκράτορα ἐπηγγέλθαι αὐτὰ ποιῆσαι εἶπεν.

Ζαχ. 8,7-8. Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ἰδοὺ ἐγὼ ἀνασώζω τὸν λαόν μου ἀπὸ γῆς ἀνατολῶν καὶ ἀπὸ γῆς δυσμῶν, καὶ εἰσάξω αὐτοὺς καὶ κατασκηνώσω ἐν μέσῳ Ἰερουσαλήμ, καὶ ἔσονταί μοι εἰς λαὸν καὶ ἐγὼ ἔσομαι αὐτοῖς ε⟨ἰ⟩ς Θεὸν ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἐν δικαιοσύνῃ[3].

Ὥσπερ Θεοῦ ἄνθρωπος προσαγορεύεται ὁ λατρεύων καὶ δουλεύων αὐτῷ, οὕτω λαὸς αὐτοῦ χρηματίζει ὁ ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα θεοσεβῶν συμπληρούμενος. Λαὸς αὐτοῦ τυγχάνει ὅνπερ ἀνασῴζει ἐκ πάσης

1. Ἰω. 14,27. 2. Ἰω. 16,33. 3. Ζαχ. 8,7-8.

τῆς οἰκουμένης καὶ τῶν περάτων αὐτῆς· ὑπισχνεῖται φάσκων· «Ἰδοὺ ἀνασῴζω τὸν λαόν μου ἀπὸ γῆς ἀνατολῶν καὶ ἀπὸ γῆς δυσμῶν»[1], λέγει Κύριος παντοκράτωρ. Οὐχ ὁ ἐκ περιτομῆς δὲ μόνος οὗτος, ἀλλ' ὁ πάντων τῶν πιστευόντων τῷ Σωτῆρι ἐθνῶν κατὰ τὸ εὐαγγέλιον ὑπάρχει. Πάλαι **566** μὲν γὰρ ἓν μόνον ἔθνος τὸ τῶν Ἑβραίων, λαὸς τοῦ τὰ πάντα δημιουργήσαντος, μερὶς καὶ κλῆρος ἦν, κατὰ τὴν τοῦ ἱεροφάντου μαρτυρίαν λέγοντος· «Ὅτε διεμέριζεν ὁ ὕψιστος ἔθνη, ὡς διέσπειρεν υἱοὺς Ἀδάμ κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ, ἐγενήθη μερὶς Κυρίου Ἰακώβ, σχοινισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ»[2], διὰ καλλονὴν ἤθους καὶ βίου, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τὴν ἐν τεσσερακοστῷ καὶ ἕκτῳ Ψαλμῷ προφερομένην ὑπὸ τῶν ἁγίων οὕτως· «Ἐξελέξατο ἡμῖν τὴν κληρονομίαν ἑαυτοῦ, τὴν καλλονὴν Ἰακὼβ ἠγάπησεν»[3]. Παραπλησίως ἔχει καὶ τὸ ἐν μωσαϊκῇ διδασκαλίᾳ δεικτικῶς ἀπαγγελλόμενον· «Ἰδοὺ λαὸς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων, τὸ ἔθνος τὸ μέγα τοῦτο»[4], θεοσεβῶν καὶ ἀπεχόμενος ἁμαρτιῶν, κατὰ τὸ λεχθὲν ἐν παναρέτῳ Σαλωμῶνος Σοφίᾳ· «Ὅτι ὁ μὴ ἔχων κακότεχνον ψυχήν, μηδὲ σῶμα κατάχρεω ἁμαρτίας»[5] δέχεται τὴν Θεοῦ σοφίαν καὶ τὴν κατάλληλον αὐτῇ ἱερὰν ἐπιστήμην. Συνᾴδει τῇ νοήσει ταύτῃ τὸ λεχθὲν ὑπὸ θεοσεβοῦς ἀνδρὸς περὶ τοῦ Θεοῦ φάσκοντος τῷ ἀληθινῷ ἀνθρώπῳ· «Ἰδοὺ ἡ θεοσέβειά ἐστιν σοφία, τὸ δὲ ἀπέχεσθαι ἀπὸ κακῶν ἐστιν ἐπιστήμη»[6].

Σὺν τούτῳ τῷ σοφῷ καὶ ἐπιστήμονι ἔθνει ὑπάρχοντι «βασιλείῳ ἱερατεύματι, λαῷ εἰς περιποίη⟨σ⟩ιν»[7] ὄντι, εὐφραίνεται τὰ ἔθνη πάντα, γεναμένου τοῦ Σωτῆ⟨ρος⟩ αὐτοῖς ἀγαθῆς προσδοκίας, κατὰ τὴν εὐλογίαν τοῦ ἐκ ⟨το⟩ῦ Ἰούδα ἀνατείλαντος Σωτῆρος[8], ἣ συνᾴδει καὶ τὸ ἐν Ἡσαΐᾳ οὕτ⟨ω⟩ς ἔχον· «Ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαί, καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐ⟨θ⟩νῶν· ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσιν»[9]. Περὶ τῆς ἅμα πάντων ἀνθρώπων τερπωλῆς καὶ θυμηδίας γέγραπται· «Εὐφράν⟨θ⟩ητε, ἔθνη, μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ»[10], οὐκέτι ἑνὸς μόνου ἔθ⟨νο⟩υς τοῦ ἑβραϊκοῦ, ἀλλὰ πάντων ἅμα προσκυνούντων κ⟨αὶ λ⟩ατρευόντων Θεῷ κατὰ τὰ ἐν Ψαλμοῖς ἀπαγγελλόμεν⟨α⟩, ὅπ⟨ο⟩υ μέν· «Πάντα τὰ ἔθνη δουλεύσουσιν αὐτῷ»[11]· ὅπου δέ· «Πάντα τὰ ἔθνη ὅσα ἐποίησας **568** ἥξουσιν, καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου, καὶ δοξάσουσιν τὸ ὄνομά σου»[12], Κύριε. Καὶ πάλιν· «Μνησθήσονται καὶ ἐπιστραφήσονται πρὸς Κύριον τὰ πέρατα τῆς γῆς, καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον αὐτοῦ αἱ πατριαὶ τῶν ἐθνῶν, ὅτι τοῦ Κυρίου ἡ βασιλεία, καὶ αὐτὸς δεσπόζει τῶν ἐθνῶν»[13].

Περὶ τῆς πάντων ἀνθρώπων Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων κλήσεως, ὡς περὶ ἑνὸς λαοῦ τὸ προκείμενον τοῦ προφήτου ῥητὸν ἀπαγγέλλεται, τοῦ δεσπότου τῶν ἁπάντων λέγοντος· «Ἰδοὺ ἐγὼ ἀνασῴζω τὸν λαόν μου ἀπὸ γῆς ἀνατολῶν καὶ ἀπὸ γῆς δυσμῶν, λέγει Κύριος

---

1. Ζαχ. 8,7. 2. Δευτ. 32,8-9. 3. Ψαλ. 46,5. 4. Δευτ. 4,6. 5. Σ. Σολ. 1,4. 6. Ἰὼβ 28,28. 7. Α' Πέτρ. 2,9. 8. Πρβλ. Γεν. 49,10. 9. Ἡσ. 11,10. Πρβλ. Ρωμ. 15,12. 10. Δευτ. 32,43. Πρβλ. Ρωμ. 15,10. 11. Ψαλ. 71,11. 12. Ψαλ. 85,9. 13. Ψαλ. 21,28,29.

παντοκράτωρ»[1]. Περὶ τοῦ ἐκ πάντων τῶν κλιμάτων τῆς οἰκουμένης συναγομένου χοροῦ καὶ τὸ Εὐαγγέλιον σημαίνει φάσκον τὸν Σωτῆρα εἰρηκέναι· «Πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἡλίου ἥξουσιν, καὶ ἀνακλιθήσοντα⟨ι⟩ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μετὰ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ»[2]. Συνῳδὰ τῇ πανταχόθεν κλήσει καὶ ἐν τεσσερακοστῷ καὶ ἑνάτῳ Ψαλμῷ ὁ ὑμνῳδὸς κελαδῶν φησιν· «Θεὸς θεῶν Κύριος ἐλάλησεν, καὶ ἐκάλεσε τὴν γῆν ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου καὶ μέχρι δυσμῶν»[3].

Πότε δὲ ἡ κλῆσις αὕτη γέγ⟨ο⟩νεν, ἢ ὅτε «ἐκ Σιὼν ἡ εὐπρέπεια τῆς ὡραιότητος»[4] αὐτ⟨ο⟩ῦ ⟨π⟩εφανέρωται, πληρουμένης ἑτέρας προφητείας, τῆς ὧδε ⟨ἐ⟩χούσης· «Ἥξει ἐκ Σιὼν ὁ ῥυόμενος»[5], ἢ «ἕνεκεν Σιών»[6], ὡς γρά⟨φει⟩ τὸ τῆς ἐκλογῆς σκεῦος, ὁ ἐν Χριστῷ λαλῶν Παῦλος.

Πότε δὲ ἀ⟨π⟩ὸ ἀνατολῶν ἡλίου καὶ μέχρι δυσμῶν ἐκάλεσεν λαλήσ⟨ας⟩ ὁ τῶν θεῶν Θεός, ἢ ὅτε ἀπεβλήθη ὁ ἐκ περιτομῆς λαός, ἀ⟨ρ⟩νησάμενος τὸν παμβασιλέα Σωτῆρα εἰπών· **570** «Οὐκ ἔχομεν βασ⟨ιλ⟩έα εἰ μὴ Καίσαρα»[7]· «ἐφ' ἡμᾶς τὸ αἷμα αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὰ τέκ⟨να ἡ⟩μῶν»[8]. Σταυρώσαντες γὰρ τὸν Σωτῆρα ἀπώσθησαν καὶ τέλ⟨ος ἔσ⟩χεν ἡ κατὰ σκιὰν καὶ γράμμα λατρεία, ὡς Θεὸν λέγειν πρ⟨ὸς α⟩ὐτούς· «Οὐκ ἔστιν θέλημά μου ἐν ὑμ⟨ῖ⟩ν, καὶ θυσίαν οὐ προσδέξομαι ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν, ὅτι ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν θυμίαμα προσάγεται τῷ ὀνόματί μου ἐν παντὶ τόπῳ, καὶ θυσία καθαρά»[9].

Τί δὲ τὸ ⟨θ⟩υμίαμα καὶ ἡ καθαρὰ θυσία ἐν παντὶ τόπῳ προσαγόμ⟨εν⟩α ὑπὲρ τοῦ δοξασθῆναι τὸν Θεόν, ὁ μελοποιὸς διαφα⟨ἰν⟩ει πρὸς τὸν μέγαν βασιλέα φάσκων· «Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου, ἔπαρσις τῶν χειρῶν μου θυσία ἑσπερινή»[10]. Πάλαι μὲν γὰρ ὅτε ἡ σκ⟨ι⟩ώδης λατρεία χώραν εἶχεν, ἐν Ἱεροσολύμοις ἦν «ὁ τόπος ὅπου προσκυνεῖν ἔδει»[11], καὶ προσευχὴν ἀναπέμπειν, καὶ θυσίαν ἱερουργεῖν. Ἐπιλάμψαντος δὲ νῦν τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς[12] καὶ φωτίσαντος τὸν σύμπαντα κό⟨σ⟩μον, ἐν πα⟨ντὶ⟩ τόπῳ τὸ ἑρμηνευθὲν θυμίαμα προσάγεται καὶ ἡ ἀρ⟨μόν⟩ιος αὐτῷ θυσία, προσευκτηρίων πανταχοῦ γῆς ⟨δι⟩ὰ σπουδῆς θείας ἐγηγερμένων, ἵνα δοξάζηται τὸ ὄνομα ⟨τοῦ⟩ Θεοῦ ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν τοῖς ἀνατολικοῖς καὶ δ⟨υσμικ⟩οῖς.

Κατὰ διάνοιαν ἄλλην, δοξάζουσιν τὸν Θεὸν οἷς ὁ ἥλ⟨ιος τῆ⟩ς δικαιοσύνης ἀνέτειλεν, καὶ οἷς ἔδυ τὸ φῶς τῶν ἀσε⟨βῶν⟩ περὶ οὗ ἐν Παροιμίαις φέρεται· «Φῶς ἀσεβῶν σβεσθή⟨σετα⟩ι»[13]. Ὅταν δὲ τοῦθ' ὑπαρχθῇ, ἀνασῴζει τὸν λαὸν αὐτοῦ Κύριο⟨ς παν⟩τοκράτωρ ἀπὸ τῆς τῶν ἀνατολῶν γῆς καὶ τῆς τῶ⟨ν δυ⟩σμῶν, ἵν' εἰσαγάγῃ τὰ ἔθνη, οὐκ ἐῶν αὐτὰ μένειν ἔξ⟨ω κατ⟩ὰ τοὺς ὄχλους τοὺς ἐν παραβολαῖς ἀκούον-

---

1. Ζαχ. 8,7. 2. Ματθ. 8,11. 3. Ψαλ. 49,1. 4. Ψαλ. 49,2. 5. Ρωμ. 11,26. 6. Ἡσ. 59,20. 7. Ἰω. 19,15. 8. Ματθ. 27,25. 9. Μαλ. 1,10-11. 10. Ψαλ. 140,2. 11. Ἰω. 4,20. 12. Πρβλ. Ἰω. 1,9. 13. Παρμ. 13,9.

τας τὸ⟨ν λόγον τ⟩έλειον, ἵν' εἰσελθόντα εἰς τὴν μυστικὴν καὶ πνευματικ⟨ὴν αὐλὴν⟩ τοῦ Ἰησοῦ, **572** ἀκροαταὶ γένωνται τῆς σαφηνείας καὶ ἐπι⟨γνώσε⟩ως τῶν παραβολῶν, λέγοντος τοῦ μυσταγωγοῦ· «Ὑμ⟨ῖν δέδο⟩ται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρα⟨νῶν⟩»[1].

Ὥσπερ δὲ ἔξω τις ὑπάρχων οὐ τόπῳ ἀλλὰ διαθέσει ἐξωτερικῶν ἀκούει λόγων, ὡσαύτως καὶ ὁ τῆς παλαιᾶς διαθήκης κατὰ γράμμα καὶ σκιὰν ἀκροατὴς ὑπαίτιός ἐστιν· λέγεται γὰρ περὶ τῶν τοιούτων κεκαλυμμένως τοῦ νόμου ἀκουόντων[2]· «Ἀνέγνωσαν ἔξω νόμον, καὶ ἐπεκαλέσαντο ὁμολογίας»[3], οὐκ ἔξω ἀναγινώσκοντες τὴν διδασκαλίαν τοῦ ζωοποιοῦντος Πνεύματος[4] προσηκαμένου. Ὑπῆρκται δὲ τοῦτο ἀναπεμφθείσης εὐχῆς ὧδε ἐχούσης· «Ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσιά σου ἐκ τοῦ νόμου σου»[5]. Τοῦτο δ ἄξιοῖ περιαιρεθῆναι κάλυ⟨μ⟩μα, ἀσάφεια τῶν ἀναγνωσμάτων ἐστὶν καὶ ἄγνοια τῇ νοήσει ἐπικειμένη τοῦ ἐντυγχάνοντος ὡς οὐ προσῆκεν. Ἔστιν γὰρ περὶ τούτων ἐπιστημονικῶς μαθεῖν πρὸς τοῦ γράφοντος Ἀποστόλου· «Ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον ἡμέρας, ἡνίκα ἂν ἀναγινώσκη⟨τα⟩ι Μωϋσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει κεῖται. Ἡνίκα δ' ἂν ἐπιστρέψει πρὸς Κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα· ὁ δὲ Κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν»[6].

Τί δὲ ὑπάρξεται, χαριζομένου Θεοῦ, ὅταν εἰσ⟨α⟩χθῇ τὰ ἔθνη τῷ εἰρημένῳ τρόπῳ, ἢ ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ ⟨κα⟩ταση̣νῶσαι τὸν Κύριον, πληρουμένου τοῦ ἐν αὐτῇ ναοῦ τ⟨ῆς⟩ δόξης Κυρίου Θεοῦ παντοκράτορος[7] ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἐν δικαιοσύνῃ· οὐ μόνον γὰρ ἐνταῦθα σὺν τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλὰ ⟨καὶ⟩ ἐν ἑτέραις γραφαῖς ἡ δικαιοσύνη μνημονεύεται· ⟨ἐν⟩ γοῦν τεσσερεσκαιδεκάτῳ Ψαλμῷ «ὁ πορευόμενος ⟨ἄμ⟩ωμος ἐργάζεσθαι δικαιοσύνην» εἴρηται «καὶ λαλεῖν ἀ⟨λήθεια⟩ν ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ»[8]. Καὶ ἐν ἄλλῳ Ψαλμῷ· «Ἔλεος κα⟨ὶ ἀλήθε⟩ια συνήντησαν, δικαιοσύνη καὶ **574** εἰρήνη κατεφίλησαν· ἀ⟨λή⟩θεια ἐκ τῆς γῆς ἀνέτειλεν, δικαιοσύνη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δ⟨ιέκ⟩υψεν»[9]. Καὶ σκόπει εἰ ἡ ἀλήθεια τὴν μυστικὴν καὶ ἀνηγμένην θεωρ⟨ί⟩αν τῶν τῆς εὐσεβείας δογμάτων δηλοῖ, τῆς ἠθικῆς καὶ πρακτικῆς ἀρετῆς δικαιοσύνης καλουμένης, κατὰ τὸ λεχθὲν περὶ αὐτῆς τοῖς σωτηρίας πόθον ἔχουσιν· «Δικαιοσύνην μάθετε ποιεῖν, οἱ ἐνοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς»[10].

Τί δὲ παρέπεται ταῖς μνημονευθείσαις ἀρεταῖς θεωρητέον.

Τῇ ἀληθείᾳ ἔλεος συναντᾷ, «ἡ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη κατεφίλησαν»[11]. Ἐπεὶ γὰρ μεγάλη τίς ἐστιν καὶ ἀνηγμένη ἡ Θεοῦ ἀλήθεια, χρεία ἐστὶν ἐλεηθῆναι πρὸς τοῦ Θεοῦ ὄντος πηγῆς ἀγαθότητος, ἵνα ἀνθρώποις ὑπαρχθῇ. Ἀλλὰ καὶ ἡ δικαιοσύνη, λύουσα πᾶσαν ἀδικίαν, μητέρα πάσης στάσεως καὶ παντὸς πολέμου, εἰρήνην καὶ συμφωνίαν

---

1. Ματθ. 13,11. 2. Πρβλ. Β' Κορ. 3,15. 3. Ἀμὼς 4,5. 4. Πρβλ. Β' Κορ. 3,6. 5. Ψαλ. 118,18. 6. Β' Κορ. 3,14-17. 7. Πρβλ. Ἡσ. 6,1. 8. Ψαλ. 14,2. 9. Ψαλ. 84,11. 10. Ἡσ. 26,9. 11. Ψαλ. 84,11.

ἐπικηρυκεύεται. Εἴρηκέ τις καὶ τῶν παρὰ ἀνθρώποις σοφῶν συμφωνίαν πρὸς ἑαυτὰς ἔχειν τὴν εἰρήνην καὶ δικαιοσύνην· πάντων γὰρ δικαίως τὸ δίκαιον διωκόντων[1], εἰ οὕτω τύχοι, πᾶσα στάσις καὶ ἔχθρα ἐκποδὼν οἰχήσεται, ὡς αὖ εἰρήνης ἐπικρατούσης, ἰσότης καὶ δικαιοσύνη βασιλεύει.

Τούτων ὧδε ἐχόντων ὁ παντοκράτωρ Κύριος τῆς ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης ἐστίν. Εἴρηται γοῦν ἐν τριακοστῷ Ψαλμῷ, ὑπὸ τοῦ ἐλπίδα τὸν Κύριον ἔχοντος κατὰ τὴν τῆς ᾠδῆς ἀρχήν· «Ἐλυτρώσω με, Κύριε ὁ Θεὸς τῆς ἀληθείας»[2]· καὶ ἐν τετάρτῳ Ψαλμῷ· «Ἐν τῷ ἐπικαλεῖσθαί με εἰσήκουσάς μου, ὁ Θεὸς τῆς δικαιοσύνης μου»[3]. Ἁρμονίως τῷ εἶναι τῆς ἀληθείας Θεόν, καὶ τῆς γνώσεώς ἐστιν, ὡς ἡ μακαρία μήτηρ τοῦ ἁγίου Σαμουὴλ εἶπεν· «⟨Μὴ ἐξ⟩ελθάτω μεγαλορ⟨ρ⟩ημοσύνη ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν, ὅτι ⟨Θεὸς γν⟩ώσεως Κύριος»[4].

576 Ὅταν σπουδάσωμεν διὰ ἀγαθῶν ἔργω⟨ν καὶ⟩ ἀληθοῦς καὶ εὐσεβοῦς γνώσεως Θεοῦ χρηματίσαι λαός, ⟨τ⟩ὸ τηνικάδε καὶ αὐτὸς ἡμῶν ἔσται Θεός, οἰκειούμενος ἡμῖν ⟨ἐν ἀ⟩ληθείᾳ καὶ ἐν δικαιοσύνῃ.

Ζαχ. 8,9. Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτω⟨ρ· Κ⟩ατισχυέτωσαν αἱ χεῖρες ὑμῶν τῶν ἀκουόντων ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις τοὺς λόγους τούτους ἐκ στόματος τῶν προφητῶν, ἀφ' ἧς ἡμέρας τεθεμελίωται ὁ οἶκος Κυρίου παντοκράτορος, καὶ ὁ ναὸς ἀφ' οὗ ᾠκοδόμηται[5].

Ὁ παντοκράτωρ Κύριος προστάττει κατισχύειν τὰς χεῖρας τοῦ ἀνακειμένου Κυρίῳ παντοκράτορι λαοῦ, κατὰ τοὺς λόγους Κυρίου Θεοῦ παντοκράτορος ἀφ' οὗ ὁ οἶκος αὐτοῦ τεθεμελίωται, κατὰ τὰς ἔμπροσθεν ἡμέρας, ἀφ' οὗ ὁ ναὸς ᾠκοδόμηται. Κατισχύουσι δὲ αἱ σὺν εὐσεβείᾳ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας, κατὰ τοὺς λόγους τῶν λεχθέντων ἀπὸ στόματος τῶν προφητῶν, ἀφ' οὗ ὁ οἶκος Κυρίου τεθεμελίωται, καὶ ὁ ναὸς ὁ ἅγιος ᾠκοδόμηται.

Κατισχύουσι δὲ χεῖρες ἐν λόγοις ὅταν εἰς ἔργα μεταβάλωσιν τὰ ἠθικὰ μαθήματα. Τότε γὰρ τότε αἱ δραστήριοι χεῖρες τῆς ψυχῆς εἰς ἐνέργειαν μεταβάλλουσιν, ὅταν συνυφῇ τυγχάνῃ τοῖς λόγοις τὰ σὺν ἀρετῇ ἔργα, τῶν ἀκουόντων οὐκ ἀκροατῶν μόνου νόμου ὄντων ἀλλὰ καὶ ποιητῶν ἔργου.

Πότε δὲ ταῦτα γνησίως καὶ θεοσεβῶς σπουδάζεται, ἢ ὅτε ὁ τοῦ Θεοῦ λαὸς σὺν λόγῳ τῆς εὐσεβείας πράττει καὶ δια**578**νοεῖται, τοῦ θείου ⟨οἴκου⟩ θεμελιουμένου καὶ οἰκοδομουμένου τοῦ ναοῦ κατὰ τὰς ἔμπροσθεν ἡμέρας. Θεμελιοῦται δὲ ὁ τοῦ Κυρίου οἶκος καὶ

---

1. Πρβλ. Δευτ. 16,20. 2. Ψαλ. 30,6. 3. Ψαλ. 4,2. 4. Α' Βασ. 2,3. 5. Ζαχ. 8,9.

ὁ ναὸς οἰκοδομεῖται, πληρουμένου τοῦ ἐν Παροιμίαις εἰρημένου οὕτως· «Ἡ σοφία ᾠκοδόμησεν ἑαυτῇ οἶκον, καὶ ὑπήρεισεν στύλους ἑπτά»[1]. Περὶ τούτου τοῦ οἴκου καὶ ναοῦ ὁ ἐνανθρωπήσας Κύριος λέγει τῷ Πατρί· «Σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι»[2]. Τοῦ οὕτω λεχθέντος οἴκου ⟨θ⟩εμελίους ἐσχηκότος οἷα ναοῦ ἁγίου οἰκοδομηθέν⟨τος⟩, αἱ χεῖρες, τοῦτ' ἔστιν αἱ πρακτικαὶ δυνάμεις, κατισχ⟨ύου⟩σιν κατὰ τὰς ἔμπροσθεν φωτεινὰς θεωρίας, ἡμέρας καλουμένας.

Ἐπίστησον εἰ οἶκος τεθεμελιωμένος καὶ ναὸς ᾠκοδομημένος τυγχάνει ἡ ἔνδοξος Ἐκκλησία, περὶ ἧς ἐπιστέλλει ὁ Ἀπόστολος Τιμοθέῳ τῷ ἑαυτοῦ μαθητῇ· «Ἐὰν δὲ βραδύνω, ἵν' εἰδῇς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος, στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας»[3]. Ταύτην ὑποβάλλει τὴν νόησιν καὶ ἡ προφητικὴ τοῦ Ἡσαΐου φωνὴ ὧδε ἔχουσα· «Ὁ λέγων Ἱερουσαλήμ· Οἰκοδομηθήσει καὶ τὸν οἶκον τὸν ἅγιόν μου θεμελιώσω»[4]. Πότε δὲ τοῦθ' ὑπάρξεται, ἢ ὅταν πάντες οἱ προσηκάμενοι τὸ εὐαγγέλιον διὰ τελείας πίστεως καὶ ἀρετῆς «ἐποικοδομηθῶσιν ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς ναὸν ἅγιον ἐν Κυρίῳ, εἰς κατοικητήριον»[5] τῆς Τριάδος;

580 Πρὸς τοῖς τεθεωρημένοις, καὶ ἕκαστος τῶν θεοσεβῶν οἶκος θεμελιοῦται καὶ ναὸς οἰκοδομεῖται, κατὰ τὴν Χριστοῦ μαρτυρίαν φάσκοντος· «Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσει, καὶ ὁ Πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ ἐλευσόμεθα», ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ μου, «καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα»[6].

Κατισχύουσιν αἱ χεῖρες τῶν Χριστοῦ μαθητῶν, πραττόντων ἃ διαγορεύει τὸ εὐαγγέλιον, πληρώσαντος τοῦ Σωτῆρος τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας, ἀφ' οὗ τεθεμελίωται ὁ οἶκος καὶ ὁ ναὸς ᾠκοδομήθη, ἐπελθόντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπὶ τὴν ἁγιωτάτην παρθένον Μαριάμ, τῆς τοῦ ὑψίστου δυνάμεως ἐπισκιασάσης αὐτήν[7]. Τότε γὰρ ἀληθῶς ἐπληρώθησαν τῶν ἔμπροσθεν προφητῶν οἱ λόγοι, ἐκβάσεως τετυχηκότων τῶν προθεσπισθέντων. Πῶς γὰρ ⟨οὐ⟩κ ἰσχύουσιν αἱ χεῖρες τῶν ἀκουόντων τῶν προφητ⟨ῶν τῶ⟩ν λόγων, ὅταν τεχθῇ ἐκ τῆς παρθένου οὗ τὸ ὄνομ⟨α⟩ κεκλήσεται «μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός»[8]· ὅταν γὰρ μεθ' ἡμῶν ὁ Κύριος γένηται, τὸ τηνικαῦτα αἱ χεῖρες ἡμῶν κατισχύουσι⟨ν⟩ ὡς ὑμνοῦντας ἀναβοῆσαι· «Κύριος τῶν δυνάμεων μεθ' ἡμῶν, ἀντιλήμπτωρ ἡμῶν ὁ Θεὸς Ἰακώβ»[9].

Ἀντιλαβομένου γὰρ τοῦ πτερνίζοντος τὴν κακίαν[10], τοῦτ' ἔστιν τοῦ Ἰακώβ, Θεοῦ παντοκράτορος ἰσχὺν ὑπερφυῆ κεκτημένοι, ἐπινικίως βοήσωμεν· «Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός. Γνῶτε, ἔθνη, καὶ ἡττᾶσθε, ἐπακούσατε ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. Ἐὰν γὰρ ἰσχύσητε, πάλιν ἡττηθήσε-

---

1. Παρμ. 9,1. 2. Ἑβρ. 10,5. 3. Α' Τιμ. 3,15. 4. Ἡσ. 44,28. 5. Πρβλ. Ἐφ. 2,20-22. 6. Ἰω. 14,23. 7. Πρβλ. Λουκ. 1,35. 8. Ἡσ. 7,14. 9. Ψαλ. 45,8,12. 10. Πρβλ. Γεν. 27,36.

σθε, καὶ λόγον ὃν ἐὰν λαλήσητε, οὐ μὴ ἐμμείνῃ ἐν ὑμ⟨ῖ⟩ν, ὅτι μεθ' ἡμῶν Κύριος ὁ Θεός»[1]. Πότε δὲ ταῦτ' ἔσται τὰ κατορθώματα, ἢ ὅτε κατισχύουσιν αἱ χεῖρες ἡμῶν, τοῦ οἴκου θεμελιωθέντος, καὶ τοῦ ναοῦ οἰκοδομηθέντος, κατὰ πάσας τὰς ἀποδοθείσας ἑρμηνείας τοῦ ἐκκειμένου προφητικοῦ ῥητοῦ.

582 Ζαχ. 8, 10. Διότι πρὸ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ὁ μισθὸς τῶν ἀνθρώπων οὐκ ἔσται εἰς ὄνησιν, καὶ ὁ μισθὸς τῶν κτηνῶν οὐχ ὑπάρχει, καὶ τῷ ἐκπορευομένῳ καὶ τῷ εἰσπορευομένῳ οὐκ ἔσται εἰρήνη ἀπὸ τῆς θλίψεως· καὶ ἐξαποστελῶ πάντας τοὺς ἀνθρώπους ἕκαστον πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ[2].

Πολλὰ προαναφωνήσας περὶ τῆς ἐσομένης ἐνδόξου ἀποκαταστάσεως τῷ εὐεργετουμένῳ λαῷ καὶ τῆς ἐγέρσεως τῆς ἁγίας Ἱερουσαλήμ, θεμελιουμένου ἐπ' αὐτῆς τοῦ ἁγίου οἴκου καὶ τοῦ ναοῦ οἰκοδομουμένου ἐπ' ὠφελείᾳ καὶ εὐθυμίᾳ τοῦ λαοῦ, οὗ αἱ χεῖρες κατισχύουσιν ἐν τοῖς προφητικοῖς λόγοις, πρὸ τῶν ἡμερῶν τῆς ὑποσχέσεως, ὅτε ἠρήμωτο ἡ πόλις, κρατούντων τῶν αἰχμαλωτισάντων αὐτήν, οὐδαμῶς ὄνησιν εἶχεν ὁ μισθὸς τῶν ἀνθρώπων, κενῶς σπουδαζόντων καὶ ἀνην⟨ύτω⟩ς πραττόντων.

Πρὸς τῇ τῶν ἀνθρώπων κενοσπουδίᾳ, κα⟨ὶ τῶ⟩ν κτηνῶν ὁ μισθὸς οὐχ ὑπάρχει, οὐκ ἐπὶ συμφέρον τι ⟨ἤ⟩τοι σπουδαζόντων ἢ ἀχθοφορούντων, τοῦ μισθοῦ τῶν ἀνθρώπων ὄνησιν ἔχοντος καὶ τοῦ τῶν κτηνῶν ὑπάρχοντος, ὅταν ὁ οἶκος θεμελιῶται καὶ ὁ ναὸς οἰκοδομῆται· τότε γὰρ τότε καὶ τῷ ἐκπορευομένῳ καὶ εἰσπορευομένῳ οὔσης εἰρήνης ἀπὸ τῆς θλίψεως, φημὶ τοῦ ἱδρῶτος καὶ πόνου ἀναντλουμένων ὑπὲρ βελτιώσεως καὶ τέλους τῶν σπουδαζομένων.

584 Οὐδαμῶς οὔσης εἰρήνης ἀπὸ τῆς θλίψεως τῷ εἰσπορευομένῳ καὶ ἐκπορευομένῳ, ἀνηνύτου καὶ ἀνωφελοῦς οὔσης τῆς τῶν ἀνθρώπων καὶ κτηνῶν ἐργασίας, ἔφη· μάταιος ὁ μισθὸς τῶν λογικῶν θνητῶν ζῴων ἔσται καὶ ὁ τῶν κτηνῶν οὐχ ὑπάρξει, ὡς ἐπανίστασθαι τοὺς ἀνθρώπους ἕκαστον ἐπὶ τὸν πλησίον αὐτοῦ, πάσης εὐσταθείας καὶ συμφωνίας πεφυγαδευμένης διὰ θηριωδίαν καὶ ἀγριότητα ὑπάρξασαν ἐκ θυμοῦ καὶ ἀσπόνδου ἔχθρας.

Ἔστι πρὸς ἀναγωγήν, ἀνθρώπων διὰ τὸ δοκεῖν λόγῳ χρᾶσθαι μάταια πονούντων καὶ σπουδαζόντων μὴ εἶναι τὸν μισθὸν εἰς ὄνησιν, ἀλλὰ καὶ μὴ ὑπάρχοντα τῶν δι' εὐήθειαν κτηνωδεστέρων, ὧν ἀπαγορεύων τὴν ἀλογίαν, εὐήθειάν τε καὶ ἀγριότητα, ὁ λόγος φησίν· «Μὴ γίνεσθε ὡς ἵππος καὶ ἡμίονος, οἷς οὐκ ἔστιν σύνεσις»[3]. Πῶς γὰρ ὑπάρξειν οἷός τ' ἐστὶν ὁ μισθὸς τῶν σύνεσιν οὐκ ἐχόντων,

1. Ἡσ. 8,8-11. 2. Ζαχ. 8,10. 3. Ψαλ. 31,9.

τῶν σὺν ἀλογίᾳ πάντα πραττόντων; Κἄν ποτ' οὖν τινες ἄνθρωποι εἶναι δοκῶσιν, πάντα σὺν κακοτεχνίᾳ δρῶντες, ἀμισθὶ καὶ ἀνηνύτως ἐνεργοῦντες, ὀνήσιμον μισθὸν οὐκ ἔχουσιν, διὰ τὸ «μὴ εἰσέρχεσθαι σοφίαν εἰς τὴν κακότεχνον αὐτῶν ψυχήν, μηδὲ κατοικεῖν ἐν τῷ καταχρέῳ ἁμαρτίας σώματι»[1], ⟨ὄνησ⟩ιν μισθοῦ ἔχοντος τοῦ ὑπὲρ ἀρετῆς καὶ εὐσεβείας. ⟨Τῇ ἐ⟩νεργαζομένῃ γοῦν ψυχῇ «τὴν μένουσαν εἰς αἰώνιον ⟨ζ⟩ωὴν βρῶσιν»[2] καὶ εἰς ἔργα μεταβαλλούσῃ τὰς ἁγίας ἐν⟨τ⟩ολάς, ὁ «μισθαποδότης»[3] Θεός φησιν· «Ἔστιν μισθὸς τοῖς σοῖς ἔργοις»[4]. Ἰσοδυναμούντως τῇ ἀμείψει ταύτῃ, περὶ τῶν ἀκα**586**ταισχύντων ἐργατῶν ὁ ἐν Χριστῷ Ἀπόστολος Παῦλος γράφει· «Ἕκαστος λήμψεται τὸν ἴδιον μισθὸν κατὰ τὸ αὐτοῦ ἔργον»[5].

Ἐπίστησον ἀκριβῶς εἰ μόνα τὰ διδόμενα ὑπὲρ ἐπαινετῶν ἔργων μισθὸς καλεῖται, τῶν ἐφ' ἁμαρτίαις προτινομένων κολάσεων, ἀλλ' οὐ μισθῶν, ὀνομαζομένων.

Τί δ' ἕψεται τοῦ μισθοῦ τῶν ἀνθρώπων εἰς ὄνησιν οὐκ ὄντος καὶ τοῦ μισθοῦ τῶν κτηνῶν οὐχ ὑπάρχοντος, ἢ ἀπὸ θλίψεως εἰρήνην μὴ εἶναι ἀπὸ τοῦ ἐκπορευομένου καὶ εἰσπορευομένου, τῶν ἀνθρώπων ἀποστελλομένων πρὸς τοῦ εἰρηνικῶς βασιλεύοντος «ἕκαστον ἐπὶ τὸν πλησίον αὐτοῦ» κατ' ἀλλήλων ἀεὶ φονώντων καὶ ταραττομένων.

Τὴν τοιαύτην ἀγρίαν κατάστασιν ὑπογράφων, ὁ ὑμνῳδὸς ἐν Ψαλμῷ ἑνδεκάτῳ φησίν· «Μάταια ἐλάλησεν ἕκαστος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, χείλη δόλια ἐν καρδίᾳ καὶ ἐν καρδίᾳ αὐτῶν ἐλάλησαν»[6]. Ἰσοδυναμούντως καὶ ὁ Ἱερεμίας περὶ τῶν οὕτως ἐπικειμένων κατ' ἀλλήλων λέγει· «Μὴ καταπιστεύετε ἐν φίλοις, καὶ ἐπ' ἀδελφοῖς μὴ πεποίθατε, ὅτι πᾶς ἀδελφὸς πτέρνῃ πτερνιεῖ καὶ πᾶς φίλος δολίως πορεύσεται· ἀλήθειαν οὐ μὴ λαλήσουσιν, μεμάθηκεν γλῶσσα αὐτῶν λαλεῖν ψεύδη»[7]. Περὶ τῶν τοιούτων καὶ ὁ ἱεροψάλτης Δαυὶδ βοᾷ· «Ἐμοὶ μὲν εἰρηνικὰ ἐλάλουν, καὶ ἐπ' ὀργῇ λόγους διαλογίζονται»[8]. Καὶ ὁ προφήτης πάλιν λέγει· «Τῷ πλησίον αὐτοῦ λαλεῖ εἰρηνικά, καὶ ἐν ἑαυτῷ ἔχει τ⟨ὴ⟩ν ἔχθραν»[9], ὁ δολερὸς καὶ ἀπατηλὸς δηλονότι.

Τῶν ο⟨ὕτω⟩ σπουδαζόντων καὶ «τὰ τῆς σαρκὸς ἔργα»[10] πραττόντων, κ⟨ἂ⟩ν ἄνθρωποι δοκῶσιν εἶναι, ὁ μισθὸς εἰς ὄνησιν οὐκ ἔσται οὐδ' ὁ τῶν κτηνωδεστέρων ὑπάρξει.

Κτήνη ἐν τούτοις ἐκλημπτέον τοὺς φιληδόνους καὶ φιλο-**588**παθεῖς, ἀνθρώπους δὲ τοὺς πρεσβεύοντας τὴν ψευδώνυμον γνῶσιν[11] καὶ «τὴν σοφίαν τούτου τοῦ αἰῶνος καὶ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ»[12], ὀνήσιμον μισθὸν οὐκ ἔχουσαν τῷ καταργεῖσθαι καὶ μὴ μένειν μετὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον καὶ τὴν κατ' αὐτὸν ζωήν. Φανέντος γὰρ κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα τοῦ φωτὸς τοῦ ἀληθινοῦ, λυθήσεται πᾶσα ἀπάτην ἔχουσα

---

1. Πρβλ. Σ. Σολ. 1,4. 2. Πρβλ. Ἰω. 6,27. 3. Πρβλ. Ἑβρ. 11,6. 4. Ἱερ. 38,16. 5. Πρβλ. Α' Κορ. 3,8. 6. Ψαλ. 11,3. 7. Πρβλ. Ἱερ. 9,3-4. 8. Ψαλ. 34,20. 9. Ἱερ. 9,8. 10. Γαλ. 5,19. 11. Πρβλ. Α' Τιμ. 6,20. 12. Πρβλ. Α' Κορ. 2,6.

σοφιστεία καὶ ἄλογος ἡδονή, ὥστε μηκέτι τὸν μέχρι τοῦ δοκεῖν ὄντα μισθὸν αὐτῶν ὄνησιν ἔχειν ἢ ὑπάρχειν, τοῦ ἐκπορευομένου καὶ εἰσπορευομένου οὐδαμῶς εἰρήνην ἔχοντος ἀπὸ τῆς καταπονησάσης θλίψεως, ἑκάστου ἀνθρώπου ἀποσταλέντος κατὰ τοῦ πλησίον, ὥστε πορθεῖν καὶ κακοῦν αὐτόν.

Ζαχ. 8,11-12. Καὶ νῦν οὐ κατὰ τὰς ἡμέρας τὰς ἔμπροσθεν ἐγὼ ποιῶ τοῖς καταλοίποις τοῦ λαοῦ τούτου, λέγει Κύριος παντοκράτωρ, ἀλλ' ἢ δείξω εἰρήνην· ἡ ἄμπελος δώσει τὸν καρπὸν αὐτῆς καὶ ἡ γῆ δώσει τὰ γενήματα αὐτῆς καὶ ὁ οὐρανὸς δώσει τὴν δρόσον αὐτοῦ, καὶ καταχληρονομήσω τοῖς καταλοίποις τοῦ λαοῦ μου πάντα ταῦτα[1].

Ῥέψας εἰς εὐεργεσίαν, ὁ πάντων ἀγαθῶν αἴτιος ἐπαγγέλλεται μηκέτι ποιήσειν τοῖς ὑπολειφθεῖσιν τοῦ λαοῦ κατὰ τὰς πρότερον ἡμέρας, ὅτε ἐκράτουν οἱ ἐχθροί, περιγενάμενοι ὧν ἐξημαλώτισαν· εἰρήνην χαριζόμενος, ἔφη, εὐετηρία καὶ εὐθηνία ἔσται, τῶν οἰνοφόρων φυτῶν καρπὸν πολύ⟨ν⟩ φερόντων, καὶ τῆς γῆς γενήματα εἰ⟨ς⟩ πλῆθος καρποφορούσης, δρόσον τοῦ οὐρανοῦ **590** διδόντος ἅπ⟨ερ π⟩άντα κληρονομήσει ὁ Θεὸς τοῖς καταλοίποις τοῦ λαοῦ ⟨τού⟩του.

Ὡς πρὸς ῥητόν, ἐπήγγελται τὰ προκείμενα τῷ καιρῷ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν αἰχμαλώτων, καθ' ὃν οἱ εὖ παθόντες, εὐχαριστοῦντες εἶπον· «Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν Σιών, ἐγενήθημεν ὡς παρακεκλημένοι»[2], ὅτε οὐκέτι ποιεῖ Θεὸς τοῖς καταλοίποις τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ κατὰ τὰς ἔμπροσθεν ἡμέρας, ὅτε ἠρήμωτο ἡ Ἰερουσαλήμ, λοιπὸν εἰρήνην Θεοῦ παρέχοντος, καθ' ἣν ἀνέπεμψαν προσευχὴν φάσκοντες· «Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, εἰρήνην δὸς ἡμῖν»[3].

Ὑπῆρκται δὲ τὰ τῆς λαμπρᾶς ἀποκαταστάσεως νοητῶς ὅτε ἐλήλυθεν ὁ λέγων· «Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέν με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέν με, κηρῦξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν»[4]. Τὰ αὐτὰ ἐπαγγέλλεται καὶ ἐν Ἀμὼς τῷ προφήτῃ φάσκων· «Ἐπιστρέψω αἰχμαλωσίαν λαοῦ μου Ἰσραὴλ καὶ οἰκοδομήσουσιν τὰς πόλεις τὰς ἠφανισμένας» «καὶ καταφυτεύσω αὐτούς»[5].

Τούτων τῶν χαρίτων καὶ δωρεῶν θείων δοθεισῶν ὑπὸ τοῦ μεγαλοδώρου, εἰρήνη ἔσται, ἀνατείλασα μετὰ δικαιοσύνης, ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἐπιδημίας τοῦ λαβόντος παρὰ Θεοῦ τὸ χρίμα βασιλέως[6], περὶ οὗ εἴρηται· «Ἀνατελεῖ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ δικαιοσύνην καὶ πλῆθος εἰρήνης»[7], ὡς μὴ εἶναι ὅριον τῆς εἰρήνης αὐτοῦ[8], τῷ μὴ ἑνὸς

1. Ζαχ. 8,11-12. 2. Ψαλ. 125,1. 3. Ἡσ. 26,12. 4. Λουκ. 4,18. Ἡσ. 61,1. 5. Ἀμ. 9,14-15. 6. Πρβλ. Ψαλ. 71,1. 7. Ψαλ. 71,7. 8. Πρβλ. Ἡσ. 9,6.

ἔθνους ἀλλὰ πάντων τῶν ἐθνῶν[1] καὶ τῆς οἰκουμένης πάσης βασιλευομένων ὑπ' αὐτοῦ, εἰρηκότος πρὸς τοὺς γνωρίμους καὶ ὑπ' αὐτῷ στρατεύεσθαι βουλομένους· «Εἰρήνην **592** τὴν ἐμὴν δί⟨δ⟩ωμι ὑμῖν»[2], ἔφη, πολλῆς ἀταραξίας ἐπικρατούσης, ⟨καὶ μ⟩ὴ κατὰ τὰς ἡμέρας τὰς ἔμπροσθεν ποιῶν τοῖς κατα⟨λοί⟩ποις τοῦ Ἰσραήλ, παρασκευάσει ὑπερβάλλουσαν εὐκαρπίαν, διδούσης τῆς ἀμπέλου τὸν καρπὸν αὐτῆς καὶ τῆς γῆς τὰ οἰκεῖα γενήματα, καὶ τοῦ οὐρανοῦ τὴν κατάλληλον δρόσον.

Ἄμπελος δὲ οἰστικὴ τοῦ ἰδίου καρποῦ ἡ πνευματικὴ θεωρία τῆς ἀληθείας ἐστίν, καὶ ἡ κατ' αὐτὴν πεποιωμένη λογικὴ οὐσία, ἐκπεφυκυῖα ἐκ τῆς ἀμπέλου τῆς ἀληθινῆς μετουσίας τρόπῳ. Περὶ ταύτης τῆς ἀγωγῆς, ἐν Εὐαγγελίῳ εἶπεν ὁ Σωτήρ· «Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα· πᾶν κλῆμα μένον ἐν ἐμοί, καθαίρει αὐτὸ ὁ Πατήρ, ἵνα πλείονα καρπὸν φέρῃ»[3].

Περὶ τούτων τῶν κλημάτων ἀρχὴν καρποφορίας ἐχόντων ἐν τῷ Ἄσματι τῶν Ἀσμάτων γέγραπται· «Αἱ ἄμπελοι ἡμῶν κυπρίζουσιν, ἔδωκαν ὀσμήν»[4]. Προκόψας δ' ὁ καρπὸς καὶ ἐλθὼν εἰς τελειότητα τρυγᾶται, καὶ εἰς ληνὸν βληθεὶς ἐκθλίβεται, καὶ γίνεται πόμα εὐφραῖνον τὴν καρδίαν τοῦ πιόντος, κατὰ τὸ ἐν Ψαλμοῖς εἰρημένον· «Οἶνος εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου»[5].

Περὶ τῆς πνευματικῆς τρυγῆς, ὑπερλήνιοι ᾠδαὶ ἀνεγράφησαν, οἵαι εἰσιν ἡ ὀγδόη, καὶ ὀγδοηκοστή, καὶ τρίτη καὶ ὀγδοηκοστή· οὗτοι γὰρ μόνοι οἱ τρεῖς Ψαλμοὶ ἀπὸ τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα «ὑπὲρ τῶν ληνῶν» ἐπεγράφησαν.

Ἁρμονίως κατ' ἀναγωγὴν τῇ δούσῃ ἀμπέλῳ τὸν καρπὸν αὐτῆς καὶ ἡ γῆ δώσει τὰ γενήματα αὐτῆς, τελεσφορήσασα δν ἔβαλεν Ἰησοῦς ἐπ' αὐτὴν σπόρον, ὡς δοῦναι ἑκατόν, ἑξήκοντα, τριάκοντα, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τῆς παραβολῆς[6]· τὴν γὰρ καλὴν **594** κ⟨α⟩ὶ εὐθύτητα καρδίαν ἔχουσαν, ἀγαθὴν γῆν ἡρμήνευσεν ὁ Σωτήρ.

Δ⟨ί⟩δοται δὲ ταῦτα τὰ γενήματα τῆς γῆς τῷ σπείραντι ἐν δά⟨κρ⟩υσιν, τοῦτ' ἔστιν σὺν ἱδρῶτι καὶ πόνῳ, τὰ θεῖα σπέρματα, ἵνα θερίσῃ αὐτὰ ἐν ἀγαλλιάσει[7]. Περὶ γὰρ τούτων τῶν σπειρόντων, οὐκ αἰσθητῶς τοῦτο ποιούντων ἀλλὰ νοητῶς, ἔν τινι ᾠδῇ τῶν ἀναβαθμῶν φέρεται· «Οἱ σπείροντες ἐν δάκρυσιν, ἐν ἀγαλλιάσει θεριοῦσιν· πορευόμενοι ἐπορεύοντο καὶ ἔκλαιον, αἴροντες τὰ σπέρματα αὐτῶν· ἐρχόμενοι ἥξουσιν ἐν ἀγαλλιάσει, αἴροντες τὰ δράγματα αὐτῶν»[8].

Περὶ τῆς τοιαύτης εὐθηνίας, πνευματικῆς οὔσης, καὶ ἐν Ὡσηὲ τῷ προφήτῃ ὁ θεῖος προστάττει λόγος· «Σπείρατε ἑαυτοῖς εἰς δικαιοσύνην, τρυγήσατε εἰς καρπὸν ζωῆς, φωτίσατε ἑαυτοῖς φῶς γνώσεως, ἐκζητήσατε τὸν Κύριον ἕως τοῦ ἐλθεῖν γενήματα δικαιοσύνης»[9].

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 71,14. 2. Ἰω. 14,27. 3. Ἰω. 15,5,2. 4. Ἄσμ. 2,13. 5. Ψαλ. 103,5. 6. Πρβλ. Ματθ. 13,8,23. 7. Πρβλ. Ψαλ. 125,5. 8. Ψαλ. 125,5-6. 9. Ὡσ. 10,12.

Δίδωσιν ἡ ἀποδοθεῖσα ἄμπελος τὸν ἐδώδιμον καὶ εὐφραίνοντα καρπὸν καὶ τὰ γενήματα ἑαυτῆς ἡ ἀγαθὴ γῆ, τοῦ οὐρανοῦ δεδωκότος τὴν δρόσον αὐτοῦ. Νοήσομεν δὲ τίς ἡ δρόσος αὕτη, γνόντες τίς ὁ διδοὺς αὐτὴν οὐρανός, οὐχ ἕτερος ὢν τάχα τοῦ φοροῦντος ἀνθρώπου «τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου»[1], ἔχοντος «ἐν οὐρανῷ τὸ πολίτευμα»[2]. Περὶ πάντων τῶν μεμορφωμένων κατὰ τὸν ἐπουράνιον Σωτῆρα, πληθυντικῶς λέγεται ἐν ὀκτωκαιδεκάτῳ Ψαλμῷ. «Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα»[3]. Περὶ τούτων καὶ ἐν ᾠδῇ μεγάλῃ ἐν Δευτερονομίῳ γέγραπται· «Εὐφράνθητε, οἱ οὐρανοί, ἅμα αὐτῷ»[4], τῷ Σωτῆρι δηλονότι. Πῶς γὰρ οὐχ ἅμα αὐτῷ γεγήθασιν καὶ ἀγαλλιῶνται, μορφωθέντες κατ' αὐτόν, κατὰ τὴν παίδευσιν τοῦ ἱεροῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὅπου μὲν γράφοντος περὶ τῶν πιστῶς καὶ γνησίως θεοσεβούντων· «Οὓς **596** προέγνω καὶ προώρισεν συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ»[5]· (ὅπ)ου δέ· «Φορέσωμεν τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου»[6].

Τοὺς οὕτω διαπρέψαντας ἐν ἠθικῇ ἀρετῇ καὶ διανοητικῇ, «κατηρτισμένους τῷ αὐτῷ νοὶ καὶ τῇ αὐτῇ γνώμῃ»[7], ἕνα οὐρανὸν κατὰ συμφωνίαν ῥητέον, διδόντα πνευματικὴν δρόσον. Ἀλλὰ καὶ ἕκαστος τῶν τοιούτων δίδωσιν τὴν ἰδίαν δρόσον, παραπλησίως τῷ λέγοντι ἱεροφάντῃ Μωϋσεῖ· «Προσδοκάσθω ὡς ὑετὸς ἀπόφθεγμά μου, καὶ καταβήτω ὡς δρόσος τὰ ῥήματά μου»[8].

Ὅμως εἰ καὶ ὑπὸ τῶν ἑρμηνευθέντων οὐρανῶν δίδοται, ἀλλ' οὖν ὑπὸ τοῦ δεσπότου τῶν οὐρανῶν προηγουμένως χορηγεῖται, κατὰ τὴν Ἡσαΐου θείαν φωνὴν ὧδε ἔχουσαν· «Ἀναστήσονται οἱ νεκροί, καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις, καὶ εὐφρανθήσονται οἱ ἐν τῇ γῇ· ἡ γὰρ δρόσος ἡ παρὰ σοῦ ἴαμα αὐτοῖς ἔσται»[9]. Καὶ ἐπεὶ περὶ τῆς νοητῆς δρόσου ἰατικῆς οὔσης εὐφραίνονται οἱ ἐν τῇ γῇ τυχόντες αὐτῆς, καὶ τοὺς ἀνισταμένους νεκροὺς καὶ ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχομένους μεθέξειν αὐτῆς ῥητέον, τότε μάλιστα ὅτε ἐλθόντος τοῦ τελείου καθ' ὃ προσβάλλει τις πρόσωπον πρὸς πρόσωπον τῇ ἀληθείᾳ, τὸ ἐκ μέρους καὶ δι' ἐσόπτρου θεωρεῖν πεπαύσεται[10], ἐπικρατήσαντος τοῦ πληρέστατα θεωρηθησομένου.

Περὶ τῆς οὕτως ἀποδοθείσης δρόσου ἐκλήμψει καὶ τὴν τοῦ Ἰσαὰκ πρὸς τὸν Ἰακὼβ εὐλογίαν, ἔνθεν ἀρχομένην· «Ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τῆς πιότητος τῆς γῆς»[11].

Τὰ ὑπάρξαντα πάντα τῷ λυτρωθέντι λαῷ ἀπὸ τῆς Βαβυλῶνος, Θεοῦ κατακληρονομήσαντος, ἐδόθη.

Καὶ ἐπεὶ παθητικῶς τὸ κατακλη(ρ)ονομήσειν τὸν Θεὸν **598** τοῖς καταλοίποις τοῦ λαοῦ πάντα εἴρηται, δηλαδὴ τὸν τῆς ἀμπέ-

---

1. Α' Κορ. 15,49. 2. Φιλιπ. 3,20. 3. Ψαλ. 18,2. 4. Δευτ. 32,43. 5. Ρωμ. 8,29. 6. Α' Κορ. 15,49. 7. Α' Κορ. 1,10. 8. Δευτ. 32,2. 9. Ἡσ. 26,19. 10. Πρβλ. Α' Κορ. 13,10,12. 11. Γεν. 27,28.

λου καρπόν, καὶ τῆς γῆς τὰ γεν⟨ήμα⟩τα, καὶ τοῦ οὐρανοῦ τὴν δρόσον, ἀμφοτέρως αὐτὸ ἐκλημπτέον, ἐνεργητικῶς τε καὶ παθητικῶς.

Ἐνεργητικῶς μὲν οὕτως· εἴρηται μερὶς καὶ κληρονομία Θεοῦ ὁ Ἰσραήλ, οὐ δι' ἄλλό τι ἢ διὰ προσούσας ἀρετάς, προαιρετικῶς καὶ ἑκουσίως πραχθείσας τε καὶ θεωρηθείσας. Τῆς αὐτῆς ἔχεται νοήσεως καὶ τό· «Αἴτησ⟨α⟩ι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου»[1], πάντων τῶν ἀνθρώπων κληρονομουμένων τῇ εὐσεβεῖ πίστει καὶ ἔργοις ἀρετῆς τοῦ Σωτῆρος.

Εἰ δὲ πάθος σημαίνοιτο ὑπὸ τοῦ ὑπτίου ῥήματος τοῦ κληρονομήσει, νόησις ἔσται τοιαύτη· ὁ Θεὸς κληρονομήσει τὰ προειρημένα πάντα, διδοὺς αὐτὰ κληρονομίας τρόπῳ τοῖς καταλοίποις τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ κατὰ τὸν προφήτην Ἡσαΐαν λέγοντες· «Εἰ μὴ Κύριος Σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν ἡμῖν σπέρμα, ὡς Σόδομα ἂν ἐγενήθημεν, καὶ ὡς Γόμορρα ὡμοιώθημεν»[2]. Καὶ μεθ' ἕτερα· «Ἐὰν ᾖ ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ὡς ἡ ἄμμος ἡ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα σωθήσεται»[3]. Ταύτας τὰς προφητικὰς φωνὰς παραλαβών, ὁ Ἀπόστολος ἐπιφέρει αὐταῖς λέγων οὕτω· «Καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ λεῖμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν, οὐκ ἐξ ἔργων, ἐπεὶ ἡ χάρις οὐκέτι γίνεται χάρις»[4].

Σαφηνισθέντος ὡς οἷόν τε ἡμῖν τοῦ προκειμένου ῥητοῦ, τὰ ἑξῆς ἐκθώμεθα.

Ζαχ. 8,13-15. Καὶ ἔσται δν τρόπον ἦτε ἐν κατάρᾳ ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὁ οἶκος Ἰούδα καὶ ὁ οἶκος Ἰσραήλ, 600 οὕτως διασώσω ὑμᾶς καὶ ἔσεσθε ἐν εὐλογίᾳ· θαρσεῖτε καὶ κατισχύετε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. Διότι τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ὃν τρόπον διενοήθην τοῦ κακῶσαι ὑμᾶς ἐν τῷ παροργίσαι με τοὺς πατέρας ὑμῶν, λέγει Κύριος παντοκρ⟨ά⟩τωρ, καὶ οὐ μετενόησα, οὕτως παρατέταγμαι καὶ ⟨δι⟩ανενόημαι ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις τοῦ καλῶ⟨ς π⟩οιῆσαι τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸν οἶκον Ἰούδα[5].

Τὸ ὑποπεσεῖν ἀνιαροῖς καὶ κατάρᾳ, οὐκ ἄλλοθεν ἢ ἐξ ἁμαρτίας καὶ ἀσεβείας, τῆς εὐλογίας τοῖς δικαίοις θεόθεν διδομένης, δι' ἃ πράττουσιν καὶ φρονοῦσιν ὀρθῶς. Αὐτεξούσιοι γὰρ ὄντες οἱ ἄνθρωποι, ἐλευθέραν τε καὶ αὐτόνομον προαίρεσιν ἔχοντες, παρ' ἑαυτοὺς πράττουσιν ἤτοι τὰ κόλασιν ἢ ἐπαγγελίας θείας ἐπάγοντα. Ἀμέλει γοῦν ὥπερ τρόπῳ γίνονται ἐν κατάρᾳ, τούτῳ καὶ εὐπαθείᾳ καὶ εὐλογίᾳ.

---

1. Ψαλ. 2,8. 2. Ἡσ. 1,9. 3. Ἡσ. 10,12. Πρβλ. Ρωμ. 9,27.
4. Ρωμ. 11,5-6. 5. Ζαχ. 8,13-15.

Αὐτίκα γοῦν αὐτὸς ὁ πάντων ἀγαθῶν αἴτιος τῷ Ἰούδᾳ καὶ Ἰσραήλ φησιν· Ἀσεβούντων καὶ παρανομούντων τῶν πατέρων ὑμῶν ὡς παρωργίσαι με κατ' αὐτῶν, οὐ μετενόησα, ἀλλ' ἐπήγαγον ἃ εἰκὸς παθεῖν τοὺς παροργίσαντας, οὕτω νῦν παρατέταγμαι καὶ διενοήθην σῶσαι τοὺς τοῦ Ἰούδα καὶ Ἰσραήλ, καὶ οὐ μετενόησα.

Ἔστι δὲ τούτων ἐκ τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν μαρτυρίας παραγαγεῖν.

Ἥμαρτόν ποτε καὶ ἠσέβησαν ὑπερβαλλόντως οἱ τὴν Νινευὴν οἰκοῦντες, ὡς τὴν κραυγὴν τῆς κακίας πρὸς τὸν Θεὸν **602** ἀναβῆναι[1] τιμωρίαν ἀπαιτοῦσαν, ὡς τὸν προνοητὴν καὶ κριτὴν τῶν ἁπάντων εἰπεῖν· «Ἔτι τρεῖς ἡμέρας, καὶ Νινευὴ κατασκαφήσεται»[2]. Τοῦτο μαθόντες οἱ ὑπαίτιοι, κηρύξαντος αὐτοῖς Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου, καθ' ὑφήγησιν τοῦ ἀπειλήσαντος εἰς μετάνοιαν ἐληλύθασιν, ὥσθ' ὁμολογῆσαι καὶ πρᾶξαι τὰ λύοντα τὴν προλαβοῦσαν κακίαν. Τούτοις μὲν οὖν μεταγνοῦσιν μετενόησεν ὁ προαναφωνήσας τὴν κατ' αὐτῶν κάκωσιν, τὴν αἰτίαν τῆς εὐεργεσίας λαβών, τούτου ἐπὶ Σοδομιτῶν οὐ συμβάντος, διὰ τὸ ἔ⟨μ⟩μονον τῆς ἀσεβείας καὶ ἁμαρτιῶν αὐτῶν, καίτοι τοῦ ἴλε⟨ω⟩ Θεοῦ εὑρεῖν βουλομένου ἐξ αὐτῶν ἀφορμὴν εὐποιΐας. Φησὶ⟨ν γ⟩άρ· «Κραυγὴ Σοδόμων καὶ Γομόρρων πεπλήθυνται, καὶ αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν μεγάλαι σφόδρα. Καταβὰς οὖν ὄψομαι εἰ κατὰ τὴν κακίαν αὐτῶν τὴν ἀναβᾶσαν πρὸς ἐμὲ συντελοῦνται· εἰ δὲ μή, ἵνα γνῶ»[3], μόνον οὐχὶ λέγων· Ἐκκαλεσαμένης με τῆς κραυγῆς τῶν μεγάλων ἁμαρτημάτων, συγκαταβαίνω ἵν' ἂν εὑρεθῶσιν τὰς μεγάλας ἁμαρτίας ἔτι πράττοντες, συντελεσθῶσιν ὑποπεσόντες τῇ προαναφωνηθείσῃ τιμωρίᾳ, εἰ δὲ εὑρεθεῖεν μετρίως ὑποκείμενοι οἷς ἀσεβῶς ἐφρόνουν καὶ τοῖς ἀπηγορευμένοις ἔργοις, γνῶ αὐτοὺς ὡς ἡμετέρους, κατὰ τὸ γεγραμμένον· «Ἔγνω Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ, καὶ ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα Κυρίου»[4].

Ταύτῃ τῇ διανοίᾳ τὸ τῆς ἐκλογῆς σκεῦος Παῦλος Γαλάταις ἐπιστέλλει· «Ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ εἰδότες Θεόν, ἐδουλεύετε τοῖς φύσει μὴ οὖσιν θεοῖς· νῦν δὲ γνόντες Θεόν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ Θεοῦ»[5]. Γινώσκει γὰρ τοὺς γνόντας αὐτόν, οὐ τότε ἀρχὴν λαμβάνων τοῦ ἐπίστασθαι αὐτούς, ἀλλὰ τοῦ **604** ἀνακρίνασθαι αὐτοῖς ὡς γινώσκων προγινωσκομένους, οὐδαμῶς πρὸς τοὺς φαύλους ἔτι ἐπιμένοντας τῇ κακίᾳ συμβαίνοντος τούτου. Λέγεται γοῦν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος τοῖς διαμείνασι κακοῖς μέχρι τοῦ καιροῦ τῆς συντελείας τοῦ κόσμου καὶ φανερώσεως τοῦ κριτοῦ τῶν ὅλων, αὐτοῦ δηλονότι ὄντος· «Ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ, ἐργάται ἀνομίας· οὐδέποτε ὑμᾶς ἔγνων»[6], τοῦτ' ἔστιν οὐδέποτε πεῖραν ἢ μετοχήν μου ἐσχήκατε οὐδὲ ἐγὼ ὑμῶν. Εἰ γὰρ τὸ προχείρως γινώσκειν λαμβάνοιτο, ταὐτὸν εἴη τῷ ἐπίστασθαι, πῶς ἥδει αὐτοὺς ἐργάτας ἀνομ⟨ία⟩ς ὄντας;

---

1. Πρβλ. Ἰων. 1,2. 2. Ἰων. 3,4. 3. Πρβλ. Γεν. 18,20-21. 4. Β' Τιμ. 2,19. 5. Γαλ. 4,8-9. 6. Ματθ. 7,23.

Διττοῦ τοίνυν τοῦ γινώσκειν καὶ τοῦ μὴ φερο⟨μ⟩ένου ἐν ταῖς θεοπνεύστοις Γραφαῖς, κατὰ τὸ ἕτερον πάντ⟨α⟩ς ἐπίσταται ὁ καρδιογνώστης[1] Θεὸς τούς τε δικαίους καὶ ἁμαρτωλούς· αὐτίκα γοῦν ὅταν «καθίσῃ ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ»[2] ὁ ἐρχόμενος «κρῖναι» Βασιλεὺς «ζῶντας καὶ νεκρούς[3], ἀφορίσει τοὺς δικαίους ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν, ἵνα τοὺς μετέχοντας δικαιοσύνης καὶ ὁσιότητος εἰς τὴν βασιλείαν εἰσαγάγῃ ἐπὶ τῷ κληρονομῆσαι αὐτήν, τοὺς δ' ἀδίκους καὶ πονηρούς, μὴ ἀγαπήσαντας τὸν πλησίον ὡς ἑαυτούς[4], ἀποπέμψῃ εἰς κόλασιν, λέγων· «Πορεύεσθε, οἱ κεκατηραμένοι, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ»[5]. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦ ἐπίστασθαι, λέγει πρός τινας «ὁ τῶν κρυπτῶν γνώστης»[6] καὶ «πάντων τὸν νοῦν ἐπιστάμενος»[7]· «Ἔγνων ὅτι πολλαὶ αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν»[8]. Ὁμοίως καὶ ἐν Εὐαγγελίῳ· «Ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ Θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλόν, βδέλυγμα παρὰ τῷ Θεῷ ἐστιν»[9].

606 Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, ἐκληπτέον καὶ τὸ συνεχῶς κείμενον ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· «Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν»[10], φαύλων δηλαδὴ τυγχανόντων· πανούργως γὰρ καὶ κακοήθως διακείμενοι, ᾤοντο λανθάνειν «τὸν πάντων τὸν νοῦν ἐπιστάμενον»[11].

Ὡς οὖν ἔστιν γινώσκεσθαι κατὰ τὸ ἐπίστασθαι ᾧ τὸ ἀγνοεῖν ἀντίκειται, οὕτω καὶ διὰ πείρας ἔστιν εἰδέναι καὶ μὴ εἰδέναι. Ἐὰν γὰρ γράφῃ Παῦλος περὶ τοῦ Σωτῆρος ὡς «οὐκ ἔγνω ἁμαρτίαν»[12], ἐκλαμβάνομεν τὸ γεγραμμένον ἴσον τῷ· τὸν μὴ πειραθέντα πρακτικῶς ἢ διανοητικῶς ἁμαρτ⟨ί⟩ας. Ἐπιστάμενος αὐτὴν οἵας δυνάμεώς ἐστιν καὶ ποίᾳ προαιρέσει τελουμένη, ἆραι γοῦν αὐτὴν ἐλήλυθεν τοῦ κόσμου[13].

Παρατείνει δὲ ἡ διαφορὰ αὕτη καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων· εἴρηται γοῦν ἐν Ἐκκλησιαστῇ· «Ὁ φυλάσσων ἐντολὴν οὐ γνώ⟨σε⟩ται ῥῆμα πονηρόν»[14], τοῦτ' ἔστιν οὐ διατεθήσεται κατὰ ⟨ῥῆ⟩μα πονηρόν, γινωσκο[υ]μένου τοῦ πονηροῦ ῥήματος ⟨κ⟩ατ' ἐπιστήμην τῷ φυλάττοντι τὴν θείαν ἐντολήν, οὖσ⟨αν⟩ Θεοῦ ῥῆμα· ἐπιστήμης γὰρ μιᾶς οὔσης τῶν ἐναντίων, ὁ ⟨τ⟩ὸ ἀγαθὸν ῥῆμα γινώσκων καὶ τὸ ἐναντίον αὐτῷ ἐπίσταται.

Τὸ διττὸν τοῦ γινώσκειν καὶ περὶ τοῦ Ἀδὰμ ἀπαγγέλλει ἡ Γραφή, ὅπου μὲν λέγουσα ἐπίστασθαι αὐτὸν τίς ἡ οὐσία τῆς γυναικός, — ἀποδόντος γὰρ αὐτὴν μετὰ τὴν πλάσιν τοῦ δημιουργήσαντος, ὁ Ἀδὰμ εἶπεν· «Τοῦτο νῦν ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστῶν μου καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου· αὕτη κληθήσεται γυνή»[15]· — ὕστερον γνοὺς αὐτὴν κατὰ τὸν τῆς πείρας τρόπον· γέγραπτ⟨α⟩ι γάρ· «Ἔγνω Ἀδὰμ Εὔαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ συλλαβοῦσα ἔτεκεν τὸν Κάϊν»[16]. Καὶ ἐφ' ἑκάστου δὲ συμ-

---

1. Πρβλ. Πράξ. 15,8. 2. Ματθ. 25,31. 3. Πρβλ. Β' Τιμ. 4,1. 4. Πρβλ. Ματθ. 22,39. 5. Ματθ. 35,41. 6. Δαν. Σουσ. (Θδτ.) 93,42. 7. Ἰὼβ 7,20. 8. Πρβλ. Ἀμ. 5,12. 9. Λουκ. 16,15. 10. Λουκ. 5,22. 11. Ἰὼβ 7.20. 12. Β' Κορ. 5,21. 13. Πρβλ. Ἰω. 1,29. 14. Ἐκκλ. 8,5. 15. Γεν. 2,23. 16. Γεν. 4,1.

βιοῦντος ἀνδρὸς τοῦτο φέρεται, καὶ ἐν τῇ συνήθει ὁμιλίᾳ καὶ τῇ θείᾳ παιδεύσει. Αὐτίκα γοῦν καὶ περὶ τοῦ πατρὸς τοῦ προφήτου Σαμουὴλ γέγραπται· «Ἔγνω δὲ Ἑλκανὰ Ἄνναν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ **608** συνέλαβεν, καὶ ἔτεκεν τὸν Σαμουήλ»[1]. Κατὰ τοῦτο τὸ σημαινόμενον εἴρηται περὶ τῆς Ῥεβέκκας· «Παρθένος ἦν, ἀνὴρ οὐκ ἔγνω αὐτήν»[2]. Καὶ ἡ ἀπειρόγαμος δὲ παρθένος Μαριάμ, περὶ συλλήμψεως τέκνου ἀκούσασα πρὸς τοῦ μεγάλου ἀγγέλου Γαβριήλ, ἔφη· «Καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω;»[3].

Οὐκ ἀχρήστως παρεκβεβηκέναι τοῦ προκειμένου προφητικοῦ ἡγούμεθα· ὑπῆρκται γὰρ τοῦτο σαφηνείας ἕνεκα τοῦ ἀσαφῶς εἰρημένου οὕτως· «Καταβὰς οὖν ὄψομαι εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν αὐτῶν τὴν ἐρχομένην συντελοῦνται· εἰ δὲ μή, ἵνα γνῶ»[4]. Ἔδει γ⟨ὰρ⟩ φανερῶσαι κατὰ ποῖον σημαινόμενον εἴρηται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τό· «Ἵνα γνῶ».

Δείξαντες ἐπὶ τίσιν τῶν παρο⟨ργισ⟩άντων διανοηθεὶς ὁ Θεὸς κακῶσαι καὶ ἐπαράτους ἀ⟨να⟩δεῖξαι οὐ μετενόησεν, ἐμμείνας τῇ κατ' αὐτῶν ψήφῳ, ἐ⟨κ⟩ τίνων δὲ μετενόησεν ἐμφύτῳ ἀγαθότητι καιρὸς ἰδ⟨εῖ⟩ν.

Ὡς προθέμενος εὐλογῆσαι τὸν Ἰούδα καὶ Ἰσραὴλ οὐ μετέγνω, ἐμμεινάντων αὐτῶν τῇ ἀρετῇ ᾗ ἀνέλαβον ἐκ προτροπῆς Θεοῦ καὶ τοῦ νόμου αὐτοῦ· εἴρηται γὰρ ἐν ἑνὶ τῶν Ψαλμῶν· «Δώσει εὐλογίας ὁ νομοθετῶν»[5] δηλαδὴ τοῖς φυλάττουσιν τὸν θεῖον αὐτοῦ νόμον. Ἰσοδυναμούντως καὶ ἐν ἄλλῳ Ψαλμῷ φέρεται, ἔνθεν ἀρχόμενον· «Τίς ἀναβήσεται εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου, καὶ τίς στήσεται ἐν τόπῳ ἁγίῳ αὐτοῦ; Ἀθῷος χερσὶν καὶ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ, ὃς οὐκ ἔλαβεν ἐπὶ ματαίῳ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, οὐδὲ ὤμοσεν ἐπὶ δόλῳ τῷ πλησίον. Οὗτος λήμψεται εὐλογίαν παρὰ Κυρίου, καὶ ἐλεημοσύνην παρὰ Θεοῦ σωτῆρος αὐτοῦ»[6].

Λεχθέντος γὰρ πυσματικῶς· «Τίς ἀναβήσεται εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου, καὶ τίς στήσεται ἐν τόπῳ ἁγίῳ;» ἀπόκρισις δίδοται διαγράφουσα τίς ἐστιν καὶ οἷος ὁ περὶ οὗ ἡ ἐρώτησις, ὅτι χερσίν, **610** τοῦτ' ἔστιν πράξεσιν, ἀθῷός ἐστιν διὰ καθαρότητα καρδίας, οὐδαμῶς ἐπὶ ματαίῳ λαβὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἢ δολερῶς ὀμόσας τῷ πλησίον, λημψόμενος ἐπὶ τούτοις τοῖς ἀνδραγαθήμασιν εὐλογίαν τε καὶ ἐλεημοσύνην παρὰ Θεοῦ σωτῆρος αὐτοῦ. Συμφώνως καὶ ἐν Παροιμίαις φέρεται· «Εὐλογία Κυρίου ἐπὶ κεφαλὴν δικαίου»[7].

Ὁ ταῦτα τὰ σωτηριώδη εἰληφὼς οὐ μεταπεσεῖται τῆς ὑποσχέσεως, εἰσαγόμενος εἰς τὰς θείας ἐπαγγελίας πρὸς τοῦ λέγοντος· «Παρατέταγμαι εὐλογῆσαι τὸν Ἰούδα καὶ Ἰσραήλ, καὶ οὐ μετενόησα»[8], ἐμμείνας χάριτι τῇ ἑαυτοῦ ὥστε καλῶς ποιῆσαι καὶ εἰς αἰώνιον σωτήριον ἀγαγεῖν τοὺς ἐφ' οἷς οὐ μετενόησα, βεβαιώσας ἃ ἐπηγγειλάμην·

1. Πρβλ. Α' Βασ. 1,19. 2. Γεν. 24,16. 3. Λουκ. 1,34. 4. Γεν. 18,21. 5. Ψαλ. 83,7. 6. Ψαλ. 23,3-5. 7. Παρμ. 10,6. 8. Ζαχ. 8,15.

εἰ καὶ παροργισάντων δι' ἁμαρτίας καὶ ἀσεβείας τῶν πατέρων ὑμῶν, κατάρα διέλαβεν, οὐ μετανοήσαντός μου ἐκ τῆς ἀπειλῆς, οὐ παρασχόντων ὑμῶν διὰ μεταγνώσεως ἀφ' ἧς ἔσχετε κακίας καταλλαγάς μου γενέσθαι πρὸς ὑμᾶς, ἀλλ' οὖν καὶ νῦν θαρσησάτω ἡ καρδία ὑμῶν προσδοκῆσαι τὰς παρ' ἐμοῦ δωρεάς. Ἔσονται γὰρ πάντως θελήσαντός μου καὶ παραταξαμένου εὐλογῆσαι ὑμᾶς· οὕτω γὰρ καλῶς ἔσται ὑμῖν, τυγχάνουσιν ἐκ τοῦ Ἰούδα, τοῦ ἐξομολογουμένου, καὶ τοῦ Ἰσραὴλ καὶ Ἰερουσαλήμ. «Σῶσαι γὰρ πάντας ἀνθρώπους θέλων καὶ ἐλθεῖν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας»[1], ἀπειλῶ, μαστίζω τοὺς ἀντιπράττοντας τῷ ἐπιγνῶναι τὴν ἀλήθειαν ὑπεραιωνίου σωτηρίας, πρὸς ὀλίγον πόνοις ὑποβάλλων οὓς βελτιοῦν καὶ εὖ ποιεῖν βούλομαι. Οὕτω γὰρ ῥᾷστα ὠφεληθέντες σωθήσονται, παρατεταγμένου μου ἀμεταμελήτως σῶσαι καὶ καλῶς ποιῆσαι τοὺς ἐκλεγέντας, ἵνα μερὶς καὶ κληρονομία μου ὦσιν.

Εἰ βουλόμεθα καὶ ἡμεῖς ἵλεω τὸν Θεὸν σχεῖν ἵν' εὖ ἡμᾶς διαθῇ, θαρσησάτω τὸ διανοητικὸν ἡμῶν, καρδία καλούμε**612**νον, ἔργων ἀρίστων ἐπιμέλειαν ποιησάμενοι, ἵνα βεβαίως καὶ ἀναντιρρήτως τὰ τῆς εὐπαθείας καὶ ἀπεράντου σωτηρίας ὑπαρχθῇ, περιγραφείσης καὶ ἐξ ὅλων ἠφανισμένης τῆς πρὸς ὀλίγον κρατησάσης κατάρας. Διὸ θαρσεῖτε ἀνενδοιάστως, προσδοκῶντες ὃ ἐπηγγείλατο ὁ ἀψευδὴς Θεός· αὐτοῦ γὰρ εἰρηκότος· «Θαρσεῖτε»[2], ἀναμφιβόλως ἐκδεκτέον τὰ ἐλπιζόμενα ἀγαθά.

Αὐτάρκως περιγεγραμμένου τοῦ δευτέρου τόμου εἰς τὸν προφήτην Ζαχαρίαν, αὐτοῦ που καταπαύσωμεν, ἀρξόμενοι τρίτου λόγου, «παρέχοντος λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος»[3] τοῦ Θεοῦ τοῦ καὶ τὸν προφήτην φωτίσαντος τῷ ἀ[ε]ιδίῳ φωτί.

---

1. Πρβλ. Α' Τιμ. 2,4. 2. Ζαχ. 8,13. 3. Πρβλ. Ἐφ. 6,19.

‹Τ Ο Μ Ο Σ› Γ'

614 Ὁ ἀψευδὴς Θεός, πηγὴ καὶ Πατὴρ τῆς ἀληθείας ὑπάρχων, οὐ διαλείπει ποτὲ παιδεύων καὶ διδάσκων τοὺς ἑτοίμως παραστήσαντας ἑαυτοὺς πρὸς τὸ χωρεῖν τὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος χαρίσματα· λόγον γοῦν σοφίας καὶ λόγον γνώσεως[1] ἀμελλητὶ παρέχει τοῖς ποθοῦσιν δέξασθαι· εἴρηται γοῦν ἐν ἐπιστολῇ τοῦ Ἰακώβου· «Λείπεταί τις οὖν ὑμῶν σοφίας, αἰτείτω παρὰ τοῦ διδόντος Θεοῦ καὶ μὴ ὀνειδίζοντος· αἰτείτω δὲ ἐν πίστει, μηδὲν διακρινόμενος»[2]. Συνᾴδει τὸ παροιμιῶδες λόγιον ἔχον οὕτως· «Ὁ Κύριος δίδωσιν σοφίαν καὶ ἀπὸ προσώπου γνῶσις καὶ σύνεσις»[3]. Ὁ κατὰ τὴν θεόπεμπτον σοφίαν ἀποδεικνύμενος σοφὸς τρισμακάριός ἐστιν, διδάσκαλον ἔχων τὸν τῶν ὅλων Θεόν· «Μακάριος γάρ, φησίν, ἄνθρωπος ὃν ἂν σὺ παιδεύσῃς, Κύριε, καὶ ἐκ τοῦ νόμου σου διδάξῃς αὐτόν»[4]. Τοῦτον παιδευτὴν ἐπόθησαν ἔχειν οἷς ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ εἶπεν· «Ὑμεῖς φωνεῖτέ με· ὁ Κύριος καὶ ὁ Διδάσκαλος, καὶ καλῶς λέγετε· εἰμὶ γάρ»[5].

Ὑπάρξεται ἡ δωρεὰ αὕτη καὶ ἡμῖν διὰ ἀδιάλειπτον εὐχὴν τῶν ἀναπεμπόντων ὑπὲρ ἡμῶν, σοφία καὶ «λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ **616** στόματος»[6], ὥστ' ἀμέμπτως καὶ ὡς δεῖ ἐκλαβεῖν τὰ ἐξῆς τοῦ ἐκκειμένου προφήτου, ἀρχόμενα ἐνθένδε.

Ζαχ. 8,16-17. Οὗτοι οἱ λόγοι οὓς ποιήσετε· λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ καὶ κρίμα εἰρηνικὸν κρίνατε ἐν ταῖς πύλαις ὑμῶν. Καὶ ἕκαστος τὴν κακίαν τοῦ πλησίον αὐτοῦ μὴ λογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, καὶ ὅρκον ψευδῆ μὴ ἀγαπᾶτε, διότι ταῦτα πάντα ἐμίσησα, λέγει Κύριος παντοκράτωρ[7].

Τῶν τοῦ Θεοῦ λόγων οἱ περὶ ἠθικῆς καὶ πρακτικῆς ἀρετῆς ὄντες ποιεῖσθαι δύνανται, τῶν γνωστικῶν καὶ ἐποπτικῶν ‹ἐ›χόντων τὸ θεωρεῖσθαι πρὸς τῶν ἐποπτικῶν καὶ διορατικῶν ἀνδρῶν.

Θεοῦ γοῦν διὰ τοῦ ἱεροφάντου Μωϋσέως πολλὰ ἐντειλαμένου ἵνα ἔργα κατὰ ἀρετὴν γίνωνται, οἱ συνέντες τοὺς δοθέντας λόγους μεγαλοφώνως ὡμολόγησαν μεταβαλεῖν εἰς ἔργα τὰ παρηγγελμένα, φήσαντες τῷ διακόνῳ τῶν θείων χρησμῶν· «Πάντα ὅσα εἶπεν, ὁ Θεὸς

---

1. Πρβλ. Α' Κορ. 12,8. 2. Πρβλ. Ἰακ. 1,5-6. 3. Παρμ. 2,6. 4. Ψαλ. 93,12. 5. Ἰω. 13,15. 6. Ἐφ. 6,19. 7. Ζαχ. 8,16-17.

ποιήσομεν καὶ ἀκουσόμεθα»[1]. Ἐπειδὴ δὲ προσήκει τοὺς ἠθικοὺς λόγους πρὸς τῷ ποιεῖν καὶ νόησιν αὐτῶν ἔχειν, ἵνα δικαίως τὸ δίκαιον διωχθῇ[2], καὶ σωφρόνως τὸ σωφρονεῖν, ἀνδρείως τε καὶ φρονίμως τὰ ἀνδρεῖα καὶ φρόνιμα, — οὕτω γὰρ κατορθωθείη σὺν νοήσει ἀνύεσθαι τὰς πρακτικὰς ἀρετάς — ἀμέλει γοῦν καὶ τοὺς Ἰησοῦ λόγους ἀκούειν καὶ **618** ποιεῖν δεῖ, αὐτοῦ τοῦτο διαγορεύοντος· «Ὁ πρὸς ἐμὲ ἐρχόμενος καὶ ἀκούων τοὺς λόγους μου καὶ ποιῶν αὐτοὺς ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ φρονίμῳ»[3], καὶ τὰ ἑξῆς.

Τότε δὲ μάλιστα τὸ γίνεσθαι ἔχουσιν οἱ λόγοι ὑπὸ τῶν ἀκροωμένων, ὅταν ὁ παιδευτὴς πράττῃ ἃ ἑτέροις λέγει· περὶ τοῦ τοιούτου ὁ Κύριος λέγει· «Ὃς ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ τοὺς ἀνθρώπους, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν»[4], τοῦ μὴ πράττοντος ἃ ἑτέροις παρακελεύεται ποιεῖν ἐλαχίστου τυγχάνοντος, ἐπείπερ λέγων μὴ μοιχεύειν τοῦτ' ἐνεργεῖ καὶ κλοπὴν ἀπαγορεύων ἐνέχεται αὐτῇ, ἀλλὰ καὶ ἱεροσυλεῖ τὰ εἴδωλα βδελυσσόμενος· ἢ οὐχ ἱεροσυλεῖ ὁ βλάπτων διὰ σκανδάλου τοὺς ἀναθέντας ἑαυτοὺς τῇ θεοσεβείᾳ δίκην ἐμψύχων θείων ἀγαλμάτων; Ὁ γὰρ βλάπτων τοὺς τοιούτους πράξει χειρίστη καὶ ἀσεβέσι φρονήμασιν ἀληθῶς ἱεροσυλεῖ διὰ τοῦ παραβαίνειν τὸν νόμον ἐν ᾧ καυχᾶσθαι δοκεῖ, τὸν Θεὸν ἀτιμάζων[5]. Ἵν' οὖν μὴ κακός τις ᾖ διδάσκαλος, ἃ παιδεύει ἠθικὰ μαθήματα ἔργοις ἐπιδεικνύσθω· οὕτω γὰρ ἔσται «ἐργάτης ἀνεπαίσχυντος»[6].

Ταύτῃ τῇ γνώμῃ γράφει τῷ ἑαυτοῦ μαθητῇ ὁ Ἀπόστολος «ἀφθορίαν ἔχειν, σεμνότητα, λόγον ὑγιῆ, ἀκατάγνωστον»[7]. Ἢ οὐχ ὑγιῆ, ἀκατάγνωστον λόγον ἔχει; Πράττων γὰρ ἃ ἄλλοις ὑπαγορεύει καὶ φρονῶν ἃ ἄλλους δοξάζειν παρασκευάζει, ὑγιῆ, ἀκατάγνωστον ἔχει τῆς διδασκαλίας τὸν λόγον.

Τούτου τοῦ βίου, τοῦ πρακτικοῦ καὶ γνωστικοῦ φημι, μεταποιεῖσθαι βούλεται τὸν ἀληθῆ θεραπευτὴν τοῦ Θεοῦ τὸ ἑξῆς **620** τῷ προκειμένῳ προφήτῃ, Μαλαχίας ὄνομα αὐτῷ· ἔχει δὲ ἡ λέξις αὐτοῦ οὕτως· «Χείλη ἱερέως φυλάξεται γνῶσιν, καὶ νόμον ἐκζητήσουσιν ἐκ στόματος αὐτοῦ»[8], μαθεῖν ποθοῦντες παρὰ θείου διδασκάλου ἃ δεῖ γινώσκειν ὀρθόδοξα δόγματα καὶ μυστήρια τῆς βασιλείας καὶ νόμον ἀπαγορεύοντα τὰς ἀδικίας καὶ προστάττοντα τὰ τῶν ἀρετῶν παιδεύματα.

Μαθόντες ποῖοι οἱ λόγοι γίνονται πρακτικῶς ὑπὸ τῶν προσηκαμένων, ἐπιστήσωμεν ποῖοι πρὸς γνῶσιν καὶ ἀλήθειαν ἔχουσιν.

Διδάσκων Μωϋσῆς ὅτι «ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴ γῆν»[9], εἶπεν τὸν λόγον τοῦτον ἵν' ἀληθῶς γινώσκωμεν τὴν κτίσιν καὶ τὸν δημιουργὸν αὐτῆς· καὶ ὅσοι ἄλλοι λόγοι τῆς Κοσμο-

---

1. Ἐξ. 19,8. 2. Πρβλ. Δευτ. 16,20. 3. Πρβλ. Ματθ. 7,24. 4. Ματθ. 5,19. 5. Πρβλ. Ρωμ. 2,21-23. 6. Πρβλ. Β' Τιμ. 2,15. 7. Τίτ. 2,7-8. 8. Μαλ. 2,7. 9. Γεν. 1,1.

ποιΐας ἀνεγράφησαν, οὐχ ἵνα ποιῶμεν ἀλλ' ἵνα θεωρῶμεν αὐτούς, εἴρηνται· καὶ ἐπὶ πάσης δὲ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ἔρρωται ἡ παίδευσις αὕτη. Καὶ αὐτὸς γοῦν ὁ Σωτήρ, ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις, ὅπου μὲν προστάττει οὓς δεῖ ποιεῖν λόγους, ὅπου δὲ παραδίδωσιν οὓς γινώσκειν καὶ θεωρεῖν προσήκει. Τὸ γὰρ λεγόμενον ὑπ' αὐτοῦ· «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πραΰς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν»[1]· καὶ πάλιν· «Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι καθ' ἡμέραν»[2], τοῦ πράττεσθαι χάριν εἴρηνται, ὡς αὖ καὶ τό· «Ἐλεᾶτε, καὶ ἐλεηθήσεσθε»[3], καὶ ὅσα ἄλλα παραγγέλματα τῆς αὐτῆς ὑπάρχει δυνάμεως.

Τὸ μέντοι· «Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρί, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν»[4], καὶ τό· «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν»[5], καὶ ἔτι· «Ὁ **622** ἐμὲ ἑωρακὼς ἑώρακεν τὸν Πατέρα»[6], καὶ ὅσα ἄλλα θεολογεῖται ἐν ἀμφοτέραις ταῖς Διαθήκαις, τοῦ θεωρεῖσθαι καὶ γνῶσιν αὐτῶν ἔχειν ἀληθῆ καὶ εὐσεβῆ ἐλαλήθησάν τε καὶ ἀνεγράφησαν.

Δεῖξαν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τίνες οἱ λόγοι οὓς δεῖ ποιεῖν, καὶ ἕκαστον ἰδίᾳ καὶ κατ' εἶδος διαγορεύει. Τὸ γάρ· «Ἕκαστος ἀλήθειαν λαλείτω πρὸς τὸν πλησίον»[7], ἵν' οὕτω πράττηται γέγραπται. Ὅπερ σαφηνίζων ὁ ἐν Χριστῷ Παῦλος προτρέπεται τοὺς πιστοὺς εἰς τὴν τήρησιν τῆς ἐντολῆς, φήσας ἀριδηλότατα· «Ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος, λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον ἑαυτοῦ»[8]. Καὶ πρὸ τοῦ Ἀποστόλου δὲ παραδέδωκεν ὁ Σωτὴρ τὸ ἀνωμότως ἀληθεύειν, εἰπών· «Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὀμόσαι ὅλως, ἀλλ' ἔστω ὑμῶν τὸ ναὶ ναί, καὶ τὸ οὒ οὔ»[9]. Μάλιστα δὲ τοῦτο φυλάττεται ἑκάστου λαλοῦντος ἀλήθειαν πρὸς τὸν πλησίον· οὕτω γὰρ πᾶς ψευδὴς λόγος καὶ ὅρκος οἰχήσεται, ᾧ ἕπεται ἀκριβεστάτη καὶ τελεία φιλαληθία.

Πρὸς τῷ ἀλήθειαν λαλεῖν πρὸς τὸν πλησίον ἑαυτοῦ ἕκαστον, καὶ κρίμα εἰρηνικὸν γενήσεται, οὐ διαστασιαζόντων ἔτι καὶ πλεονεκτεῖν καὶ ἀδικεῖν τῶν ἀνθρώπων σπουδαζόντων. Πῶς γὰρ οἴονται ἔτι μάχας καὶ ἀδικίας ἐγείρεσθαι, ἑκάστου ἀλήθειαν πρὸς τὸν πλησίον ἀπαγγέλλοντος;

Ταὐτὸν τὸ εἰρηνικὸν τῷ δικαίῳ κρίματι τυγχάνει, περὶ οὗ διὰ πλειόνων θεωρία ἐν τοῖς πρότερον γεγένηται.

Λέγει δὲ τὸ τοιοῦτο κρίμα οὐχ ἐνταῦθα μόνον, ἀλλὰ καὶ **624** ἐν ἑτέραις Γραφαῖς, ἐν ταῖς τῶν Ἑβραίων πύλαις τελεῖσθαι. Εἴρηται γὰρ ἐν ἑτέρῳ προφήτῃ· «Ἐμίσησαν ἐν πύλαις ἐλέγχοντα, καὶ λόγον ὅσιον ἐβδελύξαντο»[10], οἱ ἀσεβεῖς δηλονότι. Περὶ γὰρ αὐτῶν τὸ παροιμιῶδες θέσπισμα διαγορεύει· «Μὴ ἔλεγχε κακούς, ἵνα μὴ μι-

---

1. Ματθ. 11,29. 2. Λουκ. 9,23. Πρβλ. Ματθ. 16,24. 3. Πρβλ. Ματθ. 5,7. 4. Ἰω. 14,10. 5. Ἰω. 10,30. 6. Ἰω. 14,9. 7. Ζαχ. 8,16. 8. Ἐφ. 4,25. 9. Ματθ. 5,34,37. 10. Ἀμ. 5,10.

σῶσίν σε»[1]. Βδελύσσονται γὰρ τὸν ὅσιον λόγον, οὐ πράττοντος τοῦτο τοῦ ἀπαρχομένου ἔχειν σοφίαν· ἀγαπᾷ γοῦν τὸν ἐλέγχοντα καὶ τὸν γνωρίζοντα τὸ μὴ πρακτέον τῷ σπεύδοντι εἶναι δικαίῳ.

Καὶ ἐπεὶ ἀεὶ μισοῦσιν τοὺς πεπιστευμένους τὸ ἐλέγχειν ἐν πύλαις, ἐπαγγέλλεται ὁ λόγος ἀποκαταστήσειν ἐν πύλαις κρίμα ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ ὠφέλιμον, μεταβολῆς γινομένης.

Ζητήσειεν ἄν τις τίνος ἕνεκα οὐκ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ ἢ μέρει τῆς πόλεως, ἀλλ' ἐν ταῖς πύλαις αὐτῆς τὰ κρίματα καὶ οἱ ἔλεγχοι ἐτελοῦντο. Πρὸς ὃ λεκτέον ἐνδόξως καὶ πιθανῶς, ἐπεὶ διὰ τῆς πύλης ἔξοδος γίνεται ἀπὸ τῆς πόλεως καὶ εἴσοδος εἰς αὐτήν, εἰκότως ἐκεῖ καθέζεσθαι τοὺς κριτὰς ἐπὶ τῷ ἐξετάζειν τοὺς βίους τῶν πολιτῶν, ἵνα τοὺς ἐλεγχομένους ἐφ' οἷς ἐγκαλοῦνται ῥᾷστα ἐκβάλλωσιν, τῶν καθαρὰν πολιτείαν ἐχόντων ἐκ τῶν ἐλέγχων φανερωθεῖσαν ἔνδον μενόντων καὶ ἔτι μᾶλλον ἔνδον γινομένων τοῦ ἄστεως.

Πρὸς διάνοιαν ἀνηγμένην, ταύτης ἠξίωνται τῆς προεδρίας καὶ τῆς τοῦ κρίνειν καθέδρας οἱ ὑπὸ Ἰησοῦ λαβόντες «τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν»[2], ἵνα τοὺς ἄξια τοῦ δεθῆναι δεδρακότας ἔξω βάλλωσιν, τοὺς δὲ μὴ σφιχθέντας δεσμοῖς τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ στερομένους αὐτῶν, εἰσαγάγωσιν.

626 Τότε δὲ μάλιστα τὸ εἰρηνικὸν ἐπιτελεῖται κρίμα, ὅταν «ἕκαστος τὴν κακίαν τοῦ πλησίον μὴ λογίζηται»[3], ἀμνησικακίαν ἄκραν κατορθώσας.

Διττοῦ ὄντος τοῦ τῆς κακίας τρόπου, — σημαίνεται γὰρ ἐκ τοῦ ὀνόματος ὁτὲ μὲν ἡ ἐναντίως ἔχουσα πρὸς τὴν ἀρετήν, χειρίστη ἕξις οὖσα, ὁτὲ δὲ ἡ κακωτικὴ ἀγωγή, ὡς ἔχει ἐν τῷ· «Εἰ ἔστιν κακία ἐν πόλει ἣν Κύριος οὐκ ἐποίησεν»[4], τοῦτ' ἔστιν κάκωσις· ποιεῖ δ' αὐτὴν ὁ Θεὸς ἐπὶ ἐπιστροφῇ τῶν κακουμένων, τὰς νόσους τῆς ψυχῆς θεραπεύων ἰατρικῶς, οἷον εἰ διὰ καυτήρων καὶ τομῶν, — δηλοῖ ἡ κακία προσηγορία τὴν χειρίστην διάθεσιν, ἐξ οὗπερ ὁ Θεὸς περὶ Νινευιτῶν εἶπεν· «Ἀνέβη ἡ κραυγὴ τῆς κακίας αὐτῶν πρός με»[5]. Τοῦτο αὐτὸ παρίσταται καὶ ἐκ λέξεως ἀποστολικῆς περὶ ἀσεβῶν ἀνθρώπων ἐχούσης ὧδε· «Καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα, πεπληρωμένους πάσης ἀδικίας, κακίας»[6], καὶ τὰ ἑξῆς.

Ἑκατέρως τοίνυν ὁ ὑπακούων τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ κακίαν οὐ λογίζεται ἐν καρδίᾳ τῇ ἑαυτοῦ κατὰ τοῦ πλησίον, «οὐκ ἀποδιδοὺς κακὸν ἀντὶ κακοῦ»[7], οὐκ ἀντιδιατιθεὶς τὸν κακωτικῶς αὐτὸν διαθέντα, ἀλλ' οὐδὲ κατὰ τὸ εἶδος τῆς κακίας σημαινόμενον λογίζεταί τι κατὰ τοῦ πέλας, ἀντιπλεονεκτεῖν καὶ ἀνταδικεῖν ἐθέλων.

Τῷ μνησικακεῖν τὴν κακίαν τοῦ πλησίον ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ

---

1. Παρμ. 9,8. 2. Πρβλ. Ματθ. 16,19. 3. Ζαχ. 8,17. 4. Ἀμ. 3,6. 5. Ἰων. 1,2. 6. Πρβλ. Ρωμ. 1,28. 7. Πρβλ. Ρωμ. 12,17. Α' Θεσ. 5,15.

βουλομένῳ εὐθὺς ἕπεται ἐπιόρκῳ γνώμῃ «ἀγαπᾶν ὅρκον ψευδῆ».

628 Πάντα ἐξῆς ἀπαγορεύσας ὁ τοῦ θείου νόμου δοτήρ, τὴν αἰτίαν τοῦ ἀπειπεῖν αὐτὰ ἐφανέρωσεν, φήσας· «Ταῦτα πάντα ἐμίσησα»[1]. Πῶς γὰρ οὐ μισεῖ τὸν ψευδῶς τελούμενον ὅρκον ὁ ἐντελλόμενος· «Οὐ λήμψει τὸ ὄνομα Κυρίου Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ»[2];

Ὥσπερ δὲ ἐπιορκίαν καὶ τὰς ἄλλας ἁμαρτίας παραιτεῖται καὶ ἀποστρέφεται, μισῶν τὸ μὴ λαλεῖν ἕκαστον ἀλήθειαν τῷ πλησίον, καὶ τὸν ταράττοντα καὶ εἰρηνικὸν κρίμα μὴ ποιοῦντα καὶ τὸν ὀργίλον καὶ βαρύμηνιν λογιζόμενον κακίαν τοῦ πλησίον ἐν τῇ αὐτοῦ καρδίᾳ. Καὶ ἐν τῷ Μαλαχίᾳ συμφώνως λέγει τῷ ἐνταυθὶ γεγραμμένῳ· «Καὶ πάντα ἃ ἐμίσουν ἐποιεῖτε»[3]. Ὡσαύτως ἐν ταῖς Παροιμίαις περὶ τοῦ πολλὰ ἁμαρτάνοντος μετ' αἰνιγμοῦ εἴρηται πρὸς ἑτέρους· «Συντρίβεται δι' ἀκαθαρσίαν ψυχῆς, ἐπεὶ χαίρει πᾶσιν οἷς μισεῖ ὁ Θεός»[4]. Ὁ ἡδόμενος ἐφ' οἷς μισεῖ ὁ τοῦ ἀγαθοῦ Πατὴρ συντρίβεται διὰ τῆς ἑαυτοῦ ἁμαρτίας, οὔσης ἀκαθαρσίας ψυχῆς καὶ διανοίας τοῦ δρῶντος.

Ζαχ. 8,18-19. Καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου παντοκράτορος πρός με λέγων· Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Νηστεία ἡ τετρὰς καὶ νηστεία ἡ πέμπτη καὶ νηστεία ἡ ἑβδόμη καὶ νηστεία ἡ δεκάτη ἔσονται τῷ οἴκῳ Ἰούδα εἰς χαρὰν καὶ εἰς εὐφροσύνην καὶ εἰς ἑορτὰς ἀγαθὰς καὶ εὐφρανθήσεσθε, καὶ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν εἰρήνην ἀγαπήσατε[5].

Ὁ λόγος Κυρίου παντοκράτορος πρὸς ἐμὲ γενάμενος, φησὶν ὁ προφήτης, προσέταξεν νηστεῦσαι τὴν τετράδα καὶ πέμπτην **630** καὶ ἑβδόμην καὶ δεκάτην, τοῦ μηνὸς δηλονότι· οὐ γὰρ οἷόν τε σαββάτου δεκάτην εἶναι, ὡς καὶ πρότερον ἐπεσημειωσάμεθα. Καὶ εἰκός γε περὶ τοῦ καθ' Ἑβραίους ἑβδόμου μηνὸς ταῦτα προστάττειν Κύριον τὸν παντοκράτορα, ἐν ᾧ ἡ καλουμένη ἐξιλασμοῦ καὶ ταπεινώσεως ἡμέρα[1] ἐπιτελεῖται, ἣν ἄγουσιν Ἰουδαῖοι δημοτελῶς νηστείαν προσαγορεύοντες αὐτήν, προαγνιζομένων ἐν τῇ τετράδι καὶ πέμπτῃ καὶ ἑβδόμῃ τῶν ἐπὶ τὴν δημοτελῆ νηστείαν ἐρχομένων.

Ποσαχῶς δὲ καὶ πῶς νηστεία νόμῳ θείῳ ἄγεται, ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐσαφηνίσθη· πρὸς ἐκείνοις καὶ νῦν ῥητέον ὅτι ἀφεκτέον ὥσπερ τῆς φιληδόνου τρυφῆς, οὕτω καὶ τῶν κατ' ἀλληγορίαν βλαβερῶν καὶ δηλητηρίων τροφῶν· διαδέξεται γὰρ εὐπάθεια τοὺς ἐξομολογησαμένους, καλουμένους οἶκος τοῦ Ἰούδα, χαρά, εὐφροσύνη καὶ ἀγαθαὶ ἑορταί, ἑορτάζοντας αὐτοὺς ἐν τῷ φρονεῖν καὶ πράττειν τὰ δέοντα, κατὰ τὰ ἐν Ψαλμοῖς εἰρημένα· «Φωνὴ ἀγαλλιάσεως καὶ ἐξομολογήσεως

---

1. Ζαχ. 8,17. 2. Ἐξ. 20,7. 3. Μαλ. 2,13. 4. Παρμ. 6,16. 5. Ζαχ. 8,18-19. 6. Πρβλ. Λευϊτ. 23,27.

ἤχου ἑορταζόντων»[1]· καὶ πάλιν· «Συστήσασθε ἑορτὴν ἐν τοῖς πυκάζουσιν ἕως τῶν κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου»[2]. Τούτοις συνάδει τὸ ἐν ἑτέρᾳ ᾠδῇ ἀπαγγελλόμενον οὕτως· «Ἐνθύμιον ἀνθρώπου ἐξομολογήσεταί σοι καὶ ἐγκατάλειμμα ἐνθυμίου ἑορτάσει σοι»[3].

Ἀγαθαὶ δὲ ἑορταὶ ἐπιτελοῦνται ὅταν εἰρηνικῶς διάγῃ ἡ Ἱερουσαλὴμ ἡ πνευματική, οὖσα εἰρήνης ὅρασις, οὐχ ἱλαρῶς τῶν ἑορτῶν γινομένων ὅταν πολέμιοι κρατῶσιν. Ὅταν γὰρ οὕτως ἔχῃ τὰ πράγματα, ὁ Θεὸς ἐρεῖ· «Μεμίσηκα, ἀπῶσμαι τὰς ἑορτὰς ὑμῶν, καὶ οὐ μὴ ὀσφρανθῶ ἐν ταῖς πανηγύρεσιν ὑμῶν»[4]. **632** Καὶ ἔτι ἐπιτείνων τὴν ἀπειλήν· «Θήσω, φησίν, τὰς ἑορτὰς ὑμῶν εἰς πένθος καὶ τὰς ᾠδὰς ὑμῶν εἰς θρήνους»[5].

Ἀπέστω δὲ τὰ ἀνιαρὰ ταῦτα τῆς τῶν πιστῶν συνόδου, ἵνα εἰς χαρὰν καὶ εὐφροσύνην κληθέντες ἀγαθὰς ἑορτὰς καὶ θείας πανηγύρεις ἐπιτελῶμεν, εἰρήνην βαθεῖαν καὶ σὺν αὐτῇ τὴν ἀλήθειαν ἀγαπῶντες. Ἔνθα γὰρ ἀταραξία λογισμῶν καὶ τεταγμένη κατάστασις ψυχῆς, τὸ τερπνὸν τῆς ἀληθείας καὶ τὸ κάλλος αὐτῆς ἐπιφαίνεται. Ὀπτάνεται δὲ ἡ ἀλήθεια μάλιστα ὅταν ἐκ τῆς ἀνταχολουθήσεως τῶν ἀρετῶν γαλήνη ἀγάγῃ καὶ εἰρήνη πρυτανεύῃ, εὐφραινομένων καὶ ἱλαρίαν ἐχόντων τῶν τετυχηκότων τοσαύτης καὶ τοιαύτης εὐπαθείας.

Εἰκός τινα ἀπαιτήσειν πόθεν ἐστοχασάμεθα τὸν παρ' Ἑβραίους ἕβδομον εἶναι μῆνα, οὗ ἡ τετρὰς καὶ αἱ ἄλλαι ἕως τῆς δεκάτης ἡμέρας νηστεῖαι προσετάγησαν εἶναι, ἢ ἐκ τοῦ γεγραμμένου ἐπὶ τέλει τοῦ εἰς ἐξέτασιν προκειμένου προφήτου Ζαχαρία· «Καὶ ἑορτάσατε ἑορτὴν σκηνοπηγίαν»[6]· αὕτη γὰρ οὐκ ἐν ἄλλῳ ἢ τῷ εἰρημένῳ μηνὶ νομίμως ἐπιτελεῖται, ὥσπερ καὶ ἡ τῶν σαλπίγγων καὶ ἡ νηστεία[7]. Ὅτι γὰρ καὶ ἡ νουμηνία τοῦ ἑβδόμου μηνὸς πανηγύρεώς ἐστιν ἑορτὴ σαφῶς ἀπὸ τοῦ Ψαλμοῦ ἔστιν μαθεῖν, τοῦ οὕτω ἔχοντος. «Σαλπίσατε ἐν νεομηνίᾳ σάλπιγγι, ἐν εὐσήμῳ ἡμέρᾳ ἑορτῆς ἡμῶν»[8].

634 Ζαχ. 8, 20-22. Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ἔτι ἥξουσιν λαοὶ πολλοὶ καὶ κατοικοῦντες πόλεις πολλάς, καὶ συνελεύσονται κατοικοῦντες πόλεις εἰς μίαν πόλιν, λέγοντες· Πορευθῶμεν δεηθῆναι τοῦ προσώπου Κυρίου καὶ ἐκζητῆσαι τὸ πρόσωπον Κυρίου παντοκράτορος· πορεύσομαι κἀγώ. Καὶ ἥξουσιν λαοὶ πολλοὶ καὶ ἔθνη πολλὰ ἐκζητῆσαι τὸ πρόσωπον Κυρίου παντοκράτορος ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ τοῦ ἐξιλάσκεσθαι τὸ πρόσωπον Κυρίου[9].

Ὡς πρὸς ῥητὸν προαναφωνεῖ ὁ προφήτης, λόγου Κυρίου παν-

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 41,5. 2. Ψαλ. 117,27. 3. Ψαλ. 75,11. 4. Ἀμ. 5,21. 5. Πρβ. Ἀμ. 8,10. 6. Ζαχ. 14,16. 7. Πρβλ. Λευϊτ. 23,24. Πρβλ. Λευϊτ. 23,24. 8. Ψαλ. 80,4. 9. Ζαχ. 8,20-22.

τοκράτορος γεναμένου πρὸς αὐτόν, τὴν ὑπάρξουσαν ἀποκατάστασιν ἱλαρὰν καὶ πανηγυρικὴν τῇ τῶν Ἑβραίων πληθύι καὶ ταῖς πόλεσι τῆς Ἰουδαίας καὶ μητροπόλει τῇ Ἱερουσαλήμ. Προσέταττε Θεὸς διὰ Μωϋσέως παντὶ τῷ Ἰσραὴλ τρεῖς ἡμέρας τοῦ ἐνιαυτοῦ ἑορτάζειν αὐτῷ ἐν ᾧ ἐξελέξατο τόπῳ, οὐχ ἑτέρῳ τῆς Ἱερουσαλὴμ ὄντι, ἐξ οὗ συνέβαινεν ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων καὶ κωμῶν τῆς Ἰουδαίας συντόνως σπεύδειν ἐν τῇ μητροπόλει, ἐν ᾗ αἱ ἁγιστεῖαι πᾶσαι καὶ ἑορτάσιμοι μυστικαὶ σπουδαὶ ἐπετελοῦντο, ἅπερ πάντα τέλος ἔσχεν ἐν τῷ τῆς αἰχμαλωσίας καιρῷ, ἔξω τῆς θρεψαμένης ἐκριφέντων σχεδὸν τῶν Ἑβραίων πάντων. Ταύτην τὴν οἰκτίστην καὶ ἀνιαρὰν κατάστασιν ὀλοφυρόμενος, ὁ τοῦ Θεοῦ προφήτης Ἱερεμίας ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Θρήνων φησίν· «Ὁδοὶ Σιὼν πενθοῦσιν παρὰ τὸ μὴ εἶναι ἐρχομένους εἰς ἑορτήν· πᾶσαι αἱ πύλαι αὐτῆς ἠφανισμέναι, οἱ ἱερεῖς αὐτῆς ἀναστενάζουσιν»[1]. Πῶς γὰρ οὐκ ἐπένθουν αἱ ὁδοὶ τῆς Σιὼν στερηθεῖσαι τῶν βαδιζόντων, οὐδενὸς σπεύδοντος ἔτι τὴν σπουδὴν ἔχειν ἐπὶ τὰ **636** Ἱεροσόλυμα τοῦ ἑορτάσαι καὶ πανηγυρίσαι χάριν, καὶ τῶν πυλῶν ἠφανισμένων, καταπασθεισῶν ὑπὸ τῶν κρατησάντων τυραννικῶς.

Ταύτῃ τῇ ἐρημίᾳ τῶν καλῶν ἀναγκαίως ἠκολούθησεν τοὺς ἱερέας στενάζειν, ὁρῶντας τὸν καιρὸν ἐν ᾧ ἔδει θεραπεύειν τὸν ἐκλεξάμενον Θεὸν πάσης ἱλαρᾶς προθυμίας ἐκτὸς ὄντα. Ταῦτα τὰ ἀηδῆ πεπαύσεσθαι ὅσον οὔπω προαναφωνῶν ὁ Ζαχαρίας λέγει· «Ἔτι ἥξουσιν λαοὶ πολλοί», ἐπὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ δηλονότι· ἑβδομηκοστὸν γὰρ ἔτος ἤδη ἐνειστήκει τῆς αἰχμαλωσίας, ὡς παρ' αὐτοῦ ἔγνωμεν εὐκτικῶς πρὸς τὸν Θεὸν λέγοντος· «Ἕως τίνος οὐ μὴ ἐλεήσῃς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὰς πόλεις τῆς Ἰουδαίας τοῦτο ἑβδομηκοστὸν ἔτος;»[2]. Εὐθὺς ἐπινεύσαντος Κυρίου παντοκράτορος, πεφανέρωται τῷ εὐξαμένῳ ἡ εἰρηνικὴ ἀγωγὴ τῆς Ἱερουσαλήμ, ἔτι ὡς καὶ πρότερον ἐλεύσεσθαι λαοὺς πολλοὺς ἐκζητῆσαι τὸ πρόσωπον Κυρίου παντοκράτορος, ἀρχὴν λαμβάνοντος πάλιν τοῦ· «Τρεῖς καιροὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ὀφθήσεταί πᾶν ἀρσενικόν σου ἐνώπιόν μου»[3], καὶ τοῦ· «Οὐκ ὀφθήσει ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου κενός»[4], προσφέρων δηλαδὴ τὰ πρὸς τὴν ἱερουργίαν θύματα καὶ ἕτερα δῶρα καὶ τὰ πρὸς τὴν ἑορτάσιμον εὐωχίαν.

Τῆς οὕτω σπουδαζομένης ἱερᾶς συνελεύσεως τέλος κατάλληλον ὑπάρχει τὸ διὰ λιτῶν καὶ ἁγίων προσευχῶν ἐκζητεῖν ἐπιφάνειαν Κυρίου παντοκράτορος, ὀπτανομένου καὶ φανεροῦντος ἑαυτὸν νῷ διαυγεῖ καὶ ἁγιότητος μετέχοντι κατὰ τὸ ἐν μακαρισμοῖς ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος εἰρημένον· «Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται»[5]. Ταύτῃ τῇ νοήσει συμφώνως ὁ θεσπέσιος Παῦλος Ἑβραίοις ἐπιστέλλει «μεταδιώκειν **638** εἰρήνην καὶ τὸν ἁγιασμόν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται

---

1. Θρ. 1,4. 2. Ζαχ. 1,12. 3. Πρβλ. Ἐξ. 23,17. 4. Πρβλ. Ἐξ. 23,15. 34,20. 5. Ματθ. 5,8.

τὸν Κύριον»[1], ἐπείπερ ἐμφανίζεται τοῖς μὴ ἀπιστοῦσιν αὐτῷ καὶ ἐπιφαίνεται τοῖς τηροῦσι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. Ἐν μὲν γὰρ τῇ Σαλομῶντος Σοφίᾳ φέρεται λέξις τοιαύτη· «Φρονήσατε περὶ τοῦ Κυρίου ἐν ἀγαθότητι καὶ ἐν ἁπλότητι καρδίας ἐκζητήσατε αὐτόν, ὅτι ἐγγίζει τοῖς μὴ πειράζουσιν αὐτὸν καὶ ἐμφανίζεται τοῖς μὴ ἀπιστοῦσιν αὐτῷ»[2]. Ἐν δὲ τῷ Εὐαγγελίῳ ὁ Σωτὴρ οὕτω λέγει· «Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με. Ὁ δὲ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρός μου, κἀγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν»[3].

Ἐπὶ τὸ οὕτως ἐκζητῆσαι τὸ πρόσωπον Κυρίου παντοκράτορος ἤρχοντο οἱ πολλοὶ λαοὶ ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ, οὐχ ἵνα Θεὸν εὕρωσιν ἐν τόπῳ καὶ ναῷ διατρίβοντα, ἀλλ' ἵνα εὐχὰς εὐπροσδέκτους ἀναπέμψαντες, νόησιν εὐσεβῆ καὶ φρόνημα ὀρθὸν περὶ τοῦ ἐκζητουμένου καὶ ἐξευμενιζομένου Κυρίου παντοκράτορος σχῶσιν.

Ῥηθείη πρὸς ἀναγωγὴν ἕκαστον τῶν τοῦ προφήτου περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἐνδόξου καὶ ἡγιασμένης[4] ὑπὸ τοῦ παμβασιλέως Σωτῆρος, δοξάσης ἐν τοῖς καιροῖς τῶν διωγμῶν πάσης ἱλαρᾶς καὶ εἰρηνικῆς καταστάσεως, ὅσον ἐπὶ τοῖς πορθήσασιν, γεγενῆσθαι ἐκτός, τὸ πολλοὺς λαοὺς πάλιν ἐλεύσεσθαι πρὸς αὐτὴν καὶ κατοικοῦντας πόλεις πολλάς, τὰς κατὰ διαφόρους παροικίας ἐκκλησίας, ὡς τοὺς ἁπανταχοῦ ἐν ταῖς προειρημέναις πόλεσιν κατοικοῦντας εὐσεβεῖ φρονήματι καὶ ἀνεπιλήπτῳ βίῳ εἰς μίαν πόλιν ἐκ πλειόνων συνελεύσεσθαι, ἐπὶ τῷ ἐξευμενίσασθαι καὶ ἐξιλάσασθαι τὸ πρόσωπον Κυρίου καὶ ἐκζητῆσαι αὐτὸ δι' 640 εὐπροσδέκτων προσευχῶν καὶ ζητήσεων τῶν ὑπὲρ τοῦ ὀφθῆναι Θεόν.

Καὶ ἐπεὶ ἐράσμια καὶ πολυπόθητα τὰ προαναφωνηθέντα, καὶ αὐτὸς ὁ προφήτης λαβὼν ἔρωτα τῶν ἐλπιζομένων, συνελθεῖν ὠρέχθη τοῖς συνελθοῦσιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ λαοῖς πολλοῖς καὶ κατοικοῦσιν ἐν πλείοσιν πόλεσιν· «Πορεύσομαι κἀγώ», φησίν.

Πιστοποιεῖται δὲ τὰ πλήθη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὡς προθύμως προσδοκᾶν τὰ προθεσπισθέντα, ὅταν ὁ προειπὼν προκατάρξηται σπεύδειν ἐπὶ τὰ προαναφωνηθέντα.

Δυνατὸν ἐκ προσώπου τοῦ Σωτῆρος εἰρῆσθαι τό· «Πορεύσομαι κἀγώ»· αὐτοῦ γὰρ πορευομένου ἐφέπονται αὐτῷ οἱ πρὸς οὓς ἡ ἐπαγγελία, κατὰ τὸ λεχθέν· «Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ, ἀγαλλιάσεται Ἰακὼβ καὶ εὐφρανθήσεται Ἰσραήλ»[5], ὡς καὶ τὸν Πατέρα αὐτὸν φάσκειν· «Ἐγὼ ἤγειρα αὐτὸν βασιλέα· οὗτος οἰκοδομήσει τὴν πόλιν μου, καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ μου ἐπιστρέψει, οὐ μετὰ λύτρων οὐδὲ μετὰ δώρων»[6].

Τί δὲ ὑπάρξεται οἰκοδομηθείσης τῆς καλλιπόλεως καὶ ἐπιστραφέντος τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας, ἢ τὸ ἁπανταχόθεν ἥκειν

---

1. Ἑβρ. 12,14. 2. Πρβλ. Σ. Σολ. 1,1,2. 3. Ἰω. 14,21. 4. Πρβλ. Ἐφ. 5,26. 5. Ψαλ. 13,7. 6. Ἡσ. 45,13.

λαοὺς πολλοὺς καὶ ἔθνη πολλὰ ἐξιλάσασθαι τὸ πρόσωπον Κυρίου παντοκράτορος καὶ ἐκζητῆσαι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ὅπερ ἐστὶν «εἰκὼν» αὐτοῦ, τυγχάνοντος «ἀοράτου Θεοῦ»[1], καὶ «χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ»[2], ὡς τὸν προσβαλόντα αὐτῷ νῷ καθαρῷ ὁρᾶν τὸν Πατέρα, τὸν ἀόρατον Θεὸν δηλονότι. «Ὁ γὰρ ἐμὲ ἑωρακὼς ἑώρακε τὸν Πατέρα»[3], τοῦ ἰδεῖν τὸν Υἱὸν πόθον ἐχόντων καὶ τῶν ἀγγέλων[4].

Εἴρηται ἐν Εὐαγγελίῳ ὡς οἱ ἄγγελοι τῶν ἐν τῇ Ἐκκλη-642
σίᾳ «τὸ πρόσωπον διὰ παντὸς βλέπουσιν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατρός»[5], ὅπερ θεάσασθαι γλιχόμενοι καὶ οἱ ἐν ἀνθρώποις ἅγιοί φασιν· «Ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου καὶ σωθησόμεθα»[6]. Πρὸς ταύτην την αἴτησιν ἐπινεύσαντος τοῦ παρακληθέντος προαναφωνοῦν τὸ ἅγιον Πνεῦμά φησιν· «Ὀφθήσεται ὁ Θεὸς τῶν θεῶν ἐν Σιών»[7].

Τούτου τὸ πρόσωπον ἐκζητήσαντες καὶ εὑρόντες, ἐμφανίσαντος αὐτὸ τοῦ γεννήσαντος, ἀγαλλιώμεθα ἐξιλασκόμενοι, φανέντος αὐτοῦ ἡμῖν μετὰ αὐτάρκη ζήτησιν αὐτοῦ.

Πῶς ἐκ πόλεων εἰς μίαν πόλιν τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ συνέρχονται οἱ ἐξιλασκόμενοι τὸ πρόσωπον Κυρίου παντοκράτορος καὶ ἐκζητοῦντες αὐτὸ ἐπιστατέον.

Καὶ ὅρα εἰ οἱ ἐν πλείοσιν προκοπαῖς τῶν ἀρετῶν καὶ γνώσεως τῆς ἀληθείας φθάσαντες πλειόνων πόλεών εἰσιν πολῖται, μεθ' ἃς ἔτι διαβάντες εἰς τὴν ὡσανεὶ μητρόπολιν, τὴν τελειοτάτην Θεοῦ γνῶσιν, ἐν τῇ ἐπουρανίῳ ⟨πο⟩λιτε⟨ύ⟩ονται Ἱερουσαλήμ. Ἀποδράσης λύπης, ὀδύνης, στεν⟨αγ⟩μοῦ ⟨ὡς⟩ αἰώνιον διαδέξασθαι εὐφρ⟨ο⟩σύνην[8], ἔφη, μετὰ τ⟨ῶν⟩ μυριάδων τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν τῆς Ἐκκλησίας πρωτοτόκων ἑορταστέον, κατὰ τὴν ἀποστολικὴν γραφήν· «Προσεληλύθατε γάρ, φησίν, Σιὼν ὄρει καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ, καὶ μυριάσιν ἀγγέλων, πανηγύρει, καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανῷ»[9].

Ζαχ. 8, 23. Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐὰν ἐπιλάβωνται δέκα ἄνδρες ἐκ 644 πασῶν τῶν γλωσσῶν τῶν ἐθνῶν καὶ ἐπιλάβωνται τοῦ χρασπέδου ἀνδρὸς Ἰουδαίου λέγοντες· Πορευσόμεθα μετὰ σοῦ, διότι ἀκηκόαμεν ὅτι Θεὸς μεθ' ὑμῶν ἐστιν[10].

Ὑπογράφει τὸν καιρὸν ἡ προφητεία καθ' ὃν ἥξουσιν λαοὶ πολλοὶ καὶ ἔθνη πολλὰ ἐξιλάσασθαι τὸ πρόσωπον Κυρίου παντοκράτορος καὶ ἐκζητῆσαι αὐτό, οὐχ ἕτερον ὄντα τῆς τοῦ Σωτῆρος εἰς ἀνθρώ-

---

1. Κολ. 1,15. 2. Ἑβρ. 1,3. 3. Ἰω. 14,9. 4. Πρβλ. Α' Πέτρ. 1,12. 5. Πρβλ. Ματθ. 18,10. 6. Ψαλ. 79,4. 7. Ψαλ. 83,8. 8. Πρβλ. Ἡσ. 35,10. 51,11. 9. Ἑβρ. 12,22-23. 10. Ζαχ. 8.23.

πους ἐπιδημίας, καθ' ὃν ἐγεννήθη ἐκ τῆς παρθένου ὁ Ἐμμανουήλ, ἐν ἡμῖν τοῦ Θεοῦ λοιπὸν γεγενημένου· ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ ὀφθέντος ἐπὶ τῆς γῆς καὶ συναναστραφέντος τοῖς ἀνθρώποις[1], τῶν ἁπανταχοῦ ἀνθρώπων κλῆσις ἔσται ὡς ἐκκειμένη δηλοῖ προφητεία ὧδε ἔχουσα· «Ἐν ταῖς ἡμέραις ὅταν δέκα ἄνδρες ἐκ πασῶν τῶν γλωσσῶν τῶν ἐθνῶν ἐπιλάβωνται τοῦ κραςπέδου ἀνδρὸς Ἰουδαίου».

Ὑπὲρ δὲ τοῦ νοῆσαι τὸ βούλημα τοῦ ἐκτεθέντος προφητικοῦ ῥητοῦ, πρῶτον σκοπητέον τίς ὁ εἷς ἀνὴρ Ἰουδαῖος κατ' ἐξοχὴν ὀνομαζόμενος· οὐκ ἄλλος δ' οἶμαι τυγχάνει οὗ σημαίνει ὁ Ἀπόστολος Ἑβραίοις γράφων· «Πρόδηλον ὅτι ἐξ Ἰούδ⟨α⟩ ἀνατέταλκεν ὁ Κύριος ἡμῶν»[2], ἐπὶ τὸ ἡγεῖσθαι καὶ βασιλεύειν τῶν ἐν κρυπτῷ Ἰουδαίων, πνεύματι ἀλλ' οὐ γράμματι[3], περιτεμνομένων οὐ τὴν σάρκα ἀλλὰ τὴν καρδίαν· περὶ γὰρ αὐτοῦ ἐκλαμβάνομεν τὸ ἐν ὕμνοις εἰρημένον ὑφ' ἑκάστου διορατικοῦ· «Βασιλεύς μου Ἰούδα»[4]. Ἡ αὐτὴ νόησις ὑποβάλλεται καὶ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Ἰακὼβ εἰρημένῃ εὐλογίᾳ ὧδε ἐχούσῃ· «Ἰούδα, σὲ αἰνέσαισαν οἱ ἀδελφοί σου»[5]· καὶ μεθ' ἕτερα· «Οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα, καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται, καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν»[6]. Οὐ γὰρ ἑνὸς ἔθνους, ἀλλὰ πάντων ὁμοῦ μακαρία **646** προσδοκία τυγχάνει, πληρουμένης προφητείας περὶ κλήσεως πάντων ἀνθρώπων ὧδε ἐχούσης· «Ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαὶ καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσιν»[7]. Τούτου τοῦ ἀναστάντος ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαὶ καὶ ἀνατείλαντος ἐκ τοῦ Ἰούδα ἀληθινοῦ Ἰουδαίου ὄντος ἐπιλαβόμενοι τοῦ κραςπέδου τοῦ ἱματίου ἄνδρες δέκα ἐκ πασῶν τῶν γλωσσῶν τῶν ἐθνῶν φασιν αὐτῷ ὡς ἡγουμένῳ καὶ στρατηγῷ, μᾶλλον δὲ ἀρχιερεῖ καὶ παμβασιλεῖ· «Πορευθῶμεν δὲ μετὰ σοῦ, διότι ἀκηκόαμεν ὅτι ὁ Θεὸς ἐν ὑμῖν ἐστιν», φανερὸν δ' ὅτι τοῖς κατὰ τὸ νοητὸν Ἰουδαίοις, τοῖς ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνοῦσι τῷ Θεῷ, οὐκ ἐν Ἱεροσολύμοις ἢ τῷ Σαμαριτῶν ὄρει[8]. Ὡς γὰρ οὐκ ἐν τόπῳ οἱ ἄγγελοι προσκυνοῦσιν τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, περὶ οὗ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα λέγει· «Προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ»[9], οὕτως οὐδὲ οἱ ἐξ ἀνθρώπων προσκυνηταὶ τοῦ Θεοῦ ἐν τόπῳ τινὶ προσκυνοῦσιν, νοητῶς αὐτὸ ἐνεργοῦντες, «πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ»[10].

Τούτων προ⟨τ⟩εθεωρημένων, εἱρμὸς καλεῖ ἐκλαβεῖν πῶς ἀπὸ πασῶν τῶν ⟨γ⟩λωσσῶν τῶν ἐθνῶν δέκα ἄνδρες ἐπιλήμψονται τοῦ κραςπέδου, τοῦτ' ἔστιν τοῦ σώματος τοῦ πνευματικοῦ Ἰουδαίου.

Ὁ δέκα ἀριθμὸς μυστικῶς κατ' ἀλληγορίαν καὶ ἐνταῦθα κεῖται, ὡς καὶ ἐν ἑτέροις θεοπνεύστοις λογίοις περὶ ὧν ἐξῆς ἐροῦμεν, πρῶτον εἰπόντες ὡς ἀδύνατόν ἐστιν ἐκ πάντων τῶν ἐθνῶν καὶ πασῶν τῶν γλωσσῶν αὐτῶν, μυρίων καὶ πολὺ ἀνθρώπων ὄντων, μόνους δέκα

---

1. Πρβλ. Βαρ. 3,38. 2. Ἑβρ. 7,14. 3. Πρβλ. Ρωμ. 2,28,29. 4. Πρβλ. Ψαλ. 59,9. 107,9. 5. Γεν. 49,8. 6. Γεν. 49,10. 7. Ἡσ. 11,10. Ρωμ. 15,12. 8. Πρβλ. Ἰω. 4,20-21. 9. Πρβλ. Ψαλ. 96,7. 10. Πρβλ. Ἰω. 4,23.

ἄνδρας κατὰ πρόχειρον τοῦ ἀριθμοῦ λαμβανομένου ἠκολουθηκέναι τῷ Ἰησοῦ· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ ἀληθῶς Ἰουδαῖος ἀνατείλας ἐκ τοῦ Ἰούδα. Μή ποτ' οὖν πάντα τὰ πλήθη τὰ ἐκ διαφόρων ἐθνῶν καὶ γλωσσῶν προσελθόντα τῷ εὐαγγελίῳ ἐπὶ τῷ κατ' αὐτὸ πολιτεύεσθαι καὶ γνῶσιν ἔχειν **648** τῆς Ἁγίας Τριάδος μυστικῶς δέκα τυγχάνουσιν, παραπλησίως τῷ λεχθέντι παρὰ Ματθαίῳ ὑπὸ Ἰησοῦ παραβολῆς τρόπῳ· «Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις»[1], τῶν πιστευσάντων πάντων τυγχανόντων τῶν δέκα παρθένων νοήσει τοιᾷδε.

Πᾶς ἄνθρωπος ζῷον ὢν πέντε αἰσθήσεις ἔχει, ὄψιν, ἀκοήν, ὄσφρησιν, γεῦσιν, ἁφήν· πρὸς ταύταις καὶ κατὰ τὴν διάνοιαν τὰς ἴσας ἔχει· ὀφθαλμοὺς πεφωτισμένους, ἀκοήν, περὶ ἧς ὁ προφήτης εὐχαριστῶν τῷ μεγαλοδώρῳ φησίν· «Προσέθηκέν μοι ὠτίον τοῦ ἀκούειν»[2]. Ἔστι δὲ συγγενὴς τῇ ἐν κρυπτῷ ὄψει καὶ ἀκοῇ ὄσφρησις, καθ' ἣν ἀντιλαμβάνεσθαι προσήκει τῆς «Χριστοῦ εὐωδίας»[3], καὶ πνοῆς τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ μύρων. Ἔστι δὲ καὶ γεῦσις καὶ ἁφὴ παρὰ τὰς κοινάς, καθ' ἃς γεύσασθαι ἔστιν ὅτι Χριστὸς ὁ Κύριος[4], καὶ ἅψασθαι καὶ ψηλαφῆσαι τοῦ τῆς ζωῆς Λόγου[5]. Πάντες οὖν ὅσοι ποτ' ἂν ὦσιν οἱ τοῦ εὐαγγελίου μαθηταί, ὅταν ἀδιαφθόρους ἔχωσιν τὰς αἰσθήσεις, τάς τε ἔξω καὶ τὰς ἔνδον, δέκα παρθένοι τυγχάνουσιν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ βασιλευόμενοι· εἰ δέ ποτε ἐκ ῥᾳθυμίας ἀφέντες τινὲς τὰς τοῦ ἔσω ἀνθρώπου αἰσθήσεις κατὰ μόνας τὰς θνητὰς ἐνεργοῖεν, μωραὶ πέντε παρθένοι γενήσονται, μόνοις τοῖς αἰσθητοῖς ἐπανέχουσαι, ὡς καὶ τοῦ φωτὸς αὐτῶν οὐ τρεφομένου, ἐλαίου σβέσις καὶ ἐπίλειψις ἔσται.

650 Κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον ἐκ πασῶν γλωσσῶν καὶ ἐθνῶν ἄνδρες δέκα τυγχάνουσιν πορευόμενοι μετὰ τοῦ ἀληθινοῦ Ἰουδαίου οἱ ἀμφότερα τὰ γένη τῶν αἰσθήσεων ἄχραντα καὶ ἀδιάφθορα φυλάξαντες, κατὰ τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου· «Ἡ χάρις» καὶ εἰρήνη ἔσται «μετὰ τῶν ἀγαπώντων τὸν Κύριον ἡμῶν Χριστὸν ἐν ἀφθαρσίᾳ»[6].

Εἰκὸς τοὺς τοῦ γράμματος φίλους νομίσαι ἄνδρας δέκα εἶναι τοὺς εἰς ἔργα μεταβαλόντας τὴν δεκάλογον διακονηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἱεροφάντου· ἀλλὰ καὶ χριστιανοὺς τοὺς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ ἔχοντας ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ δεκάτου στοιχείου καὶ παρ' Ἕλλησιν καὶ Ἑβραίοις· οὐ μόνον γὰρ ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς ἀλλὰ καὶ τοῖς Ἑβραίων στοιχείοις τὸ ι δέκατόν ἐστιν.

Ὅπως δὲ ἀβίαστος φανῇ ἡ ἐπιστημονικὴ θεωρία τῶν ἀριθμῶν καὶ κατὰ τὴν θεόπνευστον Γραφήν, πολλὰ μὲν ἔστιν παραγαγεῖν· ἀρκεῖ δ' ἐπὶ τοῦ παρόντος συγχρήσασθαι λέξεσιν Παύλου τοῦ ἀποστόλου καὶ Ἰωάννου τοῦ ἠγαπημένου ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ μαθητοῦ. Ὁ μὲν γὰρ Ῥωμαίοις γράφει τὸν Θεὸν εἰρηκέναι· «Κατέλιπον ἐμαυτῷ ἑπτακισχιλίους ἄνδρας οἵτινες οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ βάαλ»[7], ὁ δὲ «ἔπε-

---

1. Ματθ. 25,1. 2. Ἡσ. 50,4. 3. Β' Κορ. 2,15. 4. Πρβλ. Α' Πέτρ. 2,3. 5. Πρβλ. Α' Ἰω. 1,1. 6. Ἐφ. 6,24. 7. Ρωμ. 11,4.

σθαι τῷ ἀρνίῳ», δηλαδὴ τῷ Σωτῆρι, «παρθένων ἑκατὸν τεσσεράκοντα τέσσαρας χιλιάδας, μετὰ γυναικῶν μὴ μεμολυσμένων»[1].

Οὐ γὰρ δυνατὸν ταῦτα ἐπὶ ἱστορίας λαβεῖν· πῶς γάρ, τοσούτου πλήθους καταλιπέντος θεοσεβῶν ἀνδρῶν, ὁ μέγας προφήτης Ἠλίας ἠγνόει, ὡς φάναι· «Ἐγὼ ὑπολέλειμμαι μόνος καὶ ζητοῦσι τὴν ψυχήν μου τοῦ λαβεῖν αὐτήν»[2]; Πῶς δὲ καὶ τοσαύτας χιλιάδας παρθένων μάλιστα ἀνδρῶν ἐπὶ ῥητοῦ ἔστι λαβεῖν, τότε μάλιστα ὅτε τὰ τῆς ἀναλήμψεως τοῦ Σωτῆρος οὐ **652** πρὸ πολλοῦ ἐγεγόνει, ὡς τὸν Ἰωάννην ἀκμὴν ἐν ἀνθρώποις εἶναι;

Ἀλλὰ μὴν ἕκαστον τούτων ἀληθῶς γέγονεν οὐ πάντως τῶν ἀριθμῶν ἐπὶ αἰσθήσεως λαμβανομένων. Ἑπτάκις μὲν γὰρ χίλιοι ἄνδρες μὴ κάμψαντες γόνυ τῇ βάαλ τυγχάνουσιν οἱ μυστικῶς ὑποκείμενοι τῷ σαββατισμῷ τῷ ἀποκειμένῳ τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ[3], ἔχοντες οἰκειότητα πρὸς τὴν χιλιάδα καὶ τὴν ἀπ' αὐτῆς συνισταμένην ἑβδομάδα. Πολλαχοῦ γὰρ ἔστιν ἰδεῖν τὸν χίλια ἀριθμὸν θεοπρεπῶς μνημονευόμενον, ὥσπερ καὶ ἐν τῷ περὶ Θεοῦ ἀπαγγελλομένῳ οὕτως· «Ἐμνήσθη εἰς τὸν αἰῶνα διαθήκην λόγου αὐτοῦ, οὗ ἐνετείλατο τῷ Ἀβραὰμ εἰς χιλίας γενεάς»[4]. Κατ' οὐδὲν γὰρ τῶν σημαινομένων χίλιαι ὑπάρξουσι γενεαὶ μέχρι τῆς τοῦ κόσμου συντελείας, ὡς ἐντελέστερον προηγουμένως ἐν ἄλλοις ἀποδέδεικται.

Ἐκ ταύτης οὖν τῆς μυστικῆς χιλιάδος ἑβδομὰς συνίσταται, καθ' ἣν οἱ γνησίως θεοσεβοῦντες μόνον τὸν τῶν πάντων αἴτιον γονυπετοῦσιν.

Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀκολουθήσαντες παρθένοι μετὰ γυναικὸς οὐ μεμολυμμένοι ὑπόκεινται τῷ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες ἀριθμῷ τῶν χιλιάδων.

Ἔτι δὲ μάλιστα τὸ ἀπίθανον τῆς ἱστορίας φανεροῦται ἐκ τοῦ τεταγμένως ἀφ' ἑκάστης φυλῆς τοῦ Ἰσραὴλ δώδεκα χιλιάδας παρθένων ἀνδρῶν συμπληροῦσθαι· τάχα οὐδὲ ἐκ πάσης τῆς ἀνθρωπότητος τοσοῦτον ἀριθμὸν οἷόν τε συμπληροῦσθαι διὰ Χριστὸν ἀγαμούντων ἔτι τοῦ Ἰωάννου ἐπὶ γῆς διατρίβοντος.

654 Ἐπεὶ οὖν τὰ τῆς λέξεως ἀδυνάτως ἔχει, φαμὲν τοσαύτας εἶναι χιλιάδας τῶν ἀμολύντως καὶ ἀμώμως βιούντων διὰ τὴν ἀρετὴν τὴν προσοῦσαν τῷ ἀριθμῷ· ἔστι γὰρ τετράγωνος, οὗ πᾶσα πλευρὰ δωδεκάς ἐστιν χιλιάδων, πολλῆς καὶ τούτου τοῦ ἀριθμοῦ προνομίας οὔσης, ὡς τῷ ἀναλέξαντι ἀπὸ τῆς Γραφῆς ἔσται δῆλον.

Σαφήνεια δὲ ἀναντίρρητος περὶ τούτων γέγονεν ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰωάννου καὶ τῆς πρὸς Ῥωμαίους Παύλου ἐπιστολῆς, ἅπερ ὁ ἀναγνοὺς ὄψεται τὰ περὶ τῶν ἀριθμῶν θεῖα θεωρήματα ἐπεσπαρμένα τῇ Γραφῇ, τῇ τε πρὸ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Σω-

---

1. Πρβλ. Ἀποκ. 14,3. 2. Γ' Βασ. 19,10. 3. Πρβλ. Ἑβρ. 4,9. 4. Ψαλ. 104,8.

τῆρος, αὕτη δ' ἐστὶν ἡ καλουμένη Παλαιὰ Διαθήκη, καὶ τῇ μετὰ τὴν δεῦρο τοῦ Χριστοῦ ἄφιξιν, προσαγορευομένη Καινῇ.

Ζαχ. 9,1-2. Λῆμμα λόγου Κυρίου ἐν γῇ Σεδρὰχ καὶ Δαμασκοῦ, διότι Κύριος ἐφορᾷ ἀνθρώπους καὶ πάσας τὰς φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ, καὶ Ἡμὰθ ἐν τοῖς ὁρίοις αὐτῆς[1].

⟨Οἱ⟩ ἅγιοι ὑπηρέται ὄντες τοῦ θείου λόγου[2] λαμβάνουσιν αὐτὸν[3] Θεοῦ διδόντος, ὡς θεοληπτουμένους κατὰ τὸν ἐν Χριστῷ λαλοῦντα κηρύττειν τὴν τῶν ἐσομένων γνῶσιν· τούτῳ τῷ τρόπῳ ὁ Ἀμβακοὺμ κατεχόμενος λῆμμα θεῖον τεθέαται· γέγραπται γὰρ περὶ αὐτοῦ· «Λῆμμα Κυρίου εἶδεν Ἀμβακοὺμ ὁ προ**656**φήτης»[4]. Καὶ ἐνταῦθα τοίνυν περὶ τῆς οὕτω θεοφορίας λῆμμα λόγου Κυρίου ἀπήγγελται.

Τί δὲ τὸ λῆμμα τοῦ λόγου καὶ περὶ τίνων βούλεται λέγειν;

Ἐν τῇ γῇ, φησίν, τοῦ Σεδρὰχ καὶ Δαμασκοῦ καὶ Ἡμὰθ ἐν τοῖς ὁρίοις Δαμασκοῦ γίνεται, ἐφορῶντος Θεοῦ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰς τοῦ Ἰσραὴλ φυλάς. Μακάριον δ' ἐστὶν τὸ ὑπὸ Θεοῦ ὁρᾶσθαι, κατὰ τό· «Ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους»[5], καὶ τὸν εὐχόμενον τούτου τυχεῖν φάσκοντα εὐκτικῶς· «Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ καὶ ἐλέησόν με»[6].

Ἐπίστησον εἰ δύναται ἡ γῆ τοῦ Σεδρὰχ τὴν τοῦ παλαιοῦ λαοῦ δεικνύναι πληθύν, πεπιστευκότων εἰς τὸν Σωτῆρα λέγοντα· «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πραΰς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν»[7]. Ὁ δὲ Δαμασκὸς αἰνίττεται τοὺς ἀπὸ εἰδώλων κεκλημένους· πολλὴ γὰρ δεισιδαιμονία σπουδάζεται τοῖς Δαμασκηνοῖς. Διὸ καὶ ἀπεναντίως ἔχοντες τοῖς εὑροῦσιν ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος πραΰ καὶ ταπεινοῦ ὄντος τῇ καρδίᾳ, ὠμόθυμοι καὶ ἐξηγριωμένοι, φονῶντες κατὰ τῶν πέλας εἰσίν. Διὸ «αἷμα πίνοντες» προσαγορεύονται Ἑλλήνων φωνῇ καὶ «αἷμα σάκκου», φόνου πλήρεις τυγχάνοντες, ὡς εἶναι ἀνθρώπους ἐφορωμένους ὑπὸ Κυρίου παντοκράτορος, τοὺς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν προσεληλυθότας τῇ πίστει, μεθ' οὓς δεύτεροι τυγχάνουσιν οἱ ἀπὸ τῶν φυλῶν τοῦ Ἰσραήλ.

Πάντες οἱ μνημονευθέντες, πρὸ τῆς θείας κλήσεως ἄγριοι τυγχάνοντες, ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Δαμασκηνῶν γῆς ἐτύγχανον, οὕστερ ἔτι παιδίον ὢν Ἰησοῦς ἐπρονόμευσεν, λαβὼν «τὰ σκῦλα **658** Σαμαρείας καὶ τὴν δ⟨ύ⟩ναμιν Δαμασκοῦ ἀπέναντι βασιλέως Ἀσσυρίων»[8].

Ὅρα εἰ ταύτην τὴν νίκην τοῦ νηπίου τοῦ μήπω ἔχοντος ἡλικίαν «καλεῖν πατέρα ἢ μητέρα»[9] αἰνίττεται ἡ κλῆσις τῶν ἀπὸ ἀνατολῆς μάγων ἐλθόντων ἀπὸ ἀνατολῶν ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα προσκυνῆ-

---

1. Ζαχ. 9,1-2. 2. Πρβλ. Λουκ. 1,2. 3. Πρβλ. Β' Κορ. 12,1-4. 4. Ἀββ. 1,1. 5. Ψαλ. 33,16. Α' Πέτρ. 3,12. 6. Ψαλ. 24,16. 7. Ματθ. 11,29. 8. Ζαχ. 9,2-4. 9. Ἡσ. 8,4.

σαι τῷ τεχθέντι ἐκεῖ βασιλεῖ, ποδηγούμενοι ὑπὸ ἀστέρος φανέντος αὐτοῖς, ὡς διαγορεύει τὸ κατὰ Μαθθαῖον Εὐαγγέλιον[1].

Ζαχ. 9,2-4. Τύρος καὶ Σιδών, διότι ἐφρόνησαν σφόδρα. Καὶ ᾠκοδόμησεν Τύρος ὀχυρώματα ἑαυτῇ καὶ ἐθησαύρισεν ἀργύριον ὡς χοῦν καὶ συνήγαγεν χρυσίον ὡς πηλὸν ὁδῶν. Διὰ τοῦτο Κύριος κληρονομήσει αὐτὴν καὶ πατάξει εἰς θάλασσαν τὴν δύναμιν αὐτῆς, καὶ αὕτη ἐν πυρὶ καταναλωθήσεται[2].

Διὰ τῶν ἐκκειμένων ὀνομάτων ἢ πάντων τῶν ἐθνῶν κλῆσις σημαίνεται. Πάνυ γὰρ εἰδωλολάτραι τυγχάνουσιν Τύριοι καὶ Σιδώνιοι. Τὸ γὰρ λεγόμενον ἐν ἑνὶ τῶν Ψαλμῶν· «Προσκυνήσουσιν αὐτῷ θυγατέρες Τύρου ἐν δώροις»[3], τὴν κλῆσιν αἰνίττεται τῶν «ἐλπίδα μὴ ἐχόντων, καὶ ἀθέων ἐν κόσμῳ»[4] ἐθνῶν τὴν ἐπιστροφήν. Κατὰ τὴν αὐτὴν νόησιν ἐκληπτέον καὶ τὸ ἐν ἑτέρᾳ ᾠδῇ ἔχον οὕτω· «Δεδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ, ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ, καὶ ἰδοὺ ἀλλόφυλοι, καὶ Τύρος καὶ λαὸς Αἰθιόπων, οὗτοι ἐγενήθησαν ἐκεῖ»[5]. Τότε γὰρ τότε γίνονται ἐν τῇ δεδοξασμένῃ Θεοῦ πόλει, ὅταν ἐπιστραφῶσιν ἀφ' ἧς εἶχον ἀσεβείας καὶ δει660σιδαιμονίας οἵ τε ἀλλόφυλοι, Τύριοί τε καὶ λαὸς Αἰθιόπων, ἵνα μερὶς καὶ κλῆρος Θεοῦ χρηματίσωσι, ἀποπαθόντες τὴν ἀλλοφύλων πλάνην καὶ τὴν Τυρίων καὶ Αἰθιόπων εἰδωλολατρείαν.

Πειρατέον εἰς τὰ προκείμενα καὶ τὰ ἐν Εὐαγγελίῳ συμπαραλαβεῖν οὕτως ἔχοντα· «Οὐαί σοι, Χοραζίν, οὐαί σοι, Βηθσαϊδά· ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ μετενόησαν»[6]. Τῶν γὰρ τεραστίων Ἰησοῦ δυνάμεων ἐπιτελεσθεισῶν, οὐ μετενόησαν οἱ τῆς Χοραζὶν καὶ Βηθσαϊδὰ πολῖται ὄντες Ἰουδαῖοι, μετεγνωκότων ἂν Τυρίων καὶ Σιδωνίων εἰ παρ' αὐτοῖς ἐγεγόνεσαν· πλὴν εἰ καὶ τότε μὴ εἶδον τὰς παραδόξους Ἰησοῦ δυνάμεις, ἀλλ' ὕστερόν ποτε θεασάμενοι αὐτάς, πιστεύσαντες τῷ ἐπιτελέσαντι ἐληλύθασιν εἰς μετάνοιαν.

Τὴν ἐσομένην γοῦν αὐτῶν κλῆσιν δηλοῖ καὶ ἡ προκειμένη προφητεία οὕτως ἔχουσα· «Τύρος καὶ Σιδὼν διότι ἐφρόνησαν σφόδρα», ἀλαζονευομένη ὡς «οἰκοδομῆσαι ὀχυρώματα» ἃ ἔδοξεν εἶναι ἀκαθαίρετα· σοφιστικοὶ δὲ καὶ ἐριστικοὶ λόγοι τυγχάνουσι ταῦτα, ἐφ' οἷς μέγα φρονοῦσα δυσάλωτος καὶ ἀήττητος ὑπελάμβανεν ὑπάρχειν. Περὶ τῶν τοιούτων φρουρίων σπουδαζομένων τοῖς ἑτεροδόξοις, ὡς καθαιρεθησομένων ὑπὸ τῶν ὑπὸ Θεῷ στρατευομένων, γράφει ὁ Ἀπόστολος· «Τὰ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικὰ ἀλλὰ δυνατὰ τῷ Θεῷ, πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων, λογισμοὺς καθαιροῦντες, καὶ

---

1. Πρβλ. Ἡσ. 8,4. 2. Πρβλ. Ματθ. 2,1. 3. Ψαλ. 44,13. 4. Πρβλ. Ἐφ. 2,12. 5. Ψαλ. 86,3,4. 6. Ματθ. 11,21.

πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ»[1]. Οὐ γὰρ περὶ αἰσθητῶν ὀχυρωμάτων συγκαθαιρουμένων λογισμοῖς, τοῦτ' ἔστιν λόγοις ἐριστικοῖς, φησὶν ἡ ἀποστολικὴ λέξις. Καὶ πρὸς τὴν Νινευή, **662** μεταλαμβανομένην εἰς τὸ «ὡραϊσμένη», μέγα φρονοῦσαν ἐφ' οἷς κατεσκεύασεν ἔρχεσιν καὶ φρουρίοις ἀκαταμαχήτοις, ὁ καθαιρέτης τῶν τοιούτων ἀπειλῶν φησιν· «Καὶ σὺ μεθυσθήσει καὶ ἔσει παρεωραμένη, καὶ ζητήσεις σεαυτῇ στάσιν ἐξ ἐχθρῶν. Τὰ ὀχυρώματά σου συκαῖ σκοπούς ἔχουσαι, καὶ ἐὰν σαλευθῶσιν πεσοῦνται εἰς στόμα ἔσθοντος»[2].

Πῶς γὰρ οὐ παροραθείη ὑπὸ τοῦ προνοητοῦ τῶν ὅλων ἡ μεθυσθεῖσα ἀπὸ τοῦ τῆς ἀσωτίας οἴνου, ὃν ἀπαγορεύει καὶ τὴν πόσιν αὐτοῦ ὁ ἐν Χριστῷ λαλῶν Ἀπόστολος γράφων· «Μὴ μεθύσκεσθε οἴνῳ ἐν ᾧ ἐστιν ἀσωτία»[3]; Πῶς γὰρ οὐ τοιοῦτος ὁ τρυγώμενος ἀπὸ τῆς σοδομηνῆς ἀμπέλου καὶ τῆς τῶν Γομόρρων χληματίδος, ὃν θυμὸν δρακόντων καὶ ἰὸν ἀσπίδων ἄνιατον εἶναι ἡρμήνευσεν Μωϋσῆς φάσκων· «Οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν ἀνόητοι· ἐκ γὰρ ἀμπέλου Σοδόμων ἡ ἄμπελος αὐτῶν»[4], καὶ μετ' ὀλίγα· «Θυμὸς δρακόντων ὁ οἶνος αὐτῶν καὶ ἰὸς ἀσπίδων ἄνιατος»[5];

Τούτου τοῦ πόματος ἡ μεταλαβοῦσα εἰς μέθην παροραται ὑπὸ τοῦ κηδεμόνος Θεοῦ, ὡς μηκέτι στάσιν εὑρίσκειν, ἀοράτων ἐχθρῶν ἐπικειμένων, πορθούντων πολεμίων ἰσχυρῶν δίκην. Τί δ' ἕψεται τούτῳ τῷ κλόνῳ, ἢ τὰ ὀχυρώματα αὐτῆς, ἃ ἀσφαλῆ καὶ ἀσάλευτα ἡγεῖτο, εἰς τοσοῦτον ἀσθενήσειν ὡς δίκην συκῶν σκοποὺς ἐχουσῶν κινηθήσεσθαι, ἐφ' ᾧ κλόνῳ εἰς στόμα ἔσθοντος τὸν καρπὸν αὐτῆς πεσεῖν. Ἔχανεν γὰρ καὶ ἤνοιξεν τὸ στόμα ὁ ἀντικείμενος πολέμιος ὡς ἑτοίμως δέχεσθαι εἰς τὸ φαγεῖν τοὺς ἀποπίπτοντας ἀπὸ τῶν ὀχυρωμάτων, εὐσαλεύτων διὰ πολ⟨λ⟩ὴν ἀσθένειαν ἀποδειχθέντων ὑπὸ τοῦ τροπαιούχου παμ⟨β⟩ασιλέως, δεδωκότος ἐξουσίαν πατεῖν τὴν ἐναντίαν φάλαγγα, κατὰ τὸ ἐν Εὐαγγελίῳ ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος εἰρημένον τοῖς γνωρίμοις· **664** «Ἔδωκα ὑμῖν ἐξουσίαν πατεῖν» πρὸς ἑτέροις καὶ «ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς ἀδικήσει»[6], τοῦτ' ἔστι βλάψει.

Ὅτι δὲ τὸ πεσεῖν εἰς στόμα ἔσθοντος τὸ ἡττηθῆναι σημαίνει, ἐκ πολλῶν γραφῶν μαρτυρεῖται, καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ· «Πρόβατον πλανώμενον Ἰσραήλ, λέοντες ἐξῶσαν αὐτόν· ὁ πρῶτος κατέφαγεν αὐτὸν βασιλεὺς Ἀσσούρ, καὶ ὕστερον τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ βασιλεὺς Βαβυλῶνος»[7]. Ὁμῶς δὲ εἰ καὶ ἴσχυσαν αἱ λέουσιν παραβαλλόμεναι δι' ἀγριότητα ἀντικείμεναι δυνάμεις, ἀλλ' ὑφέξουσιν δίκην, ἐλευθερουμένου τοῦ καταποθέντος ὑπ' αὐτῶν Ἰσραήλ, ἀλληγορικῶς προβάτου ῥηθέντος, ὡς τὸν προφήτην ἐπινικίως βοᾶν· «Ἅγιος Ἰσραὴλ τῷ Κυρίῳ, ἀρχὴ γενημάτων αὐτοῦ· πάντες οἱ ἔσθοντες αὐτὸν πλημμελή-

---

1. Β' Κορ. 10,4. 2. Ναοὺμ 3,11,12. 3. Ἐφ. 5,18. 4. Δευτ. 32,31-32. 5. Πρβλ. Δευτ. 32,33. 6. Λουκ. 10,19. 7. Ἱερ. 27,17.

σουσιν, κακὰ ἥξει ἐπ' αὐτούς, φησὶν Κύριος»[1]. Ἐπικερτομεῖ κατὰ τῆς μεθυσθείσης καὶ παρεωραμένης ὁ λόγος, ἐπιφέρων· «Ὕδωρ περιοχῆς ἐπίσπασαι σεαυτῇ, κατακράτησον τῶν ὀχυρωμάτων σου»[2] ὧν ἥγου ἀκαταμαχήτων τυγχάνειν. Εἰ γὰρ καί ποτ' ἐδόκει ἄλυτα τὰ σοφίσματα εἶναι καὶ ἀκαθαίρετοι οἱ ἐριστικοὶ λόγοι, ἀλλά γε φανείσης τῆς ἀληθείας καθαιρεθήσονται ὡς μηδαμῶς ἔτι ἐπαίρεσθαι κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ[3].

Παραπλησίως ἐκλήμψει φρούρια καὶ ἔρχη δῆθεν ἀκαθαίρετα οἰκοδομεῖσθαι ὑπὸ τῶν συναγορευόντων τῇ εἰδωλολατρείᾳ καὶ πολυθέῳ πλάνῃ· οὗτοι δὲ ἀλληγορίας τρόπ⟨ῳ⟩ Τύριοι ὀνομάζονται, μεταλαμβανόμενοι Ἑλλήνων φ⟨ω⟩νῇ εἰς «συνοχὴν» καὶ «συνέχοντας».

Καὶ ἐπεὶ πάντες οἱ κακοὶ παρ' ἑαυτούς εἰσι τοιοῦτοι, οὐδενὸς μοχθηροῦ κατ' οὐσίαν ὄντος φαύλου, γίνεται Θεοῦ κληρονομία καὶ ἡ Τύρος μετὰ πάντων τῶν περὶ ὧν εἴρηται ὑπὸ τοῦ **666** Πατρὸς τῷ Σωτῆρι· «Αἴτησαι παρ' ἐμοῦ καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου»[4]. Πάντων τῶν κληρονομουμένων ἐθνῶν οὖσα καὶ ἡ Τύρος, ὑποταγήσεται ὡς λοιπὸν μετανοῆσαι θεασαμένην τὰς Ἰησοῦ τεραστίας δυνάμεις. Εἰ γὰρ πρότερον ἠλαζονεύετο οἰκοδομοῦσα ὀχυρώματα, θησαυρίζουσά τε ἀργύριον ὡς χοῦν, καὶ συνάγουσα χρυσίον ὡς πηλὸν ὁδῶν, κατεσπάσθη ἡ δύναμις αὐτῆς εἰς τὴν τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων ζάλην, θάλασσαν ἀλληγορικῶς ὀνομαζομένην, οὐκ ὠφελησάντων αὐτὴν τοῦ θησαυρισθέντος ἀργυρίου, διὰ πλῆθος ἢ τὸ εὐτελὲς τῷ χνῷ τῆς γῆς παραβαλλομένου, οὐδὲ τοῦ συναχθέντος χρυσίου πηλοῦ ὁδῶν δίκην συμβαλλομένου πρὸς ἀσφάλειαν αὐτῆς· κἂν γὰρ μυρία σοφιστεύωσιν καὶ περινοῶσιν οἱ τῆς ἀσεβείας συνήγοροι, ἀπωλείᾳ παραδοθήσεται τὰ σπουδαζόμενα.

Πῶς γὰρ οὐ χῷ παραβληθήσεται ὁ πλοῦτος τῶν ἐμμανέντων κατὰ τῆς ἀληθείας, «τῶν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ φερόντων»[5], ὡσαύτως εὐτελιζομένου καὶ τοῦ χρυσίου οὗ συνηγίοχαν παραπλησίως πηλῷ ὁδῶν; Οἱ γὰρ ὁδεύοντες τὰς δυσσεβεῖς διδασκαλίας πηλὸν πατοῦσιν, ὡς ὀλίσθους μυρίους ὑφίστασθαι. Ὅμως κἂν ἐπὶ πολὺ ἀντιτείνουσα ἡ Τύρος ἀντικειμένως ὁδεύῃ, πειραθήσεται πυρὸς κολαστικοῦ, μεθ' ὃ κἀκείνου περὶ οὗ ὁ Σωτὴρ εἶπεν· «Πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, εἴθε ἤδη ἀνήφθη»[6], ἵνα καταναλωθῇ ὑπ' αὐτοῦ πᾶν βλάστημα βλαβερὸν δ ἄκανθα καὶ τρίβολος καὶ ζιζάνιον ὑπάρχει[7]. Πρὸς καλοῦ γὰρ τῇ Τύρῳ ἔσται πειραθῆναι τοῦ οὕτω ὑπὸ πυρὸς ἀναλωθῆναι, κατὰ τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος· «Πᾶς πυρὶ ἁλισθήσεται»[8]. Ἐπωφελὲς δὲ καὶ τὸ πᾶσαν τὴν δύναμιν αὐτῆς καταχθῆναι εἰς τὴν θάλασσαν, **668** ἐν ᾗ καὶ τὸ θησαυρισθὲν ἀργύριον ὡς χοῦς, καὶ τὸ συναχθὲν χρυσίον ὁμοιούμενον πηλῷ ὁδῶν τυγχάνουσιν.

---

1. Ἱερ. 2,3. 2. Ναοὺμ 3,14. 3. Πρβλ. Β' Κορ. 10,5. 4. Ψαλ. 2,8. 5. Πρβλ. Α' Κορ. 15,49. 6. Λουκ. 12,49. 7. Πρβλ. Ματθ. 7,16. 13,25,40. 8. Μάρκ. 9,49.

Κατασπασθείσης εἰς τὴν θάλασσαν τῆς ὑπεραύχου δυνάμεως αὐτῆς, καὶ αὐτῆς ὑπὸ πυρὸς καταναλωθείσης, τὸ ὑπολειπόμενον πρῶτον ὑποκείμενον ὑπὸ τοῦ Κυρίου κληρονομηθήσεται, ὃν αὐτοῦ ποίημα· οὕτω γὰρ καὶ τὰ ἔθνη πάντα κληρονομία αὐτοῦ γενήσεται, ἀποστραφέντα πᾶσαν δεισιδαιμονίαν καὶ πολύθεον πλάνην.

Πάντα τὰ εἰρημένα περὶ τῆς Τύρου ἐκλαμβανέσθω καὶ περὶ τῆς Σιδῶνος· ὡς γὰρ κακία καὶ ἀσέβεια ἡ αὐτή, καὶ μετάνοια καὶ ἐπιστροφὴ πρὸς τὸν Θεὸν ἡ αὐτή. Πολλὴν ἐγγύτητα ἡ Σιδὼν πρὸς τὴν Τύρον ἔχει κατὰ τὸ εἴδωλα θεραπεύειν.

Ζαχ. 9, 5-8. Ὄψεται Ἀσκαλὼν καὶ φοβηθήσεται, καὶ Γάζα καὶ ὀδυνηθήσεται σφόδρα, καὶ Ἀκκαρών, ὅτι ἠσχύνθη ἀπὸ τῆς ἐλπίδος αὐτῆς. Καὶ ἀπολεῖται βασιλεὺς ἀπὸ Γάζης, καὶ Ἀσκαλὼν οὐ μὴ κατοικηθῇ. Καὶ κατοικήσουσιν ἀλλογενεῖς ἐν Ἀζώτῳ, καὶ κατελῶ ὕβριν ἀλλοφύλων. Καὶ ἐξαρῶ τὸ αἷμα αὐτῶν ἐκ στόματος αὐτῶν καὶ τὰ βδελύγματα αὐτῶν ἐκ μέσου ὀδόντων αὐτῶν, καὶ ὑπολειφθήσονται καὶ οὗτοι τῷ Θεῷ ἡμῶν, καὶ ἔσονται ὡς χιλίαρχος ἐν Ἰούδᾳ καὶ Ἀκκαρὼν ὡς Ἰεβουσαῖος. Καὶ ὑποστήσομαι τῷ οἴκῳ μου ἀνάστημα τοῦ μὴ διαπορεύεσθαι μηδὲ ἀναχάμπτειν, καὶ οὐ μὴ ἐπέλθῃ ἐπ' αὐτοὺς οὐκέτι ἐξελαύνων, διότι νῦν ἑώρακα ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς μου[1].

670 Τὰ συμβάντα σκυθρωπὰ τοῖς Τυρίοις θεασαμένη ἡ Ἀσκαλὼν φόβον ἔσχεν, δεδιττομένη μή ποτε τοῖς αὐτοῖς ὑποπέσῃ, καὶ Γάζα σφόδρα ὀδύνην ἔσχεν, ἀλλὰ καὶ ἡ Ἀκκαρὼν αἰσχύνην ὑπέμεινεν, διαπεσούσης τῆς ἐλπίδος αὐτῆς.

Τί δὲ τὸ αἴτιον τοῦ σφόδρα τὴν Γάζαν ὠδυνῆσθαι, ἢ τὸ τὸν βασιλέα αὐτῆς ἀπολέσθαι, καὶ τοῦ πεφοβῆσθαι τὴν Ἀσκαλῶνα, ἢ τὸ τοὺς κατοικοῦντας αὐτὴν ἀνιαρὰ ὑπομεμενηκέναι; Παραπλησίως ἐκδέξει καὶ περὶ τῆς Ἀκκαρὼ καὶ Ἀζώτου καὶ ἁπαξαπλῶς τῶν ἀλλοφύλων.

Οὕτως τῶν πρὸς τὸ ῥητὸν ἐχόντων, θεωρητέον τὰ πρὸς ἀνηγμένην ἀπόδοσιν. Ἡ Ἀσκαλών, ἐσταθμισμένη τις οὖσα διὰ τὸ τίμιον καὶ εὖ τεθεμελιῶσθαι, νοῦν σκοπητικὸν ἀναλαβοῦσα, ὄψεται, οὐ τυφλώττουσα ἔτι ἐκ χειρίστης ἡδονῆς καὶ τῶν ἄλλων παθῶν, ὡς εὐλάβειαν ἀναλαβεῖν, ὡς ἀριθμηθῆναι τοῖς ταύτην τὴν ἀρετὴν κεκτημένοις, περὶ ὧν τὸ παροιμιῶδες θέσπισμα περὶ τῆς σοφίας φησὶν καὶ

1. Ζαχ. 9,5-8.

τοῦ πατρὸς αὐτῆς· «Ὁδὸν εὐλαβουμένων αὐτὸν διαφυλάξει»[1]. Εἰς ταύτην τὴν ἐπαινετὴν κατάστασιν ἰέναι προτρέπων πάντας ἀνθρώπους ὁ ἐκκείμενος προφήτης, μᾶλλον δ' ὁ ἐν αὐτῷ λόγος, προτρέπει, φάσκων· «Εὐλαβείσθω πᾶσα σὰρξ ἀπὸ προσώπου Κυρίου»[2] παντοκράτορος.

Ἐπειδὴ δὲ μὴ μόνα σκυθρωπὰ συμβεβηκέναι τῇ Τύρῳ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπὶ τὰ βελτίω ἀλλοίωσιν προαποδέδωκεν ἡ ἐκκειμένη προφητεία, ταῦτα θεασαμένη ἡ Ἀσκαλὼν εὐλάβειαν τελείαν **672** ἔσχεν τὴν παρισταμένην ἐκ τοῦ· «Φόβος Κυρίου πάντα ὑπερέβαλεν»[3], καὶ τοῦ· «Οὐκ ἔστιν ὑστέρημα τοῖς φοβουμένοις τὸν Κύριον»[4], πληρωθεῖσιν πάντων ὠφελίμων, «οὐκ ἐλαττουμένων παντὸς ἀγαθοῦ τῶν ἐκζητούντων τὸν Κύριον»[5].

Ἑπομένως τῇ Ἀσκαλῶνι, φοβηθείσῃ ἐκ τοῦ διορατικῶς ἐπιβεβληκέναι τῇ ἐπαινετῇ ἀλλοιώσει τῆς Τύρου, καὶ ἡ Γάζα σφοδρῶς ὀδυνηθήσεται, ὡσαύτως τῷ διὰ μετάνοιαν ὀλοφυρομένῳ λέγοντι· «Λούσω καθ' ἑκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου, ἐν δάκρυσίν μου τὴν στρωμνήν μου βρέξω»[6]. Πότε δὲ ὑπάρξεται ἡ ὀδυνηρὰ κατάστασις τῇ Γάζῃ, ἢ ὅταν γνοῦσα ἑαυτὴν γνῷ τὴν προσοῦσαν, τὴν σύμφυτον ἰσχὺν αὐτῆς, τὴν ἐκ θείου λόγου φυσικῶς αὐτῇ δεδομένην.

Τοσούτων οἰκονομηθέντων τῇ σφοδρῶς ὀδυνωμένῃ Γάζῃ, καὶ ἡ Ἀκκαρώ, στείρωσίς τις οὖσα, οὕτω γὰρ ἑρμηνεύεται, αἰσχύνην ὀφλήσει διαπετούσης τῆς ἐλπίδος αὐτῆς. Καὶ ἐπεὶ διττῶς παιδοποιΐα νοεῖται κατ' ἀναγωγήν, ἡ μέν τις γινομένη ἀπὸ τῶν δυναμένων εἰπεῖν πρὸς τὸν Θεόν· «Ἀπὸ τοῦ φόβου σου ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν καὶ ὠδινήσαμεν καὶ ἐτέκαμεν»[7]. Ἐπαινετὴ δὲ αὕτη σπορέα ἔχουσα τὸν νυμφίον Λόγον, ψεκτῆς οὔσης τῆς ἀπὸ μοιχῶν συνισταμένης. Περὶ τῆ⟨ς⟩ τοιαύτης γοῦν γονῆς λέγεται καὶ τῆς μητρὸς αὐτῆς ὑπὸ τοῦ δεσπότου τῶν ὅλων· «Τὰ τέκνα αὐτῆς οὐκ ἐλεήσω διότι τέκνα πορνείας ἐστίν· ἐπόρνευσεν ἡ μήτηρ αὐτῶν, κατήσχυνεν ἡ τεκοῦσα αὐτά»[8].

Διχῶς διαιρεθείσης τῆς τέκνων διαδοχῆς, μακάριον ὑπάρχει στείρωσιν ὑπομεῖναι τὴν ὀλεθρίως τίκτουσαν ἀπὸ τῶν ἀοράτων πονηρῶν ἐραστῶν· πρὸς ἀγαθοῦ γὰρ γίνεται ἡ στέρησις **674** αὕτη, ἀρχὴν λαμβανούσης τῆς ἐκ Θεοῦ σπορᾶς, ἐξ ἧς σωτηριωδῶν ἔσται γενημάτων γενεά, ὡς λοιπὸν τὴν εὐεργετηθεῖσαν νύμφην κατοικίζεσθαι πολύπαιδα γεγενημένην ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀνδρὸς περὶ οὗ ἐν Ψαλμοῖς εἴρηται οὕτως· «Τῷ κατοικίζοντι στεῖραν ἐν οἴκῳ, μητέρα τέκνων εὐφραινομένην»[9]· καὶ ἐν ἄλλῃ Γραφῇ μετὰ στείρωσιν εὐπαιδία καὶ πολυπαιδία φέρεται· «Στεῖρα ἔτεκεν ἑπτά»[10]. Περὶ ταύτης, μᾶλλον δὲ πρὸς αὐτὴν ὁ προφήτης Ἡσαΐας βοᾷ· «Ῥῆξον καὶ βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα»[11].

---

1. Παρμ. 2,8. 2. Ζαχ. 2,17. 3. Σ. Σειρ. 25,11. 4. Ψαλ. 33,10. 5. Πρβλ. Ψαλ. 33,11. 6. Ψαλ. 6,7. 7. Πρβλ. Ἡσ. 26,17-18. 8. Ὡσ. 2,6-7. 9. Πρβλ. Ψαλ. 112,9. 10. Α' Βασ. 2,5. 11. Ἡσ. 54,1.

Αἰνίττονται δὲ μάλιστα αἱ παραληφθεῖσαι Γραφαὶ τὰς δύο κλήσεις, τήν τε ἐκ τῆς περιτομῆς καὶ τὴν ἀπὸ ἐθνῶν[1]. Ἡ μὲν γὰρ ἄνδρα τὸν νόμον εἶχεν, ἐξ αὐτοῦ τεκνοῦσα· ἡ δὲ στεῖρα καὶ παίδων ἔρημος ἐτύγχανεν, ὅτε, ἄθεος οὖσα, ἐν τῷ κόσμῳ ἐλπίδα οὐδ' ὅλως εἶχεν[2], κατὰ τὰ Παύλῳ γραφέντα περὶ τῶν εἰδωλολατρῶν. Τούτων ὧδε ἐχόντων, ἐπιδημήσαντος τοῦ ἀληθινοῦ νυμφίου, ἡ μὲν στεῖρα ἐξ αὐτοῦ μήτηρ γέγονεν θείων γενημάτων, ἑπτὰ ὠνομασμένων[3] διὰ προσοῦσαν ἀφθαρσίαν τε καὶ ἁγνείαν, ταύτας τὰς ἀρετὰς ἐχούσης τῆς μυστικῆς ἑβδομάδος, ὅμως τῆς στείρας ἑπτὰ τεκούσης, κατοικισθείσης τε ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς εὐφραινομένων τέκνων μητρός[4].

676 «Ἡ πολλὴ ἐν τέκνοις ἠσθένησεν»[5], πολλῶν τῶν τέκνων αὐτῆς γεγενημένων οὐ τοσοῦτον ἀριθμῷ ὅσον χυδαιότητι. Δηλοῦται γὰρ καὶ τοῦτο ἐκ τῆς λέξεως καθὼς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ πολλοί εἶναι λέγονται οἱ τὴν εὐρύχωρον ὁδὸν ὁδεύοντες, τέλος ἔχουσαν ἀπώλειαν[6]. Τούτῳ τῷ τρόπῳ ⟨κ⟩αὶ οἱ τοῦ Ἰσραὴλ υἱοὶ ὑπὸ τοῦ τυράννου τῆς νοητῆς Α⟨ἰγ⟩ύπτου ἀρχόμενοι, πολλοὶ καὶ «χυδαῖοι σφόδρα»[7] γ⟨εγ⟩έννηνται.

Τῶν οὕτω λεγομένων πολλῶν ἀφορίζω⟨ν⟩ ἑαυτὸν ὁ Ἀπόστολος καὶ τοὺς τὴν αὐτὴν αὐτῷ δι⟨α⟩κονίαν πεπιστευμένους, γράφει· «Οὐκ ἐσμὲν ὡς οἱ πολλοὶ καπηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ Κυρίου»[8]. Ταύτῃ τῇ θεωρίᾳ συνάδει καὶ τὸ ἐν ὕμν⟨ῳ⟩ ἀπαγγελλόμενον ὑπὸ τοῦ ψαλμῳδοῦ· «Πολλοὶ ἐ⟨ροῦ⟩σιν τῇ ψυχῇ μου»[9], καὶ ἔτι· «Πολλοὶ ἐπανίστανται ἐπ' ἐ⟨μέ⟩»[10].

Τῆς τῶν ἐκ περιτομῆς συναγωγῆς ἀσθενησ⟨ά⟩σης διὰ τὴν χυδαιότητα τῶν τέκνων, καίπερ ἐχούσης ἄνδρα τὸν νόμον, ἡ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν κληθεῖσα μήτηρ γέγονεν, καίπερ οὖσα στεῖρα πρότερον, τῶν σαφηνισθέντων ἑπτὰ τέκνων «ἀναγεννηθέντων οὐκ ἐκ σπορᾶς φθαρτῆς ἀλλὰ ἀφθάρτου διὰ ζῶντος λόγου Θεοῦ καὶ μένοντος»[11], ὡς λοιπὸν πλῆθος εἶναι τέκνων τῆς ἐρήμου μᾶλλον ἢ τῆς συμβιούσης νόμῳ, ἀνδρὶ κατ' ἀλληγορίαν καλουμένῳ[12].

Διαφόρων τέκνων καὶ γονῆς αὐτῶν φανείσης κατὰ τὴν θείαν παίδευσιν, πρὸς ἀγαθοῦ ἔσται στειρωθῆναι τὴν ἑτοίμως ἔχουσαν ψυχὴν πρὸς τὸ τίκτειν ἀπωλείας τέκνα, ὀλεθρίου καὶ ἐπιβλαβοῦς ὄντος τοῦ στειρωθῆναι τὴν εὐσύλληπτον ἀπὸ τῶν **678** σπερμάτων τοῦ Θεοῦ λόγου. Διὰ τὴν τοιαύτην στείρωσιν ἀπεύχεσθαι προσήκει, ἵνα ἀστείων καὶ ἀγαθῶν τέκνων ὑπαρχθῇ γενεά.

Ταῦτα τεθεώρηται εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῆς Ἀκκαρὼ εἰς στείρωσιν μεταλαμβανομένης, στειρωθείσης αὐτῆς ὡς ἀποβαλεῖν τὴν ἐλπίδα καὶ προσδοκίαν τὴν ἐπὶ πλήθει ἀχρήστων τέκνων.

---

1. Πρβλ. Γαλ. 4,21-31. 2. Πρβλ. Ἐφ. 2,12. 3. Πρβλ. Α' Βασ. 2,5. 4. Πρβλ. Ψαλ. 112,9. 5. Α' Βασ. 2,5. 6. Πρβλ. Ματθ. 7,13. 7. Πρβλ. Ἐξ. 1,7. 8. Β' Κορ. 2,17. 9. Ψαλ. 3,3. 10. Ψαλ. 3,2. 11. Α' Πέτρ. 1,23. 12. Πρβλ. Ἡσ. 54,1. Γαλ. 4,27.

Τούτων ὑπαρξάντων τῇ Ἀκκαρώ, διαπεσούσης τῆς προσδοκίας αὐτῆς, «ὁ βασιλεὺς ἀπώλετο τῆς Γά⟨ζ⟩ης»[1]. Τίς δ' αὕτη τυγχάνει εἴρηται ἐν τοῖς πρότερον. Βασιλεὺς δ' αὐτῆς ὑπάρχει ὁ ἡγούμενος αὐτὴν ⟨θυ⟩μὸς ἤτοι λόγος. Καὶ εἰ μὲν ὁ ἄρχων πρὸ τῆς κρείτ⟨το⟩νος ἀγωγῆς καὶ πολιτείας, ἠδίστη ἡ ἀπώλεια τούτου· εἰ δὲ ὁ μετὰ τὴν βελτίωσιν καὶ τὴν ἐπὶ τὸ κα.....

Ἐνταῦθα αἱ σελίδες 213 καὶ 214 τοῦ παπύρου ἐλλείπουν.

..... τὰς σάρκας τοῦ δράκοντος, ἀλλὰ καὶ «οἱ δάκνοντες καὶ κατεσθίοντες ἀλλήλους»[2] «βδελύγματα ἔχουσιν ἐν τοῖς ὀδοῦσιν αὐτῶν καὶ αἷμα ἐν τῷ στόματι» τῷ ἰδίῳ· ἅπερ ἐὰν ἐξαρθῇ, ὑπολε⟨ί⟩πονται τῷ Κυρίῳ οἱ τῆς φονικῆς ὕβρεως ἠλευθερωμένοι· ἀναιρεθείσης γὰρ πάσης κακίας ἐπισυμβάσης τοῖς ἀνθρώποις, ὑπολείπεται τὸ κατ' ε⟨ἰ⟩κόνα καὶ ὁμοίωσιν[3] καθ' ὃ ἐκ Θεοῦ ἐδημιουργήθησαν. Ἐπεὶ γὰρ «ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὤν, οὐ συνιείς», εἰς κτηνώδη ἔπεσεν τρόπον, «ὡς παραβληθῆναι τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις»[4], ἀφαιρεθείσης τῆς κτηνωδίας καὶ **680** τῆς θηριώδους καταστάσεως, «ὑπολείπεται τῷ Θεῷ ἡμῶν»[5] ἡ τιμή, τοῦ λογικοῦ ἀναδεικνυομένου τοῦ γενομένου ἀνθρώπου εὐθοῦς[6], ἐξαιρομένων τῶν σκολιῶν πολλῶν λογισμῶν[7]· τοῦ γὰρ Θεοῦ τὸν ἄνθρωπον εὐθῆ πεποιηκότος, αὐτοὶ ἐξεζήτησαν λογισμοὺς ματαίους, ὑπάρχοντας πολλοὺς διὰ χυδαιότητα.

Αὐτίκα γοῦν ἐν τῇ προκειμένῃ προφητικῇ λέξει, ἀναιρεθέντων τῶν ἐπισυμβάντων, καθ' ἃ Ἀσκαλωνῖται καὶ τῆς Γάζης πολῖται καὶ τῆς Ἀκκαρὼ οἰκήτορες ἐγεγόνεισαν, οἱ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν[8] Θεοῦ δημιουργηθέντες ὑπολειφθήσονται καὶ αὐτοὶ τῷ Θεῷ ἡμῶν γνησίως ἐξομολογούμενοι, ὡς «χιλιάρχους»[9] χρηματίσαι τοῦ Ἰούδα· εἰς ἐξομολογούμενον γὰρ ὁ Ἰούδας μεταλαμβάνετα⟨ι⟩. Ἕκαστος δὲ ἀρχοντικῇ προαιρέσει ἀνθομολογούμε⟨νος⟩ χιλίαρχός ἐστιν.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀκκαρὼ κατὰ τὸν Ἰεβουσαῖον ἔσται, μεταλαμβανόμενον εἰς πάτημα.

Τούτων συμβεβηκότων, οἰκοδομεῖ τοῖς εὐεργετηθεῖσιν Θεὸς ἀνάστεμα, φρούριον ὕψος ἔχον, ἵν' ἔνδον μένοντες ἑστηκότες βεβαίως, μὴ διαπορεύωνται ἔτι ὧδε κἀκεῖσε φερόμενοι ἀτάκτως, ἀλλ' οὐδ' ἀνακάμπτοντες ἔτι ἐφ' ἃ καταλελοίπασιν ἁμαρτήματα, «ἐπιλανθανόμενοι αὐτῶν, τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενοι», ἐπὶ τῷ φθάσαι «εἰς τὸ τῆς ἄνω κλήσεως βραβεῖον»[10]. Τούτων ἀνυσθέντων τῶν κατορθωμάτων, μᾶλλον δὲ τῶν Θεοῦ δωρημάτων, οὐκέθ' ὑπάρχει πολέμιος ἐξελαύνων, πάντων τῶν ἀγρίως ἐπικειμένων καταλυθέντων.

---

1. Ζαχ. 9,5. 2. Πρβλ. Γαλ. 5,15. 3. Πρβλ. Γεν. 1,26. 4. Ψαλ. 48,13,21. 5. Πρβλ. Ζαχ. 9,7 6. Πρβλ. Ἐκκλ. 7,29. 7. Πρβλ. Σ. Σολ. 1,3. 8. Γεν. 1,26. 9. Ζαχ. 2,7. 10. Πρβλ. Φιλιπ. 3,13-14.

Ἐπεδίωκέν ποτε τὸν Θεοῦ λαὸν ὁ τῆς πνευματικῆς Αἰγύπτου τύραννος, ὡς θρασέως καὶ ἀλαζονικῶς λέγειν· «Διώξας καταλήμψομαι, διαμεριῶ σκῦλα, ἐμπλήσω ψυχήν μου, ἀνελῶ τῇ μαχαίρῃ μου, κυριεύσει ἡ χείρ μου»[1], καὶ ἔτι ταῦτα ἀλα682ζονικῶς λέγων, ὑποβρύχιος γέγονεν, πάντων αὐτῷ τῶν ὑπερηφάνων λόγων ἀνατραπέντων, ὡς μηκέτ' αὐτὸν ἐξελαύνοντα εἶναι.

Τοῦτ' αὐτὸ τὸ δρᾶμα καὶ ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς ὑπέμεινεν· μυρία γὰρ ὅσα θρασέως ἀπειλήσας, παραχρῆμα ἀνῃρέθη, καὶ πολὺ αὐτοῦ στρατόπεδον ἐν ῥοπῇ μιᾶς ὥρας ὑπὸ ἑνὸς ἀγγέλου ἐστρώθη, ὡς ἡ Γραφὴ διαγορεύει φάσκουσα ἕνα ἄγγελον «ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδας»[2] ἀνῃρηκέναι, ὡς μηκέτι σθένειν ἐξελαύνειν τὸν τοῦ Θεοῦ λαόν.

Λέγει γοῦν ὁ εὐεργέτης καὶ πάσης μακαρίου σωτηρίας αἴτιος· «Διὰ τοῦτο μηκέτ' εἶναι ἐξελαύνοντα νῦν, ὅτι ἑώρακα τοῖς ὀφθαλμοῖς μου», ταῖς ἐποπτικαῖς δηλονότι δυνάμεσιν, περὶ ὧν ὁ Ἀπόστολος γράφει οὕτως· «Πάντα γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῦ Θεοῦ»[3] καὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ. Ῥητέον δευτέρως ὁρῶντας Θεοῦ ὀφθαλμοὺς εἶναι τοὺς ἐπιστατοῦντας τῶν ἀνθρώπων πραγμάτων ἐφόρους ἀγγέλους, περὶ ὧν ὁ ὑμνῳδός φησιν. «Οἱ ὀφθαλμοί αὐτοῦ εἰς τὰ ἔθνη ἐπιβλέπουσιν»[4]. Οὐκ ἀπεικὸς δὲ καὶ τοὺς θεωρητικοὺς ἄνδρας, ὧν ὁράσεις θεῖαι ἀνεγράφησαν, ὀφθαλμοὺς Θεοῦ φάναι· πάσης γὰρ τῆς Ἐκκλησίας τῶν σῳζομένων σώματος Χριστοῦ τυγχανούσης, οἱ διορατικοὶ ὀφθαλμοὶ ὑπάρχουσιν, ὡς ἡ ἀποστολικὴ φανεροῖ λέξις[5]. Ὁρώντων τοιγαροῦν τῶν κατὰ πάσας τὰς ἀποδόσεις τοῦ ῥητοῦ ἡρμηνευμένων ὀφθαλμῶν τοὺς ἐπισκοπουμένους ἐκποδὼν οἰχήσεται πᾶς ἐξελαύνων.

Ἀποδοθείη δὲ εἰς τὴν προφητείαν καὶ τόδε· ἐπεὶ ἑωράκασιν οἱ ὀφθαλμοὶ τὸν Σωτῆρα ἐλευσόμενον ἐπ' εὐεργεσίᾳ καὶ σωτηρίᾳ τῶν ὅλων, πᾶς ἐξελαύνων κατελύθη, «δοθείσης ἐξουσίας πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων καὶ πάσης τῆς δυνάμεως τοῦ Σατανᾶ»[6]. Ἐξῆς γὰρ τοῖς προκειμένοις ὁ τροπαιοῦχος Σωτὴρ 684 ἐλευσόμενος παρίσταται οὕτως· «Χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών, κήρυσσε, θύγατερ Ἰερουσαλήμ», καὶ τὰ ἑξῆς τοῦ ῥητοῦ ἃ ἐκθετέον κατὰ λέξιν οὕτως ἔχοντα.

Ζαχ. 9,9-10. Χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών, κήρυσσε, θύγατερ Ἰερουσαλήμ· ἰδ⟨ο⟩ὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι δίκαιος καὶ σῴζων. Αὐτὸς πραΰς καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὑποζύγιον καὶ πῶλον νέον. Καὶ ἐξολεθρεύσει ἅρματα ἐξ Ἐφράιμ καὶ ἵππον ἐξ Ἰερουσαλήμ, καὶ ἐξολεθρευθήσεται τόξον πολεμικόν, καὶ

1. Ἐξ. 15,9. 2. Πρβλ. Δ' Βασ. 19,35. Β' Μακ. 15,22. Ἡσ. 37,36. 3. Ἑβρ. 4,13. 4. Ψαλ. 65,7. 5. Πρβλ. Α' Κορ. 12,27. 6. Λουκ. 10,19.

πλῆθος καὶ εἰρήνη ἐξ ἐθνῶν. Καὶ κατάρξει ὑδάτων ἕως θαλάσσης καὶ ποταμῶν διεκβολὰς γῆς[1].

Τ⟨ὴν⟩ ἐκκειμένην προφητείαν πεπληρῶσθαί φασιν οἱ εὐαγγελισταὶ[2] ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ ἐπιβεβηκότος ὄνου καὶ πώλου λυθέντων καὶ ἐνεχθέντων ἐκ τῆς κατέναντι κώμης, ἅπερ φανερωθείη Θεοῦ παρέχοντος τοῖς σαφηνίζουσιν τὰ Εὐαγγέλια, περὶ ὧν καὶ ἡμεῖς ὡς οἷόν τε ἦν εἰρήκαμεν ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν τοῦ κατὰ Μαθθαῖον. Διὸ νῦν πρὸς ἐκείνοις καὶ τὰ τοῦ προφήτου θεωρητέον.

686 Προστάττει τῇ θυγατρὶ Σιὼν συντόνως καὶ σφοδρῶς χαίρειν, καὶ τῇ τῆς Ἱερουσαλὴμ θυγατρὶ κηρύττειν ἐπὶ τῷ τὸν βασιλέα Σωτῆρα ἔρχεσθαι δίκαιον καὶ σῴζοντα, πραΰν τε καὶ ἐπιβεβηκότα ἐπὶ ὑποζυγίου καὶ νέου πώλου, ἵν' ἐξολεθρευθῇ ἅρματα ἐκ τοῦ Ἐφράιμ καὶ ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἵππος, καὶ προσέτι πολεμικὸν τόξον; πλῆθός τε ἐθνῶν καὶ εἰρήνη. Τούτων δὲ κατορθωθέντων κατάρξει ὁ ἐλευσόμενος ὑδάτων ἕως θαλάσσης καὶ ποταμῶν διεκβολὰς ἐχόντων γῆς.

Τί δ' ἕκαστον τούτων βούλεται ἀκόλουθον εἰπεῖν.

Θυγάτηρ τῆς Σιὼν ἐστιν ἡ σκοπευτικὴ τῶν καλῶν ψυχή, σκοποῦσα τὰ μὴ βλεπόμενα ὄντα αἰώνια[3]· σκοπευτήριον γὰρ ἑρμηνεύεται ἡ Σιών, καὶ ἐντολὴ πεποιημένη. Πῶς γὰρ ἡ σκοπευτικὴ τῆς ἀληθείας ψυχὴ οὐ ποιεῖ τὴν θείαν ἐντολήν, εἰς ἔργα αὐτὴν μεταλαμβάνουσα, ὡς τεθαρσηκότως εἰπεῖν· «Ἡ ἐντολὴ Κυρίου τηλαυγής, φωτίζουσα ὀφθαλμούς»[4]· καὶ πάλιν· «Πλατεῖα ἡ ἐντολή σου σφόδρα» «καὶ ὁ δοῦλός σου ἠγάπησεν αὐτήν»[5]. Ὥσπερ οὖν ἡ τοιάδε ψυχὴ τῆς Σιὼν θυγάτηρ ἐστὶν τῷ εἰρημένῳ τρόπῳ, οὕτως εἴη τις καὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ θυγάτηρ, ψυχὴ ὁρῶσα «τὴν πάντα νοῦν ὑπερέχουσαν εἰρήνην»[6].

Ἀμφοτέραις δηλαδὴ προστάττει ὁ λόγος, τῇ μὲν σφοδρῶς χαίρειν ἐπὶ τῇ ἐπιδημίᾳ τοῦ ἀληθῶς βασιλέως, τῇ δέ, ὡς ὑπεραναβεβηκυίᾳ, καὶ κηρύττειν τὸν ἐρχόμενον παμβασιλέα. Προΰχει γὰρ ἡ Ἱερουσαλὴμ τῆς Σ⟨ι⟩ών, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡ θυγάτηρ τῆς θυγατρός, ὡς τ⟨ὴ⟩ν μὲν χαίρειν μόνον προστάττεσθαι, τὴν δὲ καὶ κηρύττειν. Χαίρειν μὲν γὰρ δύναται ὁ μόνον πρακτικὸν κατορθώσας βίον, πρὸς τῷ χαίρειν καὶ κηρύττοντος **688** τοῦ θεωρίαν ἔχοντος, διὰ τὸ ἐσχηκέναι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὸ ὑπερφυὲς χάρισμα, τὸν τῆς σοφίας καὶ γνώσεως λόγον[7].

Χαίρειν δὲ σφόδρα καὶ κηρύττειν ἐντέλλεται προφητεία ἐπὶ παρουσίᾳ βασιλέως, σῴζοντος ἅμα καὶ δικαίου τυγχάνοντος, οὐχ ἑτέρου ὄντος παρὰ τὸν Ἰησοῦν. Τίς γὰρ οὕτω σῴζων καὶ σωτὴρ τοῦ κόσμου ἢ «ὁ μεθ' ἡμῶν Θεὸς Ἐμμανουήλ»[8], τεχθεὶς ἐκ πεῖραν ἀνδρὸς οὐκ ἐχούσης παρθένου[9], πληρουμένης τῆς προφητείας τῆς ἐχούσης οὕτω·

---

1. Ζαχ. 9,9-10. 2. Πρβλ. Ματθ. 21,4. Ἰω. 12,15. 3. Πρβλ. Β' Κορ. 4,18. 4. Ψαλ. 18,9. 5. Ψαλ. 118,96,140. 6. Πρβλ. Φιλιπ. 4,7. 7. Πρβλ. Α' Κορ. 12,8. 8. Πρβλ. Ματθ. 1,23. 9. Πρβλ. Λουκ. 1,34.

«Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει, καὶ τέξεται υἱόν»[1]. Τοῦτον τὸν τόκον τῆς ἄνευ ἀνδρὸς τεκούσης παρθένου ἄγγελος ὠνόμασεν Ἰησοῦν[2], ἀποδοὺς καὶ τὴν αἰτίαν τῆς οὕτως ἐχούσης προσηγορίας. Διὰ τοῦτο γάρ, φησίν, κληθήσεται Ἰησοῦς, «ὅτι αὐτὸς σώσε⟨ι⟩ τὸν λαὸν ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ»[3]. Αὐτίκα γοῦν τεκούσης τῆς Μαρίας ἐν τῇ Βηθλεέμ, ἐπιστὰς ἄγγελος μέγας· «Ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτήρ, ἔφη, ὅς ἐστιν Χριστὸς Κύριος, ἐν πόλει Δαυίδ»[4]. Περὶ τοῦ τεχθέντος Χριστοῦ προσετάττοντο ο⟨ἱ⟩ προαναφωνοῦντες αὐτοῦ τὴν δεῦρο κάθοδον, κ⟨α⟩τὰ τὸν ἐν Ἡσαΐᾳ· «Εἴπατε τῇ θυγατρὶ Σιών· Ἰδού σοι σωτ⟨ὴ⟩ρ παραγίνεται»[5]· οὐχ ἕτερος δ' οὗτος ὑπάρχει τοῦ ἀπαγ⟨γ⟩είλαντος περὶ ἑαυτοῦ Ἰησοῦ· «Ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπ⟨ο⟩υ ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός»[6]· καὶ ἔτι· «Δίκαιος κα⟨ὶ⟩ σῴζων οὐκ ἔστιν πάρεξ ἐμοῦ»[7]. Πῶς γὰρ οὐ σῴζων ὁ ἐγε⟨ρ⟩θεὶς ὑπὸ τοῦ Πατρὸς κέρας σωτηρίας ἐν οἴκῳ Δαυίδ, κατὰ τ⟨ὸ⟩ν πληρωθέντα Ἁγίου Πνεύματος Ζαχαρίαν, πατέρα τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, λέγοντα· «Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραήλ, ὃς ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησεν λύτρωσιν· ἤγειρεν κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν οἴκῳ Δαυίδ»[8].

690 Πρὸς τῷ δίκαιον καὶ σῴζοντα ὑπάρχειν τὸν ἐρχόμενον βασιλέα, ἔστι καὶ πρᾷος ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὑποζυγίου καὶ πώλου· αὐτὸς γοῦν περὶ ἑαυτοῦ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ φησίν· «Ἄρατε τὸ⟨ν⟩ ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πραΰς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν· ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν»[9]. Ἕκαστος τῶν φερόντων τὸν χρηστὸν ζυγὸν ὑποζύγιον τυγχάνει, ᾧ ἐπιβέβηκεν ὁ πρᾷος βασιλεύς· καὶ ἐπεὶ μὴ μόνων σωτὴρ ὑπάρχει τῶν ὑποζευχθέντων τῷ χρηστῷ αὐτοῦ ζυγῷ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄρτι κληθέντων, καὶ πώλῳ νέῳ ἐπιβέβηκεν, ἔτι ἀδαμάστῳ καὶ ἀχαλιναγωγήτῳ ὄντι, ἵνα καὶ αὐτὸν ἐξημερώσῃ οἷα ἄριστος πωλοδάμνης.

⟨Πρὸς τῇ⟩ νοήσει ταύτῃ, σημαίνονται διὰ τῆς λέξεως ἀ⟨μφό⟩τε⟩ροι οἱ κληθέντες λαοί, ὅ τε ἐκ περιτομῆς, ὑ⟨πεζευγ⟩μένος τῷ ζυγῷ τοῦ κατὰ τὸ γράμμα καὶ τὴν σκ⟨ιὰν⟩ νόμου, καλουμένῳ βαρεῖ ζυγῷ, καὶ ὁ εὐθέως κ⟨ληθεὶς⟩ ἀπὸ πάσης εἰδωλολατρείας καὶ χειρίστης δ⟨ει⟩σιδ⟨αιμο⟩νίας. Ὅτι δὲ οἱ κατὰ τὸ γράμμα ὑπεζευγμένοι τῷ νόμῳ βαρὺν ἔφερον ζυγόν, οἱ ἀπόστολοι περὶ αὐτοῦ φασιν ἐν τῇ Βίβλῳ τῶν Πράξεων ἑαυτῶν ὅτι «οὔ⟨τ⟩ε ἡμεῖς οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν ἰσχυσαν βαστάξαι»[10] τὸν βαρὺν τοῦ νόμου ζυγόν. Συναδόντως καὶ ὁ ἐν Χριστῷ λαλῶν Παῦλος ἐπιστέλλει Γαλάταις, περιτέμνεσθαι αἰσθητῶς μετὰ τὸ εὐαγγέλιον θέλουσιν· «Στήκετε οὖν καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε»[11]. Οὐ γὰρ ἔτι ἀκόλουθον ὑπῆρχεν ὑποκεῖσθαι

---

1. Ἡσ. 7,14. 2. Πρβλ. Ματθ. 1,21. Λουκ. 1,31. 3. Ματθ. 1,21. 4. Λουκ. 2,11. 5. Ἡσ. 62,11. 6. Λουκ. 19,10. 7. Ἡσ. 45,21. 8. Πρβλ. Λουκ. 1,68,69. 9. Ματθ. 11,29-30. 10. Πράξ. 15,10. 11. Γαλ. 5,1.

τῷ ἄχθει καὶ τῷ βαρεῖ ζυγῷ τοὺς τοῦ εὐαγγελίου μαθητάς, πεισθέντα⟨ς⟩ τῷ εἰρηκότι· «Ὁ ζυγός μου χρηστός»[1].

692 Ὡσαύτως καὶ πώλ⟨ῳ⟩ τῷ λεχθέντι νέῳ ἐπιβέβηκεν ὁ πραΰς βασιλεύς, «ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν αὐτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον»[2]. Οὕτω γὰρ εἷς λαὸς καὶ Ἐκκλησία μία καταρτισθήσεται ἐξ ἀμφοτέρων τῶν κλήσεων.

Ἰσοδυναμούντως ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις[3] γράφεται περὶ τοῦ ἀπὸ τῆς κατέναντι κώμης λυθέντος πώλου, ἵνα πρὸς τὸν Ἰησοῦν ἔλθῃ, ἐξημερωθησομένου ἐπιβάντος αὐτῷ τοῦ Σωτῆρος· εἴρηται γὰρ ὅτι οὔπω τότε ἐκάθισεν ἐπ' αὐτὸν ἀνθρώπων τις[4], δηλουμένου διὰ τῆς λέξεως ὅτι οἱ ἀπὸ τῶν ⟨ἐ⟩θνῶν οὐδέπω τότε ὑπό τινα λόγον διδασκαλικὸν ⟨μεθίσταντ⟩ο· ἄθεοι γὰρ ἐν τῷ κόσμῳ ὑπῆρχον, οὐδεμίαν ⟨ἀληθινὴ⟩ν ἐλπίδα ἔχοντες[5]· ἀλλ' εἰ καὶ πρὸ τῆς πίστεως ⟨ἀχαλι⟩ναγώγητος πῶλος ἦσαν, ἀλλ' οὖν γε ἐπιλάμ⟨ψαντο⟩ς τοῦ ἐκ τοῦ Ἰούδα ἀνατείλαντος[6] Χριστοῦ, προσδοκί⟨α αὐτοῖ⟩ς ὑπῆρκται, κατὰ τὸ εἰρημένον περὶ αὐτοῦ· «Καὶ αὐτὸς ἔσται προσδοκία ἐθνῶν»[7], καὶ ἔτι· «Ἐπ' αὐτὸν ἔθνη ἐλπιοῦσιν»[8].

Μεγάλως ὠφεληθεισῶν τῶν δύο κλήσεων ἐκ τῆς ἐπιβάσεως τῆς ἐπ' αὐτὰς τοῦ δικαίου καὶ σῴζοντος καὶ πρᾴου βασιλέως, ἐξολεθρεύεται τὰ τοῦ Ἐφράιμ ἅρματα καὶ ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἵππος καὶ σὺν αὐτοῖς τὸ τῶν ὠμοτάτων καὶ ἀγρίων πολεμίων τόξον, ἀφ' οὗ ἀπελύετο «τὰ τοῦ πονηροῦ πεπυρωμένα βέλη»[9], τιτρώσκοντα εἰς τὸν τῆς ἀκολασίας ἔρωτα, ὡς πυρωθῆναι οἰστρηλατουμένους τοὺς πυρουμένους τῇ ἐμπαθεῖ αἰσχροπαθείᾳ.

Ἅρματα τοῦ Ἐφράιμ ὑπάρχει τὰ τῶν ἑτεροδόξων ἀθροίσματα καὶ ἡ ἄλογος αὐτῶν δογματοποιΐα. Πολλά⟨κ⟩ις ἀποδέδεικται ὡς αἱ αἱρέσεις παρίστανται ἐκ τῆς τοῦ Ἐφ⟨ρ⟩άιμ **694** προσηγορίας, διὰ τὸν ἡγησάμενον τῶν σχισμάτων πρῶτον Ἱεροβοάμ, ὄντα ἐκ τῆς τοῦ Ἐφράιμ φυλῆς· ὅνπερ γὰρ τρόπον ὁ Σωτὴρ Ἰούδας προσαγορεύεται διὰ τὸ ἐκ τῆς ὁμωνύμου φυλῆς ἀνατεταλκέναι, ἄρχων τῆς Ἐκκλησίας, οὕτως ὁ ἡγούμενος τῶν κακοδοξιῶν λόγος Ἐφράιμ ἐστίν, καρποφορίαν πολλὴν[10] ἐπαγγελλόμενος διὰ τὸ ἀνύειν ἐν τοῖς ἀπατωμένοις.

Περὶ τῶν ὀλεθρευομένων ἁρμάτων, τὸ τῆς ἀληθείας στρατόπεδον ἐν τοῖς Ψαλμοῖς φασιν περὶ τῶν ἐποχουμένων καὶ ἡνιοχούντων· «⟨Ο⟩ὗτοι ἐν ἅρμασιν καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις, ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόμα⟨τι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν μεγαλυνθησόμεθα. Αὐτοὶ συνεποδίσθησαν καὶ ἔπεσαν, ἡμεῖς δὲ ἀνέστημεν καὶ ἀνωρθώθημεν»[11].⟩

Ἐνταῦθα αἱ σελίδες 223 καὶ 224 τοῦ παπύρου ἐλλείπουν.

---

1. Ματθ. 11,30. 2. Ἐφ. 2,15. 3. Πρβλ. Ματθ. 21,2. Μάρκ. 11,2. Λουκ. 19,30. 4. Πρβλ. Μάρκ. 11,2. Λουκ. 19,30. 5. Πρβλ. Ἐφ. 2,12. 6. Πρβλ. Ἑβρ. 7,14. 7. Γεν. 49,10. 8. Ἡσ. 11,10. Ρωμ. 15,12. 9. Ἐφ. 6,16. 10. Πρβλ. Γεν. 41,52. 11. Ψαλ. 19,8-9.

συνεφώνουν εἰς ἁμαρτίαν καὶ δυσσέβειαν. Πρὸς ἕκαστον τῶν οὕτω γνώμης ἐχόντων ὁ βασιλεὺς νόμος φησίν· «Οὐκ ἔσῃ μετὰ πλειόνων ἐπὶ κακίᾳ· οὐδὲ συγκαταθήσει μετὰ πλήθους γενέσθαι μάρτυς ἄδικος»[1]. Περὶ τῆς ὀλεθρίου ταύτης καὶ πρὸς τὸ κακὸν ῥοπὴν ἐχούσης, ἡ προσωποποιουμένη πόρνη ἐν ταῖς Παροιμίαις, ἥτις ποτ' ἂν ᾖ, πρὸς ἕκαστον τῶν φενακιζομένων ἀναιδῶς καὶ θρασέως κέκραγεν· «Θυσία εἰρηνική μοί ἐστιν, σήμερον ἀποδίδωμι τὰς εὐχάς μου»[2].

Ἀναιρεθέντων πάντων τῶν ἡρμηνευμένων πρὸς τοῦ παμβασιλέως, ὑπαρχθήσεται καὶ τόδε· «Κατάρξει, φησίν, ὕδατα ἕως θαλάσσης»[3], φανερῶν αὐτὰ ἁλμυρὰ καὶ οὐ πότιμα ὄντα, **696** καὶ «τὰς τῶν τῆς γῆς ποταμῶν διεκβολάς», ὕδατα καταγόμενα ἕως θαλάσσης. Οἱ αὐτόθεν δι' ἁλμυρίδα ἀσεβεῖς λόγοι τυγχάνουσιν, διεκβολὰς ἐχόντων τῶν τῆς γῆς ποταμῶν τὸ γλυκὺ καὶ πότιμον ἐπιψευδόμενοι. Οἷοί εἰσιν οἱ τοῦ Φαραὼ οἷς ἐγκαθεζόμενος κομπάζει λέγων· «Ἐμοῦ εἰσιν οἱ ποταμοί, κἀγὼ ἐποίησα αὐτούς»[4]. Τούτων ὁ ποτισμὸς ἀπαγορεύεται ὑπὸ Θεοῦ ἐν Ἱερεμίᾳ τῷ προφήτῃ· «Καὶ νῦν γάρ, φησίν, τί σοι καὶ τῇ γῇ Αἰγύπτου, τοῦ πιεῖν ὕδωρ Γηών; καὶ τί σοι καὶ τῇ γῇ Ἀσσυρίων, τοῦ πιεῖν ὕδωρ ποταμῶν;»[5].

Διεκβολαὶ εἴρηνται τῶν τῆς γῆς ποταμῶν αἱ πιθανῶς καὶ κεκομψευμένως γινόμεναι περὶ αὐτῶν λογικαὶ διέξοδοι, διὰ τὸ δοκεῖν γλυκύτητα ἔχειν τὴν πόσιν αὐτῶν.

Ζαχ. 9,11-12. Καὶ σὺ ἐν αἵματι διαθήκης ἐξαπέστειλας τοὺς δεσμίους σου ἐκ λάκκου οὐκ ἔχοντος ὕδωρ· Καθήσεσθε ἐν ὀχυρώματι, δέσμιοι τῆς συναγωγῆς, καὶ ἀντὶ μιᾶς ἡμέρας παροικεσίας σου, διπλᾶ ἀνταποδώσω σοι[6].

Προστάξας ὁ ἐν τῷ προφήτῃ λόγος, μᾶλλον δὲ ὁ Θεός, τῇ Σιὼν καὶ Ἱερουσαλήμ, τῇ μὲν σφόδρα χαίρειν, τῇ δὲ κηρύττειν τὸν ἐρχόμενον βασιλέα σῴζοντα καὶ ἰσχύοντα καὶ πρᾷον ὄντα, πρὸς αὐτὸν τὸν ἐρχόμενον τρέπει τὸν λόγον, φάσκων· «Καὶ σὺ ἐν αἵματι διαθήκης ἐξαπέστειλας δεσμίους σου ἐκ λάκκου οὐκ **698** ἔχοντος ὕδωρ». Ποῦ γὰρ ἔδει εἶναι τοὺς δεσμίους ἢ ἐν λάκκῳ ὕδωρ οὐκ ἔχοντι καθειργμένους ὑπὸ τῶν καταπονούντων; Εὑρεῖν οὖν ἔστιν πολλοὺς τῶν ἁγίων ἀνδρῶν εἰς ἀνύδρους λάκκους βεβλημένους πρὸς τῶν ἐπιβουλευόντων καὶ φονώντων κατ' αὐτῶν. Τὸν Ἰωσὴφ γοῦν φθονούμενον διὰ προσοῦσαν καλοκἀγαθίαν, οἱ ἀδίκως φθονοῦντες εἰς λάκκον οὐκ ἔχοντα ὕδωρ ἔβαλον[7]. Ὡσαύτως καὶ τὸν σοφώτατον Δανιήλ, τὸν τοῦ Θεοῦ φίλον, εἰς οὐκ ἔχοντα ὕδωρ λάκκον ἔρριψαν οἱ Βαβυλώνιοι[8], τοῦ ἄνυδρον αὐ-

1. Ἐξ. 23,2,1. 2. Παρμ. 7,14. 3. Ζαχ. 9,10. 4. Ἰεζ. 29,9. 5. Ἱερ. 2,18. 6. Ζαχ. 9,11-12. 7. Πρβλ. Γεν. 37,20. 8. Πρβλ. Δαν. 6,17.

τὸν εἶναι παρισταμένου ἐκ τοῦ λέοντας ἐκεῖ διάγειν, οὐ δυναμένων ζῆν εἰ πεπληρωμένος ὑδάτων ὑπῆρχεν. Καὶ τὸν Ἱερεμίαν γοῦν, τὸν μέγαν προφήτην, οἱ ἀντικείμενοι εἰς λάκκον βορβόρου πλήρη[ς] ἔρριψαν[1]. Καὶ οὐδεὶς τῶν οὕτως ἐπιβουλευθέντων ἀβοήθητος ἔμεινεν, ἀποστείλαντος αὐτοὺς τοῦ Θεοῦ αὐτῶν ἀβλαβεῖς ἐκ τοῦ ἀνύδρου λάκκου.

Καὶ ἐπεὶ ταῦτα συμβολικῶς ἐτελεῖτο, ὅρα μὴ ἄνυδρός ἐστιν λάκκος, διὰ τῶν συμβόλων δηλούμενος, τῶν ἀσεβῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ὁ ᾅδης, οὐκ ὄντος ἐκεῖ ὕδατος ζωτικοῦ, διὰ τὸ μηδαμῶς εἶναι ἐκεῖ ὑγρότητα ἐπαινετήν.

Αὐτίκα γοῦν ἐκεῖ γενάμενος ὁ πλούσιος ὁ πορφύραν καὶ βύσσαν[2]
κ⟨..... καθ' ἡ-⟩
μέραν ευ ⟨..... ἐν πυρί⟩
φλογὸς τ ⟨.....⟩
ῥανίδα ὕδ⟨ατος .....⟩
οὐχ εὗρεν ⟨.....⟩
ὡς ἡ γῆ σα ⟨.....⟩ η τ⟨.....⟩
ματος τη⟨.....⟩ν ⟨.....⟩
τὴν καῦ⟨σιν κα⟩ὶ τὸν φλ⟨ογμὸν ..... βλασ-⟩
φήμου, γλώττης καλου⟨μένου .....⟩
ἀποδέδοται ἤδη ὡς ἡ λε⟨.....⟩
καὶ Ἱερεμίας[3], ἀπὸ τούτ⟨ου .....⟩
τος δι' ἀνύδρου λάκκου κα⟨.....⟩
πειν. Ἐν τῷ ἀνύδρῳ λάκκῳ⟨.....⟩
νον, πρὸ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιδη⟨μίας .....⟩
χθέντες ὑπὸ τῶν τῆς αι ⟨..... εὐερ-⟩
γέτης ἐν Ὡσῆε τῷ προφήτῃ ⟨..... τυραννι-⟩
κῶν ἀνδρῶν· «Ἐξέτεινα αὐτ⟨οὺς ἐν (τοῖς) δεσμοῖς ἀγαπή⟩σεώς μου»[4].
Ἰσοδυναμοῦσιν ⟨.....⟩
δεσμὰ καὶ αἱ πέδαι τῆς σοφ⟨ίας .....⟩ πό-
θον αὐτῆς ἔχοντα· «Ἔμβαλ⟨λε τοὺς πόδας σου εἰς τὰς⟩ πέδας αὐτῆς»[5].
Οἱ οὕτω γενάμ⟨ενοι .....⟩
πρός τινα καιρόν, κατά τινα οἰκ⟨.....⟩
κω ἀποστέλλονται ἐκεῖθεν εν ⟨.....⟩
αὐτῶν ἀποθανόντος καὶ αν ⟨.....⟩
«ἐκ τῆς ματαίας ἀναστροφῆς ⟨πατροπαραδότου .....⟩ οὐ
φθαρτοῖς ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ, ἀλλ⟨ὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἀμώ⟩μου ἀμνοῦ»[6],
οὗτος δ' ἐστὶν ὁ Χριστός. Α ⟨.....⟩
⟨.....⟩ ες λαβών,
⟨..... ἐ⟩πιδούς, εἰ-
⟨πεν[7] ..... π⟩οτήριον ἡ

1. Πρβλ. Ἱερ. 45,6. 2. Πρβλ. Λουκ. 16,19-24. 3. Πρβλ. Ἱερ. 38,6. 4. Ὡσ. 11,4. 5. Πρβλ. Σ. Σειρ. 6,24. 6. Πρβλ. Α΄ Πέτρ. 1,18. 7. Πρβλ. Ματθ. 26,26.

⟨καινὴ διαθήκη[1] .....τού⟩τῳ τῷ αἵμα-
⟨τι .....Χριστοῦ Ἰησο⟩ῦ δέσμιοι[2]
⟨.....⟩ σκ ⟨.....⟩τος εκει-
⟨.....⟩κεται ω ⟨.....⟩υξεν,
⟨.....⟩.ς γοῦν ⟨..τε⟩θνηκότος
⟨..... π⟩ροῆγον εἰς τὴν ἁγίαν
⟨..... δηλο⟩νότι τῶν δεσμίων ἐκ τοῦ
⟨..... αἵ⟩μα τῆς διαθήκης. Ὁ θάνα-
⟨τος .....⟩ς διαθήκης ὑποστάντος
⟨.....⟩ ὡς γράφει ὁ Ἀπόστολος κατὰ **701**
⟨.....«Διαθήκη γὰρ ἐπὶ νε⟩κροῖς βεβαία, ἐπεὶ μήποτε ἰσχύει ⟨ὅτε
ζῇ ὁ διαθέμενος»[3]. .αὐτί⟩κα γοῦν καὶ Μωϋσῆς ὁ μέγας ⟨ἱεροφάντης..
.....λαβὼν⟩ τὸ βιβλίον τοῦ νόμου τῆς δια⟨θήκης[4] .....
.....⟩τος, λαβὼν αἷμα ἱερουργη⟨.....
νεκ⟩ροῖς εἶπεν· «Τοῦτο τὸ αἷμα ⟨τῆς διαθήκης ἧς ἐνετείλα⟩το»[5] Κύ-
ριος «καὶ διέθετο πρὸς ὑμᾶς»[6]. ⟨.....⟩ουτινος
θάνατον τὴν σκιώ⟨δη ..... μο⟩σχαρίου, τῆς
καινῆς ὑπὸ τοῦ ⟨.....⟩ αι βεβαιοῦσθαι, ὡς
τὸν Παῦλον ⟨.....τοῖς τ⟩ῇ παλαιᾷ διαθήκῃ πε-
ποιθόσιν· ⟨«Εἰ τὸ αἷμα ταύρων καὶ τ⟩ράγων καὶ σποδὸς δαμάλεως
⟨ῥαντίζουσα τοὺς κεκοιν⟩ωμένους ἁγιάζει πρὸς τὴν τῆς ⟨σαρκὸς
καθαρότητα,⟩ πόσῳ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ καθαριεῖ τὴν **702** ⟨συν-
είδησιν ἡμῶν ἀπ⟩ὸ νεκρῶν ἔργων εἰς τὸ λατρεύειν Θεῷ ζῶντι»[7]
καὶ ἀληθινῷ.

Τί δ' ὑπάρξεται καὶ ποία ἀσφάλεια ἔσται τοῖς ἐξαποσταλεῖσιν
δεσμίοις τοῦ οὐκ ἔχοντος ὕδωρ λάκκου ἐξῆς δηλοῦται, φάσκοντος τοῦ
λόγου· «Καθήσ⟨ο⟩νται ἐν ὀχυρώμασιν», ἐπαινετοῖς δηλονότι, «οἱ δέ-
σμιοι τῆς συναναγῆς» τῆς ἐνδόξου Ἐκκλησίας, οὐδαμῶς ἔτι «σπί-
λον ἢ ῥυτίδα»[8] ἐχούσης. Σωτήρια δὲ τ⟨ὰ⟩ φρούρια· ἔνθα καθεδοῦνται
διαναπαυόμενοι οἱ δέσμιοι τῆς συναγωγῆς, μετενεχθέντες ἐκ τοῦ
ἀνύδρου λάκκου.

Ἐν τοῖς πρότερον ὁ λόγος ἐφανέρωσεν τίνα τὰ ψεκτὰ ὀχυρώματα
ἃ ᾠκοδόμησεν ἡ Τύρος καὶ ἡ Νινευή· τίνα δ' ἐστὶ τὰ νῦν μνημονευό-
μενα ἐπαινετά, ἐν οἷς φυλάσσονται οἱ μετ' ἀναπαύσεως οἱ δέσμιοι τῆς
θείας συναγωγῆς, ἴδωμεν.

Ἐν τῇ θείᾳ τῶν Παροιμιῶν γραφῇ ἡ εὐλάβεια ὀχύρωμα εἴρηται
τῶν ὁσιότητα καὶ δικαιοσύνη⟨ν⟩ κατορθούντων οὕτως· «Ὀχύρωμα ὁσίου
φόβος Κυρίου»[9]. Ὁ τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ σκεπασθείς, ὑπεραναβὰς ταύτην
τὴν σκέπην, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ φυλαχθῆναι εὐχόμενος, λέγει πρὸς αὐτὸν

---

1. Πρβλ. Λουκ. 22,20. Α' Κορ. 11,25. 2. Πρβλ. Ἐφ. 3,1. Φιλήμ. 1,9. 3. Ἑβρ. 9,17. 4. Πρβλ. Ἐξ. 24,7. 5. Ἑβρ. 9,20. 6. Πρβλ. Ἐξ. 24,8. 7. Ἑβρ. 9,13-14. 8. Πρβλ. Ἐφ. 5,27. 9. Παρμ. 10,29.

δι' εὐχῆς· «Γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν, εἰς τόπον ὀχυρὸν τοῦ σῶσαί με»[1]· καὶ ἔτι ἐν τριακοστῷ καὶ πρώτῳ Ψαλμῷ· «Σύ μου εἶ καταφυγὴ ἀπὸ θλίψεως τῆς περιεχούσης με, τὸ ἀγαλλίαμά μου, λύτρωσαί με ἀπὸ τῶν καταδιωκόντων με»[2]. Ἰσοδυναμούντως καὶ ἐν τριακοστῷ Ψαλμῷ ὁ τυχεῖν φρουρᾶς ἀκαταμαχήτου παρακαλῶν· «Γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν, εἶπεν, εἰς τόπον καταφυγῆς τοῦ σῶσαί με»[3]. Ἀλλὰ καὶ ὁ τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενος τελέσας τε τὸν ἀγαθὸν δρόμον, τηρήσας τε τὴν πίστιν[4] τηρεῖται καὶ αὐτὸς ὑπ' αὐτῆς· ἣν καὶ δεικνὺς ὡς ἔστιν ἀσφαλῶς τετειχισμένη καὶ οὖσαν ἀκαταμάχητον, μετὰ τῶν παρα704πλησίων χαριστηρίως βοᾷ· «Ἰδοὺ πόλις ὀχυρὰ καὶ σωτήριον ἡμῶν· θήσει τεῖχος καὶ περίτειχος»[5]. Πῶς γὰρ οὐκ ἀκαταμάχητος ἡ τεῖχος καὶ περίτειχον ἔχουσα πόλις, ἥτις ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία, ἔχουσα μὲν τεῖχος συνιστάμενον ἐκ τοῦ πνευματικοῦ νόμου καὶ τῆς ἀνηγμένης θεωρίας, περίτειχος δέ, ἔξω τοῦ ἀσφαλοῦς τείχους, τὴν κατὰ ῥητὸν καὶ ἱστορίαν γραφήν.

Καὶ ἔτι κατὰ διάνοιαν ἄλλην τεῖχος τῆς καλλιπόλεώς ἐστιν ἡ περὶ τῆς Τριάδος πίστις καὶ τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὄντος Θεοῦ Λόγου, ἀληθείας τε καὶ Θεοῦ σοφίας, ὄντος περιτείχου καταλλήλως ταύτῃ τῇ νοήσει τοῦ λόγου τῆς ἐνανθρωπήσεως καὶ τοκετοῦ τοῦ ἐκ τῆς ἀπειρογάμου παρθένου Μαρίας.

Δυνατὸν εἰπεῖν ὡς τεῖχος μὲν φρουροῦν τὴν Ἐκκλησίαν ἐστὶν τὰ εὐσεβῆ αὐτῆς φρονήματα κατὰ τὰ δόγματα τῆς ἀληθείας, περίτειχον δὲ τὰ ἠθικὰ παιδεύματα καὶ ἡ τῶν ἐντολῶν τήρησις.

Ῥηθείη καὶ ἑτέρως ὡς τειχίζεται μὲν πρ⟨ο⟩ηγουμένως ἡ ἐχυρὰ πόλις ἐκ τῆς ἐπιστημονικῆς τῶν νοητῶν καὶ ἀσωμά⟨τ⟩ων θεωρίας, περίτειχος ἔχουσα τὴν περὶ τῶν αἰσθητῶν γνῶσιν τοῦ φαινομένου κόσμου καὶ τῶν μερῶν αὐτοῦ καὶ τῆς διοικούσης αὐτὰ θείας προνοίας.

Ὁ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει καὶ τοῖς συγγενέσιν αὐτῇ ἐπαινετοῖς ὀχυρώμασιν καθήμενος, Χριστοῦ δέσμιος ὤν[6], ἀφόβως διάγει προσδοκῶν διπλασιάζεσθαι ἀνθ' ὧν ἐθλίβη παράκλησιν καὶ παραμυθίαν· ἐπενήνεκται γὰρ πρὸς τὴν εὐεργετηθεῖσαν **706** πληθύν· «Ἀντὶ μιᾶς ἡμέρας παροικεσίας σου, διπλᾶ ἀνταποδώσω σοι», διπλασιαζομένης τῆς παραμυθίας τῆς ἐπὶ τοῖς ὑπάρξασι θλιβηροῖς.

Αἰσθητὴν εἰκόνα τῆς θεωρίας τὰ κατὰ τὸν ἀνδρειώτατον Ἰὼβ λαβέ. Ὅνπερ γὰρ τρόπον ἐπ' αὐτοῦ ἐδιπλασιάσθη[7] τὰ ἀφαιρεθέντα αὐτοῦ πάντα πρότερον, οὕτως οἱ γυμνασάμενοι τελείως πρὸς εὐσέβειαν «ἐπαγγελίαν ἔχουσιν ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης»[8], οὐ τῆς ἐπικήρου ζωῆς, τῆς ἐλεεινοὺς ποιούσης τοὺς ἐπὶ μόνην αὐτὴν ἠλπικότας[9], ἀλλὰ τῆς νῦν ὑπαρχθῆναι δυναμένης τοῖς πιστεύουσιν, κατὰ τὸ

---

1. Ψαλ. 70,3. 2. Ψαλ. 31,7. 3. Ψαλ. 30,3. 4. Πρβλ. Β' Τιμ. 4,7. 5. Ἡσ. 26,1. 6. Πρβλ. Ἐφ. 3,1. 7. Πρβλ. Ἰὼβ 42,11. 8. Πρβλ. Α' Τιμ. 4,8. 9. Πρβλ. Α' Κορ. 15,19.

λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος· «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ἔχει ζωὴν αἰώνιον»[1], καὶ πάλιν· «Αὕτη δ' ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκουσίν σε τὸν ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν»[2].

Ὁ ταύτην τὴν ζωὴν ἀπεντεῦθεν ἔχων πολυπλασιαζομένην αὐτὴν σχοίη ὅταν τὸ τέλειον ἔλθῃ καὶ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον[3] ὀφθῇ ἡ ἀλήθεια.

Εἰσαγωγικώτερον δὲ καὶ τόδε ῥηθείη· τοῦ θανάτου εἰς πάντας ἀνθρώπους διεληλυθότος τῇ παραβάσει τοῦ πρώτου ἀνθρώπου[4], διελύθη ἀπὸ τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα· ὡς εἰκὸς δὲ ἐθλίβετο τὸ πολλῷ χρόνῳ συνὸν ἀποβαλοῦσα, ὡς παροικεσίαν ὑπομεῖναι· ἀντὶ ταύτης ἐπὶ μίαν ἡμέραν ὑπαρξάσης, διπλᾶ ὁ Θεὸς ἀνταπέδωκεν ἐγείρας καὶ ἀποδοὺς τῇ ψυχῇ τὸ σῶμα αὐτῆς, ὡς μὴ ἀπειληφέναι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ ἀντὶ φθαρτοῦ καὶ ἀτίμου καὶ ἀσθενοῦς καὶ ψυχικοῦ σώματος, ἄφθαρτον, ἰσχυρόν τε καὶ ἐπίτιμον, καὶ αὐτὸ τοῦτο σῶμα πνευματικόν[5].

Ὁ προσέχων τῇ ἀναγνώσει τῶν θεοπνεύστων λογίων καὶ ἕτερα πλεῖστα νοήσει εἰς τὸ διπλᾶ ἀνταποδίδοσθαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τῷ μίαν ἡμέραν μετοικισθέντι.

Πρὸς ῥητὸν καὶ τόδε ῥηθείη· μετοικισθεὶς ὁ λαὸς εἰς ἐχθροὺς αἰχμαλωσίας νόμῳ οὐ μόνον ἐλυτρώθη, ἀλλὰ καὶ τῶν **708** κρατησάντων ἐκυρίευσεν· οὗ συμβάντος διπλῆν θυμηδίαν ἔσχον οἱ πρὸς ὀλίγον κακωθέντες.

Ζαχ. 9,13-14. Διότι ἐνέτεινά σε, Ἰούδα, ἐμαυτῷ τόξον· ἔπλησα τὸν Ἐφράιμ καὶ ἐπεγερῶ τὰ τέκνα σου, Σιών, ἐπὶ τὰ τέκνα Ἑλλήνων καὶ ψηλαφήσω σε ὡς ῥομφαίαν μαχητοῦ. Καὶ ἔσται Κύριος ἐπ' αὐτούς[6].

Τὸν ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα ἀνατείλαντα Σωτῆρα, τόξον ἑαυτῷ ἐνέτεινεν ὁ Πατήρ, ἀφ' οὗ ἀπολύει τὰ εἰς σωτηρίαν τιτρώσκοντα βέλη. Καὶ ὅρα γε τὴν διαφοράν· τὸ ὁλοθρευόμενον τόξον τοῦ Ἐφράιμ πολέμιον ὠνόμασται τῷ πολεμίους αὐτῷ χρᾶσθαι. Εἴρηται γοῦν ἐν ἑβδομηκοστῷ καὶ ἑβδόμῳ Ψαλμῷ περὶ πολεμίων σατανικῶν δυνάμεων καὶ πάντων τῶν ἑτεροδόξων· «Υἱοὶ Ἐφράιμ ἐντείνοντες καὶ βάλλοντες τόξῳ, πῶς ἐστράφησαν ἐν ἡμέρᾳ πολέμου»[7], ἀσθενήσαντες καὶ ἀνατραπέντες, δηλονότι συντριβέντων τῶν ἀμυντηρίων; Εἴρηται γάρ· «Ἡ ῥομφαία αὐτῶν εἰσέλθοι εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν, καὶ τὰ τόξα αὐτῶν συντριβείησαν»[8]. Συντριβόμενα τόξα καὶ ἡγεμονικὰ τῶν μαχίμων ἐστίν, ἀφ' ὧν λόγοι πονηροὶ πέμπονται, ἠκονημένων βελῶν δίκην περὶ ὧν ὁ θεῖός φησιν λόγος· «Βολὶς τιτρώσκουσα ἡ γλῶσσα αὐτῶν, δόλια τὰ ῥήματα τοῦ

---

1. Ἰω. 6,47. 2. Ἰω. 17,3. 3. Πρβλ. Α' Κορ. 13,10,12. 4. Πρβλ. Ρωμ. 5,12. 5. Πρβλ. Α' Κορ. 15,42-44. 6. Ζαχ. 9,13-14. 7. Ψαλ. 77,9. 8. Ψαλ. 36,15.

στόματος αὐτῶν»[1]. Δηλητηρίου γὰρ ἰοῦ πλήρ[η]⟨ει⟩ς εἰσὶν οἱ λόγοι τῶν τὴν ψευδώνυμον γνῶσιν[2] ἐπαγγελλομένων, θανατούντων τοὺς παραδεχομένους αὐτούς.

710 Οὐ τοιαῦτα δὲ τὰ ἀκόντια τοῦ δυνατοῦ Σωτῆρος, περὶ ὧν ἐν τεσσερακοστῷ καὶ τετάρτῳ Ψαλμῷ λέγεται πρὸς τὸν μακάριον καὶ ἄριστον τοξότην· «Τὰ βέλη σου ἠκονημένα, δυνατέ»[3], ἅπερ ἔρωτα θεῖον ἐμποιεῖ τοῖς βαλλομένοις ὑπ' αὐτῶν, ὡς τὴν θείαν νύμφην μακάριον ἔρωτα σχοῦσαν λέγειν· «Τετρωμένη ἀγάπης εἰμί»[4].

Καὶ ὅρα τὸ παράδοξον· ὁ αὐτὸς Σωτὴρ τόξον καὶ τοξότης καὶ βέλος ὑπάρχει. Ἐν μὲν γὰρ τῷ προκειμένῳ προφητικῷ ῥητῷ πρὸς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λέγεται· «Ἐνέτεινά σε Ἰούδα, ἐμαυτῷ τόξον»[5]. ἐν δὲ τῷ Ψαλμῷ οἱ ὑμνοῦντες αὐτὸν λέγουσιν· «Τὰ βέλη σου ἠκονημένα, δυνατέ»[6]· αὐτὸς δὲ περὶ ἑαυτοῦ φησιν ἐν Ἡσαΐᾳ· «Ἔθηκέν με ὡς βέλος ἐκλεκτόν, ἐν τῇ φαρέτρᾳ αὐτοῦ ἔκρυψέν με»[7]. Πῶς γὰρ οὐχ ἐκλεκτὸν βέλος ὁ κατασκευάζων ἐκλεκτοὺς τοὺς τιτρωσκομένους, κρυπτόμενον ἐν τῇ φαρέτρᾳ ἢ ἔσχεν ἐκ τῆς Μαρίας σαρκί.

Ἐνταθέντος τούτου τοῦ θείου τόξου, ἀφ' οὗ ἐντείνεται καὶ ἀπολύεται τὰ πλήττοντα εἰς θεῖον ἔρωτα βέλη, ἐμπίπλαται ὁ Ἐφράιμ, ἀνατρεπόμενος καὶ ἀσθενὴς ἀποδεικνύμενος, κατὰ τὸ λεχθὲν ὑπόγυον ἀπὸ τοῦ Ψαλμοῦ· «Υἱοὶ Ἐφράιμ ἐντείνοντες καὶ βάλλοντες τόξον, πῶς ἀπεστράφησαν ἐν ἡμέρᾳ πολέμου»[8], ἐπεγείραντος τοῦ μεγάλα χαριζομένου Θεοῦ «τὰ τῆς Σιὼν τέκνα ἐπὶ τὰ τέκνα τῶν Ἑλλήνων»;

Ἑλλήνων δὲ γενήματα ἐν τούτοις σημαίνονται οἱ πρεσβεύοντες τὴν ψευδώνυμον γνῶσιν καὶ πάντες οἱ τὴν ἀσέβειαν ἔχοντες, καθ' ἣν τοὺς δυσσεβεῖς λόγους ὀλεθρίων βελῶν δίκην πέμπουσιν κατὰ τῶν μὴ ἀνειληφότων «τὸν τῆς πίστεως **712** θυρεόν»[9]. Τέκνα Σιὼν τυγχάνουσιν, ἐπεγειρόμενα ὑπὸ τοῦ βασιλεύοντος αὐτῶν Θεοῦ, οἱ πρεσβεύοντες τὴν ἀλήθειαν.

Τίς δ' ἡ Σιών, ἡ μήτηρ τῶν ἐπεγειρομένων ὑπὸ Θεοῦ τέκνων, ἢ ἡ μικρῷ πρότερον σαφηνισθεῖσα, ἧς ἡ θυγάτηρ προστάττεται χαίρειν σφοδρῶς καὶ συντόνως ἐπὶ τῇ ἐπιλάμψει τοῦ ἰσχυροῦ καὶ σῴζοντος βασιλέως.

«Ψηλαφᾷ ὁ Θεὸς τὸν Ἰούδαν οἷα ῥομφαίαν μαχητοῦ», ἀμφοτέρως σωτηρίαν ἐνεργῶν· καθὸ μὲν τόξον ἐνετάθη εἰς μακάριον τιτρώσκων ἔρωτα, καθὸ δὲ στρατηγὸς ἄριστος ὑπάρχων ψηλαφᾷ ῥομφαίαν, μαχητὴς ὤν, ἐπὶ τῷ σφάττειν τοὺς ἀντιπαρατεταγμένους. Γέγραπται καὶ περὶ τούτου ἐν τετάρτῳ καὶ τεσσερακοστῷ Ψαλμῷ· «Περίζωσαι τὴν ῥομφαίαν σου ἐπὶ τὸν μηρόν σου, δυνατέ, τῇ ὡραιότητί σου καὶ τῷ κάλλει σου, ἕνεκεν ἀληθείας καὶ πραΰτητος καὶ δικαιοσύνης,

---

1. Ἱερ. 9,7. 2. Πρβλ. Α' Τιμ. 6,20. 3. Ψαλ. 44,6. 4. Ἆσμ. 2,5. 5. Ζαχ. 9,13. 6. Ψαλ. 44,6. 7. Ἡσ. 49,2. 8. Ψαλ. 77,9. 9. Ἐφ. 6,16.

καὶ ὁδηγήσει σε θαυμαστῶς ἡ δεξιά σου»[1]. Πῶς γὰρ οὐχ ὁδηγεῖ θαυμαστῶς ἡ δεξιὰ τὸν περιζωσάμενον ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτοῦ δυνατόν, παραδόξως πλήττοντα τοὺς πληττομένους; Αὐτοῦ γοῦν ἔστιν ἀκοῦσαι λέγοντος τοῖς προκαταλαμβανομένοις πρὸς τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ· «Ὑμεῖς, Αἰθίοπες, τραυματίαι ῥομφαίας μού ἐστε»[2]. Τραυματισθέντες γὰρ ὑπὸ τοῦ ταῦτα λέγοντος, ἀποβαλόντες τὴν Αἰθιόπων ζωήν, ἀθανασίαν ἀναλήμψονται, ὡς χαριστηρίως εἰπεῖν· «Ἔσται ἡ λαμπρότης Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐφ' ἡμᾶς»[3], ἐπείπερ πλύναντος ἡμᾶς τοῦ αἰτίου πάντων ἀγαθῶν, λαμπροὶ καὶ λευκοὶ ἀπεδείχθημεν, κατὰ τὸν μετὰ παρρησίας λέγοντα· «Πλυνεῖς με καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι»[4]. Πόθεν δὲ Αἰθίοπες γεγένηνται οἱ πρὸς ἀγαθοῦ τραυματιζόμενοι ἵνα νεκρωθῶσιν τῇ ἀσεβείᾳ[5], ἢ ἐκ τοῦ διαβόλου γεννή**714**σαντος αὐτοὺς θελήσαντας τὰς ἐπιθυμίας αὐτοῦ ποιεῖν[6]; Εἴρηται γὰρ περὶ αὐτοῦ ὡς εἴη μέλας[7], διὰ προσοῦσαν σκοτεινὴν ἄγνοιαν καὶ πονηρίαν, ὡς δηλοῦται ἐν τῇ βίβλῳ τῆς μετανοίας, Ποιμένι ὀνομαζομένη, καὶ τῇ Βαρναβᾶ ἐπιστολῇ.

Πληγείημεν δὲ καὶ ἡμεῖς σωτηριωδῶς ὑπὸ τοῦ ζῶντος λόγου καὶ ἐνεργοῦς, περὶ οὗ γέγραπται· «Ζῶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνεργής, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον»[8], ἵνα θανατωθέντες σαρκί, ζωοποιηθῶμεν πνεύματι[9]. Τρωθείημεν δὲ καὶ τῷ ἐκλεκτῷ βέλει, πεμφθέντι ἀπὸ τοῦ ἐνταθέντος τόξου· οὕτω γὰρ ἐπεγερθησόμεθα, τυγχάνοντες τῆς Σιὼν τέκνα ἐπὶ τὰ τῶν Ἑλλήνων γενήματα.

Πολλοὶ τέκνα καὶ υἱοὶ Ἑλλήνων ὄντες, ἐσπούδασαν κατὰ τῶν τῆς εὐσεβείας δογμάτων, ὡς καὶ συγγράμματα πολύστιχα καταλεῖψαι· ἀλλ' ὠλοθρεύθησαν ἐπεγείραντος κατ' αὐτῶν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιαστικοὺς ἄνδρας, ἀνατρέψαντας τοὺς ἐριστικοὺς αὐτῶν λόγους ὡς εἰπεῖν μετὰ πεποιθήσεως· «Τὰ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικὰ ἀλλὰ δυνατὰ τῷ Θεῷ, λογισμοὺς καθαιροῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ»[10]. Ὅταν ἐπεγερθῇ ἐπὶ τὰ τῶν Ἑλλήνων τέκνα τὰ τῆς Σιών, «ἔσται ἐπ' αὐτούς»[11] ὁ τοῦτο κατορθώσας «Κύριος», ἑνοποιῶν τοὺς ἐπεγερθέντας τοῖς καθ' ὧν ἐπεγέρθησαν, ὡς βασιλεύειν αὐτῶν καταρτισθέντων ἑνὶ νῷ καὶ μιᾷ γνώμῃ[12], κτίσας εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον τὸν Ἕλληνα καὶ Ἰουδαῖον[13].

716 Ζαχ. 9, 14-15. Καὶ ἐξελεύσεται ὡς ἀστραπὴ βολίς, καὶ Κύριος παντοκράτωρ ἐν σάλπιγγι σαλπιεῖ καὶ πορεύσεται ἐν σάλῳ ἀ-

---

1. Ψαλ. 44,4-5. 2. Σοφον. 2,12. 3. Ψαλ. 84,17. 4. Ψαλ. 50,9. 5. Πρβλ. Κολ. 3,5. 6. Πρβλ. Ἰω. 8,44. 7. Ποιμὴν Ἑρμᾶ, 22,10. 24,2. 96,1. Βαρνάβα, Ἐπιστολὴ 4,10. 20,1. 8. Ἑβρ. 4,12. 9. Πρβλ. Α' Πέτρ. 3,18. 10. Β' Κορ. 10,4. 11. Πρβλ. Ζαχ. 9,14. 12. Πρβλ. Α' Κορ. 1,10. 13. Πρβλ. Ἐφ. 2,15. Α' Κορ. 12,13.

πειλῆς αὐτοῦ. Κύριος παντοκράτωρ ὑπερασπιεῖ αὐτῶν[1].

Ἐντείναντος Θεοῦ οἷα τόξον τὸν Ἰούδαν, βολὶς ὡς ἀστραπὴ ἐξελεύσεται, τιτρώσκουσα καὶ πλήττουσα εἰς θεῖον ἔρωτα, ὡς φῶς τοῦ κόσμου γενέσθαι τὴν δυναμένην εἰπεῖν τελείαν ψυχὴν ἢ ἔνδοξον Ἐκκλησίαν[2]· «Τετρωμένη ἀγάπης εἰμί»[3]. Ὅτι δὲ οὐκ ἐνταῦθα μόνον τὰ πεμπόμενα ἀπὸ τοῦ θείου τόξου φωτεινὰ τυγχάνει, καὶ ἐν τῷ Ἀμβακούμ πρὸς τὸν Θεὸν λέγεται· «Εἰς φῶς βολίδες σου πορεύσονται εἰς φέγγος ἀστραπῆς ὅπλων σου»[4]. Οὐ διαφέρει δὲ τὸ πληθυντικῶς καὶ ἑνικῶς εἰπεῖν· γενικῶς γὰρ λαμβάνομεν βολίδα ἐξελευσομένην ὡς ἀστραπήν, ἧς εἴδη πολλὰ τυγχάνουσιν αἱ μερικαὶ βολαί. Ὁ τιτρώσκων λόγος εἰς πόθον τοὺς τὰς κατ' εἶδος ἀρετὰς ἀναλαμβάνοντας καὶ τὰ κατὰ μέρος δόγματα, βολίς ἐστ⟨ι⟩ν γενικῶς, εἰδικῶν ὑπαρχόντων τῶν περὶ ἑκάστης ἀρετῆς καὶ ἑκάστου δόγματος λόγων, καὶ διὰ τοῦτο πληθυντικῶς ὀνομαζομένων βολίδων. Πλὴν καὶ ἡ μία βολὶς ὡς ἀστραπὴ ἐξέρχεται καὶ αἱ πολλαὶ εἰς **718** φῶς κατὰ τὸν Ἀμβακούμ, τῷ πάντα λαμπρὰ εἶναι βέλη τὰ πεμπόμενα ἀπὸ τοῦ ἐνταθέντος τόξου ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Ἔστι δὲ τοῦτο ὁ Ἰούδας[5].

Σεσαφήνισται πρότερον ὅτι περὶ τοῦ ἀνατείλαντος ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα Σωτῆρος ταῦτ' ἀπαγγέλλεται.

Ἐξελθούσης ὡς ἀστραπῆς τῆς θείας βολίδος ἐπὶ τῷ φωτισθῆναι τὸν ἔσω ἄνθρωπον καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας[6], Κύριος παντοκράτωρ σαλπιεῖ, διεγείρων καὶ τὴν ἔνδον ἀκοήν, ὡς τὸν αἴσθησιν λαβόντα τῆς ὑπαρξάσης ὠφελείας ἀναφθέγξασθαι χαριστηρίως· «Ἡ παιδεία Κυρίου διανοίγει μου τὰ ὦτα»[7], ἐπείπερ δέδωκέν μοι οὗς τοῦ ἀκούειν.

Καὶ ὅρα εἰ μὴ κατ' ἐπίνοιαν ἄλλην καὶ ἄλλην τὸ παρὰ Θεοῦ διδόμενον σάλπιγξ ἐστὶν καὶ ἀστραπή. Ἡ μὲν γὰρ ἀκουστὰ τυγχάνει τὰ σαφῶς καὶ διατόρως καὶ μεγαλοφώνως ἀπαγγελλόμενα, σάλπιγγι ὡμοίωνται, ἡ δὲ φωτίζουσιν τὸν νοῦν, ψυχῆς ὀφθαλμὸν ὄντα, ἀστραπῇ ἐοίκασιν.

Ὥσπερ δὲ τοῖς εὐεργετουμένοις ἐκ προαιρέσεως καὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν φωτεινὰ καὶ μεγαλόφωνα ἅπαντα τὰ θεῖα, οὕτω ἀπειλὴ γίνεται κατὰ τῶν ῥᾳθύμως ἀναστρεφομένων, ὅθεν εἰκότως ἐπιφέρεται τῇ κατὰ τὴν ἀστραπὴν βολίδι ἐξερχομένῃ, καὶ τῷ σαλπίζειν τὸν Κύριον παντοκράτορα, σαλεύεσθαι τὸν εὐεργέτην ἐν ἀπειλῇ, ἀγαθότητος πολλῆς παρισταμένης ἐκ τοῦ ἐν ἀπειλῇ πορεύεσθαι ἐν σάλῳ τὸν Θεόν, ἵνα μὴ παντελῶς ἔξω γένηται, διορθουμένης ποτὲ τῆς ἀπειλῆς, ὡς ἐπὶ Νινευιτῶν γέγονεν. Εἰπὼν γὰρ ὁ ἀπειλῶν· «Ἔτι τρεῖς ἡμέραι καὶ Νινευὴ κατασκαφήσεται»[8], οὐκ ἐν κολάσει, ἀλλ' ἐν ἀπειλῇ ἔδοξεν **720** σαλεύεσθαι καὶ μετανίστασθαι αὐτῶν, ἵνα μετανοίας τόπος δοθεὶς ἔξω τῆς

---

1. Ζαχ. 9,14-15. 2. Πρβλ. Ἐφ. 5,27. 3. Ἆσμ. 5,8. 4. Ἀββ. 3,11.
5. Πρβλ. Ζαχ. 9,13. 6. Πρβλ. Ἐφ. 1,18. 7. Ἡσ. 50,5. 8. Ἰων. 3,5.

ἀπειλῆς ποιήσῃ τοὺς παυσαμένους ἀφ' ὧν πρότερον ἐνήργουν. Ταύτῃ τοι καὶ ὁ Ἀδάμ, ἅμα τῷ ἀκοῦσαι τῆς φωνῆς τῆς ὑπὸ τοῦ ὄφεως ἀπατηθείσης γυναικὸς αὐτοῦ, αἴσθησιν ἔλαβεν κλόνου τοῦ νομοθέτου, ὡς εἰπεῖν· «Τὴν φωνὴν» τῶν ποδῶν «σου ἤκουσα περιπατοῦντος»[1], πρὸ τῆς παραβάσεως παρόντος καὶ διαλεγομένου ἀντιλαμβανόμενος.

Καὶ τῶν Ἰουδαίων γοῦν οὐκ ἀφιστάμενος ὅτε γνησίως τὸν νόμον ἐφύλαττον καὶ τὸν δεδωκότα ἐθεράπευον, οὐδ' ὅλως ἀπολειπόμενος ἐν ἀπειλῇ ἐν σάλῳ πεπόρευται, φήσας περὶ αὐτῶν· «Ἐγκατέλιπα τὸν οἶκόν μου, ἀφῆκα τὴν κληρονομίαν μου»[2]. Σαφῶς δὲ παρίσταται ἡ ἐγκατάλειψις, λέγοντος Ἰησοῦ ἐν Εὐαγγελίῳ· «Ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν»[3].

Δείκνυται ὁ σκοπὸς καὶ τὸ τέλος πρὸς ἀγαθοῦ τοῖς ἐγκαταλειπομένοις ὑπῆρχθαι, ἐκ τοῦ ἐπιφέρεσθαι τῷ· «Καὶ Κύριος παντοκράτωρ πορεύσεται ἐν ἀπειλῇ σάλου αὐτοῦ», «Κύριος παντοκράτωρ ὑπερασπιεῖ αὐτῶν». Ὅτε γὰρ ἔδοξεν ἐν ἀπειλῇ ἀφίστασθαι, τὸ τηνικάδε ἐβοήθησεν, ὑπὲρ αὐτῶν προβαλὼν τὴν ἀκαταμάχητον ἀσπίδα αὐτοῦ, περὶ ἧς ἐν Ὕμνοις εἴρηται τῷ εὐεργετουμένῳ· «Ὅπλῳ κυκλώσει σε ἡ ἀλήθεια αὐτοῦ»[4].

Ἐπεὶ εἴρηται ἔναγχος ὡς σαλπίζων Κύριος παντοκράτωρ διατόρως καὶ μεγαλοφώνως ἄγει τὰς παρ' αὐτοῦ εὐεργεσίας, γραφικὰς περὶ τούτου μαρτυρίας συνακτέον.

Προστάττει τὸ ἅγιον Πνεῦμα τῷ κήρυκι τῆς ἀληθείας **722** ὑψῶσαι τὴν φωνὴν ἑαυτοῦ ὡς σάλπιγγα[5], ὅπως ἡ διδασκαλία ἣν προφέρει εἰς πόλεμον διεγείρῃ τοὺς Θεῷ στρατευομένους πρὸς τοὺς ἀντιπαρατεταγμένους πολεμικῶς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ συγκαλεῖν εἰς τὰς ἑορτασίμους πανηγύρεις.

Κεῖται δὲ τὰ περὶ τούτων ἐν τοῖς θεοπνεύστοις λογίοις, ποτὲ μὲν μετ' αἰνιγμοῦ, ποτὲ δὲ ἱστορικῇ διηγήσει.

Ὑπὲρ δὲ τοῦ δειχθῆναι ὡς τὸ σαλπίζειν σημαίνει φανέρωσιν, αὔταρκες τὸ ὑπὸ Ἰησοῦ λεχθὲν τοῖς ἐμπομπεύειν ἐθέλουσιν τῇ εἰς τοὺς πέλας εὐποιΐᾳ· «Σύ, φησίν, ποιῶν ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν σου»[6]. Μάλιστα γὰρ ταύτην τὴν ἀρετὴν κεκρυμμένως βούλεται πράττεσθαι, διὰ τὸ παραφύεσθαι φιλοδοξίαν καὶ τὸ φιλέπαινον φανερῶς αὐτῆς τελουμένης, ἀλλὰ καὶ παραβαίνεται ἐντολὴ ἡ διαγορεύουσα· «Ὃ μισεῖς, ἑτέρῳ σου μὴ ποίει»[7]. Τὸ γὰρ ἐμπομπεύειν τῇ τῶν δεομένων, ἵν' οὕτω φράσω, δυστυχίᾳ, οὐ φίλον τῷ εὐεργετουμένῳ, ᾧ ἕπεται καὶ αὐτὸν τὸν μεταδιδόντα πράττειν ὃ μὴ βούλεται παθεῖν.

Ὅταν τοίνυν Κύριος ὁ παντοκράτωρ φωτίζῃ τοὺς πρὸς αὐτοῦ ὠφελουμένους, φανερῶν ἃ χαρίζεται, ἐν σάλπιγγι σαλπίζει, ὑπερασπίζων τῶν εὖ διατεθέντων, ὥστ' αὐτοὺς ἀνεπιβουλεύτους καὶ ἀβλή-

---

1. Γεν. 3,10. 2. Ἱερ. 12,7. 3. Ματθ. 28,30. Λουκ. 13,35. 4. Ψαλ. 90,4. 5. Πρβλ. Ἡσ. 58,1. 6. Ματθ. 6,2. 7. Τωβ. 4,15.

τους διαμεῖναι, κυκλῶν αὐτοὺς τῇ ἀκαταμαχήτῳ ἀσπίδι ἐνδυσαμένους πᾶσαν τὴν πανοπλίαν[1] τοῦ ἄρχοντος καὶ βασιλεύοντος αὐτῶν.

Εἴη δὲ καὶ ἡμᾶς «τοῦ φωτὸς ἐνδύσασθαι τὰ ὅπλα»[2] καὶ «τῆς πίστεως ἀναλαβεῖν τὸν θυρεόν»[3], ὡς μετὰ παρρησίας φάναι· «Βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστής μου εἶ· ὁ Θεός μου, μὴ χρονίσῃς»[4].

724 Ζαχ. 9,15-16. Καὶ καταναλώσουσιν αὐτοὺς καὶ καταχώσουσιν αὐτοὺς ἐν λίθοις σφενδόνης καὶ ἐκπίονται τὸ αἷμα αὐτῶν ὡς οἶνον καὶ πλήσουσιν ὡς φιάλας θυσιαστήριον. Καὶ σώσει αὐτοὺς Κύριος ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ὡς πρόβατα λαὸν αὐτοῦ, διότι λίθοι ἅγιοι κυλίονται ἐπὶ τῆς γῆς αὐτοῦ[5].

Ἐντείναντος Θεοῦ οἷα τόξον τὸν Ἰούδαν, ἐπεγείραντός τε ἐπὶ τὰ τέκνα τῶν Ἑλλήνων τοὺς τῆς Σιὼν υἱούς, νίκη αὐτῶν ἔσται, καταναλισκομένων τῶν ἑλληνικῶν γενημάτων πρὸς τῶν ἐπεγερθέντων ἐπ' αὐτούς, οἷα σφενδονιστῶν ἀρίστων εὐθυβόλως βαλλόντων τοὺς λίθους, ὡς καταχωσθῆναι τοὺς λιθολεγομένους, πινομένου τοῦ αἵματος αὐτῶν πάνυ προθύμως ὑπὸ τῶν σφενδον⟨ι⟩ζόντων πληρούντων τε ὡς φιάλας θυσιαστήρια.

Ὅταν πάθωσιν οἱ τῶν Ἑλλήνων υἱοὶ τὰ ἐγκείμενα, τό τε καταχωσθῆναι ἐν λίθοις καὶ ἐκποθῆναι τὸ αἷμα αὐτῶν, τὸ τηνικαῦτα σώσει Κύριος τοὺς ὑπερασπιζομένους ὡς πρόβατα λαὸν αὐτοῦ γεγενημένους, ἐπείπερ οἱ δυνάμενοι λίθοι ἐποικοδομηθῆναι τῷ θείῳ θεμελίῳ εὐκίνητοι γενήσονται, ὡς ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ Θεοῦ κυλίεσθαι, κούφους καὶ εὐκινήτους γινομένους πρὸς τοῦ αἴροντος ἀπ' αὐτῶν τὸ ἄχθος καὶ λιθῶδες. Οὕτω γὰρ κυλιόμενοι ἐπὶ τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ γῆς ἑαυτοὺς οἰκοδομήσουσιν, ἁρμονίως ἐμβιβαζόμενοι εἰς τὰ τείχη τῆς πόλεως τῆς ἁγίας καὶ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ τοῦ Θεοῦ.

Τί δὲ βούλεται τὸ καταχώννυσθαι λίθοις σφενδόνης τοὺς καταναλισκομένους ὑπὸ τῶν ὑπερασπιζομένων ὑπὸ Θεοῦ παντοκράτορος θεωρητέον.

726 Οἱ τῆς ἐπιτιμίας ἐλεγκτικοὶ λόγοι, οἷα λίθοι εὐθίκτως ὑπὸ σφενδόνης πεμπόμενοι, καταναλώσουσιν τοὺς ἁμαρτωλούς, ὥστε μηκέτ' εἶναι ἐχθροὺς Θεοῦ, καταναλωθείσης τῆς κακίας δι' ἣν ἦσαν ἀντικείμενοι ταῖς Θεοῦ χάρισιν, ἐπείπερ κατεκρύβησαν ὑπὸ τῶν τῆς σφενδόνης λίθων ποιωθέντες κατ' αὐτούς. Ὡς γὰρ «ἡ ἀγάπη καλύπτουσα πλῆθος ἁμαρτιῶν»[6] οὐκ ἐᾷ ἔτι εἶναι ἃς ἔκρυψεν ἁμαρτίας ἐξ ὅλων ἀφανιζομένας, οὕτως οἱ ἐπιπληκτικοὶ καὶ ἐλεγκτικοὶ λόγοι ἐπερχόμενοι καθ' ὧν σφενδονίζονται, καταχώσουσιν αὐτοὺς κάλυμμα

---

1. Πρβλ. Ἐφ. 6,11. 2. Πρβλ. Ρωμ. 13,12. 3. Πρβλ. Ἐφ. 6,16. 4. Ψαλ. 39,18. 5. Ζαχ. 9,15-16. 6. Α' Πέτρ. 4,8.

αὐτῶν γινόμενοι, ἐκπινομένου δίκην οἴνου τοῦ αἵματος αὐτῶν, ὡς εὐφραίνειν καὶ ἄγαν διαχεῖν τοὺς πιόντας, ὡς λοιπὸν φιάλας, σκεύη εὐφροσύνης ὑπηρετικά, τὰ θυσιαστήρια γενέσθαι. Πῶς γὰρ οὐ θείας μεταλαμβάνει πόσεως ὁ θυσίαν αἰνέσεως καὶ δικαιοσύνης θύων;[1] Ὡς γὰρ οἱ μὴ ὃν δεῖ τρόπον ἱερουργοῦντες καλύπτουσιν ἐν δάκρυσιν τὸ θυσιαστήριον τοῦ ἐλεγκτικώτατα πρὸς αὐτοὺς λέγοντος· «Ἐκαλύπτετε ἐν δάκρυσιν τὸ θυσιαστήριόν μου· ἔτι ἄξιον ἐπιβλέψαι εἰς θυσίαν ὑμῶν, ἢ λαβεῖν δῶρον ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν;»[2]. Ταῦτα μὲν οὖν λεγέσθω τοῖς μετὰ ἀσεβείας θύουσιν· τοῖς δὲ εὐσεβῶς ἱερουργοῦσιν ὡς δεκτὰς εἶναι τὰς θυσίας αὐτῶν, φιάλαι εὐφροσύνης ποιητικαὶ ἔσονται τὰ θυσιαστήρια, ἵν' οὕτω ἱερωμένοι σωθήσονται, ἐν φωτεινῇ καταστάσει ἀναδειχθέντες, ἡμέρᾳ νοητῇ τυγχανούσῃ, ὅτε σωθήσονται ὡς πρόβατα εἰς λαὸν Θεοῦ μεταποιούμενοι. Πρώτη γὰρ κατάστασις τῶν εὖ καὶ ὡς δεῖ ἀρχομένων, τὸ ποίμνης δίκην ἄγεσθαι ὑπὸ τοῦ ἀρίστου ποιμένος, ἵνα μετὰ ταῦτα ἐκ προβάτων λαὸς ἀναδειχθέντες **728** βασιλευθῶσιν ὑπὸ τοῦ πρότερον ποιμένος γενομένου αὐτῶν, οἵτινες μετὰ τὸ χρηματίσαι λαὸς τοῦ παντοκράτορος, καὶ μέρη ἔσονται τῆς οἰκοδομουμένης ὑπὸ Κυρίου τῶν δυνάμεων πόλεως.

Ἅγιοι λίθοι κυλιόμενοι ἐπὶ τῆς Θεοῦ γῆς διὰ τὸ κοῦφον καὶ ἐλαφρὸν γεγενημένοι, ἐπιτιθέμενοι λοι⟨πὸν .....
..... ἀ⟩μετακινήτῳ θεμελ⟨ίῳ .....
.....⟩ ους γεναμένους λίθ⟨ους .....
..... οἰκοδομοῦ⟩σιν, ὁ πρόκριτος τῶ⟨ν ἀποστόλων Πέτρος ..
.....⟩ γράφει· «Πρὸς ὃν προσ⟨ερχόμενοι.....
παρὰ Θεῷ ἐκλε⟩κτὸν ἔντιμον λίθ⟨ον, καὶ αὐτοὶ ὡς λίθοι ζῶντες οἰκο⟩δομεῖσθε οἶκος πν⟨ευματικὸς εἰς ἱεράτευμα ἅγιον, ἀνενέγ⟩και πνευματικὰς ⟨θυσίας εὐπροσδέκτους Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ»[3].⟩

Εἰ περὶ τῶν τοιού⟨των .....⟩
τοὺς δοξολογοῦντ⟨ας ..... «Ἐὰν οὗτοι σιωπήσουσιν, οἱ λίθοι⟩ κεκράξονται»[4], πα⟨.....⟩
ἁγιότητα καὶ τὴν α. ⟨.....⟩
Θεοῦ γῆς, ἥτις πᾶσα ᾄδει τῷ ⟨.....προσκυνήσα-⟩
σα αὐτῷ, κατὰ τὰ γραφέν⟨τα ἐν τοῖς Ψαλμοῖς, ὅπου μέν· «Ἄ-⟩
σατε τῷ Κυρίῳ, πᾶσα ἡ γῆ»[5], ὅπο⟨υ δέ· «Πᾶσα ἡ γῆ προσκυνησά-⟩
τωσάν σοι καὶ ψαλάτωσάν σ⟨οι»[6] .....⟩
λαμβάνων τὸ «ἐκπίονται ὡς ⟨οἶνον»[7]. .....⟩
τὸ ὠμὸν καὶ πρὸς φόνους α ⟨.....⟩
θησαν οἱ καταναλούμενοι ⟨.....⟩
βάλλοντες τῷ ῥητῷ τῇ κατ ⟨.....⟩
μάχῃ τε καὶ στάσει πολε ⟨.....⟩

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 49,14. 115,8. 2. Μαλ. 2,13. 3. Α' Πέτρ. 2,4. 4. Λουκ. 19,40. 5. Ψαλ. 95,1. 6. Ψαλ. 65,4. 7. Ζαχ. 9,15.

λοις ἑπτὰ βιβλίοις περὶ τῆς ⟨.....⟩ ἀνδρὶ σοφῷ[1].

Ζαχ. 9, 17. Ὅτι εἴ τι ἀγαθόν, αὐτοῦ· καὶ εἴ τι κα⟨λόν, παρ' αὐτοῦ, σῖτος νεανίσκοις καὶ οἶνος εὐωδιάζω⟩ν εἰς παρθένους[2].

730 Τὸ κυρίως αἱρετὸν ἀγαθὸν ὑπάρχο⟨ν .....⟩
καὶ τὸ ἀναντιρρήτως ἐπαινε⟨τὸν .....⟩
⟨.....⟩εύεται· συνάδει τῷ προ-
⟨φητικῷ ..... ἐν τῇ κα⟩τ' αὐτὸν ἐπιστολῇ·
⟨«Πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τ⟩έλειον ἄνωθέν ἐστιν κατα-
⟨βαῖνον ἀπὸ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτω⟩ν, παρ' ᾧ οὐκ ἔνι ⟨παραλλαγὴ ἢ
⟨τροπῆς ἀποσκίασμ⟩α»[3]. Διὸ μόνος οὗτος ⟨.....
..... δίδωσ⟩ιν «ἀγαθὰ τοῖς αἰ-
⟨τοῦσιν αὐτὸν»[4] .....⟩του τυγχάνει, καὶ
⟨..... ⟩ου, ὡς τὸν πόθον
⟨..... ἐ⟩γείροντα τὴν ψυχὴν
⟨.....τὸ⟩ν Κύριον «τὸν ἐμπι-
⟨πλῶντα ἐν ἀγαθοῖς τὴν ἐπιθυ⟩μίαν σου»[5]. Ἐπιστατέον ⟨.....
.....⟩πίστις καὶ ἡ ἐπίγνωσις
⟨.....⟩αὐτοῦ ἐνδιδομένου καλοῦ
⟨.....⟩ου κατορθώματος. Οἷον
⟨..... τ⟩ὴν ἐπίνοιαν ἀγαθὸν καὶ
⟨.....⟩ν καὶ ὠφέλιμον ἀγαθόν ἐστιν
⟨.....⟩ες προσαγορεύεται καλόν.
⟨.....ὑμνῳδ⟩ὸν εἰπεῖν· «Ποίησον ἀγαθόν»[6]
⟨..... τὸ⟩ν μεγαλόφωνον Ἡσαΐαν μά-
⟨θετε καλὸν ποιεῖν[7] .....⟩ερον Ἀπόστολον, τὸ καλὸν κα⟨τέχειν
..... ἀποστολι⟩κῇ φωνῇ· «Πάντα δοκιμάζετε,
⟨τὸ καλὸν κατέχετε, ἀπὸ παντ⟩ὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε»[8].
⟨«Ὅτι εἴ τι ἀγαθόν, αὐτοῦ· καὶ⟩ εἴ τι καλόν, παρ' αὐτοῦ»[9], ἁρμονί-
⟨ως .....«σῖτος νε⟩ανίσκοις καὶ οἶνος εὐωδιά-
⟨ζων εἰς παρθένους»[10].....⟩ι αἰσθητοῦ δὲ πυροῦ καὶ προ-
χεί⟨ρου .....⟩λεται ταῦτα. Οὐ γὰρ πνευματικὴ καὶ

Ἐνταῦθα αἱ σελίδες 243 καὶ 244 τοῦ παπύρου ἐλλείπουν.

35 ⟨ψυ-⟩
χικοῦ ἀνθρώπου πρὸς τῷ μὴ δέχ⟨εσθαι⟩ τὰ τοῦ πνεύματος, μωρίαν

---

1. Ἰωσήπου, τὰ ἑπτὰ βιβλία τῆς αἰχμαλωσίας τῶν Ἰουδαίων. 2. Ζαχ. 9,17. 3. Ἰακ. 1,17. 4. Πρβλ. Ματθ. 7,11. 5. Ψαλ. 102,5. 6. Πρβλ. Ψαλ. 33,15. 36,23. 7. Πρβλ. Ἡσ. 1,17. 8. Α' Θεσ. 5,21. 9. Ζαχ. 9,17. 10. Ἔνθ' ἀν.

αὐτὰ ἡγουμένου[1] τῷ βεβλᾶφθ⟨αι τοῦ ἔ⟩σω ἀνθρώπου τὰς **731** αἰσθήσεις. Πῶς γὰρ οὐκ ἐβλάβη ἡ ὄσ⟨φ⟩ρ⟨ησι⟩ς καὶ γεῦσις τοῦ μὴ γευομένου τοῦ Κυρίου κατὰ τὸ λεχ⟨θ⟩έ⟨ν· «Γ⟩εύσασθε καὶ [ε]ἴδετε ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος»[2], καὶ ἡ ἀντιλημπτ⟨ικὴ⟩ τῆς ἱερᾶς πνοῆς τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, κατὰ τό· «Μύρον ἐκ⟨κεν⟩ωθὲν ὄνομά σοι, διὰ τοῦτο νεάνιδες ἠγάπησάν σε»[3];

732 Ζαχ. 10, 1-3. Αἰτεῖσθε ὑετὸν παρὰ Κυρίου καθ' ὥραν πρόϊμον καὶ ὄψιμ⟨ο⟩ν· Κύριος ἐποίησεν φαντασίας καὶ ὑετὸν χειμερινόν, δώσει αὐτοῖς ἑκάστῳ βοτάνην ἐν ἀγρῷ. Διότι οἱ ἀποφθεγγόμενοι ἐλάλησαν κόπους, καὶ οἱ μάν⟨τεις ὁρ⟩άσεις ψευδεῖς, καὶ τὰ ἐνύπνια ψευδῆ ἐλάλουν, ⟨μάταια παρεκά⟩λουν· διὰ τοῦτο ἐξηράνθησαν ὡς πρόβ⟨ατα καὶ ἐκακ⟩ώθησαν, ὅτι οὐκ ἦν ἴασις. Ἐπὶ τοὺς ποιμέ⟨νας παρωξ⟩ύνθη ὁ θυμός μου, καὶ ἐπὶ τοὺς ἀμνοὺς ἐπ⟨ισκέψομαι[4].⟩

Κακίας ἐπιπολαζούσης, ἀβροχία γ⟨ίνεται πολλά⟩κις κρίναντος Θεοῦ, διὸ ἐξευμενίζεσθαι ἐν τοῖς⟨τοιούτοις τὸν ἀ⟩γαναχτοῦντα κατὰ τῶν οὕτω εἰς ἀθεότητα ⟨.....⟩ς πεσόντων, ὡς ἀντὶ Θεοῦ δαίμονας προιλ⟨άσκεσθαι ..⟩θεν ἐξευμενίζεσθαι, ὡς μαντείας καὶ ἐν⟨ύπνια λαβεῖν⟩ παρ' αὐτῶν. Τοιαύτη ἐπαγωγὴ ὑπῆρκται τ⟨οῖς Ἑβραίοις⟩ κατὰ τοὺς χρόνους Ἠλίου τοῦ μεγάλου προ⟨φήτου, ὑετοῦ⟩ μὴ γενομένου ἐπὶ τῆς γῆς ἐπὶ ἔτη τρία ⟨καὶ μῆνας ἕξ[5],⟩ ὡς παντὸς ἀπορῆσαι γενήματος, ὡς ἐγγὺ⟨ς θανάτου στ⟩ῆναι τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ἄλλα ζῷα φθάσαι διὰ σπ⟨ανιότητα⟩ τὴν τῶν ἐπιτηδείων. Ταύτης τῆς κακώσεως ἐ⟨πιπολασάση⟩ς, ἀκόλουθον ἦν τὸν Ἰσραὴλ εὐεργετηθέντα πολλ⟨άκις ἐν τ⟩οῖς τοιούτοις Θεοῦ περιέχεσθαι καὶ αἰτεῖσθαι ⟨παρ' αὐτοῦ⟩ ὑετὸν ἵν' εὐθηνία ὑπαρχθῇ. Τοῦτ' οὐ πεποίηκεν, ⟨ἐπικρ⟩ατησάσης ἀπάτης ὡς δυναμένων τῶν εἰδώλω⟨ν ἐπ⟩ινεύειν τοῖς ζητοῦσιν παρ' αὐτῶν ἃ μὴ δύνανται π⟨αρα⟩σχεῖν. Γέγονε δὲ ἡ φρενοβλάβεια ἀπὸ τῆς Ἰεζάβελ, γυν⟨αικ⟩ὸς τοῦ βασιλεύοντος **734** τῶν Ἑβραίων, σφόδρα εἰδωλολατρ⟨ούσ⟩ης ὡς συναπαχθῆναι αὐτῇ καὶ τὸν ἄνδρα. Ἐπλήθυνον γοῦν ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς οἱ προφῆται τοῦ Βαάλ, ἀγάλματος ὄντος Σιδωνίων, μάντεις καὶ ἀποφθεγγόμενοι καὶ αὐτὸ τοῦτο ἐνυπνιασταὶ ὀνείρων ἐξεχόμενοι τυγχάνοντες, θέλγοντες ἀεὶ τολ⟨μηρῶς προγν⟩ωστικαῖς δῆθεν ὁδοῖς, διαφόρως ψεύδ⟨οντες ἐπιγεν⟩ομένης εὐετηρίας, ὡς μηκέτι αἰτεῖσθαι χο⟨ρηγεῖν ὑετὸ⟩ν «τὸν ἀνατέλλοντα τὸν ἥλιον ἐπὶ ἀγαθοὺς ⟨καὶ πονηρού⟩ς καὶ βρέχοντα ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους»[6].

---

1. Πρβλ. Α' Κορ. 2,14. 2. Ψαλ. 33,9. 3. Ἆσμ. 1,3. 4. Ζαχ. 10,1-3. 5. Πρβλ. Α' Βασ. 17. Λουκ. 4,25. 6. Ματθ. 5,45.

〈Ἐπεὶ τοίνυν εἰ〉ς τοσαύτην ἄγνοιαν πεπτώκασιν οἱ παρὰ 〈.....
.....〉 μου ὑπαχθέντες, οἶκτον λαβὼν ὁ Θεὸς τ〈ῶν οὕτω ὑπαχ〉θέντων ὑπέβαλε τῷ προφήτῃ φάναι· «Αἰτεῖ〈σθε ὑετὸν〉»[1] κ〉αιρίως ἐν καταλλήλῳ ὥρᾳ «παρὰ τοῦ ἀνάγ〈οντος νεφέ〉λας ἐξ ἐσχάτου τῆς γῆς καὶ ποιοῦντος εἰ〈ς ὑετὸν ἀστρα〉πάς»[2], κατὰ τὰ ἐν Ἱερεμίᾳ προφητικῶς ἀ〈παγγελλόμεν〉α.

Θάρσος ἐμποιῶν ὁ λόγος οἷς προτρέπει δια〈.....αἰτεῖ〉σθαι ὑετὸν καθ' ὥραν αὐτοῦ, ἐπήγαγεν· «Κύριος ἐ〈ποίησεν φα〉ντασίαν καὶ ὑετὸν χειμερινόν»[3]· καὶ οὐ〈χ〉 ἅπαξ γε〈.... πολλά〉κις ἄνωθεν, εἰ μή που ἀσέβεια κρατήσασα τῶν 〈Ἑβραίων εἰς〉 τοσοῦτον διέθηκεν ὡς ἀναξίους παρασκευά〈σαι αὐτοὺς θ〉εοπέμπτων δωρεῶν.

Ἐπεὶ τοίνυν ἀεὶ Θεὸς ποτίζει τ〈ὴν γῆν τῶν ἀ〉νθρώπων ἕνεκα, αὐτὸν ἐξευμενίζεσθαι προσήκει ἀβ〈ροχίας γι〉νομένης, καὶ οὐ ψευδομάντεσιν προσέχειν, τῆς προγνω 〈.....〉
μοχθηρὰν καὶ κόπους ἐν 〈.....〉
κὴν προαναφώνησιν ω 〈.....〉
κόπους λαλεῖν τοὺς ἀπ 〈.....〉
ας καὶ ἐνύπνια διασφαλ 〈.....〉
τοὺς ἀπατωμένους, ου 〈.....〉
τωντος. Τοῦτο ἐκρατη 〈.....〉
ὡς ἤδη ἐλέχθη ἐπὶ Ἠλίᾳ τ 〈.....〉
736 Θεοῦ χρηματίσαντος, κλ 〈.....〉
μονευθέντα χρόνον, εω 〈.....〉
τότε γὰρ τότε ὑετὸς γέγονεν 〈.....〉
ψεν ὡς τὸν Ἰάκωβον γράφει〈ν .....〉
προσεφώνησεν ἐπιστολῇ, λέ〈γων· «Ἠλίας ἄνθρωπος ὁμοιοπαθὴς〉 ἡμῖν τυγχάνων προσηύξατο 〈τοῦ μὴ βρέξαι καὶ οὐκ ἔβρεξεν〉 τρία ἔτη καὶ μῆνας ἕξ»[4], ἀβροχ〈ίας ἐπιγενο〉μένης, οἷς ἐπηγίοχεν· «Πολὺ ἰσχύει δέησις 〈δικαίου ἐνεργο〉υμένη»[5]. Ἐκ τῶν οὕτω πραττομένων ἀεὶ ερ〈..
.....〉ιας πρὸς Θεὸν καταφεύγειν[6] δεῖ θεηλάτων συν 〈.....
κατ〉ασκηπτουσῶν καὶ μὴ προσέχειν δαίμοσι κ〈.....〉τιαν ἐπιψευδομένων ὧν ἔλεγχος γέγονεν το 〈..... Θεὸ〉ν ἐξευμενισαμένου, ἃ σαφῶς εἴσεται ὁ σὺν πο〈.....〉νων ταῖς βασιλικαῖς ἱστορίαις. Αὐτάρκως 〈..ὡς νομί〉ζω, πρὸς ῥητὸν εἰρημένης τῆς Ζαχαρίου λέξε〈ως, ἐπι〉σ〈τατ〉έον καὶ τῇ ἀναγωγῇ. Ὑετὸς πνευματικὸς 〈ἡ θεό〉σδοτος διδασκαλία εἴρηται ἐν τῷ γεγραμμένῳ οὕτ〈ω〉ς· «Αἱ νεφέλαι ῥανάτωσαν δικαιοσύνην»[7], αἷς ἐντολὴ δ〈ί〉δοται μὴ διδόναι ὑετὸν ὅτε 〈..... κατ' ἀλ〉ληγορίαν ὄντος ἀμπελῶ〈νος .....〉α καρποφορεῖν ὑπὸ ἀγγε〈.....〉η τῶν νεφελῶν τυγχα-

---

1. Ζαχ. 10,1. 2. Πρβλ. Ψαλ. 134,7. Ἱερ. 10,13. 3. Ζαχ. 10,1. 4. Ἰακ. 5,17. 5. Ἰακ. 5,16. 6. Πρβλ. Ψαλ. 142. 7. Ἡσ. 45,8.

⟨.....⟩σαι διὰ τὸ ἀκάνθας καὶ
⟨τριβόλους .....⟩λων δίκην οἱ μακάριοι ἄν-
⟨δρες .....⟩ιδευσιν ἀκουστέον τοῦ
⟨.....⟩ς· «Προσδοκάσθω ὡς ὑετὸς
⟨τὸ ἀπόφθεγμά μου καὶ καταβήτω ὡς δρόσο⟩ς τὰ ῥήματά μου, καὶ ὡς
ὄμ⟨βρος ἐπ' ἄγρωστιν»[1].....⟩ καὶ ἕκαστος τῶν Θεοῦ κα-
⟨.....⟩η τὸν πνευματικὸν ὄμ-
⟨βρον .....⟩μιαν οἱ τεθέντες ἐν τῇ Ἐκκλη-
⟨σίᾳ ἀπόστολοι καὶ προφῆται,⟩ διδάσκαλοί τε καὶ εὐαγγελισταί[2].
738 ⟨.....⟩κατὰ τὴν παλαιὰν διαθήκην
⟨.....εὐ⟩αγγελικὰ καὶ ἀποστολικὰ μαθή-
ματα. Ὄψιμος ⟨.....⟩αιος ἐστιν περὶ οὗ αἴτησιν Θεῷ προσάγειν
δεῖ, ἵν⟨α⟩ δ ⟨.....⟩χθῃ τῷ καὶ τὸν πρόϊμον δεδωκότι, ἵν' ἕκαστο
⟨.....⟩ον καρποφορήσῃ Θεοῦ δεδωκότος βοτάνην ⟨.....
...⟩ς ἀναγομένων. Ὁ ἐν Χριστῷ Ἀπόστολος καὶ αὐ⟨τὸς κατ' ἀνα⟩γω-
γὴν ὢν νεφέλη Ἑβραίοις γράφει· Γῆ, φησίν, ⟨.....⟩ πολλάκις
ἐπ' αὐτὴν ἐρχόμενον ὑετὸν βοτάνην⟨.....⟩ως ἡ ἀποστολικὴ φωνή·
«Γῆ γὰρ ἡ πιοῦσα τὸν ἐπ' ⟨αὐτῆς πολλ⟩άκις γενόμενον ὑετὸν καὶ τί-
κτουσα βοτάνην εὔθετον ⟨ἐκείνοις δ⟩ι' οὓς καὶ γεωργεῖται, μεταλαμβάνει
εὐλογίας παρὰ Θεοῦ· ἐκ⟨φέρο⟩υσα δὲ ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀδόκιμος
καὶ κατάρας ἐγ⟨γ⟩ύς, ἧς τὸ τέλος εἰς καῦσιν»[3]. Ὅπως μὴ ταῦτα πρὸς
ἱστορίαν αὐ⟨τὸ⟩ν γεγραφέναι νομίσῃ τις, ἁρμονίως ἐπενήνοχεν· «Πε-
π⟨εί⟩σμεθα δὲ περὶ ὑμῶν, ἀγαπητοί, τὰ κρείσσονα καὶ ἐχόμ⟨ενα σ⟩ωτη-
ρίας»[4], καρποφορησάντων δηλονότι ἐκ τοῦ πεπωκέ⟨να⟩ι πρόϊμον καὶ
ὄψιμον ὑετόν, οὐ τέλειον καρπὸν φερόν⟨τ⟩ων τῶν θάτερον μόνον δεξα-
μένων. Οἱ ἐκ περιτομῆς ⟨τὸ⟩ν μόνον τὸν πρόϊμον δεξάμενοι οὐ προσή-
καντο τ⟨ὸ εὐ⟩αγγέλιον, οὐ πιστεύσαντες τῷ Σωτῆρι· ὡς αὖ οἱ μετὰ
τ⟨ὴν ἐ⟩πιδημίαν τοῦ Σωτῆρος ἑτερόδοξοι, τοῦ ὄψιμου μόνου μετεσχη-
κότες, οὐδαμῶς ἀπολαύσαντες τοῦ προΐμου, ἀτελεῖς αὐτοὶ καὶ ἡ διδα-
σκαλία αὐτῶν ὤφθησαν, μόνης τῆς ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καρποὺς
τελείους γλυκεῖς τε καὶ ἐδωδίμους φερούσης διὰ τὸ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν
ὑετῶν τέ⟨λε⟩ιον ἔχειν ποτισμόν. Ταύτην τὴν **740** θεωρίαν ὑποβάλλει
καὶ ἡ τοῦ Ὡσῆε προφητεία ὧδε ἔχουσα· «Διώξωμεν τοῦ γνῶναι τὸν
Κύριον, ὡς ὄρθρον ἕτοιμον εὑρήσομεν αὐτόν, καὶ ἥξει ἡμῖν ὡς ὑετὸς
πρόϊμος καὶ ὄψιμος γῇ»[5].

Ἐκλημπτέον κατὰ νόησιν ἄλλην πρόϊμον ὑετὸν εἶναι τὸν περὶ
τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Σωτῆρος λόγον, ὄψιμον δὲ ⟨τὸ⟩ν περὶ τῆς θεο-
λογίας αὐτοῦ. Ἀμφοτέρων τῶν ποτι⟨σμ⟩ῶν οἱ ἀπολαύσαντές φασιν·
«Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο κ⟨αὶ ἐ⟩σκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν
δόξαν α⟨ὐτ⟩οῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρός, πλήρης χάριτος

---

1. Δευτ. 32,2. 2. Πρβλ. Ἐφ. 4,11. 3. Ἑβρ. 6,7-8. 4. Ἑβρ. 6,9.
5. Ὡσ. 6,3.

⟨κ⟩αὶ ἀληθείας»[1]. Ταύτην ἔχει τὴν νόησιν καὶ τὸ Κορινθίοις ὑ⟨πὸ⟩ Παύλου γραφέν· «Εἰ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστόν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν»[2]. Πρὸς τὴν προτέραν ἀπόδοσιν τὴν περὶ τῶν δύο διαθηκῶν συγχρηστέον τῷ· «Παῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος, ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον Θεοῦ, ὃ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἁγίαις περὶ τ⟨ο⟩ῦ Υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαυὶδ κατὰ σά⟨ρκ⟩α, τοῦ ὁρισθέντος Υἱοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ Πνεῦμα ἁγιωσύ⟨νη⟩ς»[3].

Ῥηθείη καὶ νόησις τρίτη· τὰ ἐν αἰῶνι τούτῳ «ἐκ ⟨μ⟩έρους γινωσκόμενα καὶ προφητευόμενα» ὑετὸς πρόϊμο⟨ς ἐ⟩κλαμβανέσθω, ὄψιμου τυγχάνοντος τοῦ «πρόσωπον ⟨πρὸ⟩ς πρόσωπον» ὀφθησομένου ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶν⟨ι[4]. Φ⟩ιλοτίμως δὲ καὶ τάδε λελέχθω· ἡ ἠθῶν ἐπανορθωτικὴ παίδευσις καὶ ἡ κατάλληλος ἀρετὴ πρακτικὴ οὖσα πρόϊμος ἔστω ποτισμός, ὄψιμου ὄντος τοῦ περὶ τῆς γνώσεως τῶν μυστηρίων Θεοῦ λόγου.

Ὑπάρξεται δὲ ὁ διττὸς ⟨οὗ⟩τος ὑετός, Θεοῦ αὐτὸν παρέχοντος, ὅταν πορευθῶμε⟨ν⟩ τοῦ γνῶναι τὸν Κύριον δι'742ἐντεύξεων καὶ ἐρεύνης τῶν θεοπνεύστων γραφῶν καὶ τῆς ἀνηκούσης πρὸς ἀνυπέρβλητον θεωρίαν γυμνασίας· τούτων γὰρ προανυσθέντων, «ὡς ὄρθρος ἕτοιμος»[5] εὑρεθήσεται ὁ ζητούμενος Κύριος, γινόμενος ὑετὸς πρόϊμος καὶ ὄψιμος τῇ γῇ τῇ δεξαμένῃ τὸν Ἰησοῦ σπόρον. Οὕτω γὰρ καρποφορήσει τὰ ἐξῆς δηλ⟨ού⟩μενα, ἀνάστασιν, ζωήν, γνῶσιν τελείαν, ὡς αὐτὸ τὸ λ⟨εχθὲ⟩ν φανεροῖ προενεχθὲν ὧδε· «Ἥξει γάρ, φησίν, ἡμῖν ὡς ὑε⟨τὸς⟩ πρόϊμος καὶ ὄψιμος γῇ. Καὶ ἀναστησόμεθα καὶ ζησόμ⟨ε⟩θα καὶ στησόμεθα ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ γνωσόμεθα»[6].

Το⟨ύ⟩των τῶν θεοπνεύστων ἀγαθῶν πληρωθεὶς ὁ ζητήσα⟨ς τὸ⟩ν Κύριον ὡς μοχθηρῶν ἀφέξεται τῶν ἀποφθεγγομένων ψευδομάντεων ἐνυπνιαζομένων μᾶλλον ἢ ὕπαρ τι θεωρούντων. Τυγχάνουσι δὲ τοιοῦτοι οἱ τὰς αἱρέσεις πηξάμενοι ἐν χριστιανισμῷ «μὴ νοοῦντες μήτε ἃ λέγουσιν μηδὲ περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται»[7], «προσέχοντες πνεύμασιν πλάνοις καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, ⟨ἐ⟩ν ὑποκρίσει ψευδολόγων, κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν»[8].

Ἐνέχονται τοῖς ψευδέσιν ἐνυπνίοις οἱ τὸ γρηγορεῖν καὶ νήφειν[9] ἀποβαλόντες, κάρῳ καταφερόμενοι ἅτε δὴ ⟨νυ⟩κτὸς καθεύδοντες καὶ μεθύοντες· περὶ γὰρ τῶν ἐνυπνι⟨αζ⟩ομένων καὶ νυστάζειν ἀεὶ ποθούντων γράφεται τό· «Οἱ καθεύδοντες νυκτὸς καθεύδουσιν καὶ νυκτὸς μεθύουσιν»[10], στερόμενοι τοῦ φωτὸς τοῦ ἀληθινοῦ. Διὸ κἄν ποτε παραμυθίαν ἐπαγγέλλωνται, μάταια παρακαλοῦσιν· οὐ γὰρ ἐκ τῆς δοκούσης αὐτῶν μαντικῆς προαναφωνήσεως ἔσται τρέφουσα νομὴ καὶ βοτάνη. Διὸ

---

1. Ἰω. 1,14. 2. Β' Κορ. 5,16. 3. Ρωμ. 1,1-4. 4. Πρβλ. Α' Κορ. 13,9-12. 5. Πρβλ. Ὡσ. 6,3. 6. Ὡσ. 6,3,2. 7. Α' Τιμ. 1,7. 8. Α' Τιμ. 4,1-2. 9. Πρβλ. Α' Θεσ. 5,6. 10. Α' Θεσ. 5,7.

ξηραίνονται οἷα πρόβατα νομὴν ⟨οὐ⟩κ ἔχοντα, περὶ ἧς εἶπεν ὁ ἅγιος· «Κύριος ποιμαίνει με, καὶ οὐδέν με οὐ μὴ ὑστερήσει· εἰς τόπον χλόης, ἐκεῖ με κατεσκήνωσεν»[1]. Εὑρίσκεται δὲ αὕτη ἡ εὔχορτος νομὴ **744** τῷ εἰσερχομένῳ καὶ ἐξερχομένῳ τὴν θύραν οὐκ ἄλλην οὖσαν τοῦ φάσκοντος Σωτῆρος· «Ἐγώ εἰμι ἡ θύρα. Δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσετ⟨α⟩ι καὶ νομὴν εὑρήσει»[2].

Ταύτης στερόμενοι, οἱ ἐνυπνίοις καὶ μάντεσιν ψευδέσιν προσέχοντες ξηρανθήσονται δίκην θρεμμάτων βοσκήματα οὐκ ἐχόντων, ὡς μηκέτι ἴασιν εἶναι ἐν αὐτοῖς κακωθεῖσιν σφόδρα, παροξυνομένου τοῦ θυμ⟨ο⟩οῦ τοῦ Θεοῦ κατὰ τῶν φαύλων νομέων διὰ τὴν περὶ τὴν ἀγ⟨έλ⟩ην ῥᾳθυμίαν, ὡς πειραθῆναι μετὰ τῶν ποιμένων θυμοῦ Θεοῦ τοὺς ἀμνούς, γινομένης καὶ μέχρι αὐτῶν τῆς ἐπισκοπῆς, ἐπιτιμωμένων καὶ κακουμένων τῶν πιότητα ἐχόντων ἀμνῶν, ὡς καὶ αὐτοὺς ξηρανθῆναι μετὰ τῶν συναγελαζομένων προβάτων. Ὑπῆρκται δὲ βλάβη τῇ ποίμνῃ παρ' αἰτίαν τῶν εἰς ἀθεότητα πεσόντων ἀγελαρχῶν, περὶ ὧν ὁ Θεὸς αὐτός φησιν· «Οἱ ποιμένες ἠσέβουν εἰς ἐμέ, καὶ ὀ⟨πίσ⟩ω ἀνωφελοῦς ἐπορεύοντο»[3], ἀποφθεγγομένοις καὶ μάντεσιν καὶ ψευδῇ ἐνύπνια ἐπαγγελλομένοις προσέχοντες, ὡς καὶ τὰ πρόβατα βλαβῆναι ἀπώλειαν ὑφιστάμεν⟨α. Ἐ⟩λέχθη γοῦν ὑπὸ τοῦ πάντων κηδομένου ἐλεγκτικώτατα· «Πρόβατα ἀπολωλότα ἐγενήθη ὁ λαός μου, οἱ ποιμένες αὐτῶν ἐξῶσαν αὐτούς»[4], ὡς καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀμνοὺς κακωθῆναι, τὴν ἐκ νομῆς πίονος ὠφέλειαν οὐκέτι ἔχοντας.

Πλὴν εἰ καὶ οὕτως παρ' ἑαυτοὺς διετέθησαν, ἀλλ' οὖν ἀγαθότητι τοῦ καλοῦ ποιμένος, ἐτύθη ὑπὲρ τοῦ «ἆραι τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου ὁ τοῦ Θεοῦ ἀμνός»[5], περὶ οὗ ἡ προφητεία· «Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείραντος αὐτὸν ἄφωνος»[6], ὅνπερ δακτυλοδεικτῶν ὁ Βαπτιστὴς περισσότερον ἔχων προφήτου[7] ἔφη· «Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ **746** αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»[8]. Ἀρθείσης δὲ τῆς τοῦ κόσμου ἁμαρτίας, οὐκέτι ξηρασίαν ἢ σ⟨υ⟩γγενῆ κάκωσιν ἔχει τὰ εὐεργετηθέντα πρόβατα, οὐδ' οἱ ἀμνοὶ οὓς ἐπεσκέψατο ὁ φάσκων· «Καὶ ἐπὶ τοὺς ποιμένας παρωξύνθη ὁ θυμός μου».

Σπουδαστέον δὲ καὶ ἡμῖν ὑπὸ τὸν ἀγαθὸν ἀγελάρχην γενέσθαι, τὸν εἰς τόπον χλόη⟨ς⟩ κατασκηνοῦντα[9] τοὺς ὑπ' αὐτῷ ποιμαινομένους, ἵνα εἰσ⟨ερ⟩χόμενοι καὶ ἐξερχόμενοι[10], εἰσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς τοῖς θείοις ἐπιβάλλοντες λόγοις, μακαρίας καὶ αἰωνίου πειραθῶμεν ζωῆς.

Ζαχ. 10,3-5· Καὶ ἐπισκέψεται Κύριος ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ τὸν οἶκον Ἰούδα, καὶ τάξει αὐτοὺς ὡς ἵππον εὐπρεπῆ αὐτοῦ ἐν πολέμῳ. Καὶ ἐξ αὐτοῦ

---

1. Ψαλ. 22,2. 2. Ἰω. 10,7,9. 3. Ἱερ. 2,8. 4. Ἱερ. 27,6. 5. Ἰω. 1,29. 6. Ἡσ. 53,7· Πράξ. 8,32. 7. Πρβλ. Ματθ. 11,9. 8. Ἰω. 1,29. 9. Πρβλ. Ψαλ. 22,2. 10. Πρβλ. Ἰω. 10,9.

ἐπέβλεψεν, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἔταξεν, καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ τόξον ἐν θυμῷ· ἐξ αὐτοῦ ἐξελεύσεται πᾶς ὁ ἐξελαύνων ἐν τῷ αὐτῷ. Καὶ ἔσονται ὡς μαχηταὶ πατοῦντες πηλὸν ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐν πολέμῳ καὶ παρατάξονται, διότι Κύριος μετ' αὐτῶν[1].

Ὁ μετὰ τὸ ὀργισθῆναι συμφερόν⟨τω⟩ς ἰώμενος τοὺς ὑποπεσόντας τῇ ἀγαναχτήσει, Κύριος Θεὸς παντοκράτωρ ὑπάρχων, ἐπισκέψεται τὸ ποίμνιον αὐτοῦ, τυγχάνον ⟨οἶκον⟩ τοῦ Ἰούδα, τοῦτ' ἔστιν τοῦ ἐξομολογουμένου· ἐξομολογούμενος γὰρ ὁ Ἰούδας ἑρμηνεύεται. Ἐπισκέπτεται δὲ τὴν ἀγ⟨έλη⟩ν ἑαυτοῦ Κύριος Θεὸς παντοκράτωρ ὑπάρχων· περὶ οὗ καὶ ἐν τῷ Μιχαίᾳ εἴρηται· «Καὶ στήσεται καὶ ὄψεται καὶ ποιμανεῖ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ ἐν ἰσχύϊ Κύριος»[2], ὢν Σωτήρ. Ὅτι δὲ Κύριος Θεὸς παντοκράτωρ ὁ 748 Μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Υἱός ἐστιν, ἐν τοῖς πρότερον ἀποδέδεικται. Ὁμοουσίου γὰρ ὑπαρχούσης τῆς Τριάδος, ὁμοούσιος ὁ γεννηθεὶς τῷ γεννήσαντι ὑπάρχων, ἐκ Κυρίου Θεοῦ παντοκράτορος Κύριος Θεὸς παντοκράτωρ ἐστὶν ὁ Σωτήρ. Πῶς γὰρ οὐ Κύριος Θεὸς «ὁ ὢν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν»[3]; Καὶ ὥσπερ «δι' αὐτοῦ γέγονε τὰ πάντα»[4], οὕτω καὶ κρατεῖται καὶ βασιλεύεται, ὡς εἶναι κατὰ τοῦτο παντοκράτωρ.

Οὗτος τοιγαροῦν ὁ θεολογούμε⟨νο⟩ς ἐπιδημήσας ἐπὶ τῷ εὑρεῖν καὶ σῶσαι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, ὃν ἀποσφαλὲν πρόβατον ἀπὸ τῆς τῶν λογικῶν ἑκατοντάδος[5], οἷα νομεὺς ἄρ⟨ι⟩στος «τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ ἔθηκεν»[6] ὑπὲρ ὧν ἐλήλυθεν ⟨σῶ⟩σαι προβάτων, ὡς λοιπὸν ἐπισκέπτεσθαι αὐτὸν τὸ ποίμ⟨νι⟩ον ἑαυτοῦ, ὄντα τοῦ Ἰούδα οἶκον, περὶ οὗ εἴρηται· «Ἰούδα, σὲ ⟨αἰν⟩έσαισαν οἱ ἀδελφοί σου»[7]. Καὶ ἐπεὶ ταχεῖα ἐκ προκοπῆς μετα⟨β⟩ολὴ γίνεται τοῖς εὐεργετουμένοις, τάξει τοὺς συμπληρ⟨οῦ⟩ντας τὸ ποίμνιον αὐτοῦ, οἷα εὐπρεπῆ ἵππον ἕνα, «κατηρτισμένων ἁπάντων ἑνὶ νῷ καὶ γνώμῃ μιᾷ»[8], ὡς ἐκ ποιμένος ἡν⟨ιο⟩χον ἄριστον γενέσθαι σωτηριωδῶς ἱππαζόμενον.

Ὑπῆρκται δὲ τοῦτο τὸ ἀγαθὸν ἀναπεμψάντων πρεσβείαν τῶν πόθον τῆς ἐπιδημίας αὐτοῦ ἐχόντων, φασκόντων· «Ἐπίβηθι ἐπὶ τοὺς ἵππους, καὶ ἡ ἱππασία σου σωτηρία»[9].

Ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Ἰούδα, ἐκ ποιμνίου ἵππου εὐπρεποῦς γεγενημένου, ἐπέβλεψεν καὶ ἔταξεν ἐξ αὐτοῦ τόξον, ἀφ' οὗ πέμπει βέλη, λόγο⟨υς⟩ τοὺς περὶ κολάσεως καὶ ἀπειλῆς· περὶ ὧν ὁ τάξας τὸ τόξον ἔφη· «Μεθύσω τὰ βέλη μου ἀφ' αἵματος»[10], καὶ πάλιν· «Τὰ βέλη μου συντελέσει αὐτούς»[11]. Εἴρηται καὶ ἐν 750 τοῖς πρότερον ⟨ὅτι⟩ αἱ κολάσεις διά τινα βαθὺν λόγον προσαγορεύονται βέλη. Ἐν ἑβδόμῳ γοῦν Ψαλμῷ,

---

1. Ζαχ. 10,3-5. 2. Μιχ. 5,3. 3. Ἰω. 1,2. 4. Ἰω. 1,3. 5. Πρβλ. Λουκ. 15,4. 6. Ἰω. 10,11. 7. Γεν. 49,8. 8. Α' Κορ. 1,10. 9. Ἀββ. 3,8. 10. Δευτ. 32,42. 11. Δευτ. 32,23.

περὶ τοῦ κριτοῦ τῶν ὅλων, ζώντων τε καὶ νεκρῶν, εἴρηται· «Τὸ τόξον αὐτοῦ ἐνέτεινεν καὶ ἡτοίμασεν αὐτό, καὶ ἐν αὐτῷ ἡτοίμασεν σκεύη θανάτου· τὰ βέλη αὐτοῦ τοῖς καιομένοις ἐξηργάσατο»[1].

Τί δ' ἔσται ὅταν ἐπιβλέψῃ ἐκ τοῦ Ἰούδα Κύριος ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ καὶ τάξῃ ἐξ αὐτοῦ πολεμικὸν τόξον, ἢ τὸ ἐμπειροπολέμους μαχητὰς γενέσθαι τοὺς εὖ ὑπ' αὐτοῦ παθόντας ἐκ τῶν τοῦ Ἰούδα. Ἐξελεύσεται ἐν τῷ αὐτῷ ὁ ἐξελαύνων πρὸς πόλεμον παρεσκευασμένος, ὡς πατεῖν πηλὸν ὁδῶν, πιπτόντων πολλῶν ὡς πηλὸν ἐκ τῶν αἱμάτων γενέσθαι. Συμβαίνει δὲ τοῦτο τοῖς νικ⟨ῶ⟩σιν, ἀλλ' οὐ τοῖς ἡττωμένοις. Οἱ μὲν γὰρ εἰς φυγὴν τραπέν⟨τε⟩ς διώκονται καὶ ἐπισπεύδονται, οἱ δὲ ἐπιτρέχοντες ⟨κα⟩ὶ ἐπισπεύδοντες τοὺς διὰ δέος δείξαντας τὰ νῶτα πατοῦσ⟨ι π⟩ηλοῦ δίκην τὸ αἷμα τῶν σφαγέντων, ἐπισπέρχοντες ⟨τ⟩ὰ τοῦ ἐξελαύνειν ἱππέων δίκην.

Τούτων δὲ τῶν κατορθ⟨ω⟩μάτων ὑπαρξάντων, ἐπ'αὐτοὺς καὶ περὶ ἑαυτοὺς ὑπερμαχῶν ἔσται Κύριος ὁ Θεὸς αὐτῶν, ὡς χαριστηρίως φάναι· «Κύριος τῶν δυνάμεων μεθ' ἡμῶν, ἀντιλήμπτωρ ἡμῶν ὁ Θεὸς Ἰακώβ»[2], καὶ ἔτι· «Ἐν τῷ Θεῷ ποιήσομεν δύναμιν καὶ αὐτὸς ἐξουδενώσει τοὺς θλίβοντας ἡμᾶς»[3]. Τὸν Θεὸν μεθ' ἑαυτῶν ἔχοντες πεποιθότως παρατάξονται πρὸς οὓς ἔχουσι τὴν μάχην καὶ πόλεμον, ὡς ἕκαστον εὐχαριστικῶς φάναι· «Κύριος φωτισμός μου καὶ σωτήρ μου· τίνα φοβηθήσομαι; Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ⟨ζω⟩ῆς μου· ἀπὸ τίνος δειλιάσω; Ἐν τῷ ἐγγίζειν ἐπ' ἐμὲ κακοῦντας τοῦ φαγεῖν τὰς σάρκας μου οἱ θλίβοντές με καὶ οἱ ἐχθροί μου αὐτοὶ ἠσθένησαν καὶ ἔπεσαν· ἐὰν παρατάξηται ἐπ' ἐμὲ παρεμβολή, οὐ φοβηθήσε-**752**ται ἡ καρδία μου· ἐὰν ἐπαναστῇ ἐπ' ἐμὲ πόλεμος, ἐν ταύτῃ ἐγὼ ἐλπίζω»[4].

Τὴν αὐτὴν ἀνδρείαν ἔχων καὶ ὁ τὸν τρίτον Ψαλμὸν ᾄδων ἐθάρρησεν εἰπεῖν· «Οὐ φοβηθήσομαι ἀπὸ μυριάδων λαοῦ τῶν κύκλῳ συνεπιτιθεμένων μοι»[5]. Πρὸς τοὺς οὕτω παρατεταγμένους ὁ λόγος εὐθυμοποιῶν λέγει· «Εἷς ἐξ ὑμῶν διώξεται χιλίους καὶ δύο μετακινήσουσιν μυρ⟨ι⟩άδας»[6] οὐκ ἀνθρώπων μόνων πολεμιστῶν ἀλλὰ καὶ ἀοράτων. Πρὸς οὓς ἔχοντες τὴν πάλην οἱ τῷ Χριστῷ στρατευόμενοι καὶ τὴν παντευχίαν αὐτοῦ ἐνδυσάμενοι φασιν· «Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας τούς τε κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου καὶ πνευματικὰ τῆς πονηρίας»[7]. Περιεστηκότων γὰρ πάντων τούτων τῶν πολεμιστῶν, ὁ τῇ τοῦ Θεοῦ προσηγορίᾳ οἷα ἀσπίδι ἀκαταμαχήτῳ θαρρῶν λέγει· «Κυκλοῦντες ἐκύκλωσάν με, καὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς»[8]. Τὰ αὐτὰ τούτῳ καὶ ὁ προφήτης ἐπινικί⟨ω⟩ς βοᾷ· «Ἰδοὺ Κύριος βοηθεῖ μοι· τίς κακώσει με;»[9].

---

1. Ψαλ. 7,13. 2. Ψαλ. 45,8. 3. Ψαλ. 59,14. 4. Ψαλ. 26,1-3. 5. Ψαλ. 3,7. 6. Πρβλ. Δευτ. 32,30. 7. Πρβλ. Ἐφ. 6,13. 8. Ψαλ. 117,11. 9. Ἡσ. 50,9.

Ζαχ. 10,5-7. Καὶ καταισχυνθήσονται ἀναβάτ⟨αι⟩ ἵππων. Καὶ κατισχύσω τὸν οἶκον Ἰούδα καὶ τὸν οἶκον Ἰωσὴφ σώσω καὶ κατοικιῶ αὐτούς, ὅτι ἠγάπηκα αὐτούς, κ⟨α⟩ὶ ἔσται ὃν τρόπον οὐκ ἀπεστρεψάμην αὐτούς, διότι ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς αὐτῶν καὶ ἐπακούσομαι αὐτοῖς. Καὶ ἔσονται ὡς μαχηταὶ τοῦ Ἐφράιμ, καὶ χαρήσεται ἡ καρδία αὐτῶν ὡς ἐν οἴνῳ· καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν ὄψεται καὶ εὐφρανθήσεται, καὶ χαρεῖται ἡ καρδία αὐτῶν ἐπὶ τῷ Κυρίῳ[1].

Οἱ μέγα πεποιθότες ἐπὶ παρατάξει ἱππικῇ, ὅταν παρὰ **754** πρόθεσιν γένηται τὰ τοῦ πολέμου, αἰσχύνην ὀφλισκάνουσιν, πεῖρα μαθόντες ὅτι «ψευδὴς ἵππος εἰς σωτηρίαν»[2] ἐστίν. Περὶ τῶν οὕτω πολεμούντων ὁ τῶν ἁγίων χορός φησιν· «Οὗτοι ἐν ἅρμασιν καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις, ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου ἀγαλλιασώμεθα· αὐτοὶ συνεποδίσθησαν καὶ ἔπεσαν, ἡμεῖς δὲ ἀνέστημεν καὶ ἀνωρθώθημεν»[3]. Παραπλησίως τούτοις ὁ τῆς Αἰγύπτου τύραννος καὶ πάντες οἱ συστρατευόμενοι αὐτῷ κατησχύνθησαν ὅτε κατεποντώθησαν ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, ὡς ἐφύμνιον ᾄδεσθαι κατ' αὐτῶν ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ· «Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται· ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς θάλασσαν»[4]. Περὶ τῶν ἀναβατῶν τούτων καὶ ἐν ἑνὶ τῶν Ψαλμῶν φέρεται· «Ἀπὸ ἐπιτιμήσεώς σου, ὁ Θεὸς Ἰακώβ, ἐνύσταξαν οἱ ἐπιβεβηκότες τοὺς ἵππους»[5].

Τίνες δὲ οὗτοι τυγχάνουσιν ἐπιστατέον. Ἵππων νοουμένων τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων διὰ τὸ σκιρτητικὸν καὶ ἀφηνιάζον, ἐπιβάται αἱ ψυχαὶ τυγχάνουσιν οὐ τ⟨ετ⟩αγμένως, οὐκ ἐπιστημονικῶς δαμάζουσαι τοὺς οἷς ἐπιβαίνουσιν ἵππους· διὸ καὶ αἰσχύνην ὑπομένουσιν ⟨ο⟩ἱστρηλατούμεναι, ὡς τὸ προφητικὸν ῥητόν φησιν· «Κ⟨ατ⟩αισχυνθήσονται ἀναβάται ἵππων»[6].

Καθ' ἑτέραν νόησιν ἵπποι νοείσθωσαν οἱ κομπώδεις καὶ σοφισταὶ ἄνθρωποι, ὧν ἐπιβαίνουσιν πονηραὶ δυνάμεις ἀτάκτως φερόμεναι οὐκ εἰδυῖαι χαλιναγωγεῖν ἀλλ' ἀτάκτῳ ῥύμῃ φέρεσθαι, αἵτινες διὰ τὸ ἀτέχνως ἐπισπέρχειν ⟨τὰ⟩ τετρασκελῆ πάθη καταισχυνθήσονται· κατὰ βαρ⟨ά⟩θρων χωροῦσιν διὰ τὸ νυστάζειν καὶ ὑπνώττειν, τ⟨ῶ⟩ν σωτηριωδῶς ἱππαζομένων οὐχ ὑπομενόντων ⟨τὰ⟩ τῶν καταισχυνομένων· ἡ γὰρ ὑπωπιάζουσα ψυχὴ κα⟨ὶ **756** δο⟩υλαγωγοῦσα δ περίκειται σῶμα[7], οὐκ ἐπιβάτης, οὐκ ⟨ἀν⟩αβάτης, ἀλλ' ἱππεύς ἐστιν ἐπιστημονικῶς πωλοδαμνοῦσα.

Ὡσαύτως ἱππικῇ τέχνῃ ἐπιβαίνουσαι θεῖαί τινες δυνάμεις ἀνδρά-

---

1. Ζαχ. 10,5-7. 2. Πρβλ. Ψαλ. 32,17. 3. Ψαλ. 19,8-9. 4. Ἐξ. 15,1. 5. Ψαλ. 75,7. 6. Ζαχ. 10,7. 7. Πρβλ. Α' Κορ. 9,27.

σιν ἀρίστοις ἱππικῶς φέρονται, ῥύμῃ θείας διδασκαλίας φερόμεναι, ἡγεμόνα κ⟨α⟩ὶ ἔξαρχον ἔχουσαι τὸν οὗ ἡ ἱππασία σωτηρία ἐστίν,πρὸς δ⟨ν⟩ εἴρηται· «Ἐπίβηθι ἐπὶ τοὺς ἵππους σου καὶ ἡ ἱππασία σου σωτηρία»[1].

Διεστείλατό τις τῶν ἀρχαίων σοφ⟨ὸ⟩ς ἱππέα ⟨ἀπ' ἀ⟩ναβάτου, καὶ τὸν μὲν ψεκτόν, τὸν δ' ἐπαινετὸν εἶπεν· ὁ γὰρ ἄνευ τέχνης ἐποχού⟨μ⟩ενος, οὐ χαλιναγωγῶν ⟨τὸν⟩ ἵππον, ἀναβάτης ἐστίν, ὡς ὁ προειρημένος σοφὸς π⟨α⟩ρέστησεν, τοῦ κατὰ πωλοδαμνικὴν τέχνην ὀχουμέν⟨ου⟩ ἱππέως ἐν δίκῃ καλουμένου. Αὐτίκα γοῦν τοῦ μεγάλου προφήτου Ἠλίου ἀναλαμβανομένου, Ἐλισαῖ⟨ε ὁ θ⟩εοπρόπος κέκραγε λέγων· «Πάτερ, πάτερ, ἅρμα Ἰσραὴλ κα⟨ὶ ἱππ⟩εὺς αὐτοῦ»[2]. Ἱππέα γὰρ ἀλλ' οὐκ ἀναβάτην ἔδει εἶναι τ⟨ὸν⟩ ἀρίστως ὀχούμενον, χαλιναγωγήσαντα τὸ ἴδιον ὄχημα.

Ταύτης τῆς διαφορᾶς ἱππέως καὶ ἀναβάτου οὔσης, οὐχ οἱ ἱππεῖς ἀλλὰ οἱ ἐπιβάται καταισχυνθήσονται, νυστάζοντες ἐν τῷ ἐπιβεβηκέναι τῶν ἵππων, νηφ⟨ὸν⟩τως καὶ γρηγορούντως **758** ἡνιοχούντων τῶν σ⟨ὺ⟩ν τέχνῃ ἱππαζομένων· διὸ καὶ νικηφόροι ἀποδεικν⟨ύμ⟩ενοι νίκην ἀποφέρονται, καταισχυνομένων τ⟨ῶ⟩ν ἐπιβατῶν τῶν ψεκτῶν ἵππων.

Οἱ τοῦ Ἰούδα κ⟨ατ⟩ισχύουσιν καὶ ὁ τοῦ Ἰωσὴφ οἶκος ζῇ καὶ σώ⟨σ⟩εται ὑπὸ τοῦ παμβασιλέως Θεοῦ· ἐκ παραλλήλου Ἰωσὴφ καὶ Ἰούδας ὁ ἐνανθρωπήσας Σωτὴρ ὑπάρχει, ἅτε ἐκ τοῦ Ἰούδα ἀνατείλας καὶ σιτοδοτήσας τοὺς λιμῷ καὶ ἀσιτίᾳ καταπονουμένους[3], ὡς λοιπὸν πλήρης ἄρτων[4] ἀναδειχθῆναι, μεγίστης εὐετηρίας διαδεξαμένης· εἴρηται γοῦν ἐπὶ τῷ τοκετῷ τῆς Μαρίας ὡς ἐνεπλήσθησαν ἀγαθῶν[5] οἱ πρότερον λιμώττοντ⟨ες δ⟩ιὰ τὸ ἀλογεῖν πνευματικῆς τροφῆς, ἧς ὁ νοητὸ⟨ς αὐτ⟩ῶν Ἰωσὴφ ἐσιτοδότησεν. Εἰς τοσοῦτον γοῦν δαψιλείας προελήλυθεν ὡς καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ τοὺς τροφῆ⟨ς σ⟩τερομένους εἰς κόρον ἔθρεψεν ἐκ πάνυ ὀλίγω⟨ν ἄ⟩ρτων πολυάνθρωπα πλήθη[6].

Ἐνισχύσας τὸν οἶκο⟨ν τ⟩οῦ Ἰούδα καὶ τὸν τοῦ Ἰωσὴφ σώσας ὁ Θεὸς κατοικίζειν αὐτοὺς ἐπαγγέλλεται, οὐκ ἄλλου χάριν ἢ ὅτι ἠγάπησεν α⟨ὐτο⟩ύς. Πότε δ' ἔσται τοῦτο ἢ ὅτε ἀπολαμβάνουσιν ἃς εν⟨..⟩ ἔπεισεν ἐπαγγελίας, περὶ ὧν γράφεται ὧδε· «Ὀφ⟨θαλ⟩μὸς ἀνθρώπου οὐκ εἶδεν, οὐδὲ θνητῶν οὖς ἤκουσεν, οὐδὲ ἐπὶ καρδίαν ἀναβέβηκεν, ὅσα ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν»[7]. Ἔσται δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπηγγελμένα δν τρόπον οὐκ ἀπεστρεψάμην αὐτούς, ἀλλ' ἐπιβλέπω καὶ ἐφορῶ αὐτούς, **760** Κύριος «Θεὸς αὐτῶν» ὑπάρχων. Εἰσακούσομαι γοῦν αὐτῶν σφόδρα καρποφορούντων κατὰ τὸν Ἐφράιμ, καρποφορίαν ἑρμηνευόμενον, ὡς ἡσθῆναι καὶ χαρῆναι τὸ διανοητικὸν αὐτῶν ὡς ἐν οἴνῳ τῷ τρυγωμένῳ ἐκ τῆς ἀμπέλου τῆς ἀληθινῆς, περὶ οὗ πολλάκις ἤδη σαφήνεια γέγονεν.

Τί δ' ὑπάρξεται ἐκ τῆς πόσεως τοῦ θείου οἴνου, ἢ τὸ εὐφρανθῆναι[8]

---

1. Ἀββ. 3,8. 2. Δ' Βασ. 2,12. 3. Πρβλ. Γεν. 41,56. 4. Α' Βασ. 2,5. 5. Πρβλ. Λουκ. 1,53. 6. Πρβλ. Ματθ. 14,14-21. 7. Α' Κορ. 2,9. 8. Πρβλ. Ψαλ. 103,15.

ἐκ τοῦ θεωρεῖν τὰ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν μυστήρια καὶ ὅσα ἄλλα ὑψηλὴν ἔχει θεωρίαν, μεθ' ἣν ὄψεταί τις τὸν Θεὸν καθαρᾷ καρδίᾳ προσβαλὼν «τῷ χαρακτῆρι τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ»[1], ὡς αὐτὸν τὸν ὄντα «εἰκόνα» καὶ χαρακτῆρα «τοῦ ἀοράτου Θεοῦ»[2] λέγειν· «'Ο ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα»[3];

Οὐ μόνον δ' αὐτοὶ οὗτοι πρὸς οὓς αἱ ἐπαγγελίαι ἀπολαύσουσιν τῶν ἱερῶν θεαμάτων, ἀλλὰ καὶ τὰ τέκνα αὐτὰ ἃ ἐγέννησαν θείᾳ παιδεύσει καὶ μιμήσει ἀρίστου βίου. 'Ο ἐν Χριστῷ γοῦν 'Απόστολος Κορινθίοις καὶ Γαλάταις ἐπιστέλλει, τοῖς μέν· «Διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα»[4], τοῖς δέ· «Τέκνα μου οὓς πάλιν ὠδίνω μέχρι οὗ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν»[5]. Καὶ Πέτρος γοῦν ὁ τῶν ἀποστόλων πρόκριτος ὡς τέκνοις ἑαυτοῦ γράφει ἣν ἐχάραξεν ἐπιστολήν· «'Ως τέκνα ὑπακοῆς, μὴ συσχηματιζόμενοι κατὰ τὴν πρ⟨ο⟩τέραν ἀναστροφήν»[6]. Καὶ Βαρναβᾶς[7] γο⟨ῦν καὶ⟩ αὐτὸς μετὰ Παύλου ἀπόστολος ταχθεὶς ἐπὶ τῆς ⟨ἀκρο⟩βυστίας, τοῖς κατὰ τὸ εὐαγγέλιον πιστοῖς ἐπιστ⟨ολὴν δ⟩ιαπεμ⟨ψ⟩άμενος, προσφωνεῖ αὐτὴν ὡς υἱοῖς καὶ θυγατρά⟨σ⟩ιν. ⟨Καὶ ὁ⟩ ὑ⟨μ⟩νῳδὸς δὲ τοῖς κατὰ ἀρετὴν ἐξ αὐτοῦ γεννωμένοις προσφωνεῖ· «Δεῦτε, τέκνα, ἀκούσατέ μου, φόβον Κυρίου διδάξω ὑμᾶς. Τίς ἐστιν ἄνθρωπος ὁ θέλων ζωὴν καὶ ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθάς;»[8].

762 'Οψόμενα τῶν προειρημένων τὰ τέκνα χαρήσεται νῷ, καρδίᾳ ὀνομαζομένῳ, οὐκ ἐπ' ἄλλῳ τινὶ ἢ Κυρίῳ Θεῷ αὐτῶν, λέγοντι πρὸς ἕκαστον τῶν πολιτευομένων κατὰ τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον· «Εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου»[9].

Ζαχ. 10, 8-10. Σημανῶ αὐτοῖς καὶ εἰσδέξομαι αὐτούς, διότι λυτρώσομαι αὐτούς, καὶ πληθυνθήσονται καθότι ἦσαν πολλοί· καὶ σπερῶ αὐτοὺς ἐν λαοῖς, καὶ οἱ μακρὰν μνησθήσονταί μου. 'Εκθρέψουσιν τὰ τέκνα αὐτῶν καὶ ἐπιστρέψουσιν. Καὶ ἐπιστρέψω αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου καὶ ἐξ 'Ασσυρίων εἰσδέξομαι αὐτούς, καὶ εἰς ⟨τὴ⟩ν Γαλααδῖτιν καὶ εἰς τὸν Λίβανον εἰσάξω αὐτούς, καὶ οὐ μὴ ὑπολειφθῇ αὐτῶν οὐδὲ εἷς[10].

Προθέμενος ὁ Κύριος εἰσδέξασθαι τοὺς ἀλλοτριωθέντας αἰχμαλωσίας τρόπῳ, οὐκ ἀθρόως τοῦτο ποιεῖ, ἀλλὰ σημάνας τὴν εὐεργεσίαν τοῖς ἀναδεξομένοις αὐτήν. Αὕτη ἡ θεωρία ἐν Εὐαγγελίοις μάλιστα φέρεται· ἀναπαῦσαι γὰρ τὰς ψυχὰς ὁ 'Ιησοῦς βουλόμενος, «Δεῦτε, φησίν, πρὸς ἐμὲ πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ εὑρήσετε ἀνά-

---

1. 'Εβρ. 1,3. 2. Πρβλ. Κολ. 1,15. 3. 'Ιω. 14,9. 4. Α' Κορ. 4,15. 5. Γαλ. 4,19. 6. Α' Πέτρ. 1,14. 7. Βαρνάβα, 'Επιστολὴ 1,1. 8. Ψαλ. 33,12-13. 9. Ματ. 25,21. 10. Ζαχ. 10,8-10.

παυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν· καὶ ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάθ⟨ετε ἀπ'⟩ ἐμοῦ ὅτι πραΰς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ· ⟨ὁ γὰρ ζυγ⟩ός μου χρηστὸς καὶ τὸ φορτίον ἐλαφρόν ἐστιν»[1]. ⟨.....⟩ως εἰσδέξασθαι αὐτούς πρὸς **764** ἑαυτὸν κρίνας ἵνα ἄρ⟨ω⟩σιν τὸν ζυγὸν αὐτοῦ χρηστὸν ὄντα καὶ τὸ ἐλαφρ⟨ὸ⟩ν φορτίον, σημαίνει αὐτοῖς φάσκων· «Δεῦτε πρὸς ⟨ἐμὲ κ⟩άγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς»[2].

Ἡ θεία αὕτη προτροπὴ καὶ ἐν Ἡσαΐᾳ φέρεται, τοῦ Ἁγίου Πνεύματος βοῶντος· «Φωτίζου, φωτίζου, Ἰερουσαλήμ, ἥκει γὰρ τὸ φῶς σου ἐπὶ σέ, καὶ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ σὲ ἀνατέταλκεν. Ἰδοὺ σκότος καὶ γνόφος καλύψει γῆν ἐπ' ἔθνη· ἐπὶ δὲ σὲ φανήσεται Κύριος»[3]. Σημάνας γὰρ ὡς προσήκει φωτισθῆναι ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ὑπάρχοντος φωτὸς ἀληθινοῦ, ἐπενήνοχεν· «Ἐπὶ δὲ σὲ φανήσεται Κύριος, καὶ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ σὲ ὀφθήσεται», ὡς πορεύεσθαι τὰς βασιλικὰς ψυχὰς ὧν κρατεῖ ὁ παμβασιλεὺς τῷ φωτὶ τοῦ εἰσδεχομένου καὶ τὰ κληθέντα ἔθνη εἰς τὸ εὐαγγέλιον τῇ λαμπρότητι τῆς ἐνδόξου Ἐκκλησίας, κατ' ἀναγωγὴν οὔσης Ἰερουσαλήμ, ἐπείπερ ὁρᾷ «τὴν Θεοῦ εἰρήνην πάντα νοῦν ὑπερέχουσαν»[4] διὰ τέλειον ὕψος καὶ βασιλικὴν ὑπεροχήν.

Τίνος δ' ἕνεκα σημαίνει καὶ εἰσδέχεται αὐτούς, ἁρμονίως ἐπιφέρει φάσκων· «Διότι λυτρώσομαι αὐτοὺς καὶ πληθυνῶ αὐτοὺς καθότι ἦσαν πολλοί». Λυτροῦται δ' αὐτοὺς ὠμῶν καὶ ἀτέγκτων τυράννων νόμῳ αἰχμαλωσίας ἀπαγαγόντων αὐτοὺς τῆς οἰκείας αὐτῶν πολιτείας.

Κεῖται ἐν ἑτέραις Γραφαῖς ὁ τρόπος καὶ πῶς ὑπῆρκται ἡ εἰς τὴν ἐλευθερίαν ἀποκατάστασις. Εἴς τις γοῦν τῶν ἁγίων πρὸς τὸν εὐεργετήσαντα κέκραγεν· «Τὸ ἀγαλλίαμά μου, λύτρωσαί με ἀπὸ τῶν καταδιωκόντων με»[5]· καὶ ἔτι· «Ἐλυτρώσω με, Κύριε ὁ Θεὸς τῆς ἀληθείας»[6].

Φανεροῖ τὴ⟨ν ἀπο⟩στροφὴν τῶν ῥυσθέντων ἀπὸ τῆς πρότερον ⟨κακο⟩πρα⟨γία⟩ς ὁ κορυφαῖος τῶν Χριστοῦ μαθητῶν Πέτρος, γράφων τοῖς πιστοῖς· «Οὐ φθαρτοῖς χρυσίῳ ἢ ἀργυρίῳ **766** ἐλυθρώθητε ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου, ἀλλ' ἐν αἵματι τιμίῳ ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ»[7].

Λυτρωσάμενος ὁ τοῦτ' ἐπαγγειλάμενος Σωτὴρ ἀναγκαίως ἐπιφέρει τό· «Πληθυνῶ αὐτοὺς καθότι ἦσαν πολλοί», οὐ τοσοῦτον πλήθει καὶ ἀριθμῷ ὅσον τῇ κατὰ τιμὴν ὑπεροχῇ, παραπλησίως τῇ πρὸς τὸν Ἀβραὰμ εὐλογίᾳ λεχθείσῃ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· «Αὐξανῶ αὐτόν, καὶ πληθυνῶ αὐτόν, καὶ εὐλογήσω αὐτόν, καὶ εὐλογημένος ἔσται, πατὴρ πολλῶν ἐθνῶν δωρεᾷ Θεοῦ ἀναδεικνύμενος»[8]. Γίνεται δὲ πατὴρ πολλῶν ἐθνῶν οὐ κατὰ σάρκα μόνον, ἀλλὰ κατὰ τὸ νοητόν, δ⟨η⟩λονότι τέκνων καὶ υἱῶν αὐτοῦ ἐκ τοῦ ποιεῖν αὐτοῦ τὰ ἔργα καὶ τὴν πίστιν ἔχειν. Αὐτὸς γοῦν ὁ Σωτὴρ τοῖς αὐχοῦσι κατὰ σάρκα τὸν Ἀβραὰμ ἔχειν πατέρα

---

1. Ματθ. 11,28-30. 2. Ματθ. 11,29. 3. Ἡσ. 60,1-2. 4. Φιλιπ. 4,7. 5. Ψαλ. 31,7. 6. Ψαλ. 30,6. 7. Α' Πέτρ. 1,18-19. 8. Πρβλ. Γεν. 17,20. 12,2. 17,5.

ἐρρωμενέσταται ἐλέγχων ἔφη· «Εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ ἐστε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραὰμ ποιεῖτε»[1]. Ταύτῃ τῇ νοήσει, «τὸ τῆς ἐκλογῆς σκεῦος»[2], ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐπιστέλλει τῇ Ἐκκλησίᾳ, σαφηνίζων πῶς πατὴρ τῶν ἐθνῶν ὁ ἱερὸς πατριάρχης ὑπάρχει φάσκων· «Ὅσοι ἐκ πίστεώς εἰσιν υἱοὶ Ἀβραάμ εἰσιν, σὺν αὐτῷ εὐλογούμενοι»[3]. Τὴν αὐτὴν θεωρίαν ὑποβάλλει ⟨τὸ⟩ προφητικὸν ἐκεῖνο τὸ ἐν Ἡσαΐᾳ φερόμενον· «⟨Ὁ ὀλιγο⟩στὸς ἔσται εἰς χιλιάδας, καὶ ὁ ἐλάχιστος εἰς ἔθνος μ⟨έγ⟩α»[4].

Ἐπὶ αἰσθητῶν ταῦτα λαμβανόμενα γέλωτα κινεῖ, πολλῶν ἁγιωτάτων οὐδ' ὅλως τεκν⟨ού⟩ντων· Ἠλίας γοῦν καὶ Ἐλισαῖε καὶ ὁ βαπτιστὴς Ἰωάννης, οὗ μείζων οὐδεὶς κατὰ πρᾶξιν ἐπαινετὴν καὶ γνῶσιν ἁγίαν[5], οὐδαμῶς ἐτέκνωσαν, ⟨ὥ⟩στε πνευματικῶς ἐκλαμβάνειν προσήκει τὸ πληθύνεσθαι τοὺς ἔχοντας τὰς **768** τοιαύτας ἐπαγγελίας «καθότι ἦσαν πολλοί». Οὐ γὰρ ἐνταῦθα ἤρξαντο οἱ δίκαιοι πληθύνεσθαι καὶ γίνεσθαι πολλοὶ κατὰ τὴν ἀποδοθεῖσαν νόησιν· ἦσαν γὰρ πολλοὶ καὶ πρὸ τῆς π⟨α⟩ρούσης ζωῆς.

Τούτους τοὺς ὄντας πολλοὺς οἷα σπέρματα ἔσπειρεν ἐν τοῖς λαοῖς ἵνα μεταλάβωσιν αὐτῶν τῆς ἀρετῆς. Ὅνπερ γὰρ τρόπον τὰ εἰς γῆν βαλλόμενα σπέρματα μεταποιεῖ τὴν παρακειμένην χθόνα ὡς γενήματα καὶ καρπὸν γενέσθαι, οὕτως οἱ ἐ⟨π⟩ισπειρόμενοι τοῖς λαοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν, εἰς τὴν ἰδίαν ποιότητα φέρουσιν τοὺς οἷς ἐπεσπάρησαν, μιμητὰς τῆς ἀρετῆς αὐτῶν ἐσομένους.

Οὐχ ἁμαρτήσοι δέ τις λέγων ἐσπάρθαι ὑπὸ Ἰησοῦ τοὺς ἀκούσαντας· «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη»[6]· καὶ ἔτι πρὸς τοὺς αὐτοὺς ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην· «Διὰ τοῦτο ἔθηκα ὑμᾶς», τοῦτ' ἔστιν ὡρισάμην καὶ ἀπέδειξα, «ἵνα ὑπάγητε καὶ πλείονα καρπὸν φέρητε»[7], καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν δεδοξασμένος ἔσται.

Ἡγοῦμαι κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον συναιχμαλωτίζεσθαι τοὺς ἁγίους τοῖς λαοῖς καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Βαβυλῶνα καὶ Ἀσσυρίαν, ἵνα μετα⟨δόν⟩τες τῆς ἑαυτῶν ἀρετῆς δίκην σωτηριωδῶν σπερμάτ⟨ων σ⟩τάχ[υ]⟨ει⟩ς καὶ γενήματα αὐτοὺς ἀποδείξωσιν. Τούτῳ ἁρμονίως ἕψεται μνησθῆναι τοῦ Κυρίου τοὺς μακρυνθέντας αὐτοῦ διὰ ἁμαρτήματα καὶ ἀσεβείας.

Μάλιστα αἱ ἐπαγγελίαι αὗται ἁρμόζουσιν τοῖς ἀπὸ ἐθνῶν πιστεύσασιν. Εἴρηται γοῦν περὶ αὐτῶν ἐν εἰκοστῷ καὶ πρώτῳ Ψαλμῷ· «Μνησθήσονται καὶ ἐπιστραφήσονται πρὸς Κύριον πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς, καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον **770** αὐτοῦ πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῶν ἐθνῶ⟨ν⟩, ὅτι τοῦ Κυρίου ἡ βασιλεία καὶ αὐτὸς δεσπόζει τῶν ἐθνῶν»[8]. Πῶς γὰρ οὐκ ἄρχει καὶ δεσπόζει τῶν μνησθέντων αὐτοῦ ἐπιστρεψάντων πρὸς αὐτόν, ὡς προσκυνεῖν καὶ δοξολογεῖν τὸν κρατοῦντα εὐεργέτην;

---

1. Ἰω. 8,39. 2. Ιρβλ. Πράξ. 9,15. 3. Γαλ. 3,7,9. 4. Ἡσ. 60,22. 5. Ιρβλ. Ματθ. 11,11. 6. Ματθ. 28,19. 7. Ἰω. 15,5. 8. Ψαλ. 21,28-29.

Τί δ' ἕψεται τοῖς μνησθεῖσιν τοῦ παμβασιλέως, ἢ τὸ ἐν ἀναπολήσει γενέσθαι «τῆς πόλεως τοῦ ζῶντος Θεοῦ»[1], τυγχανούσης ἐπουρανίου, κατὰ τὸ λεχθέν· «Οἱ μακρὰν μνήσθητε τοῦ Κυρίου, καὶ 'Ιερουσαλὴμ ἀναβήτω ἐπὶ καρδίαν ὑμῶν»[2].

Οἱ εὐεργετηθέντες ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἑαυτῶν πολύπαιδες καὶ πολύτεκνοι κατ' ἀναγωγὴν ὑπάρχοντες, ἐκθρέψουσιν τὰ τέκνα ἑαυτῶν μεταδόσει νοητῆς τροφῆς, ὡς περὶ ἑκάστου ἀπαγγέλλεσθαι κατὰ τὴν γραφὴν τῶν θείων Παροιμιῶν· «Καλῶς ἐκτρέφει πατὴρ δίκαιος»[3].

Πρὸς τῇ ἀναγωγῇ, καὶ καθ' ἱστορίαν ὑπαρχθῆναι δύναται· δίκαιος ⟨γὰρ πα⟩τὴρ ὢν ὁ Ζαχαρίας καλῶς ἐξέθρεψεν τὸν βαπτιστὴν 'Ιωάννην τυγχάνοντα τέκνον αὐτοῦ, ὡς καὶ 'Αβραὰμ τὸν 'Ισαάκ, καὶ 'Ισαὰκ τὸν 'Ιακώβ· ⟨καὶ αὐτ⟩ὸς ὢν πατὴρ ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐπωφελῶς καὶ ἐπαινετῶς ἐξέτρεφεν οὓς ἐγέννησεν διὰ τοῦ εὐαγγελίου[4]. 'Ακοῦσαι γοῦν ἔστιν αὐτοῦ γράφοντος Κορινθίοις· «Γάλα ὑμᾶς ἐπότισα»[5]. Συμφώνως καὶ Πέτρος γράφει τοῖς ἐν τῇ διασπορᾷ π⟨ιστ⟩οῖς· «'Αναγεγεννημένοι οὐκ ἐκ σπορᾶς φθαρτῆς, ἀ⟨λ⟩λ' ἀφθάρτου διὰ λόγου ζῶντος Θεοῦ καὶ μένοντος, ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη τὸ λογικὸν γάλα ἐπιπ⟨οθ⟩ήσατε, ἵνα ἐν αὐτῷ αὐξηθῆτε εἰς σωτηρίαν»[6]. ⟨Κ⟩ατὰ τὸν τρόπον τοῦτον καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς 'Ιωάνν⟨η⟩ς, γεννήσας παιδεύσεως τρόπῳ τοὺς μαθητευθέντας αὐτῷ, ὅλη 'Εκκλησίᾳ γράφει· «Τέκνα, φυλάξατε ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν εἰδώλων»[7].

772 Πρὸς τῷ ἐκθρέψαι τὰ τέκνα ἑαυτῶν, οἱ ἀποδεδομένοι πατέρες καὶ ἐπιστρέψουσιν αὐτὰ προτροπαῖς καὶ νουθεσίαις θείαις, ἵνα μηκέτ' ὦσιν μετὰ κακῶν ἐν χώραις δυσσεβῶν, τοῦτο τοῦ Θεοῦ χαριζομένου, ὡς αὐτὸς ἔφη· «'Επιστρέψω αὐτοὺς ἐξ Αἰγύπτου, καὶ ἐξ 'Ασσυρίων εἰσδέξομαι αὐτούς», ἵνα μηκέτι καταπονῶνται ὑπὸ τοῦ πνευματικοῦ τυράννου τῆς Αἰγύπτου, μηδὲ κρατῶνται ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος τῶν 'Ασσυρίων, καλουμένου «νοῦ μεγάλου»[8] διὰ πανουργίαν καὶ σκαιότητα νοημάτων, ἃ οἱ τυχόντες οὐκ ἐλέγχουσι, ἀλλ' ἢ μόνοι οἱ θεοσ⟨όφως⟩ φάσκοντες· «Οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν»[9].

Δυ⟨νατὸν⟩ τὸν αὐτὸν τύραννον κατ' ἄλλην καὶ ἄλλην ἐνέργειαν Αἰγυπτίων καὶ 'Ασσυρίων ἄρχοντα φάναι· εἰ δὲ καὶ δ⟨ι⟩άφοροι πονηραὶ δυνάμεις σημαίνοιντο διὰ τῶν ποικίλων ὀνομάτων, οὐ λυπεῖ· οὐ γὰρ ἀδύνατον τὸ το⟨ιο⟩ῦτον, πολλῶν οὐσῶν «ἀρχῶν καὶ ἐξουσιῶν τοῦ σκό⟨τ⟩ους τούτου, ἀλλὰ καὶ κοσμοκρατόρων καὶ πνευματικῶν πονηρίας»[10].

'Ελευθερώσας ὁ τῶν μεγάλων δωρεῶν χορηγὸς ἐκ τῆς Αἰγύπτου καὶ 'Ασσυρίας το⟨ὺ⟩ς καλῶς ἐκτρέφοντας τὰ σφῶν τέκνα καὶ τοὺς τε⟨κ⟩όντας αὐτὰ πατέρας, εἰς τὴν Γαλααδῖτιν καὶ τὸν Λ⟨ί⟩βανον εἰσάξειν

---

1. Πρβλ. 'Εβρ. 12,22. 2. 'Ιερ. 51,50. 3. Παρμ. 23,24. 4. Πρβλ. Α' Κορ. 4,15. 5. Α' Κορ. 3,2. 6. Α' Πέτρ. 1,23. 2,2. 7. Α' 'Ιω. 5,21. 8. Πρβλ. 'Ησ. 10,12. 9. Α' Κορ. 2,11. 10. Πρβλ. 'Εφ. 6,12.

αὐτοὺς ἐπαγγέλλεται, οὐδενὸς ἔτι ἐνοχλοῦντος πονηροῦ βασιλέως. Καὶ ὅρα εἰ εἰσά⟨γει⟩ εἰς τὴν Γαλααδῖτιν τοὺς σπουδάζοντας ἔχειν τὴν μαρτυρίας μετοικεσίαν[1], τὴν ἐκ κακίας εἰς ἀρετήν· μετοικίζεται γὰρ ὁ μετανοῶν ἐξ ἁμαρτίας εἰς δικαιοσύνην, ἐξ ἀσεβείας εἰς εὐσέβειαν, ἑτέρῳ τρόπῳ μετοικιζομένων τῶν δικαίων ἐξ εἰσαγωγῆς τῆς παιδεύσεως **774** εἰς τὴν ἑπομένην προκοπήν, καὶ ἐξ ἐκείνης εἰς τὴν διαδεχομένην, μέχρις αὐτοῦ τοῦ τέλους, μεθ' ὃ ἕτερον ἀγαθὸν οὐκ ἔστιν, τυγχάνον ἔσχατον ὀρεκτόν.

Τούτῳ τῷ τρόπῳ περὶ τῶν μετοικιζομένων ὁ ὑμνῳδὸς λέγει· «Πορεύσονται ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν»[2].

Μετοικίζονται δὲ καὶ ἀπὸ τῆς σκιᾶς τοῦ νόμου εἰς τὴν ἀλ⟨ήθ⟩ειαν αὐτοῦ οἱ ὑπεραναβάντες τὸ ἀποκτεῖνον γ⟨ράμ⟩μα καὶ ἐν τῷ ζωοποιοῦντι Πνεύματι γινόμενοι[3].

Ἐπιστατέον εἰ καὶ ἐκ τοῦ ἐκ μέρους γινώσκειν καὶ προφητεύειν[4] μετοικισμὸς διαδέχεται· μα⟨ρτυρ⟩ία δὲ τῆς μετοικεσίας ἢ παροικήσεως ἔσται, ἀναντιρρήτως ἐνεργουμένης ἐξ ἑαυτῆς ἐχούσης τὴν ἀπόδειξιν.

Οἱ εἰσαχθέντες ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς ⟨τὴ⟩ν Γαλααδῖτιν εἰσ⟨άγ⟩ονται καὶ εἰς τὸν Λίβανον θεο⟨π⟩οιηθέντες· θεότητα γὰρ δηλοῖ ὁ Λίβανος ἐν τῷ λεχ⟨θ⟩έντι ὑπὸ τοῦ θείου νυμφίου πρὸς τὴν συνοικοῦσαν ⟨αὐ⟩τῷ θείαν νύμφην, τυγχάνουσαν θείαν ψυχὴν καὶ «ἔνδοξον Ἐκκλησίαν» σφοδρῶς ἡγιασμένην ὡς «μηκέτ' ἔχειν σπίλον ἢ ῥυτίδα ἤ τι τῶν τοιούτων»[5]· «Ὀσμὴ ἱμ⟨ατ⟩ίων σου ὡς ὀσμὴ Λιβάνου»[6]. Ῥηθείη δ' ἂν τοῦτο πρὸς ⟨ἕ⟩καστον τῶν θεοποιηθέντων μετοχῇ τοῦ Θεοῦ λόγ⟨ου⟩, περὶ ὧν εἴρηται ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος· «Ἐκείνους θεοὺς ε⟨ἶ⟩πεν πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο»[7].

«Ὀσμὴ ἱματί⟨ων⟩ σου ὡς ὀσμὴ Λιβάνου». Πληθυντικῶς ἱμάτια ⟨α⟩ἱ κατ' εἶδος ἀρεταὶ τυγχάνουσιν, οἷς ἐγκαλλωπίζεται «ἡ παραστᾶσα βασιλὶς ἐκ δεξιῶν»[8] τοῦ παμβασιλέως ⟨ν⟩υμφίου.

Εἴρηται σοφοῖς ἀνδράσιν θεότητα δηλοῦν δν προσήνεγκαν **776** οἱ μάγοι τῷ ἐκ τῆς Μαρίας τεχθέντι παιδίῳ μετὰ χρυσοῦ καὶ σμύρνης λίβανον[9], διανοίᾳ τοιαύτῃ· ἐπεὶ Θεὸς ἅμα καὶ ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ βασιλεὺς ὑπάρχει ὁ τεχθεὶς ἐκ τῆς παρθένου, κατὰ τὸν ὁμολογοῦντα τὴν θεότητα αὐτοῦ ἔστιν λίβανον δῶρον κομίζειν, χρυσὸν δὲ μετὰ τούτου τοῦ λιβάνου προσάγειν διὰ τὸ ὁμολογεῖν αὐτὸν βασιλέα. Εἴρηται γοῦν ἐν ἑβδομηκοστῷ πρώτῳ Ψαλμῷ, καὶ ὅτι βασιλεύς ἐσ⟨τιν⟩ ὁ ἐπιδημήσας ⟨καὶ χ⟩ρυσὸς α⟨ὐτῷ⟩ προσάγεται, οὕτως· «Ὁ Θεὸς τὸ κρίμα σου τῷ βασι⟨λεῖ δός⟩»[10], καὶ μεθ' ἕτερα· «Καὶ ζήσεται καὶ δοθήσεται αὐτῷ ἐκ τοῦ χρυσίου τῆς Ἀραβίας»[11]. Ἀληθείᾳ καὶ οὐ δοκήσ⟨ει⟩ ἄνθρωπος γεγονὼς ὁ δοξολογούμενος διὰ τὸ θνητὸς εἶ-

---

1. Πρβλ. Γεν. 31,47. 2. Ψαλ. 83,8. 3. Πρβλ. Β' Κορ. 3,6. 4. Πρβλ. Α' Κορ. 13,9. 5. Ἐφ. 5,27. 6. Ἆσμ. 4,11. 7. Ἰω. 10,35. 8. Ψαλ. 44,10. 9. Πρβλ. Ματθ. 2,11. 10. Ψαλ. 71,1. 11. Ψαλ. 71,15.

ν⟨αι⟩ καὶ μέλλειν «χάριτι ⟨Θ⟩εοῦ ὑπὲρ πάντας γεύεσθαι θα⟨νάτο⟩υ»[1], καὶ σμύρνα ἐν τοῖ⟨ς δ⟩ώροις προσηνέχθη. Δηλοῖ τὸ δ⟨ώρη⟩μα τοῦτο τὸ τετάφ⟨θαι⟩ τὸν ὑπὲρ πάντων θανόντα. Αὐτίκα γοῦν οἱ ἀμφὶ τὸν Ἰωσὴφ καὶ Νικόδημον ἐσμύρνισαν τὸ κατενεχ⟨θ⟩ὲν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ[2].

Εἰσάξαντος τ⟨οῦ μεγ⟩αλοδώρου Θεοῦ τοὺς λυτρωθέντας ἀπὸ Φαραὼ καὶ τ⟨οῦ⟩ Ἀσσυρίου εἰς τὴν Γαλααδῖ⟨τι⟩ν καὶ τὸν Λίβανον, ⟨οὐδεἰ⟩ς ἔ⟨τ⟩ι τῶν ἐχθρῶν ὑπολείπεται, οὐ τῷ μηκέτ' εἶναι, — ἀδύνατον ⟨γ⟩ὰρ λογικὴν οὐσίαν εἰς τὸ μὴ ὂν καταστρέψαι κἂν π⟨άντ⟩α καὶ μεγάλα ἁμαρτήσῃ καὶ ἀσεβήσῃ, — ἀλλ' εἰς τὸ μ⟨ηκέ⟩τ' εἶναι ἐχθρὸν καὶ ἀντικείμενον τοῖς ὑπὸ Θεοῦ λυτρωθ⟨εῖ⟩σιν. Μάλιστα δὲ τοῦθ' ὑπάρξεται ὅταν «πάντα ἐν ⟨π⟩ᾶσιν ὁ Θεὸς»[3] γένηται, «πάντων γὰρ καταντησάντων εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ»[4], «κατηρτισμένων τῷ αὐτῷ νοῒ καὶ τῇ αὐτῇ γνώμῃ»[5], ὑπάρξαντος οὗ εἶπεν ὁ Υἱὸς πρὸς τὸν Πατέρα· «Δὸς 778 αὐτοῖς ἵνα ὦσιν ἓν ἐν ἡμῖν, καθὼς ἐγὼ καὶ σὺ ἕν ἐσμεν»[6]. Πάντων δηλαδὴ ἀπολαβόντων τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος, οὐδεὶς ἔτι ὑπολείπεται διῃρημένος τῆς ἑνώσεως ὡς ἔξω καὶ καθ' ἑαυτὸν εἶναι. «Ἀπο⟨δρά⟩σης γὰρ τότε πάσης λύπης, ὀδύνης, στεναγμοῦ»[7], ἀπο⟨δρά⟩σεται καὶ τὸ κατ⟨ὰ ἀ⟩ριθμὸν πλῆθος, εἰς ἕνα ἄνδρα πάντων καταντησάντων[8].

Ζαχ. 10, 11 - 12. Ἐλεύσονται ἐν θαλάσσῃ στενῇ καὶ πατάξουσιν ἐν θαλάσσῃ κύματα, καὶ ξηρανθήσεται πάντα τὰ βάθη ποταμῶν, καὶ ἀφαιρεθήσεται πᾶσα ὕβρις Ἀσσυρίων, καὶ σκῆπτρον Αἰγύπτου περιαιρεθήσεται. Καὶ κατισχύσω αὐτο⟨ὺ⟩ς ἐν Κυρίῳ Θεῷ αὐτῶν, καὶ ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ καταχαυχήσονται, ⟨λέ⟩γει Κύριος[9].

Συνεχῶς ἐν τοῖς θείοις λόγοις ὁ περὶ γῆ⟨ν τρ⟩όπος καὶ κ⟨ο⟩σμικὴ διαγωγὴ θάλασσα προσαγορε⟨ύε⟩ται. Ἡ περὶ τῆς σαγήνης γοῦν εὐαγγελικὴ παραβολὴ[10] ⟨οὐ⟩δὲν αἰσθητὸν αἰνίττεται, πάντα πρὸς ἀναγωγὴν δι⟨αγο⟩ρεύουσα· ἡ γὰρ βαλλομένη σαγήνη εἰς τὸν ἀνθρώ⟨πιν⟩ον βίον ἐπὶ ἄγρᾳ τῶν ἐν αὐτῇ ἰχθύων, ἀλληγορικ⟨ῶς⟩ οὕτως ὠνομασμένων, ἡ θεόπνευστός ἐστι γρα⟨φή, π⟩ολυειδῶς πεπλεγμένη ὑπὸ «τῆς πολυποικίλου τ⟨οῦ⟩ Θεοῦ σοφίας»[11]. Θάλασσα δὲ ἡ καθ' ἡμᾶς ἐστι κατάστα⟨σις⟩, πλατυνομένη καὶ εὐρυνομένη τοῖς φιληδόνοις ⟨κ⟩αὶ φιλοπαθ⟨έσιν⟩ ἐγγύς που τοῦ ἀκινήτου διακειμένοις· ⟨ο⟩ὐδὲ γὰρ

---

1. Ἑβ. 2,9. 2. Πρβλ. Ἰω. 19,38-40. 3. Α' Κορ. 15,28. 4. Ἐφ. 4,13. 5. Α' Κορ. 1,10. 6. Πρβλ. Ἰω. 17,11-21. 7. Ἡσ. 35,10. 51,11. 8. Πρβλ. Ἐφ. 4,13. 9. Ζαχ. 10,11-12. 10. Πρβλ. Ματθ. 13,47. 11. Ἐφ. 3,10.

φω⟨νὴν⟩ ἰχθὺς ἀφίησιν, οὐδὲ τρανὴν ἔχει φ⟨α⟩ντασίαν, ἐπεὶ μ⟨η⟩δὲ αἴσθησιν ἠκριβωμένην.

780 Εἰ καὶ οἱ ἰχθύες οἱ ἐννηχόμενοι αὐτῇ οὐδὲν ἔχουσιν ἐναργές, διὰ τὸ καταδεὲ⟨ς⟩ τῆς ψυχῆς καὶ αἰσθήσεως αὐτῶν, ἀλλ' οὖν ο⟨ἱ⟩ ἅγιοι ἄνδρες ἁλιεῖς ὄντες καὶ τῶν ἰχθύων ἀγρευ⟨ταί⟩, ποιοῦσιν ἐργασίαν καὶ ἐν τῷ πλήθει τοῦ ὕδατος τῆς θαλάσσης. Περὶ αὐτῶν γοῦν γέγραπται ἐν θεί⟨οις ὕ⟩μνοις· «Οἱ καταβαίνοντες εἰς θάλασσαν ἐν ⟨πλοί⟩οις ποιοῦντες ἐργασίαν ἐν ὕδασιν πολλοῖς, ⟨αὐτοί⟩ εἶδον τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ ἐν τῷ βυθῷ»[1].

Κατα⟨βαί⟩νουσιν εἰς τὸν κεκυματωμένον ζάλης τε κ⟨α⟩ὶ ἁλμυρίδος πεπληρωμένον ἀνθρώπων ⟨βί⟩ον ἐν πλοίοις ⟨το⟩ῖς ἀνθρωπίνοις σώμασιν αἱ ψυχαί, ⟨ἐπὶ⟩ τῷ ποιῆσα⟨ι ἐρ⟩γασίαν ἐν ὕδασι πολλοῖς, ἁλιεύον⟨τε⟩ς κυβερνῶ⟨ντ⟩ες· ἕκαστος γὰρ τῶν νοημόνων κυβέρνησιν[2] ἔχ⟨ει⟩, ἣν οὖσαν τῶν χαρισμάτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Εἴρη⟨ται⟩ γὰρ ὡς «ἡ ἀντίλημψις καὶ ἡ κυβέρνησις»[3] τοῦ Ἁγί⟨ου Π⟩νεύματός ἐστι δῶρον. Πρὸς τῷ κυβερνήτης εἶναι, ὁ νοήμ⟨ων⟩ καὶ ἁλιεὺς ὑπάρχει, τέχνην ἔχων ἐκείνην περὶ ⟨ἧς τ⟩οῖς γνωρίμοις Ἰησοῦς εἶπεν· «Δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσ⟨ω ὑ⟩μᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων»[4].

Οἱ ἐν πολλοῖς ὕδασιν ἐργασί⟨αν π⟩οιοῦντες, τὰ ἔργα Κυρίου καὶ τὰ θαυ⟨μάσι⟩α αὐτοῦ ὁ⟨ρ⟩ῶσιν ἐν τῷ βυθῷ, ἐφιστάνοντες ⟨ὡς⟩ οἷόν τε τ⟨οῖς⟩ τοῦ Θεοῦ κριμασιν, ἀβύσσῳ πολλῇ[5] τυγχανούσῃ. Εἰ γὰ⟨ρ⟩ καὶ ἀνεξερεύνητά[6] εἰσιν, ἀλλά γε ἔχοντες τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ τὸ ἐραυνοῦν αὐτοῦ τὰ βάθη[7], ὁρῶσιν ἐν τῷ βυθῷ τὰ θαυμάσια καὶ ἔργα τοῦ Θεοῦ.

Ὅρα δὲ καὶ ἕ⟨τ⟩ερον ἔργον τῶν εἰς τὴν θάλασσαν καταβάντων, ⟨ἐ⟩ν τῷ προφήτῃ Ἡσαΐᾳ ἀπαγγελλόμενον· «Πετασθήσονται, φησίν, ἐν πλοίοις ἀλλοφύλων, θάλασ⟨σ⟩αν ἅ⟨μα προ⟩νο**782**μεύσουσιν»[8], ἀλλόφυλα πλοῖα λέγων τὰ σώ⟨ματα⟩ διὰ τὸ ἑτέρας εἶναι φύσεως παρὰ τὰς ἐμπλεού⟨σας ψ⟩υχάς, οὐσίας οὔσας νοερὰς καὶ αὐτὸ τοῦτο κατ' ⟨ε⟩ἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν[9] Θεοῦ κτισθείσας. Προνομεύουσι δὲ οὗτοι τὴν θάλασσαν, σκυλ⟨εύ⟩οντες τὸν ἐν αὐτῇ δράκοντα, λαμβάνοντες ἀπ⟨' αὐ⟩τοῦ ἃς ἡπάτησεν ψυχὰς ἐριστικῇ καὶ ἀπατηλῇ ⟨δι⟩δασκαλίᾳ. Ὅτι δὲ ὁ δράκων ἐν τῇ θαλάσσῃ διατ⟨ρίβει⟩, ὁ ὑμνῳ⟨δὸς⟩ ἐν τρίτῳ καὶ ἑκατοστῷ Ψαλμῷ ἀναφ⟨θέ⟩γγεται φάσκ⟨ων·⟩ «Αὕτη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ εὐρύ⟨χω⟩ρος, ἐκεῖ πλοῖα διαπορεύονται, ζῷα μικρὰ μετὰ μ⟨εγά⟩λων, δράκων οὗτος ὃν ἔπλασας ἐμπαίζειν αὐτ⟨ῷ⟩»[10].

Ἐπιστατέον ὡς ἐνταῦθα μὲν μεγάλη καὶ εὐρύχ⟨ωρό⟩ς ἐστιν ἡ θάλασσα τοῖς μετὰ τοῦ δράκοντος διατρίβουσιν, στενὴ δὲ τοῖς ἔξω αὐτῆς σπεύδουσ⟨ι⟩ν εἶναι. Ὅνπερ γὰρ τρόπον τοῖς δικαίοις στενή ἐσ⟨τι⟩ν ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς τοῖς ἐν τῷ ὀρθῶς πο⟨λι⟩τεύεσθαι ζη-

---

1. Ψαλ. 106,23-24. 2. Πρβλ. Παρμ. 1,5. 3. Πρβλ. Α' Κορ. 12,28. 4. Ματθ. 4,19. 5. Πρβλ. Ψαλ. 35,7. 6. Ρωμ. 11,33. 7. Πρβλ. Α' Κορ. 2,10. 8. Ἡσ. 11,14. 9. Πρβλ. Γεν. 1,26. 10. Ψαλ. 103,25,26.

τοῦσιν τὴν ζωὴν αἰώνιον, πλατεῖα ⟨πύ⟩λη καὶ εὐ⟨ρύ⟩χωρος ὁδὸς ὑπάρχουσα τοῖς φα⟨ύλ⟩οις καὶ ⟨φιλη⟩δόνοις, ὡς πολλοὺς περιπίπτειν τῇ ἀ⟨πω⟩λείᾳ[1], οὕτω⟨ς⟩ ἡ ἀλληγορουμένη θάλαττα στενὴ ⟨ε⟩ὑρίσκεται «τοῖς ἐν παντὶ θλιβομένοις διὰ θεοσέβειαν «καὶ μὴ στε⟨νο⟩χωρουμένοις»[2], ὡς μετὰ πεποιθήσεως φάναι· «Ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν ⟨εἰ⟩σελθεῖν»[3].

Πατάττεται τῆς ἠρμηνευμένης θαλάττης τὰ κύματα ὑπὸ τοῦ δεσπόζοντος αὐτῆ⟨ς⟩ καὶ τοῦ κρατοῦντος αὐτῆς, πρὸς ὃν κελαδοῦντές φα⟨σιν οἱ ἅ⟩γιοι· «Σὺ δεσπόζεις τοῦ κράτους τῆς θαλάσσ⟨ης καὶ⟩ τὸν σάλον τῶν κυμάτων αὐτῆς καταπ⟨ρα⟩ΰνεις»[4].

Τοῦτο κα⟨τώρ⟩θωσεν αἰσθητῶς καὶ νοητῶς Ἰησοῦς, ἐπιτιμήσας ⟨τῇ⟩ ἀφριζούσῃ τῇ θαλάττῃ κατὰ τοῦ ἀ⟨ποστ⟩ολικοῦ σκ⟨εύ⟩ους καὶ τῷ ἀνέμῳ τῷ διεγείραντι αὐ⟨τῆς⟩ τὰ κύματα, ⟨ὡς⟩ παραχρῆμα εὐδίαν καὶ αἰθρίαν γενέσ⟨θ⟩αι, ἠρεμοῦντος τοῦ ὕδατος καὶ ἀέρος[5].

784 Πρὸς τῷ ἐπιτιμηθῆνα⟨ι τὰ⟩ κύματα τῆς θαλάσσης ἀλληγορικῶς, ἠρημώθ⟨η κ⟩αὶ τὰ βάθη ποταμῶν[6], περὶ ὧν αὐχῶν ὁ τῆς ⟨Αἰγ⟩ύπτου βασιλεύς, δράκων ὀνομαζόμενος[7] διὰ τὸ ἰῶδε⟨ς⟩ καὶ δηλητήριον, κομπάζων εἶπεν· «Ἐμοῦ εἰσιν οἱ ⟨πο⟩ταμοί, καὶ ἐγὼ ἐποίησα αὐτούς»[8]. Οἱ πεῖραν λαβόν⟨τ⟩ες τῆς θαλάσσης στενωθείσης, παταχθέντων τ⟨ῶν⟩ κυμάτων αὐτῆς, καὶ τῶν βαθῶν τῶν ⟨ξηρα⟩νθέντω⟨ν⟩ ποταμῶν, τῷ ταῦτα κατορθώσαντι ⟨προσελ⟩θόντε⟨ς⟩ χαριστηρίως ἀναπέμπουσιν ὕμνον, ⟨οὕ⟩τω λέγοντ⟨ες⟩· «Ὁ μεταστρέφων τὴν θάλασσαν εἰς ξηράν, ἐν ποταμῷ διελεύσονται ποδί»[9], ἐρημωθέντων ⟨τῶ⟩ν βαθῶν αὐτῶν δηλονότι καὶ παταχθέντων ⟨τῶ⟩ν κυμάτων τῆς θαλάσσης. Τῶν κυμάτων τῆς ⟨θαλ⟩άσσης παταχθέντων καὶ πάντων τῶν βαθῶν τῶν ποταμῶν ἐρημωθέντων, ἡ τῶν Ἀσσυρίων ὕβρις ἀπολ⟨εῖ⟩ται, καὶ τὸ σκῆπτρον τῆς Αἰγύπτου περιαιρεθή⟨σεται, οὐκ⟩έτι βασιλευούσης, καὶ ἡ τῶν Ἀσσυρίων ὕβρις ⟨.....⟩ ισχει. Ἀμφοτέρως γὰρ ὕβριζον, τοῦτο μὲν λοί⟨δοροι⟩ ὑπάρχοντες, τοῦτο δὲ ἀλαζόνες καὶ καθ' ὑπερηφανίαν ἐξυβρίζοντες.

Τῶν ἀντικειμένων κατα⟨λυ⟩θέντων, κατισχύονται ὑπὸ Κυρίου Θε⟨οῦ⟩ αὐτῶν οἱ ἐν θαλάσσῃ στενῇ πορευόμενοι, ὡς χ⟨αρι⟩στηρίως λέγειν ἕκαστον· «Ἰσχύς μου καὶ ἡ ὕμνη⟨σί⟩ς μου Κύριος, καὶ ἐγένετό μοι Κύριος εἰς σωτηρίαν»[10]. Καὶ ⟨ἔτι⟩· «Ἀγαπήσω ⟨σ⟩ε, Κύριε, ἡ ἰσχύς μου»[11]. Ὡσαύτως καὶ ὁ Ἱ⟨ερ⟩εμίας πρὸς τὸν Θεόν φησιν· «Ἰσχύς μου καὶ βοήθειά ⟨μου⟩ καὶ καταφυγή μου, Κύριε ὁ Θεός μου»[12]. Τὰ αὐτὰ τῷ ὑ⟨μν⟩ῳδῷ καὶ προφήτῃ Ἱερεμίᾳ, καὶ ὁ ἐν Χριστῷ λαλῶν ⟨Πα⟩ῦλος ἐρρωμενέστατα γράφει· «Πάντα ἰσχύω ἐν ⟨τῷ⟩ ἐνδυναμοῦντι»[13].

---

1. Πρβλ. Ματθ. 7,14,13. 2. Πρβλ. Β' Κορ. 4,8. 3. Πράξ. 14,22. 4. Ψαλ. 88,10. 5. Πρβλ. Ματθ. 8,23-27. 6. Πρβλ. Ἰὼβ 14,11. 7. Πρβλ. Ἰεζ. 29,3. 8. Ἰεζ. 29,9. 9. Ψαλ. 65,6. 10. Ψαλ. 117,14. 11. Ψαλ. 17,2. 12. Ἱερ. 16,19. 13. Φιλιπ. 4,13.

Ἀφαιρεθείσης τῆς ὕβρεως τῶν Ἀσ⟨σ⟩υρίων καὶ τῆς βασιλείας τῶν Αἰγυπ⟨τ⟩ίων καταλυ⟨θεί⟩σης, τῇ τοῦ εὐεργέτου **786** προσηγορίᾳ ὁπλισάμενοι καταχαυχῶνται κατὰ τῶν ἀνατραπέντων, μό⟨νον⟩ οὐχὶ ἕκαστος λέγων· «Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο κ⟨αυχ⟩ᾶσθαι ⟨εἰ μὴ ἐν⟩ τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύ⟨ρωται⟩ κἀγὼ κόσμῳ»[1]. Σταυρωθέντος γὰ⟨ρ τ⟩οῦ κόσμ⟨ο⟩υ ὡς μηκέτ' ἐνεργεῖν, κωλυόμενον ὅπῃ βούλεται χωρεῖν καὶ πράττειν τὰ αὐτῷ φίλα, σταυροῦτα⟨ι αὐ⟩τῷ ὁ Χριστοῦ δοῦλος, ὥστε τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρ⟨ῶν⟩ κωλυθέντων ἔτι ἐνεργεῖν, ἀνεμεσήτως καυχ⟨ήσε⟩ται φάσκων· «Χριστῷ συνεσταύρωμαι»[2].

Ὁ ταύτην τὴν πεποίθησιν γενναίως ἔχων ἐν Χριστῷ καυχᾶ⟨ται κατὰ⟩ τὸ λεχθέν· «Ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχά⟨σθω»[3], οὐ⟩ καυχώμενος ἐπ' οὐδενὶ ὧν ἰδίων ἔχειν δ⟨ύναται ψυ⟩χικῷ, οὐ σωματικῷ, οὐδὲ τῶν ἐκτός τινι. ⟨Ἀπ⟩ηγόρευται γὰρ τα⟨ῦτα⟩ πάντα· «Μὴ καυχάσθω γάρ, φησίν, ὁ σοφὸς ἐπὶ τῇ ⟨σοφί⟩ᾳ αὐτοῦ, μηδὲ ὁ ἰσχυρὸς ἐπὶ τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ, μηδὲ ⟨ὁ π⟩λούσιος ἐπὶ τῷ πλούτῳ αὐτοῦ, ἀλλ' ἢ ἐν τούτῳ καυ⟨χά⟩σθω ὁ καυχώμενος, συνιέναι καὶ εἰδέναι τὸν Κύριον ⟨καὶ⟩ ποιεῖν ἔλεον καὶ κρίμα ἐν μέσῳ τῆς γῆς»[4].

Τα⟨ύτην⟩ τὴν φωνὴν καὶ ἡ μήτηρ τοῦ προφήτου Σαμουὴλ ἐπὶ τ⟨ῷ το⟩κετῷ τοῦ παρὰ προσδοκίαν γεναμένου τέκν⟨ου⟩ εὐχαριστοῦσα ἀνέπεμψεν, μόνον ἐναλλάξασα ἀν⟨τὶ⟩ τῆς σοφίας φρόνησιν[5].

Ὑπάρξεται δὲ καὶ ἡμῖν θεόθεν ἀνδραγαθήματα ἵν' εὐχαριστήσωμεν τῷ ὀρέξ⟨αν⟩τι αὐτὰ ὑπάρχοντι μεγαλοδώρῳ.

Αὐτάρκως ⟨π⟩εριγραφέντος καὶ τοῦ τρίτου λόγου τ⟨οῦ⟩ **788** εἰς πρ⟨οφή⟩την Ζαχαρίαν, αὐτοῦ που καταπαύ⟨σωμεν⟩ παρα⟨καλ⟩οῦντες τὸν δράσεις πληθύνον⟨τα[6] Θεὸν⟩ «δοῦν⟨αι λό⟩γον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος»[7], πρὸς τὸ καὶ τὰ ἑξῆς ὡ⟨ς⟩ οἷόν τε σαφηνίσαι, ἐὰν αὐτῷ δοκῇ.

---

1. Γαλ. 6,14. 2. Γαλ. 2,19. 3. Α' Κορ. 1,31. 4. Πρβλ. Ἱερ. 9,22-23. Α' Βασ. 2,10. 5. Πρβλ. Α' Βασ. 2,10. 6. Πρβλ. Ὡσ. 12,11. 7. Ἐφ. 6,19.

ΤΟΜΟΣ Δ΄

802 Ὁ κατὰ Θεὸν σοφὸς διηρθ⟨ρωμέ⟩νην νόησιν καὶ πάνυ ἠκριβωμένην ἔχων, «νοεῖ πα⟨ραβολ⟩ὴν καὶ σκοτ⟨εινὸν⟩ λόγον, ῥήσεις τε ἀνδρῶν συνετῶν καὶ αἰνί⟨γ⟩ματα»[1]. Λόγοι ⟨δὲ μ⟩ετ' ἐπικρύψεως ἀπαγγελλόμενοι τυγχάνουσι τὰ ⟨αἰνί⟩γματα. Αὐτίκα γοῦν καὶ ἡ προκειμένη τοῦ προφήτου λέξ⟨ις αἰν⟩ιγματωδῶς προφερομένη ἐπικεκρυμμένην διδασκα⟨λία⟩ν προφέρει. Ἆρ' οὐκ αἴνιγμά ἐστιν τό· «Διάνοιξον, ὁ Λίβανος, τὰ⟨ς θ⟩ύρας σου»[2]; Οὐ γὰρ πρὸς τὸ αἰσθητὸν ὄρος, ἄψυχον ὑπάρχ⟨ον⟩, καὶ ξύλα τὰ ἐν αὐτῷ, αἰσθήσεως καὶ φαντασίας ἀμοιροῦ⟨ν⟩τα, πρόσταξις γίνεται ἵνα αἱ θύραι τοῦ Λιβάνου διανοιγῶσ⟨ι⟩ν καὶ ὀλολύξωσιν πίτυες κέδρων πεπτωκυιῶν[3], ἀλλ' ἢτ⟨οι⟩ πρὸς ἀνθρώπους ἀλαζόνας καὶ ὑπερηφάνους, ἐνεχομένους ἀθεμίτῳ εἰδωλολατρείᾳ, ἢ πρὸς «τοὺς ἄρχοντας τού⟨του⟩ τοῦ αἰῶνος»[4]· ἄσαρκοι δὲ δυνάμεις οὗτοι σοφίας κοσμικ⟨ὰς⟩ ἐπαγγελλόμενοι. Ἐν πολλοῖς γὰρ τόποις τῶν θείων Γραφῶν τὰ θνητὰ λογικὰ ζῷα καὶ τὰ ἄλλα λογικὰ ὅτε μὲν ἄλογα ζῷα, ὅτε δὲ δένδρα καὶ ἄγρια ξύλα προσαγορεύονται. Μὴ συνιεὶς γὰρ ὁ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ γενάμενος ἄνθρωπος ἣν ἔσχε τιμὴν παρὰ τοῦ κτίσαν**804**τος ὡμοιώθη τοῖς κτήνεσιν τοῖς ἀνοήτοις[5], ὡς τοὺς γυναιμανεῖς καὶ φιληδόνους ἐξ ἧς ἔσχον ἐμπαθοῦς προαιρέσεως οἷα χρεμετιστικὰ ζῷα οἰστρηλατεῖσθαι. Περὶ τῶν τοιούτων ὁ προφητικὸς λόγος φησίν· «Ἵπποι θηλυμανεῖς ἐγενήθησαν, ἕκαστος ἐπὶ τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον αὐτοῦ χρεμετίζει»[6], πάσης θείας συνέσεως στερηθέντες, καίτοι προστάττοντος θείου λογίου· «⟨Μ⟩ὴ γίνεσθε ⟨ὡς ἵππ⟩ος καὶ ἡμίονος οἷς οὐκ ἔστιν σύ⟨νε⟩σις»[7], τυγχ⟨άνον⟩τος ἵππου κατ' ἀναγωγὴν τοῦ φ⟨θείρ⟩οντος ἀλλοτρίους ⟨γ⟩άμους καὶ γυναιξὶν ἀλλοτρία⟨ις⟩ μανικῶς ἐπιβαίνοντος. Ὁ πρὸς τὰ καλὰ ἐστειρωμέ⟨νος⟩, ἄγονος ἀποδειχθείς, ἡμίονος κεκλήσεται, καὶ μά⟨λισ⟩τα ἡ παρθενίαν ἐπαγγελλομένη ψυχὴ ἄνευ θείας φρ⟨ονή⟩σεως. Ἡ γὰρ μὴ πνεύματι ἁγία παρθένος, μωρά τις οὖσα, κἂν δοχ⟨ῇ σ⟩ώματι καθαρεύειν, ἡμίονος ἀλλ' οὐ νύμφη τοῦ Λόγου ⟨τυ⟩γχάνει.

Ἔστιν ὀνόματα πολλὰ ζώων ψεκτῶς ἀνθρώποις ἐφαρμοζόμενα, ὄνων καὶ καμήλων ἐν δίκῃ καλουμ⟨έν⟩ων τῶν τὰ ἄχθη τῆς κακίας φερόντων, ἐπιβαλλόντ⟨ω⟩ν αὐτὰ δαιμόνων ἁλιτηρίων καὶ δυνάμεων ἀντικειμένων. Περὶ τῶν τοιούτων θεοληπτούμενος ὁ μέγ⟨ας⟩ προφήτης Ἡσαΐας .....νου καὶ ἀσπίδων γενήματα φέρειν «τὸν

---

1. Πρβλ. Παρμ. 1,6. 2. Ζαχ. 11,1. 3. Πρβλ. Ζαχ. 11,2. 4. Α΄ Κορ. 2,7. 5. Πρβλ. Ψαλ. 48,13,21. 6. Πρβλ. Ἱερ. 5,8. 7. Ψαλ. 31,9.

πλοῦτον αὐτῶν ἐπὶ ὄνων καὶ καμήλων»[1] εἶπεν. Οὐ γὰρ ἱστορικὰ τὰ οὕτως ἀπαγγελλόμενα κατ' ἀναγωγὴν ἔχοντα τὴν νόησιν. Καὶ ὁ Σωτήρ, προστάττων τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς «τὸ ἅγιον κυσὶν μὴ διδόναι μηδὲ τοὺς μαργαρίτας χοίροις παραβάλλειν»[2], ἀλληγορικῶς τὴν πρόσταξιν δίδωσιν. Κύνες γὰρ καὶ χοῖροι οἱ κόλακες καὶ φιλήδονοι καταχαίροντες τοῖς ἀκολάστοις .....θιας βορβόροις. Ἔστι γὰρ ὁ **806** κύων κατωφερὲς ζῷον ἀναιδῶς μετ' οἴστρου ἐπιμαινόμενον ταῖς ὀχείαις, κολακευτικὸν δὲ καὶ ὑλακτικόν. Ἢ οὐχ ὑλακτεῖ ⟨ὁ λοιδ⟩ορῶν τὸν πέλας, τρόπον τινὰ βομβύζων ταῖς κα⟨τ⟩ηγορίαις; Περὶ τῶν τοιούτων ἀνθρώπων ὁ μεγαλοβοή⟨σας⟩ Ἡσαΐας κέκραγεν· «Πάντες κύνες ἐνεοί, ο⟨ὐκ εἰ⟩δότες σύνεσιν καί εἰσιν πονηροί»[3]. Ὡς οὖν οἱ το⟨ιο⟩ῦτοι κύνες εἰσίν, πρὸς τοῖς ἑτέροις κακοῖς ἔχοντες ⟨κ⟩αὶ τοὺς ἐμέτους πάλιν οὓς ἀποβεβλήκασιν αὖθ⟨ι⟩ς ἐσθίειν[4], χοῖροι εἶεν οἱ λουόμενοι ἀπὸ τῶ⟨ν⟩ ἐμπαθῶν βορβόρων καὶ αὖθις αὐτοῖς ἐγκαλι⟨ν⟩δούμενοι. Περὶ τῶν οὕτως γνώμης ἐχόντων γρ⟨ά⟩φει ὁ μέγας Χριστοῦ μαθητὴς Πέτρος οὕτως· «Κρεῖττον ἦ⟨ν⟩ αὐτοῖς μὴ ἐγνωκέναι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ⟨ἢ⟩ ἐπιγνοῦσιν ἀνακάμψαι εἰς τὰ ὀπίσω ἀπὸ τῆς π⟨α⟩ραδοθείσης αὐτοῖς ἁγίας ἐντολῆς. Συνέβη αὐ⟨τ⟩οῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας· κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέραμα, καί· ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου»[5].

Τοῖς τοιούτοις ἀνθρώποις ἀπεῖπεν τὸ ἅγιον διδόναι ὁ Σωτὴρ διὰ τὸ ἐπιστρέφειν ἐφ' ἣν ἤμεσαν κακίαν, μετὰ δῆθεν μετανοίας ὑπόσ⟨τ⟩ροφοι γινόμενοι πρὸς τὴν ἀπέβαλον ἁμαρτίαν. Ὥσπερ δὴ τούτοις οὐ δεῖ κοινωνεῖν μεταδιδόντα αὐτοῖς τῆς ἁγίας γνώσεως τῶν μυστηρίων τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, οὕτως οὐδὲ χοίροις παραβάλλειν προσήκει τοὺς θείους μαργαρίτας[6], τῶν σοφῶν δ' ⟨εἰσὶ⟩ λόγοι, κοσμοῦντες τὸν ἔσω ἄνθρωπον καὶ τὰ ὦτα αὐ⟨το⟩ῦ. Ἢ οὐκ ἐγκαλλωπίζεται τούτοις, ὁ πειθαρχῶν τῷ **808** λέγοντι· «Λόγοις σοφῶν παράβαλλε σὸν οὖς»[7], καὶ ⟨τῷ⟩ φάσκοντι Θεῷ Λόγῳ· «Κλίνατε τὸ οὖς ὑμῶν εἰς τὰ ⟨ῥή⟩ματα τοῦ στόματός μου»[8]; Τοὺς οὕτω τιμαλφεστάτ⟨ου⟩ς καλοὺς μαργαρίτας οὓς ὁ τῆς βασιλείας ἔμπο⟨ρο⟩ς ζητεῖ[9] καὶ θηρεύει οὐ δεῖ παραβάλλειν τοῖς ἡρμηνευμένοις χοίροις τὸν κεκτημένον αὐτούς, ἵνα μὴ κ⟨α⟩ταπατήσωσιν, τὴν χρῆσιν καὶ τὸ κάλλος αὐ⟨τ⟩ῶν ἠγνοηκότες.

Αὐτάρκως μαρτυρίων π⟨α⟩ρατεθέντων πρὸς δεῖξιν τοῦ παραβε-
βλῆσ⟨θ⟩αι τοὺς ἀνθρώπους ψεκτῶς κτήνεσιν ἀνοήτοις, ἐκθετέον λοιπὸν γραφὰς παριστάσας ὡς καὶ ἐπαινετῶς ὁμοιοῦνται ἤθεσιν καὶ κινήμασιν ἐνίων ζῴων οἱ ἄνθρωποι. Ἢ ⟨οὐχ⟩ οὗτοι αὐτοὶ τυγχάνουσιν περὶ ὧν ὁ Σωτήρ· «Τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς ἐμῆς φωνῆς ἀκούουσιν»[10], καὶ πάλιν· «Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς καὶ τὴν ψυχήν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν

---

1. Ἡσ. 30,6. 2. Πρβλ. Ματθ. 7,6. 3. Πρβλ. Ἡσ. 56,10-11. 4. Πρβλ. Παρμ. 26,11. 5. Β' Πέτρ. 2,21-22. 6. Πρβλ. Ματθ. 7,6. 7. Πρβλ. Παρμ. 5,1. 8. Ψαλ. 77,1. 9. Πρβλ. Ματθ. 13,45. 10. Ἰω. 10,27.

προβάτων»[1]; Πρόβατα Χριστοῦ εἰσιν οἱ εὐστάθειαν καὶ πραότητα κατορθοῦντες, ἐξ ὧν ποίμνιον συμπληροῦται, περὶ οὗ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ τοῦ προφήτου φησίν· «Καὶ στήσεται καὶ ὄψεται καὶ ποιμανεῖ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ ἐν ἰσχύϊ Κύριος»[2].

Κατὰ τοιαύτην ἀναγωγὴν «τὸ τῆς ἐκλογῆς σκεῦος»[3], ὁ ἐν Χριστῷ λαλῶν Παῦλος, ἐξέλαβεν τὸν «οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα»[4] νόμον, μετὰ τὸ ἐκθέσθαι αὐτὸν ἐπενεγκών· «Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ; ἢ πάντως περὶ ἡμῶν λέγει», τῶν ἀποστόλων δηλονότι; «ὅτι ὀφείλει ὁ ἀροτριῶν ἀροτριᾶν, καὶ ὁ ἀλοῶν ἐπ' ἐλπίδι τοῦ μετέχειν»[5].

Μυρίων ⟨...⟩ ἄλλων τοιούτων εὑρισκομένων τῷ προσέχον⟨τι⟩ τῇ ἀναγνώσει τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, ὑπ⟨ὲρ⟩ τοῦ μὴ πέρᾳ τοῦ δέοντος μηκυνθῆναι τὸν λόγ⟨ο⟩ν, ἐλευστέον ἐπὶ τὸ προκείμενον περὶ τοῦ Λιβάνου καὶ τῶν ξύλων αὐτοῦ, ἔχον οὕτως.

810 Ζαχ. 11, 1-2. Διάνοιξον, ὁ Λίβανος, τὰς θύρας σου, καὶ καταφαγέτω πῦρ τὰς κέδρους σου· ὀλολυξάτω πίτυς, διότι πέπτωκεν κέδρος, ὅτι μεγάλως μεγιστᾶνες ἐταλαιπώρησαν· ὀλολύξατε, δρύες τῆς Βασανίτιδος, ὅτι κατεσπάσθη ὁ δρυμὸς ὁ σύμφυτος[6].

Τὸ ὄνομα τὸ Λίβανος πρὸς ἀλληγορίαν ὁτὲ μὲν τὴν εἰδωλολατρείαν, ὁτὲ δὲ τὴν ὑπεροψίαν καὶ ὑπερηφανίαν σημαίνει. Ἐν γὰρ τῷ Ἄσματι τῶν Ἀσμάτων τὴν ἀπὸ τῶν ἐθνῶν Ἐκκλησίαν καλῶν ὁ νυμφίος αὐτῆς Χριστός· «Δεῦρο ἀπὸ Λιβάνου, νύμφη, φησίν, ἐλεύσῃ καὶ διελεύσῃ ἀπὸ ἀρχῆς πίστεως»[7]. Δεξαμένη γὰρ «τὸν τῆς ἀρχῆς τοῦ Χριστοῦ λόγον»[8], ἔρχεται πρὸς τὸν προσκαλούμενον ἀπὸ πρακτικῆς κακίας εἰς ἠθικὴν ἀρετὴν καὶ ἐξ ἀγνοίας καὶ ἀπιστίας ἐπὶ θείαν γνῶσιν καὶ πίστιν ὑπερβάλλουσαν διὰ τελειότητα.

Ὥσπερ δὲ ἡ ῥηθεῖσα λέξις Λίβανον λέγει τὴν εἰδώλων καὶ δαιμόνων ἀσεβεστάτην θεραπείαν, οὕτως τὴν ὑπερηφανίαν παρίστησιν ἐν τῷ· «Μετατεθήσεται ὁ Λίβανος ὡς τὸ ὄρος τὸ Χελμέλ»[9], τοῦτ' ἔστιν ὁ ὑπερόπτης καὶ αὐθάδης ἀχθήσεται εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς περιτομῆς τὴν πνεύματι καρδίας[10] προσαγομένην· ⟨τὸ⟩ γὰρ Χελμὲλ ἑρμηνεύεται ἐπίγνωσις περιτομῆς.

⟨Ὁ⟩ ταύτην τὴν ἐπίγνωσιν ἔχων ἀτυφίαν κατορθ⟨ο⟩ῖ, μαθὼν ὑπὸ Ἰησοῦ ταπεινὸς εἶναι τῇ καρδίᾳ[11] κ⟨αὶ⟩ τῷ πνεύματι.

812 Τῷ διττῷ τούτῳ Λιβάνῳ προσφωνεῖ ὁ πνευματοφόρος προφήτης, μᾶλλον δὲ ὁ Κύριος δι' αὐτοῦ, διανοῖξαι τὰς θύρας αὐτοῦ,

---

1. Ἰω. 10,14,15. 2. Μιχ. 5,3. 3. Πράξ. 9,15. 4. Α' Κορ. 9,9. 5. Ἔνθ' ἀν. 6. Ζαχ. 11,1-2. 7. Ἄσμ. 4,8. 8. Ἑβρ. 6,1. 9. Ἡσ. 29,17. 10. Πρβλ. Ρωμ. 2,29. 11. Πρβλ. Ματθ. 11,29.

ἵνα καταβρωθῶσιν ⟨ὑ⟩πὸ πυρὸς αἱ εἴσω τῶν θυρῶν αὐτοῦ κέδροι· αὗται δ' εἰ⟨σ⟩ὶν δαίμονες ἀλιτήριοι καὶ ἄνθρωποι ὑπερόπται, συντριβόμεναι ὑπὸ τῆς τοῦ Κυρίου φωνῆς, κατὰ τὰ ἐν εἰκοστῷ καὶ ὀγδόῳ Ψαλμῷ ᾀδόμενα τῷδε τῷ τρόπῳ· «Φωνὴ Κυρίου συντρίβοντος κέδρους· συντρίψει Κύριος τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου»[1].

Κατὰ τῶν τούτων φυτῶν ἀγρίων ὄντων καὶ καρπὸν ἐδώδιμον οὐ φερόντων ἐν Ἡσαΐᾳ γράφεται πρὸς ἐ⟨τέ⟩ρ⟨οις⟩ οὕτ⟨ως⟩· «Ἡμέρα Κυρίου σα⟨β⟩αὼθ ἐπὶ πάντα ⟨ὑβρ⟩ιστὴν καὶ ὑπερήφανον καὶ ὑψηλὸν καὶ μετέωρον»[2], καὶ μετ' ὀλίγα· «καὶ ἐπὶ πᾶσαν κέδρον τοῦ Λιβάνου τῶν ὑψηλῶν καὶ ἐπὶ πᾶν δένδρον βαλάνου Βασάν»[3]. Ταῦτα τὰ οὕτως ἄγρια ξύλα πεφύτευται ἐπὶ τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ ὑπεροψίαν, συντριβόμενα καὶ πυρὶ ἀναλισκόμενα σὺν τοῖς συναγορεύουσιν σοφιστικῶς περὶ αὐτῶν, κατὰ τὸ λεχθὲν ἐν τῷ αὐτῷ Ἡσαΐᾳ· «Ὁ δὲ Λίβανος σὺν τοῖς ὑψηλοῖς πεσεῖται»[4]. Πίπτει γὰρ ἡ εἰδωλολατρεία σὺν τοῖς συναγορεύουσ⟨ιν⟩ αὐτῇ δαίμοσι καὶ ἀνθρώποις σοφισταῖς· ὡσαύτως καὶ οἱ ὑπερόπται ἄνθρωποι σὺν τῇ ἀλαζονείᾳ πεσοῦνται ὅταν τοῖς ὑπερηφάνοις ἀντιτάττηται Θεός, κατὰ τὸ φερόμενον ἐν τῇ τῶν θείων Παροιμιῶν γραφῇ οὕτως· «Ὁ Θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάττετα⟨ι⟩»[5].

Περὶ τῶν οὕτως ὑψαυχενούντων, οἱ ἀτυφίαν κ⟨α⟩τορθοῦντες τῷ Θεῷ ἀναπέμπουσιν εὐχήν, οὕτως ἀναφθεγγόμενοι· «Ἔπαρον τὰς χεῖράς σου ἐπὶ τὰς ὑπερηφανίας αὐτῶν εἰς τέλος»[6], καὶ μεθ' ἕτερα ἐν τῷ αὐτῷ Ψαλμῷ· «Ἡ ὑπερηφανία τῶν μισούντων σε διὰ παντὸς ἀνέβη πρὸς σέ»[7].

Πρὸς τὸν διττῶς ἀποδοθέντα Λίβανον προστάττει ὁ θεῖος λόγος διανοῖξαι τὰς θύρας αὐτοῦ. Διανοιχθείσης γὰρ καὶ ἐξαπλωθείσης τῆς ὑπερηφανίας ⟨καὶ⟩ εἰδωλολατρείας, τὸ τῆς κολά**814**σεως πῦρ ἀνα-λ⟨ώσει⟩ κέδρους, τούς τε ὑψαύχενας ἀνθρώπους καὶ ⟨ὑπ⟩ερόπτας δαίμονας, οὐχ ἑτέρους ὄντας «τῶν ⟨ἀρ⟩χόντων τούτου τοῦ αἰῶνος»[8], ἀνθρωπίνας ⟨καί⟩, ὡς ἡ Γραφή φησιν, «σαρκίνας σοφίας»[9], παιδευούσας «ὑψώματα ἐπαιρόμενα κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ»[10].

Καταβρωθεισῶν ὑπὸ πυρὸς τῶν κέδρων, ὀλολύζουσιν αἱ πίτυες, πεσουσῶν τῶν ἰσχυρ⟨οτ⟩έρων, κέδρων καλουμένων.

Καὶ τάχα μὲν αἱ ἄσαρκ⟨οι⟩ πονηραὶ δυνάμεις κέδροι προσαγορεύονται, πιτύ⟨ω⟩ν ὀνομαζομένων τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐνεργουμένων ἀνθρώπων, ἑτεροδόξων καὶ σοφῶν τοῦ κόσμου τούτου καὶ τοῦ αἰῶνος.

Λύεται τὸ αἰνιγματωδῶς εἰρημένον διὰ τῆς ἑπομένης λέξεως οὕτως ἐχούσης· «Μεγάλως μεγιστᾶνες ἐταλαιπώρησαν»[11]. Οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ ἐπὶ ἀρχῇ ὀγκυλλόμενοι, οὐκ ἄνθρωποι μόνοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄσαρκοι ἄρχοντες τούτου τοῦ αἰῶνος.

---

1. Ψαλ. 28,5. 2. Ἡσ. 2,12. 3. Ἡσ. 2,13. 4. Ἡσ. 10,34. 5. Παρμ. 3,34. 6. Ψαλ. 73,3. 7. Ψαλ. 73,23. 8. Α' Κορ. 2,6. 9. Πρβλ. Β' Κορ. 1,12. 10. Β' Κορ. 10,5. 11. Ζαχ. 11,2.

Περὶ τούτων τῶν ἀλαζονικῶς ἡγουμένων, καὶ ἐν Ναοὺμ τῷ προφήτῃ — ἕβδομος δ' οὗτος ὑπάρχει τῶν Δώδεκα Προφητῶν — εἴρηται τῇ Νινευῇ· «Καὶ ἐπὶ τὰ ἔνδοξά σου βαλοῦσιν κλῆρον καὶ πάντες οἱ μεγιστᾶνές σου δεθήσονται χειροπέδαις»[1], ὅπως μὴ εὐλύτοις καὶ χερσὶν μὴ ἐμποδιζομέναις πράττωσιν τὰ ἀπηγορευμένα· πρὸς ἀγαθοῦ γάρ ἐστι τὸ ἐμποδίζεσθαι «τὰς ἀδικίας συμπλεκούσας χεῖρας»[2].

Ταλαιπωρησάντων μεγάλως τῶν τῆς Βασανίτιδος δρυῶν, κατασπᾶται ὁ σύμφυτος δρυμός· δρυμὸς δ' ἐστὶν τόπος ἀγρίων ξύλων καρπὸν τρόφιμον οὐ φερόντων. Κατασπᾶται δ' οὗτος, ἀναλισκομένης ὑπὸ πυρὸς τῆς πεπυκνωμένης αὐτοῦ φυτείας.

Δρύες ὁλολύζουσαι οὐκ ἄψυχα φυτὰ τυγχάνουσιν, ἀλλὰ κατὰ ἀλληγορίαν ἀναγόμεναι ψυχαὶ ἀνθρώπων οὖσαι καὶ ἀντικείμεναι δυνάμεις.

Οὐκ ἀγνοητέον ὅτι αἱ αἰσθηταὶ δρύες ὁτὲ μὲν πάντα τὰ ξύλα σημαίνο⟨υ⟩σιν, ὁτὲ δὲ εἶδός τι ξύλου. Ὅταν γὰρ πάντα τὰ **816** ξύλα δρύας καλῶμεν, τὸν τέμνοντα αὐτὰ δρυοτόμον καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν κατασκευαζόμενα δρύϊνά φαμεν, ἀφ' οὗ σημαινομένου τὰς δετὰς πλόκας δρυφάκτους ὀνομάζομεν καὶ τῶν δένδρων τοὺς καρποὺς ἀκρόδρυα. Πρὸς τῷ γενικῶς ὀνομαζομένῳ, ἔστιν τι εἶδος ξύλου δρῦς τυγχάνον, ὡς ἕτερον κυπάρισσος, ἐλάτη, πύξος.

Αἱ θύραι τοῦ Λιβάνου ἃς διανοιχθῆναι προστάττει ὁ θεῖος λόγος ψεκταὶ τυγχάνουσαι, αἱ αὐταί εἰσιν ταῖς τοῦ θανάτου, περὶ ὧν ἐν ἑνάτῳ Ψαλμῷ ὁ ὑμνῳδὸς περὶ τοῦ Θεοῦ φησιν· «Ὁ ὑψῶν με ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου»[3]. Περὶ τούτων ὡς οὐσῶν τῆς κακίας προστάττεται τῷ σοφῷ παροιμιωδῶς· «Μὴ ἐγγίσῃς πρὸς θύραις οἴκων αὐτῆς»[4], καὶ ἔτι περὶ πάσης ψευδοδοξίας καὶ ἀσεβείας· «Γυνὴ ἄφρων καὶ θρασεῖα ἐνδεὴς ψωμοῦ γίνεται, ἡ οὐκ ἐπίσταται αἰσχύνην· ἐκάθισεν γὰρ ἐπὶ δίφρου ἐπὶ θύραις τοῦ ἑαυτῆς οἴκου, ἐμφανῶς εἰς τὰς πλατείας προσκαλουμένη τοὺς παριόντας»[5]. Τούτων τῶν θυρῶν ὁ μακρυνθεὶς κόπτει τὰς θύρας περὶ ὧν εἶπεν ὁ Σωτήρ· «Κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν»[6], π⟨ε⟩ρὶ ὧν ἡ σοφία ἐν Παροιμίαις φησίν· «Μακάριος ἀνὴρ ὃς εἰσακούσεταί μου, καὶ ἄνθρωπος ὃς τὰς ἐμὰς ὁδοὺς φυλάξει, ἀγρυπνῶν ἐπ' ἐμαῖς θύραις καθ' ἡμέραν, τηρῶν σταθμοὺς ἐμῶν εἰσόδων»[7].

Ὁ πρὸς ταύταις ταῖς θύραις καθ' ἡμέραν ἀγρυπνῶν οὐκ ἐγγίζει πρὸς ταῖς θύραις τῆς προσωποποιουμένης πόρνης καὶ ἄφρονος γυναικός, οὐδὲ ταῖς τοῦ Λιβάνου ἃς διανοίγειν προσήκει, καταλυομένης τῆς δοκούσης ἀσφαλείας, ἵνα τὰ ἔνδον ἀποκείμενα φανῇ οἵαν ἀμορφίαν ἔχουσιν, μισηθῇ καὶ ἐγκαταλειφθῇ, οὐδενὸς νήφοντος[8] ὁρᾶν αὐτὰ θέλοντος.

818 Ὅτι δὲ τὰ ῥηθέντα περὶ διαφόρων ξύλων οὐ περὶ ἀψύχων εἴρηται, καὶ ἐκ πολλῶν μὲν γραφῶν καὶ μάλιστα προφητικῶν ἔστι

---

1. Ναοὺμ 3,10. 2. Πρβλ. Ψαλ. 57,3. 3. Ψαλ. 9,14. 4. Παρμ. 5,8. 5. Παρμ. 9,13-14. 6. Ματθ. 7,7. 7. Παρμ. 8,34. 8. Πρβλ. Α' Θεσ. 5,6.

θεωρῆσαι, ὧν ἔκθεσις ἤδη ἀπὸ μέρους γέγονεν· ἀρκεῖ δὲ ἑνὸς ἐπιμνησθῆναι τοῦ προφήτου Ἰεζεκιήλ, ὡσπερεὶ ξύλων ὄντων Φαραὼ καὶ Ἀσσούρ. Πονηραὶ δὲ δυνάμεις οὗτοι, ὁ μὲν τῆς Αἰγύπτου, ὁ δὲ τῆς Ἀσσυρίας τύραννοι, ἔχοντες ῥίζας καὶ παραφυάδας ὑψωθείσας ἀφ' ὕδατος πολλοῦ, οὕσπερ ἐζήλωσεν κατὰ μίμησιν τὰ ξύλα τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς τοῦ Θεοῦ, κλάδους εὐμεγέθεις ἔχοντας ἐλ⟨ά⟩τας τε καὶ ⟨πίτυας⟩ μιμουμένους. Πῶς γὰρ κα⟨ὶ⟩ μέχρι πιθανότητος ἐκλαβεῖν δυνατὸν αἰσθητὰ ξύλ⟨α⟩ ζηλοῦντα καὶ μιμούμενα τηλικούτους τυράνν⟨ο⟩υς, ὧν ἐν ταῖς παραφυάσι καὶ κλάδοις κατασκ⟨η⟩νοῦσι[1] πάντα τὰ πετεινὰ καὶ τίκτουσι τὰ ἄγρια θη⟨ρ⟩ία; Ὅπως δὲ εὐσύνοπτος ἡ προφητεία γένηται, ἐκθ⟨ώ⟩μεθα μέρος τι αὐτῆς, οὕτως ἐχούσης· Ἰδοὺ Ἀσσοὺρ κυπάρισσος ἐν τῷ Λιβάνῳ καὶ καλὸς ταῖς παραφυάσιν καὶ πυκνὸς ἐν τῇ σκέπῃ καὶ ὑψηλὸς τῷ μεγέθει, καὶ εἰς μέσον νεφελῶν ἐγένετο ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ· ὕδωρ ⟨ἐξ⟩έθρεψεν αὐτόν, ἡ ἄβυσσος ὕψωσεν αὐτόν, τοὺς ποταμοὺς αὐτῆς ἤγαγεν κύκλῳ τῶν φυτῶν αὐτοῦ, καὶ τὰ συστέματα αὐτῆς ἐξαπέστειλεν εἰς πάντα τὰ ξύλα το⟨ῦ⟩ πεδίου. Ἕνεκεν τούτου ὑψώθη τὸ μέγεθος αὐτοῦ παρὰ πάντα τὰ ξύλα τοῦ πεδίου, καὶ ἐπλαθύνθησαν οἱ κλάδοι αὐτοῦ καὶ ὑψώθησαν αἱ παραφυάδες αὐτοῦ ἀφ' ὕδατος **820** πολλοῦ. Ἐν τῷ ἐκτεῖναι αὐτὸν ἐν ταῖς παραφυάσιν αὐτοῦ ἐνόσσευσαν πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὑποκάτω τῶν κλάδων αὐτοῦ ἐγεννῶσαν πάντα τὰ θηρία τοῦ π⟨ε⟩δίου, ἐν τῇ σκιᾷ αὐτοῦ κατῴκησεν πᾶν πλῆθος ἐθνῶν. Καὶ ἐγένετο καλὸς ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ διὰ τὸ πλῆθος τῶν κλάδων αὐτοῦ, ὅτι ἐγενήθησαν αἱ ῥίζαι αὐτοῦ εἰς ὕδωρ πολύ. Καὶ κυπάρισσοι πολλαὶ ἐν τῷ παραδείσῳ τοῦ Θεοῦ καὶ πίτυες οὐχ ὅμοιαι ταῖς παραφυάσιν αὐτοῦ, καὶ ἐλάται οὐκ ἐγένοντο ὅμοιαι τοῖς κλάδοις αὐτοῦ· πᾶν ξύλον ἐν τῷ παραδείσῳ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὡμοιώθη αὐτῷ ἐν τῷ κάλλει αὐτοῦ διὰ τὸ πλῆθος τῶν κλάδων αὐτοῦ, καὶ ἐζήλωσεν αὐτὸν τὰ ξύλα τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς τοῦ Θεοῦ»[2].

Τὰ αὐτὰ ἢ παραπλήσια τοῖς λεχθεῖσιν περὶ τοῦ Ἀσσοὺρ καὶ περὶ τοῦ Φαραὼ ὑπὸ τοῖον εἴρηται.

Οὐκ ἀγνοητέον ὅτι οἱ πλείονες τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν τὸν Φαραὼ καὶ τὸν Ἀσσοὺρ εἰς τὸν διάβολον ἀναφέρουσιν, κατὰ διαφόρους ἐπινοίας ὁτὲ μὲν Φαραώ, ὁτὲ δὲ Ἀσσοὺρ ἀλληγορούμενον. Οἱ ταύτην κομίζοντες τὴν ἑρμηνείαν λεγέτωσαν τίνα τὰ ξύλα τοῦ παραδείσου ζηλώσαντα τὸν διάβολον, οὐκ ἄψυχα ἀλλὰ ζῷα ὄντα λογικὰ δηλονότι. Καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν εἰ λογικῶν ζῴων κατηγορεῖται τὰ ὀνόματα τῶν ξύλων, ὅπότε καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία ὁτὲ μὲν ἄμπελος ἀληθινή[3], ὁτὲ δὲ ξύλον ζωῆς προσαγορεύεται[4].

Ζαχ. 11, 3. Φωνὴ θρηνούντων ποιμένων, ὅτι τεταλαιπώρηκεν ἡ μεγαλωσύνη αὐτῶν· φωνὴ

---

1. Πρβλ. Ματθ. 13,32. 2. Ἰεζ. 31,3-9. 3. Ἰω. 15,1. 4. Ἀποκ. 22,14.

ὠρυομένων λεόντων, ὅτι τεταλαιπώρηκεν τὸ φρύαγμα τοῦ Ἰορδάνου[1].

822 Οἱ ἡγούμενοι τῶν λαῶν ἱερατικῶς τε καὶ διδασκαλικῶς ποιμένες αὐτῶν οἷα προβάτων τυγχάνουσιν, τῶν βασιλικῶς μᾶλλον δὲ τυραννικῶς ἐπιστατούντων ὑπαρχόντων λεόντων. Καὶ ἐπεὶ οἱ ἀμφοτέρως ἄρχοντες ποιμένες καὶ λέοντες καλοῦνται, πᾶσα ἀνάγκη τοὺς ὑπηκόους πρόβατα καὶ ἄλλα κτήνη προσαγορεύεσθαι, τῶν μὲν προβάτων ἀναφορὰν ἐχόντων πρὸς τοὺς βόσκοντας νομέας, τῶν δὲ κτηνῶν πρὸς τοὺς λέοντας. Εἴρηται γοῦν ἐν Παροιμίαις· «Λέων ἰσχυρότερος κτηνῶν, ὃς οὐκ ἀποστρέφεται οὐδὲ καταπτήσσει πᾶν κτῆνος»[2].

Δυσπραγίᾳ ὑποπεσόντων τῶν ὑπὸ τοὺς διδασκάλους, μᾶλλον δὲ ψευδοδιδασκάλους, καὶ τοὺς τυραννικῶς ἐπικειμένους, θρηνοῦσιν οἱ ποιμένες, οὐ τῶν ποιμνίων φειδόμενοι[3], ἀλλὰ στερηθέντες αἰσχρῶν κερδῶν καὶ ἐπιλήμπτων ἡδονῶν ἕνεκα, ἵνα μὴ τῷ νομοθετοῦντι Θεῷ καὶ τὸ ἄρχειν αὐτοῖς δεδωκότι δουλεύωσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ[4].

Περὶ τῶν ἑτεροδόξων, ὁ θεσπέσιος γράφει Ἀπόστολος διορθούμενος τοὺς τῆς Ἐκκλησίας λαούς· «Διδαχαῖς ξέναις καὶ ποικίλαις μὴ παραφέρεσθε· καλὸν γὰρ χάριτι βεβαιοῦσθαι»[5], καὶ πάλιν· «Οἱ γὰρ τοιοῦτοι διδάσκαλοι τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ, ἀλλ' οὐ τῷ Χριστῷ δουλεύουσιν, διὰ χρηστολογίας καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶντες τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων»[6], βοσκήματα δι' ἁπλότητα τυγχάνοντας.

Οὗτοι τοιγαροῦν ἐν ἀπορίᾳ γενάμενοι ὧν ποθοῦσιν ἡδέων θρηνοῦσιν, ταλαιπωρησάσης ἧς ᾤοντο ἠπατημένως ἔχειν μεγαλωσύνης· ὡσαύτως καὶ οἱ θυμικῶς ἄρχοντες ὠρύονται, ταλαιπωρήσαντος τοῦ Ἰορδάνου ἔνθα ἐλόχων καὶ ἐνεκρύπτοντο, δοκοῦντες σκέπην καὶ ἀσφάλειαν ἔχειν διὰ ἀγριότητα.

824 Ξύλων πολλῶν ἐκκοπέντων ἤδη καὶ κατασπασθέντων, ὡς ἔναγχος εἴρηται, κατεσπᾶσθαι τὸν δρυμὸν τὸν σύμφυτον.

Πολλὰ ἐκ τῆς Γραφῆς ἔστιν εὑρεῖν σημαίνοντα τοὺς ὠμῶς καὶ ἀγρίῳ θυμῷ ἐπιστατοῦντας, λέοντας ἐν δίκῃ προσαγορευομένους. Αὐτίκα γοῦν ἐν τῷ προφήτῃ Ἱερεμίᾳ λέοντες εἴρηνται ὅ τε τῆς Βαβυλωνίας ὠμόθυμος ἄρχων καὶ ὁ τῆς Ἀσσυρίας τύραννος· ἔχει δ' οὕτως ἡ προφητεία· «Πρόβατον πλανώμενον ὁ Ἰσραήλ, λέοντες ἐξῶσαν αὐτόν· ὁ πρῶτος κατέφαγεν αὐτὸν βασιλεὺς Ἀσσούρ, καὶ ὕστερος τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ βασιλεὺς Βαβυλῶνος»[7].

Ταύτῃ τῇ νοήσει ἐκλημπτέον καὶ τὸ ἐν πεντηκοστῷ ἑβδόμῳ Ψαλμῷ περὶ ἀνθρώπων καὶ πονηρῶν δυνάμεων οὕτως· «Θυμὸς αὐτοῖς κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ ὄφεως, ὡσεὶ ἀσπίδος κωφῆς καὶ βυούσης τὰ ὦτα αὐτῆς ἥτις οὐκ ἀκούσεται φωνὴν ἐπᾴδοντος φαρμάκου τε φαρμακευομένου παρὰ σοφοῦ. Ὁ Θεὸς συνέτριψεν τοὺς ὀδόντας

---

1. Ζαχ. 11,3. 2. Παρμ. 30,30. 3. Πρβλ. Πράξ. 20,29. 4. Πρβλ. Ρωμ. 16,18. 5. Ἑβρ. 13,9. 6. Ρωμ. 16,18. 7. Ἱερ. 27,17.

αὐτῶν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν, τὰς μύλας τῶν λεόντων συνέθλασεν Κύριος»[1]. Οὐ γὰρ ἠγούμεθα οὕτω τινὰ εὐήθη εἶναι ὡς ὑπολαβεῖν μόνας τὰς μύλας τῶν αἰσθητῶν λεόντων ὑπὸ Θεοῦ συντρίβεσθαι, ὅλων τῶν σωμάτων αὐτῶν ἔξω βλάβης μενόντων.

826 Ζαχ. 11,5-4. Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ποιμαίνετε τὰ πρόβατα τῆς σφαγῆς, ἃ οἱ κτησάμενοι κατέσφαζον καὶ οὐ μετεμέλοντο, καὶ οἱ πωλοῦντες αὐτὰ ἔλεγον· Εὐλογητὸς Κύριος καὶ πεπλουτήκαμεν, καὶ οἱ ποιμένες αὐτῶν οὐκ ἔπασχον οὐδὲν ἐπ' αὐτοῖς[2].

Τῶν εἰς τὸ παιδεύειν καὶ ποιμαίνειν τὴν λογικὴν ἀγέλην τεταγμένων οἱ μὲν κατὰ βούλημα Θεοῦ, οἱ δὲ ἀσεβῶς καὶ πεπλανημένως ἐπιστατοῦσιν. Περὶ ἀμφοτέρων τῶν ταγμάτων τῶν νομέων ἔστιν ἀπὸ τῆς γραφῆς συναγαγεῖν μαρτύρια.

Περὶ τῶν ἐπαινετῶς ἐπιτελούντων ἣν ἐνεχειρίσθησαν ἐπιστασίαν λέγεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· «Δώσω αὐτοῖς» — τοῖς ποιμνίοις δηλονότι — «ποιμένας κατὰ τὴν καρδίαν μου, καὶ ποιμανοῦσιν αὐτοὺς ποιμαίνοντες μετ' ἐπιστήμης»[3]. Περὶ τῶν οὕτω ἐπιστημονικῶς ἀγελαρχούντων ὁ χριστοφόρος Ἀπόστολος μνημονεύει τεθειμένων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μετὰ ἀποστόλων καὶ προφητῶν διδασκάλων τε καὶ εὐαγγελιστῶν[4].

Καὶ τάχα ἀπόστολοι καὶ προφῆται διδάσκαλοί τε καὶ εὐαγγελισταὶ τυγχάνουσιν οἱ γνωστικῶς καὶ συνετῶς παιδεύοντες τὴν Χριστοῦ σύνοδον, ποιμένων ὄντων τῶν πρακτικὸν βίον ἐχόντων καὶ ἐπιστατούντων ἔργοις ἀγαθοῖς, τὴν πίστιν καὶ τὰ φρονήματα τῶν χριστιανῶν οὐκ ἀνηγμένως ἀποδιδόντων, τῶν κατὰ διάμετρον τοῖς ἐπιστήμοσι ποιμέσι διὰ φαυλότητα ἀντικειμένων ἀσεβῶν ὠνομασμένων· ὁ Θεὸς γοῦν φησιν περὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἄλλας κακίας ἐνεργούντων· «Ἱερεῖς οὐκ εἶπαν· ποῦ ἐστιν Κύριος; Καὶ οἱ ἀντεχόμενοι τοῦ νόμου μου οὐκ ἠπίσταντό με, καὶ οἱ ποιμένες ἠσέβουν εἰς ἐμέ»[5], καὶ τὰ ἑξῆς.

Οἱ οὕτως ἀσεβοῦντες καὶ πόρνοι τυγχάνουσιν, τάχα μὲν **828** καὶ ἀκολασταίνοντες, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ μιγνύμενοι τοῖς διάφορα καὶ ἀλλόκοτα δόγματα ὑποβάλλουσιν δαίμοσιν καὶ «ταῖς σοφίαις τῶν ἀρχόντων τούτου τοῦ αἰῶνος»[6]. Αὐτίκα γοῦν «οἱ μὴ δοκιμάσαντες τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παραδοθέντες εἰς ἀδόκιμον νοῦν, πράττουσι τὰ μὴ καθήκοντα, ἀκολάστως κατ' ἀλλήλων ἐπιμαινόμενοι, ἄρσενες ἐν ἄρσεσιν κατεργαζόμενοι τὴν ἀσχημοσύνην, ἀλλὰ καὶ αἱ θήλειαι αὐτῶν τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας ἐάσασαι παρὰ φύσιν καὶ πάσχουσιν, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες ἐν γυναιξὶν πορνικῶς ἐπιμαίνονται»[7].

---

1. Ψαλ. 57,5-7. 2. Ζαχ. 11,4-5. 3. Ἱερ. 3,15. 4. Πρβλ. Ἐφ. 4,11. Α' Κορ. 12,28. 5. Ἱερ. 2,8. 6. Πρβλ. Α' Κορ. 2,6. 7. Πρβλ. Ρωμ. 1,28. 26. 27.

Πρὸς τῷ αἰσθητῶς ἀκολασταίνειν τοὺς ἀσεβοῦντας εἰς Θεὸν ποιμένας, καὶ μετὰ πονηρῶν δυνάμεων λαγνεύουσιν, κατὰ τὸ λεχθὲν ἐν Ψαλμοῖς πρὸς τὸν τῆς εὐσεβείας χορηγόν· «Ἰδοὺ οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ ἀπολοῦνται, ἐξωλόθρευσας πάντα τὸν πορνεύοντα ἀπὸ σοῦ. Ἐμοὶ δὲ τὸ προσκολλᾶσθαι τῷ Θεῷ ἀγαθόν ἐστιν»[1].

Περὶ τῶν ἀσεβούντων νομέων ἐν Ἱερεμίᾳ φέρεται ἀπαγγελλόμενον πρὸς τὴν πορνεύουσαν ψυχήν· «Καί σοι ἔσχες ποιμένας πολλοὺς εἰς πρόσκομμα σεαυτῇ»[2], καὶ ἔτι· «Ἐξεπόρνευσας ἐν ποιμέσι πολλοῖς· καὶ ἀνέκαμπτες προσποιητῶς πρὸς ἐμέ, λέγει Κύριος»[3].

Διασταλέντων τῶν ἀγαθῶν νομέων ἀπὸ τῶν χειρίστων, ἐντολὴ τοῖς ἐπιστήμοσιν δίδοται οὕτως ἔχουσα· «Ποιμαίνετε τὰ πρόβατα τῆς σφαγῆς»[4], ἢ τὰ ἤδη σφαγέντα ἢ τὰ ἄξια τοῦ τοῦτο παθεῖν ἢ ἀδίκως ἐπιβουλευόμενα. Τὸ τελευταῖον δηλοῦται ἐν τῷ τεσσερακοστῷ τρίτῳ Ψαλμῷ, τῶν εἰς θάνατον ἐπιβουλευομένων λεγόντων πρὸς τὸν εὐεργέτην Θεόν· «Ἕνεκεν σοῦ θανατούμεθα **830** ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς»[5], καὶ ἔτι· «Ἔδωκας ἡμᾶς ὡς πρόβατα βρώσεως»[6]. Οὐχ ἑτέρου γὰρ χάριν σφάζονται ὑπὸ τῶν παρανόμως ἐπιστατούντων ἢ τοῦ βρωθῆναι ἕνεκα ὑπ' ἐκείνων περὶ ὧν λέγεται· «Ἐν τῷ ἐπαναστῆναι ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς, ἄρα ζῶντας ἂν κατέπιον ἡμᾶς»[7], ἀλλ' ἀπέτυχον τῆς φονικῆς σπουδῆς ὡς τοὺς ῥυσθέντας χαριστηρίως λέγειν· «Εὐλογητὸς Κύριος, ὃς οὐκ ἔδωκεν ἡμᾶς εἰς θήραν τοῖς ὀδοῦσιν αὐτῶν»[8].

Οἱ δοκοῦντες κτήτορες καὶ οὐ ποιμένες ὑπάρχειν τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς ἀγέλης κατασφάττοντες τὰ πρόβατα μαχαίρᾳ — αὕτη δέ ἐστιν ὁ σοφιστικὸς αὐτῶν λόγος ἀσεβῆ φρονήματα πρεσβεύων — οὐ μετεμέλοντο οὐ μετανοοῦντες ἐφ' οἷς ληστρικῶς καὶ φονικῶς ἔπραξαν. Ἀμέλει γοῦν πωλοῦντες αὐτὰ ὡς ἴδια τὰ μὴ ἑαυτῶν, ἀναισχύντως θρασύτητι αὐχοῦσι πεπλουτηκέναι, τῶν εὐαρεστεῖν νομέων σπουδαζόντων τῷ πιστεύσαντι παμβασιλεῖ τὴν ἀγέλην οὐ σφαττόντων οὐκ ἀπεμπολούντων ἃ ἐπιστεύθησαν λογικὰ πρόβατα ἵν' ἀδίκως πλουτήσωσιν ἐκ πλεονεξίας καὶ αἰσχροκερδιῶν.

Ἵνα μὴ τοιοῦτόν τι ἀπευκτὸν συμβῇ ἐξ ἀπροσεξίας τοῖς ἐπισταταῖσι τῆς Ἐκκλησίας, προσφωνεῖ ὁ πρόκριτος τῶν ἀποστόλων Πέτρος, οὕτω γράφων· «Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ» «ποιμᾶναι τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον μὴ ἀναγκαστῶς ἀλλ' ἑκουσίως», «μὴ κατακυριεύοντες τῶν κλήρων», «ἵνα, φανερωθέντος τοῦ ἀρχιερέως ποιμένος Χριστοῦ Ἰησοῦ, κομίσησθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον»[9], τῶν κατακυριευόντων δηλαδὴ τῶν Χριστοῦ **832** προβάτων ἀμελῶν ποιμένων ὄντων, πωλούντων αἰσχρῶν κ⟨ε⟩ρδῶν ἕνεκα τὰ θεῖα ποίμνια ἵνα βοῶ-

---

1. Ψαλ. 72,27-28. 2. Ἱερ. 3,3. 3. Ἱερ. 3,1. 4. Ζαχ. 11,4. 5. Ψαλ. 43,23. 6. Ψαλ. 43,12. 7. Ψαλ. 123,2. 8. Ψαλ. 123,6. 9. Α΄ Πέτρ. 5,1-4.

σι· «Πεπλουτήκαμεν»[1], κατεσθίοντες οὓς ἀναιροῦσι διὰ σκανδάλων.

Οὕτω βλαβέντων καὶ κακοπραγησάντων τῶν λαῶν, προβάτων ἀλληγορικῶς καλουμένων, οἱ ψευδώνυμοι ποιμένες αὐτῶν οὐδὲν ἔπασχον ἐπ' αὐτοῖς, οὐ συμπαθοῦντες τῇ πολιμνῃ κατὰ τὸν λέγοντα· «Τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;»[2]. Εἰς ταύτην τὴν ἀγάπην ἐνάγονται οἱ θεῖοι παιδευταὶ ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος γεναμένου αὐτοῖς ὑπογραμμοῦ[3], ὡς τὸν θεοσόφον εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην προσφωνεῖν τοῖς κατὰ Χριστὸν θεοσεβοῦσιν· «Ὅτι ἐκεῖνος», σαφὲς δ' ὅτι ὁ Χριστός, «λύτρον ὑπὲρ ἡμῶν[4] τὴν ψυχὴν ἔθηκεν καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ ἀλλήλων τὰς ψυχὰς θεῖναι»[5].

Οἱ οὕτω γνώμης ἔχοντες πρὸς τοὺς τὰ αὐτὰ ἀσπαζομένους καὶ φρονοῦντας φιλάδελφοι συμπαθεῖς ὄντες, τοῖς σφάττουσιν τὰ παραδοθέντα αὐτοῖς πρόβατα ἀντίκεινται τοῖς μετὰ θρασύτητος φάσκουσιν· «Πεπλουτήκαμεν»[6], αἰσχροκερδίᾳ ἐκτησάμεθα πρόβατα ἃ κατεσθίοντες ἥκιστά τι πάσχομεν ἐπ' αὐτοῖς.

Ζαχ. 11, 6-7. Διὰ τοῦτο οὐ φείσομαι οὐκέτι ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν, λέγει Κύριος, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ παρα**834**δίδωμι τοὺς ἀνθρώπους ἕκαστον εἰς χεῖρα τοῦ πλησίον αὐτοῦ καὶ εἰς χεῖρα βασιλέως αὐτοῦ, καὶ κατακόψουσιν τὴν γῆν, καὶ οὐ μὴ ἐξέλωμαι ἐκ χειρὸς αὐτῶν· Καὶ ποιμανῶ τὰ πρόβατα τῆς σφαγῆς εἰς τὴν Χαναναῖτιν[7].

Ἐπεὶ οἱ ἐγχειρισθέντες τὴν ἐπιμέλειαν τῶν λογικῶν προβάτων κατεφρόνησαν αὐτῶν, ὡς μηδὲ συμπαθεῖν μηδὲ φροντίζειν τῆς σωτηρίας αὐτῶν, ὡς πιπράσκειν αὐτὰ ἀλλοτρίοις δι' αἰσχροκερδίαν, ἀπειλεῖ Κύριος παντοκράτωρ μηκέτι φείδεσθαι τῆς γῆς, τοῦτ' ἔστιν τῶν ἐπ' αὐτῆς διατριβόντων, παραδιδομένων τῶν ἀσθενεστέρων τοῖς κατατυραννοῦσιν δι' ἣν νομίζουσιν ἰσχὺν καὶ ὠμότητα ἔχειν, ὡς κατακοπῆναι πάντας τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, παραδιδομένων τῶν ἀνθρώπων ἑκάστων εἰς χεῖρας τῶν πλησίον καὶ εἰς χεῖρας τοῦ βασιλέως αὐτῶν οὐκέτι νομίμως ἀλλὰ τυραννικῶς ἐπιστατοῦντος.

Ἀπειλῆς τρόπῳ ταῦτα Θεὸς ἐπανατείνεται, ἵνα φόβῳ τῶν προσδοκωμένων παύσωνται τοῦ ἁμαρτάνειν οἱ πρὸς οὓς ἡ ἀπειλή. Θεὸς γὰρ οὐδέποτε ἀφειδήσει τῶν αὐτοῦ ποιημάτων, ὡς ἡ πανάρετος τοῦ Σαλωμῶνος Σοφία φησίν· «Φείδῃ πάντων, δέσποτα φιλόψυχε, οὐδὲν βδελυσσόμενος ὧν ἐποίησας, οὐδὲ γὰρ μισῶν τι κατεσκεύασας»[8]. «Ἔκτισας γὰρ εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα, καὶ σωτήριοι αἱ γενέσεις τοῦ κόσμου»[9].

---

1. Ζαχ. 11,5. 2. Β' Κορ. 11,29. 3. Πρβλ. Α' Πέτρ. 2,21. 4. Πρβλ. Ματθ. 20,28. Μάρκ. 10,45. 5. Α' Ἰω. 3,16. 6. Ζαχ. 11,5. 7. Ζαχ. 11,6-7. 8. Σ. Σολ. 11,26. 24. 9. Σ. Σολ. 1,14.

Ταύτης τῆς ὑπερβαλλούσης ἀγαθότητος τοῦ τὰ πάντα συστησαμένου καὶ προνοουμένου τῶν ὅλων πεῖραν ἔχοντες οἱ θεραπεύοντες αὐτόν, πρεσβείαν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἀναφέροντές φασιν· «Φεῖσαι, Κύριε, τοῦ λαοῦ σου καὶ μὴ δῷς τὴν κληρονομίαν σου εἰς ὄνειδος τοῦ κατάρξαι αὐτῶν ἔθνη, μήποτε εἴπωσιν τὰ ἔθνη· ποῦ ἐστιν ὁ Θεὸς αὐτῶν;»[1].

836 Εἰς τοσοῦτον δὲ ἐφείσατο τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων ὁ πάντων αἴτιος καὶ κηδεμών, ὡς ὑπὲρ πάντων ἔκδοτον δοῦναι τὸν υἱὸν ἑαυτοῦ εἰς θάνατον, ἵνα λυτρώσηται τοὺς θανόντας βασιλευθέντας ὑπὸ τοῦ θανάτου[2].

Ταύτης τῆς ὑπερβαλλούσης σωτηρίας μυσταγωγὸς ὁ Ἀπόστολος τυγχάνων περὶ τοῦ Θεοῦ γράφει· «Ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν παρέδωκεν αὐτόν, πῶς οὐχὶ καὶ τὰ πάντα σὺν αὐτῷ χαρίσεται ἡμῖν;»[3]. Ἡμῶν φειδόμενος οὐκ ἐφείσατο τοῦ Υἱοῦ· ὁ μὲν γὰρ ἀπαθὴς καὶ πάσης βλάβης ἀφανιστικός, ἡμεῖς δὲ θνητοὶ καὶ πάθεσιν ὑποκείμενοι. Διὸ εἰ φεισάμενος ἦν τοῦ υἱοῦ, μὴ ἐκδοὺς αὐτὸν «ὑπὲρ πάντων γεύσασθαι θανάτου»[4], ἐμένομεν ἐν τῇ κρατησάσῃ ἀπωλείᾳ διὰ τῆς παραβάσεως τῆς θείας ἐντολῆς· ἀλλ' ἵνα ἐλευθερωθῶμεν, παρέδωκεν ὁ κηδεμὼν τὸν ἴδιον υἱόν, οὐ βλαβησόμενον ἐκ τοῦ τεθνάναι, Σωτῆρος ἀναδειχθέντος πάντων παραδοθέντος ὑπὲρ αὐτῶν.

Τούτων ὧδε ἐχόντων, ἐὰν ὁ Θεὸς λέγῃ· «Οὐ φείσομαι οὐκέτι ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν»[5], φόβῳ ἀπειλῆς νουθετεῖ, ἵνα μὴ κολάσει ὑποπέσωσιν, ἀλλ' ἔξω γένωνται τῆς κρατησάσης ἁμαρτίας, οὐκέτι ὑποκείμενοι κολάσει.

Τὸν τρόπον τοῦ μὴ φείσασθαι ἔτι φανεροῖ, φάσκων «τοὺς ἀνθρώπους εἰς χεῖρας τῶν πλησίον αὐτῶν παραδιδόναι καὶ εἰς χεῖρας»[6] οὗ εἵλαντο πονηροῦ «βασιλέως, ὡς κατακοπῆναι τὴν γῆν»[7], ἀντεπιτιθεμένων ἀλλήλοις τῶν «ὡς ἀνθρώπων ἀποθνησκόντων»[8]. Οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ ἔριδι καὶ ζήλῳ κατὰ σάρκα περιπατοῦντες[9]. Οἱ οὕτω τυγχάνοντες ἄνθρωποι εἰς χεῖρας παραδίδονται ὧν ἔσχον πλησίον δαιμόνων διὰ φιληδονίαν καὶ ὑλικὴν διάθεσιν. Τότε γὰρ μάλιστα νουθετηθῆναι δύναν-
ται παρα**838**δοθέντες οἷς ἡγοῦντο φίλοις καὶ πλησίον ἔχειν, πειραθέντες τῆς ὠμότητος καὶ ἀγριότητος αὐτῶν· φεύξονται δὲ καὶ τοῦ τυραννικῶς ἄρξαντος, τῆς σκληρότητος αὐτοῦ πεῖραν λαβόντες. Ἀμέλει γοῦν καὶ ὁ Ἑβραίων λαὸς τὸ τηνικάδε ἐπόθησεν ἐλευθερωθῆναι τῆς Αἰγυπτίων θρασύτητος, γνοὺς αὐτῶν τὸ ἐπίμοχθον καὶ τὸ ἀπηνὲς ἐπιστασίας.

Κατακοπτομένης τῆς γῆς, τοῦτ' ἔστιν τῶν ἐπ' αὐτῆς καταλλήλων ἐξανισταμένων, ποιμαίνει Θεὸς τὰ τῆς σφαγῆς πρόβατα εἰς τὴν Χαναναῖτιν, τὴν ἡτοιμασμένην τιμωρίαν. Εἴρηνται καὶ πρότερον σφαγῆς

---

1. Ἰωὴλ 2,17. 2. Πρβλ. Ρωμ. 5,14. 3. Ρωμ. 8,32. 4. Πρβλ. Ματθ. 16,28. 5. Ζαχ. 11,6. 6. Πρβλ. Ζαχ. 11,6. 7. Πρβλ. Ζαχ. 11,6. 8. Πρβλ. Ψαλ. 81,7. 9. Πρβλ. Ρωμ. 13,13.

εἶναι πρόβατα τὰ ἕτοιμα πρὸς τὸ παθεῖν καὶ τὰ ἤδη σφαγέντα, ὅτε παρελάβομεν τὸ ὑπὸ τῶν θλιβομένων πρὸς τὸν εὐεργέτην τῶν ὅλων ἀπαγγελλόμενον· «Ἔδωκας ἡμᾶς ὡς πρόβατα βρώσεως»[1], καὶ πάλιν· «Ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς»[2].

Ἐπίστησον εἰ ἐπαινετόν τι δηλοῖ τὸ ποιμαίνεσθαι τὰ πρόβατα τῆς σφαγῆς εἰς τὴν Χανανῖτιν, ἑρμηνευομένην ἡτοιμασμένην, τάχα τῶν διὰ κακώσεως οἰκονομουμένων εἰσαγομένων εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργαζομένην ὑπὸ πόνων παιδευτικῶς ἐπαγομένων, περὶ ἧς γράφει ὁ θεσπέσιος ἀπόστολος Παῦλος τάδε χαράττων· «Ἡ κατὰ Θεὸν λύπη μετάνοιαν κατεργάζεται εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον, τῆς τοῦ κόσμου λύπης θάνατον ἐπιφερούσης»[3]· διὸ ταύτης μὲν ἀφεκτέον, τῆς δὲ κατὰ Θεὸν ἀντιποιητέον ἀμεταμέλητον σωτηρίαν κατὰ Θεὸν φερούσης.

840 Ζαχ. 11,7-9. Καὶ λήμψομαι ἐμαυτῷ δύο ῥάβδους — τὴν μίαν ἐκάλεσα κάλλος, καὶ τὴν ἑτέραν ἐκάλεσα σχοίνισμα, — καὶ ποιμανῶ τὰ πρόβατα. Καὶ ἐξαρῶ τοὺς τρεῖς ποιμένας ἐν μηνὶ ἑνί, καὶ βαρυνθήσεται ἡ ψυχή μου ἐπ' αὐτούς, καὶ γὰρ αἱ ψυχαὶ αὐτῶν ἐπωρύοντο ἐπ' ἐμέ. Καὶ εἶπα· Οὐ ποιμανῶ ὑμᾶς[4].

Ἐκ προσώπου τοῦ Σωτῆρος ὁ προφήτης Ζαχαρίας ἀπαγγέλλει τὰ περὶ δύο ῥάβδων ὧν εἵληφεν ἑαυτῷ.

Οὐχ ἕτερον δ' ἔτι σημαίνεται ἐν τοῖς προκειμένοις ἐκ τῶν ῥάβδων ἢ σκῆπτρα ἀρχῆς, μᾶλλον δὲ βασιλείας, σύμβολα ὄντα.

Ἐπεὶ τοίνυν πᾶν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος διήρηται εἰς τὸν ἐκ περιτομῆς λαὸν καὶ εἰς τὴν κληθεῖσαν ἀπὸ ἐθνῶν Ἐκκλησίαν, ὁ Ἰουδαίων καὶ ἐθνῶν Θεός[5], σωτὴρ ἅμα καὶ βασιλεὺς αὐτῶν ὑπάρχων, ἔλαβεν ἑαυτῷ τὰ δύο σκῆπτρα, ἵνα ἐξ ἀμφοτέρων μίαν βασιλείαν ἀπεργάσηται.

Νοηθήσεται δὲ ἐξ εὐαγγελικοῦ ῥητοῦ ἡ προφητεία· ὡς γὰρ μία βασιλεία ὑπὸ βασιλέα ἕνα ἐξ ἐθνῶν καὶ Ἰουδαίων πιστευσάντων ἀνεδείχθη, οὕτω καὶ ποίμνη μία ὑπὸ ἕνα ποιμένα τὸν ἀληθινὸν τὸν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν προβάτων τεθεικότα[6]. Ἔχει δ' οὕτως ἡ εὐαγγελικὴ φωνὴ ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἀπαγγελλομένη· «Καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω ἃ οὐκ εἰσὶν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης· κἀκεῖνά με δεῖ συναγαγεῖν καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσιν, ἵνα γένωνται μία ποίμνη καὶ ποιμὴν εἷς»[7], ἕτερα λέγων **842** εἶναι πρόβατα οὐκ ἀπὸ τῆς Ἰουδαϊκῆς αὐλῆς ἀλλὰ τοὺς ἀπὸ ἐθνῶν πιστεύοντας τῷ εὐαγγελίῳ.

---

1. Ψαλ. 43,12. 2. Ψαλ. 43,23. 3. Β' Κορ. 7,10. 4. Ζαχ. 11,7-9. 5. Πρβλ. Ρωμ. 3,29. 6. Πρβλ. Ἰω. 10,11. 7. Ἰω. 10,16.

Ταὐτὸν δὲ τὸ τὰς δύο ἀγέλας ὑπὸ ἕνα ποιμένα γενέσθαι, τῷ τὰ δύο σκῆπτρα ὑπὸ τὸν αὐτὸν βασιλέα ἐλθεῖν. Πότε δὲ τοῦτο πληρωθήσεται ἢ ὅταν ἐκβάσεως τύχῃ τό· «Εὐφράνθητε, ἔθνη, μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ»[1];

Ῥηθείη καὶ ἑτέρως τό· «Καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω ἃ οὐκ εἰσὶν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης»[2], αὐλῆς καλουμένης τῶν προβάτων τοῦ περὶ γῆν κόσμου ἐν ᾧ ἀκμὴν διατρίβουσιν οἱ τὸ σῶμα φοροῦντες, ἀπαλλαγεισῶν τούτου ψυχῶν ἐν τῷ καταχθονίῳ τόπῳ τέως διατριβουσῶν, ἅσπερ συνάγει ὁ ἀγαθὸς νομεύς, γενάμενος πρὸς αὐτὰς ὅτε «τέθνηκεν ὑπὲρ πάντων»[3] «ἵνα ζώντων καὶ νεκρῶν κυριεύσῃ»[4]. Εἰ δὲ εἷς κυριεύει νεκρῶν καὶ ζώντων βασιλικῷ κράτει καὶ ποιμαντικῇ ἐπιστήμῃ, αἱ δύο ποῖμναι καὶ βασιλεῖαι μία ἀνεδείχθησαν.

Τί δ' ὑπάρξεται τούτου κατορθωθέντος ἢ ἡ πολυαρχία οἰχήσεται, ἐξάραντος τοῦ ἀληθινοῦ νομέως τοὺς κακῶς ἄρχοντας τρεῖς ποιμένας ἐν ἑνὶ μηνί, τοῦτ' ἔστιν ἅμα καὶ ἐν περιόδῳ μιᾷ.

Τίνες δ' οἱ ἐξαιρόμενοι τρεῖς ἀγελάρχαι θεωρητέον.

Τὸ ἱερατικὸν τῶν Ἰουδαίων τάγμα καὶ οἱ λεγόμενοι παρ' αὐτοῖς ἄδικοι προφῆται καὶ οἱ βασιλεύσαντες ἀπὸ τοῦ Ἱεροβοάν. Πάντες γὰρ οὗτοι βλάβης αἴτιοι ἐτύγχανον τῶν ἀρχομένων. Εἴρηται γοῦν ἐν Ὡσῇ· «Ἔκρυψαν ἱερεῖς ὁδὸν Κυρίου, ἐφό844νευσαν Σίκιμα, ἀνομίαν ἐποίησαν ἐν τῷ Ἰσραήλ»[5], καὶ ἔτι ἐν τῷ αὐτῷ προφήτῃ· «Κακωθήσεται Ἰσραὴλ ὥσπερ ὁ παρεξεστηκὼς προφήτης»[6].

Ἔστιν εὑρεῖν καὶ περὶ τῆς παρανόμου βασιλείας τῆς σχισάσης τὸν Θεοῦ λαὸν γεγραμμένα πολλά, ὧν ἐστιν καὶ τὸ οὕτως ἔχον· «Ἀκούσατε ταῦτα, οἱ ἱερεῖς, καὶ οἶκος τοῦ βασιλέως, ἐνωτίζεσθε, διότι πρὸς ὑμᾶς ἐστιν τὸ κρίμα ὅτι παγὶς ἐγενήθητε τῇ σκοπιᾷ, καὶ ὡς δίκτυον ἐκτεταμένον ἐπὶ τὸ Ἰταβύριον»[7].

Κατὰ τῶν οὕτω φαύλως ἡγησαμένων καὶ ὁ ἅγιος Ἱερεμίας βοᾷ ἐλεγκτικώτατα ἐκ προσώπου τοῦ παμβασιλέως Θεοῦ· «Ἱερεῖς οὐκ εἶπαν· ποῦ ἐστιν Κύριος; Καὶ οἱ ἀντεχόμενοι τοῦ νόμου οὐκ ἠπίσταντό με, καὶ οἱ προφῆται ἐπροφήτευον ἄδικα, καὶ οἱ ποιμένες ἠσέβουν εἰς ἐμέ, καὶ ὀπίσω ἀνωφελοῦς ἐπορεύοντο»[8].

Ἐπίστησον εἰ τοὺς ποιμένας ἀσεβοῦντας εἰς αὐτὸν λέγει τοὺς βασιλέας τοῦ Ἰσραὴλ ἄλλους παρὰ τοὺς ἱερέας καὶ προφήτας τυγχάνοντας.

Οὐκ ἀπογνωστέον δὲ καὶ τοὺς ψευδοδιδασκάλους ποιμένας ἀσεβοῦντας εἰς Θεὸν φάναι. Οἱ οὕτω ἐκληφθέντες ποιμένες τρεῖς ἐξαίρονται ἐν μηνὶ ἑνὶ ὑπὸ «τοῦ ἀληθῶς ἀρχιερέως μεγάλου Ἰησοῦ διεληλυθότος τοὺς οὐρανούς»[9], ἀληθινοῦ ὄντος προφήτου, περὶ οὗ θεία προα-

---

1. Δευτ. 32,43. Ρωμ. 15,10. 2. Ἰω. 10,16. 3. Πρβλ. Β' Κορ. 5,14. 4. Ρωμ. 14,9. 5. Πρβλ. Ὡσ. 6,9-10. 6. Πρβλ. Ὡσ. 9,7. 7. Ὡσ. 5,1. 8. Ἱερ. 2,8. 9. Ἑβρ. 4,14.

ναφώνησις εἴρηται· «Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν Κύριος ὁ Θεός»[1].

Πρὸς τῷ ἀρχιερεύς καὶ προφήτης ὑπάρχειν, καὶ βασιλεύς ἐστιν, ὡς τὸν Πατέρα περὶ αὐτοῦ φάναι· «Ἤγειρα αὐτὸν βασιλέα, καὶ πᾶσαι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ εὐθεῖαι· οὗτος οἰκοδομήσει τὴν πόλιν μου, καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ μου ἐπιστρέψει οὐ μετὰ λύτρων οὐδὲ μετὰ δώρων»[2]. Καὶ αὐτὸς οὖν περὶ ἑαυτοῦ ὁ οἰκοδομῶν τὴν πνευματικὴν Θεοῦ πόλιν καὶ λυτρούμενος τὸν λαὸν **846** λέγει· «Ἐγὼ δὲ κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ Σιὼν ὄρος τὸ ἅγιον, διαγγέλλω⟨ν⟩ τὸ πρόσταγμα Κυρίου»[3].

Πρὸς τοῖς τεθεωρημένοις περὶ τῶν τριῶν ποιμένων, ἐπιστατέον ψεκτοὺς τρεῖς εἶναι νομέας ἐξαιρομένους τοὺς εἰς τὴν Τριάδα ἀσεβοῦντας. Οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν πολλὴν ἔχουσι ῥοπὴν εἰς τὸ ἀσεβεῖν εἰς τὸν Πατέρα, ἑτέρων εἰς τὸν Υἱὸν καὶ ἄλλων εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.

Καὶ τάχα μὲν οἱ υἱοπάτορα φρονοῦντες ψευδοδοξοῦσιν εἰς τὸν Πατέρα, στερίσκοντες τὸν Πατέρα ὅσον ἐπὶ τῇ ἀσεβείᾳ αὐτῶν τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ, ὄντος Θεοῦ Λόγου σοφίας τε καὶ ἀληθείας, τῶν ἐξ οὐκ ὄντων καὶ κτίσμα φρονούντων προηγουμένως περὶ τὸ ἴδιον γένημα ψευδοδοξούντων. Εἰσὶ δὲ καὶ πνευματομαχοῦντες, δοξάζοντες ὡσεὶ ἢ ἓν τῶν κτισμάτων.

Καὶ τὰ τρία δὲ τάγματα τῶν ἀπατωμένων ἄθεα περὶ τῆς Τριάδος φρονοῦσιν, πλὴν ἕκαστον, ὡς ἤδη εἴρηται, διάφορον ἔχει τὴν ἀσεβῆ ῥοπήν.

Ἐξαρθήσονται δὲ ἐν μηνὶ ἑνὶ καὶ οἱ οὕτω ἀσεβεῖς ποιμένες· μέχρι γὰρ τῆς παρούσης χρονικῆς ζωῆς ἡ ψευδὴς διδασκαλία τὴν ἐπαγγελίαν ἔχει[4], καταλυθησομένην ὅταν ἐπίλαμψις τελεία γένηται τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς[5] μετὰ τὸν ἐνεστηκότα πονηρὸν αἰῶνα[6] καὶ τὴν πρόσκαιρον ζωήν, ἐφ' ᾗ μόνῃ οἱ ἐλπίζοντες ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων εἰσίν[7].

848 Γίνεται δ' ἡ ἔξαρσις τῶν τριῶν φαύλων ἀγελαρχῶν, βαρυνομένης ἐπ' αὐτοὺς τῆς ψυχῆς[8] τοῦ ταῦτα ἀπειλοῦντος βασιλέως, ἐπείπερ μισητὰ αὐτῷ πράττουσιν.

Ψυχὴ δὲ αὐτοῦ κατὰ πλείονας τρόπους λέγεται.

Καθ' ἕνα μὲν καὶ πρόχειρον, ἣν ὡς ἄνθρωπος τέλειος ἔχει, ἣν τίθεται ἵνα πάλιν λάβῃ αὐτήν[9]. Τέθειται μὲν οὖν αὐτὴν λύτρον ἀντὶ πολλῶν αὐτὴν δεδωκώς[10], ὡς γράφειν περὶ αὐτοῦ τὸν μυσταγωγὸν τῆς ἀληθείας Ἰωάννην οὕτως· «Ὅτι ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν ἔθηκεν· καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ ἀλλήλων τὰς ψυχὰς θεῖναι»[11]· ἔλαβεν δὲ αὐτὴν ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς «οὐκ ἐγκαταλειφθεῖσαν εἰς τὸν ᾅδην»[12].

---

1. Δευτ. 18,15. 2. Ἡσ. 45,13. 3. Ψαλ. 2,6-7. 4. Πρβλ. Α' Τιμ. 4,8. 5. Πρβλ. Α' Ἰω. 2,8. 6. Πρβλ. Γαλ. 1,4. 7. Πρβλ. Α' Κορ. 15,19. 8. Ζαχ. 11,8. 9. Πρβλ. Ἰω. 10,18. 10. Πρβλ. Ματθ. 20,28. 11. Α' Ἰω. 3,16. 12. Πράξ. 2,31.

Κατ' ἄλλην θεωρίαν, ψυχή ἐστιν τοῦ ταῦτα λέγοντος Σωτῆρος πᾶς ἄνθρωπος οἰκειωθεὶς αὐτῷ ὡς χρηματίζειν «ἐν Χριστῷ ἄνθρωπος»[1], ὡς μὴ διαφέρειν περὶ τούτου φάναι ὅτι ἄνθρωπος καὶ ψυχὴ Θεοῦ τυγχάνει. Ἠλίας γὰρ ἄνθρωπος Θεοῦ χρηματίζων[2] καὶ ψυχὴ Θεοῦ ῥηθείη· ὡσαύτως καὶ ὁ ἱεροφάντης Μωϋσῆς, καὶ εἴ τις ἄλλος τῆς αὐτῆς ἁγιότητος καὶ ἀρετῆς μετέχει. Οὐ πολλῶν δὲ μαρτυρίων χρεία τὸ νῦν, πολλάκις ἤδη ἀποδείξεως γεναμένης· ἀρκεῖ γὰρ τὴν Παύλου καὶ Πέτρου παραλαβεῖν φωνήν. Ὁ μὲν γὰρ ἔγραψεν· «Πᾶσα ψυχή», τοῦτ' ἔστιν ἄνθρωπος, «ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω»[3], ὁ δέ· «Τοῦτ' ἔστιν ὀκτὼ ψυχαὶ διεσώθησαν»[4], ὀκτὼ ψυχὰς λέγων τοὺς σωθέντας ἐν τῇ κιβωτῷ ἐν τῷ κατακλυσμῷ, τὸν Νῶε καὶ τοὺς τρεῖς υἱοὺς αὐτοῦ, τήν τε γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰς τρεῖς συμβιούσας τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ.

Ἡ οὕτω λεγομένη Θεοῦ ψυχὴ βαρύνεται ἐπὶ τοὺς τρεῖς ἀναιρουμένου⟨ς⟩ ποιμένας ἐν ἑνὶ μηνί, συναγαναχτοῦσα τῷ ἐξαίροντι αὐτοὺς Σωτῆρι. Γίνεται δὲ ἡ ἔξαρσις αὐτῶν διὰ τὸ ἀπὸ **850** ἀγριότητος τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐπωρύεσθαι λεόντων δίκην ἐπὶ τὸν ποιμένα τὸν ἀληθινόν.

Τῆς τῶν ποιμένων ὠμότητος περιγραφείσης, ὁ ἀγαθὸς ἀγελ⟨ά⟩ρχης πρὸς τὰ ἀπολωλότα ὑπὸ τῶν φαύλων νομέων πρόβατα «Οὐ ποιμανῶ ὑμᾶς»[5] ἀπειλῆς τρόπῳ λέγει, μάλιστα ὅτι ἔτι ἐτύγχανον ὑπὸ τοὺς βλαπτικούς· οὔπω γὰρ ἦσαν ἀναιρεθέντες· τὸ γὰρ «Ἐξαρῶ τοὺς τρεῖς ποιμένας»[6] δείκνυσιν ὅτι ἀκμὴν ἐτύγχανον ἐπικείμενοι τοῖς πεπλανημένοις ὑπ' αὐτῶν ποιμνίοις.

Ποίῳ δὲ τρόπῳ καὶ τίνος ἕνεκα ἡ μία τῶν ῥάβδων κάλλος κέκληται, ἡ δὲ ἑτέρα σχοίνισμα, ἐν τοῖς ὅσον οὔπω ἐκτεθησομένοις σαφηνισθείη. ⟨Νῦν δὲ δεῖ⟩ σὺν Θεῷ φάναι·

Ζαχ. 11,9. Τὸ ἀποθνῆσκον ἀποθνησκέτω καὶ τὸ ἐκλεῖπον ἐκλειπέτω, καὶ τὰ κατάλοιπα κατεσθιέτωσαν ἕκαστος τὰς σάρκας τοῦ πλησίον αὐτοῦ[7].

Τοῦ ἀγαθοῦ νομέως ἐπιστατοῦντος τῆς ποίμνης, ἕκαστον τῶν προβάτων ὃν δεῖ τρόπον τημελεῖται. Αὐτίκα γοῦν ὁ Κύριος Ἰησοῦς λέγει· «Τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς ἐμῆς φωνῆς ἀκούουσιν καὶ ἀκολουθοῦσίν μοι, κἀγὼ δίδωμι αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον, καὶ οὐ **852** μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν αἰῶνα»[8], ὡς ἕκαστον τῶν συμπληρούντων τὴν θείαν ἀγέλην βοᾶν περὶ τοῦ ἀγελάρχου· «Κύριος ποιμαίνει με, καὶ οὐδέν με οὐ μὴ ὑστερήσει. Εἰς τόπον χλόης, ἐκεῖ με κατεσκήνωσεν, ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἐξέθρεψέν με, τὴν ψυχήν μου ἐπέστρεψεν. Ὡδήγησέν με ἐπὶ τρίβους δικαιοσύνης ἕνεκεν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ»[9].

---

1. Β' Κορ. 12,2. 2. Πρβλ. Δ' Βασ. 1,9. 3. Ρωμ. 13,1. 4. Α' Πέτρ. 3,20. 5. Ζαχ. 11,9. 6. Ζαχ. 11,8. 7. Ζαχ. 11,9. 8. Ἰω. 10,27-28. 9. Ψαλ. 22,1-3.

Οὕτως ἐπιστατουμένων τῶν λογικῶν θρεμμάτων παρ' ἰδίαν ῥᾳθυμίαν αὐτῶν ἐγκαταλειφθέντων ὑπὸ τοῦ λέγοντος· «Οὐ ποιμανῶ ὑμᾶς»[1], πᾶν τοὐναντίον ὑπῆρχται τοῖς ποιμνίοις, ὡς λοιπὸν τὸ ἀποθνῇσκον ἀποθνήσκειν, μακρυνθὲν τοῦ λέγοντος ποιμένος περὶ τῶν αὐτοῦ προβάτων· «Ἐγὼ ἦλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσιν καὶ περισσὸν ἔχωσιν»[2], τιθέντος μου τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων»[3]. Πρὸς τῷ ἀποθνῇσκον ἀποθνήσκειν, καὶ τὸ ἐκλιμπάνον ἐκλείψει ἐρημωθὲν προστασίας, ὡς ἕκαστον τῶν ἀποσφαλέντων τῆς καταλλήλου νομῆς τοῦ πλησίον τὰς σάρκας κατεσθίειν, εἰς ἀγριότητα μεταβαλόντων. Ταύτῃ τῇ ὠμότητι ὑποπεσούσης τῆς Γαλατῶν Ἐκκλησίας, πρὸς αὐτὴν εἰκότως γράφεται ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου· «Εἰ ἀλλήλους δάκνετε καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπὸ ἀλλήλων ἀναλωθῆτε»[4]. Περὶ οὕτως ἐκθηριωθέντων κατ' αὐτοῦ ὁ ὑμνῳδὸς ψάλλει· «Ἐν τῷ ἐγγίζειν ἐπ' ἐμὲ κακοῦντας τοῦ φαγεῖν τὰς σάρκας μου»[5].

Πλὴν εἰ κἀκεῖνοι οὕτω διετέθησαν, ἁβλαβὴς διαμείνας λέγει· «Οἱ θλίβοντές με καὶ οἱ ἐχθροί μου αὐτοὶ ἠσθένησαν καὶ ἔπεσαν»[6]. Καὶ ὁ προφήτης δὲ Ἱερεμίας περὶ τῶν θηρῶν δίκην κατὰ τῶν σπουδαίων βλάβην ἐπιχειρούντων λέγει· «Ἅγιος Ἰσραήλ, τῷ Κυρίῳ ἀρχὴ γενημάτων αὐτοῦ· πάντες οἱ κατεσθίοντες αὐτὸν πλημμελήσουσιν, κακὰ ἥξει ἐπ' αὐτούς, φησὶν Κύριος»[7].

854 Εὖ δὲ καὶ τὸ εἰρῆσθαι κατεσθίειν ἕκαστον τὰς σάρκας καὶ οὐ τὴν ψυχὴν ἢ τὸν νοῦν τῶν πλησίον.

Ὁ ταύτης τῆς ὠμότητος ῥυσθεὶς εὐχαριστητικῶς περὶ ἑαυτοῦ καὶ τῶν παραπλησίων βοᾷ· «Εὐλογητὸς Κύριος, ὃς οὐκ ἔδωκεν ἡμᾶς εἰς θήραν τοῖς ὀδοῦσιν αὐτῶν»[8].

Ζαχ. 11, 10 - 11. Καὶ λήμψομαι τὴν ῥάβδον μου τὴν καλήν, καὶ ἀπορρίψω αὐτὴν διασκεδάσαι τὴν διαθήκην μου, ἣν διεθέμην πρὸς πάντας τοὺς λαούς· καὶ διασκεδασθήσεται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ καὶ γνώσονται οἱ Χαναναῖοι, τὰ πρόβατα τὰ φυλασσόμενα, διότι λόγος Κυρίου ἐστίν[9].

Τοῦ ἐκ περιτομῆς λαοῦ ἐγκαταλειφθέντος ὑπὸ τοῦ ποιμένος διὰ τὸ ἠσεβηκέναι εἰς αὐτόν, ἀπήντησε τὰ ἐκκείμενα ἀνιαρά, ὡς ἀποθνήσκειν τὸ ἀποθνῇσκον καὶ ἐκλιμπάνειν τὸ ἐκλιμπάνον καὶ τὰ κατάλοιπα ἐστρᾶφθαι, ὡς ἕκαστον ἐσθίειν τὰς σάρκας τοῦ πλησίον.

Κλῆσις γίνεται τῆς ἀπὸ τῶν πιστευσάντων τῷ Χριστῷ ἐθνῶν Ἐκκλησίας ἣν καὶ ῥάβδον ἐπαινετὴν ὠνόμασεν, τοῦτ' ἔστι βασιλείαν, εἰπών· «Καὶ λήμψομαι τὴν ῥάβδον τὴν καλήν»[10]. Ὑπῆρκται δὲ τοῦτο

---

1. Ζαχ. 11,9. 2. Ἰω. 10,10. 3. Πρβλ. Ἰω. 4,15. 4. Γαλ. 5,15. 5. Ψαλ. 26,2. 6. Ἔνθ' ἀν. 7. Ἱερ. 2,3. 8. Ψαλ. 123,6. 9. Ζαχ. 11,10-11. 10. Ζαχ. 11,10.

τοῦ Πατρὸς εἰρηκότος τῷ Υἱῷ· «Αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου»[1]. Τοῦ βασιλικοῦ σκήπτρου ἀπορριφέντος ὑπὸ τοῦ λαβόντος κληρονομίαν πάντα τὰ ἔθνη, ἡ πρὸς πάντας τοὺς λαοὺς διεσκεδάσθη διαθήκη περὶ ἧς εἴρηται ἐν Δευτερονομίῳ ἐν ᾠδῇ μεγάλῃ τῷδε τῷ τρόπῳ· «Ὅτε διεμέριζεν ὁ ὕψιστος ἔθνη, ὡς διέσπειρεν υἱοὺς Ἀδάμ, ἔστησεν ὅρια ἐθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ»[2].**856** Ταύτης τῆς διαθήκης διασκεδασθείσης ὑπὸ Χριστοῦ, οὐκέτι ἐπιστατούντων τῶν ἀγγέλων τῶν ἐθνῶν, κληρονομία καὶ μερὶς γεγένηνται τὰ ἔθνη πάντα τοῦ ἀπορρίψαντος τὴν καλὴν ῥάβδον ἐπὶ καταλύσει τῆς πρὸς πάντας τοὺς λαοὺς διαθήκης.

Κατώρθωται δὲ ἡ ἀριστεία αὕτη ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὑπὸ τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης κατασκευασθείσῃ, ἣν ἀγαλλιασάμενος ἰδεῖν ὁ πατὴρ τῶν πιστευσάντων πάντων ἐθνῶν[3] Ἀβραὰμ ἐχάρη[4], εὐλογηθέντων ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ πάντων τῶν συμπληρούντων τὰ ἔθνη[5] ἀνθρώπων σχόντων τὴν πίστιν αὐτοῦ εἰς δικαιοσύνην λελογισμένην[6].

Περὶ ταύτης τῆς ἡμέρας ὁ πᾶς τῶν ἁγίων χορὸς ἀνθρώπων τε καὶ ἀγγέλων μελῳδεῖ φάσκων· «Αὕτη ἡ ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν Κύριος· ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ»[7], ταύτης υἱοὶ[8] τυγχάνοντες οἷς εἶπεν ὁ Σωτήρ· «Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου»[9]. «Ἡ ἡμέρα ἤγγισεν, ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν»[10].

Τούτων τῶν θείων ἀνδραγαθημάτων ἀνυσθέντων, γνώσονται οἱ Χαναναῖοι ὄντες πρόβατα φυλασσόμενα «ὅτι λόγος Κυρίου ἐστὶν»[11] ὁ περὶ τῶν ἐκκειμένων ῥάβδου τε καὶ διαθήκης πρὸς τοὺς λαοὺς ἅπαντας, ὅνπερ νοῆσαι προσῆκόν ἐστιν μεγάλων καὶ ὑπερφυῶν μυστηρίων δηλωτικὸν ὄντα.

Χαναναίους ἐκλημπτέον τοὺς ἡτοιμασμένους ἀπὸ τῶν ἐθνῶν εἰς τὸ γενέσθαι κληρονομία τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ δι' ἣν ἔσχον ἀτυφίαν πρὸς τοῦ εἰρηκότος· «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πραΰς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν»[12].

858 Ζαχ. 11, 12-13. Καὶ ἐρῶ πρὸς αὐτούς· εἰ καλὸν ἐνώπιον ὑμῶν ἐστιν, δότε στήσαντες τὸν μισθόν μου ἢ ἀπείπασθε· καὶ ἔστησαν τὸν μισθόν μου τριάκοντα ἀργυροῦς. Καὶ εἶπεν Κύριος πρός με· χάθες αὐτοὺς εἰς τὸ χωνευτήριον, καὶ σκέψαι εἰ δοκιμεῖόν ἐστιν, ὃν τρόπον ἐδοκιμάσθην ὑπὲρ αὐτῶν. Καὶ ἔλαβον τοὺς τριάκοντα

---

1. Ψαλ. 2,8. 2. Δευτ. 32,8. 3. Πρβλ. Ρωμ. 4,11,16,17. 4. Πρβλ. Ἰω. 8,56. 5. Πρβλ. Γεν. 26,4. 6. Πρβλ. Ρωμ. 4,3,9. 7. Ψαλ. 117,24. 8. Πρβλ. Α' Θεσ. 5,5. 9. Ματθ. 5,14. 10. Ρωμ. 13,12-13. 11. Ζαχ. 11,11. 12. Ματθ. 11,29.

ἀργυροῦς, καὶ ἐνέβαλον αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον Κυρίου εἰς τὸ χωνευτήριον[1].

Οἱ προφητικοὶ λόγοι αἰνιγματωδῶς προφερόμενοι ἀθρόως μεταβάλλουσι τὰ πρόσωπα τῶν λεγόντων καὶ περὶ ὧν λέγουσιν· καὶ ἐκ πολλῶν γε ῥητῶν ἔστι πιστώσασθαι καὶ ἀποδεῖξαι τὸ θεώρημα. Ὑπὲρ δὲ τοῦ μὴ μηκῦναι τὸν λόγον, παραληπτέον ἀπὸ τοῦ Ἱερεμίου ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ λεγόμενον οὕτως· «Περιδράμετε ἐν ταῖς ὁδοῖς Ἱερουσαλὴμ καὶ εἴδετε εἰ ἔστιν ἐκεῖ ποιῶν πίστιν καὶ ἔλεος», ἢ «κρίσιν» ὡς ἔνια τῶν ἀντιγράφων ἔχει, «καὶ εἶπα· ζῇ Κύριος, λέγουσιν· διὰ τοῦτο οὐκ ἐπὶ ψεύδεσιν ὀμνύουσιν»[2].

Φήσαντος γὰρ τοῦ Θεοῦ τοῖς ἁγίοις ἀνδράσιν· «Περιδράμετε ἐν ταῖς πλατείαις Ἱερουσαλὴμ καὶ εἴδετε εἰ ἔστιν ἐν αὐτῇ οἱ τάδε τινὰ ποιοῦντες»[3], ἀποκρίνονται οἱ τὴν πρόσταξιν λαβόντες· «Ζῇ Κύριος, λέγουσιν»[2], πρὸς οὓς ὁ Θεός φησιν· «Διὰ τοῦτο οὐκ ἐπὶ ψεύδεσιν ὀμνύουσιν». Ὅρα πόσαι μεταβολαὶ προσώπων ἐν ταῖς ὀλίγαις ταύταις συμβολαῖς φέρονται, οὐ διασταλεῖσαι κατὰ τὴν λέξιν ἀλλ' ἐν τῇ νοήσει.

Ὡς οὖν ἔχει ἐπὶ τῆς παραληφθείσης μαρτυρίας, οὕτως ἔχει καὶ ἐν τῇ ἐκτεθείσῃ τοῦ Ζαχαρίου φωνῇ. Εἰπὼν γὰρ ὁ **860** Σωτὴρ — αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ ἀπαγγέλλων τὰ προκείμενα περὶ τῆς ἀποβολῆς τῶν ἐκ περιτομῆς — καὶ ἐξῆς ἀπαγγείλας περὶ τῆς κλήσεως τῆς τῶν ποτ' εἰδωλολατρούντων ἐθνῶν, ἀπὸ ἑτέρας ἀρχῆς φησιν· Ἀπεκρίθην καὶ εἶπα πρὸς αὐτούς, δηλαδὴ τοὺς Ἰουδαίους· Εἰ καλὸν καὶ δίκαιον ἐνώπιον ὑμῶν ὑπάρχει, δότε στήσαντες, τοῦτ' ἔστιν ὁρίσαντες, τὸν μισθόν μου· εἰ δὲ μή, ἀπείπασθε παραιτούμενοί μου τοὺς λόγους. Οἱ δὲ ὡμολόγησαν τὸν μισθόν μου τριάκοντα ἀργυροῦς εἶναι.

Μισθὸν δὲ καὶ ἀργύριον ἀνηγμένως προσήκει ἐκλαβεῖν. Πολλαχοῦ γὰρ τῆς θείας παιδεύσεως τὰ λόγια καὶ ὁ λόγος τῷδε τῷ ὀνόματι δηλοῦνται· «Τὰ λόγια γὰρ Κυρίου, λόγια ἁγνά, ἀργύριον πεπυρωμένον δοκιμεῖον τῇ γῇ κεκαθαρισμένον ἑπταπλασίως»[5]. Καὶ πάλιν παροιμιωδῶς λέγεται· «Ἄργυρος πεπυρωμένος γλῶσσα δικαίου»[6]. Δηλοῦται γὰρ ὁ λόγος τῷ ὀνόματι τῆς γλώττης. Καὶ ἐπεὶ οὐ πᾶν τὸ ἀλληγορικῶς ἀργύριον ἐπαινετόν ἐστιν ἀλλὰ καὶ ψεγόμενον, λέγων οὖν ὁ Θεὸς τοῖς ψευδοδιδασκάλοις τοῦ Ἰσραήλ· «Τὸ ἀργύριον ὑμῶν ἀδόκιμον»[7]. οὐκ αἰσθητὸν νόμισμα αἰτιᾶται, ἀλλὰ δολερὸν λόγον. Καὶ περὶ τῶν χρωμένων αὐτῷ τοῖς διορατικοῖς τὸν Θεὸν εἰπεῖν· «Ἀργύριον ἀποδεδοκιμασμένον καλέσατε αὐτούς, ὅτι ἀπεδοκίμασεν Κύριος»[8] τὴν γενεὰν τὴν ποιοῦσαν ταῦτα, φανερὸν ὅτι τὰ δολερὰ καὶ ἀπηγορευμένα.

Ταύτης τῆς νοήσεώς ἐστιν τὸ παροιμιῶδες θέσπισμα προφερόμενον οὕτως· «Ἀργύριον διδόμενον μετὰ δόλου ὥσπερ ὄστρακον ἡγητέον»[9].

---

1. Ζαχ. 11,12-13. 2. Ἱερ. 5,1-2. 3. Ἔνθ' ἀν. 4. Ἔνθ' ἀν. 5. Ψαλ. 11,7. 6. Παρμ. 10,20. 7. Ἡσ. 1,22. 8. Ἱερ. 6,30. 9. Παρμ. 26,23.

Τὸν γὰρ ἀπατηλὸν καὶ ἐριστικὸν σὺν δόλῳ προφερόμενον λόγον ὑπὸ σοφιστῶν, κἂν δοκῇ περὶ μεγάλων τῶν καλουμένων «ὑψωμάτων, ἐπαιρομένων κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ»[1], ἀπαγγέλλειν, ὡς ὄστρακον ἡγητέον αὐτὸν εἶναι· οἷός 862 ἐστιν ὃν προφέρονται «οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες»[2], οὓς «ἐκ τῆς γῆς φωνοῦντας»[3] εἶπεν Ἡσαΐας.

Οὕσης τοιγαροῦν διαφορᾶς λογικῶν ἀργυρίων, στησάντων τῶν ἐκ περιτομῆς μισθὸν τῷ ὑπὲρ αὐτῶν καμόντι τριάκοντα ἀργυροῦς, ὁ Πατήρ φησιν τῷ τοὺς τριάκοντα ἀργυροῦς μισθὸν λαβόντι· «Κάθες αὐτοὺς εἰς τὸ χωνευτήριον καὶ σκέψαι εἰ δόκιμόν ἐστιν» τὸ δοθὲν ἀργύριον «ὃν τρόπον ἐδοκιμάσθην» ἐγὼ «ὑπὲρ αὐτῶν»[4]. Οὕτω γὰρ φανερωθήσεται εἰ ἐπαξίως παρέσχον τὸν μισθὸν οὗ ἀνεδεξάμην καμάτου ὑπὲρ αὐτῶν, «θεὶς τὴν ψυχήν μου καὶ δοὺς αὐτὴν λύτρον ἀντὶ πολλῶν»[5].

Ταῦτα τοῦ Πατρὸς εἰρηκότος, λέγω δὴ τό· Κάθες τοὺς τριάκοντα ἀργυροῦς εἰς τὸ χωνευτήριον, ὁ «ὑπήκοος μέχρι θανάτου γενάμενος»[6] ἀμελλητὶ τὸ προσταχθὲν ἀνύσας· Ἔλαβον, φησίν, τοὺς ἀργυροῦς καὶ ἐνέβαλον αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον Κυρίου εἰς τὸ χωνευτήριον. Τούτου πληρωθέντος, ἐγνώσθη τῶν φαρισαίων καὶ τῶν ἄλλων ἐκ περιτομῆς ὁ μισθὸς δολερός, ὡς ὄστρακον αὐτὸν ἡγήσασθαι τοὺς ἐραυνῶντας Γραφὰς τὰς μαρτυρούσας περὶ τοῦ αὐτὰς εἰρηκότος Σωτῆρος[7].

Πολλαχοῦ γὰρ τῶν Εὐαγγελίων ἐλέγχεται ὁ πονηρὸς λόγος τῶν ἐγκαλουμένων, ὡς ἐν τῷ· «Ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χείλεσίν με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ· μάτην δὲ σέβονταί με διδάσκοντες ἐντάλματα καὶ διδασκαλίας ἀνθρώπων»[8], ἀκυροῦντες τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν ἐπιβλαβῆ παράδοσιν αὐτῶν[9].

Ὡσαύτως ἐλέγχονται ἀδόκιμον λόγον προτείνοντες περὶ τοῦ πότερον δεῖ διδόναι φόρον Καίσαρι ἢ οὔ, ὡς αὐτόθεν καὶ ἐξ 864 ὧν ἔλεγον ἠλέγχθησαν δολεροὶ καὶ σὺν πολλῇ πανουργίᾳ φθεγγόμενοι· ἐρόμενος γὰρ αὐτούς, ὁ Σωτὴρ εἶπεν· «Ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα», δηλοῦντες «τίνος ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφήν». Τῶν δὲ φαμένων· «Καίσαρος», ἰσχυρῶς ἠλέγχθησαν ἀκούσαντες· «Τοίνυν ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ»[10].

Οὐ μόνοι δὲ οἱ πειραστικῶς τῷ Σωτῆρι προσιόντες Ἰουδαῖοι ἀδόκιμον ἔχουσιν λόγον, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν τῷ χριστιανισμῷ ψευδοδοξοῦντες αἱρετικοί, «ἐν πανουργίᾳ περιπατοῦντες καὶ δολοῦντες τὸν λόγον Κυρίου»[11], παρεκδεχόμενοι καὶ παραχαράττοντες τὸ βούλημα τῶν θεοπνεύστων λογίων· οὓς καὶ αὐτοὺς παραιτητέον, ἡγούμενοι ὡς ὄστρακον τὸν δολερὸν αὐτῶν λόγον ὄντα ἀδόκιμον ἀργύριον. Ἢ οὐκ ἀδόκιμος ὁ λόγος τῶν δύο ἀρχὰς ἀγενήτους τιθεμένων, ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ — μανιχαῖοι δὲ οὗτοι —; Καὶ τῶν κτίσμα λεγόντων τὸν Υἱὸν καὶ ἀπομερι-

---

1. Β' Κορ. 10,5. 2. Φιλιπ. 3,19. 3. Ἡσ. 8,19. 4. Ζαχ. 11,13. 5. Ματθ. 20,28. Μάρκ. 10,45. Πρβλ. Ἰω. 10,15. 6. Πρβλ. Φιλιπ. 2,8. 7. Πρβλ. Ἰω. 5,39. 8. Ἡσ. 29,13. Ματθ. 15,8. 9. Πρβλ. Ματθ. 15,6. 10. Ματθ. 22,19-21. 11. Πρβλ. Β' Κορ. 4,2.

ζόντων τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀπὸ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ; Καὶ ὁ τῶν ἀσεβούντων εἰς τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Σωτῆρος, δοκήσει καὶ οὐκ ἀληθείᾳ πεφᾶνθαι τὸν Σωτῆρα οἰομένων;

Οὐ μόνον δὲ τὸ ἀδόκιμον ἀργύριον ἐκ τοῦ χωνευτηρίου τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ φανεροῦται, ἀλλὰ καὶ τὸ δόκιμον φέρον τὴν εἰκόνα καὶ χαρακτῆρα τοῦ παμβασιλέως Σωτῆρος, «κεκαθαρισμένον ἑπταπλασίως»[1], ὅπερ κατέχειν δεῖ καὶ πλουτεῖν τῇ κτήσει αὐτοῦ.

Εἰσὶν ἐκλαμβάνοντες ὅτι οὓς ἔλαβεν Ἰούδας τριάκοντα ἀργυροῦς ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἵνα προδῷ τὸν Κύριον σημαίνονται καὶ ἐκ τῆς προκειμένης λέξεως, μέγιστος δ' ἔλεγχος τῶν δεδωκότων Ἰουδαίων καὶ τοῦ εἰληφότος Ἰούδα τοὺς ὑπὲρ προδοσίας **866** τριάκοντα ἀργυροῦς. Δέον γὰρ μισθὸν αὐτοὺς παρασχεῖν τῷ κοπιάσαντι ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν τε καὶ τοῦ σύμπαντος κόσμου, ἀλλ' οὐχ ἵνα ἀναιρεθῇ «ὁ τὸ πᾶν ζωοποιῶν»[2].

Τὰς βλασφημίας, ἃς προφέρουσιν κατὰ τοῦ σταυρωθέντος ὑπὲρ ὅλης κτίσεως Σωτῆρος οἱ Ἰουδαῖοι, ⟨εἰς⟩ τὸν οἶκον τῶν θεοπνεύστων γραφῶν καὶ τὸ ἐν αὐτῷ χωνευτήριον ἐμβαλεῖν καὶ καθεῖναι δεῖ, ἵν' ἐλεγχθῶσιν ἀπᾴδουσαι, μᾶλλον δὲ ἐναντιούμεναι ταῖς περὶ Χριστοῦ καὶ σταυροῦ αὐτοῦ προφητείαις.

Ζαχ. 11,14. Καὶ ἀπέρριψα τὴν ῥάβδον τὴν δευτέραν, τὸ σχοίνισμα, τοῦ διασκεδάσαι τὴν διαθήκην ἀνὰ μέσον Ἰούδα καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ Ἰσραήλ[3].

Δύο ῥάβδους εἰληφὼς ὁ Σωτὴρ καὶ Κύριος ἡμῶν, ὧν τὴν μὲν κάλλος, τὴν δὲ σχοίνισμα προσηγόρευσεν, πρότερον ἀπορρίψας τὴν κληθεῖσαν κάλλος, μυστήρια ἐφανέρωσεν τὰ ἤδη σαφηνισθέντα. Νῦν τὴν ὀνομαζομένην σχοίνισμα ἀπορρίψας, διεσκέδασεν διαθήκην τὴν ἀνὰ μέσον τοῦ Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδα.

Τίς δέ ἐστιν ἡ κληθεῖσα σχοίνισμα ῥάβδος, ἐκ τῆς μεγάλης ᾠδῆς ἔστι πάλιν μαθεῖν. Ἔχει δὲ οὕτω τὰ τῆς ᾠδῆς ᾱ καὶ πρότερον ἐκτέθειται. «Ὅτε διεμέριζεν ὕψιστος ἔθνη, ὡς διέσπειρεν υἱοὺς Ἀδάμ, ἔστησεν ὅρια ἐθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ, καὶ ἐγενήθη μερὶς Κυρίου λαὸς αὐτοῦ Ἰακώβ, σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ»[4]. Λέγεται δὲ ταῦτα περὶ παντὸς **868** τοῦ Ἑβραίων ἔθνους ὄντος ῥάβδου καὶ μερίδος μιᾶς. Καὶ διέμεινέν γε μέχρι πολλοῦ ἄσχιστον τὸ πᾶν ἔθνος μία ῥάβδος χρηματίζον, κατὰ τὸ ἐν Ψαλμοῖς ἀπαγγελλόμενον πρὸς τὸν πάντων βασιλέα καὶ προνοητήν· «Μνήσθητι τῆς συναγωγῆς σου, ἧς ἐκτήσω ἀπ' ἀρχῆς· ἐλυτρώσω ῥάβδον κληρονομίας σου»[5].

Ἡ μία βασιλεία αὕτη εἰς δύο ἀρχὰς διηρέθη, ὡς τὴν μὲν Ἰούδαν

---

1. Ψαλ. 11,7. 2. Β' Ἔσδρ. (Νεεμ.) 9,6. 3. Ζαχ. 11,14. 4. Δευτ. 32,8-9. 5. Ψαλ. 73,2.

καλεῖσθαι, τὴν δὲ Ἐφράιμ, τῷ τοὺς μὲν ἀπομείναντας ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ ἄρχεσθαι ὑπὸ τοῦ οἴκου Δαυὶδ τὴν διαδοχὴν ἐχόντων ἐκ τῆς τοῦ Ἰούδα φυλῆς, τῶν εἰς τὴν Σαμάρειαν καταβάντων ἡγούμενον ἐχόντων τὸν Ἱεροβοὰν ἐξαμαρτήσαντα τὸν Ἰσραὴλ[1] ὑπάρχοντα ἐκ τῆς τοῦ Ἐφράιμ φυλῆς. Καὶ ἐπὶ πολύ γε ἡ τοῦ σχίσματος κακοπραγία διέμεινεν, διαστασιαζόντων καὶ πρὸς ἀλλήλους διαφερομένων τοῦ βασιλέως τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ τυράννου τῆς Σαμαρείας, ἕως οἰκτείρῃ Θεός, πάλιν μίαν βασιλείαν τὰς δώδεκα φυλὰς ἀναδείξῃ, μόνου τοῦ Ἰούδα κρατοῦντος ὡς καὶ πρὸ τοῦ σχίσματος.

Περὶ ταύτης τῆς ἀποκαταστάσεως ἐν Ὡσῆε τῷ προφήτῃ φέρεται, τοῦ παμβασιλέως λέγοντος· «Συναχθήσονται οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ καὶ οἱ υἱοὶ Ἰούδα, καὶ θήσουσιν αὐτοῖς ἀρχὴν μίαν καὶ ἀναβήσονται ἐκ τῆς γῆς, ὅτι μεγάλη ἡ ἡμέρα τοῦ Ἰεσδραέλ»[2].

Ἐπιστατέον τῇ προφητείᾳ δηλούσῃ ὡς ἀναβαίνουσιν ἐκ τῆς γῆς οἱ εἰς μίαν βασιλείαν ἀποκαθιστάμενοι, κάτω ἐν τῇ γῇ δηλονότι ὑπάρχοντες, ὅτι διεστασίαζον πρὸς ἑαυτοὺς ἔξω τῆς μοναδικῆς ἡγεμονίας σκορπισθέντες. Τῆς τοῦ σχίσματος διαθήκης ἀνὰ μέσον τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Ἰσραὴλ πρὸς καιρὸν ἐνεργησάσης, σκεδασμὸς καὶ λύσις αὐτῆς χάριτι τοῦ Σωτῆρος γίνεται, ἵν' ἐκποδὼν τῆς διαφορᾶς τῶν σχισμάτων γεγενημένης, ἡ καλουμένη σχοίνισμα ῥάβδος ὑπὸ βασιλέα ἕνα ὡς πρότερον γένηται, τὸν ἐκ τοῦ Ἰούδα τὴν διαδοχὴν ἔχοντα, ὥστε μίαν ποίμνην καὶ **870** ἕνα ποιμένα[3] ὑπᾶρξαι ὑπὸ τοῦ νομίμου βασιλέως παντὸς τοῦ ἔθνους κρατουμένου.

Περὶ τῆς τοιαύτης ἀποκαταστάσεως τῶν δύο βασιλειῶν εἰς νόμιμον μίαν ἀρχήν, καὶ ἐν τῷ προφήτῃ Ἰεζεκιὴλ φέρεται· ἔχει δ' οὕτως ἡ προφητικὴ φωνή· «Καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου πρός με λέγων· Υἱὲ ἀνθρώπου, λαβὲ σεαυτῷ ῥάβδον καὶ γράψον ἐπ' αὐτὴν τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ τοὺς προσκειμένους ἐπ' αὐτόν· καὶ ῥάβδον δευτέραν λήμψῃ σεαυτῷ καὶ γράψεις αὐτήν· Τῷ Ἰωσήφ, ῥάβδον Ἐφράιμ καὶ πάντας τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ τοὺς προστεθέντας πρὸς αὐτόν. Καὶ συνάψεις αὐτὰς πρὸς ἀλλήλας σαυτῷ εἰς ῥάβδον μίαν τοῦ δῆσαι αὐτάς, καὶ ἔσονται ἐν τῇ χειρί σου. Καὶ ἔσται ὅταν λέγωσιν πρὸς σὲ υἱοὶ τοῦ λαοῦ σου λέγοντες· Οὐκ ἀπαγγέλλεις ἡμῖν τί ἐστιν ταῦτά σοι; Καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· Τάδε λέγει Κύριος Κύριος· Ἰδοὺ ἐγὼ λήμψομαι τὴν φυλὴν Ἰωσὴφ τὴν διὰ χειρὸς Ἐφράιμ καὶ τὰς φυλὰς Ἰσραὴλ τὰς προσκειμένας πρὸς αὐτόν, καὶ δώσω αὐτοὺς ἐπὶ τὴν φυλὴν Ἰούδα· καὶ ἔσονται αἱ ῥάβδοι ἐφ' αἷς σὺ ἔγραψας ἐπ' αὐταῖς ἐν τῇ χειρί σου ἐνώπιον αὐτῶν, καὶ ἐρεῖς αὐτοῖς· Τάδε λέγει Κύριος Κύριος· Ἰδοὺ ἐγὼ λαμβάνω πάντα οἶκον Ἰσραὴλ ἐκ μέσου τῶν ἐθνῶν, οὗ εἰσήλθοσαν ἐκεῖ, καὶ συνάξω αὐτοὺς ἀπὸ πάντων τῶν περικύκλῳ αὐτῶν καὶ εἰσάξω αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν τοῦ Ἰσραήλ· καὶ δώσω αὐτοὺς εἰς ἔθνος **872** ἓν

---

1. Πρβλ. Γ' Βασ. 14,16. 2. Ὡσ. 2,2. 3. Πρβλ. Ἰω. 10,16.

ἐν τῇ γῇ μου καὶ ἐν τοῖς ὄρεσιν Ἰσραήλ, καὶ ἄρχων εἷς ἔσται πάντων αὐτῶν εἰς βασιλέα, καὶ οὐκ ἔσονται ἔτι εἰς δύο ἔθνη οὐδὲ μὴ διαιρεθῶσιν οὐκέτι εἰς δύο βασιλείας». Καὶ μεθ' ἕτερα· «Καὶ καθαριῶ αὐτούς, καὶ ἔσονταί μοι εἰς λαόν, καὶ ἐγὼ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς Θεόν. Καὶ ὁ δοῦλός μου Δαυὶδ ἄρχων ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ ποιμὴν εἷς ἔσται πάντων, ὅτι ἐν τοῖς προστάγμασίν μου πορεύσονται καὶ τὰ κρίματά μου φυλάξονται καὶ ποιήσουσιν αὐτά. Καὶ κατοικήσουσιν ἐπὶ τῆς γῆς αὐτῶν, ἣν ἐγὼ ἔδωκα τῷ δούλῳ μου Ἰακώβ». Καὶ μετ' ὀλίγα· «Καὶ Δαυὶδ ὁ δοῦλός μου ἄρχων αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ διαθήσομαι αὐτοῖς διαθήκην εἰρήνης, διαθήκη αἰωνία ἔσται μετ' αὐτῶν· καὶ θήσω τὰ ἁγιά μου ἐν μέσῳ αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ ἔσται ἡ κατασκήνωσίς μου ἐν αὐτοῖς, καὶ ἔσομαι αὐτοῖς Θεός, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μου λαός. Καὶ γνώσονται τὰ ἔθνη ὅτι ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ ἁγιάζων αὐτοὺς ἐν τῷ εἶναι τὰ ἁγιά μου ἐν μέσῳ αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα»[1].

Φανείσης τῆς συμφωνίας τοῦ προφητικοῦ αἰνίγματος πρὸς τὴν διαίρεσιν τῆς μιᾶς ἀρχῆς εἰς δύο βασιλείας καὶ τῆς τούτων εἰς μίαν ἀρχὴν ἀποκαταστάσεως κατὰ τὴν τοῦ Ὡσῆε προφητείαν, ἀκόλουθον μετὰ τὴν ἱστορίαν ἀνηγμένως νοῆσαι τὰ περὶ τῶν δύο ῥάβδων ὧν ἔλαβεν ἑαυτῷ ὁ τοῦ ἀνθρώπου υἱός. Σημαίνεσθαι γὰρ δι' αὐτῶν ἡγητέον τὰς κλήσεις τῶν δύο λαῶν, τοῦ τε ἀπὸ τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν ἐκ περιτομῆς, συνδεθεισῶν εἰς ἓν σκῆπτρον βασιλείας, κατὰ τὴν διάνοιαν τῆς ἀποστολικῆς γραφῆς, οὕτως ἐχούσης· «Αὐτός ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιῶν τὰ ἀμφότερα ἓν καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν αὐτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον»[2], τὸν Ἕλληνα καὶ Ἰουδαῖον. Ὅτε μὲν γὰρ ὁ μὲν Ἰουδάϊζεν ὁ δὲ ἡλλήνιζεν, δύο ῥάβδοι καὶ δύο ἄνθρωποι ὑπῆρχον ἐκ τῆς διαφόρου θρησκείας **874** διῃρημένοι, ὡς μὴ ὑπὸ ἕνα βασιλέα εἶναι. Ἡνίκα δὲ ἐπέλαμψεν ὁ ἀληθινὸς ἡγούμενος πρὸς ὃν οἱ ἅγιοί φασιν· «Ἡ βασιλεία σου βασιλεία πάντων τῶν αἰώνων»[3], τὸ τηνικάδε εἷς λαὸς οἱ πάντες ἄνθρωποι ἀπεδείχθησαν, ὑπὸ ἕνα Θεὸν καὶ βασιλέα κληθέντες «εὐαγγελισάμενον εἰρήνην τοῖς μακρὰν καὶ εἰρήνην τοῖς ἐγγύς»[4], ἵν' ἐν πνεύματι ἀμφότεροι μία βασιλεία κατασκευασθῶσιν ὑπὸ τὸν ἕνα Θεὸν καὶ βασιλέα ὑπάρχοντες.

Καὶ ὁ μὲν ἀπὸ τῶν ἐθνῶν κληθεὶς λαὸς ῥάβδος ἐστὶν ἐφ' ᾗ ἐγράφη Ἰούδας ὁ ἐξομολογούμενος, ὁ δὲ ἐκ περιτομῆς τὸ σκῆπτρόν ἐστιν τὸ τῷ Ἰωσὴφ ἀνακείμενον.

Ἕκαστα τῶν ἐν τῷ αἰνίγματι τῶν δύο ῥάβδων λεπτομερῶς καὶ καθ' αὐτὰ σαφηνισθείη ἐν τοῖς εἰς τὸν Ἰεζεκιήλ, εἰ καλέσοι Θεὸς ἀγαθότητι τῇ ἑαυτοῦ καὶ εἰς αὐτὰ εἰπεῖν, ὡς δὲ πρὸς τὴν παροῦσαν χρείαν φαμὲν πρὸς ἀλληγορίαν.

Τῶν δύο γεναμένων εἰς μίαν ῥάβδον ἀρχῶν, εἷς ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ἠγέρθη ὁ κατὰ σάρκα ἐκ τοῦ Δαυὶδ ὑπὸ Θεοῦ ἐγερθείς[5], ὅστις αἰώ-

1. Ἰεζ. 37,25-28. 2. Ἐφ. 2,14-15. 3. Ψαλ. 144,13. 4. Ἐφ. 2,17. 5. Πρβλ. Β' Τιμ. 2,8. Ρωμ. 1,3.

νιος ποιμὴν καὶ βασιλεὺς κατὰ τὴν ἐνανθρώπησιν γεγονώς, διαθήκης εἰρηνικῆς καὶ αἰωνίου πρύτανις ὀφθείς, εὐσταθῶς καὶ εἰρηνικῶς ἀτελευτήτως ἄρξει εἰς τοὺς αἰῶνας, οὐ τελευτώσης ποτὲ τῆς βασιλείας αὐτοῦ[1].

Ἁρμόζει τῇ οὕτως εἰρηνικῇ καταστάσει ἐν μέσῳ τῶν ἀρχομένων δοθῆναι τὰ ἅγια τοῦ Θεοῦ βασιλείας ὄντα μυστήρια ὑπ' αὐτοῦ τοῦ μεγαλοδώρου κατασκηνοῦντος ἐν μέσῳ τῶν σῳζομένων τε καὶ ἁγιαζομένων, τοῦ τοσούτου καὶ τηλικούτου ἀγαθοῦ κατὰ τὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως καιρὸν πληρωθησομένου, ὁπηνίκα ὁ Λόγος σὰρξ γεγονὼς ἐσκήνωσεν ἐν τοῖς ἰδίοις γνωρίμοις, ἵν' **876** ἔτι μᾶλλον προκόψαντες θεάσω⟨ν⟩ται «τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας»[2].

Οὐκ ἀκαίρως ὡς οἷόν τε σεσαφήνισται μετὰ παρεκβάσεως τὰ περὶ τῶν δύο σκ⟨ή⟩πτρων ὧν ἔλαβεν ἑαυτῷ ὁ τοῦ ἀνθρώπου υἱός, ἵνα συνδήσας κ⟨α⟩ὶ συσφί⟨γ⟩ξας αὐτὰ μίαν ῥάβδον ἀποδείξῃ.

Τελείως δὲ τοῦτο τὸ ἀγαθὸν ὑπάρξεται ὅταν «εἰσελθόντος τοῦ πληρώματος τῶν ἐθνῶν» εἰς τὴν ἀκροτάτην μακαριότητα «ὁ πᾶς Ἰσραὴλ σωθῇ»[3].

Ζαχ. 11, 15-16. Καὶ εἶπεν Κύριος πρός με· Ἔτι λαβὲ σεαυτῷ σκεύη ποιμενικὰ ποιμένος ἀπείρου. Διότι ἰδοὺ ἐγὼ ἐξεγείρω ποιμένα ἐπὶ τὴν γῆν· τὸ ἐκλιμπάνον οὐ μὴ ἐπισκέψηται καὶ τὸ διεσκορπισμένον οὐ μὴ ζητήσῃ καὶ τὸ συντετριμμένον οὐ μὴ ἰάσηται καὶ τὸ ὁλόκληρον οὐ μὴ κατευθύνῃ καὶ τὰ κρέα τῶν ἐκλεκτῶν καταφάγεται καὶ τοὺς ἀστραγάλους αὐτῶν ἐκστρέψει[4].

Τῶν λογικῶν προβάτων προαιρέσει τῇ ἑαυτῶν εἰς πολλὴν πλάνην καὶ βλάβην ἐληλυθότων, ἀπεφήνατο ὁ ἄριστος νομεύ⟨ς·⟩ «Οὐ ποιμανῶ ὑμᾶς»[5]. Τοῖς οὕτω ἀπροστασιάστοις παρὰ τὴν ἑαυτῶν αἵρεσιν γεναμένοις ποιμνίοις, παραδιδομένοις ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν εἰς ἀκαθαρσίαν, πάθεσί τε ἀτιμίας καὶ ἀδοκίμῳ νῷ[6], ποιμένα ἐγείρει ὁ Θεὸς ὁ παραδοὺς τοῖς προειρημένοις, οὐ⟨κ⟩ ἐπιστημονικῶς οὐδὲ φειδομένως βόσκοντα οὓς παρείληφεν, μᾶλλον βλάβης αὐτοῖς οἷς αὐτοὶ εἵλαντο αἴτιος ἀποδεικνύμενος, οὐ φροντίζων τοῦ ἐκλιμπάνοντος ἀποσφαλέντος **878** τε καὶ πεπλανημένου τῆς συναγωγῆς καὶ ἀποκαταστάσεως πρὸς τὴν θείαν ἀγέλην ἧς ἔξω διὰ σφάλματος γέγονεν, ἀλλ' οὐδ' ἑτέραν βλάβην ἀπαλέξων. Οὐ ζητεῖ γὰρ τὸ σκορπισθέν, οὐκ ἰᾶται τὸ συντετριμμένον, οὐ κατευθύνει τὸ ὁλόκληρον, σκοπὸν καὶ σπου⟨δ⟩ὴν

---

1. Πρβλ. Λουκ. 1,33. 2. Ἰω. 1,14. 3. Πρβλ. Ρωμ. 11,26. 4. Ζαχ. 11,15-16. 5. Ζαχ. 11,9. 6. Πρβλ. Ρωμ. 1,24.

ἔχων κακῶν ἀλλ' οὐκ ἀγαθῶν αἴτιος εἶναι· πάντα γ⟨ο⟩ῦν πράττει πρὸς αἰσχροκερδίαν καὶ τὸ αὐτῷ φίλον· τὰς σάρκας γοῦν κατεσθίει καὶ τοὺς ἀστραγάλους ἐκστρέφει τῶν ὑπ' αὐτῷ τεταγμένων.

Ἀλλ' οὐχ οἱ ἐπιστημονικοὶ ποιμένες ὑπάρχουσι τοιοῦτοι, δωρεᾷ Θεοῦ ταῖς ποίμναις δοθέντες, ὡς τὸν πάσης ὠφελείας Θεὸν φάναι· «Δώσω ὑμῖν ποιμένας κατὰ τὴν καρδίαν μου, ποιμαίνοντας μετ' ἐπιστήμης»[1]. Πῶς γὰρ οὐκ ἀγαθοὶ νομεῖς ὧν ἄρχει ὁ «τὴν ψυχὴν» ἑαυτοῦ «ὑπὲρ τῶν προβάτων» διδούς, «ἀγαθὸς ποιμὴν»[2] ὤν; Περὶ τούτου ὁ τῶν ἀποστόλων πρόκριτος γράφει τοῖς ἡγουμένοις τῆς τῶν πιστῶν συνόδου· «Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ ποιμαίνειν τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον μὴ ἀναγκαστῶς ἀλλ' ἑκουσίως, ἵνα φανερωθέντος τοῦ ἀρχιποίμενος κομίσησθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον»[3].

Τῶν οὕτω νεμόντων ἃ παρέλαβον πρόβατα οὐδεὶς κατακυριεύει ὧν παρέλαβεν κλήρων[4], τῶν τοῦτο πραττόντων κατεσθιόντων τὰς σάρκας τῶν προβάτων, τὰ ἡδέα ζητούντων παρ' αὐτῶν, ἐν αἰσχύνῃ καὶ τῶν φερόντων αὐτὴν ἔργων δόξαν ἔχειν νομιζόντων, διὰ παντοφαγίας θεοποιούντων τὴν ἑαυτῶν κοιλίαν[5], ὡς δουλεύειν αὐτῇ καὶ μὴ τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ, ὡς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀποστόλου ὁμοίως περὶ τῶν τοιούτων γράφεσθαι ὡς «οὐ δουλεύουσιν τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ»[6]. Οὕτω γνώμης ἐχόντων τῶν ψευδοδιδασκάλων καὶ ψευδοποιμένων, οἱ ἄριστοι νομεῖς μισθὸν τῆς παιδεύσεως ἔχουσιν μόνην τροφὴν λιτὴν **880** καὶ ἀπέριττον, πειθόμενοι τῷ εἰς τοῦτ' αὐτοὺς προαγαγόντι λέγοντι· «Ἄξιος ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ»[7], ὡς παρρησιαστικώτερον λέγειν τε καὶ γράφειν· «Ἀρκούμεθα τοῖς παροῦσιν»[8], τροφαῖς δηλονότι καὶ σκεπάσμασιν. Αὐτίκα γοῦν καὶ τοὺς μιμητὰς αὐτῶν εἰς τοῦτο ἐνάγοντές φασιν· «Οὐδὲν εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, ὅτι οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα. Ἔχοντες διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα»[9].

Οἱ οὕτως ἀρετῆς ἔχοντες παρρησιαζόμενοι ἀπαγγέλλουσιν· «Ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐχ ὑπάρχει ἡμῖν»[10].

Ὠφελητικοὶ οἱ οὕτω διδάσκαλοι οὐκ ὀρέγονται σαρκῶν τῶν ποιμαινομένων, τοῦ πνεύματος αὐτῶν πόθον ἔχοντες, «σπουδάζοντες» μετ' αὐτῶν «τηρεῖν τὴν ἑνότητα τοῦ Πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης»[11]. Διὸ οὐδὲ ἐκστρέφουσιν τοὺς ἀστραγάλους αὐτῶν, ἀλλὰ κατορθοῦσιν καὶ διεγείρουσιν, ἵνα τρέχωσιν ἐν ταῖς εὐθείαις τοῦ Κυρίου ὁδοῖς καὶ πράττωσι τὰ δέοντα, ὑγιαίνοντας ἔχοντες καὶ τοὺς τῶν χειρῶν ἀστραγάλους.

Εἶπον δὲ τοῦτο ὅτι χειρῶν εἰσιν ἀστράγαλοι, μαθὼν τοῦτο πρὸς τοῦ πανσόφου Δανιήλ[12].

---

1. Ἱερ. 3,15. 2. Ἰω. 10,15. 3. Α' Πέτρ. 5,1,2,4. 4. Πρβλ. Α' Πέτρ. 5,3. 5. Πρβλ. Φιλιπ. 3,19. 6. Ρωμ. 16,18. 7. Ματθ. 10,10. 8. Ἑβρ. 13,5. 9. Α' Τιμ. 6,7. 10. Πράξ. 3,6. 11. Ἐφ. 4,3. 12. Πρβλ. Δαν. 5,5,24.

882 Ταὐτὸν τάχα εἶναι δύναται τῇ ἐκστροφῇ τῶν ἀστραγάλων ἢ ἰσοδυναμοῦν τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ μεγάλου προφήτου Ἠλίου πρὸς τοὺς ἐπαμφοτεριστὰς ἐπὶ δύο τρίβους ἐπιβαίνοντας· «Ἕως πότε χωλανεῖτε ἐπ' ἀμφοτέραις ταῖς ἰγνύαις; Εἰ ἔστιν Κύριος, πορεύεσθε ὀπίσω αὐτοῦ· εἰ δὲ ὁ Βαάλ, πορεύεσθε ὀπίσω αὐτοῦ»[1].

Φανερῶς καὶ ἐναργῶς ὁ ἀπειλῆς τρόπῳ φήσας ποιμένα ἐγεῖραι ἐπὶ τῆς γῆς τὸ ἐκλιμπάνον πρόβατον οὐκ ἐπισκεπτόμενον, οὐδ' αὖ ζητοῦντα τὸ ἐσκορπισμένον, μὴ καταδεσμεύοντα μηδ' ἰώμενον τὸ συντετριμμένον, μὴ σπουδάζοντα κατευθύνειν τὸ ὁλόκληρον, ἵν' ἔτι μᾶλλον ὑγιαίνῃ, προστάττει τῷ προφήτῃ λαβεῖν ποιμενικὰ σκεύη ἀπείρου, οὐ τέχνην οὐ πεῖραν ἀγαθοῦ νομέως ἔχοντος, ἵν' ἐπιστήσῃ τοὺς οἷς προφητεύει τίς ἡ δύναμις τῶν προσταχθέντων αὐτῷ. Ἐφιστάνουσι γὰρ οἱ μὴ λόγους νοοῦντες τοῖς ἐπιτελουμένοις ἔργοις τοῦ διδασκάλου.

Ἐπεὶ τοίνυν περὶ ποιμένος ἀπείρου καὶ τέχνην ποιμαντικὴν οὐκ ἔχοντος ἔδει νοῆσαι τοὺς ἀκροατάς, αἰσθητῶς ἔλαβεν ὁ θεοληπτούμενος ἅγιος τὰ εἰρημένα σκεύη, ἵν' εἴπῃ περὶ αὐτῶν καὶ τί σημαίνουσιν ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τῶν ὁρώντων ἃ ἔλαβεν σκεύη ποιμενικὰ οὐκ ἐμπείρου ἀλλ' ἀπείρου.

Πολλὰ οὕτως οἰκονομούμενα ἐν τοῖς προφήταις φέρεται, μάλιστα ἐν τῷ Ἰεζεκιήλ.

Οὐκ ἀπεικὸς περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου προαναπεφωνῆσθαι τὰ περὶ τοῦ οὕτω ὀλεθρίου ποιμένος, ὡς ἐν πλείοσιν γραφαῖς εὑρίσκεται.

884 Ἐκλεκτὰ πρόβατα εἶπεν ὧν τὰς σάρκας κατεσθίει, οὐ τὰ καθάπαξ καὶ ἀληθῶς ἐκλεκτά, ἀλλὰ ἃ ἐκλέγεται ὡς φίλα καὶ οἰκεῖα ὁ τὰς σάρκας αὐτῶν κατεσθίων.

Ζαχ. 11, 17: Ὦ οἱ ποιμαίνοντες τὰ μάταια καὶ οἱ καταλελοιπότες τὰ πρόβατα· μάχαιρα ἐπὶ τοῦ βραχίονος αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὸν ὀφθαλμὸν τὸν δεξιὸν αὐτοῦ· ὁ βραχίων αὐτοῦ ξηραινόμενος ξηρανθήσεται, καὶ ὁ ὀφθαλμὸς ὁ δεξιὸς αὐτοῦ ἐκτυφλούμενος ἐκτυφλωθήσεται[2].

Αἰτιᾶται, μᾶλλον δ' ἀπειλεῖ ὁ θεῖος λόγος τοῖς ψευδέσιν νομεῦσιν, ἀποστραφέντας καὶ καταλείψαντας τὰ πρόβατα, θηρῶντας τὰ μάταια, τὰς αἰσχροκερδίας δηλονότι καὶ τὴν κατάβρωσιν τῶν σαρκῶν ὧν ἐπιστεύθησαν θρεμμάτων, ὡς περὶ ἑκάστου αὐτῶν ἢ ὡς πρὸς ἕνα πάντας διὰ τὸ κατὰ τὴν αὐτὴν κακίαν πεποιῶσθαι, «Μάχαιρα ἐπὶ τὸν βραχίονα»[3], τοῦτ' ἔστιν τὸ ἔργον αὐτοῦ. Πολλάκις δὲ ἀποδέδεικται ὅτι ἔργον ὁ βραχίων κατ' ἀλληγορίαν δηλοῖ.

Τίς δὴ μάχαιρα ἡ ἐπὶ τὸν βραχίονα καὶ ὀφθαλμὸν τοῦ ὑπαιτίου

1. Α' Βασ. 18,21. 2. Ζαχ. 11,17. 3. Πρβλ. ἔνθ' ἀν.

ποιμένος, ἢ ὁ κολαστικὸς λόγος περὶ οὗ ἐν Ἡσαΐᾳ ὁ Θεός φησιν πρὸς τοὺς νομοθετουμένους· «Ἐὰν θέλητε καὶ εἰσακούσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε· ἐὰν δὲ μὴ θέλητε μηδὲ εἰσακούσητέ μου, μάχαιρα ὑμᾶς κατέδεται»[1]. Περὶ τούτου τοῦ ἀμυντικοῦ ξίφους ἐν Ἱερεμίᾳ πάλιν ὁ Θεὸς λέγει· «Ἐκτενῶ τὴν χεῖρά μου ἐπὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν»[2], ἐπὶ τῷ αὐτοὺς τάδε πείσεθαι τὰ ἐπίπονα.

886 Κατὰ νόησιν ἑτέραν, μάχαιρα εἶναι δύναται θεία ὁ διαιρῶν λόγος ἀπὸ τῶν χειρόνων τοὺς ἐνεσχημένους αὐτοῖς. Αὐτίκα γοῦν ἐν Εὐαγγελίοις ὁ Σωτήρ· «Μὴ νομίσητε, φησίν, ὅτι ἦλθον εἰρήνην βαλεῖν ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ μάχαιραν»[3]. Ἡ γὰρ εὐαγγελικὴ διδασκαλία οὐ παρασκευάζει εἰρηνεύειν πρὸς τὰ γήϊνα καὶ τὴν γῆν, ἀλλὰ διαιρεῖ ἀπ' αὐτῆς τοὺς τὰ ἐπίγεια φρονοῦντας[4] καὶ φοροῦντας τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ[5]. Αὕτη ἡ μάχαιρα χρησμοῦ δίκην τῷ Ἀβραὰμ δέδοται, ἵνα διέλῃ αὐτὸν «ἀπὸ τῆς γῆς καὶ τῆς συγγενείας αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρῴου οἴκου»[6], γῆς νοουμένης τοῦ σώματος οὗ περιέκειτο, συγγενείας δὲ τοὺς τὰ αὐτὰ ἐπιτηδεύοντας καὶ ἀνατραφέντας, οἶκος δὲ πατρὸς τοῦ νοῦ ὁ προφορικὸς λόγος ἐστίν, ὥς τις τῶν σοφῶν περὶ τὴν μωσαϊκὴν παίδευσιν ἡρμήνευσεν[7].

Ἰσοδυναμεῖ τοῖς χρησθεῖσιν τῷ Ἀβραὰμ τὰ λεχθέντα πρὸς τοῦ θείου νυμφίου, μᾶλλον δὲ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· «Ἄκουσον, θύγατερ, καὶ ἰδὲ καὶ κλῖνον τὸ οὖς σου, καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου ὅτι ἐπεθύμησεν ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου, καὶ αὐτός ἐστιν ὁ Κύριός σου»[8]. Ταὐτὸν γὰρ τὸ ἐπιλαθέσθαι τινὰ λαοῦ τοῦ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς τῷ ἐξελθεῖν ἐκ τῆς συγγενείας καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς τὸν εἰς τοῦτο προτραπέντα.

Ἡ προειρημένη κολαστικὴ μάχαιρα γενομένη ἐπὶ τὸν βραχίονα καὶ ὀφθαλμόν, τοῦτ' ἔστιν ἐπὶ τὴν πρακτικὴν δύναμιν καὶ τὴν θεωρητικήν, τοῦ κολαστέου ποιμένος ξηραίνει τὸν βραχίονα, πᾶσαν νοτίδα καὶ πιότητα ψεκτὴν ἀφαιρουμένη ἵνα νεκρωθῇ.

888 Ἐκτυφλοῖ δὲ καὶ τὸν ὀφθαλμὸν ἐκτυφλώσει, τὸν τῷ ἔχοντι δοκοῦντα δεξιόν, οὐκ ἀληθείᾳ δὲ ὄντα τοιοῦτον, ἀλλὰ σκαιὸν καὶ ἀριστερὸν καὶ εἴ τι φαυλότερον.

Ἐκλημφθείη δὲ καὶ ταῦτα τὰ ῥητὰ περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου ἐπαγγελλομένου ἔχειν ἰσχυρὸν καὶ ζῶντα βραχίονα διὰ τὰ σημεῖα καὶ τέρατα ἃ ἐνεργεῖ ψεύδους ὄντα[9], καὶ δεξιὸν ὀφθαλμόν, μετέχων τῆς βλέψεως τοῦ νοητοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων, περὶ οὗ ὁ Κύριος αὐτὸς εἶπεν· «Ἐπάξω ἐπὶ τὸν νοῦν τὸν μέγαν, ἐπὶ τὸν βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων», ἀλαζονικῶς κομπάσαντα· «Τὴν ἰσχὺν τῶν ἐθνῶν προνομεύσω καὶ τῇ σοφίᾳ τῆς συνέσεως ἀφελῶ ὅρια ἐθνῶν, τὴν οἰκουμένην ὅλην καταλήμψομαι τῇ χειρί»[10].

---

1. Ἡσ. 1,19-20. 2. Ἱερ. 6,12. 3. Ματθ. 10,34. 4. Πρβλ. Φιλιπ. 3,19. 5. Πρβλ. Α' Κορ. 15,49. 6. Πρβλ. Γεν. 12,1. 7. Πρβλ. Φίλωνος, Περὶ Ἀποικίας 1,2 (SC 47, p. 24). 8. Ψαλ. 44,11-12. 9. Πρβλ. Β' Θεσ. 2,9. 10. Πρβλ. Ἡσ. 10,12-14.

Τούτου τοῦ ὑπερόπτου αὐχήσαντος· «Οὐκ ἔστιν ὃς διαφεύξεταί με ἢ ἀντείπῃ μοι»[1], υἱὸς ὢν κατὰ ἀσέβειαν, ὁ Ἀντίχριστος ἰσχυρὸν βραχίονα καὶ δεξιὸν ὀφθαλμὸν ἔχειν ἠλαζονεύσατο, ὅνπερ βραχίονα ἐξήρανεν ἡ προερμηνευθεῖσα μάχαιρα, καὶ τὸν ὀφθαλμὸν ἐξετύφλωσεν ἐκτέμνουσα τὴν χειρίστην αὐτοῦ βλέψιν. Περὶ τούτου κατὰ λέξιν γράφει Παῦλος Θεσσαλονικεῦσιν· «Ἕως ἔλθῃ ὁ ἄνομος ὃν ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἀναλοῖ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ καταργήσῃ τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ»[2].

Ὀφθαλμὸς τούτου δεξιὸς ἕκαστος νομίζεται τῶν αἱρετικῶν πρεσβεύων τὴν ψευδώνυμον γνῶσιν[3]· βραχίων δ' αὐτοῦ πᾶς γόης προσποιούμενος τεραστίους ποιεῖν δυνάμεις· ἀμφότεροι δὲ οὗτοι, ὁ μὲν ὡς βραχίων ξηραίνεται, ὁ δὲ ὡς ὀφθαλμὸς ἐκτυφλοῦται ὑπὸ τῆς μνημονευθείσης μαχαίρας.

890 Ἔστιν ἐναργεῖς τούτων μαρτυρίας ἀπὸ τῆς βίβλου τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων παραγαγεῖν. Ἐλύμας τις τοὔνομα, μάγος, ἔργα ποιῶν γοητείας καὶ διδασκαλίαν προφέρων, διαστρέφων ὡς ᾤετο τοὺς προσηκαμένους τὴν πίστιν, παραδοξοποιὸς καὶ διορατικὸς τὸν νοῦν εἶναι ἐνομίζετο, φρονῶν μέγα ἐφ' οἷς ἔχειν ἡγεῖτο· τούτῳ προσελθὼν ἰσχυροῖς ἐλέγχοις καὶ ἐνεργείᾳ θεϊκῇ ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἔφη· «Ὦ πλήρης δόλου καὶ πάσης ῥᾳδιουργίας, υἱὲ διαβόλου, ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης, οὐ παύσῃ διαστρέφων τὰς ὁδοὺς Κυρίου τὰς εὐθείας; Ἰδοὺ χεὶρ Κυρίου ἐπὶ σέ, καὶ ἔσῃ τυφλὸς καὶ μὴ βλέπων τὸν ἥλιον ἄχρι καιροῦ»[4].

Τὴν αὐτὴν εἰκόνα τῆς ἀσεβείας τῷ Ἐλύμᾳ καὶ Σίμων ὁ γόης εἶχεν ὃν καὶ αὐτὸν ὁ Πέτρος Θεοῦ δυνάμει ἀπέδειξεν[5], τὸ μηδὲν ξηρανθέντος τοῦ δεξιοῦ αὐτοῦ βραχίονος καὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ δεξιοῦ αὐτοῦ ἐκτυφλωθέντος.

Ἀρχούντως, ὡς νομίζω, καθ' ἡμετέραν δύναμιν σαφηνισθέντων τῶν περὶ ἀπείρου πονηροῦ ποιμένος, ἐκθετέον τὰ ἑξῆς τοῦ προφήτου ἀπὸ ἑτέρας περιοχῆς ἀρχόμενα.

Ζαχ. 12,1-3. Λῆμμα λόγου Κυρίου ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ· λέγει Κύριος ἐκτείνων οὐρανὸν καὶ θεμελιῶν γῆν καὶ πλάσσων πνεῦμα ἀνθρώπου ἐν αὐτῷ· Ἰδοὺ ἐγὼ τίθημι τὴν Ἱερουσαλὴμ ὡς πρόθυρα σαλευόμενα πᾶσι τοῖς λαοῖς κύκλῳ, καὶ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, καὶ ἔσται περιοχὴ ἐπὶ Ἱερουσαλήμ. Καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ θήσομαι τὴν Ἱερουσαλὴμ λίθον καταπατούμενον πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν· πᾶς ὁ καταπατῶν αὐτὴν **892** ἐμπαίζων ἐμ-

1. Ἡσ. 10,14. 2. Β' Θεσ. 2,8. 3. Πρβλ. Α' Τιμ. 6,20. 4. Πράξ. 13,10. 5. Πρβλ. Πράξ. 8,9-24.

παίξεται, καὶ ἐπισυναχθήσεται ἐπ' αὐτὴν πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς[1].

Τὰ συμβάντα τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Ἱερουσαλὴμ καὶ τοῖς οἰκοῦσιν μετὰ τὸν σταυρὸν Ἰησοῦ προθεσπίζει ὁ προφήτης Ζαχαρίας, λαβὼν λόγον ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ τῶν ὅλων ἐκτείναντός τε τὸν οὐρανὸν καὶ θεμελιώσαντος τὴν γῆν καὶ πλάσαντος πνεῦμα ἀνθρώπου ἐν αὐτῷ.

Εἴρηται πρότερον ὡς κάτοχοι γίνονται οἱ προφῆται θεοληπτούμενοι λόγου διδομένου αὐτοῖς καθ' ὃν προθεσπίζουσι τὰ ἐσόμενα. Ὅπως δὲ μὴ αὐτὰ πολλάκις ἀπαγγέλληται, ἀρκεστέον τοῖς ἤδη εἰρημένοις.

Ἔκτεινει Θεὸς οὐρανὸν καὶ θεμελιοῖ τὴν γῆν, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι ἄγων τὰ συνεκτικώτατα κτίσματα ταῦτα ἐν οἷς καὶ τὰ ἄλλα ὑπάρχει, ἧ φησιν ὁ ἱεροφάντης· «Καὶ συνετελέσθη ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ καὶ πᾶς ὁ κόσμος αὐτῶν»[2]. Αὐτίκα γοῦν τῆς Κοσμοποιΐας ἀρχόμενος σαφῶς εἶπεν· «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν»[3], τοῦτ' ἔστιν ἐξέτεινε τὸν οὐρανὸν καὶ ἐθεμελίωσε τὴν γῆν. Πολλάκις ἤδη τεθεώρηται τίς ὁ τρόπος τῆς ἐκτάσεως τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῦ τεθεμελιῶσθαι τὴν γῆν, σαφηνιζομένων τῶν οὕτως ἐχουσῶν λέξεων ὑπὸ μὲν τοῦ Θεοῦ λέγοντος· «Ἐξέτεινα τὸν οὐρανὸν μόνος»[4], ὑπὸ δὲ τοῦ ὑμνῳδοῦ περὶ τοῦ γενεσιάρχου· «Ἐθεμελίωσεν τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς, οὐ κλιθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος»[5]. Ὁ ἁπλώσας τὸν οὐρανὸν δι' ἐκτάσεως καὶ ἑδράσας **894** ἐν θεμελίοις τὴν γῆν καὶ τὸν ἄνθρωπον ἔκτισεν, «πλάσας ἐν αὐτῷ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ»[6], τοῦτ' ἔστιν τὴν ψυχὴν συμπλέκων καὶ ἑνῶν ὡς ἐνδέχεται τῷ σώματι, ἵν' ἓν σύνθετον ζῷον ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἀποτελεσθῇ.

Οὐ καθάπαξ δὲ πλάττεται τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἐν αὐτῷ· οὐ γὰρ σωματικῆς φύσεως ἀλλὰ λογικῆς ἐστιν. Πλάττεται δὲ προηγουμένως τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, κατὰ τὸ ὑπὸ Μωϋσέως λεχθέν· «Ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς»[7]. Τοῦτον τὸν τρόπον τῆς δημιουργίας γνοὺς ὁ μεγαλόψυχος καὶ ἀνδρειώτατος Ἰὼβ πρὸς τὸν γενεσιάρχην ἀνεφθέγξατο· «Μνήσθητι ὅτι πηλόν με ἔπλασας, εἰς δὲ γῆν με πάλιν ἀποστρέφεις»[8]. Ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς γενέσεως τοῦ συνθέτου τοῦ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος λέγει· «Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με καὶ ἔπλασάν με»[9], πλασθέντος τοῦ σώματος, ποιηθείσης τῆς ψυχῆς ἥντινα πνεῦμα καλουμένην ἔπλασεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ μεταλαχοῦσαν ἐκ τῆς συνθέσεως αἰσθητικῆς δυνάμεως, ἵν' ὅλος ὁ ἄνθρωπος ἔμψυχος, αἰσθητικός, ζῷον γενάμενος ἀποδειχθῇ.

Πρὸς τῷ οὕτω θεωρηθέντι ῥηθείη καὶ ἑτέρως· τὸ πλαττόμενον πνεῦμα ἀνθρώπου ἐν αὐτῷ ἐκεῖνό ἐστιν περὶ οὗ Ἀπόστολος γράφει· «Τίς οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τ⟨οῦ⟩ ἀνθρώ-

---

1. Ζαχ. 12,1-3. 2. Γεν. 2,1. 3. Γεν. 1,1. 4. Ἡσ. 44,24. 5. Ψαλ. 103,5. 6. Πρβλ. Γεν. 1,26. 7. Γεν. 2,7. 8. Ἰὼβ 10,9. 9. Ἰὼβ 10,8.

που τὸ ἐν αὐτῷ»[1], ἕτερον ὂν παρὰ τὴν λογικὴν ψυχὴν «κρυπτὸν ἄνθρωπον τῆς καρδίας»[2] καλούμενον.

Πλάσις δ' αὐτοῦ οὐχ οἵα ἡ τοῦ σώματός ἐστιν, ἀλλ' ἐκείνη ἣν ὑπαρχθῆναι τῇ καρδίᾳ ἑαυτοῦ εὔχεται ὁ ἅγιος ὑμνῳδὸς λέγων· «Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ Θεός»[3]. Πλάττεται δὲ καρδία καθαρὰ ἡ κατὰ ἀρετὴν καὶ τὴν ἄλλην ἁγιότητα **896** τυπουμένη, ἵνα τρανῶς καὶ εὐρύθμως ἐνεργῇ τε καὶ νοῇ.

Ταύτης τῆς γνώμης τυγχανούσης τῆς κτεινάσης τὸν ὠμὸν τύραννον Ὀλοφέρνην ἀνδρειωτάτης Ἰουδίτ, οἱ σοφώτατοι πρεσβύτεροι ἐπαινοῦντες εἶπον πρὸς αὐτήν· «Ἀγαθὸν τὸ πλάσμα τῆς καρδίας σου»[4]. Ὁμωνυμεῖ τὸ πλάσμα καὶ ἡ πλάσις τοῖς τοῦ σώματος· ταῦτα μὲν γὰρ ἀντέρεισιν πρὸς τὸ πλαττόμενον σημαίνει ὑλικὸν ὑποκείμενον ὑπάρχον, τῆς τοῦ πνεύματος πλάσεως διὰ τύπωσιν ἐννοιῶν καὶ λογικῶν φαντασιῶν παριστάσης.

Ὁ ἐκτείνας τὸν οὐρανὸν καὶ θεμελιώσας τὴν γῆν καὶ πλάσας τὸ τοῦ ἀνθρώπου πνεῦμα ἐν αὐτῷ ἀπειλεῖ ἐρημῶσαι καὶ καθελεῖν τὴν Ἰουδαίων πόλιν καὶ χώραν διὰ τὰ τολμηθέντα κατὰ τοῦ ἐπιδημήσαντος Σωτῆρος ὑπὸ τῶν ἄθεα δεδρακότων, — σταυρῷ τε γὰρ καὶ μάστιξιν περιέβαλον τὸν δόντα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον[5], τὸν τὴν τοῦ κόσμου ἄραντα ἁμαρτίαν[6], — καίτοι ὑπὲρ σωτηρίας πάντων ἐληλυθότος.

Τί δ' ἐστὶν ἃ προαναφωνεῖ ἀνιαρὰ κατὰ τῶν χριστοκτονησάντων; «Ἰδοὺ τίθημι, φησίν, τὴν Ἱερουσαλὴμ ὡς πρόθυρα σαλευόμενα καὶ τὴν Ἰουδαίαν πᾶσι τοῖς λαοῖς κύκλῳ»[7], ὡς μηδεμίαν ἔτι ἕδραν καὶ ἀσφάλειαν ἔχειν, ἐγκαταλειφθεῖσαν ὑπὸ τοῦ θεμελιώσαντος καὶ φρουροῦντος αὐτήν, πληρουμένου τοῦ ἀπειλῆ⟨ς⟩ τρόπῳ προαναφωνηθέντος ἐν μὲν Ἡσαΐᾳ· «Ἐγκαταλειφθήσεται ἡ θυγάτηρ Σιών»[8], ἐν δὲ Ἱερεμίᾳ πρὸς αὐτοῦ τοῦ **898** ἀποστραφέντος αὐτὴν δι' ἐπιπολάσασαν ἀσέβειαν εἰπόντος· «Ἐγκατέλιπα τὸν οἶκόν μου, ἀφῆκα τὴν κληρονομίαν μου, ἔδωκα τὴν ἠγαπημένην ψυχήν μου εἰς χεῖρας ἐχθρῶν αὐτῆς»[9]. Πρὸ γὰρ τῆς καταλείψεώς τε καὶ παραδόσεως, οἶκος καὶ κληρονομία καὶ ψυχὴ ἠγαπημένη ὑπῆρχεν ἡ περὶ ἧς λέγεται ταῦτα τοῦ εἰρηκότος ὕστερον διὰ τὴν εἰς αὐτὸν ἀσέβειαν· «Ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος»[10].

Εὖ δὲ μὴ τὰς θύρας ἀλλὰ τὰ πρόπυλα τεθήσεσθαι· οὐ γὰρ ὅλη ἐξ ὅλων ἡ ἀσφάλεια κεκλόνηται, ἀλλ' ἡ κατὰ τὴν σκιὰν καὶ τὸ γράμμα, εἴσοδος οὖσα τῶν ἐξωτερικῶν τοῦ νόμου, ἃ εἴρηται «δικαιώματα σαρκὸς μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἐπικείμενα»[11].

Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἀπειληθέντα ἀνιαρὰ ἤψατο καὶ τῆς αἰσθητῆς Ἰουδαίας καὶ μητροπόλεως αὐτῆς, — καθηρέθη γὰρ ὡς μηκέτι λίθον

---

1. Α' Κορ. 2,11. 2. Πρβλ. Α' Πέτρ. 3,4. 3. Ψαλ. 50,12. 4. Ἰουδίθ 8,29. 5. Πρβλ. Ματθ. 20,28. 6. Πρβλ. Ἰω. 1,29. 7. Ζαχ. 12,2. 8. Ἡσ. 1,8. 9. Ἱερ. 12,7. 10. Ματθ. 23,38. 11. Ἑβρ. 9,10.

λίθῳ ἐπικεῖσθαι[1], — οἱ πέριξ λαοὶ τῶν ἀλλογενῶν ἐθνῶν, οὐκ ἐπιτρεπόμενοι εἰσελθεῖν ἐπὶ τῷ τὸ ἱερὸν ἔδαφος πατῆσαι, καταπατοῦσιν αὐτήν, ὡς καταπατούμενον ψιλὸν καὶ κοινὸν λίθον ποσὶν ἀνίπτοις ἐπιβαίνοντες.

Τοῦτο τὸ σκυθρωπὸν μακρῷ βλέμματι προφητικῷ προθεασάμενος ὁ Ἱερεμίας, θρηνῶν καὶ ὀλοφυρόμενος τὴν τοσαύτῃ κακοπραγίᾳ ὑποπεσοῦσαν πόλιν, γοερῶς ἀνεφθέγξατο· «Πῶς ἐκάθισεν μόνη ἡ π⟨ό⟩λις ἡ πεπληθυμμένη λαῶν, εἰς χήραν ἐλογίσθη ἡ πεπληθυμμένη ἐν ἔθνεσιν;»[2]. Ταῦτα συμβήσεσθαι τῇ Ἱερουσαλήμ, ἐγγίσας αὐτῇ ὁ Σωτὴρ εἶπεν· «Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλή⟨μ, ε⟩ἰ ἔγνως καὶ σὺ τὰ πρὸς εἰρήνην· νῦν δὲ ἐκρύβη ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου· ἐπελευσόμε⟨νο⟩ι γὰρ ἐχθροί σου συνέξουσίν **900** σε, χάρακά σοι περιβαλόντες»[3], ὡς ἐγκαταλειφθεῖσαν εἰς τὴν γῆν ἐδαφισθῆναι, κύκλῳ σου γεναμένων πάντων τῶν πολεμίων ἐθνῶν, ὡς ἔρημόν σε ὀφθῆναι· «Ὅταν γάρ, φησίν, ἴδητε τὴν Ἱερουσαλὴμ κυκλουμένην ὑπὸ στρατοπέδων, γιγνώσκετε ὅτι ἤγγισεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς»[4]. Ὑπῆρκται δὲ ταῦτα αὐτῇ πείρᾳ τοῖς κυριοκτόνοις, ὅτε Ῥωμαῖοι ἐκράτησαν αὐτῶν καὶ τὰς πόλεις αὐτῶν καθεῖλον καὶ αὐτοὺς ἐξηνδραπόδισαν, ἀποστραφέντας νόμῳ αἰχμαλωσίας, μᾶλλον δὲ ἀποσπασθέντας τῆς θρεψαμένης, ὡς μηκέτι γῆν ἢ χώραν ἰδίαν ἔχειν, πανταχόσε γῆς ἀλωμένους.

Περὶ τῆς οὕτω φθασάσης ὀργῆς εἰς τέλος[5] τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ τοῖς οἰκοῦσιν αὐτήν, συγγραφεὺς αὐτῶν τῶν παθόντων ἴδιος πολύβιβλον σύνταξιν ἀνέγραψεν αὐτῶν τε καὶ τῶν τόπων αὐτῶν, ὡς ὁρᾶν ἀνενδοιάστως πεπληρωμένα τά τε εἶπεν ὁ Σωτὴρ καὶ ὁ Ζαχαρίας προφητικῶς ἀπεφθέγξατο ἀρχόμενα ἀπὸ τοῦ· «Τίθημι τὴν Ἱερουσαλὴμ ὡς πρόθυρα σαλευόμενα»[6]. Τεθέντων τῶν προθύρων αὐτῆς εἰς τὸ κλονεῖσθαι περιοχῆς τε συσχούσης αὐτήν, πάντα τὰ ἀλλόφυλα ἔθνη ἐπιβάντα οἷα λίθον ἀκάθαρτον καταπατοῦσιν καταφρονητικῶς, οὐκ ἐρχόμενοι ἔτι ὡς ἐπὶ τέμενος καὶ ἔδαφος ἱερόν, ἀφυλάκτως καὶ οὐ μετὰ τῶν προσηκόντων καθαρσίων καὶ προαγνειῶν. Διὸ ἐμπαίζοντες ἐμπαίζουσιν αὐτῇ οἷα ἐρειπίῳ, πάντων λοιπὸν ἐπιβαινόντων ἐπὶ τῷ «ὡς ἀγρὸν ἀροτριᾶν»[7].

902 Πρὸς τῷ ῥητῷ, ῥηθείη καὶ τὰ πρὸς διάνοιαν· πάντες οἱ αἱρετικοὶ δι' ὧν φρονοῦσιν κακῶς καὶ πράττουσι⟨ν⟩ «οἰκοδομοῦσιν Σιὼν ἐν αἵμασιν καὶ Ἱερουσαλὴμ ἐν ἀδικίαις»[8]. Πῶς γὰρ οὐκ ἐν αἱμασ⟨ι⟩ν οἰκοδομοῦσι τὴν Σιὼν σκανδαλίζοντες καὶ τὸ αἷμα ἐκχέοντες ὧν ἀπατῶσιν; Διὸ καὶ ἐν ἀδικίαις οἰκοδομοῦσι τὴν Ἱερουσαλήμ. Ὅτι δὲ ἀδικοῦνται ὑπὸ τῶν φενάκων οἱ φενακιζόμενοι, σαφέστατα περὶ τῶν τοιούτων διαγορεύει ἡ τῶν θείων Παροιμιῶν γραφή, ὧδε λέγουσα·

---

1. Πρβλ. Ματθ. 24,2. 2. Θρ. 1,1. 3. Λουκ. 19,42-43. 4. Λουκ. 21,20. 5. Πρβλ. Α' Θεσ. 2,16. 6. Ζαχ. 12,2. 7. Πρβλ. Ἱερ. 33,18. Μιχ. 3,12. 8. Μιχ. 3,10.

«Τῆς ἀσεβείας ἑαυτῶν πλη⟨σ⟩θήσονται· ἀνθ' ὧν γὰρ ἠδίκουν νηπίους, φονευθήσονται, καὶ ἐξετασμὸς ἀσεβεῖς ὀλεῖ»[1]. Τῆς οἰκοδομηθείσης χειρίστης πόλεως τίθησιν ὁ Θεοῦ λόγος τὰ πρόθυρα σαλευόμενα, ἵνα ἰσχυροῖς ἐλέγχοις ἀνατραπῶσιν, ὡς καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν κύκλῳ λαῶν καταπατούντων τὴν ψευδώνυμον Ἱερουσαλὴμ οἷα λίθον μιαρὸν ἀποδειχθέντα, ὡς ἐμπαίζοντας ἐμπαίζειν τῇ ψευδωνύμῳ γνώσει τοὺς τὸ ἄναγνον καὶ ἀκάθαρτον αὐτῆς ἐγνωκότας, πρεσβεύοντας τὴν ἀλήθειαν καὶ τὰ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν μυστήρια.

Καὶ ἐπεὶ μὴ ὀλίγοι ἐμπαίζοντες ἐμπαίζουσιν, ἀλλὰ τὰ ἔθνη πάντα, τῇ εἰς εὐτέλειαν πεσούσῃ, εἰκότως εἴρηται συναχθήσεσθαι ἐπ' αὐτὴν πάντα τὰ ἔθνη. Καταπατεῖται ὡς λίθος ἡ Ἱερουσαλὴμ ὅτε ἀνατείλας ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος ἀοίδιμον κατασκευάζει ἡμέραν νοητήν, ἣ πολλάκις ἤδη ἐμνημονεύθη.

Ζαχ. 12,4. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ λέγει Κύριος παντοκράτωρ, πατάξω πάντα ἵππον ἐν ἐκστάσει καὶ τὸν ἀναβάτην αὐτοῦ ἐν παραφρονήσει· ἐπὶ δὲ τὸν οἶκον Ἰούδα διανοίξω τοὺς ὀφθαλμούς μου· καὶ πάντας τοὺς ἵππους τῶν λαῶν πατάξω ἐν ἀποτυφλώσει[2].

Ἐν τοῖς προγνωσθεῖσιν τοῦ προφήτου, περὶ ἵππων καὶ τῶν ἐπιβατῶν αὐτῶν πολυτρόπως σαφήνεια γέγονεν· ὅθεν τὰ πλεῖστα ⟨α⟩ὐτῶν νῦν ἡσυχαστέον, μόνου μνημονεύοντες εἰς τὴν ⟨π⟩αροῦσαν χρείαν τοῦ οὕτω τεθεωρημένου. Οἱ ἀπατεῶνες ⟨ἄ⟩νθρωποι συνιστάμενοι ἐριστικοῖς λόγοις «ψευδεῖς ἵπποι εἰς σωτηρίαν»[3] ὑπάρχουσιν, ἀναβάτας καὶ ἐπιβάτας ἔχοντες τὰ πλάνα πνεύματα καὶ τοὺς ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγους δαίμονας[4] ὧν πρεσβεύουσι τὴν διδασκαλίαν, προφερόμενοι «σοφίαν τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ»[5]. Τοὺς οὕτως ἔχοντας ἵππους πατάσσει Θεὸς ἐν ἡμέρᾳ ᾗ αὐτὸς ποιεῖ[6], κατὰ τὸ λεχθὲν εὐλογίας τρόπῳ πρὸς τὸν καταυγαζόμενον. «Ἔσται σοι Κύριος φῶς αἰώνιον»[7]. Πατάττει δὲ ὁ Θεὸς τοὺς ψεκτοὺς ἵππους οὐκ ἐπὶ τῷ μηδαμῇ μηδαμῶς ὑπάρχειν, ἀλλ' ἵνα μὴ νοῶσιν περὶ ὧν λέγουσι καὶ διαβεβαιοῦνται, ἀπολλυμένης τῆς σοφίας αὐτῶν καὶ τῆς συνέσεως αὐτῶν ἀθετουμένης[8]· οὗ συμβάντος, ὁ ἐπιβάτης ἑκάστου τοιούτου ἵππου παραφρονήσει.

Ταύτης τῆς οἰκονομίας ἀπεργασθείσης, διανοίξει ὁ Θεὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἑαυτοῦ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰούδα, ὄντα «Ἐκκλησίαν Θεοῦ ζῶντος»[9], βασιλεύοντος αὐτῇ τοῦ ἀνατείλαντος Σωτῆρος ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα, πρὸς ὃν οἱ θεόσοφοί φασιν· «Ἰούδα, σὲ αἰνέσαισαν οἱ ἀδελφοί

---

1. Παρμ. 1,31-32. 2. Ζαχ. 12,4. 3. Ψαλ. 32,17. 4. Πρβλ. Α' Τιμ. 4,1-2. 5. Α' Κορ. 2,6. 6. Πρβλ. Ψαλ. 117,24. 7. Ἡσ. 60,19. 8. Πρβλ. Α' Κορ. 1,19. Ἡσ. 49,14. 9. Α' Τιμ. 3,15.

σου· αἱ χεῖρές σου ἐπὶ νώτου τῶν ἐχθρῶν σου, καὶ προσκυνήσουσίν σοι οἱ υἱοὶ τοῦ πατρός σου»[1].

Ἐπὶ τὸν οἶκον τούτου τοῦ Ἰούδα διανοίγει τοὺς ὀφθαλ-**906** μούς, τὰς ἐφόρους καὶ ἐποπτικὰς δυνάμεις αὐτοῦ, ὁ εὐεργέτης, ὡς ἕκαστον τῶν ἀντιλαμβανομένων τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς χάριτος λέγειν εὐχῆς τρόπῳ· «Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ καὶ ἐλέησόν με»[2]. Ἀπολαύουσι δὲ τῆς δωρεᾶς οἱ δίκαιοι πάντες, τοῦ παμβασιλέως «τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἔχοντος ἐπ' αὐτοὺς καὶ τὰ ὦτα εἰς τὴν δέησιν αὐτῶν»[3].

Πρὸς τῷ πατάττεσθαι ἐν ἐκστάσει τὸν ἀποδοθέντα ἵππον καὶ ἐν παραφρονήσει τὸν ἐπιβάτην αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἵπποι τῶν λαῶν πατάτ⟨των⟩ται ὑπ⟨ὸ το⟩ῦ προνοητοῦ τῶν ὅλων ἐν ἀποτυφλώσει. Οὗτοι δ' εἰ⟨σὶ⟩ν οἱ μοιχικῶς καὶ πορνικῶς οἰστρηλατούμενοι, περὶ ὧν ἡ προφητεία φησίν· «Ἵπποι θηλυμανεῖς ἐγενήθησαν, ἕκαστος ἐπὶ τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον αὐτοῦ χρεμετίζουσιν»[4]. Πρὸς ἀγαθοῦ πατάττεται ἐν ἀποτυφλώσει τὰ χρεμετιστικὰ ζῷα, ἵνα μὴ ὀξυωπῶσιν ἔτι πρὸς τὴν λαγνείαν. Διαδέξεται γὰρ ταύτην τὴν στέρησιν τῶν ὀμμάτων τῆς ψυχῆς ἀνάβλεψις σωφροσύνης, ὡς ὀρθῶς λοιπὸν ὁρᾶν ἃ δεῖ ποιεῖν καὶ ἃ προσήκει ἐργάζεσθαι. Αὐτίκα γοῦν ὁ πονηρῶς ὁρῶν μάγος ὁ Ἐλύμας μέχρι καιροῦ ἐξετυφλώθη[5], ἀποβαλὼν τὴν τῆς γοητείας ὄψιν, ἵν' ὕστερον ἀναβλέψας «τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον»[6] θεάσηται. Οὐ γὰρ μάτην πρόσκειται τὸ μέχρι καιροῦ μὴ ὁρᾶσθαι τὸν ἥλιον ὀφθησόμενον τὸ τηνικάδε ὅταν διαδέξηται τὴν τυφλότητα ὅρασις ὁρῶσα τὸ φῶς.

908 Ζαχ. 12,5. Καὶ ἐροῦσιν οἱ χιλίαρχοι Ἰούδα ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν· Εὑρήσομεν ἑαυτοῖς τοὺς κατοικοῦντας ἐν Ἰερουσαλὴμ ἐν Κυρίῳ παντοκράτορι Θεῷ αὐτῶν[7].

Τοῦ αἰνετοῦ Ἰούδα πρὸς ὃν εἴρηται· «Ἰούδα, σὲ αἰνέσαισαν οἱ ἀδελφοί σου»[8], παμβασιλέως καὶ πάντων τὸ κράτος ἀνημμένου, χιλίαρχοι αὐτοῦ τυγχάνουσιν οἱ ὑπ' αὐτῷ στρατευόμενοι, «οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται τοῦ λόγου»[9] ἀναδειχθέντες, οἱ ἀπόστολοι Χριστοῦ δηλονότι.

Ἐπιστατέον εἰ καὶ πάντες οἱ πνευματοφόροι ἄνδρες, προφῆταί τε καὶ ὅσοι ἄλλοι ὑποτάττονται τῷ Ἰούδᾳ, διδάσκαλοι, εὐαγγελισταί, οἱ οὕτως ἀποδοθέντες χιλίαρχοι ζητοῦσιν ἐπὶ τῷ εὑρεῖν οὐκ ἄλλους ἢ τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἱερουσαλὴμ τὴν ὁ⟨ρ⟩ῶσαν «τὴν πάντα νοῦν ὑπερέχουσαν εἰρήνην»[10] καὶ τὴν Θεοῦ ἐπου⟨ρά⟩νιον πόλιν περὶ ἧς «τὸ τῆς ἐκλογῆς σκεῦος»[11], ὁ ἐν Χριστῷ ⟨λαλ⟩ῶν ⟨Πα⟩ῦλος γράφει· «Προσελη-

---

1. Γεν. 49,8. 2. Ψαλ. 85,16. 118,132. 3. Ψαλ. 33,15. 4. Ἱερ. 5,8. 5. Πρβλ. Πράξ. 13,11. 6. Πρβλ. Μαλ. 3,20. 7. Ζαχ. 12,5. 8. Γεν. 49,8. 9. Λουκ. 1,2. 10. Πρβλ. Φιλπ. 4,7. 11. Πρβλ. Πράξ. 9,15.

λύθατε Σιὼν ὄρει καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ»[1]. Ὁ ταύτην τὴν καλλίπολιν συμπληρῶν ἄριστος καὶ νόμιμος πολίτης, βέβαιος ὢν κατὰ ἁγιότητα καὶ τὴν λοιπὴν θείαν ἀρετήν, ἀκλόνητος ὑπάρχει, κατὰ τὸ λεχθὲν ἐν ᾠδῇ μιᾷ τῶν ἀναβαθμῶν· «Οὐ σαλευθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα ὁ κατοικῶν Ἱερουσαλήμ»[2]. Κατοικεῖ δ' αὐτὴν εἰς τὸν αἰῶνα διαμένων ὑπὸ τὸν βασιλεύοντα αὐτῆς.

Εὑρίσκουσι δ' οἱ εἰρημένοι χιλίαρχοι τοὺς κατοικοῦντας τὴν θείαν «πόλιν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργός ἐστιν ὁ Θεός»[3], ἑαυτοῖς υἱοὺς καὶ μαθητάς· ὡς εὗρεν Παῦλος τὸν Σιλουανὸν καὶ Τιμόθεον καὶ τὸν εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν καὶ τοὺς ἑτέρους γνω**910**ρίμους περὶ ὧν μνήμη φέρεται ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ καὶ ταῖς Πράξεσιν τῶν Ἀποστόλων. Εὗρεν δὲ παραπλησίως καὶ Πέτρος, ὁ γνήσιος τοῦ Σωτῆρος μαθητής, Μάρκον τὸν εὐαγγελιστὴν καὶ ἑτέρους πλείονας. Ὡσαύτως καὶ Ἰωάννης, ὁ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἀγαπώμενος μαθητής. Φέρονται δὲ οὓς εὗρεν κατοικοῦντας τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Πράξεων αὐτοῦ[4]. Καὶ πάντες δὲ οἱ τῆς ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας προϊστάμενοι δι' ὀρθῆς διδασκαλίας εὑρίσκουσιν τοὺς ὁμοδοξοῦντας, πολίτας ὄντας τῆς ἀληθινῆς καὶ πνευματικῆς Ἱερουσαλήμ, ὡς διὰ τοῦτο κατοικεῖν αὐτήν. Τῶν ἀποδοθέντων χιλιάρχων Κύριος παντοκράτωρ ἐστὶν ὁ κρατῶν καὶ βασιλεύων αὐτῶν.

Ζαχ. 12,6-7. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ θήσομαι τοὺς χιλιάρχους Ἰούδα ὡς δαλὸν πυρὸς ἐν ξύλοις καὶ ὡς λαμπάδα πυρὸς ἐν καλάμῃ, καὶ καταφάγονται ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων πάντας τοὺς λαοὺς κυκλόθεν, καὶ κατοικήσει Ἱερουσαλὴμ ἔτι καθ' ἑαυτήν. Καὶ σώσει Κύριος τὰ σκηνώματα Ἰούδα καθὼς ἀπ' ἀρχῆς, ὅπως μ⟨ὴ με⟩γαλύνηται καύχημα οἴκου Δαυὶδ καὶ ἔπαρσις τῶν κατοικούντων Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ τὸν Ἰούδαν[5].

Ἐν τῷ καιρῷ, ὃν ἡμέραν διὰ τὸ φωτεινὸν εἶπεν, εὑρίσκουσιν οἱ χιλίαρχοι Ἰούδα ἑαυτοῖς τοὺς κατοικοῦντας Ἱερουσαλήμ, τιθέμενοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὡς δαλὸς πυρὸς ἐν ξύλοις καὶ ὡς λαμπὰς πυρὸς ἐν καλάμῃ, ἵν' ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων καταβρωθῶσιν κυκλόθεν οἱ λαοὶ πάντες.

912 Ὡς δαλὸς δὲ ἐν ξύλοις καὶ λαμπὰς ἐν καλάμῃ τίθενται οἱ χιλίαρχοι τοῦ νοητοῦ Ἰούδα, ὅπως ἐν τῷ διαπύρῳ λόγῳ καὶ φωτεινῷ καταφάγωσιν τὰς ἀκάρπους καὶ ὑλικὰς προαιρέσεις. Τὰ γὰρ δένδρα μὴ ποιοῦντα καλὸν καρπὸν ἐκκοπτόμενα καὶ εἰς πῦρ βαλλόμενα[6]

---

1. Ἑβρ. 12,22. 2. Ψαλ. 124,1. 3. Ἑβρ. 11,10. 4. Πράξεις Ἰωάννου, Ἀπόκρυφον, Πρβλ. A. Lipsius et M. Bonnet, Acta Apostolorum Apocrypha, 1898, τόμος 2ος. 5. Ζαχ. 12,6-7. 6. Πρβλ. Ματθ. 3,10.

ξύλα εἰσὶν κολάσει παραδιδόμενα, ἵνα ἀναλωθῇ ἡ χειρίστη ποιότης αὐτῶν, ὡς αὖ οἱ ἀχυρώδεις, καλάμη καὶ οὐ σῖτος ὄντες, ὑπὲρ πυρὸς ἀναλίσκονται. Εἴρηται γὰρ ἐν Εὐαγγελίῳ ὅτι διακαθάραντος τοῦ Ἰησοῦ τὴν ἄλωνα[1] ἐν ᾧ ἔχει ἐν τῇ χειρὶ πτύῳ, ὁ μὲν σῖτος εἰς ἀποθήκην τῶν ἐπαγγελιῶν εἰσάγεται — οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ δίκαιοι ἄνδρες, — τὸ δ' ἄχυρον ἀσβέστῳ πυρὶ κατακαήσεται, ἀναλισκομένης τῆς χειρίστης προαιρέσεως τῶν παρ' ἰδίαν προαίρεσιν ἀκάρπων εὑρεθέντων. Περὶ τῶν τοιούτων ἐν Μιχαίᾳ τῷ προφήτῃ ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος λέγεται· «Οἴ[μ]μοι ὅτι ἐγενήθην ὡς συνάγων καλάμην ἐν ἀμήτῳ καὶ ὡς ἐπιφυλλίδα ἐν τρυγήτῳ οὐχ ὑπάρχοντος βότρυος τοῦ φαγεῖν τὰ πρωτόγονα»[2]. Εἰπὼν μετ' αἰνιγμοῦ τὴν ὑπάρξασαν ἀκαρπίαν, φανεροῖ αὐτὴν ἐν τοῖς ἑπομένοις φάσκων· «Οἴ[μ]μοι, ψυχή, ὅτι ἀπόλωλεν εὐλαβὴς ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ὁ κατορθῶν ἐν ἀνθρώποις οὐχὶ ὑπάρχει· πάντες εἰς αἵματα ⟨δι⟩κάζονται, ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ ἐκθλίβουσιν ἐκθλιβῇ. Ἐπὶ τὸ κακὸν τὰς χεῖρας ἑτοιμάζουσιν»[3]. Πῶς γὰρ οὐ κολαστέοι, ὑπὸ πυρὸς τιμωρίας καταναλισκόμενοι, οἱ ταῖς εἰρημέναις ἐνεχόμενοι κακίαις;

Πρὸς ἕνα τῶν ἑρμηνευθέντων τῶν χιλιάρχων ὁ Κύριός φησιν· «Δέδωκα τοὺς λόγους μου εἰς τὸ στόμα σου πῦρ, καὶ τὸν λαὸν τοῦτον ξύλα, καὶ καταβρωθήσονται»[4] δι' ἣν ἔχειν εἵλαντο ἀκαρπίαν.

Ταύτης τῆς νοήσεως ὑπάρχει καὶ τὸ ἐν Ἡσαΐᾳ θεσπιζόμενον· «Καὶ ἔσται τὸ φῶς τοῦ Ἰσραὴλ ὡς πῦρ, καὶ καταφά**914**γεται ὡσεὶ χόρτον τὴν ὕλην καὶ καταφάγεται ἀπὸ ψυχῆς ἕως σαρκῶν»[5], τοῦτ' ἔστιν ἀπὸ γνώμης χειρίστης ἕως πράξεων φαύλων· διὰ γὰρ τῆς ψυχῆς τὴν γνώμην, διὰ δὲ τῶν σαρκῶν τὰς πράξεις ᾐνίξατο.

Οἱ τεθέντες ὡς δαλὸς πυρὸς χιλίαρχοι ἐκτελοῦσι τὸ αὐτὸ τῷ ληφθέντι ἄνθρακι ἐκ τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἐπουρανίου θυσιαστηρίου λαβίδι ὑπὸ ἑνὸς τῶν Σαραφίμ· ὃν προσαγαγὼν τῷ στόματι τοῦ προφήτου ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὰς ἀνομίας καὶ τὰ χείλη αὐτοῦ ἐκαθάρισεν[6].

Τίνα δὲ ἀναλίσκουσιν ὁ δαλὸς καὶ ἡ λαμπὰς τοῦ πυρὸς δεξιὰ καὶ εὐώνυμα, καιρὸς εἰπεῖν.

Τὰ αὐτόθεν γνώριμα τῶν ἀσεβημάτων καὶ ἁμαρτημάτων σκαιὰ καὶ εὐώνυμα τυγχάνει· τὰ δ' ὑποδυόμενα ψευδῶς τὴν ἀρετὴν δεξιὰ εἶναι νομίζονται. Ἀμφότερα γοῦν ἀπαγορεύων, ὁ θεῖος λόγος φησίν· «Ὀρθὰς τροχιὰς ποίει σοῖς ποσίν, καὶ τὰς ὁδούς σου κατεύθυνε. Μὴ ἐκκλίνῃς εἰς τὰ δεξιὰ ἢ εἰς τὰ ἀριστερά»[7], μηδὲ εἰς τὰς ὑπερβολὰς μηδὲ ἐλλείψεις· ἀμφότεραι γάρ εἰσι κακίαι.

Τῆς ἐλευθεριότητος — αὕτη δ' ἐστὶν ἡ κοινωνικὴ προαίρεσις — ἐναρέτου οὔσης, εὐώνυμος ἔκκλισίς ἐστιν ἡ φειδωλία, δεξιᾶς νομιζομένης τῆς ἀσωτία⟨ς⟩ ἀναλωτικῆς οὔσης χρημάτων οὐκ ἐφ' οἷς δεῖ κα⟨ὶ⟩ ὡς χρή, ἀλλ' ἐπὶ θήρᾳ ἡδονῶν αἰσχρῶν. Ἐπεὶ τοίνυν καὶ ὁ φειδωλὸς

---

1. Πρβλ. Ματθ. 3,12. 2. Μιχ. 7,1. 3. Μιχ. 7,2-3. 4. Ἱερ. 5,14. 5. Ἡσ. 10,17-18. 6. Πρβλ. Ἡσ. 6,6. 7. Παρμ. 4,26-27.

καὶ ἄσωτος ἐπιτιμητέοι τυγχάνουσιν, ἀμφοτέρων καθάπτεται ὁ δαλὸς τοῦ πυρὸς καὶ ἡ λαμπάς.

Διὰ πλειόνων ἡμῖν ἀποδέδεικται ὡς, μεσοτήτων οὐσῶν τῶν ἀρετῶν, αἱ ἐλλείψεις καὶ ὑπερβολαὶ αὐτῶν κακίαι τυγχάνουσιν, ἐν ᾧ ἐπεγράψαμεν περὶ ἀρετῶν λόγῳ.

916 Τὰ λεχθέντα δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ σχεδὸν περὶ πάντας τοὺς ἀνθρώπους εὑρισκόμενα κύκλῳ πάντων τῶν λαῶν εἶναι εἴρηνται.

Ὅταν τιμωρίας ἀπολαύσωσιν οἱ κύκλῳ τῆς ἁγίας πόλεως λαοί, τὸ τηνικάδε καθ' ἑαυτὴν κατοικηθήσεται, φρουρουμένη ὑπὸ τοῦ οἰκοδομήσαντος καὶ ἐκλεξαμένου, κατὰ τὸ εἰρημένον περὶ τῆς ἀσφαλείας αὐτῆς· «Ὅρη κύκλῳ αὐτῆς, καὶ Κύριος κύκλῳ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ»[1]. Περὶ τῆς τοιαύτης φυλακῆς καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ προφήτῃ φέρεται ὡς παντοκράτωρ «Κύριος ὡς τεῖχος πυρὸς» ἔσται περὶ αὐτήν, ὅπερ ἐν ἀρχῇ τοῦ Ζαχαρίου σεσαφήνισται, κατοικισθείσης τῆς Ἱερουσαλὴμ καθ' ἑαυτήν, φυγαδευθέντων τῶν πολεμικῶς κυκλωσάντων αὐτήν, κατὰ τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ οἰκοῦντος αὐτήν· «Πάντα τὰ ἔθνη ἐκύκλωσάν με, καὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς»[2], καὶ τὰ ἑπόμενα.

Τί δὲ ἁρμονίως ἐπιφέρεται τῷ καθ' ἑαυτὴν κατοικεῖσθαι τὴν ἱερὰν πόλιν ἢ τὸ σῶσαι Κύριον τὰ σκηνώματα τοῦ Ἰούδα ὡς ἐν ἀρχῇ, οὐκ ἄλλα ὄντα τῶν εἰδικῶν ἀρετῶν. Περὶ τούτων τὸ παροιμιῶδες θέσπισμα διαγορεύει· «Σκηναὶ κατορθούντων στήσονται»[3]. Περὶ τοῦ προσόν⟨το⟩ς αὐτοῖς ἐρασμίου, ὁ ὑμνῳδὸς μελῳδεῖ φάσκων· «Ὡς ἀγαπ⟨η⟩τὰ τὰ σκηνώματά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων»[4]. Πῶς γὰρ οὐ ποθητὰ ἑορταζόντων ὄντα πλήρη[ς]; Φωνὴ γὰρ ἀγαλλιάσεως καὶ ἐξομολογήσεως ἦχου ἑορ⟨τα⟩ζόντων οὐχ ἑτέρωθι ᾄδεται ἀλλ' ἐν ταῖς τῶν δικαίων σκηναῖς[5].

Σῴζει δὲ τὰ σκηνώματα τοῦ Ἰούδα ὁ Κύριος ὡς ἐν ἀρχῇ πρὶν κρατήσῃ κακία καὶ δυσσέβεια τῶν ἀνθρώπων. Δυνατὸν σῳζόμενα ὡς ἀπ' ἀρχῆς σκηνώματα εἰπεῖν ἃ περικείμεθα σώματα. **918** Γενήσεται δὲ ἡ σωτηρία ὅταν τὸ φθαρτὸν ἡμῶν σῶμα τὸ ἄτιμον καὶ ἀσθενὲς ἐνδύσηται τὴν ἀφθαρσίαν δόξαν τε καὶ δύναμιν, ἐκ ψυχικοῦ σώματος πνευματικὸν σῶμα γινόμενον[6]. Πολλαχοῦ ἀποδοθέντων σκηνώματα εἶναι τὰς προκοπάς, — ὁδευόντων γὰρ οἰκίαι ταῦτα, — σῴζεται ταῦτα θεόθεν ὡς ἀπ' ἀρχῆς, τῆς τελείας καταστάσεως καὶ ἀρετῆς ἐπιγινομένης.

Ὑπάρξεται τὰ εἰρημένα θεόθεν ἀγαθά, ἵν' ἐν Κυρίῳ καυχωμένου ἑκάστου τῶν σῳζομένων[7], οὐδενὸς ἔτι ἐφ' ἑαυτοῦ βαλλομένου ἀλλ' ἐπὶ τῷ τῶν τελείων ἀγαθῶν αἰτίῳ, τὸ καύχημα τοῦ οἴκου Δαυὶδ μηκέτι μεγαλύνηται μηδὲ τῶν κατοικούντων Ἱερουσαλὴμ ἡ ἔπαρσις, πάντων

---

1. Ψαλ. 124,2. 2. Ψαλ. 117,10. 3. Παρμ. 14,11. 4. Ψαλ. 83,1. 5. Πρβλ. Ψαλ. 41,5. 117,15. 6. Πρβλ. Α' Κορ. 15,42-44. 7. Πρβλ. Α' Κορ. 1,31.

ψαλλόντων· «Ἀγαθὸν πεποιθέναι ἐπὶ Κύριον ἢ πεποιθέναι ἐπ' ἄνθρωπον· ἀγαθὸν ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον ἢ ἐλπίζειν ἐπ' ἄρχοντα»[1].

Ταύτην τὴν ἐν ἀτυφίᾳ παρασκευάζων ἀρετὴν ἐν Ἱερεμίᾳ ὁ Θεὸς ἐντέλλεται· «Μὴ καυχάσθω ὁ σοφὸς ἐπὶ τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ, μηδὲ καυχάσθω ὁ ἰσχυρὸς ἐπὶ τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ, μηδὲ ὁ πλούσιος ἐπὶ τῷ πλούτῳ αὐτοῦ, ἀλλ' ἢ ἐν τούτῳ καυχάσθω ὁ καυχώμενος, ἐπὶ τῷ συνιέναι τὸν Κύριον, ποιεῖν τε κρίμα καὶ ἔλεον ἐν μέσῳ τῆς γῆς»[2]. Τὰ αὐτὰ χαριστηρίως ἀνεφθέγξατο παραδόξως τεκοῦσα ἡ μήτηρ τοῦ Σαμουήλ, μόνον ἐναλλάξασα τὸ «ὁ σοφὸς ἐπὶ τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ», ἀντ' αὐτοῦ π⟨ρ⟩οενέγκασα· «Μὴ καυχάσθω ὁ φρόνιμος ἐπὶ τῇ φρονήσει ⟨α⟩ὐτοῦ»[3].

Πᾶσα ἀπαγορευομένη ἡ καύχησις ψεκτὴ καὶ ἐπιβλαβὴ⟨ς⟩ τυγχάνει, ὡς χ⟨αρά⟩ξαι περὶ ⟨πάν⟩των καθόλου τὸν Ἰάκωβον ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἑαυ⟨τοῦ·⟩ «Πᾶσα καύχησις τοιαύτη πονηρά ἐστιν»[4], αἰσχύνην καὶ ὀν⟨ει⟩δισμὸν ἐπιφέρουσα, ὡς τὸν Ἱερεμίαν ἐλεγκτικώτατα τοῖς ἐναβρυνομένοις λέγειν· «Αἰσχύνεσθε ἀπὸ καυχή920σεως ὑμῶν καὶ ἀπὸ ὀνειδισμοῦ»[5] ὅλην τὴν ἡμέραν. Πρός τινα ἐνεχόμενον τῇ τοιαύτῃ χαυνότητι καὶ φιλοδοξίᾳ ὁ λόγος φησίν· «Τί ἐγκαυχᾷ ἐν κακίᾳ, ὁ δυνατός, ἀνομίαν ὅλην τὴν ἡμέραν;»[6].

Μεγαλύνεται δὲ τὸ καύχημα τοῦ οἴκου Δαυὶδ καὶ ἔπαρσις τῶν κατοικούντων Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ τὸν ἐξ Ἰούδα ἀνατείλαντα Σωτῆρα.

Συμβαίνει δὲ τοῦτο ὅταν οἱ δοκοῦντες εἶναι ἐκκλησιαστικοὶ ἰδίᾳ δυνάμει κατορθοῦν οἴωνται καὶ μὴ χάριτι τοῦ εἰρηκότος· «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πραΰς καὶ ταπεινός εἰμι τῇ καρδίᾳ»[7].

Ζαχ. 12,8. Καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ὑπερασπιεῖ Κύριος ὑπὲρ τῶν κατοικούντων Ἱερουσαλήμ, καὶ ἔσται ὁ ἀσθενῶν ἐν αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὡς οἶκος Δαυίδ, ὁ δὲ οἶκος Δαυὶδ ὡς οἶκος Θεοῦ, ὡς ἄγγελος Κυρίου ἐνώπιον αὐτῶν[8].

Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ γέγονεν τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν χιλιάρχων Ἰούδα, μεγαλοπρεπῶς ὑ⟨περα⟩σπιεῖ ὁ Κύριος τῶν κατοικούντων τὴν Ἱερουσαλήμ, πληρουμένου ἐφ' ἑκάστου αὐτῶν τοῦ εἰρημένου περὶ «τοῦ κατοικοῦντος ἐν βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου»[9]· «Ὅπλῳ κυκλώσει σε ἡ ἀλήθεια αὐτοῦ»[10]. Καὶ ἐν ἄλλῳ ψαλμῷ, ὑπερασπιεῖ Κύριος τῶν φοβουμένων αὐτόν[11], ὡς ἕκαστον λέγειν· «Ὅτι σὺ ὁ ὑπερασπιστής μου, εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου»[12].

Ὑπάρξεται τοῖς κατοικοῦσιν τὴν πνευματικὴν Ἱερουσαλὴμ τὸ ἀναλαβεῖν καὶ ἐνδύσασθαι τὴν τοῦ Θεοῦ πανοπλίαν, ζωσαμένους τὴν

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 117,8-9. 2. Πρβλ. Ἱερ. 9,22-23. 3. Α' Βασ. 2,10. 4. Ἰακ. 4,16. 5. Ἱερ. 12,13. 6. Ψαλ. 51,3. 7. Ματθ. 11,29. 8. Ζαχ. 12,8. 9. Πρβλ. Ψαλ. 90,1. 10. Ψαλ. 90,4. 11. Πρβλ. Παρμ. 30,5. 12. Ψαλ. 30,5-6.

ὀσ⟨φὺ⟩ν ἐν ἀληθείᾳ καὶ τοὺς πόδας ἠσφαλισμέ922νους ἐν ὑποδή⟨μασ⟩ιν ἐν ἑτοιμασίᾳ θεοπρεποῦς εἰρήνης, ἔτι μὴν θώρα⟨κ⟩α δικαιοσύνης ἐνδυσαμένους, ἐπὶ πᾶσιν ἀναλ⟨α⟩βεῖν τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως ἐν ᾧ σβεσθήσεται τὰ πεπυρωμένα βέλη τοῦ πονηροῦ[1].

Τοῦ βασιλέως πάσης τῆς κτίσεως ὑπερμαχοῦντος ἀσπίδι τῇ ἑαυτοῦ τῶν κατοικούντων τὴν μεγαλόπολιν Ἱερουσαλήμ, ἰσχὺς καὶ δύναμις ἔσται, ὡς τὸν ἐν αὐτοῖς πρότερον ἀσθενοῦντα σθένος ἀναλαβεῖν τοῦ οἴκου Δαυίδ, «τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ζῶντος Θεοῦ»[2] ὑπαρχούσης ναοῦ Θεοῦ, ὡς ἕκαστον τῶν ἐκκλησιαστικὴν γνῶσιν καὶ ἀρετὴν ἐχόντων βοᾶν ὑμνῳδίας τρόπῳ· «Ἰσχύς μου καὶ ἡ ὕμνησίς μου Κύριος, καὶ ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν»[3].

Καὶ ἐπεὶ οἱ ταῦτα λέγοντες ἐπὶ γῆς περιπατοῦντες οὐράνιον ἔχουσι πολιτείαν[4], ὅσον οὐδέπω ἰσάγγελοι ἐκ νεκρῶν ἐγειρόμενοι[5], εἰκότως ὁ τοῦ Δαυὶδ οἶκος, τοῦ ἑρμηνευομένου ἱκανοῦ χειρί, Θεοῦ ἄγγελος ἔσται, σχὼν τὴν δωρεὰν καὶ τὴν ὑπεροχὴν πρὸς τοῦ γεννηθέντος ἐκ τῆς ἀχράντου παρθένου Μαρίας, καλουμένου «ἀγγέλου βουλῆς μεγάλης»[6], ὡς ὁ πολλάκις προαναφωνῶν αὐτοῦ τὴν δεῦρο κάθοδον Ἡσαΐας εἶπεν ἐκ προσώπου τοῦ χοροῦ τῶν ἁγίων. «Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν καὶ υἱὸς ἐδόθη καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος»[7].

Ἐπιστατέον τῇ ἀκριβείᾳ τῆς προφητείας φανερούσης ἡμῖν γεγενῆσθαι τὸ ἐκ τῆς Μαρίας βρέφος, τὸν δὲ Υἱὸν δεδόσθαι τὸν ἐκ τῶν κόλπων τοῦ Πατρὸς Μονογενῆ. Οὐ γὰρ ἐδόθη υἱός, μὴ γεννηθέντος ἡμῖν παιδίου κατὰ τοὺς δοκητὰς ἀσεβῶς φρονοῦντας, οὐδ' αὖ γεγέννηται τ⟨ὸ⟩ τέκνον τῆς παρθένου, οὐ δεδω924κότος τοῦ Πατρὸς τὸν Μονογενῆ Υἱόν, κατὰ Παῦλον τὸν Σαμοσατέα καὶ Φωτεινὸν τὸν Γαλάτη⟨ν⟩ καὶ τοὺς π⟨ερὶ α⟩ὐτῶν ὡσαύτως ἀσεβήσαντας Ἀρτεμᾶν καὶ Θεόδοτον.

Ἐκεῖνοι μὲν οὖν ἐξωστρακίσθησαν τῆς Ἐκκλ⟨η⟩σίας πάμπαν ἀσεβεῖς ὀφθέντες· ἡμεῖς δὲ τὸ ἀρχαῖον τῆς τῶν πιστῶν συνόδου κρατοῦντες φρόνημα, ὁμολογοῦμεν τὸν Θεὸν Λόγον ἐπιδεδημηκέναι, τὸν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος καὶ πνεύματος τέλειον ἄνθρωπον ἀνειληφότα.

Ὅτι δὲ ὁ Πατὴρ ἔδωκεν τὸν Υἱὸν ἵνα τεχθῇ τὸ παιδίον, σαφέστατα Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστὴς δηλοῖ αὐτὸν τὸν ἐνανθρωπήσαντα εἰρηκέναι περὶ ἑαυτοῦ· «Οὕτως ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον»[8]. Ταύτην ἔχει τὴν νόησιν τὸ Ῥωμαίοις ἐπισταλὲν ὑπὸ τοῦ χριστοφόρου Παύλου, οὕτως ἔχον· «Ὁ Θεὸς ἀπέστειλεν τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, ἵνα κατακρίνῃ τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί»[9].

Ταῦτα δέ μοι ἀναγκαίως εἴρηται διὰ τὸν προειρημένον Φωτεινὸν

---

1. Πρβλ. Ἐφ. 6,14-17. 2. Α′ Τιμ. 3,15. 3. Ψαλ. 117,14. 4. Πρβλ. Φιλιπ. 3,20. 5. Πρβλ. Ματθ. 22,30. 6. Ἡσ. 2,5. 7. Ἔνθ' ἀν. 8. Ἰω. 3,16. 9. Ρωμ. 8,3.

καὶ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ Μάρκελλον, λέγοντας τὴν σάρκα εἶναι τὸν πεμφθέντα υἱόν, οὐδαμῶς τοῦ Θεοῦ Λόγου Υἱοῦ καλουμένου.

Ἐπὶ πλεῖον ἐν ἄλλοις ἔλεγχος γέγονεν ἡμῖν τῆς ψευδωνύμου γνώσεως αὐτῶν, ὅτε περὶ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, φημὶ δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ, προέκειτο εἰπεῖν.

Δυνατὸν κατὰ θεωρίαν ἄλλην οἶκον τοῦ τῇ χειρὶ ἱκανοῦ δημιουργοῦ τῶν ὅλων ὄντος τὸν ἐκ Μαρίας γεννηθέντα φάναι, **926** ἄγγελον τυγχάνοντα ἐνώπιον τῶν εὐεργετουμένων κατοικούντων τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλήμ· ἄγγελος δὲ ἐνώπιον αὐτῶν γέγονεν φανερῶν τὴν μ⟨ε⟩γάλην τοῦ Θεοῦ βουλήν.

Ζαχ. 12, 9-10. ⟨Καὶ ἔσται ἐ⟩ν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ζητήσω τοῦ ἐξᾶραι πάντα τὰ ἔθνη ⟨τὰ⟩ ἐπερχόμενα ἐπὶ Ἱερουσαλήμ. Καὶ ἐκχεῶ ἐπὶ τὸν οἶ⟨κον⟩ Δαυὶδ καὶ ⟨ἐπὶ⟩ τοὺς κατοικοῦντας Ἱερουσαλὴμ πνεῦμα χάριτος καὶ οἰκτιρμοῦ[1].

⟨Ἐν τῇ ἡ⟩μέρᾳ τῇ ἐγγισάσῃ μετὰ ⟨τ⟩ὸ προκόψαι τὴν τῆς ἀγνοίας καὶ κακίας νύκτα, περὶ ἧς ὁ Ἀπόστολος γράφει λέγων· «Ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγισεν· ⟨ὡ⟩ς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν»[2], ὁ εὐεργέτης Κύριος ζητεῖ ἐξᾶραι πάντα τὰ ἔθνη τὰ ἐπερχόμενα στασιώδει καὶ π⟨ολ⟩εμικῷ τρόπῳ ἐπὶ τὴν πόλιν τοῦ μεγάλου βασιλέως Ἱερ⟨οσ⟩όλυμα[3], αὕτη δ' ἐστὶν ἡ Ἱερουσαλήμ. Ζητεῖ δὲ ἐξᾶραι τὰ ἔθνη πάντα τὰ ἀλλοτριωθέντα τῆς ἀληθείας τε καὶ θεοσεβείας, οὐχ ὥστε μηκέτ' ὑπάρχειν τοὺς ἀνθρώπους — ἀδύνατον γάρ, — ἀλλ' ἵνα μηκέτ' ὦσιν κακοὶ καὶ πονηροί. Εἰ γὰρ ἄρδην ἀπολέσαι τὴν ἀνθρωπότητα ἠβούλετο, οὐκ ἐζήτει τοῦτο ποιῆσαι, δυνάμενος ἄφνω τὸ πᾶν εἰς τὸ μὴ ὂν καταστρέψαι. Εἰ γὰρ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ ε⟨ἶ⟩ναι ἠγίοχεν καὶ ἐκάλεσεν τὰ ὄντα, πολλῷ πλέον ἀνατρέψαι τῆς ὑπάρξεως αὐτὰ οἷός τε ἦν, ἀλλ' οὐ θελητὸν αὐτῷ τ⟨ο⟩ῦτο. **928** Εἴρηται γοῦν περὶ αὐτοῦ παρὰ τοῦ πανσόφου Σαλωμῶν⟨το⟩ς· «Ἔκτισεν εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα, καὶ σωτήριοι αἱ γενέσε⟨ις⟩ τοῦ κόσμου· οὐκ ἔστιν ἐν αὐταῖς φάρμακον ὀλέθρου»[4].

Ὥσπερ γὰρ ἐληλυθὼς ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ ἡμῶν ζητῆσαι τὸ ἀπολω⟨λ⟩ὸς γένος ἡμῶν, ἔσωσεν αὐτό, οὕτως ζητῶν ἐξᾶραι πάντα τὰ ἔθνη τὰ τῇ Ἱερουσαλὴμ ἐπερχόμενα, σῴζει αὐτά, ἀφανίσας τὰ αἴτια τῆς ὑπαρξάσης αὐτοῖς βλάβης ἐξ ἀθεμίτων πράξεων καὶ φρονημάτων ἀλλοκότων, ὥστ' εἰρήνης κρατ⟨ησ⟩άσης μηκέτι ἐπέρχεσθαι τῇ θείᾳ Ἱερουσαλὴμ τὰ ἔθνη, ἀποβαλόντα τὸν στασιώδη τρόπον κα⟨ὶ τὴν⟩ φιλοπόλεμον γνώμην.

---

1. Ζαχ. 12,9-10. 2. Ρωμ. 13,12. 3. Πρβλ. Ματθ. 5,35. 4. Σ. Σολ. 1,14.

Σημαίνει δὲ τὸ ἐπελθεῖν ῥῆμα ὡς ⟨ἐχθ⟩ροὶ καὶ ἀλλότριοι τυγχάνουσιν οἱ ἐπιβαίνοντες, ὡς τὸ παροιμι⟨ῶ⟩δες λόγιόν φησιν τῷ εἰρηνικῶς διάγοντι· «Ἡνίκα ἐὰν καθεύδῃς, ἡδέως ὑπνώσεις, καὶ οὐ φοβηθήσει ὁρμὰς ἀσεβῶν ἐπερχομένας»[1].

Ὅτι δὲ ἡ ἔξαρσις τῶν ἐθνῶν ἡ ζητουμένη ὑπὸ τοῦ προνοητοῦ τῶν ὅλων Σωτῆρος τελεῖται, ἐπενήνεκται ὡς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ προδηλωθείσῃ ἐκχεῖ ὁ τὰ ἀγαθὰ ἐπαγγελλόμενος ἐπὶ τὸν οἶκον Δαυὶδ καὶ τοὺς οἰκοῦν⟨τα⟩ς Ἰερουσαλὴμ πνεῦμα χάριτος καὶ οἰκτιρμοῦ, ἅτε «Πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν»[2] ὑ⟨π⟩άρχων καὶ δοτὴρ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τοῦτο γὰρ ἐκ τῶν θεοπνεύστω⟨ν ἀ⟩ποδείκνυται Γραφῶν. Περὶ γὰρ τῆς δωρεᾶς ταύτης, ὁ μὲν Παῦλ⟨ο⟩ς γράφει· «Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ ⟨Πνεύ⟩ματος Ἁγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν»[3]. Σαλωμὼν δὲ ἐν τῇ κατ' αὐτὸν Σο⟨φί⟩ᾳ φησίν· «Τὰ ἐν οὐρανοῖς τίς ἐξιχνιάσει, εἰ μὴ σὺ ἔδωκας σ⟨οφ⟩ίαν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιόν σου ἔπεμψας ἀπὸ ὑψίστων; Καὶ οὕτ⟨ω⟩ διωρθώθησαν αἱ τρίβοι τῶν **930** ἐπὶ γῆς, καὶ τὰ ἀρεστά σοι ἐδιδάχ⟨θ⟩ησαν ἄνθρωποι»[4]. Καὶ ὁ χορηγὸς δὲ τοῦ Πνεύματος αὐτὸς ἐν Ἡσαΐᾳ πρός τ⟨ι⟩νά φησιν· «Ἔδωκα τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ σέ», καὶ πάλιν περὶ τοῦ τοιούτου ἑτέροις λέγει· «Ἔδωκα τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν»[5].

Τὴν δαψιλῆ δωρεὰν φανερῶν ὁ ὀρέγων φησίν· «Ἐκχεῶ πνεῦμα χάριτος καὶ οἰκτιρ⟨μο⟩ῦ»[6], ὡς καὶ ἐξ ἑτέρων ῥητῶν ἔστι μαθεῖν· λέγων γὰρ ὁ Θεός· «Ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα»[7], τὴν πλουσίαν δόσιν σημαί⟨νει⟩, ὡς καὶ τό· «Ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν»[8].

Παρίσταται ἐξ ἀποστολικῆς φω⟨ν⟩ῆς τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος τὸ Ἅγιον ⟨ε⟩ἶναι, οὕτω γραφείσης· «Ἀθετήσας τις νόμον Μωϋσέως χω⟨ρ⟩ὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶ καὶ τρισὶν μάρτυσιν ἀποθνήσκει· πόσῳ δοκεῖτε χεί⟨ρον⟩ος ἀξιω⟨θ⟩ήσεται τιμωρίας ὁ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας ἐν ᾧ ἡγιάσθη»[9]. Συνᾴδει τῷ χάριτος εἶναι Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καὶ τὸ ἐν ἑτέρᾳ λέξει τοῦ Ἀποστόλου φερόμενον οὕτως· «Διαιρέσεις χαρισμάτων εἰσί, τὸ δὲ αὐτὸ Πνεῦμα»[10], καὶ ἔτι· «Τῷ μὲν γὰρ δίδοται διὰ τοῦ Πνεύματος λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως, ἑτέρῳ πίστις ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι»[11], καὶ τὰ κατηριθμημένα ἑξῆς διάφορα χαρίσματα.

Τὸ τῆς χάριτος Πνεῦμα καὶ οἰκτιρμοῦ ἐστιν, χορηγούμενον ὑπὸ «τοῦ Πατρὸς τῶν οἰκτιρμῶν»[12]. Εἴρηται εἰς τοῦτο **932** τὸ ῥητὸν ἐν ὑπομνήμασιν ἄλλοις ὡς Πατὴρ οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ ⟨δοτὴρ⟩ τοῦ Ἁγίου Πνεύματός ἐστιν ὁ τῶν ὅλων Θεός.

---

1. Πρβλ. Παρμ. 3,24-25. 2. Β' Κορ. 1,3. 3. Ρωμ. 5,5. 4. Σ. Σολ. 9,16-18. 5. Ἡσ. 42,1. 6. Ζαχ. 12,10. 7. Ἰωὴλ 3,1. 8. Ρωμ. 5,5. 9. Ἑβρ. 10,28-29. 10. Α' Κορ. 12,4. 11. Α' Κορ. 12,8-9. 12. Β' Κορ. 1,3.

καὶ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ Μάρκελλον, λέγοντας τὴν σάρκα εἶναι τὸν πεμφθέντα υἱόν, οὐδαμῶς τοῦ Θεοῦ Λόγου Υἱοῦ καλουμένου.

Ἐπὶ πλεῖον ἐν ἄλλοις ἔλεγχος γέγονεν ἡμῖν τῆς ψευδωνύμου γνώσεως αὐτῶν, ὅτε περὶ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, φημὶ δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ, προέκειτο εἰπεῖν.

Δυνατὸν κατὰ θεωρίαν ἄλλην οἶκον τοῦ τῇ χειρὶ ἱκανοῦ δημιουργοῦ τῶν ὅλων ὄντος τὸν ἐκ Μαρίας γεννηθέντα φάναι, **926** ἄγγελον τυγχάνοντα ἐνώπιον τῶν εὐεργετουμένων κατοικούντων τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλήμ· ἄγγελος δὲ ἐνώπιον αὐτῶν γέγονεν φανερῶν τὴν μ⟨ε⟩γάλην τοῦ Θεοῦ βουλήν.

Ζαχ. 12, 9-10. ⟨Καὶ ἔσται ἐ⟩ν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ζητήσω τοῦ ἐξᾶραι πάντα τὰ ἔθνη ⟨τὰ⟩ ἐπερχόμενα ἐπὶ Ἱερουσαλήμ. Καὶ ἐκχεῶ ἐπὶ τὸν οἶ⟨κον⟩ Δαυὶδ καὶ ⟨ἐπὶ⟩ τοὺς κατοικοῦντας Ἱερουσαλὴμ πνεῦμα χάριτος καὶ οἰκτιρμοῦ[1].

⟨Ἐν τῇ ἡ⟩μέρᾳ τῇ ἐγγισάσῃ μετὰ ⟨τ⟩ὸ προκόψαι τὴν τῆς ἀγνοίας καὶ κακίας νύκτα, περὶ ἧς ὁ Ἀπόστολος γράφει λέγων· «Ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγισεν· ⟨ὡ⟩ς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν»[2], ὁ εὐεργέτης Κύριος ζητεῖ ἐξᾶραι πάντα τὰ ἔθνη τὰ ἐπερχόμενα στασιώδει καὶ π⟨ολ⟩εμικῷ τρόπῳ ἐπὶ τὴν πόλιν τοῦ μεγάλου βασιλέως Ἱερ⟨οσ⟩όλυμα[3], αὕτη δ' ἐστὶν ἡ Ἱερουσαλήμ. Ζητεῖ δὲ ἐξᾶραι τὰ ἔθνη πάντα τὰ ἀλλοτριωθέντα τῆς ἀληθείας τε καὶ θεοσεβείας, οὐχ ὥστε μηκέτ' ὑπάρχειν τοὺς ἀνθρώπους — ἀδύνατον γάρ, — ἀλλ' ἵνα μηκέτ' ὦσιν κακοὶ καὶ πονηροί. Εἰ γὰρ ἄρδην ἀπολέσαι τὴν ἀνθρωπότητα ἠβούλετο, οὐκ ἐζήτει τοῦτο ποιῆσαι, δυνάμενος ἄφνω τὸ πᾶν εἰς τὸ μὴ ὂν καταστρέψαι. Εἰ γὰρ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ ε⟨ἶ⟩ναι ἠγίοχεν καὶ ἐκάλεσεν τὰ ὄντα, πολλῷ πλέον ἀνατρέψαι τῆς ὑπάρξεως αὐτὰ οἷός τε ἦν, ἀλλ' οὐ θελητὸν αὐτῷ τ⟨ο⟩ῦτο. **928** Εἴρηται γοῦν περὶ αὐτοῦ παρὰ τοῦ πανσόφου Σαλωμῶν⟨το⟩ς· «Ἔκτισεν εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα, καὶ σωτήριοι αἱ γενέσε⟨ις⟩ τοῦ κόσμου· οὐκ ἔστιν ἐν αὐταῖς φάρμακον ὀλέθρου»[4].

Ὥσπερ γὰρ ἐληλυθὼς ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ ἡμῶν ζητῆσαι τὸ ἀπολω⟨λ⟩ὸς γένος ἡμῶν, ἔσωσεν αὐτό, οὕτως ζητῶν ἐξᾶραι πάντα τὰ ἔθνη τὰ τῇ Ἱερουσαλὴμ ἐπερχόμενα, σῴζει αὐτά, ἀφανίσας τὰ αἴτια τῆς ὑπαρξάσης αὐτοῖς βλάβης ἐξ ἀθεμίτων πράξεων καὶ φρονημάτων ἀλλοκότων, ὥστ' εἰρήνης κρατ⟨ησ⟩άσης μηκέτι ἐπέρχεσθαι τῇ θείᾳ Ἱερουσαλὴμ τὰ ἔθνη, ἀποβαλόντα τὸν στασιώδη τρόπον κα⟨ὶ τὴν⟩ φιλοπόλεμον γνώμην.

---

1. Ζαχ. 12,9-10. 2. Ρωμ. 13,12. 3. Πρβλ. Ματθ. 5,35. 4. Σ. Σολ. 1,14.

Σημαίνει δὲ τὸ ἐπελθεῖν ῥῆμα ὡς ⟨ἐχθ⟩ροὶ καὶ ἀλλότριοι τυγχάνουσιν οἱ ἐπιβαίνοντες, ὡς τὸ παροιμι⟨ῶ⟩δες λόγιόν φησιν τῷ εἰρηνικῶς διάγοντι· «Ἡνίκα ἐὰν καθεύδῃς, ἡδέως ὑπνώσεις, καὶ οὐ φοβηθήσει ὁρμὰς ἀσεβῶν ἐπερχομένας»[1].

Ὅτι δὲ ἡ ἔξαρσις τῶν ἐθνῶν ἡ ζητουμένη ὑπὸ τοῦ προνοητοῦ τῶν ὅλων Σωτῆρος τελεῖται, ἐπενήνεκται ὡς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ προδηλωθείσῃ ἐκεῖ ὁ τὰ ἀγαθὰ ἐπαγγελλόμενος ἐπὶ τὸν οἶκον Δαυὶδ καὶ τοὺς οἰκοῦν⟨τα⟩ς Ἰερουσαλὴμ πνεῦμα χάριτος καὶ οἰκτιρμοῦ, ἅτε «Πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν»[2] ὑ⟨π⟩άρχων καὶ δοτὴρ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τοῦτο γὰρ ἐκ τῶν θεοπνεύστω⟨ν ἀ⟩ποδείκνυται Γραφῶν. Περὶ γὰρ τῆς δωρεᾶς ταύτης, ὁ μὲν Παῦλ⟨ο⟩ς γράφει· «Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ ⟨Πνεύ⟩ματος Ἁγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν»[3]. Σαλωμὼν δὲ ἐν τῇ κατ' αὐτὸν Σο⟨φί⟩ᾳ φησίν· «Τὰ ἐν οὐρανοῖς τίς ἐξιχνιάσει, εἰ μὴ σὺ ἔδωκας σ⟨οφ⟩ίαν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιόν σου ἔπεμψας ἀπὸ ὑψίστων; Καὶ οὕτ⟨ω⟩ διωρθώθησαν αἱ τρίβοι τῶν **930** ἐπὶ γῆς, καὶ τὰ ἀρεστά σοι ἐδιδάχ⟨θ⟩ησαν ἄνθρωποι»[4]. Καὶ ὁ χορηγὸς δὲ τοῦ Πνεύματος αὐτὸς ἐν Ἡσαΐᾳ πρός τ⟨ι⟩νά φησιν· «Ἔδωκα τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ σέ», καὶ πάλιν περὶ τοῦ τοιούτου ἑτέροις λέγει· «Ἔδωκα τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν»[5].

Τὴν δαψιλῆ δωρεὰν φανερῶν ὁ ὀρέγων φησίν· «Ἐκχεῶ πνεῦμα χάριτος καὶ οἰκτιρ⟨μο⟩ῦ»[6], ὡς καὶ ἐξ ἑτέρων ῥητῶν ἔστι μαθεῖν· λέγων γὰρ ὁ Θεός· «Ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα»[7], τὴν πλουσίαν δόσιν σημαί⟨νει⟩, ὡς καὶ τό· «Ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν»[8].

Παρίσταται ἐξ ἀποστολικῆς φω⟨ν⟩ῆς τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος τὸ Ἅγιον ⟨ε⟩ἶναι, οὕτω γραφείσης· «Ἀθετήσας τις νόμον Μωϋσέως χω⟨ρ⟩ὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶ καὶ τρισὶν μάρτυσιν ἀποθνήσκει· πόσῳ δοκεῖτε χεί⟨ρον⟩ος ἀξιω⟨θ⟩ήσεται τιμωρίας ὁ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας ἐν ᾧ ἡγιάσθη»[9]. Συνάδει τῷ χάριτος εἶναι Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καὶ τὸ ἐν ἑτέρᾳ λέξει τοῦ Ἀποστόλου φερόμενον οὕτως· «Διαιρέσεις χαρισμάτων εἰσί, τὸ δὲ αὐτὸ Πνεῦμα»[10], καὶ ἔτι· «Τῷ μὲν γὰρ δίδοται διὰ τοῦ Πνεύματος λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως, ἑτέρῳ πίστις ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι»[11], καὶ τὰ κατηριθμημένα ἑξῆς διάφορα χαρίσματα.

Τὸ τῆς χάριτος Πνεῦμα καὶ οἰκτιρμοῦ ἐστιν, χορηγούμενον ὑπὸ «τοῦ Πατρὸς τῶν οἰκτιρμῶν»[12]. Εἴρηται εἰς τοῦτο **932** τὸ ῥητὸν ἐν ὑπομνήμασιν ἄλλοις ὡς Πατὴρ οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ ⟨δοτὴρ⟩ τοῦ Ἁγίου Πνεύματός ἐστιν ὁ τῶν ὅλων Θεός.

---

1. Πρβλ. Παρμ. 3,24-25. 2. Β' Κορ. 1,3. 3. Ρωμ. 5,5. 4. Σ. Σολ. 9,16-18. 5. Ἡσ. 42,1. 6. Ζαχ. 12,10. 7. Ἰωὴλ 3,1. 8. Ρωμ. 5,5. 9. Ἑβρ. 10,28-29. 10. Α' Κορ. 12,4. 11. Α' Κορ. 12,8-9. 12. Β' Κορ. 1,3.

Γνόντες ἐκ τοῦ γεγραμμένου τίς ὁ δαψιλῶς διδοὺς τὸ χάριτος καὶ οἰκτιρμῶν Πνεῦμα, ἀκολούθως εἰσόμεθα τίς ὁ τοῦ Δαυὶδ οἶκος καὶ οἱ τὴν 'Ιερουσαλὴμ κατοικοῦντες. Δύναται ἀμφότερα τὴν 'Εκκλησίαν δηλοῦν ὑπ⟨άρ⟩χουσαν καὶ 'Ιερουσαλὴμ καὶ τοῦ Δαυὶδ οἶκον ὡς ἔναγχος ἐσαφηνίσθη.

Ζαχ. 12, 10. Καὶ ἐπιβλέψονται πρός με ἀνθ' ὧν κατωρχήσαντο, καὶ κόψονται ἐπ' αὐτοὺς κοπετὸν ὡς ἐπ' ἀγ⟨α⟩πητὸν καὶ ὀδυνηθήσονται ὀδύνην ὡσεὶ ἐπὶ πρωτοτ⟨ό⟩κῳ[1].

⟨Δυ⟩σπραγίᾳ μεγάλῃ ὑποπεσόντες οἱ κυριοκτονήσαντες 'Ιουδαῖοι ἐπιτεταμένως κοπετῷ καὶ ὀδύνῃ κεκράτηνται, οἷα ὡς **934** ἐπὶ τεθνηκότι ἀγαπητῷ κοπτόμενοι καὶ ἐπὶ πρωτοτόκῳ υἱῷ ὀδυνώμενοι, «φθασάσης ἐπ' αὐτοὺς τῆς ὀργῆς εἰς τέλος»[2], ὡς κατασκαφῆναι τὴν πατρίδα αὐτῶν καὶ αὐτοὺς ἐξανδραποδισθέντας ἀλήτας ἐν πάσῃ ⟨τ⟩ῇ γῇ γενέσθαι.

Ὅτι δὲ τούτοις ὑπεβλήθησαν ψήφῳ τῆς ⟨π⟩ρονοίας τοῦ Θεοῦ διὰ ἄγος ὃ εἰργάσα⟨ν⟩το σταυρῷ τὸν πάντων Σωτῆρα ὑποβαλόντες, ἐξ αὐτοῦ το⟨ῦ προ⟩κειμένου ἔστιν μαθεῖν. Ὁ παθὼν γὰρ ὑπ' αὐτῶν φησιν· «'Επιβ⟨λέ⟩ψονται ἐπ' ἐμὲ ἀνθ' ὧν κατωρχήσαντο»[3]. Ἦ οὐκ ὠρχοῦντο ⟨ἀ⟩σεβῶς τε καὶ ἀνοσίως ὅτε ἐξηρτημένου τοῦ 'Ιησοῦ τοῦ σκόλοπος χλευάζοντες ἔφασκον· «Οὐὰ ὁ καταλύων τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ κ⟨αὶ⟩ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἐγείρων αὐτόν. Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι»[4]. «Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ;»[5].

Ταῦτα καὶ ἕτερα ἄλλα ἐπικερτομούντων τῶν ἀλιτηρίων, πεπληρῶσθαι ὁ Εὐαγγελιστὴς γράφει τὴν οὕτως ἔχουσαν προφητείαν· «Ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν»[6], τὴν αὐτὴν οὖσαν μόναις λέξεσιν διαφέρουσαν τῇ· «'Επιβλέψονται πρός με ἀνθ' ὧν κατωρχήσαντο»[7]. Φασὶν γὰρ οἱ τὴν ἑβραϊκὴν διάλεκτον ἠκριβωκότες ὅτι ἡ ἐκκειμένη τοῦ Ζαχαρίου φωνὴ εἰς τὴν εὐαγγελικὴν μετελήμφθη, ἤτοι τοῦ εὐαγγελιστοῦ μετενεγκόντος αὐτήν, ἑβραῖος γὰρ ἦν, ἢ ἀπὸ ἑτέρου ἑρμηνεύοντος παραλαβόντος αὐτὴν ἤτοι τοῦ 'Ακύλου ἢ Θεοδοτίωνος ἤ τινος ἄλλου εἰς ἑλλάδα φωνὴν μετενεγκόντος τὴν ἑβραϊκὴν λέξιν.

936 Προήχθημεν δὲ ταῦτα εἰπεῖν διὰ τό τινας ζητεῖν ποῦ τῶν προφητῶν εἴρηται τό· «Ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν»[8], οὐδαμοῦ τῶν δημοσιευμένων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εὑρισκομένου.

Πιθανῶς πιστε⟨ύ⟩ει ἐπ' ἀγαπητῷ τὸν κοπετὸν καὶ ἐπὶ πρωτοτόκῳ τὴν ὀδύνην εἶναι τῶν κυριοκτονησάντων, ἐπείπερ ἐπῆλθεν αὐτοῖς τὰ ἀνιαρὰ ἀποκτείνασι τὸν 'Ιησοῦν, πρωτότοκον Υἱὸν ὄντα καὶ ἀγαπητόν.

Τεθεώρηται πολλάκις ὡς δύο σημαίνει τὸ ἀγαπητός, τόν τε ἄξιον τοῦ ἀγαπᾶσθαι καὶ τὸν Μονογενῆ Υἱόν. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἀμφότερα

---

1. Ζαχ. 12,10. 2. Πρβλ. Α' Θεσ. 2,16. 3. Ζαχ. 12,10. 4. Μάρκ. 15,29-31. 5. Ματθ. 27,40. 6. 'Ιω. 19,37. 7. Ζαχ. 12,10. 8. 'Ιω. 19,37.

Ἰησοῦ τῷ Χριστῷ, Υἱῷ ἀγάπης ὄντι, δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ, περὶ οὗ γέγραπται· «Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν»[1], ἀλλὰ καὶ μονογενεῖ, καὶ ἐκ τοῦ Πατρὸς γὰρ μόνος Υἱὸς μονογενής ἐστιν καὶ ἐκ τῆς ἁγίας π⟨αρθέ⟩νου Μαρίας.

Ζαχ. 12, 11-14. Ἐν τῇ ἡ⟨μέ⟩ρᾳ ἐκείνῃ μεγαλυνθήσεται ὁ κοπετὸς ἐν Ἰερουσαλὴμ ὡς κοπετὸς ⟨ῥοῶ⟩νος ἐν πεδίῳ ἐκκοπτομένου, καὶ κόψεται ἡ γῆ κατὰ φυλὰς ⟨φυ⟩λάς, φυλὴ καθ' ἑαυτὴν καὶ γυναῖκες αὐτῶν καθ' ἑαυτάς, φυλὴ οἴκου Δαυὶδ καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν καθ' ἑαυτάς, φυλὴ οἴκου Νάθαν καθ' ἑαυτὴν καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν καθ' ἑαυτάς, φυλὴ οἴκου Λευὶ καθ' ἑαυτὴν καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν καθ' ἑαυτάς, φυλὴ τοῦ Συμεὼν καθ' ἑαυτὴν καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν καθ' ἑαυτάς, πᾶσαι αἱ φυλαὶ αἱ ὑπολελειμμέναι φυλὴ καθ' ἑαυτὴν καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν καθ' ἑαυτάς[2].

938 Τὰ κατ' ἀλληγορίαν δένδρα ὀνομαζόμενα ἐν τῇ γραφῇ αὐτεξούσια ὄντα, ὁτὲ μὲν ἀγαθὸν καρπὸν φέρει προαιρετικῶς, ὁτὲ δὲ δηλητήριον καὶ βλαβερόν. Ἀμέλει γοῦν ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαός, φυτευθεὶς ὑπὸ Θεοῦ «ἄμπελος καρποφόρος πᾶσα ἀληθινή, στραφεὶς ἄμπελος πικρίας»[3] γέγονεν, ὡς λοιπὸν ἐκκοπῆς ἄξιος γεγονέναι, ἐπείπερ «σταφυλὴν χολῆς καὶ βότρυν πικρίας»[4] ἤγαγεν, κατὰ τὸ γεγραμμένον· «Πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καλὸν καρπὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται»[5].

Ὥσπερ τοίνυν ἡ καλῶν καρπῶν οἰστικὴ ἄμπελος μετέβαλεν εἰς τὸ χειρίστους καρποὺς φέρειν, οὕτως τὰ τῆς ῥοιᾶς φυτὰ ἐξ ἀγαθῶν πονηρὰ γεγενημένα κοπετὸν ὑπέστησαν ἐκκοπτόμενα, ὡς ἡ παροῦσα λέξις φανεροῖ. Λέγεται γοῦν περὶ φυτῶν ἡμέρων καρπὸν ἐδώδιμον φερόντων ἐν τῷ Ἄσματι τῶν Ἀσμάτων ὑπὸ τοῦ νυμφίου Χριστοῦ· «Κατέβην ἰδεῖν ἐν γενήματι τοῦ χειμάρρου, ἰδεῖν εἰ ἤνθησεν ἡ ἄμπελος, εἰ ἤνθησαν αἱ ῥοιαί»[6]. Καταβὰς γὰρ εἰς τὸν πειρασμὸν τοῦ βίου, χείμαρρον κατὰ ἀναγωγὴν ὀνομαζόμενον, εἶδεν τὴν ἄμπελον καὶ τὰς ῥοιὰς ἀρχὴν καρποφορίας ἐχούσας, ἡ διὰ τοῦ ἄνθους σημαί⟨νε⟩ται. Μετὰ τὴν ἄνθην, τελείου καρποῦ ἀποδειχθέν⟨το⟩ς, πόθον ἔσχεν ἡ τοῦ Λόγου νύμφη, ἡ νυμφοστοληθεῖσα αὐτῷ Ἐ⟨κκλ⟩ησία, ἐμφορηθῆναι οὗ παρέχει ὁ νυμφίος πώματος. Διό φησιν ⟨αὐ⟩τῷ· «Ποτιεῖς με ἀπὸ οἴνου τοῦ μυρεψικοῦ, ἀπὸ νάματος ῥ⟨οῶν⟩ μου»[7]. Τὸ τῶν ῥοῶν νᾶμα οὐ μόνον δίψος θεραπεύει, ἀλλὰ καὶ ὡς βοήθημα προσφερόμενον βελτιοῖ τὸν μεταλαμβάνοντα.

---

1. Α' Ἰω. 4,8. 2. Ζαχ. 12,11-14. 3. Πρβλ. Ἱερ. 2,21-22. 4. Δευτ. 32,32. 5. Ματθ. 3,10. 6. Ἄσμ. 6,11. 7. Ἄσμ. 8,2.

Ὁ καρπὸς τούτου τοῦ φυτοῦ, ὑπὸ τὸ λέπος κείμενος, πολλὴν σύνθεσιν τεταγμένην ἔχει εὐρύθμως καὶ κατὰ ἁρμονίαν πεπυκνωμένος, ὡς τὸν νυμφίον φάναι πρὸς τὴν σύνοικον· «Ὡς λέπυρον ῥόας μῆλόν σου, νύμφη»[1], ἐμφαινομένου ἐν σοὶ τοῦ ἐξ **940** αἰδοῦς ἐρυθροῦ καὶ τοῦ ὑπὸ τὸ λέπος καρποῦ πολλὴν τάξιν καὶ σύνθεσιν ἔχοντος.

Τὰ οὕτως ἐρμηνευθέντα δένδρα τραπέντα ῥᾳθυμίᾳ τῇ ἑαυτῶν ἐκκόπτεται, κειμένης «τῆς ἀξίνης πρὸς τὴν ῥίζαν αὐτῶν»[2], παραπλησίως ταῖς ἀμπέλοις ταῖς καρπὸν μὴ φερούσαις ἐπαινετόν τε καὶ ὠφέλιμον, ὡς τὸν Σωτῆρα εἰπεῖν· «Πᾶν κλῆμα μὴ μένον ἐν ἐμοὶ ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται»[3].

Οὐκ ἀλλαχόθι δὲ μεγαλυνθήσεται ὁ κοπετὸς τοῦ ῥοῶνος ἢ ἐν πεδίῳ ἐκκοπτομένου. Ὑπάρξαντος τούτου τοῦ ἐπιζημίου, κόψονται αἱ φυλαὶ τῆς γῆς μετὰ θρήνου καὶ ὀλοφυρμοῦ ἐπὶ τῇ εἰς κακίαν μεταβολῇ τῶν ῥοϊνων φυτῶν.

Ὁμωνύμως δὲ λημπτέον τὸν κοπετόν, ὑφισταμένων αὐτὸν τῶν δένδρων ἐκτμηθέντων τῶν ἰδίων ῥιζῶν, τῶν φυλῶν τῆς γῆς ἑτέρως κοπτομένων, κατὰ τοῦ στήθους τὰς χεῖρας μετὰ πληγῆς φερουσῶν.

Πράττεσθαι τοῦτο προστάττει ὁ λόγος, ἀποσχοινισθεισῶν τῶν γυναικῶν τῶν ἀνδρῶν· ἀσυμπαθὲς γὰρ ἦν, καὶ μὴ αἰσθομένων τοῦ κατέχοντος δεινοῦ, τὸ συνευνάζεσθαι τοὺς συμβιοῦντας ἐπ⟨ὶ δι⟩αδοχῇ τέκνων ἐπηρτημένης ἀπειλῆς, ὅτε προσευχῆς ὁ ⟨και⟩ρὸς ὑπάρχει. Καὶ χωρὶς δὲ ἐπικειμένου χόλου εἴργει τὰς συνό⟨δου⟩ς τὰς ἀνδρῶν πρὸς γυναῖκας ἐν τοῖς καιροῖς τῶν προσευχῶν ὁ χριστοφόρος Ἀπόστολος, γράφων τοῖς ἐν συζυγίαις τότε μάλιστα ἀνέχειν ἑαυτοὺς ἀπὸ μίξεων γαμηλίων ὅτε εὔχεσθαι καὶ παρακαλεῖν Θεὸν δεῖ, λέγων· «Ἀποστερεῖτε ἀλλήλους πρὸς καιρόν», τῆς συνήθους εὐνῆς δηλονότι, «ἵνα σχολάσητε τῇ προσευχῇ»[4]. Εἰ τοίνυν τοῦτο πράττεται ἁγνείας ἕνεκα καὶ ἐν ὥρᾳ ὅτε μηδὲν ἐπίκειται φοβερόν, πολλῷ μᾶλλον σπουδαζέσθω ἡ ἁγνεία κινδύνου ἐπικειμένου.

942 Πεφρόντισται γὰρ τοῦτο καὶ ἐν τῇ πρὸ τοῦ Σωτῆρος ἐπιδημίας διδασκαλίᾳ. Αὐτίκα γοῦν πολεμικῶς ἐπικειμένων τῶν ἐθνῶν κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ ἐπὶ τῷ διαρπάσαι καὶ αἰχμαλωτίσαι, παρακελεύεται ὁ θεῖος λόγος ἁσιτίᾳ καὶ σωφροσύνῃ σχολάσαι τοὺς ὑποκειμένους τῇ ἐφόδῳ τῶν ἐχθρῶν, φήσας· «Ἁγιάσατε νηστείαν, κηρύξατε θεραπείαν»[5], καὶ μεθ' ἕτερα· «Ἐξελθάτω νυμφίος ἐκ τοῦ κοιτῶνος αὐτοῦ καὶ νύμφη ἐκ τοῦ παστοῦ αὐτῆς. Ἀνὰ μέσον τῆς κρηπῖδος τοῦ θυσιαστηρίου κλαύσονται οἱ ἱερεῖς καὶ ἐροῦσιν· Φεῖσαι, Κύριε, τοῦ λαοῦ σου καὶ μὴ δῷς τὴν κληρονομίαν σου εἰς ὄνειδος τοῦ κατάρξαι αὐτῶν ἔθνη, μήποτε εἴπωσι τὰ ἔθνη· Ποῦ ἐστιν ὁ Θεὸς αὐτῶν;»[6]. Καὶ ὅρα ὡς ἀπᾴδον ἦν καὶ ἀνάρμοστον ἐν τῷ αὐτῷ κοιτῶνι καὶ παστῷ διατρίβειν

---

1. Ἆσμ. 4,3. 2. Ματθ. 3,10. 3. Πρβλ. Ἰω. 15,2. 5,6. 4. Α' Κορ. 7,5. 5. Ἰωὴλ 2,15. 6. Ἰωὴλ 2,16-17.

τοὺς συνοικοῦντας ἀνιαρῶν προσδοκωμένων, τῶν ἱερέων ἀνὰ μέσον τῆς κρηπῖδος τοῦ θυσιαστηρίου ὀλοφυρομένων.

Σύμφωνα ταύτῃ τῇ προφητείᾳ καὶ ἐν παλαιᾷ ἱστορίᾳ διαγορεύεται· κατασκευασθείσης γὰρ ὑπὸ τοῦ Νῶε κατὰ πρόσταξιν τοῦ πάντων κηδομένου κιβωτοῦ διὰ φοβερὰν ἐπομβρίαν ἵνα Νῶε καὶ ὁ ⟨οἶ⟩κος αὐτοῦ ἔξω πάσης βλάβης φυλαχθῶσιν, ἐπικειμένης ἤδη τῆς τοῦ ὑετοῦ φορᾶς, λέγει ὁ Κύριος τῷ δικαίῳ· «Εἴσελθε σὺ ⟨κα⟩ὶ υἱοί σου καὶ γυνή σου καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν σου»[1], ἵν' ἔνδον ἐν τῇ λάρνακι οἱ ἄνδρες καθ' ἑαυτοὺς καὶ χωρὶς αἱ γυναῖκες τυγχάνωσιν, γαμικῆς ὁμιλίας οὐ τελουμένης ἐν τῇ φθορᾷ τοῦ γένους ἀνθρώπων, πάντω⟨ν⟩ ῥεόντω⟨ν⟩ δίχα μόνων τῶν τεσσάρων συζυγιῶν τῶν εἰσελθουσῶν εἰς τὴν κιβωτόν, οὐκέτι ἐν διαιρέσει μενόντων τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν συμβιουσῶν ὅτε, ξηρανθείσης τῆς γῆς λωφήσαντος τοῦ καταικλυσμοῦ, ἔξω γίνονται τῆς κιβωτοῦ, ἐντολῆς ὑπὸ Θεοῦ δοθείσης, «ἐξελθεῖν Νῶε καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν **944** καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν»[2]· ἐμποδισθείσης γὰρ τῆς κατὰ ἀνθρώπων ἀπειλῆς, αἱ συμβιώσεις ἀποδέδονται, ἵνα αὐξηθῇ ἡ τῶν ἀνθρώπων ἐκ παιδοποιΐας διαδοχή.

Παραπλησίως τοῖς οὕτω τεθεωρημένοις περὶ τοῦ Νῶε καὶ τοῖς ἐκ τοῦ προφήτου Ἰωήλ, καὶ νῦν ἐπηρτημένου δεινοῦ εἰς κοπετὸν προτρεπόμενος ὁ λόγος βούλεται τοὺς ἄνδρας καθ' ἑαυτοὺς καὶ ὁμοίως τὰς γυναῖκας κόπτεσθαι ἐπὶ τῷ αἰσθηθῆναι τὴν ἐπικειμένην συμφοράν.

Καὶ ὅρα γε τὴν ἀκρίβειαν τῆς προστάξεως μὴ μόνον τὰς διαφόρους φυλὰς διαστελλούσης ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὁμοφύλους ἄνδρας ἀπὸ γυναικῶν καὶ ἀνάπαλιν· φησὶν γάρ· «φυλὴ καθ' ἑαυτὴν καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν καθ' ἑαυτάς»[3].

Φυλὴν τοῦ οἴκου Δαυὶδ λέγει τοὺς διὰ τὸ βασιλικῶς καὶ ἱκανῶς τῇ πρακτικῇ δυνάμει ἐνεργεῖν οὕτω τυγχάνοντας.

Καὶ ἐπεὶ μὴ κατὰ μόνην ἱστορίαν ἄνδρες γυναικῶν διαφέρουσιν τῷ τὰς μὲν τίκτειν τοὺς δὲ γεννᾶν, ἀλλὰ καὶ κατὰ ἀναγωγήν, αἱ σπείρουσαι ψυχαὶ μαθήματα ἄλλαις ψυχαῖς διδασκαλίας τρόπῳ ἄνδρες ἐν δίκῃ καλείσθωσαν, τῶν ὑποδεχομένων τὰ μαθήματα ἐξ ἄλλων, ἀλλ' οὐκ ἐξ ἑαυτῶν γεννωσῶν, προσαγορευομένων ἀλληγορικῶς γυναικῶν.

Ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ Νάθαν καὶ Λευὶ καὶ Συμεὼν καὶ τῶν ὑπολελειμμένων ἄλλων φυλῶν, ἡ παραλλαγὴ τῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν πρὸς ῥητὸν καὶ διάνοιαν μενέτω.

Φυλὴ τοῦ Νάθαν καὶ ἡ τοῦ Λευὶ οἱ προφητικὴν πολιτείαν καὶ γνῶσιν ἔχοντες καὶ οἱ θεραπευταὶ τοῦ Θεοῦ ὑπάρχουσιν. Ὁ μὲν γὰρ Νάθαν προφήτης, ὁ δὲ Λευὶ ἱερεύς ἐστιν· ἐξ αὐτοῦ γὰρ καὶ καθ' ἱστορίαν οἱ θεραπεύοντες Θεὸν ἱερατικῶς κατάγονται.

946 Ἕτερος παρ' ἀμφοτέρους ὁ Συμεὼν τυγχάνων, ἑρμηνευό-

---

1. Πρβλ. Γεν. 7,1,7. 2. Γεν. 8,18. 3. Ζαχ. 12,14.

μενος «εἰσακοὴ» ἢ «εἰσακουσμός», δηλοῖ τοὺς εἰσακουομένους ὑπὸ Θεοῦ ἐπινεύοντος ταῖς ἱκεσίαις αὐτῶν, μάλιστα ὅτι καὶ αὐτοὶ εἰσακούουσιν τῶν θείων προσταγμάτων.

Ὥσπερ οὖν οἱ ὀνόματι δηλωθέντες χωρίς εἰσι οἱ ἄνδρες, μενουσῶν τῶν γυναικῶν καθ' ἑαυτάς, οὕτω καὶ αἱ ὑπολελειμμέναι ἄλλαι φυλαὶ ὡσαύτως ἐν τῷ κόπτεσθαι διάγουσιν.

Ἀκριβῶς δὲ ἐδηλώθη ὡς οὐκ ἐν ἄλλῃ πόλει ἢ τῇ Ἱερουσαλὴμ τὸν κοπετὸν δεῖ γενέσθαι, ἐξ οὗ μάλιστα πρὸς ἀναγωγὴν βλέπει τὸ προσταχθέν· ἔτι γὰρ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ ὁ λαὸς ἐτύγχανεν ὁπηνίκα ταῦτ' εἶπεν ὁ προφήτης.

Ἐπίστησον εἰ κατὰ τοιοῦτον σκοπόν, ἐγγιζούσης ὅσον οὐδέπω τῆς τοῦ κόσμου συντελείας, κατὰ τὸ γεγραμμένον ὑπὸ Ἰωάννου· «Ἐσχάτη ὥρα ἐστίν»[1], πληθυνθέντος τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους, γράφει ὁ Ἀπόστολος· «Ὁ καιρὸς συνεσταλμένος· λοιπὸν ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκα⟨ς ὡς⟩ μὴ ἔχοντες ὦσιν»[2], ἔξω τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀγαμίαν κατορθούντων καὶ τῶν χηρευουσῶν γυναικῶν διὰ Χριστὸν καὶ τῶν παρθενίαν ἐπαναιρησαμένων διαγουσῶν ἵνα γνησίως καὶ ἀδιαστάτως σχολάζωσι ταῖς προσευχαῖς.

Ζαχ. 13, 1. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται πᾶς τόπος διανοιγόμενος ἐν τῷ οἴκῳ Δαυὶδ καὶ τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλὴμ καὶ εἰς τὴν μεταχίνησιν καὶ εἰς τὸν ῥαντισμόν[3].

948 Ἐν τῇ πολλάκις ἤδη λεχθείσῃ ἡμέρᾳ μετὰ σαφηνείας, πρὸς ἑτέροις ὑπάρξασιν καὶ τόδε ἔσται· διανοιγήσεται πᾶς τόπος ἐν τῷ οἴκῳ Δαυὶδ ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ, μεταχινήσεως ἐσομένης εἰς ῥαντισμὸν θεῖον. Τόπος δὲ διανοιγόμενος τῷ οἴκῳ Δαυὶδ ἡ θεόπνευστός ἐστιν Γραφή, μάλιστα ἡ πρὸ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Σωτῆρος· διανοιγόμενος τῇ Ἱερουσαλὴμ αὕτη δ' ἐστὶν ἡ ἄνω καὶ μήτηρ[4] τῶν δικαίων ὑπάρχουσα «πόλις ἐπουράνιος τοῦ ζῶντος Θεοῦ»[5].

Τόπον δ' ἐν τούτοις ἐκληπτέον οὐ τὸν περιγράφοντα καὶ περιορίζοντα σῶμα, ἀλλὰ τὸν διαιρούμενον εἰς προτάσεις καὶ προβλήματα. Ἕψεται τῇ διανοίξει τῶν οὕτω χρηματιζόντων τόπων μεταχίνησις ἀπὸ τοῦ γράμματος ἐπὶ τὸ πνεῦμα καὶ τῆς σκιᾶς ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν καί, συνελόντι φάναι, ἀπὸ τῶν προσκαίρων ἐπὶ τὰ αἰώνια, ἀπὸ τῶν ὁρατῶν καὶ χαμαιζήλων ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ καὶ ἀόρατα.

Τί δὲ ἀκολουθεῖ τῇ μεταχινήσει ἢ περιρραντήρια ἁγνισμὸν τέλειον ἐπιφέροντα; Οὗτος ὁ ῥαντισμὸς τελεῖται τῷ θείῳ τοῦ Σωτῆρος αἵματι, περὶ οὗ γράφει ὁ κορυφαιότατος τῶν ἀποστόλων Πέτρος, προσφωνῶν οἷς ἐπιστέλλει τὴν ἐπιστολὴν τάδε· «Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρή-

---

1. Α' Ἰω. 2,18. 2. Α' Κορ. 7,29. 3. Ζαχ. 13,1. 4. Πρβλ. Γαλ. 4,26. 5. Πρβλ. Ἑβρ. 12,22.

νη πληθυνθείη εἰς ὑπακοὴν καὶ ῥαντισμὸν αἵματος Ἰησοῦ Χριστοῦ»[1]. Ῥαντίζει δὲ τὴν συνείδησιν τῶν λατρευόντων τῷ ζῶντι Θεῷ τὸ θεῖον αἷμα[2], «λυτρούμενον ἐκ τῆς ματαίας ἀναστροφῆς πατροπαραδότου»[3] τοὺς τελουμένους, ὡς ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ παρίσταται τοῦ σοφοῦ μυσταγωγοῦ, οὕτως· «Εἰδότες ὅτι οὐ φθαρτοῖς, ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ, ἐλυτρώθητε, ἀλλ' ἐν αἵματι τιμίῳ ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ»[4].

950 Οἱ οὕτω περιρραινόμενοι ἐπὶ τῷ κτήσασθαι καρδίαν καθαράν, ἐπαλλήλως καὶ συνεχῶς παρακαλοῦντες πρὸς τὸν ὀρέξαι τὴν καθαρότητα δυνάμενον, ὡς εἶς φασιν· «Πλυνεῖς με, καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι»[5]. Εἰς ταύτην τὴν ἁγνείαν, «θρησκείαν οὖσαν καθαρὰν καὶ ἀμίαντον»[6], προτρέπων ὁ ἱερὸς λόγος· «Λούσασθε, καθαροὶ γένεσθε»[7], παραινεῖ.

⟨Ε⟩ἰ εἰσέρχεται καὶ ἡμᾶς ἔρως τοῦ εἰρημένου περιρραντισμοῦ, σπεύσωμεν οἰκῆσαι οἷα πολῖται τὴν νοητὴν Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ Δαυὶδ βασιλευόμενοι, ἵνα διανοίγῃ ἡμῖν πᾶς ὁ ἡρμηνευμένος τόπος εἰς τὸ ῥαντισθῆναι μετακινηθέντας ἀπὸ τῶν σκιωδῶν ἐπὶ τὰ πρωτότυπα καὶ ἀληθινὰ σοφὰ θεωρήματα.

Ζαχ. 13, 2. Καὶ ἔ⟨σ⟩ται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, λέγει Κύριος, ἐξολεθρεύσω τὰ ὀνόματα τῶν εἰδώλων ἀπὸ τῆς γῆς καὶ οὐκέτι ἔσται αὐτῶν μνεία· καὶ τοὺς ψευδοπροφήτας καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον ἐξαρῶ ἀπὸ τῆς γῆς[8].

Ὅταν ἡ προλεχθεῖσα μετακίνησις εἰς τὸν ῥαντισμὸν καὶ τὴν ἀλήθειαν γένηται, τὸ τηνικάδε τὰ ἀναπλάσματα τῶν ἑτεροδόξων, τροπικῶς εἴδωλα καλούμενα, ὀλεθρευθήσεται ἀπὸ τῆς γ⟨ῆς, οὐ⟩κ ἀπατωμένων ἔτι τῶν ἀνθρώπων, ἐλεγχθείσης τῆς τροπικῆς εἰδωλολατρείας ὑπὸ τῆς φανερωθείσης ἀληθείας καὶ ἀναιρεθείσης πάσης ψευδοῦς προφητείας καὶ τοῦ ἐνεργοῦντος αὐτὴν ἀκαθάρτου πνεύματος, τυγχάνοντος ἐν τῷ ⟨ἀνθρώ⟩πῳ πρὸ τῆς εἰς τὸν Χριστὸν πίστεως.

Δυνατὸν καὶ περὶ τῶν αἰσθητῶν ἀφιδρυμάτων καὶ τῶν **952** περὶ αὐτὰ δαιμόνων εἰρῆσθαι ἐξολεθρεύεσθαι αὐτὰ ἀπὸ τῆς γῆς. Ὅτι δὲ τὰ ἀγάλματα δηλοῦται τῇδε τῇ προσηγορίᾳ, ὑπὸ τοῦ ὑμνῳδοῦ μαθεῖν ἔστιν λέγοντος· «Τὰ εἴδωλα τῶν ἐθνῶν ἀργύριον καὶ χρυσίον, πόδας ἔχουσιν καὶ οὐ περιπατοῦσιν»[9], καὶ τὰ ἑξῆς. Ὅτι δὲ ὁμωνυμοῦσιν αὐτοῖς τὰ ἐμφωλεύοντα τοῖς σηκοῖς αὐτῶν δαιμόνια, ὁ προφήτης Ἡσαΐας διδάσκει ἀρχόμενος ἔνθεν· «Ὀλολύξατε, τὰ γλυπτὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν Σαμαρείᾳ· ὃν τρόπον γὰρ ἐποίησα Σαμαρείᾳ καὶ τοῖς

1. Α' Πέτρ. 1,2. 2. Πρβλ. Ἑβρ. 9,14.10,22. 3. Α' Πέτρ. 1,18. 4. Α' Πέτρ. 1,18-19. 5. Ψαλ. 50,9. 6. Ἰακ. 1,27. 7. Ἡσ. 1,16. 8. Ζαχ. 13,2. 9. Ψαλ. 113,12,15. 134,15,17.

γλυπτοῖς αὐτῆς, οὕτω ποιήσω καὶ Ἰερουσαλὴμ καὶ τοῖς εἰδώλοις αὐτῆς»[1]. Ὀλολύζοντα εἴδωλα γλυπτά τε καὶ χωνευτὰ οὐ τὰ τεχνιτῶν κατασκευάσματα τυγχάνει, οὐ πεφυκότα ὀλολύζειν· ἐμψύχων γὰρ ἡ ἐνέργεια. Ἔστιν γὰρ ὁ ὀλολυγμὸς φωνὴ ἄσημος ὑπὸ ζῴου ἐκπεμπομένη ὑπὸ πάθους ψυχικοῦ. Διὰ πλειόνων ἀποδέδεικται τὸ νόημα τοῦτο ἐν τοῖς εἰς τὸν Ἡσαΐαν ὑπομνήμασιν, μετὰ μαρτυρίου τοῦ ἀπὸ τῆς Σοφίας Σαλωμῶνος, οὕτως ἔχοντος· «Ἐπ' ἴσης γὰρ μισητὰ Θεῷ ὁ ἀσεβῶν καὶ ἡ ἀσέβεια αὐτοῦ· τὸ γὰρ πραχθὲν σὺν τῷ δράσαντι κολασθήσεται»[2].

Εἴρηται δὲ ταῦτα τῷ σοφῷ περὶ τέκτονος ἀνθρώπου καὶ γλυφομένου ξύλου ὑπ' αὐτοῦ κατὰ μορφὴν ζῴου, καὶ ὥσπερ οὐ πέφυκεν ὀλολύζειν τὸ ψυχὴν οὐκ ἔχον, ὡς ὑπόγυον ἐλέχθη, οὕτως οὐδὲ κολασθῆναι δυνατῶς ἔχει. Διὸ ταῦτα ἐκλαμβανέσθω περὶ δαιμόνων προσπεπατταλωμένων τοῖς ἀψύχοις ἀγάλμασιν.

Ὀλεθρευομένων τῶν εἰδώλων ἀπὸ τῆς γῆς, ἐξαίρονται ἀπ' αὐτῆς οἱ ψευδομάντεις καὶ ἁπαξαπλῶς οἱ πρόγνωσιν ψευδῆ ἐπαγγελλόμενοι, ψευδοπροφῆται ἐν δίκῃ ὑπὸ τῆς θείας παιδεύσεως καλούμενοι, τοῦτο αὐτὸ σὺν αὐτοῖς πεισομένου καὶ τοῦ **954** ἀκαθάρτου πνεύματος. Πῶς γὰρ τὴν ἐξ ἀσεβείας ἀκαθαρσίαν οὐκ ἔχει τὸ τῶν μάντεων καὶ οἰωνοσκοπούντων πνεῦμα;

Ἐκληφθείη καὶ ἡ λέξις αὕτη περὶ τῶν προστατῶν τῶν αἱρέσεων, πλήρ[η]⟨ει⟩ς τυγχανόντων δαιμονίων καὶ πνευμάτων πλάνων. Περὶ γὰρ αὐτῶν ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος οὕτως· «Ἀποστήσονταί τινες τῆς ὑγιαινούσης πίστεως προσέχοντες πνεύμασιν πλάνοις καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων, κεκαυτηριασμένοι τὴν ἰδίαν συνείδησιν»[3].

Οὐ ταραχτέον εἰ ἐνικῶς τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐν τῷ προφήτῃ εἴρηται, πληθυντικῶς δὲ τὰ πλάνα πνεύματα ἐν τῇ ἀποστολικῇ γραφῇ. Τὰ γὰρ καθ' ἕκαστα ἅμα λαμβανόμενα γενικῶς ἓν καλεῖται πνεῦμα.

Εὖ δὲ καὶ τὸ φάναι τὰ ὀνόματα τῶν εἰδώλων ὀλεθρεύεσθαι ὡς μηκέτι μνείαν αὐτῶν εἶναι, τοῦ κόμπου καὶ τῆς βλακείας αὐτῶν, μέχρις προσηγορίας καὶ οὐχὶ δυνάμεως ὑπα⟨ρχόν⟩των.

Ζαχ. 13,3. Καὶ ἔσται ἐὰ⟨ν⟩ προφητεύσῃ ἄνθρωπος ἔτι, καὶ ἐρεῖ πρὸς αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ οἱ γεννήσαντες αὐτόν· Οὐ ζήσῃ ὅτι ψευδῆ ἐλάλησας ἐν ὀνόματι Κυρίου· καὶ συμποδιοῦσιν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ οἱ γεννήσαντες αὐτὸν ἐν τῷ προφητεύειν αὐτόν[4].

Ἐξαρθέντων ἀπὸ τῆς γῆς τῶν ψευδοπροφητῶν καὶ τοῦ ἀκαθάρ-

1. Πρβλ. Ἡσ. 10,10-11. 2. Σ. Σολ. 14,9-10. 3. Α' Τιμ. 4,1-2. 4. Ζαχ. 13,3.

του πνεύματος, εἰ τολμήσειεν ἔτι ἀπὸ κάρου καὶ μανίας ἄνθρωπος προφητεύειν, τοσοῦτον καταγέλαστος καὶ εὐέλεγκτος **956** εἴη, ὡς μηδὲ τοὺς γονεῖς αὐτοῦ πιστεύειν αὐτῷ, ἀλλὰ ψηφίζεσθαι θάνατον κατ' αὐτοῦ, ἀπαγγέλλοντας· «Οὐ ζήσει ἔτι ὅτι ψευδῆ ἐλάλησας ἐπὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου»[1], οὐ προφήτης ἀλλὰ ψευδοπροφήτης τυγχάνων.

Ταῦτα ἐλεγχόντων τὸν ψευδοπροφήτην τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, κατατρέχοντες συμποδίζουσιν αὐτόν, ἐλέγχοντες αὐτοῦ τὰ σοφίσματα καὶ τοὺς ἀπατηλοὺς λόγους.

Ἀμφιβόλως ἐχούσης τῆς λέξεως τῆς «Οἱ γεννήσαντες αὐτὸν ἐν τῷ προφητεύειν αὐτόν»[2], διασταλτέον αὐτὴν εἰς ἀμφότερα τὰ λεκτά. Ὧν τὸ μὲν οὕτω νοηθείη· οἱ γεννήσαντες αὐτὸν ἄνθρωπον ἄνθρωποι καί τι φυλάττοντες γονέων διάθεσιν πρὸς αὐτόν, διὰ τὸ ψεύδη ἐν ὀνόματι Κυρίου λαλεῖν συμποδιοῦσιν αὐτὸν καταψηφιζόμενοι. Τὸ δὲ ἕτερον ἀποδοθείη οὕτως· ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ συμποδιοῦσιν αὐτόν, οἱ γεννήσαντες αὐτὸν ἐν τῷ προφητεύειν, τεκόντες αὐτὸν ψευδοπροφήτην, ἀνατροφῇ καὶ τοκετῷ τῷ ἐκ μιμήσεως καὶ διδασκαλίας γεννήσαντες αὐτόν, καὶ αὐτῶν δηλαδὴ πεποιωμένων κατ⟨ὰ ψευ⟩δοπρ⟨ο⟩φητικὴν ἕξιν.

Οὐ μάτην οὐδὲ ὡς ἔτυχεν ὁ τοιοῦτος «ἄνθρωπος» προσηγόρευται, ἀλλ' ὅτι «ἐν ἔριδι καὶ ζήλῳ»[3] κατὰ σάρκα περιπατῶν ψευδῶς ἔχει τὴν ἀνθρώπου ὀνομασίαν παραπλησίως οἷς εἴρηται· «Ὑμεῖς δὲ δὴ ὡς ἄνθρωποι ἀποθνήσκετε»[4], καὶ περὶ τῶν ἀναξίων τοῦ θείου Πνεύματος ὁ Κύριος λέγει· «Οὐ μὴ καταμείνῃ τὸ Πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας»[5].

Ζαχ. 13, 4-6. Καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ καταισχυνθήσονται οἱ προφῆται, ἕκαστος ἐκ τῆς ὁράσεως **958** αὐτοῦ ἐν τῷ προφητεύειν αὐτόν, καὶ ἐνδύσονται δέρριν τριχίνην ἀνθ' ὧν ἐψεύσαντο. Καὶ ἐρεῖ· Οὐκ εἰμὶ προφήτης ἐγώ, διότι ἄνθρωπος ἐγέννησέν με ἐκ νεότητός μου. Καὶ ἐρῶ πρὸς αὐτόν· Τί αἱ πληγαὶ αὗται ἀνὰ μέσον τῶν χειρῶν σου; Καὶ ἐρεῖ· Ἃς ἐπλήγην ἐν τῷ οἴκῳ τῷ ἀγαπητῷ μου»[6].

Οἱ πρόγνωσιν ὑπισχνούμενοι αἰσχύνην ὀφλισκάνουσιν διαπιπτούσης τῆς προαναφωνήσεως αὐτῶν. Ἐπεὶ τοίνυν ἔλεγχος γέγονεν τοῦ ψευδοπροφήτου οὐ παρὰ τῶν ἀλλοτρίων μόνων ἀλλὰ καὶ τῶν γεννησάντων αὐτόν, τούτου χάριν καταισχύνεται, ἐλεγχθείσης αὐτοῦ τῆς προφητείας, ὡς λοιπὸν κακίζειν ἑαυτὸν καὶ ὀλοφύρεσθαι δέρριν ἐνδυσάμενον.

---

1. Ζαχ. 13,3. 2. Ἔνθ' ἀν. 3. Ρωμ. 13,13. Πρβλ. Α' Κορ. 3,3. 4. Ψαλ. 81,7. 5. Γεν. 6,3. 6. Ζαχ. 13,4-6.

Ὁμολογεῖ γοῦν ἄνθρωπος ἐκ νεότητος αὐτοῦ ὑπάρχειν, τῆς νεότητος τὸ νῦν οὐκ ἡλικίαν δηλούσης ἀλλὰ νεαρὸν καὶ ἐπιπόλαιον ἦθος. Ὁ γὰρ φαῦλος οὐκ ἔχων φρόνησιν πολιὰν οὐδὲ γῆρας τίμιον, βίον ἀκηλίδωτον[1], σὺν ἀγνοίᾳ διάγει, κατὰ τὸ παροιμιωδῶς λεχθὲν λόγιον· «Ἄνοια ἐξῆπται καρδίας νέου, ῥάβδος δὲ καὶ παιδεία μακρὰν ἀπ' αὐτοῦ»[2]. Ὁ ταύτην τὴν κατάστασιν χειρίστην οὖσαν ὑπερβὰς παράκλησιν τῷ Θεῷ προσάγει· «Ἁμαρτίας νεότητός μου καὶ τ⟨ὰς ἀγν⟩οίας μου μὴ μνησθῇς»[3].

Ὁ ἐλεγχθεὶς ψευδῆ λαλῶν ἐν τῷ προφητεύειν, καταικ⟨σ⟩χυνθεὶς ἐπὶ τῇ ματαίᾳ ὁράσει, μαντικῇ μᾶλλον καὶ οὐ προφητείᾳ οὔσῃ, ὁμολογεῖ μὴ εἶναι προφήτης μηδὲ ἐκ προφητῶν εἰς τοῦτο προῆχθαι.

Καὶ ἐπεὶ δέρριν ἐνδεδυμέν⟨ος,⟩ ἐκβιαζόμενος ἀλλ' οὐ κατ' ἀλήθειαν ἀρνεῖται τὸ εἶναι προφήτης, λέγεται πρὸς αὐτόν· «Τί οὖν αἱ πληγαὶ αἱ ἀνὰ μέσον τῶν δύο χειρῶν σου;»[4]. Πρὸς ὃ φησιν· «Ἃς ἐπλήγην ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀγαπητοῦ μου»[5], μηδὲ τῶν γεννησάντων με ἀνεχομένων εἶναί με προφήτην, ὡς καὶ πληγὰς ἐπιφέρειν κατ' ἐμοῦ.

960 Δυνατὸν οἶκον τοῦ ἀγαπητοῦ τοῦ ψευδῆ προφητεύοντος εἰπεῖν τὴν ἀγαπηθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ πληθὺν καταγνοῦσαν αὐτοῦ τῶν μαντειῶν, ὡς ἐπιπόνοις αὐτὸν ὑποβαλεῖν.

Καὶ ταῦτα ἀνακτέον πρὸς τοὺς ἑτερογνωμονοῦντας ἐν χριστιανισμῷ.

Ἡ ἐπεψευσμένη μετάνοια τοῦ δέρριν ἐνδυσαμένου ψευδοπροφήτου καὶ ἐν Ἡσαΐᾳ φέρεται πρὸς τοὺς μάτην νηστεύοντας καὶ προσευχομένους, ἐλέγχου γινομένου κατὰ τῶν ὑποκριτῶν· «Ἐὰν γὰρ κάμψῃς ὡς κρίκον τὸν τράχηλόν σου καὶ σάκκον καὶ σποδὸν ὑποστρώσῃς, οὐδ' οὕτω καλέσετε νηστείαν δεκτήν»[6]. Οὐ τοῦτο ⟨δέ⟩ φημι ὡς οὐδεὶς ὠφελεῖται ἐκ τῆς ἐπιπόνου ἀγωγῆς καὶ σκληρᾶ⟨ς⟩ διαίτης, γινομένης τότε ἐπωφελῶς ὅταν σὺν μετανοίᾳ ἐπιτελῆται. Νινευῖται γοῦν μετὰ κακίαν πολλὴν μετανοήσαντες κατὰ τὸ τοῦ προφήτου Ἰωνᾶ κήρυγμα, ἔξω γεγόνασιν ἀπειληθείσ⟨η⟩ς μεγάλη κατασκαφῆς τῆς πόλεως αὐτῶν. Συνάδει καὶ ὁ ὑμνῳδὸς ὅπου μὲν λέγων· «Ἐν τῷ αὐτοὺς παρενοχλεῖν μοι», τοὺς ἐχθροὺς δηλονότι ὁρατούς τε καὶ ἀοράτους, «ἐνεδιδυσκόμην σάκκον καὶ ἐταπείνουν ἐ⟨ν⟩ νηστείᾳ τὴν ψυχήν ⟨μ⟩ου»[7], καὶ ἐν ἑτέρῳ Ψαλμῷ· «Ἐθέμην τὸ ἔνδυμά μου σάκκον, καὶ ἐγενόμην αὐτοῖς εἰς παραβολήν»[8].

Ἐκ τῆς οὕτω γινομένης καταστάσεως σκυθρωποῦ ὑπὲρ κτήσεως ἀγαθῶν, ὁ τυχὼν αὐτῶν, εἰς τὸ ἱλαρὸν μεταβαλών, ⟨λ⟩έγει· «Ἔστρεψας τὸν κοπετόν μου εἰς χαρὰν ἐμοί, διέρρηξας τὸν σάκκον μου καὶ περιέζωσάς με εὐφροσύνην»[9].

---

1. Πρβλ. Σ. Σολ. 4,8. 2. Παρμ. 22,15. 3. Ψαλ. 24,7. 4. Ζαχ. 13,6. 5. Ἔνθ' ἀν. 6. Ἡσ. 58,5. 7. Ψαλ. 34,13. 8. Ψαλ. 68,12. 9. Ψαλ. 29,12.

962 Ζαχ. 13,7. Ῥομφαία, ἐξεγέρθητι ἐπὶ τὸν ποιμένα μου καὶ ἐπ' ἄνδρα πολίτην αὐτοῦ, λέγει Κύριος παντοκράτωρ· πάταξον τὸν ποιμένα καὶ διασκορπισθήτωσαν τὰ πρόβατα, καὶ ἐπάξω τὴν χεῖρά μου ἐπὶ τοὺς ποιμένας[1].

Ἐκ ταύτης τῆς προφητείας μετείληφεν ὁ εὐαγγελιστὴς Μαθθαῖος τὸ λεχθὲν ἐν τῷ κατ' αὐτὸν Εὐαγγελίῳ, ὅτε, συλληφθέντος τοῦ Ἰησοῦ, σκανδαλισθέντων τῶν μαθητῶν καὶ φευγόντων, εἶπεν· «Ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου[2]. Πατάξω τὸν ποιμένα καὶ διασκορπισθήσεται τὰ πρόβατα»[3], πάταξιν καὶ πληγὴν λέγων τὸν ὑπὲρ τῆς λογικῆς ἀγέλης θάνατον τοῦ ποιμένος τοῦ ἀληθινοῦ «τεθεικότος τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ ὑπὲρ τῶν προβάτων»[4], «δοθεῖσαν λύτρον ἀντὶ πολλῶν»[5].

Περὶ τῆς οὕτως γεναμένης ἐπιβουλῆς τρωθεισῶν τῶν χειρῶν καὶ ὀρυχθέντων τῶν ποδῶν τοῦ ἁρίστου νομέως[6], αὐτοῦ ἔστιν ἀκοῦσαι τῷ Πατρὶ λέγοντος· «Ὃν σὺ ἐπάταξας, αὐτοὶ κατεδίωξαν, καὶ ἐπὶ τὸ ἄλγος τῶν τραυμάτων μου αὐτοὶ προσέθηκαν»[7]. Πατάξαντες γὰρ οἱ χυριοκτόνοι δν ὁ Θεὸς ὑπὲρ αὐτῶν παραδέδωκεν[8] ἐπὶ τὸ ἄλγος ⟨τῶν τ⟩ραυμάτων ⟨αὐτο⟩ῦ προσέθηκαν, αὐξήσαντες τὴν ἐ⟨πιβουλ⟩ὴν καταδιώκ⟨οντε⟩ς αὐτόν.

Τὸ τολμηθὲν ἄγος ὑπὸ τῶν κακῶν ἐπ⟨....⟩άμενος, ὁ τὸν ἑαυτοῦ ποιμένα ἔκδοτον ὑπὲρ τῶν ⟨προβ⟩άτων προέμενος προστάττει ἐξ⟨ε⟩γε⟨ρ⟩θῆναι ῥομφαίαν ⟨κατὰ⟩ τοῦ ἰδίου ποιμένος, καὶ τοῦ πο⟨λί⟩του αὐτοῦ,— ἐστὶν δ⟨ὲ ὁ⟩ τῶν Ἑβραίων λαός. Ὁμῶς ἡ ἐπαχθεῖσα μάχαιρα ἀπέκτεινεν μὲν τὸν πολίτην, οὐ μὴν ἔβλαψεν τὸν ἀγελάρχην ὑπὲρ φειδοῦς τῆς ποίμνης θάνατον ἀναδεξάμενον. Πῶς γὰρ οὐκ ἔξω πάσης βλάβης ἔμεινεν ὁ τῷ Θεῷ φάσκων· «Ῥῦσαι ἀπὸ ῥομφαίας τὴν ψυχήν μου»[9]; Αὕτη ἡ φωνὴ ἐν εἰκοστῷ πρώτῳ Ψαλμῷ φέρεται, ἐκ προσώπου τοῦ **964** ⟨Σωτ⟩ῆρος ὅλου προφερομένου. Ῥυσθείσης τῆς ψυχῆς ἐκ τῆς ῥομφαίας τοῦ τὴν εὐχὴν ἀναπέμψαντος, ὁ πολίτης αὐτοῦ ὑπέπεσεν τῷ τῆς κολάσεως ξίφει, κατὰ τὸ λεχθὲν ἐν Ἀμὼς τῷ προφήτῃ· «Ἐν ῥομφαίᾳ τελευτήσωσιν πάντες ἁμαρτωλοὶ λαοῦ»[10]. Τιμωρίαν τὴν αὐτὴν αἰνίττεται τὸ ὑπὸ Θεοῦ ἐν Σοφονίᾳ τῷ προφήτῃ· «Ὑμεῖς, Αἰθίοπες, τραυματίαι ῥομφαίας μού ἐστε»[11].

Ὑπάρχουσιν Αἰθίοπες οἱ τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ Θεοῦ πληττόμενοι, ὅσοι μετέσχον τῆς κακίας καὶ ἁμαρτίας τοῦ διαβόλου, παρονομαζόμενοι ἀπὸ τῆς μελανίας αὐτοῦ. Ἐν γὰρ τῷ Ποιμένι καὶ τῇ τοῦ Βαρναβᾶ ἐπιστολῇ μέλας[12] ὁ Σατανᾶς προσαγορεύεται, ἐκπεσὼν ἀπὸ τῆς λαμπρό-

1. Ζαχ. 13,7. 2. Ματθ. 2,23. 3. Ματθ. 26,31. 4. Ἰω. 10,15. 5. Ματθ. 20,28. Μάρκ. 10,45. 6. Πρβλ. Ψαλ. 21,17. 7. Ψαλ. 68,27. 8. Πρβλ. Ρωμ. 8,32. 9. Ψαλ. 21,21. 10. Ἀμ. 9,10. 11. Σοφον. 2,12. 12. Ἑρμᾶ, Ποιμήν, 22,10. 24,2. 96,1. Βαρνάβα, Ἐπιστολή, 4,10. 20,1.

τητος καὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς νοητῆς λευκότητος, ἣν μόνος καὶ πᾶς ἔχειν δύναται ὁ λευκαινόμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

Παταχθέντος τοῦ ποιμένος τ⟨ῷ εἰρη⟩μένῳ τρόπ⟨ῳ καὶ⟩ διὰ τοῦτο σκορπισθέντων τῶν προ⟨βάτω⟩ν, ἐκτείνει τὴν ⟨χεῖρα⟩ ἑαυτοῦ ἐπὶ τοὺς ποιμένας, τοὺς ἀ⟨ρχιε⟩ρέας καὶ πρεσβυτέρους καὶ τοὺς ἰουδαϊκοὺς νομοδιδασκάλους συμφρονήσαντας κατὰ τοῦ ἀγαθοῦ ποιμένος ὑπὲ⟨ρ τ⟩ῶν προβάτων τεθ⟨ει⟩κότος ἵνα σωτηρίαν ἔχωσιν τὴν ἑαυ⟨το⟩ῦ ψυχήν[1]. Σκορπισ⟨μὸ⟩ς δὲ τοῖς ποιμέσιν ὑπῆρκται καὶ τῇ ὑπ' ⟨α⟩ὐτοὺς ἀγέλῃ ἐκταθείσης ἐπ' αὐτοὺς τῆς τοῦ Θεοῦ χειρός.

Αὐτάρκως περιγραφέν⟨τ⟩ος τοῦ τετάρτου λόγου εἰς τὸ «Ἐκτενῶ τὴν χεῖρά μου ἐπὶ τοὺς ποιμένας»[2], τοῦ Θεοῦ τοῦτ' εἰρηκότος, ἀρχὴν τοῦ πέμπτου, παρέχοντος τοῦ μεγαλοδώρου, ποιησόμεθα ἀπὸ τοῦ ἑξῆς ῥητοῦ οὕτως ἔχοντος.

1. Πρβλ. Ἰω. 10,11. 2. Ζαχ. 13,7.

‹ΤΟΜΟΣ Ε'›

966 Ζαχ. 13, 8-9. Καὶ ἔσται ἐν ⟨τῇ⟩ ἡμέρᾳ ἐκείν⟨η, λέγει⟩ Κύριος, τὰ δύο μέρη ἐξολεθρευθήσετ⟨αι καὶ ἐ⟩κλείψει, τὸ δὲ ⟨τρίτον⟩ ὑπολειφθήσεται ἐν αὐτῇ· καὶ διάξω τὸ τρίτον διὰ π⟨υρὸς κα⟩ὶ πυρώσω αὐτούς, ὡς πυροῦται τὸ ἀργύριον, καὶ δοκι⟨μῶ α⟩ὐτούς, ὡς δοκιμάζεται τὸ χρυσίον· αὐτὸς ἐπικαλέσεται τὸ ὄνομά μου, καὶ ἐγὼ ἐπακούσομ⟨αι⟩ αὐτῷ, καὶ ἐρῶ· Λαό⟨ς μ⟩ου οὗτός ἐστιν, καὶ αὐτὸς ἐρεῖ· Κύριος ὁ Θεός μου[1].

Καιρὸς ὑπογράφεται ὀνόματι τ⟨ῆ⟩ς ἡμέρας δηλούμενος ἐν ᾧ τὰ δύο μέρη τοῦ αἰχμαλωτισθέντος λαοῦ ὀλεθρευθήσεται καὶ ἐκλείψει, τοῦ τρίτου ἀποδεικνυμένου δοκίμου διὰ πυρὸς διερχομένου, πυρουμένου τε κατὰ τὸ καθαιρόμενον ἀργύριον καὶ δοκιμαζομένου κατὰ τὸ χρυσίον. Τὸ οὕτω καθαιρόμενον καὶ δοκιμαζόμενον τρίτον τῶν αἰχμαλώτων, ἐπικαλούμενον τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἕξει αὐτὸν τὸν Θεὸν ἐπακούοντα καὶ σῴζοντα· ᾧ ἁρμονίως ἕψεται τοὺς μὲν εὐεργετηθέντας λαὸν χρηματίσαι τοῦ ἐπακούσαντος αὐτοῦ, Θεοῦ λοιπὸν αὐτῶν ἀναδεικνυμένου κατὰ τὸν τρόπον τοῦ Θεὸν αὐτὸν εἶναι Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ. Πάντων μὲν γὰρ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ὡς κτίστης Θεός ἐστιν, κατ' ἐξαίρετον δὲ τῶν πατριαρχῶν λατρευόντων καὶ σεβομένων αὐτόν.

Τούτων ὁλοσχερέστερον τεθεωρημένων, ἀκόλουθον ἰδεῖν τίνα τὰ δύο μέρη τὰ ὁλοθρευόμενα καὶ ἐγκαταλειπόμενα, καὶ τί τὸ τρίτον τὸ βελτιούμενον καὶ ἀγόμενον εἰς σωτηρίαν.

968 Ἀρκτέον τῆς διαιρέσεως τῆς εἰς τρία τοῦ αἰχμαλωτισθέντων τῶν Ἑβραίων λαοῦ.

Πολλοὶ τῶν μετοικισθέντων ἐκ τῆς ἑαυτῶν χώρας καὶ πατρίδος εἰς τὴν τῶν κρατησάντων νόμῳ αἰχμαλωσίας, πάντη τ⟨ῆς θεο⟩σεβείας ἐκπεσ⟨όντες⟩ εἰδώλοις ἐλάτρευσαν, ὡς δουλεῦσαι τῇ ⟨.....κ⟩αὶ τῷ Βὴλ καὶ τῷ δρ⟨άκ⟩οντι προσκυνῆσαι, καὶ πρὸς τούτοις κω⟨φῇ εἰκ⟩όνι Ναβουχοδονοσὸρ τοῦ τυράννου, ἑτέρων τοῦτο μὲν οὐ π⟨οιούν⟩των, παρανόμως δὲ τὸν ἰουδαϊσμὸν καὶ ὡς οὐ δεῖ μετερχομ⟨ένω⟩ν, οἷοι ἦσαν οἱ ἐπιμα⟨ν⟩έντες μοιχικῶς ἁλιτήριοι πρεσβύτ⟨ερο⟩ι καὶ οἱ ὁμονοήσαν⟨τε⟩ς αὐτοῖς κατὰ τῆς σωφρονεστάτης Σω⟨σ⟩άννης.

Πρὸς τοῖς εἰδωλολατρήσασιν καὶ παρανόμως ἰουδα⟨ῒ⟩ζουσιν, ἔτε-

---

1. Ζαχ. 13,8-9.

ρον τάγμα ἄριστον καὶ θεοσεβὲς ἦν ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ, οὐ δεισιδαιμονῆσαν, οὐ τὸν νόμον παραβαῖνον, ἀλλ' ἅγιον καὶ Θεῷ εὐαρεστοῦν, ἐξ οὗ πολλοὶ ἄνδρες ἀνεγράφησαν ἅγιοι, ὧν ἐστιν ὁ σαφηνιζόμενος προφήτης Ζαχαρίας, Δανιήλ τε καὶ οἱ ἀμφὶ τὸν Ἀζαριαν[1], Ἰεζεκιὴλ ὁ προφήτης καὶ ὁ τοῦ Ἰωσεδὲκ ἱερεὺς μέγας Ἰησοῦς καὶ ἕτεροι πλείονες, ἠθικῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ Θεοῦ μεταποιούμενοι.

Τὰ ἀσεβῆ μέρη δύο, τὸ ἑλληνικὸν καὶ ἰουδαϊκόν, δι' ἃ ἔπραξαν ὄντα κολαστέα ἐξολοθρεύεται καὶ ἐκλείπει, ὅπως δι' ἐπιπόνου ἀγωγῆς, ἀποβάλωσι τὰς προσγεναμένας βλάβας. Οὗ πραχθέντος, κρίσει τῆς θείας προνοίας τὸ διασταλὲν πρὸς τὰ δύο μέρη τρίτον ἁγιάζεται καὶ βελτιοῦται ὑπὸ τοῦ δοτῆρος τῶν ἀγαθῶν Θεοῦ ⟨Λό⟩γου, διαγόμενον διὰ πυρὸς τοῦ καθαίροντος καὶ «ζέοντας τῷ πνεύματι»[2] ποιοῦντος, περὶ οὗ αὐτὸς ὁ πάντας 970 σῴζων λέγει· «Πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ εἴθε ἤδη ἀνήφθη»[3], καὶ πάλιν· «Πᾶς πυρὶ ἁλισθήσεται»[4]. Περὶ αὐτοῦ καὶ ὁ μέγας Ἰωάννης, «οὐ μείζων οὐδεὶς ἐν γεννητοῖς γυναικῶν ἠγέρθη»[5], διδάσκει περὶ μὲν ἑαυτοῦ· «Ἐγὼ ἦλθον βαπτίζων ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν», περὶ δὲ τοῦ Σωτῆρος τῶν ὅλων· «Ἐκεῖνος ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ πυρί»[6], ἁγιάζων καὶ καθαίρων δηλονότι τοὺς μὲν ⟨διὰ Πνεύματος Ἁ⟩γίου, τοὺς δὲ ⟨διὰ πυ⟩ρός, ἢ τοὺς αὐτοὺς ἔν τε τῷ Ἁγί⟨ῳ Πνεύματι⟩ καὶ τῷ πυρί.

Οἱ δι⟨ὰ πυρὸς⟩ ἐληλυθότες, ὄντες τὸ τρίτον τῶν α⟨ἰχ⟩μαλώτων τὸ βε⟨λτιού⟩μενον, ᾧ ἐπένευσε Θεὸς ἐπικαλουμένῳ, ἐκ προσώπου τοῦ ἑ⟨αυτ⟩ῶν πρὸς τὸν ὁρέξαντα σωτηρίαν φασίν· «Ἐδοκίμασας ἡμᾶς, ὁ ⟨Θεός, ἐ⟩πύρωσας ἡμᾶς, ὡς πυροῦται τὸ ἀργύρι⟨ον⟩· εἰσήγαγες ἡμᾶς ⟨εἰς τ⟩ὴν παγίδα, ἔθου θλίψεις ἐνώπιον ἡμῶν» — ἢ «εἰς νῶτον ἡμῶν»[7]· ⟨φ⟩έρεται γὰρ καὶ οὕτως ἐν πλείστοις ἀντιγράφοις —, «ἐπεβίβασας ἀν⟨θρώπο⟩υς ἐπὶ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν, διήλθαμεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχήν»[8].

Ἰσοδυναμούντως καὶ ἐν Ἡσαΐᾳ πρὸς τὸν εὐεργετούμενον ὁ βοηθῶν λέγει· «Μὴ φοβοῦ, ὅτι μετὰ σοῦ εἰμι· καὶ ἐὰν διέρχῃ δι' ὕδατος, ποταμοὶ οὐ συγκλύσουσίν σε· καὶ ἐὰν διαβαίνῃς διὰ πυρός, φλὸξ οὐ καταυαύσει σε, ὅτι μετὰ σοῦ εἰμι»[9]. Πότε δέ τις διὰ πυρὸς διερχόμενος ἀβλαβὴς μένει, ἢ ὅτε τὴν Θεοῦ φωνὴν κέκτηται περὶ ἧς εἴρηται· «Φωνὴ Κυρίου διακόπτοντος φλόγα πυρός»[10]; Ὡς γὰρ διαιρεθείσης τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης τῇ ἁγίᾳ 972 ῥάβδῳ διέβη ὁ λαὸς χωρὶς πάσης ζημίας, οὕτω τῆς φλογὸς τοῦ πυρὸς διακοπτομένης καὶ διαιρουμένης ἄνευ τοῦ ὑπὸ φλογὸς καταυαῆναι ἡ διάβασις ἀνύεται.

Τὸ ὑπολειφθὲν τρίτον ἐν τῇ πληθύϊ τῇ ἑβραϊκῇ, τῶν δύο μερῶν όλε-

---

1. Πρβλ. Δαν. 3,25. 2. Ρωμ. 12,11. 3. Πρβλ. Λουκ. 12,49. 4. Μάρκ. 9,49. 5. Ματθ. 11,11. 6. Ματθ. 3,11. 7. Ψαλ. 65,10-11. 8. Ψαλ. 65,12. 9. Ἡσ. 43,2-3. 10. Ψαλ. 28,7.

θρευθέντων καὶ ἐκλειψάντων, ἐδοκιμά⟨σ⟩θη κατὰ τὸ νοητὸν χρυσίον τε καὶ ἀργύριον διὰ πυρὸς διαβάν. Τούτῳ παραπλησίως ἐν τῇ Σοφίᾳ φέρεται· «Ὡς δοκιμάζεται ἐν καμίνῳ χρυσίον καὶ ἀργύριον, οὕτως ἐκλεκταὶ καρδίαι παρὰ Θεῷ»[1]. Τὴν αὐτὴν νόησιν ἔχει καὶ ὁ γράφει ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἐπιστολῇ, προτρεπόμενος γενναίως καὶ μεγαλοψύχως φέρειν τὰ θλιβερά, μάλιστα τὰ ὑπὲρ τῆς πίστεως. Ἔχει δὲ ἡ λέξις αὐτοῦ οὕτως· «Ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶσθε, εἰ δέον λυπηθέντες ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς, ἵνα ᾖ τὸ δοκίμιο⟨ν τῆς⟩ πίστεως ὑμῶ⟨ν πολυ⟩τιμότερον χρυσίου διὰ πυρὸς ⟨δοκιμα⟩ζομένου· οὕτω γὰ⟨ρ εὑρ⟩εθήσεται εἰς ἔπαινον καὶ δόξαν»[2]. ⟨Συμφ⟩ώνως φέρεται καὶ Ἰάκωβος προσφωνῶν τοῖς μαθηταῖς ⟨τοῦ ε⟩ὐαγγελίου. «Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε, ἀδελφοὶ ἀγαπητοί, ὅ⟨ταν π⟩ειρασμοῖς περιπέση⟨τε⟩ ποικίλοις, γινώσκοντες ὅτι τὸ δ⟨οκί⟩μιον ὑμῶν κατεργ⟨άζε⟩ται ὑπομονήν· ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργο⟨ν⟩ τέλειον ἐχέτω, ἵνα ἦτε τέλειοι καὶ ὁλόκληροι, ἐν μηδενὶ λ⟨ει⟩πόμενοι»[3]. Οὕτω γὰρ διατεθέντες οἱ πρὸς οὓς ὁ λόγος, πυρωθέντες ὡς τὸ ἀργύριον κατὰ τὸν λόγον καὶ δοκιμασθέντες ὡς τὸ χρυσίον κατὰ τὸν νοῦν ἑαυτῶν, ἕξουσιν τὸν Θεὸν ἐπακούοντα, ἐπικαλούμενοι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὡς αὐτοὺς μὲν λαὸν χρηματίσαι τοῦ εὐεργέτου, αὐτὸν δὲ Θεὸν αὐτῶν»[4].

Βασανιστέον καὶ ἑτέρως τὸ ἐκκείμενον ῥητόν. Ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, εἰσί τινες δεισιδαιμονοῦντες καὶ ἄλλοι παρ' 974 αὐτοὺς ἰουδαΐζοντες, ὡς αὖ καὶ γνησίως θεοσεβοῦντες, ἐν οἷς σοφίαν λαλοῦσιν τελείοις οὖσιν οἱ ἀπόστολοι[5], προκοψάντων πάντων ὡς φθάσαι «εἰς ἄνδρα τέλειον εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τῆς γνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ»[6].

Ἐκλείψει τὰ δύο μέρη ὁλοθρευόμενα, ἵνα μηκέτι δεισιδαιμονῶσιν ἢ ἰουδαΐζωσιν κατὰ τοὺς ἐβιωναίους. Τούτου γὰρ ἀνυσθέντος, οἱ τέλειοι τῆς Ἐκκλησίας μόνοι ὑπολειφθήσονται ἐν αὐτῇ, ἵνα αὐτοὶ μὲν «Θεοῦ λαὸς» χρηματίσωσιν, αὐτὸς δὲ «αὐτῶν Θεὸς»[7] ὁμολογηθῇ.

Ἐπίστησον ἀκριβῶς εἰ καὶ τρίτη θεωρία λεχθῆναι δύναται εἰς τὰ προκείμενα. Ἑκάστη τῶν ἀρετῶν μέση κεῖται κακιῶν δύο, ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως· ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ σωφροσύνη, ἡ μὲν μέση ἐστὶν θρασύτητος καὶ δειλίας, ἡ δὲ ἀκολασίας καὶ ἠλιθιότητος, ὡς αὖ ἡ εὐσέβεια ὑπ⟨ερβολὴ⟩ν ἔχει τὴν δεισι⟨δαιμονί⟩αν, ἔλλειψιν δὲ τὴν ἀσέβειαν. Ὁ⟨μοίως κα⟩ὶ ὁ ἐλευθέριος κ⟨οινων⟩ικὸς καὶ μεταδοτικὸς ὑπάρχων ⟨ἕ⟩ξιν ἔχειν βελτίστη⟨ν, ἧς ἀ⟩σωτία ὑπερβολή, ἔλλειψις δὲ φειδω⟨λί⟩α.

Καὶ ἐπεὶ τῶν ἁμαρ⟨ταν⟩όντων οἱ μὲν κατὰ τὰς ὑπερβολ⟨άς,⟩ θρασύτητα, δεισιδαιμ⟨ονί⟩αν, ἀσωτίαν πεποίωνται, οἱ δὲ κ⟨ατὰ τ⟩ὰς ἐλλείψεις, ἀσέβ⟨ειαν,⟩ δειλίαν, φειδωλίαν, ἀναγκαίως τὰ δύ⟨ο⟩

---

1. Παρμ. 17,3. 2. Α' Πέτρ. 1,6. 3. Ἰακ. 1,2-4. 4. Πρβλ. Ζαχ. 13,9. 5. Πρβλ. Α' Κορ. 2,6. 6. Ἐφ. 4,13. 7. Ζαχ. 10,6.

τάγματα καὶ μέρη τα⟨ῦτ⟩α ὁλοθρεύεται καὶ ἐκλείπει τιμωρίᾳ ὑποπεσόντα, τοῦ τρίτ⟨ο⟩υ τελειουμένου, πυρουμένου καὶ δοκιμαζομένου κατὰ τὸ ἀργ⟨ύ⟩ριον καὶ τὸ χρυσίον, ἅ ἐστιν λόγος καὶ νοῦς, τῷ κατὰ τὰς ἀνταχολουθούσας ἀρετὰς δεδοκιμάσθαι καὶ τετελειῶσθαι ὑπερβεβηκότος τὰς ἐλλείψεις καὶ ὑπερβολάς.

976 Ῥηθείη ἐκ περιουσίας καὶ ἑτέρα ἐπιστημονικὴ νόησις οὕτως· «οἱ φοροῦντες τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ»[1], ὑλικῆς προαιρέσεως μετέχοντες, ἀκάθαρτοι τυγχάνουσι, προσεοικότες τῇ πρός τινων λεγομένῃ ἀορίστῳ δυάδι. Καὶ κατὰ τὴν Γραφὴν γοῦν τὰ ἀκάθαρτα τῶν ζῴων δύο δύο παραλαμβάνονται, τῶν καθαρῶν οἰκειουμένων τῇ ἀδιαφθόρῳ παρθένῳ ἑβδομάδι ἑπτὰ ἑπτὰ εἰσαγομένων εἰς τὴν κιβωτόν[2]. Καὶ ἐπεὶ οἱ τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ φοροῦντες δυάς εἰσιν, ἐκλείπει καὶ ὁλοθρεύεται ἡ τούτων ποιότης, ἵνα τὸ τρίτον ἀναδειχθῇ δόκιμον «τῶν φορούντων τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου»[3] γένος.

Ἑκάστῃ τῶν ἀποδόσεων ἐφαρμόσει ὁ σοφὸς ἑκάστην λέξιν τοῦ προκειμένου.

Δυνατὸν ἐκλαβεῖν τὸ τρίτον ὑπολείπεσθαι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ ταῦτα τὰ προαναφωνηθέντα γενήσεται.

Ζαχ. 14,1-2. Ἰδ⟨οὺ⟩ ἡμέραι ἔρχονται τοῦ Κυρίου, καὶ διαμερισθήσεται τὰ σκῦλά σου ἐν σοί. Καὶ ἐπισυνάξω πάντα τὰ ἔθνη ἐπὶ Ἰερουσαλὴμ εἰς πόλεμον, καὶ ἁλώσεται ἡ πόλις, καὶ διαρπαγήσονται αἱ οἰκίαι, καὶ αἱ γυναῖκες μολυνθήσονται, καὶ ἐξελεύσεται ⟨τὸ ἥμι⟩συ τῆς πόλε⟨ως ἐν α⟩ἰχμαλωσίᾳ, οἱ δὲ κατάλοιποι τ⟨οῦ λα⟩οῦ μου οὐ μὴ ἐξο⟨λεθρευ⟩θῶσιν ἐκ τῆς πόλεως[4].

978 ⟨Ἡμέρα⟩ς τοῦ Κυρίου λέγει καθ' ἃς ἐπιφέρεται ⟨τοῖς⟩ ὑπαιτίοις τὰ ἐπίπον⟨α⟩ καὶ κολαστικά, καὶ ἔστιν ἐκ πλειόνων ⟨μαρ⟩τύρασθαι τῇ νοήσει. Καὶ ἐν Ἡσαΐᾳ γοῦν ὁ τῶν τιμωριῶν κα⟨ιρὸ⟩ς Θεοῦ ἡμέρα κέκλητ⟨αι οὕ⟩τως· «Ἡμέρα Κυρίου ἀνίατος ἔρχεται ⟨θυ⟩μοῦ καὶ ὀργῆς θεῖνα⟨ι τὴ⟩ν οἰκουμένην ὅλην ἔρημον καὶ τού⟨ς⟩ ἁμαρτωλοὺς ἀπολέσαι ἐξ αὐτῆς»[5].

Ἐπεὶ τοίνυν φοβερὰ ἐπαγγ⟨έ⟩λλει ἔσεσθαι τοῖς καθ' ὧν ἀγαναχτεῖ Θεὸς διὰ κρατήσασαν αὐτῶν ἀσέβειαν καὶ τὰς ἄλλας ἁμαρτίας, εἰκότως φησὶν ἡμέρας ἔσεσθαι τοῦ Κυρίου ἐν αἷς οἰκτίστη ἔσται κακοπραγία τῇ τε Ἰερουσαλὴμ καὶ τοῖς πολίταις αὐτῆς. Τί γὰρ οὕτως οἰκτιστον καὶ ἀνιαρὸν ὡς τὰ σκῦλα ἃ ἔλαβον οἱ ἐπελθόντες πολέμιοι διαμερίζεσθαι ἐν μέσῳ αὐτῆς διὰ πολλὴν ὑπάρξασαν ἀσθένειαν; Οὐκ ἀεὶ δὲ

---

1. Πρβλ. Α' Κορ. 15,49. 2. Πρβλ. Γεν. 7,2. 3. Πρβλ. Α' Κορ. 15,49. 4. Ζαχ. 14,1-2. 5. Ἡσ. 13,9.

συμβαίνει τοῦτο· ἔστιν γὰρ ὅτε οἱ σκυλεύσαντες μακρὰν τῆς πόλεως, μᾶλλον δὲ τῆς χώρας, τὰ λάφυρα ἀπαγαγόντες μερίζονται, δεδιότες μὴ διαιρούμενοι αὐτὰ ἐν τῇ πόλει κωλυθῶσιν ὑπ' ἀναπνευσάντων τῶν ἐαλωκότων.

Τοῦ λόγου φ⟨ή⟩σαντος· «Ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται τοῦ Κυρίου, καὶ διαμερισθήσοντ⟨α⟩ι τὰ σκῦλά σου ἐν μέσῳ σου»[1], ὁ Κύριος εὐθέως λέγει συνάξειν ἐπ' αὐτοὺς πάντα τὰ ἔθνη εἰς πόλεμον, καθὼς ἡμέρα γίνεται παρατάξεως, στρατευομένων τῶν συναγομένων ἐθνῶν πρὸς τὸ ἐκπολεμηθῆναι τὴν Ἱερουσαλήμ. Πρὸς γὰρ αὐτὴν ἀπαγγέλλεται τὸ διαμερισθῆναι τὰ σκῦλα αὐτῆς ἐν αὐτῇ, καὶ ἔτι τὰς οἰκίας τῶν οἰκητόρων προνομευθήσεσθαι, καὶ μολυνθή⟨σ⟩εσθαι τὰς γυναῖκας αὐτῶν. Ὅνπερ γὰρ τρόπον ἐπώδυνον ⟨καὶ σφ⟩όδρα ἀνιαρό⟨ν ἐστιν⟩ τὸ ἐπ' ὄψεσιν τῶν **980** πολιτῶν μερίζε⟨σθαι το⟩ὺς κρατήσα⟨ντας⟩, μάλιστα ὅτε μὴ μόνα τὰ κοινὰ ⟨καὶ⟩ δημόσια κειμήλ⟨ια ἀλλ⟩ὰ καὶ τὰ ἑκάστου, προνομευομένων ⟨τ⟩ῶν οἰκιῶν αὐτῶ⟨ν, μᾶ⟩λλον δὲ τούτων ἁπάντων λυπηρόν τε καὶ ἐπαχθὲς ⟨ὑπ⟩άρχει τὸ μολύνεσθαι αἰσχρῶς τὰ⟨ς γ⟩υναῖκας, ὁρώντω⟨ν τ⟩ῶν συμβιούντων κωλύειν τὸ ἀθ⟨έμ⟩ιτον μὴ δυναμέ⟨ν⟩ων, ἀσθενείας πολλῆς κρατησάσης, ὡς καὶ τὸ ἥμισυ τῆς πόλεω⟨ς⟩ αὐτῆς ἀποσπασθῆναι ἔξω τοῦ ἰδίου ἄστεως, οὐδὲν τοιοῦτον πεισομένων τῶν ὑπὸ τῆς δεξιᾶς τοῦ Θεοῦ φρουρουμένων. Οὗτοι δέ εἰσιν οἱ συμπληροῦντες τὸ τρίτον, εἰρημένον σῴζεσθαι μετὰ τὸ ἐξολεθρευθῆναι τὰ δύο μέρη καὶ ἐκλεῖψαι.

Τοιαύτην τινὰ ὠμοτάτην προνομὴν καὶ ἐν Ἡσαΐᾳ ἀπειλεῖ ὁ θεῖος λόγος· ἔχει δ' οὕτως ἡ προφητικὴ λέξις· «Οἵτινες συνηγμένοι εἰσίν», συνεστραμμένοι πρὸς ἑαυτούς, «μαχαίρᾳ πεσοῦνται· καὶ τὰ τέκνα ὑμῶν ἐνώπιον ὑμῶν ῥήξουσιν, καὶ τὰς οἰκίας ὑμῶν προνομεύσουσιν, καὶ τὰς γυναῖκας ὑμῶν ἕξουσιν»[2].

Δείκνυται ἡ ὑπερβολὴ τοῦ τὰς γυναῖκας ἐπίπροσθεν τῶν συνοικούντων ἀνδρῶν βίαν πάσχειν ὑπὸ τυραννούντων πολεμίων καὶ ἐκ τοῦ λεχθέντος πρὸς τὸν φαῦλον ἱερέα Ἀμεσσίαν ὑπὸ τοῦ ὀξὺ καθορῶντος προφήτου Ἀμώς· «Ἡ γυνή σου ἐν τῇ πόλει ἐκπορνεύσει, καὶ ἡ γῆ σου σχοινίῳ καταμετρηθήσεται»[3]. Ἀμφότερα δὲ τὰ ἠπειλημένα ἀνιαρὰ καὶ ὀδύνην ἐμποιοῦντα τοῖς συμβιοῦσιν ὁρῶσιν τὰς συνοίκους ἔνδον ἐν τῇ πόλει καὶ μὴ ἔξω αὐτῆς, φθειρομένων τῶν γαμικῶν δικαίων πρὸς ἀγριοτάτων ἐχθρῶν, κα⟨ὶ ἰδίαν⟩ γῆν ἐν σχοι⟨νίῳ κα⟩ταμετρεῖσθαι, παρόντων τῶν κ⟨τητόρ⟩ων καὶ τὴν βί⟨αν κωλ⟩ῦσαι μὴ σθενόντων.

Συνέβη ⟨....⟩ μα τοιαῦτα πολὺ ⟨τὸ⟩ ἀπάνθρωπον ἔχοντα τοῖς οἰκο⟨ῦσι⟩ τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν Ἰουδαίαν, ἁλόντων τῶν Ἰουδαίω⟨ν τ⟩οῖς ἔθνεσιν διὰ ⟨τὸ⟩ ἄγος ὃ ἀνεδέξαντο κυριοκτονή**982**⟨σ⟩αντες. «Φρυαξάντ⟨ων γὰ⟩ρ τῶν ἐθνῶν καὶ κενὰ καὶ μάταια τῶν λαῶν μελετησάντων, παραστάντων τε τῶν βασιλέων καὶ τῶν ἀρχόντων ἐπὶ

---

1. Ζαχ. 14,1. 2. Πρβλ. Ἡσ. 13,15-16. 3. Ἀμ. 7,17.

τὸ αὐτὸ συναχθέντων κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, ἐνεγέλασεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς καὶ ἐξεμυκτήρισεν, ἐν ὀργῇ λαλήσας κατ' αὐτῶν καὶ ἐν τῷ ἰδίῳ θυμῷ συνταράξας αὐτούς»[1], ὡς τὰ αὐτὰ τὸν 'Απόστολον γράψαι περὶ τῶν τὸν Κύριον ἀποκτεινάντων καὶ τοὺς προφήτας καὶ ἐκδιωξάντων τοὺς ἀποστόλους· «Ἔφθασεν ἐπ' αὐτοὺς ἡ ὀργὴ εἰς τέλος»[2].

Εἴρηται καὶ πρότερον ὡς Ἰουδαϊκὸς ἱστοριογράφος, 'Ιώσιππος[3] ὄνομα αὐτῷ, ἀνέγραψεν ἀληθῶς καὶ κατὰ ἀκρίβειαν τὰς ἐπελθούσας τῷ ἔθνει συμφοράς τε καὶ λιμοὺς καὶ ἄλλας πολὺ τούτων ἀνιαρωτάτας κ⟨α⟩κοπραγίας, ἃ θεωρῆσαι ἔστιν τὸν φιλόκαλον ἀναγνώσμασιν χαίροντα συντείνουσιν πρὸς φιλομάθειαν καὶ φόβ⟨ο⟩ν τοῦ μὴ παθεῖν τὰ αὐτά.

Καταλοίπους λέγει μὴ ἀποσπωμένους ἔξω τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν ὠμῶν τυράννων, οὓς διάγων ὁ Θεὸς ἐν πυρὶ πυροῖ, ὡς τὸ ἀργύριον καὶ ὡς τὸ χρυσίον δοκιμάζει, ὑπὲρ τοῦ γνωσθῆναι τὸ ἐπίδοξον καὶ ἐπίτιμον αὐτῶν.

Ζαχ. 14, 3-4. Καὶ ἐξελεύσεται Κύριος καὶ παρατάξεται ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐκείνοις καθὼς ἡμέρα παρατάξεως αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ πολέμου. Καὶ ⟨σ⟩τήσονται οἱ πόδες αὐτοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐπὶ τὸ ὄρος τῶ⟨ν ἐλαι⟩ῶν τὸ κατέν⟨αντι Ἱερουσαλὴ⟩μ ἐξ ἀνατολῶν· καὶ σχισθήσεται τ⟨ὸ ὄρος τ⟩ῶν **984** ἐλαιῶν, τ⟨ὸ ἥμισυ⟩ αὐτοῦ πρὸς ἀνατολὰς καὶ τὸ ἥμι⟨συ⟩ αὐτοῦ πρὸς θάλα⟨σσαν,⟩ χάος μέγα σφόδρα[4].

'Ασώματο⟨ς⟩ ὢν ὁ Θεός, μᾶλλον δ⟨ὲ ὑπ⟩ερέκεινα πάσης νοερᾶς οὐσία⟨ς⟩, ἀνεπί⟨δ⟩εκτός ἐστιν τῶν ⟨προ⟩σόντων τοῖς σώμασιν, χρωμ⟨άτ⟩ων καὶ σχημάτων κ⟨αὶ μ⟩εγεθῶν φημι, ὅθεν ἀόρατος ὑπ⟨άρχε⟩ι. Πᾶσα γὰρ ἀνάγκ⟨η τ⟩ὴν ὁρατὴν οὐσίαν ὑπὸ σχήματα καὶ μεγέθη, χρώματά τε ⟨κ⟩αὶ τὰ παραπλήσια ὑπάρχειν, ἀλλὰ ἀόρατος ὁ Θεός, ὡς πολλα⟨ὶ λ⟩έξεις τῶν Γραφῶν μαρτυροῦσιν, νοερὰ οὐσία τυγχάνων, ⟨ο⟩ὐδὲ μεταβατικῶς κινεῖται, οὐδ' ἐν τόπῳ τὸ σύνολον ὑπάρχει. 'Αρκεῖ ἐπὶ τοῦ παρόντος μαρτυρίας παραλαβεῖν τὰς οὕτως ἐχούσας· «Ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου»[5], καὶ πάλιν· «Τῷ βασιλεῖ τῶν αἰώνων, ἀφθάρτῳ ἀοράτῳ Θεῷ»[6]. Ταῖς ἀποστολικαῖς λέξεσιν καὶ αἱ εὐαγγελικαὶ τὸ αὐτὸ δηλοῦσιν· ἥ τε οὕτως ἔχουσα· «Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακεν πώποτε· μονογενὴς Θεὸς ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς ἐξηγήσατο»[7], καὶ πάλιν· «Οὐχ ὅτι τὸν Θεὸν ἑώρακέν τις, εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ Πατρός»[8].

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 2,1,2,4,5. 2. Α' Θεσ. 2,16. 3. Πρβλ. 'Ιωσήπου, 'Ιουδ. 'Αρχ. IV, 193. III, 224. 4. Ζαχ. 14,3-4. 5. Κολ. 1,15. 6. Α' Τιμ. 1,17. 7. 'Ιω. 1,18. 8. 'Ιω. 6,46.

Ἐπεὶ τοίνυν ταῦτα ὀρθῶς περὶ Θεοῦ λέγεται καὶ φρονεῖται, τὰ σωματικώτερον περὶ αὐτοῦ οἰκονομικῶς ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς ἀναγγελλόμενα νοητῶς καὶ θεοπρεπῶς ἐκληπτέον.

986 Ὅνπερ γὰρ τρόπον λέγοντος αὐτοῦ ἐν τῷ προφήτῃ· «Οὐκ ἠλλοίωμαι»[1], καὶ τῶν θεολόγων ὁμοδόξως λεγόντων, τοῦ μὲν ὑμνῳδοῦ πρὸς τὸν δοξολογούμενον λέγοντος· «Σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ»[2], καὶ τό· «Σὺ δὲ διαμενεῖς»[3], τοῦ δὲ Ἰακώβου γράφοντος περὶ τοῦ ἀπαθοῦς καὶ ἀναλλοιώτου· «Πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστιν καταβαῖνον παρὰ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων, παρ' ᾧ οὐκ ἔνι παραλλαγὴ ⟨ἢ τροπῆ⟩ς ἀποσκιασ⟨μα⟩»[4], καὶ κ⟩αθὼς ἐκλαμβάνομεν καὶ διανοο⟨ύμεθα⟩ τὰς περὶ μετα⟨νοία⟩ς καὶ ὀργῆς αὐτοῦ καὶ τῶν παραπ⟨λησί⟩ων λέξεις, οὕτω, ἀσ⟨ωμ⟩άτου ὑπάρχοντος, τὰς περὶ ⟨τοῦ⟩ ἀναβαίνειν καὶ καταβαίνειν, ἐξιέναι τε καὶ εἰσιέναι φω⟨νὰς⟩ ἁρμονίως τῇ περὶ α⟨ὐτο⟩ῦ νοήσει ἐκδεχόμεθα. Ὅθεν ἐν τῇ ἐ⟨κ⟩κειμένῃ προφητείᾳ κ⟨ειμ⟩ένου· «Ἐξελεύσεται Κύριος»[5], οὐ μεταβατικ⟨ὴ⟩ν κίνησιν φανταζόμεθα· σωμάτων γὰρ αἱ τοιαῦται κινήσ⟨ει⟩ς.

Ἐπεὶ τοίνυν μὴ ἁρμόζει περὶ ἀοράτου οὐσίας ὁμολογεῖν τα⟨ῦτ⟩α, φέρονται δὲ ἐν τοῖς θεοπνεύστοις λογίοις, ἐπιστατέον πῶς εὐσεβῶς αὐτὰ δεῖ νοῆσαι.

Πηγὴ ἀγαθότητος καὶ «πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας»[6] τυγχάνων, ὁ πάντων αἴτιος συγκαταβαίνων τοῖς οἰκονομουμένοις ὑπ' αὐτοῦ ἔξω πως ἑαυτοῦ γίνεται. Ἀμέλει γοῦν ἐν Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ ἡμῶν περὶ ἑαυτοῦ φησιν· «Ἐγὼ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἥκω· οὐδὲ γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα, ἀλλ' **988** ἐκεῖνός με ἀπέστειλεν»[7]. Τῇ αὐτῇ νοήσει πρὸς αὐτὸν ὁ προφήτης Ἀμβακοὺμ ἀνεφθέγξατο· «Ἐξῆλθας εἰς σωτηρίαν τοῦ λα⟨ο⟩ῦ σου τοῦ σῶσαι τοὺς χριστούς σου»[8]. Καὶ ὥσπερ ἐξέρχεται καὶ ἥκει πρὸς τοὺς σῳζομένους, οὕτω πολλῷ μᾶλλον ὅτε ὀργίζεται ἢ πολεμεῖ. Ἐν μὲν γὰρ τῷ Μιχαίᾳ γέγραπται· «Ἰδοὺ Κύριος ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ ἔσται ἐν ἡμῖν εἰς μαρτύριον καὶ καταβήσεται»[9], καὶ ἐν Ἡσαΐᾳ· «Κύριος τῶν δυνάμεων ἐξελεύσεται καὶ συντρίψει πόλεμον, καὶ ἐπεγερεῖ ζῆλον καὶ βοήσεται ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ μετὰ ἰσχύος»[10].

Θεοπρεπῶς τούτων θεωρουμένων, ἐξέρχεσθαι Θεὸς λέγεται «ἐπὶ τὰ ἔθνη, ἵνα παρατάξηται ἐπ' αὐτῶν ὡς ἐν ἡμέρᾳ πολέμου»[11] ὅτε «καὶ στήσονται οἱ ⟨πόδες αὐ⟩τοῦ εἰς τὸ τ⟨ῶν ἐλα⟩ιῶν ὄρος τὸ κατ' ἀνατολάς»[12]· ποῦ ⟨γὰρ δεῖ σ⟩τῆναι τοὺς πό⟨δας αὐ⟩τοῦ οὐκέτι κινουμένου ἀγαναχ⟨τη⟩τικῶς κατὰ τὸν ⟨ἤδη⟩ πρότερον εἰρημένον· «Καὶ Κύριος σαλπ⟨ιεῖ⟩ καὶ πορεύσεται ἐ⟨ν ἀπει⟩λῇ ὀργῆς αὐτοῦ»[13]; Τούτῳ τῷ τρ⟨ό⟩πῳ παραβὰς ὁ Ἀδὰμ ἤκου⟨σεν τ⟩ὴν φωνὴν τῶν ποδῶν

---

1. Μαλ. 3,6. 2. Ψαλ. 101,28. 3. Ψαλ. 101,27. 4. Ἰακ. 1,17. 5. Ζαχ. 14,3. 6. Ἰω. 1,14. 7. Ἰω. 8,42. 8. Ἀββ. 3,13. 9. Μιχ. 1,3,2. 10. Ἡσ. 42,13. 11. Πρβλ. Ζαχ. 14,3. 12. Ζαχ. 14,4. 13. Πρβλ. Ζαχ. 9,14.

τοῦ Θεοῦ τ⟨ὸ δειλ⟩ινόν[1], αἴσθησιν λ⟨αβ⟩ὼν ἐγκαταλιπόντος καὶ βαδίσ⟨αν⟩τος ἀπ' αὐτοῦ τοῦ συ⟨νό⟩ντος πρότερον καὶ συνομιλοῦντος. Ταύτῃ τῇ διανο⟨ίᾳ⟩ εἶπεν ὁ Σωτὴρ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῖς ἔξω τῆς ἀληθείας γεν⟨α⟩μένοις Ἰουδαίοις· «Ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν»[2], καὶ πρότερον ἐν τῷ ⟨π⟩ροφήτῃ· «Ἐγκατέλιπα τὸν οἶκόν μου, ἀφῆκα τὴν κληρονομίαν μου»[3], καὶ τὰ ἑξῆς. Πλὴν εἰ καὶ ἔξω γέγονεν τῶν δι' ἀσέβειαν ἐγκαταλειφθέντων, ἀλλ' οὖν ἀκραδάντως ἵστανται οἱ πόδες αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος ἔνθα φυτεία ἐστὶν καρπὸν φέρουσα σωστικὸν καὶ φυλακτικὸν τοῦ θείου φωτὸς καὶ λύοντα νόσους καὶ πόνους. Ἵστανται δὲ οὐκ ἐν ταπεινῇ φυτείᾳ, ἀλλ' ἐν **990** ὕψει καὶ ὄρει μενούσῃ, ἐξ ἀνατολῶν τοῦ θείου φωτὸς τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης.

Τί δὲ ὑπῆρκται, στάντων τῶν ποδῶν τοῦ Κυρίου πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν, ἢ διαιρεθῆναι τὴν θείαν φυτείαν, ἵνα τὸ μὲν αὐτῆς πρὸς ταῖς ⟨ἀ⟩νατολαῖς τὰς ῥίζας βαλὸν διαμείνῃ, τοῦ λοιποῦ εἰς θάλασσαν μεταβάντος, ἔνθα χάος ἐστὶν σφόδρα. Καὶ ἐπεὶ ἔστιν ἐν τῇ Γραφῇ ἐπαινετὰς ἐλαίας εὑρεῖν καὶ ψεγομένας εἰς ταὐτὸν συναγομένας, ἰδῶμεν ποῖαι τούτων ἐν τῷ φωτὶ καὶ τῇ ἀνατολῇ κατάκεινται καὶ ποῖαι εἰς τὴν θάλασσαν ἀπέκλιναν.

Ὁ ἅγιος ὑμνῳδὸς κελαδῶν περὶ ἑαυτοῦ ἀπαγγέλλει· «Ἐγὼ ὡσεὶ ἐλαία κατάκαρπος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ»[4]. Περὶ δὲ τοῦ εὐλάβειαν κατορθώσαντος, ἐν μιᾷ ᾠδῇ τῶ⟨ν ἀνα⟩βαθμῶν φέρ⟨εται· «Μακά⟩ριος εἶ, καὶ καλῶς σοι ἔσται. Ἡ γυνή ⟨σου ὡς⟩ ἄμπελος εὐθη⟨νοῦσα ἐ⟩ν τοῖς κλίτεσι τῆς οἰκίας σου· οἱ ⟨υἱοί σο⟩υ ὡς νεόφυτα ἐλ⟨αιῶ⟩ν κύκλῳ τῆς τραπέζης. Ἰδοὺ οὕτως ⟨εὐλογ⟩ηθήσεται ἄνθρωπος ὁ ⟨φο⟩βούμενος τὸν Κύριον. Εὐλογήσαι σε Κύριος ἐκ ⟨Σιώ⟩ν, καὶ ἴδοις τὰ ἀγαθὰ Ἰερουσαλὴμ καὶ ἴδοις υἱοὺς τῶν υἱῶν σου»[5].

Οὐ⟨δεὶς τ⟩ῶν ἐντυγχανόντω⟨ν γν⟩ησίως τῇ ᾠδῇ ταύτῃ οὕτως βραδὺ⟨ς⟩ καὶ εὐήθης ὑπάρχ⟨ει ὡς⟩ νομίσαι ὅτι πάντα ταῦτα τὰ ἐπηγγ⟨ελ⟩μένα παντὶ εὐλαβ⟨εῖ π⟩ρόσεστιν, πολλῶν κεκτημένων φ⟨ό⟩βον Θεοῦ τελειοῦντα τὸν ἔχοντα, κατὰ τὸ γεγραμμένον· «Οὐκ ἔστιν ⟨σ⟩τέρημα τοῖς φοβουμένοις αὐτόν»[6], δῆλον δ' ὅτι τὸν Θεόν, οὐδαμῶς τὰ αἰσθητὰ ἐσχηκότων.

Ἠλίας γοῦν, ὁ μέγας προφήτης, καὶ Ἐλισαῖε, ὁ μαθητὴς αὐτοῦ, καί, τί λέγω, ὁ βαπτιστὴς Ἰωάννης «οὐ μείζων οὐδεὶς ἐν γεννητοῖς γυναικῶν»[7] γέγονεν, οὐδὲν τῶν ἐξηριθμη**992**μένων αἰσθητῶς ἔσχον, οὐδαμῶς συνοικήσαντες γυναιξίν, οὐκ αἰσθητὰ τέκνα ἐσχηκότες, ἀλλ' εἰ καὶ τῶν αἰσθητῶν τούτων οὐδαμῶς μετέσχον, ἀλλά γε κατὰ ἀναγωγὴν καὶ υἱοὺς καὶ υἱωνοὺς ἔσχον, εὐλογηθέντες ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ Σιὼν καὶ ἑωρακότες τὰ ἀγαθὰ τῆς ἀληθινῆς Ἰερουσαλήμ, προσελη-

---

1. Πρβλ. Γεν. 3,8. 2. Ματθ. 23,38. 3. Ἱερ. 12,7. 4. Ψαλ. 51,10. 5. Ψαλ. 127,3-6. 6. Πρβλ. Σ. Σειρ. 15,13. 7. Ματθ. 11,11.

λυθότες τῷ τῆς Σιὼν ὄρει καὶ τῇ Ἱερουσαλὴμ τῇ ἐπουρανίῳ οὔσῃ πόλει τοῦ ζῶντος Θεοῦ[1].

Αἱ οὕτως ἀποδοθεῖσαι ἐλαῖαι καὶ τὰ νεόφυτα αὐτῶν ἐν τῷ ὄρει τῶν ἐλαιῶν πρὸς τῇ ἀνατολῇ τὴν φυτείαν ἔχουσιν, μεταφυτευθησόμεναι εἰς τὸν παράδεισον ὃν ὁ Θεὸς ἐφύτευσεν ἐν Ἐδὲμ κατὰ ἀνατολάς»[2]. Καὶ οὐ παράδοξον τὸ ἀπαγγελλόμενον· εἰ γὰρ ὁ μετανοήσας λῃστής, ὁμολογήσας βασιλέα τὸν Σωτῆρα, ἤκουσεν ὑπ' αὐτοῦ· «Σήμερον ἔσῃ μετά μου ἐν τῷ παραδείσῳ»[3], πῶς οὐ πολλῷ πλέον δέξονται τὴν τοιαύτην ὑπόσχεσιν οἱ τὸν πάντα βίον αὐτῶν ἢ τὸν πλείονα οὕτω πολιτευσάμενοι, ὡς φάναι μετὰ παρρησίας· «(Ἡμῶν γὰρ π)ολίτευμα ἐν ⟨οὐρανοῖς⟩ ὑπάρχει»[4], καὶ πάλιν· «Ἐπὶ γῆς ⟨στενάζον⟩τες τὸ πολί-⟨τευμα ἐ⟩ν οὐρανοῖς ἔχομεν»[5].

Εἰς τὴν μακα⟨ρίαν τα⟩ύτην πρὸς ἀνα⟨γωγὴν⟩ φυτείαν τακτέον καὶ τὴν ἐγκ⟨εντρισθ⟩εῖσαν ἀγριελαίαν ⟨εἰς τ⟩ὴν ἁγίαν ῥίζαν καὶ πιότητα ἐπ⟨ὶ τὸ καλ⟩λιέλαιον γενέσ⟨θαι[6], ὡ⟩ς τὴν αὐτὴν παρρησίαν τῷ ὑμν⟨ῳ⟩δῷ ⟨....⟩σαμένην φάναι· «Ἐγὼ ⟨δὲ⟩ ὡσεὶ ἐλαία κατάκαρπος ἐν τῷ ⟨οἴκῳ τ⟩οῦ Θεοῦ»[7], τῶν ἐκκλασ⟨θέ⟩ντων κλάδων δι' ἀπιστίαν[8], οὗτοι ⟨δ' εἰ⟩σὶν οἱ Ἰουδαῖοι οἱ κυριο⟨κ⟩τονήσαντες, εἰς τὴν θάλατταν ⟨εὐρι⟩σκομένων, δηλαδὴ τῷ ⟨κλ⟩ύδωνι καὶ ἁλμυρίδι τῶν τοῦ κ⟨όσ⟩μου πραγμάτων, ἔνθα σφόδρα χάος ἐστίν.

Συνῳδὰ τῷ ⟨Ἀπ⟩οστόλῳ καὶ ἐν Ἱερεμίᾳ περὶ τῶν ἐκκλασθέντων κλάδων ⟨ὁ⟩ Θεὸς ἀποτεινόμενος πρὸς τὴν ἐκ περιτομῆς **994** συναγωγήν φη⟨σ⟩ιν· «Τί ἡ ἠγαπημένη ἐν τῷ οἴκῳ μου ἐποίησεν βδέλυγμα; μὴ εὐχαὶ καὶ κρέα ἅγια ἀφαιροῦσιν τὴν κακίαν ἀπὸ σοῦ, ἢ ἐν τούτοις διαφεύξει;»[9]. Ἐλέγξαντος τοῦ τὸ κρυπτὸν ὁρῶντος τὴν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ποιήσασαν βδέλυγμα, ὁ θεῖος λόγος λέγει πρὸς αὐτήν· «Ἐλαίαν εὔσκιον τῷ εἴδει ἐκάλεσεν Κύριος τὸ ὄνομά σου· ἠχρεώθησαν οἱ κλάδοι σου»[10]. Πῶς γὰρ οὐκ ἀχρεῖοι κλάδοι γεγένηνται οἱ ἐκκλασθέντες τῇ ἑαυτῶν ἀπιστίᾳ, μάλιστα μεταβεβηκότες εἰς τὴν τοῦ βίου ζάλην, ἐν ᾗ τρικυμίαι καὶ πλῆθος ἁλμυρῶν καὶ πικρῶν ὑδάτων.

Πρὸς τῷ εἰς τὴν θάλατταν γεγονέναι τοὺς ἀπιστήσαντας κλάδους καὶ σφοδροτάτῳ χάει κατεσπάσθησαν. Περὶ ταύτης τῆς βλαβείσης παρ' ἑαυτὴν πόλεως λέγεται — τῆς Ἰουδαϊκῆς φημι — καὶ ἐν ἑτέρῳ προφήτῃ, Μιχαίας δ' ἐστὶν οὗτος, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· «Κατασπάσω εἰς χά⟨ος τοὺς⟩ λίθους αὐτ⟨ῆς καὶ τὰ⟩ θεμέλια αὐτῆς ἀποκαλύψω»[11].

Τ⟨ούτων⟩ τῶν σκυθρωπ⟨ῶν ἐπελ⟩θόντων τῇ ἀθλίᾳ τῶν Ἰουδαίω⟨ν συν⟩αγωγῇ, σπουδα⟨στέον ἡ⟩μῖν ἔστω τοῖς πιστεύσασι τῷ Σωτῆρ⟨ι ἐ⟩λαία κατάκαρπος ⟨γενέσθ⟩αι ⟨ἐ⟩ν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ καὶ πρὸς ἀνατ⟨ολὴ⟩ν ἐν τῷ ὄρει τῶν ⟨ἐλαιῶν,⟩ ἵνα καὶ εἰς τὸν

---

1. Πρβλ. Ἑβρ. 12,22. 2. Πρβλ. Γεν. 2,8. 3. Λουκ. 23,43. 4. Φιλιπ. 3,20. 5. Πρβλ. Β' Κορ. 5,1,2. 6. Πρβλ. Ρωμ. 11,17. 7. Ψαλ. 51,10. 8. Πρβλ. Ρωμ. 11,20. 9. Ἱερ. 11,15. 10. Ἱερ. 11,16. 11. Μιχ. 1,6.

θεῖον παράδεισον χάρ⟨ιτι⟩ Θεοῦ μετατεθῶμε⟨ν, μι⟩μηταὶ γινόμενοι τοῦ Χριστοῦ, περὶ οὗ γέ⟨γρ⟩απται· «Ἰδοὺ ἀνήρ, ἀνατολὴ ὄνομα αὐτῷ»[1].

Ζαχ. 14,4-5. Καὶ κλινεῖ τὸ ἥμισυ τοῦ ὄρους πρὸς βορρ⟨ᾶ⟩ν καὶ τὸ ἥμισυ αὐτοῦ πρ⟨ὸς⟩ νότον. Καὶ ἐμφραχ 996 θήσεται φάραγ⟨ξ⟩ ὀρέων μου, καὶ ἐγχολληθ⟨ή⟩σεται φάραγξ ὀρέων ἕως Ἀσαὴλ καθὼς ἐνεφράγη ἐν ταῖς ἡμ⟨έ⟩ραις τοῦ σεισμοῦ ἐν ἡμέραις Ὀζίου βασιλέως Ἰούδα[2].

Τὸ ἥμισυ, φησίν, τοῦ ὄρους — τῶν ἐλαιῶν δηλονότι — κλιθήσεται πρὸς βορρᾶν τοῦ ἀποκλίνοντος εἰς τὴν θάλασσαν καὶ τὸ χάος, τοῦ λοιποῦ ἡμίσεως πρὸς τὸν νότον φθάσαντος.

Τίς ὁ βορρᾶς καὶ ὁ νότος, ἐκ τοῦ Ἄσματος τῶν Ἀσμάτων ἔστι μαθεῖν, τῆς νυμφοστοληθείσης Ἐκκλησίας τῷ ἑαυτῆς νυμφίῳ λεγούσης· «Ἐξεγέρθητι, βορρᾶ, καὶ ἔρχου, νότε, διάπνευσον κῆπόν μου καὶ ῥευσάτωσαν ἀρώματά μου»[3].

Βορέας ἐν τούτοις ἡ πονηρὰ δ⟨ύ⟩ναμις, μᾶλλον δὲ αὐτὸς ὁ Σατανᾶς, νότος δ' ὁ Σωτὴρ αὐτὸς ὢν ὁ νυμφίος προσαγορεύεται. Ἐπεὶ τοίνυν, παρόντος τοῦ ἀποδοθέντος βορέα ψυχροτάτου ὄντος, ἡ ῥοὴ τῶν θείων ἀρωμάτων κωλύεται, μυόντων τῶν πόρων διὰ τὸ πεπ⟨υ⟩κνῶσθαι ἐκ τῆς ψυχρότητος τοῦ βορέα καὶ σκληροῦ τυγχ⟨άνο⟩ντος, ἐλαύνει τοῦτον ἀφ' ἑαυτῆς ἡ νύμφη καὶ τὸν νότον προ⟨σ⟩καλεῖται, ἵνα, τῇ θέρμῃ αὐτοῦ ἀραιωθέντων τῶν νοητῶν πόρων, ῥεύσῃ τὰ ἀρώματα περὶ ὧν εἴρηται πρὸς τὸν νυμφίον πρ⟨ὸς τῆς⟩ πνευματικῆς συζ⟨ύγου· «Ὀσ⟩μὴ μύρων σου ὑπὲρ πάντα τὰ ἀρώ⟨ματα»[4]. Θ⟩έρμην ἔχειν κ⟨αὶ ὀσφρα⟩ντικὸν εἶπον τὸν νότον, μαθὼν ὅτι⟨.....⟩ ὑπάρχει καὶ π⟨ῦρ ἦλθε⟩ν βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, ὡς αὐτὸς ἀπήγγ⟨ε⟩ιλε φήσας· «Πῦρ ἦλ⟨θον β⟩αλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν καὶ εἴθε ἤδη ἀν⟨ήφθ⟩η»[5].

Λεκτέον τό· «Ἐξεγείρου, β⟨ορρᾶ⟩»[6], οὐ φωνῇ μόνῃ ἀλλὰ πραγματικῶς, ⟨ἵν'⟩ ἐκπεμφθῇ μακράν⟨. Πρ⟩άγμασιν δὲ λέγει· «Ἐξεγείρου, βορρᾶ», ἡ πισ⟨τὴ⟩ ψυχὴ τῷ λέγοντι δι⟨δα⟩σκάλῳ· «Ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ καὶ ποιή⟨σον⟩ ἀγ⟨αθ⟩όν»[7], 998 καὶ τῷ γράψ⟨αν⟩τι Ἀποστόλῳ πρὸς ὅλην Ἐκκλησίαν· «Πάντα δοκιμάζετε, τὸ ⟨κ⟩αλὸν κατέχετε. Ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε»[8], τῆς ⟨ἀ⟩ποχῆς παντὸς εἴδους πονηροῦ καὶ τῆς ἀπὸ τοῦ κακοῦ ἐκκλίσεως ἐλαυνούσης τὸν βορέαν, προτρεπομένης ἐλθεῖν τὸν νότον δι⟨ὰ⟩ τοῦ συνεγγίσαι αὐτῷ εὐσεβεῖ π⟨ίστει⟩ καὶ ἠθικῇ ἀρετῇ. ⟨Οὕ⟩τω γὰρ καθαρθεῖσιν τοῖς οὕτω ἀρεσκε⟨υο⟩μένοις ἔρχεται ὁ ⟨τῶν⟩ πάντων ἀγαθῶν χορηγός, ὡς ἔγραψεν ὁ θεολόγος Ἰάκωβος· «Ἐγγίσατε τῷ Θεῷ καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν»[9].

---

1. Ζαχ. 6,12. 2. Ζαχ. 14,4-5. 3. Ἆσμ. 4,16. 4. Ἆσμ. 1,3. 5. Λουκ. 12,49. 6. Ἆσμ. 4,16. 7. Ψαλ. 33,15. 8. Α' Θεσ. 5,21-22. 9. Ἰακ. 4,7.

Ἡ πόθον τῆς παρουσίας αὐτοῦ ἔχουσα, παραπλήσιον τῷ· «Ἔρχου, νότε»[1], ἐν αὐτῷ τῷ ἐπιθαλαμίῳ δράματι φάσκει· «Ἐλθέ, ἀδελφιδέ μου, ἐξέλθωμεν εἰς ἀγρόν»[2]. Ἰσοδυναμεῖ τῷ· «Ἐξεγείρου, βορρᾶ, καὶ ἔρχου, νότε», τό· «Ἐγγίσατε τῷ ⟨Θ⟩εῷ καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν, ἀντίστητε τῷ δ⟨ι⟩α⟨β⟩όλῳ καὶ φεύξεται ἀφ' ὑ⟨μῶ⟩ν»[3], παντὸς καὶ μόνου τοῦ ἀνθιστ⟨αμ⟩ένου τῷ διαβόλῳ λέγον⟨τος⟩ αὐτῷ· «Ἐξεγείρου, βορρᾶ»[4], καὶ τοῦ ἐγγίζο⟨ντ⟩ος τῷ Θεῷ παρακαλοῦντος ἥκειν πρὸς αὐτὸν τὸν νότον, τὸν ⟨Θεὸν⟩ Λόγον, περὶ οὗ ἐν τῇ ᾠδῇ τοῦ προφήτου Ἀμβακοὺμ κατά τινα τῶν ἑρμηνευτῶν φέρεται ἀντὶ τοῦ· «Ὁ Θεὸς ἐκ Θαιμὰν ἥξει»[5], «Ὁ Θεὸς ἐκ ⟨τοῦ⟩ νότου ἥξει», ἐρχο- μένο⟨υ⟩ τοῦ Πατρὸς ἐκ τοῦ νότου τοῦ νυμφ⟨ίο⟩υ, κα⟨τὰ τὸ⟩ ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῷ Εὐαγγελ⟨ί⟩ῳ λεχθέν· «Ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με»[6]. Ὅνπε⟨ρ γὰρ τρό⟩πον ὁ ὁρῶν αὐτὸν ὁρᾷ τὸν Πατέρα, οὕτως ὁ δεχόμενος αὐτὸν ⟨δέχεται⟩ τὸν ἐν αὐτῷ ⟨μένον⟩τα Πατέρα[7] ἐν ᾧ ἐστιν τὸ Μονογενὲς αὐτοῦ .⟨.....⟩α.

Τί ἔσται κλί⟨ναν⟩τος πρὸς τὸν βορρᾶν καὶ τὸν νότον το⟨ῦ σα⟩φηνισθέντος ὄρους τῶν ἐλαιῶν, ἢ τὸ ἐμφραχθῆναι τὴν φάρα⟨γγα⟩ τῶν ὀρέων τοῦ Θεοῦ καὶ ἐγκ⟨ο⟩λληθῆναι ἕως Ἀσαήλ. **1000** Οὐκ ἄλλ⟨ω⟩ς δὲ νοηθείη ἡ φάραγξ ⟨καὶ⟩ ἡ ἐγκόλλησις ἢ γνωσθέντος τίνα τὰ ⟨ὄρ⟩η τοῦ Θεοῦ.

Ὄρη αὐτοῦ κ⟨ατὰ ἀ⟩πόδοσιν μίαν λεχθεῖεν οἱ προφῆται διὰ πρ⟨ο⟩σὸν αὐτοῖς ὕψος οὐ μ⟨όνον⟩ γνώσεως καὶ σοφίας ἀλλὰ καὶ διάρματ⟨ο⟩ς πρακτικοῦ βίου. Περὶ ⟨τού⟩των γὰρ πρὸς τὸν τῶν ὅλων γενεσιάρχ⟨ην⟩ ἀνεφθέγξατο ὁ ὑμνῳδός· «Φωτίζεις σὺ θαυμαστῶς ἀπὸ ὀρέων αἰωνίων»[8]. Πῶς γὰρ οὐκ αἰώνια ὄρη ἀφ' ὧν θαυμαστῶς φωτίζει Θεὸς τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας καὶ ἁπαξαπλῶς τὴν περὶ τῆς Τριάδο⟨ς⟩ καταλάμπων, οἱ τὰ μὴ βλεπόμενα αἰώνια ὄντα σκοποῦντες[9] κατὰ τὴν ἀποστολικὴν προτροπήν;

Τούτων τῶν ὀρῶν φάραγξ ἐστὶν τὸ βάθος τῆς ἀσαφείας τῶν μετ' αἰνιγμοῦ εἰρημένων, ἥνπερ ἐνέφραξεν ὁ ἐληλυθὼς πληρῶσαι τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας[10], ὁμαλίσας τῇ ἑαυτοῦ διδασκαλίᾳ καὶ παρουσίᾳ τὸ τραχὺ καὶ ἀνώμαλον ἔδαφος τῶν μετ' ἐπικρύψεως λελαλημένων, ἵν' εὐδιάβατον ἐκ τῆς λειότητος ὀφθῇ.

Τούτου γεγενημένου, ἐνεκολλήθη διὰ τῆς φανείσης συμφωνίας ἡ φάραγξ τῶν ὀρῶν ἕως τοῦ Ἀσαήλ, τοῦ διὰ ταχύτητα ποδωκείας «κούφου τοῖς ποσὶν»[11] εἰρημένου κατὰ τὴν ὀξὺ καθορῶσαν δορκάδα· διορατικὸν γὰρ τὸ ζῷον τοῦτο ὡς αὐτὴ ἡ προσηγορία δηλοῖ ἀπὸ τοῦ δέρκειν εἰρημένη. Διὸ ἕως Ἀσαὴλ ἡ προσκόλλησις ⟨τ⟩ῶν ὀρῶν ἔσται, γινωσκομένη τοῖς διορατικοῖς.

---

1. Ἆσμ. 4,16. 2. Ἆσμ. 7,12. 3. Ἰακ. 4,7. 4. Ἆσμ. 4,16. 5. Ἀββ. 3,3. 6. Ματθ. 10,40. 7. Πρβλ. Ἰω. 14,9,10. 8. Ψαλ. 75,5. 9. Πρβλ. Β' Κορ. 4,18. 10. Πρβλ. Ματθ. 5,17. 11. Πρβλ. Β' Βασ. 2,18.

1002 Τῷ αὐτῷ δὲ τρ⟨ό⟩πῳ ἡ ἔμφραξις τῶν ὁρῶν γέγονεν ὡς ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ σεισμοῦ, ὑπάρξαντο⟨ς ἐν ταῖ⟩ς ἡμέραις Ὀζίου, τοῦ βασιλέως Ἰούδ⟨α. Σεισμὸ⟩ν αἰσθητὸν οὐ⟨δαμῶ⟩ς ηὑρήκαμεν γενόμενον, βασιλεύον⟨τος Ὀζίο⟩υ, οὐδὲ ἐν τα⟨ῖς Βασ⟩ιλείαις, οὐδὲ ἐν ταῖς Παραλειπομέναις· ⟨ὅθε⟩ν κατ' ἀναγωγὴν ⟨ἐκλη⟩μπτέον τὰ περὶ αὐτοῦ γε⟨γ⟩ρα⟨μμ⟩ένα.

Καὶ ὅρα μὴ κλόνος γέγ⟨ον⟩εν ἐπὶ Ὀζίου ἐπισπᾶσαι εἰς ἑα⟨υ⟩τὸν θέλοντος τὴν ἱερωσύνη⟨ν⟩. Εἰσελθὼν γὰρ εἰς τὸν τοῦ Θεοῦ ναόν, πλη⟨σιά⟩σας τε τῷ ἁγίῳ θυσ⟨ιασ⟩τηρίῳ, δι' ἑαυτοῦ καὶ οὐ διὰ τῶ⟨ν⟩ ἱερέων ⟨ἐπι⟩χειρεῖ θύειν. Τὴν παρ' ὁ⟨ρ⟩ισμὸν ταύτην τόλμαν ἐρρωμενέστα⟨τ⟩α συγχῶν ὁ κατ' ἐφημ⟨ε⟩ρίαν ἱερεύς, συμπνεόντων καὶ τῶν ἄλλων θεραπευτῶν φ⟨ήσ⟩ας· «Οὐ σοί, Ὀζία, τοῦ θυμιάσαι τῷ Κυρίῳ ἀλλ' ἢ τῶν ἱερέων»[1], ἐφ' ᾧ δ⟨υ⟩σχεράνας ἐξέτεινε τὴν χεῖρα μετὰ θυμοῦ ἐπὶ τῷ συλληφθῆναι ὑπὸ τῶν δορυφόρων τοὺς ἱερέας ἵνα αὐτοὺς κακώσῃ· ἀλλ'εὐθέως ἡ χεὶρ αὐτοῦ λελέπρωται, ὡς παραχρῆμα ἔξω τοῦ ναοῦ ⟨βαλ⟩έσθαι τὸν τύραννον, μιανθέντος τοῦ ἱεροῦ ὅσον ἐπὶ τῇ προπετείᾳ καὶ ὠμότητι αὐτοῦ σφετερίσασθαι θελήσαντος τὴν μὴ προσήκουσαν ἄλλῳ πρᾶξιν ἢ μόνοις τοῖς προσεδρεύουσι τῷ ναῷ ἱερεῦσιν. Πρὸς τῷ ἀποτετευχέναι ᾧ εἰς ἑαυτὸν ἐπισπάσασθαι βεβούληται, καὶ τῶν ἔργων τῆς βασιλείας ἐκ τῆς ἀκαθάρτου λέπρας ἐνεποδίσθη, ἐκτελοῦντος αὐτὰ λοιπὸν τοῦ μέλλοντος διαδέξασθαι τὴν ἀρχὴν υἱοῦ αὐτοῦ.

Ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ ἐκ τῆς συγχύσεως σεισμοῦ, φάραγξ γέγονεν ἐγκολληθεῖσα τοῖς ὄρεσιν, ἐν ταῖς τοῦ Ἰούδα ἡμέραις, βασιλεύοντος Ὀζίου.

1004 Ὁ νῦν δηλούμενος σεισμὸς κεῖται καὶ ἐν ἀρχῇ Ἀμὼς τοῦ προφήτου· «Λόγοι γάρ, φησίν, Ἀμώς, οἱ γενάμενοι ἐκ Θεκουέ, πρὸ δύο ἐτῶν τοῦ σεισμοῦ ἐν ἡμέραις Ὀζίου»[2], σεισμοῦ λεγομένου ἐνταῦθα, κατὰ περιφερομένην παράδοσιν ἰουδαϊκήν, τῆς φανείσης ὀπτ⟨ασί⟩ας τῷ Ἡσαΐᾳ, περὶ ἧς οὕτω γέγραπται· «Ἐγένετο τοῦ ἐνιαυτοῦ, ο⟨ὗ⟩ ἀπέθανεν Ὀζίας ὁ βασιλεύς, εἶδον τὸν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου, καὶ Σεραφὶμ ⟨εἱστήκει⟩σαν κύκλῳ αὐτ⟨οῦ,⟩ ἓξ πτέρυγες τῷ ἑνὶ καὶ ἓξ πτέρυγες ⟨τῷ ἑνί⟩», καὶ μετ' ὀλίγα· «⟨Καὶ ἐκέ⟩κραγεν ὁ ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον· Ἅ⟨γιος⟩ ἅγιος ἅγιος Κύ⟨ριος⟩ σαβ⟨αώθ⟩, πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γ⟨ῆ τ⟩ῆς δόξης αὐτοῦ»[3].

Πλήρης ὁ οὐραν⟨ὸς⟩ καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ γέγ⟨ον⟩εν τεθνηκότος τοῦ Ὀζίου μεθ' ⟨ἣν ἔ⟩πραξεν παρανομίαν. Πῶς γὰρ ⟨οὐ⟩ κλόνος μεταβολῆς ⟨εἰς⟩ τὸ κρεῖττον γέγονεν ὀφθέντος Θεοῦ ⟨ὅ⟩πως πληρωθῇ τῆς δό⟨ξης⟩ αὐτοῦ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, καὶ ἀφαίρεσι⟨ς⟩ γένηται τῶν ἀνομι⟨ῶν⟩ τοῦ κατανυγέντος[4] ἐν τῷ ἐωρακέναι ⟨τ⟩ὴν

1. Β' Παρλ. 26,18. 2. Ἀμ. 1,1. 3. Πρβλ. Ἡσ. 6,1-3. 4. Πρβλ. Ἡσ. 6,7,5.

θειαν ὀπτασίαν καὶ ἄφεσις τῶν ἁμαρτημάτων τοῦ λαο⟨ῦ⟩ παντός;

Ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ θανάτου Ὀζίου τοῦ βαραθρῶσαι θελήσαντος τοὺς θείους νόμους, σφετερίσασθαι θελήσαντος τὴν μὴ προσήκουσαν αὐτῷ ἱερατικὴν λειτουργίαν, ἐνεκολλήθη ἣν ἐκαινοτόμησεν διάσχισιν τῶν νόμων, πάλιν τοῦ ἱερέως ἀκωλ⟨ύτ⟩ως τὰ ἴδια ἐν τῷ ναῷ ἐκτελοῦντος καὶ τοῦ βασιλέως τὴν τῶν **1006** ἀρχομένων προστασίαν περιέποντος οὐκ ἐφαπτομένου τῶν ἱερατικῶν ἔτι διὰ τὸ μὴ αὐτῷ ἀνακεῖσθαι τὴν τῶν ἱερέων θεραπείαν.

Ἢ τὸ Ἀσαὴλ ἐνταῦθα ὄνομα τόπου ἐστίν, ὁ τοὺς τόπους τῆς Ἰουδαίας περιαθρήσας ἀποφηνάσθω, τὸ δοκοῦν ἀκριβές τι κατειληφώς.

Ζαχ. 14,5-7. Καὶ ⟨ἥ⟩ξει Κύριος ὁ Θεός μου καὶ πάντες οἱ ἅγιοι μετ' αὐτοῦ. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ οὐκ ἔσται φῶς. Καὶ ψύχη καὶ πάγος ἔσται μίαν ἡμέραν. Καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη γνωστὴ τῷ Κυρίῳ. Καὶ οὐχ ἡμέρα καὶ οὐ νύξ, καὶ πρὸς ἑσπέραν ἔσται φῶς[1].

Ἡ προκει⟨μ⟩ένη φωνὴ σημαίνειν δύναται δευτέραν καὶ ἐπίδοξον παρουσίαν το⟨ῦ⟩ Σωτῆρος, περὶ ἧς ὁ Ἰωάννης ἐν Ἀποκαλύψει ὑψηλῶς καὶ θεοπρεπῶ⟨ς⟩ εἶπεν οὕτως· «Ἰδοὺ ἔρχεται μετὰ τῶν νεφελῶν, καὶ ὄψεται αὐτὸν πᾶς ὀφθαλμὸς καὶ οἵτινες αὐτὸν ἐξεκέντησαν»[2].

Ἡ νόησις αὕτη ὑ⟨ποβάλλ⟩εται ἐξ οὗ εἶπεν περὶ ἑαυτοῦ ὁ Σωτήρ· «⟨Φυλαὶ ὄψοντ⟩αι τὸν υἱὸν το⟨ῦ ἀνθρώπου⟩ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ ⟨οὐρα⟩νοῦ μετὰ δυν⟨άμεω⟩ς καὶ δόξης πολλῆς»[3]. Πῶς γὰρ οὐ μετὰ δόξης πολλῆς ἐπιλάμψ⟨ει ὁ β⟩ασιλικῶς ἐλευσόμενος; Ἔ⟨ρχετ⟩αι δὲ καὶ μετὰ δυνάμεως πο⟨λλ⟩ῆς, τῶν **1008** ἁγίων μετ' αὐτοῦ ἐλ⟨ε⟩υσομέ⟨νων⟩, οὐκ ἀνδρῶν μόνω⟨ν⟩ ἀλλὰ καὶ ἀγγέλων. Ἀκόλουθ⟨ον⟩ γὰρ ὑ⟨πάρ⟩χει «τοὺς αὐτόπτας καὶ ὑπηρέτας αὐτοῦ γεναμένους»[4] κ⟨α⟩ὶ «τὰ λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποσταλέντα»[5] ὑπ' αὐτοῦ ἐπιλάμπειν σὺν αὐτῷ, ὅπως καὶ αὐτὸς γνωσθῇ βασιλεὺς αὐτῶν καὶ αὐτοὶ δυνάμεις αὐτοῦ, τοῦτ' ἔστιν στρατιά.

Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ Κύριος ὁ Θεὸς ἥξει οὐκ ἔσται φῶς αἰσθητόν, τοῦ ἀληθινοῦ καὶ ἀιδίου φωτ⟨ὸς⟩ ποιοῦντος αὐτήν, κατὰ τὰ ἐν Ἡσαΐᾳ προαναφωνηθέντα περὶ τοῦ τελείου φωτισμοῦ ὧδε ἔχοντα· «Οὐκ ἔσται σοι ὁ ἥλιος εἰς φῶς τῆς ἡμέρας, οὐδὲ ἡ ἀνατολὴ τῆς σελήνης φωτιεῖ σοι τὴν νύκτα, ἀλλ' ἔσται σοι Κύριος φῶς αἰώνιον καὶ ὁ Θεός σου δόξα σου»[6].

Ῥητέον καὶ οὕτως· οἱ μὴ τυγχάνοντες φῶς χρήζουσι τοῦ καταυγάζοντος αὐτούς, οὐ δεόμενοι τούτου ὅταν αὐτοὶ φῶς γένωνται. Ἐπεὶ τοί-

---

1. Ζαχ. 14,5-7. 2. Ἀποκ. 1,7. 3. Ματθ. 24,30. 4. Λουκ. 1,2. 5. Ἑβρ. 1,14. 6. Ἡσ. 60,19.

νυν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, ἡμέρᾳ ἀλληγορικῶς καλουμένῳ, «οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς ἑαυτῶν»[1], φῶς ἀναδειχθέντες ἑαυτοὺς καταλάμποντες, ἐν ἡμέρᾳ διάγουσιν οὐ τοῦ ἔξωθεν φωτὸς δεόμενοι. Καὶ ἐν τῇ ζωῇ γοῦν ταύτῃ οἱ γνώσεως φῶ⟨ς⟩ φωτίσαντες ἑαυτοῖς ὡς παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἀκοῦσαι· «Ὑμεῖς ἐστε ⟨τὸ⟩ φῶς το⟨ῦ κ⟩όσμου»[2], ἐν λαμπρᾷ κατ⟨αστάσε⟩ι διάγουσιν οὐκ ⟨ἄλ⟩λοθεν ἀλλ' ἐξ ἑαυτῆς φωτὸς καὶ ἡμ⟨έρα⟩ς οὔσης, περ⟨ὶ ἧς ὁ χο⟩ρὸς τῶν ἁγίων κελαδῶν φησιν· «Ἔσ⟨τω ἡ λ⟩αμπρότης Κυρίου τοῦ ⟨Θεοῦ⟩ ἡμῶ⟨ν⟩ ἐ⟨φ' ἡ⟩μᾶς»[3]. Πρὸς τὴν πνευματ⟨ικ⟩ὴν Ἱερουσαλὴμ ταύτην τὴν ἁγιότητα ἔχουσαν πολλὴν ὁ προφήτης φησίν, θεολημπτ⟨ού⟩μενος καὶ Πνεῦμα Ἅγιον ἔχων· «⟨Φ⟩ωτίζου, φωτίζου, Ἰ⟨ερουσαλήμ,⟩ ἥκει γὰρ τὸ φῶς σου ἐπὶ σέ, καὶ ἡ δόξα ⟨τ⟩οῦ Θεοῦ σου ἐπὶ σὲ ἀν⟨α⟩τέταλκεν. Ἰδοὺ σκότος καὶ γνόφος κ⟨α⟩λύψει γῆν ἐπ' ἔθνη· ἐπ⟨ὶ⟩ δὲ σὲ φανήσεται Κύριος καὶ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ σὲ ἀνατέταλκεν. Καὶ πορεύσονται βασιλεῖς τῷ φωτί σου καὶ ἔθνῃ τῇ λαμπρότητί σου»[4].

Πῶς γὰρ οὐ λαμπρὰ καὶ πεφωτισμένη ὑπάρχει ἢ ἀπαγγέλλεται ταῦτα ἡ φῶς ⟨ἐ⟩κ τοῦ πεφωτίσθαι γεγενημένη, ὡς καὶ λαμπρότητα θείαν ἀναδείκνυσθαι;

Ἐπίστησον εἰ δυνατὸν καὶ οὕτως ἐπιβαλεῖν τῇ προκειμένῃ προφητικῇ φωνῇ. Ἥξαντος Κυρίου παντοκράτορος μετὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ, κατάστασις ἔσται τῶν χρινομένων τοιαύτη ὡς μὴ ἔχειν φῶς τῷ ἀγνοεῖν ἕκαστον τὰ καθ' ἑαυτόν, ὥστε χρῄζειν «τοῦ φωτίζοντος τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους καὶ φανεροῦντος τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν»[5], ἵνα, «φανερωθέντες ἔμπροσθεν ⟨τοῦ⟩ βήματος τοῦ Χριστοῦ», λάβωσιν ἀντάξια ὧν ἔπραξαν διὰ τοῦ σώματος, ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν[6].

Καὶ ἐπεὶ κλόνος καὶ ταραχὴ ὑπά⟨ρ⟩ξεται τοῖς χρινομένοις, συγχεομένοις καὶ χειμαζομένοις, ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ συμβήσεται ψύχη καὶ πάγος ἀποψυχόντων τῶ⟨ν ἀνθρώπ⟩ων προσδοχίᾳ τῶν ἐλευσομένων σκυθρωπῶ⟨ν τε καὶ⟩ ἐπιπόνων, ὡ⟨ς τὸ Εὐ⟩αγγέλιον διαγορεύει[7].

Ἡ τοῦ Κυρίου ἡμέ⟨ρα ἀδ⟩ιάστατος οὖσα ⟨καὶ οὐ⟩ διακοπτομένη ὑπὸ νυκτὸς μεσολαβούσης γνωστὴ τῷ Θ⟨εῷ ἔ⟩σται, «ὄντι φωτὶ σκοτίαν ο⟨ὐδ⟩εμίαν ἔχοντι»[8], ὡς διὰ τοῦτο μή⟨τε⟩ ἡμέραν μήτε νύκτα, ἀλ⟨λ'⟩ αἰώνιον ⟨τὴ⟩ν ἡμέραν εἶναι, οὐ ⟨π⟩οιοῦντος ἔτι τοῦ ἡλίου ἡμέραν, οὐδὲ ⟨σελ⟩ήνης φωτιζούσης τὴν νύκτα, κατὰ τὸν προφήτην, ὡς ⟨ἔν⟩αγχος ἐλέχθη, ὄντος **1012** ⟨τ⟩οῦ Κυρίου φωτὸς αἰωνίου[9]. Κἄν ποτε γοῦν δόξῃ τισὶν τέλος ἀπολαμβάνειν τὴν ἡμέραν, πρὸς τῇ ἑσπέρᾳ φῶς ἔσται, καταυγάζοντος τοῦ Θεοῦ τὰ πάντα.

Ἡ οὕτως νοουμένη καὶ τυγχάνο⟨υ⟩σα ἡμέρα γνωστὴ τῷ Κυρίῳ

---

1. Ματθ. 13,43. 2. Ματθ. 5,14. 3. Ψαλ. 89,17. 4. Πρβλ. Ἡσ. 60,1-3. 5. Πρβλ. Α' Κορ. 4,5. 6. Πρβλ. Β' Κορ. 5,10. 7. Πρβλ. Λουκ. 21,26. 8. Α' Ἰω. 1,5. 9. Πρβλ. Ἡσ. 60,19.

ἔσται, ἀξία οὖσα τῆς αὐτοῦ γνώσεως, καθ' ὃ σημαινόμενον γέγραπται τὸ εἰρημένον· «Ἔγνω Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ»[1]. Οὐχ ἀντίκειται ἡ φωνὴ αὕτη τῇ εὐαγγελικῇ οὕτως ἐχούσῃ· «Περὶ τῆς ὥρας καὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης οὐδεὶς οἶδεν, οὔτε οἱ ἄγγελοι οὔτε ὁ Υἱός, εἰ μὴ ὁ Πατὴρ μόνος»[2]. Πολλὰ περὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ ἐν τοῖς εἰς τὸν Ματθαῖον ὑπομνήμασιν κατὰ προηγουμένην σύνταξιν τεθεώρηται, ἅπερ ἐντυχὼν ὁ φιλόκαλος εἴσεται, μόνου λεγομένου νῦν ὅτι τὸ γινώσκειν καὶ μὴ γινώσκεσθαι ἤτοι περὶ ἑτέρας καὶ ἑτέρ⟨ας⟩ ἐκλαβεῖν δεῖ, ἢ τὸ γινώσκεσθαι καὶ μὴ κατ' ἄλλο καὶ ἄλλο σημαινόμενον.

Ζαχ. 14,8-9. ⟨Κα⟩ὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελεύσεται ὕδωρ ζῶν ἐξ Ἰερουσαλήμ, τὸ ἥμισυ αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν τὴν πρώτην κ⟨αὶ τὸ ἥ⟩μισυ αὐτοῦ ε⟨ἰς τὴν⟩ θάλασσαν τὴν ἐσχάτην, καὶ ἐν ⟨θέρει⟩ καὶ ἐν ἔαρι ἔ⟨σται οὕ⟩τως. Κα⟨ὶ⟩ ἔσται Κύριος εἰς βασιλέα ἐπὶ ⟨πᾶσ⟩αν τὴν γῆν[3].

Ἐν τῇ γνωστῇ τ⟨ῷ⟩ Κυρίῳ ἡμέρᾳ, ζῶν ὕδωρ ἐξελε⟨ύσετ⟩αι ἐξ Ἰερουσαλήμ, «τῆς ἐπουρανίου ⟨πό⟩λεως τοῦ ζῶντος Θεοῦ»[4], οὗπε⟨ρ τ⟩ὸ ἥμισυ ἐπὶ τὴν πρώτην θάλατταν ἔσται, τοῦ λοιποῦ ἡμ⟨ισ⟩εως ἐπὶ τὴν ἐσχάτην θάλατταν φθάνοντος, τοῦ **1014** αὐτοῦ γινομένου οὐχ ἐν μό⟨νῳ⟩ τῷ θέρει ἀλλὰ καὶ τῷ ἔαρι, πάσης τ⟨ῆς⟩ γῆς, τοῦτ' ἔστιν τῶν ἀ⟨νθρώπων⟩ τοῦ Κυρίου βασιλεύοντος.

Οὐδὲν αἰσθητὸν ἢ ἱστορικὸν ἐμφαινούσης τῆς προφητείας, πᾶσαν αὐτὴν κατ' ἀναγωγὴν ἐκδεκτέον.

Ἐξερχόμενον γὰρ ὕδωρ ζῶν ἐκ τῆς νοητῆς Ἰερουσαλήμ, τῆς τὴν εἰρήνην ὁρώσης Ἐκκλησίας, ὁ πνευμ⟨α⟩τικὸς νόμος ἐστίν, μᾶλλον δὲ ἡ τῶν ἐκκλησιαστικῶν φρονημάτων γνῶσις, ἥτις, εἰς τὴν θάλασσαν ἐξερχομένη, γλυκαίνει αὐτὴν καὶ γαληνείαν ποιεῖ, πάντα χειμῶνα ἐξωθουμένη καὶ ἀνατρέπουσα.

Τοῦτό τοι τὸ θεώρημα σαφηνείας τετύχηκεν ὁπηνίκα ἐξηγούμεθα τὸ ἐν Ἡσαΐᾳ οὕτως ἔχον· «Ἐνεπλήσθη ἡ σύμπασα τοῦ γνῶναι τὸν Κύριον ὡς ὕδωρ πολὺ καταχαλύψαι θάλασσαν»[5]. Ὥσπερ γὰρ ἡ θεία ἀγάπη, ἡ ἐκ τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς εὐπάσχοντας καὶ ἡ τῶν εὐεργετουμένων πρὸς τὸν μεγαλόδωρον, «πλῆθος ἁμαρτιῶν καλύπτει»[6], ἀφανίζουσα, ἀλλ' οὐ φρουροῦσα, καὶ σκεπά⟨ζ⟩ουσα τὰ χειρίστως ἐπιτελεσθέντα, οὕτως ἡ Θεοῦ γνῶσις, ζῶν ὑπάρχουσα ὕδωρ, καταχαλύπτει τὰς θαλάσσας, εἰς γλυκύτητα ⟨καὶ πό⟩τιμον μεταβάλλουσα α⟨ὐ⟩τάς. Οὕ⟨τω τὸ ἐξερ⟩χόμενον ἐκ τ⟨ῆς Ἰερου⟩σαλὴμ ὕδωρ ζῶν εἰς τὴν π⟨ρώ⟩την καὶ ⟨ἐσχά⟩την θάλατταν, π⟨ᾶσα⟩ν ζάλην

---

1. Β' Τιμ. 2,19. 2. Ματθ. 24,36. 3. Ζαχ. 14,8-9. 4. Ἑβρ. 12,22. 5. Ἡσ. 11,9. 6. Ἰακ. 5,20.

καὶ τρικυμίαν, ⟨ἀ⟩λμυρίδα τε καὶ πικρότητα ἀν⟨ωθ⟩ῆσαν, εὐδίαν καὶ γαλήνη⟨ν καὶ⟩ τὸ πότιμον παρασκευάσει ὡ⟨ς μ⟩ηκέτι θαλάσσας εἶναι αι⟨..... Ὑ⟩δω⟨ρ ζῶ⟩ν μερισθὲν ἐπῆλθε⟨ν·⟩ τὸ γὰρ ἥμισυ αὐτοῦ εἰς τὴν π⟨ρώτη⟩ν, ⟨τὸ δ'⟩ ἕτερον ἥμισυ εἰς τὴν ἐσχάτην θάλατταν δέδ⟨εκται, οὐ⟩κ ⟨ἐ⟩ν τῷ θερινῷ μόνῳ ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἐαρινῷ καιρῷ.

1016 Τ⟨ῆς δὲ το⟩σαύτης ὠφελείας ὑπαρξάσης, ὁ Κύριος πάσης τῆς γῆς βα⟨σιλεύ⟩σει, κατὰ τὰ ἐν Ψαλμοῖς εἰρημένα, ὅπου μέν· «Ὁ Κύριος ἐβα⟨σίλευ⟩σεν, ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ»[1], ὅπου δέ· «Εἴπατε ἐν τοῖς ἔθνεσιν· ⟨ὁ Κύριος⟩ ἐβασίλευσεν, καὶ γὰρ κα⟨τώ⟩ρθωσεν τὴν οἰκουμένην, ἥτις οὐ ⟨σα⟩λευθήσεται»[2]. Τότε δὲ κατώρθωται ἡ οἰκουμένη ὥστ' ἀκλό⟨ν⟩ητον μένειν, ὅτε ἐγλυκάνθη ἡ πρώτη θάλασσα, ἡ τῶν Ἰου⟨δα⟩ίων οὖσα συναγωγή, καὶ ἡ ἐσχάτη, τυγχάνουσα ἡ τῶν ἐθνῶν κλῆσις. Ἀμφότεραι αὗται αἱ θάλασσαι ταραχῆς καὶ ζάλης ⟨ἐ⟩πεπλήρωντο πρὸ τοῦ καταδέξασθαι τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὴν εἰς τὸν Σωτῆρα, μᾶλλον δὲ εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα, πίστιν.

Ἐπίστησον εἰ δυνατὸν μεμερίσθαι τὸ ζῶν ὕδωρ εἰς τὰς δύο Διαθήκας, τὴν καινὴν καὶ τὴν παλαιάν, τούτου γεναμένου ὅτε ἔξω τῆς Ἱερουσαλὴμ τὸ ὕδωρ γέγονεν. Ἐξῆλθε δὲ ἀπ' αὐτῆς τότε ὀπηνίκα «εἰς πᾶσαν τὴν γῆν» ἔφθασεν «ὁ φθόγγος» τῶν Θεοῦ λόγων καὶ «τὰ ῥή⟨ματα⟩ αὐτοῦ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης»[3], ὡς ἀπανταχοῦ «⟨θυμ⟩ίαμα» τῷ Θεῷ πνευματικῶς «προσάγεσθαι καὶ θυσίαν κα⟨θαρά⟩ν»[4], ἐπείπερ ⟨μέ⟩γας βασιλεὺς ἐν πᾶσ⟨ιν το⟩ῖς ἔθνεσιν[5] ἀ⟨να⟩δ⟨έ⟩δεικται ⟨ὁ Κύριος.⟩ Μερισθέντος τοῦ ζῶ⟨ντος⟩ ὕδατος εἰς ἥ⟨μισυ⟩ καὶ ⟨ἥ⟩μ⟨ισ⟩υ εἰς τὰς δύο Διαθήκας, ε⟨..⟩. ἔνδον ἦν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ ⟨ὑ⟩π⟨ὸ τῆς⟩ σκιᾶς τοῦ νόμου καὶ τῆς τοῦ ⟨γρ⟩άμματος παλαιότητ⟨ος[6] φρο⟩υρούμενον, μᾶλλον δὲ σκ⟨ε⟩παζόμενον, ἀκμὴν το⟨ῦ χειμῶ⟩νος κρατοῦντος, ὅτε δὲ τ⟨ὸ⟩ ἔαρ διεδέξατο τεθ⟨ηλότων⟩ τῶν ἐπὶ γῆς καὶ τοῦ τρυγόνος φωνοῦντος ἐν τ⟨ῇ γῇ, κ⟩ατὰ τὸ λεχθὲν ἐν τῷ Ἄσματι τῶν Ἀσμάτων, «ἡ συκῆ ἐξή⟨νεγ⟩κεν ὀλύνθους αὐτῆς, αἱ ἄμπελοι κυπρίζουσιν, ὁ χει⟨μὼ⟩ν παρῆλθεν, ὁ ὑετὸς παρῆλθεν, ἐπορεύθη ἑαυτῷ, τὰ ἄν⟨θη ὤ⟩φθη ἐν τῇ γῇ ἡμῶν»[7].

Διὸ ἔαρος π⟨νευ⟩ματικοῦ γεγεννημένου, ⟨ἐν⟩εστηκότος λοιπὸν τοῦ μηνὸς τῶ⟨ν⟩ νέων, τὴν διαβατη⟨ρίω⟩ν ἑορτὴν ἄγομεν, **1018** πάσχα καλουμένην Ἑβραίων φωνῇ, ἐν ᾗ Χριστὸς τέθυται, ἵνα, τῶν πνευματικῶν σαρκῶν αὐτοῦ καὶ ἱεροῦ αἵματος αὐτοῦ ἐμφορούμενοι, «ἑορτάσωμεν ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας»[8], μεθ' ἣν πανήγυριν καὶ τὴν τῶν ἑβδομάδων ἑορτὴν ἐπιτελέσομεν, πεντηκοστὴν καλουμένην, ἐν ᾗ θερίσομεν τέλεια δράγματα καὶ πληρε⟨σ⟩τάτους στάχυς γεγενημένα τὰ ἀνθήσαντα ἐν τῷ ἔαρι.

---

1. Ψαλ. 96,1. 2. Ψαλ. 95,10. 3. Ψαλ. 18,5. 4. Μαλ. 1,11. 5. Πρβλ. Ψαλ. 46,3. 6. Πρβλ. Ρωμ. 7,6. Γαλ. 3,23. 7. Ἆσμ. 2,13, 11-12. 8. Α' Κορ. 5,7.

Περὶ ἀμφοτέρων τῶν καιρῶν ὑμνῶν τὸν Θεὸν ὁ ἅγιος εἶπεν· «Σ⟨ὺ κ⟩α⟨τ⟩ηρτίσω ἥλιον καὶ σελήνην, θέρος καὶ ἔαρ, σὺ ἐποίησας ⟨αὐτά,⟩ μνήσθητι τῆς κτίσεώς σου»[1], ταύτης πάσης τῆς γῆς, ⟨λέγω⟩ δὴ τῆς ἀνθρωπότητος, μόνος βασιλεύων καταλυ⟨θέν⟩τος τοῦ θανάτου τοῦ ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωϋσέως[2] βασιλεύσαντος καὶ τοῦ τ⟨ὸ κρά⟩τος αὐτοῦ ἔχοντος δια⟨βόλο⟩υ[3].

Μαρ⟨τύριον⟩ τοῦ ὕδωρ ζῶν ⟨γενέσ⟩θαι τὸν πότιμον θεῖο⟨ν λόγο⟩ν πα⟨ραλ⟩ημπτέον ἐκ τοῦ Εὐα⟨γγ⟩ελίου, τοῦ Σωτῆρος εἰρηκότος· «⟨Ὃς δὲ⟩ ἂν πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δ⟨ώσ⟩ω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ ⟨πηγὴ⟩ ὕδατος ζῶντος ἁλλομέ⟨νο⟩υ εἰς ζωὴν αἰώνιον»[4], καὶ π⟨άλιν· «Ὁ⟩ πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ Γραφή, ἐκ τῆς κοιλ⟨ίας αὐτοῦ⟩ ῥεύσουσιν ποταμοὶ ὕδατος ζῶντος»[5]. Ὡς γὰρ πη⟨γὴν ἐν α⟩ὐτῷ ὕδατος ζῶντος ἕξει ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος ⟨ὃ δίδωσιν Ἰησοῦς, οὕτω ποταμοὶ ὕδατος ζῶντος ῥεύσουσ⟨ιν⟩ ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ πιόντος.

Ζαχ. 14, 9-11. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται Κύριος εἷς, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἕν. Κ⟨υκλῶν⟩ πᾶσαν τὴν γῆν καὶ τὴν ἔρημον ἀπὸ Γάβελ ἕως Ῥεμμ⟨ὼν⟩ κατὰ νότον Ἱερουσαλήμ· Ῥαμ⟨ὰ δ⟩ὲ ἐπὶ τόπου μενεῖ· ἀπὸ τῆς πύλης ⟨ς Βε⟩νιαμὶν **1020** ἕως τῆς πύλης τῆς πρώτης, ἕως τῆς πύλης τῶν γων⟨ι⟩ῶν καὶ ἕως τοῦ πύργου Ἀναμεήλ, ἕως τῶν ὑποληνίων το⟨ῦ βα⟩σιλέως κατοικήσουσιν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐκ ἔσται ἀνάθεμα ἔτι, καὶ κατοικήσει Ἱερουσαλὴμ πεποιθότως[6].

Ὅταν τὰ προειρημένα ὑπαρχθῇ δωρεᾷ Θεοῦ, τὸ τηνικάδε ἡ πολυθε⟨ό⟩της οἰχήσεται, μόνου τοῦ τὰ πάντα συστησαμένου γινωσκομένου καὶ ὁμολογουμένου. Πάλαι μὲν γὰρ διαφορᾶς ⟨οὔ⟩σης ἐσχάτης καὶ πρώτης θαλάττης, τῆς τῶν Ἰουδαί⟨ω⟩ν κλήσεως καὶ τῶν Ἑλλήνων, — αὗται γὰρ ἀπεδόθησαν α⟨ἱ θά⟩λασσαι, — οὐχ ὡμολογεῖτο ὑπὸ πάντων εἷς εἶναι Θεός. Ο⟨ἱ μὲν εἰ⟩δωλολάτραι πολλοὺς ᾤοντο θεοὺς εἶναι, ἕνα δὲ οἱ Ἰο⟨υδαῖο⟩ι. Ἐλθόντος δὲ τοῦ εὐαγγελίου, τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου γενε⟨σιάρ⟩χου γ⟨νῶσ⟩ις τοῖς ἀνθρώποις ὑπῆρχτ⟨αι,⟩ ὡς τὸν ἐν Χριστῷ λα⟨λοῦντα⟩ Παῦλ⟨ον γ⟩ράφειν· «Μὴ Ἰουδαίων μό⟨νο⟩ν ὁ Θεός, οὐχὶ καὶ ἐθ⟨νῶν;⟩ Ναὶ ⟨καὶ ἐ⟩θνῶν, ἐπείπερ εἷς ὁ Θεός»[7]. ⟨Το⟩ῦτο γὰρ ἀποσημαίνει τὸ εἶ⟨ναι εἷς ὁ⟩ Θεός. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοίνυν ἐν ᾗ ἐλεύσεται ὁ προσδο⟨κώμενο⟩ς ἥκειν ὁ Μονογενὴς ⟨Υἱ⟩ὸς τοῦ Θεοῦ, πάσης πλα⟨νήσεως κα⟩ὶ ψευδοδοξίας

1. Πρβλ. Ψαλ. 73,16,17. 2. Πρβλ. Ρωμ. 5,14. 3. Πρβλ. Ἑβρ. 2,14. 4. Ἰω. 4,14. 5. Ἰω. 7,38. 6. Ζαχ. 14,9-11. 7. Ρωμ. 3,29.

καταλυθείσ⟨η⟩ς, ὁ εἷς καὶ μόνος ἀλ⟨ηθινὸς Θεὸ⟩ς ὁμολογηθήσεται, ὡς αὐτῷ μόνῳ προσκυνεῖν κ⟨αὶ λατρεύ⟩ειν τοὺς γνῶσιν τῆς ἀληθείας ἐσχηκότας, οὐκέτ' ὄν⟨των⟩ τῶν χειροποιήτων θεῶν, τοῦ θείου λόγου φάσκοντος· «⟨Θεο⟩ὶ οἱ οὐκ ἐποίησαν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἀπολέσθωσαν ⟨ἀπὸ⟩ τῆς ⟨γῆς⟩ καὶ ὑποκάτωθεν τοῦ οὐρανοῦ»[1].

Εἴρηται ἐν τοῖς πρό⟨τερ⟩ον προκειμένοις ὡς ὀλοθρεύσει Κ⟨ύριος⟩ ἀπὸ τῆς γῆς πάντα τὰ ⟨ξύ⟩λα, ἐξαιρῶν ἀπ' αὐτῆς τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον, ὡς μηδὲ τοὺς δαίμονας ἔτι νομίζεσθαι θεούς[2], περὶ ὧν ὁ θεολόγος φη⟨σ⟩ὶν ᾧ «τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια **1022** τῆς σοφίας»[3] πεφανέρωται ⟨ὑ⟩πὸ τοῦ δεσπότου τῶν ὅλων· «Πάντες οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν δαιμόνια»[4].

Οὐ μόνον δέ, τούτων τῶν ψευδωνύμων θεῶν ἀναιρεθέντων τῷ μηκέτι ὑπολαμβάνεσθαι θεοὶ εἶν⟨α⟩ι ὁ μόνος Θεὸς γνωσθήσεται, «ἐπιστρεψάντων» τῶν ἀπηρτημένων «ἀπὸ τῶν εἰδώλων εἰς τὸ δουλεύειν Θεῷ ζῶν⟨τι κ⟩αὶ ἀληθινῷ»[5], ἀλλὰ καὶ τῷ εὐσεβῶς τεθεωρῆσθαι ὅτι οὐδὲ ⟨ὁ κόσμο⟩ς Θεός ἐστιν, οὐδέ τι μέρος αὐτοῦ, οὐ λατρευόντων ἔ⟨τι ἢ σε⟩βομένων τῶν ἀνθρώπων τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα[6], ⟨ὥστε μη⟩κέτι προσκυνεῖν τῷ ἡλίῳ καὶ τῇ σελήνῃ ἢ λατρεύ⟨ειν αὐ⟩τοῖς[7].

Τούτῳ τῷ τρόπῳ Θεοῦ ἑνὸς ἐσο⟨μ⟩ένου, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ᾗ ποιεῖ[8] ⟨καὶ δεί⟩κνυσιν ὁ τῆς δικαιοσ⟨ύνη⟩ς ἥλιο⟨ς[9], καὶ τὸ ὄ⟩νομα αὐτοῦ ἓν ⟨ἔστ⟩αι. Πάντων γὰρ σύμφω⟨νον⟩ καὶ ἠκρ⟨ι⟩β⟨ωμ⟩ένην νόησιν καὶ εὐσε⟨βῆ⟩ ἐχόντων, ἑνὶ ὀνόματ⟨ι σημ⟩αίνεται, πληρουμένου τοῦ λεχ⟨θ⟩έντος ἐν ὕμνοις· «Θαυμ⟨αστὸν⟩ τ⟨ὸ⟩ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ ⟨γ⟩ῇ»[10], καὶ ἔτι· «Ἐμεγάλυνας ⟨ἐπὶ πάντα⟩ς ⟨τὸ ὄ⟩νομα τὸ ἅγιόν σου»[11], καὶ πάλιν· «Καθὼς τὸ ὄνομά ⟨σου, ὁ Θεός, οὕτ⟩ω καὶ ἡ αἴνεσίς σου ἐπὶ τὰ πέρατα τῆς γῆς»[12]. ⟨Συμφώνως τῷ⟩ ὑμνῳδῷ καὶ ὁ προφήτης Ἀμβακοὺμ περὶ τοῦ ἀλ⟨ηθινοῦ⟩ Θεοῦ τάδε φησίν· «Αἰνέσεως αὐτοῦ πλήρης ἡ γῆ»[13].

⟨Ἐπειδὴ⟩ ἀπανταχοῦ γῆς βεβόηται καὶ δοξάζεται ἡ τοῦ ἑνὸς Θ⟨εοῦ προσ⟩ηγορία, ἄλλο ὄνομα ο⟨ὐ⟩κ ἔστιν σημαῖνον Θεόν. Τότε δ⟨ὲ μά⟩λιστα τοῦτ' ἔσται πληρουμένης τῆς εὐχῆς τῆς π⟨ρὸς ἑτέ⟩ροις λεγούσης πρὸς τὸν Θεόν· «Ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά **1024** σ⟨ου»[14]. Κατὰ⟩ τρόπον γάρ τινα χραίνεται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ βλασφ⟨ημού⟩μενον καὶ βεβηλούμενον ἐν τοῖς ἔθνεσιν[15] διὰ τοὺς μ⟨ὴ κα⟩ταλλήλως αὐτῷ φρονοῦντας καὶ πράττοντας, τό⟨τε δὲ ἁ⟩γιαζόμενον ὅταν ἐπὶ πάντας καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἀπ⟨οδε⟩ιχθέντας ἀμολύντως ἡ Θεοῦ προσηγορία ἀναδεικνύ⟨ηται,⟩ τοῦ Θεοῦ πάντα ἐν πᾶσιν γινομένου ἐπὶ τῷ τέλει τῶν ⟨πρα⟩γμάτων[16].

---

1. Ἱερ. 10,11. 2. Πρβλ. Ζαχ. 13,2. 3. Πρβλ. Ψαλ. 50,6. 4. Ψαλ. 95,5. 5. Πρβλ. Α' Θεσ. 1,9. 6. Πρβλ. Ρωμ. 1,25. 7. Πρβλ. Δευτ. 4,19· 17,3. 8. Πρβλ. Ψαλ. 117,24. 9. Πρβλ. Μαλ. 3,20. 10. Ψαλ. 8,1. 11. Ψαλ. 137,2. 12. Ψαλ. 47,11. 13. Ἀββ. 3,3. 14. Ματθ. 6,9. Λουκ. 11,2. 15. Πρβλ. Ρωμ. 2,24. 16. Πρβλ. Α' Κορ. 15,28.

Ἁγιάζεται τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα καὶ τότε ὅτ⟨ε οὐκ ἐ⟩πικείμενον ἦν ἔτι ξοάνοις καὶ δαίμοσιν καὶ τῇ κτίσ⟨ει ὡς ἓ⟩ν εἶναι παρὰ πᾶσιν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

Τοῦ Θεοῦ ἑνὸς καὶ ⟨τοῦ ὀ⟩νό⟨μ⟩ατος ⟨αὐτ⟩οῦ ἑνὸς ἀποδειχθέν-⟨τος⟩, τί διαδέχεται ⟨ἐπιστα⟩τέον. ⟨Ἐπὶ π⟩ᾶσαν τὴν γῆν κυκλό- ⟨θε⟩ν καὶ τὴν ἔρημον ὁ Κύριος καὶ σ⟨.. εἷ⟩ς ὁμολογηθήσεται καὶ ⟨τ⟩ὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ἔρημον ⟨ἐνθάδε⟩ τὴν ἀπὸ ἐθνῶν Ἐκκλη⟨σί⟩αν ἐκδεκτέον, γῆν ⟨τὸν λαὸν ἐ⟩κ περιτομῆς. Ἀμφότερ⟨ο⟩ι γὰρ οἱ λαοὶ ἑνὶ Κυρίῳ δ⟨ουλεύσουσ⟩ιν, ἄλλον οὐκ ἐπιστάμενοι ἢ τὸν εἰρηκότα ⟨Θεόν· «Πλὴν ἐ⟩μοῦ οὐ γνώσει Θεὸν»[1] καὶ πλὴν τοῦ ὀνόματός μου τ⟨οῦ μεγαλ⟩υνθέντος ἐπὶ πάντας[2]. Ἕνα δὲ Θεὸν ἀκούοντε⟨ς, ...⟩ οὖμεν τὴν Τριάδα, ὡς περὶ Πατρὸς νομίζειν εἶναι ⟨τὴν σ⟩ημασίαν, οὐ μὴν τοῦ Υἱοῦ καὶ Ἁγίου **1026** Πνεύματος. Μία γὰρ θεό⟨της⟩ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος, ὡς ἀ⟨πο⟩δέδεικται διὰ πλειόνων ⟨ἐν τ⟩ῷ περὶ Υἱοῦ λόγῳ.

Ἑνὸς Κυρίου ἀπ⟨οδ⟩ειχθέντος καὶ τοῦ ὀνό⟨ματ⟩ος αὐτοῦ ἑνὸς κύκλῳ πάσης τῆς γῆς καὶ ἕως τῆς ἐρή⟨μου⟩, ἀρχὴν ἔσχεν ἡ νόησις «ἀπὸ Γάβελ»[3], ἥτις μεταλαμβά⟨νετ⟩αι εἰς μαρτυρίαν, ἐκείνην περὶ ἧς ὁ Σωτὴρ ἐδίδαξεν ἐν ⟨Εὐαγ⟩γελίῳ, εἰπών· «Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς, ὅτι αὗταί εἰσ⟨ιν⟩ αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ»[4]. Συμφώνως καὶ ὁ ἀπόστολος Π⟨αῦ⟩λος γράφει· «μαρτυρουμένην εἶναι τὴν διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χρισ⟨τοῦ δι⟩καιοσύνην ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν»[5], ἀπὸ τῆς ⟨θείας⟩ μαρτυρίας γνωσθέντος ὅτι εἷς ὁ Θεὸς καὶ ἓν τὸ ὄ⟨νομα αὐ⟩τοῦ «ἕως Ῥεμμών»[6], ἑρμηνευόμενον ὑψωμένον ⟨ἢ μεμετε⟩ωρισμένον. Ποῦ γὰρ ἔδει φθάνειν τὴν θείαν μαρτυρία⟨ν ἢ εἰ⟩ς τὸν ὑψηλὸν καὶ μετέωρον νοῦν, τῆς μαρ⟨τ⟩υρίας ⟨οὔσης⟩ δείξεως αὐτῆς; Λέγει δέ που· Ἡ μαρτυρία κ⟨α⟩ὶ τὸ ὕψος ὑπάρχει καὶ εὑρ⟨ί-σκε⟩ται κατὰ νότον τῆς ⟨πν⟩ευμα⟨τι⟩κ⟨ῆς Ἱερουσαλή⟩μ. Εἴρηται περὶ ν⟨ότο⟩υ ἐν τοῖς ὀλίγῳ πρότ⟨ερον⟩ εἰς τὸ ⟨πα⟩ρ⟨αλημ⟩φθὲν ἀπὸ τοῦ Ἄσ⟨μα⟩τος τῶν Ἀσμάτων· «Ἐξ⟨εγείρου⟩, βορρᾶ, κ⟨α⟩ὶ ἔρχου, νότε»[7]. Διό, ἵνα μὴ πο⟨λλ⟩άκις τὰ αὐτὰ λέγωμεν, ἀ⟨ρκού⟩μενοι τοῖς τότε ῥηθεῖσιν, χωρ⟨η⟩τέον ἐπὶ τὰ ἑξῆς.

1028 «Ῥαμά, φ⟨ησίν,⟩ ἐ⟨πὶ⟩ τ⟨ό⟩που μενεῖ»[8], οὐ μετακινουμένη ἐξ ἑτέρου εἰς ἕτερο⟨ν τόπον, ἀλλ' ἑρμη⟩νευομένη μετεωρι-⟨σ⟩μὸς ἢ μεμετεωρισμένη. ⟨Ποῦ δὲ δ⟩εῖ ⟨μέ⟩νειν τὴν διὰ ὕψος ὑπερβάλλον τυγχάνουσαν μεμ⟨ετεω⟩ρι⟨σ⟩μένην ἢ ἐν τῷ ὑψηλῷ τόπῳ, οὐχ ὑποβαίνουσαν ⟨οὐδὲ κι⟩νουμένην· κατάλληλον γὰρ καὶ ἐπωφελὲς μέν⟨ειν ἐν τῇ⟩ ἁγιότητι τοὺς φθάσαντας μετὰ πολλὴν προκοπὴν ⟨εἰς τὸ⟩ τέλος καὶ τὴν κατ' αὐτὴν τελειότητα.

Πύλη τοῦ Βε⟨νιαμίν⟩ μεταλαμβανομένου ⟨εἰς⟩ τὸ δεξιᾶς ἢ

---

1. Ὡσ. 13,4. 2. Πρβλ. Ψαλ. 137,2. 3. Ζαχ. 14,10. 4. Ἰω. 5,39. 5. Πρβλ. Ρωμ. 3,21. 6. Ζαχ. 14,9. 7. Πρβλ. Ἄσμ. 4,16. 8. Ζαχ. 14,10.

ἡμερῶν υἱός, ἡ ⟨εἰσ⟩αγωγὴ τῶν θείων μυστηρίων ἐστὶν καὶ δογμάτων τῆς ⟨εὐ⟩θείας, δι' ἧς εἰσέρχεται ὁ πάντα πεφωτισμένως καὶ δεξ⟨ιῶς π⟩ρά⟨τ⟩των καὶ διανοούμενος, υἱὸς δεξιᾶς καὶ ἡμερῶν προσαγο⟨ρευό⟩μενος.

'Επίστησον εἰ υἱὸς ἡμερῶν ὑπάρχει ὁ τοῦ φωτὸς υ⟨ἱὸς⟩ περὶ οὗ καὶ τῶν παραπλησίων αὐτῷ ὁ Σωτὴρ εἶπεν «φρονιμω⟨τέ⟩ρους τοὺς υἱοὺς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐν τῇ γενεᾷ ⟨αὐ⟩τῶν ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτός»[1], οἷς γράφεται· «'Ως τέ⟨κνα⟩ φωτὸς οὕτω περιπατεῖτε»[2].

«'Από τῆς πύλης» τῶν πεφ⟨ωτισ⟩μένων καὶ τῶν δεξιῶν, ἥτις ἐστὶν «πρώτη» διὰ τὸ τυ⟨γχά⟩νειν εἰσαγωγή, «ἕως τῶν πυλῶν τῶν γωνιῶν»[3]. Αἱ π⟨ύλαι καὶ⟩ γωνίαι διχῶς νοοῦνται· ἅπαξ μὲν ὡς οὖσαι ἐπαι⟨νεταί..⟩ται, δι⟨ὰ τὸ⟩ ἕνωσιν ποιεῖν τοίχ⟨ων⟩, ὧν κεφαλὴ ὁ ἀκ⟨ρογων⟩ιαῖος λ⟨ίθος⟩ Χριστὸς θεμέλιος καὶ τέ⟨λος⟩ ἀποδέδεικται· «Λί⟨θος⟩ ὃν ἀπ⟨εδοκί⟩μασαν οἱ οἰκοδο**1030**μοῦντ⟨ε⟩ς, οὗτος ἐγενήθη εἰς κε⟨φαλὴν γ⟩ωνίας»[4], ὧν καὶ θεμέλιο⟨ς⟩ τῶν ἐπ' αὐτῷ οἰκοδομου⟨μένων, οἷς⟩ προσφωνῶν ὁ σοφὸς ἀρχ⟨ι⟩τέκτων ὁ θεὶς[5] τὴν κ⟨εφαλὴν τῆς 'Ε⟩κκλησίας[6] ὧδε χαράττει· «'Εποικοδομηθέντε⟨ς ἐπὶ τῷ θ⟩εμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ⟨αὐτοῦ ἀκρ⟩ογωνιαίου Χριστοῦ 'Ιησοῦ»[7]. "Εσχεν δὲ Παῦλος εἰπεῖν ἀκρογωνι⟨αῖον λίθο⟩ν τὸν Σωτῆρα, ἄνωθεν ἐκ τῆς 'Ησαΐου προφητείας λαβὼν ⟨ἑφ' ἑαυτ⟩ῷ τὸ προφητικὸν ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ· «'Ιδοὺ τίθημι ἐν Σ⟨ιὼν λί⟩θον ἀκρογωνιαῖον ἐκλεκτ⟨ὸ⟩ν ἔντιμον εἰς τὰ θεμέλι⟨α αὐτ⟩ῆς, καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ ⟨οὐ⟩ μὴ καταισχυνθῇ[8]. Καὶ Π⟨έτρο⟩ς δὲ ὁ Χριστοῦ μαθητὴς ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἐπιστολῇ ἔθηκεν ὡ⟨ς λίθο⟩ς ζῶν τυγχάνων[9] ὁ Κύριος θεμέλιος[10] καὶ κεφαλὴ[11] ὑπάρ⟨χει τ⟩ῆς ἱερᾶς οἰκοδομῆς τῆς 'Εκκλησίας[12].

"Αλλως δὲ περὶ ⟨τῶν γ⟩ωνιῶν ἔστι φάναι ὡς ἐψευσμένων, ἐν αἷς οἱ ὑποκριταὶ ἑ⟨στη⟩κότες προσεύχονται[13], ἐναβρύνονται φιλοδοξίᾳ ⟨.....⟩κως δόξωσιν θεοσεβεῖς εἶναι. Καὶ γὰρ αὗται αἱ γωνία⟨ι αἱ ἀ⟨πὸ τῆς⟩ πρώτης ἄρχονται πύλης οὐκέτι σῴζουσαί ⟨εἰσιν.⟩ Οὐ⟨δὲν⟩ γὰρ ἕτερόν ἐστιν γωνία ἢ κλάσις τῆς εὐθείας, ἐπει⟨...⟩οι ⟨.....⟩ εἰσαχθῆναι εἰς ἐπιστήμην ἢ ἀρετὴν μὴ οδ⟨.....⟩ π⟨.....⟩τες ἔξω γίνονται τῆς εὐθείας, ἐν γωνίαι⟨ς....⟩ στ⟨....⟩ιν καὶ διατριβὴν ἔχουσιν. 'Εν ταύταις τ⟨αῖς γω⟩ν⟨ίαις κ⟩αὶ χείροσιν αὐτ⟨ῶν⟩ ἐνεδρεύει ἡ προσω⟨ποπο⟩ιο⟨υμένη⟩ πόρνη ἐν ταῖς π⟨λα⟩τείαις ἤτοι ψευδοδοξ⟨.....⟩ αν⟨...⟩ουσα αἰσχρά. «'Εν οἴκῳ ⟨γά⟩ρ, φησίν, οὐχ **1032** ἡσυχάζο⟨υσιν⟩ οἱ πόδες αὐτῆς· χρόνον γάρ τινα ἔξω βέμβεται, χρό⟨νον⟩ δ' ἄλλον παρὰ πᾶσαν γωνίαν πλατείας

---

1. Λουκ. 16,8. 2. 'Εφ. 5,8. 3. Ζαχ. 14,10. 4. Ψαλ. 117,22. Α' Πέτρ. 2,7. 5. Πρβλ.Α' Κορ. 3,10. 6. Πρβλ. 'Εφ. 4,15. 7. 'Εφ. 2,20. 8. 'Ησ. 28,16. Α' Πέτρ. 2,6. 9. Πρβλ. Α' Πέτρ. 2,4. 10. Πρβλ. Α' Κορ. 3,10,11. 11. Πρβλ. 'Εφ. 1,22. Κολ. 1,18. 12. Πρβλ. 'Εφ. 2,21. 13. Πρβλ. Ματθ. 6,5.

ἐνεδρεύει»[1] ε⟨..⟩ ρ⟨...⟩ ἀπάτη τοῦ ἀφραίνοντος νεανίου. Οὐ γὰρ ἄλλον τ⟨ινὰ θηρ⟩ᾶσαι δύναται στωμυλευομένη ἢ τὸν νεαρὸν τ⟨οῦτον ἐ⟩νδεῆ φρε⟨ν⟩ῶν ὄντα[2], οὐδ' ὅλως προσερχομένη τῷ κ⟨α⟩τὰ φρόνησιν π⟨ε⟩πολιωμένῳ καὶ ἔχοντι τίμιον γῆρας τὸν ἀκηλίδωτον βίον[3].

Ἐπειδὴ δὲ καὶ ψεκταὶ καὶ ἐπαινούμεναι γωνίαι ηὑρέθησαν ἐν τῇ Γραφῇ, ἐπιστήσωμε⟨ν⟩ τῇ διαφορᾷ αὐτῶν, ἵνα ἰδ⟨ῶ⟩μεν ποίας φεύγειν καὶ ποίας οὐ προσήκει.

Αἱ μετὰ τὴν πύλην Βενιαμὶν καὶ κατὰ τιμὴν πρώτην εἰσὶ γωνιῶν πύλαι τῶν ἡνωμένων καὶ συμφωνούντων εἴσοδοι ἃς καλὸν εἰσιέναι — δικαιοσύνης γάρ εἰσιν — περὶ ὧν πρόσταξις δίδοται· «Ἀνοίξατε πύλας, εἰσελθάτω λαὸς φυλάσσων ἀλήθειαν»[4], καὶ τὰ ἑ⟨ξῆς⟩· περὶ τούτων ὁ ὑμνῳδὸς κέκραγεν· «Ἀνοίξατέ μ⟨οι⟩ πύλας δικαιοσύνης· εἰσελθὼν ἐν αὐταῖς, ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ»[5], τῶν μὴ ἀγαθῶν γωνιῶν οὐ καθάπαξ λεγομένων γωνιῶν, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο τῶν πλατειῶν γωνιῶν, πλ⟨α⟩τειῶν δὲ οὐ τῶν ἐν αἷς ἡ σοφία παρρησίαν ἄγει[6], ἀλλὰ τῶ⟨ν .⟩υ⟨.⟩ φ⟨.⟩εων τῆς πλατείας καὶ εὐρυχώρου ἀπαγούση⟨ς⟩ εἰ⟨ς τὴν ἀ⟩πώλειαν[7].

Φθάνουσαι δὲ αἱ ἐπαινούμεν⟨αι⟩ εἴσ⟨οδο⟩ι ἕως τοῦ πύργου Ἀναμ⟨εή⟩λ, ἑρμηνευομένου ⟨χά⟩ριτι π⟨ερι⟩τομή. Χάρις δὲ περιτ⟨ομῆ⟩ς ὑπάρχει οὐχ ⟨ἡ τῆς σαρκὸς κ⟩ατὰ γράμμα τελουμ⟨έν⟩η, ἀλλ' ἡ τῆς καρδία⟨ς κα⟩τὰ ⟨πνεῦμα⟩ ζωοποιοῦν[8] γινομένη. Πύργος δὲ Ἀναμεηλ εἶναι ⟨δύν⟩αται ἡ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὸν ἐν κρυπτῷ ἰου⟨δαΐσ⟩μὸν[9] πολιτεία. Ἐξ ⟨ο⟩ὗ γὰρ ὁ Σωτὴρ ἐδίδαξεν φήσας τοῖς μ⟨αθητα⟩ῖς· «Τίς ἐξ ὑμῶν ὃς θέλει πύργον οἰκοδομῆσαι ο⟨ὐ καθ⟩ί⟨σα⟩ς πρῶτον ψηφίσει εἰ ἔχει τὰ **1034** πρὸς ἀπαρτισμόν; μ⟨ή ποτε θέ⟩ντος αὐτοῦ θεμέλιον καὶ μὴ ἰσχύσαντος ἐκτε⟨λέ⟩σαι, ἄρξωνται οἱ θεωροῦντες ἐμπαίζειν αὐτῷ, λέ⟨γο⟩ντες· οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν καὶ οὐκ ἴσ⟨χ⟩υσεν ἐκτελέσαι»[10]· περὶ βίου π⟨ρ⟩ακτικοῦ καὶ θεωρητικοῦ ⟨π⟩αραβολῆς τρόπῳ εἴρηται. Ἀλλ' οὐ τοιοῦτοι οἱ τὴν χάριν ⟨π⟩εριτομὴν ἔχοντες· θέντες γὰρ θεμέλιον ἐπλήρωσαν ⟨τ⟩ὴν οἰκοδομήν, ὡς καὶ δῶμα καὶ στεφάνην[11] ἐπιθεῖναι. Προ⟨τ⟩εθειμένοι γὰρ πύργον οἰκοδομῆσαι τὸν ἑαυτῶν βίον, ἐξε⟨τέ⟩λεσαν αὐτόν, ὡς ἐν αὐτῷ τὴν καταφυγὴν καὶ τὴν ἀσφαλῆ διατριβὴν ἔχειν, διὰ τὸ σκοπεύειν τοὺς πόρρωθεν ἐπει⟨γο⟩μένους πολεμίους. Τοῦτο πληρώσας τὸ οἰκοδόμημα ⟨ὁ ὑ⟩μνῳδὸς χαριστηρίως τῷ συνεργήσαντί φησιν· «Ὡδή⟨γησά⟩ς με, ὅτι ἐγενήθης ἐλπίς μου, πύργος ἰσχύος ἀ⟨π⟩ὸ προ⟨σώπ⟩ου ἐχθροῦ»[12].

Ὁ φθάσας μέχρι τοῦ πύργου τοῦ τῆς π⟨ερ⟩ιτο⟨μῆς ὑ⟩παρχούσης χάριτος καὶ μέχρι τῶν ὑπολ⟨η⟩νίων ⟨τοῦ με⟩γάλου βασιλέως Χριστοῦ

---

1. Παρμ. 7,11. 2. Πρβλ. Παρμ. 7,7. 3. Σ. Σολ. 4,9. 4. Ἡσ. 26,2. 5. Ψαλ. 117,19. 6. Πρβλ. Παρμ. 1,20. 7. Πρβλ, Ματθ. 7,13. 8. Β' Κορ. 3,6. 9. Πρβλ. Ρωμ. 2,29. 10. Πρβλ. Λουκ. 14,28-30. 11. Πρβλ. Δευτ. 22,8. 12. Ψαλ. 60,4.

φθάσας, κατοικεῖ ἐπὶ ⟨κλίτ⟩ει[1] ⟨ὡς λα⟩βεῖν τὴν σταφυλὴν τὴν τρυγωμένην ἀπὸ τῆ⟨ς ἀ⟩μ⟨πέλου τ⟩ῆς ἀληθινῆς κ⟨αὶ⟩ τῶν κ⟨αρ⟩ποφορούντων ⟨κλη⟩μά⟨των αὐτ⟩ῆς[2], ἵνα ὁ εὐφραί⟨ν⟩ων καρδ⟨ία⟩ν ἀνθρώπου οἶνος ⟨ποιῆτ⟩αι. ⟨Πε⟩ρὶ τοιούτων θεωρημάτων κ⟨αὶ⟩ ὑπὲρ τῶν λη⟨νῶν ᾠ⟩δαὶ καὶ ψαλμοὶ ἀνεγράφ⟨η⟩σαν[3]. Μ⟨ὴ⟩ γὰρ πτωχεύσ⟨η ἡμῖν⟩ ὁ νοῦς ἐπὶ τοσοῦτον ὡς ὑπολαβ⟨εῖ⟩ν περὶ αἰσθητ⟨ῶν λησῶν⟩ καὶ ὑπολησίων τοὺς πνευ⟨μ⟩ατοφόρους ἄ⟨νδρας δι' ἐπιχο⟩ρηγίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰρηκ⟨έ⟩ναι, ἀλλὰ περὶ ν⟨οημάτων ὑ⟩ψηλῶς ἀνηγμένων.

Συνάδει τῷ κατοικεῖν ⟨τοιαῦ⟩τα ὑπολήνια τὸ ἐν τῷ Ἄσματι τῶν Ἀσμάτων λε⟨γόμε⟩νον ὑπὸ τῆς νύμφης πρὸς ἑταί**1036**ρους τοῦ νυμφί⟨ου· «Εἴσα⟩γάγετέ με εἰς οἶκον τοῦ οἴνου, τάξατε ἐπ' ἐμὲ ἀγάπ⟨ην⟩»[5].

Τῶν ὑποβαλλομένω⟨ν⟩ ὑπὸ τῆς προκειμένης προ⟨φητεί⟩ας πληρωθέντων, οὐκέτι ἔσται ἀνάθεμα, κατοικ⟨ού⟩σης λοιπὸν τῆς Ἱερουσαλὴμ μετὰ τῆς πεποιθήσεως τῆς ⟨ἐπὶ⟩ βασιλέα, μαθούσης ὅτι «ἀγαθὸν πεποιθέναι ἐπὶ ⟨Κύριον⟩ ἢ πεποιθέναι ἐπ' ἄνθρωπον»[6], καὶ τὸ παροιμιῶδες φέ⟨ρον·⟩ «Πεποιθὼς δὲ ἐπὶ Κύριον μακαριστός»[7].

Πῶς δὲ τούτων ὑπα⟨ρ⟩ξάντων οὐκ ἔστιν ἔτι ἀνάθεμα θεωρητέον. Διχῶ⟨ς γὰρ⟩ λέγεται τοῦτο, ὁτὲ μὲν δηλουμένου ἐκ τῆς λέξεω⟨ς τοῦ⟩ ἀπηγορευμένου διὰ προσοῦσαν μιαρότητα, ὁτὲ δὲ τ⟨οῦ ἀ⟩φιε⟨ρ⟩ουμένου καὶ ὁμολογουμένου Θεῷ. Καὶ περὶ μὲν τ⟨οῦ προ⟩τέρ⟨ο⟩υ ἐκληπτέον τὸ γραφὲν οὕτως· «Εἴ τις οὐ φ⟨ιλεῖ⟩ Κύριον, ἤτω ἀνάθεμα»[8], καὶ τὸ οὕτως ἔχον· «Οὐδεὶς ἐν π⟨νεύμα⟩τι Θε⟨οῦ⟩ λαλῶν λέγει· ἀνάθεμα Ἰησοῦς»[9]. Κατὰ τοῦτο τὸ ση⟨μαινόμε⟩νον, ⟨ἤθ⟩ελεν ὁ Παῦλος «εἶναι ἀ⟨νά⟩θεμα ὑπὲρ τῶ⟨ν ἀδελφῶν⟩ κ⟨αὶ συγγ⟩ενῶν κατὰ σάρκα»[10]. Πε⟨ρὶ⟩ δὲ τοῦ ὑστέρου σ⟨ημαινομέ⟩ν⟨ου ..⟩ τῆς ἀνάθεμα λέξεως, πολλὰ ἔστι συναγαγεῖ⟨ν⟩ ῥη⟨τὰ ἐκ τ⟩ῆς τῶν γραφῶν ἱστορίας, ἅπερ ἑαυτῷ ὁ φιλόλογος ⟨εὑρήσ⟩ει.

Ὅταν τοιγαροῦν μετὰ πεποιθήσεως κατοική⟨ση Ἱερου⟩σαλήμ, οὐδεὶς ἔτι ἐν αὐτῇ ἀναθεματιστέος ἔ⟨σται οὐδὲ⟩ ἀφίδρυμα, ἐξολοθρευθέντων ἀπ' αὐτῆς τῶν γλ⟨υπτῶν καὶ⟩ τῶν χωνευτῶν. Τούτων γὰρ ἐκτὸς γεγενημέ⟨νων, πεπ⟩οιθότως κατοικήσει ἔχουσα τὴν πνευματικὴν ⟨ἀσφάλει⟩αν, περὶ ἧς Ἱερεμίας ὁ προφήτης ἔφρασεν εἰπών· «⟨Καὶ⟩ εὐλογημένος ἔσται ὁ ἄνθρωπος ὃς πέποιθεν ἐπὶ τῷ Κυρίῳ»[11].

1038 Ζαχ. 14, 12. Κ⟨αὶ αὕτη ἔσται⟩ ἡ πτῶσις, ἣν κόψει Κύριος πά⟨ν⟩τας τοὺς λαούς, ὅσοι ἐπε⟨στρά⟩τευσαν ἐπὶ Ἱερουσαλήμ· ταχήσονται αἱ σάρκες αὐτῶν ⟨ἐστ⟩ηκότων αὐ-

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 127,3. 2. Πρβλ. Ἰω. 15,1,2. 3. Πρβλ. Ψαλ. 103,15. 4. Ψαλ. 8,1. 80,1. 83,1. 5. Ἆσμ. 2,4. 6. Ψαλ. 117,8. 7. Παρμ. 16,20. 8. Α' Κορ. 16,22. 9. Α' Κορ. 12,3. 10. Ρωμ. 9,3. 11. Ἱερ. 17,7.

τῶν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ οἱ ὀφθαλ-
⟨μοὶ⟩ αὐτῶν ῥυήσονται ἐκ τῶν ὀπῶν αὐτῶν,
καὶ ἡ ⟨γλ⟩ῶσσα αὐτῶν ταχήσεται ἐν τῷ
στόματι αὐτῶν[1].

Α⟨ὕτη ἡ πτῶσι⟩ς τοῖς στρατοπεδεύσασιν ἐπ' αὐτὴν καὶ χάρακας αὐ⟨τῇ⟩ περιβαλοῦσιν. Τίνα δ' ἐστὶν ἃ προαναφωνεῖ τοῖς ⟨κυκ⟩λοῦσιν τὴν καλλίπολιν Ἰερουσαλήμ; Ταχήσονται, φησίν, ⟨αἱ σά⟩ρκες αὐτῶν τῶν ἑστηκότων ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν, ⟨ἤτοι⟩ ἀπὸ πολλῆς ἀσιτίας ἢ δέους τῶν προσδοκουμέ⟨νων⟩ κακωτικῶν τε καὶ ἐπιπόνων. Εἰς τοσοῦτον δὲ ⟨τῆξι⟩ς τῶν σαρκῶν αὐτῶν γενήσεται, ὡς τοὺς ὀφθαλ-
⟨μοὺς⟩ αὐτῶν ἐκρυῆναι καὶ τῶν ὀπῶν ἔξω γενέσθα⟨ι καὶ τα⟩κῆναι ἐν τῷ στόματι τὴν γλῶσσαν αὐτῶν.

Ὑ⟨π⟩ῆ⟨ρ⟩κται δὲ ἡ κακοπρα⟨γί⟩α αὕτη οὐ τοσοῦτον ⟨τοῖς κυ-
κλώσ⟩ασιν καὶ πορθή⟨σ⟩ασιν τὴν αἰσθητὴν ⟨Ἰερουσαλή⟩μ, ⟨ὡς τοῖ⟩ς διώξασιν τὸν χριστιαν⟨ι⟩σμὸν καὶ τὴν ⟨Χριστοῦ Ἐκ⟩κλησίαν, κατ' ἀναγωγὴν οὖσαν Ἰερουσαλήμ.

Περιέχ⟨ει ἡ τῶν⟩ χριστιανῶν ἱστορία ὅσα καὶ οἷα δεινὰ καὶ ἀληθῶ⟨ς .....⟩χθη θείᾳ κρίσει κατὰ τῶν πορθησάντων τ⟨οὺς .....⟩σου δούλους καὶ τοὺς συναχτηρίους τόπους ⟨ὡς εἰς⟩ ἔδαφος αὐτοὺς κατασπάσαι καὶ τὰς θείας βί⟨βλους⟩ πυρὶ παραδοῦναι. Ἐντε-
λέστερον καὶ διὰ πλειόν⟨ων⟩ περὶ τῶν τοιούτων πεπραγμάτευται ἡμῖν ⟨ἐν⟩ τοῖς εἰς τὸν Ἡσαΐαν ὑ⟨πο⟩μνή**1040**μασιν, ὧν εἰς τὴν ⟨ἀνά⟩γνωσιν παραπέμπομεν διὰ προτροπῆς τ⟨οὺς⟩ φιλοκάλους.

Πλήττει Θεὸς τοὺς κυκλώσαντα⟨ς⟩ Ἰερουσαλὴμ πολεμίων τρόπῳ, ἵνα πέσωσιν ἀπὸ χειρί⟨στης⟩ στάσεως ἧς ἐφύλαττον ἐμμένοντες τ⟨ῇ δει⟩σιδαίμονι λατρείᾳ. Ἐπωφελῶς τῆς πτώσεως ⟨ταύ⟩της γινομένης, ἔγερσις καὶ στάσις διαδέξε⟨ται⟩ ὑπερβάλλοντας ἐπαίνους ἔχουσα.

Περὶ τῆ⟨ς θ⟩εωρίας ταύτης, πληρωθεὶς Ἁγίου Πνεύματος, ὁ δικαιω⟨θεὶς⟩ Συμεὼν εἰς τὰς ἀγκάλας ἑαυτοῦ δεξάμενος ⟨τὸ ἐκ⟩ τῆς ἀπειρογάμου Μαρίας τεχθὲν βρέφος, δεικν⟨ὺς αὐ⟩τό φησιν· «Ἰδοὺ οὗτος κεῖται εἰς πτῶσιν καὶ ἀν⟨άστα⟩σιν ⟨πολ⟩λῶν»[2].

Αὐτοῦ ⟨γ⟩ὰρ χ⟨άρ⟩ιν πίπτουσιν οἱ ⟨....⟩ καὶ ⟨σαρκι⟩κοί, ἵνα ἀναστάντες κατὰ ἁγιότητα τ⟨οῦ Θεοῦ⟩ ἀ⟨σφαλεῖς⟩ ἀποδειχθῶσιν, ἐν τῇ πίστει καὶ λοιπῇ ἀ⟨ρετῇ⟩ β⟨εβαί⟩ως ἑδρασθέντες, κατὰ τὸ γεγραμ-
μένον ὑ⟨πὸ το⟩ῦ Ἀποστόλου τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς· «Τῇ πίστει ⟨ἑστήκ⟩ατε»[3]. Αὕτη δὲ ἡ στάσις παρὰ τῷ Σωτῆρι Ἰησοῦ γίν⟨εται· πρὸς γὰ⟩ρ αὐτοῦ ἔστι μαθεῖν λέγοντος· «Εἰσί τινε⟨ς τῶν ὧδε ἑ⟩στηκότων οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θα⟨νάτου⟩»[4].

Οἱ οὕτω ὠφεληθέντες ἀποβάλλουσιν τὸ σ⟨α⟩ρ⟨κικὸ⟩ν φρόνημα[5]

---

1. Ζαχ. 14,12. 2. Λουκ. 2,34. 3. Β' Κορ. 1,24. 4. Ματθ. 16,28. 5. Πρβλ. Ρωμ. 8,6.

καὶ τοὺς κακῶς ὁρῶντας ὀφθαλ⟨μούς[1],⟩ ἵνα μηκέτι ὦσιν ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν πνεύματι, καὶ μη⟨κέτι ζ⟩ῶσιν πονηρῶς καὶ μο⟨ιχ⟩ικῶς, ἀλλ' ἐναρέτως ⟨καὶ σ⟩ωφ⟨ρό⟩νως, πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θα⟨νατ⟩οῦντες[2] καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀποστρέφοντες ἀπὸ τῆς ματαιότητος[3] πρὸς Θεὸν αὐτοὺς αἴρον⟨τες⟩ ὥστ' ἀνειπεῖν· «Πρὸς σὲ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς ⟨μου τ⟩ὸν κατοι**1042**κοῦντα ἐν τῷ οὐρανῷ»[4], καὶ πάλιν· «⟨Οἱ ὀφθ⟩αλμοί μου διὰ παντὸς πρὸς τὸν Κύριον»[5].

Καταλλήλως ⟨τῇ ἀποδο⟩θείσῃ θεωρίᾳ ἐκλαβεῖν πειρατέον τὸ λεχθὲν ⟨ἐν τῷ⟩ Εὐαγγελίῳ ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, οὕτω προενε⟨χθέν·⟩ «Εἰς κρίμα ἐγὼ ἦλθον εἰς τὸν κόσμον, ἵνα ⟨ο⟩ἱ ⟨μὴ βλέ⟩ποντες βλέψωσιν καὶ οἱ βλέποντες τ⟨υφλ⟩οὶ γένωνται»[6]. Τῶν ⟨γ⟩ὰρ ἁμα⟨ρ⟩τητικῶς ὁ⟨ρώντων ὀφθαλμ⟩ῶν στερεθέντων το⟨ῦ⟩ κακῶς βλέπ⟨ειν, ὁμ⟩μ⟨άτ⟩ωσις ἔσται ἐπὶ τῷ ὀρθῶς ⟨κ⟩αὶ ὁσίως ὁρᾶ⟨ν.

Δυνα⟩τὸν καὶ ἑτέρᾳ νοήσει ἐπιβαλεῖν τῷ Εὐαγγελί⟨ῳ. Ἐπεὶ⟩ ἀπιστοῦντες οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Κυρίῳ ἀσεβῶς ἐβλ⟨ασφήμου⟩ν, ἥρμοζεν τυφλωθῆναι αὐτούς, κατὰ ⟨τὸ ἐν προ⟩φήτῃ λεχθέν· «Ἐτυφλώθησαν οἱ δοῦλοι τ⟨οῦ Θεοῦ»[7], οἱ ψ⟩ευδῶς ἐπαγγγελλόμενοι δουλεύειν αὐτ⟨ῷ· οὗ⟩ συμβάντος, ἀνέβλεψαν οἱ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ε⟨ἰς⟩ πίστιν κληθέντες, ἐλληλυθότος τοῦ φήσαντ⟨ος·⟩ «Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέν με, εὐαγγελ⟨ίσασ⟩θαι πτωχοὺς ἀπέστ⟨α⟩λκέν με, κηρῦξαι αἰχ⟨μα⟩λώτοις ἄφεσιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν»[8], ⟨φω⟩τίσας αὐτοὺς σοφίᾳ τῇ ἑαυτοῦ, κατὰ τὸ γεγ⟨ραμ⟩μένον· «Σοφία ἀνθρώπου φωτιεῖ πρόσωπον αὐτοῦ»[9]. Ἐ⟨π' αὐ⟩τὸ ληπ⟨τ⟩έον καὶ τὸ ἐν Ψαλμοῖς ἀπαγγελθ⟨έν·⟩ «Κύριος σοφο⟨ῖ⟩ τυφλούς»[10], ἵνα μηκέτι τυφλοὶ ἀλλ' ὀξὺ κα⟨θο⟩ρῶντες ⟨ἀ⟩ποδειχθῶσιν, ἐμποδισθέντων τῶ⟨ν πο⟩νηρῶς ὁρώντων ὀφθαλμῶν ἐκπεπτωκότω⟨ν ἐκ⟩ τῶν ὀπῶν ἑαυτῶν, ἵν' ἀντεισαχθῶσιν ἀντ⟨ίοι⟩ εἰς τὰς αὐτὰς ὄπας — αὗται **1044** δ' εἰσὶν αἱ φυσικαὶ ἔννοιαι — οἱ τὸν Θεὸν ὁρῶντ⟨ες⟩ ὀφθαλμοί. Τούτ⟨ους⟩ τοὺς ὀφθαλμο⟨ὺς⟩ πρὸς αὐτὸν αἴ⟨ρει ὁ ἄνθρωπος⟩ ὡσαύτως τῷ λέγο⟨ν⟩τι· «Πρὸς σὲ ἦρα τ⟨οὺς ὀφθαλμού⟩ς μου τὸν κατοικο⟨ῦ⟩ντα ἐν τῷ οὐρανο⟨ῷ⟩»[11].

Ταχεισῶ⟩ν τῶν σαρκῶν ὧν τὸ φρόνημα ἔχθρα εἰς ⟨τὸν Θε⟩όν»[12] καὶ τῶν ἀσεβῶς ὁρώντων τῶν ὀφθαλμῶν ⟨ῥυέν⟩των ἐκ τῶν ἡρμηνευμένων ὀπῶν, ἐπὶ ⟨τὸ ἀποδει⟩χθῆναι τοὺς ὀξὺ καθορῶντας, περὶ ὧν ὁ ⟨Ἀπόστολ⟩ος γράφει τὴν ἔχουσαν λέξιν οὕτως· «Π⟨εφωτισ⟩μένοι τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας»[13], ἁρμονίως ⟨εἴρηται⟩ καὶ τὴν γλῶσσαν τακῆναι ἐν τῷ στόματι ⟨τῶν ἐχ⟩όντων δολερὸν καὶ περὶ ὑλικῶν πραγμάτων ⟨λόγον⟩, ἵνα ὑπαρχθῇ τὸ λεγόμ⟨ε⟩νον ὑπὸ τοῦ σοφοῦ ⟨τῷ δεσ⟩πότῃ τῶν ὅλων· «Ἡ γλῶσσά μου μελετήσει ⟨τὴν δ⟩ικαιοσύνην σου μόνου»[14].

---

1. Πρβλ. Β' Πέτρ. 2,14. 2. Πρβλ. Ρωμ. 8,13. 3. Πρβλ. Ψαλ. 118,37. 4. Ψαλ. 122,1. 5. Ψαλ. 24,15. 6. Ἰω. 9,39. 7. Ἡσ. 42,19. 8. Λουκ. 4,18. 9. Ἐκκλ. 8,1. 10. Ψαλ. 145,8. 11. Ψαλ. 122,1. 12. Πρβλ. Ρωμ. 8,7. 13. Πρβλ. Ἐφ. 1,18. 14. Ψαλ. 70,24.

Ζαχ. 14, 13-14. ⟨Καὶ ἔσται ἐν τῇ⟩ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔκστασις Κυρίου ἐπ' αὐτοὺς με-⟨γάλη⟩ καὶ ἐπιλήμψεται ἕκαστος τῆς χειρὸς τοῦ πλη⟨σίον α⟩ὐτοῦ. Καὶ συμπλακήσεται ἡ χεὶρ αὐτο⟨ῦ⟩ πρὸς χεῖ⟨ρα τοῦ⟩ πλησίον αὐτοῦ. Καὶ ὁ Ἰούδας παρατάξεται ἐν Ἱερουσαλὴμ ⟨καὶ συν⟩άξει τὴν ἰσχὺν πάντων τῶν λαῶν κυκλό⟨θεν, χρ⟩υσίον καὶ ἀργύριον καὶ ἱματισμὸν ⟨ε⟩ἰς πλῆθος σ⟨φόδρα⟩[1].

Ἐν τῇ ἡμ⟨έρᾳ ἐν⟩ ᾗ κατωρθώθη ἃ ἐδίδαξεν ὁ προφήτης, ἔκστα-σ⟨ι⟩ς ⟨Κυρίου ἐπ' α⟩ὐτοὺς μεγάλη, τοῦ Κυρίου παρασχόντος αὐ-⟨τήν,⟩ τ⟨ῆς ἐκστ⟩άσεως ἐνταῦθα τὸν θαυμασμὸν ⟨δ⟩ηλ⟨ού**1046**σης διὰ τὴ⟩ν παραχοπὴν καὶ παραφροσύνην. Ἐ⟨ν μὲ⟩ν γὰρ ⟨τῷ προφή-τ⟩η Ὡσῆε τὸ γεγραμμένον· «Ἐπιστρέψουσ⟨ιν οἱ⟩ υἱοὶ Ἰσραὴλ κ⟨α⟩ὶ ἐπιζητήσουσιν Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν καὶ Δαυὶδ τ⟨ὸν βασιλ⟩έα αὐ-τῶν· καὶ ἐκστήσονται ἐπὶ τῷ Κυρίῳ καὶ ἐπὶ τοῖς ἀγα⟨θοῖς αὐτ⟩οῦ»[2], ⟨θα⟩υμασμὸν δηλοῖ, ἤ, ὥς τινες εἶπον, θαυμασιότ⟨ητα. Τῆς⟩ αὐ-⟨τῆς⟩ νοήσεως ὑπάρχει καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀμβακο⟨ὺμ γεγραμμένον·⟩ «Κατενόησα τὰ ἔργα σου καὶ ἐξέστην»[3]. Τὴν οὕ⟨τω ἡρμηνευμέ⟩-νην ἔκστασιν γεγονέναι παρὰ Κυρίου ἐπὶ τοὺς εὑερ⟨γετουμένου⟩ς με-μεγεθυσμένην ὁ προφήτης φησίν.

Οὗ συμβάν⟨τος, «παρα⟩τάξεται ὁ Ἰούδας ἐν τῇ ⟨Ἱερουσα⟩-λὴμ»[4] περὶ οὗ εἴρηται· «Ἰούδ⟨α, σὲ αἰνέσαι⟩σαν οἱ ἀδελφοί σου»[5], ὁ ὑπὲρ πάντων ἐξομολογούμε⟨νος Ἰούδας.⟩ Παρατάσσεται δὲ ὁ μετα-λαμβανόμενος Ἰούδας ἐ⟨ξομο⟩λογούμενος ἐν τῇ ἀληθινῇ Ἱερουσαλήμ, ἐν ᾗ «ὁ κατοικῶν ⟨οὐ σαλεύ⟩εται εἰς τὸν αἰῶνα»[6], ἵνα συναγάγῃ κυ-κλόθεν τὴν ἰ⟨σχὺν πάν⟩των τῶν λ⟨α⟩ῶν, χρυσίον καὶ ἀργύριον καὶ πλῆθος ⟨ἱματίω⟩ν, οὖσαν σφόδρα.

Πολλάκις σεσαφήνισται καὶ ἐν ἄλλ⟨αις θ⟩εοπνεύστοις Γραφαῖς καὶ τῷ εἰς ἐξέτασιν προκειμέ⟨νῳ πρ⟩οφήτῃ σημαίνε⟨σ⟩θαι τὸν νοῦν τὸν πεφωτισμένον τ⟨ῇ σημ⟩ασίᾳ τοῦ χρυσοῦ καὶ τὸν συνετὸν καὶ ἠ-κριβωμένον λ⟨όγον τ⟩ῇ τοῦ ἀργυρίου προσηγορίᾳ. Ὅθεν προσήκει κα-ταλ⟨λήλως τ⟩ῷ χρυ⟨σῷ καὶ ἀρ⟩γυρίῳ καὶ τὰ **1048** ἱμάτια ἐφαρμό-σαι, ὧν ⟨μέγα⟩ τὸ πλ⟨ῆθος⟩ ὁ ἅ⟨γ⟩ιος Ἰούδας συνῆξε⟨ν⟩ κυκλόθεν ἀπὸ π⟨άντω⟩ν ⟨τῶν⟩ λαῶν ⟨το⟩ῦτ' ἔστιν πάντων τῶν πεπιστευκότ⟨ων ἐξ⟩ ἐθνῶ⟨ν. Ἱμα⟩τισμὸς δὲ καὶ ἱμάτια κατὰ θείαν ἀναγωγὴν αἱ κατ' εἶ-δ⟨ος ἀρε⟩ταὶ τυγχάνουσιν καὶ αἱ κατ' αὐτὰς ἐπιτελού⟨μεναι πρά⟩ξεις καὶ τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας καὶ τὰ τῆ⟨ς ἀληθείας⟩ μυστήρια. Τού-τοις τοῖς ἀμφίοις ἐγκαλ⟨ύπτεται....⟩ ἡ Χριστοῦ νύμφη, Ἐκκλησία οὖσα, καὶ βασιλίς, ὡ⟨ς⟩ ἐ⟨ν τετταρ⟩ακοστῷ καὶ τετάρτῳ Ψαλμῷ

---

1. Ζαχ. 14,13-14. 2. Ὡσ. 3,5. 3. Ἀββ. 3,2. 4. Ζαχ. 14,14. 5. Γεν. 49,8. 6. Ψαλ. 124,1.

ᾄδεται· «Παρέ⟨στη⟩ ἡ ⟨βασίλισσα ἐ⟩κ δεξιῶν σου ἐν ἱματισμῷ διαχρύσῳ περι⟨βεβλημέν⟩η πεποικιλμένη»[1], καὶ προσέτι· «Ἐν χροσσωτοῖς ⟨χρυσοῖς π⟩εριβεβλημένη πεποι⟨κι⟩λμένοις»[2].

Μὴ γὰρ ἐπὶ ⟨τοσοῦτον⟩ ἡ διάνοια τυφλωθείη ὡς νομίσαι περὶ ἐσ⟨θημάτω⟩ν σωματικῶν διδάσκειν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλὰ πε⟨ρὶ ἱματίων⟩ ἐπόντων καὶ κοσμούντων τὸν ἔσω ἄνθρωπον, ⟨περὶ ὧν ἐ⟩ν Ἐκκλησιαστῇ γέγραπται προσταχτικῶς· «Ἐν ⟨παντὶ⟩ καιρῷ λευκὰ ἔστωσαν τὰ ἱ⟨μ⟩άτιά σο⟨υ⟩»[3], ἃ αὐτὸς ὁ ⟨Θεὸς ἀμ⟩φιέννυσιν καὶ ἐνδιδύσκει τὴν εὐχαριστητικῶ⟨ς λέγ⟩ουσαν ψυχήν· «Ἀγαλλιῶμαι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ· ἐνέδυσεν γά⟨ρ με ἱ⟩ματισμὸν σωτηρίου καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης»[4]. ⟨Πρὸ⟩ς τὴν οὕτω ἐναβρυνομένην ἐπὶ κόσμῳ ἐσθημά⟨των, ὁ πα⟩ρασχὼν αὐτῇ αὐτὰ νυμφίος φησίν· «Ἐνέδυσά ⟨σ⟩ε τρίχ⟨απτα⟩ καὶ βύσσινα»[5], τρίχαπτα καλῶ⟨ν⟩ ⟨τὰ ἐξ ἰσ⟩χνοτ⟨άτω⟩ν καὶ λεπτῶν νοημάτων καὶ ἔργω⟨ν⟩ ὑφ⟨αν⟩θ⟨έντα...⟩ βύσσινα δέ ἐστιν τὰ ἐκ τῶν αἰσθητ⟨ῶν π⟩ράξ⟨εών τε⟩ καὶ λόγων συμπλακέντα, τῆς βύσ⟨σου ἐ⟩κ ⟨τῆ⟩ς γῆς φυομένης, ὡς κατὰ τοῦτο το⟨ῖς αἰσ⟩θητοῖς παραβάλλεσθαι.

Συναγαγὼν ὁ Ἰούδας π⟨αρατ⟩αξ⟨όμ⟩ενος ἐν τῇ ὁρώσῃ τὴν εἰρήνην νοητῇ Ἱερουσαλὴμ ⟨τὴν ἰσχὺν τ⟩ῶν λαῶν κυκλόθεν, συνήγαγεν τὰ νοητ⟨ὰ τῶν λαῶν κει⟩μήλια ὑπάρχοντα χρυσίον, **1050** ἀργύριον, ⟨πλῆ⟩θο⟨ς ἱμα⟩τίων σφόδρα, νοῦν δηλονότι καὶ ⟨λόγον⟩ κατὰ τὰ ἡρμηνευμένα κατ' ἀναγωγὴν καὶ ⟨τὸν ἀ⟩ποδοθέντα ἱμ⟨α⟩τισμ⟨ὸ⟩ν εἰς πλῆθος σφόδρα συ⟨νη⟩γμένον.

Αὐτάρκως ⟨εἰς⟩ τὸ παρὸν ῥητὸν γενα⟨μένης⟩ σαφηνείας, τὰ ⟨ἐ⟩ξῆς αὐτῷ ἐκθώμεθα.

Ζαχ. 14, 15. Καὶ αὕτη ἔσται ἡ ⟨πτ⟩ῶσις τῶν ἵππων καὶ τῶν ἡμιόνων ⟨καὶ⟩ τῶν καμήλ⟨ων καὶ τῶν⟩ ὄνων καὶ πάντων τῶν κτ⟨η⟩νῶν τῶν ὄ⟨ντ⟩ω⟨ν⟩ ἐ⟨ν⟩ ταῖς παρεμβολαῖς ἐκείναις⟨κα⟩τὰ τὴν π⟨τῶσι⟩ν ταύ⟨τ⟩ην[6].

Ὥ⟨σπερ⟩ τὰ ἑστη⟨κότ⟩α κακ⟨ῶ⟩ς ἔθνη πεσόντα μακαρίως ⟨καὶ⟩ ἐπαινετῶ⟨ς⟩ ἀν⟨έσ⟩τη, ὡς ἀρτίως ἡρμηνεύθη, οὕτω⟨ς⟩ οἱ κατ' ἀλληγορίαν ἵπποι, ἡμίονοι, κάμηλοι, ὄνοι, π⟨εσόν⟩τες ἀπὸ τῆς στάσεως ἧς εἰσιν τοιοῦτοι, σωτ⟨ηρι⟩ωδῶς ⟨ἀ⟩ναστήσονται ἐπὶ ἰδίῳ καλῷ. Οἱ γὰρ θηλυμ⟨ανεῖς⟩ ἵπ⟨ποι γενό⟩μενοι τῷ χρεμετίζειν[7] ἐπὶ τὰς τ⟨οῦ πλη⟩σίον ⟨γα⟩μετάς, πεπτώκα⟨σ⟩ιν ἀπὸ τοῦ φιληδ⟨όνου πά⟩θου⟨ς κα⟩ὶ μοιχικῆς καταστάσεως, ἵν' ἀναστῶσι⟨ν εἰς ἐπαι⟩ν⟨ετὴν ἀ⟩νέγερσιν, περὶ ἧς Ἰησοῦς τοῖς παιδευομένοις εἶπεν· «⟨Ἐγείρεσ⟩θε,

---

1. Ψαλ. 44,10. 2. Ψαλ. 44,14. 3. Ἐκκλ. 9,8. 4. Ἡσ. 61,10. 5. Πρβλ. Ἰεζ. 16,10. 6. Ζαχ. 14,15. 7. Πρβλ. Ἱερ. 5,8.

ἄγωμεν ἐντεῦθεν»[1], καὶ πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν ἐ⟨θνῶ⟩ν Ἐκκλησίαν γενομένην αὐτοῦ νύμφην βοᾷ· «⟨Ἀνάσ⟩τα ἐλθέ, ἡ πλησίον μου»[2]. Τῆς νοήσεως ταύ⟨της τυγχ⟩άνει τὸ ἀποστολικὸν ἔχον ὧδε· «Ἔγειρε, ὁ καθεύ⟨δων καὶ ἀ⟩νάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χ⟨ριστός⟩»[3].

Παραπλ⟩ησίως τῇ πτώσει τῶν ἵππων καὶ οἱ ἡμίονοι **1052** πεσοῦν⟨ται, διὰ⟩ στείρωσιν ψυχῆς οὕτω κ⟨αλ⟩ούμενοι. Περὶ ἀμ⟨φοτ⟩έρων τούτων τῶν ζῴων, τ⟨ο⟩ῖς ἀνθρώποις ὁ θεῖός φησιν ⟨λόγ⟩ος· «Μὴ γίνεσθε ὡς ἵππ⟨ος⟩ καὶ ἡμίονος, οἷς οὐκ ἔστι ⟨σύνε⟩σις»[4]. Ὥσπερ δὲ ἵπποι καλοῦνται οἱ γυναιμανεῖς καὶ ⟨πολ⟩ύκοινοι, οὕτως ἡμίονος ῥηθείη ἂν ἀλληγορικῶς ⟨ἡ ἄ⟩φθορον ἔχουσα τὸ σῶμα παρθένος, μὴ μὴν ἁγία ⟨οὖσα⟩ τῷ πνεύματι[5]. Διὰ τὴν τοιαύτην στείρ⟨ωσ⟩ιν ⟨κ⟩αὶ ὁ εὐνου⟨χισ⟩θεὶς οὐ διὰ τὴν βασιλείαν τῶν ⟨οὐρα⟩νῶν[6], ⟨ἀ⟩λλ' ἀρεσκεί⟨ας τ⟩ῆς πρὸς ἀνθρώπους ἕνεκα, ἡμίονος κέκληται.

Μετὰ ⟨τὴν⟩ πτῶσιν, οἱ ἀποδοθέντες ἵπποι καὶ ἡμ⟨ί⟩ονοι ἀνα⟨στάν⟩τες ὀχούμενον ἀπ' αὐτοὺς ἕξουσιν τὸν πρὸς ὃν εἶ⟨πον⟩ οἱ ἅγιοι· «Ἐπίβηθι ἐπὶ τοὺς ἵππους σου κ⟨α⟩ὶ ἡ ἱππασία σ⟨ου⟩ σωτηρία»[7]. Ὡσαύτως καὶ ὁ ἡμίονος τὴν ἑρμηνευθεῖ⟨σαν μ⟩εταβολὴν σχὼν ἕξει τὸν Δαυίδ, τὸν Σωτῆρά φημι, ἐφεζό⟨μενον⟩ καὶ ὀχούμενον βασιλικῶς[8].

Τῷ ἀπο⟨δ⟩ο⟨θέντι⟩ τρόπ⟨ῳ ἐκπ⟩εσοῦνται καὶ ἀναστήσονται οἱ κάμ⟨ηλοι καὶ ο⟩ἱ ⟨ὄνοι κ⟩αὶ πάντα τὰ ἄλλα κτήνη τυγχάνο⟨ντα ἐν τ⟩αῖς π⟨αρεμβο⟩λαῖς ἐκείναις, ταῖς καταλλήλοις δ⟨ηλον⟩ότι. Κ⟨ατὰ τὴν⟩ πτῶσιν τῶν ἵππων καὶ τῶν ἐφεξῆς ⟨λεγομ⟩ένων, κ⟨άμ⟩ηλοι τυγχάνουσιν κατὰ τροπολογίαν ⟨οἱ ἄνθρω⟩ποι οἱ μελετῶντες δῆθεν τὸν θεῖον νόμον, ἄν⟨ευ τοῦ⟩ διαστέλλειν τὸ πρακτέον καὶ μὴ πρακτέον. Ἡμὲν γ⟨ὰρ ἀνάγουσιν μη⟩ρυκισμὸν[9] «λεπτύνοντες» καὶ λεαίνοντε⟨ς «ὡς χνοῦν»[10] τὴν π⟩ροκαταβεβλημένην τροφὴν μελετητικο⟨ὺς τοῦ νόμου⟩ αἴροντες λόγους, ἠδὲ οὐ διχηλοῦσιν ⟨ὁπλὴν⟩ οὐδὲ ὀνυχίζουσιν ὀνυχιστῆρα, **1054** ἀκάθαρτοι τυγχάνουσιν[11], οὐ διαστέλ⟨λο⟩ντες τὸ πρακτέον ἀπὸ ⟨τοῦ μὴ⟩ τοιούτου.

Το⟨ιο⟩ῦτοι τ⟨υ⟩γχάνουσιν οἱ κατὰ σάρ⟨κα Ἰου⟩δαῖοι, οὐ διαιροῦντες ἀ⟨πὸ⟩ τοῦ γράμματος τὸ πνεῦμα, ⟨ἀπὸ⟩ τῆς σκιᾶς τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' οὐδ' ἀπὸ τῶν ἐναρέτ⟨ως τε⟩λουμένω⟨ν⟩ καὶ κατὰ καθαρίαν ἐνεργούμενα, ὅθεν τό· ⟨Νομί⟩ζονται ὡ⟨ς «ἁ⟩μαρτωλὸν ἔθνος καὶ λαὸς πλήρης ἁμα⟨ρτι⟩ῶν»[12], οὐκ αὐ⟨τ⟩άρ⟨κως⟩ ὄντος πρὸς καθαρότητα τοῦ κ⟨ε⟩νῶς, τοῦτ' ⟨ἔσ⟩τιν μα⟨τ⟩αίως μελετᾶν, κατὰ τὸ περὶ αὐτῶ⟨ν⟩ εἰρημένον· «Λαοὶ ἐμελέτησαν κενά»[13]. Ἔξω γὰρ γενάμενο⟨ι⟩ τῆς μαθ⟨ήσ⟩εως τοῦ «γεννήσαντος αὐτοὺς καὶ ὑψώσαν-

---

1. Ἰω. 14,31. 2. Ἆσμ. 2,10. 3. Ἐφ. 5,14. 4. Ψαλ. 31,9. 5. Πρβλ. Α' Κορ. 7,34. 6. Ματθ. 19,12. 7. Ἀββ. 3,8. 8. Πρβλ. Α' Βασ. 1,33-34. 9. Πρβλ. Λευϊτ. 11,4. 10. Πρβλ. Ἡσ. 41,15. 11. Πρβλ. Λευϊτ. 11,4. 12. Ἡσ. 1,4. 13. Ψαλ. 2,1.

τος»[1], ἤκουσαν ⟨π⟩άντες ὡς εἷς· «Υἱὸς ἀπολειπόμενος φυλάξαι παι-⟨δεί⟩αν πατρὸς μελετήσει ῥήσεις κακάς»[2]. Τῶν κατὰ σάρκα Ἰσραηλιτῶν καμήλων τυγχανόντων διὰ τὸ πῃ μὲν ⟨ἔχ⟩ειν τὸ τεκμήριον τῶν καθαρῶν, πῃ δὲ ⟨τῶν ἀκα⟩θ⟨άρτων, οἱ εἰ⟩δωλολάτραι ὄντες ἀκάθαροί ὄνο⟨ι εἰ⟩σὶν ⟨ἀχαλίνωτοι⟩ καὶ κάτω νενευκότες, ὀγκητικο⟨ὶ ὄντ⟩ες διὰ ⟨τὸ ἀ⟩νόητον καὶ ἄλογον. Καὶ ἐπεὶ οὗτοι παρ' ἑα⟨υτοὺς⟩ εἰς ⟨ταύτη⟩ν ἦλθον τὴν κατάστασιν, δυνατῶς ἔχο⟨υσιν⟩ πε⟨σεῖν⟩ ἀπ' αὐτῆς, ἵνα ἀναστάντες ἀγαλματοφοροῦν⟨τες πάλ⟩ιν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν ἀποδοθεῖσαν πολλάκις ⟨πνευμ⟩ατικὴν Ἱερουσαλήμ.

Ὅτε μὲν γὰρ δεδεμένη ἦν ἡ ὄν⟨ος τῷ με⟩τ' αὐτῆς πώλῳ εἰς τὴν κατέναντι κώμην[3], δηλ⟨αδὴ εἰς τὸ⟩ καταντικρὺ τοῦ παραδείσου ὅπου ἐκβέβλη⟨ται ὁ παραβὰς⟩ τὴν Θεοῦ ἐντολὴν ἄνθρωπος, ἀχθοφόρος ἦν καὶ πολ⟨λὴν ἄνοιαν⟩ καὶ ἀλογίαν ἔχουσα, ὅτε δὲ ἐπέβη αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς ⟨ἵν' ἀ⟩γαλματοφορούμενος εἰ⟨ς τὴ⟩ν Ἱερουσαλὴμ εἰσέλθῃ, μετα⟨βαίνε⟩ι ἐξ ὄνου εἰς λογικὸν σχῆμ⟨α⟩ τοῦ λόγου ὡς λεχθῆναι ⟨περ⟩ὶ τοῦ Σωτῆρος ὅτι «δεσμεύει πρὸς ἄμπελον τὴν ὄνον»[4].

1056 Γέ⟨γον⟩ε δὲ τοῦτο ὅτ' ἔκτισεν τὸν Ἕλληνα καὶ Ἰουδαῖον εἰς ⟨ἕν⟩α καινὸν ἄνθρωπον[5]. Ἄμπελος μὲν γὰρ ⟨ἦν ὁ ἐκ⟩ περιτομῆς λαός, περὶ οὗ εἴρηται πρὸς τὸν Θεόν· «Ἄμ⟨πελ⟩ον ⟨ἐξ⟩ Αἰγύπτου μετῆρας, καὶ ἐξέβαλας ἔθνη καὶ ⟨κα⟩τεφ⟨ύτε⟩υσας αὐτήν»[6], πρὸς ἣν ὁ φυτουργὸς εἶπεν· «Ἐγ⟨ὼ⟩ δὲ ἐφύτε⟨υ⟩σά σε ἄμπελον καρποφόρον πᾶσαν ἀληθινήν»[7].

Πρὸς το⟨ιαύτ⟩ην ἔδησεν τὸν ἀπὸ τῶν ἐθνῶν λαόν, ἀνόητον ὄντα πρ⟨ὸ τ⟩ῆς κλήσεως καὶ πῶλον διὰ τὸ ἄρτι κεκλῆσθαι.

Ἐπίστησον ε⟨ἰ κ⟩αὶ κατὰ ⟨θε⟩ω⟨ρία⟩ν ἄλλην πρὸς ἑαυτὸν ἄμπελον ὄντα ἀληθινὴν συνή⟨γαγεν κ⟩αὶ ἔδησεν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, ἵν' ἀπο ⟨.....⟩ κτι⟨....⟩ η τρόπον τῇ ἀμπέλῳ πλησιᾶσαν ω⟨.....⟩ νεσθαι τῆς δευσμεύσεως ταύτης μ⟨.. .....⟩ς· «⟨Ὁ κολλώ⟩μενος τῷ Κυρίῳ ἓν Πνεῦμά ἐστιν»[8].

Ὁμοίως τ⟨οῖς⟩ εἰρημ⟨ένοις ἵπ⟩ποις, ἡμιόνοις καὶ τοῖς λοιποῖς ὅσ⟨οι ἐκ⟩ τῶν π⟨α⟩ρ⟨ε⟩μβολῶν ἐκείνων, τὴν αὐτὴν μεταβολὴν σχο⟨.... ἡ⟩μερούμενα καὶ εἰς λογιότητα ἀγόμενα.

«Κατὰ τ⟨ὴν πτῶ⟩σιν ταύτην»[9] φησίν, δηλαδὴ τὴν ἡρμηνευμένην.

Ζαχ. 14,16: Καὶ ἔ⟨στ⟩αι ὅσοι ἐὰν καταλειφθῶσιν ἐκ πάντων ⟨τῶν⟩ ἐθ⟨ν⟩ῶν ⟨τῶν⟩ ἐλθόντων ἐπὶ Ἱερουσαλήμ, καὶ ἀναβήσονται ⟨ἐ κατ' ἐνιαυτ⟩ὸν τοῦ προσκ⟨υ⟩νῆσαι

---

1. Πρβλ. Ἡσ. 1,2. 2. Παρμ. 19,27. 3. Πρβλ. Ματθ. 21,2. 4. Πρβλ. Γεν. 49,11. 5. Πρβλ. Ἐφ. 2,15. 6. Ψαλ. 79,9. 7. Ἱερ. 2,21. 8. Α' Κορ. 6,17. 9. Ζαχ. 14,15.

τῷ βασιλεῖ Κυρίῳ παν⟨τοκράτορι κα⟩ὶ τοῦ ἑορτάζειν τὴν ἑορτὴν τῆς σκηνοπηγίας[1].

1058 Οἱ καταλειφθέντ⟨ε⟩ς ἀπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν προσ⟨αναστή⟩σαντές τε καὶ προσε⟨ληλ⟩υθότες αὐτῇ κατ' ἐνιαυτ⟨ὸν ἀνα⟩βαίνουσιν πρ⟨ο⟩σκυνεῖν τῷ βασιλεῖ Κυρίῳ παντοκράτ⟨ορι⟩ ἐν τῷ καιρῷ ἑορτῆς τ⟨ῆ⟩ς καλουμένης σκηνοπηγίας, ἣν Ἰουδαῖοι μὲν πρ⟨ὸ⟩ς ἱστορίαν καὶ ῥητὸν ἐκτελοῦσιν, τῶ⟨ν δ⟩ικαίων ἀνδρῶ⟨ν⟩ καὶ ταύτην ὥσπερ καὶ τὰς ἄλλας ἑ⟨ορτ⟩ὰς ἀγυριζόντων.

⟨Κ⟩αὶ πρῶτόν γε τὸ ῥητὸν ἴδωμεν ἵνα σ⟨ύ⟩νοπτον καὶ π⟨ρὸς ἀλληγο⟩ρίαν γένηται.

Ἔξω τῆς Αἰγύπτου γενάμε⟨νος τῶν Ἑβραίω⟩ν λαός, διαιρεθείσης τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσση⟨ς κ⟩α⟨ὶ Φαραὼ κ⟩αὶ πάσης αὐτοῦ τῆς στρατιᾶς καταποντισ⟨θ⟩έν⟨των, ο⟩ὐκ εὐθέως ἐπὶ τὴν ἁγίαν γῆν ἡ μετάθεσις τῶ⟨ν⟩ βοηθ⟨η⟩θέντων ὑπὸ Θεοῦ γέγονεν, ὡς ὅλους τεσσερά⟨κ⟩οντα ἐνιαυτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ διηγιοχέναι, ἔνθα ο⟨ὔ⟩τε πόλις, οὐ κώμη, οὐκ οἰκίαι ἦσαν· καὶ ἐπεὶ οὐ δυνατὸν ἦν πάντη ἀοίκους εἶναι τοὺς μέλλο⟨ν⟩τα⟨ς⟩ περᾶσ⟨αι εἰς τ⟩ὴν ἁγίαν γῆν, σκηνὰς ἤγειρον πρὸ⟨ς σκ⟩έπην ⟨καὶ κατοίκ⟩ησιν οἱ τὴν Αἴγυπτον ἐξελθόντες, ⟨ἵ⟩να καὶ ⟨οὕτ⟩ω μνήμ⟨μην⟩ ἔχωσιν τῆς ὑπαρξάσης εὐεργεσία⟨ς κατ' ἐνι⟩αυτὸν ⟨σκη⟩νῶν ἐγειρομένων.

Τῆς σπουδῆς ταύ⟨της⟩ μαρτυ⟨ρία ἔ⟩γγυος ὁ δοθεὶς ἐστι νόμος. Φησὶν γάρ· «Ἐάν σε ἐρωτ⟨ήσῃ⟩ ὁ υἱός σου αὔριον λέγων[2]· Τί αἱ σκηναὶ αὗται; ἐρεῖς αὐ⟨τῷ· Ἐν⟩ πολλῷ χρόνῳ παροικήσαντας ἡμᾶς ἐν τῇ Α⟨ἰγύ⟩π⟨τῳ, ἤγ⟩αγεν ὁ ⟨Θεὸς⟩ ἀπ' αὐτῆς εἰς τὴν ἔρημον ταύτη⟨ν, καὶ διὰ τοῦ⟩το τὰς σκηνὰς ἁγίας ἐγείρομεν, ἵν' ὁρωμ⟨ένω⟩ν ⟨α⟩ὐτῶν κατ' ἐνιαυτὸν μηδαμῶ⟨ς⟩ λήθη γένητα⟨ι τῆς ἁγ⟩αθῆς δωρεᾶς».

1060 Πῶς δὲ ἐπετελεῖτο καὶ ⟨πότε⟩ ἡ τῶν ⟨σκηνῶν⟩ ἑορτὴ λεκτέον. «Τῷ ἑβδόμῳ, φησίν, μ⟨ή⟩νί, τῇ πεντε⟨και⟩δεκάτῃ ἡμέρᾳ, καρπὸν ὡραῖον ⟨ξύλ⟩ου λά⟨β⟩ετε καὶ κάλλυν⟨θ⟩ρα φ⟨οι⟩νίκων καὶ κλάδους δασεῖς καὶ κλάδ⟨ο⟩υς ἰτέας καὶ ἄγ⟨νου⟩ ἐκ χειμάρρου τοῦ εὐφραν⟨θῆ⟩ναι»[3].

Τί δ⟨ὲ⟩ τοῦτ' ἂν δηλοῖ ἕκ⟨αστο⟩ν πρὸς ἀναγωγὴν ἀκόλουθον εἰπεῖν.

Ἡ κατὰ ἀρετὴν κα⟨ὶ σο⟩φίαν προκοπὴ σκηνὴ προσαγορεύε⟨τ⟩αι, ὁδευόντων οὖσα σκεπαστήριον. Δηλοῦται ἡ θεωρία ἐ⟨ν πρώ⟩τῳ καὶ τεσσαρακοστῷ Ψαλμῷ, τοῦ σπεύδο⟨ντος ἐπὶ τὸ⟩ν Θεοῦ οἶκον λέγοντος· «Διελεύσομαι ἐν τόπῳ σκ⟨ηνῆς θαυμα⟩στῆς ἕως τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ»[4]. Σκηνῆς γὰρ τό⟨που καὶ προκο⟩πῆς χρεία θαυμαστῆς τῷ διερχομένῳ ἐπ⟨ὶ τὸν Θεο⟩ῦ οἶ⟨κον⟩, κατοικοῦντος ἀλλ'

---

1. Ζαχ. 14,16. 2. Δευτ. 6,20. 3. Πρβλ. Λευϊτ. 23,39-40. 4. Ψαλ. 41,5.

οὐ σκηνοῦντος ἔτι το⟨ῦ μ⟩ετὰ π⟨ο⟩λλὴν προκοπὴν εἰς τὸ τέλος ἐφθακότος, ὡς εἰπεῖν ἰλ⟨αρ⟩ᾷ διαθέσει· «Τὸ κ⟨α⟩τοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου εἰς μακρότητα ἡ⟨μερ⟩ῶν»[1], καὶ πάλιν· «Μίαν ἠτησάμην παρὰ Κυρίου, ταύτην ἐκζη⟨τή⟩σω· τὸ κατ⟨ο⟩ικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου πάσας τὰς ἡμέρας τ⟨ῆς ζωῆ⟩ς μου, τοῦ θεωρεῖν με τὴν τερπνότητα Κυρίου, καὶ ἐπισκ⟨έπτ⟩εσ⟨θαι⟩ τὸν ναὸν αὐτοῦ»[2].

1062 Συνάδει τῇ εἰρημένῃ νοήσει καὶ τὰ ἐν ⟨ὀγ⟩δοηκοστῷ καὶ τρίτῳ Ψαλμῷ ἔνθεν ἀρχόμεν⟨α ..⟩· «Ὡς ἀγαπητὰ τ⟨ὰ σκην⟩ώματά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων. Ἐ⟨πιπο⟩θεῖ κα⟨ὶ ἐκ⟩λ⟨είπει⟩ ἡ ψυχή μου εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου»[3], καὶ ⟨μετ' ὀ⟩λίγα· «Μακάριοι πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν τῷ οἴ⟨κῳ σο⟩υ, εἰς τού⟨ς⟩ αἰῶνας τῶν αἰώνων αἰνέσουσίν σε»[4]. Τ⟨ελεῖτ⟩αι γὰρ εἰς τ⟨ο⟩ὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἡ ὑμνῳδία τοῖς με⟨τὰ⟩ πᾶσαν προκ⟨οπ⟩ὴν ἐπὶ τὸν ⟨οἶ⟩κον δν ὁ Θεὸς ἐθεμελί⟨ω⟩σεν[5] ⟨ἐλθοῦσιν⟩. Περ⟨ὶ⟩ τῶν τ⟨οιο⟩ύ⟨τω⟩ν οὐσῶν νοητῶν σκηνῶν ᾀδων ὁ σοφός φησ⟨ιν· «Φω⟩νὴ ⟨ἀγ⟩αλλιά⟨σ⟩εως καὶ σωτηρίας ἐν σκηναῖς δικαίω⟨ν»[6]. Καὶ ὁ πα⟩ροιμιαστής φησιν· «Οἶκοι δικαίων διαμένουσιν»[7]· «σκηναὶ ⟨δὲ κα⟩τορθούντων στήσ⟨ονται⟩»[8]. Δεῖ γάρ ποτε στῆναι τ⟨ὴν⟩ προκοπ⟨ήν, τοῦ⟩ τέλους διά⟨δ⟩εξαμέν⟨ου⟩, οἴκου καλουμένου. Οὐ γὰρ ⟨οἶ⟩ον ⟨καὶ⟩ πρεπῶδες ὑπάρχει ἀεὶ π⟨ροκ⟩όπτειν μηδαμῶς ἐρχόμενον ⟨ἐπὶ⟩ τελευταίαν κατάστασιν, οἶκον προσαγορευομέν⟨η⟩ν, ἐν ᾗ οἱ γνήσιοι Θε⟨οῦ⟩ θε⟨ρα⟩πευταὶ τὰς πνευματικὰς λατρεία⟨ς ἐ⟩κτελοῦντε⟨ς εἰς το⟩ὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων αἰνοῦσι καὶ δ⟨ο⟩ξολογ⟨οῦ⟩σιν εὐχαρ⟨ιστικῶς Θεὸν⟩ ἐπὶ τοῖς ὑπάρξασιν τελείοις καὶ πληρεστάτο⟨ις δωρεαῖς.⟩

Τῶν ἀποδοθεισῶν σκηνῶν ἑκάστην προσήκει στέ⟨ψαι κοσμίως ἕκ⟩αστα ἐξῆς νομοθετηθέντα, καρπὸν ὡραῖον ξ⟨ύλο⟩υ κ⟨αὶ κάλλυ⟩νθρα φοινίκων καὶ κλάδους ξύλο⟨υ⟩ δασεῖς ⟨ἄγνο⟩υ τ⟨ε⟩ κ⟨αὶ⟩ ἰτέας. Καὶ ὅρα γε εἰ ὁ ὡραῖος καρπὸς τῆς ⟨σ⟩οφία⟨ς ἐστίν,⟩ ξύλου ζωῆς προσαγορευομένης, ᾗ φησιν τὸ παροι⟨μιῶδ⟩ες λόγιον «ξύλον εἶναι αὐτὴν ζωῆς πᾶσι τοῖς ἐγγίζ⟨ουσ⟩ιν αὐτῇ καὶ τοῖς ἐπερειδομένοις ἐπ' αὐτὴν ὡς ἐπὶ Κύριον ἀσφ⟨αλῇ⟩»[9].

1064 Δηλοῦται καὶ ἑτέρῳ ὀνόματι ἄμπελος οὖσα ἀληθιν⟨ὴ⟩ φέρου⟨σα⟩ ὡραῖον καρπόν, σταφυλὴν καὶ βότρυν ἀφ' οὗ ἐκ⟨θλί⟩βεται «⟨οἶ⟩νος ὁ τὴν καρδίαν εὐφραίνων»[10].

Πρὸς τῷ κ⟨αρπῷ το⟩ύτ⟨ῳ πα⟩ραλ⟨ημπτ⟩έον πρὸς τὸ στέψαι τὸν φορητὸν οἶκ⟨ον ...⟩ ε⟨... σ⟩κηνὴ⟨ν τυγχ⟩άνοντα κάλλυνθρα φοινίκων, τοῦ τὴν καρδίαν ⟨ἀε⟩ὶ ἄνω ἔχ⟨οντ⟩ος ὑπάρχοντος ἀεὶ θάλλους. Συνεργεῖ τὰ ἀπὸ τοῦ ⟨φ⟩οίνικος λ⟨αμ⟩βανόμενα κάλλυνθρα πρὸς καθαριότητα σάρου δίκην παραλ⟨α⟩μβανόμενα, ᾧ χρησαμένη ἡ

---

1. Ψαλ. 22,6. 2. Ψαλ. 26,4. 3. Ψαλ. 83,2. 4. Ψαλ.. 83,5.
5. Πρβλ. Ψαλ. 47,9. 6. Ψαλ. 117,15. 7. Παρμ. 12,7. 8. Παρμ. 14,11.
9. Παρμ. 3,18. 10. Πρβλ. Ψαλ. 103,15.

ἐκ τῶν δέκα δρ⟨α⟩χμ⟨ῶν⟩ μίαν ἀπολέσασα γυνὴ[1] ἐξέβαλεν τὰ κόπρια ἐκ τῆς οἰκί⟨ας καὶ⟩ η⟨ὗ⟩ρεν ⟨τ⟩ὸ κρυβὲν νόμισμα, φέρον ⟨εἰκ⟩όνα[2] τοῦ παμβασιλέ⟨ως, οὐχ⟩ ἕτερον τυγχάνον τοῦ κατ' εἰκόνα ⟨καὶ ὁ⟩μοίωσιν Θεοῦ γε⟨νομέν⟩ου.

Περὶ τοῦ φοίνικος οὗ τὰ κάλλυνθρα προσήκει λαβεῖν ⟨τοῦ κ⟩όσμου τῆς σκηνῆς ἕνεκα, ἡ νύμ⟨φη ἐν τ⟩ῷ Ἄσματι τῶν Ἀσ⟨μάτ⟩ων ᾄ⟨δ⟩ει· «Εἶπα· Ἀναβήσομαι ἐπὶ τ⟨ῷ⟩ φοίνικι, κρατήσω τῶν ὕ⟨ψε⟩ων α⟨ὐ⟩τοῦ»[4].

Πρὸς τοῖς καλλύνθροι⟨ς το⟩ῦ φοίνικος, καὶ κλάδους δασεῖς λ⟨η⟩μπτέον πολὺν καρπὸν ἔχοντας, ⟨ὄ⟩ντας δασεῖς διὰ τὴν τῶ⟨ν⟩ βλαστῶν καὶ καρπῶν συνέχειάν τε κ⟨αὶ⟩ πυκνότητα. Ὑπάρχο⟨υ⟩σι δὲ οἱ δασεῖς κλάδοι αἱ κατ' εἶδος πρα⟨κτικ⟩αὶ καὶ διανοητικαὶ ἀρεταὶ καὶ τὰ καρποφόρα δόγματ⟨α τῆς εὐσεβεία⟩ς.

Ληπτέον πρὸς τὴν κατακόσμησιν τῶν πλακ⟨εισῶν σκην⟩ῶν καὶ ἄγνου καὶ ἰτέας κλάδους. Ταὐτόν τε ἄγν⟨ος καὶ ἰτ⟩έ⟨αν τ⟩ισὶν ἔδοξεν εἰπεῖν, ἀμφοτέρων τῶν ὀνομάτων δηλ⟨ούντω⟩ν φ⟨υτ⟩ὸν ἕν, ὅπερ ἁγνείας καὶ ἀφθορίας σύμβολον ὑπάρχει, διὰ ⟨τρι⟩φθὲν τ⟨ὸ⟩ ἄνθος αὐτοῦ ὕδατι μεμιγμένον ἀπευνουχίζειν το⟨ὺς⟩ πεπωκότας, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις τεθεώρηται.

1066 Ὁ τὴν νοητὴν σκηνο⟨π⟩ηγίαν ἑορτάζων ἀναβαίνων τοῦτο πράττει, ὡς ὁ προκείμενος προφήτης ⟨δηλ⟩οῖ, κάτω καὶ ἐν ταπεινῷ ἀγόντων αὐτὴν τῶν κατὰ γράμμα κα⟨ὶ⟩ σκιὰν τοῦ νόμου ἀγυριζόντων. Καὶ ἐπεὶ τὰ κόπρια καὶ ἡ ἀχυρμ⟨ιὰ τ⟩ῆς σκιᾶς καλύπτει τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἀλήθειαν, προσήκει κά⟨λλ⟩υνθρα ⟨φοι⟩νίκων λα⟨βεῖν⟩, ἵνα σαρώσαντες ἃ ὠνόμασεν ὁ Ἀπόστολος «σκ⟨ύβαλ⟩α»[5] ⟨ἔχωμε⟩ν τὸν πνευματικὸν νοῦν τῆς καὶ π⟨ερὶ τ⟩αύτης ⟨τῆς⟩ ἑ⟨ο⟩ρτῆς νομοθεσίας, ἀναβάντες ἐπὶ τὸ ὕψο⟨ς αὐτ⟩ῆς· οὕ⟨τω⟩ γὰρ δυνατὸν «προσκυνῆσαι» πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ[6] «⟨τῷ βα⟩σιλεῖ Κυρίῳ παντοκράτορι»[7].

Πρὸς τῇ φανείσῃ νοήσει καὶ ἑτέ⟨ρως⟩ νοητέον ⟨τ⟩ὴν περὶ τῶν σκηνῶν ἑορτήν. Τὰ σώματα ἡ⟨μ⟩ῶν τῶν ἀνθρώπων οὕτω προσαγορεύονται. Αὐτίκα γοῦν ὁ τῶν Χριστοῦ μαθη⟨τῶν⟩ ἁγ⟨ιώ⟩τατος Πέτρος γ⟨ρά⟩φει· «Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδήλωσ⟨έ⟩ν μοι ὅ⟨τι ταχι⟩νή ἐστιν ἡ ἀπόθε⟨σις⟩ το⟨ῦ⟩ σκηνώματός μου»[8]. Συμφών⟨ως καὶ ὁ⟩ θεσπέσιος Παῦλος⟨· «Ο⟩ἱ ὄντες ἐν τῷ σκήνει στενάζομεν βαρ⟨ούμε⟩νοι, ἐφ' ᾧ οὐ θέλομεν ⟨ἐκ⟩δύσασθαι ἀλλ' ἐπενδύσ⟨α⟩σθαι, ἵν⟨α κα⟩ταποθῇ τὸ θνητὸν ὑπ⟨ὸ τῆ⟩ς ζωῆς»[9].

1068 Ἐπιτελεῖται δὲ ἡ ⟨ἑο⟩ρτὴ ⟨τῶν⟩ σκηνῶν προηγουμένως ⟨τε κα⟩ὶ μάλιστα ὑπὸ τῶν «ἀγα⟨λ⟩λιᾶν»[10] ἐ⟨παγ⟩γελλομένων, οὐκ ἀν-

---

1. Πρβλ. Λουκ. 15,8-9. 2. Πρβλ. Ματθ. 22,20. 3. Πρβλ. Γεν. 1,27. Ἰακ. 3,9. 4. Ἆσμ. 7,9. 5. Πρβλ. Φιλιπ. 3,8. 6. Πρβλ. Ἰω. 4,23. 7. Ζαχ. 14,16. 8. Β' Πέτρ. 1,14. 9. Β' Κορ. 5,4. 10. Πρβλ. Α' Πέτρ. 1,6,8.

δρῶν ⟨μό⟩νων μετὰ γυναικῶν μὴ μ⟨ο⟩λ⟨υ⟩νθέντων»[1], ἀλλὰ καὶ ⟨θη⟩λειῶν σπευδουσῶν πνεύματι καὶ σώ⟨μα⟩τι ἁγιότητα[2] ἔχ⟨ειν.

Πρὸς⟩ τούτοις κοσμοῦσιν τὰς ἑαυτ⟨ῶ⟩ν σκηνὰς καὶ οἱ ⟨τίμιον γάμο⟩ν μετερχόμενοι, ἁγνεύοντες καὶ τὴν κοίτη⟨ν αὐτῶν ἀμίαντ⟩ον φυλάττοντες[3].

Ἔτι δὲ μᾶλλον ἄνω τελ⟨εῖται⟩ ἡ ⟨πανήγυ⟩ρις τῶν σκηνωμάτων στεφομένων τε καὶ ἀγλα⟨ϊζο⟩μέ⟨νων ἐν τῷ⟩ προσδοκωμένῳ καιρῷ τῆς ἀναστάσεως, τοῦ φθαρτοῦ ⟨σώμ⟩ατος ἀφθάρτου ἐγειρομένου καὶ τοῦ ψυχικοῦ ⟨πν⟩ευμ⟨ατι⟩κοῦ σώματος ἐγειρομένου. Ἡ οὐ σκηνὴ θεία γίνεται⟨ι τ⟩ὸ σῶμ⟨α⟩ σπαρὲν ἐν ἀσθενείᾳ καὶ ἀτιμίᾳ, ἵν' ἐν δυνάμει καὶ δόξῃ ἀ⟨να⟩στῇ;[4]

Ἄξιον ἐπιστῆσαι πῶς ἡ πνευματικὴ αὕτη ἑορτὴ ἐν τῇ πεντεκαιδεκάτῃ τοῦ ἑβδόμου μηνὸς ἄγεσθαι ⟨..⟩ιται. Δεῖ γὰρ τὸ⟨ν⟩ ἑορτάζοντα διὰ τὰς ἠρμηνευμένας σ⟨κην⟩ὰς ὑπερβάντ⟨α τ⟩ὸν ⟨ἐ⟩ν ⟨ἓξ ἡμ⟩έραις γενόμενον κόσμον, ἀργήσαντα ἀπὸ πα⟨ντὸ⟩ς ἔργο⟨υ λ⟩ατρευτοῦ, σαββατίζοντα κατὰ τὸν «ἀπο⟨δοθέντα σαββ⟩ατισμὸ⟨ν τῷ⟩ λαῷ τοῦ Θεοῦ»[5], ὃν μόνος Ἰησοῦς βεβαιοῖ φάσκ⟨ων· «Πάντα⟩ς ἐρχομ⟨ένους⟩ ἐγὼ ὑμᾶς ἀναπαύσω»[6], καὶ ἔτι· «Εὑρήσετε ⟨ἀνάπ⟩αυσιν τ⟨αῖς ψ⟩υχαῖς ὑμῶν»[7].

Τούτου τοῦ ἑβδόμου μηνὸς ἐν τῇ πεντεκαιδ⟨εκ⟩άτῃ ἡμέρᾳ ἑορτάζουσιν οἱ «δεδωκότες μερίδα τ⟨οῖ⟩ς ἑπτὰ κ⟨αί⟩ γε τοῖ⟨ς⟩ ὀκτώ»[8], προσηκάμενοι τὴν παλαιὰν καὶ κ⟨αινὴν διαθή⟩κην· διὰ γὰρ τῶν ἑπτὰ ἡ παλαιὰ σημαίνεται διὰ τὸ σα⟨ββατίζειν⟩, διὰ δὲ τῶ⟨ν⟩ ὀκτὼ ἡ μετὰ τὸν σταυρ⟨ὸν ἀ⟩νάστασις τοῦ ⟨Χριστοῦ ἐν ἡ⟩μέρᾳ τῇ ὀγδόῃ τῇ κυριακῇ γεγενημέν⟨η.⟩

1070 Ζαχ. 14,17. Καὶ ἔσται ⟨ὅσο⟩ι ἐὰν μὴ ἀναβῶσιν ἐκ πασῶν τῶν φ⟨υλ⟩ῶν τῆς γῆς εἰς Ἱερουσαλ⟨ὴμ⟩ τοῦ πρ⟨ο σ⟩κυνῆσαι τῷ βασιλεῖ Κυρί⟨ῳ⟩ παντοκράτορι, καὶ οὔ⟨τοι ἐ⟩κείν⟨οι⟩ς προστεθήσονται[9].

Ἐν ὕψ⟨ει κε⟩ιμένη⟨ς⟩ τῆς πνευματικῆς Ἱερουσαλὴ⟨μ κα⟩τὰ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ γράφον⟨το⟩ς Ἀποστόλου, ὅπου μέν· «Ἡ ⟨δὲ ἄ⟩νω Ἱερουσαλήμ»[10], ὅπου δέ· «Προσεληλ⟨ύθ⟩ατε Σιὼν ὄρει καὶ πόλει Θεοῦ ⟨ζ⟩ῶντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ»[11], μόνοι ⟨ἀ⟩ναβαίνουσιν ἐπ' αὐτὴν οἱ δυνάμενοι ⟨φ⟩άναι· «Ἡμῶν δὲ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει»[12], καὶ πάλιν· «⟨Συνή⟩γειρεν ἡμᾶς», ὁ Θεὸς δηλονότι, «καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ⟨ἐπουρανίοι⟩ς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ»[13], τῶν ἔτι «φορούντων τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊ⟨κοῦ»[14] καὶ «τὰ ἐπ⟩ίγεια φρο-

---

1. Πρβλ. Ἀποκ. 14,4. 2. Πρβλ. Α' Κορ. 7,34. 3. Πρβλ. Ἑβρ. 13,4. 4. Πρβλ. Α' Κορ. 15,42-46. 5. Πρβλ. Ἑβρ. 4,9. 6. Πρβλ. Ματθ. 11,28. 7. Ματθ. 11,29. 8. Ἐκκλ. 11,2. 9. Ζαχ. 14,17. 10. Γαλ. 4,26. 11. Ἑβρ. 12,22. 12. Φιλιπ. 3,20. 13. Ἐφ. 2,6. 14. Πρβλ. Α' Κορ. 15,48.

νούντων»[1] φυλῶν τῆς γῆς ὑπαρχόντω⟨ν καὶ οὐ⟩κ ⟨ἀνα⟩βαινόντων εἰς τὴν ἐν ὕψει κειμένην καλλίπολι⟨ν εἰρή⟩νην ⟨ὁρ⟩ῶσαν.

Οἱ μὴ ἀναβαίνοντες προστεθήσονται ⟨τοῖς ἀ⟩πὸ π⟨άν⟩των τῶν ἐθνῶν μὴ ἀναβᾶσιν, τὰ αὐτὰ ἐκείν⟨οις πει⟩σόμενοι.

Τῶν τὰ ἐπίγεια φρονούντων οὐκ ἀναβαινόντων δι⟨ὰ⟩ τὸ κάτω φέρεσθαι διὰ τὸ ἄχθος τῶν γηΐνων ἔργων, οἱ σπεύσαντες ἀν⟨α⟩βῆναι εἰς τὴν πόλιν τὴν ἀρραγεῖς θεμελίους ἔχουσαν διὰ τὸν θεμελιώσαντα «τεχνίτην καὶ δημιουργὸν αὐτῆς Κύριον»[2], τὸν βασιλέα Κύριον τὸν παντοκράτορα προσκυνήσουσιν σὺν τοῖς ⟨ἀ⟩γγέλ⟨οις. Γ⟩έγραπται γάρ· «Προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες ⟨ἄ⟩γγε⟨λοι Θεοῦ»[3].

1072 Βα⟩σιλεὺς προσ⟨κ⟩υνούμενος ὑπάρχων Κ⟨ύριος⟩ καὶ παν⟨τοκρά⟩τωρ ⟨ο⟩ὐχ ὁ Πατὴρ χωρὶ⟨ς⟩ Υἱοῦ οὐδὲ ὁ Υἱὸς ἄνευ το⟨ῦ Πατρὸς⟩ δηλοῦ⟨ται⟩. Μία γὰρ βασιλεία καὶ κ⟨υρ⟩ιότης ἡ αὐτὴ καὶ παν⟨τοκρα⟩τορικὴ δ⟨ύνα⟩μις τῆς Τριάδος ἡ αὐ⟨τή⟩ ἐστιν. Διὸ εἰ πόθος ἡμῖν ⟨εἰσ⟩έρχεται τὴν ⟨Τρ⟩ιάδα προσκυνῆσ⟨αι⟩ ὡς βασιλέα Κύριον παντοκρ⟨άτ⟩ορα, μὴ φυλαὶ τῆς γῆς μείνωμεν, ἀ⟨λ⟩λ' ἐν οὐρανῷ θησα⟨υ⟩ρίσαντες ἐκεῖ ⟨τὴν⟩ καρδίαν σχῶμεν[4], ἵνα α⟨....⟩ ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ ὄντες προσκυν⟨ή⟩σωμ⟨εν σὺν⟩ πάσῃ τῇ λογικῇ ⟨κτίσει, «καμψάν⟩των πᾶν γόνυ τῷ βασιλ⟨εῖ τῶν⟩ ἐπουρανίων ⟨καὶ ἐπιγείων καὶ κατ⟩αχθονίων, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρ⟨ὸς π⟩άσης γλώσσης ἐξομ⟨ολογούση⟩ς ὅτι Κύριος Ἰησοῦς ἐστιν»[5].

Ζαχ. 14, 18-19. Ἐὰν δὲ φυλὴ Αἰγύπτ⟨ο⟩υ μ⟨ὴ ἀναβ⟩ῇ μηδὲ ἔλθῃ ἐκεῖ, καὶ ἐπ⟨ὶ τού⟩τοις ἔσται ἡ πτ⟨ῶ⟩σις, ἣ⟨ν π⟩ατάξει Κύριος πάντα τὰ ἔθνη, ὅσα ἐὰν μὴ ἀναβῇ ⟨το⟩ῦ ἑορτ⟨ά⟩σαι τὴν ἑορτὴν τῆς σκηνοπηγίας· αὕτη ἔ⟨στ⟩αι ἡ ἁμαρτία Αἰγύπτου καὶ ἡ ἁμαρτία πάντων ⟨τῶν ἐθν⟩ῶν, ὅσα ἂν μὴ ἀναβῇ τοῦ ἑορτάσαι τὴν ἑορτὴν τῆς ⟨σκηνοπηγίας⟩[6].

Τὸ ἀνηγμένω⟨ς ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ ἑο⟩ρτάσαι τὴν τῶν σκηνῶν ἑορτὴν οἵας δυνάμ⟨εως⟩ κ⟨αὶ ὑπερο⟩χῆς ὑπάρχει εἴρηται πρότερον, ἐξ οὗ συμφαν⟨εροῦ⟩τ⟨αι οἵου μ⟩εγέθους ἐστὶν τὸ ἀναβῆναι εἰς τὴν ἐκκειμένην παν⟨ήγυριν⟩ καὶ οἵαν ὑφίστανται πτῶσιν οἱ τοῦ ὑπερμεγέθ⟨ο⟩υς ⟨τούτου⟩ ὑστερήσαντες ἑαυτούς.

1074 Οὐ μόνοι δὲ Αἰγύ⟨πτ⟩ιοι, ἀλλ⟨ὰ⟩ καὶ πάντα τὰ ἄλλα ἔθνη παταχθήσονται καὶ πεσο⟨ῦ⟩νται ο⟨ἰ⟩κονομίᾳ Θεοῦ, ἵν' αἰσθηθέντες ὅτι κακοί εἰσιν πόθον ἀναλάβωσιν τοῦ «συστήσασθαι ἑορτὴν ἐν τοῖς πυκάζουσιν»[7], τὴν τῶν σκηνῶν δηλονότι.

Δύο νοήσεις τῆς ⟨ἑορ⟩τῆς ταύτης ἐχούσης, αἱ πρότερ⟨ον ἤ⟩δη

---

1. Φιλιπ. 3,19. 2. Πρβλ. Ἑβρ. 11,10. 3. Ψαλ. 96,7. 4. Πρβλ. Ματθ. 6,20. 5. Φιλιπ. 2,11. 6. Ζαχ. 14,18-19. 7. Ψαλ. 117,27.

εἴρηνται, σπουδ⟨αστ⟩έον συντόνως ἔρωτι θείῳ ἐκ⟨τελεῖν⟩ τὰς κα⟨τὰ ἀρετ⟩ὴν ⟨προ⟩κοπὰς «ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως καὶ ⟨σω⟩τηρίας»[1], ⟨ἵνα διὰ ταύ⟩τας ἀ⟨ναβά⟩ντες εἰς ὃν ἐθεμελ⟨ίωσεν⟩ οἶκον ὁ πάντ⟨ω⟩ν Σωτὴρ εἰς ⟨τοὺς⟩ αἰῶνας τῶν αἰώνων[2] ⟨αἰνέσ⟩ωμεν τὸν μετὰ τὰς πολλὰς προ⟨κο⟩πὰς εἰς αὐτὸν ἀναγαγ⟨όντα, ὡς⟩ ἕκαστον εἰπεῖν πιστῶς κ⟨α⟩ὶ ἐπιστ⟨η⟩μονικῶς· «Κύριε, ἠ⟨γάπησ⟩α εὐπρέπειαν οἴ⟨κου σου⟩ καὶ τόπ⟨ο⟩ν σκηνώματος δόξης ⟨σου»[3]. Οὕ⟩τω γὰρ δυνα⟨τὸν ὑμ⟩νῳδία⟨ς⟩ τρόπῳ εἰπεῖν· «Ἐκύκ⟨λωσα ἐ⟩ν ⟨τ⟩ῇ ⟨σ⟩κηνῇ α⟨ὐτ⟩οῦ ⟨καὶ⟩ ἔθυσα θυσίαν ἀλαλα⟨γ⟩μ⟨οῦ»[4].

⟨Ὁ ταύτης⟩ μακαρίας ἀγ⟨ίας⟩ τε ἀγωγῆς τυχών, κἂν ⟨Αἰγύπτιος κα⟩ὶ ἀπ' ἄλλου ἔ⟨θνου⟩ς τυγχάνῃ, πεπαύσετα⟨ι ὡς καὶ πρότ⟩ερον πρὸ τῆς πτ⟨ώσ⟩εως, Ἱεροσολυμίτης κα⟨τὰ τὸν ἔ⟩σω ἄνθρωπον ἀποτελούμενος ἐκ πληρεστάτης καὶ τε⟨λείας⟩ ἀρε⟨τῆς.

Καὶ ἀ⟩μαρτίαν μεγάλην τ⟨υ⟩γχάνειν φησὶν ὁ ἱερὸς ⟨λό⟩γος τ⟨ὸ μὴ⟩ ἀναβῆναι ἐπὶ τὴν ἀποδοθεῖσαν τῶν σκηνῶν πανήγυρι⟨ν. Ἐν⟩ τοῖς φθάσασιν ῥητοῖς διαφόρως ἀποδοθείσης τ⟨ῆς πνευμ⟩ατικῆς σκηνοπηγίας, κατὰ πάντας τοὺς τ⟨ρόπους καὶ ἀν⟩αβατέον ἐπ' αὐτῆς πάντα Αἰγύπτιον καὶ ἔ⟨θνος, ὡς εἴρηται⟩ πρότερον. Γενήσεται γὰρ ἀληθῶς Ἰσραηλίτ⟨ης δόλον οὐκ ἔ⟩χων[5], ἐν κρυπτῷ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον Ἰουδα⟨ῖος ὢν[6].⟩

1076 Ζαχ. 14, 20-21. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται τὸ ἐπὶ τὸν χ⟨αλινὸν⟩ τ⟨ο⟩ῦ ἵππου ἅγιον τῷ Κυρίῳ παντοκράτορι, καὶ ἔσονται οἱ ⟨λέβ⟩η⟨τες⟩ οἱ ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου ὡς φιάλαι πρὸ προσώπου τοῦ ⟨θ⟩υσια⟨στηρ⟩ίου, καὶ ἔσται πᾶς λέβης ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν τῷ Ἰούδᾳ ἅγιον ⟨τ⟩ῷ Κυρίῳ παντοκράτορι[7].

Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἡρμην⟨ευμένῃ⟩ τῆς ἁγίας σκηνοπηγίας, ⟨εἰς⟩ ἣν ἀ⟨ναβῆ⟩ναι καὶ ἑ⟨ορτάσ⟩αι προσήκει ἐπὶ τῷ προσκυνῆ⟨σαι⟩ τὸν β⟨ασιλέ⟩α Κύριον π⟨αντοκράτορ⟩α, τὸ ἐπὶ τὸν χαλ⟨ινὸ⟩ν τοῦ ἵ⟨ππου⟩ ἅγιον κληθή⟨σεται τῷ⟩ Κυρίῳ παντοκράτορι. Τί ⟨δὲ το⟩ῦτο τυγ⟨χά⟩νει ἢ ὁ ἐπέχων ⟨λόγος τ⟩ὰς ἀφηνιώσας ψυχ⟨ὰ⟩ς συνέσεω⟨ς⟩ κ⟨α⟩ὶ τῆς λοιπῆς ⟨ἀρετῆς⟩ ἐστερημένας, ὧν τ⟨ὸ⟩ν οἶστρον καὶ ἀφηνιασμὸν ⟨ἀπαγορ⟩εύων προστάττ⟨ει ὁ⟩ σοφὸ⟨ς⟩ τοῖς οἰστρηλα⟨το⟩υμένοις· «⟨Μὴ γίνεσ⟩θε ⟨ὡ⟩ς ἵππος καὶ ἡμίονος οἷς ⟨οὐκ ἔστιν⟩ σύνεσις, ⟨ἐν χαλινῷ⟩ κ⟨αὶ⟩ κημῷ τὰς σιαγ⟨ό⟩νας αὐ⟨τῶν⟩ ἄγξεις τῶν ⟨μὴ ἐγγιζόντων⟩ πρὸς σέ»[8]. Πῶς γὰρ οὐκ ἐπ⟨άγεται⟩ τῷ πνευμα-

---

1. Ψαλ. 117,15. 2. Πρβλ. Ψαλ. 47,9. 3. Ψαλ. 25,8. 4. Ψαλ. 26,6. 5. Πρβλ. Ἰω. 1,47. 6. Πρβλ. Ρωμ. 2,29. 7. Ζαχ. 14,20,21. 8. Ψαλ. 31,9.

τ⟨ικῷ ἐπιβάτῃ «ὁ θη⟩λυμανὴς ἵππος χρεμ⟨ετί⟩ζων ἐπὶ τὴν γυναῖ-κ⟨α⟩ τοῦ ⟨πλησίον⟩»[1] ὑπὸ αἰσχρῶν παθῶν οἱστ⟨ρη⟩λατούμενος, ἵν' ἐπ⟨ισ⟩χεθ⟨είσης τῆς ἀ⟩κολάστου φορᾶς ὑπὸ τοῦ πωλοδάμνου ἥ⟨μ⟩ε-ρος ⟨γί⟩νηται ἵνα πρὸς πόλεμον χρήσιμος ἀποδειχθῇ, ⟨ὥστ⟩ε λεχθῆναι περὶ αὐτοῦ παροιμιωδῶς· «Ἵππος ἑτοι⟨μάζε⟩ται εἰς ἡμέραν πολέμου, παρὰ δὲ Κυρίου ἡ βοήθεια»[2].

1078 Σὺν τούτῳ ⟨τῷ ἵππῳ ....⟩τικῷ τρόπῳ, καὶ ὁ ἄγονος, ἡ-μίονος κατ' ἀλληγ⟨ορίαν ὑπάρχ⟩ων, πραΰνεται, χαλινῷ καὶ κημῷ τῶν σιαγόνων ⟨αὐ⟩τῶ⟨ν ἀγχομ⟩ένων πρὸς τὸν ἄριστον ἱππέα, ἵν' ὑπείκοντε⟨ς τῇ ἀ⟩γ⟨ωγῇ τοῦ χ⟩αλινοῦ τεταγμένως τὸν ἐπιβάτην φέ-ρωσιν.

Τὸ εσ⟨.....⟩νει συμφέρεται τῷ ἀπὸ τοῦ Ψαλμοῦ ῥητῷ, ὡς ⟨ἔ-γρα⟩ψ⟨ε⟩ν ὁ μακάριος Ἰάκωβος ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἐπιστολ⟨ῇ, τὸ ἐπ⟩έχει⟨ν⟩ τὴν ἀκατάστατον γλῶτταν ἀφηνιῶσαν διὰ π⟨ο⟩λυλογίαν ἃ μὴ χρὴ λέγουσαν. Ἔχει δὲ οὕτως αὐτοῦ ἡ λέξις· «Γῶ⟨ν ἵ⟩ππων εἰς τὰ στόματα βάλλομεν τὸν χαλινόν, καὶ ὅλον τὸ σῶμα αὐτῶν με-τάγομεν»[3], ἵν' εὐθυδρομία καὶ εὐστα⟨θ⟩ὲς βάδισμα γένηται.

Ποσῷ μ⟨ᾶλλον πρ⟩οσήκει χ⟨αλινα⟩γ⟨ωγῆσ⟩αι τὴν γλῶτταν, δη-λαδὴ τὸν λό⟨γο⟩ν, ὅπως μὴ α⟨..... ἐ⟩πισπέρχ⟨ω⟩ν εἰς βάραθρον ἐμπ⟨έσῃ, ἀλλ⟩ὰ ἀβλαβὴς δια⟨μέ⟩νῃ, ὡς τὸν ἑ⟨α⟩υτῷ χαλινὸν ἀφιε⟨ρω-θῆνα⟩ι Κυρίῳ παντοκράτορι.

Ἁγια⟨σθ⟩έντος τοῦ χαλινοῦ το⟨ῦ ἵππο⟩υ, ⟨οἱ⟩ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Κυρίου λέβητ⟨ες⟩ ἐν οἷς ἕψεται τὰ κρέ⟨α τῶν θυσ⟩ιῶν πρὸ προ⟨σώ-που⟩ τοῦ θυσ⟨ι⟩αστηρίου ἔσονται οἷα ⟨φιάλαι⟩ ἐν ⟨α⟩ἷς σπονδαὶ ⟨ἱ⟩ε-ρατ⟨ι⟩κῶς ἐπι⟨τ⟩ελοῦνται, ὡς τὴν αὐτ⟨ὴν ἐνέργει⟩αν κατ' ἄλλην κ⟨α⟩ὶ ἄλλην ἐπίνοιαν λέβητ⟨α καὶ φιάλην ἔχειν⟩, ὡσαύτως σπον⟨δ⟩ὴν καὶ θυ⟨σ⟩ίαν.

Οὐ γὰρ ὥσ⟨περ ἐπὶ τῶν αἰσθητ⟩ῶν ἄλλη σ⟨π⟩ονδὴ καὶ ἄλλη θυσία κ⟨... τὸν λέβητα καὶ⟩ τὴν φιάλην, οὕ⟨τ⟩ω καὶ ἐπὶ τῶν νοητῶν ἔχει ⟨.....⟩ γορ ⟨.... ὑ⟩ποκείμενον ὄντα ἐνεργείᾳ καὶ ἐπινοίᾳ διαφέ⟨ρου⟩σιν. ⟨Αὐ⟩τίκα γοῦν καὶ ὁ Σωτὴρ ἀληθινὸς ἀρχιε-ρεὺς ὑπ⟨ά⟩ρχων ⟨καὶ ἀ⟩μνὸς καὶ ποιμὴν προσαγορεύεται, ἐπὶ τῶν αἰσθ⟨ητῶ⟩ν οὐ δυναμένου τοῦ ἀμνοῦ τοῦ προσάγοντος αὐ⟨τὸν Θεῷ ἀρχι⟩ερέως καὶ νέμοντος αὐτὸν ποιμένος **1080** τοῦ αὐ⟨τοῦ τυγχά⟩-νειν. Ἕτερος γὰρ παρὰ τὸ ἱερεῖον ὁ ἀρχιερεὺς καὶ ὁ ⟨ποιμὴν παρ⟩ὰ τὸ πρόβατον. Εἰ δὲ τοῦτο, καὶ ὁ λέβης κατ' ἀλλη⟨γορίαν ταὐτ⟩ὸ⟨ν⟩ ὑπάρχει τῇ φιάλῃ. Περὶ τῶν πνευματικῶν ⟨φιαλῶν ἐν τ⟩ῷ Ἄσματι τῶν Ἀσμάτων ἡ θεία νύμφη περὶ τ⟨οῦ ἀδελφιδο⟩ῦ ἑαυτῆς λέγει· «Ἀδελφιδός μου κατέβη εἰς κῆπον ⟨αὐτοῦ ε⟩ἰς φιάλας τοῦ ἀρώμα-τος ποιμαίνειν ἐν κήποις κ⟨α⟩ὶ σ⟨υλλέγει⟩ν κρίνα»[4]. Τίνες δὲ αἱ φιάλαι τοῦ ἀρώματος εἰς ἃς κατ⟨αβ⟩έβηκεν ὁ ἀδελφιδὸς τῆς ταῦτα

---

1. Ἱερ. 5,8. 2. Παρμ. 21,31. 3. Πρβλ. Ἰακ. 3,3. 4. Ἄσμ. 6,2.

λεγούσης ἢ αἱ θεόπ⟨νε⟩υστοι Γραφαί[1], μᾶλλον δ' αἱ θεῖαι νοήσεις αὐτῶν ἐν αἷς ὁ καταβὰς ποιμαίνει ἐν κήποις καὶ κρίνα συλλέγει τὰ νοητὴν φέροντα εὐωδίαν ἄ⟨νθη κ⟩ρίνα προσαγορευόμενα.

Ὅταν οἱ λέβητες πρ⟨ὸ⟩ προσ⟨ώπο⟩υ τοῦ πνευματικοῦ θυσιαστηρίου φιάλαι τοῦ ⟨ἀρώ⟩ματος γένων⟨τ⟩α⟨ι⟩, τὸ τηνικάδε πᾶς λέβης ἐν Ἰερουσαλὴμ τ⟨ῇ⟩ ἁγίᾳ καὶ τῷ Ἰού⟨δᾳ ἅγ⟩ιος ἔσται. Ἰερουσαλὴμ καὶ ἐ⟨ν⟩ τούτοις τὴν Ἐκκλησίαν τ⟨ὴν ἔνδ⟩οξον ἐκλημπτέον, κα⟨ὶ Ἰ⟩ούδαν δν αἰνοῦσιν οἱ ἀδελφ⟨οὶ αὐτο⟩ῦ καὶ προσκυνοῦ⟨σ⟩ιν ο⟨ἱ⟩ υἱοὶ τοῦ πατρὸς ⟨αὐ⟩τοῦ»[2]. Τίς δ' οὗ⟨τος ὑ⟩πάρχει, ἐν τοῖς προαναγ⟨ν⟩ωσθεῖσιν τοῦ προφήτου εἴρη⟨ται.⟩

Ζαχ. 14, 21. Καὶ ἥξουσιν πάντ⟨ες οἱ θυσιάζοντ⟩ες καὶ λήμψονται ἐξ ⟨α⟩ὐτῶν καὶ ἑψήσουσ⟨ιν ἐν αὐτοῖς⟩. Καὶ οὐκ ἔσται Χαναναῖος οὐκέτι ἐν τῷ ο⟨ἴκῳ Κυρίου παντοκρά⟩τορος ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκεί⟨ν⟩η[3].

Πάντες οἱ πρωσά⟨γοντε⟩ς θ⟨υσίαν⟩ δικαιοσύνης[4] καὶ θυσίαν αἰνέσεως ἱερ⟨ουργο⟩ῦντ⟨ες⟩ ἥξουσιν πρὸς τὸν προσκυνού**1082**μενον καὶ ᾧ λα⟨τρ⟩εύουσιν, ἵνα δοξάσωσιν αὐτόν, αὐτοῦ εἰς τοῦτο π⟨ροτρε⟩πομένου. Λέγει γάρ· «Θυσία αἰνέσεως δοξάσει με»[5].

Ἥξουσ⟨ιν δὲ πρὸς⟩ ἑαυτοὺς συμφώνῳ προαιρέσει ἵνα ἅμα ἐ⟨κτελῶσιν⟩ τὰ τῆς ἱερατείας, λαμβάνοντες ἐκ τῶν ἡγια⟨σμένων λ⟩εβήτων τῶν κύκλῳ τοῦ θυσιαστηρίου ⟨..... κει⟩μένων ὥστε ἑψῆσαι ἐν αὐτοῖς τῶν θυμάτων τ⟨ὰ κρέα, ὡς⟩ ἤδη εἴρηται. Καὶ ἐπεὶ σὺν λόγῳ καὶ ἐπιστημονικῇ θ⟨εωρίᾳ τ⟩ὰ τῶν προκειμένων λεβήτων ἐκτελεῖται, εἰκότ⟨ω⟩ς φιάλ⟨αι⟩ εἴρηνται.

Ὅτι γὰρ τὸ εἶδος τοῦτο λόγον σημαίνει, ἐ⟨ν⟩ τῷ Ἄσ⟨μ⟩ατι τῶν Ἀσμάτων ἀπαγγέλλεται. Ἡ νύμφη γοῦν τὸ κάλλος καὶ τὴν ὡραιότητα οὗ ἠγάπησεν ἀδελφιδοῦ ἐν ψυχῇ αὐτῆς φανεροῦσά φησιν· «Σιαγόνες αὐτοῦ ὡς φιάλαι τοῦ ἀρώματος φύουσαι μυρεψι⟨κά⟩»[6]. Δηλ⟨οῖ δ⟩ὲ ἡ σιαγὼν τὸν λόγον τὸν πηγῆς δίκην αν⟨.....⟩ θανούσης ῥεῖ καὶ φύει μυρεψ⟨ι⟩κ⟨ά⟩.

Ταύτης τῆς ⟨μυ⟩στικῆς νοη⟨τ⟩ῆς λατρείας ἐκτελου⟨μ⟩έ⟨ν⟩ης πρὸς τῶν ἡκόντων πνε⟨υ⟩ματικῶς ἱερουργήσ⟨ε⟩ι⟨ν,⟩ ἐψ⟨ό⟩ντων εἰς τοὺς ἁγίους λέβη⟨τα⟩ς τὰ κ⟨ρέ⟩α τὰ λαμβανόμενα κατ' ἀναγω⟨γὴν τ⟩ὴν ἐκ μόσχων καὶ κριῶν, οὐκέτι Χ⟨α⟩ναναῖος ἔσται ⟨ἐ⟩ν τῷ οἴκῳ Κυρ⟨ίου⟩ παντοκράτορος ⟨ἐν τῇ ἡμέ⟩ρᾳ, ὅτε ἀποκατάστασις γέγονεν τῶν π⟨.....⟩χόντων.

Χαν⟨α⟩ναῖος δ' ἐ⟨στ⟩ὶν ὁ ἀλλότριος ἐκ ⟨μήτρας[7] ὡς ἐκτὸς⟩ εἶναι τῆς εὐσεβείας· οὐκ ἔσται δέ, ἤτοι μετα⟨βάλλων εἰς⟩ τ⟨ὸ⟩ν Ἰσραὴλ

---

1. Πρβλ. Β' Τιμ. 3,16. 2. Πρβλ. Γεν. 49,8. 3. Ζαχ. 14,21. 4. Πρβλ. Ψαλ. 4,6. 5. Ψαλ. 49,23. 6. Ἆσμ. 5,13. 7. Πρβλ. Ψαλ. 57,4.

«τὸν ἀληθινὸν τὸν δόλον οὐκ ἔχοντα»[1], ⟨ἢ ἐκβ⟩αλλόμ⟨εν⟩ος ἐκ τοῦ οἴκου Κυρίου παντοκράτορος.

Χαναν⟨αῖο⟩ν δε⟨κτ⟩έον ἀλληγορικῶς καὶ τὸν ἔξω τῆς ἰσραηλιτικῆς κατ⟨ασ⟩τάσεως φθάσαντα. Οἷος ἦν ὁ ἕτερος τῶν κατὰ Σω⟨σά⟩ννης μανέντων πρεσβύτερος, πρὸς ὃν ὁ σ⟨οφώτατος **1084** Δ⟩ανιήλ φησιν· «Σπέρμα Χαναὰν καὶ οὐχὶ Ἰού⟨δα, τὸ κάλλ⟩ος ἐξηπάτησέν σε, καὶ ἡ ἐπιθυμία διέστρε⟨ψεν τὴν κα⟩ρδίαν σου· οὕτως ἐποιεῖτε θυγατράσιν Ἰ⟨σραήλ, καὶ ἐκεῖναι φ⟩οβούμεναι ὡμίλουν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ θυγάτη⟨ρ Ἰούδα ὑπ⟩έμεινεν τὴν ἀνομίαν ὑμῶν»[2].

Συνάδει καὶ τὰ ἐν ⟨Ὡσῆε π⟩ε⟨ρὶ⟩ τῶν ἀκολάστων ὡς τυγχανόντων Χαναν⟨αί⟩ω⟨ν οὕτως⟩ ἔ⟨χ⟩οντα· «Μέτοχος εἰδώλων Ἐφράιμ ἔθηκεν ἑαυτ⟨ῷ σκ⟩άν⟨δα⟩λον. Ἠρέτισαν Χαναναίους· πορνεύοντες ἐξ⟨επόρ⟩νευσαν»[3].

Καὶ ἐπεὶ ὁ ἀκόλαστος κατὰ τροπολογίαν ἐ⟨στὶ⟩ Χαναναῖος, ἐκβάλλεται τοῦ ἁγίου οἴκου Κυρίου παντοκράτορος, ἵνα μηκέτι ᾖ ⟨ἐν αὐ⟩τῷ. Τοῦτο πληρῶν ὁ θεῖος ἀπόστολος Παῦλος ἐπιστ⟨έλλει⟩ τῇ Κορινθίων Ἐκκλησίᾳ· «Ἀκούετα⟨ι⟩ ἐν ὑμῖν ⟨πορ⟩νεία, καὶ τοιαύτη πορνεία ἥτις οὐδὲ ἐν τοῖ⟨ς⟩ ἔθνεσι⟨ν,⟩ ὥστε γυναῖκά τινα το⟨ῦ π⟩ατρὸς ἔχειν. Καὶ ὑ⟨μ⟩εῖς πεφυσιωμένοι ἐστέ, καὶ οὐχὶ μ⟨ᾶλ⟩λον ἐπενθ⟨ήσ⟩ατ⟨ε, ἵν⟩α ἐξαρθῇ ἐξ ὑμῶν ὁ τὸ ἔργον τοῦ⟨τ⟩ο πράξας»[4]. Κ⟨αὶ ἐ⟩κβέ⟨β⟩ληταί γε τῆς τῶν πιστῶν συνό⟨δου⟩, ἵν' αἰσθηθεὶς εἰς οἷον ⟨κ⟩ακὸν ἦ⟨κει⟩ προαιρέσει τῇ ἑ⟨αυτοῦ τὸν μι⟩σ⟨θὸ⟩ν τοῦ σφάλματος λάβῃ, ὅπερ καὶ γέγονεν, ὡς ⟨.....⟩ωθῆναι εἰς αὐτ⟨ὸν⟩ σφόδρα μετανοήσαντα. Οὕτω⟨ς γὰρ ὁ ἀ⟩ποβαλὼν τὸν πορνικὸν τ⟨ρ⟩όπον ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ τῇ ⟨Ἐκκλ⟩ησίᾳ εἰσήχθη.

Ὅτι δὲ οὐδενὸς ὄντος φύσει κακοῦ, ὡς δοξ⟨ά⟩ζουσί τινες τῶν ἑτεροδόξων, μεταβολὴ προ⟨αιρ⟩ετικὴ γίνεται, παρίσταται ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου, μεταβ⟨αλούσης⟩ τῆς Χαναναίας γυναικὸς ἐκ κυνὸς εἰς γυναῖκα, ⟨χρηματίζο⟩υσαν θυγατέρα τοῦ σώσαντος **1086** αὐτήν, εἰρηκότο⟨ς τάδε· «Θύγ⟩ατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέν σε»[6]. Τάχα γὰρ δι⟨ὰ⟩ τοῦ⟨το ἐτύγ⟩χανεν κύων πρὸ τῆς πίστεως, ὅτι ἀκόλαστος ⟨ἦν γυνή· .....⟩ορον γὰρ πρὸς ὀχείαν καὶ αἰσχροπαθῆ κολακείᾳ το⟨.....⟩ κύων· αὐτίκα γοῦν σὺν πορνικῷ μισθώ⟨μα⟩τ⟨ι ἀπ⟩αγορεύεται, τοῦ νόμου λέγοντος· «Οὐκ οἴσ⟨εις τὸ⟩ν κ⟨ύ⟩να οὐδὲ μίσθωμα πόρνης εἰς οἶκον Κυρίου Θεοῦ σ⟨ο⟩υ»[7]. Τού⟨το⟩υ γὰρ φυλαττομένου, οὐκ ἔστιν Χαναναῖος ἐν οἴκῳ Κυρίου παντοκράτορος ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ καταυγαζομένῃ ὑπὸ τοῦ ἡλίου τῆς ⟨δ⟩ικαιοσύνης, τοῦ φωτὸς τ⟨ο⟩ῦ ἀληθινοῦ, τοῦ Μονογενοῦ⟨ς⟩ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

Τ⟨έλο⟩ς ἀπειληφότος τοῦ εἰς σαφ⟨ή⟩νειαν προκειμένο⟨υ προφή⟩του Ζαχαρ⟨ίου⟩, καὶ ἡμεῖς καταπαύομεν τῆς συντάξε⟨ω⟩ς τῶν ε⟨ἰς⟩ αὐτὸν ὑπομνημ⟨ά⟩των.

---

1. Πρβλ. Ἰω. 1,47. 2. Δαν. Σουσ. (Θδτ.) 56-57. 3. Ὡσ. 4,17. 4. Α' Κορ. 5,1-2. 5. Πρβλ. Ματθ. 15,22. 6. Ματθ. 9,22. 7. Δευτ. 23,19.

ΠΙ

ΤΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΤΗ

		Σελ.
Γεν.	1,1	14.138.218
	1,26 . . .	48.156.189.218
	1,27	271
	2,1	218
	2,7	218
	2,8	249
	2,23	134
	3,8	248
	3,10	169
	4,1	134
	4,7	17
	6,3	237
	7,1	233
	7,2	244
	7,7	233
	8,18	233
	12,1	216
	12,2	183
	15,6	116
	15,16	68
	17,1	80
	17,5	183
	17,20	183
	18,20-21	133
	18,21	135
	23,6	117
	24,16	135
	25,8	116
	26,4	207
	27,28	131
	27,36	126
	31,37	186
	37,20	161
	41,52	160
	41,56	181
	49,8 . . .	19.83.146.178
		222.265.276
	49,9	83
	49,10	122.146.160
	49,11	268
Έξ.	1,7	155

---

* Τά χωρία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης

ΝΑΞ

Σ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ*

		Σελ.
Ἔξ.	3,8	110
	3,14	83
	7,13	105
	7,22	105
	8,11	105
	8,15	105
	8,28	105
	15,1	89.180
	15,7	108
	15,9	157
	15,10	106
	15,21	89
	19,8	138
	20,3-4	104
	20,7	67.141
	20,12	37.62.104
	20,13	104
	20,13-14	101
	20,14	104
	20,15	104
	23,1	161
	23,2	161
	23,3	98
	23,15	143
	23,17	143
	24,7	163
	24,8	163
	33,19	33
	33,22	93
	33,23	14.33
	34,20	143
Λευΐτ.	11,4	267
	23,24	142
	23,27	141
	23,39-40	269
Ἀριθ.	8,1-4	46.56
	11,16	117
Δευτ.	1,17	98
	4,6	122

καταριθμοῦνται κατὰ τὸ κείμενον τῶν Ο΄.

		Σελ.
Δευτ.	4,19	258
	5,18	67
	5,19	67
	6,6-8	100
	6,20	269
	16,20	98.125.138
	17,3	258
	18,15	204
	22,8	161
	23,19	277
	26,27-28	108
	30,6	63
	30,20	63
	32,2	131.175
	32,8	207
	32,8-9	122.210
	32,9	60
	32,23	66.178
	32,30	179
	32,31-32	151
	32,31-33	67
	32,32	95.231
	32,33	95.151
	32,42	66.178
	32,43	122.131.203
Α' Βασ.	1,19	135
	1,33-34	267
	2,3	125
	2,5	154.155.181
	2,10	190.226
	2,35	49
	13,14	119
	18,18	102
	18,21	215
Β' Βασ.	6,21	119
Γ' Βασ.	14,16	211
	19,10	148
Δ' Βασ.	1,9	205
	2,11	65
	2,12	181
	19,35	157
Β' Παρλ.	26,18	252
Β' Ἔσδρ. (Νεεμ)	9,6	210
Ἰουδίθ	8,29	219
Τωβ.	4,15	169
Τωβ.	12,8-9	95
Β' Μακ.	15,22	157
Ψαλ.	1,2	26.100
	1,3	30
	2,1	246.267
	2,2	246
	2,4	4
	2,5	246
	2,6-7	204
	2,7	60
	2,8	60.132.152.207
	3,2	155
	3,3	155
	3,6	54
	3,7	179
	4,2	125
	4,6	276
	4,8	80
	6,7	154
	7,12	107.108
	7,13	108.179
	7,13-14	66
	8,1	258.262
	9,12	32.112
	9,14	195
	10,4	70
	11,3	128
	11,7	79.208.210
	13,1	43
	13,2	235
	13,7	36.144
	14,2	124
	15,5	59
	15,6	59
	17,2	189
	17,10	37.49
	17,12	14
	18,2	131
	18,5	256
	18,9	158
	19,8-9	160.180
	20,5	63
	21,17	239
	21,21	239
	21,23	83
	21,28	122
	21,28-29	184
	21,29	122
	22,1	30
	22,1-3	205
	22,2	177

		Σελ.
Ψαλ.	22,5	80
	22,6	270
	23,3-5	135
	24,4	46
	24,7	238
	24,15	102.264
	24,16	149
	25,8	274
	26,1-3	179
	26,2	206
	26,4	270
	26,6	274
	26,13	23.78
	28,1	89
	28,2	47
	28,5	194
	28,7	242
	28,10	87
	29,12	238
	30,3	164
	30,5-6	226
	30,6	125.183
	31,7	164.183
	31,9	127.191.267
	32,17	180.221
	33,8	44
	33,9	173
	33,10	154
	33,11	154
	33,12-13	182
	33,15	15.17.31.172
		222.250
	33,16	63.149
	34,13	238
	34,20	128
	35,2	43
	35,7	30.188
	35,8	65
	35,9	65
	36,4	80
	36,15	165
	36,23	172
	38,8	88
	39,1	88
	39,7	46
	39,18	170
	41,5	142.225.269
	43,6	85
	43,12	202
	43,23	199.202
	44,4-5	167
	44,6	166
	44,7	87.92
Ψαλ.	44,8	39
	44,10	119.186.266
	44,11-12	216
	44,13	150
	44,14	266
	44,15	119
	44,16	119
	45,5	36.115
	45,6	36.115
	45,8	126.179
	45,12	126
	46,3	256
	46,5	59.122
	47,2	31.114
	47,9	27.270.274
	47,11	258
	47,15	30
	48,13	156.190
	48,21	156.191
	49,1	123
	49,2	123
	49,14	171
	49,16-17	101
	49,17	108
	49,18	101
	49,23	276
	50,6	258
	50,8	23.102
	50,9	167.235
	50,12	219
	51,3	226
	51,7	29
	51,10	30.248.249
	52,1	43
	52,7	36
	56,9	54
	57,3	195
	57,4	276
	57,4-6	102
	57,5-6	103
	57,5-7	198
	58,5	80
	59,9	19.146
	59,14	179
	60,4	261
	62,2	100
	62,7	100
	62,10	25
	64,2	32.112
	64,3	38
	64,10	36.115
	64,10-14	96
	65,4	171

		Σελ.
Ψαλ.	65,6	189
	65,7	157
	65,10-11	242
	65,12	242
	67,14	73
	67,21	78
	67,26	89
	68,12	239
	68,27	239
	68,28	114
	70,3	164
	70,24	264
	71,1	129.186
	71,7	84.87.129
	71,11	122
	71,14	130
	71,15	186
	72,27-28	199
	73,2	210
	73,3	194
	73,16	257
	73,17	257
	73,23	194
	75,5	251
	75,7	180
	75,9	17
	75,11	142
	76,10	100
	77,1	100.192
	77,9	165.166
	79,4	.38.145
	79,8	38
	79,9	268
	79,20	38
	80,1	262
	80,3	89
	80,4	142
	81,1	47
	81,2	98
	81,2–3	97
	81,6	107
	81,7	201.237
	83,1	225.262
	83,2	270
	83,5	270
	83,7	135
	83,8	16.39.145.186
	84,7	107
	84,9	16
	84,11	124
	84,12	84.86
	84,17	167
	85,9	122
Ψαλ.	85,14	24
	85,16	222
	86,3	.31.115.150
	86,4	150
	88,10	189
	88,20	61
	89,17	254
	90,1	.62.226
	90,4	169.226
	90,9–11	41
	90,13	24.41.120
	90,16	62
	93,12	137
	94,7	83
	95,1	171
	95,5	258
	95,9	47
	95,10	259
	96,1	256
	96,7	.84.146.273
	101,27	247
	101,28	107.247
	102,5	172
	103,5	130.218
	103,6	14
	103,15	53.55.181
		262.270
	103,24	116
	103,25	188
	103,26	188
	104,8	148
	104,15	34
	104,27	50
	106,23–24	188
	107,3	54
	107,9	.19.146
	108,6	40
	109,1	86
	109,4	40.87
	110,7–8	49
	110,8	101
	112,9	.18.154.155
	113,15	235
	115,8	171
	117,8	114.262
	117,8–9	226
	117,10	225
	117,11	179
	117,14	189.227
	117,15	225.270.274
	117,19	261
	117,22	52.59.260
	117,24	.37.207.221.258

		Σελ.
Ψαλ.	117,27	142.273
	118,18	124
	118,32	80
	118,37	264
	118,62	101
	118,91	62
	118,96	115.158
	118,132	222
	118,140	158
	119,5	62
	122,1	23.102.264
	123,2	199
	123,3	69
	123,6	199.206
	124,1	114.223.265
	124,2	31.225
	125,1	19.129
	125,1–2	36.78
	125,3	19
	125,5	86.130
	125,5–6	130
	127,3	71.262
	127,3-6	248
	127,4	71
	127,5	23.78
	129,3	34.107
	131,17	92
	134,7	174
	134,15	235
	134,17	235
	135,25	38
	137,1	48
	137,2	258.259
	140,2	123
	140,7	26
	142,9	174
	143,5	37.49
	143,9	15
	144,13	212
	145,8	264
	148,12–13	120
Ἰωβ	1,7	17
	5,9	13
	7,20	69.134
	10,8	218
	10.9	218
	14,11	189
	28,28	122
	42,11	164
Παρμ.	1,4	119
	1,5	188
Παρμ.	1,6	190
	1,8	80
	1,9	80
	1,20	115.261
	1,20–21	28
	1,21	115
	1,31–32	221
	1,33	17
	2,6	137
	2,8	154
	3,18	270
	3,24–25	229
	3,34	194
	4,1	119
	4,8	71
	4,9	80
	4,26–27	224
	5,1	192
	5,1–4	70
	5,3–4	111
	5,5	70
	5,8	195
	6,8	110
	6,16	141
	6,21	80
	7,7	261
	7,7–15	70
	7,10–12	18
	7,11	261
	7,14	161
	7,18	71
	7,21	71
	7,25	71
	7,26	71
	7,27	71
	8,34	195
	9,1	22.55.126
	9,8	140
	9,13–14	195
	10,5	40
	10,6	135
	10,13	118
	10,20	70.208
	10,23	71
	10,29	163
	12,7	270
	13,9	123
	13,23	63
	13,24	118
	14,11	225.270
	14,22	25
	15,19	105
	16,20	262

		Σελ.
	17,3	243
	19,27	268
	20,8	87
	20,11	29
	20,29	117
Παρμ.	21,31	275
	22,15	238
	23,24	185
	26,11	192
	26,23	208
	27,16	32
	27,18	53
	30,5	226
	30,30	197
Ἔκκλ.	7,29	156
	8,1	264
	8,5	134
	9,8	266
	11,2	272
Ἄσμ.	1,3	173.250
	1,11–12	79
	2,4	262
	2,5	166
	2,10	267
	2,13	130.256
	3,1	116
	3,2	116
	3,9	79
	3,10	79
	4,3	232
	4,8	193
	4,11	110.186
	4,16	.76.250.251.259
	5,8	168
	5,13	276
	6,2	275
	6,11	231
	7,9	271
	7,12	251
	8,2	231
	11,12	256
Σ. Σολ.	1,1	144
	1,2	144
	1,3	.73.156
	1,4	125.128
	1,14	200.228
	4,8	238
	4,8–9	116
	4,9	118.261
	5,16	41
Σ. Σολ.	8,2	71
	9,16–18	229
	11,20	13
	11,24	200
	11,26	200
	14,9–10	236
Σ. Σειρ.	1,26	115
	4,28	79.87
	6,24	162
	13,16	38
	15,13	248
	25,11	154
	43,20	32.40
Ὡσ.	2,2	211
	2,6–7	145
	2,9	112
	2,18	112
	2,35	37
	3,5	265
	4,6	12
	4,17	277
	5,1	203
	6,2	176
	6,3	175.176
	6,9–10	203
	9,7	203
	10,12	.86.130
	11,4	162
	12,11	190
	13,4	259
Ἀμ.	1,1	252
	3,6	140
	4,5	124
	5,10	139
	5,21	142
	5,23	90
	7,17	245
	8,10	142
	9,10	.66.239
	9,14–15	129
Μιχ.	1,2	247
	1,3	247
	1,6	249
	3,10	220
	3,12	220
	4,1	.59.114
	4,4	53
	5,3	. . 30.83.178.193
	7,1	224

		Σελ.
Μιχ.	7,2–3	224
	7,8	76
	7,8–10	107
	7,9	76
Ἰωὴλ	1,14	95
	2,15	95.232
	2,16	117
	2,16-17	232
	2,17	201
	3,1	118.229
	3,2	118
Ὀβδ.	1,1	61
	1,2	61.133
Ἰων.	3,4	133
	3,5	168
Ναοὺμ	3,10	195
	3,11	151
	3,12	151
	3,14	152
	3,18	109
Ἀββ.	1,1	149
	1,3–4	97
	2,1	16
	3,2	265
	3,3	251.258
	3,8	178.181.264
	3,11	168
	3,13	29.247
Σοφον.	2,12	167.239
Ζαχ.	1,1	11
	1,2	12
	1,3	12
	1,6	106
	1,7	13
	1,8	14.27
	1,9	16
	1,10	16
	1,11	17
	1,12	18.19.62.143
	1,13	19
	1,14	20
	1,14-15	19.21
	1,15	107
	1,16	21.23.27
	1,17	22
	2,1-2	23
	2,2	24
Ζαχ.	2,3-4	25
	2,4	25
	2,5	28
	2,5-6	27
	2,6	28
	2,7	156
	2,7-8	28
	2,8-9	29
	2,10	31
	2,10-11	31
	2,11	32
	2,12	33.34
	2,12-13	33
	2,13	35
	2,14	36.44
	2,14-16	36
	2,15	37.38.154
	3,1	40
	3,2	42.43
	3,3-5	44
	3,4	44
	3,5-7	46
	3,7	47
	3,8	50
	3,8-9	48
	3,9	51
	3,9–10	52
	4,1-3	54
	4,2	55
	4,4–6	57
	4,6	58.70
	4,7	58
	4,8-9	60.61
	4,9	61
	4,10	62
	4,11	74
	4,11-14	64
	5,1-4	66
	5,4	68
	5,5-8	68
	5,7	39
	5,7-8	105
	5,9-11	72
	6,1-8	74
	6,9-11	77
	6,10	77
	6,12	27.51.82.85 86.106.250
	6,12-15	82
	6,13	86.87.88
	6,15	90
	7,1-3	91
	7,4–7	93

		Σελ.
Ζαχ.	7,7	95
	7,8-10	97
	7,9	97
	7,10	97.98
	7,11	101.105
	7,11–12	100.102
	7,12	105.108
	7,12-14	106
	7,14	109
	8,1–3	111
	8,2	113
	8,3	112
	8,4-5	115
	8,6	120
	8,7	122.123
	8,7-8	121
	8,9	125
	8,10	127
	8,11–12	129
	8,13	136
	8,13-15	132
	8,15	135
	8,16	139
	8,16–17	137
	8,17	67.140.141
	8,18–19	141
	8,20-22	142
	8,23	145
	9,1-2	149
	9,2-4	149
	9,5	156
	9,5-8	153
	9,7	156
	9,10	161
	9,9-10	158
	9,11-12	161
	9,13	166.168
	9,13-14	165
	9,14	167.247
	9,14–15	168
	9,15	171
	9,15-16	170
	9,16	52
	9,17	172
	10,1	174
	10,1-9	173
	10,3-5	178
	10,5–7	180
	10,6	243
	10,7	180
	10,8-10	182
	10,11–12	187
	11,1	191
Ζαχ.	11,1-2	193
	11,2	191.194
	11,3	197
	11,4	199
	11,4-5	198
	11,5	200
	11,6	201
	11,6–7	200
	11,7-9	202
	11,8	204
	11,9	205.206.213
	11,10	209
	11,10–11	206
	11,11	207
	11,12-13	208
	11,13	209
	11,14	210
	11,15-16	213
	11,17	215
	12,1-3	218
	12,2	219.220
	12,4	221
	12,5	222
	12,6–7	223
	12,8	226
	12,9-10	228
	12,10	229.230
	12,11-14	321
	12,14	233
	13,1	234
	13,2	13.235.258
	13,3	236.237
	13,4–6	237
	13,6	238
	13,7	239.240
	13,8-9	241
	13,9	243
	14,1	245
	14,1-2	244
	14,3	247
	14,3-4	246
	14,4	247
	14,4-5	250
	14,5–7	253
	14,8-9	255
	14,9	259
	14,9–11	257
	14,10	259.260
	14,12	263
	14,13–14	265
	14,14	265
	14,15	266.268
	14,16	142.269.271

		Σελ.
Ζαχ.	14,17	272
	14,18-19	273
	14,20	274
	14,21	274.276
Μαλ.	1,10–11	123
	1,11	256
	2,7	138
	2,13	141.171
	3,6	107.247
	3,18	19
	3,20	37.51.85
		222.258
Ἡσ.	1,1	61
	1,2	61.268
	1,4	68.267
	1,8	219
	1,9	132
	1,16	31.105.235
	1,16-17	15.104
	1,17	172
	1,19	23.78
	1,19-20	216
	1,22	208
	2,2	59.114
	2,5	227
	2,12	194
	2,13	194
	5,1	15
	5,6	38
	5,23	97
	6,1	124
	6,1-3	252
	6,5	252
	6,6	224
	6,7	252
	6,10	103
	7,4	43.76.107
	7,14	15.126.159
	8,4	149.150
	8,8–11	127
	8,13–14	92
	8,19	209
	9,5	16.19.29.54
	9,6	129
	10,10–11	236
	10,12	108.132.185
	10,12–14	216
	10,14	217
	10,17–18	224
	10,34	194
	11,1	56.103
	11,1–2	51
Ἡσ.	11,2	55.84
	11,8–9	103
	11,9	255
	11,10	82.84.122
		146.160
	11,14	188
	12,1	76.107
	13,9	244
	13,15–16	245
	14,12	25
	14,13	43
	14,14	43
	19,1	39
	26,1	15.31.164
	26,2	261
	26,9	63.101.124
	26,12	129
	26,17	73
	26,17–18	154
	26,19	131
	28,5	88
	28,16	52.59.260
	29,13	209
	29,17	193
	30,6	192
	31,2	108
	33,2	84
	34,5	66
	35,10	145.187
	37,36	157
	40,2	16
	40,8	101
	40,9	59
	40,26	24
	41,15	267
	42,1	229
	42,13	247
	42,19	264
	43,2–3	242
	44,24	218
	44,28	126
	45,8	39.174
	45,13	28.144.204
	45,17	79
	45,21	159
	47,6–7	20
	47,8	20
	48,4	75
	48,20	74
	49,2	166
	49,14	221
	50,4	57.147
	50,5	47.168

		Σελ.
Ἡσ.	50,9	179
	51,11	145.187
	53,3	55
	53,4	45
	55,3	49
	56,10–11	192
	57,16	58
	58,1	169
	58,3	95
	58,5	95.238
	58,7–8	95
	58,14	23.78
	59,20	123
	60,1–2	183
	60,1–3	254
	60,19	221.253.254
	60,22	184
	61,1	37.43.57 90.129
	61,1–2	18
	61,2	37
	61,6	50
	61,10	44.266
	62,6	28.116.159
	63,1	15
	63,2	15
	64,8	107
Ἱερ.	1,14	31.75
	2,3	152.206
	2,8	177.198.203
	2,18	161
	2,21	86.268
	2,21-22	231
	2,25	105
	2,27	102
	3,1	199
	3,3	75.199
	3,15	89.198.214
	3,20	20.112
	5,1-2	208
	5,8	191.222.266.275
	5,14	224
	6,7	40
	6,12	216
	6,30	208
	9,3–4	128
	9,7	166
	9,8	128
	9,22-23	190.226
	10,11	258
	10,13	174
	11,15	249

		Σελ.
Ἱερ.	11,16	249
	12,7	169.219.248
	12,13	226
	13,16	89
	16,19	189
	17,7	30.84.114.262
	17,8	30
	23,5	84
	23,5-6	82
	23,6	84
	23,8	84
	23,9	84
	27,6	177
	27,17	151.197
	29,5	66
	29,6	66
	33,18	220
	38,6	162
	38,16	128
	38,25	55
	38,26	55
	45,6	162
	51,50	185
Βαρ.	3,36	34
	3,38	34.48.146
Θρ.	1,1	220
	1,4	143
	4,3	111
Ἰεζ.	10,12	63
	11,19	40.106
	11,20	106
	16,10	266
	16,42	21
	29,3	189
	29,9	161.189
	31,3–9	196
	34,23	83
	37,25–28	212
	40,3	28
Δαν. Σουσ.	28	69
	42	134
	55	68
	56-57	277
Δαν.	2,34	60
	3,25	242
	5,5	214
	5,24	214
	6,17	161

		Σελ.
Δαν.	7,1	85
Ματθ.	1,1	84
	1,13	60
	1,21	159
	1,23	83.158
	2,1	150
	2,11	168
	2,23	236
	3,8	67
	3,10	67.223.231.232
	3,11	242
	3,12	224
	4,6	42
	4,17	104
	4,19	188
	4,23	103.108
	5,7	139
	5,8	143
	5,14	207.254
	5,17	39.251
	5,19	138
	5,34	139
	5,35	228
	5,37	139
	5,45	173
	6,2	169
	6,5	260
	6,9	258
	6,14	99
	6,19–20	26
	6,20	273
	7,6	192
	7,7	195
	7,11	172
	7,13	155.189.261
	7,14	189
	7,16	152
	7,19	29
	7,23	133
	7,24	86.138
	7,24-27	32
	8,11	123
	8,12	69
	8,23–27	189
	9,20	50
	9,22	277
	10,10	214
	10,32	87
	10,34	216
	10,40	251
	11,11	85.184.242.248
	11,21	150
Ματθ.	11,28	272
	11,28–29	104
	11,28-30	183
	11,29	19.78.139.149
		183.193.207
		226.272
	11,29-30	159
	11,30	160
	12,45	72
	13,3	94
	13,8	130
	13,11	113.124
	13,23	130
	13,25	152
	13,32	196
	13,40	152
	13,43	254
	13,45	192
	13,47	187
	14,14–21	181
	15,6	209
	15,8	209
	15,13	67
	15,22	277
	16,18	86
	16,27	66
	16,19	140
	16,24	104.139
	16,28	48.201.263
	18,10	145
	18,23-35	99
	18,35	100
	19,12	267
	19,26	120
	19,28	50
	20,28	200.204.209
		219.239
	21,2	160.268
	21,4	158
	22,19–21	209
	22,20	271
	22,30	48.227
	22,39	134
	23,25	73
	23,27	73
	23,30-32	69
	23,35	12
	23,38	219.248
	24,2	220
	24,22	62
	24,30	253
	24,31	26.32
	24,35	49.101

		Σελ.
Ματθ.	24,36	255
	25,1	147
	25,1-13	55
	25,21	54.182
	25,30	100
	25,31	134
	25,41	69
	26,26	162
	26,31	239
	27,25	123
	27,40	230
	28,19	184
	28,30	169
	35,41	134
Μάρκ.	5,30	34
	9,49	152.242
	10,45	200.209.239
	11,2	160
	15,29-31	230
	16,19	58
Λουκ.	1,2	149.222.253
	1,5	12
	1,17	58
	1,31	159
	1,33	87.213
	1,34	39.135.158
	1,35	39.58.92.126
	1,53	181
	1,68	159
	1,69	85.159
	1,78	51.86
	1,79	85
	2,11	159
	2,14	35
	2,34	263
	2,36	118
	4,9	42
	4,18	18.37.129.264
	4,25	173
	6,38	69
	8,16	56
	9,23	139
	9,30	65
	10,19	41.120.151.157
	10,20	114
	10,30	25
	11,2	258
	11,26	72
	11,33	56
	12,49	152.242.250
	13,35	169
	14,28-30	261
	15,4	178
	15,8-9	271
	16,8	260
	16,19-24	162
	18,12	94
	19,10	37.78.159
	19,30	160
	19,40	171
	19,42-49	220
	21,20	220
	21,26	254
	21,34	105
	22,20	163
	22,31	41
	23,43	29.249
	24,49	58
Ἰω.	1,1	77
	1,2	140.178
	1,3	35.178
	1,9	27.51.123
	1,14	33.34.39.176
		213.247
	1,15	27
	1,16	60
	1,18	246
	1,29	53.114.134
		177.219
	1,30	85
	1,47	274.277
	2,19	22
	2,21	22
	3,16	227
	3,29	85
	4,14	94.96.257
	4,15	206
	4,20	123
	4,20–21	146
	4,23	84.146.271
	4,32	23
	5,6	232
	5,24	85
	5,35	92
	5,39	113.209.259
	6,27	94.128
	6,35	95
	6,38	37
	6,41	95
	6,46	246
	6,47	165
	6,63	79
	6,70	41

		Σελ.
Ἰω.	7,37	40
	7,38	257
	8,39	184
	8,42	29.247
	8,44	167
	8,56	37.207
	9,1-7	50
	9,39	264
	10,3	83
	10,7	177
	10,9	177
	10,10	206
	10,11	83.178.202.240
	10,14	193
	10,15	193.209.214.239
	10,16	202.203.211
	10,18	204
	10,27	30.192
	10,27-28	205
	10,30	35.139
	10,35	77.186
	10,36	77
	12,15	158
	13,2	41
	13,13	30
	13,15	137
	13,27	41
	14,9	139.145.182.251
	14,10	139.251
	14,21	144
	14,23	22.126
	14,27	21.121.130
	14,31	267
	15,1	196.262
	15,2	52.130.232.262
	15,5	53.130.184
	16,33	121
	17,3	165
	17,10	35
	17,11	187
	17,12	41
	17,21	187
	19,15	123
	19,37	230
	19,38-40	187
Πράξ.	1,8	58
	1,24	69
	2,17	38.118
	2,18	118
	2,31	204
	3,6	214
	4,11	52.59
Πράξ.	4,32	88
	8,9-24	217
	9,15	45.114.184
		193.222
	13,10	69.70.109
		217.219
	13,11	222
	13,22	119
	13,34	49
	14,22	189
	15,8	134
	15,10	159
	20,17	117
	20,28	117
	20,29	197
Ρωμ.	1,1-4	176
	1,3	82.212
	1,7	21
	1,22	109
	1,24	109.213
	1,24-27	109
	1,24-29	95
	1,25	258
	1,26	198
	1,27	198
	1,28	26.109.140.198
	1,29	109
	2,4-5	106
	2,6	12
	2,21-23	138
	2,23	102
	2,24	258
	2,28	146
	2,29	146.193.261.274
	3,21	259
	3,29	202.257
	4,3	81.116.207
	4,9	207
	4,11	207
	4,16	207
	4,17	207
	5,5	229
	5,12	165
	5,14	201.257
	7,6	256
	7,14	26
	8,3	227
	8,6	263
	8,7	264
	8,13	264
	8,15	61.103
	8,29	83.131

		Σελ.
Ρωμ.	8,32	201.239
	9,3	262
	9,25	37
	9,27	132
	11,4	147
	11,5-6	132
	11,20	249
	11,17	249
	11,26	123.213
	11,33	188
	12,11	31.47.81.242
	12,15	44
	12,17	140
	13,1	205
	13,12	25.170.228
	13,12-13	207
	13,13	201.237
	13,14	45
	14,9	203
	15,10	122.203
	15,12	82.122.146.160
	16,18	197.214
Α' Κορ.	1,2	18
	1,10	131.167.178.187
	1,19	221
	1,24	58.81
	1,31	190.225
	2,4	58
	2,6	49.110.128.194 198.221.243
	2,7	191
	2,9	69.181
	2,10	58.188
	2,11	58.185.219
	2,14	173
	3,2	110.185
	3,3	73.237
	3,8	128
	3,10	28.260
	3,11	260
	3,16	22
	4,5	53.254
	4,15	182.185
	4,21	118
	5,1-2	277
	5,7	256
	6,3	17
	6,17	268
	6,20	89
	7,1	34
	7,5	232
	7,29	234

		Σελ.
Α' Κορ.	7,32	71
	7,34	48.119.267.272
	7,35	48
	9,1	49
	9,9	193
	9,20	15
	9,22	15
	9,24	62
	9,25	89
	9,27	89.180
	10,4	86
	11,3	85
	11,25	163
	12,3	262
	12,4	229
	12,8	28.137.158
	12,8-9	229
	12,13	167
	12,27	81.157
	12,28	116.188.198
	13,1	75
	13,9	64.186
	13,9-12	176
	13,10	131.165
	13,12	40.64.131.165
	15,10	21
	15,19	164.204
	15,28	187.258
	15,42-44	166.225
	15,42-46	272
	15,48	272
	15,49	74.131.152 216.244
	15,53	48
	16,22	262
Β' Κορ.	1,3	21.107.229
	1,12	194
	1,24	47.80.263
	2,11	109
	2,15	147
	2,17	155
	2,18	251
	3,2	40
	3,3	40
	3,6	79.124.186.261
	3,14-17	124
	3,15	124
	4,2	209
	4,8	189
	4,10	87.89.110
	4,18	158.251
	5,1-2	249

		Σελ.
Β' Κορ.	5,4	271
	5,5	64
	5,10	254
	5,14	203
	5,16	33.176
	5,21	39.46.55.87.134
	6,16	86
	7,10	202
	9,10	86
	10,4	151.167
	10,5	152.194.209
	11,2	84
	11,29	200
	12,1	61
	12,1-4	149
	12,2	205
	13,3	16
Γαλ.	1,4	204
	2,19	190
	2,20	16
	3,7	37.184
	3,9	184
	3,13	46
	3,14	46
	3,23	256
	3,27	45
	4,4	86
	4,8-9	133
	4,19	182
	4,21-31	155
	4,26	80.234.272
	4,27	155
	5,1	159
	5,15	156.206
	5,19	128
	5,22	36.63
	6,14	190
Ἐφ.	1,18	168.264
	1,22	260
	2,2	72
	2,5	80
	2,6	272
	2,8	60
	2,12	37.150.155.160
	2,14	21.52
	2,14-15	212
	2,15	160.167.268
	2,17	212
	2,20	52.260
	2,20-22	126
	2,21	260
Ἐφ.	3,1	163.164
	3,10	15.187
	3,17	47
	3,20	69
	4,3	214
	4,11	47.175.198
	4,13	85.187.243
	4,13-16	50
	4,14	32
	4,15	260
	4,25	104.139
	4,27	41
	4,28	67.104
	5,8	85.260
	5,14	264
	5,18	151
	5,23	85
	5,26	144
	5,27	18.28.43.80 163.168.186
	5,28	38
	5,29	38
	6,11	24.170
	6,12	24.42.45.53 80.120.185
	6,13	179
	6,14-17	227
	6,16	160.166.170
	6,19	11.65.136 137.190
	6,24	147
Φιλιπ.	1,23	62
	2,6	51
	2,7	34
	2,8	209
	2,11	273
	3,8	271
	3,13-14	156
	3,19	209.214.216.273
	3,20	131.227.249.272
	4,3	114
	4,7	43.158.183.222
	4,13	189
Κολ.	1,15	145.182.246
	1,16	15.35
	1,17	35
	1,18	260
	2,14	45
	2,15	45
	2,16	113
	3,2	26

		Σελ.
Κολ.	3,5	89.167
	3,16	90
Α′ Θεσ.	1,9	258
	2,16	220.230.246
	5,5	207
	5,6	176.195
	5,7	176
	5,15	140
	5,21	31.172
	5,21-22	250
Β′ Θεσ.	2,8	217
	2,9	216
Α′ Τιμ.	1,2	82
	1,7	176
	1,17	246
	2,4	107.136
	3,15	22.47.126 221.227
	3,16	33.34
	4,1-2	176.221.236
	4,8	164.204
	5,3	118
	5,9	118
	5,10	118
	6,7	214
	6,20	128.166.217
Β′ Τιμ.	2,8	82.212
	2,15	138
	2,19	133.255
	2,20	43
	3,13	66
	3,16	113.276
	4,1	134
	4,7	80.164
	4,7-8	81
Τιτ.	1,5	117
	1,6-9	117
	2,7	119
	2,7-8	138
	2,8	119
	3,5	103
Φιλήμ.	1,9	163
Ἑβρ.	1,1-2	59
	1,3	145.182
	1,8	87
	1,14	15.253
Ἑβρ.	2,9	45.55.83.187
	2,14	257
	2,17	44.49
	3,1	49
	3,4	63
	3,6	47
	4,9	73.148.272
	4,12	167
	4,13	157
	4,14	81.203
	4,15	42.44.81
	4,16	87
	5,7	52
	5,9	37.79
	5,12	110
	6,1	193
	6,7-8	175
	6,8	81
	6,9	175
	7,3	88
	7,14	146.160
	7,17	49
	7,24	40.44.49.87
	7,26	87
	9,10	219
	9,13-14	163
	9,14	235
	9,17	163
	9,20	163
	9,26	114
	10,1	79.113
	10,5	46.126
	10,5-6	92
	10,22	235
	10,28-29	229
	11,5	65
	11,6	27.128
	11,10	27.223.273
	11,25	44
	12,2	46
	12,14	144
	12,22	28.33.43.114.185 223.234.249 255.272
	12,22-23	145
	12,23	114
	12,29	31
	13,4	87.272
	13,5	214
	13,9	197
Ἰακ.	1,2	88
	1,2-4	243

		Σελ.
Ἰακ.	1,3	88
	1,5–6	137
	1,12	81.88
	1,17	107.172.247
	1,27	235
	3,3	275
	3,9	271
	4,7	12.250.251
	4,16	226
	5,16	174
	5,17	174
	5,20	255
Α′ Πέτρ.	1,2	235
	1,6	243.271
	1,8	63.271
	1,12	145
	1,14	182.271
	1,18	162.235
	1,18-19	183.235
	1,23	119.155.185
	2,2	119.185
	2,3	147
	2,4	52.59.171.260
	2,5	52
	2,6	59.260
	2,7	260
	2,9	37.122
	2,21	200
	2,22	39.45.55
	2,24	45
	3,4	219
	3,12	149
	3,18	167
	3,20	205
	4,8	170
	5,1	89.117.214
	5,1-4	199
Α′ Πέτρ.	5,2	89.214
	5,2–4	117
	5,3	214
	5,4	89.214
Β′.Πέτρ.	1,14	271
	2,4	17.66
	2,14	264
	2,21-22	192
Α′ Ἰω.	1,1	147
	1,5	55.254
	2,8	204
	2,12–14	120
	2,14	29
	2,18	234
	2,19	102
	2,29	80
	3,3	41
	3,4	70
	3,16	200.204
	4,8	231
	5,21	185
Ἰούδα	6	17.66
Ἀποκ.	1,5	35
	1,7	253
	1,8	35
	1,20	55
	3,14	35
	5,11	48
	12,9	41
	14,3	148
	14,4	71.119.272
	14,5	119
	20,2	41
	22,14	196

ΠΙΝΑΞ
ΕΞΩΒΙΒΛΙΚΩΝ ΧΩΡΙΩΝ

Σελ.

'Αριστοτέλους, 'Ηθικὰ Νικομάχεια V 4,7 98

Φίλωνος, Περὶ 'Αποικίας 1,2 216

'Επιστολὴ Βαρνάβα 1,1 182

» » 4,10 . . . . . 167.239

» » 20,1 . . . . . 167.239

'Ερμᾶ, Ποιμὴν 22,10 . . . . . 167.239

» » 24,2 . . . . . 167.239

» » 96,1 167

» » "Ορασις γ', 8 καὶ Παραβολὴ θ', 5 71

Πράξεις 'Ιωάννου, 'Απόκρυφον 223

ΠΙΝΑΞ

ΘΕΜΑΤΩΝ, ΟΝΟΜΑΤΩΝ, ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

(Συνταχθεὶς ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κορινθίας κ. Παντελεήμονος)

α) Οἱ πρῶτοι ἀριθμοὶ ἀναφέρονται εἰς τὴν σελίδα, οἱ δὲ μετὰ τὸ κόμμα εἰς τοὺς στίχους τῆς σελίδος.— β) Ὅταν εὑρίσκηται πρὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῆς σελίδος τὸ σημεῖον σελ., τὸ ὄνομα ἢ πρᾶγμα ἀπαντᾶται περισσότερον ἢ δὶς εἰς τὴν αὐτὴν σελίδα.

Ἀαρὼν 89,36.
Ἄβελ 34,26.
Ἀβεσσαλὼμ 34,28.
Ἀβδιού. Ὅρασις — 61,34.
Ἄβλητος 41,20.
Ἀβραὰμ 37,1. 63,19. 84,2. 116,32,34. 117,33. 123,4. 148,17. 183,34,39. σελ. 184. 185,11. 207,12. 216, 13,18. 241,20. Υἱοὶ — οἱ ἐν Χριστῷ πιστεύσαντες 184,1-186,25.
Ἀβροχία. — ἐξ ἁμαρτιῶν καὶ εἰδωλολατρίας 173,18-175,35.
Ἀγαθά. — θεόπνευστα 176,26. Πάντων — αἴτιος ὁ Θεὸς 108,8 ἑξ.
Ἀγαθότης 70,2. — Θεοῦ 12,19 ἑξ. 34,1 ἑξ. 35 ἑξ. — ὑπερβάλλουσα Θεοῦ 201,1 ἑξ.
Ἀγαμία 48,17. 71,27. 234,16.
Ἀγάπη. — καὶ πίστις 47,40. — καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν 170,36 ἑξ. — οὐκ ἔστιν ἐν αἱρετικοῖς 75, 18 ἑξ. Θεωρία Θεοῦ καὶ — πρὸς πλησίον 54,1 ἑξ.
Ἀγγαῖος 78,16.
Ἄγγελοι. — ἁμαρτήσαντες 73,40. — θεῖοι 44,36. — Θεοῦ καὶ — πεπτωκότες 17,19 ἑξ. — συνοικοδομοῦντες καὶ ἅγιοι ἄνδρες 27,37 ἑξ.
Ἄγγελος. — μεγάλης βουλῆς ὁ Χριστὸς 19,15 ἑξ. Ὁ Σωτὴρ ὁ προφητευθεὶς — 16,7 ἑξ. 32 ἑξ.
Ἀγελάρχαι. — ἄθεοι 177,15.
Ἀγελάρχης 83,19. — ἀγαθὸς 177, 15,32. 203,16. 204,30. 205,18-19, 36. 239,25-26.
Ἀγέλη 117,29. 178,11.
Ἅγιοι. — ἠὐτρεπισμένοι 47,15. — καὶ ἄγγελοι συνοικοδομοῦντες 27, 37 ἑξ. Ἀγαπητικοί — 44,15.
Ἁγιστεία 112,37. 143,7.
Ἁγνεία 87,7.
Ἀγωγὴ 108,20. 130,11. 156,5. 242, 9. 274,10.
Ἀγῶνες. Πάλη, — καὶ ἔπαθλα 80,1-81,41.
Ἀγώνισμα 80,22.
Ἅγος. — Ἰουδαίων ἐργασθὲν ἐν σταυρῷ 230,16.
Ἀδὰμ 122,8. σελ. 134. 210,36. 247,39. 257,5. Πτῶσις — 169,2 ἑξ.
Ἀδδὼ 11,24. 13,25.
Ἅδης. — ἄνυδρος 162,8.
Ἀδικία. — ἐκπορευομένη καὶ κολαστέα 68,17-71,36. Κρίσις δικαία, ἔλεος οἰκτιρμοὶ καὶ ἀποφυγὴ — δι' ἀδυνάτους 97,1-100,10.
Ἀδόκιμος 95,4.
Ἀδύνατοι. Κρίσις δικαία δι' — καὶ ἔλεος καὶ οἰκτιρμὸς καὶ ἀποφυγὴ ἀδικίας 97,1-100,10.
Ἀειχίνητος 17,28.
Ἀζαρίας 242,4.
Ἀθεότης. — ἡγητόρων 177,15.
Ἀθλητὴς 17,9.
Ἀθλοθέτης 80,27-28.
Αἴγυπτος 11 ὑποσμ., σελ. 39. 89,37. 112,5. 155,16. — νοητὴ 105, 32. — πνευματικὴ 157,1. 161, 16. 180,18. 182,30. σελ. 185. 187,26. 189,17. 196,3. 273,22, 27. Ἰησοῦς εἰς — προφητευθεὶς 39,15 ἑξ.
Αἰδιος 33,21. 34,1.
Αἷμα. — διαθήκης 229,29. — Χριστοῦ καθάρσιον 163,22. Τὸ ραντίζεσθαι ὑφ' — Χριστοῦ 234,19-235,18.
Αἰνιγμὸς 14,22. 24,16. 67,3. 169,28. 224,11. 251,30.
Αἵρεσις 176,29 ἑξ.
Αἱρετικοὶ 236,21 ἑξ. — ἀσεβοῦσιν ἀρετὴν πρακτικὴν καὶ ἀρετὴν δια-

νοητικὴν 75,28 ἐξ. — καὶ σοφιστικοὶ διδάσκαλοι 75,16. — λέγοντές τινας ἀνεπιδέκτους ἀρετῆς καὶ προσκλίνοντας τῇ κακίᾳ 103, 40 ἐξ. — περὶ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ Λόγου 227,20-228,10. — προφητευθέντες 160,25 ἐξ. — ψευδοδοξοῦντες ἐν τῷ Χριστιανισμῷ 209,32 ἐξ. Ἐξοστρακισμὸς — τῆς Ἐκκλησίας 227,27 ἐξ. Μὴ ὕπαρξις ἀγάπης εἰς — καὶ ἀναίδεια αὐτῶν 75,14 ἐξ. Ὀνόματα διαφόρων — 227,25. Τιμωρίαι κακῶν καὶ — ποιμένων 215, 26-217,30. Χαρὰ διαβόλου δι' — 73,7 ἐξ.

Αἱρετικός. — Τατιανὸς 62,20.

Αἰσθήσεις. Βλάβη ἔσω — 173,1 ἐξ. Βολὶς καὶ σάλπιγξ καὶ ἀστραπὴ Κυρίου διεγείρουσαι τὰς ἔσω — καὶ τὸν ἔσω ἄνθρωπον 167,35-170,5.

Αἰχμαλωσία. Ἑβραίων — ἔννοια 77, 2 ἐξ.

Ἀκαμπὴς 75,22.

Ἀκκαρὼν σελ. 153. σελ. 156.

Ἀκρόδρυα 195,17.

Ἀλαζονεία 25,21. 26,11 ἐξ.

Ἀλήθεια. — ὀπτανομένη 142,15. Μυστήρια — 265,37. Τελειότης καὶ ὀπτασία — 165,4 ἐξ.

Ἀλιεία. — κατὰ Θεὸν καὶ σαγήνη 188, 3 ἐξ.

Ἀλληγορία 43,18. 79,14. 90,4. 109, 12.

Ἄλωσις. — Ἰουδαίας 120,38 ἐξ. — καὶ καταστροφὴ Ἱερουσαλὴμ 263, 5 ἐξ.

Ἁμαρτάνοντες. Ὀργὴ Θεοῦ ἐπὶ — 12,13 ἐξ.

Ἁμαρτία. — ἡ ἀδικία ἡ ἀνομία κ.λ. κολαστέαι 68,17-71,36. — κόσμου ἀρθεῖσα ὑπὸ ἀμνοῦ, υἱοῦ Θεοῦ 177, 23 ἐξ. Ἀβροχία ἐξ — καὶ εἰδωλολατρίας 173,18-175,35. Ἀγάπη καλύπτει πλῆθος — 170,36 ἐξ. Ἄλογα ζῶα σύμβολα διαφόρων παθῶν καὶ — 191,11 ἐξ. Ἄφεσις — 120,6 ἐξ. Γῇ διαφθείρεται λόγῳ — ἀντιθέτως δὲ ἐξ ἀρετῆς εὐτυχεῖ 110,6-111,15. Θάλασσα ἁλμυρὰ βίου — καὶ λύτρωσις διὰ Χριστοῦ 187,22-190,28. Κόλασις δι' — ἀνθρώπων καὶ δαιμόνων 65,26-68, 16. Λύτρωσις ἐξ — διὰ Χριστοῦ 44,3-46,24. Ὀργὴ Θεοῦ πῶς νοητέα καὶ ὅτι γίνεται δι' — καὶ ἀσεβείας 106,29-111,15. Προσομοίωσις ἀνθρώπου ἐν — ὄντος 191, 15 ἐξ. Συγχώρησις — 44,24 ἐξ.

Ἁμαρτωλοί. Πτῶσις ἐμπαθῶν καὶ — 266,26-268,34.

Ἀμβακούμ 16,18. 97,29. 149,9,11. 168,8,16. 247,25. 251,9. 258,27. 265,18.

Ἀμεσσίας. — ἱερεὺς 245,30.

Ἀμνησικακία 140,21.

Ἀμνησίκακος 99,29.

Ἀμνηστία 99,37.

Ἀμνός. — Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου 177,23 ἐξ.

Ἀμορφία 195,36.

Ἀμὼς 66,29. 129,33. 239,32. 252,26, 27. Προφήτης — 245,31.

Ἄναγνον 221,7.

Ἀναγωγὴ 99,10, 110,22. 127,35. 130,24. 187,33. 191,25. 193,5. 233,29.

Ἀναίδεια. — αἱρετικῶν 75,21 ἐξ.

Ἀνάληψις. — Ἠλία 65,20. — Σωτῆρος 148,8.

Ἀναλλοίωτος. — ὁ Θεὸς 12,26. 107, 20 ἐξ.

Ἀναμαρτησία. — Ἰησοῦ 46,1 ἐξ. — Σωτῆρος 134,22.

Ἀναμάρτητος. — ὁ Χριστὸς 87,1 ἐξ.

Ἀναμεηλ. Πύργος — 257,23. 261, 18,21.

Ἀνάπαυσις. — ἐν Χριστῷ 182,37 ἐξ.

Ἀνάστασις. — ἐν σώματι πνευματικῷ 165,7 ἐξ. — νεκρῶν 50,9. 131,24 ἐξ. 176,24. 227,13. — Σωτῆρος 54,37. — φθαρτοῦ σώματος 272,8. — Χριστοῦ 272,34. — Χριστοῦ ἐκ νεκρῶν 204,39.

Ἀνατολή. — ὄνομα Σωτῆρος 27,19.

Ἀνδρεία 243,32.

Ἄνδρες. — πνευματοφόροι 77,24 ἐξ.

Ἄνεμοι. — τέσσαρες τίνες νοητέοι 31,21-33,6.

Ἀνήρ. — ὃν εἶδεν Ζαχαρίας ὁ Σωτήρ ἐστι 27,1-29,26.

Ἀνθρώπινος. — πόλεμος 78,11.

Ἄνθρωποι. Ἡμέρα κρίσεως κακῶν — 221,20 ἐξ. Κόλασις δι' ἁμαρτίας — καὶ δαιμόνων 65,26-68,16.

Ἀνθρωποπαθεῖς. Θεὸς ἀόρατος ὑπερκείμενος πάσης νοερᾶς οὐσίας καὶ

— περὶ αὐτοῦ ἐκφράσεις 246,16-250,2.
Ἄνθρωπος. — καινὸς 268,19. — καινὸς δι' Ἰησοῦ Χριστοῦ 167,33. — κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ 271,3. — κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ πλασθεὶς 156,12 ἑξ. — κτίσμα Θεοῦ 218,23 ἑξ. — τέλειος ὁ Χριστὸς 227,30. Βολὶς καὶ σάλπιγξ καὶ ἀστραπὴ Κυρίου διεγείρουσαι τὸν ἔσω — 167,35-170,5. Προσομοίωσις — ἐν ἁμαρτίᾳ ὄντος 191,15 ἑξ.
Ἀνθρωπότης 70,6-7.
Ἄννα. — γυνὴ Ἑλκανὰ 135,3. — προφῆτις 87,11. 118,21.
Ἀνομία. — κολαστέα 68,17-71,36.
Ἀνοχή. — Θεοῦ 105,38.
Ἀντακολουθία 113,19-20.
Ἀντίγραφον 71,4. 208,9. 243,27.
Ἀντιδοξῶ 25,24.
Ἀντικείμενος. — ἑλληνιστὶ ὁ Σατανᾶς ἑρμηνεύεται 41,30.
Ἀντίχριστος 73,6. 213,2. 215,21 ἑξ. 216,22.
Ἀνυπόταχτον 75,22.
Ἀπαθής. — ὁ Θεὸς 107,25.
Ἀπανθρωπία 20,8 ἑξ.
Ἀπελευθέρωσις. Χαρὰ ἐπὶ τῇ — τοῦ Ἰσραὴλ 36,9 ἑξ.
Ἄπιστοι. — ἀσεβεῖς κ.λ. 198,31 ἑξ.
Ἀποκάλυψις 41,28. 55,19. 71,29. 119,32. 148,38. 253,19. — Ἰωάννου 35,26.
Ἀποκατάστασις 119,28. 211,10,24. 212,17. 213,36-37. 276,36.
Ἀποστασία 103,3.
Ἀποστολική. — Ἐκκλησία 223,16. — λέξις 38,14-15. — φωνὴ 175,17.
Ἀπόστολοι 175,9. 198,21. — ἀγαθοὶ ποιμένες 214,18 ἑξ.
Ἀποτύφλωσις 222,45.
Ἀπροστασίαστος 20,33-34.
Ἀπωσμὸς 113,5.
Ἀρὰ 65,31. 66,6. σελ. 67. Διφθέρα ἑρμηνευθεῖσα ὑπὸ — 68,6.
Ἀραβία 186,38.
Ἀρβεσὲρ 90,39. 91,11.
Ἀργύρια. — προδοσίας Χριστοῦ 207, 30 ἑξ. — τριάκοντα προδοσίας Χριστοῦ προφητευθέντα 209,6 ἑξ.
Ἀργύριον. — μετὰ δόλου 208,39 ἑξ.
Ἄργυρος. Ἔννοια — 79,12 ἑξ.
Ἀρεταὶ 265,37. — ὀνομαζόμεναι γυναῖκες 71,9 ἑξ. — παρρησιαζόμεναι 115,30 ἑξ. — συμβολισθεῖσαι 186,27. Ζῷα σύμβολα — 192,36 ἑξ.
Ἀρετή 12,9. — ἠθικὴ 193,27. — θεία 223,3. — πρακτικὴ 25,13. 54,7. — πρακτικὴ γυναικῶν κ.λ. 118,7 ἑξ. Αἱρετικοὶ ἀσεβοῦσιν — πρακτικὴν καὶ — διανοητικὴν 75,28 ἑξ. Αἱρετικοὶ λέγοντές τινας ἀνεπιδέκτους — καὶ προσκλίνοντας τῇ κακίᾳ 100,11-106,28. Γέννησις κατ' — 182,17. Δυστυχία γῆς λόγῳ ἁμαρτίας καὶ εὐτυχία λόγῳ — 110,6-111,15. Ἑκάστη — ἐν μέσῳ δύο κακιῶν 243,30 ἑξ. Ἑκάστη — ἔχει στέφανον 80,7 ἑξ. Ἔργα κατὰ — δεῖ γενέσθαι καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ δεῖ τηρεῖσθαι 137,32-14,15. Κρίσις μέλλουσα πῦρ κατ' αὐτήν, σώματα πνευματικὰ τῶν — ἀνθρώπων κλ. 223, 20-226,26. Ὅτι τὴν — κεκρυμένως δεῖ πράττεσθαι 169.32 ἑξ.
Ἀριθμοί. Ἀλληγορία ἀριθμοῦ δέκα καὶ ἑτέρων — 146,36-148,36. Περὶ ἰδιοτήτων κ.λ. — τινῶν 13,33-14,4.
Ἅρματα. Ἵπποι ἐν — προφητείας Ζαχαρίου πῶς ἑρμηνευτέοι 74, 16-76,29.
Ἁρμονία 112,9.
Ἀρτεμᾶς. — αἱρετικὸς 227,26.
Ἀρχιερεύς. — ὁ Χριστὸς 81,31 ἑξ. Ἰησοῦς Χριστὸς Θεὸς δυνατὸς ἀληθινὸς καὶ — 48,27-52,39. Χριστὸς — 87,27 ἑξ.
Ἀσαὴλ 250,7. σελ. 251. 253,9.
Ἄσαρκος 80,2.
Ἀσάφεια 14,21,25.
Ἀσέβεια. Ὀργὴ Θεοῦ πῶς νοητέα καὶ ὅτι γίνεται δι' — καὶ ἁμαρτίας 106,29-111,15.
Ἀσεβεῖς. — καὶ ἄπιστοι 198,31 ἑξ.
Ἀσκαλὼν σελ. 153. 154,12.
Ἅσμα. — Ἀσμάτων 76,16. 79,15. 130,15. 193,22. 231,30. 250,13. 256,30. 259,30. 262,10. 271,6. 275,37. 276,26.
Ἀσοὺρ σελ. 196. 197,32.
Ἀσσυλία 197,32.
Ἀσσυρία 196,3.
Ἀστὴ 18,4.

Ἀστραπή. Βολὶς καὶ — καὶ σάλπιγξ Κυρίου διεγείρουσαι τὸν ἔσω ἄνθρωπον 167,35-170,5.
Ἄστυ 29,35.
Ἀσώματος. — ὁ Θεὸς 42,24.
Ἀταραξία 130,4. 142,14. 194,20.
Ἄτρεπτος. — ὁ Θεὸς 12,26.
Ἀτυφία 193,35. 194,20. 226,3.
Αὐτεξούσιοι. — οἱ ἄνθρωποι 132,36 ἑξ.
Αὐτεξούσιον 231,19. — ἀνθρώπου σελ. 104. — λογικῶν οὐσιῶν 105, 20.
Αὐτοκίνητος 17,28.
Ἀφροσύνη 70,25.
Ἄψασθαι. Ἔννοια τοῦ — ἐν τῇ Ἁγ. Γραφῇ 34,22-35,16.

Βαὰλ 102,13. 215,5. Προφῆται — 173,34.
Βαβυλὼν σελ. 32. 33,3. 45,4. 57,29. 60,38. 61,1,5. 62,4. 72,8,18. σελ. 74. 77,8. 78,5. 95,34. 131,36. 151,35. 197,35. Ἰουδαῖοι πιστοὶ κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν — καὶ Ἰουδαῖοι ὑποκύψαντες 241,1-244,18.
Βαβυλωνία 197,32.
Βαθύτης 14,22.
Βαιθὴλ 90,28.
Βαπτιστής. — Ἰωάννης 177,27.
Βαραχίας 11,11,13. 12,25.
Βαρνάβα. Ἐπιστολὴ — 167,16. 182, 13. 239.38.
Βασὰν 194,10.
Βασανῖτις. — χώρα 193,18. 195,7.
Βασιλεία. Μυστήρια — οὐρανῶν 124,4.
Βασιλεῖαι. — δύο 212,3 ἑξ. Βίβλος — 252,4.
Βασιλεύς. — πάσης τῆς κτίσεως 227,5 ἑξ. Χριστὸς — 87,18 ἑξ. 88,1 ἑξ.
Βεβαίωσις 118,18.
Βενιαμίν. — πύλη 257,21. 259,40. 261,8.
Βηθλεὲμ 159,5.
Βηθσαϊδὰ 150,23,26.
Βὴλ 241,32.
Βίος. — θεωρητικὸς καὶ — πρακτικὸς 81,29. — πράξεως καὶ — θεωρίας 53,22 ἑξ. Γῆρας ἐν — ἀκηλιδώτῳ 118,39 ἑξ.
Βοήθεια. — Θεοῦ ἐν πειρασμοῖς 42, 9 ἑξ.
Βόθρον. Ὀρύσσειν — τὸν Κύριον πῶς νοητέον 52,30 ἑξ.
Βολίς. — σάλπιγξ καὶ ἀστραπὴ Κυρίου διεγείρουσα ἔσω ἄνθρωπον καὶ ἔσω αἰσθήσεις 167,35-170,5.
Βοσὸρ 15,3.
Βουλὴ 19,24.
Βούλημα. — Θεοῦ 198,13.
Βρενθύεσθαι 20,5.
Βρέφος. — ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας 263,31.
Βροχή. Ἐνανθρώπησις Σωτῆρος προφητευθεῖσα ὡς ἐλευσομένη — εὐεργετικὴ 175,36-177,35.

Γάβελ 257,19. 259,18.
Γαβριὴλ 58,24. 92,10. 135,7.
Γάζα σελ. 153. σελ. 154. 156,2,22.
Γαλααδῖτις. — χώρα 182,31. 185,39. 186,2,17. 187,7.
Γαλάται. Ἐκκλησία — 206,10. Ἐπιστολὴ Παύλου πρὸς — 133,29. 159,37. 182,9.
Γενεαλογία. — Ἰησοῦ Χριστοῦ 63,19.
Γενεσιάρχης 58,5. 218,20,31. 251,24.
Γέννησις. — πνευματικὴ 182,8 ἑξ.
Γῆ. — διαφθείρεται ἐκ τῆς ἁμαρτίας ἀντιθέτως δὲ εὐτυχεῖ 110,6-111,15.
Γηὼν 161,17.
Γλῶσσα. — δικαίου ἄργυρος πεπυρωμένος 208,30 ἑξ.
Γνῶσις. — ἀληθείας 242,6. — ἐκκλησιαστικὴ 88,3. 227,9. — ἐκκλησιαστικῶν φρονημάτων 255,27. — θεία 193,27. — Θεοῦ 145,21. — μυστηρίων Θεοῦ 176,14. — ψευδώνυμος 166,24. 221,6. 228, 3 ἑξ. — ψευδώνυμος δηλητήριόν ἐστι 166,2. Βίος πράξεως καὶ — 138,27 ἑξ. Ἔπαρσις κατὰ — Θεοῦ 209,3. Χερουβεὶμ ἑρμηνευόμενον πληθυσμὸς — 63,32.
Γνωστικὸς 54,2.
Γὸης 217,10.
Γόμορρα 67,11. 132,14. 133,19. 151, 13.
Γραφαὶ 17,23. 57,37. 107,18. 139, 35. 155,1. 183,22. 209,19. 246, 31. 259,19. — θεῖαι 52,6. 133,6. 191,15. 247,2. — θεόπνευστοι 65, 6. 134,2. 176,18. 210,12. 229,10. 265,29. 276,1.
Γραφὴ 34,26. 36,16. 55,17. 79,20. 85,20. 134,33. 148,40. 154,36. 157,10. 194,20. 197,29. 244,9, 17. 257,11. 261,6. — θεία 40,9.

— θεόπνευστος 17,34. 38,8. 63, 3. 95,20. 139,2. 147,36. 187,35. 193,11. 234,26.
Γυναῖκες. — ὀνομαζόμεναι αἱ ἀρεταὶ ἢ αἱ κακίαι 71,9 ἑξ. Ἀρετὴ πρακτικὴ — κ.λ. 118,7 ἑξ.

Δαίμονες. — ἁμαρτήσαντες ἄγγελοι 73,40. — καὶ ὑπερόπται συμβολιζόμενοι ὑπὸ κέδρων 194,1 ἑξ. Κόλασις δι' ἁμαρτίας ἀνθρώπων καὶ — 65,26-68,16.
Δάκρυα. Κάλυψις ἐν — τοῦ θυσιαστηρίου 171,4 ἑξ.
Δαμασκὸς σελ. 149.
Δανιὴλ 26,39. 60,12. 78,15. 85,22. 214,39. 242,4. 277,5. — ἐν λάκκῳ 161,38.
Δαρεῖος 11,11,14. 13,23. 90,35. 91,19.
Δαυὶδ 15,37. 34,28. 49,30,35. 63,19. σελ. 82. σελ. 83. σελ. 84. σελ. 85. 87,24. 119,1. 128,27. σελ. 159. 176,7. 211,2. σελ. 212. 223,28. 225,38. σελ. 226. 227,8,14. 228, 14. 229,7. 230,2. 231,9. 234,20, 26. 235,15. 265,15. 267,19.
Δαυλός. — ἀνημμένος 42,16 ἑξ. 43, 23 ἑξ.
Δεσμά. Ὀχύρωσις εἰς — Χριστοῦ 164, 29 ἑξ.
Δευτερονόμιον 60,1. 66,19. 131,9. 207,4.
Δημιουργία. Περὶ — κόσμου 138,35 ἑξ.
Διάβολος 73,6. — χαίρει ἐφ' αἱρετικοῖς 73,7 ἑξ. Ἐπιτίμησις — ὑπὸ Θεοῦ 42,13-44,2.
Διαγωγὴ 71,32, 187,31.
Διαθῆκαι. — δύο 14,19,22. 73,33. 117,32. 139,15. 176,4. — Παλαιὰ καὶ Καινὴ 256,19,25. Ὕδωρ ζῶν ὁ θεῖος Λόγος αἱ δύο — καὶ ἡ Ἐκκλησία 255,10-257,15.
Διαθήκη. σελ. 163. 207,4,6. — Καινὴ 104,6,19. 117,15. — Παλαιὰ 104, 6. 118,26. 124,6. 175,10. 230,34. — Παλαιὰ καὶ — Καινὴ 149,1,2. Αἷμα — 161,22,31.
Διάκρισις 47,12.
Διαστολὴ 47,12.
Διάσχισις 253,4.
Διδασκαλία. — μωσαϊκὴ 67,31-32.
Διδάσκαλοι 175,9. 198,21. 222,34. — σοφιστικοὶ καὶ αἱρετικοὶ 75,16.
Διδάσκαλος 32,37.
Διδύμου. Ὑπόμνημα εἰς τὸν Ζαχαρίαν ὑπὸ — Ἀλεξανδρέως 11,1 ἑξ.
Διήγημα. — ἱστορικὸν 16,1.
Δίκαιος. — κριτὴς 107,5.
Δικαιοσύνη 39,2. 87,2,4. Ἥλιος — 123,34. 207,12. 221,12. Θυσία — κ.λ. 276,16 ἑξ. Περὶ — 124, 20-125,16. Προφητεία περὶ εἰρήνης, —, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς κ.λ. διὰ τὰ κατάλοιπα τοῦ Ἰσραὴλ 129,6-132,21.
Διοίκησις 21,30.
Διορατική. — φύσις 51,19.
Διορατικοὶ 251,39. — ἄνδρες 137,31.
Διορατικὸς 61,24. 63,27. 113,3. — προφήτης 58,36.
Διφθέρα 68,6.
Διωγμοί. — χριστιανῶν 121,4 ἑξ.
Δόγματα 260,1. — εὐσεβείας 124,31. — εὐσεβῆ 30,4. 89,2. — ὀρθόδοξα 138,32. Τεῖχος φρουροῦν τὴν Ἐκκλησίαν τὰ — ἀληθείας 164, 21 ἑξ.
Δογματοποιΐα 160,26.
Δοκιμασίαι. — πιστῶν 243,1 ἑξ.
Δόλος. — ὄφεων ἐρήμου ὀνομαζομένων κεραστῶν 111,7 ἑξ.
Δόξα. — Υἱοῦ 34,9,18.
Δράκων. — θαλάσσης 188,21 ἑξ.
Δρᾶμα. — ἐπιθαλάμιον 251,2.
Δρόσος. — νοητὴ τοῦ φέροντος τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου 131,3 ἑξ.
Δρῦς. — σύμβολον ψυχῶν καὶ ἀντικειμένων δυνάμεων 195,11 ἑξ.
Δυνάμεις. — ἀντικείμεναι συμβολιζόμεναι ὑπὸ δρυῶν 195,11 ἑξ. — θεῖαι προσομοιαζόμεναι ἱππικῇ τέχνῃ 180,40 ἑξ. — πονηραὶ οἱ τύραννοι Αἰγύπτου καὶ Ἀσσυρίας 196,3 ἑξ. — σατανικαὶ καὶ ἑτερόδοξοι 165,31.
Δύναμις. — Ἁγ. Πνεύματος 57,11-58,30. — Ἁγ. Τριάδος 273,13 ἑξ. — θεία 167,1 ἑξ. — Θεοῦ εἰς πάλην ἀνθρώπου κατὰ κακοῦ 24, 5 ἑξ. Ἰησοῦς Χριστὸς ἀρχιερεὺς καὶ Θεὸς ἀληθινὸς — ἔχων Θεοῦ 48,27-52,39.
Δωροδοκία 97,22.

Ἐβιωναῖοι 243,27.
Ἑβραῖοι 114,23. Ἐπιστολὴ πρὸς — 81,31. 87,27. 88,6. 175,17. Ἐν-

νοια αἰχμαλωσίας — 77,2 ἐξ. Πιστοὶ ἐξ ἐθνῶν καὶ ἐξ — 17,1 ἐξ.
Ἐγκράτεια 87,8.
Ἐγρήγορσις 181,15.
Ἐδὲμ 249,5.
Ἐζεχίας 15,33.
Ἔθνη. — ἁμαρτωλὰ 68,38. — ἐπιστρέψαντα εἰς τὸν Θεὸν διὰ Χριστοῦ 37,5 ἐξ. — κληθέντα εἰς τὸ Εὐαγγέλιον 183,15. — πιστεύσαντα 113,27 ἐξ. — πιστεύσαντα εἰς τὸν ἐπιδημήσαντα Κύριον 18, 16 ἐξ. — πολλὰ ἐλευσόμενα εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐκζητῆσαι τὸ ὄνομα Κυρίου πῶς ἑρμηνευτέον 142,38-145,28. — πρὸς κατάληψιν Ἱερουσαλὴμ 244,19-246,15. — προσκυνήσοντα ἐν Ἱερουσαλὴμ 268, 35-273,21. — στρεβλὰ πράττοντα 109,15 ἐξ. Ἐκκλησία ἐξ — 50, 40. 267,1. Ἰησοῦς Χριστὸς καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου, κλῆσις ἐξ Ἑβραίων καὶ ἐξ — εἰρήνη δι' Ἰησοῦ Χριστοῦ κλ. προφητευθέντα 157,34-161,21. Κλήσεις δύο ἐκ περιτομῆς καὶ ἐξ — προφητευθεῖσαι 153,10-157,33. Κλῆσις — 193,23 ἐξ. Κλῆσις ἐξ — καὶ κλῆσις ἐκ περιτομῆς 208, 20 ἐξ. Κλῆσις πάντων τῶν — κατὰ τὴν ἐπιδημίαν τοῦ ἐξ Ἰούδα γεννηθέντος Ἰησοῦ Χριστοῦ 145,28-153,9. Λαὸς εἰς Χριστὸν ἐξ — καὶ λαὸς ἐκ περιτομῆς 210,20-213,18. Πιστεύσαντες ἐξ — 122,3 ἐξ. Πιστεύσαντες ἐξ — τέκνα Ἀβραὰμ 184,32-186,25. Πιστοὶ ἐξ — καὶ ἐξ Ἑβραίων 17,1 ἐξ. Ῥάβδοι δύο οἱ ἐξ Ἰουδαίων καὶ οἱ ἐξ — πιστεύσαντες 202,15 ἐξ. 206,33 ἐξ.
Ἔθνος. — χριστιανῶν — πιστῶν τῷ Σωτῆρι 122,3 ἐξ.
Εἴδωλα. Κατάλυσις — ὑπὸ Χριστοῦ 235,19-236,32.
Εἰδωλολάτραι 268,4.
Εἰδωλολατρία 99,22-23. 194,11 ἐξ. Ἀβροχία ἐξ ἁμαρτιῶν καὶ — 174, 18-175,35. Ζυγὸς — 159,32 ἐξ. Πτῶσις — καὶ σωτηρία εἰδωλολατρῶν πιστευσάντων 170,6 ἐξ. Σύμβολον — 193,21 ἐξ. Χριστὸς ἐνανθρωπήσας ὕψωσε τοὺς υἱοὺς Ἰούδα καὶ συνέτριψε τὴν — 165, 22-167,34.
Εἰκών. Ἄνθρωπος κατ' — καὶ ὁμοίσιν Θεοῦ 156,12 ἐξ. 191,17 ἐξ. 271,3.
Εἰρήνη. — Ἱερουσαλὴμ καὶ εὐτυχία αὐτῆς 96,1-41. — φυγαδευομένη 127,28 ἐξ. Ἑορτασμὸς ἐν — 342,5-15. Ἱερουσαλὴμ ἑρμηνευόμενον ὅρασις — 18,24. 19,7. 113,4,19. 142,6. 255,26. Ἰησοῦς Χριστὸς καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου, κλῆσις ἐξ Ἰουδαίων καὶ κλῆσις ἐξ ἐθνῶν δι' Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ — κ.λ. προφητευθέντα 157,34-161, 21. Προφητεία περὶ —, δικαιοσύνης, εὐφορίας κ.λ. καταλοίπων τοῦ Ἰσραὴλ 129,6-132,21. Χάρις καὶ — ὁ Σωτὴρ 21,14.
Εἷς. — ὁ Θεὸς καὶ τριαδικὸς 257,16-259,39.
Εἰσαχοή. — ἡ εἰσακουσμὸς προσευχῆς 234,1 ἐξ.
Εἰσακουσμός. — ἡ εἰσαχοὴ προσευχῆς 234,1 ἐξ.
Ἐκκλησία 28,26. 37,30. 47,8,10. 59,25. 80,11. 81,23. 85,33,35. 86,19,29. 102,32. 116,10. 121,4. 160,5. 175,8. 198,20. 250,33. 255,26. 276,7. 277,25. — ἀπὸ Ἐθνῶν 259,7. — Ἀποστολικὴ 175, 30. 223,16. — Γαλατῶν 206,10. — ἔνδοξος 163,28. 168,6. 186,20. — ἔνδοξος προτυπωθεῖσα δι' Ἱερουσαλὴμ 183,15. — ἐξ ἐθνῶν 50,40. 206,38. 267,1. — ζῶντος Θεοῦ 56,36 ἐξ. 227,8. — Θεοῦ ζῶντος 221,36 ἐξ. — Καθολικὴ 56,21. — νύμφη τοῦ Λόγου 231,35. — νύμφη Χριστοῦ 265,39-266,17. — νυμφοστοληθεῖσα 250,14. — ὀχύρωμά ἐστι 164,12 ἐξ. — πόλις πνευματικὴ προφητευθεῖσα 115,17 ἐξ. — προφητευθεῖσα 144,16,20. 145,7-28. — σῳζομένων 157,21. — σῶμα Χριστοῦ 157,22. — Χριστοῦ 243, 20. 262,15. — Χριστοῦ ἔνδοξος 43,17. Ἄρχων τῆς — 160,30. Ἐξοστρακισμὸς ἐκ τῆς — αἱρετικῶν 227,27 ἐξ. Ζῆλος Κυρίου δι' Ἱερουσαλὴμ καὶ Σιὼν ζῆλος δι' — 111,16-114,33. Ἱερουσαλὴμ προτυπώσασα — 18,25 ἐξ. 22,14 ἐξ. Λαοὶ — 197,17. Οἶκος Κυρίου προφητευθεὶς ἡ Ἁγία — ἐστὶ 125, 17-127,5. Περὶ — Χριστοῦ 259,

40-262,35. Πρεσβῦται μετὰ πρεσβυτίδων, νεανίσκοι καὶ παρθένοι, ἐν πόλει ἁγίᾳ Ἱερουσαλὴμ ἤτοι — 114,33-120,21. Τεῖχος φρουροῦν τὴν — τὰ ἀληθείας δόγματα 164,21 ἑξ.
Ἐκκλησίαι 199,33. — Χριστοῦ προφητευθεῖσαι 55,18 ἑξ.
Ἐκκλησιαστὴς 134,27. 266,7.
Ἔκλαμψις 63,13.
Ἔκστασις 265,1-35.
Ἔλεγχος. — ὑπὸ Παύλου 117,39 ἑξ.
Ἐλεημοσύνη 25,8,12. 70,1. Νηστεία μετὰ προσευχῆς καὶ — 95,24.
Ἐλεήμων. — δεσπότης 107,3.
Ἔλεος. Κρίσις δικαία, —, οἰκτιρμὸς καὶ ἀποφυγὴ ἀδικίας 97,1-100,10. Περὶ Πνεύματος χάριτος, ἤτοι Ἁγ. Πνεύματος, περὶ — Θεοῦ καὶ περὶ Πατρὸς οἰκτιρμῶν 228,11-230,5.
Ἐλευθερία 183,23.
Ἐλευθεριότης 224,37.
Ἐλισάβετ 87,12.
Ἐλισσαῖος 71,25. 181,9. 184,9. 248,34.
Ἑλκανὰ 135,3.
Ἑλλάς. — φωνὴ 81,17.
Ἕλληνες. Πτῶσις εἰδωλολατρῶν τέχνων — καὶ σωτηρία αὐτῶν διὰ πίστεως 170,6 ἑξ. Τέκνα — 165,24. 166,22. σελ. 167.
Ἐλπίς. — ἐπὶ Θεὸν 41,19.
Ἐλύμας 217,15,24. — μάγος 69,2. 70,21. 109,7. 222,19.
Ἐμπαθεῖς. Πτῶσις — καὶ ἁμαρτωλῶν 266,26-268,34.
Ἐμμανουὴλ 158,38. — γεννηθεὶς ἐκ Παρθένου 146,1 ἑξ. — ἑρμηνευόμενον μεθ' ἡμῶν ὁ Θεὸς 83,3-4.
Ἐμφάνιος. — δόξα 33,31.
Ἐνανθρώπησις. — Θεοῦ Λόγου προφητευθεῖσα 82,21-90,33. — Θεοῦ Χριστοῦ καὶ Λόγου 33,7-35,36. — Λόγου 27,1-29,26. 39,5 ἑξ. 164,17 ἑξ. 213,9 ἑξ. — Σωτῆρος 53,6 ἑξ. 79,20. 210,2. — Σωτῆρος ἐξ Ἰούδα 181,20 ἑξ. — Σωτῆρος προφητευθεῖσα 14,5-16,38. — Υἱοῦ 113,39 ἑξ. — Υἱοῦ Θεοῦ διὰ τὴν σωτηρίαν 178,21 ἑξ. — Υἱοῦ καὶ λύτρωσις ἐκ θανάτου 201,8 ἑξ. — Χριστοῦ 37,33 ἑξ. 56,1 ἑξ. 129,37. 162,37 ἑξ. 204,37 ἑξ. 227,15 ἑξ. — Χριστοῦ Θεοῦ ἐκ Μαρίας 186,30 ἑξ. — Χριστοῦ καὶ ἐκ Μαρίας 166,16. — Χριστοῦ προφητευθεῖσα ὡς ἐλευσόμενος ὑετὸς 175,36-177,35. — Χριστοῦ προφητευθέντος ὡς λίθου 58,31-60,30. Ἀποτελέσματα — Χριστοῦ προφητευθέντα 165,22-167,34. Θεότης τοῦ εἰς — ἐλθόντος Χριστοῦ προφητευθεῖσα 40,12-42,12. Κακοδοξίαι περὶ — Λόγου διαφόρων αἱρετικῶν 227,20-228,10. Κλῆσις πάντων τῶν ἐθνῶν κατὰ τὴν — τοῦ ἐξ Ἰούδα Ἰησοῦ Χριστοῦ 145,28-153,9. Χριστὸς καὶ κατ' — Θεός, δυνατός, ἀρχιερεὺς 48,27-52,39.
Ἐντολαί. Ἀναγκαία ἡ τήρησις — Θεοῦ ὡς πρὸς τὴν πίστιν καὶ πρᾶξιν 100,1-106,28. Καιρὸς δύο ἢ μία ἀφορῶσα εἰς τὴν παράβασιν τῶν — Κυρίου καὶ ἡ ἑτέρα εἰς τὴν κακοδοξίαν 71,37-74,15. Ὅτι ἔργα κατ' ἀρετὴν δεῖ γενέσθαι καὶ τὰς — τοῦ Θεοῦ τηρεῖσθαι 137,32-141,15. Τήρησις — Θεοῦ καὶ ἀντιμισθία 128,8 ἑξ. Φύλαξις — Θεοῦ 134,26 ἑξ.
Ἐνύπνια. — μάντεων ψευδῶν 173,13, 35. 176,33. 177,7 ἑξ.
Ἐνὼχ 65,19. Βιβλίον ἀπόκρυφον — 65,17.
Ἔξαθλος 42,7.
Ἐξαναχώρησις 13,2.
Ἐξήγησις 26,3.
Ἐξιλασμός. Ἡμέρα — καὶ ταπεινώσεως 141,29 ἑξ.
Ἔξοδος 105,33.
Ἐξομολογούμενος. Ἰούδας ἑρμηνευόμενον — 178,10.
Ἐξοστρακισμός. — αἱρετικῶν τῆς Ἐκκλησίας 227,27 ἑξ.
Ἑορταί. — Ἑβραίων 142,5 ἑξ.
Ἐπαγγελία 132,38.
Ἔπαθλα. Πάλη ἀγῶνες καὶ — 80,1-81,41.
Ἔπαρσις. — καὶ ἀλαζονεία 25,21. 26,11 ἑξ. — κατὰ γνώσεως Θεοῦ 209,3.
Ἐπιβλέπειν. — τὸν Θεὸν τοὺς ἐξομολογουμένους 178,7-179,39.
Ἐπίγνωσις 172,19. Χελμὲλ ἑρμηνευόμενον — περιτομῆς 193,33.
Ἐπιδημία. — Κυρίου 18,16.

'Επιχερτομεῖν 20,6. 152,1.
'Επιχουρία 99,1.
'Επίχρυψις 251,32.
'Επίλαμψις 55,31.
'Επίνοια 109,12-13. 172,22.
'Επιορκία 67,35,37.
'Επίορκος 66,8. 68,7.
'Επίσκοποι. Πρεσβύτεροι καὶ — 117, 14 ἑξ.
'Επιστήμη 12,9. 77,13.
'Επιστήμων 12,9.
'Επιστολή. — Βαρνάβα 167,16. — 'Ιακώβου 275,13. — Πέτρου 243,5.
'Επιστροφὴ 12,37. — Κυρίου εἰς 'Ιερουσαλὴμ πῶς ἑρμηνευτέον 21,24 ἑξ.
'Επιτιμία 43,9,31.
'Επταδύναμος. — διορατικὴ φύσις 51,19. — ὅρασις 52,5.
"Εργα. — καὶ ἀντιμισθία 128,8 ἑξ. — κατὰ ἀρετὴν δεῖ γενέσθαι καὶ τὰς ἐντολὰς Θεοῦ δεῖ τηρεῖσθαι 137,32-141,15.
'Ερυθρά. — θάλασσα 242,36. 269,12.
"Ερως. — ἐλπιζομένων 144,26. — θεῖος 168,4. — τέλειος 16,36.
"Εσχατοι. — ἡμέραι 114,11 ἑξ.
'Ετερόδοξοι 175,38. 194,36. — προφητευθέντες 160,25 ἑξ. — σατανικαὶ δυνάμεις 165,31.
Εὖα 134,27.
Εὐαγγέλια 50,25. 103,27. 104,6. 139, 8. 158,7. 160,7. 182,36. 209,20. 216,9. 247,22.
Εὐαγγέλιον 32,24,34. 40,27. 47,40. 51,6. 56,33. 58,21. 62,16. 77,26. 83,17. 85,9. 123,2. 126,25. 130, 11. 134,13. 144,6. 145,7. 147,4. 150,22. 151,28. 155,13. 159,15. 160,1. 169,10. σελ. 182. 224,3. 239,8. 248,3. 251,12. 254,30. 257,8. 264,9,14. 277,28. — κατὰ Λουκᾶν 11,28. 58,12. — κατὰ Ματθαῖον 150,2. "Εθνη κληθέντα εἰς — 183,15.
Εὐαγγελισταὶ 158,4. 175,9. 198,21. 222,34. — τέσσαρες προφητευθέντες 26,3 ἑξ.
Εὐαγγελιστὴς 230,24,29.
Εὐγενὴς 18,4.
Εὐεργέτης. — τῶν ὅλων ὁ Θεὸς 32,2.
Εὐετηρία 96,6,38.
Εὐλογία 132,39.
Εὐπάθεια 132,39.
Εὐτέλεια 221,10.
Εὐσέβεια 243,33.
Εὐτυχία. Δυστυχία γῆς λόγῳ ἁμαρτίας καὶ — λόγῳ ἀρετῆς 110,6-111,15.
Εὐφορία. Προφητεία περὶ εἰρήνης, δικαιοσύνης, — τῶν καρπῶν διὰ τὰ κατάλοιπα τοῦ 'Ισραὴλ 129,6-132,21.
Εὐχαί. — εὐπρόσδεκτοι 144,12.
Εὐωχία 80,26-27.
'Εφραὶμ 157,39. 158,13. σελ. 160. σελ. 165. 166,20,33. 180,8. 181, 36. σελ. 211. 277,11.
'Εφύμνιον 180,20.
"Εχθρα. — ἄσπονδος 127,34.
'Εωσφόρος. — πεσὼν 25,38 ἑξ.

Ζαχαρίας 84,31. 85,10. — πατὴρ 'Ιωάννου Προδρόμου 185,10. 'Υπόμνημα εἰς τὸν — ὑπὸ Διδύμου 'Αλεξανδρέως 11,1 ἑξ.
Ζῆλος. — Κυρίου δι' 'Ιερουσαλὴμ καὶ Σιὼν προφητεία διὰ ἐπουράνιον 'Ιερουσαλὴμ καὶ 'Εκκλησίαν 111, 16-114,33.
Ζηλοῦσθαι. — τὴν 'Ιερουσαλὴμ ὑπὸ Θεοῦ πῶς ἑρμηνευτέον 19,29 ἑξ.
Ζοροβάβελ 57,16,27. σελ. 58. 60,20, 32. 61,16. 62,1. 63,18.
Ζυγός. — χρηστὸς Κυρίου 159,18 ἑξ.
Ζῷα. — σύμβολα ἀρετῶν 192,36 ἑξ. "Αλογα — σύμβολα διαφόρων παθῶν καὶ ἁμαρτιῶν 191,11 ἑξ.
Ζωή. — αἰώνιος 177,31. Πίστις καὶ αἰώνιος — 165,1 ἑξ.
Ζῶντες. Κριτὴς — καὶ νεκρῶν 179, 1 ἑξ.

'Ηγεμονικὸν 69,33.
'Ηγεμών. — ἔξαρχος 181,2.
'Ηγούμενοι. — ἐθνῶν 197,3 ἑξ.
'Ηθική. Καχίαι δύο ἡ μία ἀφορῶσα εἰς τὴν — καὶ ἡ ἑτέρα εἰς τὴν κακοδοξίαν 72,37-74,15.
'Ηλίας σελ. 65. 71,24. 148,5. 174, 21,26. 181,8. 184,9. 205,4. 215,2. 248,34. — ἐν Μεταμορφώσει Χριστοῦ 65,14. 'Ανάληψις — 65, 20.
'Ηλικία. — πνευματικὴ 116,31 ἑξ.
"Ηλιος. — δικαιοσύνης 36,40. 82, 23,32. 85,11. 123,34. 207,11. 221,12.
'Ηλιοὺ 58,22. 173,23.
'Ημὰθ 149,4,14.

Ἡμέρα. — νοητὴ 221,12.
Ἡμέραι. Κολόβωσις — θλίψεως 61, 38-63,37.
Ἡσαΐας 15,7,27. 20,9. 43,4. 45,26. 50,3. 51,19. 57,29. 58,4. 59,13, 30. 61,29,30. 66,26. 78,32. 82, 34. 88,38. 97,37. 101,1. σελ. 103. 104,35,39. 108,39. 114,11. 116, 19. 121,26. 122,25. 126,13. 131, 24. 132,12. 154,37. 166,13. 172, 26. 183,7. 184,6. 188,26. 191,36. 192,10. 194,7,13. 209,5. 216,1. 219,26. 224,20. 227,17. 229,17. 235,37. 236,6. 238,23. 242,30. 244,20. 245,23. 247,30. 252,30. 253,33. 255,31. 260,20. 263,22.

Θαιμὰν 251,10.
Θάλασσα. — ἁλμυρὰ βίου, ἁμαρτία καὶ λύτρωσις διὰ Χριστοῦ 187,22-190,28. — Ἐρυθρὰ 89,35.
Θάνατος. — Χριστοῦ ἐνανθρωπήσαντος 187,1 ἑξ. Λύτρωσις ἐκ — διὰ Χριστοῦ 201,8 ἑξ.
Θαύματα. — Χριστοῦ 50,16.
Θεάνθρωπος. — Θεὸς ἀληθινὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, ἰσχυρός, ἀρχιερεύς 48,27. — ὁ Χριστὸς 227,30.
Θεόδοτος. — αἱρετικὸς 227,26.
Θεοληπτούμενοι 149,8. — προφῆται 218,7.
Θεοληπτούμενος 97,38. 191,35. 215, 15.
Θεοληψία 14,17.
Θεολογία 120,8.
Θεοποιεῖσθαι 11,4.
Θεοποιηθέντες 186,23.
Θεόπροπος. — ἀνὴρ 78,16.
Θεοπτία 33,25 ἑξ. 61,20. 93,6. 143, 34-144,24. — Μωϋσέως 14,30 ἑξ. Καθαρότης καρδίας καὶ — 182, 2 ἑξ.
Θεός. — ἀόρατος ὑπερκείμενος πάσης νοερᾶς οὐσίας καὶ ἀνθρωποπαθεῖς περὶ αὐτοῦ ἐκφράσεις 246,16-250,2. — εἷς τριαδικὸς 257,16-259,39. — θεῶν 123,14. — μεθ' ἡμῶν 126,38 ἑξ. Ἐμμανουὴλ μεθερμηνευόμενον μεθ' ἡμῶν ὁ — 83,3-4. Ἰησοῦς Χριστὸς ἀληθινὸς — δυνατὸς καὶ ἀρχιερεὺς 48,27-52,39. Λίθος προφητευθεὶς ὁ — καὶ Λόγος Χριστὸς ὁ ἐνανθρωπήσας 58,31-60,30.
Θεόσοφος. — Ἰωάννης εὐαγγελιστὴς 200,7.
Θεότης. — ἐνανθρωπήσαντος Ἰησοῦ Χριστοῦ προφητευθεῖσα 40,12-42, 12. — ἐνανθρωπήσαντος Υἱοῦ καὶ Λόγου 33,7-35,36. — Σωτῆρος 184,29 ἑξ. — Υἱοῦ 178,15 ἑξ.
Θεοφορία 149,12.
Θεραπεῖαι. — ὑπὸ Χριστοῦ γενόμεναι 103,27 ἑξ.
Θερισμός. — πνευματικὸς 130,36 ἑξ.
Θέσπισμα 39,39.
Θεσσαλονικεύς. Ἐπιστολὴ Παύλου πρὸς — 217,6.
Θεωρεῖν 49,10.
Θεωρήματα. — θεῖα 148,40.
Θεωρία 17,1. 54,20. 69,7. 75,13. 88,36. 124,30. 243,30. — ἐπιστημονικὴ 13,29. 25,14-15. 147,35. 276,24. — Θεότητος 65,1-25. — Θεοῦ καὶ ἀγάπη πρὸς πλησίον 54, 1 ἑξ. — καὶ πρᾶξις 139,3 ἑξ. — κρατερωτέρα πῶς ἀποκτᾶται 56,8. —Μωϋσέως ἐν τῷ ὄρει 56,27 ἑξ. — νοητῶν καὶ ἀσωμάτων 164,25. — πνευματικὴ 130,8. — Ὡσηὲ 175,33 ἑξ. Αἱρετικοὶ ἀσεβοῦσιν πρᾶξιν καὶ — 75,28 ἑξ. Βίος — καὶ βίος πράξεως 47,20 ἑξ. Βίος πράξεως καὶ βίος — 53,22 ἑξ. 81,29. Γυμνασία πρὸς ἀνυπέρβλητον — 176,18. Περὶ πιότητος — Πατρὸς 65,3.
Θεωρίαι. — ποικίλαι 56,16 ἑξ. — φωτειναὶ 126,7.
Θηγάνη 26,34.
Θηριωδία 20,8 ἑξ.
Θλίψεις 242,26. Θεὸς ἐν ταῖς — 179, 16 ἑξ. Κολόβωσις ἡμερῶν — 61, 38-63,37. Παράκλησις ἐκ — 164, 30 ἑξ.
Θλῖψις 127,25,28.
Θρῆνοι. — Ἱερεμίου 143,11.
Θυμὸς 127,34.
Θύραι. — Λιβάνου πῶς νοητέαι 195, 20 ἑξ.
Θυσία. — δικαιοσύνης κ.λ. 276,16 ἑξ. — καθαρὰ 123,23 ἑξ.

Ἰακὼβ 36,27. 59,38. 60,1. 122,9,12. 123,5. 126,35,37. 131,34. 144,35. 146,15. 179,17. 180,23. 185,12. 212,8. 241,21. 243,10. 247,7.
Ἰάκωβος. — ἀδελφόθεος 88,24. 98,34.

226,12. — Θεολόγος 250,39. Ἐπιστολὴ — 137,6. 275,13.
Ἰαὼ σελ. 79.
Ἰδουμαία 61,35.
Ἰεζάβελ 173,31.
Ἰεζεκιὴλ 20,40. 28,1. 78,15. 83,15. 196,2. 211,25. 212,37. 215,29. 242,4. Ὅρασις — 63,29.
Ἱερεῖς. — ἐθνικῶν 197,3 ἑξ.
Ἱερεμίας 27,18. 30,9. 34,14. 66,37. 82,24. 84,11. 99,35. 105,5. 111,5. 114,5. 128,23. 161,16. 174,5. 189,35,37. 196,6. 197,31. 203,28. 206,17. 208,6. 216,4. 219,26. 220,6. — ἐν λάκκῳ 162,2,11. 249, 21. 262,34. Θρῆνοι — 143,11.
Ἱεροβοὰμ 160,28. 203,18.
Ἱεροσόλυμα 123,27. 143,15. 146,28. 149,38. 228,22.
Ἱερουσαλὴμ 16,20. σελ. 18. σελ. 19. 20,25,27. σελ. 21. σελ. 22,23,2,6. 24,7. σελ. 27. σελ. 28. σελ. 29. σελ. 30. 31,16. 33,4. 36,8. 37,31, 38. 42,16. 61,2,6. 62,12. 78,3, 27. 79,6. 80,10. 84,4. 93,36. 95, 37. 96,26. σελ. 111. σελ. 112. σελ. 113. σελ. 114. 115,5. 121,35. 124, 21. 126,13. 127,15. 129,25. 132, 33. 136,8. 142,36. σελ. 143. 144, 11. σελ. 145. σελ. 157. σελ. 158. 160,20. 161,29. 185,3. 208,7,12. 211,1. 218,3. 222,36,38. σελ. 223. 225,14,39. σελ. 226. 227,8. σελ. 228. 230,3,4. 231,5. σελ. 234. 235,38. 236,1. 244,22,37. 245, 9,38. 242,21. 248,27,40. 249,1. 254,12. σελ. 255. 256,25,29. 257, 19,26. 259,28. 262,30. σελ. 263. σελ. 265. 266,19. σελ. 268. σελ. 272. 273,30. 274,26. 276,6. — ἐπουράνιος 43,20. 114,25 ἑξ. 145, 22. 223,1 ἑξ. 234,29. — ἑρμηνευόμενον ὅρασις εἰρήνης 18,24. 19,7. 113,4,19. 142,6. 255,26. — νοητὴ 235,15. — πνευματικὴ 28,7. 29, 26. 223,18. 226,37. — προτυπώσασα τὴν Ἐκκλησίαν 18,25 ἑξ. 22, 14 ἑξ. 183,16. Ἅλωσις καὶ καταστροφὴ — 263,5 ἑξ. Αἰσθητὴ κάτω — 120,28. Ἀποκατάστασις — 111,21 ἑξ. 115,5 ἑξ. Ἔθνη εἰς τὸ καταλαβεῖν καὶ καταστρέψαι τὴν — 244,19-246,15. Ἔθνη μέλλοντα προσκυνῆσαι ἐν — 268, 35-273,21. Ἔθνη πολλὰ ἐλευσόμενα ἐν — ἐκζητῆσαι τὸ ὄνομα Κυρίου πῶς ἑρμηνευτέον 142,38-145,28. Εἰρήνη — καὶ εὐημερία αὐτῆς 96,1-41. Ἐπιστροφὴ Κυρίου εἰς — πῶς ἑρμηνευτέον 21, 24 ἑξ. Ζῆλος Κυρίου δι' — καὶ Σιὼν ζῆλος δι' Ἐκκλησίαν 111,16-114,33. Ζηλοῦσθαι ὑπὸ Θεοῦ τὴν — πῶς ἑρμηνευτέον 19,29 ἑξ. Καρποφορία πνευματικὴ — 29, 27-31,20. Καταστροφὴ — διὰ τὰ κατὰ Χριστοῦ τολμηθέντα 219,21-221,13. Καταστροφὴ — διὰ τὰ τολμηθέντα κατὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ 230,6-231,3. Πρεσβῦται μετὰ πρεσβυτίδων, νεανίσκοι καὶ παρθένοι ἐν πόλει ἁγίᾳ — ἦτοι, Ἐκκλησίᾳ 114,33-120,21 ἑξ.
Ἱεροφάντης 93,2. 97,28.
Ἰεσδραὲλ 211,13.
Ἰεσσαὶ 51,20. 56,1,2. 82,35. σελ. 84. 103,9. 122,25. 146,22.
Ἰησοῦς 19,7. 21,10,17. 30,21,23. 32, 36. 34,38,40. σελ. 39. 60,21. 65, 13. 69,14. 72,29,30. 75,25. 78, 29. σελ. 79. σελ. 81. 83,28,29. 86,11. 87,8. 89,28. 95,17. 102, 36. 103,28. 114,16. 120,2. 124,2. 130,25. 134,17. 138,5. 140,16. σελ. 147. 149,34. 150,28,38. 152, 17. 158,5. σελ. 159. 160,8. 169, 10,30. 176,21. 182,37. 184,22. 188,17. 189,11. 203,38. 205,33. 214,18,19. 217,6. 218,4. 224,3. 230,19,37. 239,8. 257,14. 262,25. 263,37. 266,39. 268,14. 272,17. — ἀναλαβὼν ψυχὴν καὶ σῶμα 41, 39. — γενεαλογούμενος 63,19. — Ἰωσεδὲκ 77,10. 242,5. — κεχρισμένος Πνεύματι Ἁγίῳ 37,21. — μέγας ἱερεὺς 40,12 ἑξ. — ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ 193,36. — τεχθεὶς ἐκ Παρθένου Μαρίας 158,37-159,17. — Χριστὸς 21,12. 81,6. 82,38. 84,1. 99,27. 163,2. 165,3. 171, 37. 176,4. 199,36. 231,1. 235,1. 259,22. 260,10. 271,32. 272,37. — Χριστὸς Ἀρχιερεὺς λυτρωτὴς ἐξ ἁμαρτιῶν 44,3-46,24. — Χριστὸς Θεὸς ἀληθινός, δυνατὸς καὶ Ἀρχιερεὺς 48,27-52,39. — Χριστὸς καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου

κλῆσις ἐξ Ἐθνῶν καὶ ἐξ Ἰσραὴλ καὶ εἰρήνη δι' — Χριστοῦ κ.λ. προφητευθέντα 157,34-161,21. Ἐνανθρώπησις — 53,6 ἐξ. 56,1 ἐξ. Θεότης ἐνανθρωπήσαντος — Χριστοῦ προφητευθεῖσα 40,12-42, 12. Κύριος — 273,21. Νέκρωσις — 110,21. Ὁδὸς ἁγία τῶν τοῦ — 46,25-48,27.
Ἴλεως. — δεσπότης 107,3.
Ἰορδάνης 197,2. Πνεῦμα Ἅγιον ἐν — 73,32.
Ἰουδαία σελ. 18,19. 95,38. σελ. 143. 219,23,39. 220,21. 245,38. 253, 10. Ἅλωσις — 120,38.
Ἰουδαῖοι. — ἐναντιωθέντες τῷ Υἱῷ Θεοῦ 209,20 ἐξ. — κυριοκτονήσαντες 230,10,36. — πιστοὶ τῷ Θεῷ κατὰ Βαβυλώνων αἰχμαλωσίαν καὶ — ὑποκύψαντες εἰς δοκιμασίας 241,1-244,18. Ἅγος ὑπὸ — ἐργασθὲν ἐν σταυρῷ 230,16. Καταστροφὴ — καὶ Ἱερουσαλὴμ διὰ τὰ τολμηθέντα κατὰ Κυρίου Ἰησοῦ 230,6-234,18. Κλῆσις ἐξ — καὶ κλῆσις ἐξ ἐθνῶν 208,20 ἐξ. Λαὸς εἰς Χριστὸν ἐξ — καὶ λαὸς ἐξ ἐθνῶν 210,20-213,18. Πάταξις ὑπὸ τῶν — τοῦ καλοῦ ποιμένος Χριστοῦ 239,1-240,13. Ῥάβδοι δύο οἱ ἐξ ἐθνῶν καὶ οἱ ἐξ — πιστεύσαντες 202,15 ἐξ. 206,33 ἐξ.
Ἰούδας 18,12,39. σελ. 19. σελ. 24. 24,35. 25,23. 26,26,31. 36,6. 37, 24,28. 62,12. 82,27. 83,5,6. 84, 15. 122,24. 132,23,33. 133,1. 135,18,38. 136,7. 141,21,37. σελ. 146. 153,20. 156,26. 160,14,29. 165,22,27. 166,11. σελ. 168. 170, 13. 177,38. σελ. 178. 179,4. 180,3. σελ. 181. σελ. 210. σελ. 211. σελ. 221. σελ. 222. σελ. 223. 225,19,27. 226,20,31. 250,9. 252, 3,24. σελ. 265. 266,17. 274,27. 276,8. 277,6,9. — ἑρμηνευόμενον ἐξομολογούμενος 178,10. — νοητὸς 223,36. — προδότης 40,35. 41,34. Κλῆσις πάντων τῶν ἐθνῶν κατὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ ἐξ — Ἰησοῦ Χριστοῦ 145,28-153,9. Προδοσία — 210,8 ἐξ.
Ἰουδίθ 118,26,27. 219,9.
Ἱππεύς. — καὶ ἱππικὴ τέχνη τί συμβολίζουσι 180,40 ἐξ.
Ἵπποι. — δηλοῦντες τὰ ἀνθρώπων σώματα καὶ τοὺς πομπώδεις σοφιστὰς 180,25 ἐξ. — τεσσάρων ἁρμάτων προφητείας Ζαχαρίου πῶς ἑρμηνευτέοι 74,16-76,29.
Ἰσαὰκ 116,38. 123,4. 185,11. 241, 21.
Ἰσάγγελοι 48,12. 227,13.
Ἰσότης 125,4.
Ἰσραὴλ 20,30. σελ. 24. 24,36. σελ. 25. 26,20,26. 36,27. 44,18. 60,2. 68,14. 82,27. 84,16. 92,27. 108, 32. 112,12. 122,9. 132,4,15,24. 133,1,5. 135,18,38. 143,4. 144, 35. σελ. 149. σελ. 151. 155,15. 173,27. 197,33. 203,34. 206,18. 208,33. σελ. 210. σελ. 211. 212, 1. 213,18. 217,32,38. 224,21. 232,32. 265,14. 276,39. 277,8. Ἅρμα — Ἡλιοὺ 181,10. Ἰησοῦς Χριστὸς καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου κλῆσις ἐξ — καὶ ἐξ ἐθνῶν δι' Ἰησοῦ Χριστοῦ κ.λ. προφητευθέντα 157,34-161,21. Κλήσεις δύο ἐξ — καὶ ἐξ ἐθνῶν προφητευθεῖσαι 153, 10-157,33. Προφητεία περὶ εἰρήνης, δικαιοσύνης καὶ εὐφορίας τῶν καταλοίπων τοῦ — 129,6-132,21. Σωτηρία — 213,17. Στείρωσις νοητὴ — προφητευθεῖσα 154,19 ἐξ. Χαρὰ ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει τοῦ — 36,9 ἐξ.
Ἰσραηλῖται. — εὐεργετούμενοι ὑπὸ Θεοῦ 242,30 ἐξ.
Ἱστορία 110,6. 113,1.
Ἰταβύριον 203,27.
Ἰωάννης 92,17. 114,15. 147,38. 148, 31. — βαπτιστὴς 12,1. 27,20. 60,36. 71,26. 85,3. 159,16. 184, 10. 185,10. 248,35. — Θεολόγος 29,12. 102,35. 234,12. — μυσταγωγὸς ἀληθείας 204,37. — Πρόδρομος 242,16. Ἀποκάλυψις — 35,26. 41,28. 55,19. 71,29. 119,32. 148,38. 253,19. Εὐαγγέλιον κατὰ — 184,24. 185,19. 200,8.
Ἰὼβ 17,9. 42,47. 218,30. — ἀνδρειώτατος 164,34.
Ἰωὴλ 95,20. 117,8. 233,19.
Ἰωνᾶς 133,11.
Ἰωσεδὲκ 40,20. 82,29. 84,25,26. Ἰησοῦς — 77,10.

Ἰώσηπος (Ἰώσιππος). — διὰ καταστροφὴν Ἱερουσαλὴμ 246,7.
Ἰωσὴφ 87,11. 180,3. σελ. 181. 211, 28,35. — ἐν λάκκῳ 161,36. — καὶ Νικόδημος 187,4.
Ἰωσίας 77,7. 78,37.

Καθαρότης. — καρδίας 135,24,31.
Κάθαρσις. — δι' αἵματος Χριστοῦ 163, 22. — λογισμῶν 150,39 ἑξ.
Κάϊν 34,26. 134,38. — ἀλάστωρ 17, 34.
Καῖσαρ σελ. 209.
Κακία. — ἡ ἀκάθαρτα πνεύματα δύο ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ ἀφορῶσα εἰς τὴν κακοδοξίαν 71,37-74,15. — ὀνομαζόμεναι γυναῖκες 71,9 ἑξ. — φευκτέα ἐστὶ 140,20-141,15. Αἱρετικοὶ λέγοντές τινας ἀνεπιδέκτους ἀρετῆς καὶ μόνῃ τῇ — προσκλίνοντας 103,40 ἑξ. Ἀναλισκομένης τῆς — ὁ ἄνθρωπος ὁδηγεῖται πρὸς τὸν Θεὸν 170,34 ἑξ. Ἑκάστη ἀρετὴ ἐν μέσῳ δύο — 243,30 ἑξ. Πρακτικὴ — 193,26. Ροπὴ πρὸς τὴν — 161,4 ἑξ.
Κακοδοξία. Κακίαι δύο ἡ μία ἀφορῶσα εἰς τὴν — καὶ ἡ ἑτέρα εἰς τὴν ἠθικὴν ἤτοι εἰς τὴν παράβασιν ἐντολῶν Θεοῦ 71,37-74,15.
Κακοδοξίαι 204,12 ἑξ.
Κακοπραγία. — ἐθνῶν 109,20-110,5.
Κακοσχολία 73,1,24.
Κακοτεχνία 128,2.
Κάκωσις 133,15. 173,26.
Κακωτική. — ἀγωγὴ 140,25.
Καλλίπολις 36,39. 115,7,29. 116,16. 223,2. 273,2.
Κάλυνθρα. — φοινίκων 269,30. 271,9.
Καρδία. — καθαρὰ 219,5. Καθαρότης — 135,24,31. Λαλεῖν εἰς τὴν — 16,19.
Καρποφορία. — πνευματικὴ 130,14 ἑξ. — πνευματικῆς Ἱερουσαλὴμ 29,27-31,20.
Καταπάτημα 108,6.
Κατάστασις 21,9. 128,20. 142,14. 187,37. 277,3-4.
Καταστροφή. — Ἰουδαίων καὶ Ἱερουσαλὴμ διὰ τὰ κατὰ τοῦ Χριστοῦ τολμηθέντα 230,6-234,18.
Κατόρθωσις. — ἀπειρόγαμος 60,9-10.
Καύχησις. — ἐν σταυρῷ Χριστοῦ 190,5 ἑξ. — ψευκτὴ 226,11 ἑξ.
Κέδροι. — σύμβολον δαιμόνων καὶ ὑπεροπτῶν 194,1 ἑξ.
Κειμήλια. — πνευματικὰ 79,39.
Κενοσπουδία 127,21.
Κέρατα. — τέσσαρα προφητείας Ζαχαρίου πῶς ἑρμηνευτέα 24,32-36, 40.
Κηρυκάδην 74,10.
Κίδαρις 46,22.
Κλέπτης 66,7. 68,7.
Κλήματα. — καρποφορίας πνευματικῆς 130,14 ἑξ.
Κλήμης 114,32.
Κλήσεις. — δύο ἐκ περιτομῆς καὶ ἐξ ἐθνῶν προφητευθεῖσαι 153,10-157, 33.
Κλῆσις. — πάντων τῶν ἐθνῶν κατὰ τὴν ἐπιδημίαν τοῦ ἐξ Ἰούδα Ἰησοῦ Χριστοῦ 145,28-153,9.
Κλῖμα 26,8. 123,1.
Κολάσεις 178,38.
Κόλασις 12,18. 132,38. — διὰ πυρὸς 43,31. — δι' ἀδίκους καὶ δαίμονας 65,26-68,16.
Κολασμός. — ἀδικίας ἢ ἀνομίας ἢ ἁμαρτίας 68,17-71,36.
Κολαστέα. Ἐπιτίμησις — 43,37.
Κονδυλίζω 20,6.
Κορίνθιοι. Ἐπιστολὴ Παύλου Α' πρὸς — 18,28. 58,1. 84,36. 176,1. 182,8. 185,24. 277,17.
Κοσμοποιΐα 14,35. 218,14.
Κόσμος. Κτίσις — ὑπὸ Θεοῦ 218,11 ἑξ.
Κουρίδιον 112,8.
Κρήτη 117,17.
Κρίσις. — δικαία, ἔλεος, οἰκτιρμοὶ καὶ ἀποφυγὴ ἀδικίας 97,1-100, 10. — θεία 263,18. — μέλλουσα 133,29-134,25. — μέλλουσα, πῦρ κατ' αὐτήν, σώματα πνευματικὰ ἀνθρώπων ἐναρέτων κλ. 223,20-226,23. Ἡμέρα — κακῶν ἀνθρώπων 221,20 ἑξ. Παρουσία ἔνδοξος Χριστοῦ καὶ — 253,11-255,9.
Κριτής. — δίκαιος 107,5. — ζώντων καὶ νεκρῶν 179,1 ἑξ.
Κτίσις. — κόσμου ὑπὸ Θεοῦ 218,11 ἑξ. Βασιλεὺς πάσης — 227,5 ἑξ.
Κτίσμα. — Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος 218, 23 ἑξ. — λέγοντες τὸν Υἱὸν οἱ αἱρετικοὶ 209,39 ἑξ. Ἰησοῦς Χριστὸς Θεὸς καὶ οὐχὶ —, δυνατός ἐστι καὶ ἀρχιερεὺς 48,27-52,39. Οὐχὶ

— τὸ Ἅγ. Πνεῦμα 204,18 ἑξ.
Κυριακή. Ἀνάστασις Χριστοῦ κατὰ — 272,25.
Κυριοκτόνος 220,16.

Λαγνεία. — καὶ τύφλωσις 222,9-23.
Λάκκος. Περὶ ἐμβολῆς εἰς κατώτατον — καὶ πῶς ἑρμηνευτέα αὕτη 161, 22-163,24.
Λαλεῖν. — εἰς τὴν καρδίαν 16,19 ἑξ.
Λαμπάδιον σελ. 56. 57,23,25. 65,2.
Λαός. — ἐξ ἐθνῶν καὶ — ἐκ περιτομῆς 210,20-213,18.
Λατρεία. — Θεοῦ ζῶντος 163,23.
Λαῦραι 28,18.
Λευΐ 231,12. σελ. 233.
Λῆψις. — Ἁγ. Πνεύματος 57,11-58,30.
Λίβανος 79,33. 182,31. 185,39. σελ. 186. 187,7. 191,8,10. σελ. 193. σελ. 194. 195,20,35. 196,12. — σύμβολον εἰδωλολατρίας κ.λ. 193, 21 ἑξ. Θύραι — τίνες νοητέαι 195,20 ἑξ.
Λίθος. — προφητευθεὶς ὁ Θεὸς καὶ Λόγος Χριστὸς ὁ ἐνανθρωπήσας 58,31-60,30.
Λόγια. — θεόπνευστα 146,37. 165, 15. 169,27.
Λογισμοί. Ἀταραξία — 142,14. Κάθαρσις — 150,39 ἑξ. 167,29.
Λόγοι. — ἐπιπληκτικοί, ἐλεγκτικοὶ 170,38.
Λόγος 15,2. 35,15. 52,23. 64,35. 147, 17. — θεῖος 195,20. 221,3. 224,33. — Θεὸς 39,19. 86,13,20. 251,8. — Θεὸς δοτὴρ ἀγαθῶν 242,12. — Θεοῦ ζῶν καὶ ἐνεργὴς 167,18. — Θεοῦ πρὸς Ζαχαρίαν προφήτην 11,11 ἑξ. Αἱρετικοὶ περὶ ἐνανθρωπήσαντος — 227,10-228,10. Ἐνανθρώπησις — 164,17 ἑξ. 213, 9 ἑξ. Ἐνανθρώπησις Θεοῦ — 33,7-35,36. Ἐνανθρώπησις Θεοῦ — προφητευθεῖσα 82,21-90,33. Θεὸς — 20,26. 35,13. σελ. 77. 192,29. 229,38. Θεὸς — τέλειος ἄνθρωπος 227,30. Μονογενὴς Υἱὸς — 204, 17. Νύμφη — ἡ Ἐκκλησία 231, 34. Νυμφίος ὁ θεῖος — 18,7. Νύμφη τοῦ — 191,30-31. Ὕδωρ ζῶν ὁ θεῖος —, ἡ Ἐκκλησία, αἱ δύο Διαθῆκαι κ.λ. 255,10-257,15. Ὑπηρέται τοῦ θείου — 149,7.
Λουκᾶς. — εὐαγγελιστὴς μαθητὴς τοῦ Παύλου 223,10. Εὐαγγέλιον κατὰ — 11,28. 58,12.
Λύτρωσις. — διὰ Χριστοῦ 183,18 ἑξ. — ἐκ θανάτου διὰ Χριστοῦ 201, 8 ἑξ. — ἐξ ἁμαρτιῶν διὰ Χριστοῦ 44,3-46,24. Θάλασσα ἁλμυρὰ βίου ἁμαρτία καὶ — διὰ Χριστοῦ 187, 22-190,28.
Λυχνίαι. Περὶ ἑπτὰ — 54,13-57,10.

Μαθήματα. — εὐαγγελικά, ἀποστολικὰ 175,11. — μακαροποιὰ 103, 37-38.
Μαθηταί. — ἀποστόλων 223,7 ἑξ.
Μακροβιότης 62,35 ἑξ.
Μακροθυμία. — Θεοῦ 34,6. 105,38.
Μακρόθυμος. — Κύριος 107,5.
Μαλαχίας 138,29. 141,10.
Μάντεις. — καὶ ὁράσεις ψευδεῖς 173, 12,21. 177,7 ἑξ.
Μαρία 63,19. — ἀπειρόγαμος 263,31. — ἄχραντος παρθένος 227,15. — μήτηρ Ἰησοῦ 22,19. 39,19. 51, 39. 58,24. 82,22. 166,16. 181, 23. 186,30 ἑξ. 227,21,24. 228,7. — παρθένος μήτηρ Χριστοῦ 159,5. Παρθενία — 60,10-24. Παρθένος — 231,3. Παρθένος — μήτηρ Ἰησοῦ 164,20.
Μαριάμ. — ἀδελφὴ Μωσέως 89,36. Παρθένος — 135,6. Περὶ παρθένου — 126,27 ἑξ.
Μάρκελλος. — αἱρετικὸς 228,1.
Μᾶρκος. — μαθητὴς Πέτρου 223,12.
Ματθαῖος 84,1. 147,6. 255,6. — εὐαγγελιστὴς 239,7. Εὐαγγέλιον κατὰ — 150,2. 158,8.
Μεγαλόδωρος 129,36. 213.6-7. 240,12.
Μεγιστᾶνες. — τίνες νοοῦνται καὶ πτῶσις αὐτῶν 194,38 ἑξ.
Μέθη. — νηφάλιος 55,6.
Μελογράφος 89,22.
Μελχισεδὲκ 40,21. 49,4,39. 88,4,16.
Μελῳδὸς 66,33.
Μετάγνωσις 104,15.
Μετανοεῖν 104,14 ἑξ. 152,17.
Μετάνοια 12,22 ἑξ. 34,6. 67,5. 76,2. 105,39. 111,38. 112,20. 153,7. 168,40 ἑξ. — ἀληθὴς 238,28 ἑξ. — ἐν Νινευῇ 133,7 ἑξ. — ἐπεψευσμένη 238,22 ἑξ. — καὶ φιλανθρωπία Θεοῦ 135,14 ἑξ. — κατὰ Θεὸν καὶ σωτηρία 202,10 ἑξ. Περὶ — 167,5-16.

Μητρόπολις 18,33.
Μίμημα 61,14.
Μισθαποδοσία 69,35. 128,6 ἐξ.
Μισθός. — καὶ ἔργα ἀγαθὰ 128,8 ἐξ. — πότε οὐχ ὑπάρχει 127,21 ἐξ.
Μιχαίας 53,15. 83,22. 178,12. 224,8. 247,28. 249,34.
Μνήμη. — Θεοῦ 100,36 ἐξ.
Μοιχαλίς 111,31 ἐξ.
Μοιχεία 68,15.
Μονογενὴς 33,31,36. 39,10. 175,40. 251,15. — Θεὸς 246,37. — Πατρὸς 227,22,24. — Υἱὸς 164,17. 230,39. 231,2,3. — Υἱὸς Θεοῦ 56, 17. 178,9. 257,38. 277,22. — Υἱὸς Λόγος Θεοῦ 204,17.
Μυστήρια. — ἀληθείας 265,37. — βασιλείας 138,32. — βασιλείας Θεοῦ 116,12. — βασιλείας οὐρανῶν 124,4. 181,2. — θεῖα 260,1. Γνῶσις — Θεοῦ 176,14.
Μωσῆς 33,25.
Μωϋσῆς 50,18. 56,28,31. 59,7,37. 63,7. 83,26. 100,24. 104,23. 108, 14,26. 116,33. 124,17. 131,20. 137,32. 138,37. 143,4. 151,14. 163,12. 205,5. 218,28. 229,26. 257,5. — ἐν Μεταμορφώσει Σωτῆρος 65,14. — ἱεροφάντης 14,31. — μέγας ἱεροφάντης 39,11.

Ναβουχοδονόσορ 241,33.
Νάθαν 231,10. σελ. 233.
Ναός. — Θεοῦ ὁ πιστὸς 22,25 ἑξ.
Ναοὺμ 108,40. 195,1.
Νεανίσκοι. Πρεσβῦται μετὰ πρεσβυτίδων — καὶ παρθένοι ἐν ἁγίᾳ πόλει Ἱερουσαλὴμ ἤτοι Ἐκκλησίᾳ 114,33-120,21.
Νεκροί. Κριτὴς ζώντων καὶ — 179, 1 ἑξ.
Νέκρωσις. — Ἰησοῦ 87,8. 89,28. 110,21.
Νέφη. — ἅγια πῶς νοητέα 38,6,32 ἑξ.
Νηστεία 232,34 ἑξ. 238,33. Περὶ — 93,33-95,39. Περὶ — ἑβραίων 141, 16-142,27.
Νῆψις 54,32. 90,10. 181,15.
Νικόδημος. Ἰωσὴφ καὶ — 187,4.
Νινευὴ 133,8,11. 151,3. 163,33. 168, 38. 195,3.
Νοήσεις. — θεῖαι 276,1.
Νόησις. — τελεία φωτεινὴ 55,31.
Νομοδιδάσκαλος 240,6.
Νόμος. — σκιὰ ὑπάρξας 113,35. Ἀνάγκη τηρήσεως — Θεοῦ ὡς πρὸς τὴν πίστιν καὶ πρᾶξιν 100, 11-106,28.
Νοῦς. — ἀδόκιμος 26,16 ἑξ. — μέγας 108,38.
Νύμφη. — θεία 186,20. — Λόγου ἡ Ἐκκλησία 231,35. — τοῦ Λόγου 191,30-31. — Χριστοῦ 115,40 ἑξ. — Χριστοῦ Ἐκκλησία 265, 39-266,17. — Χριστοῦ ἡ ψυχὴ 110,34 ἑξ.
Νυμφίος. — εἰρηνικὸς 79,30 ἑξ. θεῖος 186,19. — ὁ θεῖος Λόγος 18,7.
Νῶε 205,11. σελ. 233.

Ξύλα. — πολλὰ πῶς νοητέα ἐν Γραφαῖς 197,37 ἑξ.

Ὀγκυλλόμενοι 194,39.
Ὁδός. — Χριστοῦ καὶ ἁγίων αὐτοῦ 46,25-48,27.
Ὀζίας 250,8. Σεισμὸς ἐπὶ — βασιλέως Ἰούδα 252,2-253,10.
Οἰκητήριον 17,28.
Οἰκονομία. — σωτηρίας διὰ Χριστοῦ 221,35 ἑξ.
Οἶκος. — Κυρίου προφητευθεὶς ἡ ἁγία Ἐκκλησία ἐστὶ 125,17-127,5.
Οἰκτιρμοί. Πατὴρ — 229,8 ἑξ. Περὶ Πνεύματος χάριτος Πατρὸς — καὶ ἐλέους Θεοῦ 228,11-230,5.
Οἰκτιρμός. Κρίσις δικαία —, ἔλεος καὶ ἀποφυγὴ ἀδικίας 97,1-100,10.
Οἶκτος 20,34 ἑξ.
Ὀλοφέρνης 219,9.
Ὁμοδοξοῦντες 223,17.
Ὁμοιώματα 79,18,23.
Ὁμοίωσις. Ἄνθρωπος κατ' εἰκόνα καὶ καθ' — Θεοῦ 191,17 ἑξ. 271,3. Ἄνθρωπος κατ' εἰκόνα καὶ — Θεοῦ πλασθεὶς 156,12 ἑξ.
Ὁμολογεῖν 87,15 ἑξ.
Ὁμοούσιος. — ὁ Λόγος τῷ Πατρὶ 35, 21 ἑξ. — Τριὰς 178,15 ἑξ.
Ὄνομα. Ἱερὰ πνοὴ — Κυρίου 173,4.
Ὀπτάνεσθαι. — τὴν ἀλήθειαν 142,15.
Ὀπτασία 66,3. 72,11. 74,13. 75,11. 76,27. — καὶ ὁράσεις Προφητῶν καὶ Παύλου 60,31-61,37. Τελειότης καὶ — ἀληθείας 165,4 ἑξ.
Ὅραμα 55,13.
Ὁράσεις. — ψευδεῖς μάντεων 173,12, 21.

Ὁρᾶσθαι. — ὑπὸ τοῦ Θεοῦ 149,4,16 ἑξ.
Ὅρασις. — Ζαχαρίου καὶ ὁράσεις ἑτέρων Προφητῶν καὶ Παύλου 60, 31-61,37. — Ἰεζεκιὴλ 63,29. Ἱερουσαλὴμ ἑρμηνευόμενον — εἰρήνης 18,24. 19,7. 113,4,19. 142, 6. 255,26.
Ὀργή. — Θεοῦ ἐπὶ ἁμαρτάνοντας 12, 13 ἑξ. — Θεοῦ καὶ εἶτα ἔλεος 178, 7 ἑξ. — Θεοῦ πῶς νοητέα καὶ ὅτι γίνεται δι' ἁμαρτίας 106,29-111, 15. Ἡμέρα — Κυρίου 106,1 ἑξ.
Ὀργίζεσθαι. — τὸν Κύριον 76,3 ἑξ.
Ὀρθόδοξοι 89,3.
Ὅρκος. — ψευδὴς φευκτέος 137,26 ἑξ.
Ὀρύσσειν. — βόθρον τὸν Κύριον πῶς νοητέον 32,30 ἑξ.
Οὐσία. Θεὸς ὑπερκείμενος πάσης νοερᾶς — 246,26 ἑξ.
Ὄφεις. Δόλος — ἐρήμου ὀνομαζομένων κεραστῶν 111,7 ἑξ.
Ὀφθαλμός. — ψυχῆς 168,29.
Ὀχυροῦσθαι. — ἐν Θεῷ πῶς ἑρμηνευτέον 163,25-165,21.
Ὀχύρωμα. — ἡ Ἐκκλησία 164,12 ἑξ.
Ὀχύρωσις. — εἰς δεσμὰ Χριστοῦ 164, 29 ἑξ.

Πάθη. Ἄλογα ζῷα σύμβολα διαφόρων — καὶ ἁμαρτιῶν 191,11 ἑξ.
Πάθος. Προφητεῖαι περὶ — Χριστοῦ 210,18.
Παιδεία. — Κυρίου 168,24 ἑξ. Ποίμνιον, ποιμένες καὶ — Κυρίου 198,5.
Παιδεύματα 79,19. 138,33-34. 164,23.
Παίδευσις 20,1. 66,9. 96,19. 102,32. 139,2-3. 155,31-32. 185,19. 186,5. 214,21. 216,27. 236,17. — θεία 47,14. 135,2 ἑξ. 208,27 ἑξ.
Παιδευτὴς 138,10. 200,6.
Παιδευτική. — δύναμις 35,6.
Παλαίσματα 80,5.
Πάλη. — πρὸς τὰς ἀρχὰς ἐξουσίας κ.λ. καὶ ἔπαθλα 80,1-81,41. Δύναμις Θεοῦ εἰς — ἀνθρώπου κατὰ κακοῦ 24,5 ἑξ.
Παλιγγενεσία 50,9.
Παμβασιλεὺς 35,25-26. 86,22. 114, 29. 185,19.
Πανοπλία. — νοητὴ Θεοῦ 226,38 ἑξ.
Παντοκράτωρ 277,2.
Παντοφαγία 214,16.
Παράδοσις 109,30,35.
Παραλειπόμενα. Βίβλος — 25,25.
Παρηγορία. — ἐκ θλίψεων 164,30 ἑξ.
Παρθενία 87,8. — ἄνευ θείας φρονήσεως καὶ — ἐν Κυρίῳ 191,27-31. — Μαρίας 60,10-24. Ἄσκησις — 234,17.
Παρθένοι 271,17 ἑξ. — ἄνδρες 71,28. Πρεσβῦται μετὰ πρεσβυτίδων, νεανίσκοι καὶ — ἐν ἁγίᾳ πόλει Ἱερουσαλὴμ ἤτοι Ἐκκλησίᾳ 114,33-120,21. Χιλιάδες — ἀνδρῶν 148, 6 ἑξ.
Παρθένος. — μήτηρ τοῦ Ἐμμανουὴλ 146,1. Περὶ — Μαριὰμ 126,27 ἑξ. Χριστὸς τεχθεὶς ἐκ — Μαρίας 158,37-159,17.
Παροικεσία 165,10.
Παροιμίαι 17,33. 18,2. 28,21. 29,9. 53,27. 70,33. 117,12. 118,2. 119, 13. 123,36. 126,1. 135,34. 141,11. 161,5. 163,36. 195,30. 197,9. — θεῖαι 185,8. 220,29.
Παροιμιαστὴς 270,16.
Παρουσία. — Σωτῆρος γενησομένη 253,11-255,9.
Πατὴρ 21,37. 22,29. 28,7. 33,31. 34, 10. σελ. 35. 37,30. 39,10. 42,20. 48,5. 51,9,13. 58,11. 67,22. σελ. 77. 80,9. 83,30. 86,14. 87,17. 98,36. 99,20,34. 100,2. σελ. 126. 137,2. 141,14. 144,8,36. 152,14. 159,13. 165,28. 175,40. 182,5. 207,1,12. 209,8,3. 210,1. 212, 40. 213,11. 231,2. 239,16. 246, 38,39. 247,9. σελ. 251. 254,2. 255,5. 259,12,14. σελ. 273. — ὁ Θεὸς 107,11. — οἰκτιρμῶν 229,8,38. Θεὸς — 21,12,17. Μονογενὴς — 227,22,24. Περὶ πιότητος θεωρίας — 65,3. Περὶ — Υἱοῦ καὶ Ἁγ. Πνεύματος 139,12 ἑξ. 204,3 ἑξ. Περὶ — Υἱοῦ καὶ Ἁγ. Πνεύματος καὶ θείας θεωρίας 63,38-65,25. Υἱὸς Χριστὸς καὶ — 187,15.
Παῦλος 15,16. 21,13. 27,34,39. 45, 11. 58,17. 80,31. 104,28. 110,34. 117,23. 118,8. 123,12. 128,10. 134,22. 139,20. 155,5. 176,4. 182,14. 184,3. 185,12. 189,38. 193,6. 202,9. 205,7. 206,11. 217, 19. 222,38. 223,9. 229,11. 236,

23. 257,35. 259,21. 260,19. 261, 26. 271,34. — Σαμοσατεὺς αἱρετικὸς 227,25. Ἔλεγχος — 117, 39 ἑξ. Ἐπιστολὴ — πρὸς Γαλάτας 133,29. 159,37. Ἐπιστολὴ — πρὸς Θεσσαλονικεῖς 217,6. Ἐπιστολὴ — πρὸς Κορινθίους Α' 58,1. 176,1. 277,16. Ἐπιστολὴ — πρὸς Ρωμαίους 147,37. 148,39. 227,36. Ὀπτασίαι — 61,21 ἑξ.

Πείθεσθαι. — ἐπὶ Κύριον 114,11 ἑξ.

Πειρασμοὶ 32,33 ἑξ. — πιστῶν 243,1 ἑξ. Βοήθεια Θεοῦ ἐν — 42,9 ἑξ.

Πειρασμός. — ὁ διάβολος κατὰ τοῦ Ἰησοῦ 42,3 ἑξ. Ὑπομονὴ εἰς — 81,8 ἑξ.

Περιστερά. Πνεῦμα Ἅγιον ἐν εἴδει — 73,29 ἑξ.

Περιτομή. Κλήσεις δύο ἐκ — καὶ ἐξ ἐθνῶν προφητευθεῖσαι 153,10-157, 33. Κλῆσις τῶν ἐκ — καὶ τῶν ἐξ ἐθνῶν 159,30 ἑξ. Κλῆσις τῶν ἐξ ἐθνῶν καὶ κλῆσις τῶν ἐκ — 208, 20 ἑξ. Χελμὲλ ἑρμηνευόμενον ἐπίγνωσις — 193,32-34.

Πέτρος 41,13. 45,8. 59,17,25. 86,28. 89,10,14. 171,23. 182,11. 183, 37. 185,15. 192,16. 199,32. 205, 8. 217,25. 223,12. 260,23. 271, 32. — κορυφαιότατος 234,38. Ἐπιστολὴ — 243,5.

Πίστις σελ. 25. — καὶ ἀγάπη 47,40. — καὶ αἰώνιος ζωὴ 165,1 ἑξ. — εἰς Ἁγ. Τριάδα 164,17. — εἰς Σωτῆρα καὶ εἰς Ἁγ. Τριάδα 256, 16. — εἰς Χριστὸν 235,31. Ἀναγκαία ἡ τήρησις Νόμου Θεοῦ καὶ πρὸς τὴν — καὶ πρᾶξιν 100,1-106,28. Πτῶσις εἰδωλολατρῶν καὶ σωτηρία τελικὴ αὐτῶν διὰ — 170,6 ἑξ.

Πιστοί. — ἐξ Ἑβραίων καὶ ἐξ ἐθνῶν 17,1 ἑξ. — σῶμα Χριστοῦ 81,24. Δοκιμασίαι — 243,1 ἑξ. Σύνοδος — 277,21.

Πιστός. Ναὸς Θεοῦ ὁ — 22,25 ἑξ.

Πλησίον. Θεωρία Θεοῦ καὶ ἀγάπη πρὸς τὸν — 54,1 ἑξ.

Πνεῦμα. — Ἅγιον 13,12. 32,19. 37, 20. 38,22. 39,12,23. 47,31. 55, 38. 56,13,24. 57,37. σελ. 58. 63, 16. 71,16. 74,14. 85,10. 92,11. 103,39. 106,22. 126,27. 137,4. 145,11. 146,30. 158,33. 159,14. 183,7. 188,14,15. 193,2. 210,1. σελ. 229. 242,20,21. 254,11. 259, 13,14. 262,8. 263,29. 266,5. — Ἅγιον ἐν Ἰορδάνῃ 73,31. — Ἅγιον κήρυξ ἀληθείας 169,22. — ἁγιωσύνης 176,8. — ἀκάθαρτον 237,1. — ἀληθείας 13,15. — ἀνθρώπου σελ. 218. — ζωοποιοῦν 79,23. 124,10. 186,13. — Θεοῦ 51,31. 58,3,26. 84,22. 118,30, 32. 188,22. — θεῖον οὐ μενεῖ εἰς ἀναξίους 237,21 ἑξ. — Κυρίου 10,17. σελ. 57. 102,21. 103, 26,38. 106,19,22. — ὁ Κύριος 204,19. 124,19. — σοφίας συνέσεως βουλῆς κ.λ. 55,36 ἑξ. — τῆς Χάριτος τὸ Ἅγ. — ἐστι 229,25 ἑξ. Δύναμις Ἁγ. — 57,11-58,30. Ἑνότης. — 214,33. Καρποὶ — 31,16. Καρποὶ τοῦ Ἁγ. — 36,19 ἑξ. Περὶ Πατρὸς Υἱοῦ καὶ Ἁγ. — 139,12 ἑξ. Περὶ Πατρὸς Υἱοῦ καὶ Ἁγ. — 204,3 ἑξ. Περὶ Πατρός, Υἱοῦ καὶ Ἁγ. — καὶ θείας θεωρίας 63,38-65,25. Πρόσληψις Ἁγ. — 57,11-58,30.

Πνεύματα. Κακίαι ἢ ἀκάθαρτα — δύο τὸ ἓν ἀφορῶν εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ τὸ ἕτερον εἰς τὴν κακοδοξίαν 71, 37-74,15.

Πνευματομαχοῦντες 204,19.

Ποιμένες. — καὶ ποίμνιον ἀγαθῆς νομῆς καὶ ἀντιθέτως 205,31 ἑξ. — καλοὶ καὶ ποιμένες πονηροὶ προφητευθέντες 214,19-215,25. — λογικῶν προβάτων κακοὶ 198,28 ἑξ. — ποίμνιον καὶ παιδεία Κυρίου 198,5. — φαῦλος 204,30 ἑξ. — ψευδώνυμοι 200,3 ἑξ. Τιμωρίαι κακῶν καὶ αἱρετικῶν — 215,26-217,30.

Ποιμήν. — Ἑρμᾶ 71,33. 167,15. 239, 38. — ὁ Χριστὸς 275,35 ἑξ. Καλὸς — αἴρων τὴν ἁμαρτίαν κόσμου 177,24 ἑξ. Πάταξις ὑπὸ Ἰουδαίων τοῦ καλοῦ — Χριστοῦ 239,1-240,13.

Ποίμνιον. —, ποιμένες καὶ παιδεία Κυρίου 198,5. Σφαγὴ — 201,37 ἑξ.

Πόλεμος. Θεὸς ἐν — κατ' ἐχθρῶν ὑπερμαχῶν 179,15 ἑξ.

Πολιτεία 156,5.

Πόλις. Νεανίσκοι καὶ παρθένοι πρεσβῦται μετὰ πρεσβυτίδων ἐν ἁγίᾳ

— Ἱερουσαλὴμ ἥτοι ἐν Ἐκκλησίᾳ 114,33-120,21.
Πορνεία 71,1 ἑξ. 277,17 ἑξ.
Πρακτικὴ. — ἀρετὴ 54,7. — δύναμις 126,6.
Πρακτικὸς 47,21.
Πράξεις. — Ἀποστόλων 58,9. 59,16. 159,35. 217,14. 223,11. — Ἰωάννου (ψευδεπίγραφοι) 223, ὑπσμ. Βίβλος — Ἀποστόλων 223,15.
Πρᾶξις. Αἱρετικοὶ ἀσεβοῦσιν κατὰ — καὶ θεωρίαν 75,28 ἑξ. Ἀνάγκη τῆ ῥήσεως Νόμου Θεοῦ ὡς πρὸς τὴν πίστιν καὶ — 100,11-106,28. Βίος θεωρίας καὶ βίος — 81,29. Βίος — καὶ βίος θεωρίας 47,20 ἑξ. 53,22 ἑξ. Βίος — καὶ γνώσεως 138,27 ἑξ. Θεωρία καὶ — 139,3 ἑξ.
Πρεσβῦται. — μετὰ πρεσβυτίδων νεανίσκοι καὶ παρθένοι ἐν ἁγίᾳ Πόλει Ἱερουσαλὴμ ἥτοι Ἐκκλησίᾳ 114, 33-120,21.
Πρεσβύτεροι. — καὶ ἐπίσκοποι 117, 14 ἑξ.
Προαίρεσις 113,10. 213,28. — ἀγαθὴ 21,20. — ἀνθρώπου, ἐλευθέρα καὶ αὐτόνομος 104,7 ἑξ. 132,37. — ὑλικὴ 26,1.
Προγνώσεις. — ψευδεῖς 173,36.
Προδοσία. — Ἰούδα 210,8 ἑξ.
Προνοητὴς 209,15. 210,37. 222,11. — τῶν ὅλων 32,2.
Πρόνοια. — θεία 242,11. — θεία διοικοῦσα 164,27.
Προσευκτήριον 123,31.
Προσευχαί. Εἰσακουσμὸς — ὑπὸ Θεοῦ 234,1 ἑξ.
Προσευχὴ 100,36 ἑξ. Νηστεία μετὰ — καὶ ἐλεημοσύνης 95,24. Σχολάζειν ἐν — 234,18.
Προσκύνησις — Ἁγ. Τριάδος 273,13 ἑξ. — ἐθνῶν εἰς Ἱερουσαλὴμ 268,35-273,21 — Θεῷ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ 84,5.
Πρόσταξις 80,7.
Προστασία 99,1.
Προφῆται 175,9. 198,22. Ὁράσεις — 61,33. Περὶ — ψευδῶν καὶ καταισχύνης αὐτῶν 236,33-238,39.
Προφητεία. — περὶ εἰρήνης, δικαιοσύνης καὶ εὐφορίας διὰ τὰ κατάλοιπα τοῦ Ἰσραὴλ 129,6-132,21.
Προφητεῖαι. — περὶ ἐνανθρωπήσαντος Σωτῆρος 14,5-16,38.
Πτῶσις. — ἐμπαθῶν καὶ ἁμαρτωλῶν 266,26-268,34.
Πτώχευσις. — Ἰησοῦ ἑκούσιος 99,26 ἑξ.
Πύξος 195,19.
Πῦρ. Κρίσις μέλλουσα — κατ' αὐτήν, σώματα πνευματικὰ ἀνθρώπων ἐναρέτων 223,20-226,23.
Πωλοδαμνική. — τέχνη 181,7.

Ῥάβδοι. — δύο οἱ ἐξ ἐθνῶν καὶ οἱ ἐξ Ἰουδαίων πιστεύσαντες 202,15 ἑξ. 206,33 ἑξ.
Ῥάβδος. — σύμβολον τιμῆς 115,12.
Ραμὰ 257,20,33.
Ραντίζεσθαι. Τὸ — ὑφ' αἵματος Χριστοῦ 234,19-235,18.
Ρεβέκκα 135,5.
Ρεμμὼν 257,19. 259,24.
Ρωμαῖοι. Ἐπιστολὴ Παύλου πρὸς — 147,39. 148,38. 227,35.

Σαβάτ. — μὴν 13,22.
Σαββατικός. — ἐνιαυτὸς 18,36.
Σαββατισμὸς 148,13.
Σαγήνη. — καὶ ἁλιεία κατὰ Θεὸν 188, 3 ἑξ.
Σαλαμώνιον. — θέσπισμα 53,26-27.
Σαλὴμ 88,15.
Σάλπιγξ. Βολὶς καὶ — καὶ ἀστραπὴ Κυρίου διεγείρουσαι τὰς ἔσω αἰσθήσεις καὶ τὸν ἔσω ἄνθρωπον 167,35-170,5.
Σαλωμὼν 79,32. 122,15. 144,3. 229, 13. 236,7. — βασιλεὺς 79,32. — πάνσοφος 228,30. Σοφία — 73,12. 116,28. 200,36.
Σαμάρεια 149,34. 211,3. 235,39.
Σαμουὴλ 90,21. 125,12. 135,2,4. 190,19. Μήτηρ — 226,8.
Σαοὺλ 34,28.
Σαράσαρ 90,38.
Σαραφὶ 224,27.
Σάρξ. — πολλὰ ἐν τῇ Ἁγ. Γραφῇ σημαίνουσα 38,7 ἑξ. Ἀποβολὴ φρονήματος — 263,40-264,39.
Σατανᾶς σελ. 41. — ἀντίκειται τοῖς τοῦ Χριστοῦ 41,12 ἑξ. — Βορέας προσαγορευόμενος 250,17-251,29. — ἑρμηνευόμενον ἀντικείμενος 41,30. — ὁ ἐκπεσὼν τῆς λαμπρότητος καὶ νοητῆς λευκότητος 239,39 ἑξ.

Σαφήνεια 11,2,7.
Σεδράχ σελ. 149.
Σεισμός. — ἐπὶ Ὀζίου βασιλέως Ἰούδα 252,2-253,10.
Σενναχηρείμ 15,32.
Σεραφίμ 252,32.
Σιδών σελ. 150. 153,7,8.
Σίκιμα 203,20.
Σιλουανός. — μαθητὴς Παύλου 223,9.
Σίμων. — γόης 217,24.
Σιτοδοσία. — πνευματικὴ 181,18 ἑξ.
Σιών 16,1. σελ. 19. 20,25,26. σελ. 21. 22,36. 23,2. 24,6. σελ. 32. 33,4. 35,38. σελ. 36. 37,15,21. 36,12,15. 39,9. 43,19. 44,28. 52, 20. σελ. 59. 78,20. σελ. 111. σελ. 112. σελ. 113. σελ. 114. σελ. 123. 129,23. 143,12,14. 145,12,26. 157, 31,35. σελ. 158. 159,9. 161,28. 165,24. σελ. 166. 167,22,31. 170, 14. 204,9. 219,26. 220,35,36. 223,1. 248,26,40. 249,1. 260,22. 272,33. — ἑρμηνευόμενον σκοπευτήριον 21,6. 158,19-20.
Σκηνοπηγία. — νοητὴ 271,20 ἑξ. — πνευματικὴ 274,16 ἑξ. 29 ἑξ.
Σκοπευτήριον. Σιὼν ἑρμηνευόμενον — 21,6. 158,19-20.
Σοβὰς 18,4.
Σόδομα 67,10. 95,11. 116,28. 132,13. 133,19. 151,15.
Σοφία. — Σαλωμῶνος 73,12. 144,3. 200,36. 229.13. 236,7. 243,2. — Σαλωμῶνος πανάρετος 116,28. 122,15.
Σοφισταὶ 194,15 ἑξ. Κομπώδεις — προσομοιαζόμενοι ἵπποις 180,25 ἑξ.
Σοφιστικοί. — καὶ αἱρετικοὶ διδάσκαλοι 75,26.
Σοφοί. — μωρανθέντες 109,20-110, 5.
Σοφονίας 77,7. 78,40. 82,12,19. 89, 21. 90,17. 239,34.
Σπορά. — πνευματικὴ 130,36 ἑξ.
Σπουδαῖος. — βίος 69,18.
Σταυρὸς 69,14. 210.19. 218,4. — Χριστοῦ 272,34. Ἅγος ὑπὸ Ἰουδαίων ἐργασθὲν ἐν τῷ — 230,16. Καύχησις ἐν — Χριστοῦ 190,5 ἑξ.
Σταύρωσις. — Χριστοῦ 45,4 ἑξ. 46, 2 ἑξ. 123,17.
Στείρωσις. — νοητὴ Ἰσραηλιτῶν προφητευθεῖσα 154,19 ἑξ. Ἀκκαρὼ ἑρμηνευόμενον — 154,20. 155,37.
Στρατεία. — ἐν Χριστῷ 179,31 ἑξ.
Σύγχυσις 74,8.
Συγχώρησις. — ἁμαρτιῶν 44,24 ἑξ.
Συμεὼν 231,13. 233,34,41. — δίκαιος 263,30.
Συναχτήριος 121,13.
Συνεγγισμὸς 12,27.
Σύνοδος. — πιστῶν 277,21.
Συντέλεια. — κόσμου 234,11 ἑξ.
Σχίσμα σελ. 211.
Σῶμα. — πνεῦμα καὶ ψυχὴ Χριστοῦ 227,30. — πνευματικὸν κατὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν 225,27 ἑξ. — Χριστοῦ ἡ Ἐκκλησία 157,22. — Χριστοῦ οἱ πιστοὶ 81,24. Ἀνάστασις ἐν — πνευματικῷ 165,7 ἑξ. Ἀνάστασις θνητοῦ — 272,8. Ψυχὴν καὶ — ἀνέλαβεν ὁ Ἰησοῦς 41,39.
Σώματα. Ἀνθρώπινα — προσομοιαζόμενα πρὸς ἵππους 180,25 ἑξ.
Σωσάννα 68,14,39. 87,11. 241,36. 277,4.
Σωτὴρ 21,13. 22,28. 23,33. 32,24. 34,8. 35,27. σελ. 39. σελ. 41. 45,19,24. 47,40. 48,10,24. 50, 10. 51,18. 53,6,16. 54,38. 55, 34. 58,9,13. σελ. 59. 62,15. σελ. 69. 77,26. σελ. 79. 93,9. 94,7. 96,41. 99,32,38. 120,3,13. σελ. 122. 123,2,15. 126,25. 130,11,28. 131,7,10. 132,8. 133,35. 134,22. 135,34. 137,14. 139,3,23. 143, 37. σελ. 144. 145,38. σελ. 148. 149,20,25. σελ. 152. 157,27, 30. 158,12,37. 159,6,9. 160,9,29. 165,1,27. 166,4,9. σελ. 175. 177, 5. 178,12,17. 181,20. σελ. 183. 185,5. 186,24. σελ. 192. 195,29. 200,7. 201,19. 202,22,35. 205, 1,16. 207,20. 208,18. σελ. 209. κελ. 210. 216,9. 220,24. 221,37. 223,12. 224,8. 226,20. 228,33. 229,6. 230,16. 232,9,30. 234,27, 37. 239,29. 242,18. 247,22. 248, 3. 249,7,38. 253,19,22. 256,16. 257,8. 259,19. 260,6,20. 261,23. 263,37. 264,9. 267,19. 268,16. 274,4. — ἀρχιερεὺς 275,30 ἑξ. — ἐκ φυλῆς Ἰούδα 168,20. — νότος προσαγορευόμενος καὶ νυμφίος 250,18-251,29. — παμβασιλεὺς 123,15. Ἀνὴρ ὃν Ζαχαρίας

εἶδεν ὁ — ἐστι 27,1-29,26. Ἐνανθρώπησις — προφητευθεῖσα 14, 5. 16,38. 82,21-90,33. Ἐπιδημία — 162,24 ἑξ. Ὁ — ὁ προφητευθεὶς ἄγγελος 16,7 ἑξ. 32 ἑξ. Παρουσία — ἔνδοξος γενησομένη 253, 11-255,9. Προφητεία περὶ τοῦ — 19,1 ἑξ. Φῶς διὰ — 183,7 ἑξ. Χάρις καὶ εἰρήνη ὁ — 11,14.
Σωτηρία 157,13,27. 181,2. — δι' Ἰησοῦ προτυπωθεῖσα 181,20 ἑξ. — ἐν Σιὼν 32,13 ἑξ. Ἐνανθρώπησις Υἱοῦ διὰ τὴν — 178,21 ἑξ. Ἡ κατὰ Θεὸν μετάνοια κατεργάζεται — 202,10 ἑξ. Ὄρεξις — 242,24 ἑξ. Περὶ — ἀνθρώπων 136, 5 ἑξ. Πόθος — 124,32.
Σωφροσύνη 87,7. 243,32.

Ταπεινός. — ὁ Ἰησοῦς τῇ καρδίᾳ 193, 36.
Ταπείνωσις. Ἡμέρα ἐξιλασμοῦ καὶ — 141,29 ἑξ. Νηστεία καὶ — 95, 24.
Τατιανός. Αἱρετικὸς — 62,20.
Τέκτονες. — τέσσαρες ἀγαθῶν τίνες νοητέοι 24,31-26,40.
Τελεία. — ψυχὴ 168,5.
Τελειότης. — καὶ ὀπτασία ἀληθείας 165,4 ἑξ. — ὑπερβάλλουσα 193,28.
Τελείωσις 35,11.
Τήρησις. Ἀνάγκη — τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ὡς πρὸς τὴν πίστιν καὶ πρὸς πρᾶξιν 100,1-106,28.
Τιμόθεος 82,38. 118,8. 126,10. — μαθητὴς Παύλου 223,9. Ἐπιστολὴ Παύλου Α' πρὸς — 22,15. 47,6.
Τιμωρίαι. — κακῶν καὶ αἱρετικῶν ποιμένων 215,26-217,30.
Τῖτος 117,16.
Τόλμα 69,14.
Τόμος 76,27.
Τριαδικός. — ὁ εἷς Θεὸς 257,16-259, 39.
Τριὰς 251,27. — Ἁγία 204,12,24. 256,16. — ἀκατάλυτος 86,26. — ὁμοούσιος 178,15 ἑξ. Ἁγία — 56,23 ἑξ. Γνῶσις Ἁγίας — 147,5. Περὶ Ἁγίας — 55,23 ἑξ. Πίστις εἰς Ἁγ. — 164,17. Προσκύνησις παντοκρατορικῆς — 273,13 ἑξ.
Τριοδῖτις 18,4.
Τροπολογία 110,12.
Τρυγή. — πνευματικὴ 130,20 ἑξ.
Τρῶσις. — δι' ἀγάπης 167,20. 168, 3 ἑξ.
Τύραννοι. — Αἰγύπτου καὶ Ἀσσυρίας πονηραὶ δυνάμεις 196,3 ἑξ.
Τύρος σελ. 150. σελ. 152. 153,6,9. 154,5,13. 163,33.
Τύφλωσις. Λαγνεία καὶ — 222,9-23.

Ὕδωρ. — ζῶν ὁ θεῖος Λόγος, ἡ Ἐκκλησία, αἱ δύο Διαθῆκαι 255,10-257,14.
Ὑετός. — πνευματικὸς 174,35. Ἐνανθρώπησις Χριστοῦ προφητευθεῖσα ὡς ἐλευσόμενος — 175,36-177,35.
Ὑιοπάτωρ. Κακοδοξία περὶ — 204,15.
Υἱὸς σελ. 35. 42,20. 83,35. 86.15. 131,14. 145,6. 176,6. 201,13. 207,1. 210,1. σελ. 259. 268,1. 273,12. — δεξιᾶς 260,3. — ἡμερῶν — φωτὸς 260,5. — Θεοῦ 49, 17. 50,16. 56,17,24. 84,39. 85, 2. 87,15. σελ. 88. 92,13. 176, 7. 178,14. 207,27. 229,28. 230, 22. 243,25. — Θεοῦ μονογενὴς 257,39. — Θεοῦ ὁ ἐνανθρωπήσας Χριστὸς 59,6 ἑξ. — κτίσμα ὑφ' αἱρετικῶν λεγόμενος 209,39 ἑξ. — Μονογενὴς 164,17. 227,22, 34. 230,39. 231,3. — Μονογενὴς Θεοῦ 277,22. — πρωτότοκος ὁ Ἰησοῦς 230,37. — Χριστὸς καὶ Πατὴρ 187,15. Δόξα — 34,9. Ἐνανθρώπησις — 113,39 ἑξ. Ἐνανθρώπησις — καὶ Θεοῦ Λόγου 33,7-35,36. Ἐνανθρώπησις — καὶ λύτρωσις ἐκ θανάτου 201,8 ἑξ. Περὶ Πατρὸς — καὶ Ἁγ. Πνεύματος 139,12 ἑξ. 204,3 ἑξ. Περὶ Πατρὸς — καὶ Ἁγ. Πνεύματος καὶ θείας θεωρίας 63,38-65,25. Προσκύνησις — Θεοῦ 146,29.
Ὑιωνοὶ 248,39.
Ὕμνοι 169,17.
Ὕπαρξις 228,29.
Ὑπερηφάνεια 20,16. 189,30. 193, 22,30. 194,22 ἑξ.
Ὑπερήφανος 194,8 ἑξ.
Ὑπερόπται. Δαίμονες καὶ — συμβολιζόμενοι ὑπὸ κέδρων 194,1 ἑξ.
Ὑπερόρασις 18,34.
Ὑπεροψία 193,22. 194,11 ἑξ.
Ὑποκρισία 134,11-19.
Ὑπόγυον 106,20.

Ὑπομένειν 12,28. 88,29 ἑξ.
Ὑπόμνημα. — εἰς τὸν Ζαχαρίαν ὑπὸ Διδύμου Ἀλεξανδρέως 11,1 ἑξ.
Ὑφήγησις 133,12-13.
Ὑψαυχενοῦντες 194,20 ἑξ.

Φαραὼ 16,3. 106,2. 108,15. 161,15. 187,6. σελ. 196. 260,12. 269,12.
Φιάλαι. — πνευματικαὶ 275,36 ἑξ. 276,25 ἑξ.
Φιλάδελφος 53,39.
Φιλανθρωπία. — Θεοῦ 34,8. Μετάνοια καὶ — Θεοῦ 135,14 ἑξ.
Φιλέταιρος 53,39.
Φιλήδονος 128,34.
Φιλοπαθὴς 128,34-35.
Φρόνημα. Ἀποβολὴ σαρκικοῦ — 263,40-264,49.
Φρονήματα. Γνῶσις ἐκκλησιαστικῶν — 255,27.
Φύσις. — θεία 66,6.
Φωνή. — ἀποστολικὴ 175,17.
Φῶς. — αἰώνιον 253,36-254. — ἀληθινὸν 123,29 ἑξ. — Θεοῦ διὰ Σωτῆρος 183,7 ἑξ.
Φωτεινός. — Γαλάτης αἱρετικὸς 227,25,39.

Χαλιναγώγησις 275,1 ἑξ.
Χαναάν. Σπέρμα — 277,6.
Χαναναῖος. Ἔννοια μεταφορικὴ διδομένη εἰς τὸ ὄνομα — 277,3 ἑξ.
Χανανῖτις. — γῆ 200,23. 201,38. 202,6.
Χάρις 58,34. σελ. 60. 89,21. 147,27. 222,5. — καὶ εἰρήνη ὁ Σωτὴρ 21,14. Περὶ Πνεύματος — Πατρὸς οἰκτιρμῶν καὶ ἐλέους Θεοῦ 228,21-230,5. Τὸ Πνεῦμα τῆς — τὸ Ἅγ. Πνεῦμά ἐστι 229,25,29 ἑξ.
Χαρίσματα. — Ἁγ. Πνεύματος 229,32 ἑξ.
Χασελεὺ 90,37.
Χειροτονία 117,4.
Χελμέλ. — ἑρμηνευόμενον ἐπίγνωσις περιτομῆς 193,33. — ὄρος 193,31,33.
Χερουβείμ. — ἑρμηνευόμενον πληθυσμὸς γνώσεως 63,32.
Χρηστότης 34,6. Πλοῦτος — Θεοῦ 105,37.
Χοραζὶν 150,23,26.
Χοροδιδάσκαλος (ἡ) 89,37-38.
Χριστιανισμὸς 121,24. 238,20-21. Ψευδοδοξοῦντες ἐν τῷ — 209,32 ἑξ.
Χριστὸς 15,17. σελ. 16. 17,25. 22,15. 43,16. σελ. 45. 46,23. σελ. 47. 59,25. 61,22. 62,32. 64,34. 65,11. σελ. 81. 84,39. σελ. 85. 86,24. 102,38. 110,29. 123,11. 126,18. 128,10. 139,20. σελ. 147. 148,30. 149,2,8. 151,11. σελ. 159. 160,15. 175,15. 176,2. 182,8,11. 183,27,30. 187,14. 189,37. σελ. 190. 192,15. σελ. 193. 198,23. 199,38. 200,8,9. 206,37. 207,7. 219,18. 222,38. 231,30. 235,7,31. 246,1. 254,25. 256,35. 257,35. 260,13,14. 261,39. 263,15. 267,4. 271,31. — βασιλεὺς 87,18 ἑξ. 88,1 ἑξ. — ὁ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος 19,15 ἑξ. — τέλειος Θεὸς καὶ ἄνθρωπος 227,30. Αἷμα — καθάρσιον 163,22. Ἀνάπαυσις ἐν — 182,37 ἑξ. Ἀνάστασις — 272,34. Ἀπόστολοι — 222,31. Ἀποτελέσματα ἐνανθρωπήσεως — προφητευθέντα 165,22-167,34. Ἀρχιερεὺς ὁ — 81,31 ἑξ. Δουλεύειν ἐν — 197,19. Ἐκκλησία — 243,20. Ἐνανθρώπησις — 162,37 ἑξ. 227,15 ἑξ. Ἐνανθρώπησις — προφητευεῖσα — 82,21-90,33. Ἐνανθρώπησις — προφητευθεῖσα ὡς ἐλευσόμενος ὑετὸς 175,36-177,35. Θάνατος ἐνανθρωπήσαντος — 187,1 ἑξ. Θεὸς ὁ ἐνανθρωπήσας — 33,7-35,36. Θεότης — 186,29 ἑξ. Θεότης ἐνανθρωπήσαντος — προφητευθεῖσα 40,12-42,12. Ἰησοῦς — 21,12. 81,6. 82,38. 84,2. 99,27. 163,2. 165,3. 171,37. 176,4. 199,36. 231,1. 235,1. 271,32. 272,37. Ἰησοῦς — Θεὸς ἀληθινός, δυνατὸς καὶ ἀρχιερεὺς 48,27-52,39. Ἰησοῦς — καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου κλῆσις ἐξ Ἰσραὴλ καὶ ἐξ ἐθνῶν, καὶ εἰρήνη δι' Ἰησοῦ κλ. προφητευθέντα 157,34-161,21. Κλῆσις πάντων τῶν ἐθνῶν κατὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ ἐξ Ἰούδα γεννηθέντος Ἰησοῦ — 145,28-153,9. Λίθος προφητευθεὶς ὁ Θεὸς καὶ Λόγος — ὁ ἐνανθρωπήσας 58,31-60,30. Λύτρωσις διὰ — 183,19 ἑξ. Λύτρωσις ἐξ ἁμαρτιῶν διὰ — 44,3-46,24. Νύμφη — Ἐκκλησία 265,39-266,17. Ὁδὸς ἀ-

γία τῶν τοῦ — 46,25-48,27. Ὀχύρωσις εἰς δεσμὰ — 164,29 ἑξ. Πάταξις τοῦ καλοῦ ποιμένος — ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων 239,1-240,13. Περὶ ἐκκλησίας — 259,40-262,35. Προφητεῖαι περὶ ἐνανθρωπήσεως — 27,1-29,26. Σῶμα — ἡ Ἐκκλησία 157,22. Τέκνα Ἀβραὰμ οἱ εἰς — πιστεύσαντες 184,1-186,25.
Χριστοφόρος. — ὁ ἀπόστολος Παῦλος 198,20. 232,23. — ὁ Παῦλος 227,36.
Χρονισμὸς 78,40. 79.1.
Χρυσός. Ἔννοια — 79,12 ἑξ.

Ψαλμὸς 114,19. — α′ 30,5. 100,23. 135,20. 164,2. 184,34. 239,28. — β′ 60,3. — γ′ 179,39. — δ′ 125, 9. — ζ′ 66,33. 100,21. 178,39. 178,39. 197,36. — η′ 40,36. — θ′ 195,21. — ια′ 128,21. — ιδ′ 124,25. — ιη′ 131,7. — κη′ 194, 3. — λ′ 125,7. 164,5. — μα′ 269, 37. — μγ′ 199,13. — μδ′ 119,20. 166,5,37. — με′ 115,22. — μθ′ 101,27. 123,5. — ξ′ 96,21. — ξζ′ 89,32. — οα′ 186,35. — οζ′ 165, 30. — πγ′ 270,7. — ρ′ 188,34.
Ψευδοδιδάσκαλοι 197,12 ἑξ. 203,36. — Ἰσραὴλ 208,33.
Ψευδοδοξίαι 95,9. 195,25.
Ψευδομάντεις 236,16.
Ψευδοπροφῆται 13,8. 236,17,40.
Ψευδοπροφήτης σελ. 237. 238,21.
Ψευδώνυμοι. — διδασκαλίαι 32,38. — ποιμένες 200,3 ἑξ.
Ψευδώνυμος. — γνῶσις 166,2,24. 221,6.
Ψυχαὶ 55,7. — βασιλικαὶ 183,13. — εἰς ἀνθρώπινα σώματα ὡς εἰς πλοῖά εἰσι 188,12. — συμβολιζόμεναι ὑπὸ δρυῶν 195,11 ἑξ.
Ψυχὴ 218,24. — θεία 186,20. — Ἰησοῦ 39,27. — καὶ σῶμα ἀναλαβὼν ὁ Ἰησοῦς 41,39. — καὶ σῶμα Ἰησοῦ 41,39. — νύμφη Χριστοῦ 110,34 ἑξ. 115,40 ἑξ. — τελεία 168,5. — Χριστοῦ 205,1 ἑξ. Ζῆλος — 113,18 ἑξ. Ὀφθαλμὸς — 168,29. Σῶμα — καὶ πνεῦμα Χριστοῦ 227,30.

Ὠιδὸς 15,34.
Ὡμυλία 71,3.
Ὡσηὲ 86,6. 130,36. 162,26. 175,33. 203,19. 211,10. 212,17. 265,14. 277,10.

Bonnet, M. 223 ὑποσμ.

Lipsius, A. 223 ὑποσμ.

Toura. — Αἰγύπτου 11,1, ὑποσμ.

Ὑπεύθυνος διὰ τὴν ὕλην καὶ ἔκδοσιν τοῦ τόμου ὁ κ. Κίμων Γ. Παπαχριστόπουλος, Θεολόγος. Εἰς τὸν καταρτισμὸν τῶν Πινάκων μετὰ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κορινθίας κ. Παντελεήμονος, συνειργάσθη καὶ ὁ κ. Παναγιώτης Γ. Νικολόπουλος, Διδάκτωρ Φιλολογίας.